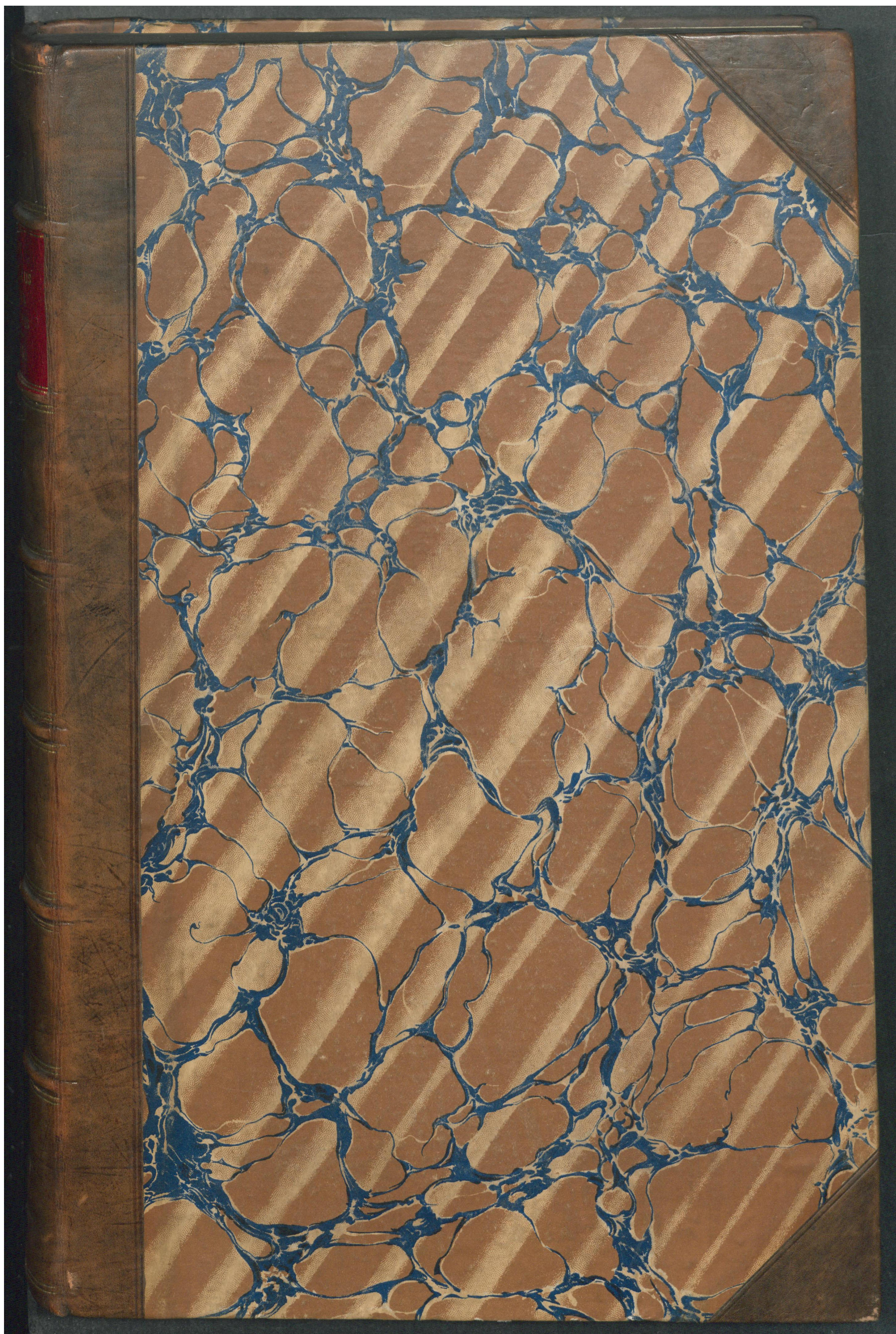
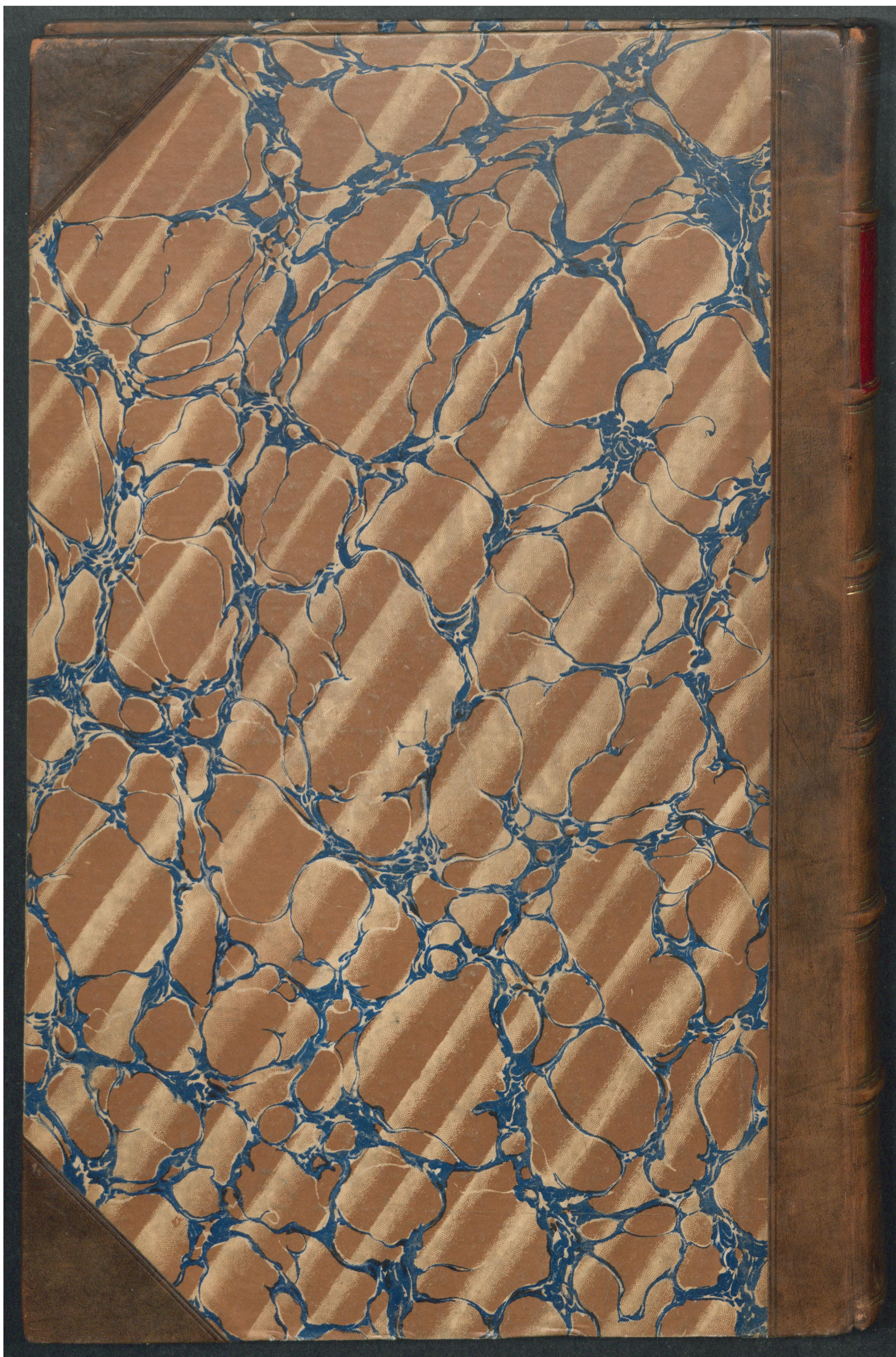

ST.
EPIPHANUS
CONTRA
HÆRESES
1578

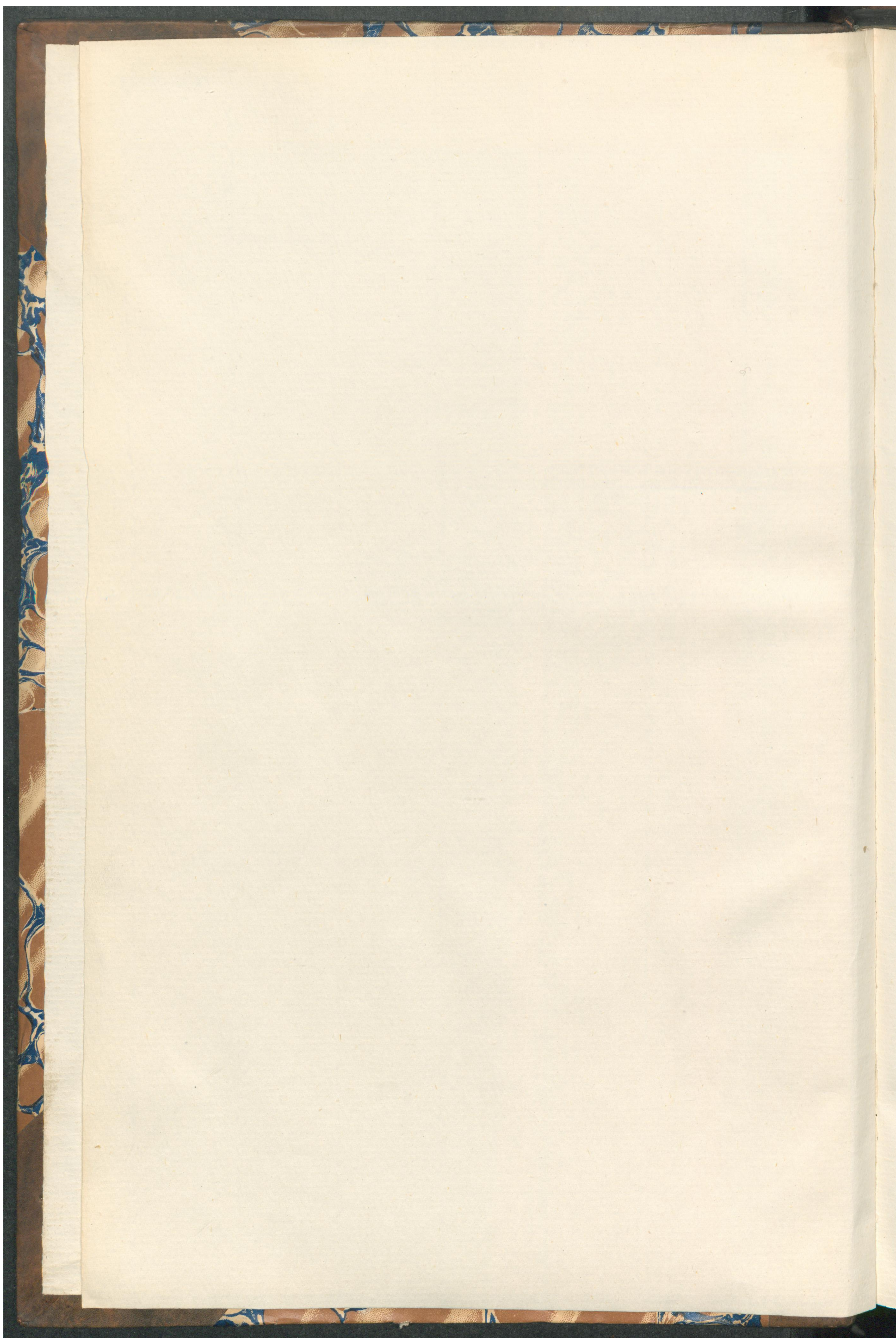

P

EPIPHANIUS, Saint.

Emily Shirreff.

D. EPIPHANII EPI-scopi Constantiæ Cypri, contra octoaginta hæreses opus, Panarium, siue Arcula, aut Capsula Medica appellatum, continens libros tres, & tomos siue sectiones ex toto septem.

IANO CORNARIO MEDICO Physico interprete.

Vnà cum alijs eiusdem D. Epiphanij operibus, partim nunc demum ultra primam editionem adiectis, partim etiam multo quàm antea emendatioribus: quorum Catalogum uersa pagina ostendet.

Accessit quoq; locuples Rerum & uerborum memorabilium INDEX.

Ex Cæs. Maiest. Galliarumq; regis gratia & priuilegio, ad septennium.

amus

BASILEÆ,

EX OFFICINA HERVAGIANA, PER EVsebium Episcopium, anno M. D. LXXVIII.

DIVI EPIPHANII OPERA IN HOC libro comprehensa, sunt hæc:

Contra octoaginta hæreses opus, Panarium appellatum, continens libros tres, & tomos siue sectiones ex toto septem.

Eiusdem D. Epiphanij epistola, siue liber Ancoratus appellatus, docens de uera fide Christiana.

Eiusdem D. Epiphanij Anacephalæosis, siue summa totius operis Panarij appellati, & contra octoaginta hæreses conscripti.

Eiusdem libellus de mensuris ac ponderibus, & de asterisco ac obelo, deq; notis ac characteribus in diuinæ Scripturæ interpretibus per Origenem usurpatis.

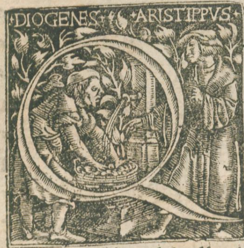
Omnia per IANVM CORNARIVM Medicum Physicum è Græco Latinè conuersa.

Eiusdem Epiphanij Historia de Prophetarum uita & interitu, denuò recognita, ac uelut de integro conuersa, ALBANO TORINO interprete.

Eiusdem Epiphanij epistola ad Ioannem Constantinopolitanum Episcopum, uaria eruditione salubriq; admonitione plena, D. Hieronymo presbytero interprete.

ILLVSTRISS. AC POTENTISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. IOANNI FRIDERICO, SAXONIAE DVCI, SACRI ROM. IMP. PRINCIPI ELEctori, ac Archimareschallo, Prouinciali Thuringiæ Comiti, Misniæ Marchioni, & Burggrauio Magdeburgensi.

IANVS CORNARIVS MEDICVS PHYSICVS FRANCOFORDENSIS. S. D.

VVM Deus opt. max. ita credo, uoluerit, Illustriss. Princeps Ioannes Friderice, ut iam biennium, præstantissimum ac eloquentissimum Græcorum Theologum, diuum Basilium Latinis hominibus legendũ conuerterim (neq; enim humanis uiribus adscribendus est is qui mihi contigit successus, ut intra unius anni spacium totum opus absoluerim, trium usus exemplarium collatione, & adhibita alicubi priorum in quibusdam libellis interpretum lectione, quo undiquaq; absolutum, si id à me præstari posset, optimum opus publicarem. Nam etsi non malè dixerit ille, Labor improbus omnia uincit) & hæc res non sine magno labore à nobis perfecta sit: tamen nihil hic tribui meis uiribus uolo, nisi si alicubi à Magni illius uiri sententia exprimenda excidi, quod haud scio an nõ alicubi acciderit, aut an satis caueri ab ullo aliquo interprete possit. Quum itaq; Deus opt. max. ita, inquam, uoluerit: & is nobis diuinitùs in illo opere contigerit successus: pergere ulteriùs in Theologorum Græcorum lectione mihi uisum est, tum studiosorum gratia, tum meij psius, ut uerum fatear: ne quis mihi impingat illud, Ita me in Theologis uersatum esse, uelut canis in Nilo bibit & fugit. Nam & in hoc studiorum genere adeò nullus fuit mihi extimescendus crocodilus, qui me auerteret ac fugaret, ut sint etiam peculiares quædam illecebræ, quæ etiam inuitent animum non penitus à pietate abhorrentem: præsertim si cui munificus ille donorum omnium largitor Spiritus adspiret. Et ut laborem hũc nostrum putem esse utilem, & multis profuturum, magni quidam Theologi faciunt, qui me tum ultrò currentem suis acclamationibus animarunt, tum ex fatigatione torpescentem extimularunt, non modò frigidam languenti affundentes, sed etiam manum porrigentes, deducentes, & auxiliũ ferentes. Proinde publicæ utilitatis gratia, insignem item Theologum Epiphanium aggressus, etiam ipsum in latinam linguam transtuli. Et hoc aliquanto etiam alacriùs feci, tum propter ipsius authoris præstantiam, tum propter operis raritatem, quòd in hunc diem neq; Græcè, neq; Latinè typis excusum est: imò nunquam ab aliquo attactum, qui id Latinum facere tentasset. Certè diuus Augustinus de hæresibus ad Quoduultdeum scribens, qui ab ipso petierat de hæresibus, ipsorumq; erroribus instrui, dicit, de hoc argumento Græcè scripsisse Cyprium episcopum Epiphanium, in doctrina Catholicæ fidei (sic enim loquitur) laudabiliter diffamatum. Et addit: Vide ergo ne fortè librum sancti Epiphanij tibi mittere debeam. Ipsum enim arbitror Philastrio doctiùs de hac re tractasse, qui possit apud Carthaginem in Latinam linguam uerti faciliùs atq; commodiùs, ut tu potius præstes nobis, quod quæris à nobis. Hæc Augustinus. Et optandum esset, ut Quoduultdeus Epiphanij conuertendi laborem suscepisset, & hic labor ad nos extaret.

Aut enim hunc laborem me subire non fuisset opus: aut si omnino rursus Latinum facere uisum fuisset, extitisset illius opus, quod indicis uice esset, & quod genuinum erat huius authoris, præ se ferret. Nunc quum hoc factum non sit, his commoditatibus priuati, unicum exemplar sequuti, quod potuimus præstitimus, ut Epiphanius latinè legatur, iuxta interpretis fidem, ita ut nihil adiectum, neq; immutatum à nobis sit, nisi palàm uiciatum: quod non infrequenter occurrit in ipso exemplari. Sed profuit etiam hac parte hoc nobis, quòd multa ταυτολογεῖ, atq; ijsdem uerbis contra diuersas hæreses repetit Epiphanius, ut ex altera lectione alteram corruptam emẽdare detur. Præterea quum bonam partem Irenæi τοῖς ὀνόμασι transscribat, non incommodum nobis fuit Irenæi latinum exemplar adhibitum, quanquam id ipsum uitiosissimè translatum sit: & plus ex Epiphanio restitui possit, quàm ipsum mihi in Epiphanio conuertendo profuit: ut mirum sit, Erasmum Roterodamum, acri alioqui iudicio in eiusmodi prçditum, putasse, ipsum Irenæum latinè scripsisse. Optandum esset inquã, laborẽ cõuertendi Epiphanij Quoduultdeum suscepisse, ut uel hoc saltem hinc cognosceremus, an hic esset liber is Epiphanij, de quo ipse Augustinus scribit. Nam reuera uidetur ipse Augustinus hoc opus Panarium inscriptũ non habuisse, neq; uidisse. Quum enim Epiphanius multus quidem sit in historia recensenda, quod ad originem, studia, natale solum, hæresis occasionem ac prçtextum attinet, per singulas adeò hæreses: & tamen longè maiore industria ipsas occasiones ac prçtextus, unà cum erroneis opinionibus, per ueras scripturas, ipsarumq; interpretationes refutet ac condemnet: haud scio, quomodo Augustino in mentem uenire potuerit, ut ad eundem Quoduultdeum sic scripserit: Noster uerò Epiphanius Cyprius Episcopus, ab hinc non longè humanis rebus exemptus, de octoaginta hæresibus loquens, sex libros etiã ipse conscripsit, historica narratione cõmemorans omnia, nulla disputatione aduersus falsitatem pro ueritate decertans. Breues sanè sunt libelli: & si in unum librum redigantur, nec ipse erit nostris, uel aliorum quibusdam libris longitudine cõparandus. Ex his uerbis indicat sanè Augustinus, se hoc magnũ & bene longum Epiphanij opus nõ habuisse: sed aut singulis libris, aut librorũ tomis præmissa argumenta uidisse, & ipsa uidelicet breues libellos appellasse: aut Anacephalæosin eiusdem Epiphanij saltem habuisse, quæ etiam ad finem huic operi est adiecta. Hoc enim opus nulla parte ab Augustino exæquatur, tantum abest ut id superarit. Aut igitur hoc Epiphanij opus Augustinus non uidit, aut iustum opus Augustini nõ extat, & perijt: aut nõ præstitit Augustinus quod promisit. Nam catalogus ipsius uix præmissis librorũ Epiphanij argumentis, aut Anacephalæosi illius cõparari potest. Itaq; etiam hac de causa expetendum maximè est hoc D. Epiphanij opus, nostro præsertim sæculo, in quo nihil uulgarius est quàm hæreseos nomen alterũ alteri obijcere, sicut etiam multarum sectarum est feracissimũ. Tametsi enim ueræ fidei ratio in sacris literis expressa, index sit, per quem omnis adulterina doctrina probatur, ac reproba comperitur: tamen ipsæ quoq; hæreses palàm propositæ ostensæq;, ac per diuinam scripturam confutatæ, uanitatem ac putiditatem suam apud omnes detegunt, dum suo inani prætextu per ueritatem denudantur. Id quod egregiè præstitum est ab Epiphanio in hoc opere. Atq; utinam etiam hodie hæ, quæ putantur, hæreses, consimili modo conuincerentur ab his qui & librorum & hæreticorum ipsorum exustionem suo quodam iure facere audent: aut si eò usque

procedere

procedere non datur, librorum in suas regiones inuectionem prohibent, quod etiam ab ipsis sectis inter se mutuò factum esse uidimus. Non esset itaque malum exemplum Epiphanius, si doctrinæ quæ à uera fide alienæ sunt, aut aberrant, per eos qui rectè sentiunt, ex diuinæ scripturæ testimonijs refellerentur, quemadmodum Epiphanius fecit. Sed facilius est damnare, excluderéque ac exurere aliquid, quàm redarguere, ac meliora præstare. At profectò manet etiam hos sub pietatis specie tyrannos suum supplicium: & non effugient eius, qui nunc hæc patienter ferre uidetur, Dei ἔκδικον ὄμμα. Certè si iuxta Epiphanij institutum, hæreses proferrentur, ipsarumque prætextus ex falso excogitata diuinæ scripturæ interpretatione per ueritatem redarguerentur, multi ad sanam doctrinam reuerterentur, & in rectam uiam redirẽt. Nunc illa tyrannis non solum non reuocat ad rectam uiam, sed plures etiam à se abalienat, qui crudelitatem detestantur, etiamsi uerè hæretici esse, illi conuicti essent. Et quomodo cõcordia fieri poterit in statu religionis, si hoc modo grassari perget istorum tyrannis, nullũ habens in primitiua ecclesia exemplum? De Arianis equidem legimus, quòd persequuti sunt orthodoxos, & multis malis affecerunt. Verùm catholicæ ecclesiæ præcepit Paulus, Hæreticum hominem post unam aut alteram admonitionem fuge, gnarus quòd talis euersus est, & peccat per se damnatus. Quòd si ad concordiam res Christianæ religionis non redierit, nec sequemur ueterum Theologorum in tractandis hæreticis exemplum: timendum est, ne unà cum uera pietate etiam ipsæ literæ ac omnia bona studia pessum eant. Quare nihil uereor aliquos futuros esse, qui hanc meam operã in hoc eximio Græco Theologo ad Latinos conuerso improbent, quasi tales hæreses supprimere oporteat, & nõ publicare, ne uidelicet alicui erroris occasio detur: quando sanè non in hoc mala nobis proponuntur, ut ea sequamur: sed ut cognita uitemus ac detestemur, & diaboli insidias atque opus cognoscamus. Alioqui nec uenenatas rerum materias, nec uirus eiaculantia reptilia scripto prodemus, ut ne aliqui his ad aliorum perniciem utantur. At quum uenenatorum cognitio hoc commodi præbeat, ut ne ignari ab illis lædamur, aut uitæ damnum incurramus: quæ est insania, dicere hæreseon notitiam magis efficere ut incurramus errorem, quàm ut uitemus? Esto autem, esse improba ingenia, quæ sibijpsis malum (uelut Cæcias, quod dicitur, nubes) attrahant: profectò eapropter non supprimendi sunt malorum errores, ac peruersæ opiniones. Imò potius producendi, ut à ueritatis luce mendacia tenebrarum redarguantur: & qui sordet, sordescat adhuc amplius. Aut tollendus erat omnino serpens ille, ut ne uafris persuasionibus molle natura Euæ primæ matris nostræ ingenium ad improbam inobedientiam, per leuem esus pomi uoluptatem decepisset. At uerò hæc omnia, illustrisime Princeps Ioannes Friderice, recensenda putaui, non ut peruersis quorundam ingenijs occurram, quorum nulla est cura Hippoclidæ: sed ut Celsitudini tuæ declarem, quàm uellem omnino C. T. dignum hoc munus uideri, quod post inscriptum eidem C. T. Græcum Dioscoridem, post tredecim iam annorũ tempus, tandem C. T. offerre statui. Non quòd nihil interim sit à me editũ: sed quòd, quum multa à nobis sint è Græcis ad Latinos conuersa, quàm multa nemo unus ab hominum memoria in Latinam linguam de Græcis transtulit, atque hæc è diuersis doctrinarum generibus, Philosophia, Physica, Medicina, ac Theologia: nullum opus æquè C. T. decere uisum est, uelut hoc Epiphanij scriptum. Quum enim acerrimus sis

in opprimendis recens enatis hæresibus, ipsasq́ & fugias, & fuges è tua ditione, & ueræ fidei doctrinam amplectaris, foueas, tuearis ac defendas: fieri non potest, ut hic liber C. T. non sit dignissimus, qui simili studio in sectis extinguendis, & uera pietate instauranda elabores. Debuit autem & aliàs meæ erga C. T. obseruantiæ testimonium aliquod fieri splendidum, nempe patriæ meæ principem: cui quum præsens nulli usui esse possim, hoc officium meũ complaciturum spero, quum non sit quod amplius præstare queam. Et reuera non mediocre gaudium est mihi, sexcentos esse in patrijs mihi regni tui ditionibus, quos me præcedere uideo, ut nullus mei usus expetatur: atq; utinã nunquam expectetur. Non quòd nullo patriæ amore tenear: quæ enim esset hæc erga patriam inhumanitas? aut quòd nesciam quantum patriæ debeatur: sed quòd ex animo de solida hac patriæ gloria gaudeam. Nimirum præter eos qui apud exteros uiuunt, esse tot insignes ducatus tui uiros præsentes, qui C. T. & usui, & utilitati, & ornamento esse possunt. E quorum numero unum quendam quasi insignem phœnicem, undiquaq; doctissimũ Philippum Melanchthonem proferre nõ dubitabo, quo & præceptore & amico per multos iam annos usus sum. Hic opus hoc ita probauit, ut id primùm in studiosorum gratiam à clarissimo uiro D. Ioanne Langio Erfordiensi impetrarit. Deinde ad industriũ uirum Ioannem Oporinum utraq; lingua professorem clarum miserit, quo illius, & Roberti Chimerini industrij typographi opera Græcè ederetur. At hi ambo ut melius de Latina lingua, & de studiosis Græca non assequentibus mererentur, persuaserunt mihi, ut post Basilij conuersionem à me factam, etiam hoc Epiphanij opus aggressus sim, & intra nonum mensem in Latinam linguam transtulerim. Atq; hoc extra professionis meæ medicæ, in qua iam per uiginti annos uersor, rationem. Verùm dum hoc ago, maiorem rationem pietatis habui, & ueræ Christianæ doctrinæ, quæ reuera in utrisque his Theologis Græcis insigniter illustris existit, quàm uel priuati quæstus, uel Spartæ meæ exornandæ mihi peculiariter propositæ: præsertim quum magnos quosdam Theologos hoc meum studium ualde probare uiderem: & Philippus Melanchthon quum, superiore anno hic esset, de Vangionico colloquio reuertens, etiam industriam hanc meam collaudaret, præsente unà cum ipso, magno illo & ad omnia magna præstanda nato, Celsitudinis tuæ procãcellario Francisco Vuimariense, cum alijs multis egregiè doctis uiris, omnibus uno ore operã hanc meam approbantibus. Spero autem istam ad Theologiam exspaciationem mihi ad hoc profuturam esse, ut alacrior & uegetiore animo rursus ad Hippocratem & Galenum contendam, si qua uel hinc possit per me utilitas studiosis emergere: quando sanè gustum eorum non iniucundum se percepisse quidam studiosi iuuenes testati sunt, ut etiam in ampliore expectatione consistant. Porrò uixit hic Epiphanius temporibus Valentis & Gratiani, fuitq́ contemporaneus Basilij Magni, Gregorij Theologi, itemq́ Chrysostomi, cum quo etiam in cõtentionem incidit, dum ille iniquo animo fert Origenis librorum damnationem, & hæreticos Origenis errores ab Epiphanio in synodo Constantinopolitana publicè prolatos. In qua contentione illud admiratione dignum accidit, quòd uterq; alteri uates fuit: Epiphanius illi futuræ depositionis ab episcopatu, Chrysostomus huic imminentis mortis, & intercipiendi reditus in patriam. Sic enim alterum alteri malum imprecatum esse, & prædixisse, Ecclesiastica historia, Tripartita appellata, refert. Quicquid autem eius

est

est, quod contra Origenem Epiphanius in hoc opere tractauit, ad eius hæresim manifestandam ac confutandam, profectò ualde corruptum fuit in Græco exemplari, ita ut integra folia desint: haud dubiè ab aliquo pio uiro, qui bene uoluit Origeni exempta. Et sanè in his locis quos Epiphanius producit, inexcusabilis est Origenes, & impias ipsius opiniones etiam Hieronymus ac Augustinus notarunt. De Epiphanio uerò idem Diuus Hieronymus testimonium illustre profert his uerbis: Epiphanius Cypri Salaminę Episcopus, scripsit aduersus omnes hæreses libros, & multa alia, quę ab eruditis propter res, à simplicioribus propter uerba lectitantur. Superest usque hodie, & in extrema senectute uaria cudit opera. Sic Hieronymus. Et uidetur sanè doctrinam in ipso probare, uerba uerò à simplicioribus magis expeti dicere, uelut eius qui nō fuerit eloquentiæ studiosus, sed ueritatem simplici oratione tradere satis esse putarit. Hunc itaque scriptorem, Theologum pium, eruditum, & ueræ pietatis studiosissimum, nunc quasi recens natum, & ex profundis tenebris in lucem productum, & per me Latinum è Græco factum, & Celsitudini tuæ peculiariter dicatum, suscipe Princeps illustrissime, legereque dignare, tueríque ac defendere: & ex hoc studium ac officium meum erga C.T. agnosce. Dabitur fortassis alibi commodior mihi locus eximias tuas Heroicas uirtutes recensendi. Hic quum pientissimum Theologum pientissimo Principi inscribendum ac mittendum putarim, satis sit hoc studiosis indicasse, quem C.T. præferrem, me reperire potuisse neminem. Opto ut diu ualeat C.T. magnum & studiorum bonorum & pietatis præsidium. Francofordæ ad Mœnum, Calend. Nouemb. Anno Christi M. D. XLII.

EPISTOLA SCRIPTA NONAGESI-MO SECVNDO ANNO REGNI DIOCLETIANI, VALENTI-*niani & Valentis anno duodecimo, & Gratiani anno octauo, ad Epiphanium Palæstinum Eleutheropoliten, qui fuit pater Monasterij in eiusdem Eleutheropolis uicinia, tunc uerò urbis Constantiæ prouinciæ Cypri episcopus extitit, ab Acatio & Paulo presbyteris & archimandritis, hoc est patribus monasteriorum, partium Chalcedonis, & Berrhææ cauæ Syriæ, de eo quòd contra omnes hæreses scripsit, imò quòd & multi adhortati sint ac coegerint ipsum ad hoc Opus aggrediendum.*

OMINO meo & reuerēdissimo per omnia, pientissimoq; patri Epiphanio episcopo, Acatius presbyter, & Paulus presbyter, archimandritæ, in Domino gaudium. Sufficiebat equidem conspectus pietatis tuæ Pater, qui uerbis spiritualibus nos impleuit, & tantum in nos desideriũ implantauit, ex tuo intuitu obortum. Verùm quandoquidē præuia fama discipuli Seruatoris prædicat, & fragrantiæ uerborum & actionum appetētiam infundit, ut & uerbis & sententijs exatiemur: oportebat quidem nos accedere, ut præsentes gratię, tibi ex Deo uelut Apostolis datæ, participes fieremus. At quando uia intercepta est per infirmitates ac ærumnas corporales, non potuimus ipsi proficisci, & ad pedes tuos prouolui, audireq; ac discere progredientia ex ore tuo spiritualia sancta uerba. Credimus enim, quòd si digni fuissemus audire ac reuerti, firmassemus utiq; Rempublicam, cui præfecti sumus; si modò digni sumus finē eius assequi. Quum igitur infirmitas detineat, rogamus tantam tuam pietatem, ut ne inuideas nobis ex his quæ reuera tibi à Seruatore donata sunt impertiri. Confitemur enim, non solùm nos, sed etiam omnes, quòd in hoc seculo nouum te Apostolum & præconem Dominus excitauit, Ioannem nouum, & prædicantē quæ debent seruari ab his qui cursum hunc propositum habēt. Quum igitur cōmunis frater Marcellus ob tantam famam angatur, & desiderio pietatis tuæ trahatur, sitq; ex nostro ouili, & recēs in fide instructus: ipsum sanè tantæ uiæ ministrum adepti, tantam nostram, peccatorum uidelicet, ad te Seruatoris discipulũ, audaciam ipsi iniunximus. Quod uerò cupimus, hoc est, ut ea quæ dicta sunt à te ad quosdã fratres, nobis discenda dones: quod tibi quidem iusto minimè graue est: nobis autē peccatoribus, dum participes simus, gaudium in Domino parit. Nã spiritualibus tuis uerbis impleti, ab iniquitatibus nostris alleuamur. Audiuimus autē indita esse nomina sectis à præstantia tua, quarum singularum superstitionum, petimus, ut pietas tua nobis hæresim palàm declaret. Aequale est enim uniuersorũ donum. Et petimus te preces facere, te iustum Domino, pro omnibus desiderãtibus te & expectantibus à te donum. In ieiunio & oratione sumus, ut communis noster frater à præstantia tua benignè susceptus, & afferat nobis donatum à te munus, & sic cōsuetas preces patri & filio & spiritui sancto transmittat. Omnes fratres sperant per preces à te pro ipsis fientes confirmari. Adhortamur, ut ne cuncteris impertiri gratiam diuinam Apostolorũ, quam habes. Omnes parui in ouili ac cœtu, preces ad potiorē transmittunt, quò participes fiant spiritualis ex pietate tua doni. Robustus in Domino, & lætus in Christo ac sancto spiritu, datum tibi thronum ac diuinum munus perficias & absoluas, usq; ad expectantem te coronam.

EPI-

EPISTOLA RESCRIPTA AD ACATIVM ET PAVlum presbyteros, ab Epiphanio, ad ea quæ ab illis ad ipsum scripta sunt, de eo quod ipse contra hæreses scripserit.

DOMINIS *honorandissimis fratribus, & in presbyterio consortibus, Acatio & Paulo, Epiphanius in Domino gaudium. Proœmium, siue præfationem ueteres scriptores, uelut inscriptionem ac titulum describẽtes, per ænigma totius subiectæ tractationis indicium præbuerunt: unde & ipsi eodem dicendi stylo usi, præfamur ad uos charissimi, ea quæ ad petitionem uestram contra hæreses scripsimus, omnẽ rem in breuem summam colligentes. Quandoquidem enim declaraturi sumus uobis & nomina sectarum, et nefarias apud ipsos actiones reuelaturi, quæ uelut uenena ac toxica existunt: cum ipsis sanè etiam antidotos adaptantes, auxiliaria commorsorum medicamenta, & præoccupatiua eorum qui fortè illapsuri sint, bonarum rerum studiosis describimus, hoc ipsum proœmium Panarium, siue Capsulam medicam, & aduersus bestiarum morsus Arculam appellãtes: hoc est, per libros tres, hæreses octoaginta, quæ sunt bestiarum siue reptilium morsus. Vnum autẽ post octoaginta ueritatis fundamentum, simulq́; doctrina, & salutaris tractatio, & Christi sponsa sancta Ecclesia, existens quidem ab initio, uerùm per aduentum Christi in carne, iuxta temporis successionem, in medio prædictarum reuelata, & à nobis in mentione per prædicationem Christi locata, & rursus post omnes harum hæresium prauitates, in refrigerium eorum qui laborem pellegendi hæreses pertulerũt, à nobis cum sermonis compendio, iuxta Apostolorum doctrinam, manifestè denunciata. Rogati autem sitis omnes, qui hoc honestarum rerũ studium attigeritis, & proœmium, & sequentes deinde sectas, & pro ueritate defensionem, & ueritatis doctrinam, & sanctæ uniuersalis Ecclesiæ fidẽ: ut ueniam nobis detis, qui homines sumus, & cum labore ac æmulatione diuina, pro pietate rationem reddere conati sumus. Cuius sanctissimi ac pientissimi nominis defendendi gratia, uelimus etiam aliquid uires nostras excedens aggredi, quum Deus permittat nobis expetentibus, etiam ea quæ uires superant. Nam ob ueritatem instituta à nobis est hæc oratio, & propter pietatẽ hoc opus aggressi sumus. Quin & amplius rogati sitis pro indulgenda uenia, si alicubi reperietis nos, aliquos impetere, aut cauillis incessere, quum aliàs hunc morem nõ habeamus. Itaq́; si alicubi propter zelum aduersus hæreses, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circulatores, aut miseros homines, ignoscite. Ipsa enim necessitas aduersus huius certaminis doctrinas instans, talem nobis sudorem efficit, & ut lectores auertantur: & ut ostendamus penitus interdictas à nostra doctrina illorum operas, mysteriaq́; & doctrinas, quo etiam per orationis ac contradictionis nostræ uehementiam, libertatem nostram ostendamus, & quo etiã aliquos ex ipsis per grauiores putatos sermones effugiamus. Est autẽ tota hæc tractatio per prædictos tres libros, primum, secundum, & tertiũ. Quos sanè libros in septem tomos diuisimus. In unoquoq́; autem tomo numerus quidam hæreseon ac sectarum inest. Sunt autem ex toto octoaginta, quarũ nomina & prætextus sunt.* I *Barbarismus.* II *Scythismus.* III *Græcismus.* IIII *Iudaismus.* V *Samaritismus. Ex his ortæ sunt quæ deinceps sequuntur, ante Christum quidem post Barbarismum, & Scythicam superstitionẽ, ex Græcismo hæ:* VI *Pythagoræi, siue Peripatetici, circa Aristotelicos diuisa.* VII *Platonici.* VIII *Stoici.* IX *Epicurei. Deinde Samariticæ sectæ ex Iudaismo ortæ quatuor sunt gentes:* X *Gortheni.* XI *Sebuæi.* XII *Esseni.* XIII *Dosithei. Deinde idem prædictus Iudaismus, qui ab Abraamo formam accepit, & per datam Mosi legem ampliatus est, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Israel appellatur, per Dauidem regem ex eius tribu primum, Iudaismi cognomẽ adeptus est, septem sectas habet:* XIIII *Scribarum.* XV *Pharisæorum.* XVI *Sadducæorũ.* XVII *Hemerobaptistarum.* XVIII *Ossæorum.* XIX *Nasaræorum.* XX *Herodianorum. Ex his & post has hæreses iuxta temporum successionem, apparuit salutaris Christi Domini nostri in carnẽ aduentus, & Euangelica doctrina ac prædicatio regni, quæ sola fons est salutis, & fides ueritatis catholicæ et Apostolicæ ac orthodoxæ Ecclesiæ. Ex hac autem diffractæ ac fissæ sunt, nomen solum Christi habentes, & nõ item fidem, hæ hæreses:* I *Simoniani.* II *Menandriani.* III *Saturniliani.* IIII *Basilidiani.* V *Nicolaitæ.* VI *Gnostici, qui etiam Stratiotici, & Phibionitæ, & apud aliquos Secundiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi, apud quosdam Coddiani appellati, & Borboritæ, & Barbelitæ.* VII. *Carpocratitæ.* VIII *Cerinthiani, qui & Merinthiani.* IX *Nazoræi.* X *Ebionæi.* XI *Valẽtini.* XII *Secundiani, quibus additur Epiphanes & Isidorus.* XIII *Ptolemæi,* XIIII *Marcosij.* XV *Colorbasij.* XVI *Heracleonitæ.* XVII *Ophitæ.* XVIII *Caiani.* XIX *Sethiani.* XX *Archõtici.* XXI *Cerdoniani.* XXII *Marciones.* XXIII *Lucianistæ.* XXIIII *Apelleiani.* XXV *Seueriani.* XXVI *Tatiani.* XXVII *Encratitæ.* XXVIII *Phrygastæ, & Mõtanistæ,*

tanistæ,& Tascodrugitæ. Hi aũt rursus, Tascodrugitæ uidelicet, in seipsos diuisi sunt. XXIX Pepuziani, qui etiam Priscilliani & Quintilliani. Quibus annectũtur Artotyritæ. XXX Tessarescædecatitæ, qui pascha unam anni diem faciũt. XXXI Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittũt. XXXII Adamiani, XXXIII Sampsæi, qui & Elcesæi. XXXIIII Theodotiani. XXXV Melchisedeciani. XXXVI Bardesianistæ. XXXVII Noetiani. XXXVIII Valesÿ. XXXIX Cathari, qui & Nouati. XL Angelici. XLI Apostolici, qui & Apotactici. XLII Sabelliani. XLIII Origenæi, turpia faciẽtes. XLIIII Origenæi, ab Origene eo qui etiam Adamantius appellatur. XLV Pauli Samosatensis hæresis. XLVI Manichæi, qui et Acuanitæ. XLVII Hieracitæ. XLVIII Meletiani, qui in Aegypto sectam habent. XLIX Ariani, qui & Ariomanitæ. L Audianorum secta. LI Photiniani. LII Marcelliani. LIII Semiarÿ. LIIII Pneumatomachi, q & Macedoniani, & Eleusÿ discipuli, qui sanctum Dei spiritum blasphemant. LV Aeriani. LVI Aetiani, qui & Anomœi: quibus cõiungitur Eunomius, imò potius Anomœus. LVII Dimœritæ, qui non perfectã Christi incarnationem confitentur, qui etiam Apollinaritæ. LVIII. Qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sanè appellauimus Antidicomarianitas. LIX. Qui in nomen ipsius Mariæ collyridẽ offerunt, & uocantur Collyridiani. LX. Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Græcis sunt: & Euphemitæ, & Sataniani. Porrò facta rursus repetitione ac diuisione harũ sectarum iuxta libros, ostendam in hac mea repetitione, quot ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secundo, usq; ad tertium sint librum. Imò etiam quot sint hæreses in singulis septem tomis, in quos tres libri digesti sunt, comprehensæ. Habet autem res se hoc modo. In primo libro tomi tres sunt, hæreses autem quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarismi uidelicet, & Scythismi, & Græcismi, & Iudaismi, & Samaritismi. In secundo uerò libro tomi duo sunt, & hæreses uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreses undecim. In primo igitur libro primi tomi, hæreses uiginti sunt, hæ scilicet, Barbarismus, Scythismus, Græcismus, Iudaismus: Græcorum differentiæ, Pythagoræi, siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi: Samaritica, quæ ex Iudaismo est. Samaritarum gentes quatuor: nempe Gortheni, Sebuæi, Esseni, Dosithei. Iudæorum hæreses septem, Scribæ, Pharisæi, Sadducæi, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secundo uerò tomo primi libri hæreses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici, ÿdemq; Phibionitæ, et apud aliquos Secundiani, apud alios Zacchæi appellati, itemq; Coddiani, & Borboritæ, & Barbelitæ: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani. Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secũdiani, quibus connectuntur Epiphanes & Isidorus, Ptolemæi. In tertio autem tomo eiusdem primi libri hæreses item tredecim sunt, Marcosÿ, Colorbasÿ, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc est summaria repetitio trium tomorum primi libri. Secundi uerò libri tomi duo sunt: & in primo quidẽ secundi libri tomo, qui quartus est iuxta numeri ab initio consequentiam, hæreses decem & octo habentur, hoc modo: Encratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Tascodrugitæ autem rursus diuisi sunt à prædictis, Pepuziani, qui & Quintiliani: quibus coniunguntur Artotyritæ, Tessarescædecatitæ, qui pascha unam anni diem faciũt: Alogi, qui Euangelium Ioannis & Apocalypsim non suscipiunt: Adamiani, Sampsæi, qui & Helcesæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesÿ, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiã Apotactici: quibus cõiunguntur, qui appellantur Sacciferi, Sabelliani, Origeniani, turpia facientes, Origeniani, ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo eiusdem secundi libri, quinto uerò iuxta prædictum numerum, hæreses quinq; sunt, Paulianistæ, Manichæi, qui & Acuanitæ, Hieracitæ, Meletiani secta in Aegypto, Ariani. Atq; hæc est tomorum secundi libri summaria repetitio. Similiter autẽ & in tertio libro sunt tomi duo. Et in primo quidem tertÿ libri tomo, sexto autẽ iuxta prædictum numerũ, hæreses septem sunt: Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarÿ, Pneumatomachi, qui spiritum Dei sanctum blasphemãt, Aeriani, Aetiani ab Aetio, qui dissimilitudinem personarum in sancta Trinitate inuexit: cui coniunctus est Eunomius, qui Anomœus appellandus potius fuit. In secundo uerò tomo eiusdẽ tertÿ libri, septimo uerò iuxta tomorũ numeri diuisionẽ, & ultimo totius operis, hæreses quatuor habentur, Dimœritæ, qui non perfectam Christi incarnationẽ confitentur, qui etiã Apollinaritæ: & qui sanctam Mariam semper uirginẽ, postquam Saluatorẽ genuit, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas: & qui in nomen ipsius Mariæ collyridẽ offerunt, qui sanè uocãtur Collyridiani, Massaliani. Et de recta ac uera fide Apologia, cũ compendio doctrinæ, quæ sit sancta catholica et Apostolica Ecclesia. Hæc est summaria repetitio ac in-

Operis distinctio.

scriptio,

scriptio, siue enumeratio, totius contra octoaginta hæreses Operis, & unius pro ueritate Apologiæ, sola illa, hoc est catholica & orthodoxa Ecclesia, in tres libros digesta, ac septē tomos diuisa. Addam porrò & primi tomi primi libri contra uiginti hæreses summarium indicem ac elenchum. Primum quidē habentur omnium sectarum matres, ac exemplaria & appellationes, ex quibus matribus omnes aliæ ortæ sunt, et sunt hæ primæ quatuor. Prima Barbarismus, quæ per seipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationes, usq; ad Noe. Appellatus est autem Barbarismus, ex eo quòd eius temporis homines non habuerint principem quendā, aut unam concordiam, sed quòd unusquisq; pro sua ratione procedebat, & sibÿpsi lex iuxta propriæ uoluntatis prærogatiuam fiebat. Secunda Scythismus, à diebus Noe, & postea usq; ad turris Babylonis ædificationē: & post turris tempus, ad paucos annos, ipsius Phalec et Rhagau, qui ad Europæ declinantes regionem, Scythiæ parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, à Tharra ætate & ulteriùs, ex quo Thraces nati sunt. Tertia Græcismus, à temporibus Seruch, exorsus per idololatriam. Et sicut unusquisq; tunc procedebat secundū aliquam superstitionem, ad ciuiliorem uitam, moresq; ac statuta, ita tamen ut simulachra tūc cœperint poni hominum genera, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidē ab initio depingentes: ac repræsentantes eos qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præstigiatores, aut qui aliquid fecerunt in uita memorabile, per fortitudinem, aut corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes per effigies colentes, & eos, qui ante ipsos uita functi erant, fabricantes, ex figulari primum arte: deinde quum singulæ artes ad imitationem excitarentur, ædificatores quidē lapidem ad hoc cædentes ac exsculpentes, argentarÿ uerò & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarÿ, ac reliqui. Aegyptÿ uerò, simulq; Babylonÿ, & Phryges ac Phœnices, huius superstitionis primi autores fuerunt, tū statuariæ, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata sunt, ab ætate Cecropu, & deinceps. Deinde autem, & longè postea, Saturnum & Rheam, Iouemq; & Apollinem, & alios deos declararunt. Græci uerò appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro, qui in Græcis habitauit. aut, ut alÿ tradunt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei synceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his qui turrim ædificarunt, quando linguæ omniū diuisæ sunt. Ob quam causam etiā Meropes omnes appellati sunt, propter partitam uocem. Postea uerò Græcismus in sectas redactus est posterioribus temporibus, Pythagoreorum uidelicet & Stoicorū, Platonicorumq; & Epicureorum, ac reliquorū. Diuini porrò cultus forma simul fuit, & naturæ lex in uitā inducta, separās seipsam ab his gentibus, à iactis mundi fundamentis usq; huc, media existens inter Barbarismū, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abraæ cultui: & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formā adeptus, & per Mosem septimū ab Abraam, per legē datam ipsi à Deo dilatatus, à Iuda uerò quarto filio ipsius Iacob, qui etiā Israel appellatus fuit, per Dauidē, qui primus ex eiusdē tribu regnauit, perfectū Iudaismi nomē sortitus. De his enim quatuor sectis Apostolus compendiò dixit: In Christo enim Iesu non Barbarus, non Scytha, non Græcus, non Iudæus, sed noua creatio. Græcorum differentiæ sunt: Pythagoræi, siue Peripatetici. unitatē & prouidentiam, & prohibere sacrificare dÿs, Pythagoras docuit: item animata nō in cibum assumere, & à uino abstinere. Decreuit autem simul, quæ à luna & quæ supra lunam sunt, immortalia esse: quæ uerò infra, mortalia. Et trāsire animas à corporibus ad corpora, usq; ad animalia & bestias omnis generis Simul autē & silentium exercere ad quinq; annorum tempus. Postremùm uerò, seipsum Deum nominauit. Platonici, Deū & materiam ac formā prodiderunt, & mundū factum ac corruptibilem esse. Animam uerò ingenitam, & immortalem, ac diuinam. Esse autē partes eius tres, Rationalem, impetuosam, & cupiditate præditam. Vxores uerò omnibus cōmunes esse. & nullū unam propriam habere debere, sed unumquenq;, cū qua uelit, illa item uolente coire. Transitum item animarū in diuersa corpora omnis generis animantiū. Simul autē & deos ex uno multos docuit Plato. Stoici uniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hunc mundū Deum putauerunt. Quidā uerò ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciauerūt. Et Deū quidem mentē decernunt, & uelut animā totius amplitudinis cœli & terræ. Corpus autem eius esse uniuersum, uelut dixi, luminaria uerò oculos. Carnē uerò omniū perire, animā aūt omniū à corporibus ad corpora trāsire. Epicurei, atomos & indiuisibilia corpora, similariaq; & infinita, uniuersorū principiū esse statuerūt, & finē felicitatis esse uoluptatē docuerūt: & neq; Deū, neq; prouidentiā, res gubernare. Samaritismus, & ab ipso appellati Samaritæ, hic est ex Iudaismo, antea quàm deuenirent hæreses ad Græcos, & antea quàm cōstituerentur ipsorū dogmata. Postquam uerò esse cœpit Græcorū superstitio,

Barbarismi appellatio.

Thracum origo.

Idolorum cultus origo.

Hellenes unde dicti sint Græci.

Meropum appellatio.

Pythagoræ dogmata.

Platonicorum dogmata.

Stoicorum placita.

Epicureorum placita.

medium eius ac Iudaiſmi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonoſor, & captiuitate Iudæorum. Ipſi Samaritæ inquilini ſunt ab Aſſyrijs in Iudæa, & receperunt ſolum quinq; libros Moſis, quum rex iuſsiſſet ipſis à Babylone per ſacerdotem Eſdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neq; attingere aliqua: & præterquam quòd negant mortuorum reſurrectionem, & auerſantur alias prophetias poſt Moſem. Samaritarum gentes quatuor ſunt: Gortheni, qui alijs temporibus feſtiuitates agunt quàm Sebuæi: Sebuæi, qui propter eandē cauſam in feſtis celebrandis à Gorthenis diſſentiunt: Eſſeni, qui neutris aduerſantur, ſed cum quibuslibet indiſcriminatim feſta celebrant: Doſithei, in ijſdem gētibus uelut Samaritæ uitam degūt, circuncisione & ſabbato atq; alijs. Vtuntur & quinq; libris Moſis: amplius autem quàm alij ſeruant abſtinētiam ab animatis, & frequentius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipſorum etiam uirginitatem ſeruant, alij continenter agunt, creduntq; mortuorum reſurrectionem, quod alienum eſt à Samaritis. Iudæorum hæreſes ſeptem ſunt: Scribæ, qui legales fuerunt, & expoſitores traditionum apud ipſos antiquarum, per ſuperfluam ſuperſtitionem, conſuetudines ſeruantes quas nō ex lege didicerunt, uerùm ſibijpſis præſcribentes ſimulachra iuſtificationis legis. Phariſæi, hoc eſt ſeparati, qui exactiſsimam uitam degerunt, & longè alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum reſurrectio, uelut etiam apud ſcribas, & de angelis ac ſpiritu ſancto, quòd ſit, aſſenſus. Vita item diuerſa. Continentia uſq; ad tempus, & uirginitas, ieiuniumq; bis per ſabbatum. Vrceorum & patinarum ac poculorum purificationes, uelut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & aſſiduæ preces, & habitus ſuperſtitioſus indumentorū, per amicula & dalmaticas atq; pallia, & per latitudines phylacteriorum, hoc eſt ſignorum & notarum purpuræ, & fimbriarum ac prætextuum in alijs palliorum: quæ ſanè ſigna fuerunt cōtinentiæ apud ipſos ad tempus. Iidem etiam generationem ac natiuitates introduxerunt, & fatum. Sadducæi, hoc eſt iuſtiſsimi, qui ex genere quidem erant Samaritarum, ſimulq; ſacerdotis Sadduc nomine. Mortuorum autem reſurrectionem negabant, & nō admittebant Angelum, neq; Spiritum, per omnia uerò Iudæi erant. Hemerobaptiſtæ, hi per omnia quidem Iudæi erant: dicebant autem neminem aſſequi uitam æternam, niſi quis quotidie baptizaretur. Oſſeni, quos impudentiſsimos interpreteris. Hi omnia ſecundum legem perficiebant. Vtebantur autē & ſcripturis alijs poſt legem. pleroſq; uerò ex poſterioribus prophetis reijciebant. Naſaræi, quos interpretari poſſis diſsipatores, aut rebellatores: omnem carnis eſum interdicunt, animatis penitus nō fruuntur: uſq; ad Moſen & Ieſum Naue, ſanctis in quinq; libris Moſis nomine patriarchis utentes, eiſq; credentes, Abraam inquam, Iſaac & Iacob: & ſuperioribus, ipſoq; Moſe & Aaron, et Ieſu. Verùm ipſorum quinq; librorum Moſi inſcriptorum ſcripta, docent nō eſſe Moſis, ſed alia præter ea ſe habere affirmant. Herodiani: hi per omnia quidem Iudæi erant, Herodem uerò Chriſtum ſperabant, & huic tum honorem tum nomen Chriſti attribuebant. Hic eſt primus tomus, continens contra omnes has uiginti hæreſes. In ipſo uerò habetur etiam de Chriſti aduentu tractatio, & ueritatis confeſsio.

Samaritarum ſectæ.

Iudæorum hæreſes.

Dalmaticæ.
Phylacteria.

EPI-

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CONTRA OCTVAGINTA Hæreſes opus, Panarium, ſiue Arcula aut Capſula Medica appellatum.

Iano Cornario Medico Phyſico interprete.

VVM aggrediar fidem, itemq; incredulitatē, rectamq; ac diuerſam opinionem annunciare ac prodere, mentionem faciam principij iactorum mundi fundamentorum, & eorum quæ conſequuntur, non proprijs uiribus confiſus, neq; à propria ratione concitatus: ſed uelut Deus omniū Dominus ac miſerator ſuis Prophetis reuelauit, & per ipſos nos omniū cognitione, quantū humanæ naturę poſsibile eſt, dignatus eſt. Et quum incipiam de his ſtatim conſiderare, primùm quidem non in parua ſolicitudine conſtitutus ſum, uerumetiam ualde timeo, ut qui moliar opus non uulgare: & inuoco ipſum ſanctum Deum, & unigenitum ipſius Filium Ieſum Chriſtum, & ſanctum ipſius Spiritum, quo noſtræ tenuitatis mentem illuſtret, ad illuminationem cognitionis illorum. Græcorum equidem ſcriptores, poetæ & oratores, ubi fabuloſum aliquod ſcriptum aggrediuntur, Muſam aliquam inuocant, non Deum. diabolica eſt enim ab ipſa, ſapientia, ac terrena, & non ex ſupernis deſcēdens, uelut ſcriptum eſt. Nos autē inuocamus ſanctum uniuerſorum Dominum, ut adiuuet paupertatem noſtrā, & inſpiret ſanctum Spiritum ſuum, ut nihil aſciticium in promiſſum ſcriptum comportemus: atq; hoc ipſum petentes, noſtræ in- *Muſarum inuocatio.*
B ſufficientiæ nobis conſcij, iuxta fidei menſuram ac proportionem, ipſum nobis largiri obſecramus. Sit autem ſcopus omnibus lectoribus, de omni quæſtione, Quòd occaſionum & temporum ſunt inuenta, quæ exigua mens noſtra exercitata cōprehendere potuit. Et ſanè non omnino promittimus omnium quæ in mundo ſunt tractationem. Nam & ineffabilia ſunt & effabilia, inenarrabiliaq; & numero incōprehenſibilia: & quantū quidem ad homines attinet, nemo ea aſſequi poteſt, ſed à ſolo uniuerſorum Domino cognoſcuntur. Verùm promiſsio noſtra habet, de differentia opinionum ac notionum, profeſsionumq; fidei ex Deo, & incredulitatis ſectarum item, & falſæ humanæ mentis opinionis, ab erroneis uiris in mundo diſperſæ, ab eo tempore quo homo formatus eſt in terra uſq; ad noſtra tempora, hoc eſt regni Valentiniani & Valentis annum undecimum, & Gratiani ſeptimum. Porrò quæ à nobis ad legētium noticiam peruenient, ea partim ex diſcendi ſtudio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quædam uerò proprijs auribus ac oculis incidimus. Et quorundam quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tradituros eſſe confidimus: quorundam uerò partem aliquam, prout facta ſunt. Atq; hæc partim ex libris ueterum ſcriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti noſtræ exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos ipſos aggreſſi, non promiſsionibus noſtram dicendi tenuitatem excedentibus immo rati. Nam & hunc ipſum ſermonem, quem Deo uolente componere inſtituimus, uiris philoſophis, aliàs alijs debilitatem noſtram pungentibus, & uelut loris (ut ita dicam) inſtigantibus, adorti ſumus: uelut ueſtra præſtantia per propheticas nobis literas ſcribens petiuit ac expoſtulauit, ô uenerandiſsimi ac optimi fratres Acaci & Paule, in presbyterio cōſortes. Quandoquidem igitur undiquaq; non ſine Deo petitionum ſuffragijs conſideratis, propter excellentem ſeruorum Dei dilectionem huc deſcēdere dignus factus ſum: non per uerborum eloquētiam, *Epiphanij ſeculum.*
C non lepiditate aliqua dicendi, ſed ſimplici loquēdi idiomate, ſimplici ſermone, certitudine uerò eorum quæ ſermone declarantur, dicendi initium faciam. Et Nicander quidem ſcriptor, beſtiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alij uerò ſcriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, uelut Dioſcorides materiarius, Pamphiluſq; ac Mithridates rex, Calliſthenes & Philo, Iolaus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, Crateuas herbarius, Andreas, Baſus Tylius, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus, & alij quidam. Eodem modo etiā nos ſectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, ſed uelut relati ſcriptores ſtudio habuerunt, non ut malum indicarent, ſed ad timorem & cautionem humanæ naturæ, ut mala & pernicioſa cognoſcerent homines, ſeq; præmunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduerſionem & repudiationem. At ſi qui in talia iam incidiſſent, & ab eiuſmodi inſidias pertuliſſent, aut per inſufflationem, aut per morſum, aut aſpectum: ijdem de his ſolliciti, auxiliares radices ac herbas præſcripſerunt, ad prædictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis ſtudium eſt, per relatorum & ueſtram, dilectiſsimi fratres, exhortationem, ut malorū reptilium ac beſtiarū tum formas triſtes, tum morſus lethales reuelemus. Ad oppoſitionem uerò horum, quæcunq; poſſumus in compēdio dicere, unum atq; alterum uerbum ad repellendum ipſorum uenenum, & ſeruandum eum qui Dominum ſequi uelit, ſiue ex ſua ſententia, ſiue inuitus in eadem reptilia hæreſeon ac ſectarum dogmata illapſum, inſtar antidotorum apponemus. Etenim ab initio, Adam ſexta die formatus è terra, & accepta inſufflatione uiuificatus eſt. Non enim, uelut quidam putāt, à quinta die incepit, & in ſexta formatus eſt. decepta eſt enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem ſimplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non uitæ diſcretionis appel- *Scriptores materiæ medicæ.* *Mundi exordium.*

lationem nactus,quàm Adam tantum uocatus,quod hominem interpretari poſsis.Huic for- A
matur ex ipſo ſimilis ipſi uxor,ex eodem corpore, & eadem inſufflatione. filij uerò gignuntur
huic maſculi ac fœmellæ. Et ubi uixiſſet annos noningentos triginta, naturæ debitum exol-
uit.Huius filius fuit Seth,huius uerò Enos,& per ſucceſsionẽ Cainan, Malaleel,Iared. Quem-
admodum aũt traditio habet quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mundo fieri:& ab ini-
tio quidem per inobedientiam ipſius Adam,deinde per ipſius Cain parricidium.Nunc aũt in
temporibus Iared,& ultrà,ueneficium,incantatio,petulantia,adulteriũ & iniuſticia.Non opi-
nio aliqua alia,non doctrina immutata,ſed una lingua, unũ genus in terra illo tẽpore diſper-
ſum.Huic Iared naſcitur filius nomine Enoch,qui cõplacuit Deo,& non reperiebatur.tranſtu-
lit enim ipſum Deus,& non uidit mortẽ.Enoch autem genuit Mathuſala,Mathuſala Lamech,
Lamech Noe.Et iuſtum Dei iudicium,aquæ inundatione orbi terrarum inuecta,omnẽ homi-
num & aliorũ animantium carnem deleuit. Seruauit aũt in arca per præceptum, ipſum Noe:
qui complacuit ipſi,& coram ipſo gratiã inuenit. Seruauit item tres filios ipſius, Sem, Cham,
Iapheth,& propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animæ octo
in arca tunc ſeruatæ ſint à diluuio aquæ. Et de omni genere ferarũ & animaliũ, tum pecorum,
tum aliorum in terra, ad cõſtitutionem rurſus ſubſtantiæ omnium in mundo, de quibuſdam
bina & bina,de alijs ſeptẽ & ſeptem. Atq; ſic præterijt decima generatio,per annos bis mille du
centos ſexagintaduos. Et inundatio ſedata eſt, & Noe ac domus eius, reliquiæ mundi manſe-
runt.Nondum aũt erat diuerſa opinio,non gens aliqua diſcors,non nomen hæreſis:imò neq;
idololatria.Quãdo uerò unuſquiſq; homo iuxta propriam opinionem procedebat: lex enim
una nuſquam erat,quiſq; enim ſibijpſi lex erat,& pro propria ratione pergebat,(quemadmo- B
dum apud Apoſtolum uſus eſt non ſolùm barbariſmi, ſed etiam aliarum ſectarum. ait enim,
„ In Chriſto enim Ieſu non barbarus,non Scytha,non Græcus,non Iudæus:)Barbariſmus tunc
Barbariſmus. appellabatur in decem generationibus temporis cognomen. Poſt diluuium uerò quum re-
quieuiſſet arca Noe in montibus Ararat,per mediam Armeniorum & Cardyenſium terram,in
monte Lubar appellato,iſtic prima habitatio hominum fit poſt diluuiũ. Et illic Noe prophe-
ta uineam plantat, & loci habitator fit. Naſcuntur autem filijs eius(ipſe enim non amplius ge
nerauit)filij & filiorum filij,uſque ad quintam generationem,annis ſexingentis quinquagin-
ta nouem,præter Sem. Secundum conſequentiam uerò ſermonis,genealogiam unius filij re-
cenſebo. Sem itaque genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Hala, Hala Heber pium & re-
ligioſum, Heber Phalec: & nihil erat in terra, non hæreſis, non opinio alia atque alia, ſed ſo-
lùm homines uocabantur unius labij & unius linguæ. Erat autem ſolum impietas & pietas,
lex naturæ & uniuſcuiuſque uoluntatis propoſitum ſecundum naturam, & neque à doctrina,
neque ex libris ſcriptorum error & ſeductio,non Iudaiſmus, non hæreſis alia aliqua: ſed ſicut
nunc eſt fides,quæ iam in ſancta catholica Eccleſia uerſatur,quæ ab initio fuit,& poſtea rurſus
Eccleſia Catho reuelata eſt.Si quis enim pro ueritatis ſtudio expendere uelit, ſancta & catholica Eccleſia prin
lica principiũ cipium omnium eſt,ex hoc nimirum ſcopo, Adam protoplaſtus formatus eſt, non circumci-
omnium. ſus,ſed carne præputium habens.Non autem erat idololatra, & nouit patrẽ Deum, & Filium,
& Spiritum ſanctum. propheta enim erat. Itaque quum non haberet circumciſionem, non
erat Iudæus. & quum ſimulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Prophe-
ta enim erat Adam:& nouit quod Pater dixit Filio,Faciamus hominem.Quid igitur erat? Ne-
que circumciſionem habens, neq; ſimulachra colens, ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens.
Sic etiam de Abel,& de Seth,& de Enos,& de Enoch,& de Mathuſala, & de Noe,& Heber,uſq; C
ad Abraham accipiendum eſt. Operabatur autem tunc & pietas & impietas, fides & incredu-
litas. fides quidem Chriſtianiſmi imaginem obtinens: incredulitas autem, impietatis & ini-
quitatis formam exhibens,contraria legi naturæ,uſq; ad præiudicatum tempus. Quinta igi-
tur generatio poſt diluuium, quum multiplicarentur iam homines, ex tribus filijs Noe, per
ſucceſsionem filiorum filij geniti ſunt ſeptuaginta duo numero,principes & capitanei in mun
do. Quum autem ſe extenderent, & ultrà procederent à monte Lubar ac finibus Armeniæ,
hoc eſt à regione Ararat, conſiſtunt in campo Senaar, quem ſanè delegerant. Situs eſt autem
campus Senaar nunc in regione Perſica,quæ olim erat Aſſyria.Illic itaq; coniuncti, conſilium
inter ſe ineunt,de ædificanda turri ac urbe. Verùm à regione ad Europam in Aſiam declinan-
tes,appellati ſunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ.Extruunt autem turrim,& ædi
ficant Babylonem.& non habuit complacentiam Deus in opere dementiæ ipſorum: diſperſit
enim & diuiſit ipſorum linguas,& ex una in ſeptuagintaduas diſtribuit,iuxta numerum uiro-
Meropum rum tunc repertum. Vnde & Meropes hi uocati ſunt,propter diuiſam uocem. Et turrim quo-
appellatio. que uentorum impetu euertit. Diuiſi igitur ſunt per omnem terram, ad dextram ac ſiniſtram:
partim reuerſi unde proceſſerant,partim ulterius ad orientem progreſsi.Alij uerò Libyam oc-
cupauerunt,ut etiam ſi quis de his certior fieri uelit, inuenerit ſanè ſingulos qui ſeceſſerunt in
ſingulis patrijs,quomodo ſortem acceperunt.Sic Miſacem ſuſcipit Aegypti ſortem,Chus Ae-
thiopiam, Pſus Aexiomaticas partes, Regma & Saba partes ad Garamorum regionem ſitas.
Et ut ne in longum extendam hic procemium,redibo rurſus ad propoſitum,& ſecundum ſuc-
ceſsionem rurſus conſequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædificatio-
nem, & primam urbem poſt diluuium extructam, in ipſa ædificatione principium de cætero
conſultationis accipit Nebroth,de congregatione ac tyrannide. Nebroth enim regnat,filius
Chus

A Chus Aethiopis, ex quo natus est Assur. Huius regnum in Orech fuit, & in Arphal ac Chalamia. extruit autem & Thiras, & Thobel, & Lobon, in Assyriorũ regione. Hunc dicunt esse Graeci Zoroastrem, qui ultrà progressus ad orientales partes, Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra distributæ sunt. Inuentor enim hic fuit malæ doctrinæ, astrologiæ & magiæ. uelut quidam de hoc Zoroastre tradunt. Verùm ut rei ueritas habet, hoc tempus ipsius Nebroth gigantis erat. non longè autem inter se ambo distant tempore, Nebroth & Zoroastres. Phalec autem genuit Rhagan, Rhagan Seruch, quem interpretari possis irritationem. Et incepit inter homines idololatria ac Græcismus, uelut cognitio quæ ad nos deuenit, habet. Nondum autem in statuis & in sculpturis lapidum aut lignorum, aut ex argento & auro, aut alia materia factis, sed solum per colores & imagines hominis mens in seipsa maliciã excogitauit, & per liberum arbitrium rationisq; ac mẽtis uim pro bonitate iniquitatẽ reperit. Nascitur ipsi Seruch filius Nachor, Nachor autem gignit Tharra. Hinc fieri cœperunt statuæ ex luto ac arte singulari, per industriam huius Tharra. Durauit autem hoc studiũ in uigesimam generationẽ usq; ad hunc, annis ter mille trecentis triginta duobus. Et nullus unquã ex prioribus hominibus, filius ante patrem mortuus est: sed patres ante filios uitam finientes, filios successores relinquebant, & ne quis dicat de Abel: non enim morte propria mortuus est, donec Tharra æmulum Deo per propriam uersutiam commentus erexit, & ex ultione similia his quæ fecit recepit, dum etiam ipse per proprium filium ad æmulationem prouocatus est. Vnde admiratione ducta diuina scriptura adnotauit dicens: Et mortuus est Arran in conspectu Tharra patris, in terra natiuitatis suæ. Vsq; ad hunc permãsit Scythica quædam successio ac appellatio. Nondum autem erat aliqua hæresis: nondum inuentum aliquod aliud, quàm sola scortatio & excogitatio simulachrorum. Et postea deificarunt aut infelices tyrãnos, aut præstigiatores spectra orbi terrarum
B exhibentes, monimenta ipsorum uenerantes: & longo tempore postea Saturnum & Iouem, Rheamq; ac Iunonem, & alios deinceps. Deindẽ uerò Acinacẽ coluerunt ex Scythis Sauromatæ, Odrysumq; Thracum primum patrem, ex quo Phrygũ genus deducitur: unde & Thraces à Tharra cognomento appellantur, qui in turris ædificatione genitus fuit. Processit autem degẽnerauitq; omne tempus, hinc erroris initio sumpto usq; ad prædictum tempus, uias deinceps inquinans. Scriptoresq; ac historiographi hinc initiũ sumpserunt, ab Aegyptiorũ fabulis deditæ gẽtis errore collectione facta: unde sanè ueneficia ac magiæ repertæ sunt. Translata autem sunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tẽpore Ninus in Assyrijs, & Semiramis, contemporanei ipsi Abraham, & Aegyptiorũ octauus & decimus potentatus. In Sycione aũt tunc solum regnabant, cuius regni initium fuit Europs. Et Deus deligit ipsum Abrahã, eadem sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ forma in præputio fidelem, & in pietate perfectissimum, in scientia prophetam, in uita euangelicam habentem conuersationem. Domi enim pater honorum fuit, & uocatus est per uerbũ, & domesticis suis renunciauit, & uocanti obediuit, uelut Petrus & Andreas & Iacobus ac Ioannes. Et ut ne rursus longã faciam orationẽ, in summa dicã. Quum ad annos nonaginta nouem peruenisset hic propheta, à Deo responsum accipit de circumcisione: & hinc incipit forma Iudaismi post Græcismũ. Et erat à iactis fundamentis mundi uigesimaprima generatio, anni uerò ter milleni quadringenti trigintaunus: & Iudaismus initium accepit. Scythismus enim à diluuio usq; ad turrim & Seruch fuit. A' Seruch autẽ, usq; ad Abraham adhuc Græcismus. Ab Abraham uerò nondum cognomen hæresis erat: sed solum qui eandem pietatem habebant, Abrahamiæi ab Abrahã uocabantur. Filij uerò huic fuerunt octo: solus aũt Isaac hæres erat, propterea φ & ex sententia patris uitam degebat, pietati intentus, & iuxta promissionem Dei patri donatus erat. Habebat aũt ante hũc Ismael, ex ancilla A-
C gar. Chettura uerò peperit ipsi filios sex, qui dispersi sunt in felicem appellatã Arabiam: Zembran, & Iezan, & Iesboc, & Soye, & Emmadem, & Madian: & qui ex ancilla natus est, nomine, uelut dixi, Ismael. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares in deserto. Nascuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus sunt tribus Agarenorum, siue Ismaelitarum, qui nunc Saraceni uocantur. Isaac uerò gignit filios duos, Esau & Iacob, & appellabatur tunc genus piorum Abrahamiæi & Isaaci. Quum autem separatus esset Esau ad Idumæam, ad meridiem ipsius Chanaan sitæ regionis & orientalis, habitator fit montis Seir, & ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic autem gignũtur filij, & præsunt Idumææ singuli iuxta successionem, qui etiam duces Edom appellabantur. Ex quo quintus est iuxta successionem Ioe, subtracto Abraham ex hoc numero, & ab Isaac numeratione facta. Isaac enim genuit Esau, Esau Raguel, Raguel Zara, Zara Ioe, prius quidem uocatum Iacob, postea uerò appellatum Ioe, paulo ante tentationem quæ ipsi accidit. Vigebat autem circumcisio. Iacob porrò fugit iram Esau fratris sui, ex consilio patris & matris, in Mesopotamiam Phadan, ultra Mesopotamiam Susoba: & ducit illic uxores ex propria cognatione quatuor, quæ pariunt ipsi filios duodecim, Patriarchas appellatos. Quum uerò reuersus esset ad Chanaanitidẽ terram, ad patrẽ suum Isaac ac matrem Rebeccam, uisum ipsi obuenit ex Deo, iuxta Iordanis excursus: uocant autem torrẽtem Iacob, ubi uidit castra angelorum. Et ecce, inquit, homo à uespera, & colluctatus est ipsi usq; ad auroram: quem angelum significauit scriptura, qui per benedictionem dat Iacob dignitatis nomen, Israel uidelicet. Quum autem illinc transijsset Iacob, nominauit nomen loci, Speciem Dei. Quoniam qui ad ipsum per benedictionẽ dixerat, Non amplius uocabitur nomen tuum Iacob, sed Israel uocabitur: ita distinxerat dicens, Fortis fuisti cum Deo, & cum ho-

Zoroastres.
Græcismus.
Patres ante filios moriebantur.
Scythismus.
Thracum appellatio.
Iudaismus.
Agareni.
Saraceni.

Israelitæ. minibus potens eris. Ab hoc tempore Israelitæ appellantur. Et ipse Israel post descensum Ioseph in Aegyptũ, descendit quoq; cum uniuersa domo sua, filijsq; & nepotibus, eorundemq; uxoribus atq; alijs, cum septuaginta animis. Moratum est autem genus Israel in regione Aegyptiorum per generationes quinq;. Iacob enim genuit Leui & Iudam, & reliquos decẽ patriarchas. Leui autem genuit Caath. Iudas uerò genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraam genuit Mosen. Phares autem genuit Esrom, Esrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab Naasson, temporibus Mosis. Et Naasson quinta generatio est secũdum Leui. Exit Israel de terra Aegypti per rubrum mare in signis ac miraculis Dei, & castrametatur in eremo Sina: & responsis datis ex Deo seruo ipsius Mosi, ut numeraret à uiginti annis usq; ad quinquaginta, uiros qui possent educere gladium: sumit arma bellica, reperitq; uirorũ myriadas sexaginta duas, hoc est sexcenta uiginti millia, insuperq; octo millia & quingentos. Illo porrò tempore erat Inachus apud Græcos notus: cuius filia Io, quæ & Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio uocata: ex qua item Bosporus, & eiusdem nominis ciuitas Bosporus, in põto Euxino nominata. Appellant autem ipsam Aegyptij Isim, eamq; uelut deam adorant. Illi uerò cognominis est etiam fluuius Inachus appellatus. Atq; hinc initium habuerunt mysteria & traditiones de dijs apud Græcos, prius apud Aegyptios & Phrygas, Phœnicesq; & Babylonios malè excogitata, & ad Græcos translata, de Aegyptiorũ regione à Cadmo & ipso Inacho, qui prius Apis uocatus fuit, & Memphin ædificauit. Sed & ab Orpheo & quibusdam alijs eadem mysteria initium sumpserunt, & in hæreses ac sectas composita sunt postea ab Epicuro, & Zenone Stoico, & Pythagora ac Platone. Ex quo tempore cœperunt corroborari, usq; ad tempora Macedonica & Xerxis regis Persarum, post expugnationem Hierosolymorum primùm, & captiuitatem Nabuchodonosor, & usq; ad tempora Darij & Alexandri Macedonis. Plato enim illo tempore notus erat, & qui eum præcesserunt, Pythagorasq; & postea Epicurus. Vnde sanè uelut dixi, occasionem sumpserunt, & ad statum peruenerunt scripta ac libri apud Græcos. Et post hoc tempus decantatæ hæreses Philosophorum, inter se errore quidem conuenientes, & eadem uia procedentem scientiam idololatriæ ac impietatis contexentes: uerùm eodem errore in seipsas confractæ, altera ab altera differunt. A B

Inachus. Io, siue Atthis & Isis.

Stoicorum hæresis, ex ordine quinta.

ET Stoici quidem de deitate hoc sentiunt. Deum dicunt esse mentem, quæ sit uniuersæ huius uisibilis molis, cœli uidelicet ac terræ, & aliarum rerũ, uelut in corpore anima. Partiũtur autem ijdem unã deitatem in multas partiales essentias, in solem & lunã, & sidera: in animam, & aerem, & alia. Transitus item tradunt animarũ à corpore in corpus, ubi de corpore decedunt. Easdemq; corpora ingredi, ac rursus generari dicũt, & per multum errorem hanc impietatem retexunt: partem autem Dei & immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonẽ suæ stoæ, siue porticus, de quo multa narrantur. Alij enim dixerunt, ipsum Cleantis cuiusdam filium à Tyro oriundi: alij Citiensem ipsum dicunt, ex Cypro insularem: & Romæ aliquandiu uixisse, postea uerò Athenis hoc dogma proposuisse in porticu, stoa Græcis appellata. Quidam duos Zenonas esse aiunt, alterum Eleatem, & prædictum: & tamẽ ambo sic docuerunt, etiamsi duo fuerint. Asserit igitur etiam hic, materiã contemporaneam Deo appellandam esse, unà cum alijs sectis: fatum item esse, ac generationem, ex quo omnia gubernantur ac afficiuntur. Quomodo igitur compendiaria hæc nostra tractatio, aduersus huius uitia, auxiliare medicamentum recensere poterit? ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defensio? Verùm summatim ut ne omnino transcurram, ad hunc dicam. Vnde accepisti, ô bone, huius doctrinæ narrationem? aut qualis spiritus sanctus cœlitus te allocutus est, de tuo errore? Duo enim simul contemporanea, materiam & Deum, uiolenter asseris. Cadet autem & inconstans est ratio tua. Confiteris enim quendam esse opificem, quem etiam omnipotentem dicis: hunc uerò in multitudinem deorum diuidis. Cuius autem opifex, siue contemporanea fuerit materia ipsa? Erit enim per se sui ipsius domina, quæ à nulla causa principiũ accepit, & nemini subiecta est. Si uerò opifex ab hac accipit tutelam, qui ipsam reperit: imbecillitas quædam fuerit, & collatio ei qui contribuit, propter inopiam, quo nõ ex proprijs, sed ex alienis subiectis proprium officium producat. Et de animarum transitione à corporibus ad corpora, multa est adulteratæ mentis tuæ peruersitas, ô tu ultronee sapiens, qui scientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei est, & immortalis: corpora uerò miserabilia, non solum ferarum & reptilium, & omnis generis bestiarum uilissimarum, formationi ipsius coniũgis, quæ uelut tu dicis, à Deo essentiam habet: quid'nam fieri posit hoc magis flagitiosum? Fatum deinde introducis, uelut ex ipso fiant ea quæ homini ac alijs accidunt. Verùm ex uno dicto summatim totum tuum fabulamentum subuertetur. Si enim fati est sapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalem, aliaq; omnia: cessent leges, dominatur enim fatum adulteris, & alijs. Magis autem pœnam dabunt stellæ, quæ necessitatem inducunt, si coactus quis facit id quod aggreditur. Verùm de his aliàs amplius dicam. Sint ociosæ scholæ, quiescant sophistæ, & rhetores ac grammatici, medicique, ac reliquæ scientiæ, mœchanicarumq; artium innumera multitudo, & nemo amplius doceat, si ex fato scientiarum suppeditatio, & non ex literarum doctrina humanæ naturæ contingit. Si enim fatum eruditum & doctum efficit, ne discat quis ex doctore, sed ex natura accipiant peritiam stamina uoluentes Parcæ, iuxta tuorum adeò fastuosorum uerborum erroneam sententiam. C

Stoici refutati.

Pla-

A *Platonici, hæresis ex ordine sexta.*

AT hæc aduersus Zenonem & Stoicos à me dicta sint. Plato uerò simul & ipse eadem uia fertur, per animarum de corporibus ad corpora transitionem, & per multitudinē deorum, aliasq; idololatrias ac superstitiones. Non aūt de materia omnino æqualiter cum Zenone & Stoicis sensit. Nouit enim ipsum Deum, omnia uerò facta & existentia ex uero Deo potentias quasdam factas esse. Esse autem primam causam, & secundā, & tertiam. Et primam quidem causam esse Deum: secundam uerò causam, ex Deo quasdam potentias productas esse. per ipsum uerò & potentias factam esse materiam. Sic enim dicit: Cœlum simul cum tempore factum est, simul enim etiam dissoluetur. Verùm priorem suam de materia sententiam destruxit. Dicit enim alicubi, materiam Deo contemporaneam esse. *Plato contra seipsum.*

Pythagorei, hæresis septima.

ANte hunc porrò Pythagoras & Peripatetici, profitentes se delineare unū Deum, uerum, etiam, alijs philosophis, ipsorumq; commentis addicti sunt. Et tum ipse, tum sodales eius rursus æqualia his dicunt, nefandam ac impiam sententiam de animarum è corporibus discessu, & ad alia corpora transitu, & de corporum corruptione. Hic postremùm in Media uitam finijt. Corpus autem dicit esse Deum, hoc est cœlum: oculos uerò ipsius esse uelut in homine, solem & lunam, ac reliqua sidera, & in cœlo elementa.

Epicurei, octaua secta.

EPicurus deinceps omnia absq; prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis uerò omnia producta esse, ac rursus in atoma decedere ac resolui. & omnia sua sponte ex casu esse, ac mundum substitisse, natura semper generante, ut quæ rursus consummetur, & rur-
B sus ex seipsa succedat, & nunquam desinat, dum & à seipsa nascitur, & in seipsam cōteritur. Esse autem uniuersum ab initio instar oui: spiritum uerò draconis specie circum ouum, uelut coronam, aut uelut cingulū constringere naturam. Quum aūt uoluerit uiolentia quadā ultra tempus coarctare omnē materiam, siue omnium naturā, sic quidem rerum naturam in duo hemisphæria diduxisse, & deinde ex hoc atoma indiuisibilia corpuscula secreta esse. Leuia enim & tenuiora uniuersæ naturæ sursum emersisse, hoc est lucem & æthera, & tenuissimam spiritus partem. grauissima uerò ac luculenta deorsum inclinata esse, hoc est, terram, id est, ipsam siccitatem, & humidam aquarum essentiam. Vniuersa uerò à seipsis, & per seipsa moueri in circum uolutione poli & astrorum, ut à draconis speciem habente spiritu adhuc omnia impellantur. Et ex parte quidem de his diximus, eodem uerò modo quatuor has sectas ob lectionis compendium subuertemus. Hinc & paulo prius quoque de cætero poetæ, uelut dixi, & oratores ac historiographi, astronomique, & qui alios errores induxerunt, & mentem ad infinitas malas causas ac institutiones præparauerunt, humanam comprehensionem turbarunt, ipsiq; tenebras offuderūt: & factus est hic prim⁹ error, excogitatio simulachrorū, & infelicitas doctrinæ. Erant aūt omnia diuisa, Græcismus & Iudaismus. Iudaismus non prius appellatus, sed per Israelē cognomen piæ religionis adeptus, donec successiones factæ sunt. Naasson enim in deserto tribus Iuda tribunus factus generat Salmon, Salmon generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Iesse, inter pios Israelitas appellatos. Iesse generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per successionem reges ex semine ipsius, ita ut filius patri successerit, constituti sunt. Erat autem ante ipsum Dauid natura primus rex Israel Saul, filius Ceis, ex tribu Beniamin: & non successit ei filius, sed translatum est regnū per Dauidem primùm ad tribum Iuda. Nam ipsi Iacob primus filius nascitur Rubim, secundus Simeon, ter- *Israelitæ.* *Iudæi unde dicti.*
C tius Leuis, quartus Iudas, ex quo appellantur Iudæi, qui ad hoc nomen delapsi sunt propter tribum Iuda, eius qui ex genere piorum fuit. Vocabantur itaque paulo antè Israelitæ, qui & Iudæi. Vsque ad hoc temporis coniunctæ fuerūt quatuor generationes, quatuor terræ partium, cum diuisæ fuerint hę per tempora usq; ad hoc tempus hic à me indicatum, & ulterius: hoc est, ab Adam usq; ad Noe, Barbarismus: à Noe usq; ad turrim & Seruch, post duas generationes, Scythica superstitio: & postea à turre & Seruch & Arā, usq; ad Abraam, Græcismus. Ab hoc & successoribus in pietatis studio ipsi Abraam coniunctis, à semine eius per successionem, hoc est, à Iuda Iudaismus. Cuius rei testimonium mihi præbet spiritu plenus & sanctus Dei apostolus Paulus, sic dicens: In Christo Iesu non barbarus, non Scytha, non Græcus, non Iudæus, sed « noua creatio. Nam ab initio cùm creata esset creatura, & noua esset, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit rursus id quod in alio loco dicit: Debitor sum Græcis & barbaris, sa- « pientibus & stolidis. ubi sapiētes quidē appellat Iudæos, stolidos uerò Scythas. & ait, Debitor sum. Hinc totū genus Israel Iudæi uocabātur, à tēporibus Dauid. Et durauit hic mos, ut omne genus Israel, tum Israelitæ tum Iudæi uocarentur, à temporibus Dauid ac filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquā, qui post Solomonē regnauit in Hierusalem. Quo uerò nō prætercam Iudæorū religionem, & ne relinquā indicare propositū opinionis ipsorū scopum, pauca de multis apponam. Omnibus enim manifestissimæ sunt res Iudæorum. Quapropter non magnū suscipiam laborem in hoc argumento, ut accuratissimè exponā: sed ut quæ necessaria fuerint, pauca de multis hic apponam. Iudæi itaq; ab Abraam per successionem existentes, & ipsius pietatem edocti, circumcisionem Abraam habent, quam iuxta pręceptum Dei accepit nonagesimum nonum annum agens, ob causam suprà à me relatam: quo uidelicet

eius semen inquilinum in terra aliena non auersaretur nomen Dei, sed in corpore ferret signa- A
culum, commonefactionis gratia atq; indicij, quòd in patris ipsorum pietate perseuerarent. Fi-
lius autem huius circumciditur octaua die, uelut Dei uaticinium habebat. Et in confesso qui-
dem est, quòd ex præcepto Dei circumcisio tunc fuit. Verùm per figuram erat tunc constituta,
uelut in progressu postea ostendemus. Permanserunt itaque in circuncisionis ritu, & pietati
addicti, ijdem Abraam per successionem filij, ab ipso uidelicet, ac deinceps Isaac, & Iacob & hu-
Philistiæa. ius filij, tum in Chanaanitide terra Iudæa, tum in Philistiæa tunc appellata, nunc uerò Palesti-
Palæstina. na uocata. Imò etiam in Aegypto. Iacob enim, qui & Israel, cum undecim filijs suis descendit in
Aegyptum, annum agens uitæ suæ centesimum trigesimum. Ioseph autem alter eius filius iam
Aegypto regnabat, uenditus à fratribus ob inuidiam. At uerò Dei gubernatio cooperans iu-
sto quæ bona sunt, insidias ipsi Ioseph structas in admirationem conuertit. Descendit itaq;, ue-
lut prædixi, Iacob & filij eius, & uxores ac nepotes, animæ numero septuaginta quinq;, in Ae-
gyptum: uelut tradit primus de quinque libris Mosis, hæc omnia manifestè declarans. Perse-
uerarunt autem istic ad quinque generationes, uelut sæpe iam dixi, nunc uerò necessitas incu-
buit ea repetendi. Manserunt enim generationes quæ à Iacob numerantur per Leui, ex quo sa-
cerdotes constituti sunt: & per Iudam, ex quo progressu temporum regnauit rex Dauid. Et Le-
ui quidē gignit Caath, & alios. Caath gignit Amram, Amram gignit Mosen & Aaron pontifi-
cem. Hic Moses educit filios Israel per potentiam Dei ex Aegypto, uelut habet secundus legis
liber. Porrò quæ fuerit uita ac conuersatio filiorum Israel usq; ad hoc tempus, non ita clarè, ut
euidentissimum sit, dicere possumus: sed hoc solum, quòd in studio pietatis ac circuncisione
fuerint: etiamsi scriptum sit, quòd multiplicati fuerint in terra Aegypto filij Israel, & uiles ac B
redundantes facti sint. Ipsum enim tempus eiusdem cohabitationis ac permixtionis, propter
socordiam omnino utilitatem effecit. Quæ uerò ipsis gustanda essent, & quæ reprobanda, a-
liaq; quæ legis distinctione seruare ipsis præceptum est, nondum manifestè adnotatum est. V-
bi uerò egressi essent ex Aegypto, in secundo exitus ipsorum anno, legislatione Dei digni fiūt,
Legis usus. per ipsius Mosis manum. Lex autem à Deo ipsis data instar pædagogi, sicut etiam erat lex pæ-
dagogus, corporaliter quidem distinctionem faciens, spiritualem uerò expectationē habens,
docebat circumcidi, sabbatum agere, decimare omnes ipsorum fœtus, & omnia quæ apud i-
psos gignebantur ab homine usq; ad pecus: & primitias dare, & quinquagesimam & trigesi-
mam: credere Deo soli, ipsumq; colere: & in monarchia quidem ac unius principatu prædica-
batur nomen, in monarchia uerò trinitas semper annūciabatur, & inter eminentissimos apud
ipsos credebatur, hoc est, prophetas & sanctos. Sacrificiáque ac cultus diuersos uniuersorum
regi Deo in deserto offerebant, in celebritate fixorum tentoriorum à Mose constructa, per for-
mas ipsi à Deo indicatas. Susceperunt itaque ijdem Iudæi etiam propheticas uoces de Chri-
sto uenturo, & qui appellaretur quidem propheta, esset autem Deus: & uocatus quidem esset
Angelus, uerùm filius esset Dei, & homo in carnem uenturus esset, & inter fratres recensendus,
uelut omnes diuinæ scripturæ habent, maximè Deuteronomij liber legis quintus, & qui dein-
Libri Iudæo- ceps habentur. Habebant porrò hi Iudæi usque ad reditum à captiuitate Babylonis, libros &
rum 27. prophetas hos. I Genesim. II Exodum. III Leuiticum. IIII Numerum. V Deuteronomium.
VI librum Iesu Naue. VII Iudicum. VIII Ruth. IX Iob. X Psalterium. XI Prouerbia Sa-
lomonis. XII Ecclesiasten. XIII Canticum canticorum. XIIII Primum librum regnorum.
XV Secundum regnorum. XVI Tertium regnorum. XVII Quartum regnorum. XVIII
Primū Paralipomenon. XIX Secundū paralipomenon. XX Duodecim prophetas. XXI C
Esaiam prophetam. XXII Hieremiam prophetam, cum lamentationibus & epistolis ipsius,
ac Baruch. XXIII Iezechielem prophetā. XXIIII Danielem prophetā. XXV Primū librū
Esdræ. XXVI Secundum librum Esdræ. XXVII Librū Esther. Atq; hi sunt uiginti septem li-
bri à Deo Iudæis dati: uerùm uigintiduo, iuxta numerū Hebraicarum literarū numerati, pro-
pterea ꝙ decem libri in quinq; duplicātur. Sed de his alibi manifestè diximus. Sunt & alij duo
libri apud ipsos ambiguæ lectionis, Sapientia Sirach, & Solomonis, citra alios quosdā libros
apocryphos. Omnes autē hi sacri libri Iudaismū docebant, & legis obseruationes, usq; ad Do-
mini nostri Iesu Christi aduentū. Et rectè sanè processissent Iudæi in legis doctrina, si Christum
suscepissent à pædagogo, lege uidelicet, ipsis prędicatū ac denunciatum, ut suscepta ipsius dei-
tate, etiā aduentum ipsius in carnem didicissent, non dissolutionem legis, sed legis cōplemen-
Legis & Euan- tum. Nam figuræ in lege fuerunt, ueritas autem in Euangelio. Illic enim circumcisio fuit carna-
gelij differētia. lis, quæ inseruijt tempori usque ad magnam circumcisionem: hoc est, baptismum, qui circum-
cidit nos à peccatis, & obsignat nos in nomen Dei. Et erat illic sabbatum, detinens nos in
magnum sabbatum, hoc est in requiem Christi, ut in Christo sabbatum agamus à peccatis.
Et erat illic agnus irrationalis, qui sacrificabatur deducens nos ad magnum agnum ac cœle-
stem, pro nobis & toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio, muniens nos, ut ne igno-
remus literam iota, denarium numerum, primum elementum nominis Iesu. Quandoqui-
dem igitur figura ducti sunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophetas, a-
liósque ac totum librum prædicatam, eiecti sunt ab agricultura: & ingressæ sunt gentes, ita ut
illi amplius seruari non possint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint. Omnes enim iustifi-
cationes ipsis abolitæ sunt, quum singula testimonia hoc confirment, uelut habet tota scriptu-
ra. Verùm in summa, ab uno testimonio indubitatam & insuperabilē contra ipsos sententiam
dice-

A dicemus,ex quo clarè uidere datur,suffragiũ cõtra ipsos latũ,dũ dicit: Quæcunq; anima non "
audiet prophetã illũ,exterminabitur à tribu sua,& ex Israel,& subter cœlũ. tãquã Dominus ea "
quæ mysticè per legẽ tradita sunt,perfectè & ad salutem muniturus sit: & qui nõ audiat ipsum,
neq; admittat,nõ habeat salutẽ,etiãsi legem fecerit:cùm lex nõ posit hominem perficere,pro-
pterea quòd iustificationes corporaliter in ipsa scriptæ sunt,& in Domino nostro Iesu Christo
uerè cõpleantur. Atq; hactenus à me dictum sit de Iudaismo. Nam paucorũ mentionem feci,
ut ne in totum eos silentio prætercam,sed in parte ostendam. Omnibus enim notum est cõtra
ipsos argumentũ,& ipsorũ confutatio.Ostendimus autem & principium unde habuerunt in-
troductionem,quod ab initio ex Abraam patriarcha pietatis uocantur pij, ex eo quòd sunt
de semine ipsius.A nepote uerò ipsius,uidelicet Iacob, qui & Israel, Israelitæ. Ex diebus uerò
Dauid,qui regnauit ex tribu Iuda,uocabantur Iudæi ac Israelitæ omnes duodecim tribus, us-
que ad Solomonem filiũ Dauid,& usq; ad Roboam filiũ Solomonis,nepotem uerò Dauid.&
iuxta increpationẽ Dei,& indignitatẽ ipsius Roboam,dissectæ sunt duodecim tribus, & factæ
ac uersatæ sunt duæ cum dimidia cũ Iuda,hoc est cũ ipso Roboam: & nouẽ ac dimidia cũ Hie-
roboam. Vocabantur aũt nomine tribus Israelitæ & Israel, regno subiectæ sub Hieroboã filio
Nabat in Samaria.Duæ uerò in Hierusalem Iudæi appellabantur,& regebantur à Roboã filio
Solomonis.Et factæ sunt rursus regũ succesiones.Roboam genuit Abia,Abia genuit Asa,Asa
Iosaphat,Iosaphat Ioram,Ioram Ochoziã,Ochozias Ioas, Ioas Amesian, Amesias Azarian,
appellatũ Ozian: Azarias,qui & Ozias,Ioatham,Ioathã Achaz, Achaz Ezechiã.in tẽpori-
bus aũt Ezechiæ & Achaz,captiuæ ductæ sunt trib. ex Israel in fines Medorũ. Postea Ezechi-
as genuit Manasse,Manasses Amon,Amon Iosiã,Iosias Iechoniã, qui & Zelũ appellatur, itẽq;
Amasias dicebatur.Hic uerò Iechonias genuit Iechoniã appellatũ Sedechiam,& Ioachim. Et
B nemo de hoc ambigat.imò potius miretur exactã rationẽ hoc loco utiliter studiosis expositã,
qui Christianæ doctrinæ gratia sincera exemplaria contingere uolunt. Qui sanè statim cum
utilitate beneuoli esse cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à quibusdã indoctis re-
rum euangelicarũ ad ambiguitatem,uelut emendandi gratia, deletum est. Nam cum sanctus
Matthæus trifariam enumeret generationes,& ab Abraam usq; ad Dauid recenseat quatuor- *Matthæi lectio interpolata.*
decim generationes:duo priores numeri clari reperiuntur,nullum defectum habentes. ad Ie-
choniam enim tempora continent. Verùm tertius numerus non item quatuordecim genera-
tionum reperitur,ut iuxta succesionem nominum complementũ habeat,sed decem & trium.
Nam aliqui Iechoniã cũ altero Iechonia reperientes,numerũ duplicatũ esse putauerunt. Non
erat aũt duplicatio,sed numerus clarus. Eo nomine enim patris filius nominatus fuit Iecho-
nias Iechoniæ. Itaq; detracto pro pietatis studio uno nomine, ex ignorantia huc delati defe-
ctuosum fecerũt propositũ argumentũ,iuxta numeri quatuordecim nominũ promisionẽ, &
multi experimẽti habitũ corruperunt.Fit itaq; hinc à tẽpore Iechoniæ captiuitas in Babylonẽ.
In hoc tẽpore captiuitatis accesserũt seniores ipsum Nabuchodonosor in Babylone,rogantes
ut mitteret aliquos de suis ad inhabitandũ terrã Israelitidẽ, ut ne regio in materiã eluxurians
desolaretur. Et exaudiuit ipsorum preces, nec rem differebat. & quatuor genera suorum mit-
tit,Chuthæos,Cudæos,Seppharuræos,& Anagogauæos:qui unà cum simulachris suis ascen-
dentes inhabitauerunt tunc Samariam,hac terra sibijpsis delecta,eo quòd pinguis esset ac fer
tilisima.Quum autem temporis progressu hi à bestijs dilaniarentur,leonibus,pantheris, ur-
sis,& alijs prauis feris,mittunt legatos in Babylonẽ,rogantes,& uehementer admirãtes de eo-
rũ qui prius inhabitauerant firma sede ac uita,quomodo potuerint sustinere bestiarũ rapinas
ac uiolentiã.Rex uerò accersitis senioribus,percunctatus est de ipsorum uita, quomodo trãs-
C egerint dum in Iudæa morarentur,& quomodo effugerint bestiarum impetum,quum tantus
sit bestiarũ incursus,tantaq; pernicies in illa regione. Illi uerò Dei legislationẽ ipsi indicarunt,
& prudenter ipsi reuelarunt probabilem opinionẽ,nõ posse illic gentem considere,quæ nõ le-
gem Dei cœli per Mosen datam perficeret.Esse enim Deũ terræ protectorẽ:non uelle aũt trans-
gresiones in ipsa à gentibus alienigenis fieri,per idololatriam,& alia.Ipse uerò curam gerens
rei, & uerisimæ declarationi fidem habens,exemplar legis petiuit. Illi autem ubi liberaliter
dedissent unà cum lege etiam Esdram quendam sacerdotem, mittunt ipsum doctorem legis à
Babylone ad erudiendos Assyrios in Samaria considentes, Chuthæos uidelicet antea nomi-
natos,ac reliquos in lege Mosis.Contigit autem hoc anno plus minus trigesimo captiuitatis
Israel ac Hierusalẽ.Erudijt itaq; Esdras & qui ipsi successerũt,genus illud in Samaria,& appel-
lati sunt Samaritæ,qui legẽ per Esdrã à Babylone uenientẽ susceperũt. Præterijt aũt tẽpus an-
norũ quadraginta aliorũ,& soluta est captiuitas,& redijt Israel à Babylone. Subit animũ meũ
admiratio,quomodo cõtigit quatuor gẽtes & quatuor hęreses in eadẽ gẽte fieri: primã uideli
cet Essenorũ,secũdã Gorthenorũ,tertiã Sebuæorũ,quartã Dositheorũ. Atq; hinc iam mihi in-
itiũ fit ꝓmissæ tractationis cõtra hęreses:& ut causã declarẽ,summatim dicã.Quæ uerò est alia
q̃ ꝙ à linguarũ multifida uocis alteratione trib.factæ sunt:In singulis aũt tribubus ac patriar-
chis diuersæ gẽtes pręsidebãt.Omnis aũt gens regẽ sibijpsi in caput pręficiebat. Cõtigit autẽ
ex hoc bellũ esse & aduersitates ac symplegades,dum gentes cũ gentib.cõmittuntur,& singuli
propriã uoluntatẽ præferre nituntur,& uicinorũ res ad seipsos trahere student, propter inex-
plebilem nostram in uita habendi cupiditatem. Sic etiam in hoc præiudicato tempore, ubi
una religio Israelis, & scriptura secundũ legem, dilapsa est ad alias gentes, Assyrios inquam,

ex quibus Samaritæ inhabitatores euaserunt, contigit etiam opinionem scindi: & deinceps A processit error, & disseminata est dissensio, ab uno pio Dei cultu ad multas adulterinas opiniones, prout unicuiq; uisum fuit, & se in scriptura exercitatum esse putauit, & docuit quisq; iuxta propriam uoluntatem.

Samaritæ, nona secta.

SAmaritæ igitur à diuina scriptura usq; ad hæreses progrediuntur, post prædictas Gręcas hęreses, ex proprijs ratiocinationibus, per mentis stupiditatem hominibus inductas. Vniuersum itaq; genus Samaritæ uocabantur. Interpretari autem possis Samaritas custodes, propterea quòd custodum locum in terra obtinebant: aut quòd custodes erant constitutionis secundum legem Mosis. Appellabatur & mons ubi consederunt, Somororum, itemq; Somer, ab antiquo quodam Somoro, filio Somer, uiro sic nominato. Erat autem hic Somer filius unius uiri de genere Pherezeorum & Sergeseorum, qui tunc habitabant terrã, ex successione existentes filij Chanaan, qui terrã hãc rapuit, quæ nũc Iudæa aut Samaria appellatur, quũ esset filiorum Sem, & non ipsorũ propria: propterea quòd ipse Chanaan fuerit filius Cham, patrui ipsius Sem. Atq; hoc modo contigit, ut ex diuersis causis Samaritę sint appellati, ex Somer, ex Somoro, ex custodia terræ, ex custodia doctrinę legis. Differũt hi à Iudæis, primũ quòd nõ data est ipsis prophetarũ post Mosen scriptura, sed solùm quinq; libri Mosis dati semini Israel, in exitu profectionis ab Aegypto: Genesis uidelicet, & Exitus, & Leuiticus, & Numeri, & Deuteronomium. Appellantur aũt in Hebræa lingua sic: Brescit, Veellesmoth, Vaiera, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et disseminatum quidem est in his quinq; libris resurrectionis mortuorum signum, non tamen clarè prædicatum est. & dispersum est in ipsis de unigenito filio Dei, & de sancto Spiritu, & contra simulacra. Verùm clarius in ipsis monarchia introducitur, in monarchia uerò spiritualiter Trinitas annunciatur. Porrò hi accepta lege, studium habuerunt deponendi idololatrias, & agnoscendi unũ Deum. Quibusdam uerò non fuit studium exactius cognoscendi. Verùm errarunt tales, & non clarè totam fidei partem, & uitæ nostræ sinceritatẽ cõprehenderunt. & mortuorum quidem resurrectionem ignorant, ac non credunt: Spiritum autem sanctũ non admittunt, nam & ipsum ignorant. Et hæc hæresis reprobans quidẽ mortuorũ resurrectionẽ, depellens autem idololatriã, in ipsa uerò per ignorantiã simulachra colens reperitur, propterea quòd abscondita sunt simulachra quatuor gentium, in monte apud Garizin per calumniã uocato. Nam si quis exactè de monte Garizin perscrutari uelit, huic sciendũ est quòd ad Hierichuntem siti sunt duo montes, tum Garizin, tum Gebal trans Iordanem, ad Oriẽtem Hierichuntis, uelut habet Deuteronomiũ, & Iesu Naue liber. Itaq; simulachra colunt ignari, ex eo quòd undiquaq; intenti sunt ad montẽ, dum orant uidelicet, quia sanctificatus est. Impossibile est enim scripturã mentiri, quæ dicit: Perseuerarũt facere legem, & adorare sua simulachra usq; in hodiernum diem: uelut in quarto libro Regnorum habetur. Conuincũtur autem ipsi undiquaq; de resurrectione mortuorum. primùm ex Abel, quòd post mortem sanguis eius Dominum alloquitur. Sanguis aũt non anima est, sed in sanguine anima est. & nõ dixit, Anima clamat ad me, ostendens quòd est spes resurrectionis corporum. Sed & Enoch trãslatus est, ut non uideret mortem, & non reperiebatur. Sed & Sarra post mortificationem uteri eius, & post siccatum consuetum fontem, rursus uiuificatur ad seminis deiectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promissionem, ob spem resurrectionis. Quin & Iacob propriorũ ossium curam gerens, uelut de non pereuntibus præcepit. Et non hic solum, sed etiam Ioseph eadem consequentia præcipiens, resurrectionis speciem ostendit. Sed & uirga Aaron germinauit cùm sicca esset, & fructum produxit, in spem uitæ mortua corpora nostra resurrectura esse B significans, ad resurrectionem uerò tendens. Sed & Mosis uirga similiter lignea, iuxta uoluntatem Dei animabatur, & serpens fiens resurrectionẽ indicabat. Præterea Moses benedicens Rubim dicit, Quęro Rubim, & ne moriatur: cùm olim uita defunctus esset, ut uitam post mortem C esse ostenderet, iudicium autem secundæ mortis in condemnationẽ. Quapropter duas benedictiones ipsi contribuit, Quæro (dicens) in resurrectione. &, Ne moriatur in iudicio: non mortem quæ per corporis discessum contingit dicens, sed eam quæ contingit per condemnationem. Sufficient itaq; pauca hæc aduersus hos. Habent autem & alias quasdam dementiæ consuetudines antiquas. Quòd uidelicet urina se proluunt, ubi ab externis uenerint, polluti nimirũ. Et quòd in aquam se unà cũ uestibus immergunt, ubi contigerint aliũ ex alia gente. Inquinationem enim putant aliquẽ attingere, aut aliũ quendam hominẽ alterius dogmatis tangere. Multa enim est horum dementia. Quomodo uerò statim ipsorum amentia deprehẽdatur, adhibe mentem ô admirande, & scies. Mortuum equidem statim abominantur, cùm ipsi mortui sint operibus. Testantur enim non unum testimonium, sed multa, mortuum non esse abominabilem, sed quòd per ænigmata lex hoc dixit. Non enim duo aut tria testimonia ad hoc nobis suffragantur, sed myriades numero sexaginta duæ, hoc est sexcentena uicena milia, in deserto, & aliæ totidem, & ultra. Et adhuc multo plures, quæ loculo ipsius Ioseph testimoniũ præbent, qui per annos quadraginta in toto castrorum ordine gestabatur, & neq; abominationem pariebat, neq; inquinabat. Dixit autem uera lex ipsa: „Quòd si quis contigerit mortuũ, „manebit impurus usque ad uesperam, & lauabitur aqua, & purificabitur. insinuabat autem hoc ad Domini nostri Iesu Christi mortificationem, secundum passionem ipsius in carne. Ex articulo enim discretionem nominis significat. Vbi enim articulus additus est in uno aliquo deter-

Samaritæ unde dicti.

Mosis libri quinque quid contineant.

Resurrectionis mortuorũ probationes ex Mose.

Mortuos non esse abominabiles.

Articuli Græcorum uis.

A determinato ac manifestisſimo, omnino confirmatio propter articulum contingit. Citra articulum uerò de uno quocunq; tandem indefinitè accipiendum est. uelut uerbi causa, si dixerimus βασιλεὺς, id est rex, nomen quidem significauimus, sed non clarè eum qui determinatur ostendimus. Regem enim dicimus & Persarum, & Medorum, & Elamitarū. Si uerò dixerimus, addito articulo ὁ βασιλεὺς, minimè ambiguum est significatum. Nam rex de quo quæritur, aut de quo dicitur, aut qui cognoscitur, aut alicuius imperium habens, per articulum indicatur. Et si dixerimus θεὸς, id est Deus, sine articulo, quemlibet Deum gentium diximus, non Deum uerum. Si autem dixerimus ὁ θεὸς, palàm est quòd ab articulo uerum significamus, qui est & cognoscitur. Sic etiam quum dixerimus ἄνθρωπος, id est homo, & ὁ ἄνθρωπος. Et si quidem dixisset Lex, si contigeritis νεκροῦ, id est, mortuum, de omnibus suffragium latum fuisset, & simpliciter omni mortuo quæsiti dictio incumberet. Quum uerò dicit, Si quis contigerit τοῦ νεκροῦ, ad unum quendam fert ductum: dico autem Dominum, uelut suprà à me declaratum est. Dixit autem hoc lex per ænigmatis insinuationem, propter eos qui iniecturi erant manus in Christū, & cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione, donec occideret ipsis dies, & exoriretur ipsis alia lux, per baptismum aquæ lauacri regenerationis. Velut etiam suffragatur mihi hic Petrus, dicens Israelitis in Hierosolymis, qui dicebāt ad ipsum, Quid faciemus? propterea quòd ipse dixerat ad illos, Hunc Iesum quem uos crucifixistis. & compunctis corde dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; in nomine Iesu Christi Domini nostri, & remittentur uobis peccata, & accipietis donū sancti Spiritus. Itaq; non de mortuo dicit lex. Si uerò etiā de mortuo, de alio determinato lex dicit, uelut alibi ipsa interpretatur. Dicit enim: Si præterierit mortuus, claudite fores ac fenestras uestras, ut ne inquinetur domus. Velut dixi de auditu peccati: Si audieris uocem peccati, aut speciem delicti uideris, claude oculos tuos à con-

B cupiscentia, & os à uanitate uerborum, & aurem à sono prauo, ut ne mortificetur tota domus, hoc est anima & corpus. Quapropter etiam propheta dixit, Si ascenderit mors per fenestras: & non penitùs de his fenestris dicit. alioqui occlusis fenestris, nunquam moreremur. Fenestræ uerò sunt nobis corporis sensus, uisus, auditus, & alij per quos mors in nos ingreditur, si per ipsos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioseph ipsum Israel, & non abominatus est: & post mortē prolapsus in faciem, ipsum osculatus est & non scriptum est quòd lauit, ut purificaretur. Sepeliuerunt angeli, uelut traditio quæ ad nos deuenit, habet, corpus Mosis sancti, & non lauerūt: imò neq; inquinati sunt angeli à sancto corpore. At uerò rursus timeo, ne in finem extendam quæstionis solutionem. Ab uno autem & altero sermone dabitur sapienti, ut discat de Domino, iuxta rationem per contrariū. Si uerò etiam de Spiritu sancto dabitur mihi breuiter dicere, nō utiq; distulero. Palàm itaq; statim Dominus dicit ad Mosen: Adduc mihi in montem septuaginta seniores, & accipiā de spiritu qui in te est, & effundam super ipsos, & defendēt te. De filio autem quomodo cognoscamus, pater dicit: Faciamus hominem secundum imaginē nostram ac similitudinem. Faciamus autem, non est unius significatiuum. &: Pluit Dominus super Sodoma & Gomorra ignem & sulphur, à Domino de cœlo. Cæterùm de prophetis, quoniam prius dati erant ipsis quinq; libri Mosis, non amplius iuxta alias scripturas processerūt, sed solum iuxta quinq; libros Mosis, & non iuxta reliquos deinceps sequentes. Et si quis etiā nunc ipsis dicat de alijs, de Dauid uidelicet & Esaia, & sequentibus, non suscipiunt, sed immorantur traditioni à proprijs ipsorum patribus inuectæ. Atq; hucusq; dictum sit à me de Samaritis, breui quidem sermone, propter metum quem prospicio, ne latius promissum opus extendam.

Fenestræ mortis.

Filij unigeniti & Spiritus sancti notiones ex Mose.

C

Contra Essenos, primam Samaritarum sectam & ex ordine X.

IN quatuor hæreses Samaritæ secti sunt: uerùm æqualiter inter se sentiunt, de circuncisione & sabbato, & de alijs quæ sunt in lege. In exigua & omnino aliqua re singulæ hæ præcipuè tres sectæ inter se differunt, exceptis solis Dositheis. Permanserunt enim Esseni in prima institutione, nulla extensione facta. post hos Gortheni dissenserunt paulum ab alijs. quoniam contradictio quædā in medio ipsorū exorta est, inter Sebuæos inquam, & Essenos, ac Gorthenos. Habet aūt cōtradictio hoc modo: Lex præcipiebat Iudæos undiquaq; congregari in Hierosolyma sæpe, & præsertim tribus anni temporibus, in festo Azymorum, in Pentecoste, & in celebritate fixorum tentoriorum, Scenopegia appellata. Habitabant autem Iudæi sparsim in finibus & Iudææ & Samariæ. Oportebatq; ipsos per Samaritidas regiones iter facere, dum peterent Hierosolyma. Cùm igitur quodam tempore conuenissent, congregationē habentes ad celebrandam festiuitatem, symplegades ac aduersitates hinc exortæ sunt. Sed & quando ædificabat Esdras Hierusalem post reditum ex Babylone, cupiuerunt Samaritæ conferre auxiliū Iudæis, ac simul ædificare, & prohibiti sunt ab ipso Esdra ac Neemia.

Contra Sebuæos, secundam Samaritarum hæresim, & ex ordine XI.

ET tunc Sebuæi ex ira ac indignatione transposuerunt tēpora prædictarū festiuitatū: primùm quidem ob iram Esdræ, deinde propter relatā causam, quæ ad pugnā ipsos prouocabat per prętereuntes. Locant aūt hi nouū mensem Azymorum, post nouū annum, qui fit in autumno: hoc est post mensem Thersi, qui Augustus apud Romanos appellatur, Mesori apud Aegyptios, Gorpiæus apud Macedones, Apellæus apud Græcos. Hinc hi anni principiū ducunt, & statim azyma perficiunt. In autumno uerò Pentecosten faciunt. Scenopegiam autē tunc celebrant, cùm Iudæi Azyma & Pascha.

Mensium appellationes diuersæ.

Contra

Contra Gorthenos, tertiam hæresim Samaritarum, & ex ordine XII. A

NEc uerò sequuti sunt Sebuæos alij, uerùm Esseni quidem uicini ipsis, eadem quæ illi faciunt. Gortheni uerò & Dosithei contentionem aduersus Sebuæos habent. Et celebrãt ipsi festiuitates, Gortheni inquam & Dosithei, quum Iudæi celebrant & Azyma & Pascha, & Pentecosten, & Scenopegiam, & ieiunium apud ipsos receptũ unius diei. Alij uerò nõ sic faciunt, sed peculiariter cum Essenis uelut diximus.

Contra Dositheos, quartam hæresim Samaritarum, & ex ordine XIII.

DOsithei uerò ab his differunt multis modis. Resurrectionem enim confitentur, & politiæ apud ipsos sunt, ab animatis abstinent. Sed & quidam ex ipsis cõtinent se à nuptijs, postquam in nuptijs uixerunt. Alij etiam uirginitatem seruant. Eodem modo etiam circuncisionem & sabbatum habent: & quòd non attingunt aliquem, eo quòd omnem hominẽ abominentur. fama tradit ipsos etiam seruare ieiunia, & exerceri. Verùm causa cur hæc senserit ac docuerit Dositheus, hæc est. Hic à Iudæis originem ducens, Samaritarum gentibus permixtus est: & cùm in doctrina legis processisset, & in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset, & ipsas assequutus nõ esset, & in nulla existimatione apud Iudæos haberetur, declinauit ad Samariticum genus, & hanc sectam produxit. Et cùm postea ob propriæ sapientiæ excellentiam in speluncã secessisset, inaniterq; ac simulata religione in ieiunio perstitisset, ita mortuus est, uelut fama refert, ob inopiam panis & aquæ, ex uoluntario nimirum proposito. Post dies autem aliquot, tradunt quosdam uenisse ad ipsum uisitandum, & reperisse corpus fœtidum, ita ut uermes ex ipso proreptarent, & nubes muscarum circa ipsum congregata esset. Atq; hæ quidem sunt differentiæ cognitionis prædictarum quatuor sectarum, quantum ad nos de his peruenit. Quæ sanè subuertuntur per ea quæ cõtra ipsas dicta sunt. Redeo aũt rursus ad inductiones iuxta tẽporũ successionẽ factas, quo & pecora erroris congregem, & contradictionem B aduersus ipsa producam, in eo quòd noxia ipsorum instituta reuelem, & per sermonis cõpendium eiaculationem ueneni malorum ac perniciosorum reptilium redarguam.

Dosithei historia.

Contra Sadducæos, primam hæresim Iudaismi, & ex ordine XIIII.

POst has relatas Samaritarum, & superius Græcorum indicatas sectas, septẽ fuerunt hæreses apud Iudęos, ante Christi in carnem aduentũ, in Iudæa ac Hierosolymis. Prima Sadducæi, qui fuerunt auulsio à prædicto Dositheo. Cognominant aũt hi seipsos Sadducæos, nimirum à iusticia cognomine proficiscente. Sedec enim significat iusticiã. Fuit & olim sacerdos quidam nomine Saduc. Verùm non perseuerarunt hi in præceptoris sui doctrina. Reprobarunt enim hi mortuorum resurrectionem, eadem cum Samaritis sentientes. Non assumunt autem angelos, quos Samaritæ nõ reprobant. Spiritum uerò sanctũ ignorant. nõ enim sunt hoc digni facti. omnia æqualiter cum Samaritis obseruant: nõ erant tamen hi Samaritę, sed Iudæi. In Hierosolymis enim sacrificabant, in reliquis uerò omnibus cum Iudæis conspirabant. Subuertuntur porrò etiam hi à fide digna Domini uoce, quam ipsi contra seipsos attraxerunt, per quæstionis solutionẽ, quando accesserunt ipsum dicentes: An possit esse mortuorũ resurrectio: & quòd septẽ fuerint fratres, & primus uxorẽ duxit, & sine liberis decessit, & secundus accepit ipsam, cùm Moses iubeat in uxorem accipere uxorem fratris sine liberis defuncti, & adduci ipsam fratri ad excitandum semen defuncti. Accepit igitur hanc, inquiunt, primus, & secundus, & mortui sunt, similiter etiam reliqui omnes septem: in resurrectione ergo mortuorum cuius erit hæc uxor? quandoquidem septem habuerunt ipsam. Dominus autem dixit: Erratis, ignari scripturarum & uirtutis Dei. In resurrectione enim mortuorum, neq; uxores ducunt, neq; nubunt, sed similes angelis sunt. Quòd autem resurgent mortui, Moses uos docet, uelut Deus ipsi uaticinatus est, dicẽs: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob, C Deus uiuẽtium & non mortuorum. Et obturauit os ipsorũ. Sunt enim hi captu faciles, & non potentes resistere ne una quidem hora aduersus ueritatem.

Contra Scribas, secundam Iudaismi hæresim, & ex ordine XV.

POst hos Sadducęos, Scribę fuerunt per mediũ temporis, aut etiam cum ipsis ætatem degerunt. Qui sanè expositores legis fuerunt, uelut Grãmaticam quandam scientiã exponentes, reliqua quidẽ uelut Iudæi faciẽtes, uerùm superfluã quandã sophisticã expositionem inducentes: nõ solùm secundũ legem uiuentes, sed etiã abundantius urceorũ demersiones ac purificationes seruantes, poculorũ item ac patinarum & aliorũ ministerij uasorum, tanquã uidelicet ad sinceritatẽ ac sanctitatẽ dispositi, crebrò manus lauantes, crebrò item purificationes quasdam per aquas & lauacra, detergentes. Habebãt aũt fimbrias quasdã significatiuas politiæ ipsorũ, ad ostentationem elationis & laudem spectantiũ. & phylacteria apud seipsos pallijs addebant: hoc est, latas notas purpuræ. Possit aũt aliquis putare, quandoquidem etiam in Euangelio hæc uox habetur, de amuletis sermonem fieri. nam & amuleta aliqui phylacteria nominare solent. uerùm sermo in totum nihil de his habet: sed quoniam stolas, siue pallia, tales induebant, & dalmaticas siue amicula, ex latis notis siue signis purpuræ paratas ac prætextas. Notas autem purpuræ, phylacteria transnominare solent hi qui exactè loqui uolunt. Qua de causa etiã Dominus phylacteria secundũ illos dixit. Indicat autẽ & consequentia appellationis phrasim, & fimbrias palliorũ: ut fimbrias dicat oras ac margines, phylacteria uerò signa ac notas ipsius purpuræ. Dicit.n. Dilatatis phylacteria, & fimbrias palliorũ uestrorum

Phylacteriorũ significatum.

Dalmaticæ.

rum

A rum magnificatis. Nam fimbrias ac prætextus quoſdam in quatuor alis amiculi unuſquiſq;
habebat,ex ipſo ſtamine illigatos,quo tempore continenter agebant,aut uirginitatem exerce
bant.Singuli enim determinatum caſtitatis aut continentiæ tempus habebant.& hæc ipſorū
exemplaria erant ad declarandum hominib.ſuam profeſsionem,ut nemo contingeret ſcilicet
ſanctificatos.Expoſitiones autem,ſiue repetitiones apud ipſos quatuor erant : una,in nomen
Moſis prophetæ:ſecunda in præceptorem ipſorum,Aciban appellatum,ſiue Baraciban:tertia
in Andan,ſiue Annan,qui & Iudas:quarta in filios Aſſamonæi. Ex his quatuor repetitionib.
ſiue expoſitionibus,ſunt quæ apud ipſos recepta ſunt ſapientiæ opinione. Pleraq; uerò inſi-
pientiæ nomine iactantur ac celebrantur:quædam etiam loco electæ doctrinæ prædicantur ac
diuulgantur.

Expoſitiones quatuor apud ſcribas.

Contra Phariſæos,tertiam Iudaiſmi ſectam,& ex ordine XVI.

HIs duabus ſectis conſequenter annexa eſt Phariſæorum hæreſis, qui eadem cum his ſen
tiebant,Scribis inquam,quos interpreteris legis doctores . conuerſabantur enim cum
ipſis etiā legiſperiti. Verùm Phariſæi alia etiam præter hos ſentiebant, ac maiores poli-
tias habebant.Quidam enim ipſorū quum ſe exercebant,præſcribebant decenniū,aut octen-
nium,aut quadrienniū uirginitatis ſiue continentiæ.Et frequentius orantes,crebrius certamē
hoc aggrediebantur,ut ne uidelicet corporale quid ipſis accideret,aut clandeſtinè per ſomnia
triſtis corporis defluxio contingeret.Et alij ex ipſis aſſeres ſibijpſis parabant dodrantis tantū
latitudine,& in has ſe ad ueſperam locabant , ut ſi quis dormijſſet, in pauimentum decideret,
& rurſus excitaretur ad orationem,per hoc quòd uigilantem uitam haberet,quantum eius fi-
B eri poſſet. Alij lapillos ex aquis collectos ſibijpſis ſubſternebant,ut dum his pungerentur , nō
in profundum ſomnum deferrentur,ſed uigilantiā ſibijpſis parare cogerentur. Alij ſpinas pro
ſtrato habebant,ob eandem cauſam.Ieiunabant autem bis in ſabbato,ſecunda & quinta die.
Decimabant decimationes:dabant primitias,trigeſimas & quinquageſimas.Sacrificia ac uo-
ta exactiſsimè exoluebant.In prædicto uerò ſcribarū habitu progrediebantur, per amicula &
alios ornatus,ac muliebria pallia,in latis crepidis & calceamentorū ligulis procedētes. Dice-
bantur aūt Phariſæi,eo quòd ſeparati eſſent ab alijs,propter ſpontaneā ſuperfluā religionē a-
pud ipſos receptam.Phares enim Hebraica lingua ſeparationē ſignificat.Confitebātur aūt hi
reſurrectionē mortuorū,credebātq; angelos & ſpiritū.Ignorauerunt aūt filiū Dei, uelut etiam
alij.Sed & fatū & aſtronomia apud ipſos ualde in uſu erat.Statim itaq; Græca nomina ex erro
nea aſtronomia,in Hebraica lingua alijs nominib.apud ipſos tranſnominata ſunt, uelut ſol
Emacæſemes,luna Iereecæalbana,unde & μλὼν Græcis appellatur.Ieree enim μλὼ, i. mēſis dici-
tur,à quo luna illā apud Grecos appellationē habet.Mars,Choreb Ocmol.Mercuri⁹,Choreb
Ochmod.Iupiter,Choreb Baal.Venus,Serua,ſiue Lued. Saturnus Choreb Sabeth. Appellā-
tur & alijs apud ipſos nominibus:nō potui aūt exactè horū cognomen exponere.Sed & nomi
na apud erroneos illos inaniter in elementorū numerū recepta , quæ animalia uocant, & per
quæ ſceleratè mundū ad impietatē perduxerunt,ea rurſus Hebraicè ſic appellant : Telaa,Sor,
Thomim,Saratam,Arti,Bethula,Momazani,Acrab,Ceſet,Gadi,Dadli,Deggim. Hæc ſanè no
mina phariſæi Græcorum uanitatē ſequuti tranſnominauerunt,ita ut arietem apud illos ap-
pellatū,Telaa nominarint.taurum,Sor.geminos,Thomim.cancrum,Saratan.leonē,Arti. uir-
ginem,Bethula.libram Momazani.ſcorpium,Acrab.ſagittarium,Ceſet. capricornum , Gadi.
aquariū,Dadli.piſces,Deggim.Porrò hæc non ad turbandos lectores à me dicta ſunt, neq; ut
C utilitatē doctrinæ eorū qui inconſtantem & inſanam aſtronomiæ ſtoliditatē mundo inuexe-
runt,confirmem.Dictum eſt enim à ueritate,quòd hæc incōſtans eſt,& erronea. Dicta itē ſunt
à nobis multa in alijs locis,ad ſubuertendos eos qui generationē & fatum eſſe putant , & præ-
ſertim in Procemio huius operis ſummatim nobis contra ipſos actum eſt. Verùm ut ne quis
putet nos per calumniā contra aliquos ferri,& nō exquiſitā ex traditionib.ueritatē exponere,
hæc à nobis nominatim relata ſunt.Extrema aūt ipſorū dementia,ac non uulgaris ſtulticia,q;
cùm reſurrectionē confiteantur,& iudiciū iuſtum decernant, fatum eſſe dicunt. Quomodo e-
nim poteſt iudicium eſſe,& fatum?ex duobus enim neceſſarium eſt alterū.aut ſi generatio eſt,
non eſſe iudicium: propterea quòd qui facit,non à ſeipſo facit,ſed ſecundum neceſsitatem do
minij ipſius fati.aut ſi iudicium eſt,& reuera minæ nobis intentatæ ſunt,& leges iudicāt, & qui
malum fecerunt,pœnam dant,& legem iuſtam eſſe confitemur , & iudicium Dei uerìſsimum,
ocioſum eſſe fatum,& penitùs nullam conſtitutionem habere : quando propterea quòd poſ-
ſit peccare,& non peccare,ab alio peccatorum ſupplicia ſumantur,alius uerò laudem ferat re-
ctè factorum,& in hoc utriuſq; differentia determinata ſit. ut etiam una uoce iuſta,in compen
diaria ueritate,dicere liceat id quod per Eſaiam prophetam ex perſona Domini dictum eſt: Si
uolueritis & audieritis me,bona terræ comedetis.Si uerò nolueritis,neq; me audieritis, gladi-
us deuorabit & conſumet uos. nam os Domini hæc loquutum eſt. Quare omnibus manife-
ſtum eſt,clarumq;,ac minimè ambiguum,quòd liberum arbitrium exhibuit nobis Deus , per
ſeipſum loquutus,Si uolueritis,& nolueritis.Quare circa hominem eſt bona operari,aut ma-
las res appetere.His itaq; inclamanda ſunt frequentius & multipliciter , & non per unam uo-
cem,ſed ſæpe,ea quæ à Saluatore noſtro ad ipſos dicta ſunt: Væ uobis ſcribæ & phariſæi , ac
hypocritæ , quia reliquiſtis grauia legis , iudicium & miſericordiam : & decimatis anethum,

Phariſæorum appellatio unde ſit.

Planetarū nomina apud Hebræos.

Aſtrologia damnata.

Fatum,ſiue generationē, aut natiuitatē non eſſe.

Liberum arbitrium.

&

" & mentham, & rutam & purificatis externam poculi ac patinæ partem: interna uerò plena est A
" immundicia & intemperantia. Et putatis iustum esse iurare per id quod est super altare, ipsum
" uerò altare apud uos iureiurando solutum est. Et per cœlũ iurare, nihil esse dicitis: si uerò quis
" iurauerit per eum qui supra ipsum est, hoc iustum est apud uos. Nónne altare gestat id quod
" ipsi incumbit, & cœlum thronus est eius qui super ipsum considet? Et uos dicitis, Si quis dixe-
" rit patri ac matri corban, quod est, donum quodcunque ex me in tuum cedet cõmodum, & non
" amplius honorabit patrẽ: & reprobastis mandatum Dei, per seniorum uestrorum traditionẽ.
" Et circumitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytũ & accessorium: & cùm factus fuerit,
" facitis ipsum filium gehẽnæ duplo magis quàm uos estis. Quid igitur præstantius his sanctis uerbis contra illos quis opponere posit? Imò arbitror etiam ipsos Saluatoris nostri uocibus & ueris uerbis cõtẽtos esse, ad quæ ne breuissimo quidẽ momẽto oculos obuertere potuerũt.

Contra Hemerobaptistas, quartam Iudaismi sectam, & ex ordine XVII.

AD has porrò consequitur hæresis Hemerobaptistarum appellata, nihil quidem ab alijs euarians, sed eadem cum Scribis ac Pharisæis sentiens: non tamẽ solùm adæquata Sadducæis in mortuorum resurrectione, sed etiam in incredulitate, & alijs. Hoc autem præcipuum hæc secta habet, quòd & in uere & in autumno, in hyemeque & æstate semper quotidie baptizatur, unde & cognomen Hemerobaptistarũ accepit. Sensit enim aliter non posse hominem uiuere, si non quis singulis diebus in aqua mergeretur, ita ut abluatur ac sanctificetur ab omni culpa. Cæterùm & aduersus hanc ipsam ex uno dicto nobis subuersio continget. Quoniam incredulitatis apud ipsos magis quàm fidei ratio habetur. Redarguit enim ipsos cõsciẽtia ipsorum, dum quotidie baptizantur, tanquam spes hesternæ diei apud ipsos mortua sit, fidesque ac sanctificatio. Si enim per unum baptisma procederent, considerent profectò huic, uelut uiuenti & immortali in æternum. Quando uerò hodie quidem lauantur, non corporum ablutionis gratia, sed propter peccata: cras uerò rursus lauantur, pronunciant præteritum heri baptisma mortuum esse. Si enim non pridianum mortuum esset, postera die non alio opus habuissent ad purificationem peccatorum. Et si omnino non abstinent à peccando, putantes quòd purgabit assiduè singulis diebus peccantes, uana est ipsorum opinio, & uanum ac friuolum est eorum studium. Neque enim oceanus, neque omnia fluenta ac maria, fluuijque perpetui, ac fontes, uniuersaque imbripara natura in unum congressa, peccata delere potest: quandoquidem non iuxta rationem, neque ex præcepto Dei fit. Pœnitentia enim purificat, & unum baptisma per mysteriorum nominationẽ. Prætеribo autẽ & hanc sectam, cùm ipsorum insaniæ remedium sufficienter me ostendisse putem, quantum sanè hæc legentibus propositum est. B

Contra Nazaræos, quintam Iudaismi hæresim & ex ordine XVIII.

COnsequenter uerò aggrediar ea quæ sunt in secta quæ Hemerobaptistis successit, & Nazaræorũ appellatur. Qui sanè Iudæi sunt genere, à Galaaditide & Basanitide regione, & locis ultra Iordanem originẽ trahentes, uelut fama ad nos delata tradit. ex ipso uerò Israel est hæc secta, in omnibusque Iudaissat, nihil ulterius ferè supra relatas sentiens. Circumcisionem enim similiter habebat, sabbatum idem seruabat, festiuitatibus ijsdem addicta erat. Nõ tamen fatum introducebat, neque astronomiam. Et patres quidem suscipiebat, qui in quinque libris Mosis habentur, usque ad Mosen, qui in diuino cultu rectè præstito clari fuerunt: dico autẽ Adam, & Seth, & Enoch, & Mathusala, & Noë, & Abraham, Isaac, Iacob, Leui, Aaron, & Iesum Naue. Ipsos autem quinque libros Mosis non assumebat: sed cõfitebatur quidẽ Mosen, & quòd legem accepisset credebat: non autem hanc, inquiebat, sed aliam. Vnde omnia quidem Iudæorum seruant, cùm sint Iudæi. Victimas autem non mactabant, neque animatis fruebantur, sed nephas erat apud ipsos carnib. uesci, aut ipsas sacrificare. Dicebant enim fictos esse hos libros, C
& nihil horum à patribus factum esse. Hæc erat Nazaræorum differentia ad illos, ut etiam confutatio ipsorum non in uno loco, sed in multis manifesta sit. primùm quidem quòd confitentur patres, & patriarchas, ac Mosen. Cùm enim alia scriptura de his nõ dicat, unde contigit ipsis cognitio nominũ ac rectè factorum ipsorum patrum, si non ex ipsis Pentateuchi scriptis? Et quomodo posibile est in eodem uerum & falsum esse? & Scripturam in parte uera dicere, in
" parte falsa referre? cùm Saluator noster dicat: Aut facite arborem bonam, & fructus bonos: aut
" arborem uitiosam, & fructus uitiosos. Non potest enim arbor bona fructum uitiosum facere,
" neque arbor uitiosa fructus bonos producere. Vana igitur est ipsorum sententia & expositio, ut quæ à multis subuertatur: utpote cùm non solùm quæ in scripturis sunt, decantentur, sed etiã ipsi loci miraculorum editorum restẽt. Primùm ubi arietem Abraam obtulit Deo, mons Sion usque in hunc diem appellatus. sed & ubi quercus Mambræ, ubi angelis uitulus appositus est: & ubi Abraam angelis apposuit paratas carnes, non relinquens ipse earum participationem. Quin & ouiculæ in Aegyptiorum regione mactatæ, adhuc apud Aegyptios traditio celebratur, etiam apud idololatras. In tempore enim quando pascha illic fiebat (est autem tunc principium ueris, cùm primum fit æquinoctium) omnes Aegyptij rubricam accipiunt per ignorãtiam, & illinunt oues, illinunt arbores ficus ac reliquas prædicantes ac dicentes, quòd ignis in hac die cõbussit aliquando orbem terrarum: figura autem sanguinis ignicolor, remediũ auxiliare est talis ac tantæ plagæ. Quomodo uerò non possumus ostendere de consequentia, cùm adhuc hodie reliquię arcæ Noë ostendantur in Cardyensium regione? Et si si quis omnino quæsierit, reperiet etiam reliquias altaris. Nam consequens est, ipsum illas reperturum esse in

ima

A ima montis parte, ubi mansit Noë egressus ab arca, & ubi obtulisset de animalibus mundis & adipibus Domino Deo, quando audiuit sibi dici: Ecce dedi tibi omnia uelut olera fœni, macta & comede. Præteribo autem rursus & hanc inductitiam ac stolidam hæresim, relatis illis modicis uerbis contentus, quæ à nostra tenuitate sunt dispersa hoc loco, in oppositionem erroris prædictæ sectæ.

Contra Ossenos, sextam Iudaismi hæresim, & ex ordine XIX.

POst hanc rursus alia quædam hæresis est illis implicata, & Ossenorũ appellata. Iudæi autem sunt hi, uelut etiã prædicti, moribus hypocritæ, mentis industria uersuti. Originẽ uerò ducunt, uelut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione & Ituræa, Moabitideq́; & Areilitide, quæ est ultra Vallẽ salsam, ita in diuina Scriptura appellata superincumbente regione. est aũt illa, mare mortuũ uocatũ. Hoc aũt Ossenorum genus, si quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Cõiunctus est his postea Elxai appellatus in tẽporib. Traiani regis, post Saluatoris nostri aduentum, qui fuit pseudopropheta. Conscripsit autem hic librum secundum prophetiam uidelicet, aut uelut secundum diuinitùs inspiratam sapientiam. Tradũt etiam de alio quodam Iexeo, huius fratre. Fuit autem hic homo erroneus moribus, fraudulentæ mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis sentiens, non autem secundum legem conuersans, uerùm alia pro alijs obiter introducens, & propriam suam hæresim seducens. Salem & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & uentum, iusiurandum ipsis in diuinum cultum præfiniuit ac tradidit. Aliquando uerò rursus alios septem testes præscripsit, Cœlum inquam, & aquam, & spiritus, & sanctos (uelut ait) angelos orationis, & oleum, & sal, & terram. Aduersatur autem uirginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria uerò quædam uelut ex reuelatione introducit. hypocritas autem docet, dicens non esse peccatũ, etiamsi simulachra ipsos adorare contingat, persequutionis tempore instante, si solum in cõ-
B scientia non adorent: & si quid etiam confiteantur ore, non autem in corde. Atq́; huius rei testem adducere fraudulentus ille impostor non erubescit, Phinees sacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & prisci Phinees, qui in Babylone tempore captiuitatis adorauerit Dianã, & in Susis effugerit perniciem mortis coram Dario rege. Quare omnia ipsius falsa sunt & uana. Hic igitur rursum coniunctus est prædictæ sectæ Ossenorum appellatæ, cuius reliquiæ in hunc diem restant in eadem Nabatitide terra, & ultra ad Moabitidem, quod genus nũc Sempsensium appellatur. Imaginantur autem hunc uocari uirtutem obuelatam, propterea quòd el appelletur uirtus, xai uerò obuelatum & occultum. Vniuersa uerò huius professionis elatio refutata est, & in magnam confusionem incidit apud eos qui ueritatem considerare, ac exactè cognoscere possunt. Nam à temporibus Constantij & eorum qui nunc sunt reges, usque huc palàm redarguuntur. Ad Constantium enim usque, ex genere ipsius Marthus fœmina quædam, & Marthana eius soror, in ipsorum regione pro dijs adorabantur, quoniam ex semine prædicti Elxai erant. Mortua est autem Marthus ante paucos annos, Marthana uerò hucusque fuit. Quarum etiam sputa, & reliquas corporis sordes auferebant erronei illi hæretici, in illa regione, in auxilium uidelicet morborum: nihil tamen efficiebant. Verùm error semper pertinax est, & ad fraudem promptus. Cæca enim est malicia, & error stolidus est. Et quandiu tempus tero de præstigiatore hoc loquens, & de his quæ contra ueritatem mentitus est: primùm quidem docens abnegationem Dei, iuxta simulationem detestandorum idololatriæ sacrificiorum participem fieri debere iubens: deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum asserens? Quare incurabilis est ipsorum morbus, & curationem non admittens. Si enim os quod confitetur ueritatem, præparatur ad mendaciũ,
C quis crediderit cor ipsis non esse fraudulentum? Quando diuina scriptura palàm pronunciãs in Spiritu sancto docet: Corde creditur ad iusticiam, ore uerò confessio fit ad salutem. Sed & rursus Christum nomine confitetur, dum dicit, Christus magnus ille rex. non tamen omnino ex dolosa & adulterata tractatione nugacissimi libri eius comprehendi, an de Domino nostro Iesu Christo narrauit. Neque enim hoc determinat, uerum Christum simpliciter dicit, uelut alium quendam significans, aut expectans, prout nos ex his deprehendimus. prohibet enim orare ad Orientes, asserens non oportere sic intendere, uerùm faciem ad Hierosolyma conuertere ex omnibus partibus: ita ut hi qui in Orientibus sunt, in occasum Hierosolymis intendant: qui uerò in Occidente, in Orientem ijsdem: qui in Meridie, in Septentrionem: qui in Septentrione, in Meridiem, ut undiquaq́; facies ex opposito Hierosolymis intenta sit. Et uide mihi impostoris insaniam. Detestatur sacrificia & uictimas uelut à Deo alienas, & neq́; omnino Deo à patribus ac lege unquam oblatas. & dicit illic oportere orare in Hierusalem, ubi erat altare & sacrificia: negans carnis esum apud Iudæos, & alia, & altare, & ignem uelut à Deo alienum. Aquam uerò esse idoneam, ignem autem alienum esse asserit, per hæc uerba: Filij procedite non ad speciem ignis, quia erratis. error enim est hæc res. Vides enim (inquit) ipsum proximè, & est procul. ne procedite ad speciẽ ipsius, uerùm ite magis ad uocẽ aquæ. & multa sunt ipsius fabulamenta. Deinde describit Christum esse quandam uirtutem, cuius etiam mẽsuras significat, uigintiquatuor schœnorum in longitudinem, hoc est miliariorum nonaginta sex: latitudinem uerò schœnorum sex, id est miliariorum uigintiquatuor. & crassitudinem similiter ementitur, & pedes, ac reliqua fabulamenta. Esse autem & sanctum Spiritum, & ipsum fœminei sexus, similem Christo instar statuæ super nubes, & in medio duorum montium stantẽ.

Vallis salsa. *mare Mortuũ.* *Elxai pseudopropheta.* *Marthus & Marthana.* *Ignis reprobatus.* *Christi mensura apud Elxai.*

Et reliqua silentio prætteribo, ut ne legentiū aures ad fabulas concitem. Quibus porrò uerbis A & inanibus uocibus postea in ipso libro decipit, quum dicit: Nemo quærat interpretationē, sed solum in oratione hæc dicat. Et hæc ipsa nimirùm ex Hebraica lingua trāstulit, uelut ex par-

Oratio Elxai. te deprehēdimus, quum nihil sint ea quæ ipse imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile daasim ani daasim nochile moib anid abar selam. quæ si interpreteris, hanc sententiā exhibent: Prætereat humilitas ex patribus meis, cōdemnationis ipsorū, & conculcationis ipsorū, & laboris ipsorū, conculcatione in cōdemnatione per patres meos, ab humilitate præterita in apostolatu perfectionis. In ipso autem omnia hæc implentur. Euacuata est enim ipsius uirtus & error. Si uerò de uerbo ad uerbū iuxta tenuitatē uocū ipsarū, quis audire uelit interpretamentū, etiam hoc ipsum facere nō cunctabimur, sed pro officio per omnia in gratiā eorū qui audire uolunt, ipsa illius uerba, ipsorumq; interpretationē palàm apponā, & habet se res ita: Abar, prætereat. anid, humilitas. moib, ex patribus meis. nochile, cōdemnationis ipsorum. daasim, & conculcationis ipsorū. ani, & laboris ipsorū. daasim, cōculcatione. nochile, in cōdemnatione. moib, per patres meos. anid, ab humilitate. abar, præterita. selam, in apostolatu perfectionis. Hæc itaq; hæresis suprà relata Ossenorum, degit quidem Iudæorum politiam, secundū sabbati celebrationē & circumcisionē, & quod facit omnia quæ in lege sunt: solū aūt reprobat libros similiter ut Nasaræi. sectam uerò facit hæc, quum diuersitatem habeat ab alijs sex Iudæorū sectis. Proinde sufficiet ad huius euersionem, quòd aliena est à Deo: quū Dominus manifestè dixerit, quòd sacerdotes in templo prophanant sabbatum. Hæc aūt sabbati prophanatio, quid aliud est, quàm quòd nullus operabatur aliquid operis in sabbato: sacerdotes autē in templo sacrificium perficientes, sabbatum soluebant, prophanātes illud per assiduam animalium cædem. Prætteribo & hanc hæresim. Hic enim Elxai cōiunctus est rursus Ebionæis, qui post Christum fuerunt, imò etiam Nazoręis, qui postea uixerunt. & usi sunt ipso quatuor hæ- B reses, quoniam delectantur ipsius errore: Ebionæi, & post ipsum Nazoræi, Osseniq;, qui ante ipsum & cum ipso uixerunt, & Nasaræi suprà à me indicati. Hæc uerò hæresis ex numero est septem illarum quæ fuerunt Hierosolymis, & quæ illic manserunt usq; ad aduentum Christi: & post Christi in carnem aduentum, usq; ad deuastationem quę facta est à Tito rege, fratre Do-

Hierosolyma deuastata à Tito Cæsare. mitiani, filio uerò Vespasiani regis. post expugnationem uerò Hierosolymorum permansit tū hæc, tum aliæ modico tēpore, quæ uidelicet hæreses appellantur. Sadducęorū inquam, & Scribarum, Pharisæorum, Hemerobaptistarū, Nasaræorum, Ossenorū, & Herodianorū: donec singulæ pro occasione & tēpore dissipatæ ac solutę sunt. Sufficiens est aūt, ut ex ipsa illorū insania & uerborū iactatione, lethalis illius ueneni remediū habeamus, & omnia nobis ipsis prudenter pręparemus, ad impuram ipsorū doctrinā ac loquelam destruendā: maximè quū Do-
» minus statim dicat, tum in lege, tum in Euangelio, Non erunt tibi Dei alij præter me. Non assu-
» mes nomen alicuius alterius ad iusiurandū. Et, Nolite iurare neq; per cœlū, neq; per terrā, neq;
» aliud aliquod iusiurandū: sed sit sermo uester est, est, & non, nō. quod enim supra hęc est, ex ma-
» ligno illo est. Ego uerò de hoc Dominū uaticinatū esse arbitror, propterea quòd futuri essent qui dicturi essent, per alia nomina iusiurandū prętendi oportere. Primū igitur nō oportet iurare, neq; per ipsum Dominū, neq; aliud quoddā iusiurandū. Nā maligni illius est iurare. malignus igitur est & qui in Elxai loquutus est, qui coegit non solùm per Deum iurare, sed etiam per salē & aquā, & per ęthera ac uentum, & per terrā atq; cœlum. Satis est aūt uelut in transitu, ut qui curari uelit, duorū illorū pręceptorū antidoto, in oppositionē erroris ipsius utatur. Verùm prætterita huius nugacitate ac fraudulenta hęresi, deinceps septimę hęresis confutationē faciam, quę apud ipsos Iudæos tunc recepta fuit: & est hęc.

Contra Herodianos, septimam Iudaismi hæresim, & ex ordine XX. C

POst hāc, & has sectas, rursus septima hęresis erat Herodianorum appellata. Nihil autem habebant hi diuersum, sed toti sunt Iudæi, uani ac hypocritæ. Verùm Herodem putabant hi Christū Dominū, qui in omnibus scripturis, legeq;, ac prophetis expectatur. & ob ip-

Herodes pro Christo habitus. sum decepti, Herodem iactabant: inducti ex dicto hoc, unà cum hoc quod etiam in gratiā eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabantur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux ex fœmorib. ipsius, donec uenerit cui reseruatur. aut, uelut alia exemplaria habēt: Donec uenerit cui restant quæ reseruantur ipsi. Nam Herodes Antipatri filius fuit, Ascalonitæ cuiusdam æditui ac ministri simulachri Apollinis. cuius Antipatri pater, Herodes quidē erat nomine: filius autem hic erat Antipæ. Captus autem est ab Idumęis idem Antipater: atq; illic in Idumæa degens, genuit Herodem. Quū autem pater pauper esset, & precio redemptionis filium, Antipatrū inquā, redimere non posset, per multum tempus in seruitute permansit. postea uerò liberatus est ex collatione ciuium, unà cum filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipsum uocant Idumęum: alij uerò Ascalonitam norunt. Postea uerò amicus factus est Demetrio, & procurator Iudææ constitutus est, & in noticia Augusti Cęsaris fuit, & à procurationis officio proselytus & accessorius fit: circumciditurq; tum ipse, tum Herodes filius, ad quem sors regni Iudęorum deuenit. Erat autem rex in Iudęa, sub Cęsare Augusto socius ac cōfœderatus existēs. Quandoquidem igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autem regnum per successionem à Iuda & à Dauid, itemq; principes ex Iuda & patriarchæ: trāslatum uerò fuit regnum ad alienigenam: credibile uisum est suspicioni erroneorum, ut ipsum esse Christum putarent, ac deci-

perentur

A perentur ex relati dicti consequentia, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reseruatur: ut accipiamus, inquiunt, quòd huic reseruatum est. Defecerunt enim illi: & hic non de genere Iuda, imò neq; omnino de Israel est. huic autem reseruatum est, esse Christũ. Verùm redarguunt ipsos ea quæ sequuntur, quòd Ipse est expectatio gentium, & in ipso gentes sperabunt. Quæ autem gens in Herode spem habuit? Quæ uerò gentium expectatio Herodem expectauit? Quomodo uerò illud apud ipsos impletum erat: Dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipsum? Vbi autem lauit in sanguine stolam suam Herodes, aut in sanguine uuæ amiculum suum: sicut Dominus noster Iesus Christus corpus suum proprio sanguine respersit, & in sanguine uuæ amiculum suum? Verùm considera quæ dico, detq; tibi Dominus intellectum in omnibus. Quo enim ostenderet purgationem status populi Domini, uenit per doctrinam proprij sanguinis ad purgandum dentes hominum, in sanguine nidoris ac nefandi sacrificij inquinatos. Et quid opus est multa dicere? multa enim sunt, & non admittit tẽpus sermonem aduersus prædictas hæreses prolongare. At hæ quidem septem hæreses fuerunt in Israel, tum in Hierusalẽ, tum in Iudæa. Quatuor uerò antea relatæ apud Samaritas, in Samaria. Pleræq; uerò deletæ sunt. Non amplius sunt scribæ, non amplius Pharisæi, non amplius Sadducæi, non amplius Hemerobaptistæ, non amplius Herodiani: soli autem aliqui, atq; hi rari reperiuntur, unus fortassis aut alter, Nasareni, ultra supernã Thebaidem, & ultra Arabiã. Item Ossenorum reliquiæ, non amplius iudaissantes, sed Sampsitis coniunctæ, per successionem ultra mortuum mare habitantibus. nunc uerò Ebionæorum hæresi coniunctæ sunt. Et contigit quidem ipsos desinere à Iudaismo: uerùm uelut radicẽ, aut corpus reptilis bestiæ dissecari, & ex ipso nasci bicipitem, ac radice carentem serpentem, in uno corpore semisecto enatum ac dependentem. Hucusq; tractatũ à me est de quatuor sectis Samaritarum, & septem Iu-

B dæorũ, de quibus non amplius restant q̃ tres quidẽ Samaritarũ, Gortheni uidelicet, & Dosithei, ac Sebuæi. Esseni uerò non ita ualde apparent, sed uelut in tenebris defossi sunt ac consepulti. Apud Iudæos autem, non amplius quàm Iudæorum & Nazaræorum. Osseni enim transierunt à Iudaismo ad Sampsensium hæresim, & non amplius neq; Iudæi sunt, neq; Christiani. Atq; de relatis mihi hæc usq; huc dicta sint.

Præsentia Christi, & aduentus in carnem, ac ueritas, unaq; ac sola in Deum fides.

STatim aũt accessit pedetentim Domini nostri Iesu Christi in carnem aduentus, qui sanè relatas septem hæreses deprehendit in Hierosolymis, extinxit autem ipsas potentia eius atq; dissipauit. Deinceps uerò post eius aduentum, posteriores omnes hęreses fuerũt: dico autem, postquam annunciatum est Euangelium, ac bonumnũcium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & post totum in summa Christi in carnem aduentum, deindeq; assumptionẽ. Cõplacuit enim Deo, ut ad salutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo conciperetur, qui uerbum est de cœlo, ex paternis finibus generatus, sine tẽpore, ac sine principio. & ut descenderet in extremis diebus, Dei uerbum existens, ex Deo patre uerẽ generatũ, qui coessentialis est patri, & nihil à patre immutatus, sed immutabilis & inalterabilis, purusq; ab affectibus, & penitùs non patiens, compatiens autem nostro generi. Qui descendit de cœlo, & conceptus est non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, & uerẽ corpus de Maria habuit, sibiipsiq; carnem de sancta matre efformauit, & animam ac mentem humanam accepit, & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suam deitatem couniuit. natusq; est in Bethleem, circũcisus in spelunca, oblatus in Hierusalẽ, in ulnas acceptus à Simeone: & testimoniũ accepit ab Anna, filia Phanuelis, prophetissa. delatus est in Nazareth: uenit sequen-

C ti anno, ut conspiceretur coram Domino in Hierusalem. uersatus est in Bethleem propter cognationem, gestatus à matre: delatus est rursus in Nazareth, & iuxta secundum anni circuitũ in Hierosolyma & Bethleem uenit, similiter à propria matre gestatus. In Bethleem uerò in domum descendit cum propria matre, & Ioseph iam sene, & cum Maria degente. & illic secundo natiuitatis suæ anno conspectus ac uisitatus est à Magis, à quibus adoratus est, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioseph responsum ab angelo accepisset, in Aegyptum assumptus est. illincq; rursus post duos annos reuersus est, mortuo Herode, quum successisset Archelaus. Nam trigesimotertio anno Herodis, quadragesimo uerò secundo Augusti Cæsaris, nascitur Saluator noster in Bethleem Iudæę. Descendit autem in Aegyptum trigesimoquinto anno Herodis. Redit aũt ab Aegypto post mortem Herodis. Quapropter in triginta & septem annis principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta septem, uitam finiuit. Archelaus uerò nouem annos regnat: in cuius regni principio, egressus Ioseph de Aegypto unà cum Maria & puero, quũ audiuisset Archelaũ regnare, secessit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazareth. Archelaus aũt generat Herodẽ iuniorem, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per successionẽ. Quo tempore tredecim anni supputantur aduentus Christi in carnem. Decimooctauo aũt anno Herodis appellati Agrippę, incœpit Iesus prędicare, & tunc baptisma à Ioanne accipit, & prædicat annũ acceptabilem, ita ut nemo ipsi cõtradiceret, neq; Iudęi, neq; Gręci, neq; Samaritę, neq; quisquã alius. Deinde cõtradictionem sustinens, prędicauit annũ secundum: & facti sunt anni decem & nouem eidẽ Herodi, Saluatori uerò trigesimussecundus. Vigesimo uerò anno Herodis tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, ipse mortis gustus, usq; ad crucẽ patientis

Christus quando natus sit.

„ in ueritate, à passione uerò alieni ac illæsi manentis in deitate. Christo enim passo pro nobis A
„ carne (inquit scriptura & rursus, Mortificatus carne, uiuificatus autē spiritu, &c.) crucifigitur, sepelitur, descendit ad inferna in deitate & in anima, captiuam ducit captiuitatem: & resurgit tertia die unà cum ipso sancto corpore, couniens corpus deitati, quod non amplius soluitur, nō amplius patitur, non amplius mortis dominio subiectū est, uelut Apostolus inquit, Mors
„ ipsi non amplius dominatur: ipsum corpus uerè, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud quoddam præter id quod est corpus, sed ipsum quod est corpus, confirmans in unam unitatem, in unam deitatem, carnale incorruptibile, corporale spirituale, crassarum partium, tenuium partium, mortale immortale, quod non uidit penitùs corruptionē, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, non polluta mente per mutationem, sed ut uniuersa quidem hominis acceperit, uniuersa uerò etiā perfecta seruauerit, indulgente deitate ueræ incarnationi, ad rationales ac honestos usus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc est famem, sitim, fletum, tristiciam, lachrymas, somnum ac quietem. Hæc enim nō sunt peccati species, sed uerissimę incarnationis signū, quòd deitas reuera insit in humanitate. non ea quæ hominum sunt patiente, sed deitate simul in ea quæ honesta sunt & fieri oportebat, consentiente ac comprobante, & ea quæ extra peccatum sunt, & mutationem interdictam. Resurrexit, & clausis foribus ingressus est, ut crassarum partium corpus tenuium partium ostēderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Nam ubi ingressus esset, ostendit manus & pedes & latus punctum, ossa item ac neruos, & reliqua, ut ne essent imaginatio ea quæ uidebantur: fideiq; & spei nostræ promissionem faciebat per seipsum perfectè. & conuersatur non in apparentia, sed in ueritate. Et erudiens docuit regnum cœlorū prædicari in ueritate, magnum illud ac summum significans discipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc est, trāsferte gentes à malicia ad ueritatem, à sectis ad unam unitatem: baptizate ipsos B
in nomen Patris, & Filij, & sancti Spiritus, in Dominicam nominationem trinitatis, sanctū ac regium sigillum, ut ostenderet ex nomine nullam alterationem esse unius unitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipso baptizari in nomen Patris, certa est glorificatio: in nomen Filij, non deficientis est nomenclatura: in nomen Spiritus sancti, non diuisa est coniunctio, neque ab una deitate abalienata. Et assumptus est in cœlum, in ipso corpore & anima, & mente, counitis his in unam unitatem, & unam spiritualem substantiam: eaq; diuina effecta, sedet in dextra patris: missis prædicatoribus in uniuersum orbem terrarum, Simone Petro, & Andrea fratre ipsius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, Thoma, Iuda, Thaddæo, Simone Zelote. Iudas enim Iscariotes ille, etiamsi antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, resectus est à sancto Apostolorum catalogo. Dimisit porrò etiam alios septuaginta duos ad prædicandum, ex quorum numero fuerunt septem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus. Ante hos uerò Matthias, qui Iudæ loco cōnumeratus est inter apostolos. Post hos autem septem, & Matthiam ante ipsos, Marcum, Lucam, Iustum, Barnabam & Apellem, Rufum, Nigrum, & reliquos septuaginta duos. Post hos deinde omnes, & unà cum ipsis, Paulum sanctū apostolum, per propriam uocem de cœlo, Apostolum, simulq; præconem gentium, & completorem apostolicæ doctrinæ elegit. Quem comperimus sanctum Lucam de numero septuaginta duorum dispersorum existentem ad se conuertisse, & sibi sectatorem fecisse, cooperatorem in Euangelio, simulq; apostolum. Atq; sic perfecta est uniuersa Euangelica tractatio usq; ad hoc tempus. Et hucusq; procedet mihi sermo de uiginti sectis, & de consequētia breuiter à me pro uiribus relata, Euangelica uidelicet illuminatione, quæ in mundo per ipsum & discipulos ipsius facta est: quibus sanè similia colligere ac apponere uaticinia & prophetias licet ex lege, C
& psalmis, & alijs, atq; sic consequētias ac ductus uidere, & certitudinem comprehēdere, quòd non est spurius, sed uerus, & à uetere Testamento prædenunciatus, minimeq; ambiguus Christi in carnem aduentus, & Euangelica doctrina. Quò uerò non in molē immēsam Operis huius tractationem extendam, his contentus ero. Deinceps uerò in progressu, opiniones quæ postea uitæ accreuerunt ex malo prętextu, similiter exponam, quū iam undecim à Iudæis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, ante Christi aduentum, & usq; ad ipsius tempus, moderatè enumerauerim.

Duodecim apostoli.

Septuaginta discipuli.

De Nazoræis siue Christianis.

NAzoræorum, hoc est Christianorum, uocatus est per modicum tempus Christianismus, à Iudæis, & ab ipsis adeò Apostolis: quum Petrus dicat, Iesum Nazoræum uirum designatum ex Deo, & cætera. Postea uerò ab Antiochia uocari cœpit Christianismus. Est autem & natura hæresis Nazoræorum, de quibus in sequentibus loco ferente dicemus.

FINIS PRIMI TOMI
PRIMI LIBRI.

A

SECVNDI TOMI PRIMI
LIBRI HAERESES TREDECIM SVNT, & hæc in ipso continentur.

1 Simoniani, à Simone Mago, qui temporib⁹ Petri apostoli fuit, de uico Gittharū Samariæ. Hic à Samaritis originē habebat, Christi uerò nomē solū subiuit. Docuit aūt turpia facere, & coitū inquinationis, uxorū indifferētiā: à corporib. uerò reprobat resurrectionē, & mundum dicit non esse Dei. Imaginem autem suam, uelut Iouis, & scorti quod cum ipso erat, nomine Helenæ, Mineruæ figura discipulis suis adorādam proponebat. Dicebat insuper seipsum Samaritis quidem patrem, Iudæis autem Christum.

2 Menādriani, qui ab hoc Simone per Menādrum quendam originē habuerūt. differunt aūt in aliqua re à Simonianis. Hic enim ab angelis mundum factum esse dixit.

B *3 Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uerò à Simonianis prædicabant, ad maiorem admirationem. Originem uerò à Saturnilo habuerunt: qui etiam ipse, uelut Menander, ab angelis mundū factum esse dicebat, atq; his solū septem, iuxta superni patris sententiam.*

4 Basilidiani, eiusdē turpis operationis operatores, à Basilide, qui unà cū Saturnilo Simonianorū & Menādrianorū discipulus fuit: & aliqua similiter senttebat, in aliquib. uerò dissentiebat. Dicit aūt trecētos sexagintaquinq; cœlos esse, & his nomina angelica imponit: ꝓpterea quòd etiā annus tot dierū sit, & Abrasax nomen uirtutis, qđ fert numerū CCCLXV. & dicit esse hoc nomē Spiritū S.

5 Nicolaitæ, à Nicolao, q uiduis ab apostolis præfectus fuit. hic ob zelū propriæ uxoris, turpia facere discipulos suos unà cū alijs docuit.

C *Et de Caulaucauch & Prunico, atq; alijs Barbaricis nominib. quæ mundo scelestè inuexit.*

6 Gnostici, qui easdē hæreses susceperunt, uerùm plus omnib. ipsis turpitudinē, furiosè operati sunt. In Aegypto aūt Stratiotici appellati sunt, & Phibionitæ. in superioribus uerò & orientalibus partibus Secundiani: in aliis partib. Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uerò Coddianos ipsos dicunt. Alij Borboritas ipsos uocant. Hi Barbelo & Barberò iactant.

7 Carpocratiani, à Carpocrate quodā in Asia, qui omnem turpem actionem perficere docebat, & omne studiū peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia progressus fuerit, & uoluntatem omniū dæmonū & angelorū perfecerit, ad supremū cœlū transcēdere nō poterit, neq; principatus & potestates præterire. Dicebat Iesum animā intellectualē suscepisse, & quū nosset superna, ea hic annūciasse. Et si quis similia Iesu faceret, eū eadē uirtute præstare. Legē uerò cū mortuorū resurrectione reprobabat, uelut sectæ à Simone ortæ, & hucusq; relatæ. Huius fuit Marcellina illa in Roma. Imagines fecit occultè Iesu & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, ipsisq; suffitum faciebat, easq; adorabat.

8 Cerinthiani, qui & Merinthiani. Hi à Cerintho & Merintho Iudæi quidem circumcisionem iactantes, mūdum uerò ab angelis factum esse dicētes. Iesum uerò iuxta profectū, Christum appellatum esse.

9 Nazoræi, hi Christū cōfitentur Iesum filiū Dei, omnia autem secundum legem faciunt.

10 Ebionæi prædictis cōsimiles Cerinthianis & Nazoræis, quib. cōiuncta fuit aliqua parte Sāpsæorū & Helcesæorū hæresis. Qui Christum dicunt creatū esse in cœlo, & sanctum ipsius Spiritū. Aduenisse aūt Christū in Adā primum, & iuxta tēpus exuisse ipsum Adā, & rursus induisse. Atq; hoc ipsum aiunt perfecisse ipsum in aduentu suo in carnē. Quum autem Iudæi essent, Euāgelijs usi sunt, carnis esum abominantur, aquam pro Deo habent. Christum uerò, hominem in aduentu in carnem induisse, uelut dixi. Assiduè merguntur in aquis, æstate ac hyeme, ad purificationē uidelicet, uelut etiam Samaritæ.

11 Valentini, carnis quidem resurrectionem reprobāt. Vetus testamentum spernunt, itēq; prophetas, legentes quidem & suscipiētes ea quæ ad similitudinem sectæ suæ figuratè exponi possunt. Verùm alia fabulamenta obiter inducentes, triginta seculorum nominationes dicunt masculorum ac fæminarū, simul ex patre uniuersorum generatorum, quæ & Deos putant & secula: Christum uerò de cœlo corpus intulisse, & uelut per canalem Mariam ipsam penetrasse.

12 Secūdiani: quib. cōiungitur Epiphanes & Isidorus, qui & ipsi ijsdē coniugationibus usi sunt, eadē cū Valentino sentientes, alia uerò ab ipsis quodāmodo exponentes. Apponūt ijdem turpē operationē docentes. reprobāt aūt etiam hi carnis resurrectionem.

13 Ptolemæi: & hi discipuli Valentini fuerunt, quibus coniungitur Flora. Eadem uerò etiam ipsi de coniugationibus dicunt, sicut Valentinus & Secundiani. Verùm in quadā parte etiam hi inter se differunt. Atq; hæc est summa secundi tomi primi libri tredecim hæreses continentis.

A

SECVNDVS TOMVS PRIMI LIBRI EPIPHANII.

Contra Simonianos, primam hæresim à fide in Christum Dominum nostrum, ex ordine uerò XXI.

IMONIS Magi prima est hæresis, quæ à Christo initium accepit. hæc ipsa in nomen Christi non rectè, neq; facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionem, miracula operatur. Hic Simon præstigiator erat, & à Gittharum ciuitate in Samaria originem habebat, quæ nunc uicus existit. Incantationibus autem Samaritas decipiebat, fallebatq;, & inescabat. Dicebat seipsum esse magnam uirtutem Dei, & ex supernis descendisse. Patrē uerò dicebat seipsum esse apud Samaritas, apud Iudæos uerò se filium esse dicebat. passim autem se non passum esse, sed solum apparentia. Blanditus est idem Apostolis, & ipse similiter cum alijs baptizatus est à Philippo cum multis. Omnes uerò, præter ipsum, susceperunt magnorum Apostolorum præsentiam, & per impositionem manuum ipsorum acceperunt Spiritum sanctum. Nam quum Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hoc daret Spiritum sanctum. Quum autem Simon non haberet rectum cor, neque cogitationem rectam, sed turpi lucro & studio pecuniarum intentus esset, & à prauo proposito suo nusquam decederet, offerebat pecunias Petro apostolo, ut daret ipsi potestatem exhibendi Spiritum sanctum per manuum impositionem: ita ratione secum inita, quòd dare uellet multis pro modica pecunia, atq; sic per exhibitionem Spiritus, multas pecunias cumulare ac lucrari. Hic igitur mente præditus praua, & à diabolico magiæ errore decepta, & promptus semper ad ostendēdum prauitatis suæ barbarica ac dæmonum negocia per præstigias suas: progressus in medium, & prætextu nominis Christi ueratrum melli committens (quod uenenum est ab ipso correptis) ipsumq; ex maligno suo errore, sub nominis Christi dignitate exhibens, mortem his qui ipsi fidem habuerunt induxit. Quum autem natura esset lasciuus, reuerētia promissorum suorum compunctus, corruptam opinionem circulatoribus ab ipso deceptis induxit. Nam ubi reperisset sibijpsi mulierem circulatricem, Helenam nomine, à Tyriorum urbe ortam, ipsam in uxorē ducit, non indicans se consuetudinem cum ipsa habere, uerùm in abscōdito, turpitudine mulieri permixtus ille prestigiator, fabulosam quādam amœnitatem discipulis suis exponebat. nimirum dicens seipsum esse uirtutem Dei magnam: coniugem uerò scortatricem, Spiritum sanctum esse dicere ausus est, & propter hanc se descendisse dixit. In unoquoque uerò cœlo transformabar, inquit, ad formam eorum quæ sunt in unoquoq; cœlo, ut latērem angelicas meas potestates, & peruenirem ad intelligentiā, quæ sanē est hæc, quæ & Prunicus & Spiritus sanctus appellatur, per quam angelos creaui. Angeli uerò mundum & homines creauerunt. Esse autem hanc Helenam illam antiquam, ob quam Troes & Græci ad pugnam deuenerūt. Dicebat autem fabulam quandā ad hæc: Quòd uirtus ex supernis dilapsa seipsam trāsformasset, uerùm poetæ de hoc allegoricè tradidissent. Nam per supernam uirtutem, quam Prunicum dicunt, quæq; apud alias hæreses Barbero, siue Barbelo appellatur, pulchritudinem suam ipsam ostendisse, & postea ipsos fregisse: & propterea missam esse in congregationem principum qui mundum hunc creauerunt, & ipsos angelos ad bellum propter ipsam uenisse. ipsam autem nihil passam esse, sed præparasse ut mutuas cædes in seipsos operarentur, propter eam quam immisit in ipsos erga seipsam concupiscentiam. Et quum detinerent ipsam, ut non posset sursum ascendere, coibat cum ipsa quilibet in unoquoque corpore muliebris ac fœminei habitus, transeunte ipsa à corporibus muliebribus, ad diuersa corpora humanæ naturæ, brutorumq; pecorum ac aliorū: quo per ea quæ ipsi operarentur, dum occidunt & occiduntur, imminutionem suijpsorum per sanguinis profusionem efficerent: illa uerò rursus uires colligens, rursus deinde cœlum conscendere posset. Erat autem hæc & tunc apud Græcos & Troianos, & superioribus temporibus priusquam mundus fieret, & post mundum per inuisibiles potentias æqualia eiusdem formæ fecit. Hæc ipsa uerò est, quæ nunc mecum est, & propter hanc descendi: sed & hæc meum aduentum expectabat. Hæc enim est intelligentia, quæ apud Homerum Helena appellatur, & hac de causa cogitur ipsam describere Homerus supra turri stantem, & per facem ostendentem Grecorum contra Phrygas insidias. Exprimebat autem per splendorem, uelut dixi, superni luminis indicationem. Quapropter etiam apud Homerum, Durium equum Græcis appellatum, hoc est ligneum, excogitatum esse, & de industria factum præstigiator ille dicebat, qui est ignorantia gentium. & quemadmodum Phryges trahentes ipsum per ignorantiam, propriam perniciem attraxerunt: sic etiam gentes, hoc est homines extra meam cognitionem, per ignorantiam attrahunt sibijpsis interitum. Sed & Mineruam rursus eandem dicebat, quæ intelligentia esset apud ipsum appellata, utens nimirum ille impostor sancti Pauli apostoli uerbis, trāsmutans ueritatem ad suum mendacium. nempe: Induite thoracem fidei, & galeam salutis, & ocreas, & gladium ac scutum. Hæc omnia ad Philistionis imitationem, deceptor ille in ludibrium, & nihil aliud, conuertebat, quæ ab ipso Apostolo propter solidam mentem, & fi-

Simon Magus baptizatus à Philippo.

Dignitatum in Ecclesia ratio.

Helena Simonis Magi.

Prunicus quid. Barbelo quid.

Helena Homeri.

Equus Durius.

Philistion poeta comicus.

B

C

A & fidem puræ conuersationis, & uirtutem diuini ac cœlestis sermonis dicta sunt. Quid enim dicam? hæc omnia in Mineruæ formam mysticè figurauit. Quapropter rursus dixit, uelut antea dixi, ostendens illā suam uxorē, de Tyro ipsi acceptam, ueteris Helenæ cognominem, omnia ipsam appellans, Intelligentiam, Mineruam, Helenam, & alia. Et propter hanc, inquit, descendi. hæc enim est illa in Euāgelio scripta erronea ouicula. Sed & imaginem quandam tradidit suis, uelut quæ ipsius sit, & adorant ipsam in specie Iouis. Quin & aliam Helenæ imaginem tradidit ipsis, in figura Mineruæ, & adorant has hi qui ab ipso decepti sunt. Mysteria uerò proponebat turpitudinis, fluxusq; corporum, quo honestius exponam, uirorum quidem per defluxum, fœminarum uerò per consuetos menses, collectione quadam turpissima ad mysteria colligi, atque hæc esse mysteria uitæ, cognitionisq; perfectissimæ. quod ipsum sanè maximè contingit ei qui intelligentiam ex Deo adeptus est, ut abominationem potius putet & mortem, quàm uitam. Idem etiam nomina quædam supponit principatuum & potestatum, cœlosq; diuersos tradit, & in uno quoque firmamento ac cœlo uirtutes quasdam exponit, & nomina barbarica his indit. Non posse uerò aliter seruari aliquem, nisi hunc mysticum ductum didicerit, & talia sacrificia patri uniuersorum per eos principatus ac potestates offerre. Esseq; seculum hoc ac mundum (dicit) à principatibus ac potestatibus maliciei in imminutione constructum. Corruptionem autem tradit ac interitum carnis solum, animarū uerò purificationem, atq; hanc, si per ipsius erroneam linguam in mystico ductu persistant. Et sic incipit Gnosticorum appellatorū principium. Non esse autē legem Dei, sed sinistræ uirtutis, dicebat. Neq; prophetas ex bono Deo esse, sed alterius atq; alterius uirtutis. & prout uult, unicuiq; decernit: Legem quidē cuiusdam, Dauid autem alterius, Esaiam alterius, Ezechielem rursus alterius, & singulos prophetas uni principatui defert. Esse autem hos omnes ex sinistra uirtute, & extra complementum. Omnem uerò qui ueteri testamento credit, mortem subire. Subuertitur porrò huius dogma ab ipsa ueritate. Si enim ipse fuerit uirtus illa Dei magna, & scortū quòd uixit cum ipso, Spiritus sanctus, uelut ipse ait: dicat quod est nomen uirtutis, aut qua ratione epitheton mulierculæ inuenit, sibijpsi uerò non omnino? Quomodo uerò tempore quodam per successionem, naturæ debitum in Romanorum urbe persoluisse reperitur, quando in media Romanorū urbe miser ille collapsus mortuus est? Qua uerò ratione Petrus pronūciauit, ipsum neq; hæreditatem, neq; portionem in parte diuini cultus habere? Quomodo autem potest mūdus Dei boni non esse, quando ex ipso omnes boni permutati sunt? Quomodo uerò fuerit sinistra uirtus, quæ in lege ac prophetis loquuta est, quum de aduentu Christi boni Dei prædixerit, & mala omnia interdicat? Quomodo autem non fuerit una deitas & idem spiritus noui ac ueteris Testamenti, quando Dominus dixit: Non ueni soluere legem, sed implere? Et ut ostenderet quòd lex ab ipso annunciata esset, & per Mosen donata, euangelica uerò gratia per seipsum & aduentum suum in carnem prædicata esset, dixit Iudæis: Si Mosi crederetis, crederetis utique mihi, ille enim de me scripsit. Et alia multa sunt, quæ præstigiatori opponi possunt. Quomodo autem turpia uitalia erunt, nisi sanè dæmonum hæc fuerit opinio, quando ipse Dominus in Euangelio dicit ad eos qui ad ipsum dicebant: Si sic habet causa uiri & uxoris, non conducit contrahere matrimonium. Ipse uerò ad illos dixit: Non omnes hoc capiunt. Sunt enim eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. & ostendit, quòd natura abstinere à coniugio, donum est regni cœlorum. Rursus autē in alio loco de uenerandis nuptijs, quas ipse Simon turpiter corrumpens, propriam persequitur concupiscentiam, dicit: Quos Deus coniunxit, homo ne separet. Quomodo uerò rursus erro ille propriarum nugarum oblitus, seipsum redarguit, uelut ignorans quæ prædixit? Quum enim dixerit, quod ab ipso facti sunt angeli per ipsius intelligentiam, rursus dixit se transformatum esse per singulos cœlos, ut lateret ipsos in descendendo. Num igitur ipsos timens latebat? & quomodo timebat nugator angelos, quos ipse fecit? Quomodo uerò non omnibus prudentibus seminiū erroris ipsius confutatu facile comperietur, quando in principio fecit Deus cœlum & terram, inquit Scriptura: & concinnè ad hunc sermonem Dominus in Euāgelio dicit, uelut ad Deum patrē proprium: Pater Domine cœli & terræ. Si igitur creator cœli & terræ, est Deus pater Domini nostri Iesu Christi: omnia frustra à Simone calumniatore dicta sunt, & hoc quòd ab angelis mundus in imminutione factus est, & omnia alia quæ insanus ille erro mundo obloquens exposuit, & fraudem quibusdam ab ipso deceptis induxit. Atq; hæc mihi in summa aduersus huius hæresim dicta legentibus sufficient, ad occasionem ueritatis ac sanationis, & ad redarguendum eos qui per huiuscemodi bestialem corruptionem, ignorantibus iniuriam inferre conantur. transibo autem, & rursus ad alterius sectæ confutationem pergam. Est enim in ipso mutatio ac dubitatio, quum ipse quidem sit seductor, formam uerò nominis Christi induerit, uelut abortiuorum serpentium generis corruptio, ex fœcundis ouis aspidum & aliarum uiperarum producta, quemadmodum inquit Propheta: Oua aspidum ruperunt, & qui de ouis ipsarum edere uolebat, inuenit fœcundum, & in ipso basiliscum. At quum per uirtutem Christi, uelut dixi, hūc uerbis ac doctrina ueritatis percusserimus, & ipsius perniciem dispersserimus, deinceps ô dilecti, etiam ad alias consequentes hæreses transeamus.

(Marginal letters B and C at the corresponding lines.)

Simon Magus in medio urbis Romæ collapsus interijt.

Aspidum oua.

Contra Menandrianos, secundam à Christi aduentu hæresim, & ex ordine XXII.

HVic deinceps coniungitur Menander quidā, qui origine à Samaritis ducta, aliquo tempore huius Simonis discipulus fuit. Similiter autem & ipse mundum ab angelis fa-

ctum esse dicebat. Seipsum uerò uirtutem ex supernis à Deo demissam dicebat. Verùm hic A maiorem nequitiam, ultra priorem, ad homines decipiendos operatus est. Dicebat enim seipsum missum esse ad salutem uidelicet, & ad congregandum aliquos ad suum mysterium, ut ne angelorum qui mundum fecerunt, principatuumque ac potestatum dominio premerentur. Similia autem omnia uelut præceptor ipsius contexebat, & præstigias aliasque incantationes non intermittebat. Et nihil de doctrina euariabat, quàm id solum quòd seipsum maiorē præceptore iactabat. Cæterùm in idem uitium in quod præceptor ipsius incidit, & ipse deprehensus per eandem doctrinæ ueritatis confutationem subuertetur. Nam & ipse subuersus est, & hęresis eius quàm maximè desijt. Transgrediar porrò ipsam, & ad aliam procedens deueniam. Veteres reuera narrant fabulam, quòd ex multis aspidibus in uno testaceo uase collectis, & in fundamentis quatuor angulorum, uniuscuiusque delubri simulachrorum in Aegypto extructorum depositis, si qua ex his fortior alijs reperta fuit, ea reliquas aggressa deuorauit. Et ubi per se mansisset, & alimento non abundaret, conuersa seipsam à cauda derodere incepit, & usque ad aliquam corporis partem se adedit. Et sic non amplius perfecta mansit, sed dimidium serpentis genus existens. Quapropter etiam hanc Aspidogorgona uocauerunt. Quare intelligitis uos, uetus quidem esse hoc, & quod nunc non amplius reperitur, sed deletum est. Quemadmodum etiam hæc hæresis penitus fugata est. Et habuit quidem contradictionem à nobis, ipsa uero per potentiam Christi deleta est. Hanc itaque transgredientes, ad sequentes deinceps pergamus.

Aspidū fabula.

Aspidogorgō.

Contra Saturnilianos, tertiam à Christi aduentu hæresim, & ex ordine XXIII.

POst hunc Saturnilus quidam surrexit, & ipse illinc, à Menandro inquam, & prioribus, occasionibus arreptis. Hic in Syria habitauit, hoc est Antiochia ad Daphen sita, & mul- B tam quandam artem ac experientiam erroris mundo inuexit. Duo enim hi sodales ac condiscipuli fuerunt, Basilides & Saturnilus. Et Basilides quidem ad Aegyptum secessit, & illic tenebrositates profundi erroris sui prædicauit. Saturnilus uerò in prædicto loco degens, similiter uelut Menander, mundum ab angelis factum esse annunciauit. Vnum autem esse patrem ignotum, eundemque fecisse uirtutes & principatus ac potestates. Angelos uerò à superna uirtute discessisse, & septem mundum, & quæ in ipso sunt, fecisse: mundum uerò secundum diuisionem unicuique angelo sorte obtigisse. Eosdem autem angelos simul congressos consilium inijsse, & communiter hominem fecisse, iuxta formam uocis ex supernis incūbentis: quā quum non possent incumbētem detinere, propterea quòd euestigiò recurreret, imitari uoluerunt. Et hominem quidem formatum ab ipsis, nulla de causa quàm ob talem occasionem. Quoniam, inquit, lux eadem ex supernis prominens, irritamentum quoddam ijsdem angelis induxit, ut ad desiderium supernæ similitudinis, hominis figmentum ac structuram facere aggrederentur. Quandoquidem enim amabāt supernam lucem, desiderio & iucunditate capti, apparentis ac rursus disparentis ab ipsis: & quum amarent ipsam, & non possent eius amore exsatiari, propterea quod in momento eadem lux reuolaret, eius rei gratia dixisse inquit angelos (sic enim præstigiator confingit) Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem, resecto eo quòd in Genesi dictum est à Deo, nostrā. quo uidelicet error ipsius uerisimilitudinem haberet, tanquam scilicet alij quidem faciant, imago uerò alterius sit, dum dicunt, Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem. Quum autem factus esset, inquit, homo, & propter impotentiam suam non possent ipsum perficere, iacuisse ipsum & se uolutasse in terra situm, instar uermis reptilis: non potuisse autem neque se erigere, neque aliud quid facere, donec superna uirtus inclinata, & misericordia mota, ob propriam suam imaginem ac formam, ex miseratione scintillam uirtutis suæ demisit, & per ipsam hominem erexit, atque sic uiuificauit. Scintillam nimirum, animam humanam dicēs: & hac de causa omnino scintillam seruari oportet, reliquum uerò totum hominis perire. Et in homine quidem id quod ex supernis descendit, post tempora quædam reuerti: quod uerò ex infernis est, interire. Et seipsum asserit præstigiator in forma hominis uenisse, & specie tantùm: omnia uerò in apparētia fecisse, hoc est natum esse, ambulare, cōspici, passum esse. Ab hoc autem falso nomine appellata scientia, rursus profunditati prauitatis ipsius apponi incipit, quæ à Simone quidem initium & occasionem accepit: uerùm adiecta est alteri insigniori nugacitati, cuius confutationem postea dicemus. Asserit enim hic angelos, & deum Iudæorum unum ex ipsis esse dicit. Discessisse uerò eundem & eosdem à sua potestate. Seipsum autem Saluatorem missum esse à patre ex sententia uirtutum, ad destructionem Dei Iudæorū, & ad salutem credentiū. Esse aūt ipsos qui huius sunt hæresis, eos qui scintillā patris ex supernis acceperunt. Duos enim ab initio homines formatos tradit, alterum bonū, & alterum malum. Ex quibus duobus esse genera hominū in mundo, bonū & malum. Quandoquidē uerò dæmones malis auxilio fuerunt, eius gratia in extrema die uenit, uelut dixi, Saluator, ad opē bonis hominibus ferendā: & ad destruēdos malos ac dæmones. Matrimoniū porrò cōtrahere, & generare, idē scurra ex Satana esse dicit. Vnde etiā plures ex ipsis ab animatis abstinent, quo per simulatā suam uitam, aliquos ad suam fraudē illiciāt. Prophetias uero idem circulator ait, partim ab angelis mundi opificibus prædictas esse, partim à Satana. Sed & ipsum Satanam angelū esse dicit, repugnantē angelis mundi conditoribus, maximè uerò Deo Iudæorū. Quum uerò hæc dicat bestialis ille, omnino sanè etiā ipse conuincetur, C

Antiochia ad Daphen sita.

unum

A unum Deum confiteri, & ad unam monarchiæ unitatem totum reducere. Si enim angeli fecerunt, angeli uerò rursus à superna uirtute causam habent ut sint, igitur non ipsi causa sunt formationis hominis, sed superna uirtus quæ angelos fecit, ex quibus etiã homo constructus est. Etenim instrumentum non est causa eorum quæ ab ipso fiunt, sed is qui operatur ipsum opus per instrumentum, per quem fit opus. uelut etiam scriptũ est: Non glorificabitur serra citra trahentẽ ipsam, &c. Sic equidẽ uideo quòd neq; gladius causa est cædis, sed is qui gladio cædem aggressus est. Et instrumentũ efformandi cerã, non potest per seipsum facere ea quæ effingunt, sed is qui & instrumentum & ipsum figmentũ fecit. Igitur neq; angeli causa sunt, sed is qui angelos fecit: alioqui præcepisset ipsis ut ne facerent hominem. Si enim contrà opponit supernæ uirtutis, siue potentiæ ignorantiam, & quòd non nouerit de futuris, præter ipsius uoluntatem peractis: bona uoluntas fuit, sua manu angelos fecisse ad utilitatem constructionis hominis, quem uolebat facere: quæ sanè fecit angelos, & non præcepit ut non perficerent conatum, hoc est hominis formationẽ, uelut fabulosum ipsorum opificium habet. Aut rursus interrogãdus est nobis fabulator: Nouerat superna uirtus quòd facturi essent? Etiã, inquit. Igitur si nouerat, ipsa fecit, & non illi. Si uerò nouerat quidem, non uolebat autem, uerum præter sententiam ipsius aggresſi sunt ipsi conatum, qua ratione non prohibuit? Si uerò impotens fuit ad prohibendum, primum uitium est, quòd angelos ab ipsa factos, contra seipsam ad suiipsius oppositionem ac irritationem fecit. Secundũ uerò, quòd quum potuit, non prohibuit, sed auxilium contulit ad prauum opus ab angelis factum. Si uerò non tulit opem, & quum uellet prohibere, non potuit: magna quædã debilitas fuit in ea quæ uoluit, & non potuit: & fortior utiq; fuerit caterua angelorum ab ipsa facta, quàm ipsa quæ causa est angelorum ab ipsa factorum. Vndiquaq; igitur deprehenditur ipsius hæresis argumentum, quòd magis ad inconstantiam dilabatur, quàm ad ueritatem accedat. Si uerò nouerat quidẽ, necessariò autem hos fecit, quod

B fas non est facere præter ipsius uoluntatem, rursus ad aliud uitium dilabitur, & ne unum quidem reperietur complementum in superna uirtute, iuxta ipsius rationem. Verùm adhuc amplius adiiciamus, ipsum interrogantes: Dic nobis ô bone uir, qui per fenestras prospexisti (ut ita nugas tuas subsannem) & in prospectando quomodo creati essent angeli considerasti, & opificium ipsorum circa hominis formationem speculatus es, & supernæ uirtutis machinamentum inuestigasti: nouerant hi quid formaturi essent, aut ignorabant? Si uerò ignorabãt, à quo cogebantur per ignorantiam perficere? Non, inquit, ignorabant. nouerunt enim id quod facere uolebãt. Superna itaq; uirtus nouerat hos hoc aggressuros, aut ignorabat? Non ignorabat. Fecit igitur ipsos ut hoc facerent, aut non? Non, inquit. fecit enim ipsos solum, hi uerò præter ipsum aggresſi sunt facere figmentum. Igitur hi quidem nouerunt, illa uerò superna uirtus ignorabat, iuxta tuam adeò rationem, ô omnium hominũ stolidissime. Et erit quidem hominũ structura constans, & autores huius angeli in cognitione erunt: uirtus uerò quæ angelos fecit, in ignoratione. Vanissimum profectò hoc fuerit, ac stultissimum, quòd opus est perfectius ipso opifice, & artifex imbecillior angelis ab ipso factis, qui causa sunt humanæ cõstitutionis. Quare necessariò undiquaq; cõuinceris totũ ad eundem creatorem unum illũ, & ad unã monarchiam reducere. Deus enim pater fecit hominem, & omnia secundum propriam uoluntatem, & non angeli, neq; secundum angelorum consilium. Nam in eo quod dixit Deus, Faciamus hominem, ad imaginem nostram dixit: & non ad imaginem simpliciter. Conuocabat e- ‟
nim ad opificium suum, coopificem uerbum suum & unigenitum: uelut habet intelligentia fidelium ex ueritate procedens, & ipsa ueritatis sinceritas: quemadmodum etiam in aliis pluribus palàm de hoc & per longum fecimus confessionẽ, quòd pater aduocat filiũ ut simul creet

C hominẽ, per quem etiã alia omnia fecit. Non autem aduocare solũ dixerim Filium, sed etiam Spiritũ sanctũ. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipso- ‟
rum. Siue aũt uolet, siue non uolet, Saturnilus inquam, huius sectæ princeps, cogetur omnino ‟
unum Deum cõfiteri, Deum ac Dominum uniuersorum creatorem & opificem, simulq; etiam hominis. Confundetur autem per omnia ac omnes modos, uelut calumniator ac sycophãta, tum in sermone de prophetis, tum in turpi uenerandarum nuptiarum accusatione. Ipse enim Dominus noster Iesus Christus palàm exclamat in Euangelio, dicitq; ac concinit prophetæ, nempe: Qui loquitur in prophetis, ecce adsum. Et rursus: Pater meus usq; huc operatur, & ego ‟
operor. Quo uerò ostendat quid operetur pater ipsius & ipse, pronunciauit, dicens his qui in- ‟
terrogauerũt ipsum, an oporteat dimittere uxorem suam ex omni causa: Quomodo scriptum est? Fecit Deus hominem, masculum & fœminam fecit ipsos. & rursus post alia: Huius gra- ‟
tia relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem ‟
unam. Et statim apposuit, dicens: Quos Deus coniunxit, homo ne separet. Quare ubique ‟
docet Saluator, creatorem hominum Deum esse uniuersorum, suum uerò patrem. Et quod ‟
nuptiæ non ex Satana, sed ex Deo sunt, primùm quidem Dominus dicit: Quos Deus, inquit, ‟
coniunxit, homo ne separet. Et rursus sanctus Apostolus: Venerandæ nuptiæ, & lectus im- ‟
pollutus. His uerò quæ natura sunt uiduatæ, similiter præcipit per Timotheum, dicens: Iu- ‟
niores uiduas reiice, postquam enim lasciuierint contra Christum, nubere uolunt. Et post alia: ‟
Nubant, liberos gignant, domum gubernent: intransgresſibilem legem ponens, quæ ex Deo est, & per autoritatem hominibus donata est. Cæterùm de opinionibus contra prophetias Dei ab ipso per calumniam productis, quòd non sint ipsæ ex Deo, innumera dicere licet, uelut

„ ipse unigenitus dicit, ornatum suum annuncians. primùm quidem: Abraam pater uester desi A
„ derauit uidere diem meum, & uidit, & lætatus est. Et rursus: Si crederetis Mosi, crederetis utiq;
„ mihi: de me enim ille scripsit. Quis autem ex rectè sentientibus, & intelligentiam ex Deo ade-
„ ptis, non redarguerit impostorem Saturnilum, quum sciat in Gloria reuelatum Saluatorem, ad declarationem ac testificationem ueritatis, aliter gloriam suam non ostẽdisse, quàm in medio Heliæ ac Mosis, qui etiam ipsi in gloria propria cum ipso conspecti sunt? Alia item quæcunque talia sunt, quæ ab ipso Domino in toto nouo testamento dicuntur, confirmationem faciunt legis & prophetarum, & totius ueteris Testamenti ad nouum, quoniam unius Dei
„ sunt ambo. uelut quum dicit: Venient ab orientibus, & requiescent in sinibus Abraam & Isaac
„ & Iacob in regno cœlorum: & quæ sequuntur. Et rursus illud quod ex persona Dauid de ipso
„ prædictum est: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Et rursus id quod ab ipso
„ dicitur pharisæis: Nunquam legistis, lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Sed & Lucas Euangelista affirmat, ipsum Saluatorem post resurrectionem ex mortuis uisum esse in uia Nathanaeli ac Cleopæ, & admonuisse hos ex prophetis, quòd sic oportuerit Christum pati, & ex mortuis resurgere tertia die. Et in summa, nihil est in Domini in carnẽ aduentu, quod dissonum sit à prophetijs prophetarum. Verùm hucusque de Saturnili hæresi dictum sit, ut ne tempus insumam circa stultas ipsius propositiones, & ipsius subuersiones inuolutus. Ab hac porrò digressus, deinceps Basilidæ condiscipuli huius ac coerronis hæresim declarabo. participant enim hi uelut ueneno mutuò inter se sumpto, iuxta manifestum prouerbium: Velut * aspis à uipera uenenum mutuò accipiens: eiusdem enim scholæ ac consessus inter se sunt. Per se autem uterque hæresim constituit, ac erexit. & maliciam quidem alter ab altero collegit, dissensionem uerò in seipsis erexerunt. Siue igitur hic instar uiperæ, à superioribus transumptum uenenum Basilidæ impartiuit, siue Basilides huic: tamen perniciosum horum B uenenum, & à talibus reptilibus profectum, per doctrinam Domini uelut per antidotum destructum ac dissipatum à nobis relinquatur. Nos autem inuocantes Deum, ô dilecti, ad sequentia pergamus.

**Aspis à uipera uenenũ mutuò sumẽs, prouerbium.*

Contra Basilidianos, quartam à Christo, & XXIIII. ex ordine hæresim.

BAsilides igitur, quemadmodum suprà indicatum est, ad Aegyptiorum regionem missus, illic uitam degebat. Deinde uenit in partes Prosopitæ & Athribitæ. Imò etiam circum Saiten, & Alexandriam, & Alexandriopoliten præfecturam, hoc est uicinos circum circà Alexandriæ locos, quos nomos, hoc est pascua, siue præfecturas Aegypti uocant. Inueneris autem & hoc in tuam utilitatem, ô philologe, ad discẽdi studiũ ac claritatem, & ad piam constitutionem, ac locutionem eorum quæ in diuina scriptura posita sunt, & in dubiam ambiguitatem deueniunt propter imperitiam. Vbi enim in sancto propheta Esaia inueneris scriptum de Nomis urbis, uelut Taneos, aut Mempheos, aut de nomo Bubastæ, Aegyptiorum more uicinos circumcircà locos cuiuscunq; ciuitatis, & præfecturas ac pascua ipsa significat. Atque hoc studiosorum gratia à me declaratum sit. Erat itaque in talibus prædictus circulator, illicq; uitam transigebat, ex quibus sanè etiam hucusque hæresis ipsius uigere uidetur, ex ipsius doctrina initio accepto. Et incipit quidem prædicare excessum, super condiscipulum suum præstigiatorem illum in Syria relictum, quo uidelicet ea quæ super illum sunt enarrans, audiẽtes amplius persuadere uideretur, placarecq; ac congregare multitudinem super socium suum Saturnilum. & de cætero imaginarias quasdam fabulationes differens ac distendens, incipit quidem sic, ut quod uerum est, dicam non ex sua ipsius intelligentia grauia ac perniciosa auspicatus, sed occasionibus arreptis ex Saturnilo & Simone prædicto. Vult autem a- C libi ipsa tractare, & in maiorem molem enarrare ac exponere fabulamenta. Erat, inquit, unum ingenitum, quod est solus uniuersorum pater. ex hoc eminuit, inquit, mens: ex mente uerbum, ex uerbo intelligentia, ex intelligentia uirtus & sapientia: ex uirtute & sapientia, principatus, potestates, angeli. Ex his autem potestatibus ac angelis dicit factum esse supremum primum cœlum, deinde etiam angelos alios. Eos uerò qui ab ipsis facti sunt angelos, rursus fecisse secundum cœlum, & ipsos rursus alios fecisse angelos. atque hi qui ex ipsis facti sunt angeli, tertium rursus fecerunt cœlum. Et sic qui singulatim cœlum, & rursus aliud atque aliud construxerunt, usque ad trecentorum sexaginta quinque cœlorum numerum processerunt, à supremo usq; ad hoc quod nobis proximum est cœlum. Desipientium autem fuerit, insanam hanc inductionem nugacitati ipsius credere. Verùm prudentibus deprehẽsu facilis est nugatorius huius sermo & opinio, quomodo ad excellentem & immensam improbitatẽ, mentem suam absurdè euomit. Decernit enim miserrimus ille homunculus, uelut poetico quodam furore correptus, unicuiq; cœlorum principi nomina, eo proposito, ut per hæc quæ poetico more confingit nomina, fidem reperiat apud eos qui non sana mente præditi sunt, ad deceptarum animarum perniciem. Quin & magicis artibus ac curiositatibus impostor ille addictus esse non desijt. Postea uerò dicit ab his qui in proximo nobis sunt cœlo, & à uirtute quæ in ipso est, hanc creaturã factam esse. ex quorum angelorũ numero unum dicit Deum, quem priuatim Iudæorum solum esse ait, ita ut etiam hunc unum connumeret angelis, quibus ipse per imitationem nomina confinxit. Et ex ipso formatum esse hominem dicit, & hos simul cum ipso diuisisse mundum, iuxta sortem & multitudinem angelorum: huic autẽ obtigisse ex sorte genus

Nomi, pascua circum urbes, & præfecturæ.

Cœli ccclxv.

A genus Iudæorum. Blasphemat autẽ ipsum omnipotentem Dominum, qui uerè est Deus solus, & non alius. Patrem enim ipsum esse confitemur Domini nostri Iesu Christi. Hunc ille negans, unum uult ipsum declarare de numero angelorum ab ipso effictorum, uelut indicatum est: uenisse autem Iudæos in sortem ipsius, & eundem esse suprà quàm reliqui angeli sunt contumaciorem: & eduxisse filios Israel ex Aegypto, pertinacia brachij proprij, propterea quòd uiolentior & magis pertinax sit quàm alij. Vnde propter contumaciam ipsius consilium inijsse eundem ipsorum Deum, præstigiator ille blasphemat, omnes alias gentes generi Israel subijciendi, & propterea instruxisse bella. Sed & multa alia contra sanctum Deum laxata lingua, & elato ore, miserrimus ille loqui non ueretur. Ob hoc enim, inquit, hanc gentem, etiam aliæ gentes bello impetiuerunt, & multa mala ipsi intulerunt, propter aliorum angelorum æmulationem, quoniam propulsati uelut contempti ab ipso, etiam ipsi proprias gẽtes, contra gentem Israel commouerunt. Atq; hac de causa bella undiquaq; & semper, seditionésque contra ipsos exortæ sunt. Hæc est impostoris illius ad persuadendum uersutia. Quin & idem de Christo, uelut qui in apparentia apparuerit, opinatur. Esse autem ait ipsum phantasiam in eo quod apparuit: non esse autem hominem, neque carnem suscepisse. Confingit porrò nobis alium fabulæ ac dramatis actum, secundus ille imitator, in tractatu de cruce Christi, non Iesum passum esse asserens, sed Simonem Cyrenæum. Nam quoniam dum Dominus è Hierosolymis exturbaretur, uelut Euangelij series habet, coegerunt quendam Simonem Cyrenæum ad portandam crucem: hinc reperit, ut nequiciei suæ tragœdiam confingeret. Et illum, inquit, in eo quod portabat crucem, transformauit in suam speciem, & seipsum in Simonem, & pro seipso tradidit Simonem ut crucifigeretur. Quum autem ille crucifigeretur, stabat ex opposito inuisibilis Iesus, deridens eos qui Simonem crucifigebant. Ipse uerò discesit ad cœlestia, tradito

Simon Cyrẽnæus passus.

B Simone ad crucifigendum, & illæsus processit ad cœlum. Verùm ipse Simon crucifixus est, & non Christus. Iesus enim, inquit, sublatus in cœlum, penetrauit omnes uirtutes, donec restitutus est ad proprium suum patrem. Hic enim est, inquit, filius ille patris prædictus, qui missus est in auxilium filiorum hominum, propter seditionem quam uidit pater inter homines, & inter angelos. Et hic est, inquit, salus nostra, qui uenit, & nobis solis hãc ueritatem reuelauit. Atq; hæ quidem sunt nugæ fabulamenti circulatoris illius. Sed & hinc omni immundicia profectum capiente, quæ à Simone Mago initium accepit, omne studium maliciei ac petulantiæ discipulos suos perficere præcipit hic erro, & uiros ipsi fidem habentes cum mulieribus multiplicem quandam mixturam praui propositi docet. Quare dicit Apostolus, propter hos & similes ipsis, reuelari iram Dei & iustum iudicium, super eos qui ueritatem in iniusticia detinent. propter hanc enim causam, uoluptatis scilicet, multi in hæresim delabuntur, quum reperiant locum licenter perficiendi uoluptatem suam in turpibus operationibus. Rursus autem docet ac asserit, non oportere martyrium subire, Qui enim martyrium subit, mercedis exors reperietur, quum martyrium sustineat pro eo qui hominem fecit. Sustinet enim martyriũ pro crucifixo Simone. unde uerò ipsi merces cõtigerit, quando moritur quidem pro Simone crucifixo, pro Christo autem hoc se facere confitetur, & ignorat se mori pro eo quem non nouit: oportet itaque contentum esse, & non prius captiuitate detentum mori. Deprehendetur autem hic diabolicam potestatem contra animas inducere, ut qui abnegationem Dei ipsas doceat. quando ipse Dominus dicit: Abnegantem me coram hominibus, abnegabo & ego coram patre meo qui in cœlis est. Sed & idem circulator, Nos, inquit, sumus homines: alij uerò omnes, sues & canes. & ob id dicit, Ne proijciatis margaritas ante porcos, neque date sanctum canibus. occultat enim suam iniusticiam ab his qui mente prædìti sunt, reuelat au-

C tem ipsius schola his qui ab ipso decepti sunt. Quandoquidem enim uerè turpe est dicere ea quæ apud ipsos dicuntur, ac fiunt: dicit, quòd coram hominibus oportet confiteri ueritatem. nos enim sumus homines, alij uerò sues ac canes uelut prædixi. Iubet autem solum de Patre & suo mysterio nemini reuelare, sed silentio in seipsis continere. Vni uerò de mille reuelare, & duobus de decem millibus. Et suggerit discipulis suis dicens: Vos omnia cognoscitis, nemo autem uos cognoscat. Quod si ipse & sodales eius interrogentur, Iudæos quidem seipsos non amplius esse dicunt: Christianos autem nondum factos esse. sed negare semper, habere autem in seipso tacitè fidem, & nemini ostendere, ueritus suam confusionem, propter turpis operationis & prauæ doctrinæ suæ illiberalitatem. Habuit porrò principium prauæ ipsius excusationis causam, à quærendo & dicendo, unde esset malum. Vnusquisque autem ex proprio opere ac negociatione declarabitur qualis est. Mercator itaque hic malorum, ille mali operator & non bonorum, uelut etiam Scriptura dixit, Quærentes mala, deprehendent mala. Neq; enim unquam malum erat, neq; radix maliciei fuit, neq; in substantia malum existit. Verùm inductitium per occasionem unicuiq; facienti malum inest. In non faciente uerò, non inest: uelut in superiorib. declaratum est. Nam Dominus ubi omnia fecit, dicit, Ecce omnia ualde bona: ostendens q malum non habet fundamentum, neq; ab initio extitit, priusquã ab homine initium sumeret. per nos enim fit, & per nos non fit: proinde in eo quòd omnis homo potest nõ facere malum, & potest facere malum, quum quidẽ fecerit, est malum: quum uerò non fecerit, non est malũ. Vbi igitur mali radix est, aut ipsa substantia prauitatis? Cæterùm ad multam stulticiam hic progressus est, dum dicit, quòd Virtus suprema mentẽ produxit, mens uerbum, uerbum intelligentiam, intelligentia uirtutem & sapientiam: uirtus uerò & sapientia pote-

Malum substãtiam nõ habet.

potestates & principatus & angelos. Dicit autem super has uirtutem esse, & principatū Abra- A
sax, propterea quòd nomen Abrasax numerum referat CCCLXV, si ex ipsa uoce Græcis literis scripta ἀβρασάξ, numeri collectio fiat. Quare etiam ex hoc testimonium fabulamenti sui trecentorum sexaginta quinq; cœlorum confirmare conatur. Quibus cœlis etiam locorum digestiones poeticis diuisionibus pares constituere studens, non negligenter machinatur. Illorum enim uanas speculationes ad proprium characterem acceptas, tum ipse, tum sectatores eius, ad causam propriæ idola facientis, erroneæq; ac confictæ doctrinæ transtulerunt, & uolunt horum cōfirmationem à similibus numeris facere, nominis uidelicet Abrasax, quod CCCLXV. numerum habet. nimirum indicantes, per ipsum habere etiā annum CCCLXV. dierū numerum per circuitū. Verùm lapsa est nugax ipsorum ratio. Reperitur enim annus dierū trecentorum sexaginta quinq;, & horarum triū. Deinde hinc dicit, Et homo habet trecenta sexaginta quinq; membra, ut unicuiq; uirtuti attribuat unum membrū. Vnde & in hoc lapsa est ipsius excogitata ac falsa doctrina. Sunt enim in homine membra CCCLXIIII. Porrò beatus Irenæus, apostolorū successor, de hoc subtiliter tractans, improbitatem ac inefficaciam huius redarguit. Subuertentur aūt etiam nunc nugæ Basilidæ, qui ex supernis descendit, & superna clarè perlustrauit. Imò potius ex supernis delapsus est, à ueritatis scopo. Nam si hoc cœlū ab angelis qui in ipso sunt, factum est, ipsi uerò à superioribus, & superiores rursus à superioribus: igitur suprema uirtus, quæ & Abrasax appellatur, omnia fecisse comperietur, & uniuersarum rerum causa esse, & nihil citra ipsam factū esse reperietur, quādo ipsa & causa & primum exemplar ab ipsis prædicatur: & mundi huius imminutionē ac defectū apud ipsos appellatū, non ab aliquo alio factū esse, sed à primo principio & causa posterioribus productis. Interrogādus autem est ipse à nobis: Qua ratione ad tantam multitudinem nos, ô bone uir, perducis, & non potius ad principium, hoc est ad unum Deum omnipotentem? quando omnino siue sic dicis, B
siue sic, unam causam omniū Dominum cōfiteri oportet. Sed & de tractatione de Christo proposita responde tu fabulosæ huius narrationis effictor. Si Simon crucifixus est Cyrenæus ille, ergo non per Iesum salus nostra perfecta est, sed per Simonem: & non amplius speret mundus saluari se per Iesum Christum, qui non est passus. Neq; enim Simon saluare potest, qui nudus homo est, & nihil aliud. Simul autem & sycophantiæ nomine condemnas unigenitum filium Dei, si alium pro seipso bonus ille Dominus tradidit coactum ad mortē, & erit de cætero somnium: imò potius malignitatis ac nequitiei opus, quia Christus nequitia quadam seipsum occultauit, & alium pro seipso tradidit, & calumniabitur quidem stulticia tua ueritatē. nihil autem efficere poterit, ut quæ ab ipsa ueritate redarguatur, quòd hoc figmentum nullam consistentiam habens inducat. Nam ueritas penitus redarguit hunc hæresiarcham in ueteri ac nouo Testamento. Omnibus enim notum est, quòd Christus uolens ad pasionē deuenit, & uoluntate propria ac proprij patris, & bona uoluntate sancti Spiritus assumpsit carnem, homo factus inter nos, in perfectione Deus existēs, ab initio ex patre genitus, sine principio, sine tempore. In extremis uerò diebus in utero uirginis esse dignatus, & corpus in seipsum efformauit, & genitus est in ueritate, & homo factus est in certitudine, quo in ipsa carne pro nobis pateretur, & animā daret pro proprijs ouibus: uelut ipse redarguit hos, dum dicit, Ecce ascēdimus ad
» Hierosolyma, & filius hominis tradetur, & occidetur, ac tertia die resurget. Item dum ad filios
» Zebedæi dixit: Potestis bibere poculū quod ego bibiturus sum? Testatur & apostolus Petrus
» dicēs: Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Et rursus: Qui passus est pro nobis carne.
» Item Ioannes dum dicit: Si quis dicit Christum non in carne uenisse, hic Antichristus est. Bea-
» tus autem Paulus dicit: Gustauit mortem, mortem autem crucis. Sic etiam Moses præcinens
» dixit: Videbitis uitam nostram pendentem coram uobis in ligno. Vita autem nostra non est C
Simō Cyrenæus, sed Dominus noster, passus ut nostras pasiones dissolueret: & mortuus morte carnis, ut mortis aculeum confringeret: & digressus ad inferna, ut adamantinos uectes comminueret. quod ubi fecit, eduxit animarum captiuitatem, euacuauitq; infernum. Non igitur mortis causa fuit Christus Simoni, cùm ipse seipsum tradiderit. Quid enim dicis, ô omnium hominum miserrime? Non potuisset liberè loqui, & secedere ab ipsis, nisi crucifigi uoluisset? Sed ludum nequitiei faciebat Dei uerbum, & alium pro seipso tradebat ad mortem, ac crucifigendum? Qui dicit, Ego sum ueritas, & uita dicit. Vita autem non utiq; alteri mortem construxerit, & ueritas non occultauerit id quod ab ipsa fit in ueritate, neq; alia pro alijs ostenderit. Non enim amplius ueritas comperietur ueritas, si seductionem operatur, & opus suum occultat, per contrariam autem deceptionem rem gerit. Et ut in summa ex omnibus dicam, & non longam faciam orationem, Væ mundo à scandalis, & operantibus iniquitatem. Quot homines sibijpsis tenebras inuenerunt, itemq; alijs qui postea tenebris ipsorum crediderunt? Prudentibus autem apparebit ueritas. Verùm Basilidæ & talium tractatio, opus erroris declarabitur. Atq; hæc mihi de hac hæresi, & hac fabula dicta sint. Hinc uerò ad aliam hæresim pergam. Cui enim non deprehensu facilis erit hæc hæresis, quòd fabula quædam sit, & ad Cerastæ serpentis modum sit arena obruta, per cornu uerò in aere eminens, & perniciem incidentibus in ipsam afferens. Sed & cornu peccatorum Dominus contriuit, cornu autem iusti solùm exaltabitur, id quod est fides ueritatis. Quapropter cùm & hunc contriuerimus doctrina ueritatis, ad sequentes transeamus, Deum adiutorem inuocantes: Cui gloria, & honor, & adoratio in secula seculorum, Amen.

Abrasax.

Membra hominis ccclxiiij.

Irenæus.

Cerastæ serpentis natura.

Contra

A *Contra Nicolaitas, XXV. ex ordine hæresim.*

NIcolaus unus fuit de septem diaconis, electis ab Apostolis, unà cum Stephano sancto & primo martyre, & Prochoro, & Parmena, atque alijs. Hic ab Antiochia originem ducens, proselytus accessorius fit. Postea uerò ubi suscepisset sermonem de prædicatione Christi, etiam ipse coniunctus est discipulis, & inter præcipuos primas obtinuit, atque hinc inter electos ad uiduarum curam tunc connumeratus est. Postea uerò in ipsum subijt diabolus, & decepit cor ipsius eodē cum prædictis errore, ita ut amplius prioribus illis sauciaretur. Nam cùm hic haberet uxorem formosam, & ab ipsa se continuisset, ad imitationē eorum quos Deo addictos uidebat, aliquotenus tolerabat. non tamen in finem suæ intemperantiæ dominari potuit, sed uolens uelut canis, ad proprium uomitum reuerti, prætextus quosdam non ita bonos sibijpsi uenans, excogitabat ad proprij affectus petulātiæ defensionem, ea quæ magis ipsi conferebant. Deinde igitur à proposito elapsus, cum propria uxore coibat minimè curiosè. Postea uerò erubescens se uictū esse, & ueritus deprehendi, audebat dicere, Nisi quis singulis diebus uenerem exerceret, non posset particeps fieri uitæ æternæ. Ex alio enim ad aliū prætextum confugit. Nam cùm uideret coniugem suam pulchritudine quidem decorā, uerùm humilitate ferri, zelotypus erga hanc factus est: & de alijs ex propria petulantia iudicans, primùm insultum in propriam uxorem faciebat, calumnias quasdā ipsi inferens per sermones. Tandem uerò seipsum detraxit, non solum in usum carnis eum qui est hominibus secundum naturam, sed etiam in blasphemam suspicionem & peruersi moris detrimentum & maligni erroris ingressum. Atq; hinc hi qui falsò appellatam scientiam iactant, in mundo exoriri cœperūt, Gnostici inquam, & Phibionitæ, & Epiphanis sectatores appellati: Stratioticiq;, ac Leuitici, atq; alij plures. Vnusquisq; enim horum ipsius sectam ad suos affectus attrahens, innumeras maliciei

Prouerbium.

B uias excogitauit. Quidam enim ipsorum quandam Barbelo glorificant, quam supernè esse dicunt in octauo cœlo. Hanc autem à patre productam esse aiunt: matrem uerò ipsam esse dicūt, alij Ialdabaoth, alij Sabaoth: filium uerò huius dominium obtinuisse septimi cœli, per audaciam quandam ac tyrannidem. Dixisse autem inferioribus: Ego sum (inquit) primus, & qui postea, & præter me non est alius. Verùm Barbelo ipsam audiuisse sermonem hunc, ac plorasse. Hanc aūt semper apparere principibus in bono formæ, & deprædari ab ipsis semen per uoluptatē ac effusionem, quo nimirum eandem uirtutem in diuersos dispersam, rursus reportet. Et sic ex tali argumento, turpiloquij sui mysteriū mundo inuexit. Et quidam ex prædictis, uelut dixi, per multam malignitatem, in multiplici fœminarum coitu, turpibusq; ac intolerabilibus actibus, quos ne dicere quidem fas est, uersari docuerunt. Quemadmodum etiam alicubi sanctissimus Apostolus dicit: Quæ enim occultè ab ipsis fiunt, turpe est etiam dicere. Quod si quis uelit oppositā ex Spiritu sancto huius sectæ euersionē uidere, huic cognoscenda est ex sancti Ioannis Apocalypsi, qui scribens uni Ecclesiæ ex persona Domini, hoc est Episcopo istic constituto, cum uirtute sancti angeli in altari, dicit: Habes aūt quid boni, quòd odio habes opera Nicolaitarum, quæ & ego odi. Alij uerò Prunicum quendam colunt, uelut etiā hi. & rursus fabulose ad hanc opinionem turpis operis, suos affectus perficientes, dicunt: Prunici uirtutem colligimus à corporibus perfluida, genitură uidelicet ac menses. De quibus paulo pòst, quum de ipsis singulatim dicere aggrediemur, exactè enarrabo: non ut polluā aures auditorum, aut lectorū: sed ut prudentibus odium magis excitem aduersus ipsos, & auersionem ab operatione malorum: non calumniam struens scelestis illis, sed per ueritatem ea quæ ab ipsis fiunt, in apertum triumphum ducens. Alij porrò ex prædictis Ialdabaoth glorificant, dicuntq; ipsum esse primum filium, uelut dixi, Barbelo. Et ob id dicunt oportere ipsi dare honorem, quia multa

Barbelo quid.

Prunicus quid.

Ialdabaoth quis.

C reuelauit. Vnde & libros quosdam in nomine ipsius Ialdabaoth efformantes confingunt, & nomenclaturas infinitas barbaricas principum ac potestatum in unoquoq; cœlo, aduersantium humanæ animæ. Et multæ omnino insidiæ sunt, quæ per ipsorum errorē humano generi tenduntur. Alij rursus Caulaucauch eodē modo glorificant, principem quendam hunc sic appellantes, decipere conantes imperitos per nominū terriculamenta, & confictam barbarā nominis appellationem. At uerò expertis, & his qui ex Deo acceperunt, de singulis nomenclaturis, & uero argumento, scientiæ Dei gratiam, quomodo non cognitu facilia sint fabulosi erroris ipsorum dogmata & promissa? Prunicum enim ubi dicunt, id totum est uoluptatis ex corde excogitatio: & quicquid eius uocis cognationem resipit, lasciuiæ ac scortationis significationem habet, & corruptionis aggressionē. In his enim corpora stuprant: & Græcus quidē loquendi modus est, ἐπρουνίκευσε ταύτην, id est stuprauit hanc. Vnde etiā Cræcorū impostores, qui res Græcas in fabulis describunt, de pulchritudine dicunt, quòd pulchrum est prunicum. Sed & de Caulaucauch quis legētium nō riserit? quod dictiones Hebraicè probè dictas, & Græcè rectè expositas, & nunc apud eos qui Græcè legunt manifestas, & nihil obliqui habentes, ipsi in simulachrorum effictiones, & in formas & in substantiuos principatus, & ut ita dicā, statuarum figmenta efformant, apud simplices per imaginationē errorē dispergētes, ad turpis & fabulosæ artis ipsorū conseminationem. Caulaucauch enim in Esaia scriptū est, & est quædā dictio in duodecima uisione, ubi dicit: Tribulationē in tribulatione, spem in spe: adhuc paululū, adhuc paululum expecta. Quare etiam ipsa Hebraica uerba integra hic apponā ad uerbum, uelut scriptum est. Nā saulasau saulasau, significat tribulationē in tribulatione: caulaucauch caulaucauch, spem in spe: ziersam ziersam, adhuc paululum, adhuc paululum expecta. Vbi

Caulaucauch quis.

Esaiæ locus.

igitur eſt iſtorum fabulamentum? Vbi uoluptuarius cōceptus phanaticæ ipſorum doctrinæ? A
Vnde mundo zizania? Quis eſt qui coegit homines ſibijpſis attrahere perniciē? Si enim ſcien-
tes tranſmutauerunt nomenclaturas ad imaginationem perditionis, ſibijpſis palàm mali au-
tores fuerunt. Si uerò ignorantes dixerunt ea quæ non nouerūt, nihil ipſis miſerius eſt. Stulta
enim hæc ſunt, uelut uerè uidere licet omni ex Deo intelligentiā adepto. Voluptatis enim gra-
tia, tum ſeipſos, tum obedientes perdiderunt ac perdunt. Spiritus enim erroris, eſt uelut flatus
Tibia draconis imitamentum. in tibia, diuerſis motibus concitans unumquemꝗ ſtolidum contra ueritatem. Nam & ipſa ti-
bia imitamentum eſt draconis, per quem locutus eſt diabolus, & decepit Euam. Ab illius enim
figura ad imitationē tibia ab hominibus ad decipiendū facta eſt. Et uide mihi figuram, quam
is qui tibia canit, in tibia facit. Qui enim in tibia canit, ſurſum nutat, & ad dexterā ac ſiniſtram
ſe flectit, ſimiliter ut ille. His enim figuris etiam diabolus utitͣ, ut blaſphemiā contra cœleſtia o-
ſtendat, & quæ in terra ſunt diſſipet, & ſimul occupet orbē terrarum, & ad dextrā & ad ſiniſtrā
peſſundans eos qui errori credunt, delectanturꝗ uocibus erroneis, uelut muſico inſtrumēto.
Porrò alij ex ipſis uana quædam nomina effingunt, dicentes: Tenebræ erant, & profundum &
aqua. Spiritus aūt per medium horum, diuiſionem ipſorum fecit. Tenebræ uerò indignabanͭ,
& moleſtæ erant ſpiritui, recurrentesꝗ implicatæ ſunt ſpiritui, & genuerunt (inquiunt) quan-
dam Metram appellatam, quæ ſanè genita concepit in eodem ſpiritu. Ex Metra uerò producta
ſunt quatuor ſæcula. Ex quatuor autem ſæculis, alia quatuordecim. Et factæ ſunt tum ad dex-
tram, tum ad ſiniſtram, lux & tenebræ. Poſtea uerò poſt omnia hæc, productum eſſe quoddam
turpe ſeculum, atꝗ hoc permixtum eſſe Metræ ſuprà indicatæ: & ex hoc ſeculo turpi ac Metra,
natos eſſe Deos, & angelos, & dæmonas, & ſeptem ſpiritus. Deprehenditur autem ipſorū error
Erroris cæcitas. ex hoc, quòd quum ab initio unum patrē dixerint ac definierint, poſtea multos deos pronun
ciauerunt, ex quo oſtendunt ipſum errorem ea quæ ab ipſo falſa proferuntur, contra ſeipſum B
armare, & ſeipſum deſtruere, ueritate ſemper ex omni parte emergente. Quid igitur dixero ad-
uerſus te ô Nicolae? quid diſputauero? Vnde nobis affers turpe ſeculum, & radicē prauitatis,
& Metram gignentem & deos multos & dæmonas? Apoſtolus enim quum dixit, Siquidē ſunt
„ qui dicuntur Dei: non eſſe hos oſtendit. In eo enim quod dicit, Qui dicuntur, oſtendit ipſos in
eo quod dicuntur ſolum eſſe, non eſſe autem ſubſtantia, ſed per quandam opinionem. Nobis
„ autem, inquit, unus Deus, his uidelicet qui cognitionem ueritatis habent: & non dixit, qui di-
citur Deus, ſed qui eſt Deus. Si autem nobis unus Deus, nō amplius multi ſunt Dei. Et Domi-
„ nus in Euangelio dicit, Vt cognoſcant te ſolum uerum Deum, quò euerteret opinionē eorum
qui fabuloſa dicūt, & multos deos eſſe putant. Vnus enim noſter eſt Deus Pater & Filius & Spi
ritus ſanctus, tres ſubſtantiæ, una dominatio, una deitas, una glorificatio, non multi dei. Vbi
„ uerò completur per te ô Nicolae, id quod à Domino dictum eſt? Sunt eunuchi, qui eunuchi fa
„ cti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui
„ ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum? Quomodo tu teipſum & credentes tibi ſedu-
xiſti, per laſciuiam ac turpem operationem, ueritatem Dei in iniuſticia ac iniquitate detinens
„ ac docens? Vbi uerò à te impletum eſt illud? De uirginibus præceptum Domini non habeo,
„ conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſequutus: Bonum eſt ſic eſſe. Et rurſus: Vir-
„ go curat ea quæ Domini ſunt, quomodo placeat Domino, ut ſit ſancta in corpore & in ſpiritu:
„ & quæcunque ſunt quæ de ſanctitate & continentia ac uirginitate proferre liceat. à te enim o-
mne cœnum immundiciei impudenter introducitur. Verùm ſcopus hic mihi propoſitus ſit,
ut legentes per duo aut tria hæc dicta, ridiculam hæreſim tuam deſtructam uideant. Cæterùm
hinc progreſſus, conſequenter coniugatam huic hæreſim, uelut materiam in multam uberta-
tem eluxuriantem, & ſpinarum undiquaque counitarum denſitatem, aut multitudinem li- C
gnorum ac ſarmentorum in agro reſecatorum, ad exuſtionem paratorum oſtendam, propter-
ea quòd per eandem miſerabilis illius Nicolai ſectam, uelut per agreſtis ſcabiei aut lepræ inſi-
tionem, alia corpora ex alijs corporibus corrumpuntur: ita partim couniti ſunt ex ipſo, par-
tim ex his qui ante ipſum fuerunt, Simone dico & alijs: ex quibus occaſiones arripuerūt Gno-
ſtici, id eſt cognitores, appellati, uerùm penitus condemnandi propter improbitatem ac tur-
Hydri ſerpentis natura. pem actionem in operibus immundis. Nam cùm reuera hunc primùm modicè continentem,
deinde à continentia digreſſum, inſtar hydri ſerpentis, qui ex aqua in terram reuertitur, & rur-
ſus ad aquam redit, per calamum Chriſti nobis in manum traditum percuſſerimus ac perdi-
derimus, deinceps ad ſequentes hæreſes tranſeamus.

Contra Gnoſticos appellatos, ſectam ex ordine XXVI.

GNoſtici diuerſimodè ab hoc enati, homines ſeducti ad probationē ueritatis, uelut ab a-
maritudine fructus ipſi (id quod omnibus manifeſtum eſt, ac facile deprehenſu, nō mo-
dò credentibus, ſed ferè etiam incredulis) in mundo effloruerūt. Nam metram & turpi-
tudinem & alia dicere, quomodo non ridiculū uideatur omnibus hominibus, Græcis & Bar-
baris, ſapientibus ac ſtolidis? Multa uerò calamitas eſt, & maxima miſeria, eos qui in condem-
natione ac errore ſunt, immittere nobis ſectarum principes, & in nos inſurgere uelut ferarum
multitudinem, & uexationes ac graueolentias, pruritusꝗ ac attritiones nobis inducere per fa-
buloſum ipſorū errorem. Hi autem illi, Nicolao coniuncti, & rurſus ex ipſo uelut ex fœcundo
ſerpentis aut aſpidis ouo ſcorpij geniti, quædā inanis ſoni nomina nobis introducūt, & libros
faciunt:

A faciunt: Noriam quendam librum appellātes, & ex opinione Græcæ superstitionis, fabulosas nugas ac imaginationem apud ipsos Græcos transmutantes, sic mēdacium ueritati implicāt. Hanc enim Noriam dicunt esse Noe uxorem. Vocant autē Noriam, quo ea quæ apud Græcos ementita sunt, barbaricis nominibus ipsi transformātes, deceptis ab ipsis imaginationem inducant, ut sanè per interpretationē Pyrrhæ nomen faciant, Noriā hanc ipsam appellantes. Nora enim in Hebraica lingua non ita exacta, ignem significat, qui pyr Græcis dicitur, imò etiam in Syriaca lingua. Verùm Esauth appellatur apud Hebræos exactè loquentes, ipse ignis. Itaq; contigit ipsis, ut per ignorantiā & imperitiam hoc nomine usi sint. Neq; enim quæ Pyrrha est apud Græcos, neq; Noria ab ipsis excogitata, sed Barthenos uxor Noe fuit. Nam Græci dicūt Deucalionis uxorem Pyrrhā appellari. Deinde causam proponunt hi qui Philistionis dogmata nobis rursus producūt, φ cùm uoluerit sæpe cum Noe in arca uersari, non permissa est, principe (inquiunt) qui mundum creauit, uolente ipsam perdere, unà cum alijs omnibus in diluuio. Ipsam uerò consedisse in arca, eamq; incendisse non semel atq; iterum, sed sæpe. Vnde sanè ad multos annos arcæ ipsius Noe structura deuenit ac extenta est, eo quòd sæpe ab illa fuit incensa. Erat enim, inquiunt, Noe obediēs principi. Noria uerò supernas uirtutes reuelauit, & de uirtutibus ipsam Barbelo contrariam principi, uelut etiam aliæ uirtutes. Et fabulam subtexūt: Quòd oportet ea quæ spoliata sunt à superna matre per principem qui mundum fecit, itemq; alios deos qui cum ipso sunt, & angelos ac dæmones, à uirtute quæ in corporibus est colligere per defluxum masculorum ac fœminarum: & in summa, malis refertā omnem suam tenebrarum cæcitatem ostendunt. Multum enim temporis insumerem, si hic descriptionem de his factam exactè recensere uellem, ita ut absurda falsò appellatæ cognitionis ac scientiæ dogmata singulatim exponerē. Alij porrò ex ipsis diuersimodè rursus afflicti, oculosq; suos lancinan-
B tes, ac lancinati, Barcabbam quendam prophetā introducunt, dignum ipsorum nomine. Cabba enim Syriaca lingua scortationem significat, Hebræa uerò occisionē. Et rursus exponitur, quarta pars mensuræ. Ludibrio autem & risu, imò potius miseratione dignum est huiusmodi factū, apud eos qui nomē hoc norunt in proprijs linguis. Afferunt aūt nobis ex hoc admirando propheta, turpem narrationē, quo corruptibilibus corporibus permisceri persuadeamur, & à spe excidamus, non uerentes ipsis uerbis scortatoria ac amatoria Veneris facta recensere. Alij rursus ex ipsis confictum & illiciens quoddam inducunt poema, cui nomen imposuerunt Euangelium perfectionis. Et reuera non est hoc Euangelium, at perfectio luctus. Omnis enim mortis perfectio in tali diaboli subseminatione continetur. Alij uerò non uerentur dicere Euangelium Euæ. in nomen enim ipsius, nimirum ut quæ inuenit nomen cognitionis ex reuelatione serpentis qui ipsam alloquutus est, sationem supponunt ac suggerunt. Et quemadmodum in instabili mente ebriosi ac delirantis, non æqualia possunt esse uerba, sed alia ex risu effecta, alia fletu plena: sic impostorum illorum per omnes modos prauitatis subseminatio facta est. Procedunt autem à stultis testimonijs ac uisionibus in Euāgelio quod iactant. Sic enim tradunt: Stabam in monte alto, & uidebam hominē longum, & alium mutilum, & audiui uelut uocem tonitrui, & accessi ad audiendum, & dixit ad me, & ait: Ego tu, & tu ego. Ego ubi sanè fueris, illic ego sum, & in omnibus sum sparsus, & unde uolueris colligis me: me autem colligens, teipsum colligis. At ô diaboli subseminationem, unde mentem humanam euertit, & ad stulta ac non consistentia à ueritatis doctrina distraxit. Non est enim ferè opus mentis compotis, ut ex scriptura, aut exemplis, aut alia aliqua re, horum euersionem faciat. Qui enim recta ratione præditus est, statim ipsorum fatuitatis fabulam, & adulteratum opus cognoscit ac deprehendit. Hæc itaq; & talia introducentes Gnostici Nicolai hæresi copulati, à ueritate excidunt,
C non solum mentem eorum qui ipsis fidem habent euertentes, sed etiam corpora & animas per scortationes ac multiplicem coitum in seruitutē adigentes. Ipsam enim suam synaxim ac communionem turpitudine multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes tum humanas carnes, tum immundicias, ut ne audeam quidem totum eloqui, nisi sanè cogerer, propter excellentem animi mei dolorem, ab his quæ uanè ab ipsis fiunt, stupore perculsus. Ad qualem magnitudinem ac profunditatem malorum, hostis hominum diabolus ducit ipsi credentes: ut polluant & mentem & cor, & manus, & ora, & corpora, & animas eorum qui ab ipso in tanta cæcitate eruditi sunt. Timeo autem ne fortè magnum hoc uenenum totum reuelem, uelut cuiusdam basilisci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium quàm ad correctionem. Polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blasphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio ac enarratio, & fraudulentæ huius turpis operationis cœnosa maleuolentia. Apud quosdam autem Borboriani appellanť. Alij Coddianos ipsos cognominant. Codda enim Syriaca lingua dicit̃ patina, aut catinus: ex eo quod non possint aliqui cum ipsis cibum sumere, sed priuatim inquinatis edulia dent̃: & quòd non possit quis uel panem cum ipsis comedere propter inquinationem, & propter cohabitatores, separatos ipsos habentes, Coddianos cognominauerunt. Iidem in Aegypto Stratiotici uocantur, & Phibionitæ, uelut suprà ex parte dictum est. Quidam ipsos Zacchæos appellant, alij Barbelitas. Attamen quia neq; præterire possum in totū, cogor omnino effari. Nam & sanctus Moses, Spiritu sancto plenus scribit: Si quis "
uiderit cædem, & non manifestauerit, maledictus fuerit talis. Quapropter non possum magnā "
hanc cædem, & magnam istā lethalem operationē silētio præterire, & non declarare. Fortassis enim ubi declarauero prudentibus hunc lapsum, uelut puteum interitus, timorē ac horrorem

Noria, Pyrrha dicta.

Noe uxor Barthenos.

Philistiōpoeta.

Barcabbas propheta.

Synaxis abominabilis.

inducam, ad hoc ut non solum uitent, sed etiam lapidibus impetant obliquum illum serpen- A
tem,ac basiliscum in profundo barathro latitantem, ut ne appropinquare quidem alicui au-
deat. Atq; hæc quidem iam de ipsis relata,quum pauca quædam sint,in parte locentur. Ingre-
diar autem in domum profunditatis lethalis de ipsis narrationis.Diuersa est enim apud ipsos
peruersa uoluptatis ipsorum doctrina.Primùm equidem communes uxores habent,& si quis
peregrinus accesserit de ipsorum dogmate,signum est apud ipsos uirorum ad fœminas,& fœ-
minarum ad uiros in extendendo manum,ad salutationẽ uidelicet subter palmam,contrecta-
tionem quandam titillationis per hoc se inducere ostendentes , quòd eiusdẽ religionis sit qui
accesit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, statim ad epulationem conuertuntur. Larga
uerò & opipara edulia,carnis esum & uini potum apponunt,etiam si pauperes fuerint.Ex hoc
autem ubi compotarunt,& uenas(ut ita dicam) satietate impleuerũt, ad œstrum se conuertũt.
Et uir quidem concedens uxorem alteri,ad ipsam dicit:Surge,fac dilectionem cum fratre. Mi-
seri autem illi ubi inter se mixti fuerunt,& reuera erubesco dicere turpia quæ apud ipsos fiunt,
" iuxta Apostoli illius sancti dictum,nempe : Quæ apud ipsos fiunt, turpe est etiam dicere: atta-
men non erubescam dicere,quæ ipsi facere non erubescunt,ut omnibus modis horrorem incu
Seminis huma tiam audientibus turpia quæ ab ipsis perpetrantur facinora.Postquam enim inter se permixti
ni esus. fuerunt per scortationis affectum,insuper blasphemiam suam in cœlum extendunt.Et suscipit
quidem muliercula , itemq; uir fluxum à masculo in proprias suas manus , & stant ad cœlum
intuentes , & immundiciam in manibus habentes , & precantur nimirum Stratiotici quidem
& Gnostici appellati,ad patrem,ut aiunt,uniuersorum,offerẽtes ipsum hoc quod in manibus
habent & dicunt:Offerimus tibi hoc donũ corpus Christi. & sic ipsum edũt, assumentes suam
ipsorum immundiciam. & dicunt,hoc est corpus Christi,& hoc est pascha.Ideo patiuntur cor-
Menstrui san- pora nostra,& coguntur confiteri passionem Christi. Eodem uerò modo etiã de fœmina,ubi B
guinis esus. contigerit ipsam in sanguinis fluxu esse, menstruum collectum ab ipsa immundiciei sanguinẽ
acceptum in communi edunt,& hic est(inquiũt)sanguis Christi. Quapropter etiam quum in
Apocryphis legerint,Vidi arborem ferentem duodecim fructus in anno,& dixit mihi, hoc est
lignum uitæ : ipsi figuratè interpretantur ad fluxum muliebrem singulis mensibus fientem.
Porrò ubi inuicem coeunt,liberorum generationem auersantur,& interdicunt. Non enim ad
generandam sobolem corruptio apud ipsos instituta est , sed uoluptatis gratia, diabolo illu-
dente talibus,& seductam errore Dei creaturam subsannãte. Verùm uoluptatem quidem per-
ficiunt, in seipsos uerò assumunt ac ingerunt immundiciei suæ semina : non ad liberorum ge-
nerationem deijcientes, sed ipsi turpitudinem edentes. Si uerò etiam quis præoccupatus fue-
rit,ut immittat deiectionem defluxus naturalis, & prægnans facta fuerit mulier, quid grauius
ac horribilius designent tales,audi. Detractum enim fœtum,quocunq; tãdem tempore id ag-
gressi fuerint,accipiunt,& in mortario quodam pistillo tundunt, & ammixto melle ac pipere,
& alijs quibusdam aromatis ac unguentis,ad auertendam nauseam, sic cõgregati omnes por-
Humanæ car- corum ac canum horum sodales,participes fiunt cõtusi pueri. atq; sic humanæ carnis esu per-
nis esus. acto,deinceps preces fundũt ad Deum, Quòd non illusum est nobis(inquiunt)à principe con
cupiscentiæ,sed collegimus delictum fratris. Et profectò hoc perfectum pascha ducunt. Sed &
alia horrenda ipsi audẽt. Cùm enim rursus insaniam in seipsis conceperint, imbutis manibus
turpitudinis suæ defluxu surgunt,& manus suas inquinatas habentes,nudi toto corpore pre-
cantur,tanquam per huiusmodi operationem inueniant dicẽdi apud Deum libertatem. Cor-
pora autem sua tum muliebria, tum uirilia noctu ac diu curant unguẽtis, balneis, epulationi-
bus,concubitibusq; & ebrietatibus uacantes. Et detestantur ieiunantem, dicentes quòd non
oportet ieiunare.principis enim eius qui seculum fecit,est ieiunium: uerùm oportet nutriri, ut C
corpora sint robusta,quo possint fructum reddere in tempore suo. Vtuntur autem & ueteri &
nouo Testamento. Auersantur autem eum qui loquutus est in ueteri Testamento : & ubi uer-
bum repererint aliquod quod contra ipsos sententiam habere potest, dicũt hoc à spiritu mun
dano profectum esse. Si uerò aliqua sententia ad similitudinem concupiscentiæ ipsorum for-
mari poterit, non ut habet uerbum, sed uelut habet mens ipsorum decepta,hanc ad cupidita-
tem suã transmutantes,dicunt ex spiritu ueritatis ipsam processisse.Et hoc est(inquiunt)quod
" dixit Dominus de Ioanne: Quid exiistis in desertum,ut uideretis? arundinem quæ à uẽto agi-
" tatur? quoniam non erat(inquiunt)perfectus Ioannes.agitabatur enim à multis spiritibus ad
similitudinem arundinis, quæ ab unoquoq; uento commouetur. Et quum quidem ueniebat
spiritus principis,Iudaismum prædicabat: quum uerò Spiritus sanctus , de Christo loqueba-
tur.Et hoc est,aiunt,quòd qui minor est in regno cœlorum,maior est illo: de nobis(inquiunt)
dixit. nam qui inter nos minor est , maior illo existit. Et statim obturantur talium ora ab ipsa
ueritate. Ex coniunctis enim palàm ueritas ostendetur,& locutionis promissum explicabitur.
Siquidẽ enim Ioannes mollibus uestibus amictus fuisset , & in domibus regum uixisset, recta
esset pro ipsis locutio,& recta ad ipsum redarguendum esset.Si uerò dixit : Quid exijstis ut ui-
deretis,hominem mollibus uestibus amictum? & non sic habebat: non ad Ioannẽ mollia non
gestantem sermonis conuicium referendum est , sed ad eos qui sic Ioannem se reperturos esse
putarant:& ab his qui in ædibus regum sunt , sæpe per simulationem adulatores admiserant.
Sperabant enim hi se à Ioanne laudes adepturos esse,ac prædicationes ob delicta quæ quoti-
die ab ipsis fiebant. Cùm uerò non reperissent, ad subuertendos ipsos à Saluatore dictum est:
Quid

A Quid putabatis? uos reperturos esse hominem assentientem uestris affectibus, uelut apud eos qui molles uestes gestant? Non sic. Non enim est Ioannes arundo, quæ hominū sententijs agitatur: aut qui ab unaquaq; simulatione ac fraude, instar commotæ arundinis commoueatur. Quandoquidem uerò dixit: Inter natos mulierum non est maior Ioanne: ut ne putarēt aliqui etiam ipso Saluatore maiorem esse Ioannem, quoniā & ipse Saluator à muliere semper uirgine Maria natus est per Spiritum sanctū, cautos nos faciens dixit: Qui minor est in regno cœlorum, maior est ipso. hoc est, tempore aduentus ipsius in carnem. Quandoquidē enim post natiuitatem Ioannis, semestri temporis interuallo natus est Saluator, maior uidelicet eo existēs: erat enim semper, & est: cui uerò hoc non manifestū est? Igitur uanè omnia apud ipsos cōficta sunt, à bonis ad mala trāsmutata. Et libri quidē ipsorū multi sunt. Interrogationes enim quasdam Mariæ edunt. Alij in prædictum Ialdabaoth, & in nomen Seth multos libros proponūt, & alias reuelationes ipsius Adam dicunt. Alia item Euangelia in nomine discipulorum conscribere ausi sunt. Non erubescunt aūt dicere, ipsum Saluatorem nostrum & Dominum Iesum Christum hanc turpem operationem ipsis reuelasse. In magnis enim interrogationibus Mariæ, (sunt enim paruæ quoq; ab ipsis confictæ) proponūt ipsum reuelare ipsi, ubi assumpserat ipsam in montem, & precatus esset, & ex latere suo mulierem eiecisset, & cum ipsa commisceri cœpisset. Et sic nimirum ipsum, ubi defluxum suum assumpsisset, indicasse illi, quòd oporteat sic facere, ut uiuamus. & Maria turbata, ac in terram collapsa, ipsum rursus illam leuasse, ac ipsi dixisse: Cur dubitasti modicæ fidei? Et dicūt quòd etiam hoc est quod dictum est in Euāgelio: Si terrestria dixi uobis, & non credidistis, cœlestia quomodo credetis? Et hoc: Quum uideritis filium hominis redeuntem ubi erat prius: hoc est, defluxum in se suscipientem, unde etiam exiuit. & quum dixit: Nisi comederitis carnem meam, & biberitis meum sanguinem. Et quum

Libri Gnosticorum.

B discipuli turbarentur ac dicerent, Quis potest hoc audire? dicunt, quòd de turpitudine ipsi sermo erat. Quapropter etiam conturbati fuerunt, & abierunt retrorsum. nondum enim erant (inquiunt) in complemento firmati. & quum dicit Dauid: Erit uelut lignum quod plantatum est iuxta decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: de turpitudine uiri, inquiunt, dicit, in exitum aquarum. & quod fructum suum dabit: uoluptatis, inquiunt, influxum dicit. Et folium eius non defluet: quoniam non sinimus ipsum in terram cadere, sed ipsi ipsum edimus. Et ut ne testimonia ipsorum in medium adducendo, magis lædam quàm prosim, ea de causa multa præteribo. Alioqui omnia quæ ab ipsis dicuntur, hic apposuissem, ac publicassem. Nam quod dicitur, inquiunt, posuisse Raab coccinum in fenestra: non erat (inquiunt) coccinum, sed membrum muliebris naturæ, & coccinum menstruum sanguinem dicit. Et quod dicitur, Bibe aquas de uasis tuis: de hoc dicitur. Asserunt autem carnem perire, & non resurgere: esse uerò hanc principis. Verùm uirtutem quæ in menstruo sanguine est, & in ipsis genitalibus seminibus, animam esse dicunt: quam colligētes, inquiunt, edimus: & quæcunq; nos edimus, siue carnes, siue olera, aut panem, aut aliud quid, gratificamur creaturis, ab omnibus animam colligentes, & nobiscum ad cœlestia transferentes. Quapropter etiam omnium carnibus uescuntur, ut misereamur, inquiunt, generis uestri. Aiunt autem eandem animam esse & in animalibus, & in feris, & in piscibus & serpentibus ac hominibus insitam esse: itemq; in oleribus, & arboribus, ac fructibus. Et qui ex ipsis Phibionitæ appellantur, offerunt turpes suas oblationes scortationis, hic à nobis antea relatas, nominibus trecētis sexaginta quinq;, quæ ipsi effinxerunt, principum uidelicet. & illudentes mulierculis, ac dicentes: Coito mecum, ut te offeram sursum ad principem. Et per singulos coitus nominant unius cuiusdam nomen barbarum, ex his qui apud ipsos seducti fuerunt. & sanè precantur dicentes:

C Offerimus tibi, ut offeras illi. Rursus uerò in alio coitu, rursus alij se offerre dicit, ut & ipse alij offerat. Et donec trecentos sexagintaquinq; lasciuiæ casus ascenderit, aut potius fecerit, per singulos nomen quoddam inuocat, hoc ipsum agens. Et incipit rursus per eosdem descendere, easdem turpitudines perficiens, & deceptis illudens. Quum itaque ad tantam numeri molem peruenerit septingētorum triginta casuum, hoc est coituum turpium, & nominum apud ipsos fictorum: tunc de cætero audet talis, ac dicit: Ego sum Christus, quoniam ex supernis descendi per nomina trecentorum sexagintaquinque principum. Cæterùm maiorum secundum ipsos principum hæc nomina esse dicunt. in primo quidem cœlo esse Iao principem. In secundo uerò Saclam principem scortationis. In tertio Seth principem. In quarto uerò dicunt esse Daden. Quartū enim ac tertiū cœlum esse asserunt. Imò etiā aliud quintum, in quo dicūt esse Eloæum, qui & Adoneus appellatur. In sexto uerò alij Ialdabaoth esse dicunt, alij Elilæum. Alij etiam septimum cœlum constituunt, in quo aiunt esse Sabaoth. Alij hoc negant, & Ialdabaoth in septimo esse pronunciant. In octauo uerò eum quæ Barbelo appellatur, & patrem uniuersorum & dominum eundem per se patrem, & Christum alium per se genitum: & Christum hunc qui descendit, & ostendit hominibus hanc cognitionem, quem etiam Iesum dicunt. Non esse autem ipsum à Maria natum, sed per Mariam ostensum: carnem uerò ipsum non suscepisse, sed solum apparentiam esse. Tradunt autem Sabaoth, alij asini formam habere, alij porci: quapropter mandatum est (inquiunt) Iudæis, ut porcum ne edant. Esse autem ipsum creatorem cœli ac terræ, & cœlorum qui post ipsum sunt, & angelorum suorum. Cæterùm animam in exeundo hinc pertransire per hos principes: non posse autem penetrare, nisi in cognitionis, imò potius condemnationis huius complemento fuerit, & saturata principum ac potestatum

Cœlorum multitudo.

manus effugerit. Esse uerò principem qui continet ac possidet hunc mundum draconis specie A præditum ac deuorare animas non in cognitione existentes, & per caudam rursus detorquere in mundum, & hinc in porcos, & alia animalia, ita ut per ipsa rursus sursum ferantur. Si uerò quis, inquiunt, in hac cognitione fuerit, & collegerit seipsum ex mundo per mẽstruum sanguinẽ, & per hos concupiscentiæ fluxus, eum non amplius hic detineri, sed prædictos principes transcendere. transire uerò aiunt ad Sabaoth, & calcare in caput ipsius, effreni lingua blasphemantes: atq; sic transcendere ad supernã partem, ubi est mater uiuentiũ Barbero siue Barbelo appellata, & hoc modo animã saluari. Sed & pilos muliebres eundẽ habere miseri illi dicunt, » putantes nomẽ Sabaoth principẽ aliquẽ esse: ignari q ubi dicit Scriptura, Hæc dicit dominus *Sabaoth quid sit.* Sabaoth: non nomen alicuius dixit, sed nomẽ glorificationis deitatis. Sabaoth enim interpretari poteris ex Hebraica lingua, dominum uirtutũ. Vbi enim in ueteri Testamento nomen Sabaoth scriptũ est, uirtutẽ significat. Vnde Aquila ubiq; Adonai Sabaoth interpretatur dicens, Dominus exercituũ. Hi uerò omnibus modis furiosi contra suum Dominum, eum qui nõ est quærunt, & eum qui est amiserunt, imò potius seipsos perdiderunt. Sunt & alia quæ nugãtur, quibus diuexari, est ipsorum insaniam recensere. Quidam uerò ex ipsis, mulieribus ad coitum non utentes, proprijs suis manibus seipsos corrumpunt, & suam corruptionem in manus su» munt, & sic edunt, utentes ementito testimonio: Manus hæ suffecerunt non solũ mihi, sed & his » qui mecum sunt. Et rursus hoc: Operantes proprijs manibus, ut possitis etiam non habentib. » impertiri. Quare de his arbitror cõmotus est & Spiritus sanctus, in apostolo Iuda, in catholica inquam epistola ab ipso scripta. Iudas autem hic est, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Ostendit enim ipsos Spiritus sanctus per uocem Iudæ, quòd ad brutorum similitudinẽ corrumpan» tur & corrumpant, qui dicit, quòd quæ quidem non sciunt, in his ignorantes capiuntur: quæ » uerò sciunt, in his uelut bruta corrumpuntur. Instar canum enim & suum corruptionem à seipsis perficiunt. Canes enim & sues, itemq; alia animantia sic corrumpuntur, & defluxum à cor B » poribus suis edunt. Nam uerè somniantes, carnem polluunt: dominationem autẽ ignominia *Iudæ apostoli locus.* afficiunt, maiestates uerò blasphemant. At Michael archangelus disputans cũ diabolo de corpore Mosis, non tulit blasphemiæ sermonem, sed dixit: Increpet te Deus. At hi quæ non sciunt » naturaliter, ea blasphemant. Nam sancta sanctorum, quę cũ sanctificatione nobis tradita sunt, blasphemant ipsi, dum in turpitudinem transmutantur. Et hæc sunt quæ contra Apostolos di» cere ausi fuerunt, uelut etiam beatus Paulus inquit: Quare quidam ausi fuerunt nobis dicere, » Faciamus mala, ut ueniant in nos bona, quorum iudicium iustum est. Quot uerò alia producere possim contra blasphemos testimonia? Hi enim sunt qui proprijs manibus corrumpunt: & non hoc solum, sed & qui cũ mulieribus coeunt, & deinceps multiplici cum fœminis cõmixtione non exsatiati, in seipsos mutuò exardent, uiri in uiros (uelut scriptum est) erroris remunerationẽ in seipsis recipientes. Exoleti enim ipsi facti, beatos prædicant se mutuò, uelut qui rem præclaram susceperunt. Imò etiam decipiunt credulum ipsis muliebre genus, illud peccatis refertum, & uarijs cupiditatibus ductum. Dicunt enim deceptis ab ipsis: Illa uirgo tot annis corrupta est, & quotidie corrumpitur. nullam enim satietatem ipsorum lasciuia habet: sed quanto magis quis apud seipsos turpia operatur, tanto plus laudatur. Illas autem uirgines esse dicũt, quæ nunquam in mundana commixtione nuptiarum, iuxta naturalem cõsuetudinem fuerũt usq; ad seminis deiectionem, sed coeuntes semper ac scortantes: uerùm antea quàm absoluta sit uoluptas, remouentes maleficum communionis ipsarum corruptorem, & relatam turpitudinem in cibum sumentes, ad similitudinem improbitatis ipsius Selom erga Thamar: & quæ à uirginitate hanc artem didicerunt, ut corrumpantur quidem, non suscipiant aũt corruptionis mixturam ac defluxum. Blasphemant autem non solum Abraam, & Mosem, & Heliam, & C omnem chorum prophetarũ, sed etiã Deum qui ipsos elegit. Sed & alia innumera apud ipsos *Stirps Mariæ libri appellatio.* conficta in literas referre ausi sunt. Stirpem etenim Mariæ, librũ quendam esse dicunt, in quo horrenda quædam ac perniciosa exprimentes referunt. Ex hac enim causa (inquiunt) Zachariam occisum esse in templo, quoniam uisionem uidit, & ex timore uolens narrare uisionem, oris obturationem pertulit. Vidit enim (inquiunt) in hora suffitus, quum suffitum faceret, hominem quendam stantem asini formam habentem. & quum egressus esset, ac dicere uellet: Væ uobis, quem adoratis? obturauit ipsius os ille qui uisus est ab ipso in templo, ut loqui nõ posset. Quum uerò aperiret os suum ut loqueretur, tunc reuelauit ipsis, & occiderunt ipsum, & sic *Zachariæ cædis causa ridicula.* mortuus est Zacharias. Ob hoc enim præceptũ est sacerdoti ab ipso legislatore, ut habeat tintinnabula, quò cùm ingrediatur ad faciendum sacra, is qui adoratur audito tintinnabulorum sonitu se occultet, ut ne deprehẽdatur formæ ipsius expressa facies. Est autem uniuersum stoliditatis ipsorum studium deprehensu facile, & ludibrio plenum. Si enim omnino uisibilis erat is cui sacra fiunt, neque occultari certè potuit. Si uerò occultari omnino potuit, inuisibilis non erat. Et rursus aliter ipsos alloqui licet: Si uisibilis erat, corpus igitur erat, & non spiritus. Si uerò spiritus erat, non amplius inter uisibilia expenditur. Quomodo igitur id quod inter uisibilia nõ æstimat, à tintinnabulorum sono prouidebat sibijpsi subterfugium? Quum enim ex natura habeat ut sit inuisibile, non uideri poterat si nõ noluisset. Si uerò etiã uisum esset, non iuxta necessitatẽ uisum esset, ita ut natura ipsum duceret ad conspectum, sed per gratiam, non timore & præoccupatione præter expectationem citra editum sonum, uisionem suam in propatulum proponentis, & sic omnibus modis falsus & confictus ipsorum sermo dilabi-

A dilabitur. Multa præterea alia sunt delyra quæ dicunt, & quidem quum Zacharias non sit occisus statim, sed superstes fuerit dies aliquot post Ioannis natiuitatem, & prædixerit de Ioanne, & de aduentu Christi, & natiuitate in carne, ex sancta uirgine Maria, per Spiritum sanctũ, uelut dicit: Et tu puer propheta altisimi uocaberis. præibis enim ante faciem Domini, ut pares uias eius, & conuertas corda patrum ad liberos, & inobedientes in intelligentia, & cætera. Quot uerò alia referre possem de nugacitate ipsorum, atque inquinamentis? Porrò qui Leuitæ apud ipsos uocantur, non miscentur fœminis, sed ipsi inter se mutuò miscentur. Et hi sunt præcipui apud ipsos, & laudatissimi. Derident deinde eos qui politiam ac uitam honestam exercent, castitatemq; ac uirginitatem, uelut qui frustra laborem insumant. Proferunt autem in nomine Philippi sancti Apostoli confictum Euangelium: Quoniam reuelauit mihi (inquit) Dominus, quid oporteat animam dicere, in eo quòd ascendit ad cœlum, & quomodo singulis supernis uirtutibus respondere. Nam cognoui meipsam (inquit) & collegi meipsam undiquaque, & non seminaui liberos principi, sed eradicaui radices ipsius, & collegi membra dispersa, & noui te quis es. Ego enim (inquit) ex supernis sum: & sic (inquit) dimittitur. Si uerò reperta fuerit genuisse filium, detinetur infernè, donec proprios liberos posit recipere, & retrahere in seipsam. Atque hæc sunt deliramenta ac fabulæ ipsorum: quemadmodum & de sancto Helia blasphemias dicere audent. Quando assumptus est (inquiunt) rursus deiectus est in mundum. Venit enim (inquiunt) una ex dæmonibus, & tenuit, & dixit ipsi, Quò uadis? habeo enim liberos à te, & non poteris ascendere, & hic dimittere liberos tuos. Et dixit (inquiũt) Helias: Vnde habes liberos à me, quum ego in castitate uixerim? & dixit illa (inquiunt) Certè quando insomnia somnians sæpe in defluxu corporum euacuatus es, ego eram quæ assumpsi à te semina, & genui tibi filios. Multa uerò est stulticia eo-

Leuitæ.

Euangelium Philippi.

Heliæ assumptio.

B rum qui talia dicunt. Quomodo enim potest dæmon, qui spiritus est immundus & incorporeus, corpora assumere? Si uerò etiam à corporibus assumit ac concipit, non amplius est spiritus, sed corpus. Quum autem corpus est, quomodo est inuisibile & spiritus? & multa est stoliditatis ipsorum absurditas. Volunt enim testimonium contra ipsos ex epistola Iudæ, magis pro seipsis uidelicet producere, dum dicit: Somniantes carnem quidem polluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maiestates uerò blasphemant. Non dixit autem beatus Iudas, frater Domini, de his qui somniant in corporibus. statim enim infert ac ostendit, quòd de somniantibus dicit, qui loquuntur uelut per somnia uerba sua, & non per sobrietatem uigilantis rationis. Nam & de doctoribus in Hierusalem dicit Esaias: Omnes canes muti, non potentes latrare, somniantes concubitum, & cætera. Et sanè hic in epistola Iudæ ostendit dicens: Somniantes concubitum, quæ non sciunt dicentes. & ostendit quòd non de insomnijs in somno dicit, sed de fabulosa ipsorum tragœdia ac nugacitate, quæ uelut per somnum profertur, & non à sana mente. Cæterùm reuera molestus sum omnia recensendo. Dei enim solius est occludere huius graueolentiæ profunditatem. & transibo ex hoc loco, precatus uniuersorum regem Deum, ut nemo in hoc cœno hæreat, & neque mens mea particeps fiat fœtidæ immundiciæ. Primùm equidem Apostolus Paulus prauitatis ipsorum radicem excindit, de uiduis iunioribus præcipiens: Viduas (inquit) iuniores rejce. postquam enim lasciuierunt contra Christum, nubere uolunt, habentes iudicium, quoniam primam fidem reiecerunt. Verùm nubant, liberos gignant, domum gubernent. Si autem Apostolus dicit, eas debere liberos gignere, ac domum gubernare: hi uerò interdicunt liberorum generationem, serpentis est & prauæ doctrinæ conatus. Victi enim uoluptate scortationis, excogitant sibijpsis immundiciæ prętextus, quo uideantur suam petulantiam explere.

Iudæ apostoli locus.

C re. Et oportebat quidem hæc neque dicere, neq; digna putare quæ in literas referantur, uerùm sepeliri uelut mortuum quendam fœtidum, & pestilentem graueolentiam exhalantem, ut ne etiam per aures læderet homines. Et si quidem præterijsset talis hæresis, & non esset amplius in mundo, bonum esset hanc sepelire, & neque omnino de ipsa dicere. Quandoquidem uerò & peragitur, & uos inhortati estis nos, ut de omnibus dicamus, partes ipsius coactus recensui, ut ueritatem non silentio prætercam, sed exponam, ad auertendos quidem auditores, ad confusionem uerò eorum qui faciunt. Vnde enim non licuerit nobis ostendere cædes apud ipsos, & monstrosa opera, & mysteria diaboli, ex uersutia eiusdem diaboli attonitis illis datas? Et statim quidem redarguuntur de eo quòd imaginantur ac prætexunt de ligno, in primo Psalmo relato: Quod dabit fructum suum in tempore suo, & folium eius non defluet. Superius enim positum est: In lege ipsius meditabitur die ac nocte. Legem autem & prophetas hi abnegant. Si uerò legem Domini abnegant, unà cum lege etiam eum qui loquutus est in lege, calumnijs impetunt. Errant autem per opinionem, & à ueritate exciderunt. Et iudicium futurum non putant, neque resurrectionem confitentur. Quæ uerò faciunt in corpore uoluptate repleti, his fruuntur diabolicis uoluptatibus ac concupiscentijs debacchantes. Ita penitùs & ubiq; à ueritatis doctrina redarguuntur. Ioannes enim dicit: Si quis uenit, inquit, ad uos, & non fert doctrinam hanc. Qualem uerò dicit? quæ non confitetur Christum in carne uenisse, Antichristus est. & nunc Antichristi multi sunt: nimirum quum hi Antichristi sint, qui Christũ in carne uenisse non confitentur. Sed & ipse Saluator dicit: Qui digni facti sunt regno cœlorum, neq; matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt æquales angelis. Et non hoc solùm, uerùm ut etiam ostenderet manifestam castitatem, & sanctimoniam per sanctificatio-

Antichristi qui sint.

,, nem, dicit Mariæ: Ne me attingas, nondum enim aſcendi ad Patrem. ut oſtenderet puritatem A
non participantem corporibus, & immixtam. Sed & in alio loco dicit uaticinans Spiritus ſan-
,, ctus, tum propter priores, tum propter poſteriores: Beata ſterilis & impolluta, quæ non nouit
,, concubitum in delicto, & eunuchus qui non operatus eſt manibus iniquitatem: quo etiam re-
ſcinderet per fabulas, ipſorum turpes in manibus actiones. Quot uerò etiam alia dicere licet?
,, uelut quum Apoſtolus dicit: Quæ nupta non eſt, & uirgo, curat quæ Domini ſunt, quomo-
,, do Domino placeat. hoc autem dicit, ut cui delatum eſt, non fruſtra oſtendere caſtitatem in
ueritate ex Spiritu ſancto. Deinde uerò his quæ reuerendas nuptias habent, dicit: Honorabi-
,, les ſunt nuptiæ, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed &
,, contra ipſos exclamat, ſcribens Romanis, ac turpia reuelans eorum qui improbas actiones o-
,, perantur, dicens: Nam & fœminæ naturalem ſuum uſum tranſmutauerunt in innaturalem. Et
,, de maſculis: Maſculi in maſculis turpitudinem operantes. Quin & in Epiſtola ad Timotheum
,, de his dicit: In extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa: erunt enim homines uolupta-
,, tum amantes potius quàm amantes Dei. Et rurſus: Prohibentes contrahere matrimonium, iu
,, bentes abſtinere à cibis, cauterio inuſtam conſcientiam habentes. Nam matrimonium con-
trahere cum temperantia prohibent, & liberos gignere uetant, ardent autē in conſcientia, ſcor
tantes quidem, & corruptionem ſuſtinentes, uerùm prohibentes liberos gignere. Etenim & i-
pſa quæ apud ipſos dicitur oblatio, cœnoſa iam exiſtens, etiam ab antiquo per Prophetam o-
,, ſtenditur, quòd ſerpentis ſit caro, & non Domini. Abſit. Sic autem dicit: Tu contriuiſti capita
,, draconis, & dediſti ipſum eſcam populis Aethiopum. Reuera enim ſerpentis eſca, eſt abomi-
nabilis illorū ſuperſtitio. Et Aethiopes denigrati peccato, qui hoc myſteriū eius qui nunc qui-
dem Iupiter appellatur, olim uerò præſtigiator fuit, & à quibuſdam fruſtra Deus putatus eſt,
perficiunt. Nam ex † Græcis fabulis omnes ſectæ collectum ſibiipſis errorem propoſuerunt, i- B
ta ut ad aliam ſententiam deteriorem tranſmutarint. Introducūt enim poetæ Iouem ſuam fi-
liam Metin deuoraſſe. Infantem autem nemo utique deuorauit, uelut ſanctus Clemens turpes
deorum Græcorum actiones irridens dixit. Nam Metin deuorans, non puerum deuorare po-
tuit, ſed propriam geniturā. Quid uerò aliud dixerim? aut quomodo excuſſero lutoſum hunc
laborem? quum uelim quidem dicere, & non uelim, ſed cogar, ut ne uidear quid de rebus his
occultare: & timeam, ut ne horrenda ipſorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam,
aut eos qui uoluptatibus ac cupiditatibus ducuntur, ad curioſius de hoc inueſtigandum im-
pellam. Attamen ego quidem innocens fuerim, & uniuerſa ſanctæ catholicæ Eccleſiæ ſpes, &
omnes qui hunc librum legerint, ab hac ſubſeminatione, & maligna diaboli improbitate. Si
enim uelim alia quæ apud ipſos dicuntur ac fiunt, referre, quæ talia ſunt & tanta, & his adhuc
maiora ac minora: & ſi uelim etiam uelut auxiliare ſanationis medicamentum, inſtar antidoti
aduerſus ſingula dicta opponere: in magnam molem huius operis tractationem extendam.
In hanc enim hæreſim, ô chariſsimi, etiam ipſe incidi, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in
propria perſona audiui. Mulieres autem ſic deceptæ, non ſolùm de his uerba apud nos fece-
runt, & talia nobis reuelarunt: ſed etiam in Aegyptia illa pernicioſa ac flagitioſa Archimagiri
terra, eædem effreni audacia nos attrahere in iuuentute noſtra, laſciuia concitæ, aggreſſæ ſunt.
Verùm qui tunc adſtitit ſancto Ioſeph, etiam nobis affuit. Et eum qui illum liberauit, nos indi-
gni ac inſufficientes inuocantes, ubi miſericordiam conſequuti ſumus, & pernicioſas ipſarum
manus effugimus, Deo ſanctiſsimo hymno decantato, etiam ipſi dicere potuimus: Cantabo
,, Domino, glorioſè enim glorificatus eſt, equum & inſcenſorem proiecit in mare. Non enim ſi-
mili iuſticiæ illius uirtute, ſed ſuſpirijs ad Deū miſericordiam aſſequuti, ſeruati ſumus. Impro-
perabant enim mihi pernicioſæ illæ mulierculæ, & deridebant me, uelut indicabant ipſæ ſibiji- C
pſis mutuò illudentes, nimirum: Non potuimus, inquiebant, ſeruare adoleſcentem, & dimiſi-
mus ipſum in manibus principis perire. Nam quæ ex ipſis formoſior fuerit, ea ſeipſam uelut
ineſcationem circundat, quo dicere poſsit eos qui per ipſam decepti ſunt, ſeruatos eſſe, pro eo
quod perierunt: & opprobrium deinceps turpium eſt, formoſioribus ipſis obijcientibus, Ego
ſum uas (inquiunt) electionis, quæ poſſum ſeruare eos qui decipiuntur, tu uerò non potuiſti.
Erant igitur hæ quæ illicientem hanc fabulam agebant, forma ruinæ ſuæ ſpecioſiſsimæ, uerùm
mente improbitatis ſuæ uniuerſam diaboli turpitudinem habentes. At miſericors Deus ab
improbitate ipſarum nos liberauit, ut etiam poſt lectos à nobis ipſorum libros, & uerè cogni-
tam ipſorum opinionem, neque abductus ſim, & effugerim, ac tunc non ineſcatus fuerim, ſed
ſtudium adhibuerim ut etiam Epiſcopis illius loci ipſos oſtenderem, & nomina in Eccleſia oc
cultata deprehenderē, quo ijdem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octuagin
ta) & ciuitas à zizanioſa ac ſpinoſa ipſorum materie purgaretur. Cæterùm ubi quis in memo-
riam reuocauerit ſuprà factam à nobis promiſsionem, fortaſsis etiam collaudarit quòd con-
feſſi ſumus nos in aliquos ipſorum incidiſſe, quædam uerò ex libris cognouiſſe, quædam ue-
rò ex auditu & teſtimonijs uirorum fide dignorum, & ueritatem nobis oſtendere ualentium
accepiſſe: quemadmodum etiam hic ob ſtudium ueritatis locum non ſumus tranſgreſsi, ſed
oſtendimus, quòd hęc eſt una de ſectis quę nobis obuenerūt, & clarè de hac dicere potuimus,
non ex his quæ fecimus (abſit) ſed quæ exactè didicimus ab his qui nos ad hoc perſuaſerunt,
& non obtinuerunt, uerùm ſpem ſuam de me perdendo perdiderunt, & non aſſequuti ſunt
ſcopum fraudis in noſtram miſeram animam ab ipſis & diabolo, qui eſt in ipſis, conſtructæ.
ut

† Græci poetæ omnium ſectarum occaſio.
Iupiter Metin filiā deuorans.

A ut unâ cũm Dauide dicere possimus: Spicula puerorum factæ sunt plagæ ipsorum, & quæ se- "
quuntur, &, Conuertetur labor ipsorum in caput ipsorum, & iniquitas ipsorum in uerticem "
ipsorum descendet. Quemadmodum igitur illapsi & elapsi sumus, & legimus & scimus ac condemnauimus, & seruati transiliuimus: sic etiã te lectorem adhortamur, ut legas ac condemnes, & transilias, ut ne incidas in uenenum improbitatis horum reptilium. Sed etiam si aliquando in aliquos ex serpentaria illa schola incidas, statim arrepto ligno per Dominum nobis parato, in quo Dominus noster Christus affixus est, contra caput serpentis, dicas: Christus crucifixus est pro nobis, effigiem nobis relinquens salutis. Nam crucifixus utiq; non esset, si non carnem habuisset. Quum autem carnem habeat, & crucifixus sit, crucifixit nostra peccata. Per fidem hæreo ex ueritate, & non subducor languido errore serpentis, & susurris doctrinæ ipsius. Porrò deinceps ô charissimi, hanc prætergressus, ad alias asperas semitas accedam, non ut eã, sed ut procul uolentibus ostendam, ut asperiores quidem cognoscant, uerùm effugiant per angustam & arctam uiam, quæ ducit in uitam æternam: & relinquant latam ac spaciosam, & spinosam, & offendiculis plenam, uiam cœnosam, & lasciuia ac scortatione refertam. Cuius scortationis ac petulantiæ similitudinem in reptili sæuissimo uidere est, cui nomen ueteres indiderunt, doloris partus exortem uiperam appellantes. Est enim talis uiperæ natura similis horum improbitati. Nam per uirilem aut muliebrem naturam turpitudinem perficientes, hãc feminum deiectionem interdicunt, disperdentes liberorum generationem, creaturis ex Deo donatam: uelut etiam Apostolus dicit, remunerationem erroris in seipsis recipientes, &c. Sic " sanè tradunt & doloris pariendi exortem uiperã concupiscentiæ affectu demulsam, tum fœminam ad masculum, tum masculum ad fœminam circumplicari, & simul per os hiante fœmina masculum caput immittere, illam uerò affectu detentam huius caput abscindere, & sic ab ore

Vipera natura.

B destillans uirus in seipsam deglutire, & ipsam ex hoc gemellos, marem ac fœmellam concipere, qui in uentre maturi facti, & non habentes unde gignantur, latus matris sauciant, & sic gignuntur, ut & pater & mater ipsorum pereat. Quapropter nomen inditum est, ex eo quòd dolores partus non experitur. Grauis autem & horrenda supra omnia reptilia est uipera, ipsa in seipsa interitum operans, & per os turpitudinem concipiens. Cui similis est hæc stolida ac insana hæresis: cuius quũ & caput, & corpus, & omnia ex ipsa genita, hic contriuerimus ligno uitæ, ad alias considerandas procedamus, Deum auxiliarium inuocantes. Cui honor & imperiũ in secula seculorum, Amen.

Contra Carpocratitas, XXVII ex ordine hæresim.

CArpocras quidam alius fuit, qui sibijpsi nephariam falsæ mentis suæ doctrinã cõflauit, & peiores omnibus relatis mores habuit. Ex omnibus enim his, Simone, Menandro, Saturnilo, Basilide, Nicolao, & ipso Carpocra, insuperq; ex prætextu Valentini, falsò appellatæ scientiæ hæresis producta est, quæ suos sectatores Gnosticos nominauit, ex qua sunt Gnostici iam à me declarati, id est cognitores ac scientes, condemnabiles potius his moribus appellandi. Hic uerò rursus supernè quidem unum principium dicit, & patrem uniuersorum, & ignotum & innominatum, similiter uelut alij inducere uolens. Mundum autem, & quæ in mundo sunt, ab angelis factũ esse, qui lõgè sint patre illo ignoto inferiores. Hos enim à superna uirtute defecisse dicit, & sic mundum fecisse. Iesum uerò Dominũ nostrũ ex Ioseph generatum esse dicit, quemadmodũ omnes homines ex semine uiri ac mulieris geniti sunt. Esse autẽ ipsum similem omnibus, uerùm uita præcelluisse, tẽperantiaq; ac uirtute & iusticia. Quandoquidem uerò, inquit, ualidam præ cęteris hominibus habebat animam, & memoria tenebat ea quæ uisa erant ab ipsa supernè, quando & circunferentia ignoti illius patris erat, demissæ

C sunt (inquit) ab eodem patre in animam ipsius uirtutes, quo uisorum ab ipsa recordata, & potentia corroborata, angelos mundi fabricatores effugeret, in eo quòd per omnia mundi negocia procederet, & actiones quæ ab hominibus fiunt, & opera absurda ac nefaria quæ in occulto fiunt: & quo per omnes actiones liberata eadem (inquit) anima Iesu ascenderet, ac reuerteretur ad eundem patrem ignotum, qui uirtutes ipsi ex supernis demisit, ut per omnes actiones procedens & liberata, sursum ad ipsum penetraret. Quin & similes ipsi animas, æqualia ipsi amplexas, eodem modo liberatas, sursum uolasse ad ignotum patrem, in eo quòd omnes actiones perfecerunt, similiter ab omnibus semotas, de cætero liberatas esse. At Iesu animam in Iudæorum moribus educatam, ipsos contempsisse: & propterea uirtutes accepisse, per quas potens exigere affectus, qui hominibus in supplicium adsunt, mundi fabricatores transcendere ualuit. Non autem solùm ipsam Iesu animam hoc potuisse: sed etiam eam quæ potest per actiones progressa, mundi factores angelos transgredi. Et ipsa si acceperit uirtutes, & similia fecerit, quemadmodum anima Iesu, uelut prædixi. Vnde ad magnum fastum progressi hi qui ab impostore hoc decepti sunt, seipsos etiam ipso Iesu præferendos putant. Alij uerò ex ipsis, Non Iesu, inquiunt, sed Petro & Andrea & Paulo, & alijs apostolis se præstantiores esse, ob excellentiam cognitionis, & propter ampliorem peractionem diuersorum transituum. Alij uerò ex ipsis dicunt, se nihil differre à Christo Iesu Domino nostro. Animæ enim ex eadem circumferentia sunt, & similiter uelut anima Iesu omnia contempserunt. Et omnes animæ, inquiunt, eadem uirtute dignæ factæ sunt, qua etiam Iesu anima digna facta est. Quapropter etiam has per omnem actionem procedere, uelut ipsa Iesu anima pertransijt. Si uerò quis rursus possit supra Iesum contemnere, excellentior ipso erit. Aggrediuntur autẽ hi qui ex nefaria hac

Magiæ scho-la. hac schola sunt, omnigenos conatus horribilium ac perniciosorum operũ. Magia enim apud A
ipsos excogitata est, incantationesq; diuersas ad omnẽ machinationem inuenerunt, ad amo-
rem & ad illectamenta. Quin & assessores dæmones sibijpsis attrahunt, ad hoc ut per multas
præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus uelint, & ut unusquisq; quam-
cunq; actionem aggredi audeat: nimirum seipsos decipientes, ad perfectionem obcæcatæ mẽ-
tis ipsorum. Nam tales aggresiones quæ per tot actiones inualuerunt, & angelos mundi opi-
fices, atque ea quæ in mundo sunt contempserunt, transgrediuntur eorundem fabulatorum
(non enim dixerim mundi opificum) potestatem, quo supernam libertatem amplectantur, &
uolatum sursum uersus adipiscantur. Sunt aũt ex satana subornati ac producti, in opprobriũ
ac scandalũ Ecclesiæ Dei. Indiderunt enim sibijpsis cognomen Christianorũ, ad hoc ut gentes
per ipsos offendantur, & sanctæ Ecclesiæ Dei utilitatem, & ueram prædicationem, propter illo-
rum nefaria facta, & incomparabilẽ improbitatẽ auersentur. & ut gentes ipsorum asiduò ne-
faria opera considerantes, putent etiam sanctas Dei ecclesias tales esse, & auertant, uelut dixi,
aures à Dei ac ueritatis doctrina, uel ubi uident saltem aliquos similiter blasphemias proferre.
Et hac de causa plures ex gentibus, ubicunq; uiderint tales, ne accedunt quidem nos ob com-
munionem accipiendæ doctrinæ, aut audiendi uerbi diuini: & neq; aures admouent, impro-
bis scelestorum illorum factis consternati. Degunt autem hi in luxu, & omnia ad corporũ uo-
luptatem operantur: nos autem omnino non accedunt, nisi fortè ad inescandas animas insta
biles maligna sua doctrina. In nulla enim re nobis similes sunt, sed nomine solum appellari
gloriantur, quo per confictum nomen improbitatem suam operentur. At condemnatio ho-
rum, uelut scriptum est, iusta est, quemadmodum sanctus Paulus dixit: Ob malas enim actio-
nes ipsorum, retributio ipsis reddetur. Nam quum mentem suam licenter insaniæ exposuerũt,
innumeris uoluptatum affectibus seipsos tradunt. Asserunt enim, quòd quæcunque apud ho B
Mala bona es-se natura. mines mala esse putantur, ea mala non sint, sed natura bona. Nihil enim est natura malum: ue
rùm hominibus putantur esse mala. Et hæc omnia si quis fecerit in una hic præsentia, non am-
plius in aliud corpus transit ipsius anima, ut rursus infrà reflectatur: sed in uno, omni actione
transacta discedet liberata, & non amplius quid debens de actionibus in mundo. Qualem au
tem actionem, dicere rursus timeo, ut ne sterquilinij occultati canalem reuelem, & quibusdam
uidear pestilentis graueolentiæ inductionem operari. Attamen quandoquidem ex ueritate
dependemus, meipsum cogam ut impostorum illorum facta reuelans, & castius loquar, & à
ueritate non excedam. Quid uerò aliud quàm omnem nefandam ac scelestam actionem, quã
non phas in ore ferre, hi perpetrant? & omnem speciem uirilis coitus, ac libidinosæ ad mu-
lieres consuetudinis, in singulis corporis mẽbris, incantationesq; ac ueneficia & idololatrias
perficientes. Et hoc dicũt esse operationem redditionis debitorum in corpore, ad hoc ut non
amplius accusentur, neq; opus aliquod actionis ab ipsis exigatur: & hac de causa animam nõ
auersari, post discessum hinc, etiam rursus ad transitum in aliud corpus procedere. Ita enim
habent ipsorum libri, ut si quis prudentia præditus legat, admiretur ac stupeat, & non credat,
quòd hæc sic ab hominibus fiant, non solùm his qui ciuitatem nobiscum inhabitant, sed e-
tiam his qui cum bestijs, & similibus bestijs ac pecoribus, fermè dixerim quæ canes ac sues fa-
ciunt, facere audent. Aiũt enim, oportet penitus his omnibus uti, ut ne egressæ animæ aliquo
opere relicto, ea de causa reuertantur in corpus rursus ad faciendum ea quæ non fecerunt. Et
" hoc est, inquiunt, quod Iesus in Euãgelio dixit per parabolam: Sis beneuolus aduersario tuo,
" dum fueris in uia cum ipso, & da operam ut ab ipso libereris, ne fortè aduersarius tradat te iu-
" dici, & iudex ministro, & minister cõijciat te in carcerem. Amen amen dico tibi, nõ exibis illinc
" donec extremum persolueris quadrantem. Fabulam porrò quandam confingunt ijdem ad C
parabolæ huius interpretationem. Et aduersarium esse aiunt unum ex angelis qui mundum
fecerunt, & ad hoc ipsum subornatum esse, ut adducat animas ad iudicem quæ hinc de corpo-
ribus exeunt: illinc uerò redarguuntur, quòd non fecerunt omnem operam atq; actionẽ. Dari
autem ipsas à principe ministro: esse autem ministrum angelum, ministrantem iudici, mundi
opifici, in hoc ut ferat rursus animas, & in diuersa corpora concludat. Esse autem aduersarium
hunc quem diximus dixisse Dominum in Euangelio, quem sanè ipsi unum angelum de mun
di opificibus esse aiunt, nomen Aboli habentem. Carcerem enim dicunt esse corpus. Extre-
mum autem quadrantèm uolunt esse transitum ad alia corpora, & in singula præsentia perfi-
cere extremam corporum actionem, & nihil amplius relinqui ac restare, ad nefarium quicquã
faciendum. Oportet enim, inquiunt, uelut diximus, omnibus pergresis ac singulatim perpe-
tratis, liberatam redire ad supremum illum ignotum, transgressam mundi opifices & opificẽ.
Dicunt item rursus, quòd oportet animas uel in una pręsentia transitus ad corpora, omnibus
peractis, de cætero sursum liberatas abire. Si uerò nõ in una præsentia peregerint, per singulas
pręsentias transitum ad alia corpora, paulatim peracta uniuscuiusq; nefarij operis operatio-
ne decęterò liberari. Quin & rursus dicunt: Dignis hæc recensere dignamur, quo faciãt ea quæ
uidentur esse mala, non sunt aũt natura mala, ut edocti liberentur. Cæterùm signaculum per
Marcellina. cauteriũ, aut nouaculam, aut subulam immittunt ac incutiunt Carpocratiani, in dextrã inferi-
Romanorum pontificum se-ries. orẽ auriculã, his qui ab ipsis decepti sunt. Peruenit equidem iam ad nos fama, quomodo Mar
cellina quædam ab ipsis decepta, multos corrupit temporibus Aniceti episcopi Romæ, qui
Pio & superioribus succesit. Etenim in Roma fuerunt primi, Petrus & Paulus apostoli ijdem

ac

A ac episcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemẽs, qui cõtemporaneus fuit Petri & Pauli. huius mentionem facit Paulus in epistola ad Romanos. Et nemo miretur quòd ante ipsum alij episcopatum assumpserunt, quum sub apostolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli: nam & illi contemporanei apostolorũ fuerunt. Siue igitur adhuc ipsis superstitibus à Petro accepit impositionẽ manuum episcopatus, & eo recusato remoratus est (dicit enim in una epistola sua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei: hoc enim in quibusdam cõmẽtarijs reperimus) siue post apostolorum successionem à Cleto episcopo hic constituitur, non ita clarè scimus. Veruntamen etiam hic potuit superstitibus adhuc apostolis, Petro uidelicet ac Paulo, alios episcopos cõstituere: propterea quòd Apostoli sæpe ad alias terras ablegabãtur, propter Christi prædicationem: non potuit autem urbs Roma sine episcopo esse. Paulus enim in Hispaniã profectus est, Petrus uerò sæpe Pontum & Bithyniam uisitauit. Possibile est autem, postquam discessit ac recusauit Clemens (si modò sic factum est: rationem enim sic in eo, non decerno) postea post obitum Lini & Cleti, quorum uterque ad duodecim annos episcopatum tenuit, post sancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rursus coactum esse ad suscipiendum episcopatum. Attamen episcoporum in Roma successio hanc consequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euarestus, Alexander, Xystus, Telesphorus, Euarestus, Hyginus, Pius, Anicetus, qui suprà in catalogo indicatus est. Et ne quis miretur quòd singula ita exactè recensemus: per hæc enim semper claritas ostenditur. In temporibus itaque, uelut diximus, Aniceti, præindicata Marcellina Romæ degens, perniciem doctrinæ ipsius Carpocræ euomens, multos illic insertos perdidit. Atque hinc factum est initium Gnosticorum appellatorum. Porrò habent imagines per colores depictas, quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materia, quas sanè imagines Iesu esse dicunt: & has Iesu i-

Petri ac Pauli obitus, anno XII. Neronis.

B magines sub Pontio Pilato factas esse, quando inter homines uersabatur. Habent autem eas imagines occultè. Insuperque philosophorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, & aliorũ, cũ quibus philosophis etiã alias imagines Iesu collocant, collocatasque adorant, & gentiũ mysteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus, de cætero gentiũ mores seruant. Qui uerò sunt gentium mores alij, quàm sacrificium atque alia? Cæterùm solius animæ salutem esse dicunt, & non corporum. Oportet itaque hos subuertere omnibus uiribus. Nemo enim contemnat sermonem, maximè ab impostore proficiscentem. Verùm dixerit quis: Non sunt hæc deprehensu facilia, ac stulticiæ plena? At aliquando etiam stulta persuadent sapientes, & prudentes peruertunt, si non adsit mens in ueritate exercitata. Quum itaque etiam hic inciderit in Simonis ac reliquorum magiam, per eadem quoque hunc subuertemus. Si enim ignota & innominata uirtus, causa fuit aliorum angelorum, quæ est ignorantia apud eandem, hoc est patrem uniuersorum, si non nouit quæ facturi essent angeli ab ipso facti: & si ignorauit, quòd defecturi essent, & facturi quæ ipse non uellet? Aut hos quidem fecit, sciens quòd facturi essent quæ ipse non uult, ab ipsis uerò facta sunt, certè ipse erit qui per cognitionem & bonam uoluntatem fecit quæ illi ausi fuerunt. Si itaque, uelut dixi, nouit quidem quæ facturi essent, nõ uoluit autem ut facerent, qua ratione eos qui fecerunt fecit, ad hoc ut facerent quæ ipse non uellet? Si uerò ipse quidem fecit angelos, ut facerent ea quæ ab ipsis fiunt, igitur uoluit fieri, & ideo eos qui fecerunt antea creauit angelos. Et si creauit ad hoc ut facerent, recusat autem & interdicit quę ab ipsis fiunt, calumnia sanè fuerit quę in medio uersatur. Si autem concedebat quidem ipsis ut facerent, uult autem quæ ab ipsis facta sunt, hoc est homines & animos, rursus ad seipsum recipere præter horum uoluntatem: profectò auaritia in medio erit, & nihil aliud, quum rapiantur homines qui sub angelis sunt, ab eo qui supernè est præter horum uolũtatem. Imò

C etiam imbecillitas fuerit: quandoquidem quum non potuerit ipse sibijpsi facere, rapit quæ facta sunt ab his qui ab ipso facti sunt. Et erit de cætero fabula ac stultiloquium, quòd infernæ quidem uirtutes transgredi possint intermedias, intermediæ uerò cruciẽtur, quum causæ sint inferiorum. Et quòd infernæ super medias ad supernam saluantur ac liberantur: dico autẽ animæ eorũ qui sunt in hac creatura. Non sit aũt superius illo potens ad faciendum, ut qui imbecillis iudicetur. Hi uerò qui ab ipso sunt facti, potentes sint facere quę ipse non uolebat, aut uolebat & non poterat. Neque enim potest id, quod ille sibi desiderat, esse malũ, neque à malis factum esse. Si enim malũ esset, oportebat perdere. Si uerò omnino pars aliqua operis seruatur, nõ amplius opus malũ est. Et si pars ipsius seruata reperiri poterit, neque qui fecerunt mali fuerint, ut qui quod seruatur fabricauerunt. Si uerò omnino ex angelis est anima, & ex supernis uim accipit deducta, profectò angeli plus salutis assequẽtur, quia anima quę ab ipsis facta est seruatur, etiã quum mala sit. Quum autem ipsa saluetur, non amplius mala fuerit anima quæ ab angelis facta est: neque angeli mali fuerint, ex quibus ipsa anima existit. Omnibus porrò sana mẽte prędítis cognitu facile fuerit, qd' demẽtiæ plena est tota hęc circulatoria officina. Cõfundentur autẽ rursus hi, etiã ab ijsdẽ sermonibus. Si enim Iesus non ex uirgine Maria, sed ex semine Ioseph & eiusdem Marię, hic autem seruatur, ergo ipsi etiam seruabuntur qui hunc genuerunt. Et si Maria & Ioseph ab opifice sunt, igitur opificem creatorem dixerunt, & non amplius in defectu ab imminutioue erit qui Ioseph & Mariam fecit. ex quibus Iesus de superno ignoto patre existit. Si uerò etiam ipse Iesus ab angelis est, & opifex unus est ex angelis: ergo in unam absurditatem omnes cadent, in quam etiam angeli inciderunt. Et inconstans ac instabilis fuerit tragœdia ab ipsis conficta, ueneno plena, & omni uirosa doctrina referta. At quum

hanc

hāc uelut draconis caput, ligno fidei ac ueritatis repulerimus, & in terra crepare fecerimus, a- A
lias etiam deinceps bestias aggressi, ad ipsas perdendas progrediemur.

Contra Cerinthianos, siue Merinthianos, XXVIII *ex ordine hæresim.*

CErinthus porrò rursus, à quo Cerinthiani dicuntur, ab hoc bestiali reptilium seminio
uenenum mundo infert: sed ferè nihil aliud præter prædictum Carpocram. Verùm ea-
dem malefica uenena mundo producit. Easdem enim cum prædicto calumnias etiam
hic in Christum euomit, ex Maria ac semine Ioseph Christum genitum esse, & mundum simili-
ter ab angelis factum esse. Nihil enim hic à priore euariauit in doctrinæ illius introductione,
sed in hoc solũ quòd ex parte addictus est Iudaismo. Asserit aũt hic legẽ & prophetas ab ange-
lis datos esse: & eũ qui dedit legẽ, unũ esse ex angelis qui mundũ fecerunt. Degebat hic Cerin-
thus in Asia, & isthic prædicationis initiũ fecit. Iam uerò de hoc dicamus, quod etiam hic præ-
dicauit, non à prima & suprema uirtute mundum factum esse. Ex supernis autem, ex supremo
Deo, postquàm adultus factus fuit Iesus, ex semine Ioseph & Maria genitus, descendisse Chri-
stum in ipsum, hoc est Spiritum sanctum, in specie columbæ in Iordane: & reuelasse ipsi, & per
ipsum posteris, ignotũ patrem. Et propterea postquã uenit uirtus in ipsum ex supernis, uirtu-
tes perpetrasse: & ubi ipse passus est, id quod ex supernis uenerat, à Iesu sursum uolasse. passum
aũt esse Iesum, ac rursus resurrexisse. Christũ uerò, qui ex supernis uenerat in ipsum, illæsum sur
sum reuolasse: hoc est, id quod uenerat ac descenderat in specie columbæ. Et non Iesum esse
Christum. Lapsus est autem etiam hic, uelut uidetis uos omnes qui ueritatis amatores estis. Di
cit enim legislatorẽ non bonũ esse, cuius legi obedire uidetur: palàm est autẽ quòd uelut bo-
næ. Quomodo igitur malus bonam legem dedit? Si enim bonum est non adulterũ esse, & bo-
num non occidere, quanto magis bonus fuerit qui hoc præcepit? Si sanè eum qui malum non B
fecit, bonum confitemur: quomodo mala facere accusabitur is qui bonum consulit, & qui bo-
nam legem dedit? Verum insanus est uir qui talia aggreditur. Hic porrò est, ô charissimi, unus
de his qui coram Apostolis turbationem operati sunt, quando Iacobus scripsit in Antiochiã,
,, epistolam his uerbis: Nouimus quosdam ex nobis ad uos uenisse, ac turbasse uos, sermonib.
,, quos non narrauimus. Et hic unus est de his qui restiterunt sancto Petro, quando uenit ad san
ctum Cornelium, ubi accersiuit ipsum dignus factus uisione angeli, & Petrus dubitauit, & ui-
dit uisionem lintei, & quæ in ipso erant: & audiuit à Domino, ut nihil inquinatum aut immun
dum diceret. Hic igitur, ubi Petrus reuersus esset in Hierusalem, multitudinem circumcisorum
cõmouit, dixitq; quòd ingressus esset ad uiros præputium habentes. Fecit autem hoc Cerin-
thus, priusquã in Asia prædicaret prædicationẽ suã, & in profundius perditionis suæ barathrũ
incideret. Nam quũ ipse circumcisus esset, aduersitatis uidelicet gratia cõtra fideles in præpu-
tio, per circuncisionem uenabatur prætextũ ac occasionẽ. Quũ aũt Dominus semper curã ho-
minũ habuerit, & claritatẽ ueritatis in filijs ueritatis muniuerit, & sancto Petro Apostolo dede
rit, ut & ipsum & socios ipsius redarguerit, manifesta fit Cerinthi amentia. Dicit enim sanctus
,, Petrus: Ego eram in ciuitate Ioppe, & uidi in meridie circa horã sextã, linteũ demissum ex qua-
,, tuor principijs, in quo erant omnia quadrupeda & reptilia. & dixit mihi, Macta & ede. Ego au
,, tem dixi: Domine nequaquam, quia nunquam inquinatum aut immundum ingressum est in
,, os meum. Respondit autem mihi rursum uox de cœlo: Quæ Deus mundauit, tu ne inquines.
,, Et ecce extemplò duo uiri aderant in domo. Et dixit mihi Spiritus: Vade cum ipsis, nihil hæ-
sitans. Et deinceps recenset uelut in parabola, hæc quæ ad ipsum dicta sunt. Et quòd non tunc
docuit, donec Dominus euidenter ostendit ipsi, quæ per sermones ac figuras ipsum docebat.
Statim enim ubi aperuisset ipse os, quando uenit in Cæsaream, illapsus est Spiritus sanctus in C
,, Cornelium. & quum uidisset Petrus, dixit: Num quis potest impedire aquam, ab his qui digni
,, facti sunt accipere Spiritũ sanctũ, uelut etiã nos ab initio? Hoc uerò totum mysterium erat, &
benignitatis Dei erga homines opus, quo & sanctus Petrus, & quilibet cognosceret, quod nõ
ab hominibus est salus gentium, sed ex Deo. Anticipauit enim Deus dare donum Spiritus, &
uisionẽ angeli, & laudem orationis, & ieiuniorũ ac bonorũ operũ, quo Apostoli, & præsertim
sanctus Petrus, in eo quod ipsis concreditum erat, nõ auersarentur eum qui ex Deo in ueritate
uocatus esset. Verùm hæc tunc quidem tractata sunt ac commota à prædicto pseudapostolo
Cerintho. Quemadmodum etiã aliàs seditionẽ tum ipse tum socij ipsius excitauerunt in ipsis
Hierosolymis, quando Paulus redijt cum Tito, & hic dixit, quòd uiros præputiatos secum ad-
,, duxisset, & de hoc facto protulit: Inquinauit (inquit) locum sanctum. Quapropter etiam Pau-
,, lus dicit: Sed neq; Titus qui mecum est, quum Græcus sit, coactus est circuncidi. Verùm pro-
,, pter aliunde inductos falsos fratres, qui surrepserunt ut specularentur ac explorarent liberta-
,, tem nostrã, quam habemus in Christo, quibus neq; ad horã cessimus in subiectione. Et præ-
,, putiatis præcipiens, dixit: Ne circuncidamini, Christus uobis nihil proderit. Durauit aũt cir-
cumcisio tempori inseruiẽs, donec maior circumcisio accessit, hoc est lauacrũ regenerationis:
uelut omnibus manifestũ est, & clarius ostenditur ex his quæ ab Apostolis dicta sunt, maximè
sancto Apostolo. Dicit enim sic: Quibus neq; ad horã cessimus in subiectione. Omnibus por-
rò uolentibus considerare ea quæ ab Apostolis tunc facta sunt, admirationi esse potest, quo-
modo ea quæ apud hanc hæresim ex uersutia spiritus erroris perpetrata sunt, characterem ac
imaginem ostendunt eorũ qui per has hæreses inter Apostolos cõmotionem excitarunt. Quũ
enim

A enim defecissent hi,& in pseudapostolos mutati essent,& alios pseudapostolos misissent(uelut etiam iam antè dictū est)in Antiochiam ab initio,& ad alios locos,qui prædicabant, Nisi circuncisi fueritis & seruaueritis legem Mosis,non poteritis saluari: non uulgaris tunc turbatio facta est,uelut dictū est.Et hi sunt qui à Paulo dicti sunt pseudapostoli, operatores dolosi, qui se transformant in Apostolos Christi. Vtuntur enim Euangelio secundum Matthæum ex parte,non toto. Verùm propter sermonē generationis in carne, etiā hoc testimoniū ab Euangelio afferunt,rursus dicentes: Sufficiens est discipulo,ut fiat uelut magister. Quid igitur dicūt? Circūcisus est Iesus,circuncidere etiā tu. Christus secundū legē conuersatus est,& tu ipse eadem facito. Vnde etiam quidā ex his,uelut à uenenis subrepti,credunt uerisimilibus persuasionibus, propterea quòd Christus est circūcisus. Paulū uerò reprobant, propterea quòd non obediuit circuncisioni. Imò etiā reijciunt ipsum,propterea quòd dixit: Quicunq; in lege iustificamini, ex gratia excidistis. Et: Si circuncidimini, Christus uobis nihil proderit. Hic autem Cerinthus stolidus,& stolidorum magister,rursus temerarius dicere ausus est, Christum passum esse, & crucifixum,nondum autem surrexisse. Resurrecturum autem esse,quum uniuersalis mortuorū resurrectio fiet. Inconstantia igitur sunt apud illos & uerba & dogmata. Vnde etiam Paulus perturbatus,his qui fidem non habent resurrectioni mortuorum futuræ, dicit: Si mortui non resurgunt,neque Christus resurrexit. Et, Edamus ac bibamus,cras enim moriemur. Et, Ne decipiamini: Mores bonos,colloquia corrumpunt mala. Rursus dicentes Christum nondum resurrexisse,eodem modo confutans dicit: Si Christus non resurrexit,inanis est prædicatio nostra,inanis etiam fides nostra. Reperimur autem & falsi testes Dei,quòd excitauerit Christum, quem non excitauit. Tanquam Apostoli quidem prædicent Christum resurrexisse, quædam uerò hæreses dicant Christum non resurrexisse, & mortuos non resurgere. In hac enim regione,

B Asia inquam,imò etiam in Galatia,ualde uiguit horum doctrina. de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit,quòd quidam apud ipsos de uita decesserūt, morte, præoccupati citra baptisma, alij uerò pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, ut ne,ubi resurrexerint illi in resurrectione, pœnas dent,eo quòd non acceperunt baptisma,& subditi fiant potestati quæ mundum fecit. Et hac de causa traditio quæ ad nos deuenit, eundem sanctum Apostolū dixisse ait: Si omnino mortui non resurgunt,cur & baptizantur pro ipsis? Cæterùm alij rectè hoc dictum interpretantes dicunt,quòd morti uicini si fuerint in pietatis doctrina instructi,ob hanc spem ante obitum lauacro digni fiunt: ostendentes quòd qui mortuus est, etiam resurget,& ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum uerò aliqui Christum nondum resurrexisse prædicant: uerùm resurrecturum esse cum omnibus. aliqui uerò, quòd omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus medium se interponēs, utrosq; hos ac reliquas hæreses eadem opera subuertit,& in tractatione de mortuorum resurrectione,& in testimonijs quæ subtiliter persequitur,constantem affirmationem fecit resurrectionis mortuorum,& salutis ac spei, dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem,& mortale hoc induere immortalitatem. Et rursus: Christus resurrexit, primitiæ eorum qui dormierūt: quo utrisq; sectis refutatis,impollutam doctrinæ prædicationem ex ueritate doceret, eos qui uolunt scire ueritatem Dei,& salutarem doctrinam. Vndiquaque igitur facilis deprehensu fuerit Cerinthus,& qui ab ipso decepti sunt,miseri illi,& alijs quoque perditionis ac interitus autores facti: quum diuinæ scripturæ clarè nobis ac enucleatè omnia exponant. Neque enim ex semine Ioseph est Christus,alioqui quomodo signum fuerit ipsa generatio? Et hoc quod ab Esaia dictum est,quomodo amplius consistet? qui dixit: Ipse Dominus dabit uobis signum. Ecce uirgo in utero habebit,& pariet filium,&c. Quomodo uerò illud complebitur, quod dictum est à sancta uirgine ad Gabrielem: Quomodo erit hoc? quoniam uirum non cognosco.

C & quod ipse angelus dicit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi,&c. Quomodo uerò non redarguetur ipsorum dementia, quum Euangelium clarè dicat: Quòd inuenta est in utero habens,priusquam ipsi congressi fuissent. Clarè uerò cognoscere datur,quòd neque omnino congressi sunt: absit ut hoc dicamus. Alioqui post crucem non prospexisset,ut ipsam Ioanni sanctæ uirgini commendaret,dum dicit, Ecce mater tua. Et eidē: Ecce filius tuus. Oportebat enim ipsum eam tradere ac commendare cognatis illius, aut filijs Ioseph,siquidem fuissent ex ipsa: Iacobo inquam, & Iosæ, & Iudæ ac Simeoni, qui filij erant ipsius Ioseph ex alia uxore. Neque enim quòd usus sit uirgine omnino reperitur. postquam enim genuit,uirgo impolluta permansit. Verùm de his iam in alio opere clarè à me transactum est,ac transigetur. Hic uerò ex parte uelut in transcursu de hoc argumento dictum est,ut ne dū aliorum morsuum curationem facere uolo, & aliorum uenenorū medelam atq; auxiliū proponere studeo,ad alia ipsos lectores conuertam. Veruntamen ex omnibus uana & impostoria horū doctrina esse comprobabitur ei qui prudentia præditus est,ut quæ ab Apostolis quidem redarguatur,apud prudentes uerò condemnetur,ex Deo autem & ueritatis eiusdē prædicatione reijciatur. Porrò hi ipsi rursus Merinthiani appellantur, uelut fama ad nos perlata habet. Siue autem ipse Cerinthus itidem Merinthus appellatus sit, non omnino de hoc certi sumus. Siue alius quis fuerit Merinthus nomine,illius auxiliarius, Deo notum est. Iam enim diximus,quòd non solùm ipse in Hierosolymis sæpe restiterit Apostolis,sed etiam sodales ipsius in Asia. Attamen siue ipse sit,siue alius ipsius auxiliarius, qui similia ipsi sensit & operatus est,nihil refert. Vniuersæ enim ipsorum doctrinæ improbitas,hanc imaginem habet,Cerinthi-

Baptizari alios pro alijs iā mortuis.

Pauli locus de resurrectione mortuorum.

Ioseph sponsi Mariæ, filij ex alia uxore.

Merinthiani.

A

aniq; ac Merinthiani ſimul hi uocantur. Et quum hæc de horrenda ac inſtar reptilis uenenata ipſorum improbitate recenſuerimus, rurſus ad ſequentes procedemus: gratias quidem agentes Deo, quòd horum malorum dogmatum pelagus innoxij ac illæſi tranſnatauimus. precantes autem, ut etiam in ſequentibus, uelut in bimaria ac effera breuia illapſi, non lædamur, ſed ſalutem aſſequamur ab ea quæ apparebit nobis in exponenda ueritate, in eo quòd nos ipſam confirmamus, & inanem illam garrulitatem refutamus. Equidem ſi quis uelit conſiderare, ac figuras harum deſcribere, & hæc reuera bicipiti cuidam ſerpenti aſsimilabitur, propter nominis duplicitatem: uiperæ uidelicet, quæ ſeps à putrefactione, ſiue putredine appellatur: & quæ corpus quidem totum pilis rubris exornauit, non habet autem neq; capræ neq; ouis naturã, aut pellem, ſed reptilis: & perniciem inducit per morſum, his quos contingit: eos uerò qui ipſi credunt, ſubuertit, alicubi ex ueteri religione ea quæ in nouo teſtamento ſunt ſubuertens: alicubi per doctrinas falſas uelut de nouo Teſtamento ſumptas, contra Apoſtolos ex circunciſione in Chriſtum credentes falſas accuſationes circumferens. Cuius & putredinem, & uenenũ, & dentes, quum ligno ueritatis percuſſerimus ac contriuerimus, ad ſequentes (uelut dixi) procedere per uirtutem Dei ſtudebimus.

Seps uipera à putredine appellata.

Contra Nazoræos, XXIX ex ordine ſectam.

NAzoræi deinceps poſt hos ſequuntur, qui ſimul cum illis fuerunt, aut etiam ante ipſos, aut cum ipſis & poſt ipſos, & tamen contemporanei. Neq; enim exactè dicere poſſum, utri alteris ſucceſſerunt. Verùm, ſicut dixi, contemporanei inter ſe fuerunt, & ſimiles opiniones habuerunt. Hi enim ſibijpſis nomen indiderunt, non Chriſti, non ipſum nomen Ieſu, ſed Nazoræorum. Et tunc ſanè omnes Chriſtiani Nazoræi ſimiliter uocabantur. Contigit aũt ut modico tẽpore appellati ſint Ieſſæi, priuſquã in Antiochia initiũ ſumerent diſcipuli ut appellarẽtur Chriſtiani. Vocabantur autẽ Ieſſæi, propter Ieſſe opinor. Quandoquidẽ Dauid ex Ieſſe, ex Dauid aũt per ſucceſsionẽ ſeminis Maria, ita impleta diuina ſcriptura in ueteri Teſtamento, dicente Domino ad Dauid: De fructu uentris tui ponã ſuper ſedẽ tuam. Vereor autẽ in ſingulis his tractandis argumentis, ne longam huic operi narrationem aſciſcam, quum harum rerum mentionem faciam cõmonente me ueritate, ut ſpeculationes inter dicendũ occurrẽtes retegam. Quum enim Dominus dixerit ad Dauid. De fructu uentris tui ponam ſuper ſedem tuam: & hoc, Iurauit Dominus Dauid, & non pœnitebit eum: manifeſtum eſt, quòd intranſmutabilis eſt Dei promiſsio. Et primùm, quid iuramentum apud Deum aliud eſt quàm quod dicit Dominus, Per me ipſum iuraui? Non enim per maiorem habet Deus iuſiurandũ, ſed neq; iurat Deus, uerùm ad declarationem confirmationis ſermo ille uim habet. Cum iuramento enim iurauit Dominus Dauid: De fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Teſtantur autem Apoſtoli, quòd ex ſemine Dauid oportebat Chriſtum generari, uelut etiam generatus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Omittã aũt plura teſtimonia, ut ne (uelut dixi) longius orationem extendam. Fortaſsis autem dixerit aliquis: Si Chriſtus genitus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, hoc eſt, ex ſancta uirgine Maria, qua ratione ſuper ſedem Dauid non ſedet? Venerunt enim, inquit Euangelium, ut ungerent ipſum in regem: quo cognito ſeceſsit, & occultatus eſt in Ephraim ciuitate deſerti. Quum igitur peruenerimus nos ad locum huius dicti, & interrogati ſimus de hoc teſtimonio ac propoſito, Qua ratione carnaliter impletum non eſt in Saluatore, ut ſedeat ſuper thronum ac ſedem Dauid, (quidam enim putauerũt hoc impletum non eſſe) rem ipſam uelut ſe habet, referemus. Nulla enim dictio ſanctæ Dei ſcripturæ intercidit. Thronus igitur Dauid & regia ſedes, eſt ſacerdotium in ſancta Eccleſia, quam dignitatem regiam, ſimulq; pontificiam ſimul coniunctim largitus eſt Dominus ſanctæ Eccleſiæ ſuæ, tranſlato in ipſam throno Dauid non deficiente in æternum. Illic enim per ſucceſsionem durauit thronus Dauid uſque ad ipſum Chriſtum, non deficientibus principibus ex Iuda, donec uenit cui reſtabant quæ reſeruabantur ipſi, & ipſe expectatio gentium, inquit. Defiuerunt enim in Chriſti aduentu principes per ſucceſsionem ex Iuda, qui uſque ad Chriſtum præſederunt. Intercidit enim ordo, & ceſſauit, quando ipſe natus eſt in Bethleem Iudææ tempore Alexandri, qui erat de genere ſacerdotali ac regio. A quo Alexandro intercidit hæc ſors, à temporibus ipſius & Saalinæ, quæ etiam Alexandra appellatur, in temporibus Herodis regis, & Auguſti Romanorum imperatoris. Hic Alexander unus ex unctis & præſidibus exiſtens, etiam diadema ſibijpſi impoſuit. Coniunctis enim duabus tribubus, regia ac ſacerdotali, Iuda inquam & Aaron, & tota tribu Leui, ſic reges ac ſacerdotes fiebant. Nihil enim ex ænigmatis ſanctæ ſcripturæ aberrauit. Tunc uerò deinceps rex alienigena Herodes, & non amplius ſucceſſores Dauid diadema imponebant tranſlapſa regia ſede in Chriſto ad eccleſiam. Et à domo quidẽ carnali Iuda & Iſrael, regia dignitas trãslata eſt: firmiter aũt ſedet thronus in ſancta Dei eccleſia in æternũ, ex duplici origine dignitatem habens, regia ac ſacerdotali. Et regiam quidem à Domino noſtro Ieſu Chriſto iuxta duos modos, &, quia eſt ex ſemine Dauid regis ſecundum carnẽ, & quia ipſe eſt rex maior à ſeculo ſecundum deitatem. Sacerdotalem uerò, quia ipſe pontifex, & pontificum præfectus, conſtituto ſtatim Iacobo fratre appellato & Apoſtolo, epiſcopo, qui primus filius ipſius Ioſeph natura erat, frater aũt Domini uocabatur, propter conuerſationem. Erat enim hic Iacobus filius Ioſeph, ex uxore Ioſeph, non ex Maria, uelut multis locis hoc à nobis relatum eſt, ac manifeſtius declaratum. Sed & reperimus ipſum

Nazoræi uocati Christiani.

Ieſſæi Christiani dicti.

B

Thronus Dauid quid ſit.

C

Christi regnũ ubi ſit.

Iacobus epiſcopus.

eo

A eo quòd ex Dauid esset, propterea quòd esset filius Ioseph, etiam Nazîræum factū. Erat enim primogenitus ipsius Ioseph, ac sanctificatus. Insuper uerò etiā sacerdotio ipsum functum esse, iuxta uetus sacerdotium reperimus. Quapropter etiam permittebatur ipsi semel in anno ingredi ad sancta sanctorum, uelut lex pontificibus præcepit, sicut scriptum est. Sic enim multi retulerunt ante nos de ipso, Eusebius & Clemens, atq; alij. Sed & folium siue bracteam in capite gestare ipsi licebat, quemadmodum relati fide digni uiri in suis commentarijs testati sunt. Sacerdos itaq; est, uelut dixi, Dominus noster Iesus Christus in æternum, secundum ordinem Melchisedec, simulq; rex iuxta ordinem ex supernis, ut transferat sacerdotium simul cū lege. Ex semine uerò Dauid propter Mariam, sedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinem tum sacerdotij, tum regni. Nam regnum ipsius non est de terra, uelut dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non est de hoc mundo. Nam cùm Christus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipso proposita ad aliquam usq; mensuram peruenerunt. Non enim uenit ut regni progressum acciperet, qui semper regnat. largitus est autem sub se constitutis regnū, ut ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, & sedet super thronum Dauid, ita ut regnum Dauid unà cum pontificatu transtulerit ac largitus sit seruis suis, hoc est pontificibus catholicæ Ecclesiæ. Et multa sunt quæ de hoc dici possunt. Veruntamen quando ad locum deueni, ut dicerem ob quam causam Iessæi appellabantur, priusquam uocarentur Christiani qui in Christum crediderunt, ea de causa diximus, quòd Iesse pater fuit Dauid. Et siue ex Iesse, siue ex nomine Iesu Domini nostri, appellati sunt Iessæi, propterea quòd ex Iesu procederent, quū discipuli eius essent, aut propter nominis Domini etymologiam. Iesus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominus hoc nomen habuerunt, priusquam ipsi Christiani uocarētur. Ab Antiochia autem, uelut suprà meminimus, & sicut ueritatis ratio habet, discipuli & uniuersa Ecclesia Dei, Christiani uocari cœperunt. Repereris autem ô studiose, etiam hoc argumentum in commētarijs Philonis, in libro de Iessæis ab ipso inscripto. Qui horum cōuersationem, & laudes horum exequens, & monasteria ipsorum in uicinia circum Mariam paludem recensens, nō de alijs quibusdam narrauit quàm de Christianis. Hic enim quum esset in regione (Mareotim autem locum appellant) & deductus esset ab ipsis ad monasteria eius loci, magnam utilitatē assequutus est. In diebus enim paschatis illic uersatus, & uitam ipsorum uidit, & quomodo quidam per sanctam paschatis hebdomada omni esu dilato degebant, alij uerò interpositis duobus diebus edebāt, alij etiam in uesperam. Fuerunt autem hæc omnia à uiro peracta ad tractationem argumenti de fide ac conuersatione Christianorum. Tunc igitur uocabantur Iessæi per modicum tempus, post assumptionem Saluatoris, & Marco in Aegyptiorū regione Euangelium prædicante. Iuxta hæc tempora rursus aliqui ex Apostolis prodierunt, sectatores nimirum: dico autē Nazoræos, de quibus hic tracto, qui erant quidem genere Iudæi, & legi addicti, ac circuncisionem habentes. Verùm quemadmodum qui de specula ignem conspicati sunt, non intelligunt qua de causa illi rogum incenderunt, num utilitatis ac usus alicuius gratia hoc faciunt, aut ut uitæ suæ obsonia ad esum per ignem parent, aut ut lignorum quorundā ac sarmentorum, quæ ignis consumere solet, extirpationem faciant: sic etiam ipsi per imitationem igne accenso, seipsos incenderunt. Quum enim solum nomen Iesu audiuissent, & diuina signa quæ per Apostolorum manus fiebant uidissent, etiam ipsi in Christum credebant. Gnari uerò ipsum ex Nazareth in utero conceptum esse, & in domo Ioseph educatum, & propterea in Euangelio Iesum Nazoræum uocari, uelut etiam Apostoli Iesum Nazoræum dicunt, uirum approbatum, & in signis & in miraculis, &c. hoc nomen sibijpsis imposuerunt, ut Nazoræi appellentur: non autem Naziræi, hoc est, sanctificati. hæc enim dignitas olim primogenitorum fuit, ac Deo dicatorum. De quorum numero unus fuit Sampson, & alij post ipsum, & multi ante ipsum. Sed & Ioannes Baptista ex ijsdem sanctificatis Deo unus fuit, & uinum ac siceram non bibit. Talibus enim hæc uita uelut dignitati congrua decernebatur. Alij uerò Nasaræos seipsos uocauerunt. Fuit enim Nasaræorum hæresis ante Christum, & Christum nō nouit. Sed & omnes homines Christianos Nazoræos uocabāt, uelut dixi, & sic accusantes Paulum Apostolum appellant: Hunc hominem inuenimus pestem & peruersorem populi, præsidemq; sectæ Nazoræorum. Sanctus autē Apostolus non negat quidem nomen, non confitens horū hæresim: sed nomen ab aduersariorum malignitate propter Christum sibi illatum benignè suscipiens, coram tribunali dicit: Neq; in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut congregationem aliquam turbæ facientem, neq; quicquam eorum ob quæ me accusant feci. Confiteor autem hoc tibi, quòd iuxta uiam, quam hi sectam ac hæresim appellant, sic Deum colo, credens omnibus quę scripta sunt in lege ac prophetis. Et nō mirum est quòd Apostolus seipsum confitetur Nazoræum, quum omnes tunc Christianos hoc nomine appellarint, propter Nazareth ciuitatem: alio non existente nominis usu ad hoc tempus, quàm ut homines Christo credētes sic appellarent. de quo scriptum est, quòd Nazoræus uocabitur. Nam etiam nūc homines omnes hæreses æquiuocè Christianos uocant, qui Christiani non sunt: Manichæos inquā, & Marionistas, Gnosticosq;, atq; alios. Et tamen unaquæq; hæresis, etiam si aliud nomē habeat, hoc gaudens suscipit, quia per nomen ornatur. Videntur enim se ob nomen Christi iactare, non item fidem & opera. Sic etiam sancti Christi discipuli, tunc discipulos Iesu seipsos uocabant, uelut etiam erant. Quum

Iesus quid Hebræis sit.

B

Christianorum appellatio.

Philonis scripta.

C

Nazíræi alij à Nazoræis, itemq; Nasaræis.

autem ab aliȷs Nazoræi appellabantur, non renuebant, ſcopum conſiderantes eorum qui ip= A
ſos ſic appellabant, quòd uidelicet propter Chriſtum ipſos ſic uocabant. Nam & ipſe Domi-
Ieſus Nazoræus appellatus. nus Ieſus Nazoræus uocabatur, quemadmodum habent Euangelia & actus Apoſtolorum,
propterea quòd in Nazareth ciuitate, quæ nunc uicus eſt, educatus eſſet in domo Ioſeph, na-
tus uerò ſecundum carnem in Bethleem ex Maria uirgine, deſpõſa ipſi Ioſeph, qui in eandem
ciuitatem tranſmigrauit, poſtquam à Bethleem digreſſus in Galilæa habitauit. Porrò relati hi
hæreſiotæ, de quibus hic uerba facio, omiſſo nomine Ieſu, neq; Ieſſæos ſe uocauerunt, neq; in
Iudæorum nomine permanſerunt, neq; Chriſtianos ſeipſos appellauerunt, ſed Nazoræos, à
loci uidelicet Nazareth urbis cognomine. Per omnia uerò ſunt Iudæi, & nihil aliud. Vtuntur
aũt hi non ſolùm nouo teſtamento, ſed etiam ueteri, uelut etiam Iudæi. Non enim renuncia=
uerunt legi & prophetis, & receptis apud Iudæos libris, uelut antea relati: neq; aliud quid hi
ſentiunt, ſed iuxta prædicationẽ legis, ſicut & Iudæi, omnia rectè confitentur, abſq; hoc uideli=
cet quòd in Chriſtum credunt. Confitentur enim & mortuorum reſurrectionem, & ex Deo o=
mnia facta eſſe, Vnum autẽ Deum profitentur, & huius filium Ieſum Chriſtum. In Hebraica
uerò lingua optimè ſunt exercitati. nam apud ipſos lex & prophetæ & recepti à Iudæis libri,
Regnorum uidelicet & Paralipomena, & Eſther, & aliȷ omnes Hebraicè leguntur, uelut etiam
Nazoræorũ à Chriſtianis differentia. apud Iudæos. Verùm in hoc ſolùm à Iudæis differunt, itemq; Chriſtianis, quòd Iudæis quidẽ
non conſentiunt, eo quòd in Chriſtũ credunt. Cum Chriſtianis uerò non conſpirant, eo quòd
adhuc legi ſunt alligati, circumciſioniq; ac ſabbato, atq; aliȷs. De Chriſto uerò non habeo
quod dicam, an ipſi prædicta Cerinthi improbitate ducti nudum hominem ipſum putẽt: aut
uelut ueritas ipſa habet, per Spiritum ſanctum ex Maria genitum eſſe affirment. Eſt autẽ hæc
Nazoræorum hæreſis in Berrœorum regione circa cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ
Cocaba. partes, & in Baſanitide quæ Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraicè dicitur. Illinc enim initiũ B
factum eſt, poſt diſceſſum à Hieroſolymis omnibus diſcipulis in Pella habitantibus, quũ Chri
ſtus iuſſiſſet relinquere Hieroſolyma, ac ſecedere, quoniam paſſura eſſet obſidionem. Et hac
de cauſa Berrœam habitantes, illic, uelut dixi, uitam degebant. Hinc Nazoræorum hæreſis in-
itium habuit. Errauerunt autem & hi, circuncisionẽ iactantes. Et adhuc tales ſub maledictio=
ne ſunt, non potentes legẽ implere. Quomodo enim poterint implere ea quæ dicta ſunt in le=
» ge: Nempe ter in anno uideberis coram Domino Deo tuo, circa azymorum feſtiuitatẽ, & ten-
» toriorum fixorum celebritatem, & Pentecoſten, in loco Hieroſolymorũ. Concluſa enim lege, &
his quæ in lege ſunt expleri non potentibus, omnibus ſanè mente præditis manifeſtum fuerit,
quòd Chriſtus uenit completor legis, non legem deſtructurus, ſed legẽ impleturus, & maledi-
ctionẽ ablaturus contra legis tranſgreſsionem decretam. Poſtquam enim Moſes omne man=
datum præcepit, ad finem libri peruenit, & totum in maledictionem concluſit, dicens: Maledi-
ctus omnis qui non perſeuerat in omnibus uerbis quæ ſcripta ſunt in hoc libro, ut faciat ea.
Venit igitur ſoluens quidem ligata uinculis maledictionis, largiens autem nobis pro paruis
impleri non potentibus maiora, & non alterum alteri pugnantia ad operis impletionẽ, uelut
priora illa. Sic enim etiam antea per omnes ſectas ſæpe de ſabbatiſmo & de circunciſione atq;
aliȷs elaborauimus, quomodo Dominus nobis perfectiora largitus eſt. Quomodo igitur po-
terint tales excuſationem habere, qui Spiritui ſancto non obediuerunt, per Apoſtolos ad eos
» qui ex gentibus crediderunt loquuto: Ne onus imponatis, præter ea à quibus neceſſe eſt abſti
» nere, ſanguine ſcilicet, & ſuffocato, & ſcortatione, & eo quod ſimulachris ſacrificatũ eſt? Quo=
» modo uerò non excident à gratia Dei, quum Paulus apoſtolus dicat: Si circuncidimini, Chri=
» ſtus uobis nihil proderit. Qui in lege gloriamini, ex gratia excidiſtis. Sufficiet igitur & in hac
ſecta breuis hæc noſtra diſſertatio. facile eſt enim tales deprehendere ac confutare, & ſunt ma- C
gis Iudæi, & nihil aliud. Verùm hi Iudæis ualde inimici ſunt. Non ſolùm enim Iudæi hos odio
habẽt, ſed exurgentes mane, & in meridie, & circa ueſperam, ter in die, quando preces perficiũt
in ſuis ſynagogis, deteſtantur ipſos ac execrantur, dicẽtes: Maledic Deus Nazoræis. Nam his
amplius aduerſantur, propterea quòd cùm ex Iudęis ipſi ſint, Ieſum prædicant eſſe Chriſtum,
id quod aduerſiſsimũ eſt his qui adhuc Iudæi ſunt, & Chriſtũ nõ ſuſceperunt. Habent aũt Mat
Matthæi Euangelium Hebraicè ſcriptum. thæi Euangelium perfectiſsimũ Hebraicè. Apud ipſos enim hoc clarè, queãdmodum ab initio
ſcriptum eſt, Hebraicis literis adhuc ſeruatur. Non noui aũt an etiam genealogias ab Abraam
uſq; ad Chriſtũ amputauerunt. At quando etiam hanc hæreſim uelut debilẽ ueſpam, & dolorẽ
per uenenum inducentẽ deprehendimus, & per ueritatis doctrinam contriuimus, ad ſequen-
tes, ô chariſsimi, pergamus, à Deo auxilium implorantes.

Contra Ebionæos, XXX ſectam.

Ebion. EBion, à quo Ebionæi, deinceps ſequens, & ſimilia his ſentiẽs, multiforme mõſtrum, & ut
ita dicam, fabuloſæ illius multicipitis hydræ ſerpentariam formam in ſeipſo exprimens,
rurſus in mundo exortus eſt, ex horum quidem ſchola exiſtens, uerùm alia præter hos
prædicans ac exponens. Quemadmodum enim ſi quis copulaſſet ſibi ornamentum ex diuer-
ſis lapillis precioſis & ueſtem uariegatam, & ſplẽdidè ſe exornaſſet: ſic hic uiceuerſa, quicquid
horrendum eſt ac pernicioſum & abominabile, informeq; ac incredibile, & odio plenum, id à
ſingulis ſectis accepit, & ſeipſum in omnes efformauit. Samaritarum enim habet abominati=
onem, Iudæorum nomẽ, Oſſæorum uerò & Nazoræorum ac Naſaræorum opinionem, Cerin=
thianorum formam, Carpocratianorum improbitatem, & Chriſtianorum habere uult appel-
lationem:

A lationem:non enim profectò etiam actionem & mentem & scientiam, & Euangeliorum ac Apostolorum de fide assensum:uerùm medius,ut ita dicam,inter omnes existens nihil est. Sed " in ipso impletur quod scriptum est:Penè eram in omni malo, in medio Ecclesiæ ac synagogæ. " Quum igitur Samarita quidem sit per abominationem,nomen abnegat: Iudæum autem seipsum confitens,Iudæis se opponit:& quidē consentiens ipsis in parte,uelut postea in demonstrationibus de hoc,& in ipsius confutatione,Deo opitulante declarabimus. Hic enim Ebion contemporaneus horum fuit,ab ipsis uerò cum ipsis procedit.Primùm porrò ex affrictu & semine uiri,hoc est Ioseph,Christum natum esse dixit,uelut etiam à nobis dictum est, quòd eadem cum alijs in omnibus sentiens,in hoc solum differebat, quòd in lege Iudaismo addictus erat,circa sabbatismū ac circuncisionem, aliaq; omnia quæ apud Iudæos ac Samaritas perficiuntur.Adhuc plura uerò hic præter Iudæos,uelut Samaritæ,peragit. Addidit enim,ut obseruent contingere aliquos ex alijs gentibus:& quotidie si quando mulieri coniunctus fuisset, & ab ipsa surrexisset,baptizabatur in aquis,si copia esset marina, aut etiam alijs. Sed & si occurrisset alicui regressus ab immersione in aquas ac baptismo, similiter rursus decurrebat ad immersionem,atq; hoc sæpe unà cum uestimentis. Nunc uerò interdicta sunt omnino apud ipsos uirginitas & continentia,uelut etiam apud alias similes huic sectas.Tunc enim uirginitatē magnificabant,nimirum propter Iacobum fratrem Domini: & suos libros ad seniores ac uirgines scribunt.Initium autē huius cœpit post Hierosolymorum captiuitatem. Quandoquidē enim omnes in Christum credentes eo tempore in citeriore regione habitabant,maiori ex parte in Pella ciuitate quadam Decapolis,quæ in Euangelio scripta habetur, prope Batanæam & Basanitidē regionē,tunc eò digressis,& ipsis isthic uitam degentibus, ex hoc occasio contigit Ebioni.Et incipit quidem habitationem habere in Cocaba uico quodā,in partibus Carnaim, *Pellam habitāt Christiani. Cocaba.*

B Arnem,& Astaroth,in Basanitide regione,uelut fama ad nos perlata habet. Hinc sanè malam suam doctrinam auspicatur,unde & Nazoræi suprà mihi indicati sunt. Hic enim coniunctus illis,& illi huic,uterq; de propria improbitate alteri impertiuit. Et differunt quidē alter ab altero in aliqua re,uerùm in mentis peruersitate se mutuò expresserunt. Iam uerò in alijs quoq; libris,in alijs item sectis,dictum à me est,de loci Cocaborum situ,& de Arabia per longum. Et primùm quidē Ebion,uelut dixi, Christum ex semine uiri, hoc est ipsius Ioseph, esse decreuit. Temporis uerò progressu,& hucusq; sectatores eius,propria mente ad inconstantiam ac hæsitationem conuersa,alij aliter apud ipsos de Christo narrant.Fortasis autem ab eo quòd coniunctus fuit ipsis Elxæus pseudopropheta,apud Sampsenos & Ossenos,ac Helcessæos appellatos,uelut ille,imaginationem quandā de Christo & de sancto Spiritu recensent. Quidam enim ex ipsis etiam Adam Christum esse dicunt,illum primum formatum,& à Dei inspiratione insufflatum.Alij inter ipsos ex supernis quidē esse,præ omnibus uerò creatum esse, ut qui spiritus sit,& super angelos sit,omnibusq; dominetur,& Christus appelletur, & illic seculum sortitus sit:ueniat autem huc quando uult,uelut etiā in Adam uenit,& patriarchis apparuit corpore induto,& ad Abraam uenit,& Isaac ac Iacob.Idem in extremis diebus uenit,& ipsum corpus Adam induit,& conspectus est homo,& crucifixus est,& resurrexit,& ascendit. Rursus autem quando uolunt,dicunt non:sed in ipsum uenit spiritus, qui est Christus, & induit ipsum qui Iesus appellatur. Et multa est apud ipsos uertigo, alijs aliter atq; aliter de ipso tractantibus. Et suscipiunt quidem etiam ipsi Euangelium secundum Matthæum: nam hoc solo etiam ipsi,uelut Cerinthus & Merinthus,utuntur. Appellant autem ipsum Euangelium secundum Hebræos,sicut reuera habet,quòd Matthęus solus Hebraicè & Hebraicis literis in nouo Testamento Euangelij editionem ac prædicationem fecit.Iam uerò etiam aliqui dixerunt, Euange- *Elxæus pseudo propheta.*

C lium secundum Ioannem de Græca lingua in Hebræam translatum esse, & in Iudæorum gazophylacijs haberi,his uidelicet quæ sunt in Tiberiade,& repositum esse inter apocrypha, uelut quidam Iudæi ad fidem conuersi exactè nobis exposuerunt.Quin & librum actuum Apostolorum similiter ex Græca lingua in Hebraicam conuersum, fama refert illis in gazophylacijs haberi,ut etiam ex hoc Iudæi hi qui legerunt & nobis recensuerunt, in Christum crediderint.Erat autem ex ipsis quidam Iosephus,non scriptor & historiographus ille uetus, sed à Tiberiade,qui temporibus Felicis Constantini Imperatoris illius senioris uixit, & ab ipso Imperatore Comitum dignitatem assequutus est,& potestatem accepit ædificandi ecclesiam Christo in eadem Tiberiade,& in Diocæsarea,& in Capernaum,& alijs ciuitatibus.Et multa passus est ab ipsis Iudæis,priusquam Imperatori manifestaretur. Hic Iosephus inter dignitate præstantes uiros apud ipsos connumeratus erat.Sunt autem hi post patriarcham Apostoli appellati,asidentq; patriarchæ,& cum ipso sæpe asiduè in nocte ac die degunt,cōsulendi gratia, & ut referant ad ipsum ea quę sunt in lege.Patriarcha aūt illo tēpore Ellel nomine erat. Arbitror enim Iosephum sic nomen ipsius dixisse,si non ex tēpore fallor: ex genere uerò Gamaliel erat, qui apud ipsos patriarcha fuit.Ratiocinari aūt licet,uelut etiam alij prodiderunt, hunc esse generis illius primi Gamalielis,qui tēporibus Saluatoris uixit, & secundum Deum consiliū dedit,ut abstinerent ab insidijs contra Apostolos struendis.Quum aūt morti uicinus esset Ellel, cupiuit Episcopū uicinū urbi Tiberiorum ad se uenire, & accepit ab ipso sacrum lauacrum in excessu,per medicæ curationis prætextum.Ipsum enim per prædictum Iosephū, uelut qui medicus esset,accersiuit,& omnibus à se remotis episcopum rogauit,dicens: Largire mihi signaculū in Christo.ille uerò accersitis ministris,præcepit aquam parari,uelut qui morbi gratia au- *Gazophylacia Iudæorum in Tiberiade. Comitum dignitas. Ellel patriarcha Iudæorum Christianus fit. Iosephus comes ex Iudæo Christianus factus.*

xilium aliquod adhibere uellet, quum per aquas grauiter ipse patriarcha ægrotaret. Ministri A autem fecerunt iussa: non enim nouerunt, quũ patriarcha pudoris gratia omnes à se remouisset. Quare sic sacro lauacro ac sanctis mysterijs patriarcha dignus euasit. At uerò Iosephus mihi ipsi hæc retulit. ex ore enim ipsius hæc omnia audiui, & non ab aliquo alio, in senecta ipsius, circa septuagesimum ætatis ipsius annũ, aut etiam ultrà. Ab ipso enim perductus sum ad Scythopolim. Cum enim migrasset à Tyberiade, possessiones illic in Scythopoli præclaras acquisiuit. Nam in domo ipsius beatus Eusebius Italiæ episcopus urbis Fregellæ, à Constantio ob fidem orthodoxam fugatus, hospitio exceptus erat: & ad huius uisitationẽ ego & alij fratres illuc profecti, etiam ipsi apud ipsum diuertimus. Ex conuersatione uerò ipsius Iosephi intra ædes eius, & de rebus ipsius percunctantes, & cognoscentes quòd ex illustribus apud Iudæos fuit, exquirentesq; ipsius propositum, & quomodo ad Christianismũ deuenit, hæc omnia clarè audiuimus, & non ex auditu alterius cuiusdam. Vnde etiam memoratu digna ad credentiũ ædificationem opinati, ea quæ circa uirũ sunt transacta, propter ea quæ in Hebraicam linguã translata in gazophylacijs reposita sunt, non incassum omnem rem prædicti Iosephi apposuimus. Erat enim uir qui non solùm Christianus fidelis fieri dignus factus est, sed qui etiã Arianos ualde notauit. In illa enim ciuitate, Scythopoli inquã, solus hic orthodoxus fuit, oẽs uerò alij Ariani. Et nisi Comes fuisset, & Comitis dignitas Arianorũ persecutionẽ ab ipso prohibuisset, non sustinuisset hic uir in urbe morari, præsertim sub Patrophilo Ariano episcopo, qui multum potens fuit & diuitijs & austeritate, & apud regẽ Constantium noticia, ac dicendi libertate. Erat porrò & alius quidam iunior in urbe ex Hebræis rectam fidẽ habens, qui non ausus fuit in aperto, sed occultè nos uisitabat. Verisimile uerò quiddam ac ridiculũ Iosephus narrabat, & puto etiã hæc ipsum uera dixisse. Dicebat enim, quòd mortua ipsius conthorali, uetitus fuerit ne ipsum raperent Ariani, ac clericum efficerent. sæpe enim blanditi ipsi fuerant, & si B hæresi ipsorum crederet, polliciti maiores profectus, uel etiam episcopatũ. qua de causa dicebat se alteri uxori coniunctũ esse, quo ipsorũ electiones effugeret. Verùm redeo ad narrationẽ argumenti de patriarcha, & ipso Iosepho, ut si qui legere uelint, per illius uerba à me relata, idipsum exactè clarũ faciamus. Et iam, uelut ille narrabat, patriarcha lauacrũ suscipiente, per cõmissuras in foribus introspiciens, inquit, considerabam quæ ab episcopo ac patriarcha fiebãt, menteq; recondebam, & apud meipsum reponebam. Et idem patriarcha auri molem quandã satis magnam in manibus habens, extenta manu episcopo dabat dicens: Offer pro me. scriptũ est enim, per sacerdotes Dei ligari ac solui in terra, & erunt eadem ligata ac soluta in cœlo. Quũ igitur hæc facta essent, inquit, & apertæ essent fores, interrogabatur patriarcha à uisitantibus, quomodo per auxilium se haberet: & confitebatur se optimè habere. Etenim norat quod dicebat. Postea uerò quum episcopus per duos aut tres dies sæpe ipsum uisitaret in medici prætextu, obdormiuit patriarcha cum bono deposito, tradito proprio filio ualde iuuene, ipsi Iosepho & alteri cuidam æquissimo. Omnia itaq; peragebantur per hos duos, propterea quòd patriarcha adhuc puer & infans esset, & in manibus ipsorum educaretur. In hoc tempore, quum mens Iosephi sæpe uexaretur per mystica quæ facta erant in lauacri tractatione, considerabat quinam faceret. Et erat quædam gazophylacij domus cõclusa: gaza autem in Hebræa lingua significat thesaurum. Quum itaq; multi multa cogitarent de hoc gazophylacio propter conclusionem per sigillum, Iosephus clandestinè ausus id aperuit, & pecunias nullas reperit, uerùm libros pecunijs præstantiores. Legens autem inter hos, uelut iam dixi, Euangelium secundum Ioannem, de Græca lingua in Hebræam translatum, inueniebat etiam Actus Apostolorum. Quin & Euangelium secundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et his perlectis, rursus animo uexabatur, tristatus quodammodo de fide Christi. Iam uerò ex duobus argumentis C compunctus, nimirũ librorum lectione, & mystico patriarchæ ductu ac imitatione: & tamẽ corde indurabatur, qualia fieri solent. Cùm autẽ in his attereretur, adolescit puer relictus ab Ellel, qui in patriarcham educabatur. nemo enim alius rapit principatus apud Iudæos, sed filius patri succedit. Vbi igitur ad uigorem ætatis adolescens peruenisset, corrumpebant ipsum quidã coætanei ociosi, & adsueti malis. Fortassis autem, ut puto, Iudas hic uocabatur. Non tamẽ certò scio, propter tempus. Transtulerunt itaq; coætanei iuniores, ad multa mala studia, ad corrumpendas mulierculas, & libidines scelestas, ita ut per magicas quasdã incantationes conarentur ipsi opitulari ad proteruitatẽ, illecebras quasdam perficiendo, & per præstigias cogendo liberas mulieres, ut necessariò perducerentur eò ut ab illo corrumperentur. Iosephus autẽ, & ille alter cum ipso senex, necessariò puerũ comitantes, ægrè ferebant, & sæpe reprehendebãt ipsum, atq; uerbis admonebant. Ille uerò magis adolescentibus obediebat, occultans turpia, & negans. Neq; enim audebat Iosephus aperto sermone eloqui illius facinora, sed uelut per scientiã exhortabãtur. Proficiscuntur itaq; ad Gadara ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim undiquaq; qui lauare uolunt ad dies aliquot, morborum uidelicet deponendorũ gratia: id quod diabolicum est strategema. Vbi enim miracula à Deo facta sunt, ibi aduersarius perniciosa sua retia ponere anticipauit. Nã uiri & fœminæ illic lauãtur. Iuxta Sycyriã uerò fœmina quædã libera in balneo erat formæ pulchritudine excellẽs. Et adolescens ille proteruitatis suæ cõsuetudine illectus, deambulãs in aere, latus suum ad fœminæ latus affricuit. Illa autem signauit se in nomen Christi, ut quæ Christiana esset: cui neque necessariũ erat delinquere, & inter uiros ac fœminas lauari. Contingunt aũt hæc simplicibus

Eusebius Fregellæ episcopus exul.

Clerici facti à defunctis primis uxoribus.

Gaza Hebræis thesaurus.

Euangeliũ Ioannis, et Actus Apostolorum Hebraicè.

Aquæ calidæ in Gadara.

A bus & idiotis hominibus, qui per præceptorum negligentiam non sunt muniti doctrina. Et tamen ut ostenderet Deus sua miracula, adolescenti suus conatus non successit, ipsi inquam patriarchæ. Misit enim ad ipsam, & munera constituit: illa uerò nuncijs contumelia affectis, non flectebatur proterui illius inani opera. Hinc auxiliarij eius cognito adolescentis dolore, quem ex fœmina illa conceperat, aggrediũtur maiores quasdam præstigias construere, uelut ipse Iosephus mihi per longum clarè exposuit. Abducunt enim miserum illum adolescentem post occasum solis in propinquas tumbas (sepulchra autem sic appellantur, speluncæ uidelicet in petris effossæ ac constructæ) illuc abducunt prædictum adolescentem præstigiatores qui cũ ipso erant, & incantationes ac eiurationes & studia impietatis plena in ipsum faciunt, & in nomen prædictæ fœminæ. Cæterùm ex uoluntate Dei hæc in mentem ueniũt alterius senioris qui cum Iosepho erat, & ille sentiens quæ fiebant, ea Iosepho communicat. & primùm quidem miserum seipsum pronuncians, dixit: Miseri (inquit) nos ô frater, & perditionis uasa, cui assidemus? Iosephus autem causam percunctatus, non prius audiuit ex ipso per sermones, quàm ubi senex correptum ipsum manu abduxisset eò, ubi conuentum perditi illi cum adolescentulo in monumentis incantationis gratia faciebant. & præ foribus quidem stantes, quæ ab illis fiebant, auscultabant: illis uerò egredientibus, secedebant. Nondum enim multa uespera erat, sed uelut esse solet ad solis occasum, oculo adhuc obscurè uidere potente. Post exitum igitur impijssimorum è monumento, ingressus est Iosephus, ac deprehendit etiam alia quædam curiositatis studia humi prostrata, quibus ubi urinam & sanguinem adiecissent, & puluerem ammiscuissent, illi egressi sunt, uelut ille dixit. Cognouit autem insidias, ob qualem fœminã hæc ab ipsis maleficè perpetrata essent, & obseruabat an præualerent. Vbi igitur non præualuerũt præstigiatores (nam per signaculum Christi, & fidem, fœmina auxilium percepit) cognouit a- *Incantationis uanitas.*

B dolescentem per tres noctes tolerare, ac expectare fœminæ accessum: deinde uerò pugnare aduersus eos qui hanc curiositatem fecerant, quòd assequutus illam nõ esset. Hoc tertium instructionis ad fidem opus Iosepho contigit, quòd non ualuit incantationis uis, ubi erat nomen Christi & signaculum crucis. Non tamen persuasus est ut Christianus fieret. Postea porrò apparet ipsi in somnis Christus, dicens: Ego sum Iesus quem parentes tui crucifixerunt, uerùm crede in me. Ille uerò nondum persuasus, incidit in morbum magnum, & desperatum. At Dominus rursus apparet ipsi, iubens ut credat in ipsum, & sanitatem assequuturũ esse promittẽs. Ille uerò promissione facta rursus fefellit, & in duritia permansit. Recidit autem secundariò in morbum, eúmque similiter desperatum: relictusq; uelut moriturus à cognatis suis Iudæis, quòd mysticè ab ipsis semper fieri solet, id ab his audiuit. Nam uir quidam senior legisperitus eum accedens, in aurem insusurrauit, dicens: Crede in Iesum crucifixum sub Pontio Pilato præside, qui filius est Dei, & ex Maria postea natus est, & Christus Dei est, & ex mortuis resurrexit: nam ipse ueniet iudicare uiuos ac mortuos. Hæc ipse Iosephus palàm mihi recitauit, id quod uerè dicere possum. Sed & ab alio quodam tale quid audiui, qui adhuc Iudæus erat, propter metum Iudæorum, sed inter Christianos sæpe uersabatur, & Christianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deserto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem ascenderem à Hierichunte, & obijcerem ipsi de Christi aduentu, ipso nihil contradicente. Quum autem admirarer, & interrogarem ipsum causam (erat enim & legisperitus, & contradicere potens) cur non contradiceret, sed persuaderetur tot ac talia de Christo Iesu Domino nostro audiens: reuelauit mihi etiam hic, quòd morti uicinus audiuerit ab ipsis susurrum in aurem, nimirum: Iesus Christus crucifixus filius Dei de te iudicaturus est. Verùm hæc mihi de his, & circa hunc sermonem hoc loco, uelut quæ reuera audiui, apposita sint.

C Iosephus autem adhuc ægrotabat. & quum audiuisset à seniore, uelut dixi, cum alijs, Iesus Christus te iudicaturus est, adhuc obdurabatur. At Dominus rursus ex benignitate sua per somnij uisum, Ecce, inquit, sano te: sed tu ubi surrexeris, crede. Vbi autem conualuisset rursus à morbo, non credidit. Itaque sano ipsi rursus Dominus apparet per somnium, conquerens de ipso ob quam causam non crederet. & promittit ipsi Dominus dicens: In certitudinem fidei, si quod uolueris signum diuinum in nomine meo operari, inuoca me, & ego faciam. Erat autem quidam insanus in ciuitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade uidelicet. & quum sæpe uestis indueretur ipsi, eam dilaniabat, uelut tales facere solẽt. Iosephus igitur uolens experiri uisionem, dubitans autem adhuc, uerecũdia detinebatur. Assumit itaq; hunc intrò, & præclusis foribus, acceptaq; aqua in manum, eaq; crucis signaculo signata, insanum hominẽ respersit, ac dixit: In nomine Iesu Nazoræi crucifixi egredere dæmoniũ ab ipso, & sanus fiat. Homo uerò magno clamore edito, humũ prolapsus, & multa spuma ab ore emissa lancinatus, ad multum tempus immotus permansit. Iosephus itaq; putabat hominem mortuum esse. Ille uerò post tempus, perfricta facie surrexit: & conspicatus suam nuditatẽ, seipsum occultauit, & manus pudendis prætendit, non amplius sustinens propriã nuditatem uidere. Itaq; amiculo ex his quæ apud ipsum Iosephum erant, indutus, ad statum prudentiæ ac modestiæ deuenit, ipsiq; uiro ac Deo magnas gratias egit: gnarus quòd per ipsum salus sibi contigisset, & uirum per urbem prædicabat. Et sanè hoc signum notum factum est Iudæis qui illic erant, & multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Iosephus gazophylacijs apertis, & inuento nomine Dei scripto, eoq; lecto magna signa facit. Erat autem uerum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic uelut ipsi suspicabantur. Adhuc uerò permansit Iosephus obduratus corde.

Sed benignus Deus occaſiones ſemper præbens ſalutis bonas his qui ipſum diligunt, eas ex- A
hibet hominibus qui digni facti ſunt uita æterna. Accidit enim, ut poſtquã adoleuiſſet Iudas
patriarcha, de quo antea diximus (fortaſsis enim hoc ipſi nomen erat) præmium ac remunera
tionem Apoſtolatus Ioſepho daret. Et hic cum epiſtolis ablegatur in Cilicum terrã, illincq; re-
uerſus ab unaquaq; Ciliciæ ciuitate, decimas ac primitias de his qui in prouincia Iudæorum
ſunt, exegit. In hoc aũt tempore propius ſe Eccleſiæ applicat, haud ſcio in qua ciuitate: in ami-
citiamq; uenit eius loci epiſcopi, qui clandeſtinè ab ipſo Euangelia petiuit, ac legit. Quando-
quidem igitur uelut Apoſtolus (ſic enim apud ipſos, uelut dixi, dignitas appellatur) potentiſ-
ſimus eſſet, & ad conſtitutionem bonæ diſciplinæ legis (ſic enim ſe facere prætendebat) multos
Azanitæ, dia- malos conſtitutos ſynagogæ principes, & ſacerdotes ac presbyteros, & Azanitas, quos ipſi dia
coni dicti. conos aut miniſtros interpretantur, deponeret, & à dignitate amoueret, in multorum inuidiã
deuenit: qui uelut ulciſci ipſum conantes, curioſe hunc obſeruare, & quæ ab ipſo fiebant, inue
ſtigare non parum ſtudebant. Et ob hãc ſanè cauſam curioſiores aceruatim in domum ipſius
irruerunt, & deprehendunt ipſum Euangelia perlegentem: librumq; occupant, & uirum ra-
piunt humi trahentes ac clamantes, & non uulgares torturas ipſi inferentes. & abducunt qui-
dem ad ſynagogam, & flagris ipſum cædunt. & per legem hoc certamen primùm ipſi contigit.
Inſtitit autem epiſcopus ciuitatis, & abſtulit ipſum. Aliquando uerò deprehendunt ipſum in
itinere quodam, uelut ipſe nobis narrauit, & proijciunt ipſum in Cydnum fluuium. Quum au
tem à fluctibus raperetur, cogitarunt ex coniectura ipſum ſubmerſum eſſe, ac perijſſe. Verùm
ipſe paulo pòſt ſacro lauacro adhibetur: ſeruatus enim fuit. Aſcendit autem ad comitatum, &
Conſtantini regis amicus euadit, & obtulit atq; expoſuit omnẽ ipſi ſuarum rerum ſtatũ, quo-
modo eminentiſsimam apud Iudæos dignitatem habuiſſet, & quomodo uiſiones Dei ipſi pe-
nitus apparuiſſent, Chriſto ipſum uocante ad ſanctam uocationem, & ſalutem fidei ac cogni- B
tionis ſuæ. At bonus ille Rex, cùm Chriſti ſeruus eſſet in ueritate, & zelum Dei inter reges poſt
Dauidem & Ezechiam ac Ioſiam haberet, honorẽ dat ipſi, uelut iam dixi, dignitatis in regno
ſuo. Comitem enim ipſum conſtituit, iuſsitq; inſuper petere quicquid uellet. Ioſephus autem
nihil petijt, præterquam ut maximum hoc beneficium à rege conſequeretur, ut permitteretur
Eccleſiæ in Iu- ipſi per mãdatum regium, quo Chriſto Eccleſias ædificaret in ciuitatibus ac uicis Iudæorum,
dæorum urbi- ubi nunquam quiſquam potuit eccleſias extruere, propterea quòd neq; Græcus, neq; Sama-
bus à Ioſepho rita, neque Chriſtianus inter ipſos eſſet: & hoc maximè in Tiberiade, & in Diocæſarea, quæ &
extructæ. Sepphurin appellatur, & in Nazareth, & in Capernaum. Obſeruatur enim apud ipſos, ut non
ſit aliquis alterius gentis. Ioſephus itaq; acceptis literis & poteſtate unâ cum dignitate, in Tibe
riadem uenit, habens etiam epiſtolas ut de regijs expenſis ſumptum faceret: imò etiam ipſe ſti
pẽdijs à rege honoratus erat. Incipit itaq; in Tiberiade ædificare. Templum autem maximum
Adrianum prius in urbe fuit, & puto Adrianum hoc fuiſſe uocatum. Quum uerò hoc Adrianum imperfe
templum. ctum permanſiſſet, ciues ad publicum balneum id inſtaurare conabantur. quo comperto, Ioſe
phus ex hoc occaſionẽ habebat. Et ubi inueniſſet id per lapides quatuor cubitorũ ac quatuor
pedum ad aliquã altitudinem euectum, hinc incipit facere Eccleſiæ ſtructuram. Erat aũt opus
calce & alia materia. caminos itaq; extra urbem multos facere iuſsit, fortè ſeptem numero: for-
naces autem uernacula lingua uocant. At uerò callidi & omnia facere audentes Iudæi, à præſti
Iudæorum in- gijs apud ipſos fieri ſolitis non abſtinuerunt. Incantationibus enim quibuſdam ac curioſa ſe-
cantamenta. dulitate ignem ligare ac diſperdere generoſi illi aggreſsi ſunt, ſed non perfectè potuerunt. Ceſ-
ſabat itaq; ignis, & non operabatur: ſed extra propriam, ut ita dicam, naturam cõſtitutus erat.
Vbi autem hi qui combuſtilem materiam igni addere iuſsi erant, ligna uidelicet, ſiue ſarmen-
ta, nihil effeciſſent, Ioſepho rem ipſam ſignificauerunt. Commotus igitur uir ipſe, & zelo erga C
Dominum correptus, extra ciuitatem currit: & ubi aquam in uaſe afferri iuſsiſſet, accepto uaſe
aquæ coram omnibus (multitudo enim ingens Iudæorum confluxerat ad ſpectaculum, euen-
Crucis ſignacu tum uidere cupidi, & quid Ioſephus facturus eſſet) magna uoce crucis ſignaculũ proprio ſuo
lum. digito uaſi impoſuit, & inuocato nomine Ieſu ſic dixit: In nomine Ieſu Nazoræi, quem cru-
cifixerunt patres mei, & omnium horum circunſtantium, fiat uirtus in hac aqua, ad repro-
bationem omnis incantationis ac magiæ quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ ignis
ad perficiendam domum Domini. Et ſic accepit aquam in manum, & de aqua ſingulos forna-
ces reſperſit: & diſſoluta ſunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerſit. Turbæ uerò præ-
ſentes clamore edito, Vnus Deus qui auxiliatur Chriſtianis, ſeceſſerunt. Porrò quum ſæpe illi
uiro moleſti eſſent, poſtea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parua Eccleſia abſolu-
ta, ſic illinc diſceſsit. Ad Scythopolim uerò digreſſus, illic permanſit: uerùm in Diocæſarea
& alijs quibuſdam urbibus perfectè ædificauit. Hæc autem facta à me hic relata ſunt, libro-
rum interpretationis gratia, quomodo à Græca lingua in Hebraicam Euangelium ſecundum
Ioannem translatum eſt, itémque Actus Apoſtolorum. Et ſit hic huius hiſtoriæ ac narratio-
nis finis. Reuertar autem ad Ebionem. Nam propter Euangelium ſecundum Matthæum, ſer-
monis progreſſus coegit me apponere conſequentiam cognitionis ad nos perlatæ. Itaque in
Euangelium Euangelio apud ipſos ſecundum Matthæum appellato, non integro autem & pleno, ſed cor-
Matthæi apud rupto ac mutilato (Hebraicum autem hoc appellant) habetur, quòd fuerit quidam uir nomi-
Iudæos mutila ne Ieſus, & ipſe annorum circiter triginta, qui elegit nos, & uenit in Capernaum, ingreſſusq; eſt
tum eſt. in domum Simonis appellati Petri. & aperto ore ſuo, præteriens ſtagnum Tiberiadis dixit:

Elegi

A Elegi Ioannem & Iacobum filios Zebedæi, & Simonem, & Andream, & Philippum, ac Bartholomæum, & Iudam, & Thaddæum, & Thomam, & Simonem Zeloten, & Iudam Iscariotem: & te Matthæum sedẽtem in telonio uocaui, & sequutus es me. Vos igitur uolo esse duodecim Apostolos, in testimoniũ Israel. Et erat Ioannes baptizãs, & egressi sunt ad ipsum pharisæi, & baptizati sunt, & tota Hierosolyma. Et habebat Ioannes indumentum ex pilis cameli, & zonam coriaceam circũ lumbos suos. Et cibus eius (inquit) mel syluestre, cuius sapor erat ipsius mannæ, uelut encris, hoc est aquosa dulcedo in oleo: quò uidelicet ueritatis sermonem in mendacium conuerterent, & pro acridis, id est locustæ uoce, encrida, hoc est aquosam olei dulcedinem in melle facerent. Principium autem Euangelij apud ipsos sic se habet: Factum est in diebus Herodis regis Iudææ, uenit Ioannes baptizãs baptismum pœnitentiæ in Iordane fluuio, qui dicebatur esse ex genere Aaron sacerdotis, filius Zachariæ & Elizabeth: & egrediebantur ad ipsum omnes. Et postquam multa dixit, infert, quòd populo baptizato, uenit etiam Iesus, & baptizatus est à Ioanne. & ut ascendit ab aqua, aperti sunt cœli, & uidit Spiritum Dei in specie columbæ descendentis & ingredientis in ipsum. & uox facta est ex cœlo, dicens: Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et rursus: Ego hodie genui te. Et statim circumfulsit locum lux magna. Quem ubi uidisset, inquit, Ioannes dicit ad ipsum: Tu quis es Domine? Et rursus uox ex cœlo ad ipsum: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum est. Et tunc (inquit) prolapsus Ioannes ante ipsum, dicebat: Rogo te Domine, tu me baptiza. Ille uerò prohibuit ipsum, dicens: Dimitte, quia sic est decorũ omnia impleri. Vide uerò mihi adulteratã apud ipsos undiquaqꝫ doctrinã, quomodo omnia clauda, obliqua, & nullã rectitudinẽ habentia. Etenim Cerinthus & Carpocras eodem utentes Euãgelio, ab initio Euãgelij secundũ Matthæum, per genealogiam uolunt declarare Christum ex semine Ioseph & Mariæ esse.

Encrides pro Acrides à Iudæis suppositũ.

B Hi uerò alia quædam cogitant. recisis enim genealogijs apud Matthæum, initium faciũt (uelut antea dixi) dicentes: Factũ est in diebus Herodis regis Iudææ, & Caiphæ pontificis, uenit quidam Ioannes nomine, baptizans baptismum pœnitẽtiæ in Iordane fluuio, & cætera. Quandoquidem enim uolunt Iesum quidem reuera hominẽ esse (uelut antea dixi) Christum uerò in ipso factum esse eum qui in specie columbæ descendit, quemadmodũ iam etiam apud alias sectas inuenimus ipsi coniunctum, & esse ipsum Christum ex semine uiri & mulieris genitum: rursus negant ipsum esse hominem, nimirum à sermone quẽ dixit Saluator, cùm annunciaretur ipsi. Ecce mater tua & fratres tui foris stant: nimirum, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extenta ad discipulos manu, dixit: Hi sunt fratres mei & mater mea, qui faciunt uoluntatem patris mei. Hinc (uelut dixi) omni nequitia refertus Ebion, per multas formas ostendit seipsum esse monstrosum, iuxta ea quæ suprà sunt à me relata. Vtuntur autem & alijs libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clementem scriptis, multa corrumpentes in ipsis, & pauca uera relinquentes, uelut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis quas scripsit encyclicis, quæ in sanctis Ecclesijs leguntur: quòd alium habeant characterem fides ipsius & sermo, ab his quæ ab illis sub nomine ipsius in circuitionibus corrupta sunt. Ipse enim uirginitatem docet, & illi non admittunt. Ipse enim laudibus uehit Heliam & Dauidem & Sampsonem, & omnes prophetas, quos illi abominantur. Itaque in circuitionibus totum in seipsos transtulerunt, mentientes contra Petrum multis modis, quasi ipse quotidie se in aquam immerserit, purificationis gratia, uelut etiam ipsi. Ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisse, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, uelut etiam ipsi faciũt. nam & ipse Ebion & Ebionitæ penitus ab his abstinent. Quum autem interrogaueris unum ex ipsis, qua de causa animatis non uescuntur? non habentes quod dicant, respondent imprudenter, ac dicunt,

Circuitiones Petri, liber à Clemente scriptus.

Epistolæ Clementis encyclicæ.

C Propterea quòd ex coitu & commixtione corporum talia sint, non uescimur. Quare ipsi toti ex permixtione uiri & mulieris producti abominabiles sunt, iuxta ea quæ ipsi ex ore suo nugaciter euomunt. Baptisma porrò etiam ipsi accipiunt, præter hoc quòd quotidie baptizantur, & in aquas se mergunt. Mysteria autem faciunt ad imitationem sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum per azymos, hoc est non fermẽtatos panes. Et alteram mysterij partem per aquam solam. Duos uerò quosdam constituunt ex Deo ordinatos, unum quidem Christum, alterum uerò diabolum. Et Christum quidem dicunt futuri seculi accepisse sortem. Diabolo uerò hunc mundum concreditum esse, ex præcepto uidelicet omnipotentis, ad petitionem utriusque ipsorum. Et ea de causa Iesum genitum esse ex semine uiri dicunt, & electum, atque sic secundum electionem filium Dei uocatum, ab eo qui ex supernis in ipsum uenit Christo in specie columbæ. Non dicunt autem ex Deo patre ipsum genitum esse, sed creatum, uelut unum archangelorum: uerum maiorem illis esse, ipsum uerò dominari & angelis & omnibus ab omnipotente factis: & uenisse ac exposuisse, uelut Euangelium apud ipsos appellatum habet. nempe: Veni ut destruam sacrificia: & nisi cessaueritis à sacrificando, non cessabit à uobis ira. Et hæc atque eiusmodi sunt apud ipsos studia. Actus uerò Apostolorum alios esse dicunt, in quibus multa habentur impietate ipsorum referta. Vnde non oscitanter se contra ueritatem armarunt. Scalas enim quasdam, & in ipsis scalis expositiones Iacobi proponunt, uelut qui exponat contra templum & sacrificia, contráque ignem in altari, & alia multa uanitate plena. Nam & Paulum hic accusare non erubescunt, per conficta quædam uerba ex maleficio ac errore pseudapostolorum suorũ: Tarsensem quidem ipsum (uelut etiam ipse confitetur, & non negat) dicẽtes; uerùm ex Græcis ipsum esse asserẽtes, occa-

Mysteriorũ Ecclesiæ ritus.

occasione accepta ex loco ob ueritatis studium ab ipso dicto, nempe: Tarsensis sum, non igno- A
bilis urbis ciuis. Deinde asserunt ipsum esse Græcum, & ex patre Græco: ascendisse autem in
Hierosolyma, & per tempus illic mansisse, concupiuisseq; filiam sacerdotis in uxorem accipe-
re, & huius gratia proselytum & accessorium factum esse, & circuncisum esse. Deinde cùm puel-
lam assequutus non esset, ira concitatum esse, & contra circuncisionem scripsisse, & contra sab-
batum ac legem. Cæterùm omnibus modis sycophantam agit callidus ille serpens, & inops
Ebion Hebræis inops. mentis. Ebion enim Hebræis inopem significat. Inops enim reuera & mente, & spe, & opere est,
ut qui Christum nudum hominem putet, atque sic in inopia fidei spem de ipso habet. Profectò
ipsi seipsos iactant, ac inopes asserunt, propterea quòd, inquiunt, temporibus Apostolorum
uendiderint bona sua, & posuerint ad pedes Apostolorum, & ad inopiam ac renunciationem
uenerint, & ob id ab omnibus inopes uocentur. Sed neq; hoc uerum est apud ipsos, sed natu-
ra reuera Ebion uocabatur, iuxta prophetiam opinor, inops & miser, nomen ex patre suo ac
matre sua adeptus. Quot uerò alia horrenda & adulterata, improbitateq; referta apud ipsos
exercentur? Quum enim quis ex ipsis aut in morbum inciderit, aut à reptili morsus fuerit, de-
scendit in aquas, & inuocat cognomina in Elxai relata, cœli ac terræ, salis & aquæ, uentorum &
angelorũ iusticiæ inquiũt, & panis ac olei, & incipit dicere, Opẽ ferte mihi, & remouete à me do
lorẽ. Iam uerò etiam superius à me ostensum est, quòd Ebion quidem hæc non nouit: uerùm po-
stea sodales eius coniuncti ipsi Elxai, habuerunt quidem Ebionis circuncisionem & sabbatum
Christi & Spiritus sancti mẽsura apud Elxai. ac mores, ipsius autem Elxai imaginationem, ut putent Christum quidem esse imaginem uiro
similem, hominibus inuisibilem, miliariorum nonaginta sex longitudine, nimirum schœno-
rum uiginti quatuor, latitudine uerò schœnorum sex, miliariorum uiginti quatuor, crassitudi
nem autem secundum aliam quandam mensurationem metiuntur. Coram ipso uerò stetisse
etiam Spiritum sanctum in specie fœminæ inuisibiliter, & eundem eiusdem mensuræ esse. Et B
unde (inquit) cognoui mensuras, quoniam uidi à montibus, inquit, quia capita ipsorum præ-
minebant. Et quum mensuram montium didicissem, cognoui Christi & Spiritus sancti mensu
ras. Iam uerò mihi de his dictum est in Ossæorum hæresi. Nunc autem in digressione hæc
recensui, ut ne quæ apud singulas gentes ac sectas sunt, & apud alios quoque reperiuntur, per
obliuionem à nobis repetita putentur. Hic igitur Ebion etiam ipse in Asia habuit prædicatio-
nem, & Romæ: radices autem spinosarum propaginum habet à Nabathea & Paneade ut plu-
rimum, à Moabitideq;, & Cocaborum regione, in Basanitide terra, ultra Adraas. Sed & in Cy-
pro. Cogunt autem adolescentes ad ducendas uxores præter ætatem, ex mandato uidelicet
præceptorum apud ipsos. Seniores enim habent hi, & synagogæ principes. Synagogam au-
tem appellant suam Ecclesiam, & nõ Ecclesiam. Christi uerò nomine solum gloriantur. Et non
solum unis nuptijs coniunctionem facere permittunt: sed si quis uelit etiam prioribus nu-
ptijs disiunctis, alteris copulari, usque ad secundas ac tertias nuptias. Omnia enim apud i-
psos licenter peraguntur. Abraam confitentur, & Isaac ac Iacob, Mosemq; ac Aaron, Iesum-
que Naue, qui simpliciter Mosi successerit, nihil autem fuerit. Post hos non amplius aliquem
prophetam confitentur. Sed etiam reprobant ac subsannant Dauidem ac Solomonem. Si-
militer Esaiam & Hieremiam, & Danielem ac Ezechielem, Eliámque ac Helissæum reprobant.
Non enim assentiuntur ipsis, blasphemantes ipsorum prophetias. Sed & solum Euangelium
suscipiunt, Christum autem prophetam ueritatis dicunt, & Christum filium Dei, iuxta profe-
ctum & coniunctionem cultus ac ductus qui ex supernis ipsi accessit. At uerò prophetas in-
telligentiæ prophetas esse dicunt, & non ueritatis. Ipsum autem solum uolunt esse prophe-
tam, & hominem & filium Dei, & Christum, & nudum hominem, uelut diximus. Verùm ob
uirtutem uitæ peruenisse ad hoc ut filius Dei uocetur. Neque enim totum quinque librorum C
Mosis opus admittunt, sed uerba quædam reijciũt. Cùm autem ipsis dixeris de animatorum
esu, quomodo Abraam apposuit angelis uitulum & lac: aut quomodo Noe comedit & audi-
„ uit à Deo dicente, Macta & comede: & quomodo Isaac & Iacob immolarunt Deo: similiter &
Moses in deserto: illis quidem fidem non habet, & dicit: Quid opus est me legere ea quæ sunt
in lege, quum uenerit Euangelium? Vnde igitur tibi contigit de Mose & Abraam nosse? Noui
enim quòd cõfitemini ipsos esse iustos, & quod ipsos patres uestros inscribitis. Deinde respon
det ac dicit, Christus mihi reuelauit, & pleraq; ex lege maledictis impetit, Sampsonem, Daui-
dem, Heliam, Samuelem, & alios. Redarguitur autem undiquaq; circulator ille à Saluatore,
qui palàm & in summa ex una dictione totam ipsius fraudulentam doctrinam confutat ac di-
„ cit: Venit Ioannes in uia iusticiæ, neq; edens, neq; bibens, & dicunt, Dæmonium habet. Venit
„ filius hominis edens ac bibens. Et non omnino quòd etiam uulgaria non ederit Ioannes, aut
quòd quidlibet ederit Saluator, ut suspicari quis posit, etiã de interdictis. Verũ Scriptura em-
phasim indicat ueritatis, ut edacem ipsum esse ac potorem, nihil aliud sit quàm carnes edere,
ac uinum bibere. & non edere, neq; bibere, quòd carnes non assumpsit & uinum, sed locustas
solum & mel Ioannes comedit. Manifestum est autem, quòd & aquam assumpsit. Quis uerò
non nouit Saluatorem, ubi resurrexit à mortuis, edisse, uelut sancta ueritatis Euangelia habẽt,
quòd datus est ipsi panis, & frustum piscis assi: quibus acceptis comedit, & dedit discipulis: ue
lut etiam circa mare Tiberiadis fecit, ubi & edit, & distribuit. Et multa sunt quæ de hoc dicere
possim. Oportet autẽ me exactè ad cõfutationem uerborũ ipsorum marcidorum ac putrido-
rum, quæ ab ipsis prædicant, peruenire, & ipsorum subuersionem facere. Et primùm quidẽ de
Chri-

Christum non esse nudum hominem.

Virginis appellatio.

A Christo, quòd nudus homo non sit, dicendum est. Non potest enim is qui per omnia homo genitus est, signi gratia mundo dari, uelut de ipso præuaticinatus est Spiritus sanctus, quãdo ad Achaz dicit: Pete tibi signum. & quum ille nõ petiuisset, tũc inquit Propheta: Ipse Dominus dabit uobis signum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo autem non appellatur, quæ uiro coniuncta est, & nuptijs copulata mulier. Sed illa propriè uirgo dici poterit, quæ citra uirum conceptionem Dei Verbi in ueritate habuit. Velut etiam ipse Esaias in alio loco dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionem reddentis inimicis. Antequam parturiret, peperit: priusquã ueniret dolor partus, effugit, & peperit masculũ. Quis audiuit tale? & quis uidit talia? Si parturijt terra in una die, & peperit gentem semel, quoniam parturijt Sion liberos suos. Ego autem dedi expectationem hanc, & non recordati sunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio: & qualis eruditio, quàm uirginẽ gignere citra dolores partus, id quod nusquam factum est: & propter ipsum ab Elizabeth iuxta promissionem genitũ esse filium Ioannem? etiamsi Ioannes per dolores partus genitus est. Quomodo igitur hi ex semine nudũ hominem decernunt Saluatorem? Quomodo uerò non cognoscetur, uelut Hieremias de ipso dicit: Homo est, & quis cognoscet ipsum? de ipso etiam narrans Propheta dixit: Quis cognoscet ipsum? Si uerò de nudo homine dixisset, omnino sanè & pater ipsum cognouisset, & mater, cognatiq; ac uicini, contubernalesq; ac conciues. At quoniam ex Maria est genimen ac fœtus, ex supernis uerò uenit Deus Verbum, non à semine uiri, sed ex Patre quidem ex supernis genitus in ueritate, sine tẽpore, & sine principio. in extremis uerò diebus in utero uirginis nasci uolens, & ex ipsa carnẽ in seipsum efformare: ob id dicit Propheta, Et homo quidem est, quis uerò cognoscet ipsum? quoniam Deus ex supernis uenit unigenitus, Deus Verbum. Multa porrò miseria est erroneorum illorum, dum prophetarum & angelorum testimonia obliterant, & Ebionis

B impostoris admittunt, qui suam uoluptatem explere uult, & Iudaica tractat, & à Iudæis alienatus est. Velut quando Gabriel uirgini bonum nuncium ferebat, ipsa dicente: Quomodo erunt hæc, quia uirum non cognosco: certitudinem compromittens dixit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obũbrabit tibi, quapropter & quod nascitur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. In eo enim quod dixit, Quod nascitur, ostendit carnem quidem ab ipsa, & aliam incarnationem: ex supernis uerò à cœlis, uirtutem altissimi, & Spiritum sanctum obumbrare sanctæ uirgini, & ex supernis descẽdisse unigenitum Dei, Deum Verbũ, & quomodo incarnatus est, & quomodo ab ipsa in ueritate natus. Quot uerò alia huiuscemodi sunt? Soleo aũt, uelut promisi, non latius expaciari, ut ne opus mihi ad magnam molem excrescat. De alijs uerò consequenter exponam, quæ & contra Petrum, & contra alios Apostolos ementiuntur. Dicit enim, quòd Petrus singulis diebus immersionibus in aquas usus sit, priusquam ipse panem assumeret. Et uide ipsorũ calumniã, & subdolam circulatoriæ ipsorũ doctrinæ fraudem. Ab eo enim quòd ipsi inquinati sunt, & lasciuius sæpe multa faciunt in terra, ad persuasionem suæ certitudinis, aqua largè utuntur, quo uidelicet seipsos decipiãt, purificationes per immersiones se habere putantes. Et hæc in Apostolos debacchari non erubescunt, & quidẽ cum Dominus redarguat ipsorum improbitatem, in eo quod Petrus dixit, quando uenit ad lauãdum pedes ipsius, Non lauabis pedes meos in æternum. & illatio à Saluatore exijt, Nisi lauero pedes tuos, non habes partem mecum. Et illo rursus respondẽte, Non solum pedes, sed & caput: dicit Dominus, Qui lotus est semel, non opus habet nisi ut pedes solum lauet, est enim mundus totus. Ostendit igitur, quòd nõ oportet immersionibus uti, & moribus inutilibus, & præceptis ac doctrinis hominum. uelut etiam in altero Euangelio concordat cum propheta, & di-

C cit: Populus hic labijs me honorat, cor uerò ipsorum procul est à me. Frustra autem colũt me, docentes doctrinas præcepta hominum. Alioqui qua de causa indignabatur pharisæis ac scribis, utentibus lotionibus urceorum ac poculorũ, & aliorum uasorũ, & lauantibus manus crebrò? Et perfectè pronunciat, quòd illotis manibus edere, non inquinat hominem. Quare non solum immersiones horum subuertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostendit: & uolenti manus lauare, nõ esse nociuũ. Quomodo uerò de esu carnium non statim ipsorũ dementia redarguetur? Primùm quidem Domino edente pascha Iudæorum. pascha aũt Iudæorum agnus erat, & azyma, hoc est panes non fermentati, & edebantur carnes agninæ igne assatę, uelut etiam discipuli eius dicunt: Vbi uis ut paremus tibi ut edas pascha? Et ipse Dominus dicit: Abite in ciuitatem, & inuenietis hominem portantem amphoram aquæ, & sequimini ipsum quocunq; ingressus fuerit, & dicite patrifamilias, ubi est diuersoriũ, ubi faciam pascha cum discipulis meis? Et ostendet uobis cœnaculum stratum, illic parate. Rursus autem ipse Dominus dicit: Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscum. Et nõ dixit simpliciter pascha, sed hoc pascha, ut ne quis ad suã rapiat opinionem. Pascha aũt erat, uelut dixi, carnes assatæ igne, & aliæ. Verùm ipsi dissipata uerborum ueritatis consequentia, dictum immutauerũt, id quod omnibus manifestum est ex coniunctis uerbis. Et discipulos quidem fecerunt dicẽtes, Vbi uis ut paremus tibi ut edas pascha? Et ipsum uidelicet dicẽtem: Non desiderio desideraui carnes hoc pascha comedere uobiscũ. Vnde uerò non deprehendet ipsorum malicia, cùm consequentia clamet, uocẽ Non esse appositiciam? Nam pro eo quod dixit, Desiderio desideraui, ipsi apposuerũt aduerbiũ Non. Ipse uerò reuera dicebat, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscũ. At illi adscripta uoce Carnes, seipsos seduxerũt, maliciose agẽtes ac dicẽtes, Nõ desiderio desideraui hoc pascha carnes comedere uobiscũ. Clarè autem ostenditur, quòd & pascha

Esus carnium.

Pascha Iudæorum.

perfe-

perfecit,& carnes edit,uelut antea dixi.Sed & per uiſionem redarguuntur,quæ reuelata eſt ſan- A
cto Petro,per linteum habens omnes in ſe feras ac pecora, reptilia & uolatilia, & per uocē Do-
„ mini dicentem:Surge,macta,& comede. Et quum Petrus diceret,Nequaquam Domine, nihil
„ inquinatum aut immundum ingreſſum eſt in os meum : dicit Dominus, Quæ Deus purifica-
„ uit,tu ne inquines. Reperietur enim ex duobus modis,ueritatis confirmatio.Siquidem enim
dicent, contra omnia edulia ſanctum Petrum ſermonem extendere ac dicere, Nunquam in-
quinatum aut immundum introiuit in os meum , ut & boues & capras & oues & uolucres in-
quinata apud ipſum dicantur : ſtatim redarguentur ex priore ipſius uita. Nam poſtquam u-
xorem duxiſſet,& liberos ſuſcepiſſet,& ſocrum haberet,conuenit Saluatorem,ex Iudæis origi-
nem ducens.Iudæi autem & carnibus ueſcuntur,& carnis eſus apud ipſos non eſt abominabi-
lis,neq; interdictus. Itaq; cum ipſe ab initio carnes ederit, aut etiamſi dixerim uſquequò cum
Saluatore conuerſationem incepit, oſtendetur quòd nihil inquinatum duxit ex his quæ non
inquinata dicuntur.Nam non contra omnia produxit inquinatum & immundum,uerùm de
his quæ lex inquinata & immunda dixit. Cùm autem hoc demonſtratum ſit, quòd non de o-
mnibus carnibus ipſe dixit, uelut inquinatis & immundis , ſed de his quæ in lege inquinatæ
ſunt & immundæ: Deus ſanctæ Chriſti Eccleſiæ characterem tradens, dixit ipſi, ut nihil inqui-
natum duceret.Omnia enim ſunt mūda, quæ cum gratiarum actione ac benedictione Dei ac-
cipiuntur.Imò etiam ſi de uocatione gentiū ænigma habuit,ut ne putaret eos,qui ſunt in præ-
putio,inquinatos aut immundos, tamen indicatio Petri non de homine opinionem habuit,
ſed de interdictis in lege,id quod omnibus clarum eſt, & nugatoria ipſorum ratio undiquaq;
dilabitur. Apoſtolorum autem nomina ad perſuaſionem eorum qui ab ipſis decepti ſunt, per
prætextum ſuſcipiunt:libroſq; ex nominibus ipſorum fingentes,ſcripſerunt ex perſona Iaco-
bi & Matthæi,& aliorum diſcipulorum, inter quæ nomina etiam Ioannis Apoſtoli nomen re- B
cenſent,ut undequaq; ipſorum dementia deprehendatur.Non ſolum enim redarguit ipſos o-
„ mnibus modis,dum dicit:In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum,& Deus erat
„ Verbum:ſed etiam quòd ſanctorum prophetarum teſtimonia ex Spiritu ſancto procedens, &
ea quæ à Saluatore dicta ſunt exactè exponens,in ſingulis argumētis in Chriſto impletis pro-
ponit. A` quibus prophetis hi ſeipſos abalienarunt. Et ſtatim oſtendit, quomodo his qui ad
„ Ioannem Baptiſtam à phariſæis miſſi fuerant,ipſe Ioannes reſpondet dicens:Ego uox claman
„ tis id deſerto,dirigite uiam Domini,quemadmodum dicit Eſaias propheta.Et rurſus ipſe Ioā-
„ nes dicit,teſtimonio à prophetis accepto,à Dauide inquam, quando Dominus menſas num-
„ mulariorum euertit,ac dixit:Ne facite domum patris mei domum emporij:memor eius quod
„ ſcriptū eſſet,Zelus domus tuæ exedit me. Et rurſus ipſe Ioānes dixit,quòd Eſaias uidit, quum

Miraculum à Ioanne editū.

eſſet in Spiritu ſancto. Rurſus autem idem ſanctus Ioannes prædicans in Aſia,mirabile opus
feciſſe narratur ad ueritatis delineationem.Cùm enim uitam degeret admirandam, & dignita
tem ueritatis ipſius decentem, & penitus non lauaretur , coactus eſt à Spiritu ſancto progredi
uſq; ad balneum,dixitq;: Accipite mihi quæ pertinēt ad balneum. & quum comites ipſum ſe-
quentes mirarentur,uenit ad ipſum balneum.& ubi perueniſſet ad eum qui lauantium ueſtes
ſuſcipere ſolet,interrogauit : Quis eſt intus in balneo? At olearius ſeruādis ueſtibus inſeruiēs,
(in gymnaſijs enim hoc officium aliquorū eſt,quotidiani alimenti acquirendi gratia)ad Ioan
nem dixit,Ebion intus eſt. Ioannes uerò ſtatim intelligens Spiritus ſancti ductum , ob quam
cauſam impuliſſet ipſum uſq; ad balneum uenire(uelut dixi)memoriæ uidelicet gratia , ut re-
linqueret nobis ueritatis argumentum,qui ſint ſerui Chriſti & Apoſtoli ac filij eiuſdem uerita-
tis,qui uerò uaſa Diaboli,& portæ inferni,non ualentes contra petram , & ædificatam ſupra i-
pſam ſanctam Dei Eccleſiam:ſtatim ubi ſeipſum turbaſſet,& leuiter fleuiſſet ut omnes audirēt, C
in teſtimonium ac declarationem impollutæ ueritatis doctrinæ:Feſtinate,inquit,fratres,egre-
diamur hinc ne cadat balneū, & pereamus cum Ebione qui intus eſt in balneo,propter ipſius
impietatem.Et nemo miretur de eo quòd audit,Ioannem cum Ebione congreſſum eſſe.Multo
enim tempore beatus Ioannes in uita permanſit, & uſque ad Traiani regnum durauit. Quòd

Paulus contra Ebionem defenſus.

autem omnes Apoſtoli auerſentur Ebionis fidem, & alienam à ſua prædicatione & ab Apoſto
lico charactere duxerint, omnibus manifeſtum eſt. Cæterùm de ſancto Paulo , quo modo ip-
ſum maledictis inceſſunt,multa dicere poſſum.Primùm enim dicunt ipſum eſſe Græcum,& ex
„ gentibus,proſelytū autem factū eſſe poſtea.Quomodo igitur ipſe dicit de ſeipſo? Hebræus ex
„ Hebræis,ex ſemine Abraam,de tribu Beniamin,iuxta legem phariſæus,abundantius æmula-
„ tor exiſtens paternarum mearum traditionū.Et in alio loco dicit:Iſraelitæ ſunt, & ego : ſemen
Abraæ ſunt,& ego.&,Circunciſus octauo die.&,Educatus ad pedes Gamalielis.&,Hebræus ex
Hebræis. At ô horribilium reptilium horrendi ſuſurri, & draconiformes ſibili, & uanitatis ue-
nena.Cuius uerò teſtimonium recipiemus?Ebionis & ſodalium eius, aut ſancti Petri dicentis:
„ Sicut ſcripſit uobis frater meus Paulus,quæ nam ſunt profunda ac difficilia intellectu,quæ in-
„ docti parumq; firmi detorquent per ſuam ignorantiam. Rurſus autem ſanctus Paulus etiam
ipſe teſtatur de his quæ à Petro dicta ſunt,dicens:Et Iacobus & Ioānes & Cephas, qui uideban
„ tur eſſe columnæ , dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis. Etſi enim Tarſenſem ſeipſum
„ dixit,non ex hoc omnino datur occaſio, his qui uoces uenantur ac obſeruant ad ſuā ipſorum
& credentium ipſis ſubuerſionem, rem ita ſe habere. Nam & Barnabam dicit Ioſeph aliquan-
do uocatum,Barnabam uerò tranſnominatum,hoc eſt filium cōſolationis,Leuiten,Cyprium
genere:

A genere:& non omnino, quia Cyprius erat, non erat à Leui. Sic etiã sanctus Paulus, etiãsi à Tarso originem trahebat, non erat alienus ab Israel. Nam quum dispersi essent multi temporibus Antiochi illustris, & alijs temporibus quando incidit bellũ, captiui facti ac dati in obsidionẽ, qui quidem captiui abducti sunt, permanserunt in quibusdam locis: qui uerò hac de causa recesserunt, habitarunt ubi quisq; locum occupauit. Quemadmodum etiam sanctus Hieremias de Israel dixit, uelut sæpe hoc ipsum contigit, ut effugerint à facie hostium. Ait enim: Et ad Citienses si deueneris, neq; illic tibi requies erit. Omnibus aũt manifestum est, quòd Citium Cypriorũ insula appellatur. Citij enim Cyprij sunt, ac Rhodij. Sed & in Macedonia genus Cypriorum ac Rhodiorum habitauit. & ea de causa habetur in Macchabæis, quòd exiuit semẽ ex terra Citiensium. Nam ex semine Græcorum est Alexãder Macedo. Cæterùm loco & sermone ita ferente, historiam de his recensui, quòd mutatione locorum & habitationis facta, multi ex semine Israel per successionem alias regiones inhabitauerunt. dicebantur enim etiam singulas regiones patrias habere. Quemadmodum etiam filiæ Iothor defensionem Mosis patri nũciauerũt, quomodo remotis pastoribus, pecora ipsarum potasset, & illæ profectæ de hoc proprio patri narrauerunt. Et quum ille diceret, Cur festinastis hodie uenire ad ipsum? dixerunt: Vir Aegyptius liberauit nos à pastoribus, & hausit aquã, & potauit pecora nostra. Et statim idem dixit ad ipsas: Cur non adduxistis ipsum huc, ut ederet panem? Quis autem non nouit quòd Moses est filius Ambram & Iochabeth, Ambram uerò Chaat, Chaat Leui, Leui Iacob, Iacob Isaac, Isaac Abraam? Et non ab eo quòd uocatus est Moses Aegyptius, omnino nobilitatis ac seminis intercidit consequentia. Hi igitur qui ab Ebione seducti sunt, relicta uia, ad multas distortas uias & accliuem semitam mentem conuerterunt. Amplius autem circuncisionem se habere iactant, hoc esse putantes signaculum ac characterem patriarcharum ac iustorum qui se-

Citienses Cyprij dicuntur.

B cundum legem uixerunt, per quam illis se adæquatos esse opinantur: & sanè à Christo eius confirmationem ducere uolunt, uelut etiam Cerinthus:. Nam & hi iuxta nugatorium illius sermonem dicunt: Sufficiens est discipulo, ut sit sicut magister eius. Circuncisus est enim, inquiunt, Christus, & tu circuncidere. Et ut per omnes modos confundantur erroris semina, quemadmodum frænum mari ex Deo definitum est, claustráque ac portæ arenæ terminus, & præceptum hoc: Hucusque progredieris, & non transgredieris, sed in teipso conterentur fluctus tui, inquit: Sic etiam hi in seipsis consumentur. At illic quidem ex diuino præcepto ad bonum ordinem maris, ex Deo dicta est termini ratio: hîc uerò malitia & error à seipso excæcans mentem, & piam rationem auersans, contra seipsum uelut fluctus excitans, impias prius prædicatas ab ipsis opiniones alijs fluctibus in seipso collidens, & in seipso semper conterens, seipsum destruere anticipauit. Aut quemadmodum horrendum reptile quod seipsum uastat, & ad caudam conuertitur, hanc arrodens, & sic seipsum consumens. Hoc enim factum esse tradunt tempore quodam ab aspidibus, conclusis in dolijs, ita ut singulæ alias cõsumpserint: & quæ reliquis sæuior ac magis immanis fuit, sola relicta superfuerit, quam fame coactã à propria cauda seipsam depascere incepisse, tradunt quidam naturalium rerum scriptores in Aegyptiorum regione. Vnde & congruenter nomen ipsi imposuerunt, propter caput Gorgonis, Aspidogorgona hanc appellantes. Sic etiam uana sapientia præditus Ebion, & sodales eius, seipsos conscindunt, & ab initio illa destruunt, ob quæ etiam se iactant. Christus enim seipsum non circuncidit, puer enim erat. Gloria uerò misericordi Deo, quòd seipsum proposuit Ebion, ut uera non confiteretur, ut & hoc ipsi in confutationem cederet. Si enim dixisset ipsum Deum ex supernis uenisse, & circuncisum esse octauo die à Maria: quum tunc Deus esset, & permisisset ex propria uoluntate, exhibuisset sanè circulatori probabilem circuncisio-

Aspidogorgon.

C nis rationem. Quando uerò nudum hominem ipsum natum esse, & ab hominibus circuncisum profert, non amplius causa est puer, etiamsi octauo die circuncisus est. Non enim seipsum circuncidit, sed ab hominibus circuncisus est. Nam pueri non circuncidunt seipsos, & neque autores sunt suæ circuncisionis, sed parentes ipsorum. Illi enim quum parui sint, pueriliter se gerunt ex ignorantia, & neq; sciunt quid ipsis à parentibus contingit. Nos aũt & Deum ipsum dicimus de cœlo uenisse, & in utero uirginis Mariæ per tempus, quantum pueri in utero gestari solent, permansisse, donec perfectè à uirgineo utero incarnationem & dispensationis mysterium sibijpsi disponeret: per quod mysterium etiam circuncisus est uerè, & non in apparentia, octauo die. Venit enim ad implendum legem ac prophetas, & non ad dissoluendum: & non ut legem alienã pronunciaret, sed ex ipso datam, & quæ usque ad ipsum in figuris permanserit, quo in ipso & per ipsum rursus, quod deficiebat in lege impleretur, ut figuræ ad spiritualem perfectionem progressæ, in ueritate & ab ipso, & ab Apostolis ipsius prædicarentur, non amplius figuræ existentes, sed ueritas. In hoc enim implebatur id quod in lege dictum est, quod usq; ad ipsius tempus durauit, & in ipso cessauit, atq; in complementum transmutatum est, quod uidelicet dixit Sepphura: Cessauit sanguis circuncisionis filij mei: & non dixit, circunciderunt puerum meum. Non enim disponebat missus angelus ut circuncisio fieret, sed neque sanguinem circuncisionis timens recessit, sed admonitionis gratia, quòd puer sanguinem circũcisionis sedaturus esset, ubi, quod audiuit, disposuit, discessit. Atq; audi qualis puer, præterquàm de quo dixit propheta? Et uolent quòd fuissent igne combusti, quia puer natus est nobis, & filius datus est nobis: genitum quidem puerum ostendens in ueritate, quo ueram incarnationem significaret. Filius uerò datus est nobis, inquit, ut ostendat Dei

uerbum ex supernis, & filium Dei ipsum indicatum esse, & in utero incarnatum esse: & utraq; A
habere, Deum & hominem, ipsum Deum, ipsum hominem, ipsum filium ex supernis datum es
se, ipsum puerum genitum esse, in quo cessauit circuncisionis sanguis. uelut etiam in Euãgelio
„ dicit, quando ueniebant Græci uolentes ipsum uidere, & ueniebant ad Philippum, & dicũt ad
„ ipsum: Ostende nobis Iesum. Et Philippus Andreæ, & Andreas Iesu dicit: Quidã Græci uolunt
te uidere. & statim Dominus respondet dicens: Nunc uenit gloria Dei. ut ostenderet circunci-
sionem quidem præteriisse, carnalem illam, & quæ figuræ inseruijt ad tempus: uerùm in carne
præputium habere in spiritu maiorem circuncisionem, quæ speculatur Christum, & ipsum in
ueritate comprehendit. Si uerò uolunt hi dicere, quomodo igitur Christus circuncisus est? au-
dient: Iam quidem, ô uos seducti, ostendimus uobis, ob quã causam circuncisus est. Nam pro-
Circuncisionis Christi causæ.
pter multas causas circuncisus est. & primùm ut ostenderet seipsum in ueritate carnem assum-
psisse, propter Manichæum, & eos qui dicunt in specie ipsum apparuisse. Deinde ut ostenderet
quòd non esset coessentiale corpus deitati, uelut Apolinarius inquit: sed neq; ipsum ex super-
nis detulisset, sicut dicit Valentinus. & ut confirmaret circuncisionem, quam olim dederat, iu-
stè inseruijsse usq; ad suum aduentum. Et ut non haberent Iudæi excusationem. Si enim non
fuisset circuncisus, poterãt dicere: Non potuimus Christũ suscipere. Et aliàs oportebat ipsum,
qui præceperat Abraam ut circuncideretur, signaculi apparentis gratia, dati uerò ad figuram
ueri ac inuisibilis: nunc circuncidi, & hoc signaculum confirmare. fiebat enim apparens illa cir
cuncisio propter hæsitationem ipsius Abraam, quãdo sanctus & iustus ille in dubitatione di-
xit: Num centum annos nato filius gignetur? &, Num Sarra anicula gignet filium? Et sta-
„ tim Dominus: Accipe mihi arietem triennem, & capram, & uaccam, & cætera. & circa solis oc-
„ casum ubi uidit faces ignis, & clibanum, & alia, dixit ipsi Deus per increpationem: Semen
„ tuum inquilinum erit in terra aliena, & in seruitutem adigent ipsum per annos trecentos, cer- B
„ titudinis gratia propter hæsitationem ob quam dixisti: Num centum annos nato filius gigne
„ tur? At ut ne seruitute pressum semẽ, ab idololatris ac incredulis Aegyptijs, obliuiscatur Dei
patrum ipsius, imposuit ipsi & ipsis circuncisionem carnalem, ut uidentes recordentur ac re-
uereantur, & non negent ipsum. Et durauit hæc usque ad Christum. & hac de causa etiam ipse
circuncidi uoluit, & homo factus est in ueritate, ex supernis progressus ex patre Deus uerbum.
& non deposuit deitatem, sed carnem gestauit in ueritate, perfectamq; incarnationem habuit,
ac circuncisus est, omnia disponens in ueritate, ut & Iudæi, uelut dixi, excusationem non habe
rent, & Manichæi atque alij redarguerentur. & ut circuncisus rationabiliter, circumcisionem
dissolueret, & aliam maiorem ostenderet, nõ uelut qui non haberet, & sibijpsi constitueret: sed
qui haberet quidem, ostenderet autem quòd hac non amplius esset opus, sed maiore. Et quòd
Magorum historia.
statim genitus Deus erat, & non nudus homo, Magi clarè ostendunt. Nam post duorum an-
norum tempus, ut ostenderunt Herodi tempus stellæ, à bimatu, & infrà, progressi in Hieru-
salem ijdem Magi ubi interrogarunt & cognouerunt quòd in Bethlehem gignitur, & rursus
exiuerunt stella ducente ipsos, & uenerunt à Hierosolymis in Bethlehem, & ingressi inuene-
runt ipsum cum matre sua Maria, & prolapsi adorauerunt ipsum, & obtulerunt munera. Si i-
taque statim adoratur, non nudus homo est qui genitus est, sed Deus. Et non post triginta
annos, & non post baptisma Christus fit: sed statim Christus natus est à Maria uirgine Deus
„ & homo. Quapropter etiam angeli statim hymnis celebrant dicentes: Gloria in excelsis Deo,
„ & in terra pax, inter homines bona uoluntas. & nunciant pastoribus dicentes: Natus est uo-
„ bis Christus Dominus hodie in ciuitate Dauid. Et non solum hoc, ô decepte Ebion, ostendi-
tur: sed etiam à duodecimo anno reperitur sedens in medio sacerdotum ac seniorum, interro-
gans ipsos, & quærens cum ipsis, & admirabantur ob sermonem gratiæ qui progrediebatur C
ex ore ipsius. Et non post trigesimum annum hoc faciebat, ut dicere possis, quòd ex quo Spi
ritus uenit in ipsum, Christus factus est: sed statim à duodecimo, uelut dixi, anno, quemad-
„ modum scriptum est in Lucæ euangelio: imò etiam prius. Quum adhuc puer esset, inquit,
„ ascendebant Ioseph & Maria in Hierusalem, ut adorarent in festo, & reflectebant, & reman-
„ sit Iesus: & quærebant ipsum in itinere & inter cognatos suos, & non reperiebant. Habebat
„ enim Maria cognationem. Quum autem reflexisset & reperisset ipsum, dixit ipsi: Quid no-
„ bis fecisti fili? ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. In loco enim patris Ioseph ipsi
„ fuit. non enim erat ipsi pater secundum naturam. Deinde Dominus ad ipsam dixit: Quid est
„ quòd quærebatis me? non sciebatis, quòd in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? signi-
ficans quòd templum in nomen Dei, hoc est patris ipsius ædificatum est. Si itaque à pue-
ro nouit templum, & patrem, non profectò nudus homo genitus est: neque post trigesimum
annum, postquam uenit in ipsum species columbæ, filius & Christus uocabatur: sed sta-
tim in his quæ patris ipsius sunt, ipsum esse oportere docuit. Quòd autem Ioseph non e-
rat pater ipsius, sed patris loco, audi eundem Euangelistam dicentem, qui uidelicet antea
„ scripsit, ex persona Mariæ, Ego & pater tuus dolentes quærebamus te: quomodo rursus scri-
„ bit, Erat autem Iesus incipiens esse annorum circiter triginta, filius existens, uelut putaba-
tur, ipsius Ioseph. In eo enim quòd dicit, Velut putabatur, ostendit ipsum non esse filium
ipsius, sed putari. Deficiet me tempus, exponere pergentem ea quæ pertinent ad declaratio-
nem ueritatis, & ad confutationem inaniter sapientis Ebionis, & adulteratæ ac uanæ ipsius do
ctrinæ. Vnde enim non fuerit manifestum, quòd nõ pater erat Ioseph, sed loco patris habeba-
tur?

A tur? Ecce enim (inquit) uirgo in utero habebit, & pariet filium. & non dixit, Ecce mulier. Et rursus in alio loco dicit: Et pariet iuuencula, & dicent, non peperit. Quandoquidem enim aliqui Manichæorum & Marcionistarum dicunt ipsum genitum non esse, ob id pariet, & dicent, non peperit, quoniam non peperit Maria ex semine uiri. Et hi furiosi falsò dicunt ex semine uiri ipsam genuisse. Genuit igitur iuuencula in ueritate, & quòd iuuencula uirgo uocatur, & huius reliquiæ purificatio erant inquinatorum, audi legem dicentem, Accipe mihi iuuenculam fuluam: ut electum uas Mariæ ostenderet, propter igneum ruborem deitatis Saluatoris conceptum in uirgine. ignis enim est Deus (inquit) consumens. & dicit lex, Iuuenculam in qua iugum non ascendit super collum: ut ostenderet uirginem iuuenculam, quæ non nosset iugum nuptiarum uiri. Sed quid opus est mihi plurima disputare, quomodo rursus Esaias ex persona Domini dixit: Accipe tibi frustum chartæ nouæ magnæ: frustum quidem, propterea quòd sit uirgo ex semine uiri, resecta autem sit à mixtura uiri, & quòd resecta sit à naturali hominum consuetudine. Omnes enim homines ex semine uiri gignuntur. Christi uerò natiuitas, secundum naturam quidē ex muliere uirgine Maria incarnationem habuit, præter naturam uerò resecta est à consequentia secundum humanitatem: uelut etiam Iacob de seipso dicit, Ex germine filî mi prodijsti: & non dixit, ex semine prodijsti. & hac de causa dicit sanctus Esaias propheta. imò potius dominus ipsi dicit, Accipe tibi frustum chartæ: speciem consuetudinis significans, in qua omnia scribunt filij hominum. uelut etiam in centesimo trigesimooctauo Psalmo dicit: In librum tuum omnes scribentur, dies formabuntur, & nemo in ipsis. Libro enim assimilauit uterum. Et ob id Dauid dicit, Imperfectionem meam uiderunt oculi tui: hoc est, seminatum priusquā ego effigiarer, cognouisti me, & adhuc prius quàm ego seminatus essem. Hebræus porrò mirabiliter uerbum declarat. imperfectionem enim Golme uocauit, quod significat

Iuuencula pro uirgine.

Liber pro utero.

B similaginis grumum siue granū, nimirum quod nondū in panem deuenit, ac pistum est, sed uelut à grano frumenti sectus grumus, aut tenuis particula quæ ex similagine fit, sic æqualem speciei formam quæ secatur ex homine ad seminationem exactè loquens ostendit, & dicit in Græcam linguam sermone translato, imperfectionem, hoc est nō factam adhuc in utero formationem, aut ante uterum, uiderūt oculi tui. Nouit enim omnia Deus priusquam fiant, uelut scriptum est. Cæterùm per librum & frustum, uterus significatur. Et nō dixit, sume tibijpsi chartam, sed frustum, ob proprietatem præter hominum consuetudinem: chartæ, propter aptitudinem uteri ad hoc ut inscribatur: nouæ, propter nouitatem uirginis & impollutam integritatem: magnæ, magna enim reuera est Maria sancta uirgo coram Domino & hominibus. Quomodo enim non dixerimus hanc magnam, quæ incomprehensibilem concepit, quem cœlum & terra capere non potest? Ipse autem cum incomprehēsibilis sit, secundum proprium propositum ac uoluntatem uolens comprehēsus est, & non necessariò, nec coactus. Quapropter magnum est frustum, & nouum: magnum, propter miraculum: nouum, quia uirgo. Et scribe (inquit) in ipsum stilo hominis: & non dixit, Scribet in ipsum quis stilo hominis. neque dixit, scribet in ipsum homo: ut ne prætextum reperiret Ebion. Si enim dixisset, scribet in ipsum homo: habuisset quod diceret, homo Ioseph seminauit, & ex semine uiri genitus est Christus. Verùm Esaiæ ante septingentos quinquaginta tres plus minus annos dixit, scribe: ut à tempore interualli omnis ueritas conspiciatur, quòd nemo potuit ante septingentos quinquagintatres annos seminare eum qui gigni deberet. Num igitur frustra dicit prophetæ, Scribe? non, sed ut ostenderet, Spiritum sanctum qui erat in propheta, ipsum effectorem fieri conceptionis aduentus Christi in carnem in ueritate. Spiritus enim sanctus superueniet in te, inquit angelus Gabriel ad Mariam, &c. At uerò stilo hominis, est imagine hominis. Homo autem est Chri-

Chartæ nouæ magnæ frustū.

C stus Iesus, mediator Dei & hominum. Nam ex supernis uenit Deus uerbum, ex Maria uerò homo, non de semine uiri genitus. Et propterea statim dicit propheta, Et ingressus sum ad prophetissam: ut ostendat prophetissam Mariam, & non uxorem Achaz, uelut quidam errant, propter Ezechiam dictum esse putantes. Iam enim Ezechiaz undecim annos natus erat. Nono enim anno regni patris sui hoc uerbum prædicabatur: Ecce uirgo in utero habebit. Et postquam mortuus esset Achaz, ubi quatuordecim annis regnasset, statim dicit Scriptura: Et regnauit Ezechias, & erat annorum uiginti, dum ipse regnabat. Quomodo igitur quum in regno patris sui, qui quatuordecim annis regnauit, prædicabatur Emmanuel, qui ex uirgine gignitur, Ezechias gignetur, qui uiginti annorum regnauit post patrem suum? & non magis apparebit his qui ratione præditi sunt, quòd iam fuit natus, quando Propheta prædixit uerbum illud, tempore regni Achaz patris Ezechiæ? præsertim quum non fuerit prophetissa uxor Achaz, uelut omnibus manifestum est. Maria autem est quæ dixit, & uaticinata est: Ex hoc tempore beatam me dicent omnes generationes terræ. Ad quam ingressus est Gabriel, & nunciauit quòd Spiritus uenturus esset in ipsam, qui in Esaia loquutus est: & gignet filium, Dominum nostrum Iesum Christum per Spiritum sanctum, & non à semine uiri, uelut illi desipientes & errantes maledica lingua effutiunt. Porrò confutatus est uani illius etiam sabbatismus, itemq; circumcisio, & quotidianæ in aquam demersiones ab ipso factæ. In sabbato enim plurima curare Iesus studet: & non solum curat, sed etiam per duos modos medetur. præcipit enim curatis in sabbato, ut grabatum tollant, ac uadant. Sed & in sabbato lutum subegit, & cæci oculis imposuit. Est autem opus lutū subigere. Vnde gnari apostoli quòd solutum esset sabbatum, ab ipsius cum ipsis conuersatione ac doctrina, uellunt spicas in sab-

Esaiæ locus explicatus.

bato, torrentꝗ; ac edunt. Erat autem sabbatum secundarium primū, uelut habet Euangelium: A
Sabbata uaria. Varia enim sabbata decreuit lex. aliud quidem, quod secundum septenarium dierum numerum reuoluitur, natura sabbatum. aliud uerò propter subiacentes nouilunio secundū lunam, & consequentes festiuitates: uelut dies fixorum tentoriorum, & dies paschatis, quādo agnum mactant, & azyma comedunt. Insuper autem unum ieiunium ieiunant in anno, quod dicitur magnum: & aliud quod appellant paruum. Quando enim incidunt hi dies, aut in secūda sabbatorū, aut in tertia, aut in quarta, sabbatum etiam ipsum ipsis decernitur. Quapropter post factam azymorum diem, & definitam sabbati diem, in sabbato ex natura, quod post azymorum diem in sabbatum computatum fuit, inuenti sunt transeuntes per sata, & euellebant spicas, & torrebant ac edebant: ostendentes quòd solutum esset uinculum in sabbato decretum, *Sabbatum magnum est Christus.* quum uenisset magnum sabbatum, hoc est Christus, qui quietos nos fecit à peccatis nostris. Cuius figura erat Noe, quem ubi pater eius genitum uidisset, iuxta prophetiam imponebat ipsi nomen Noe, dicens: Hic quietos faciet nos ex peccatis nostris, id est duris operibus nostris. Noe uerò à peccatis quietos non fecit, sed in Christum prophetauit Lamech, qui per Noe significatur in ueritate. Noe enim requiem significat. Et Sebeth, quod sabbatū ac requiē interpreteris, est Christus, in quo quietus factus est Pater, & sanctus eius Spiritus: & omnes sancti homines in ipso quieti facti sunt, quiescentes à peccatis. Hic est magnum illud sabbatum, & perpetuum, cuius figura erat paruum sabbatum, quod inseruiebat usꝗ; ad ipsius aduentum, præceptum ab ipso secundum legem, & solutum in ipso, & impletum in Euangelio. Sic enim di„ xit: Dominus est filius hominis, etiam sabbati. Vnde discipuli confidenter sabbatum soluunt.
„ Nam & sacerdotes ante ipsos sabbatum soluerant, mactantes & Deo uictimas offerentes, ut ne cessaret uictima perpetua, & quæ quotidie offertur. Non solum autem ipsi sacerdotes prædicebant soluendum esse sabbatum, per hoc quòd non cessabant, sed etiam ipsa circuncisio sab- B
Circuncisio & sabbatū se mutuò destruebant. batum soluebat. Quum enim sæpe gigneretur puer in sabbato, sublatio ac destructio sabbati per circuncisionem fiebat. Sic utriusque dissolutio prædicebatur. Ostenditur enim, quòd circuncidentes genitum in sabbato, si exactè supputare uoluerint octauam diem, inuenientes ipsam incidentem in sabbatum, & circuncidentes, opus penetrarunt, & sabbatum soluerunt. Si uerò distulerunt, ut ne soluant sabbatum, nona deinceps peragunt circuncisionem, & soluerunt circuncisionem, & terminum præcepti octo dierum de ipsa. Imò neque erat perfecta prima circuncisio, sed signi gratia data est, & ad commonefactionem ipsorum postea, & propter hæsitationem ipsius Abraam, uelut dixi, obiurgati, & figuræ gratia illius magnæ circuncisionis, quæ omnia secundum æqualitatē implet in his qui digni fiunt. Etenim si hæc sanctificationis gratia erat, & hæreditatis regni cœlorum, ergo priuata est Sarra regno, & Rebecca, & Lia, & Rachel, & Iochabeth, & Maria soror Mosis, & omnes sanctæ mulieres: & non poterunt esse hæredes regni cœlorum, quum non potuerint circūcisionem Abraam habere, quam Deus ipsi dedit, iuxta horum rationem. Si uerò non priuatæ sunt hæ regno cœlorum, quanquam non participes fuerint circuncisione: nihil ergo ualet nunc carnalis circuncisio. Quid uerò iactat Ebion circuncisionem? quando etiam idololatræ & scelerati Aegyptij circuncisionem *Saraceni.* habent. Sed & Saraceni, qui & Ismaelitæ, circuncisionem habent. & Samaritæ ac Iudæi, & Idu*Ismaelitæ.* mæi, & Homeritæ. Plerique uerò ex his non propter legem hoc faciunt, sed temeraria quadam consuetudine. Et in summa multum temporis cōsumo, dum in huius nugis uersor, propterea
„ quòd ipse frustra nititur in hoc dicto, quod ipse Saluator dixit: Sufficiens est discipulo ut sit uelut magister eius. ut & ipse iactare possit suam circuncisionem, propter ipsius Christi circuncisionem, quæ sanè in Christo rectè peracta est. Attamen quando bestialis ille uult hunc sermonem de imitatione Christi accipere, non cunctabor ostendere quòd non propter hoc di- C ctus est. Statim enim declarat Dominus, dicens, quòd non propter hoc dixit, sed propter
„ persecutiones, & Iudæorum in ipsum debacchationem. & dicit: Si me persecuti sunt, etiam
„ uos persequentur. Si me odio habuerunt, etiam uos odio habebunt. Non me dicitis do-
„ minum & magistrum? & bene dicitis, sum enim. Si igitur patremfamiliâs Beelzebul uoca-
„ uerunt, quanto magis domesticos ipsius? Et non potest seruus esse super dominum suum, ne-
„ que discipulus super magistrum suum. Sit autem absolutus per omnia discipulus, uelut ma-
„ gister: hoc est, paratus ad persecutionem & maledictionē, & quicquid mali infertur. Vnde san-
„ ctus Paulus dicit: Imitatores mei estote, quemadmodum & ego Christi. Et non quòd ille do-
„ minum suum imitabatur, uelut non oportebat. neque enim dicebat, Deus sum, aut filius Dei sum, aut Deus Verbū sum: sed, Ego sum minimus apostolorū. &, Velut abortiuo uisus est etiā mihi. Si uerò tu Ebion hoc dictum accipis de imitatione Christi, & à circuncisione quam inaniter iactas, uis esse uelut magister, imò magis uelut dominus: ne in circuncisione ipsi te assimila, non enim tibi proderit. Transtulit enim Dominus huius tempus, uelut per multos testes clarè demonstrauimus. Venit enim, & impleuit, data perfecta circuncisione mysteriorum suorum, non in uno solo membro, sed toto corpore obsignato ac circumciso à peccatis: & non unam partem populi saluans, hoc est uiros solos, sed etiam totum populum Christianorum in ueritate, uirosꝗ; ac mulieres simul obsignās, & ad regni cœlorum hæreditatem liberaliter, & nō defectuose uni solùm uirorum ordini per imbecillitatem, signaculum exhibens, sed uniuerso populo per signaculum mandatorum ac bonæ doctrinæ regnum cœlorum reuelās. Si uerò uelut Dominus esse uis, ô Ebion, hoc est uelut magister, lōgè falleris. Ne in circūcisione

A illi assimilare: sed euoca Lazarum ex monumento, aut alium mortuum suscita, leprosos munda, aut cæcis uisum restitue, aut paralysi resolutum sana, si potes. Non potes autem, quia cõtrariè facis, incredulitate & uinculis carnis, & iustificationibus legis inexplebilibus occupatus. Si autem hæc facere non potes, ut non potes, propter tuam prauam fidem, non dico uelut Christus: non enim potes assimilari Deo, quum corruptibilis homo sis, & errore deceptus: imò neque nomen Christi in diuinis signis inuocare poteris: & si inuocaueris, nihil efficies. Si uerò etiam omnino operaris ut paralyticum restituas, habuit utiq; id per nomen Iesu quòd surrexit, & intelligentiam ab ipso accepit, ut tuum sabbatum non sufferat, sed per nomen eius qui ipsum sanauit, discat, Tolle grabatum tuum, & uade in domum tuam in sabbato. Iam uerò à me relatum est, quòd diuersimodè unusquisq; ipsorum de Christo sentit ac pronunciat. Aliquando quidem idem Ebion, ex affrictu nudum hominem ipsum genitum esse dicens: aliquando autem ab ipso appellati Ebionæi, filium supernè ex Deo uirtutem adeptum esse asserentes, & hunc in tempore Adam ipsum induisse ac exuisse. Quorum diuersas opiniones in uirtute Dei subuertimus. Et quid mihi opus est amplius commorari in importuosis & reciprocantem aquam habentibus locis? qui alicubi alluuntur, alicubi exsiccantur, ex quibus piscium eruptiones sæpe fiunt, & pedibus eorum qui ripas horum locorum adeunt, damnum, uelut iam dictum est, inferunt: ex eo quòd inter pisces reptilia quędam sint uenenum eiaculantia, pastinacæ inquam, & dracenæ, carchariæq; ac murenæ. Prætereo itaq; locum, rursus Deo gratias agens, quòd & hanc hæresim in tergum reiecimus, non oscitanter, sed diligenter confutatam. Ad alias autem deinceps nosipsos ô charissimi demus, diuino auxilio implorato, quo promissionis complementum ipse per nos perficiat.

B *Contra Valentinos, qui & Gnostici appellantur, XXXI. hæresim.*

POst hos Ebionæos appellatos, quorum improbitatem pertransiuimus, & per Dei uirtutem consequentes aliarum ferarum formas promisimus, uenena item reptilium ac morsus incutientes, utpote in doctrinis ipsorum, uelut in hiatu bestiæ uenenum eiaculantis, aut horrendi reptilis & basilisci conceptas: ad Valentinorum hæresim explicandam transibo, confutationem ipsorum pro uiribus facturus, qui sanè etiam Gnosticorum nomen sibijpsis imponunt. Et horum quidem differentiæ sunt decem, in una plaga somnij ipsorum, & coniugationibus, & octonarijs, & masculorum ac fœminarum seculis uicissim æqualiter percussis. Et non amplius quidem iuxta tempora ordinis successionem digeram, sed iuxta progressum ab altera ad alteram digrediar. In uno enim tempore hi omnes uelut fungi ex terra eruperunt, & uelut abominabilium ac graueolentium herbarum germina, & gramen spinosum, & uelut latebra multorum scorpiorum, ex uno omnes tempore in uitam excreuerunt. Et sicut antea dixi, instar fungorum sua deformitate sub unum contactum apparuerunt. Velut etiam sancto Irenæo iam de ipsis dictum est: contemporanei enim hi fuerunt. Vnusquisq; autẽ ab altero malam occasionem colligentes, aliusq; ab alio ampliorem adhuc doctrinæ gratiam cupiens, sibi ipsi prauæ inuentionis differentiam effigiarunt, & omnes Gnosticos seipsos nominauerunt, Valentinus inquam, & qui ante ipsum fuerunt Gnostici: imò & Basilides, & Saturnilus, & Colorbasus, Ptolemæus item, & Secundus, atq; Carpocras, & alij complures. Cæterùm etiamsi omnes hic nominauimus, propter exortus omnium in uno tempore coniunctionẽ, tamen prauæ sationis uniuscuiusq; maleuolentiam priuatim ac seorsim explicabimus. Interim uerò ad propositum hæresiarcham & tragœdiæ portam deueniemus, Valentinum inquã, & ipsius doctrinam. Valentinus igitur hic tempore succedit his qui antepositi sunt, Basilidi & Saturnilo, C Ebioniq; ac Cerintho & Merintho, & sodales eius. Hi enim omnes uno tempore in uitam exorti sunt: modico autem tempore præcesserunt Cerinthus & Merinthus ac Ebiõ. simul enim cum his qui ante ipsos indicati sunt, excreuerũt. Patriam equidem ipsius, aut unde natus sit, pleriq; ignorant: nulli enim scriptori curæ fuit huius locum ostendere. Ad nos autem per auditum fama quædam peruenit. Quare non præteribimus, ut ne etiã huius natalem locum indicemus. In ambiguo quidem est, an uera dicturi simus: tamen famam ad nos perlatã silentio non prætcribimus. Dicunt enim ipsum fuisse Phreboniten Aegypti maritimum, in Alexãdria uerò institutum esse Græcorum literis. Vnde & imitatio Theogoniæ Hesiodi, deorum triginta apud ipsum Hesiodum relatorum. Et ipse fabulosa gentium poesi in mente sua concepta, & ab his qui cum ipso & ante ipsum à ueritate exciderunt, opinionem adeptus, etiam ipse uelut Hesiodus, alijs nominibus in alia transmutatis, mundum decipere uoluit. Nam & hic triginta deos ac cœlos adducere uult, quorum primum est Profundum, uelut ipse mente delyrus dixit: quomodo sanè & opinionis ipsius fundator Hesiodus chaos primum deorum dixit. Cui autem non clarum est, chaos & profundum eandem significationem habere? Vide uerò mihi circulatoris illius tragicam fabulam, & improbam doctrinam. Triginta enim hic, uelut dixi, secula adstruere uult, quæ & deos nominat, quindecim masculos & totidem fœminas esse dicẽs. Singula autem secula marem & fœminam, & iugum ac par, ipse & complices eius dicũt. Quindecim uerò dualitates esse aiunt, quas cõiugationes appellant, numero autem esse fæcula triginta. Vnamquanq; uerò fœminam gignere ex masculo sequẽtia secula. Esse autem hęc, uelut subiectum est, fœmineo nomine semper ad masculum palàm apposito. Ampsiu, Auraan. Bucua, Thartuu. Vbucua, Thardeadie. Merexa, Atarbarba. Vdua, Cesten. Vduuac, Eslam. Amphaim,

Valentinorum differentiæ decem.

Hesiodi Theogonia.

Triginta sæcula Valentini.

Essumen. Vananin, Lamertade. Athamessumin, Allora. Cubiatha, Thamodan. Saddaria, O- A
ren. Lanaphechudamphech, Emphiboche. Bara, Asi. Vchame, Belim. Dexariche, Masemon. Et sic quidem compositi sunt, uelut iuxta coniugationem maris & fœminæ. In consequentia uerò iuxta successionem, sic: Ampsiu. Auraan. Bucua. Tharthuu. Vbucua. Thardeadie. Merexa. Atarbarba. Vdua. Cesten. Vduuac. Eslem. Amphaim. Essumen. Vananin. Lamertade. Athamessumin. Allora. Cubiatha. Thamodam. Saddaria. Oren. Lanaphechudamphech. Emphiboche. Bara. Asi. Vchame. Belim. Dexariche. Masemon. Horum nominum interpretationes hæ sunt. Profundum & Silentium. Mens & Veritas. Verbum & Vita. Homo & Ecclesia. Paracletus & Fides. Paternus & Spes. Maternus & Charitas. Sempermens & Intelligentia. Voluntas, quæ etiam Lux & Beatitudo. Ecclesiasticus & Sapientia. Profundus & Mistio, siue Coitus. Ageratus, id est, non senescens, & Vnio. Per se naturalis & Commixtio. Vnigenitus & Vnitas. Immobilis & Voluptas. Iuxta numerum uerò successionis & consequentiæ, à superinnominato patre, qui & Profundum apud ipsos nominatur, usque ad hoc quod iuxta nos est cœlum, numerus horum triginta sic se habet. Profundum, Silentium, Mens, Veritas, Verbum, Vita, Homo, Ecclesia, Paracletus, Fides, Paternus, Spes, Maternus, Charitas, Sempermens, Intelligentia, Voluntas, siue Lux, Beatitudo, Ecclesiasticus, Sapientia, Profundus, Mistio, Ageratus, Vnio, Per se naturalis, Commixtio, Vnigenitus, Vnitas, Immobilis, Voluptas. Atque hæc quidem est triginta sæculorum ab ipsis fabulose confictorum tragœdia, & iuxta coniugationem spiritualis uidelicet complementi uaniloquium. Quæ si quis comparans his quæ apud Hesiodum & Stesichorum, & alios Græcos poetas sunt, adponat, inuenerit sanè ex comparatione quòd eadem sint, & nihil aliud. Et ex hoc cognoscet, quòd nihil aliud admirandum illi miraculorum hæresiarchæ mysticè se dicere profitentur. Nihil enim aliud quàm confictam Græcorum poeticam fabulosi gentium erroris ac doctrinæ expresse- B
runt, nulla mutatione facta, quàm adulteratæ apud ipsos barbaricæ nominum effictionis.

Triginta secula Hesiodi. Sic enim dicit & Hesiodus: Primùm omnium fit Chaos, sic Profundum dicunt: deinde Nox. Erebus, Terra. Aether, Dies. Amor, Metis siue consilium. Mors, Aerumna. Fatum, Nemesis. Momus, amicitia. Interitus, discordia. Senectus, Ate. Desiderium, obliuio. Somnus, pugna. Voluptas, contumelia. Lætitia, splendor. Quies, fraus. Iucunditas, Lis. Et hic quidem numerus masculorum ac fœminarum secundum consequentiam, hoc modo numerum trigesimum habet. Si uerò quis uelit inspicere, quomodo hi fingentes unum ad aliud coniungunt, is sic compererit coniuncta ac coniugata inter se, prout poetis uisum fuit. Nam profundum nocti ac silentio coniunctum, terram genuisse fecerunt. Alij uerò cœlum, quod etiam Hyperionem uocauerunt. Idem uerò terræ coniunctum, mares ac fœminas genuisse dicunt: & eos qui sequuntur similiter, usque ad totam ipsorum productionem, uelut infinita & delira ipsius profundi nugacitas habet. Inuenias autem sic coniuncta ac coniugata, & hoc modo componi potentia. Chaos, Nox, Erebus, Terra, Aether, Dies, Amor, Metis, Mors, Aerumna, Fatum, Nemesis, Momus, Amicitia, Interitus, Discordia, Senectus, Ate, Desideriū, Obliuio, Somnus, Pugna, Voluptas, Contumelia, Lætitia, Splendor, Quies, Fraus, Iucunditas, Lis. Si uerò quis ipsorum figmento attendat, & cognoscere uelit quomodo à mundanis ac Græcis poematis hi attoniti facti sint, frustra uelut insania correpti, excogitantes quæ non oportet, ad uanū & inutilem laborem, is inuenerit ipsos tanto magis seductos. Vnde adhuc altius etiam perscrutātes, putauerunt se sua propria furiosa mente etiam defectum relictum excogitasse, quem relictum defectum, & omnipotentem, & opificem appellant, & creatorem essentiarum. A quo rursus etiam posteriorem octonarium post septem cœlos dicunt secundum primum octonarium assimilatum creatum esse, cùm ipse fuerit in octonario, & septem cœlos post seipsum fecerit. Et ue- C
lut defectui relicto impermixtum quoddam & non effœminatum seculum coniungere uolunt, quod ad complementum hic uenerit, & ad inquisitionem animæ, quæ ex supernis à materna sapientia uenit. Iam uerò & Achamoth nomen exprimentes confingunt, quem etiam Saluatorem uocant, & terminum, & crucem, & finitorem, & traductorem, & Iesum qui per Mariam uelut per canalem pertransiuit. Esse autem ipsum lucem à superno Christo, & ob id patronymicè ac denominatiuè uocari lucem, propter supernam lucem: & Christum, propter supernum Christum: & uerbum, propter supernum uerbum: & mentem similiter Saluatorem dici. Semper uerò transgredi suum patrem, illum opificem. Simul autem secum sursum ferre obedientes ipsi, ad supernas complementi coniugationes. Et ô horum nugacitatem, & tantam uanitatem. Apponam autem, uelut antea dixi, etiam uelut ipsi coniugarunt poeticis & gētilibus fabulamentis suam ipsorū nugacitatē. Post tricenarium aūt numerum, unum nomē medium & non effœminatū, & post ipsum rursus secundum coniugationem octonarium, inuentum ab opifice, qui rursus sic componi potest, & sunt nomina hæc, primus Exepaphos. Porphyrio, Clotho. Rhyacus, Lachesis. Epiphaon, Atropos. Hyperiō, Asterope. Et hæc quidem horum poetarum scena est, habens & alias multas nomenclaturas deorum apud ipsos nominatorum, masculorum ac fœmininorū, aliter atq; aliter apud quosdā appellatorū, qui etiam trecentorum sexagintaquinq; numerū efficere possunt, & amplius, in occasionem ac prætextum aliarum sectarum, quæ rursus hoc tragicum argumentum somniantes aggressi sunt ac instituerūt. Nam post prædicta nomina, Hesiodus & Orpheus ac Stesichorus genitum esse dicunt Cœlum & Tartarum, Saturnum & Rheam, Iouem & Iunonem, & Apollinem, Neptunúmque ac Plutonem,

Achamoth.

A tonem,& innumeros deinceps qui apud ipsos nominantur.Multus enim est horũ fraudulen-
tus ex suspicione error,qui ubi nominũ uanitatẽ concepit ac excogitauit,multas fabulas con
finxit.Et hic est qui mentẽ illorum deceptorum seducere uidetur. Ridicula uerò statim omni-
bus cõperiuntur hæc,qui secundũ Deum illuminatã mentẽ habẽt.Porrò præteritis his, rursus
ex ipsorũ libris,ad uerbũ,& iuxta dictionis seriem,lectionis inquam ac libri ipsorum , hic ap-
positionem faciã,& sunt hæc.Apud prudentes,apud animales,apud carnales , apud munda-
nos,Mens magnitudine inabolibilis,inabolibilibus salutẽ. Innominatorũ ego & arcanorũ *Valentini epistola.*
ac supercœlestium mentionem apud uos faciam,quæ neque à principatibus,neq; à potestati-
bus,neque à subditis,neque ab omnibus intelligi possunt,uerùm soli immutabilis intellectui
manifesta sunt.Neque enim ab initio ipse per se pater in seipso complectebatur omnia,in seip-
so in innoticia,quẽ quidam seculum ageraton,id est,non senescens appellant, semper iuuenẽ,
masculum ac fœminam.Qui semper cõplectitur omnia,& non in aliquo continetur. Tunc in-
telligentia in ipso uoluit illã quã aliqui Notionẽ,siue Intelligentiã dixerunt,alij Gratiam pro-
priè,propterea quòd ipsa suppeditauit thesauros magnitudinis his qui sunt ex magnitudine.
Qui autẽ uera dixerunt,Silentium appellauerunt:quia per cogitationẽ,citra sermonẽ, omnia
ipsa magnitudo perfecit.Sicut igitur antea dixi , incorrupta æternitas uolens uincula rumpe-
re,magnitudinẽ effœminauit,ob appetentiã quietis ipsius.Et hæc ipsi mixta edidit patrem ue
ritatis,quem propriè perfecti Mentem nominauerunt,quoniã exemplar prius existentis inge-
niti erat.Postea uerò Silentiũ naturalem unitatem lucis protulit cum Mente.Erat aũt ipsorum
conuentio,ipsum uelle:& edit ueritatem.Veritas aũt à perfectis propriè nominata est, quia ue
rè similis erat matri suæ Silentio , ipso Silentio hoc uolente à diuisionibus lucis , tum masculi
tum fœminæ,æquale esse,quo per seipsas,& hæc in ipsis manifestaretur, his qui ex ipsa sunt, in
B ipsa insensibilia lumina diuisa.Postea Veritas maternã proferens lasciuiam , effœminauit pa-
trem suum in seipsam,& coiuerunt sibijpsis incorruptibili mixtione,& non senescente cõmix-
tione,& edit quaternariũ spiritualẽ masculum & fœminam,exemplar prius existentis quater-
narij,qui erat,Profundum,Silentium,Pater,Veritas.Hic autem quaternarius ex Patre & Veri-
tate,est Homo,Ecclesia,Verbum,Vita.Tunc cõplectentis omnia profundi uoluntate,Homo &
Ecclesia paternorum recordati uerborum,coiuerunt inter se,& edit hæc duodenarium lasciuo
rũ,masculum & fœminã.Masculi itaq; sunt,Paracletus,Paternus,Maternus,Sempermens,Vo
luntas,id est lux:Ecclesiasticæ fœminæ uerò,Fides,Spes,Charitas,Intelligentia,Beatitudo,Sa-
pientia.Postea uerò Verbum & Vita,etiam ipsi laudis donum effingentes, inter se cõmunica-
uerunt.Erat autem ipsorum cõmunicatio ipsa Voluntas,& congressi ediderunt Denarium la-
sciuorum etiam ipsorum , masculorum ac fœminarum. Ex quibus mares sunt , Profundus,
Ageratus,Per se naturalis,Vnigenitus,Immobilis.Hi cognominationẽ in gloriam omnia cõ-
plectentis fecerunt.Fœminæ uerò,Mistio,Vnio,Commixtio,Vnitas,Voluptas. Et hæ cogno-
minationem in gloriã silentij asciuerunt. Perfecto igitur per patrem ueritatis tricenario nu-
mero,quẽ ignorantes terreni numerant,& cùm uenerint ad ipsum , non amplius numerũ in-
uenientes,ad circulum reuertuntur,rursus ipsum numerantes: est autem hic, Profundum, Si-
lentium,Pater,Veritas,Homo,Ecclesia,Verbum, Vita, Paternus, Maternus, Paracletus , Sem-
permens,Voluntas,Ecclesiasticus,Fides, Spes, Charitas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia,
Profundus,Ageratus,Per se naturalis,Vnigenitus,Immobilis,Mistio,Vnio,Commixtio,Vni-
tas,Voluptas: tunc is qui omnia complectitur,insuperabili prudentia docuit uocari alterum
octonarium, pro eo qui prius erat principalis octonarius , qui in tricenarij numero manet:
non enim erat magnitudinis prudentia,in numerum cadere : & constituit pro masculis ma- *Octonarius alius pro principali cõstitutus.*
C sculos,Vnum,Tertium,Quintum, Septimum : & fœminas, Binarium, Quaternarium, Sena-
rium,Octonariũ. Hic igitur Octonarius est,qui uocatus est pro eo qui prius erat octonario,
profundo,patre,homine,uerbo & silentio,ueritate,ecclesia,uita: qui unitus est luminibus , &
factus est tricenarius absolutus , & prior ille octonarius quietus : quando profundum egres-
sum est per magnitudinis fulcimentum uniri cum tricenario, hic tricenarius erat.Nam reuera
Pater ueritatis conuenit cum Ecclesia,& Maternus habuit uitam,& paracletus unitatem , & u-
nitas uniebatur patri ueritatis,& pater ueritatis erat cũ Silentio. Verbum uerò spirituale cõ-
municabat spiritui mistione & incorruptibili cõmixtione, faciens finẽ ipsius per se matris,in-
diuisibilẽ suam requiem. Tricenarius igitur absoluens profunda mysteria , penitùs nuptiarũ
exors,in incorruptibilibus uiros incorruptibiles edidit,qui sanè Vnitatis filij nominati sunt,
& delineari nequeuntes.Erant itaq; ferè extra prudentiã,quiescentes sine intelligentia. Nam
quod quis facit,si non de eo uniuersaliter cogitat,non facit. Tunc sanè geniti sunt uiri,quorũ
multitudinẽ ad numerum effari necesse non est:cogitare uerò facile est. unusquisq; enim pro-
prium nomen sortitus est,propter arcanorũ mysteriorũ cognitionem.Silentium igitur uolens
omnes ad electionẽ cognitionis impellere,cõmiscuit se secundo opposito octonario mistione
incorruptibili,uoluntate autẽ intellectuali. Erat autẽ intellectualis ipsius uoluntas , Spiritus
sanctus,qui in medio est sanctarũ Ecclesiarum. Hoc itaq; ad secundum octonarium demisso,
persuasit etiã ipsum cũ ipsa uniri.Nuptiæ igitur perficiebantur in octonarij partibus ita ut u-
niretur sanctus Spiritus uni,& binarius tertio,& tertius senario , & octonarius septimo , & se-
ptimus binario,& senarius quinto.Totus autem octonarius conuenit cum uoluptate non se-
nescente,& incorruptibili mistione.Non enim erat separatio inter ipsos,uerũ cõmixtio erat cũ

uoluptate irreprehẽsibili:& edidit Quinarium lasciuorũ, non effœminatorũ. quorũ nomina A
hæc sunt:Fructuarius,Finitor, Munerator, Emeritus, Traductor. Hi Medietatis filij appellati sunt. Atq; hæc quidẽ ex parte librorũ ipsius apposita,hucusq; à me dicta sint.Fecit aũt hic prædicationẽ in Aegypto.unde sanè uelut reliquiæ uiperæ ossiũ, adhuc in Aegypto sementis ipsius restat,in Atrabite,& Prosopite,& Arsenoite,& Thebaide,& inferioribus partibus regionis maritimæ,& Alexandriopolitæ pręfectura. Sed & Romæ reuersus prædicauit. Verùm ad Cyprũ progressus, uelut naufragiũ natura corporaliter passus,à fide defecit, & mente motus est. Antea enim pietatis ac rectæ fidei partem in prædictis locis habere putabatur. Verùm in Cypro deinceps ad extremã impietatem deuenit,& seipsum in ea,quam prædicabat,improbitate penitùs immersit.Dicit autem ipse,& sodales eius,Dominum nostrum Iesum Christum, uelut dixi,& Saluatorem,& Christum,& Verbum,& crucem,& traductorẽ, & finitorem, & terminũ. Ex supernis uerò corpus delatum esse asserunt,& uelut aquam per canalẽ, per Mariam uirginẽ penetrasse:nihil uerò à uirgineo utero accepisse, sed ex supernis corpus habere, uelut dixi. Non esse autem ipsum primum uerbum,neq; Christum post uerbum,eum scilicet qui supernè est in supernis seculis. Verùm hunc asserunt datum esse ob nihil aliud, nisi solum ut ueniret & saluaret genus,quod ex supernis est spirituale. Cæterùm mortuorũ resurrectionem negant, fabulosum quiddam ac nugatorium dicentes: Non hoc corpus resurgere, sed aliud quidẽ ex ipso,quod sanè spirituale uocant, uerùm illorum solùm qui apud ipsos spirituales atq; animales appellantur,si sanè animales iustè uixerint. At materiales & carnales & terrenos uocatos penitus perire, & omnino non saluari: secedere uerò unamquamque essentiã ad proprios suos productores, ita ut materialis materiæ tradatur,carnalis & terrena terræ. Tres enim hominũ ordines esse dicunt,spiritualium,animalium,carnalium. Ordinem autem spiritualem seipsos dicunt,quemadmodum etiã Gnosticos, & neq; labore opus habentes aliquo, quàm B
sola cognitione & arcanis mysteriorum suorum uerbis. Quisq; uerò ipsorum quodcunq; uoluerit,intrepidè facit,& nullius rei curiosus est. Omnino enim saluari suũ ordinem dicunt, ut qui spiritualis existat. Alterũ uerò ordinẽ hominũ in mundo, quem Animalem uocant, à seipso saluari non posse,nisi labore & iusta operatione seipsum saluauerit. Materialem autem hominum ordinem in uita,cognitionẽ capere non posse asserunt:neq; suscipere hanc,etiamsi uelit is qui ex hoc ordine procedit,uerùm simul cum anima & corpore perire. Suum uerò ordinẽ spiritualẽ saluari cum corpore,quod aliud quoddam interius est, & ipsi corpus spirituale imaginantes uocant. At animales fatigatos laboribus & opificem transgressos, sursum dari angelis qui cum Christo sunt,nihil corporum ferentes,sed solum animas in perfectione cognitionis ipsorum repertas,& has opificem transgressas,dari angelis qui sunt cũ Christo,in nymphas ac sponsas. Talis est ipsorum tragœdia,habens etiam plura his. ego uerò solum ea quæ natura necessaria duxi,ut in propatulum uenirent, recensui, prout cognitio ad nos deuenit, unde originẽ traxit,& quibus temporibus uixit,& à quibus occasiones accepit, & quæ sit ipsius doctrina,simulq; cũ quibus hoc malũ in uitam exortum est,ex parte doctrinæ ipsius ostẽdi. Reliquam uerò ipsius nugacitatem non uolui à meipso componere, quũ repererim apud sanctissimum Irenæum, priscum illum,opus contra ipsum conscriptum. Cùm itaq; hactenus pauca hæc recensuerim,quæ deinceps sequuntur,ex prædicto uiro seruo Dei, Irenæo inquam, integrè apponã.habent autẽ sic:Quidam emissi ad ueritatẽ, introducunt sermones falsos, & genealogias uanas,quæ sanè quæstiones magis exhibent,uelut Apostolus dicit, quàm ædificationẽ Dei in fide:& per improbè collectã uim persuadendi,mentẽ imperitiorũ seducunt,ipsosq; captiuos ducunt,maliciosè tractantes eloquia Domini,praui expositores probè dictorum fientes:& multos subuertunt,abducentes ipsos prætextu cognitionis, ab eo qui uniuersa creauit ac ornauit:uelut qui altius quid ac maius habeant quod ostendant Deo,qui cœlum C
& terrã & omnia quæ in ipsis sunt,fecit:probabiliter quidem inducentes per uerborũ artificiũ simplices ad quærendi modum. Verum improbè perdentes ipsos,in eo quòd maledicã & impiam ipsorũ mentẽ efficiunt erga opificem,& in eo quòd non dijudicare possunt mendacium à ueritate. Nam error per seipsum non ostenditur,ut ne denudatus deprehendatur: sed amiculo splendido callidè ornatus,ut etiam ipsa ueritate ueriorem seipsum exhibere uideatur imperitioribus,per externam apparentiam:quemadmodũ à quodam præstantiore nobis dictum est de talibus,quòd preciosum lapidem smaragdum,& magnæ æstimationis apud quosdam, uitrum contumelia afficit per artem illi assimilatum,ubi non affuerit qui probare potest. Quũ uerò ammixtum fuerit æs ad argentum,quis poterit facile hoc integrè probare? Quo igitur non per nostram culpam corripiantur aliqui,uelut oues à lupis, non noscentes ipsos propter externas ouillæ pellis insidias:quos cauere Dominus ipse nobis præcepit, similia quidem loquentes,dissimilia uerò sentientes:necessarium arbitratus sum,ubi incidissem in libros ac cõmentarios Valentini,uelut ipsi dicunt,discipulorũ,& ubi cum aliquibus ipsorum conflictatus sum,& opinionẽ ipsorum deprehendi ac prostraui,ut significarẽ tibi ô charissime monstrosa & profunda mysteria,quæ non omnes capiunt,quoniã non omnes cerebrum exspuerũt: quo & tu ea doctus,omnibus qui tecũ sunt,ipsa manifesta facias, ipsosq; admoneas ut dementiæ & in Christũ blasphemię profunditatẽ uitent. Et sanè prout uires nostræ tulerint,opinionẽ eorũ qui nunc falsa docent,de Ptolemæo loquor, qui flosculus est scholæ Valentini, breuiter & clarè recensebimus. & occasiones dabimus pro nostra mediocritate ad illam subuertendam,

Hominum ordines tres.

Irenæi locus transcriptus.

Cerebrum exspuere.

Ptolemæus flosculus scholæ Valentini.

A aliena esse & inconuenientia ueritati, ea quæ ab ipsis dicuntur ostensuri: etiam si aliàs ad scribendum non simus assueti, neq; in arte dicendi exercitati, sed ipsa dilectio nos impellat ad significandum tibi, & omnibus qui tecum sunt, ea quæ hactenus fuerunt occulta, nūc uerò per gratiam Dei in apertum uenerunt dogmata. Nihil enim est occultum quod non reuelabitur, & nihil absconditū quod non cognoscetur. Nec uerò requires à nobis qui inter Celtas uersamur, & circa barbaram linguam utplurimū occupati sumus, artē dicendi, quã non didicimus, neq; facultatem scriptoris, in qua exercitati non sumus: neq; fucum uerborum, neq; uim persuadendi, quam non nouimus: sed simpliciter & uerè ac uulgari more tibi ex amore scripta, tu amanter suscipies, & ipse apud teipsum ea augebis, utpote qui potentior nobis existis, & hæc uelut semina ac principia à nobis accipis, & in mentis tuæ amplitudine ad maiorē fructū producendū multiplicabis, ea quæ paucis à nobis sunt relata, & potenter declarabis his qui tecū sunt, ea quæ debiliter à nobis sunt prolata. Et sicut nobis studiū fuit, cum tu iam olim ipsorum opinionē cognoscere cupiueris, ut non solū tibi ipsam manifestã faceremus, sed etiã instructionē daremus, quo ipsam falsam ostenderemus: sic etiã tu liberaliter alijs inseruies, iuxta gratiã tibi à Domino datã, ad hoc ut non amplius distrahantur homines ab ipsorū persuasionib. quæ tales sunt. Dicunt enim in inuisibilibus ac innominatis altitudinibus, quoddam esse seculū perfectū præexistens. Hoc uerò etiã primū patrē, & Profundū appellant. Esse autē ipsum incōprehensibile & inuisibile, sempiternumq; ac ingenitū, & in quiete ac requie multa per infinita tēporum secula fuisse. Cum ipso autem esse & Intelligentiã, quam sanè etiam Gratiam & Silentiū nominant. & cogitasse aliquando hoc Profundū, à seipso omniū rerum principium producere ac emittere: & hanc emisionē quam emittere cogitauit, etiã uelut semen deposuisse, & hoc uelut in utero, in eo quod cū ipso est Silentio. Hoc uerò suscepto semine eo, prægnans

Irenæus inter Celtas.

B factum esse, & peperisse Mentem, similem & æqualē ei qui emisit ipsam, & quæ sola capiat magnitudinem patris. At Mentem hanc etiã unigenitum uocant, & patrem & principium omniū. Simul autem emissam esse cum ipsa ueritatem. & esse hunc primum & ab initio productum Pythagoricum quaternarium, quem etiam uniuersorum radicem uocant. Est enim Profundum & Silentium, postea Mens & Veritas: sensisseq; hunc unigenitum propter quæ emissus esset, & emisisse etiam ipsum Verbum & Vitam, patrem omnium post ipsum futurorum, & principiū & formationem totius cōplementi. Ex Verbo uerò & uita emissum esse per coniugationē, hominem & Ecclesiam. & esse hunc primarium octonariū, radicem ac substantiam omniū, quatuor nominibus apud ipsos appellatū, profundi & mentis, & uerbi & hominis. Esse enim unumquemq; ipsorum masculū & fœminã, hoc modo. primùm quidem, Primū patrē unitum esse per coniugationē suæ intelligentiæ. Vnigenitum uerò, hoc est Mentem, ueritati. Verbū autem, uitæ: & hominem Ecclesiæ. Hæc uerò secula in gloriam patris producta, uoluisse & ipsa de suo glorificare patrem, & emisisse emisiones in coniugatione, Verbum quidem & uitam post emissum hominem & Ecclesiam: alia decem secula emisisse, quorum nomina hæc dicunt, Profundus & Mistio, Ageratus & Vnio, Per se naturalis & Voluptas, Immobilis & Commixtio, Vnigenitus & Felicitas. Hæc sunt decem secula, quæ item ex Verbo et Vita emissa esse asserunt. Hominem uerò etiam ipsum emisisse cum Ecclesia secula duodecim, quibus hæc nomina tribuunt: Paracletus et fides, paternus et spes, maternus et charitas, sempermens et intelligentia, Ecclesiasticus et beatitudo, Voluntas et sapientia. Hæc sunt triginta erroris ipsorū secula, quæ silentio occultantur, et non cognoscuntur. Hoc inuisibile et spirituale est secundum ipsos complementum trifariam diuisum, in octonarium, et denarium, et duodenarium. Et propterea dicunt Saluatorem (neque enim Dominum appellare uolunt) triginta annis nihil in aperto fe-

Pythagoricus quaternarius.

Triginta secula Valentini, per Christum approbata.

C cisse, ostendentem horum seculorum mysterium. Sed et in parabola operariorum in uineam missorum, triginta hæc secula manifestisimè indicata esse asserunt. Mittuntur enim alij circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa sextam, alij circa nonam, alij circa undecimam. Dū enim relatæ horæ inter se componuntur, tricenarium numerum explent. Vna enim, & tres & sex & nouem & undecim, triginta sunt. per horas autem secula indicata esse uolunt, & hæc esse magna & admiranda ac arcana mysteria, quæ colligunt ipsi: & sicubi quid ex his quæ in scripturis dicuntur, suo figmento adaptare ac asimilare possunt. Itaque primum Patrem à solo eo cognosci dicunt qui ex ipso natus est, unigenito uidelicet. hoc est Mente: reliquis uerò omnibus inuisibilem ac incomprehensibilem esse. Mens autem sola, ex ipsorum sententia, delectabatur conspectu patris, & magnitudinis immensæ ipsius consideratione gaudebat, & reliquis quoque seculis magnitudinem patris communicare meditabatur, qualis & quantus esset, & quòd sine principio ac incomprehensibilis esset, et quòd oculis percipi non posset. Detinebat autem ipsum Silentium ex uoluntate Patris, propterea quòd uellet omnia ipsa ad notionem et desiderium inquisitionis prædicti primi patris sui perducere. Et reliqua quidem secula similiter tacitè quodammodo desiderabant productorē seminis sui uidere, & radicē principio carentē cognoscere. plurimū uerò præ alijs impellebatur postremū & nouisimū duodenarij ab homine & Ecclesia producti seculū, hoc est ipsa sapientia: & pertulit affectum citra cōplexum coniugis sui, ipsius uoluntatis. Qui affectus initium quidem habuit in mente & ueritate, irruit aūt in hoc seculū peruersum, per prætextum quidem dilectionis, per culpã uerò temeritatis. propterea quòd non cum patre perfecto societatem habuisset, uelut mens ipsa. Affectum autem esse inquisitionem patris. Volebat enim (uelut dicunt) magnitudinem ipsius cō-

prehendere,

prehendere. Deinde cũ non posset, propterea quòd rē impossibilē aggrederetur, in ualde ma- A gna angustia fuisse, tũ propter profunditatis magnitudinē, tũ quòd imperscrutabilis est pater. Itemq; ob amorē erga ipsum qui se semper ulterius præ dulcedine ipsius extendebat, ita ut postremum consumpta fuisset, & in uniuersam essentiã resoluta, nisi in fulcientē, & (extra inenarrabilē magnitudinem) uniuersa cõseruantem potentiã incidisset. Hanc autē potentiã etiã terminum uocant: à qua conseruatum ac fulcitum esse hoc seculum dicunt, ita ut uix redierit ad seipsum, & patrem incomprehensibilem esse crediderit, & priorem cogitationem deposuerit, cum affectu qui ex perturbata illa admiratione successerat. Quidam uerò ex ipsis, ad affectum sapientiæ & conuersionem, fabulantur ipsam impossibilem & incomprehensibilem rem aggressam, peperisse essentiam informem, qualem natura fœminea párere poterat: quam ubi cõsiderasset, primùm quidem contristatã esse, propter partus imperfectionem: deinde timuisse, quum neq; ipsum esse perfectè haberet: postea mente motam esse ac desperasse, quærentē causam, & quomodo absconderet id quod factum esset. Dum uerò sic in affectibus uersaretur, accepisse conuersionē, & ad patrem decurrere tentasse, & aliquatenus hoc ausam uiribus defecisse, & supplicem patris factam esse. Cum ipsa uerò etiã reliqua secula rogasse, & præsertim mentem ipsam. Hinc dicunt primũ initium habuisse essentiam ignorantiæ, & tristiciæ, & timoris & admirationis. At pater prædictum terminum ob hæc per unigenitum emittit in imagine propria inconiugatum, ineffœminatum. Illum enim aliquando cum coniuge Silentio, aliquando & super masculum & super fœminam esse uolunt. Hunc uerò terminum, etiam crucē, & redemptorem & fructuarium, & finitorem & traductorem uocant. Verùm per hunc terminum dicunt mundatam esse ac confirmatam sapientiam, & restitutam coniugio. Separata enim cogitatione ab ipsa unà cũ accedente affectu, ipsam quidē intra cõplementũ esse, cogitationē uerò ipsius unà cum affectu separatam ac ablatam esse, & extra complementum emotam, B esse quidem spiritualem essentiam, quæ naturalis quædam concitatio existit: informem uerò & sine specie, propterea quòd nihil comprehendit, & ideo fructũ debilem & fœminam ipsum dicunt. Postquam autem separata fuit hæc extra complementum seculorum, materq; ipsius restituta est proprio coniugio, unigenitum rursus aliam coniugationē emisisse, iuxta prouidentiam Patris, ut ne quod seculum similiter ut illud afficeretur, Christum & Spiritũ sanctum, ad confirmationē ac fulcimentum complementi, à quibus absoluta esse secula. Christũ enim docuisse ipsa, coniugij naturam, ingeniti comprehensionē cognoscentia, idonea esse ad declarandum inter ipsa Patris agnitionē. Et quòd neque capi neque comprehendi potest, & quòd neque uidere neque audire ipsum datur, sed per solum unigenitum cognoscitur. & causam quidem æternæ perpetuitatis ipsius Patris reliquis omnino incomprehensibilem esse. Verùm generationis ipsius ac formationis comprehensibilem esse, per quam sanè æqualis est. Et hæc quidem iam emissus Christus inter ipsos operatus est. At uerò Spiritus sanctus adæquata ipsa omnia gratias agere docuit, & ueram requiem induxit. Et sic forma ac sententia omnia secula æqualia constituta esse dicunt, ita ut omnia masculini sexus, Mentes & uerba, & homines, & Christi euaserint: & omnia fœminini sexus similiter, Veritates, & Vitæ, & Spiritus, & Ecclesiæ. Confirmata uerò in hoc omnia, & perfectè quieta facta, cum magno gaudio primum patrem hymnis celebrasse dicunt, & ipsum multæ læticiæ participem. & pro hac beneficentia, una uoluntate ac sententia totum seculorum complementum, consentiente Christo & Spiritu, & approbante ipsorum patre, unumquodque seculum, quod pulcherrimum atque florentissimum in seipso habebat, comportasse, & collationem fecisse: atq; his concinnè complicatis, & diligenter unitis, emisisse problemata, ac emissiones in honorem ac gloriam Profundi, perfectissimum decorem & sidus complementi perfectum fructum Iesum, quem & Saluato- C rem appellatum esse, & Christum & Verbum, patronymicè ac denominatiuè, & secundum omnia, propterea quòd ab omnibus esset: satellitesq; ipsorum in honorem eorundem eiusdem generis angelos simul productos esse. Hæc quidem igitur est tractatio, quæ intra complementum ab ipsis dicitur, & affecti seculi ac ferè perditi uelut in materia propter inquisitionem patris calamitas: & Termini, ac crucis, & redemptoris, & fructuarij, & finitoris, & traductoris, sexangula compago: & primi Christi cum Spiritu sancto ex pœnitentia à patre ipsorum posterior seculis generatio: & secundi Christi, quem etiam Saluatorem dicunt, ex collatione composita constitutio. Hæc autem manifestè quidem dicta non esse, eo quòd non omnes capiant cognitionem: per mysteria uerò à Saluatore indicata esse in parabolis, his qui intelligere possunt, hoc modo: Triginta quidem secula significata esse per triginta annos, uelut antea diximus, in quibus nihil in aperto Saluatorem fecisse dicunt: & per parabolam operariorum uineæ. Et Paulum manifestissimè dicunt sæpe nominare secula. Insuperq; etiam ordinem ipsorum seruasse, dum dixit: In omnes generationes seculorum seculi. Sed & nos dum in gratiarum actionibus dicimus, In secula seculorum, illa ipsa secula significare. Et ubicunq; seculum aut secula nominantur, relationem ad illa esse uolunt. At duodenarij seculorũ emissionem, significari per hoc quòd Dominus duodecim annorũ existens, disputauerit cum doctoribus legis: & per Apostolorum electionē (duodecim enim sunt Apostoli) & reliqua decē & octo secula manifestari, per hoc quòd dicunt: Post resurrectionem ex mortuis, decē & octo mensibus ipsum cum discipulis conuersatũ esse. Sed & per primas nominis ipsius Græcè scripti literas, per Iota uidelicet & Ita, octodecim secula signatē, prout Græci numerãt, significari.

Terminus, quæ sit potentia.

Christi duo Valentino.

Scriptura qua nititur Valentinus.

Simi-

A Similiter uerò & decem ſecula per literam Iota, quæ in nomine ipſius prima eſt, ſignificari di-
cunt. & propterea dixiſſe Saluatorem, Iota unum aut unus apex non præteribit, donec omnia
fiant. Cæterùm affectum qui circa duodecimum ſeculum contigit, ſignificari dicunt per defe-
ctionem Iudæ, qui duodecimus erat Apoſtolorum. Et quòd duodecimo menſe paſſus eſt. V-
no enim anno uolunt ipſum poſt baptiſmum ſuum prædicaſſe. Inſuper uerò & in ea quæ ſan-
guinis fluxum patiebatur, manifeſtiſsimè hoc indicari. Nam ubi duodecim annos ipſa paſſa
fuiſſet, per Saluatoris præſentiam curatam eſſe, ubi tetigiſſet fimbriã ueſtimenti ipſius. & pro-
pterea dixiſſe Saluatorem: Quis me tetigit? ut doceret diſcipulos, myſterium in ſeculis factũ, &
affecti ſeculi ſanationẽ. Quæ enim duodecim annis paſſa eſt, illa uirtus eſt, dum extẽdebatur,
& in infinitum flueret eſſentia ipſius, uelut dicunt: & niſi attigiſſet ueſtimentũ ipſius, hoc eſt ue
ritatẽ primi quaternarij, quæ per fimbriã ſignificata eſt, reſoluta fuiſſet in eſſentiã ſuã. Sed ceſ-
ſauit, & ſedatus eſt affectus. Nam egreſſa uirtus huius (eſſe autem hanc Terminum uolunt) cu-
rauit ipſam, & affectus ab ipſa receſsit. At uerò Saluatorem ex omnibus exiſtentem Omne eſ-
ſe, per hoc dictum oſtendi dicunt: Omne maſculinum aperiens uuluam. Nam hic quum
Omne eſset, aperuit uuluam cogitationis affecti ſeculi, quæ extra complementum emota eſt:
quam ſanè etiam ſecundum Octonarium uocant, de quo paulo pòſt dicemus. Et à Paulo
palàm ob hoc dictum eſſe aſſerunt: Et ipſe eſt omnia. Et rurſus: Omnia in ipſum, & ex ipſo
omnia, & rurſus in ipſo habitat omne complementum deitatis. Sed & omnia inſtaurata eſſe in
Chriſto per Deum, ita dictum eſſe interpretantur, & ſi qua alia huiuſmodi ſunt. Poſtea uerò
de Termino ſuo, quem pluribus nominibus appellant, duas ipſum habere actiones pronun-
ciant, Confirmatiuam & Separatiuam, ſiue diuiſiuam. Et quatenus quidem firmat ac fulcit,
Crucem eſſe: quatenus uerò diuidit ac diſtinguit, Terminum. Et Saluatorem quidem ſic dicũt
B actiones ſuas indicaſſe, & primum Confirmatiuam in eo quòd dicit: Qui non portat crucem
ſuam, & ſequitur me, diſcipulus meus eſſe non poteſt. Et rurſus: Tollens crucem ſuam, & ſequi-
tur me. Diuiſiuam uerò in eo quòd dicit: Non ueni mittere pacem, ſed gladium. Sed & Ioannẽ
hoc ipſum ſignificaſſe dicunt, dum dixit: Ventilabrum in manu eius, & purgabit aream, & col
liget frumentum in horreum ſuũ, paleas uerò comburet igni inextinguibili: & per hoc actio-
nem termini indicaſſe. Ventilabrum enim crucem eſſe interpretantur, quæ conſumat materia-
lia omnia, uelut ignis paleas: purgat autem eos qui ſaluantur, uelut uentilabrum frumentum.
Paulum uerò apoſtolum etiam ipſum huius crucis mentionem feciſſe dicunt, hoc modo: Ver- “
bum enim crucis his quidem qui pereunt ſtultitia eſt, nobis uerò qui ſaluamur, uirtus Dei. Et “
rurſus: Mihi autem ne contingat in aliqua re gloriari, niſi in cruce Chriſti, per quem mihi mun “
dus crucifixus eſt, & ego mundo. Talia equidem de complemento ſuo & figmento omnes di-
cunt, adaptare enitentes ea quæ rectè dicta ſunt, his quæ malè ab ipſis excogitata ſunt. Et non
ſolùm ex Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis demonſtrationes facere conantur, peruertentes
interpretationes, & malitioſè adulterantes expoſitiones: ſed etiam ex lege & prophetis, nimi-
rum quum multæ parabolæ ac allegoriæ in ipſis relatæ ſint, & ipſarum ambiguitas ad multa
per expoſitionem trahi poſsit, callidè ad figmentum ſuum ac doloſè adaptãtes, captiuos ab-
ducunt à ueritate eos qui non firmã fidem in unum Deum patrem omnipotentem, & in unũ
Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei conſeruant. Cæterùm quæ extra complementum ab i-
pſis dicuntur, talia ſunt: Cognitionem ſupernæ ſapientiæ, quam etiam Achamoth uocant, e- *Achamoth.*
motam è cõplemento una cõpaſsione & affectu, dicunt in umbris & tectis locis efferbuiſſe per
neceſsitatem. Extra lucem enim & complementum edita eſt, informis & ſine ſpecie, uelut ab-
ortus, eo quòd nihil comprehendit: miſertumq; eius eſſe Chriſtum, & per crucem propria uir-
C tute extentum formaſſe, formatione ſecundum eſſentiam ſolùm non etiam ſecundum ſcientiã
ac cognitionem: & ubi hoc feciſſet, recurriſſe cõtracta ſua uirtute, atq; illam reliquiſſe: quo per-
cipiens afflictionem ſuam, propter emotionem è complemento, appetat præſtantiora, habens
odorẽ quendã incorruptibilitatis in ſe relictũ à Chriſto & Spiritu ſancto. Et propterea ipſam
ambobus nominibus appellari, tum Sapientiam patronymicè, pater enim ipſius Sapientia
uocatur: tum Spiritum ſanctum, à ſpiritu circa Chriſtum: formatamq; ipſam ac ſapientem fa-
ctam eſſe, uerùm ſtatim euacuatam, inuiſibili cum ipſa conuerſante Verbo, hoc eſt Chriſto, ad
inquiſitionem proceſsiſſe lucis, quæ ipſam reliquerat: & non potuiſſe ipſam apprehendere, eo
quòd prohiberetur à Termino: & hic Terminum prohibentem ipſam ab ulteriore progreſſu
dixiſſe Iao. unde Iao nomen factum eſſe dicunt. Quum autem non poſſet pertranſire Termi-
nũ, propterea quòd affectui implicata eſſet, & ſola foris relicta eſſet, omni afflictionis parti ua *Iao nominis ra-*
riæ ac multiplicis exiſtentis, ipſam ſuccubuiſſe. & pertuliſſe triſticiam quidem, quòd non cõ- *tio.*
prehendit: timorem uerò, ne quemadmodum ipſam lux, ſic etiam uita ipſam deſtituat. Et ad
hæc deſperationem. Omnia uerò in ignorantia. Et non uelut mater ipſius prima Sapientia &
ſeculum, alterationem in afflictionib. habuit, ſed contrarietatẽ. Accidiſſe uerò ipſi etiã alteram
affectionẽ, ex conuerſione uidelicet ad eum qui cõpagem hanc uiuificauit. Et eſſentiã materiæ
ipſam factam eſſe dicunt, ex qua mundus hic conſtitutus eſt. Ex conuerſatione enim omnem
mundi & opificis animam generationem accepiſſe. Ex timore uerò & triſticia, reliqua ini-
tium habuiſſe. À lachrymis enim ipſius factam eſſe omnem humidam eſſentiam. à riſu ue-
rò lucidam. à triſticia autem & perturbatione, corporalia mundi elementa. Aliquando e-
nim plorabat ac triſtabatur, uelut dicunt, eo quòd ſola relicta eſſet in tenebris & euacuatione.
Aliquan-

Aliquando autem cogitans de luce quæ ipsam reliquisset, in lætitiam diffundebatur, ac ridebat. Aliquando uerò rursus timebat. Aliquando desperabat, & mente mouebatur. Equidem multa hic deinceps tragœdia est ac imaginatio, unoquoq; ipsorum aliter atq; aliter audacter narrante, ex quali affectu, & ex quo elemento essentia generationem accepit. Quæ etiam meritò uidentur mihi non omnes uelle in aperto docere, sed solos illos qui magnas mercedes pro tantis mysterijs persoluere possunt. Non enim amplius hæc similia illis, de quibus Dominus noster dixit: Gratis accepistis, gratis date. sed remota & monstrosa ac profunda mysteria, quæ multo labore acquiruntur, ab his qui mendaciorum sunt studiosi. Quis enim non impenderit omnia bona sua, ut discat quod è lachrymis cogitationis afflicti seculi, maria & flumina, & uniuersa aquosa essentia generationem acceperunt? Ex risu uerò ipsius, lux, & ex perturbatione ac desperatione, corporalia mundi elementa? Volo autem etiã ipse aliquid conferre ipsorũ fertilitati. Quandoquidem enim uideo quasdam aquas dulces esse, uelut fontes & fluuios & hymbres, atq; huiusmodi: quæ uerò sunt in mari, salsas: cogito mecum, non omnes ex lachrymis ipsius productas esse, propterea quòd lachrymæ salsæ sint qualitate. Manifestum igitur, quòd salsæ aquæ hæ sunt ex lachrymis. Verisimile est autem, ipsam in multa anxietate ac desperatione constitutam etiam sudasse. Hinc sanè iuxta argumentum ipsorum suspicari oportet, fontes & fluuios, & si quæ aliæ dulces sunt aquæ, generationem habuisse ex sudoribus ipsius. Incredibile enim est, quum una sit qualitas lachrymarum, aliàs salsas, aliàs dulces aquas ex ipsis prouenisse. Hoc autem magis credibile est alteras esse è lachrymis, & alteras è sudoribus. Quandoquidem uerò & calidæ quędã & acres sunt aquę in mundo, cogitare quis potest, quidnam fecit, & ex qua parte has emisit? Tales enim fructus argumento ipsorum conueniũt. Quum igitur pertransisset omnem afflictionem mater ipsorum, & uix præminuisset, ad supplicationem conuersam ipsam esse lucis, quæ ipsam reliquerat, hoc est Christi, dicunt. Qui cùm reuersus esset ad complementum, ipse quidem, ut uerisimile est, piger erat ad hoc ut rursus descenderet: demisit autem paracletum ad ipsam, hoc est Saluatorem, patre omnem uirtutem ipsi dante, & omnia sub potestatem tradente: & seculis rogantibus, ut per ipsum omnia crearentur uisibilia & inuisibilia, throni, deitates, dominationes. Emittitur autem ad ipsam cum coætaneis suis angelis. At uerò Achamoth ipsum reueritam esse dicunt, & primùm quidem tegmẽ & uelamẽ imposuisse ob uerecũdiam: postea uerò ubi uidisset ipsum cum uniuersa fructuositate sua accurrisse ad ipsum, uirtute accepta ex conspectu eius: & ipsum formasse eam formatione secundum cognitionem, & afflictionum ipsius curationem fecisse, ita ut ipsas ab ipsa separaret, easq; non negligeret, (non enim possibile erat ipsas deleri, uelut illas priores, propterea quòd in habitum iam cessissent, & ualidæ essent) sed secerneret per discretionem, quo confunderet & stabiliret, & ex incorporali affectu in corporalem materiam ipsas transmutaret. Atque sic aptitudinem & naturam induxisse ipsis, ut in compages ac corpora uenirent, ad hoc ut duæ essentiæ fierent, mala affectuum ac uitiorum, & affectuosa ex conuersione. Et propterea per uirtutem dicunt construxisse Saluatorem ipsam Achamoth, ut ab affectu liberata sit, & per gaudium speculationem luminum in ipso conceperit, hoc est angelorum qui cum ipso erant. & ubi ipsos concepit, peperisse docent fructus secundum imaginem, partum spirituale ad similitudinem satellitum Saluatoris factum. Cùm igitur tria hæc iam supposita sint ex ipsorum sententia, primũ quod ex affectu est, quod erat materia: secundũ quod ex conuersione, quod erat animale: tertium quod peperit, hoc est spirituale: sic conuersa est ad formationem ipsorũ. Verùm spirituale non potuisse ab ipsa formari, quoniam coessentiale ipsi fuit. Conuersam autem esse ad formationem essentiæ suæ animalis factæ ex conuersione, proposuisseq; doctrinas ex saluatore. Et primùm formasse ipsam ex animali essentia dicunt, Patrem & Regem omnium tum coessentialium ipsi, hoc est animalium, quæ sanè dextra appellant: tum eorum quæ ex affectu & materia sunt, quæ sinistra uocant. Omnia enim quæ circa ipsum sunt, clandestinè formasse ipsum asserunt, commotum à matre. Vnde etiam Metropatora, id est matrem ac patrẽ: & Apatora, id est patre carentem, & opificem ac patrem ipsum uocant: dextrorum quidem patrem dicentes, hoc est animalium: sinistrorum uerò opificem, hoc est materialium: simul omnium autem, regem. Etenim cogitationem hanc uoluisse omnia in honorem seculorum facere, & imagines ipsorum fecisse dicunt. Imò potius saluatorem per ipsam fecisse. Et seipsam quidem in imagine inuisibilis patris seruasse, ut ne cognosceretur ab opifice: illum uerò in imagine unigeniti filij. Archangelos autem & angelos ab his factos, in imagine reliquorum seculorum. Patrem igitur ac Deum ipsum factum esse dicunt, omnium quæ extra complementũ sunt animalium ac materialium factorem. Discreuisse enim ipsum duas essentias confusas, & ex incorporeis corporales fecisse, atq; sic cœlestia ac terrestria creasse, & factum esse materialium ac animalium, dextrorum ac sinistrorum opificem, leuiumq; ac grauium, & eorum quæ sursum feruntur, & eorum quæ deorsum subsidunt. Septẽ enim ipsum cœlos construxisse, supra quos opificem esse dicunt. & propterea Septenarium ipsum uocãt. Matrem uerò Achamoth Octonarium conseruantẽ numerum primogeniti, ac primi octonarij ipsius cõplementi. At septem cœlos non esse intelligibiles dicunt, uerùm angelos ipsos esse asserunt. Sed & ipsum opificem angelũ esse Deo similẽ: uelut etiã Paradisum, qui supra tertium cœlum est, quartum angelum uirtute ac potentia esse dicũt. Et ab hoc aliquid accepisse Adam, conuersatum in ipso. Hæc aũt dicunt opificẽ putasse à se ipso fabricare, uerùm fecisse ipsa Achamoth producẽte. fecisse enim

Dextra & sinistra quæ.

Metropator et Apator.

Opificis ignorantia.

cœlum,

A cœlum, quum non noſſet cœlum: & formaſſe hominem, quum nō noſſet hominem: & terram
protuliſſe, quum ignoraret terram. Et ſic in omnibus ignoraſſe ipſum dicunt ideas ac formas
eorum quæ faciebat, & ipſam quoq; matrem. Seipſum autem ſolum putaſſe omnia eſſe. Cau-
ſam uerò ipſi fuiſſe matrem huius opinionis dicunt, quæ ſic ipſum producere uoluerit, caput
quidem ac principium propriæ eſſentiæ, dominum uerò totius negocij. Hanc autem matrem
etiam Octonarium uocant, & Sapientiam, & Terram, & Hieruſalem, & Spiritum ſanctū, & Do- *Matris Octo-*
minum maſculino genere. Habere uerò ipſam medietatis locum, & eſſe quidem ſupra opifi- *narij nomina.*
cem, infra uerò aut extra complementum uſq; ad conſummationem. Quandoquidem igitur
materialem eſſentiam ex tribus affectibus conſtare dicunt, timore, triſtitia, & deſperatione: &
ex timore quidem ac conuerſione animalia conſtitutionem accepiſſe: ex cōuerſione quidem
opificem generationem habuiſſe uolūt, ex timore uerò omnem reliquam animalem ſubſtan-
tiam, uelut animas brutorum animantium ac beſtiarum & hominum. ob id quum ipſe imbe-
cillior fuerit ad cognoſcendum aliqua ſpiritualia, putaſſe ſe ſolum Deum eſſe, & per prophe-
tas dixiſſe, Ego Deus, & præter me nullus. Ex triſtitia uerò ſpirituales malicias factas eſſe do-
cent: unde etiam diabolum generationem habuiſſe, quem etiam Dominum mundi uocant,
& dæmonia & angelos, & omnem ſpiritualem maliciei ſubſtātiam. Cæterùm opificem filium
matris ipſorum dicunt, Mundi uerò dominum opificis creaturam. Et mundi dominum ſcire
ea quæ ſupra ipſum ſunt, quia ſpiritus eſt maliciei. Opificem uerò ignorare, utpote qui anima
lis ſit. Habitare autem matrem ipſorum in ſupercœleſti loco, hoc eſt in medietate. Opificem ue
rò in ſupercœleſti, hoc eſt in ſeptenario. Mundi dominum autem, in mundo apud nos. Ex per-
turbatione deinde ac deſperatione, uelut ex ignobiliore, corporalia (uelut antea diximus) mū
di elementa facta eſſe. Terram quidem circa perturbationis ſtatum: aquam uerò circa timoris
B lachrymarum motum: aerem circa triſticiæ ſtabilitatem: ignem autem ex omnibus ipſis pro-
ueniſſe, mortemq; ac corruptionem, quemadmodum etiam ignorantiā in tribus his affectib.
occultatam eſſe docent. Porrò ubi mundum creaſſet Opifex, feciſſe ipſum etiā hominem Ter-
reum, non ex hac arida terra, ſed ex inuiſibili eſſentia, ex diffuſili ac fluxili materia acceptū, &
in hunc inſufflaſſe animalem decernunt. Et hunc eſſe eum qui ad imaginem ac ſimilitudinem
factus eſt. Iuxta imaginem quidem, materialem eſſe, ſimilem quidem, ſed non coeſſentialem *Homo materia*
Deo. Iuxta ſimilitudinem uerò, animalem. Vnde etiam Spiritum uitæ eſſentiam ipſius dictam *lis et animalis.*
eſſe, quum ſit ex ſpiritali defluxione. Poſtea autem circundatam ipſi dicunt pelliceam tunicā,
quam ſenſibilem carnem eſſe uolunt. Porrò partum matris ipſorum ipſius Achamoth, quem
per ſpeculationem angelorū, qui circa Saluatorem ſunt, peperit, coeſſentialem matri exiſten-
tem ſpiritualem, & ipſum ignoraſſe opificem dicunt, & clandeſtinè depoſitum eſſe in ipſum,
ipſo non ſciente, ut per ipſum in animam quæ ab ipſo eſt ſeminatus, & in materiali hoc corpo
re geſtatus, & in his etiam auctus, paratus fieret ad ſuſceptionem perfecti. Latuit igitur, uelut
dicunt, opificem, ille conſeminatus cum inſufflatione ipſius ſpiritualis homo, per inenarrabi- *Homo ſpiri-*
lem prouidentiā ab ipſa Sapientia. Sicut enim matrem ignoraſſe, ita etiam ſemen eius dicunt, *tualis.*
quod ipſum ſanè Eccleſiam eſſe uolunt, exemplar ſupernæ Eccleſiæ: & hoc etiam in ſeipſis eſſe
cenſent, ut habeant ipſi animam quidem ab opifice, corpus uerò à terra, & carnem à materia,
ſpiritualē uerò hominem à matre Achamoth. Quum igitur tria ſint, Materiale quidem, quod
etiam Siniſtrum uocant, neceſſariò perire dicunt, utpote quod nullam incorruptibilitatis ſpi
rationem oſtendere poſſit: Animale uerò, quod & Dextrum appellāt, ut quod medium ſit in-
ter materiale & ſpirituale, eò ſecedere, quocunq; tandem inclinationem fecerit: Spirituale ue-
rò emiſſum eſſe, quo hic animali coniunctum formetur, coeruditum ipſi in cōuerſatione. Atq;
C hoc eſſe dicunt Sal & Lucem mundi. Opus enim habebat animalibus & ſenſibilibus diſcipli-
nis, per quas etiam mundum conſtructum eſſe dicunt. Sed & Saluatorem ad hoc animale ad-
ueniſſe: nam & liberum arbitrium id habet, ut ipſum ſaluet. Quæ enim ſaluare uolebat, eorū
primitias ipſum ſuſcepiſſe dicunt: Ab Achamoth quidem ſpirituale, ab opifice uerò indutum
eſſe animalem Chriſtum, à diſpenſatione uerò circundatum eſſe corpus animalem eſſentiam
habens, uerùm arcano artificio conſtructum, ad hoc ut & inuiſibilis & impalpabilis, ac affli-
ctionis exors factus ſit. Materiale uerò nihil ipſum ſuſcepiſſe dicunt: non enim eſſe materiam
capacem ſalutis. Perfectionem autem fore, quando formatum ac perfectum effectum fuerit co
gnitione omne ſpiritale: hoc eſt, Spirituales homines perfectam cognitionem de Deo & de
Achamoth habentes, & ſeipſos myſterijs initiatos hos eſſe aſſerunt. Erudiuntur enim in ani-
malibus rebus animales homines, qui per opera & nudam fidem confirmantur, & perfectam
cognitionem non habent. Eſſe autem hos nos, qui ab Eccleſia ſumus, dicunt. Quapropter e-
tiam nobis bona opera neceſſaria eſſe pronunciāt. aliter enim impoſſibile eſt ſaluari. Seipſos
uerò non per opera, ſed propterea quòd ex natura ſpirituales ſunt, penitus & omnino ſaluari
docent. Quemadmodum enim terreum impoſſibile eſt particeps fieri ſalutis, nō enim capax
eius eſſe ipſi dicunt: ſic rurſus ijdem impoſſibile eſſe uolunt, ſpirituale corruptionem ſuſcipe-
re, in quibuſcunq; tandem operationibus uerſentur. Quo enim modo aurum in cœno depo-
ſitum non amittit pulchritudinem ſuam, ſed propriam naturam conſeruat, cœno nullam in-
iuriam auro inferente: ſic etiam ſeipſos dicunt, in quibuſcunq; materialibus actionibus uer-
ſentur, minimè lædi, neq; abijcere ſpiritualem ſubſtantiam. Quapropter ſanè etiam interdicta
omnia intrepidè qui perfectiſsimi ſunt, faciunt, de quibus ſcripturæ affirmant, quòd facientes

Valentiniani omnia etiã interdicta faciũt. ipsa, regnum Dei non possidebunt. Etenim quæ simulachris dicata sunt, indifferenter edunt, A neque se inquinari ab ipsis putantes. Et ad omnes festiuas gentium delicias ad honorem simulachrorum fientes, primi conueniunt, ut aliqui ipsorum neque à spectaculo apud Deum & homines odioso, eorum qui cum feris depugnant, & gladiatoriam artem in hominum cædem exercent, abstineant. Alij etiam uoluptatibus carnis ad satietatem inseruientes, carnalia carnalibus, & spiritualia spiritualibus attribui dicunt. Et quidam ex ipsis mulierculas, quæ clandestinè ab ipsis hac doctrina erudiuntur, corrumpunt: uelut sæpissimè ab aliquibus ipsorũ deceptæ, & postea ad Ecclesiam Dei conuersæ fœminæ, etiam hoc ipsum cum reliquo errore confessæ sunt. Alij palàm omni pudore exuto, quascunque amauerint fœminas, eas à maritis auulsas sibi uxores duxerunt. Alij rursus modestè ab initio, uelut cum sororibus se habitare simulantes, progressu temporis deprehensi sunt, prægnante sorore à fratre facta. Sed & alia multa detestanda ac impia facientes, nobis qui propter timorem Dei etiam cogitatione ac uerbis peccare cauemus, insultant, uelut idiotis, & nihil scientibus. Seipsos uerò exaltant, perfectos se appellantes, & semina electionis. Nos enim in usu gratiam accipere dicunt, & propterea ipsa spoliari: seipsos autem priuatim partam, quæ ex supernis ab inenarrabili & innominata coniugatione descendit, gratiam habere, & propterea adijci eam ipsis. Quapropter etiam omni modo oportere ipsos semper coniugationis mysterium cogitare ac meditari. & hoc stupidis persuadent his uerbis, sic dicentes: Quicunque in mundo natus ac degens, uxorem non amauerit, ut ipsi commixtus sit, non est ex ueritate, & non procedet ad ueritatem. Qui uerò ex mundo natus est, & mixtus fuerit mulieri, non procedet ad ueritatem, propterea quòd in concupiscentia mixtus est mulieri. Ob id igitur bonos animales nos nominãt, & ex mundo esse dicunt, & necessariam nobis cõtinentiam & bona opera, ut per ipsa ueniamus ad medietatem. Ipsis autem spiritualibus ac perfectis appellatis, nequaquam. Non enim operatio ad complementum inducit, sed semen quod illic parum emittitur, & hic perficitur. Cùm uerò omne semen perfectũ B factum fuerit, Achamoth matrem suam discedere de medio loco dicunt, & intra complementum ingredi, & recipere sponsum suum Saluatorem, eum qui ex omnibus factus est, ut coniugatio fiat Saluatoris & Sapientiæ, ipsius Achamoth uidelicet, & hoc esse sponsum & sponsam: nuptiarum uerò domum, totum complementum. At uerò spirituales ubi animas exuerunt, & spiritus intellectuales facti sunt, inuisibiliter & incomprehensibiliter intra complementum ingressos, sponsas attribui angelis qui sunt circa Saluatorem. Opificem uerò etiam ipsum transire in matris Sapientiæ locum, hoc est in medietatem: iustorum item animas requiescere etiã ipsas in medietatis loco. Nihil enim animale intra complementum transire. His autem sic factis, ignem latitantem in mundo ubi effulsit & exarsit, omnemque materiam consumpsit, simul cum ipsa consumptum iri, & ad hoc ut non amplius sit secessurum esse dicunt. Cæterùm opificem nihil horum nouisse pronunciant ante Saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt, emisisse ipsum etiam Christum filium proprium, sed animalem: & de hoc per prophetas loquutum esse. Esse autem hunc qui per Mariam transiuit, quemadmodum aqua per canalem transit. Et in hunc in baptismate descendisse illum qui est ex complemento ex omnibus Saluatorem, in specie columbæ: fuisse autem in ipso idem semen ipsius Achamoth spiritale. Itaque Dominum nostrum ex quatuor his compositum fuisse dicunt, conseruantem figuram primogeniti ac primarij quaternarij: ex spirituali, quod erat ab Achamoth: ex animali, quod erat ab opifice: ex dispensatione, quod erat cõstructum arcana arte: & ex Saluatore, quod erat columba quæ in ipsum descendit. Et hoc quidem afflictionis exors permansisse. Non enim possibile erat ipsum pati, quum non apprehensibilis & inuisibilis esset. & propterea cùm adduceretur ipse ad Pilatum, depositum in ipsum Christi spiritum sublatum esse. Imò neque semen à matre C passum esse dicunt. Læsionis enim expers est, & inuisibile, quod est spirituale, etiam ipsi opifici. Passus est igitur ex ipsorum sententia animalis Christus, & qui ex dispensatione arcano modo constructus est: quo ostenderet ipsius mater figuram superni Christi, illius qui extentus est in cruce, & formauit Achamoth formatione secundum essentiam. Omnia enim hæc figuras illorum esse dicunt. At animas quæ habuerunt semen Achamoth, meliores fuisse dicunt quàm reliquas, & ideo plus dilectas fuisse ab opifice, ignorante causam, & ab ipso tales esse putante. Quapropter & in prophetas constituit ipsas, & sacerdotes ac reges. Et multa ab hoc semine dicta esse per prophetas narrant, utpote quorum animæ altioris sint naturæ. Multa uerò etiam matrem de superioribus dixisse ferunt, sed & per hoc semen, & per animas ab hoc factas. Et deinceps diuidũt prophetias, aliquid à matre dictum esse uolentes, aliquid à semine, aliquid ab opifice. Sed & Iesum similiter, aliud à Saluatore dixisse, aliud à matre, aliud ab opifice. uelut in progressu orationis ostendemus. Opificem uerò, ut qui ea quæ suprà ipsum sunt ignoret, moueri quidem propter ea quæ dicuntur: cõtempsisse uerò ipsos, cùm aliàs aliam causam putasset, quàm spiritum qui prædicit, habens & ipse proprium quendam motum, aut hominem, aut manuum complexum. Et sic ignorãtem permansisse usque ad aduentum Domini. Vbi uerò uenisset Saluator, didicisse ipsum ab illo omnia dicunt, & beneuolum ad ipsum accessisse cum omni uirtute sua. Et ipsum esse centurionem in Euangelio, qui dicit ad Saluatorem: Nã & ego sub potestate mea habeo milites & seruos, & quodcunque mandauero, faciunt. Absoluturum porrò ipsum esse gubernationem mundi usque ad opportunum tempus, maximè uerò propter Ecclesiæ curam: imò etiam propter cognitionem præparati ipsi præmij, quia in matris locum

Marginal notes: *Mundi consumptio per ignẽ.* *Christus qualis passus sit.* *Centurio in Euangelio.*

A locum transibit. At uerò hominũ tria genera constituunt, Spirituale, terreum, animale: quemadmodum fuerunt, Cain, Abel, Seth. & ex his tres naturas non amplius in uno, sed in genere. Et terreum quidem in corruptionem transire: animale uerò si meliora eligat, in medietatis loco quiescere: si uerò deteriora, transiturum esse etiam ipsum ad similia. Spiritualia autem quæ seminauerit Achamoth, ex eo tempore usq; in præsens, à iustis animis erudita hic, & enutrita, propterea quòd parua sunt emissa, posteaq; perfectione digna facta, sponsas attribui angelis Saluatoris docent: cùm animalia hominum genera necessariò in medietate cum opifice requiescant in æternum. Et ipsos sanè Animales homines rursus subdiuidentes, dicunt alios natura bonos esse, alios natura malos. & bonos quidem esse hos, qui seminis capaces fiunt: uerùm natura malos nunquam illud semen suscipere posse. Cùm igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neq; prophetæ prædicauerũt, neq; Domin⁹ docuit, neq; Apostoli tradiderũt, quam de uniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere studentes: ad faciendam fidem conantur prædictis adaptare aut parabolas dominicas, aut sermones propheticos, aut dicta apostolica, quo figmentum ipsorum non testibus carere uideatur, ordinem & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est membra ueritatis soluentes. Transferunt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiunt per male compositam Dominicorum uerborũ adaptatorum sapientiã. Quemadmodum si quis regiæ imaginis pulchræ, ex preciosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos transferat & accommodet, ac faciat formã canis aut uulpeculæ, atq; hanc male fabricatã. Deinde præscribat ac dicat, hanc esse regis imaginem illam pulchram, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compositos, uerùm male à posteriore in canis formam translatos: & per lapillorum apparentiam seducat imperitiores, qui regiæ formæ notionem non

Hominum genera tria.

Ex arena funiculum nectere.

Simile.

B habent: & persuadeat, quòd hæc putrida uulpeculæ forma sit pulchra illa regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularum fabulas consuentes, deinde uerba & dictiones & parabolas undecunq; detrahentes, adaptare uolunt fabulamentis suis eloquia Dei. Et quæ quidẽ intra complementum adaptant, diximus. Quæ uerò his quæ extra complementum ipsorum sunt, adaptare & accommodare conantur ex Scripturis, sunt huiusmodi. Dominum in nouissimis mundi temporibus propter hoc ad passionem uenisse dicũt, ut ostenderet afflictionem circa postremum seculum factam, & per suum finem declararet finem totius negocij circa ipsa secula. Virginem autem illam duodecim annorum archisynagogi filiam, quam præsens Dominus ex mortuis suscitauit, figuram ipsius Achamoth esse narrant, quam extentus Christus ipsorum formauit, & ad perceptionem lucis, quæ ipsam reliquerat, perduxit. Quod autem apparuerit ipsi Saluator extra complementum existenti in abortus sorte, Paulum dixisse dicunt in prima ad Corinthios epistola: Postremum aũt omnium uelut abortiuo uisus est etiã mihi. Et aduentum Saluatoris cum coætaneis ad ipsam Achamoth, similiter ipsum manifestasse in eadem epistola, dum dixit: Oportet mulierem uelamen habere in capite, propter angelos. Et quòd ueniente Saluatore ad ipsam, Achamoth ob uerecundiam uelamen imposuerit, Mosen manifestum fecisse, dum uelamẽ posuit super faciem suam. Et afflictiones ipsius quæ passa est, significasse Dominum dicũt in cruce. Et in eo quidem quòd dixit, Deus meus cur dereliquisti me: significasse ipsum, quòd relicta fuit à luce, ipsa Sapientia: & prohibita est à Termino ab ulteriore ꝓgressu. Tristitiã uerò ipsius significasse, dum dixit: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Timorem autem, dum dixit: Pater si possibile est, transeat à me poculum hoc. Sed & desperationem similiter in eo quòd dixit: Et quid dicam, nõ scio. At tria hominum genera sic ipsum

Scriptura detorta.

C demonstrasse docent: Materiale quidem in eo quòd dixit ad eum qui interrogauerat, Sequar te: Nõ habet filius hominis, ubi caput reclinet. Animale uerò in eo quòd dixit ad eum qui dixerat, Sequar te, uerùm permitte mihi primùm domesticis meis, &c. Nemo admota aratro manu in tergum respiciens, idoneus est regno cœlorum. Hunc enim dicunt medium esse, & illum similiter qui plurimas iusticiæ partes confessus est se fecisse, & postea sequi noluit, à diuitijs uictus, ut non perfectus euaderet. nam & hunc animalis generis fuisse uolunt. Spirituale uerò in eo quòd dixit: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: tu autem uade, & annuncia regnum Dei. Et dum ad Zacchæum publicanũ dixit: Festinus descende, nam hodie in domo tua oportet me manere. Hos enim spiritualis generis fuisse prædicant. Et fermenti parabolã, quod mulier in farinæ sata tria abscondisse dicitur, tria hominũ genera significare dicunt. Mulierẽ enim sapientiam dici docẽt: farinæ uerò tria sata, tria hominum genera, Spirituale, animale, terreũ. Fermentum aũt, ipsum Saluatorem dictum esse docent. Et Paulum dixisse, Terreos, animales, spirituales, nunc quidem: Qualis terreus, tales & terrei. nunc uerò: Animalis uerò homo non suscipit ea quæ spiritus sunt. Alibi autem: Spiritualis indagat omnia. Cæterùm illud, Animalis non suscipit ea quæ spiritus sunt, de Opifice dictum esse pronunciant, qui cùm animalis sit, non nouerit neq; matrem: spiritualem existentem, neq; semen ipsius, neq; ea quæ in complemento sunt secula. Et quòd eorum quos saluare uolebat Saluator, primitias assumpsit, Paulũ dixisse: Et erant primitiæ sanctæ, & ipsa massa. primitias quidem spirituale dictum esse docentes, massam uerò nos, hoc est animalem ecclesiam. cuius massam ipsum assumpsisse dicunt, & in seipso contraxisse, quoniam ipse fermentum erat. Quòd autem Achamoth extra cõplementum errauerit, & à Christo formata sit, & à Saluatore requisita, ipsum indicare dicunt in eo qđ

» dixit, Seipsum uenisse ad erroneam ouiculam. Ouiculam enim erroneam, matrem ipsorū dici A exponūt, ex qua Ecclesiam hic seminatam esse uolunt. Errorem autem extra complementum, in affectibus commorari, ex quibus materiam factam esse asserunt. At uerò mulierem uerrentem domum, & inuenientem drachmam, supernam Sapientiam dici narrāt: quæ ubi amisisset cogitationem suam, postea purgatis omnibus per Saluatoris aduentum, reperit ipsam: quapropter & hanc restitutam esse ex ipsorum sententia, intra complementum. Symeonem porrò
» qui in ulnas accepit Christum, & gratias egit ipsi, ac dixit, Nunc dimittis seruum tuum Domi-
» ne, secundum uerbum tuum in pace: figuram opificis esse dicunt, qui ubi uenisset Saluator, dicit transpositionē suam, & gratias egit Profundo. Et per Annam prophetissam quæ in Euangelio prædicatur septem annis cū uiro uixisse, reliquo uerò omni tempore uidua permansisse, donec conspecto Saluatore agnouit ipsum, & loquebatur de ipso ad omnes, manifestissimè Achamoth ipsam significari asserunt: quæ cum modico tempore Saluatorem eum coætaneis suis uidisset, reliquo uniuerso tempore in medietate existens, expectabat ipsum quando uenturus esset, & ipsam coniugationi suæ restituturus. Sed & nomē ipsius indicatum esse à Salua-
» tore, dum dixit: Et iustificata est Sapientia à filijs suis. & à Paulo itidem sic: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Quin & coniugationes intra complementū Paulum dixisse astruūt, ostensione in uno facta. De coniugatione enim circa uitam scribens, dixit: Mysterium hoc ma-
» gnum est, Ego autem dico in Christum & Ecclesiam. Insuper & Ioannem discipulū Domini docent primum Octonariū indicasse, hæc uerba proferentes hoc modo: Ioannes discipulus Domini uolens dicere uniuersorum generationem, per quam omnia produxit pater, principium quoddam proponit, quod primum generatum est à Deo, quod sanè & filium unigenitum & Deum uocauit, in quo pater omnia produxit seminario modo. Ab hoc autem dicit Verbum productū esse, & in ipso uniuersam seculorū essentiā, quam ipsum Verbum postea formauit. B Quoniam igitur de prima generatione dicit, rectè à principio, hoc est Deo & Verbo doctrinā facit. dicit autem sic: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Prius distinxit tria, Deum, & Principium, & Verbum: & rursus ipsa unit, quo & productionē amborū ipsorū ostendat, tum Filij, tum Verbi: & simul unionē inter ipsos mutuā, & ad patrē. In patre enim, & ex patre principiū: in principio autē, & ex principio, Verbum. Rectè igitur dixit, In principio erat Verbum: erat enim in filio. Et Verbum erat apud Deum: nam in principio. Et Deus erat Verbum, consequenter omnino. nam quod ex Deo genitum est, Deus est. Hoc erat in principio apud Deum: ostendit productionis ordinem. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: omnibus enim post ipsum seculis formæ & generationis autor Verbum factū est. Sed quod factum est in ipso, inquit, uita est. Hic etiam cōiugationē indicauit: uniuersa enim per ipsum facta esse dixit, uitā uerò in ipso. Hæc igitur quæ in ipso facta est, cōiunctior est ipsi, quàm ea quæ per ipsum facta sunt. Cum ipso enim est, & per ipsum fructū facit. Quandoquidē enim infert, Et uita erat lux hominū. Vbi hominē nunc dixit, etiam Ecclesiam æquiuocè cum homine indicauit, quo per unum nomē indicaret cōiugationis societatē. Ex Verbo enim & Vita, homo gignitur, & Ecclesia. Lucem aūt dixit hominum ipsam Vitam: propterea quòd illuminati sunt ab ipsa, hoc est formati & manifestati. Hoc uerò etiam Paulus dicit: Omne enim quod manifestatur, lux est. Quādo itaque manifestauit & genuit Vita hominē & Ecclesiā, Lux ipsorū dicta est. Clarè igitur indicauit Ioannes per hæc uerba cùm alia, tum secundum quaternariū, Verbum uidelicet, & Vitam, Hominē & Ecclesiam. Imò & primum quaternarium significauit. Narrans enim de Saluatore, & dicens omnia extra complementū per ipsum formata esse, fructū esse dicit ipsum totius cōplementi. Etenim Lucem dixit ipsum quæ in tenebris lucet, & nō apprehensa est ab ipsis: quoniā omnia quæ facta sunt ex affectu & afflictione concinnauit, & ignoratus est ab ipsis tenebris. Sed & Filium & C Veritatem & Vitam appellat ipsum, & Verbum carnem factū, cuius gloriā uidimus, inquit, & erat gloria ipsius uelut unigeniti à patre ipsi data, plena gratia & ueritate. Dicit aūt sic: Et uerbum caro factū est, & habitauit inter nos, & uidimus gloriā eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Exactè igitur etiam primum indicauit quaternariū, ubi Patrem dixit, & Gratiam, & Vnigenitum, & Veritatem. Sic Ioannes de primo, & omnium seculorū matre, Octonario dixit. Patrem enim dixit, & Gratiam, & Vnigenitum, & Veritatem, & Verbum, & Vitam, & Hominem, & Ecclesiam. Vides ô charissime, uiam & methodū, qua utentes seipsos decipiunt, calumniantes scripturas, figmentū suum ex ipsis confirmare conātes. Ob hoc enim & ipse apposui ipsorū uerba, quo ex ipsis intelligas insidiarum improbam fraudem, & erroris maliciam. Primum equidem si proposuisset Ioannes supernum Octonarium ostendere, ordinem utique seruasset productionis: & primum quaternarium, qui uenerandissimus est, uelut dicunt, inter prima nomina posuisset, atque sic secundum coniunxisset, ut per nominum ordinem Octonarij ordo ostenderetur: & nō post tantum interuallum uelut oblitus, & postea recordatus, in extremis primi quaternarij mentionem fecisset. Deinde si etiam cōiugationes significare uoluisset, Ecclesiæ nomen non sanè reliquisset, aut etiam in reliquis cōiugationibus masculorum appellatione contentus fuisset, quum etiā illæ aliæ similiter adintelligi possint, quo per omnia unitatem conseruasset. aut si reliquorum coniuges recensuit, etiam hominis cōiugem indicasset, & non dimisisset ex uaticinatione nos nomen ipsius accipere. Manifestè igitur est adulterata expositio. Quum enim Ioannes unum Deum omnipotentem, & unum unigenitū

Euangelij Ioannis tortura.

Euangelij Ioannis ratio.

A Christum Iesum prędicet, per quem omnia facta esse dicit, hunc filium Dei, hunc unigenitum, hunc omnium factorem, hunc lucem ueram illuminātem omnem hominē, hunc mundi creatorem, hunc eum qui in propria uenit, hunc eundem carnem factū, & qui habitauit inter nos. Illi peruertentes iuxta uerisimilem expositionem, alium unigenitum esse uolunt iuxta productionem, quem sanè & principium uocant: & alium Saluatorem fuisse uolunt, & alium Verbū filium unigeniti: & alium Christum ad correctionem complementi emissum, & unumquodq; ex relatis à ueritate sublatum, abutentes nominibus ad proprium propositum transtulerunt. Quare secundum ipsos inter tot nomina Ioannes Domini Iesu Christi mentionem non fecit. Si enim Patrem dixit, & Gratiam, & Vnigenitum, & Veritatem, & Verbum, & Vitam, & Hominem, & Ecclesiam, iuxta illorum argumētum de primo octonario dixit, in qua nondum Iesus, nondum Christus Ioannis magister. Quòd autem non de coniugationibus ipsorum Apostolus Ioannes dixit, sed de Domino nostro Iesu Christo, quem & Verbum Dei esse nouit, ipse manifestum fecit. Repetitionem enim faciens de Verbo ab ipso suprà in principio relato, insuper exponit: Et Verbum caro factum est, & habitauit inter nos. At secundum illorum argumentū, non Verbum caro factum est, quod sanè neq; uenit unquam extra complementum, sed ille dispensationis Saluator Verbo posterior. Discite igitur uos stupidi, quòd Iesus qui passus est pro nobis, qui habitauit inter nos, hic idem est Verbum Dei. Si enim aliud quoddam seculum pro salute nostra caro factum esset, uerisimile esset de alio Apostolū dixisse. Si uerò Verbum illud Patris idem est quod descendit & ascendit, ille unius Dei unigenitus filius, secundum uoluntatem patris caro factus est pro hominibus: non de alio quodā, neq; de Octonario, Ioannes sermonem fecit, sed de Domino Iesu Christo. Neq; enim Verbum secundū ipsos principaliter caro factum est. Dicunt enim Saluatorem induisse corpus animale ex dispensatione cōstructum

B arcana prouidētia, ad hoc ut inuisibilis & impalpabilis fieret. Caro autem est uetus illa ex terra secundum Adam facta formatio à Deo, quam uere factum esse Verbum Dei, Ioannes significauit. Et dissolutus est ipsorum primus atq; ab initio genitus Octonarius. Cùm enim unum & idem ostendatur Verbum, & Vnigenitus, & Vita, & Lux, & Saluator, & Christus, & filius Dei, & hoc idem caro factum sit pro nobis, soluta est Octonarij illorum compago. Hac autem soluta, intercidit uniuersa ipsorum tractatio, quam falso somniantes impetunt scripturas, proprium argumentum effingentes. Deinde dictiones & nomina sparsim posita colligentes, transferunt (uelut antea diximus) ex eo quod secundum naturam est, in id quod est cōtra naturam: similia facientes his qui argumenta utcunq; occurrentia sibijpsis proponunt, & postea ex Homeri poematis ipsa tractare conantur, ut imperitiores putent de illo ex propinquo tracto argumento Homerum uersus fecisse, & multi corripiantur ac seducantur per compositam uerborum consequentiam, tanquam hos sic Homerus fecisset. Quemadmodum fecit ille qui Herculem ab Eurystheo ad canem in Orco missum, per Homericos uersus describit hoc modo. Nihil enim prohibet exempli gratia, etiam horum mentionem fecisse, quum similis & idem sit utrorumq; conatus.

Simile.

Homericorum uersuum cento ad ostentationem consutus.

Hæc ubi dicta dedit, dimisit ab ædibus illum
Suspirantem altè, magnarum nomine rerum
Amphitrioniaden gestarum sæpe coruscum,
Eurystheus Stheneli natus, ualde inclytus heros,
Ducturum ex Erebo & tristi de limine Ditis
Cerberum, ut in superis latratus ederet auris.
C *Ille autem mediam permensus fortiter urbem,*
Montanus ueluti leo abibat, robore nixus.
Ast illum comites cuncti post terga sequuti,
Et pueri, & sponsæ forma præstante, senesq;,
Lugebant, ueluti qui mortis limina adiret.
At Maia genitus, Pallas quoq; cæsia, euntem
Deducunt, ut quò tendebat cautior iret.
Norat enim affectus fraterni pectoris ipsa.

Quis nam ex simplicioribus non corripiatur ab his uersibus? & non putarit sic ipsos Homerum de tali argumento fecisse? Verùm qui expertus est Homericæ poesis tractationem, ipsos agnoscet, gnarus quòd partim de Vlysse dicti sunt, partim de ipso Hercule, partim de Priamo, partim de Menelao & Agamemnone. & sublatis ipsis, singulisq; in proprios locos restitutis, totam argumenti tractationem è medio tollet. Sic uerò etiam qui regulam ueritatis immobilem in seipso tenet, quam per baptismum accepit, nomina quidem & uoces ac parabolas ex scripturis agnoscet: uerùm blasphemum hoc argumentum nō agnoscet. Etsi enim lapillos cognoscet, tamen uulpeculam pro regia imagine non recipiet. Sed singulis dictis in proprios locos relatis, & ueritatis corpusculo adaptatis, ipsorum figmentum denudabit, & ex rerum natura auferet. Quandoquidem uerò huic scenæ deest refugium, & quò euadat non habet, quo quis ipsorum imitationem transgressus doctrinam destructoriā inferre possit: rectè fieri à nobis putauimus, ut ostenderemus prius in quibus huius fabulæ patres inter seipsos dissentiūt,

ut qui ex diuersis spiritibus erroris existunt. Nam ex hoc exactè cognoscere continget, etiam A ante demõstrationem, firmam esse eam quæ ab Ecclesia prædicatur ueritatem, & mendacium illud quod ab his est falso confictum. Ecclesia enim quanquam per uniuersum orbem terrarũ usq; ad fines terræ dispersa, ab Apostolis & ipsorum discipulis fidem accepit, quæ est in unum Deum omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt: Et in unũ Christum Iesum, filium Dei, incarnatum pro nostra salute: Et in Spiritum sanctũ, qui per prophetas prædicauit dispensationis mysteria, & aduentus, & ex uirgine natiuitatem, & passionem, & resurrectionem ex mortuis, & in carne ad cœlos assumptionem dilecti Christi Iesu Domini nostri, & ipsius ex cœlis in gloria patris aduentum ad instaurãda omnia, & excitandam omnem totius humani generis carnem: quo Christo Iesu Domino nostro, & Deo, & Saluatori & regi, iuxta uoluntatem Patris inuisibilis, omne genu flectatur, cœlestium & terrestrium, ac infernorum: & omnis lingua cõfiteatur ipsi, & iudicium iustum in omnibus faciat: & spiritualia quidem nequitiei, & angelos transgressos ac desertores factos, & impios ac iniustos, & iniquos ac blasphemos homines in ignem æternum mittat: iustis uerò & sanctis, & qui mandata ipsius seruarunt, & in dilectione ipsius permanserunt, partim ab initio, partim ex pœnitentia, uitam largitus incorruptibilitatem donet, & gloriam æternam tribuat. Hanc prædicationẽ & hanc fidem Ecclesia (uelut dixi) adepta, quanquam per totum mundum dispersa, diligenter conseruat, quasi unam domum inhabitãs: & similiter his credit, uelut unam animam & idem cor habens, & consonè hæc prædicat & docet, ac tradit, uelut uno ore prædita. nam linguæ in mundo dissimiles sunt, uerùm uirtus traditionis una & eadem est. Et neq; in Germanijs fundatæ Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neq; in Hispanijs, neq; in Celtis, neq; in Oriente, neq; in Aegypto, neq; in Libya, neq; hæ quæ in medio mundo constitutæ sunt. Sed quemadmodum Sol creatura Dei, in toto mundo unus & idem est: sic etiam prędicatio ueritatis ubiq; B lucet, & illuminat omnes homines ad cognitionem ueritatis uenire uolẽtes. Et neq; qui ualde potens est in dicendo ex Ecclesiæ præfectis, alia ab his dicet. Nemo enim est super magistrum: neq; debilis in dicendo hanc traditionem imminuet. Quum enim una & eadem fides sit, neq; is qui multum de ipsa dicere potest, plus quàm oportet dicit: neque qui parum, ipsam imminuit. At uerò plus atq; minus iuxta intelligentiam aliquos nosse, non in alterando idem argumentum contingit, & in excogitãdo alium Deum præter opificem & creatorem & nutritorem huius uniuersi, ita ut hoc non sis contentus: aut alium Christum, aut alium unigenitum. Sed in eo ut quæ in parabolis dicta sunt amplius explices, & ad fidei propositum accommodes, & ut tractationem & dispensationem Dei in genere humano factam enarres: & quòd longanimis fuerit Deus propter transgressorum angelorum defectionem, & ob hominum inobedientiam declares: & ut cur alia temporalia, alia æterna, & alia cœlestia, alia terrestria, unus & idem Deus fecit, annuncies: & quur quum inuisibilis sit Deus, prophetis apparuerit non in una forma, sed aliter alijs, intelligas: & ut cur plura testamenta hominibus tradita sint, significes: & quis sit unicuiusq; testamenti character doceas: & ut cur conclusit omnia Deus in inobedientiam, ut omniũ misereretur, perscruteris: & cur Verbum Dei caro factum est, & passum est, gratias agas: & cur in nouissimis temporibus aduentus filij Dei apparuerit, hoc est principium in fine, denuncies: & de fine atq; de futuris, quæ in scripturis habentur, explices: & quare desperatas gentes, cohæredes & eiusdem corporis, & participes sanctorum Deus fecit, ne taceas: & quomodo mortalis hæc caruncula induet immortalitatem, & corruptibilis incorruptibilitatem, prædices: & quomodo non populus, est populus: & non dilecta, dilecta: & quomodo plures eius quæ deserta est liberi, quàm eius quæ uirum habet, doceas (ob hæc enim & similia ipsis, exclamauit Apostolus: O altitudo diuitiarum, & sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm imper- C scrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ ipsius) & non in eo ut super creatorem & opificem illorum matrem, & ipsius cogitationem seculi errantis excogites, & ad tantam blasphemiam deuenias: neq; ut rursus complementum super ipsam, nunc triginta nunc innumerabilium seculorum gentem ementiaris: quemadmodum hi dicunt, reuera diuina intelligentia destituti doctores, quum ea quæ est Ecclesia uniuersa unam & eandem fidem habeat per totum mundum, uelut diximus. Videamus porrò nunc incõstantem etiam horum sententiam, quum sint duo uel tres, quomodo de ijsdem non eadem dicunt, sed & rebus & uerbis contraria pronunciãt: Nam Valẽtinus, qui primus à Gnostica appellata secta principia ad propriũ doctrinæ characterem adaptauit, sic protulit: dualitatem siue binarium innominabilem esse decernens, cuius altera pars appelletur Inenarrabilis, altera Silentium. Deinde ex hoc binario secundum binarium productum esse, cuius alteram partem Patrem nominat, alteram Veritatem. Ex hoc autem quaternario productum esse Verbum & Vitam, Hominem & Ecclesiã: esseq; hunc Octonarium primum. Et à uerbo quidem ac uita, decem Virtutes productas esse dicit, uelut antea diximus. Ab Homine uerò & Ecclesia duodecim, ex quibus unam defectricẽ ac discedentem reliquam tractationẽ fecisse. Terminos item duos asseruit, alterũ inter profundum ac reliquum complementum, distinguẽtem genita secula ab ingenito patre: alterum separantem ipsorum Matrem à complemento. Sed & Christum non à sæculis quæ in complemento sunt, emissum esse, sed à matre extra constituta ex præstantiorum sententia genitum esse cum umbra quadam. Et hunc quidem ut qui masculus esset, à seipso umbram dissecuisse, & ad complementum recurrisse: Matrem uerò relictam cum umbra, euacuatam spiritali substantia,

Fides uera quæ sit.

Plus aut minus eruditi in fide qui dicantur.

Valẽtinianorũ dogmatum inconstantia.

A stantia, alium filium protulisse. Et hūc esse opificem, quem etiā omnipotentem dicit, subiecto-
rum. Simul autem prolatum esse cum ipso etiam sinistrum principem docuit, similiter uelut
Gnostici falsò appellati, de quibus à nobis dicetur. Et Iesum aliquando quidem ab eo qui se-
paratus est à Matre ipsorum, & uniuersis ammixtus, hoc est à uoluntate, productum esse dicit.
Aliquando uerò ab eo qui in complementum recurrit, hoc est Christo. Aliquando autem ab
Homine & Ecclesia. Sed & Spiritum sanctum ab Ecclesia dicit productum esse, ad indagatio-
nem ac fructificationem seculorū inuisibiliter in ipsa ingressum, per quem secula plantas ueri-
tatis proferunt. Hactenus Irenæus. Et hæc quidem atq; huiuscemodi prædictus uir senex Ire-
næus, per omnia ex Spiritu sancto ornatus, uelut generosus athleta à Domino prolatus, &
cœlestibus gratijs ac donis illitus, secundum ueram fidem ac scientiam luctatus, cōtra uniuer-
sum ipsorum delirium argumentum decertauit, & ea quæ uanè ab ipsis proferuntur, ad uer-
bum recensuit. Exactissimè uerò ipsos in secundo libro suo ac reliquis cōfutauit, uolens quo-
dammodo humi postratum ac deuictum trahere, & coram omnibus in triumphum ducere, &
impudentem ac debilem uanę opinionis prouocationem atq; illecebras in ipso prostrato de-
prehendere. Nos autem his paucis à nobis dictis contenti, & his quæ ab illis ueritatis scripto-
ribus relata sunt ac composita, & uidentes quod alij elaborauerunt, Clemens inquam, & Ire- Clemens.
næus, & Hippolytus, & alij plures qui etiam mirabiliter ipsorum fecerunt subuersionem: non Hippolytus.
ualde quid amplius labori apponere, uelut diximus, uoluimus, cōtenti prædictis uiris: & hoc
ipsum cogitantes, quòd omni rationis compoti etiam ex ipsis in doctrinis ipsorū uerbis euer-
sio ipsorum contra ipsos apparebit. Primùm quidem, quòd diuersæ sunt apud ipsos opinio-
nes, & alter alterius dogmata dissoluere profitetur. Deinde quòd inconstantia & nō cohæren-
tia sunt ipsorū fabulamenta, cùm neq; Scriptura usquam talia referat, neq; Mosis lex, neq; ali-
B quis propheta post Mosen, imò neq; Saluator, neq; ipsius Euangelistæ, neq; Apostoli. Si enim
hæc uera essent, Dominus qui ad illuminandū orbem terrarū uenit, & prophetæ ante ipsum,
deinde etiam Apostoli qui redarguerunt idololatriam, & omnem iniquam actionem, & non
timuerunt scribere cōtra omnem iniquam doctrinam ac aduersitatem, clarè utiq; talia nobis
annunciassent: & maximè cùm ipse Saluator dicat. Externis quidem in parabolis, uobis autē
parabolæ ad interpretationem regni cœlorum dicendæ sunt. Quascunq; igitur parabolas in
Euangelijs dixit, statim interpretatus esse uidetur. Profectò dixit & quod sit granum sinapis,
& quod fermentum, & quæ mulier quæ fermentum in tria sata coniecit, quæ uinea, quæ ficus,
quis seminator, quæ optima terra. Et frustra hi insaniunt à dæmonibus agitati. De quibus
sanctissimus apostolus Paulus inquit: In nouissimis temporibus deficient aliqui à doctrina,
intenti fabulis ac doctrinis dæmonum. Et rursus sanctus Iacobus de tali doctrina dicēs: Non
est hæc sapientia quæ ex supernis descendit, sed terrestris, animalis, diabolica: superna uerò sa-
pientia primùm quidē pura est, deinde pacifica, tractabilis, absq; hæsitatione ac dijudicatio-
ne, plena misericordia & fructibus bonis, & cætera. Cuius nullus fructus in prædictis reperi-
tur. Apud ipsos enim est inconstantia, & omne iniquum negociū, dæmonumq; fœtus, ac sibili
draconum, aliàs aliter & aliud unoquoq; ipsorū loquente. Apud quos non misericordia, non
commiseratio reperitur, sed disceptationes & dissidia: & nusquam puritates, nusquā pax, nus-
quam modestia. Volo autem coactus à sermonis progressu, etiamsi me desiturum esse pollici-
tus sum, pauca ab ipsis dicta in memoriam reuocata subuertere. Nō enim artificiosi sermonis
mihi cura est, sed legentium utilitatis. Dicūt itaq;, quòd duodecimū seculum, illud in defectio-
ne cōstitutum penitus è numero illorū duodecim excidit, & perditur numerus duodenarius.
Hoc autem factum esse dicunt, eo quòd Iudas qui duodecimus erat, excidit. Et sic duodenariū
C numerum dissipatum esse. Similiter autē de ea quę ex sanguinis profluuio laborabat. Et de ea
quæ unam drachmam de decem perdiderat. Ostenditur autē, quòd neq; duodecimum secu-
lum Iudæ personam habere poterit, uelut antea à sanctissimo Irenæo dictū est: Iudas enim pe-
nitus perijt. Duodecimum uerò seculum iuxta ipsorum figmentum non euacuatum est. Stetit
enim coram ipso traductor siue finitor, dixitq; ad ipsum Iao, uelut ipsi dicunt, & sic firmatum
est. Neq; quæ duodecim annis sanguinis profluuio laborauit, ipsorum dramati ac fabulæ as-
similabitur. Seruata est enim post duodecim annos, in quibus sanguinis fluxus ab ipsa fere-
batur. Nō enim per undecim annos ab afflictione libera degebat, & in duodecimo seruata est.
Neq; quæ decē drachmas habuit, unam in totum perdidit, ut seculum materiæ perditū apud
ipsos fingatur. Accendit enim lucernam, & inuenit drachmam. Ex duabus itaq; his aut tribus
rationibus, omnia ipsorū statim confutata relinquentur fabulamenta, uelut inefficacia ac pu-
trida, à prudentiæ filijs ac liberis sanctæ Dei catholicæ Ecclesiæ. Vt ne enim ipsos impetendo, rē
in immensam longitudinem extendam, hucusq; facta narratione, & tantæ ipsorum improbi-
tati fine imposito, ad sequentes transibo, Deum inuocans ducem & auxiliatorem nostræ debi-
litatis, ut ab hac & prædictis sectis seruemur, itemq; ab his quas postea demonstrabimus stu-
diosis, & uanitatum ac incōstantium dogmatū in mundo exactam cognitionē habere uolen-
tibus. Nam in multos hic sua somnia disseminās, & gnosticum, hoc est cognitorē ac scientem
seipsum appellans, multos, ut ita dicā, scorpios uelut unam catenam cōnexuit, quemadmodū
uetus & euidēs fabula habet: Quòd scorpij alter alteri implexus catenā nectētes, decē aut plu- Fabula scor-
res, de tecto siue domo seipsos demittunt, & sic cū dolo perniciem hominibus inducunt. Sic & pionum cate-
hic, & qui ab ipso originē duxerunt, Gnostici appellati, erroris principes ac duces facti sunt: & næ.

occasionibus ab ipso acceptis, alter ab altero doctus, post præceptorē erroris additionem fe- A
cit, & aliam hæresim induxit ex priore dependentem. Et sic per successionem in diuersas hære-
ses ipsi appellati Gnostici diuisi sunt: à Valentino tamen, uelut dixi, & antecessoribus eius oc-
casionibus acceptis. Attamē prædictæ hæreses unà cū huius Valētini secta, per ueritatis doctri-
nam conculcatæ à nobis dimittantur. Nos uerò persequentes in uirtute Dei cōsiderabimus.

Contra Secundianos, quibus coniunctus est Epiphanes, & Isidorus, hæresim XXXII.

PRæterita Valētini hæresi, & multis laboribus in spinosa ipsius satione exhaustis, per mul-
tum, ut ita dicam, laborem & agricolationis afflictionem, ad reliquias spinosæ ipsius sa-
tionis, & serpiginosæ ipsius bestiarū ac reptilium formationis deueniemus: sanctum Spi-
ritum à Christo petētes, quo per ipsum animas diuina doctrina ac sancto uerbo attrahamus,
& uenena ab his qui præoccupati sunt, extrahere possimus. Incipiam autē de his dicere iuxta
successionem, quis alijs successerit, ex his qui ab ipso originem traxerunt, & aliam prẹter illius

Secundus.

sationem docuerunt. Secundus itaq; quidam ex ipsis existens, & amplius quid sapere uolens,
omnia quidē secundum Valentinum exponit, uerùm ampliorem sonitum in aures attonito-
rum immisit. Hic enim cùm sit secundum Valentinum, uelut dixi, super Valentinum autē sen-
tiat, primum Octonarium dicit esse quaternarium dextrū, & quaternarium sinistrū: sic uocari
tradens, alterum quidē lucem, alterum uerò tenebras. Virtutem uerò quæ defecit & relicta est,
non esse à triginta seculis, sed post triginta secula, ut sit ab his quæ post alterū octonarium po-
sterius facta sunt. At de Christo & alijs dogmatibus similiter uelut princeps eius, & ueneni da-
tor Valentinus docet. Quum autē nō multa sint quæ ab ipso diuersimodè ac nouè dicta sunt,
cōtentos nos esse oportere putaui prædictis, habentibus ex seipsis subuersionem. Et tamē etiā
de ipso pauca dicā, ut ne ob penuriam ipsum præterijsse uidear. Si enim quaternarij dextri ac B

Dextri ac sinistri ratio.

sinistri apud ipsos statuuntur, inuenietur quid, quod quæretur mediū inter dextrum ac sini-
strū. Quicquid enim dextros ac sinistros ordines habet, mediū consistit inter sinistra ac dextra
sua. Et nusquā poterit esse dextrum aut sinistrū, nisi interueniente corpore, utriusq; partis di-
scretio fiat. Itaq; ô stolide Secunde, & qui à te decepti sunt, id quod mediū est, à quo sanè & de-
xtra & sinistra subsident, unum quiddā erit, & non poterit alienū esse ab uno aliquo, id quod
ex ipso subsidet dextrum ac sinistrum. Et necessariò reducetur totū in id quod unum est, suprà
quod nihil ascendit, neq; descendit: & quod nihil inferius habet, nisi quæ ab ipso sunt creata.
Et erit hoc manifestum his qui ueritatem cōsiderant, quoniam unus est Deus Pater & Filius &
Spiritus sanctus. Si uerò unus Deus est, ex quo omnia: neq; quid sinistrū est in ipso, neq; alia
imminutio, neq; quid inferius præter creaturas ab ipso factas. Quæ uerò post Patrē & Filium
& Spiritum sanctū sunt, omnia bene creata sunt, & ad constitutionē ab ipso splendidè ac rectè
producta. Si uerò rursus talis dicet nobis alius progressus serpens, quòd dextra quidē ac sini-
stra ex uno sunt, ipse uerò medius est, & sibijpsi adducit dextra, atq; his delectatur: dextra autē
uocat etiam lucem, sinistra uerò uelut aliena à se, & in sinistra sita repellit: dicat mihi unde acci-
pit hanc geometriam, ut probè cōcinnet intransmutabilem dextram ac sinistram? Apud nos
enim dextra aut sinistra meritò nominantur à membris in corpore fixis, in quibus nunquam
alteratio contingit. Quæ uerò extra nos sunt, aliquando dextra esse possunt, aliquando sini-
stra. Omni enim ad orientē intuenti, Auster siue Meridies dextra uocabitur, regio uerò Aqui-
lonaris aut septentrionalis, sinistra. Et uice uersa, si ad Occidentales partes cōuersus fuerit ho-
mo aliquis, alteratis nominibus regiones inuenientur: & quæ ante horam dextra fuit, austra-
lisq; ac meridiana, in sinistram rursus mutata: & quæ borealis antea, septentrionalisq; ac sini-
stra, in dextram mutata. Vbi itaque excogitauit sibijpsi impostor ille geometriam secundum C
Deum? Et ô ingentem illam nugacitatem, omnia confundentem. Asserit enim, post defectio-
nem trigesimi seculi, posteriorem uirtutem genitam esse. Vnde igitur defectionis naturam de-
prehendisti, ô bone, aut uirtutē quæ defecit, dic mihi? Si enim inuenisti hanc à germine supe-

Genita et creata confuse dici uicissim.

riorum non creatam, sed genitam: quandoquidem tibi & præsidi tuo nō creata, sed genita de-
cernuntur ea quæ creata sunt, & à participatione uniuscuiusq; naturæ ab unaquaq; accipien-
tis ea quæ rursus gignuntur enasci: profectò iuxta ipsius rationem contra teipsum armaris. Si
enim à superioribus & posterior uirtus, & defectio genita est, nataq; ac instar germinis pro-
ducta: participat igitur supernis donis, quoniam communicat cum complemento posterior
uirtus, & complementum cum posteriori uirtute: & nihil differet hoc ab illa, neque illa ab hoc,
quum ambo iuxta extremitates inter se communicent. Et ex omni ratione redargueris, ex se-
minio diaboli erroris tui ornatum habere, ô omnium miserabilium miserrime. Quò uerò nō
relinquam aliquid eorum quæ à quibusdam fiunt ac dicūtur, quum in unaquaq; hæresi mul-
ti sint principes, alia pro alijs super magistros suos se reperisse iactantes, adhuc perseuerabo
in narrando de his qui in hac secta sunt. Verùm alia ab his dicunt, de Epiphane inquam, ac
Isidoro, qui ex occasione orationis exhortatoriæ seipsum in ampliorem miseriæ profundita-

Epiphanes Carpocratis filius.

tem immersit: reuera autem à Carpocrate proprio suo patre secundū carnem, Epiphanes oc-
casiones accepit, uerum prædicti Secundi hæresi cōiunctus etiam ipse Secundianus fuit. Mul-
ta est enim errantium alterius ad alterum differentia, & multiplex ac impura inanium uocum
mixtura. Hic enim Epiphanes filius, uelut dixi, Carpocratis, ex matre Alexandria appellata,
his connectitur, uelut dixi, à Cephalenia paternum genus habens, qui septem supra decem

annos

A annos natus, citius è uita decessit, Domino ipso malos uelut spinas submouente, & melius quid de orbe terrarum prouidente. Post mortem autẽ ipsius, hi qui ab ipso seducti sunt, à plaga ipsis ab illo incussa non abstinuerunt. In Samo enim uelut Deus adhuc in hunc usq; diem colitur. nam regionis indigenæ delubro ipsi constructo, sacrificia ac festiuitates celebrant per nouilunium. Aras item ipsi erexerunt, & Musæum celebre in nomen ipsius cõstituerunt, quod sanè Epiphanis Musæum uocatur. Sacrificant enim ipsi Cephallenes ad tantum errorem perducti, & libant, & in constructo ipsi delubro cõuiuantur, hymnosq; ipsi canunt. Cæterùm propter excellẽtiam eruditionis in omnibus disciplinis, & præcipuè Platonica, uniuersa deceptio ex ipso contigit circa prædictos, tum iuxta hæresim, tum iuxta reliquum errorem, insanum uidelicet simulachri eius cultum, quo illius regionis homines sunt attriti. Sequebatur itaq; hic Epiphanes Secundum, & complices eius. Veneni enim sui eiaculationem ipsi affricauit, serpiginosæ inquam corruptionis inaniloquentiam. Isidorum uerò dicunt in oratione Parænetica per exhortationis modum improbitatis suæ autorem fuisse. An autem etiam ipse eadem senserit, & ex ipsis originem duxerit, aut ex philosophis didicerit, & ipse exhortatorium dicendi genus exercuerit, nõ ita clarè de Isidoro cognoscere potuimus. Veruntamen hi omnes æquale opus consuunt. Primùm quidem, quòd ipse Epiphanes cum patre suo & sectæ antistite Carpocrate ac sodalibus eius, communes esse hominum uxores sanciuit, ex Platonis de Republica libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. Hinc autem initium facit, dicens uelut in Euangelio habetur, Saluatore dicente: Triplices eunuchos esse, eum qui ab hominibus castratur, & eum qui ex natiuitate, & eum qui seipsum propter regnum cœlorum uoluntariè castrauit. & inquit: Alij itaq; ex necessitate, & nõ pro ratione eunuchi fiunt: alij uerò regni cœlorum gratia seipsos castrant: quapropter ea quæ ex nuptijs contingunt, supputa-

Musæum Epiphanis.

Vxores communes.

B tionem uidelicet rerum necessariarum, & negotiorum occupationem formidantes, Melius est matrimonium contrahere quàm uri, ne in ignem immittas animam tuam, Apostolum dicere ait, die ac nocte resistens ac timens ne à continentia excidas. Nam dum in resistendo uersatur anima, à spe diuiditur. Sustine igitur, (uelut iam antea dixi, exhortationis in mediũ proferens orationem) Isidorus ad uerbum in Moralibus inquit, pugnacem uxorem, ut ne abstraharis à gratia Dei, ignemq; per semen eijciens cum bona conscientia Deum adora. Quum autem, inquit, gratiarum actio & benignitas Dei in petitionem tuam inciderit, & steteris de cætero non peragens cum uirtute, ut ne offendaris, nuptias contrahe. Deinde rursus dicit: At iuuenis quis est, aut pauper, aut procliuis in Venerem, hoc est debilis, & non uult nuptias cõtrahere secundum rationem, hic à fratre ne separetur: turpes autem quasdam suspiciones sibijpsi exquirens miser ille fabulam confingit. Dicat itaq;, inquit: Ingressus sum ego ad sancta, nihil possum facere. Si uerò suspicionem habuerit, dicat: Frater impone mihi manum ut ne peccem, & accipiet auxilium sensibile ac intelligibile. Velit solum absoluere bonum, & adsequetur. Deinde rursus dicit: Aliquando ore quidẽ dicamus, non uolumus peccare, cogitatio uerò incumbit ad peccandum. Talis propter timorẽ non facit quod uult, ut ne supplicium ipsi imputetur. Cæterùm humanum genus habet necessaria quædã & naturalia sola. Habet amiciri necessarium, ac naturale. Naturale autem est, & uenereis rebus uti. Necessariò uerò has apposui uoces ad hos redarguendos, quum nõ rectè uiuant nec Basilidiani, nec Carpocratiani, nec Valentini aut Epiphanis sectatores. Cui sanè Epiphani coniunctus est prædictus Secundus. Inter se enim connexi, ita ut aut hic illi tradiderit, aut ille huic errorem impertierit, etiamsi aliqua parte inter se differant, tamen in una hæresi seipsos collocarunt. Quare etiam potestatem habere peccandi docuerunt, quum propter perfectionẽ omnia naturalia sint seruãda: & si peccent, propter na-

Isidorus.

C turaliter insitam electionem id faciant. Alioqui neq; eadem ipsis facere permittunt primi horum dogmatum parentes. Tradũt præterea etiã hi uelut ad sublimiorem cognitionẽ ac scientiam progressi, primum quaternionem sic. Est quoddã præ omnibus proprincipium præincogitabile, inenarrabileq; ac innominatũ, quod ego singularitatẽ nomino. Huic singularitati adest uirtus, quam etiã ipsam Vnitatẽ appello. Hæc unitas & illa singularitas, quũ unum sint, emiserunt non dimittentes principium in omnibus, intelligibile ac inuisibile, quod principiũ doctrinæ ratio Monadẽ uocat. Huic Monadi adest uirtus coessentialis ipsi, quã & ipsam Vnũ nomino. Hæ uirtutes, Vnitas, Singularitas, Monas, & Vnũ, reliquas seculorũ emissiones produxerunt. Deinde qui rectè scripserũt de ueritate, horũ uesaniam in scriptis suis redarguerũt: Clemens uidelicet, quẽ quidam Alexandrinum, alij Atheniensem dicũt. Sed & sacer Irenæus, deridẽs ipsos ob prædicta, tragicum illud in mediũ adduxit, Iu iu (inquit) & heu heu. Tragicũ enim hoc reuera ob talem calamitatem proferre licet eorũ, qui ridicula hæc nominũ figmenta scripserunt, & eius qui tanta audacia citra omnẽ ruborem mendacio suo nomina imposuit. In eo enim quod dicit, Est quoddã proprincipium præ omnibus præincogitabile, quod singularitatem nomino. Et rursus, Huic singularitati adest uirtus, quam etiã ipsam Vnitatẽ appello: manifestissimè confessus est, quòd relata figmentũ suum sunt, & quòd ipse nomina figmento imposuerit, à nullo alio prius posita. & clarũ est, quòd ipse hæc nomina effingere ausus fuit. Et nisi ipse affuisset in uita, nõ sanè ueritas nomẽ habuisset. Nihil igitur prohibet, etiã aliũ quendam in eodẽ argumẽto sic nomina præscribere. Deinde idẽ beatus episcopus Irenæus in hæc, uelut diximus, ridicula uerba, etiã ipse à seipso aliam nomenclaturam apposuit: uelut dignã ac conferendam ipsorum nugacibus deliramentis, nimirum peponum & cucumerum ac cucur-

Clemens Alexandrinus, uel Atheniensis.

cucurbitarũ generibus, uelut de subiectis aliquibus confictis: uelut studiosis ex his quæ prius A
legerunt, clarum fuerit. Alij uerò rursus ex ipsis primum ac principalem octonarium his nominibus appellant. primò Proprincipium, deinde Incogitabilem, tertiò Inenarrabilem, quartò Inuisibilem. Et ex primo quidem Proprincipio productum esse, primo & quinto loco Principium. ex Incogitabili uerò, secundo ac sexto loco Incomprehensibilem. ex Inenarrabili autem, tertio ac septimo loco Innominabilem. ex Inuisibili uerò, quarto & octauo loco Ingenitũ. Atq; hoc est complementum primi octonarij. Et has Virtutes uolunt esse ante Profundum & Silentium, ut perfectis perfectiores esse uideãtur, ac Gnosticis magis Gnostici, hoc est scientes: quibus meritò quis acclamarit, ô deliri sophistæ. Nã de ipso Profundo multæ ac diuersæ apud ipsos sunt sententiæ. Alij enim ipsum inconiugatum dicũt, & neq; masculum, neq; fœminam, neq; omnino quid esse. Aliqui uerò masculum & fœminam ipsum esse dicunt, hermaphroditæ naturam ipsi attribuentes. Alij rursus Silentium ipsi coniugem adiungunt, ut prima coniugatio fiat. Et ex hoc & hæc reliqua secula ad eundem modum effingũt, & ingentia quædã sunt in ipsis somnia, quæ mentem ipsorum in altiss. somnum deprimunt. Et quid opus est me diutius in his tempus terere? quum facile deprehensu sit ipsorum argumentum, itemq; confutatio ac subuersio facilis ex prædictis, si quis uelit ueritati inhærere, & non uanis fabulis seduci. Cæterùm hæc mihi de his dicta sint. Præterita autem hac secta, ad consequentes uiam mihi securam ac callem leuem explorabo, quo horum improbitatem recensens ac redarguens, meipsum & audientes in uirtute Dei conseruem, per Domini nostri doctrinam & ueram speculationem Nunc uerò fœda hac uipera multis alijs uiperis simili, cõculcata per Euangelij doctrinam, sequentes considerabimus.

Contra Ptolemaitas, XXXIII hæresim.

SEcundo & Epiphani, qui Isidori exhortatoriam orationẽ in suam opinionem traxit, suc- B
cessit Ptolemæus, ex eadem Gnosticorum appellatorum secta existens, & de numero Valentinianorum cum alijs quibusdam, uerùm alia præter magistros suos asserens. cuius etiam nomen iactant hi qui ipsi obediunt, Ptolemæi uocati. Hic igitur Ptolemæus & socij eius, adhuc maiori experientia quàm præceptoris eius nobis processit, ut qui ad illorum narrationem excessus quosdam additionis excogitauit. Duos enim hic cõiuges, Deo apud ipsos Profundo appellato, excogitauit ac donauit: has uerò etiam dispositiones siue affectiones appellauit, Intelligentiam & Voluntatem. Et intelligẽtiam quidem semper affuisse in ipso, cogitantem semper aliquid emittere: uolũtatem uerò in ipso successisse. Primùm enim cogitauit emittere, deinde (inquit) uoluit. Quapropter etiam duabus his affectionibus siue uirtutibus (uirtutes enim rursus ipsas uocat) intelligentia scilicet ac uoluntate, uelut inter se commixtis, Vnigeniti & Veritatis emissio per coniugationem facta est: quas formas quasdã & imagines duarum affectionum patris inuisibilis uisibiles processisse uolũt, Voluntatis quidem Veritatem, Intelligentiæ uerò Mentẽ. Et propterea Voluntatis, ingenitæ essentiæ imago mascula facta est, fœminea uerò intelligentiæ. Voluntas enim uirtus facta est Intelligẽtiæ. cogitabat enim Intelligentia emissionem: non tamẽ emittere ipsa per seipsam poterat quæ cogitabat. Quando autem uoluntatis uirtus accessit, tunc quod cogitarat, produxit. Et heu uanam illorũ ac deliram nugacitatem. Hoc enim neq; de homine aliquis sana mente præditus acceperit, nedũ de Deo. Videtur autem mihi prudentior ipso esse Homerus, in eo quòd Iouem curam secum in animo uoluentem describit, solicitum & ægreferentem, & per totam noctem sine somno perseuerantem, quo Achiuis insidias strueret: quum Thetis ipsum rogasset, ut pœnas darent Græcorum C
principes, atq; ipsi Græci, propter contumeliã ac iniuriam Achilli illatam. Nihil enim hic Ptolemęus in gloriam patris uniuersorum, quem etiam Profundum appellat, magis rationi consentaneum excogitauit, quàm sunt ea quę de Ioue Homerus dixit. Imò ipsum potius comprehendit Iouem, ut qui ex Homero notionem accepit. Magis enim Homericam sententiam de Ioue & Achiuis meritò dixerit, qui tantam suam audaciam euomuit, quàm de uniuersorum domino: qui simul ut cogitat, etiam perficit hoc quod uoluit: & simul ut uult, etiam hoc meditatur quod uoluit: hoc meditans quod & uult, & hoc uolens quod & cogitat: quum totus sit cogitatus, totus mens, totus lex, totus oculus, totus auditus, totus fons omnium bonorum, & in nullo affectu hæreat. Deus enim est, & nõ curans & hæsitans uelut Profundum siue Iupiter, de quo dicentem Homerum Ptolemæus de Profundo suo loquens imitatus est. Cæterùm ad ampliorem confutationem impostoris illius, consequenter apponam quæ ab ipso Ptolemæo ad Floram quandã fœminam scripta sunt, blanda penitus ac uenenosa uerba: ut ne quis putet nos ex auditu solum deceptorem illum redarguere, ut qui non prius legerimus adulteratam ipsius doctrinam. Nam suprà prædicta etiam legẽ Dei per Mosen datam blasphemijs incessere non erubescit. Sunt autem uerba ipsius hæc.

Homerus quomodo Iouis affectiones depinxit.

Ptolemæus ad Floram.

QVòd legẽ per Mosen datam, soror mea optima Flora, multi præoccuparint, neq; fundamentum ipsius scientes, neq; præceptorum eius gnari, exactè puto etiam tibi conspicuum fore, ubi discordes de ipsa sentẽtias didiceris. Alij enim à Deo & patre datam dicunt. Alij uerò contraria uia progressi, ab aduersario corruptionis autore diabolo hanc datam

Legis Mosaicæ ratio.

A tam esse affirmant: uelut etiam mundi creationem ipsi attribuunt, patrem ac creatorem hunc esse dicentes. Verùm in hoc omnino errarũt hi, & utrinq; à proposita ueritate discesserunt. Neq; enim à perfecto Deo ac patre hãc latam esse apparet, cum imperfecta sit, & completione egeat, habeatq; mandata incongrua talis Dei naturæ ac menti. Neq; rursus aduersarij iniquitati legem attribuere cõuenit, ut cuius propositum sit iniustitiam exercere, & hoc sanè fuerit eorum qui non intelligunt ea quæ à Saluatore dicta sunt. Domus enim aut ciuitas diuisa in seipsam stare non potest, Saluator noster pronunciauit. Insuper mundi creationem propriam Verbi esse, & per ipsum omnia facta esse, & sine ipso factum esse nihil, Apostolus Ioannes inquit: non subsistentem falsa dicentium sapientiam remouens, & illam nõ corruptionem inducentis, sed iusti & malos odio habentis Dei esse asserens. Verùm contrà sentire, hominum demẽtium est, & causam prouidentiæ opificis non habentium: & non solum animæ oculis, sed etiam corporis excæcatorum. Quòd quidem igitur hi aberrarint à ueritate, ex relatis tibi manifestum est. Accidit autem hoc utrisq; ipsorũ peculiariter: alteris quidẽ, eo quòd ignorant iusticiæ Deum: alteris uerò, quòd ignorãt uniuersorum patrem, quem solus ille qui uenit, ac solus nouit, manifestauit. Superest itaq; nobis, qui amborum errorem cognitum habemus, exponere tibi ac declarare ipsam legem qualis sit, & legislatorem à quo sancita est, ita ut dicendorum à nobis demonstrationes ex Saluatoris nostri uerbis posituri simus, per quæ solum citra errorem ad ueritatis comprehensionem deduci datur. Primùm igitur discendũ, quòd uniuersa illa lex quæ in quinq; libris Mosis continetur, nõ ab uno aliquo sancita est: dico sanè, non à solo Deo. Sed sunt quædam ipsarum præcepta etiam ab hominibus lata. Et trifariam hanc diuisam esse, Saluatoris uerba nos docent. Nam in ipsum Deum & eius legislationem diuiditur, & in Mosen: non quemadmodum per ipsum legem dat Deus, sed sicut ex propria intelligentia proce- *Lex trifariam diuisa.*

B dens, etiam Moses aliqua sanciuit: & in seniores populi, qui primi cõperiuntur mandata quædam propria proposuisse. Quomodo igitur hoc ita se habeat, ex Saluatoris uerbis ostẽditur. Didiceris autem hoc sic. Saluator alicubi disputans aduersus eos qui de repudio ipsum interrogabant, quod sanè repudium licitũ esse sancitum est, dixit ad ipsos: Moses ob duriciam cordis uestri permisit dimittere uxorem, ab initio enim nõ sic factum est. Deus enim (inquit) coniunxit hanc coniugationem: & quod cõiunxit Deus, homo ne separet, inquit. Hic alteram Dei ostendit legem, prohibentem separari uxorem à uiro suo: alterã Mosis, quæ ob duritiam permittit hoc iugum separari. Et profectò in hoc contraria Deo sancit Moses: cõtrarium enim est, non debere seiungi. Si tamẽ & Mosis sententiam, iuxta quam hoc sanciuit, expenderimus, inuenietur hoc nõ iuxta suum proprium propositum, sed iuxta necessitatem sanciuisse, propter lege pressorum debilitatem. Quandoquidem enim Dei uoluntatem seruare non poterant hi in eo, quo non licebat ipsis repudiare suas uxores, quæ cum ipsis iniucundè cohabitabant, & periclitabantur ne ex hoc amplius peruerterentur ad iniusticiam, & ex hac ad interitum: hanc iniucunditatem ipsorum exscindere uolens Moses, per quam futurum erat ut perirent, secundam quandam uelut, iuxta circunstantiam, minus malam, pro maiori permutans, repudij legem à seipso ipsis tulit: quò si illam seruare non possint, uel hanc seruarent, & non ad iniusticias ac malicias cõuerterentur, per quas certissimus interitus sequuturus ipsos erat. Hæc quidem huius sententia fuit, iuxta quam contra Deum legẽ tulisse comperitur. Veruntamẽ quòd ipsius Mosis lex hic alia ostenditur, præter legẽ Dei, minime ambiguum est, etiamsi per unam saltem nunc id demonstrauerimus. Quòd uerò etiam seniorum quædam sint traditiones legi implicatæ, etiã hoc Saluator declarat. Deus enim (inquit) dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam, ut tibi bene fiat. Vos autem dixistis (inquit, ad seniores loquens) Quicunq; dixe-

C rit patri & matri, donum quodcunq; ex me, in tuum uertitur commodũ, &c. & irritam fecistis legem Dei per traditiones seniorum uestrorum. Hoc autẽ Esaias exclamauit dicens: Populus hic labijs me honorat, cor uerò ipsorũ longe abest à me: frustra autẽ colunt me, docẽtes doctrinas, præcepta hominũ. Manifestè igitur ex his uniuersa lex trifariam diuisa ostenditur. nam & ipsius Mosis, & seniorũ, & ipsius Dei legislationẽ in ipsa comperimus. Hæc quidẽ igitur diuisio uniuersæ illius legis hic à nobis facta, ueritatẽ in ipsa ostendit. Rursus autem una hæc pars, ipsius Dei lex in tres partes diuiditur: in puram legislationẽ nihil mali implexũ habentẽ, quæ etiã propriè lex dicitur, quam nõ uenit ut dissolueret Saluator, sed ut impleret. (non enim erat alienus ab ipsa quam impleuit: nõ enim habebat perfectionẽ:) & in eã quæ implicata est deteriori: ac in iniusticiam, quã sustulit Saluator, ut quæ incongrua erat suæ naturæ. Diuiditur aũt & in figuratã & significatiuã, quæ secundũ similitudinem eorũ quæ iuxta similitudinẽ præstantiora sunt, sancita est. Hanc transtulit Saluator à sensibili & apparente, ad spiritualẽ & inuisibilem. Et est quidẽ Dei lex pura illa, & nihil mali implexũ habens, ipsa Decalogus, decẽ illæ sententiæ in duabus laminis separatæ, & ad sublationem interdictorũ, & ad præceptionẽ faciendorum, quæ uelut purã habentes legislationẽ, non autẽ habentes perfectionẽ, indigebant impletione à Saluatore. Quæ uerò implicata est iniusticiæ, est ea quæ ad uindictã ac retributionẽ eorũ qui prius iniuriã intulerunt, lata est: oculum pro oculo, & dentẽ pro dente elidi iubens, & cædẽ pro cæde retribuere. Nihil autem minus etiam is qui secundus iniuriam infert, iniurius est, ordine solum immutato idem opus operans. Hoc autem præceptum iustum quidẽ aliàs & erat & est, propter debilitatem eorum quibus lex posita est, in trãsgressione puræ legis latum: uerùm incongruum patris uniuersorum naturæ ac bonitati. fortassis autem hoc conueniens, *Lex Dei trifariam diuisa.*

uerùm

uerùm magis neceſſarium. Qui enim unam cædem fieri non uult, in eo quod dicit, Non occi- A
des: is ubi imperauit occiſorem uiciſsim occidi, ſecundam legẽ ferens, & duabus cædibus ſan-
ciens, non animaduertit ſeipſum à neceſsitate abductum. Quapropter ſanè filius qui ab illo
ad nos acceſsit, hanc legis partem ſuſtulit, confeſſus & ipſe eſſe Dei. & tum inter alia connume-
rat ueteri ſententiæ, tum ubi dixit, Deus quum dixit: Qui maledicit patri aut matri, morte mo-
riatur. At uerò pars ipſius figurata eſt, quæ ad ſimilitudinem ſpiritualium ac præſtantiorum
poſita eſt, quæ uidelicet in oblationibus & circumciſione, ſabbatoq; ac ieiunio, & paſchate ac
azymis, & eiuſmodi ſancita eſt. Hæc enim omnia quū imagines ſint figuræq; ac ſigna, ueritate
manifeſtata translata ſunt: & ut iuxta id quod apparet, ac corporaliter perficiantur, ſublata
ſunt: iuxta id uerò quod ſpirituale eſt, aſſumpta, nominibus quidem ijſdem manentibus, re-
Figuratorum bus autem permutatis. Etenim oblationes offerre præcepit nobis Saluator, ſed non per bruta
præceptorum animantia, aut ſuffitus, ſed per ſpirituales laudes & glorias & gratiarum actiones, & per diſtri-
rationes. butionem ac beneficentiam erga propinquos. Et circunciſione nos uult circuncidi, ſed non
præputij corporalis, uerùm cordis ſpiritualis, & Sabbatum ſeruare: uult enim nos ocioſos eſſe
ab operibus malis. Quin & ieiunare: ſed non corporale uult ieiunium nos ieiunare, ſed ſpiri-
Ieiunij ratio. tuale, in quo eſt abſtinentia ab omnibus uitijs. Seruatur tamen & apud noſtros ieiuniū, quod
apparet. Nam & animæ aliquid conferre poteſt hoc, ſi cum ratione fiat. quando neq; propter
imitationem aliquorum fit, neq; propter conſuetudinem, neque propter diem, uelut dies hoc
præſcribat: & ſimul ad recordationem ueri ieiunij, ut hi qui nondū illud ieiunare poſſunt, ab
apparente ieiunio ipſius recordationẽ habeant. Sed & paſcha ſimiliter, itemq; azyma, quòd
» imagines fuerint, oſtendit etiam Paulus apoſtolus: Paſcha autem noſtrum (inquit) immola-
» tus eſt Chriſtus. &, Vt ſitis (inquit) azymi non participantes fermento (fermentum nunc ma-
» liciam dicit) ſed ſitis noua conſperſio. Hæc itaq; ipſa quam Dei legem eſſe confitemur, in tres B
partes diuiditur. In eam quæ impletur à Saluatore: nam Non occides, non adulterium com-
mittes, non peierabis: in eo quod neq; iraſci nos debere, neq; concupiſcere iuſsit, comprehen-
ſum eſt. & in eam quæ perfectè ſublata eſt: nam oculum pro oculo, & dentem pro dente, impli-
catum iniuſticiæ, etiam ipſum iniuſticiæ opus habens, ſublatum eſt à Saluatore per contraria
» (contraria autem mutuò ſe perimunt) Ego enim dico uobis, ut ne omnino reſiſtatis impro-
» bo: ſed ſi quis tibi alapam incuſſerit, obuerte illi etiam alteram maxillam. Figuratur autem &
in hanc quæ translata eſt ac alterata à corporali in ſpiritualẽ, ſignificatiuam uidelicet ac figu-
ratam partem, ad ſimilitudinem atq; imaginem præſtantiorum ſancitam. Imagines enim ac
ſigna quum alias res exhibeant, rectè fiebant uſquequò non aderat ueritas. præſente autẽ ue-
ritate, ea quæ ſunt ueritatis facere oportet, non quæ imaginis. Hæc uerò & diſcipuli ipſius, &
Apoſtolus Paulus oſtendit, dum imagines quidẽ (uelut iam antea diximus) per paſcha & azy
» ma demonſtrat: partem uerò legis iniuſticiæ implicatam, ubi dixit, Legem mandatorum in
» doctrinis abolitam eſſe: partem autem nihil mali implexum habentem, ubi ait, Lex quidem
ſancta, & mandatum ſanctum ac iuſtum & bonum. Quantum igitur compendiò dici poteſt,
ſufficienter arbitror tibi demonſtratum eſſe, & legislationem ex hominibus introductam eſſe,
& ipſam Dei legem trifariam diuidi. Supereſt autem nobis, ut quid eſt hic Deus qui legem tu-
lit, dicamus. Sed & hoc puto tibi in prædictis demonſtratum eſſe, ſi diligenter auſcultaſti. Si
enim neq; ab ipſo perfecto Deo hæc lata eſt, uelut oſtendimus: neq; à diabolo (quod neq; di-
Legis dator cere phas eſt) alius eſt præter hos, hic qui legem poſuit. Hic uerò Opifex & creator totius hu-
qui ſit. ius mundi eſt, & eorum quæ in ipſo ſunt, qui alius eſt ab horum eſſentijs, & medius horū con-
ſiſtens, meritò etiam medietatis nomen tulerit. Et ſi perfectus Deus bonus eſt ſecundum ſuam
naturam, uelut etiam eſt: unum enim ſolum eſſe bonum Deum patrem ſuum Saluator noſter C
pronunciauit, quem ipſe manifeſtauit. Eſt autem & is qui aduerſariæ naturæ eſt, malus ac im-
probus, & in iniuſticia delineatur. Qui igitur medius conſiſtit, & neq; bonus eſt, neq; malus,
neq; iniuſtus, propriè utiq; iuſtus dici poterit, ut qui ſuæ iuſticiæ ſit procurator, & erit quidem
inferior perfecto Deo, & minor illius iuſticia hic Deus, utpote & genitus exiſtens, & non inge-
nitus. Vnus enim eſt ingenitus pater, ex quo omnia, omnibus propriè pendentibus ab ipſo.
Maior uerò & principalior aduerſario fiet, & alterius eſſentiæ ac naturæ ab utriuſq; horum eſ-
ſentia. Etenim aduerſarij eſsẽtia eſt corruptio ac tenebræ. Materialis enim hic eſt, & multifidus.
Verùm patris uniuerſorum ingeniti eſſentia, eſt incorruptibilitas & lux per ſe exiſtens, ſim-
plexq; ac uniformis. At uerò horum eſſentia duplicem quandam uirtutem produxit. Ipſe ue-
rò melioris eſt imago. Neq; te nunc hoc perturbet, ſcire cupidam, quomodo ab uno principio
uniuerſorum ingeniti ac incorruptibilis, quod & eſt, & nos cōfitemur ac credimus eſſe bonū,
conſtitutæ ſunt & hæ naturæ, tum corruptionis, tum medietatis, non eiuſdem eſſentiæ exiſten-
tes, quum bonum naturam habeat, ſimilia ſuijpſius & coeſſentialia generare ac proferre. Di-
ſces enim conſequenter, Deo dante, etiam huius principium ac generationem, ubi digna facta
fueris apoſtolica traditione, quam etiam nos ex ſucceſsione accepimus, unà cum hoc quòd
regulabimus omnes ſermones per Saluatoris doctrinam. Hæc tibi ô ſoror mea Flora, paucis
recenſere non cunctatus ſum, ac compendioſe perſcripſi, & ſimul propoſitum ſufficienter de-
claraui. quæ etiam ad conſequentia magnopere tibi conducent, ſi modo uelut pulchra ac bo-
na terra, fœcunda ſemina nacta, fructum per ipſa produxeris. Hactenus Ptolemæus. Quis ue-
rò horum uerborū huius impoſtoris, ac ſodalium eius inſaniam ſufferet? Ptolemæi inquam,
ac ſo-

A ac sociorum eius, usqueadeò miscentium ac consuentium figmenta? Neq; enim quispiam ex ueteribus tragicis poetis, neq; qui secuti sunt imitatorijs moribus præditi, Philistionem dico & Diogenem, qui incredibilia scripsit, aut alij omnes qui fabulas conscripserunt ac decantarunt, tantum mendacium effingere potuerunt, uelut hi audacter contra suam ipsorum uitam ducti, horrenda sibijpsis cõstruxerunt, & mentem hominum ipsis credentium in stultas quæstiones & genealogias nunquã finiendas coniecerunt, ipsi ea quæ in manibus sunt non scientes, & cœlestia mensuris quibusdam dimetiri promittentes, & quarundã obstetricantium matrum uelut cœlestium matrum, & non existentium uelut quę sint, scientias suscipientes. At ubi quis audierit ab his, siquidem ex desipientissimis fuerit, per mendacium, putãs se sublime aliquid apud ipsos cognouisse, facilè subducetur: quoniam omnis auicula secundũ genus congregatur, & simili uir agglutinabitur, inquit Scriptura. Si uerò quis cõtigerit ipsis ex prudentibus, & rectam ratiocinationem habentibus, deridebit quidem tantam nugacitatem. Ab ipso uerò argumento eorum quæ ab ipsis dicũtur, euersionem ipsorum cognoscet. Redarguuntur enim hi omnino contra seipsos uanitatis suæ mendacijs armati. Vnde enim uobis, ô uos Ptolemæi ac Ptolemææ, profundi mensura, & partuum obstetricationes, & generatiuarum rationum cognitio? Nam uelut qui affuissetis, & cœlestium naturas cõspexissetis, & uelut ipsi ante Profundum apud uos appellatum fueritis, cognitionẽ nobis ostendere promittitis: cùm nullus unquã propheta hoc dixerit, non ipse Moses, non qui ante ipsum, non qui post ipsum fuerunt, non Euangelistæ, non Apostoli. nisi fortè fabulosa gentium poemata dixeris Orphei ac Hesiodi, & Stesichori, apud quos hominum generationes transformatę sunt in deorũ cognominationes: & quæ inter homines facta sunt, poeticè composita sunt. Nam & illi sic senserunt, dum deos fecerunt Iouem & Rheam, & Iunonem, & Mineruam, atq; Apollinem & Venerem,

Philistion comicus.

Diogenes poeta.

B & horum maliciei sobolem coluerunt, atq; sic mundum in imaginationem multitudinis deorum ac cultus simulachrorum immiserũt. At non amplius mihi multa necessitas impendebit, ad te ô Ptolemææ subuertendum, ac confutandum sodales tuos, cum iam primi parentes tui satis sint à me confutati. Verùm propter prædictorum ex te confusionem, recensebo aliorũ errorem, Deum inuocans mediocritatis nostræ auxiliatorem, quo argumentum apud singulas gentes male excogitatum deprehendam, ac in triumphum ducam, ob studij promissionem à Deo gratiam petens. Quo uerò non inexaminatæ sint tres tuæ dictiones, quas ad Floram mulierculam scribens iactas, ô Ptolemææ (semper enim serpentinæ doctrinæ mulierculas peccatis onustas decipiunt, iuxta Apostoli sermonem) ipsas sanè dictiones hic propriè adponam, & ipsarum destructionem, quæ necessaria est, ut ne relinquatur zizaniosæ tuæ sationis aliqua radix, deinceps consequenter faciam. Dicis igitur ô bone, legem trifariam diuisam esse, & habere aliquid ex Deo, aliquid ex Mose, aliquid ex senioribus. Et quod quidẽ ex senioribus putas, non potes alicubi scriptum ostendere, hoc manifestum est. Nusquam enim in lege habẽtur seniorum traditiones. Sed ignorãs & libros & ueritatem, calumniando seducis, consequentias etiam uniuscuiusq; exactæ cognitionis ignorans. Nã traditiones seniorũ, expositiones apud Iudæos appellantur. Sunt autẽ hæ quatuor. una quæ Mosis nomine fertur. altera eius qui uocatur Rabbiaciba. tertia Adda, siue Iuda. quarta filiorum Asamonæi. Nã ubi potes tu contentiose ac instabili mente prædite, ostendere in quinq; libris legislationis Dei, quòd relatus est sermo qui à Saluatore dictus est? Si quis dixerit patri suo corban, hoc est donum quodcunq; ex me in tuum cedet commodum. Sed non potes ostendere. Itaq; excidit sermo tuus, cum uerbum hoc nusquam in quinq; libris Mosis habeatur, & frustra deceptæ à te Floræ illusisti. Quæ uerò à Mose, neq; ipsa extra Deum sancita sunt, sed ex Deo per Mosen: id quod ex ipsa Salua-

Lex nõ est trifariam diuisa.

Seniorum traditiones siue expositiones quadruplices.

C toris responsione ostenditur. Ipsa enim quæ produxisti testimonia, contra teipsum collegisti. Dicit enim Dominus in Euangelio, Moses scripsit secundum duritiam cordis uestri. Quod uerò scripsit Moses, non extra uoluntatem Dei scripsit, sed ex Spiritu sancto sanciuit. Dicit enim Dominus in Euangelio: Quod Deus coniunxit, homo ne separet. & quomodo cõiunxit, uerbum declarauit, ut discamus, dicens: Iccirco relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnẽ unam. Deinde infert dicẽs: Quod igitur Deus coniunxit, homo ne separet. Quanquam Dominus hoc nusquam dixerit, quãdo Adam & Euam formauit, sed solum, Faciamus ipsi secundum ipsum auxiliarium. Verùm hoc ab ipso Adam dictum est, quando surrexit ex somno, & dixit: hoc nunc os ex ossibus meis: & caro ex carne mea, hæc uocabitur mulier, quoniã ex uiro suò hæc desumpta est. Deinde dicit: Propterea relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Non igitur Deus hoc loquutus est, sed Adam. Dominus autem testatur in Euangelio, Dei uerbum esse quod per Adam dictum est: & ab hoc ipso argumẽto ostendit, quod illic quidem Adam dixit, uerùm uoluntas Dei loquebatur. Et hic Moses legem tulit, Deo ipsi annuncianti legislationem. Et hæ quidem iam duæ tuæ dictiones interciderunt, & nõ eminus, sed ab ipso usu. Et quòd legislatio Dei est, manifestũ est. Vbiq; enim Deus lege sancit, alia in tempora, alia in figuras, alia in reuelationem futurorum bonorum, quorum expletionem Dominus noster Iesus Christus ubi aduenisset in Euangelio ostendit. Porrò aliam deorum diuisionem, rursus trifariam partitã apud te, repetam, & ipsam à te per calumniã excogitatam esse ostendam: & nõ aliud hoc opus esse, quàm impostoris, declarabo. Qualis enim nobis tertius adest Deus, ex duabus imaginibus constitutus, & neuter ex duabus existens, neque maliciam ha-

bens ac iniustitiam, uelut dixisti: neq; bonitatem, & lucidam essentiam, uerùm medius existẽs A iustus? Etenim cum reuera alienus sis ab omni iustitia, meritò ignoras quid est iustitia, aliam ipsam præter bonitatem putans. Multũ uerò redargueris ô falsarie, & à ueritate aliene. ex nullo enim alio fit iustitia, quàm ex bonitate. Et neq; aliter quis fiet bonus, si nõ fuerit iustus. Vnde & Dominus laudans legem & iustos ipsius, dixit: Ornatis sepulchra prophetarum, & ædificatis monumenta iustorum, & patres uestri ipsos occiderũt. Vnde autem facti sunt prophetæ ac iusti, quàm à patre bonitatis? Et ut ostenderet quòd in patre bonitatis iustus cõsistit, dixit: Similes fiatis Patri uestro qui in cœlis est, quoniam exoriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: quo ostendat iustum, bonum: & bonũ, iustum: & malum, iniustum: & iniustum, malum. At uerò implicationem legis quam dixisti, nõ potes ostendere. manifestus enim factus es calumniari legem, implicationem quandam ipsi attribuens, propterea quòd lex dixit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: & eo quòd lex occidit homicidam. Verum ex ipsa Domini nostri Iesu Christi tractatione ostendetur, quòd nõ implicatio quædam erat, sed ipsa eadem erat legislatio, & idem efficit quod mandatum à Saluatore dictum, nempe, Si quis te percusserit in dextram maxillam, obuerte ipsi etiam alteram. Et lex ipsa olim hoc asseruit dicens, Oculum pro oculo, hoc est obuerte illi maxillam. Quo enim effugeret quæ pateretur si percuteret, exhibuit uerberanti maxillã, gnarus quòd si auferret oculum, eadem passurus sit propter legem. Quemadmodum enim pater uult castigare liberos, & unicuiq; ætati congruam affert castigationem, & nõ æqualiter paruum puerũ castigat & adolescentem, neq; adolescentem similiter ut iuuenem, neq; iuuenem ut perfectum uirũ: sed ei qui sub mamma hæret, per digitum castigatio contingit: puero uerò maiori, per alapam manus: adolescenti autem per lorum, iuueni uerò per uirgam, uiro autem ultio maiorum delictorum gladius per legem: Sic etiam Dominus consequenter unicuiq; generationi conuenientia sanciuit. Illos enim timore castigauit, uelut pueris paruis colloquẽs, & ignorantibus uirtutẽ Spiritus sancti. Perfectos autem perfectis mysterijs dignatus est. Nam in Euangelio sic quodammodo dicit discipulis, in multis locis: Nescitis quid facio, cognoscetis autẽ postea, hoc est quũ perfecti facti fueritis. Et rursus, Nõ nouerũt quòd resurrexisset ex mortuis. Paulus uerò, Nondum enim potuistis, sed neq; amplius potuistis: ostendens quòd progressu tẽporis perfectiora sunt mandata, quum sint quidem eadem, mutentur autem in alium habitum, & iuuenibus quidem aliter formentur, aliter uerò perfectioribus. Etenim lex ubi sanciuit Oculum pro oculo, non dixit ipsis, Ejcite oculum pro oculo: sed si quis eiecerit oculũ, eijcietur oculus eius qui eiecit. Vnusquisq; autem parcens proprio corpori, maxillam uerberandam exhibebat, & non uerberabat, & ab eo tempore seruabantur, quæ nũc in Euangelio clarè dicta sunt, quum tunc quidem necessariò castigarentur uelut iuuenes, nunc autẽ ex uoluntate obediant, utpote perfecti. Si uerò dicis complicationem esse hanc, dicere oculum pro oculo, & homicidam occidi: ecce & de die iudicij uideamus Saluatorem dicentem, quòd ueniet ipsius dominus. Hoc autẽ de seipso dixit, quum ipse omnium sit Dominus. & inquit: Et diuidet ipsum seruum, & partem eius cum infidelibus ponet. Igitur & contra Saluatorem arma induis, ut rursus uerba eius calumnieris, & dicas hunc nõ esse bonum? & quidem quum ex bono patre genitus sit, & bonus, & iustus, & neq; alius præter patrem. Poteris igitur etiam ipsum à patris essentia abalienare, ô tu qui nobis rursus diuisor ac geometra prodijsti, omnia legum trifariam diuidẽs. Et quòd quidem dixisti, quòd ad figuras significatiuè quædã in lege scripta sunt, modice attigisti ueritatem, quo per modica possis etiam ad alia deceptione uti. Etenim reuera illis figuratè contigit. Nobis autem scripta est ad commonefactionem, ad quos fines seculorum peruenerũt, inquit sanctissimus Apostolus, de circuncisione ac sabbato atq; alijs loquens. Vtinam autem o- C mnia uerè dixisses, & non adhuc tertium Deum medium, qui non est, nobis protulisses, imò potius tibijpsi & his qui à te decepti sunt. Arbitror autẽ & in præsens sufficienter contradictiones tuas ô circulator dictum esse, quarum confutatione facta ad sequentes hęreses procedam, eundem Deum consueto more inuocans in auxilium nostræ mediocritatis, ut uniuscuiusque sectæ adulteratæ confutationem deprehendamus. Nam quòd sibilis tuis, uelut Carcharias à mari reuersus & uiperam prouocans, Floram per literas & alios cum ipsa decepisti, in relatis demonstratum est. Cæterùm quum in ueritatis sagena, cuius ænigma Dominus in Euangelio regnum cœlorum esse pronunciauit, hunc inuoluerimus, & unum ex improbis ac uenenatis piscibus ipsum esse declarauerimus, per hoc quòd uerba ipsius improba, deprehensu facilia per ueræ fidei doctrinam fecimus: & in uirtute Dei hunc contriuerimus: ipsi quidem Deo gratias agamus, uerum ad consequentes sectas similiter, uelut antea dixi, procedere tentemus.

Iustitiæ ac bonitatis ratio.

Oculum pro oculo, quomodo accipiendũ.

Carcharias uiperam sibilo prouocat.

B

FINIS SECVNDI TOMI
PRIMI LIBRI.

A

TERTII TOMI PRIMI LIBRI

EPIPHANII HAERESES XIII SVNT,

Et hæc in ipso habentur.

1 *Marcosij. Marcus quidam fuit Colorbasi condiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobat autẽ mortuorum resurrectionem. Imaginationes uerò quasdam per pocula ex incantatione in cœruleum ac purpureũ colorem transmutans, deceptas mulierculas ad sacra sua pelliciebat. Sed & ipse per uigintiquatuor literas uult per omnia assimilari Valentino.*

2 *Colorbasij. Et hic Colorbasus similiter eadem narrans, in aliqua uerò parte differens ab alijs sectis, à Marco inquam ac Valentino, emissiones & octonarios aliter docuit.*

3 *Heracleonitæ. Et ipsi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uerò præter Marcũ* B *& Ptolemæum ac Valentinũ & alios. Sed & ad finem eos qui apud ipsos moriuntur, similiter ut Marcus redimunt, per oleum & balsami succum, & aquæ lotiones ac affusiones quasdam, Hebraica uerba admurmurantes, super caput uidelicet eius qui liberatur.*

4 *Ophitæ, sunt qui serpentem glorificãt, & hunc Christum putant. habent autem naturale hoc reptile in cista quadam.*

5 *Caiani similiter cum prioribus legem, & eum qui loquutus est in lege reprobant, carnisq́; resurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicentes. Simul autẽ & Iudam demirantur ac laudant, simulq́; & Core, & Datan, & Abiron, imò etiam Sodomitas.*

6 *Sethiani. Hi rursus ipsum Seth glorificãt, dicẽtes eum esse ex superna matre quæ pœnitẽtiam egit, propterea quòd Cain produxis-* C *set: & postea ubi abiectus esset Cain, & occisus Abel, superno patri cõgressa est, & purum semen ipsum Seth fecit, à quo deinceps deductum est omniũ hominum genus. Sed & ipsi principatus & potestates, et quæcunq; alij docent, docuerunt.*

7 *Archontici. Hi rursus ad multos principes uniuersum referunt: & quæ facta sunt, ex his facta esse dicunt. Deprehenduntur autem & capti in turpitudine quadam. Carnis resurrectionem negant. Vetus Testamẽtum calumniantur. Vtuntur autem & ueteri & nouo Testamento, singula uerba ad suam ipsorum sententiam falsò trahentes.*

8 *Cerdoniani, à Cerdone erroris participationem susceperunt, sicut hic ab Heracleone. uerùm fraudem auxit, & ex Syria Romam digressus, prædicationem suam exposuit, in temporibus Hygini episcopi. Duo autem principia hic prædicat inter se contraria. Non esse uerò Christum genitum. Similiterq́; mortuorum resurrectionem negat, itemq́; ea quæ habentur in ueteri Testamento.*

9 *Marcionistæ. Marcion à Ponto originem ducens, episcopi cuiusdã filius erat: uerùm ubi uirginẽ corrupisset, aufugit, propterea quòd expelleretur à proprio patre ex Ecclesia. Quũ autem Romam adijsset, & pœnitẽtiam ac ueniã petijsset ab his qui illo tẽpore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidẽ, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iustum, & Malũ: esseq́; nouum Testamentum alienum à ueteri, et eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionẽ negat. Baptisma dat non solum unum, sed etiam tria post lapsum. Pro mortuis autẽ in fide instructis alij apud ipsos baptizantur. Intrepidè aũt etiam mulieribus permittit, ut lauacrum dent.*

10 *Lucianistæ. Lucianus quidam antiquus, non is qui nũc temporibus Constantini uixit, omnia secundũ Marcionem docuit. Et ad hæc alia quædam præter Marcionem, & ipse nimirum abundantius docet.*

11 *Apelleiani. Et hic Apelles, similiter ut Marcion & Lucianus, uituperat omnẽ creationem, & ipsum creatorem. Nõ autem similiter his tria principia introduxit, sed unum principium, & unum Deum, qui sit summus & innominatus. Ipsum autem unum fecisse aliũ, & hic factus improbus compertus, mundum in sua malicia fecit.*

12 *Seueriani. Seuerus quidam rursus Apellem sequens, uinum reijcit. Et uitem ex draconiformi satana ac terra inter se congressis, productam esse fabulatur. Mulierem autem auersatur, sinistræ uirtutis ipsam esse asserẽs. Nomenclaturas uerò quasdam principum, et libros quosdam apocryphos introducit. Similiter item uelut alij, carnis resurrectionẽ negat, itemq́; uetus Testamentum.*

13 *Tatiani. Tatianus hic eodem tempore cũ Iustino martyre et philosopho uixit. post mortem autẽ Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Marcionis dogmatis, discipulusq́; ipsius fuit, eademq́; quæ ipse docuit, alijs etiã præter ipsum appositis. Dicebatur autem à Mesopotamia originem ducere.*

TERTIVS TOMVS PRIMI LIBRI EPIPHANII. A

Contra Marcosios, hæresim XXXIIII.

Marcus. Marcosij.

ARCVS autem quidam, à quo Marcosij appellati, ab his progressus, & alia
præter hos ausus, mala in mundum euomuit. His enim successit, Secundo
inquam, & Epiphani, Ptolemæoq; ac Valentino, uerùm in maiorem circu-
latoriam collectionem euectus est. Mulierculas enim & uiros ab ipso sedu-
ctos allexit, cùm putaretur miser ille prædictorũ deceptorum corrector esse,
magicæ imposturæ expertissimus existens. Prædictos autem & prædictas o-
mnes decepit, ut ipsi uelut scientissimo intenderent, & qui uirtutem maxi-
mam ab inuisibilibus ac innominatis locis haberet. atq; sic Antichristi præcursor reuera ostẽ-
sus est. Nam Anaxilai ludicra cum Magorum appellatorum uafricia commiscuit, & per ipsa
illudens, ac magicam artem exercens, in admirationem sui uidentes & credẽtes ipsi perduxit:
uelut etiam sodales eius usq; in hunc diem faciunt. Qui uerò opera curiositatis uident, putant
uirtutes aliquas in manibus ipsius perfici, & eorum qui apud ipsos hæc faciunt. Quum enim
mentem etiam ipsi amiserint, non uident, neq; probare nouerunt, quòd ex incantatione ludi-
cri, ut ita dicam, ipsius cõstitutio perficitur. Ipsi enim attoniti penitus facti sunt, mala quadam
suspicione abducti. Aiunt enim, tria pocula ex uitro albo apud ipsos parari, mixta uino albo:
& in ea quæ perficitur ab ipso incantatione, & gratiarum actio esse putatur, statim transmuta-
ri, unumq; fieri rubrum uelut sanguinem, alterum purpureum, tertium cæruleum. Ego itaque
ut ne in secundum laborem meipsum immitterem, contentũ esse oportere duxi, his quę à bea- B
tiss. ac sanctiss. Irenæo contra ipsum Marcum, & qui ex ipso processerunt, tractata sunt: quæ sa-
nè hic ad uerbũ exponere uolui, & sunt hæc. Dicit enim de ipsis Irenæus ille sanctus, in decla-

Irenæi locus.

rando ea quæ ab ipsis dicuntur, sic loquens: Pocula uino mixta simulans se gratias agere, &
diutius extendens sermonem inuocationis, purpurea ac rubicunda apparere facit, ut putetur
gratia ab his quæ sunt super uniuersa, sanguinem suum instillare in illud poculum, per inuo-
cationem ipsius: & ualde cupiant præsentes ex illo poculo gustare, ut & in ipsos instillet gratia
quæ per magum hunc inuocatur. Rursus autem mulierculis tradens pocula uino mixta, ipsas
gratias agere iubet se præsente. & quum hoc fit, ipse aliud poculũ multo maius illo super quo
decepta illa gratias egit afferẽs, & à minore super quo muliercula gratias egit, in hoc quod ab
ipso adornatum est transfundens, simul ita dicit: Gratia quæ est ante uniuersa, illa cogitatione
incomprehensibilis & inenarrabilis, impleat tuum internum hominem, & multiplicet in te
agnitionem suam, conseminans in te granum sinapis in bonam terram. Et talia quædam lo-
quutus, ubi miseram illam ad insaniam extimulauit, miraculorum editor apparet, dum ma-
gnum poculum expletur ex minore, ut etiam ex ipso superfundatur. Et alia quædam ab his
similia faciens, multos decepit, & post se traxit. Verisimile est autem, ipsum etiam dæmonem
quendam assessorem habere, per quẽ & ipse prophetare ac uaticinari uidetur: & quas dignas
putat ut participes fiãt gratiæ eius, uaticinari facit. Maximè enim circa mulieres occupatus est,
atq; has præminentis loci & purpuratas ac ditissimas: quibus sæpe imponere studẽs, ad ipsas
per assentationem dicit: Volo tibi impertiri gratiam meam, quoniã pater uniuersorum ange-
lum tuum semper uidet ante faciem suam. Locus autem magnitudinis tuę in nobis est. Opor-
tet nos unum efficere. Accipe primùm à me, & per me gratiam: para te uelut sponsa, expectans
sponsum suũ, ut sis quod ego, & ego quod tu. colloca in thalamo tuo semen lucis. Accipe à me C
sponsum, & suscipe ipsum, & suscipere in ipso. Ecce gratia descẽdit in te. Aperi os tuum, & uati-
cinare. Quum autem mulier responderit, Nunquã uaticinata sum, & non noui uaticinari: rur-
sus inuocationes quasdã faciens ad stuporem eius quæ seducitur, dicit ad ipsam: Aperi os tuũ,
& loquere quæcunq;, & uaticinaberis. Illa uerò emollita, ac facilè impulsa à prædictis uerbis,
& animo calefacta præ spe uaticinandi, corde plus quàm decet palpitante, delira loqui audet,
& omnia prout incidunt uanè ac cõfidenter, utpote ab inani spiritu calefacta, quemadmodũ
quidam præstantior nobis de talibus dixit: Audax & impudens res est, anima quæ inani aere
calescit. Et hinc de cætero prophetissam seipsam putat, & gratias agit Marco, qui propriã gra-
tiam ipsi contribuit. & talionem rependere ipsi conatur, nõ solum per possessionum largitio-
nem, unde etiam immensam pecuniarum uim comportauit: sed etiã per corporis societatem,
per omnia ipsi uniri cupiens, ut cum ipso in unum deueniat. Iam uerò quædã fideliores mu-
lieres timorem Dei habentes, & nõ deceptæ, quas similiter ut reliquas seducere studuit, iubens
ipsas uaticinari, cõspuentes ac detestantes ipsum, à tali cõgregatione discesserunt, probè gna-
ræ quòd uaticinari non à Marco mago hominibus cõtingit, sed quibus Deus ex supernis gra
tiam suã demiserit, hi à Deo datam habent prophetiã: & tunc loquuntur, ubi & quando Deus
uult, & non quando Marcus iubet. Nam quod iubet, maius ac principalius est eo quod iube-
tur. illud enim dominatur, hoc uerò subditum est. Si igitur Marcus, aut alius quispiam iubet,
uelut in cœnis opulentiæ hi semper ludere solent, & se mutuò uaticinari iubere, & ad proprias
concupiscentias sibijpsis futura prædicere: erit is qui iubet, maior & principalior prophetico
spiritu, cùm sit homo: quod impossibile est. Verùm tales spiritus qui ab ipsis iubentur, & lo-

A quuntur quando ipsi uolunt, putidi ac inualidi sunt: audaces uerò & impudentes, ut qui à satana emittuntur ad deceptionem ac perniciem eorum qui non firmam fidem, quam ab initio per Ecclesiam acceperũt, custodiunt. Quòd autem & amatoria illectamenta, ad hoc ut corporibus ipsarum cõtumeliam inferat, hic Marcus quibusdam mulieribus etiamsi non omnibus inducit, hæ ipsæ sæpe ad Ecclesiã Dei conuersæ, confessæ sunt, & corpore se ab ipso uitiatas esse, & se ualde amanter ipsum amasse. Quare etiã diaconus quidam ex nostris in Asia, qui excepit ipsum in domum suam, in hãc calamitatem incidit, cùm uxor ipsius speciosa esset, & mente ac corpore ab hoc Mago corrupta, ita ut ipsum multo tempore sit sequuta. Postea uerò ubi cum magno labore fratres ipsam conuertissent, per uniuersum uitæ tempus hæc in cõfessione perseuerauit, lugens ac lamentans propter corruptionẽ quam à Mago passa fuit. Sed & discipuli eius aliqui in ijsdem locis diuagãtes, multas mulierculas seduxerũt ac corruperunt, perfectos seipsos uocantes, uelut nemo posit magnitudini cognitionis ipsorum adæquari, nec si Paulum aut Petrum dicas, aut alium quendã ex Apostolis: & plura omnibus se cognouisse iactantes, & magnitudinem cognitionis innenarrabilis illius uirtutis se solos deuorasse, esseq; se in altitudine super omnem uirtutem. Quapropter etiam liberè se omnia facere, nullũ timorem in ulla aliqua re habentes. Nam propter redemptionem incomprehensibiles ac inuisibiles se fieri iudici. Si uerò etiam apprehenderit ipsos, constituti apud ipsum cum redemptione hæc dixerint: O assessor Dei, & mystici ante secula Silentij, qua magnitudines semper faciem patris uidentes, duce ac ductore te utentes, subtrahũt sursum formas suas, quas illa magica audacia prædita, imaginatione ducta propter bonitatem primi patris produxit, nos imagines, tũc cogitationem rerum supernarum uelut insomnium habẽs: ecce iudex propè, & præco iubet me rationem reddere. Tu uerò uelut sciens utrorumq; res, pro nobis utrisq; rationem, uelut quæ

B una sit, iudici affer. Mater uerò statim ubi audiuit hos, Homericã Orci galeam ipsis imponit, ut inuisibiliter iudicem effugiant: & e uestigiò subtractos ipsos in thalamum inducit, & sponsis suis tribuit. Talia sanè dicentes ac facientes, etiam in nostris regionibus Rhodanusiæ terræ multas mulierculas seduxerunt, quæ cauterio inustam conscientiam habentes, partim manifestè cõfitentur: partim hoc facere uerentes, tacitè quodammodo apud seipsas de uita Dei desperant. & aliquæ quidem penitus discesserunt, aliquæ uerò inter utrumq; ambigunt: & quod prouerbium dicit, faciũt neq; foris neq; intus existentes, hunc fructum seminis filiorũ cognitionis habẽtes. Hic Marcus uterum & receptaculum Colorbasi introduxit, seipsum solum genitum fuisse dicens, utpote unigenitus ipsi existens, & semen defectionis in ipsum depositum in hunc modum peperit. Ipsum, inquit, supremum ab inuisibilibus ac innominatis locis quaternarium, in figura mulieris ad ipsum descendisse: Quoniã, inquit, masculum eius mundus ferre non potuit. & hanc quaternitatem indicasse, quæ ipsa esset: & uniuersorum generationẽ, quam nulli unquã neq; Deo, neq; homini reuelauit, huic soli exposuisse, ita loquutam. Quando primùm pater ille cogitatione incomprehensibilis, & essentiam non habens, qui neq; masculus est, neq; fœmina, parturiebat, & arcanum suum generari uolebat, & inuisibile formari, aperuit os, & emisit Verbum simile ipsi, quod astans ostendebat ipsi quid esset, ipsum inuisibilis illius forma apparens. Pronunciatio autem nominis talis facta est. Loquutus est uerbum primum nominis sui, quod erat principium. Et erat comprehensio eius syllabica elemẽtorum quatuor. & adiunxit secundam, & erat etiã ipsa elementorum quatuor. consequenter loquutus est tertiam, & erat ipsa syllabica comprehensio elementorũ decem. & postea aliã loquutus est, & erat ipsa elementorum duodecim. Facta igitur est pronunciatio totius nominis, elementorum quidem triginta, syllabicarum uerò comprehensionũ quatuor. Singula autẽ elementa

C proprias literas, & proprium characterem, & propriam pronunciationẽ, & figuras ac imagines habere dixit. & nullum ipsorum esse quod illius conspiciat formam, cuius ipse elemẽtum est. Sed neq; cognoscunt ipsum. Neq; uerò proximi sui unumquodq; pronunciationem obsidet. sed idem pronũciat, ut totum pronunciantis, totũ nominare putent. Vnumquodq; enim ipsorum quum pars sit totius, proprium sonum uelut totum nominare, & non cessare sonum edentia usquequo ad extremam literam uniuscuiusq; elemẽti una lingua utentis deueniant. Tunc autem & restaurationem uniuersorum fore dixit, cùm omnes ad unam literã digressæ, unam & eandem enunciationem sonuerint. cuius enunciationis imaginẽ esse protulit, quum nos simul Amen dicimus. Sonos autem esse eos qui formant essentiam, non habens & ingenitum seculum: & esse hos formas, quas Dominus angelos dixit, quæ assiduè uident faciem patris. Nomina uerò elementorum communia, & quæ dici possunt, secula, & uerba, & radices, & semina, & complementa, & fructus uocauit. Singula autẽ ipsorum nomina, & uniuscuiusq; propria, in nomine Ecclesiæ comprehensa intelligi dixit. Quorum elementorum postrema litera uocem suam emisit, cuius sonus egressus, ad imaginem elementorum propria elementa generauit. Ex quibus & ea quæ hic sunt, redimita esse dixit: & quæ ante hæc sunt, generata esse. Ipsam uerò literam, cuius erat sonus, consequentem sonum deorsum, à syllaba sua sursum susceptam esse dicit, ad completionem uniuersi: mansisse autem sonum infernè, uelut extrà proiectum. Elementum uerò ipsum, à quo litera, cum enunciatione sua descendisse infrà, quod literarum triginta esse dicit: & unamquamque de triginta literis, in seipsa habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. & rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ut in infinitum multitudo literarum dilabatur. Sic porrò clarius didiceris quod dicitur. Δέλτα

Orci galea, prouerbium.

Rhodanusia regio.

Neq; foris, neque intus: prouerbium.

elementum literas in seipso quinque habet, ipsum δ, & ε, & λ, & τ, & α. Et hæ rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si igitur uniuersa substantia ipsius δέλτα in infinitum dilabitur, dum semper aliæ literæ alias generant, & inter se mutuò succedunt: quanto magis illius elementi maius esse literarum pelagus putandum est? Et si una litera sic infinita est, uide totius nominis literarum profunditatem, ex quibus primum patrem, ipsum Marci Silentium constare docuit. Quapropter etiam patrẽ scientem incomprehensibilitatem suam dedisse elementis, quæ etiam secula uocat, unicuique ipsorum propriam enũciationem proferre, propterea quòd non posit unum enunciare totum. Hæc ubi declarasset ipsi Quaternitas, dixisse amplius ipsam: Volo autem tibi etiam ipsam ostendere ueritatem. deduxi enim ipsam ex supernis domibus, ut inspicias ipsam nudam, & pulchritudinem ipsius consideres: imò etiam audias ipsam loquentem, & prudentiam eius admireris. Vide igitur caput supernè, α & ω. Collum, β & ψ. Humeros unà cum manibus, γ & χ. Pectus, δ & φ. Septum transuersum, ε & υ. Dorsum, ζ & τ. Ventrem, η & σ. fœmora, θ & ρ. genua, ι & π. tibias, κ & ο. talos, λ & ξ. pedes, μ & ν. Hoc est corpus Veritatis secundum magum. hæc figura elementi. hic character literæ. Et uocat elementum hoc hominem, esseque fontem ipsum dicit omnis uerbi, & principium totius uocis, & omnis inenarrabilis narrationem, & taciti Silentij os: & hoc quidem corpus ipsius est. tu uerò sublimius mentis intelligentia eleuata, genitorem & patris datorem ipsum Verbum ab ore Veritatis audi. Vbi autem ipsa hæc dixisset, Veritatem intuitam ipsum, aperto ore dixisse Verbum. Verbum autem nomen factum esse, & nomen factum esse hoc quod cognoscimus & loquimur, Christum Iesum: quod etiam ubi nominasset, ipsam statim conticuisse. Expectante autem Marco ipsam amplius quid dicturam, rursus Quaternitas in medium progressa dixit: Quàm contemptibile putasti uerbum quod ex ore Veritatis audiuisti? Non hoc quod nouisti & putas, uetus nomen est. Vocem enim solum habes, uirtutem uerò ipsius ignoras. Iesus enim est insigne nomen, sex literas habens ἰησοῦς, quod ab omnibus qui ex uocatione sunt, cognoscitur. Quod uerò apud secula complementi multarum partium est, alterius formæ est, & alterius figuræ, & cognoscitur ab illius cognatis, quorum magnitudines apud ipsum sunt semper. Has igitur apud uos uigintiquatuor literas, defluxiones esse scito trium uirtutum imaginarias, quæ totum supernum elementorum numerum complectuntur. Etenim mutas literas nouem esse puta, ipsius patris & Veritatis, propterea quòd muti sint ipsi, hoc est inenarrabiles & ineffabiles. Semiuocales uerò octo esse ipsius Verbi ac uitæ, eo quòd uelut mediæ sint inter mutas & uocales, & suscipiant supernarum quidem defluxionem, infernarum uerò relationem. Vocales autem & ipsas septem hominis & Ecclesiæ esse, quoniam uox per hominem progressa formauit uniuersa. Sonus enim uocis formam ipsis induxit. Habet igitur Verbum & Vita octo literas, Homo uerò & Ecclesia septem, Pater autem & Veritas nouem. Quando uerò pro defectus ratione firmatus in patre descendit, missus ad eum à quo separatus est ob correctionem peractorum, ut complementorum unitas æqualitatem habens fructificet unam in omnibus eam quæ ex omnibus est uirtutem: sic numerus illarum septem, uirtutem accepit ipsarum octo, & facti sunt loci similes numeris, octonarij existentes: qui tres in seipsos redacti, uigintiquatuor numerum produxerunt. tria uerò elementa, quæ dicit ipse in coniugatione trium uirtutum esse, quæ sunt sex. à quibus defluxerunt uiginti quatuor elementa, quadruplicata inenarrabilis quaternarij ratione, eundem numerum faciunt: quæ sanè dicit innominati esse, ferri autem ipsa à tribus uirtutibus ad similitudinem inuisibilis. quorum elemẽtorum imagines imaginum esse duplices apud Græcos literas: quæ connumeratæ uigintiquatuor elementis, iuxta potestatem eorum quæ iuxta proportionem fiunt, tricenarium numerum faciunt. Huius rationis atque huius dispensationis fructũ, in similitudine imaginis apparuisse dicit illũ, qui post sex dies quartus ascendit in montem, & factus est sextus, & detentus est ac descẽdit in septenario, cùm insignis octonarius esset, & haberet in seipso omnem elementorum numerũ, quem manifestauit ipso ueniente ad baptisma columbæ descensus quæ est ω & α. Numerus enim ipsius uocis columbæ apud Græcos, nimirũ περιστερά, est unum & octingenta. & propterea Mosem, in sexta die hominem factum esse dixisse. Et iuxta dispẽsationem in sexta die quæ est parasceue, postremum hominem in regenerationem primi hominis apparuisse: cuius dispẽsationis principium & finem sextamhoram esse, in qua affixus est ligno. Perfectam enim mentem cùm sciret senarium numerũ uim faciendi ac regenerandi habere, manifestasse filijs lucis regenerationẽ, quæ facta est in ipsum insignem numerum per ipsam. Vnde etiam duplices literas numerũ insignem habere dicit. Insignis enim numerus commixtus uigintiquatuor elementis, nomen triginta literarum efficit. Vsus est autem ministro, septenarij numeri magnitudine, uelut Marci Silentium dicit: quo cõsilij per se excogitati fructus manifestaretur. Insignem uerò hunc numerum in præsenti dicit eum, qui in insigni formatus est, intellige eũ qui uelut diuisus est, aut dissectus, & foris mansit: qui sua ipsius uirtute & prudentia, per emissionem à seipso hũc septem uirtutum mundum, ad imitationem potentiæ septenarij animauit: & animam posuit esse uniuersi totius uisibilis. Vsus est igitur & ipse hic hoc opere, uelut uoluntariè ab ipso facto. Aliqua uerò ministrant ac exequuntur cogitationem ipsius matris, ut quæ sint inimitabilium imitamenta. Et primum quidem cœlum loquitur α. Secundum uerò ε. Tertium η. Quartum autem & medium inter septem cœlos, uirtutem ipsius ι enunciat. Quintum ο. Sextum υ. Septimum uerò & quartum à medio, ele-

Veritatis imago.

ἰησοῦς nominis ratio.

Literarũ græcarum ratio.

Senarij numeri ratio. περιστερά uox supputatur ex numero literarum.

Insignis numerus senarius.

Cœli septem, septem uocales enunciant.

A

B

C

mentum

A mentum ω exclamat: quemadmodum Marci Silentium, quod multa nugatur & nihil ueri dicit, confirmat. Quæ sanè uirtutes simul omnes, inquit, inter se mutuò implicatæ, sonant ac glorificant illum à quo producta sunt atque emissa. Gloria autem sonitus demittitur ad primum parentem. Huius uerò glorificationis sonitum in terram delatum, dicit plasten ac formatorem factum esse, genitoremque eorum quæ sunt in terra. Porrò demonstrationem affert à recens editis pueris. quorum anima simul ut de utero processit, uniuscuiusque horum elementorum sonum exclamat. Quemadmodum igitur septem uirtutes, inquit, glorificant uerbum: sic anima in pueris plorans ac lamentans Marcum ipsum glorificat. proptereaque etiam Dauidem di- « xisse, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Et rursus, Cœli cœlorum enarrant glo- « riam Dei. Et ideo anima in laboribus ac ærumnis constituta, in reuelationem suam pronunciat ω in signum laudationis, qua superna illa anima cognationem ipsius agnoscens, auxiliarium ipsi demittat. Et de nomine quidem uniuersi quod est triginta literarum, & de Profundo ex huius literis augescente, insuperque de ueritatis corpore duodecim membra habente, ita ut unumquodque ex duabus literis constet, & de uoce ipsius quam protulit in conuersatione, & de solutione nominis non prolati, & de mundi ac hominis anima, quemadmodum habent dispensationem secundum imaginem, hoc modo delirauit. Consequenter autem quomodo ex nominibus æqualis numeri uirtutem Quaternitas ipsi ostendit referemus, quò nihil lateat te, ô charissime, de his quæ ab ipso dicta ad nos peruenerunt, uelut sæpe à nobis expetiuisti. Sic igitur declarauit ipsi sapientissimum illud Silentium uigintiquatuor elementorum generationem. Singularitati coadesse unitatem: ex quibus duæ emissiones, uelut antè dictum est, Singularitas & Vnum progressæ quatuor factæ sunt. Bis enim duo sunt quatuor. Et rursus duæ & quatuor in idem compositæ, senarium numerum manifestauerunt. Senarius autem nu-

B merus quadruplicatus, uigintiquatuor formas peperit. Et primi quidem quaternarij nomina, sancta sanctorum intelligi, & non posse dici, cognosci autem à solo filio: quæ pater nouit quæ sint. Quæ uerò reuerenda sunt, & cum fide apud ipsum nominantur, hæc sunt. ἄῤῥητος & σειγὴ, πατὴρ & ἀλήθεια, hoc est, Inenarrabilis & Silentium, Pater & Veritas. Huius autem quaternarij uniuersus numerus est elementorum uigintiquatuor. ἄῤῥητος enim nomẽ literas septem in se habet, σειγὴ uerò quinque, πατὴρ quinque, ἀλήθεια septem. quæ compositæ in idem bis quinque, & bis septem, uigintiquatuor numerum impleuerũt. Eodem modo etiam secundus quaternarius, λόγος & ζωὴ, ἄνθρωπος & ἐκκλησία, hoc est, Verbum & Vita, Homo & Ecclesia, eundem elementorum numerum ostenderunt. Et Saluatoris nomen narrabile illud ἰησοῦς literarum sex esse, Inenarrabile uerò ipsius literarum uigintiquatuor. Et υἱὸς χριστὸς, hoc est filius Christus, literarum duodecim. Quod uerò in Christo ineffabile est, literarum triginta. & propter hoc dicit ipsum α & ω. ut περιστερὰν, hoc est columbam indicet, quum hæc auis hunc numerum habeat. At uerò Iesus hanc habet, inquit, arcanam generationem. A' matre enim uniuersorum prima Quaternitate, in filiæ modum processit secunda Quaternitas, & factus est octonarius. consequenter processit denarius: sic factus est denarius & octonarius. Denarius igitur cum octonario congressus, & decuplum ipsum faciens, octogenarium numerum produxit: & octogenarium rursus decuplans, octingentorum numerum generauit: ut sit uniuersus literarum numerus ab octonario in denarium progressus, η & π & ω, hoc est, octo, & octoginta, & octingen- *Iesus nominis* ta. Nomen enim Iesus iuxta numerum in literis, octingentas octogintaocto literas clarè ha- *numerus.* bet, & supercœlestem Iesu secundum ipsos generationem. Quapropter etiam alphabetum Græcorum habere unitates octo, denarios octo, centenarios octo, ita ut octingentorum octuagintaocto numerum demonstret, hoc est, Iesum ex omnibus numeris conflatum. Et propterea

C α & ω ipsum nominari, ut significet ex omnibus generationem. Et rursus sic primo quaternario iuxta numeri progressum in seipsum composito, denarius numerus resiluit. Vnum enim & duo & tria ac quatuor in idem composita decem fiunt, hoc est ι, atque hoc Iesum esse uolunt. Sed & χριστὸς, inquit, cùm literarum octo sit, primum octonarium significat, qui denario complicatus ἰησοῦν, id est Iesum peperit. Dicitur autem, inquit, & υἱὸς χριστὸς, hoc est duodenarius. υἱὸς *Christi nomi-* enim nomen literarum quatuor est, χριστὸς uerò octo: quæ compositæ, duodenarij magnitudi- *nis numerus.* nem ostenderunt. Priusquam igitur, inquit, huius nominis insigne appareret, hoc est ipse Iesus, in magna ignorantia & errore homines erant. Quando uerò manifestatum est hoc sex literarum nomen ἰησοῦς, qui carnem induit ut ad sensum hominis descenderet, habens in seipso & sex, & uigintiquatuor: tunc cognito eo cessauit ignorantia. Ex morte uerò in uitam redierunt, nomine ipsis uia ac duce facto ad patrem ueritatis. Voluisse enim patrem uniuersorum soluere ignorantiam, & destruere mortem. Ignorantiæ autem solutio, cognitio ipsius facta est. Et propterea electum esse iuxta uoluntatem ipsius, secundum imaginem supernæ uirtutis dispositum hominem. A' quaternario enim processerunt secula. erat autem in quaternario, Homo & Ecclesia, Verbum & Vita. Ab his igitur uirtutes, inquit, profluxerunt, & generauerunt qui in terra apparuit Iesum. Et Verbi quidem locum expleuisse angelum Gabriel, Vitæ autem spiritum sanctum, Hominis uerò, uirtutem altissimi, Ecclesiæ autem locum uirgo ostendit. Atque sic secundum dispensationem per Mariam gignitur apud ipsum homo, quem pater uniuersorum pergressum per uterum, elegit per uerbum ad sui cognitionem. Vbi uerò uenisset ipse ad aquam, descendisse in ipsum uelut columbã, eum qui sursum recurrit, & duodenariũ numerũ

impleuit, in quo est semen eorum qui cum ipso seminati sunt, & simul descenderunt, ac simul A ascenderunt. Ipsam uerò uirtutem quæ descendit, semen patris esse dicit, quod habet in seipso & patrem & filium, & uirtutem Silentij innominabilem, quæ per hos cognoscitur, & omnia secula. Et hoc esse Spiritum, qui loquutus est per Iesum, & confessus est seipsum filium hominis, & patrem manifestauit: qui descendit quidem in Iesum, unitus est autem ipsi. Et destruxit quidem mortem, inquit, Saluator ex dispensatione, notum autem fecit patrem Christum. Esse igitur Iesum nomen dicit ex hominis dispensatione, positum uerò esse in assimilationem & formationem descensuri in ipsum hominis, eum qui ipsum capit. habuisse autem ipsum, & hominem, & ipsum Verbum, & Patrem, & Inenarrabilem, & Silentium, & Veritatem, & Ecclesiam atque uitam. Hæc sanè iam super lu & heu sunt, & omnem tragicam exclamationem ac commiserationem excedũt. Quis enim non oderit tantorum mendaciorum malum compositorem poetam? cùm Veritatem quidem uideat simulachrum à Marco factam, atq; hoc alphabeti literis recens notatam, ad hoc quod ab initio est, heri ac nudiustertius, quòd dici solet. Græci cõfitentur se à Cadmo primum sedecim literas accepisse. Deinde temporibus progredientibus seipsos excogitasse aliquando aspiratas, aliquando duplices. Postremò uerò omnium Palamedem aiunt longas his apposuisse. Priusquam igitur hæc facta sunt à Græcis, Veritas non erat. Corpus enim ipsius secundum te ô Marce, posterius est Cadmo, & his qui ante ipsum fuerunt. posterius item his qui reliqua elementa apposuerunt. posterius etiam teipso. tu enim solus simulachrũ induxisti, eam quæ à te ueritas dicitur. Quis uerò feret tuum Silentium, quod tanta nugatur, quod innominatum nominat, & inenarrabilem exponit, & imperuestigabilem enarrat? Et aperuisse os dicis eum quem incorporeum & forma carentem dicis, & protulisse uerbum uelut unum aliquod ex compositis animalibus uerbumq; ipsius simile existens ei qui ipsum emisit, & formam inuisibilis factum, elementorum quidem esse triginta, syllabarum uerò quatuor. B Erit igitur secundum similitudinem uerbi pater omnium, uelut tu dicis, elementorum quidem triginta, syllabarum uerò quatuor. Et rursus, quis feret te in figuras ac numeros, aliquando triginta, aliquando uigintiquatuor, aliquando sex solum, cõcludentem uniuersorum conditorem ac opificem & creatorem Verbum Dei? & concidentem ipsum in syllabas quatuor, elementa uerò triginta? & uniuersorum Dominum qui firmauit cœlos, in octingentorum octuagintaocto numerum deducentem, ita ut similis alphabeto factus sit? Et patrem qui omnia complectitur, ac ipse incomprehensibilis est, in quaternarium & octonarium, & denarium ac duodenarium diuidentem? & per tales multiplicationes id quod inenarrabile & cogitatione incomprehensibile est, uelut tu dicis, in patre exponentem? Et quem incorporeum & essentiam non habentem nominas, eius essentiam ac substantiam ex multis literis, alijs ex alijs nascentibus, fabricas ipse Dædalus mendax & faber malus fiens sublimissimæ uirtutis. Et quem indiuisibilem dicis esse, in mutas & uocales ac semiuocales sonos subdiuidens, & mutum esse de ipso uniuersorum patre ac intelligentia filij ementiens, ad summam blasphemiam & maximam impietatem perduxisti omnes tibi credentes. Quapropter etiam iustè ac congruè, tali tuæ temeritati diuinus senex, ac ueritatis præco concinnus acclamauit, sic loquutus: Simulachrorum fictor Marce, & monstrorũ spectator, astrologicæ ac magicæ artis experte, per quas erroris dogmata corroboras, signa ostendens his qui à te seducuntur uirtutis eius quæ defecit aggressiones, quas tibi pater tuus satanas suppeditat, ut per uirtutem Azazel operationes facias, habens te præcursorem maliciæ quæ est cõtra Deum? Et hęc quidem amator Dei senex. Nos uerò reliqua mysteria ipsorum quæ longa sunt, breuibus exequi ac recensere conabimur, & quæ multo tempore delituerunt, in apertum proferre. Sic enim C ab omnibus facilè coargui poterint. Generationem igitur seculorum, & errorem ouis, eiusdemq; inuentionẽ, in idem unientes, magis mysticè conantur hi prædicare, qui omnia ad numeros deducunt, & ex unitate ac dualitate uniuersa constare asserunt, & ab unitate usque ad quatuor numerantes, sic denarium generant. Vnum enim, & duo & tria ac quatuor, composita in idem, decem seculorum numerum pepererunt. Rursus dualitas à seipsa progressa usque ad senarium, uerbi gratia, duo & quatuor & sex, duodenarium produxit. Et rursus à dualitate similiter numerantibus nobis usq; ad denarium, tricenarius productus est, in quo sunt octo, & decem, & duodecim. Duodenarium igitur affectionem appellant, propterea quòd Senarius ipsum conseruauit, eo quòd Senarius ipsum sit insequutus. Et ob id circa duodenarium numerum errore contingente, ouem præ lasciuia profugam errasse. nam defectionem à duodenario factam esse dicunt. Eodem modo etiam à duodenario unam uirtutem discessisse ac perijsse uaticinantur. Et hanc esse mulierem quæ perdidit drachmam, & accendit lucernam, & inuenit ipsam. Sic igitur etiam numeros relictos, in drachma quidem nouem, in oue uerò undecim, ubi mutuò inter se implicantur, numerum nonaginta nouem parere. Nam nouies undecim, & uicissim undecies nouem, nonaginta nouem sunt. Quapropter etiam uocem ἀμὴν, id est Amen, hunc numerum habere dicunt. Non cunctabor autem tibi etiam aliter ipsos exponentes declarare, ut undiquaque fructum ipsorum consideres. Literam enim η, si inter ipsas literas senarij nota ϛ connumeretur, octonarium esse uolunt, quum à prima octauo posita sit loco. Deinde rursus circa senarij notam ipsorum elementorum numerum supputantes, & componentes usque ad η, Tricenarium producunt. Auspicatus enim ab α, & desinens in η, ita ut ex numero

Heri ac nudius tertius. prouerbium.

Literarũ Græcarum inuentionis ratio.

Numeris scripturam constare.

Amen uocis numerus.

Literæ η positus ratio.

A numero elementorum ſenarij notam ϛ eximas, & incrementum literarum componas, inue-
nies tricenarium numerum. Nam uſque ad elementum ε, quindecim fiunt: deinde appoſitus
ipſis ſeptenarius numerus, uigintiduo efficit. ubi autem his acceſsit η, hoc eſt octonarius, ad-
mirandum illum tricenarium implet. Et hinc demonſtrant, octonarium matrem eſſe triginta
ſeculorum. Quandoquidem igitur ex triginta uirtutibus unitus eſt tricenarius numerus, &
ter ipſe repetitus nonaginta fecit: ter enim triginta, nonaginta ſunt: ſed & ipſe ternarius in ſei-
pſum compoſitus, nouem genuit: hoc modo ſanè octonarius nonarium apud ipſos nume-
rum peperit. Et quandoquidem duodecimum ſeculum, facta defectione ſuperna, undecim re-
liquit, conuenientem figuram literarum figuræ λόγου, id eſt uerbi, poſitam eſſe dicunt. Vndeci-
mum enim inter literas poſitum eſt ipſum lambda, quod eſt numerus tricenarius: & ad imagi
nem poſitam eſſe supernæ diſpoſitionis. Nam ab α, citra ſenarij notam, numerus ipſarum lite-
rarum uſque ad λ compoſitus, iuxta incrementum literarum unà cum λ, nonaginta nouem *Literarum mira expenſio.*
numerum facit. Quod autem λ, quę undecima in ordine litera eſt, ad ſui ſimilis inquiſitionem
deſcendit, ut duodecimum numerum expleret, & inuento ipſo impletus ſit, manifeſtum eſſe
dicunt ex ipſa elementi figura, ex duobus λλ compoſita. Duo enim λλ ipſum μ conſtituunt.
Quapropter etiam fugiſſe ipſum per cognitionem, eam, quę nonaginta nouem erat, regionē,
hoc eſt reliquias & defectum, figuram ſiniſtræ manus: perſequutum autem eſſe unum, quod
nonagintanouem appoſitum, in dextram ſuam manum tranſtulit. Tu quidem ô chariſsime,
ubi hæc legeris, ſatis ſcio, ridebis multum, talem ipſorum, ſapientem ſe putantem, ſtultitiam.
Digni uerò ſunt luctu, qui tantam pietatem, & magnitudinem ueritatis inenarrabilis uirtu-
tis, & tantas diſpenſationes Dei, per alpha & beta, & per numeros, adeò frigidè ac uiolenter di
ſtrahunt. Qui uerò ab Eccleſia diſcedunt, & anilibus hiſce fabulis credunt, reuera per ſe con-
B demnati ſunt: quos Paulus iubet nos poſt unam atque alteram admonitionem deuitare. Ioā-
nes autem Chriſti diſcipulus auxit ipſorum condemnationem, ne ſalutem quidem à nobis di
ci ipſis uolens. Qui enim ipſis (inquit) ſalutem dicit, particeps fit operum ipſorum malorum.
Et meritò. Non eſt enim ſalus impijs, dicit Dominus. Impij uerò ſuper omnem impietatem hi
ſunt, qui creatorem cœli & terræ ſolum Deum omnipotentem, ſuper quem alius Deus nō eſt,
ex defectu, qui etiam ipſe ex alio defectu natus eſt, productum eſſe dicunt: ut ſecundum ipſos
ſit ipſe emiſsio tertij defectus. Qua ſententia uerè exploſa ac reprobata, oportet nos procul ac
longè ab ipſis fugere: & quanto plus affirmant ac gaudēt ſuis inuentis, tanto magis ſcire am-
plius ipſos à prauorum ſpirituum octonario agitari. Quemadmodum enim qui in phreniti-
dem affectionem ſunt illapſi, quanto plus rident & ualere ſe putant, & omnia, uelut ſani, faci-
unt, quædam uerò etiam ſuprà quàm qui ſani ſunt, tanto magis male habent: ſimiliter & hi
quanto magis excellenter ſapere ſibi uidentur, & ſeipſos eneruant ſupra uires iaculantes, tan-
to magis non ſapiunt. Egreſſus enim immundus ignorantiæ ſpiritus, deinde uacantes ipſos
non Deo, ſed mundanis quæſtionibus reperiens, aſſumptis alijs ſeptem improbioribus ſei-
pſo, ubi mentem ipſorum emolliuit, uelut qui poſsint ea, quæ ſuper Deum ſunt, intelligere, &
idoneos ipſos ad errorem fecit, octonarium ignorantiæ prauorum ſpirituum in ipſos immi-
ſit. Volo autem tibi etiam referre, quomodo ipſam creationem ſecundum imaginem inuiſibi- *Creationis re-*
lium, ab opifice, uelut ignorante eo, per matrem factam eſſe dicunt. Primùm quidem quatuor *rum ſtolida ra-*
elementa dicunt (ignem, aquam, terram, aerem) ad imaginem producta eſſe ſuperni primi *tio.*
quaternarij: itemq́ actiones ipſorum connumeratas, hoc eſt calidum & frigidum, ſiccumq́ ac
humidum, exactè exprimere imaginem octonarij. Conſequenter decem uirtutes ſic enume-
rant. Septem quidem corpora circularia, quæ etiam cœlos uocant: deinde circulum ipſa conti
C nentem ac ambientem, quem etiam octauum cœlum nominant: & ad hæc Solem & Lunam.
Hæc quum ſint decem numero, imagines eſſe dicūt inuiſibilis denarij, qui à uerbo & uita pro-
dijt. Duodenarium uerò ſignificari per zodiacum appellatum circulum. Duodecim enim ani
malia manifeſtiſsimè duodenarium hominis & Eccleſiæ filiam adumbrare dicunt. Et quoniā
è contrario coniugatus eſt (inquiunt) ad uniuerſorum lationem uelociſsimam exiſtentem,
ipſe Saturnus, qui ſuo corpore grauat, & uiciſsim ponderat illorum uelocitatem ſua tardita-
te, ut ipſe in triginta annis circuitum à ſigno in ſignum faciat: imaginem ipſum dicunt Termi-
ni, qui matrem ipſorum triginta nomina habentem ambit. Et Lunam rurſus ſuum cœlum cir
cumeuntem in triginta diebus, per dies numerum triginta ſeculorum ſignificare uolunt. Sed
& Solem in duodecim menſibus circumeuntem, & circularem ſuam reſtitutionem abſoluen-
tem, per duodecim menſes duodenarium manifeſtum facere. At uerò dies duodecim horarū
menſuram habentes, lucidi duodenarij figuram eſſe. Quin & horam duodecimam diei par-
tem, ex triginta partibus adornatam eſſe dicunt, propter imaginem tricenarij. Sed & ipſius zo
diaci circuli menſuram in ambitu eſſe partium trecētarum ſexaginta. unumquodq́ enim ani *Zodiaci circu-*
mal partes habere triginta. Sic aūt & per circulum, imaginem coniunctionis duodecim ad tri- *li ratio.*
ginta cōſeruatā eſſe dicūt. Inſuper & terrā in duodecim regiōes diuiſam eſſe dicētes, & in una-
quaq́ regione uirtutē ex cœlis iuxta ꝑpendiculū ſuſcipiētē, & ſimiles liberos ei quæ defluxio-
nē demiſit uirtuti parientē figurā eſſe duodenarij & liberorū eius, manifeſtiſsimè affirmāt. Ad
hæc inquiūt, quū uoluiſſet opifex ſuperni octonarij infinitatē & æternitatē, neq́ terminū neq́
tēpus habētē imitari, & nō potuiſſet durabilitatē ipſius ac ſempiternitatē exprimere, ꝓpterea
quòd

quòd fructus sit defectus: in tempora & spacia, multorumque annorum numeros, æternitatem ipsius deposuisse, ut qui putabat in temporum multitudine infinitatem eius se imitari. Atque hic dicunt, quum effugisset ipsum ueritas, insequutum esse mendacium, & propterea destructionem accepturum esse ipsius opus temporibus completis. Et de creatione quidem talia dicentes, unusquisque ipsorum quotidie prout potest, recentius quid excogitat ac gignit. Perfectus enim nemo est, qui non magna mendacia apud ipsos producit. Cæterùm quæ ex propheticis transformant, ea necessarium est indicare, & ipsos confutare. Moses enim (inquiunt) incipiens opus creationis, statim in principio tractationis matrem uniuersorum ostendit, dum ait: In principio fecit Deus cœlum & terram. Quatuor igitur hæc nominans principiū, Deum, cœlum & terram: quaternarium ipsorum, uelut ipsi dicunt, expressit. Et inuisibilem ipsius ac occultatum (inquiunt) indicasse, dum dixit: Terra autem erat inuisibilis & inornata. Secundum uerò quaternarium primi quaternarij progeniem, sic ipsum dixisse uolūt, dum abyssum nominat, & tenebras, & in ipsis aquam, & spiritum qui super aquas fertur. Postea uerò denarij ipsum mentionem facere, ac clarè dicere & diem & noctem, firmamentumque ac uesperam, & quod uocatur mane, aridamque ac mare, insuperque herbam ac fructum, & decimo loco lignum. Atque sic per decem nomina decem secula indicasse. Duodenarij autē uim sic apud eum imagine expressam esse. Solem enim dicere, & lunam, & stellas, & tempora, & annos, & cete, & pisces, & reptilia, & uolatilia, & quadrupedia, & feras bestias, & postea duodecimum hominē. Atque sic à Spiritu tricenarium per Mosen dictum esse docent. Sed & formatū hominem secundum imaginem supernæ uirtutis, habere in seipso ab uno fonte uirtutem: constitutam autem esse hanc in cerebro, à qua defluere uirtutes quatuor ad imaginem superni quaternarij uocatas, uisum, auditum, olfactum, & quartam gustum. Octonarium uerò significari dicunt per hominem sic, ut qui aures duas habeat, & oculos totidē, insuperque olfactus foramina duo, & duplicem gustum amari ac dulcis. Totum autem hominem totam Tricenarij imaginē sic habere docent. In manibus quidem per digitos denarium gestare, in toto uerò corpore in duodecim membra diuiso duodenarium. Diuidunt autem ipsum, quemadmodū ueritatis corpus apud ipsos diuisum est, de quo antea diximus. Octonariū igitur qui inuisibilis & inenarrabilis est, in uisceribus absconditum intelligi. Solem porrò rursus, magnum illud luminare, in quarta die factum esse, propter quaternarij numerum dicunt. Tentorij item, siue tabernaculi à Mose constructi atria, ex bysso & hyacintho, purpuraque ac coccino facta, eandem apud ipsos imaginem ostenderūt. Vestem quoque sacerdotis talarem quatuor ordinibus lapidum preciosorum ornatam, quaternarium significare decernunt. Et si qua alia huiusmodi in scripturis habentur, quæ ad quaternarium numerum trahi possunt, propter suum quaternarium facta esse dicunt. Octonarium uerò rursus ostendi sic. In octaua die hominem formatum esse dicunt. Aliquando enim in sexta ipsum factum esse uolunt, aliquando uerò in octaua. Nisi fortasis terreum quidem in sexta die formatum esse dicunt, carnalem uerò in octaua. Distincta enim sunt hæc apud ipsos. Aliqui uerò alium esse uolunt secundum imaginem & similitudinem factum masculum ac fœminam hominem, & hunc esse spiritualē. Alium item qui formatus est ex terra. Sed & arcæ mysterium in diluuio, in qua octo homines seruati sunt, manifestissimē salutarem octonarium significare aiunt. Eundem significare etiam ipsum Dauidem, qui octauus est natiuitate inter fratres suos. Insuper & circuncisionem octauo die fientem, circuncisionem superni octonarij declarare. Et in summa, quæcunque inueniuntur in scripturis quæ ad octonariū numerum trahi possunt, ea octonarij mysterium explere dicunt. Quin & Denarium significari per decem gentes dicunt, quas Deus promisit se Abraham in possesionem daturum esse. Sed & mysteriū circa Saram, quòd post decem annos dat ipsi suam ancillam Agar, ut ex ipsa liberos suscipiat, eundem significare. Seruus item Abraam missus ad Rebeccam, & iuxta puteum largitus ipsi armillas aureas decem: & fratres ipsius detinentes ipsam ad decem dies, idem apud ipsos significant. Insuperque Roboam qui decem sceptra accepit, & decem tabernaculi atria, & columnæ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad mercaturam frumenti primùm in Aegyptum missi, & decem Apostoli quibus manifestatur post resurrectionem Dominus, Thoma non præsente, inuisibilem denarium ex ipsorum sententia exprimebant. At uerò duodenarium, circa quem mysterium afflictionis ipsius defectus factum esse uolunt, & ex qua afflictione uisibilia omnia constructa esse asserunt, clarè & manifestè ubique positum esse dicunt. Velut duodecim filios Iacob, ex quibus etiam duodecim tribus: & poculū uarium duodecim lapillos habens: & duodecim tintinnabula: & duodecim lapides à Mose sub montem positos. Similiter etiā eos qui à Iesu in flumine positi sunt, & alios qui ultra flumen. Et eos qui gestant arcam Testamenti. Et eos qui ab Helia positi sunt in exustione uituli. Sed & numerum Apostolorum. Et in summa, omnia quæ duodenarium numerum seruant, ipsorum duodenarium delineare dicunt. Cęterùm horum omnium unitionem, quę Tricenarius appellatur, per arcam Noe altitudinis triginta cubitorum: & per Samuelem qui fugit ipsum Saul, inter triginta uocatos primū: & per Dauidē, quādo per triginta dies latebat in agro: & per eos qui ingressi sunt cum ipso in speluncā: & qd' longitudo sancti tabernaculi fuit triginta cubitorū. & si qua alia eiusdē numeri reperiūt, Tricenariū suū per talia ostēdi cōtendūt. Porrò necessariū arbitratus sum, apponere his etiā ea quę de primo patre suo, qui incognit' erat omnib. ante aduentū Christi,

Scriptura falso detorta.

Hominis formatio stolidè expensa.

A Christi, ex scripturis eligentes persuadere conantur, quo ostendāt Dominum nostrum alium prædicare patrem, præter uniuersi creatorē: quem, uelut antea diximus, impiè blasphemi defectus fructum esse dicunt. Itaq; prophetam Esaiam, ubi dixit, Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit: inuisibilis illius Profundi ignorantiam dixisse accommodant. & per Oseam dictum, Non est in ipsis ueritas, neq; agnitio Dei: in idem tendere cogunt. Et hoc, Non est qui intelligat ac requirat Deum, omnes declinauerūt, simul inutiles facti sunt: de Profundi ignorantia ponunt. Sed & hoc quod à Mose dictum est, Nemo uidebit Deum, & uiuet: ad illum referri credunt. Creatorem enim à prophetis uisum esse, mentientes dicunt. hoc uerò, Nemo uidebit Deum, & uiuet: de inuisibili & omnibus ignota magnitudine dictum esse uolunt. Et quod quidem de inuisibili patre ac creatore uniuersorum dictum est, Nemo uidebit Deum: omnibus nobis manifestum est. Quòd uerò non de Profundo ab ipsis excogitato, sed de opifice, qui & ipse est inuisibilis Deus, ostendetur in sermonis progressu. Sed & Danielem idem hoc significare dicunt, in eo quòd interrogat angelum interpretationes parabolarum, uelut non sciens: sed & Angelum abscondentem ab ipso magnum mysterium ipsius Profundi, dicere ipsi, Fuge Daniel, hi enim sermones obturati sunt, donec intelligentes intelligant, & albi inalbentur. & seipsos esse albos ac bene intelligentes gloriantur. Supra hæc uerò immensam multitudinem apocryphorum & spuriarum scripturarum, quas ipsi finxerunt, ad stuporem stolidorum afferunt, & ut admirentur hi qui ueritatis literas non nouerunt. Assumunt autem ad hoc etiam illam uersutiam: Quod quum puer esset Dominus, & literas disceret, præceptorq; ad ipsum, uelut moris est, dixisset, Dic alpha: respondisse ipsum alpha. & quum rursus beta præceptor dicere iussisset, respōdisse Dominum, Tu dic mihi prius quid est alpha, & tunc dicam tibi quid est beta. Et hoc exponunt, uelut ipse solus, quod incognitum est, norit, quod

B ipsum in figura ipsius Alpha manifestauit. Quædam uerò etiam ex Euangelijs in hunc characterem accommodāt, uelut responsionem ad matrem suam quum duodecim annorum esset, Nescitis quòd in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? quem non nouerant (inquiunt) Patrem ipsis denunciabat. Et propterea misisse discipulos ad duodecim tribus, prędicantes ipsis ignotum Deum. Et ad eum qui dixit ipsi, Magister bone: eum qui uerè bonus est Deus, ipsum confessum esse, dum dixit, Quid me dicis bonum? unus est bonus, Pater qui in cœlis est. Cœlos autem nunc secula dicta esse asserunt. Et per hoc quòd non respondit his qui dixerunt ad ipsum, In qua uirtute hæc facis: sed contraria interrogatione ipsos consternauit, inenarrabilem uirtutem patris ipsum demonstrasse, in hoc quòd non dixerit, exponunt. Sed & in hoc quod dixit, Sæpe concupiui audire unum ex sermonibus istis, & non habui qui diceret: ostendisse dicunt per unum, reuera unum Deum, quem non nouerint. Insuper in eo quod appropinquauit urbi Hierosolymis, & fleuit super ipsam, ac dixit, Si nouisses & tu hodie quæ ad pacem pertinent, uerum abscondita sunt à te: per uerbum abscondita sunt, Absconditum profundum ipsum indicasse uolunt. Et rursus quum dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & discite à me: ueritatis patrem ipsis promisisse dicūt. Quod enim non nouerant, hoc ipsis promittebat. Demonstrationem autem supremam, & uelut coronidem sui propositi, hæc afferunt. Gratias ago tibi pater Domine cœli & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus ac prudentibus, & reuelasti ea paruulis, certè pater sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quisquam nouit nisi filius, & cuicunque filius reuelauerit. In his palàm aiunt ipsum ostendisse, quòd patrem ueritatis ab ipsis excogitatum, nemo nouit ante aduentum ipsius: & asserere uolunt, quòd creator & conditor semper ab omnibus cognitus sit. Atque hæc Domi-

C num dixisse de ignoto omnibus patre, quem ipsi prædicant. At redemptionis ipsorum traditionem, inuisibilem & incomprehensibilem esse contigit, ut quæ inuisibilium ac incomprehensibilium mater sit. Et propterea quòd instabilis est, non simpliciter, neq; una ratione proferri potest, eo quòd unusquisq; ipsorum, uelut ipsi uolunt, de ea tradat. Quotquot enim sunt huius opinionis mystæ, tot etiam redemptiones. Et quod quidem in abnegationem baptismatis regenerationis in Deum, & totius fidei destructionem, immissa est hæc species à Satana, in conuenienti loco redarguentes ipsos referemus. Dicunt autem ipsam necessariam esse his qui perfectā cognitionē acceperunt, ut in uirtutē quæ super omnia est, sint regenerati. Aliter enim impossibile est intra cōplementū ingredi. Nā hæc est quæ in profunditatē ipsos deducit. Baptisma enim apparētis Iesu, esse remissionis peccatorū. Redemptionem aūt Christi, qui in ipso descendit ad perfectionē. Et illud quidem animale, hanc uerò spiritualē esse promittunt. Et baptisma quidem prædicatū esse à Ioanne ad pœnitētiam, Redemptionem autem à Iesu inuectā esse ad perfectionem. Et hoc esse de quo dicit, Et aliud baptisma habeo baptizari, & ualde festino ad ipsum. Sed & filijs Zebedæi, matre ipsorum rogante, ut locaret ipsos è dextris ac sinistris in regno, hanc redemptionē proposuisse Dominū dicunt, dum dixit: Potestis baptismate baptizari, quo ego baptizabor? Et Paulum apertè asserunt redemptionem in Christo Iesu sæpe indicasse, & esse hanc quæ uariè ab ipsis & inconsonanter traditur. Aliqui enim ipsorum thalamum nuptialem adparant, & sacrorum initiationem perficiunt cum uocum admurmurationibus super his qui sacrantur. Et spirituales nuptias esse dicunt, idq; ab ipsis iuxta similitudinem supernarum coniugationum. Alij uerò ducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt: In no-

Redemptio mater inuisibilium.

Baptismi forma Marci & sodalium eius.

In nomen ignoti patris uniuersorum, in Veritatem matrem omnium, in eum qui descendit Ie A
sum, in unitionem & redemptionem ac societatem uirtutum. Alij uerò Hebraica quædam no-
mina adijciunt, quo magis admirationi sint his qui initiantur, hoc modo: Basema, Chamosse,
Baæanocra, mistadia, ruada, custa, babophor, calachthi. Horum interpretatio hæc est: Super
omnem uirtutem patris inuoco id quod nominatur Lux, & Spiritus bonus, & Vita, quia in
corpore regnasti. Alij rursus redemptionem adijciunt his uerbis: Nomen absconditum ab o-
mni deitate & dominatione ac ueritate, quod induit Iesus Nazarenus in uita Lucis Christi,
Christi uiuentis, per Spiritum sanctum in redemptionem angelicam, Nomen restitutionis,
Messia, Vphareg, Namempsęman, Chaldęan, Mosomedaea, Acphranę, Pseuua, Iesu Nazaria.
Et horum interpretatio hæc est: Christi non diuido spiritum, cor, & supercœlestem uirtutē mi-
sericordem. utinam fruar nomine tuo Saluator ueritatis. Et hæc quidem uerba dicunt hi qui
initiant. Qui uerò initiatus est, respōdet: Firmatus sum & redemptus, & redimo animam meā
à seculo hoc, & omnibus qui cum ipso sunt, in nomine Iao, qui redemit animam suam in re-
demptionē in Christo uiuente. Deinde acclamant omnes præsentes: Pax omnibus super quos
nomen hoc requiescit. Deinde inungunt initiatum succo balsami. Hoc enim unguentum figu
ram fragrantiæ super uniuersa esse dicūt. Quidam uerò ipsorum ad aquam ducere superfluū
arbitrantur, uerùm oleum & aquam simul permixta, unà cum additione similium, uelut dixi-
mus, uerborum, in caput eorum qui initiantur, fundūt: & hoc redemptionem esse uolunt. Vn-
gunt autem ipsi balsamo. Alij uerò hæc omnia auersantes dicunt, non oportere inenarrabilis
ac inuisibilis uirtutis mysterium, per uisibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ
mente concipi non possunt, & incorporalia sunt, per sensibilia ac corporalia. Esse autem perfe
ctam redemptionem, ipsam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus
& afflictio facta sint præ ignorantia, per cognitionem dissolui omnem ex ignorantia constitu- B
tionē: ut sit cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neq; corporalis sit, corruptibi
le enim est corpus: neq; animalis, nam & anima ex defectu est, & est uelut habitaculum patris.
Spiritualem igitur oportet etiam redemptionem esse: redimi enim per cognitionem internū
hominem spiritalem, & contentos ipsos esse uniuersorum cognitione. atque hanc esse redem-
ptionem ueram. Hactenus Irenæus. Hanc uniuersam & exactam perscrutationem beatus se-
nex Irenæus fecit, iuxta ordinis seriem omnem exponens adulteratam ipsorum doctrinam.
Quapropter sanè, uelut etiam antea à nobis indicatum est, his quæ ab ipso elaborata sunt cō-
tenti, omnia ad uerbum, uelut apud ipsum habētur, apposuimus. Subuertentur enim ex ipsis
quæ à sancto uiro, aduersus ipsorum improbitatem dicta sunt. Nos enim credimus, sicut pe-
nitus ueritas apparet, & recta cogitatio suggerit, & ueluti pietatis regulæ consentaneum est, le
giq; ac prophetis, & ab origine iuxta successionem patriarchis, ipsiusq; Saluatoris nostri do-
Fidei confessio. ctrinæ, quum etiam Apostoli ipsius manifestè doceant, unum confiteri Deum patrem omni-
potentem uniuersorum, & Dominum nostrum Iesum Christum, & sanctum eius Spiritum,
unam sanctam Trinitatem increatam, ita ut alia omnia ex nihilo facta sint, post Patrem & Fi-
lium & Spiritum sanctū. Quum autem hoc ab omnibus prædictis sanctis Prophetis & Euan-
gelistis atq; Apostolis clarè creditum sit, & ijdem hoc ipsum manifestè confessi sint, non utiq;
poterit aliqua fraudulenta uersutia obsistere aduersus radium ueritatis, uelut à nobis iam sæ-
pe diffusè in tractatione aduersus singulas hæreses dictum est. ut undiquaq; deprehendatur
etiam hic mortifer circulator, similiter ut prædicti, qui ostentationis & nimiæ curiositatis gra-
tia, magna hæc mala consuit ac excogitauit. Verùm præterita etiam huius improbitate, & his
qui ab ipso Marcosij appellantur, ad consequentes ô charissimi festinemus, ipsarum radices
rursus perscrutantes, & fructuum ipsarum amaritudinem abolentes, euersionemq; ac omnia C
quæ contra ipsos sunt, ostendentes, non ad detrimentum legentium, sed ad auertendum eos,
ut nullam ex prædictis sectis aut posterioribus accedant: sed cognitis his quæ apud ipsos scri-
pta sunt, & auditis his quæ decantantur, condemnatoq; uniuscuiusq; ipsorum errore, ac ser-
pentina improbitate, fugiant, & uelut dixi, ne accedant. Qui rerum historias scripserūt, dipsa-
Dipsadis natura. dem tradunt quendam serpentem talem ueneni perniciem inducere. Etenim in locis quibus-
dam, ubi fontes sunt in petris, aut uenæ, siue riuuli parui aquarum, quæ à petris funduntur in
receptaculum aliquod, ipsa dipsas aquam reperiens ac bibens, postquam bibit, uenenum im
mittit in prædictas aquarū stationes, ut omne animal quod accessit, & potu se satiauit, uidea-
tur quidem sibi utilitatem percepisse ex participatione aquæ: statim uerò circa aquarum rece-
ptaculum, ex ueneno dipsadis suscepto cadat ac moriatur. Quin & si aliquem percusserit ea-
dem dipsas, affectio doloris ex ueneno ipsius uehementiori ui ustoria prædito, ad sitim & ap-
petentiam potus urget, semper ad bibendum ac ingerendum potum irritās. At percussus pu-
tat se aliquid utilitatis accipere ad perniciem, quoties in lethali hoc dolore potum sumit. Ve-
rùm in ipso potu expleto uentre, & non amplius suscipiente, postea unà cum potu animam
emittit. Sic etiam hic per poculum mortem operatur, ac propinat ab ipso seductis. À quo ue-
neno per uirtutem Dei liberati, ad consequentes eamus.

Contra Colorbasios, sectam XXXV.

Colorbasus. POst hos sequitur Colorbasus, qui de prædicti Marci præstigijs collectionem fecit. imò e-
tiam à Ptolemæi radice instar spinosi aculei exortus est, & alia rursus præter hos, quibus
uelut aculeis mundum uexaret, excogitauit: nimirum maiorem imaginationem uelut ex
supernis

A supernis ueniens cōmentus. Et primùm quidem quando cum Marco in eadem opinione degebat, secta ipsorum instar bicipitis serpentis erat: postea uerò uelut caput à corpore reptilis resectum, & adhuc spirans, multos deleuit, & iniuria affecit, uelut maius quid & compertius præter socios suos & priores docens. Dicit enim primū octonarium, non iuxta consequentiā alio ab alio seculo emisso, productum esse: sed simul ac semel sex seculorum emissionē à primo patre & intelligentia generatam esse ac productam, uelut ipse obstetricatus affirmat. Et nō ex Verbo & uita, hominē & Ecclesiā: aut, uelut alij uolunt, ex homine & Ecclesia, Verbum & uitā genita esse, ipse ac sodales ipsius dicunt, sed alio modo hoc tradunt. Nempe id quod cogitauit producere primus Pater, hoc Pater uocatum est. quoniam autem quod produxit, Veritas erat, hoc Veritas appellatum est. Quando igitur ostendere uoluit hoc ipsum, Homo dictū est. Quando uerò produxit quos prædelegit, hoc Ecclesia nominatum est. Et homo Verbum produxit, hic est primogenitus filius. consequitur autem ad uerbum etiam Vita, & sic primus octonarius completus est. Multa uerò contentio est apud ipsos etiā de Saluatore. Quidā enim ex omnibus ipsum factum esse dicunt, & ideo bene complacentem uocari, quoniam uniuerso cōplemento bene cōplacuit. Alij uerò à solis decē seculis, à uerbo ac uita emissis, ipsum productum esse uolunt, progenitorum nomina conseruantem. Alij ex duodecim seculis ab homine & Ecclesia genitis productū aiunt, & ob id filium hominis ipsum se confiteri, uelut ex homine natum. Alij à Christo & sancto Spiritu, in fulcimentum complementi, genitum ipsum dicunt. Et propterea Christum dici ipsum, patris à quo editus est, appellationem conseruantem. Alij uerò quidam ex ipsis nugatores, primum patrem uniuersorum, & primum principium, & primum incomprehensibile, hominem uocari dicunt. atq; hoc esse magnum ac absconditum mysterium, quod Virtus quæ super uniuersa est, & omnia cōplectitur, homo uocatur. Et propter-

De Saluatore opiniones diuersæ ac uariæ.

Hominis appellatio.

B ea filium hominis Saluatorem seipsum dicere. Hæc est Colorbasi inanis & imaginaria per strepitus uocum uanitas quam si quis considerauerit, erit ex prioribus uelut ambitiosa quædam iactantia uniuscuiusque illorum opinionis. Vnusquisque enim uana gloria captus, & sibi ipsi congregationem in sequentem ipsum colligere cupidus, quæ in mentem uenerunt, cōmentus est, neq; secundum prophetiam loquens: non enim Spiritus sanctus in ipsis loquutus est, neque ex prophetarum ac Euangelistarum ueritate uel unicam occasionem adeptus. Subuersio uerò huius falsi nominis scientiæ, est idem ueritatis, qui cōtra primos dictus est, sermo. Quum enim ex Valentini & priorum ipso schola hi omnes sint, & opinionem illorum alius aliter exponat, æqualem cum ipsis turpitudinem ac confusionem subire debent. Magnam enim nobis inanium uerborum imposturam etiam hic Colorbasus induxit. Proposuit enim nobis nomen hominis, de incomprehensibili & inuisibili ac sancto Deo patre uniuersorū confictum, ut suo errore coniungat Saluatoris sermonem, seipsum filium hominis dicentis: & abducat mentem eorum qui ipsi attendunt, à uera & euidentissima Christi de seipso confessione, ad difficultatem & uocum inanitatem, ita ut quærendum putent in cœlestibus esse quod non est. Demus enim ipsum, eo quòd pater eius homo uocatur, filium hominis seipsum nominare, & non à carne quam de uirgineo utero accepit, hoc est à Maria sancta, genitus per Spiritum sanctum: id quod miser ille Colorbasus dicit. Quidnam dixerit de eo quòd ipse Dominus noster Iesus Christus ad Iudæos dixit? Nunc autem quæritis me occidere, hominem qui ueritatem uobis dixi, quam audiui à patre meo. Et non hic amplius dixit, ab homine patre meo, sed de patre quidem confitens, Deum ipsum uniuersorum significauit. De seipso uerò quia homo factus fuit, in ueritate hominē seipsum dixit, uelut etiam Apostoli dicunt, ut ueritas undiquaq; confirmetur. & cognoscatur unde sunt Domino nomina attributa: Iesum uirū

C approbatum erga nos signis ac miraculis, &c. Quid itaque ad hæc dixeris, ô omnium hominum miserrime? Quandoquidem ex supernis uenis, afferens nobis nouas nomenclaturas, & iactas te ob id quòd hominis nomen ipsi uniuersorum Domino & omnium patri attribuere ausus es, ut ex hoc uocetur Dominus ipse filius hominis, eo quòd pater homo uocatur, inuenias etiam nobis aliam quandam appellationē patri conuenientē, iuxta hoc quòd Dominus uir est approbatus. Verùm nunquam inuenire poteris. Etsi enim uir homo est, & ad distinctionem mulieris hominē uirum uocamus, tamen non etiam in hoc aliquid cōminisci poteris. Nā sine figuris ac membris, tum occultis, tum uisibilibus, uir uocari non potest. Dicimus enim etiam mulierem hominem, sed non uirum, quapropter etiam hic homo, & hęc homo dicimus. Verùm diuidentes genus propriè, fœminam quidem mulierem uocamus, masculum uerò uirum. Hoc enim est discrimen generis masculi ac fœminæ, nempe Vir & Mulier, generum habitu diuiso. æquiuocè autem homo & uir & mulier uocatur. Hæc itaq; quum sic habeant, uenite mihi omnes serui Dei, uos ueritatis amatores, & deridete impostorem ac circulatorē Colorbasum. Imò potius lugete deceptos, qui & seipsos & multos perdiderunt. Nos autē Deo gratias agamus, quòd per pauca ac simplicia uerba, ueritas filios suos ad rectā uiam deducere solet, & impia ac fastuosa per multā artem fucata dispergit, euertitq; ac delet, placidè incedens, uelut clarè uidere est ex prophetico sermone. Accusans enim propheta eos qui horrenda curiosè sciscitantur, & nugas ad suam ipsorum fraudem ac perniciem excogitant, dixit: Propterea quòd non uoluistis uos aquam Siloam placidè procedentem, produxit super uos Dominus aquā fluminis, regem Assyriorum. Aqua enim Siloam, est doctrina eius qui missus est. Quis autem fuerit hic, quàm Dominus noster Iesus à Deo patre missus? placidè autem procedit, eo quòd

Veritatis uis.

Aqua Siloam placidè procedens, quæ sit.

nihil inane, nihil confictũ, sed in ueritate sanctam suam sponsam docet, quæ ab ipso columba, A propter innocentiam & mansuetudinẽ ac purissimã uitam, in canticis Solomonis appellatur. Et sanè mirari licet, alias quidẽ quæ non sunt ipsius, uerùm nomine ipsius seipsas appellauerunt, pellices nominauit & reginas, propter regiũ nomen, quod unaquæq; sibijpsi Christum inscribens iactat. Cæterùm etiamsi octuaginta sint pellices, quæ sanè sunt ipsæ hæreses, deinde uerò puellæ quarũ non est numerus, inquit: Vna est columba mea, perfecta mea. hoc est, ipsa sancta sponsa catholica Ecclesia. Columba quidem, uelut dixi, propter mansuetudinem innocentiamq; ac uitæ puritatem: perfecta uerò, propterea quòd perfectam ex Deo accepit gratiã ac scientiam ab ipso Saluatore per Spiritum sanctum. Ipse igitur sponsus, quem interpretamur missum, hoc est Siloam, aquam habet placidè procedentem, hoc est doctrinam nullum sonitum, nullum strepitum facientem, minimeq; fraudulentam ac fastuosam. Sponsa aũt ipsius etiam ipsa placida columba, neq; uenenũ habens, neq; loquacitatem, neq; aculeos, uelut hi omnes serpentiũ forma prædití, & uenenum exhalantes, dũ unusquisq; uenenũ mundo præparare conatur, & credentes ipsi inficere. Ex quorũ numero etiam hic unus existit, cuius deprehendendi per diuinũ uerbũ ac supernũ auxilium, mihi hic studiũ fuit, conterendiq; instar phalangij tetragnathi appellati, aut cõstringendi per firmam contentionẽ, uelut caput ab amphisbæna bicipiti serpente resectũ. Præterito aũt hoc, rursus consequentes considerabo: & per preces orabo, ut dum has persequor, ueritatem quidem in ipsis eloquar, neminem uerò offendã, & neq; ipse offendar aut lædar.

Phalangium tetragnathum.
Amphisbæna.

Contra Heracleonitas XXXVI hæresim.

HEracleon quidam huic Colorbaso successit, à quo Heracleonitæ appellati: nihil minus in uerborum uanitate exercitatus. Et quæ quidem illi dicunt, etiam hic decernit omni B modo, utpote ex ipsis originem ducens, & qui ab ipsis uenenum affricuit. Verùm excellentius quædam super illos in seipso expressit, & illos excedere conatus est, ut etiã sibijpsi collectionem seductorum faceret. Hi enim omnes in corpus centum capita habens, seipsos efformarunt: aut Centimanum illum aliquando à Græcorum poetis confictum imitati sunt, Cottum uidelicet, siue Briareum, quem etiam Egæonem uocant, aut Gygen: aut Argum illum multis oculis præditum. Qualiter enim illi in suis scriptis monstrosè confingunt, & dicunt habere illum centum manus, & aliquando quinquaginta capita, aliquando centum, hunc uerò centum oculos: & ea de causa dicunt Mercurium uocari Argiphontem, ut qui Argum multis oculis præditum occidit: sic etiam horum quilibet cupiens sibijpsi principatũ constituere, caput nominauit seipsum, aliam introducens præter præceptorum suorum uanum laborẽ ac furiosam doctrinam. Quo uerò non in multam longitudinem præfationis compositionẽ extendam, ad propositũ deueniam. Hic itaq; Heracleon, & qui ab ipso Heracleonitæ appellati sunt, uelut dixi, similiter ut Marcus, & quidam ante ipsum, de octonarijs sentit, de superno inquam, & inferno. Deinde etiam coniugationes triginta seculorum similiter docet. Hominem uerò etiam ipse esse dicit supernum uniuersorum patrem, quem etiam Profundum appellauit. Vult autem etiam ipse neque masculũ, neque fœminam ipsum dicere. Ex ipso autem esse uniuersorum matrem, quam & Silentiũ nominat, & Veritatem. Ab ipsa uerò esse secundam matrẽ, quæ in obliuione genita est: quam & ipse Achamoth uocat. Ex qua de cætero omnia in defectu constituta sunt. Vult autem plura prædecessoribus suis etiam hic dicere, quæ sunt hæc. Eos qui moriuntur de ipsis, & ad ipsum uitæ exitum deuenerunt, accepta à Marco occasione, non amplius uelut ille redimit, sed aliter hic rem tractat, redimens uidelicet ad finem uitæ eos qui ab ipso seducti sunt. Quandoq; enim aliqui ex ipsis, oleũ aqua mixtũ capiti defuncti immittunt. Alij C uerò unguentum quod balsami succus dicitur, & aquam: Inuocationem tamen cõmunem habentes, uelut etiam ante ipsum Marcus faciebat, cum quorundam nominum additamento. Inuocatio autem hæc est: Messia, Vphareg, Namempsæman, Chaldæan, Mosomedaea, Acplirane, Pseuua, Iesu, Nazaria. Hoc autem faciunt, ut hi qui has inuocationes in uitæ exitu accipiunt, cum aqua & oleo aut unguento permixtis, incomprehensibiles fiant, & inuisibiles supernis principatibus ac potestatibus, ut inuisibiliter transgrediatur internus ipsorum homo: tanquam corpora hæc in creatura relinquantur, anima uerò ipsorũ opifici adstet supernè in defectu constituto, ut & illic maneant apud ipsum, transcendat autem (uelut dixi) interior ipsorũ homo, anima & corpore interior, quem sanè uolunt dicere ex superno complemento descendisse. Præcipiunt autem his quibus sic illuserunt: Si ueneris (inquiunt) ad principatus & potestates, habe in memoria ut post decessum hinc dicas: Ego filius à patre, patris qui prius erat, filius autem in præsenti, ueni ut uideam omnia aliena & propria, & non aliena omnino, sed ipsius Achamoth, quæ est fœmina, & hæc sibijpsi fecit. Deduco autem genus ex eo qui prius erat, & uado rursus ad propria unde ueni. Et ubi hæc dixerit, effugere ipsum potestates, uenire autem ad opificem supernè circa primũ octonariũ (uolunt enim etiam ipsi post opificẽ infrà esse septenariũ, ipsum uerò esse in septenario octauũ, uerùm in defectu & ignorantia) & è uita egressum dicere his qui sunt circa opificẽ: Vas sum preciosum, magis quàm fœmina quæ fecit uos: Si mater uestra ignorat suam radicem, ego noui meipsum, & cognosco unde sum. Et inuoco incorruptibilem Sapientiam, quæ est in patre: mater uerò est matris uestræ, quæ patrem non habet, imò neq; coniugem masculum, fœmina uerò à fœmina edita fecit uos, ignorans etiam matrem

Centimanus fabulosus.
Argus centum oculos habens.
Achamoth.
Redẽptio stulta mortuorũ.

A matrem suam, & putans seipsam esse solam. Ego autem inuoco ipsius matrem. Hæc ubi audierint qui sunt circa opificem, ipsos ualde turbari, & reprehendere radicem suam & genus matris. Hunc uerò abire in propria, abiecto uinculo suo, & angelo, hoc est anima. Putant enim post corpus & animam, esse & aliud quid in homine. Et de redemptione quidem hæc sunt quę ad nos deuenerunt. Cæterùm prudentes audita ampliori ipsorum nugacitate, deriserint utique stolidam imitationis rationem, quomodo unusquisque ipsorum alia ab alio sancit pro ut uult, & ab audacia sua non desistit, sed quæcunque potest, quisque excogitat. Et quum usq; in hunc gignantur apud ipsos ac subnascantur, qui quotidie inueniunt quid noui quod dicant, & illectos seducant, difficile est omnia ipsorum studia inquirere, aut tradere. Vnde contentus ero rursus & de hac secta relatis, quæ ad nos peruenerunt. Talis autem doctrina cui non manifesta fuerit, quòd fabula est ac nugacitas tota tractatio? Vnde enim ô bone tu, aut qui ante te fuerunt, corpus accepistis? Animam item unde? Et intimum hominem unde? Et siquidē ex supernis à superno spirituali, uelut fabulam fingens dicis, & promissione spei eos qui à te seducti sunt, elatos facis, ut scopo quodam elati, per præstigiosum fabulamentum tuū distrahantur, dic quæ est societas superni spiritualis ad materiale? Quæ uerò materialis ad animale? Quomodo autem opifex ea quæ non sua erant, condebat? Quomodo uerò supernus ille uirtutem de se spiritualem exhibuit opifici, qui non bene operatus est? Quomodo autem opifex ubi permiscuit suum animale cum materiali, magis materiæ uoluit suam uirtutem illigare? Si autem suam uirtutem uult immiscere, non ergo aliena est materia. Si uerò etiam est aliena, quis ipsi exhibuit materiæ potestatem? Et primùm dic mihi ô impostor, utrum odio habens animam illigauit ipsam materiæ, aut ignorans futurum? Verùm scio quòd neutrum horum dices. Materiam enim non dicimus corpus, absit: neque Dei creaturas, sed materiā quan- *Materiæ significatio in Scriptura.*
B dam nouit Scriptura, post hanc uitiosam & unicuiq; arti ad supellectilem structuræ atq; operationis propositam, aliam inquam quandam nouit Scriptura, ex mente nascentem sordidā cogitationem, & cœnosas ratiocinationes peccati. Nascuntur enim uelut à luto graueolentia, & impurus pestilensq; ac cœnosus odor. Velut beatus Dauid dum persecutionibus ac uituperijs ab improbis hominibus impeteretur, dixit: Infixus sum in materiam profundi, & cætera. Quandoquidem uerò uidetur tibi ô Heracleon, hoc materiam dici hominum corpora, & mundum hunc uniuersum: qua intentione proposita opifex suam animā materiæ immiscuit? Siquidem malum ignorans, nō potest creare, qui non cognoscit quod uult creare. Neq; enim nos quid facimus in singulis artibus operantes, quod non intelligimus. Nam & animo prius meditamur id quod facere uolumus, & nouimus priusquā faciamus, id quod perficere proposuimus: & quidem quum nos debiles simus, & multū à uirtute Dei absimus: uerùm per donatam hominibus ab ipso prudentiam, nouimus ac intelligimus. Contigit autem tibi ô Heracleon, prudentia ex Deo in detrimentum. Quia non secundum Deum ipsam exerces, sed iuxta prauum institutum. Adhuc autem rursus interrogo: Vnde spiritualis ipsius mixtura animali ac materiali contigit? quod sanè spirituale apud te internus homo dicitur, secundo ac tertio externo homini coniunctum, animæ inquam ac corpori. Et siquidem ex uoluntate supernæ uirtutis uniuersorum patris, profundi uidelicet, iuxta tuam sententiam: Igitur nonnihil commune habet cum supernis creatura, quæ circa nos est, compermixta per patris superni bonam uoluntatem, & scintillam ex supernis ab ipso demissam, quæ scintilla iuxta tuam opinionem Spiritualis est ac intimus homo. Si uerò dicis, opificem qui est in imminutione ac defectu, aut matrem quā uocas Achamoth, accepisse uirtutem ex supernis, hoc est spirituale: non amplius in defectu & ignorantia est opifex, neq; ea quæ à te Mater appellatur. Quomodo e-
C nim quis in ignorantia fuerit eius quod concupiscit? Si enim omnino quod melius est appetit, nouit sanè quod pulchrum est & bonum. Et qui bonum nouit, & hoc non odit, sed appetit, non est alienus à bono. Et ut ne tempus conteram circa machinationes huius circulatoris occupatus, hic contentus ero. Omnis enim ipsius cecidit nugacitas, ab eo quòd omnes palàm confitentur uniuersorum Dominum bonum esse, & præscire, & omnia facere posse, & quòd ab ipso omnis natura quæ creata est, bene facta est. Neq; enim possibile est sine Deo quid esse, præ *Peccati radix nulla.*
terquam solum peccatum, quod radicem non habet, neq; in finem manet: sed in nobis inductitio modo fit, & à nobis rursus cessat: quemadmodum ubiq; contra omnes hæreses uerba faciens demonstraui, quòd unus est Deus qui omnia fecit ac creauit, pater Domini nostri Iesu Christi: & unus unigenitus ipsius filius, Dominus noster & Saluator ac Deus: & unus sanctus ipsius Spiritus, Trinitas sancta & coessentialis. Ex qua omnia bene creata, nō mala quędā sunt sed bona, iuxta eam cui sic complacuit bonitatem, ex nihilo adesse uocata. Cui Deo honor & gloria & imperium, Patri in filio, Filio in patre, cum sancto Spiritu, in secula seculorum, Amen. Porrò quum rursus huius fecerim subuersionem quàm paucissimis, ad sequētes progrediar, singularum pro uiribus facturus confutationem, atq; sic perniciosæ ipsorū improbitatis absoluturus destructionem. Seps equidem hic meritò dici poterit, qui est reptile quadrupes, stel- *Sepis natura.*
lioni similis. cuius morsus detrimentum pro nihilo reputatur: sputum autem in cibum aut potum eiaculatum, statim mortem assumentibus inducit. Qualis sanè est etiam huius doctrina. Cæterùm quando & huius uenenum deprehendimus, & per uirtutem Domini à faucibus ac labijs eorum qui lædi poterant, detersimus, consequentes (uelut diximus) persequamur, detrimenti ipsorum confutationem facientes.

Contra Ophitas, XXXVII hæresim. A

QVemadmodum igitur per Dei uirtutem promisimus, ita Deo opitulante, hæresim Ophitarum ad relatas uanitatum opiniones consequentem deinceps exponemus, quæ partim per eadem fertur, partim uariat, moribus inquam & habitu eorum qui ipsa utuntur, uelut ex sublimi dissensionis ipsorũ errore omnibus manifestum fiet. Errore enim ducuntur, non ueritate. Deprehendetur autem nunc & confutabitur ipsorum dementia. Ophitæ equidem occasiones acceperunt à Nicolao & Gnosticis, & sectis prioribus. Vocantur autem Ophitæ propter Ophin, id est serpentem, quẽ glorificant. Absurda enim etiam hi eructant, ex prædicto graueolentiæ esu repleti: & uelut à nouo dæmone decepti hi, serpentẽ, uelut dixi, colunt. Et uide ad quantã malignitatis artem processit serpens, qui hos decepit. Quemadmodũ enim ab initio Euam & Adam decepit: sic etiam nunc occultans seipsum, & in præsenti, & in tẽpore Iudæorum, usq; ad Christi aduentum. Deinde etiam progressu temporum, homines gulosos, esu per ipsum ex inobedientia facto ac assumpto, adhuc subiens ac irritans, ad ampliorẽ seductionem à uero Deo abducit: multa quidem pollicens semper, uelut etiam ab initio. Nam & tunc decepit dicens, Eritis sicut dij. Deinde progredientibus temporibus multiformem & monstrosam imaginationẽ ipsis induxit. Ab uno enim uero Deo ipsos abduxit, & olim blasphemam idololatriæ ac multitudinis deorum uanitatem ipsis immisit. Nunquã enim fuerunt dij, sicut neq; sunt: sed Deus. Prius autem inseuit insanũ simulachrorum cultũ, & deorum multitudinem, ac fraudulentam mentem. Non autem erat autor solus serpens qui apparebat: sed serpens qui in serpente loquutus est, hoc est diabolus, & qui aures hominis per mulierem turbauit. Et neq; lignum erat peccatum, Deus enim nihil mali plantat: uerùm cognitionem induxit lignum, ad sciendum bonum ac malum. Et non propter cognitionẽ mors, sed propter inobedientiam. Nam tota tunc aduersarij machinatio non cibi gratia facta est, sed ut operaretur in ipsis inobedientiam. Vnde, qui tunc inobedientes fuerunt, ex paradiso expulsi sunt, iustissimè obiurgati, non per odium, sed per studium ac curam Dei. Dixit enim ad ipsos Dominus: Terra es, & in terram reuertêris. Oportebat enim eum qui uerè artifex erat, instar figuli curam gerere proprij per manus suas facti figmenti ac uasis: & hoc postea in imminutione constitutũ propter inobedientiam, non sic sinere, sed in antiquam massam transmutare: quo rursus in regeneratione repararet uas in resurrectione ad antiquam claritudinem, & adhuc ampliorem: hoc est, corpora eorum qui iniustissima fecerunt, & pœnitentiam egerunt, & à proprijs erroribus destiterunt, & in cognitione Domini nostri Iesu Christi perfecti sunt, quo fiat massæ resurrectio ex terra, & uelut massa ab artifice emollita, rursus ad priscã & adhuc meliorem effigiationem construatur. Huiusmodi quidem erant serpentis aduersus Euam insidiæ. Ab initio enim gulosa humana natura, & semper uanitatis dogmatibus, ac inanibus promissionib. seducta. Et olim quidem idem suæ eiaculationis ueneni finem non declarabat. Postea uerò post aduentum Christi in carnem, euomuit & expuit omnem suam ueneni eiaculationem, & improbam malignitatis uersutiam. Hic enim seipsum in mentem deceptorum immisit, quo glorificetur uelut Deus, & prior intelligatur. Cognoscitur autem idem serpens, & per hanc scholam suam, & per sensibilem serpentem deceptionem inducere. Serpentem autem diuina Scriptura uocat diabolum, non quòd omnino talis sit forma, sed propter apparentem hominibus obliquitatem, & eam quæ in primis facta est per serpentem fraudis structuram. Proinde apud ueritatem cognoscentes ridiculum est hoc dogma, itemq; qui ipsi addicti serpentem uelut Deum colunt. Quum enim non possit diabolus uirilem mentem, quæ à Domino uim ueritatis accepit, decipere: conuertitur ad fœminam, hoc est hominum ignorantiam, & eos qui sunt in ignorantia persuadet, quando solidam rationem fallere non potest. fœmineos enim semper cogitatus adit, uoluptatemq; ac concupiscentiam, hoc est ignorantiam in hominibus effœminatam: & non solidam rationem, quæ omnia prudenter considerat, & Deum ex naturali lege considerat. Nam serpens apud ipsos seipsum Christum esse dicit. Imò non ipse, non enim loqui potest: sed qui ipsorum mentem sic sentire fecit, diabolus. Quis igitur conspecto serpente non agnoscet inimicum, ac fugiet? Hac enim de causa etiam Dominus ipsum hunc serpentem in humani generis inimicitiam constituit, quoniam omnino uas diaboli factus est, ut qui pecus sit, & per ipsum diabolus hominem in paradiso decepit, ut huius sensibilis serpẽtis inimicitia conspecta, fraudis insidias effugiant, & auersentur etiam figuram ipsius, ut ita dicam, aspicere. Attribuunt autem & hi Ophitæ appellati, huic serpenti omnẽ cognitionem, dicentes quòd hic principium fuit cognitionis hominibus: fabulosè introducentes ea quæ ab ipsis putantur mysteria, quũ sint inania figmẽta, nugis ac uana sapientia referta. Reuera enim hæ fabulæ sunt. Dicunt enim à superno sæculo producta esse sæcula, & posterius genitum esse Ialdabaoth: hunc autem editum esse per imbecillitatem ac ignorantiam propriæ matris, hoc est superni Prunici. Hanc autem Prunicum aiunt descendisse in aquas, & ipsis permixtam fuisse, & non potuisse ad superna procedere, eo quòd grauitati materiæ permixta esset. Nam ubi aquis & materiæ permixta fuit, amplius secedere non potuit. Leuauit autem seipsam per uim ad superiora, & seipsam extendit, atque sic facta est superius cœlum, & sic stabilita inuenta est non amplius potens neque sursum ascendere, neque infrà descendere, sed in medio fixa ac extenta permansit. Infrà enim deferri non potuit, quia non erat cognata. Sursum autem procedere non potuit, eo quòd ex materia, quam assumpsit, grauaretur. At per ignorantiam

Ophitæ unde dicti. — *Serpentis fraus.* — B — *Serpens diabolus.* — *Ignorantiæ malum.* — C — *Ialdabaoth.* — *Prunicus.*

A ipsius editus Ialdabaoth, uenit ad infima, & fecit sibiipsi septem filios, qui sanè seipsos septem
cœlos fecerunt. Ipse uerò conclusit ea quæ sunt supra ipsum, & occultauit, ut septem ab ipso e-
diti filij non cognoscerent ea quæ sunt supra ipsum quum sint ipso inferiores, sed ipsum solũ-
modo. Et hic Ialdabaoth (inquiunt) est Deus Iudæorum, sed non est ita, Absit. sed iudicaturus
est ipsos Deus omnipotens, qui Deus est & Iudæorũ & Christianorum & omnium: & non Ial-
dabaoth quispiam est, iuxta delirum ipsorum fabulamentum. Deinde aiunt, conclusis super-
nis per Ialdabaoth uersutiam, hi septem ab ipso geniti filij, siue sæcula, siue Dei, siue Angeli (di-
uersis enim nominibus apud ipsos appellantur) iuxta formam patris sui Ialdabaoth forma-
uerunt hominem. nõ facilè, neq; citò, sed eodem modo quo etiam priores sectæ in sua uerbo- *Hominis for-*
rum uanitate excogitauerunt. Dicunt enim etiam hi, Reptile erat homo uelut uermis, non po- *matio delira.*
tens neque sursum flecti, neque erigi. Verum ad insidias ipsius Ialdabaoth, superna mater Pru-
nicus appellata, uolens euacuare ipsum Ialdabaoth potentia, cuius ex ipsa particeps fuit, ope-
rata est in ipso, ut in hominem à filijs ipsius formatum potentiam ipsius euacuaret, & ab ipso
scintillam demitteret in hominem, animam uidelicet. Et tunc stetit (inquiunt) homo erectus
in pedes, & transgressus est mente octo cœlos, & cognouit ac laudauit supernum patrem, qui
est supra Ialdabaoth. Ialdabaoth autem dolore ductus, propterea quòd cognita essent ea quæ
supra ipsum essent, respexit infrà in amarulentia ad materiæ fecem, & genuit uirtutem serpen-
tiformem speciem habentẽ, quam etiam filium ipsius uocant. Et hic, inquiunt, demissus est, &
decepit Euam. Illa uerò audiuit ipsum, & credidit uelut filio Dei, & persuasa edit de ligno co-
gnitionis. Deinde ubi hanc stulticiam exposuerunt, & ridiculam hanc professionem, ac tragi-
cam concordiam ac consonantiam (ut ita dicam) concinnauerunt, comicamq; hanc scenam:
B incipiunt nobis aliqua ostendere ad confirmationem falsorũ ab ipsis dictorũ deorũ. Nempe,
nônne & intestina nostra per quæ uiuimus ac nutrimur, serpentiformia existunt? Sed & alia
quædam deceptis introducunt ad errorem ac deliram suam opinionem. Propter hanc autem
(inquiunt) causam, serpentẽ colimus, quoniã Deus autor cognitionis multitudini factus est.
Ialdabaoth uero, aiunt, non uoluit commemorare supernam matrem, neq; supernum patrem
hominibus. Postea autem serpens & cognitionem intulit, & hominẽ ac mulierem, omnem su-
pernorum mysteriorum cognitionẽ docuit. Quapropter pater, id est, Ialdabaoth iratus, pro-
pterea quòd hominibus cognitionem ostendit, deiecit ipsum de cœlo. Et hinc regem de cœlo
Serpentem dicunt: qui portionẽ serpentis, & nihil aliud possident. Colunt igitur ipsum pro- *Serpentis cul-*
pter hanc (uelut inquiunt) cognitionem, & panem ipsi offerunt (habent enim naturalem ser- *tus.*
pentem, quem in cista quadam alunt) quem circa tempus ipsorum mysteriorum latibulo of-
ferentes, & alios panes in mensa disponentes, serpentẽ prouocant. aperto autem latibulo pro-
cedit, & sic progressus iuxta ipsorum stulticiam ascendit in mensam, & panibus inuoluitur. Et
hoc perfectum sacrificium esse uolunt. Vnde etiam, uelut à quodam audiui, non solùm fran-
gunt panes in quibus idem serpens obuolutus est, & accipientibus tradunt: sed etiam unus-
quisque salutat serpentem, ac osculatur ex ore, siue per præstigias quasdam serpente ad man-
suetudinem incantato, siue ex alia diaboli operatione ad hos decipiendos ipso animalculo
blandiente. Adorant autem hunc, & hanc gratiarumactionem dicunt, quæ per ipsum inuo-
lutum facta est. Et rursus per ipsum, ut aiunt, superno patri hymnum sursum mittentes, sic my-
steria sua perficiunt. Stulticiam autem dixerit quis hoc, ludibrio plenam, ita ut neque euersio
à diuina Scriptura requiratur ad hoc, sed ipsum per seipsum ei qui mentem secundum Deum
sanam habet, ridiculum uidebitur. Statim enim omnis ipsorum uerborum uanitas delira re-
perietur. Si enim prunicum dicunt esse, quomodo ab ipso nomine non putiditas mentis ip-
C sorum deprehendetur, uelut iam antea dixi? Quicquid enim prunici uocem refert, inutile est. *Prunicus quid*
Si uerò inutile, non inter præferenda locandum est. Et quomodo laudabile fuerit, quod inu- *sit.*
tile est? Quomodo uerò non fabulosum est dicere, quòd prunicus Ialdabaoth euacuauit? &
scintilla ad inferiora descendit ab euacuato? In supernis autem constitutus homo, cognouit
eum qui superior est euacuato? Et miraculum magnum est, quomodo homo, in quo minima
scintilla est, cognoscit super angelos qui ipsum formauerunt. Nam qui fecerunt hominẽ, An-
geli, siue filij ipsius Ialdabaoth, non cognouerunt ea quæ sunt supra Ialdabaoth. Qui uerò ab
ipso genitus est per scintillam, cognouit. Ipsi itaque seipsos euertunt per propria dogmata,
nunc quidem serpentem glorificantes, nunc uerò deceptorem ipsum erga Euam factum dicen
tes, in eo quòd dicunt, Euam decepit: & modo Christum ipsum esse prædicant, modo filium su
perioris Ialdabaoth, qui filios iniuria affecit, eo quòd supernam cognitionem ab ipsis conclu
sit, & matrem ignominia affecit: itemq; supernum patrem, eo quòd non permisit à se genitos
filios superiorem ipso patrem glorificare. Quomodo igitur rex cœlestis est Serpens, si contra
patrem excitatus est? Quomodo uerò, si cognitionem dat, in fraude Euam decepisse prædica-
tur? Qui autem per deceptionem cognitionem indit, non amplius cognitionem dat, sed pro
cognitione ignorantiam. Quare reuera uidere est, quòd hoc in ipsis perficitur. Ignorantiam "
enim habentes, cognitionem hanc putant: in hoc errantes, quòd suam deceptionẽ ac ignorã-
tiam cognitionem dicunt. Proferunt autem & alia testimonia, quòd etiam Moyses in deserto *Serpens æreus*
serpentem æreum exaltauit, in hoc erectum ut medela esset his qui à serpente morsi essent. Hãc *Mosis.*
enim speciem, morsus curatiuam esse dicunt. Rursus autem contra seipsos hæc decernunt. Si

enim serpentium erant morsus, atque hi nociui, ergo serpens non est bonus. Quod uerò tunc A exaltatum est à Mose, per inspectionem faciebat sanationem, non propter serpentis naturam, sed bonam Dei uoluntatem, qui per serpentem tunc commorsis uelut remedium operabatur. Nihil uerò miri est, si quis per quæ læsus est, per ea curationem assequitur. Et ne quis uituperet creaturam Dei, uelut rursus alij errantes dicunt. Præfigurabatur autem hoc his qui in deserto » degebant, propter causam quam Dominus ubi uenit in Euangelio dicit: Sicut exaltauit Mo- » ses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis. quod & factum est. Nam instar serpentis Dominum Saluatorem ignominia afficiebant, & ex insidijs serpentis iniuriam inferebant: dico autem, diaboli. Et quemadmodum in exaltatione serpentis sanatio cõmorsis fiebat, sic in crucifixione Christi redemptio facta est animis nostris, à morsibus peccati nobis illatis. Afferunt autem & hoc ipsum dictum in testimonium ijdem dicentes: Non uides quòd di » xit Saluator? Quomodo exaltauit Moses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium ho- » minis. Et ob id etiam in alio loco (inquiunt) dicit: Estote prudentes uelut serpentes, & simplices ut columbæ: & quæ in signa doctrinæ ex Deo rectè usurpata sunt, ea hi ad suam ipsorũ fraudulentam uersutiam trahunt. Dominus enim noster Iesus Christus & Deus uerbum, ex Patre ante omnia secula, sine principio, sine tempore genitus, non est serpens: absit. Sed contra serpentem ipse uenit. Si autem dixit, Estote prudentes ut serpens, & simplices ut columba: oportet nos interrogare ac cognoscere, cur duas has personas, tum columbæ tum serpentis, nobis in doctrinam introduxit. Nulla est autem in serpente prudentia, præter duas has. Primam, quòd dum persequutionem patitur, cognoscens quòd in capite ipsius tota uita eius existit, & timens superius præceptum ad ipsum à Deo propter hominem dictum, nimirum, Custodies » caput ab ipso, & ipse calcaneum à te: ubi totum corpus inuoluit in caput suum, occultat quidem craneum suum, tradit autem reliquum corpus per excellentem calliditatem. Sic uult nos B unigenitus ille Deus ex patre progressus, in tempore persequutionis & in tempore tentationis, omnia nostra tradere gladio ac igni: custodire autem nostrum ipsorũ caput, hoc est Chri- » stum non negare. Nam caput omnis uiri Christus, mulieris autẽ caput uir. caput uerò Chri- » sti Deus, iuxta Apostolum. Alteram rursus prudentiam habet serpens, uelut naturæ rerum docti de hoc animali tradunt. Quando enim siti pressus, à latibulo procedit ad aquam ut bibat, non simul accipit secum uenenum, sed in latibulo relinquit, & sic progressus potum aquarum sumit. Proinde & ipsi hoc imitemur, ut quando ad sanctam Dei Ecclesiam, aut ad preces, aut ad mysteria uenerimus, maliciam, aut uoluptatem, aut inimicitiam, aut aliud quid, in cogitationibus nostris nobiscum ne feramus. Alioqui quomodo poterimus & columbam imitari, non à malicia remoti? Quanquam columbæ genus in multis rebus non laudetur: petulans est enim columbarum genus, & à multiplici mixtione non alienum, lasciuumq́, & per omne tempus uoluptati deditum. Ad hæc uerò debile, & infirmum. At uerò propter innocentiam, & longanimitatem, & malorum in hoc animali obliuionem, insuper & propterea quòd in columbæ specie apparuit Spiritus sanctus: imitari nos uult diuinus sermo sancti Spiritus uoluntatem, & innocentis columbæ innocentiam, ut simus quidem prudentes ad bonum, simplices uerò ad malum. Et dissolutum est uniuersum ipsorum scenicum figmentum. Statim enim sanctus Apostolus improbitatem & insidias non diffinit amplius, quàm contra » diabolum & serpentem, dicens: Timeo ne fortè uelut serpens Euam decepit in uafricia sua, » ita corrumpantur cogitationes uestræ à simplicitate & puritate Christi ac iusticiæ. Vides ut corruptionem pronunciauit Apostolus, & uafriciam uehementem, ac deceptionem, ea quæ à serpente aduersus Euam peracta sunt, & non laudabile quid ab ipso factum ostendit. Itaque horum dementia undiquaque facilis deprehensu ac manifesta est, omnibus qui ueritatis do- C ctrinam, & Spiritus sancti cognitionem scire uolunt. Quò uero non consumam tempus, etiam hac molesta & ægrè nauigabili pelagi tempestate concussa, ad alias marinas profectiones scapham armabo, per uirtutem Dei & preces sanctorum diligenter obturans collum, quo præternauigantes speculemur ferarum undarum eleuationem, & bestiarum in pelago uirus eiaculantium formas: uerùm à murænarum & pastinacæ dracænæq́ ac Carcharij & Scorpenæ ueneno illæsi pertransire, & serenum ueritatis portum per preces ac supplicationes assequi possimus, ut impleatur etiam in nobis dictum illud, Qui descendunt in mare, uirtutes Domini narrabunt. Proinde ad aliam consequenter hæresim profectionem faciam, eamq́ similiter exponam.

Serpentis prudentia duplex.

Columba cur laudata.

Contra Caianos XXXVIII hæresim.

Cain laudatus.

CAiani quidam appellantur, ab ipso Cain cognomine hæreseos accepto. Hi enim Cain laudant, & patrem suum hunc faciunt. Et ipsi, ut ita dicam, uelut à diuersa undarum insolentia profecti, non extra eundem fluctum ac maris turbationem constituti, & uelut à spinosa sylua exorti, non extra omnem spinarum aceruum consistentes, etiamsi nomine sint diuersi. Spinarum enim genera multa sunt, in omnibus tamen malicia aculeatæ iniquitatis inest. Hi dicunt Cain ex fortiore uirtute esse, & ex superna autoritate, imò etiam Esau & Core & Sodomitas. Abel uerò ex debiliore uirtute esse. Esse autem hos omnes apud ipsos laudatos, & suos cognatos. Gloriantur enim se cognatos esse ipsius Cain, & Sodomitarum, & Esau, & Co-

A & Core. Et hi (inquiunt) perfectæ ac supernæ cognitionis sunt. Quapropter etiam creatorem mundi huius aiunt, circa ipsorum sublationem ac deletionem occupatum, nihil potuisse ipsos lædere. Occultati enim sunt ab ipso, & translati ad supernum seculum, unde fortis Virtus est. Sapientia enim ipsos ad seipsam adduxit, ut qui proprij ipsius sint. Et ea de causa Iudam exactè de his cognouisse dicunt. Nam & hunc cognatum suum esse uolunt, & in cognitionis excessu eundem connumerant, ut etiam libellum quendam ex nomine ipsius inscriptum ferant, quem Euangelium Iudæ uocant. Sed & alia quædam scripta eodem modo confingunt, contra uterum quem Hysteram uocant, eámque Hysteram creatorem uniuersæ huius molis cœli ac terræ appellant. Et non posse, aiunt, alios saluari, nisi per omnia processerint, uelut etiam Carpocrates dicit. Vnusquisque enim ipsorum ob hanc nimirum causam nepharia faciens, & turpes actiones perficiens, & quæcunque peccata faciens, uniuscuiusque angeli nomen inuocat, tum eorum qui sunt angeli, tum eorum qui fictè ab ipsis angeli dicuntur, & unicuiq; horum attribuit nepharium quoddam peccatorum in terra opus, propriam actionem ad nomen angeli, cuius uult, referens. Et quum hæc faciunt, sic dicunt, ô tu Angele utor tuo opere, ô tu potestas ago tuam actionem. Et hoc est quod perfecta cognitio apud ipsos dicitur. Nam intrepidè ad nepharias turpesq; actiones procedendi occasiones à prædictis matribus ac patribus sectis, Gnosticis inquam, & Nicolao ac sodalibus ipsius, Valentinóque ac Carpocrate habent. Iam uerò peruenit ad nos etiam liber, in quo finxerunt uerba quædam plena impietatis, hæc in se habens. Hic est, inquit, angelus qui Mosen excæcauit. Et hi sunt angeli qui Core & Datan & Abiron occultauerunt ac transtulerunt. Rursus autem alium libellum finxerunt ex nomine Pauli apostoli, nefarijs actionibus refertum, quo etiam Gnostici appellati utuntur, quem Ascensum Pauli uocant, occasione inuenta ab eo quòd Apostolus

Euangelium Iudæ.

Hystera creator cœli ac terræ.

Ascensus Pauli, liber.

B dicit se ascendisse usque ad tertium cœlum, ac audiuisse uerba arcana, quæ non licet homini loqui. Et hæc (inquiunt) sunt arcana uerba. Docent autem hæc & talia malos colentes, & bonos reprobantes. Esse enim, uelut dixi, Cain fortioris uirtutis, Abel uerò debilioris. Has autem uirtutes Euæ implexas generasse Cain, & Abel, & esse alterius Cain, alterius Abel. Esse autem Adam & Euam à talibus Virtutibus siue angelis generatos. Et genitos filios, Cain inquam, ac Abel, contendisse inter se: & eum qui genitus fuit à fortiori uirtute, occidisse eum qui à minore ac debiliori genitus fuit. Easdem uerò fabulas adiungunt hi etiam, dum per exhibitionem ignorantiæ eorundem uenenorum, credentibus insidiantur, quòd uidelicet oportet omnem hominem sibijpsi eligere fortiorem uirtutem, & à minori ac infirma separari, hoc est ea quæ cœlum fecit, & carnem & mundum: & transgredi ad suprema per crucifixionem Christi. propter hoc enim, inquiunt, uenit ex supernis, ut in ipso perficeretur Virtus fortis, contra debiliorem uirtutem trophæum erigens, & corpus tradens. Et quidem ex ipsis hoc dicunt. Alij uerò alia. Aliqui enim dicunt, eo quòd malus esset Christus, traditum esse ipsum à Iuda, quum uellet peruertere doctrinam legis. Laudant enim ipsum Cain & Iudam, uelut dixi, & dicunt: Ea de causa tradidit ipsum, quoniam uolebat dissoluere ea quæ rectè tradita erant. Alij uerò ex ipsis, Non inquiunt: sed quum bonus esset, tradidit ipsum iuxta cœlestem cognitionem. Nouerunt enim, inquiunt, principes, quod si Christus traditus esset cruci, debilis ipsorum uirtus euacuaretur. Et hoc, aiunt, quum nosset Iudas, festinauit, & omnia commouit ut traderet ipsum, bonum opus faciens nobis ad salutem. Et oportet nos laudare, ac laudem ipsi retribuere, quoniam per ipsum parata est nobis crucis salus, & per hoc propositum supernorum reuelatio. Cæterùm omni modo hi seducti sunt, quòd non bonum quendam colunt ac laudant. Palàm est autem quòd hæc ex diabolo ipsis insita sunt, ignorantia

Iudas laudatus.

C uidelicet & seductio. impletur autem in ipsis id quod scriptum est: Væ his qui dicunt bonum malum, & malum bonum: qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras: qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce. Vndiquaque enim uetus & nouum Testamentum pronunciat, impietatem ipsius Cain prædicans. Hi uero quum tenebrarum sint amatores, & malefactorum imitatores, ipsum Abel odio habent, Cain uerò diligunt. Et Iudæ laudem tribuunt. Corruptam autem cognitionem habent, duas uirtutes ponentes, debiliorem & potentiorem: inter se uerò pugnantes, facientes autem in mundo non mentis alterationem, sed genitorum. & alios quidem secundum naturam à malicia essentiam habere, alios uero à bonitate. Nullum autem iuxta mentem bonum aut malum dicunt, sed iuxta naturam. Et primùm quidem uideamus de Cain, quomodo uetus Testamentum dicit: Maledictus tu à terra, quæ aperuit os suum, ut susciperet sanguinem fratris tui ex manu tua. Et rursus: Maledictus tu in operibus tuis, & eris gemẽs ac tremens in terra. Consona autem ueteri Testamento Dominus in Euangelio de hoc dicit, quando Iudæi dicebant, Nos patrem habemus Deum: Dominus uerò ad ipsos dixit, Vos filij estis patris uestri diaboli, quia mendax est. nam & pater ipsius mendax erat: ille homicida erat, & in ueritate non mansit. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax erat. Vnde etiam aliæ hæreses ubi audiuerunt uerbum hoc, patrem quidem Iudæorum diabolum esse dicunt. Habere autem patrem alium, & ipsius patrem rursus patrem. Verùm effreni lingua loquuntur, mente cæcutientes. Nam ad omnium Dominum Deum Iudæorum ac Christianorum atq; omnium, cognationem illius referunt, hunc patrẽ illius patris esse dicentes, eum uidelicet qui legẽ dedit per Mosem, & tot miracula fecit. Non est aũt hoc, ô charissime. Ipse enim Dominus statim dicit, in omnibus nostri

Pater diaboli quis sit.

curam habens, ut ne à proposito digrediamur, alia pro alijs comminiscentes ac excogitantes, A patrem ipsorum esse diabolum, ad discipulos loquens: Nonne duodecim uos elegi? & unus ex uobis diabolus est. Non diabolus dicens natura, sed mente. Rursus autem in alio loco dicit: Pater Domine cœli & terræ, serua hos quos dedisti mihi: Quando eram cum ipsis, seruaui ipsos, & nullus ex ipsis perijt, nisi filius perditionis. Rursus alibi dicit: Oportet filium hominis tradi, iuxta id quod scriptum est de ipso. Væ autem per quem tradetur: expediret enim ipsi, si nunquam natus esset, &c. Proinde omnino nouimus, quòd de Iuda loquutus est ad Iudæos. Nam à quo quis superatus est, ab eo etiam in seruitutem redactus est. Et cui quis credit, hunc patrem habet ac principem & ducem suæ persuasionis. Dicit igitur Dominus, Vos filij patris uestri diaboli estis. Nam pro Christo Iudæ crediderunt, quemadmodum ab initio Eua à Deo declinans, serpenti credidit. Deinde quòd non solum mendax erat, sed etiam fur, iuxta id quod in Euangelio dictum est: Quapropter etiam ipsi tradidit marsupium, ut inexcusabilis esset, qui propter auaritiam proprium Dominum tradidit in manus hominũ. Quis igitur huius pater, qui ante ipsum mendax erat, quàm Cain, cuius imitator est Iudas? Ille enim mentitus fratri, uelut ex fraterna charitate decepit ipsum, & per mendacium seduxit: & ubi eduxisset ipsum in campum, eleuata manu occidit. Sic etiam Iudas: Quid uultis mihi (inquit) dare, & ego ipsum tradã uobis? Et quem osculatus fuero, ipse est, tenete ipsum. Et quum uenisset proditor, Aue rabbi, dixit labijs colens, cor autem longe remotum à Deo habens. Itaq; hic Iudas pater ipsorum factus, iuxta abnegationem Dei & proditionem, satanas existens ac diabolus non natura, sed mente, filius fuit ipsius Cain, iuxta imitationem homicidæ illius ac mendacis. Nam & pater ipsius ante ipsum mendax erat, non Adam, sed diabolus, cuius imitationem habuit in fraterna cæde, & odio ac mendacio, & contradictione aduersus Deum, dum dixit: Nunquid custos fratris mei sum ego? non noui ubi est. Sic etiam diabolus Domino dicit, Nunquid gratis colit Iob Deum? Quandoquidem enim ipse diabolus per mendacium decepit Euam & Adam, alia pro alijs dicens, & amicitiam cum creatore ostendens, Eritis sicut dij, & non moriemini: hunc imitans Cain prætextu fraternæ charitatis fratrem decepit dicens, Exeamus in campum. Quapropter etiam sanctus Ioannes dixit: Qui odit fratrem suum, hic non est perfectus in charitate, sed ex Cain est, qui occidit fratrem suum. Et cur ipsum occidit? quia mala erant opera ipsius, & æmulatus est opera illius, quia bona erant. Sic etiam hi magis inuidentes ipsi Abel bona opera habenti, ipsum uerò Cain colentes, quomodo non redarguuntur? quum ipse Saluator expresse dicat, & duram sententiam ipsis decernat: Quòd requiretur à generatione hac omnis sanguis iustus, effusus ab Abel iusto, usque ad Zachariam prophetam, quem occidistis in medio templi & altaris, &c. Non igitur uelut hi dicunt, propter cognitionem Iudas tradit Saluatorem: neque Iudæi mercedem habent quòd crucifixerunt Dominum: etiamsi per crucem nos salutem habeamus. Non enim tradidit ipsum Iudas ut cederet nobis ad salutem, sed per ignorantiam & æmulationem & auaritiam, & Dei abnegationem. Nam tametsi dicat scriptura, Christum uoluisse cruci tradi: aut etiamsi dicat diuina Scriptura, absurditates in extremis diebus per nos perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis qui iniqua facimus, excusationem inuenerit, Scripturæ testimonium producens, uaticinantis hæc futura esse. Non enim quia dixit Scriptura facimus, sed quia facturi eramus, Scriptura prædixit propter Dei prænotionem: & ut Deus qui bonus est, iram autem contra peccantes infert, non suspectus fiat uelut qui affectibus obnoxius sit. Ira enim Dei aduersus singulos peccantes, non ab affectu proficiscitur: affectus enim expers est numen, infert autem iram contra hominem, non affectu indignationis correptum, neque ira superatum. Ostendit autem affectus exortem se Deus, præuaticinatus futurum iudicium ac iustum supplicium fore, quo deitatem affectus exortem ostendat. Prædixit itaque Scriptura C iuxta præcognitionem nos præmuniens ac docens, ut ne incidamus in iram Dei immedicabilem, non ex affectu decretam, neque ex eo quòd ab affectibus superatus sit, contingentem, sed hominibus peccatum facientibus iustissimè præparatam, & his qui non agunt pœnitentiam ex ueritate. Sic etiam de cruce, non quia dixit diuina Scriptura, Iudæi crucifixerunt, & Iudas prodidit Saluatorem: sed quia traditurus erat Iudas, & Iudæi crucifixuri, ea de causa Scriptura prædixit in ueteri Testamento, & Dominus in Euangelio. Quare non ex cognitione futuræ mundo beneficentiæ, prodidit Dominum Iudas, uelut illi dicunt: sed gnarus quidem suum Dominum esse, ignarus autem quòd salus mundo futurus esset. Quomodo enim humanæ salutis curam gesserit, qui ab ipso Saluatore filius perditionis uocatur? Et hoc audit, Conferret ipsi si nunquam natus esset. Et hoc, Amice ad quid ades? & hoc, Vnus ex uobis me tradet. &, Qui edit mecum panem, leuauit contra me calcaneum: uelut habet Euangelium ex præcedente testimonio Psalterij. Et, Væ per quem filius hominis traditur. Nam ipse Iudas de seipso omnia detexit, & laudantium ipsum atque suam ipsius dementiam redarguit, etiamsi inuitus. attamen ubi accepit precium triginta argenteos, postea pœnitentia ductus, & argenteos auersatus, uelut qui malum aliquod perpetrasset, malum quidem sibijpsi, malum uerò etiam his qui crucifixerunt. At uerò Dominus bonum per seipsum perficiens nobis & mundo, seipsum tradidit, ut contingeret nobis salus. Proinde non Iudæ proditori gratiam agimus, sed misericordi Saluatori, qui animam posuit pro nobis proprijs suis ouibus, uelut ipse dixit. Quomodo enim qui putasset se bonum quid perfecisse, postea dicit: Pœnitet me, quia tradidi

san-

Diabolus est ipse Iudas.

Cain Iudæ pater.

Cain filius diaboli.

Prædictionum in scriptura quæ sit ratio.

A sanguinem innocentem. & auersatus est triginta argenteos precium æstimati à filijs Israel. Et rursus in alio Propheta: Si iustum est uobis, date mercedem meam, aut renunciate. Et rursus in alio Propheta: Et dederunt argentum precium æstimati. & dixerunt, Pone ipsum in fornacem, & uide an sincerum sit, uelut probatum est à filijs Israel. Et quod colligere licet ex diuina Scriptura de his quæ perfecta sunt in Domino nostro, non per Iudæ operationem ad bonum, sed per Saluatoris nostri ac Domini Iesu Christi, pro nobis non ex necessitate, sed ex uoluntate, susceptius traditionem, & dispensationem crucis pro salute nostra? Scio me magnam testimoniorum molem coaceruare. Verùm uelut rursus alius Propheta dicit, Fiat caula ipsius deserta, & episcopatum ipsius accipiat alter: hic pronus factus crepuit medius, & effusa sunt omnia intestina ipsius, & ad finem laqueo usus, ostendit se totam salutem suam perdidisse, eò quòd exciderit à spe, per suas inordinatas ac procliues contra Dominum suum insidias, & propter auaritiam in abnegationem Dei. Quare etiam Apostoli pro ipso in suum numerum constituerunt Matthiam, dicentes: Ex quo transgressus est Iudas, ut abiret in proprium locum. Qualem uerò hunc præterquam quem Saluator ipsi pronunciauit, dicens quod est filius perditionis? Hic enim decretus est ipsi locus, perditionis uidelicet. Porrò quum de hoc sufficere putemus relata, consequenter rursus ad aliam sectam transeamus ô charissimi, obliqua & uenenata dogmata reuelantes, eorum qui ex conficta diabolica uersutia, mundo corruptionis gratia immissi sunt. Talium enim mentem deteriora appetentem, generi buprestæ ac canthari similem, quum reuelauerimus, & nociuam existentem per uirtutem Dei contriuerimus, ad aliorum perscrutationem mentem adijcientes, Deum adiutorem ô filij Christi, inuocemus. *Buprestes & Cantharus.*

Contra Sethianos, XXXIX. hæresim.

B SEthiani rursus hæresis alia sic appellata. Non autem ubique hæc reperitur, neque ea quæ hanc præcessit Caianorum appellata. Fortassis autem iam pleræque harum eradicatæ sunt è mundo. Quod enim non ex Deo est, non stabit, sed tempore quidem uiget, uerùm in finem non durabiliter permanet. Arbitror autem in Aegyptiorum regione me forte in hanc hæresim incidisse. Non enim exactè memini regionis, in qua cum ipsis congressus sum. Et quædam sanè ex perlustratione & propio aspectu de hac cognouimus, aliqua uerò ex libris. Hi enim Sethiani à Seth filio Adam se genus ducere gloriantur. Ipsum autem glorificant, & ad ipsum omnia quæ uirtutis sunt, referunt, & uirtutis signa, & iusticiæ, & quæcunque talia sunt. Quin Christum ipsum nominant, & ipsum esse Iesum affirmant. Docent autem doctrinam suam sic. Ex angelis, inquiunt, facta sunt omnia, & non ex superna uirtute. Hi enim consona dicunt priori sectæ Caianorum hac parte. Factos esse ab initio statim duos homines. Et ex his duobus esse Cain & Abel. De his autem seditiosos factos angelos inter se disceptasse, sicque fecisse ut Abel à Cain occideretur. Erat enim seditio angelis, contendentibus de generibus hominum horum duorum, eius qui genuit Cain, & eius qui genuit Abel. Obtinuisse uerò supernam uirtutem, quam Matrem dicunt ac fœminam. Videtur enim ipsis, matres esse supernè, & fœminas & masculos, & parum abest ut etiam cognationes & patriarchas dicant. Quandoquidem igitur præualuit, inquiunt, mater & fœmina appellata, gnara quòd occisus esset Abel, id animo uoluens, fecit generari ipsum Seth: & in hoc posuit suam uirtutem, quum suscepisset in seipsam semen supernæ uirtutis, & scintillã ex supernis missam in primam delectionem seminis ac constitutionis. Et esse hanc constitutionem iustitiæ, & electionem seminis ac generis, quo per hanc constitutionem & hoc semen, destruãtur uirtutes Angelorum qui mundum fecerunt, & duos ab initio homines. Ob hanc igitur causam, etiam genus ipsius *Sethiani.*

C Seth segregatum hinc deducitur, ut quod electionis est, & ab alio genere discretũ. Progredientibus autem temporibus, inquiunt, & simul existentibus duobus generibus, tum ipsius Cain tum Abel, in idem congressis per magnam malitiam, simúlque mixtis: ubi inspexisset illa omnium Mater, purum semen hominum uoluit efficere, uelut dixi, eò quòd Abel occisus esset, & hunc Seth delegit, ac purum edidit, & in hoc solo genus uirtutis ac puritatis suæ deposuit. Quum autem uidisset rursus multam permixtionem, & inordinatum impetum Angelorum & hominum, ad permixtionem duobus generibus progressus, & seditiones quasdam generum tumultuatione ac confusione ipsorum inducente: profecta rursus eadem Mater ac fœmina, diluuium induxit, & perdidit omnem seditionem hominis uniuersi generis contrarij, quo uidelicet purum genus à Seth & iustum solum maneret in mundo ad constitutionem generis ex supernis, & scintillæ iustitiæ. Fefellerunt autem ipsam rursus Angeli, & imposuerunt ipsum Cham in arcam qui de semine ipsorum erat. Quum enim octo animæ seruatæ sint in arca Noe, septem quidem esse puri generis dicunt, unum autem esse Cham alterius uirtutis, qui ingressus est clàm matre superna. Ab angelis autem hoc constructum, sic effectum esse. Quandoquidem enim sciebant, inquiunt, Angeli quòd uniuersum ipsorum semen delendum esset in diluuio: per calliditatem quandam prædictum Cham ad cõseruationem creati ab ipsis generis maliciei clandestinè immiserunt. Et ex hoc obliuio & error circa homines, & confusi peccatorum impetus, & multiplex uitiorum mixtura facta sunt. Et sic mundus ad priscam confusionem rursus reflexit, & impletus est malis, uelut ab initio ante diluuium. At à Seth secundum semen & generis successionem ipse Iesus Christus uenit, non secundum genera, *Seth puritas.* *Seth esse Christum.*

ra, sed mirabiliter in mundo apparens, qui est ipse Seth, qui tunc fuit, & nunc Christus hominum generi accessit, à matre ex supernis demissus. Hæc omnia sic facta esse dicunt illi. Stultas autem & inefficaces ac uanitatis plenas esse tales prædicationes, omnibus manifestum est. Non enim duo homines formati sunt, sed unus ille Adam, & ex Adam Cain & Abel ac Seth. & non amplius ex duobus hominibus, sed ex uno, usque ad diluuium uniuersum genus ipsius Adam constitutiones in mundo habet. A diluuio uerò ex Noe rursus uno homine, & non ex diuersis hominibus, sed uno Noe, qui per successionem ex semine Seth fuit, totum hominum genus nõ in duo diuisum, sed in unum genus, à quo etiam Noe & ipsius uxor, & Sem & Cam & Iapheth, filij ipsius, & tres uxores filiorum eius, ab ipso Seth omnes genus deducunt, & non à duobus hominibus qui non sunt facti, iuxta horum fabulamentum. Libros porrò quosdam ex magnorum uirorum nominibus conscribunt. Ex nomine quidem Seth septem libros esse dicentes, alios uerò libros alienigenas, sic enim uocant. Alium autem ex nomine Abraam, quem & reuelationem esse dicunt, omni malicia refertum. Alios item ex nomine Mosis, & alios aliorum. Cæterùm ad multam stultitiam mentem suam deducentes, mulierem quandam formosam uxorem ipsius Seth esse dicunt. Vide uerò mihi ô charissime, horum dementiam, quo per omnes modos ipsorum scenica figmenta, fabulosamq; & inanem sapientiam ac conficta deliramenta cognoscas. Sunt etenim aliæ quædam hæreses quæ uirtutem quandam esse dicunt, quam nominatim Formosam uocant. Quæ itaque apud alios uirtus formosa putatur ac appellatur, eam hi uxorem ipsius Seth dicunt. Vnde possumus demonstrare, uelut scitis charissimi, & natura hominem ipsum Seth, & non ex supernis quid alteratum: & fratrem natura ipsius Cain & Abel, ex uno patre atque una matre. Cognouit enim (inquit Scriptura) Adam Euam uxorem suam, & concepit ac peperit Cain, & imposuit ipsi nomen Cain, quod est possessio, dicens: Possedi filium per Deum. Et rursus cognouit Adã uxorem suam Euã, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomen ipsius Abel. & longè postea ubi mortuus esset Abel: Et cognouit Adam Euã uxorẽ suam, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomen ipsius Seth, quod significat permutationem. Restituit enim mihi Deus semen pro Abel quem occidit Cain. At uerò, Possedi per Deum: &, Restituit mihi Deus: unum Deum ostendit omnium creatorem, & genitorum datorem. Quod autem hi habuerunt uxores, tum Cain, tum Seth, manifestum est. Abel enim iunior occisus est nondum uxore ducta. Quemadmodum autem in Iobelæis reperitur, quæ etiam Genesis exactè explicata appellatur: etiam nomina uxorum Cain & Seth, is liber continet. ut omni modo hi confundantur, qui fabulas uitæ inuexerunt. Quum enim Adam genuerit filios & filias, necesse fuit illo tempore filios proprios sororibus copulari. Non enim erat hoc iniquum, quoniam nullum aliud genus erat. Nam & ipse Adam propriæ, ut ita dicam, filiæ ferè ex corpore ipsius formatæ copulatus est, quæ ad coniugium ipsi à Deo formata fuit, & non erat iniquum. Et ipsius filij copulati sunt, Cain sorori maiori Saue appellatæ: Seth uerò tertius filius post Abel genitus, Azuræ sorori suæ uocatæ. Geniti sunt autẽ ipsi Adam & alij filij, uelut Genesis exactè explicata habet, nouem post hos tres, ut sint ipsius filiæ quidem duæ, masculi uerò duodecim, unus quidem occisus, undecim uerò relicti in uita. Habes autem & horum declarationem in generatione mundi, & primo libro Mosis sic dicente: Et uixit Adam annis noningentis triginta, & genuit filios ac filias, & mortuus est. Ampliatis autem hominibus, & generatione Adam extenta, sinceritas iuxta nuptias pudicas dilatabatur, consequenter procedens. Et quando quidem geniti sunt filij Adam, & filij filiorum, & ex his filiæ per generis successionem genitæ sunt, de cætero non amplius sorores suas in uxores duxerunt. Sed ad bonam legem deuenit, etiam ante conscriptam per Mosem legem, pudicarum nuptiarum ritus. & ex patruis suis uxores sibi ducebant, & sic dilatatis iam hominibus, mixta sunt duo genera, ipsius Cain ad genus Seth, & ipsius Seth ad alterum, & reliqua filiorum Adam genera. Hinc deinceps quum diluuium omnem hominum statum funditus perdidisset, conseruatus est solus Noe, qui inuenit gratiam apud Deum, iustus inuentus in illius temporis generatione. Arcam autem uelut iam ante à nobis dictum est, construxit sibijpsi ex præcepto Dei, uelut ueræ Scripturæ habent. In qua conseruatum esse, idem ueritatis liber dicit, ipsum, & cum ipso prædictas septem animas, coniugem inquam ipsius propriam, & tres filios, uxoresq; horum itidem tres. Ex hoc autem reliquias humanæ constitutionis in mundo genitas esse, rursus ueritas ipsa confirmat. Vnde iuxta generationum progressum, & per successionem filio patri succedente, mundus ad quinque generationes deuenit. Et facta est illo tempore Babylonis extructio in terra Assyriorum, & turris, quæ tunc ab ipsis est ædificata. Erant autem circa hoc tempus, uelut iam in superioribus sectis exposui, iuxta seriem generationum suprà à me tractatarum, omnes uiri septuaginta duo numero, duces ac capitanei: de genere Cham, triginta duo: de genere Sem quindecim: de Iapheth, uigintiquinque. Et sic turris & ipsa Babylon facta est. Ex his dispersæ sunt per omnem terram tribus & linguæ. Et quandoquidem septuaginta duo tunc turrim ædificantes, linguis dissipati sunt, confusi, & ab una quam nouerant ex uoluntate Dei inspirati, alius aliam habuit. Ex quibus sanè hucusque constitutio linguarum perdurat: ut si quis uelit, singulos principes uniuscuiusque linguæ inuenire possit. Sic Ionã quidem Græcam habuit, ex quo etiam Iones appellati sunt, qui ueterem Græcorum linguam habent: Theras autem Thracum, Mosoch

Libri Sethianorum.

Iobelæi Genesis exactè explicatæ liber.

Linguarum diuisio.

A Mosoch Mossynœcorum linguam, Thobel Thessalorum, Elud Lydorum, Gephar Gaspheno-rum, Mistrem Aegyptiorum, Psus Axumitarum, Armot Araborum. Et ut ne singulatim recenseam, unicuique propria inspirata est lingua: & sic uniuscuiusque linguæ successio in mūdo dilatata est. Vnde igitur hi ementiti sunt sua uerba, interponentes sua fabulamenta, imaginantes ac somniantes ea quæ non sunt uelut quæ sunt, & quæ sunt ex sententia sua dissipantes? Verùm hoc totum propositum diabolus hominum animis inseuit. Videre autem licet ac admirari, quomodo in multis absurditatibus hominem decepit, & ad iniquitatem distraxit, ad scortationes & adulteria ac lasciuias, & ad simulachrorum insanos cultus & præstigias, & sanguinis effusiones, rapináſque ac insatiabilitates, ludósque ac uoracitates, & quæcunque huiuscemodi. Nusquam uerò antè Christi aduentum ausus est in dominum suum blasphemum aliquod uerbum loqui, aut contra elationem cogitare. Expectauit enim Christi aduentum, uelut dicit: De te scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & in manibus portabunt te. Audiuit enim semper prophetas annunciantes Christi aduentum, redemptionem futuram eorum qui peccauerunt, & per Christum pœnitentiam agunt: putauitq; se misericordiam aliquam assequuturum esse. Quando autem miser ille uidit Christum non suscepisse de salute ipsius curam, aperto ore contra proprium Dominum blasphemiam euomuit, hominibus opinionem immittens, ut negent quidem quæ sunt, quæ uerò non sunt, quærant. Sic itaque & hi redarguentur omni modo decepti. Seth enim mortuus est, & anni ipsius descripti sunt. Quum enim uixisset annos nonningentos duodecim, debitum naturæ persoluit, ubi genuisset filios & filias, uelut diuina Scriptura ait: Per successionem autem filius huius Enos nomine, etiam ipse ubi uixisset annos nonagintaquinque, ex hac uita decessit, genitis filijs ac filiabus, uelut idem ueritatis liber habet. Vnde igitur Seth qui tunc mortuus est, cuius etiam filij

Diaboli insidiæ post Christi aduentum.

B ubi per successionem uixerunt, è uita decesserunt, inuenietur ille dominus, qui à Maria semper uirgine genitus est, ex bona uoluntate in hominum uita, qui genitus est sine tempore, qui semper est apud patrem, in substantia Deus Verbum? Venit autem in extremis diebus, & in seipsum efformauit ex uirgineo utero carnem, & animam humanam accepit, atq; sic perfectissimè homo factus est, prædicauitq; nobis mysteria uitæ, iusticiæq; operatores discipulos suos constituit, & doctrinam suam per seipsum & per ipsos humanum genus edocuit: non quæ Sethiani sentiunt reuelans, neq; Seth seipsum nominans, uelut hi delirātes, ac ebrietate quadam grauati, à ueritate exciderunt. Cæterùm quum nunc contracta sit ipsorum hæresis, & nō opus habeam extendere contra ipsam confutationem longiorem, contentus sum præsentibus his solis. Sauciatu enim facilis est horum dementia, & quæ potest seipsam redarguere ac manifestare, non solum in proposita & per calumniam excogitata Christi uita, quòd uidelicet Seth ipsum putant, & esse affirmant, sed etiam in argumento de duobus hominibus. Si enim uirtutes ex supernis principium habent, non sanè citra unam, quam etiam matrem uniuersorum esse dicūt, facta ac peracta sunt ea quæ à duobus perpetrata sunt. Inuenitur enim una causa duarum uirtutum, & sine ipsa nihil eorum quæ facta sunt, factum esse. Et recurrent rursus ad hoc, ut confiteantur unum esse Dominum omnium, & opificem ac creatorem uniuersorum, ubi semel unum principium est ostensum. At postquam etiam de hac hæresi hæc diximus, & uenenum serpentinæ ipsorum ex aspidibus prognatæ sobolis reuelauimus, ad aliam rursus ô charissimi iuxta eandem tractationis consequentiam pergamus.

Contra Archonticos, XL. hæresim.

C ARchonticorum hæresis quædam hos sequitur. Verùm non in multis locis hæc apparet, sed solum in Palæstinorum prouincia. Transtulerunt & uenenum suum iam alicubi in magnam Armeniam. Sed & in parua Armenia hoc zizanium iam conseminatum est à uiro quodam ab Armenia ad Palæstinorum terram profecto, temporibus Constantij circa obitum ipsius, cui Eutactus nomen fuit, quum Atactus potius appellandus esset, ob incompositos mores: qui sanè didicit hanc malam doctrinam, & deinde reuersus ad propria, docuit. Transumpsit autem, uelut dixi, in Palæstina, uelut ab aspide uenenum, à Petro quodam sene, indignè Petro appellato: qui habitabat in uicinia Eleutheropolis Hierusalē, tribus signis ultra Cherbon, Cabarbaricha ciuitatem uocant. Hic senex primum habuit indumentum admirandum, simulatione plenum: forinsecus enim reuera pelle ouilla indutus erat, & intrinsecus lupus rapax esse ignorabatur. Anachoreta enim uidebatur esse, ut qui ab hominibus secesserat in spelunca quadam desidens. Qui multos profectò ad renunciationem congregauit. Et pater sanè ob senectam ac habitum uocabatur, & bona sua pauperibus distribuebat, & quotidie eleemosynas faciebat. In prima autem ætate sua in multis sectis examinatus est. Verùm Aetij episcopi tempore accusatus, ac tunc Gnosticorum hæresim exercere conuictus, depositus est à presbyterio. Erat enim aliquando constitutus presbyter loci: sed postquam de hæresi conuictus fuit, ab Aetio persecutionem passus est. Et digressus habitauit in Arabia in Cochaba, ubi Ebionæorum & Nazoræorum radices pullularunt, uelut in multis sectis de hoc loco indicaui. Postea uerò uelut modestus factus ad senectam, rursus redijt, afferens secum hanc ueneni eiaculationem occultè, & apud omnes ignotus, donec postremum ex uerbis quæ in aures quorundam insusurrauerat, talis cōuictus à nobis excommunicatus est, & per nostram tenuitatem confutatus. Et consedit in spelunca, de cætero contemptus ab omnibus, & à fraternitate

Eutactus Armenius.

Petrus Anachoreta.

nitate

nitate destitutus, & à plerisq; qui uitæ suæ curam gerunt. Ad hunc senem perductus prædictus Eutactus ab Aegypto profectus, & malæ senis doctrinæ particeps factus, hoc uenenum uelut magnam mercem acceptum, in patriam suam auexit. Erat enim (uelut dixi) originis ex parua Armenia, ex locis prope Satalen. Reuersus itaq; ad suam patriam multos eiusdem paruæ Armeniæ polluit, corruptis quibusdam diuitibus, & quodam Senatorij ordinis, & multis spectabilibus uiris: per quos illustres homines multos illic perdidit. Verùm Dominus citius ipsum è uita sustulit, præterquàm quòd zizanium suum seminauit. Attamen hi quoque libros sibijpsis confictos scripserunt apocryphos ac reiectos, quorum nomina hæc sunt. Alterum enim symphoniam paruam, paruum nimirum libellum uocant: alterum uero magnum, magnam symphoniam. Sed & alios quosdam libros apud se accumulant, quo in congressibus uideantur suum errorem per multos confirmare, & in medium afferre. Quin & alienigenis appellatis utuntur: Sunt enim libri sic appellati. Accipiunt autem occasiones ab ascensu Esaiæ, insuperq; alijs quibusdam apocryphis. In summa, ex libro Symphonia dicto, octonarium quendam esse dicunt cœlum, & septenarium. Esse autem in singulis cœlis principes, & hos quidem esse in septem cœlis, ita ut in unoquoq; cœlo unus sit princeps. Ordines autē esse unicuiq; principi. Et Matrem lucidam supernè in octauo esse, uelut etiam aliæ hæreses. Et aliqui ipsorum corpora petulantia polluta habent. Alij uerò simulatum ieiunium præ se ferunt. Decipiunt autē simpliciores homines habitu solitariè degentium, renunciationem quandam iactantes. Aiunt autem esse in unoquoq; cœlo (uelut dixi) principatum & potestatem, & angelica quædam ministeria, quum unusquisq; princeps sibijpsi ministerium generauit ac fecit. Non autem esse carnis resurrectionem, sed solum animæ. Execrantur sacrum lauacrum, etiamsi sint quidam ex ipsis præoccupati ac baptizati. Mysteriorum quoque participationem ac bonitatem reprobāt, uelut quæ sit aliena, & in nomen Sabaoth facta. Hunc enim uolunt esse secundum quasdam alias hæreses, eum qui in septimo cœlo dominatur, & qui in alios imperium obtinet. Cibum autem principatuum ac potestatum esse dicunt animam, sine ipsa uerò non posse illas uiuere: propterea quòd ex humore superno sit ipsa, & uires illis præbeat. Vbi uerò hæc in cognitione fuerit, & baptisma Ecclesiæ fugerit, & nomen Sabaoth eius qui legem dedit: tunc per unumquodque cœlum ascēdere, & excusationem apud singulas potestates facere, atq; sic eam transgredi ad superiorem matrem, ac patrem uniuersorum, unde sanè descendit in hunc mundum. Iam uerò dixi, quòd baptismum detestantur, uelut muscæ immorientes, & olei odorati compositionem uitiantes. Quemadmodum de his & similibus ipsis, parabola apud Ecclesiasten dicta est. Muscæ enim reuera sunt interficientes ac mortificantes, ac putidum facientes aromaticum ac unguentarium oleum, ipsa sancta Dei mysteria in lauacro nobis in peccatorum remissionem donata. Admiretur porrò quis meritò, ubi reperit & apud naturæ rerum doctos aliqua utilitate plena, apis prudentiæ assimilatus, quæ omnibus quidem germinibus insidet, utilia uerò sibijpsi colligit. Prudens enim homo nusquam damnum patitur, sed ubiq; & undiquaque lucrum fert. Imprudens autem damnum patietur, uelut sanctus Propheta dicit: Quis prudens & intelliget hæc? Et cui uerbum Domini est? & cognoscet ipsa, quoniam rectæ uiæ Domini, impij uerò debilitabuntur in ipsis. Inuenimus enim apud naturæ rerum doctos physiologos appellatos, imò potius nos ipsi uidemus, quòd cantharorum, hoc est scarabæorum genus, quod à quibusdam pilularium uocatur, consuetudinem habet, ut in fœtore ac stercore uolutetur, & hoc est ipsorum alimentum & opera. Et alijs quidem idem stercus graueolens & abominabile est, apibus autem hoc stercus & graueolentia mors est. Et scarabæorum quidem opera ac tractatio est graueolentia: apibus autem uice uersa bonus odor & flores, & unguenta, in refrigerationem creationémque ac cibum, & in operam ac tractationem. Verùm scarabæis prædictis talia contraria. Cuius rei si quis experimentum facere uelit, de unguento succi balsami aut nardi sumat, & scarabæis afferat, & mortem ipsis inducet, uelut physici testantur. Statim enim moriuntur, non ferentes bonum odorem. Sic etiam hi tranquillitatem & scortationem ac uitia appetentes, in mala spem suam habent. Vbi uerò sacro lauacro ac bono odori appropinquarint, moriuntur, in Deum maledicta effundentes, & ipsius dominationem reprobantes. Cæterum ex uno aut duobus testimonijs ipsos subuertemus. Si enim & principatus sunt & potestates, non extra Deum, maximè hi sunt in cœlis. Nouit enim Scriptura dicere, Angelos & archangelos non in contrarietatem locatos, sed ministratorios spiritus qui ad ministerium demittuntur, propter eos qui assequuturi sunt salutem. Nam & in terra in singulis regnis multi sunt principatus, sed sub uno rege. Quæ enim sunt potestates, à Deo ordinatæ sunt, Apostolus dicit. Quare qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Principes enim non sunt contra bonum, sed pro bono, & non sunt contra ueritatem. Vis autem, inquit, potestatem non timere? bonum facito, & habebis laudem ex ipsa. Non enim frustra gladium gestat. Minister enim est ad hoc ipsum à Deo ordinatus, ei qui malum facit. Et uides quòd potestas hæc mundana ex Deo ordinata est, & gladij potestatem accepit: non autem aliunde, sed ex Deo, ad ultionem. Et non possumus dicere, eo quòd sunt principatus & potestates in mundo, regem horum non esse regem: sed esse principatus & potestates in mundo, esse autem & horum regem. Quemadmodum igitur in terra uidemus principatus non contrarios regi, sed subditos in administrationem totius regni, & ad bonam ordinationem terræ, ubi cædes & pugnæ, ignorantiæq; ac doctrinæ, bonæ item leges ac iniquitates, & hac de causa sunt pote-

Symphonia parua & magna, librorum nomina.

Libri alienigenæ.

Anima cibus potestatum.

Scarabæi pilularij.

Potestatū mundanarū ac cœlestium ratio.

A B C

A potestates, ut ad bonum ordinem gubernationis uniuersi mundi omnia ex Deo bene disponantur ac administrentur. Sic etiam in cœlo, maximè uerò præcise illic ubi non inuidia, non æmulatio, non iniquitas, non contrarietas, non seditio, non iusiurandum, non rapina, neq; aliud quid tale, potestates ob aliud negocium ordinatæ sunt. quale autem inquam, quàm propter modulationem laudis, propter supernam immortalem glorificationem: propter quam uoluit liberalis noster Deus & rex largiri unicuiq; ex his quæ facta sunt ab ipso gloriam conuenientem, quo regni ipsius claritudo ac iucunditas semper glorificetur. Manifestè igitur illi errant, donum Dei ignorantes. Dicunt autem hi, uelut etiam suprà à me indicatum est, diabolum esse filiũ septimæ potestatis, hoc est ipsius Sabaoth. Esse autẽ Sabaoth Deum Iudæorum. Diabolum uerò malum eius filium, qui quum sit in terra, aduersetur proprio patri. Et ipsius patrem neq; talem esse, neq; rursus esse incomprehensibilem Deum, quem patrem uocant, sed sinistræ esse potestatis. Porrò rursus aliam fabulam hi narrant. Diabolus, inquiunt, progressus ad Euam, copulatus est ipsi uelut uir mulieri, & genuit ex ipsa & Cain & Abel. quapropter restitit alter alteri, propter æmulationem quam mutuò exercebant, non eo quòd complacuit Abel Deo, uelut ueritas ipsa habet, sed aliam errantes rationem afferunt: quoniam, inquiunt, amabant ambo sororem suam propriam, ea de causa insurrexit Cain aduersus Abel, & occidit ipsum. Ex natura enim dicunt ipsos ex semine diaboli, uelut dixi, natos esse. Producunt autem testimonia ubi aliquos decipere uoluerint, ex diuinis libris. uelut etiam in alia secta hoc à me dictum est, Saluator ad Iudæos dixit, Vox ex satana estis, & quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, nam & pater ipsius mendax erat: quo uidelicet dicant diabolum esse ipsum Cain, quoniam dixit quod ab initio homicida erat: & ut ostendant, patrem quidem ipsius esse diabolum, diaboli uerò esse patrem principem mendacem, quem maledictis impetentes, contra suum ipsorum caput, dicunt ipsum esse Sabaoth: stolidi putantes nomẽ esse Dei uocem Sabaoth, uelut etiam antea in superioribus sectis per longum de Sabaoth, & aliorum nominum interpretationibus, à nobis tractatũ est. Velut sunt Eli, & Eloim, & El, & Saddai, & Elion, & Rabboni, & Ia, & Adonai, & Iabe. Nam nomenclaturæ sunt glorificationum, quæ omnes interpretationem habẽt, & non sunt nomina adoptata, ut ita dicam, deitati, quæ sanè etiam hic explicabuntur. El enim est Deus. Eloim, deus semper. Eli, deus meus. Saddai, sufficiens. Rabboni, dominus. Ia, dominus. Adonai, qui est dominus. Iabe, qui erat, & est, & semper est: Sicut interpretatur Mosi, Qui est misit me, dices ad ipsos. Elion, altissimus. Sabaoth, uirtutum interpretationem habet. Dominus igitur Sabaoth, dominus uirtutum est. Omnibus enim expositum est, quod ubi Scriptura nomen Sabaoth usurpat, non solum id pronunciat ut diceret, dixit mihi Sabaoth, aut loquutus est Sabaoth, sed statim dicit Dominus Sabaoth, hoc est dominus uirtutum. Et postea apud ipsos & similes per mentis ipsorum cæcitatem, ea quæ rectè dicta sunt, in calumniam rapiuntur. Neque enim de diabolo à Saluatore in sermone ad Iudæos dictum est, uelut omnibus qui ueritatem sequuntur clarum existit. Sed propter Iudam ipsis hoc uerbum dixit. Non enim erant filij Abraam, qui ipsum ante aduentum eius in carnem sub quercum Mambre suscepit, sed condemnarunt seipsos ut filij fierent proditionis Iudæ, qui à Domino satanas ac diabolus est appellatus, dum dicit: Nõnne duodecim uos elegi, & unus ex uobis Diabolus est? & ea gratia malignos ipsius mores interpretans Dominus dixit: Quũ loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Et uelut alibi Euangelium dicit, Fur erat, & marsupium ipse portabat. Hic igitur diabolus uocatus Iudas, patrem habuit Cain, qui per mẽdacium fratrem decepit suũ Abel, & occidit. Qui etiam interrogatus à Domino, Vbi est Abel frater tuus? mentiens dixit, Nescio. Meritò igitur & hic natura diabolũ moribus imitatus, filius eius à Domino dictus est. Nam à quo quis superatur, eius etiam seruus est. Et unusquisq; nostrûm quicquid tãdem fecerit, eos qui prius id fecerunt, imitatus patres habebit. Clarè itaq; dictus est sermo à Domino prolatus: Vos filij diaboli estis. Et rursus: Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax est. ut dicat primum Iudam, & Cain deinde. Nam & pater ipsius mendax est, ut dicat ipsum diabolum, propter ea quæ ab unoquoq; horum perpetrata sunt. Inspiratione enim per os serpentis facta, omnia falsa loquutus est diabolus. Et sic tunc decepit Euam, & sublata est erronea horum fabula: etiãsi dicat Scriptura, quod Cain occidit fratrem suum, quia ex diabolo erat. Ostensum enim est omnino, non eo quod Eua ex semine diaboli conceperit, & quod per nuptiarum coniugium ac corporum coniunctionem Cain & Abel genuerit, uelut his uidetur: sed propter morum similitudinem, & malignitatis diaboli imitationem, filius ipsius appellatus est. Porrò ijdem rursus dicunt, Adam copulatum Euæ propriæ uxori genuisse Seth, natura proprium filium suum. Et tunc, inquiunt, supernam uirtutem cum ministris boni Dei angelis descendisse, ac rapuisse ipsum Seth, quem etiam alienigenam uocant, & euexisse sursum alicubi, & multo tempore educasse, ut ne occideretur: & post multum tempus rursum detulisse in hunc mundum, & spiritualem fecisse ipsum ac corporalem, ut non posset cõtra ipsum præualere, neq; ipse, neq; aliæ potestates ac principatus mundi fabricatoris Dei. Dicunt autem ipsum non amplius cultum præstitisse creatori atque opifici. Verùm cognouisse innominabilem uirtutem, & supernum bonũ Deum, eiq; cultum præstitisse, & contra creatorem mundi & principatus ac potestates multa reuelasse. Quare etiam libros quosdam efformarunt in nomen ipsius Seth conscriptos, ab ipso eos editos esse dicentes. Alios item in nomen ipsius, & septem filiorum eius. Dicunt enim ipsum genuisse septem

Diabolus filius Sabaoth.

B *Sabaoth quid sit.*

Iudæi filij facti sunt proditoris Iudæ.

C *Seth sursum raptus.*

alienigenas appellatos, uelut etiam in alijs sectis diximus, Gnosticorum inquam & Sethianorum. Hi etiam alios prophetas esse dicunt, Martiadem quendam, & Marsianum, raptos in cœlos, & qui per triduum descenderint. Et multa sunt quæ fabulosè fingentes edunt, & blasphema faciunt contra uerum Deum omnipotentem patrem Domini nostri Iesu Christi, uelut qui princeps sit & inuentor prauitatis, id quod ex libris ipsorum deprehenditur. Si enim malorum inuentor est ac maleficus, quomodo non statim bonus inuenietur, uelut etiam in alijs sectis diximus, qui contra scortationes & adulteria, rapinasq; ac auaritiam legem tulit? Deum enim Iudæorum ipsum etiam ipsi dicunt. Iudæis autem legem dedit, in qua omnia hæc interdixit, quorum inuentorem ipsum esse dicunt. Quomodo autem pater satanæ uocari poterit, qui contra ipsum tot ac tanta designauit? Et si alienus est à superno apud ipsos appellato Deo, & non ipse est Deus omnipotens rex & Dominus noster Iesus Christus, quomodo in lege & in Euangelijs, & in prophetis ac Apostolis, ipse Deus Dominus, pater autem Domini nostri Iesu Christi appellatur? uelut clarè nos ipse Dominus docet in Euangelio dicens: Gratias ago tibi pater Domine cœli ac terræ: quo ostendat patrem suum Deum uniuersorum. Et de mortuorum resurrectione, indicans ipsam futuram esse, rursus dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipsum. Templum autem dicit proprium corpus, solutum quidem per manus hominum, hoc est occisum. At uerò id quod corpus non est, sed in apparentia putatur, uelut hi rursus dicunt: non utique poterit in manus uenire, excitariq; tertia die, uelut promisit. Ostensa itaque clarè est per talem dispensationem mortuorum resurrectio, quod nihil ipsi contradici potest. Et neque opus est animæ, ut excusationem prætendat apud unamquamque potestatem: nam & hoc hi confingunt, uelut dictum est: sed ut Domini beneficentiam habeat per opera & fidem confirmatam. quemadmodum sanctissimus Paulus dicit, scribens ad Timotheum hæc uerba: Vt cognoscas quomodo oportet in domo Domini ambulare, quæ est Ecclesia Dei uiuentis, columna & fundamentum ueritatis, qua plerique dimissa ad fabulas ac stultos sermones conuersi sunt, non intelligentes neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Quorum de numero est Phygellus & Hermogenes. Sed & in secunda epistola, Hymenæum ac Philetum circa ueritatem aberrasse dicit, qui & ipsi hanc hæresim sequuti sunt, alium Deum annunciantes, & genealogias infinitas & errorem hominibus inserentes, ac dicentes, Mundum non ex Deo factum esse, sed à principatibus ac potestatibus. Resurrectionem uerò iam factam esse, per liberos genitos ab unoquoque generante. Mortuorum autem resurrectionem non dicunt futuram esse. Et uidete fratres characterem ueritatis, & confutationem horum iniquitatis. Arbitror autem & de his sufficienter dictum esse. Vnde hac relicta, ad sequentes iter faciã: ubi illud solum dixero, quod hæc hæresis ualde similis uidetur ob Archonticæ appellationis celebritatem, multiplici serpentium malignitati. Quodammodo enim ex multis reptilibus mixtim est congregata erroris ipsorum uenenosa eiaculatio, ut quæ uelut audaciam draconis habet, dolositatem uerò physali, retractionem autem spiritus bætonis, elationem acontiæ, procliuitatem ostracitæ. Quum autem horum omnium caput conculcauerimus per ueritatis doctrinam, ad reliquas ô charissimi transeamus, uniuscuiusque errorem per Dei auxilium reuelare conantes.

Martiades & Marsianus prophetæ.

Serpentiũ multiplicitas permixta.

Contra Cerdonianos, hæresim XLI.

Cerdon quidam his & Heracleon succedit, ut qui ex eadem schola sit, & à Simone ac Saturnilo occasiones accepit. Hic à Syria digressus, & Romam profectus, corruptor & sui ipsius & credentium ipsi miserrimus uisus est. Misera est enim hominum natura, quum relicta Dei uia errat, & ubi seipsam à Dei uocatione separauit. Contigit enim his canis prouerbium, qui umbræ intentus non continuit quod habebat in ore, & in aquam intuens, & maiorem umbram aquæ esse putans, quàm cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quem habebat, amisit. Sic & hi quum uiam repererint, & umbram assequi uelint in suspicione ipsorum obortam, non solum cibum qui in ore ipsorum, ut ita dicam, erat, ex Deo donatus, amiserunt, sed etiam perniciem sibijpsis attraxerunt. Hic itaque Cerdon temporibus Hygini episcopi fuit, qui nonum locum successionis à Petro ac Paulo apostolis habuit. At uerò prædicatio ipsius prædictorum hæresiarcharum nugacitatis particeps, eadem esse uidetur: euariat autem ab ipsis, hoc modo se habens. Duo principia hic mundo prædicauit, & nimirum Deos duos. Vnum bonum & omnibus incognitum, quem & patrem Iesu uocauit. Et alterum opificem, qui malus sit & cognitus, loquutusq; sit in lege, & apparuerit in prophetis, sæpe uisibilis conspectus. Non esse autem Christum genitum ex Maria, neque in carne apparuisse, sed in apparentia fuisse, & in opinione apparuisse, & in existimatione omnia fecisse. Et ipse carnis resurrectionem negat. Vetus autem Testamentum reprobat, tum quod à Mose, tum quod à Prophetis traditum est, uelut à Deo alienum. Venisse autem Christum ex supernis ex ignoto patre, ad reprobationem fabricatoris mundi ac opificis principatus ac tyrannidis, quam hic exercebat, quemadmodum sanè multæ hæreses dixerunt. Cæterùm ubi modico tempore hic Romæ fuisset, impertiuit uenenum suũ Marcioni. Quapropter Marcion huic successit. Quum autem hæresis facilis sit deprehensu, in summa de ipsa dicemus. Incipiemus autem rursus ipsius subuersionem ab his quæ ab ipso dicuntur. Equidem duo principia simul esse impossibile est. Aut enim duo ex uno quodam sunt, aut alterum est secundum, & alterum secundi causa

Cerdon.

Canis umbram sequens.

Hyginus episcopus Romanus, nonus à Petro & Paulo.

Principia duo simul esse non possunt.

A causa ac principium. Quæretur igitur aut duorum causa, aut utrum horum principium sit alterius, uelut dixi. Et sic omni modo ad unum reducenda mens est, id uidelicet quod primum reperitur, ex quo etiam secundum, aut ambo, uelut dixi. Simul autem impossibile est duo principia esse. Imò neque differre alterum ab altero possibile est. Si enim differunt, sunt quidem duo: quæ uerò duo numero reperiuntur, unitatis numerum excedunt. Quum autem unus ac primus numerus quæritur, duo uni numero ac superiori subiacent, qui causa duorum existit. Non enim duo post unũ numerum, aut unũ principium ac primũ, suijpsorum causæ esse possunt, quum singularis ac supremus numerus semper quæratur. Si enim duo reperiuntur una existente concordia, & congaudentia & concordia inter se, in eo quod alterum expectat, si alteri ita complacuerit, & alterum gaudeat alterius coniugatione, seditio quædam in medio utriusque est. Si autem seditionem agunt, & simul ambo inter se ex æquo robusta sunt: non utique poterit Christus, qui ad alterius reprobationem uenit, huius tyrannidem destruere, quum ipsum renitatur, & aduersus supernum inuisibile & innominatum contendere possit, resistereque ac nunquam dissolui. Dicit autem stolidus ille, etiam legem ac prophetas mali ac aduersarij principij esse, Christum uerò boni. Vnde igitur prophetæ ea quæ de Christo expressa sunt, prædixerunt, si non una & eadem uirtus erat quæ loquuta est in lege & prophetis ac Euangelijs? quemadmodum dicit ille qui loquitur in prophetis, Ecce adsum, &c. Vnde uerò etiam Dominus in Euangelio prædixisset, inquiens, Si Mosi crederetis, & mihi utique crederetis, ille enim de me scripsit. Et multa dicere possim de testimonijs, quibus ille usus, scholam sibijpsi coaceruauit, qui in malum euentum mundo exortus est, & ab ipso deceptos seduxit. Verùm præteribo etiam hanc hæresim, quum uelut Memycis ac Pemphredonis dolorem inducentium, & ex uolucrium genere originem ducentium, sub unum contactum extentorũ, *Memyx. Pemphredon.*
B peremptionem fecerim, per Dei efficacissimam fidem ac salutarem doctrinam: quum Dominus noster Iesus Christus dixerit, Videte ne seducamini, Multi enim uenient falsi prophetæ: & Apostolus de ijsdem falsis Christis, & falsis doctoribus, ac falsis fratribus dixerit, ac nos muniuerit. Consequenter itaque ad aliarum enarrationem procedam.

Contra Marcionistas, hæresim XLII.

MArcion, à quo Marcionistæ, ex prædicto Cerdone occasionem accepit, & ipse magnus serpens in mundum processit, & magnam multitudinem per uarios modos usque in hunc diem decepit, scholámque doctrinæ suæ erexit. Hæresis autem adhuc etiam nunc est Romæ, & in Italia, in Aegyptóque ac Palæstina, & in Arabia ac Syria, in Cypro item atque Thebaide. Quin & in Perside & alijs locis reperitur. Magnopere enim improbus ille fraude sua præualuit. Hic genere Ponticus fuit, ex urbe Sinope, uelut multa de ipso fama fertur. Prima uita sua uirginitatem exercuit, solitarius enim uixit, & Episcopi sanctæ nostræ catholicæ Ecclesiæ filius fuit. Progressu uerò temporis circa uirginem quandam corrumpitur, & decepta uirgine seipsum atque illam à spe detraxit. Et quum illam corrupisset, à proprio patre ex Ecclesia eijcitur. *Marcion uirginem corrupit.* Erat enim pater ipsius propter excellentem pietatem illustris, & ueritatis insigniter studiosus, in episcopatus ministerio honestè uiuens perseuerabat. Marcion autem multum supplicans, ac ueniam precatus, eam à patre non impetrauit. Dolor enim uexabat uenerandum senem, ac episcopum, quòd non solum lapsus esset ille, sed quòd etiam ipsi dedecus afferret. Quum itaq; assequutus non esset ab ipso per blandicias quæ petebat, non ferens multorum ludibrium, ab urbe sua aufugit, & uenit Romam quum mortuus esset Hyginus episcopus Romanus (hic autem nonus erat à Petro ac Paulo apostolis) & cum senibus adhuc super-
C stitibus à discipulis Apostolorum congressus, petebat ut in cõgregationem reciperetur, & nemo id ipsi permittebat. Aemulatione igitur elatus, ubi non accepit præsidentiam & Ecclesiæ ingressum, excogitat sibijpsi consilium, & ad impostoris Cerdonis sectam confugit. Et incipit ex ipso, ut ita dicam, principio, & uelut à foribus quæstionum, proponere presbyteris illius temporis hanc quæstionem. Dicite mihi (inquit) quid est hoc? Non mittunt uinum nouum in utres ueteres? Neque assumentum panni rudis in ueste ueteri? alioqui & supplementum aufert, & ueteri non conueniet. maior enim fiet fissura. Et ubi hoc audiuissent mites ac sanctissimi sanctæ Dei Ecclesiæ presbyteri ac doctores, consequentiæ ac harmoniæ rationem reddentes, cum mansuetudine ipsi respondebant. Filii hoc sunt utres ueteres, pharisæorum & scribarum corda inueterata in peccatis, & quæ non susceperunt Euangelij prædicationem. *Vtres ueteres qui sint.* Et uestis uetus est, uelut Iudas inueteratus in auaritia, nõ suscepit noui ac sancti & cœlestis mysterij prædicationem, quæ spem docet: & quidem coniunctus undecim apostolis, & ab ipso Domino uocatus, ampliorem fissuram habuit per seipsum, quũ nemo ipsi autor & causa esset. *Vestis uetus quæ sit.* Nam mens ipsius non consentiebat supernæ spei, & cœlesti uocationi futurorum bonorum, pro pecunijs in hac uita, elationeq; ac amicitia præferente, spe item ac uoluptate. Ille uerò non sic inquit, sed alia sunt præter hæc, quoniam ipsum suscipere non uoluissent. Hoc igitur clarè ipsis dicebat: Cur non uoluistis me suscipere? Quum autem illi dicerent, Non possumus hoc sine permissu uenerandi Patris tui facere. una enim est fides, & una cõcordia: & non possumus aduersari bono comministro nostro, patri autem tuo. Aemulatione igitur commotus, & ad magnam indignationem ac superbiam elatus, fissuram efficit sibijpsi, hæresim erigens, ac dicens: Ego findam Ecclesiam uestram, & mittam fissuram in ipsam in æternum. Et reuera fissuram

quidem immisit non paruam: sed non Ecclesiam diffidit, uerum seipsum, & eos qui ipsi obedi- A
Principia tria Marcioni. uerunt. Accepit autem occasionem ex prædicto Cerdone præstigiatore ac impostore. Nam & ipse duo prædicat principia. Apponens autem rursus illi, Cerdoni inquam, aliud quoddam præter illum ostendit, tria principia esse dicens: Vnum quidem supremum innominatum & inuisibile, quod etiam bonum Deum dicere uult, quod nihil ex his quæ in mundo sunt, creauit. Alterum aũt esse uisibilem Deum, ac opificem. Diabolum uerò tertium, & inter duo hæc, ut ita dicam, medium, inter uisibile uidelicet ac inuisibile. Creatorem autem & opificem ac uisibilem Deum, esse Deum Iudæorum, esse item ipsum iudicem. Ab ipso porrò Marcione etiam Virginitas prædicatur. Ieiunium item ac sabbatum prædicat. Mysteria autem apud ipsum
Sabbati ieiunium cur fiat. perficiuntur uidentibus his qui instruuntur. Aqua autem hic in mysterijs utitur. Sabbatum uerò ieiunat ob hanc causam. Quoniam Dei, inquiunt, Iudæorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit: nos ieiunamus hanc, ut ne officium Dei Iudæorum faciamus. Carnis resurrectionem negat, uelut multæ hæreses. Animæ uerò resurrectionem esse dicit, & uitam ac salutem solius. Non solum autem unum lauacrum apud ipsum datur, sed etiam tria, & ultra dare licet apud ipsos si quis uelit, sicut à multis audiui. Contigit autem hoc fieri ipsi, ut tria lauacra dari permitteret, propter ludibrium quod sustinuit à discipulis suis qui ipsum norant ex delicto ac corruptione in uirginem commissa. Nam quum corrupisset in ciuitate sua uirginem, & aufugisset, atque in magno delicto inuentus esset, excogitauit præstigiator sibijpsi
Baptismi tres. secundum lauacrum, asserens licere usque ad tria lauacra, hoc est tres baptismos dare in remissionem peccatorum. quo si quis lapsus esset post primum, pœnitentia acta accipiat secũdum, & tertium similiter, si in delicto post secundum comperiatur. Profert autem, nimirum ut se à ludibrio conseruet, & ut hoc confirmet quòd post delictum rursus purgatus est, & de cætero innocens est, testimonium de hoc ementiẽs probabile, ut per uerisimilitudinem decipere possit, non autem hoc significet quod ipse uult. Baptizatus, inquit, Dominus à Ioanne, dicebat dis- B
" cipulis: Baptisma habeo baptizari, & quid uolo, si iam ipsum perfeci? Et rursus: Poculum ha-
" beo ut bibam, & quid uolo, si iam complebo ipsum? & sic plura dare baptismata docuit. Nec uerò hoc solum facit, sed & legem reijcit & prophetas omnes, dicens ex principe mundi opifice tales prædixisse. Christum uerò ex supernis ab inuisibili ac innominato patre descẽdisse dicit, propter animarum salutem, & ad redarguendum Deum Iudæorum, & legem ac prophetas, & eiusmodi, & in infernum descendisse Dominum, ut saluaret Cain, & Core, & Dathan, & Abiron, & Esau, & omnes gentes quæ non nouerunt Deum Iudæorum. Abel autem & Enoch, & Noe, & Abraam, & Isaac, & Iacob, Mosem item, Dauidq́ꝫ ac Solomonem illic reliquisse, propterea quòd cognouerunt, inquit, Deum Iudæorum esse creatorem ac conditorem, & quòd officia ipsius fecerũt, & non Deo inuisibili seipsos addixerunt. Dat etiam permissionem mulieribus ut baptismum dẽt. Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud, quum etiam mysteria coram his qui instituuntur atque initiantur in sacris perficere audeant. Resur-
Resurrectio animarum. rectionem uerò, uelut dixi, hic non corporum, sed animarum esse dicit, & salutem his decernit, non corporibus. & transitiones similiter animarum à corporibus in corpora asserit. Verùm undiquaque cadit uana ipsius doctrina, uelut iam in alijs sectis à me tractatum est. Quomodo enim resurget anima quæ non cecidit? Resurrectio uerò ipsius quomodo uocabitur, nunquam lapsæ? Quicquid enim labitur, resurrectione opus habet. Cadit autem non anima,
Cadaueris appellatio. sed corpus. Vnde etiam meritò consuetudo solet ipsum cadauer uocare, & ipse quoque Dominus ubi dixit, Vbi cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ. Nam in monumentis non concludimus animas, sed corpora deponimus obruentes terra. Quorum resurrectio in spem habet prædicationem, quemadmodum frumenti granum, uelut etiam sanctus Apostolus testi- C
monium protulit de grano frumenti, & alijs seminibus. Sed & ipse Dominus in Euangelio,
" Nisi collapsum granum frumenti mortuum fuerit, solum manet. Sanctus autem Apostolus
" dicit (stultum enim uocat incredulum, & omnino ambigentem ac dicentem,) Quomodo fit resurrectio? quali uerò corpore uenient? & statim ad tales dicit: Stulte tu, quod seminas, non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et penitus ostendit Scriptura, lapsi grani, hoc est corporis sepulti, & non animæ resurrectionem fieri. Quomodo uerò anima ueniet sola? quomodo regnabit sola, quæ simul cum corpore operata est iustum aut malum? Erit enim contrarium, & non iustum iudicium. Quomodo autem consistet doctrina Marcionis de tribus principijs? Quomodo bonus reperietur, qui in mali partibus opus perficit, aut salutis, aut aliorum? Si enim non ipsius est mundus, demisit autem unigenitum suum in mundum, ut acciperet ex mundo alieno, quæ non ipse seminauit, neque fecit, reperietur aut aliena appetens, aut paupertatem sustinens, aut propria non habens, & ad aliena seipsum immittens, quo sibi acquirat quæ prius non habet. Quomodo uerò iudex in medio utriusque erit opifex? Deinde quos habebit ut iudicet? Si enim uasorum quæ à superno sunt, iudex præsidet, potens est super supernum: quandoquidem in medium suorum iudiciorum affert ea quæ superni sunt, uelut Marcioni placet. Et si omnino iudex est, iustus est. Ostendemus autem à nomine iusti, quod idem est bonum & iustum. Quicquid enim iustum est, hoc & bonum est. Nam ab eo quod bo-
Bonum & iustum idem est. nus est, bonum largitur iustè cum ueritate ei qui bona fecit: & nõ amplius erit ad bonum contrarius bono, secundum iustitiam bonum bono exhibens, & malo supplicium irrogans. Neque rursus bonus fuerit, qui malo bonam mercedem in fine dat, quum nõ pœnitentiam egerit,

A rit, etiamsi in præsenti oriri sinit solem suum super bonos & malos, & pluuiam suam exhibuerit, propter libertatem arbitrij in præsenti, tum bonis tum malis hominibus. Bona enim non amplius erit natura ac iusta eius qui malo mercedem salutis in futuro sæculo exhibet, & non potius odio habet malum ac prauum. At tertius inuentus ab ipso malus, si habet potestatem operandi mala, & roboris uim contra bonos in mundo, aut ex supernis, aut medij iusti, reperietur hic fortior duobus dijs qui à Marcione producuntur, quoniam potestatem habet rapiendi aliena. Et imbecilles de cætero iudicabuntur illi duo præter unum malum, qui non possunt resistere, ac defendere à rapiente ea quæ ipsorum sunt, & in prauitatem transmutante. Quin & rursus aliter considerabimus, quo inanis sapiētiæ ludibriū huius circulatoris deprehēdamus. Si enim omnino malus, malus est, rapit autem bonos à bono, & iustos à iusto, proprios uerò non rapit solos: inuenietur malus non amplius malus, ut qui bonos appetat, & uelut melioribus in iudicijs auxilium ferat. Si uerò & proprios iudicat, suppliciúmque de iniustis sumit, non amplius malus erit, qui malorum iudex existit. & inuenietur omnibus modis doctrina ipsius seipsam subuertens. Vnde autem ipsum esse acceperunt tria principia, rursus edissere. Quis uerò est qui his terminos constituit? Si enim unusquisque in proprio loco circumscribitur, non amplius perfecta tria comperientur circumscripta in quibusdam contentiuis locis. Comperietur autem id quod continet maius contento. Et quod continetur, non amplius Deus uocari poterit, sed potius contentiuus ille terminus. Si uerò etiam simul inter se congressi, unusquisque iuxta diuisionem proprium sortitus est locum, & quisq; in proprio existens, alteri non molestus est, neque incursionem facit, non amplius principia inter se contraria sunt, neque aliquod ipsorum malum reperietur, propterea quòd secundum iusticiam & quietem ac constantiam, proprio carent, & non ulterius procedere conantur. Si uerò malus à

B superno superatur, cogitúrque ac debellatur, ut qui diuisus sit & in proprio loco, cuius loci nihil ad supernum bonum pertinet, neque quicquam ab ipso possidetur, de his inquam, quæ hic in mali sunt loco, magis tyrannicus comperietur supernus, & non amplius bonus, qui proprium filium siue Christum demisit, ut aliena accipiat. Et ubi est terminus qui tria principia distinguit, iuxta huius impostoris doctrinæ rationem? Requiretur enim quartus quidam mansuetissimus, & tribus prudentior terminorum descriptor ac scientia præditus, qui mensuras unicuique distribuit, & tres illos pacificauit. Si uerò non seditionem inter se egerint, neque alius ad alterius res demittit, & hic quidem qui tria principia persuasit, inuenietur quartus, & sapientior & mansuetior. Sed & in proprio rursus loco quæretur, à quo in medium trium uenit, & unicuique partem sapienter discreuit, ut ne mutuò iniuriam facerent. Si uerò in his quæ unius sunt, opificis inquam, duo principia diuersantur, tum malus in opificis locis ac regionibus, tum boni ipsius Christus qui huc aduenit: non amplius ergo iudex & opifex solum reperietur, sed etiam bonus, ut qui concedat duobus, ut in propria ipsius faciant quod uolunt. Aut imbecillis comperietur, & non potens prohibere à proprijs alienos raptores. Si autem etiam minor potentia est, non amplius reperietur opificium consistens, sed defecit iam olim, dum diripitur quotidie, tum à malo ad propriam partem, tum à bono ad superna. Et ubi amplius opificium consistet ac stabilietur? Si uerò dicis, quòd tempore desinet, & possibile est hoc omnino desinere, per ipsius boni curam: non igitur bonus autor damni erit, qui non olim fecit quod postea bonum perficere putauit. neque tamen ab origine fecit, priusquam plures iniuria afficerentur, & à iudice detinerentur, atque infra maneret. Rursus porrò diuinam Scripturam non rectè intelligens, producit, & simplices decipit, peruertens Apostoli dictum: Christus nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis maledictio. & ‹‹

C inquit, Si fuissemus ipsius, non sanè quod suum erat, emisset: quum autem emerit in alienum ‹‹ mundum uenit, ut emeret nos, qui non eramus ipsius. Creatura enim eramus alterius, & ob id ipse nos emit in uitam suam. Ignorat autem omnino miser ille, quòd neque Christus maledictio facta, absit: sed maledictionem propter peccatum nostrum abstulit, ubi seipsum crucifixit, & factus est mors morti propter peccata nostra, & maledictio maledictioni ipse factus. Quapropter non est Christus maledictio, sed maledictionis solutio. Benedictio autem omnibus in ipsum uerè credentibus. Sic etiam redemit, non dixit emit. Neque enim ad alienum uenit, ut raperet aut emeret. Si enim emisset, non habens emisset: & uelut mendicus quæ non habebat acquisiuisset, & adeptus nos uendidisset, à quodam uidelicet fœneratore impulsus. Sed non habet sic res ipsa. Neque enim dixit, emit, sed redemit. Simile autem huic idem sanctus Apostolus dicit, Redimentes tempus, quia dies praui sunt. Et non dies emimus, neque ‹‹ precium pro diebus damus. Sed patientiam & cunctationem longanimitatis significans, hoc dixit. Quare uox Redemit, argumentum fideiussionis declarat aduentus carnalis pro nobis in mundum, quem suscepit, ut pateretur pro nobis, quum sit Deus afflictionum exors, manens in propria deitatis suæ indolentia. Et hoc ipsum quod suscepit pro nobis pati, non emens nos ab alienis, sed causam crucis pro nobis suscipiens, uoluntate, & non coactus necessitate. Vnde redarguitur per omnia Marcionis doctrina, & multa sunt quæ ad subuersionem artis ac tragœdiæ ipsius, ex pia cogitatione & rationabili apparitione procedunt in contradictione aduersus ipsum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipso scripta sunt, imò potius maliciose acta. Hic enim Euangelium secundum Lucam solum habet circuncisum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalem ipsius aduentum. Non solum autem principium resecuit

Christus maledictio factus.

Redimere tempus.

cuit ille, qui seipsum magis quàm Euangelium corrupit: sed etiam de fine ac medio multa ueritatis uerba rescidit, & alia præter ea quæ scripta sunt, apposuit. Solo autem usus est hoc charactere, Euangelio uidelicet secundum Lucam. Habet autem & epistolas sancti Apostoli decem, quibus solis utitur, non autem omnibus in ipsis scriptis, sed aliqua ex ipsis resecans, quædam uerò capita permutans. His uerò duobus libris utitur. Alia autem scripta à seipso composuit his qui ab ipso decepti sunt. Cæterum epistolæ quæ apud ipsum leguntur, sunt. Prima quidem ad Galatas. Secunda uerò ad Corinthios. Tertia ad Corinthios secunda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Thessalonicenses. Sexta ad Thessalonicenses secunda. Septima ad Ephesios. Octaua ad Colossenses. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenses. Habet autem & eius quæ ad Laodicenses dicitur, partes. Ex quo sanè charactere qui ab ipso seruatur, Euangelij ac Epistolarum Apostoli, ostendere possumus ex gratia Dei, ipsum esse deceptorem ac seductorem, & summè eum redarguere. Ex ipsis enim quæ ipse confitetur, citra ambiguitatem subuertetur. Ex ijsdem enim quæ adhuc apud ipsum sunt, reliquijs Euangelij ac epistolarum, ostendetur Christus intelligentia præditis non alienus esse à ueteri Testamento: & prophetæ quoque non alieni esse à Domini præsentia. Et quòd resurrectionem carnis Apostolus prædicat: & iustos prophetas nominat: & quòd sint inter eos qui seruantur, Abraam Isaac & Iacob. & omnia quæ sunt in sancta Dei Ecclesia salutaria, & sancta, & ex Deo firmata, tum in fide, tum in cognitione, & in spe atque doctrina. Apponam autem & eam tractationem quam feci cõtra ipsum, priusquam hoc meum opus aggrederer, quod per uestram fratres exhortationem facere sum aggressus. Ante annos multos perscrutans huius Marcionis excogitatam mendacitatem & deliram doctrinam, ipsos sanè prædicti libros quos possidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipsum dicitur Euangelium, & quod Apostolicum uocatur, decerpens, & iuxta seriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipsum redarguere possunt, pauimentum quoddam compositionis feci, consequenter positis capitibus & singulis locutionibus inscriptis, prima, secunda, tertia, & sic usque ad finem perueni. In quibus apparet, quod stulte contra seipsum adhuc has quæ restant, tum Saluatoris, tum Apostoli locutiones seruat. Aliquæ enim ex ipsis maliciose ab ipso immutatæ sunt, & non sicut habuit Euangelij secundum Lucam exemplar, & Apostoli characteris indicatio. Aliquæ uerò in natura sua restant, uelut Euangelium & Apostolus habet: & non ab ipso alteratæ sunt, uerùm ipsum redarguere possunt, per quæ ostenditur uetus Testamentum consonum esse nouo, & nouum ueteri. Aliæ uerò rursus locutiones eorundem librorum ostendunt Christum in carne uenisse, & inter nos perfectè hominem factum esse. Sed & aliæ rursus sunt quæ confitentur mortuorum resurrectionem, & Deum unum dominum omnium omnipotentem, ipsum esse creatorem cœli ac terræ, & omnium in terra conditorum: & neque adulterant Euangelij appellationem, neque tamen negant creatorem & opificem omnium, sed clare declarant eum quem Euangelicæ & apostolicæ prædicationis character confitetur. Et sunt ea quæ à nobis tractata sunt, in subiectis apposita.

Marcionis scripta. *Epiphanij pauimenti compositio contra Marcionem.*

Præfatio tractationis ac confutationis librorum Marcionis.

QVi cupit impostoris Marcionis adulteratas opiniones exactè cognoscere, & confictas eiusdem bestiæ artes perscrutari, is ne grauetur hunc collectum à nobis laborem legendo euoluere. Nam ex Euangelio apud ipsum recepto, ea quæ improbæ ipsius maliciei opponi possunt, collecta apposuimus, ut qui hunc laborem uersare uelint, hoc celeritatis exercitium habeant, ad peregrinas ac nouas excogitatas ab ipso dictiones ac locutiones confutandas. Stilus enim ipse Euangelium secundum Lucam indicat. Quum autem amputatus sit, & neq; principium, neq; medium, neq; finem habeat, uestimenti à multis tineis corrosi similitudinem præ se fert. Statim enim in principio omnia quæ ab initio à Luca tractata sunt, hoc est quod dicit: Quandoquidem multi aggressi sunt, &c. & quæ habentur de Elizabeth, & de angelo nuncium ferente Mariæ uirgini, & de Ioanne ac Zaccharia, & de genealogia natiuitatis in Bethlehem, & de baptismatis tractatione: hæc omnia resecuit ac transiliuit, & principium Euangelij hoc fecit, Anno decimoquinto Tyberij Cæsaris, &c. Hinc itaq; hic initiũ facit, & non iuxta seriem perseuerat, sed alia (uelut dixi) amputat, alia apponit, sursum ac deorsum non recta procedens, sed uersutè omnia circuiens. & sunt hæc. I. Abi & ostende te sacerdoti, & offer pro purgatione tua, uelut præcepit Moses, ut sit testimonium hoc uobis: pro hoc quod Saluator dixit, in testimonium ipsis. II. Vt autem sciatis quòd filius hominis potestatem habet dimittendi peccata in terra. III. Dominus est filius hominis etiam sabbathi. IIII. Iudam Iscarioth qui fuit proditor. Verùm pro Descẽdit cum ipsis, habet Descendit inter ipsos. V. Et omnis turba quærebat ipsum tangere. Et ipse attollens oculos suos. VI. Ad eundem modum faciebant prophetis patres uestri. VII. Dico uobis, tantam fidem neque in Israel inueni. VIII. Immutatum illud, Beatus qui non passus fuerit offendiculum in me. Habebat enim uelut ad Ioannem. IX. Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. X. Et ingressus in domum pharisæi, accubuit. Mulier autem illa peccatrix stãs retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & osculabat. XI. Et rursus hæc lachrymis rigauit meos pedes, & unxit, & osculata est. XII. Non habet, Mater ipsius & fratres ipsius: sed solũ, mater tua & fratres tui. XIII. Nauigantib. ipsis obdormiuit. Excitatus aũt, increpauit uẽtum

Lucæ Euangeliũ corruptũ.

A & mare. XIIII. Contigit autem inter eundum, turbæ cõstringebant ipsum, & mulier ubi te-
tigisset ipsum sanata est à sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me ali
quis. nam noui uirtutem à me processisse. XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit super ip-
sos. XVI. dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere.
XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipso, Elias & Moses in gloria. XVIII. ex nube uox,
Hic est filius meus dilectus. XIX. Rogaui discipulos tuos, dixit autem eo quòd non potue-
runt eijcere ipsum, & ad ipsos: O generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? XX. Filius e-
nim hominis, futurum est, ut tradatur in manus hominum. XXI. Neq; hoc legistis quod fe-
cit Dauid? intrauit in domum Dei. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: non habet autem,
& terræ: neq; habet, pater. Redarguitur autem: infrà enim habet, ita pater. XXIII. Dixit le-
gisperito, In lege quid scriptum est? & respondens post legisperiti responsionem dixit, Rectè fe
cisti, hoc fac & uiues. XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicũ, & uadet ad ipsum me-
dia nocte, petens tres panes. Igitur petite & dabitur. Quem enim ex uobis patrem filius petet
piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi? aut pro ouo scorpium. Si igitur uos qui mali estis, no
uistis dona bona, quanto magis pater? XXV. Resectum est de Iona propheta. Habet enim,
Natio hæc, signum non dabitur ipsi. Non autem habet de Niniue, & regina Austri ac Solomo-
ne. XXVI. Pro, præteritis iudicium Dei: habet, præteritis uocationem Dei. XXVII. Væ uo
bis qui ædificatis monumenta prophetarũ, & patres uestri occiderunt ipsos. XXVIII. Non
habet, propterea dixit Sapientia Dei, Mittã ad ipsos prophetas. Et de sanguine Zachariæ &
Abel, & prophetarũ, quòd requiretur ex generatione hac. XXIX. Dico amicis meis: Ne ti-
mete eos qui occidunt corpus: timete eum, qui postquã occidit, potestatem habet mittendi in
geennam. Non autem habet, Nónne quinq; passerculi duobus assibus ueneunt, & unus ex i-
B psis non est in obliuione positus coram Deo? XXX. Pro, confitebitur ipsum coram angelis
Dei: legit, coram Deo. XXXI. Non habet, Deus uestit gramen. XXXII. Vester autem pa-
ter nouit quòd indigetis his, carnalibus scilicet. XXXIII. Quærite autem regnũ Dei, & hæc
omnia adijcientur uobis. XXXIIII. Pro pater uester, pater habet. XXXV. Pro secũda aut
tertia uigilia, habet uespertinam uigiliam. XXXVI. Veniet dominus serui illius, & disseca-
bit ipsum, & partem ipsius cum infidelibus ponet. XXXVII. Ne fortè pertrahat te ad iudi-
cem, & iudex tradat te exactori. XXXVIII. Amputatum est ab hoc, uenerunt quidã annun-
ciantes ipsi de Galilæis, quorum sanguinem cõmiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorum, usque-
quò dicit de decem & octo in Siloam mortuis in turri. Et nisi resipueritis, usq; ad parabolã fici,
de qua dixit, agricola, donec fodero & misero stercora, & si non fecerit, excinde. XXXIX. Hãc
ad filiam Abraam, quam alligauit satanas. XL. Amputauit rursus, Quum uideritis Abraam
& Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: pro hoc uerò fecit, quum omnes iustos ui-
deritis in regno Dei. Vos autem expelli foras: fecit, uos aũt detineri foris: illic erit fletus & stri-
dor dentium. XLI. Rescidit rursus, Venient ab Orientibus & occidentibus, & accumbent in
regno Dei. Et hoc, Postremi erunt primi. Et hoc, Accesserunt pharisæi dicẽtes, Exi & uade, quia
Herodes uult te occidere. Et hoc, dixit, Ite & dicite uulpeculæ illi: usquequò dixit, Non est pos-
sibile prophetam perire extra Hierusalem. Et hoc, Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophe
tas, & lapidas missos. Et hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. Et hoc, Relinqui-
tur uobis domus uestra. Et hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. XLII. Rur-
sus rescidit parabolam omnem duorum filiorum, eius qui accepit partem bonorum paterno-
rum, & alterius. XLIII. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei an-
nunciatur, & quilibet in ipsum uim facit. XLIIII. De diuite & Lazaro, paupere ac mendico,
C quòd delatus est ab angelis in sinum Abrahæ. XLV. Nunc autem hic solatio fruitur idẽ La-
zarus. XLVI. Dixit Abraam, Mosen habent & prophetas, audiant ipsos. alioqui neq; exci-
tatum ex mortuis audiẽt. XLVII. Rescidit hoc, Dicite inutiles serui sumus, quod debuimus
facere, fecimus. XLVIII. Quando occurrerunt decem leprosi, rescidit multa, & fecit, demisit
ipsos dicens, Ostendite uos sacerdotibus. & alia pro alijs fecit dicẽs, Multi leprosi erant in die-
bus Helissæi prophetæ, & non mundatus est nisi Neeman Syrus. XLIX. Venient dies quan-
do concupiscetis uidere unam diem filij hominis. L. Dixit quis ad ipsum, Magister bone,
quid faciendum mihi ut consequar uitam æternam? Ipse uerò dixit, Ne me dixeris bonum, u-
nus est bonus Deus: apposuit, pater. & pro, præcepta nosti, dicit Præcepta noui. LI. Factum
est quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat: Iesu fili Dauid miserere mei. Et quando
sanatus est, dicit, Fides tua te saluum fecit. LII. Amputauit hoc, Quum assumpsisset Iesus
duodecim dixit, Ecce ascendimus Hierosolyma, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt
per prophetas de filio hominis, tradetur, occidetur, & tertia die resurget. Hæc omnia amputa-
uit. LIII. Rescidit caput de asino & Betphage, & de ciuitate ac templo: quod scriptum e-
rat, Domus mea domus orationis, & uos fecistis eam speluncam latronum. LIIII. Et quæ-
siuerunt inijcere in ipsum manus, & timuerunt. LV. Rursus amputauit parabolam de ui-
nea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, Lapidem quem reprobauerunt ædifican-
tes. LVI. Rescidit hoc, Quòd autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit circa rubum,
quum dicit Dominum Deum Abraam & Isaac & Iacob. Deus autem est uiuentium, & non
mortuorum. LVII. Non habet hæc, Quòd autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit,

dicens Deum Abraam, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deũ uiuentium. LVIII. Rursus resecuit A
hoc, Pilus ex capite uestro non peribit. LIX. Rursus rescidit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes, & cætera quæ sequuntur usq; ad, Vt impleantur omnia quæ scripta sunt. LX. Collocutus est cum militum imperatoribus, quomodo ipsum traderet ipsis. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, Abite & præparate ut edamus pascha. LXII. Et accubuit, & duodecim Apostoli cum eo, & dixit, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscum antequam patiar. LXIII. Rescidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipsum donec cõpleatur in regno Dei. LXIIII. Resecuit hoc, Quando misi uos, nunquid defuit uobis? & quæ sequuntur usq;, & hoc quod scriptum est, oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est. LXV. Distractus est ab ipsis fermè ad lapidis iactum, positisq; genibus orabat. LXVI. Et appropinquauit ut osculareturipsum, & dixit. LXVII. Rescidit quod fecit Petrus, quando percussit & amputauit auriculam serui pontificis. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipsi, cædentesq; & percutientes dicebant, Vaticinare quis est qui te percussit? LXIX. Apposuit post hoc, Hunc deprehendimus peruertentem gentem, & destruentem legem & prophetas. LXX. Additio est post iubentem tributa non dare, & auertentem mulieres ac liberos. LXXI. Et quum uenissent in locum qui dicitur Caluariæ locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt uestes ipsius, & obscuratus est sol. LXXII. Rescidit hoc, Hodie mecum eris in paradiso. LXXIII. Et quum clamasset uoce magna, expirauit. LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem exciso. LXXV. Et reuersæ mulieres, quieuerunt sabbato secundum legem. LXXVI. Dixerunt illi in ueste splendida, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? surrexit: Recordamini quæ dixit, quum adhuc uobiscum esset, quod oportet filium hominis pati & tradi. LXXVII. Rescidit hoc quod dictum est ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, ô stulti ac tardi ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt prophetæ. Nónne hæc oportuit pati? Et pro hoc, quæ loquuti sunt prophetæ: fecit, quæ loquutus sum uobis. reprehenditur autem, eo quòd quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. LXXVIII. Quid turbati estis? Videte manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me uidetis habere. Quin & hæc insuper coniungimus contra prædictum hæresiarchã, ad id quod à nobis contra ipsum perfectũ est opus, quæ uidelicet apud ipsum rursus inuenimus, uelut in ultronea existimatione epistolarum Pauli Apostoli, non omnium, sed aliquarum. quarum in fine totius tractationis nomina à nobis posita sunt, uelut Apostolicus liber apud ipsum appellatus habet, ita ut & ipsæ pro consueta illius malicia mutilatæ sint. uelut etiam in proposito nominato Euangelio reliquiæ ueri Euangelij, si uerum dicere oportet, habentur, & tamen omnia fraudulenter commentus adulterauit ac corrupit. B

Apostolicus liber Marcionis.

Ex Epistola ad Romanos, quarta apud ipsum, inter Apostolicas uero apud nos prima.

I. QVicunq; iniquè & sine lege peccauerunt, iniquè etiã & sine lege peribunt. I. Et quicunque in lege peccauerunt, & per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti apud Deũ sunt, sed factores legis iustificabuntur. II. Circũcisio quidẽ iuuat, si legẽ feceris. Si uerò transgressor legis fueris, circũcisio tua præputiũ facta est. III. Habentẽ formationẽ cognitionis & ueritatis in lege. IIII. Adhuc enim Christus quũ nos essemus debiles, adhuc iuxta tẽpus pro impijs mortuus est. V. Quare lex quidẽ sancta, & mandatum sanctũ & iustũ & bonum. VI. Vt iustificatio legis impleretur in nobis. VII. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Ex epistola ad Thessalonicenses prima, apud ipsum quinta, apud nos octaua. Et ad Thessalonic. secunda, apud ipsum sexta, apud nos nona, nihil adscripsimus. C

Ex epistola ad Ephesios ipsi septima, nobis quinta.

I. MEmentote quod uos quondam gentes, qui uocabamini præputium, ab ea quæ appellatur circũcisio in carne per manũ facta, eratis tẽpore illo sine Christo, abalienati à cõuersatione Israel, & alieni à testamentis promissionis, spẽ non habẽtes, & impij in mundo. Nunc autem in Christo Iesu uos, qui aliquando eratis procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra qui fecit utraq; unum, &c. II. Quapropter dicit, Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. III. Huius rei gratia, relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carnem unam: citra uocem uxori.

Ex epistola ad Colossens. octaua ipsi, nobis septima.

I. NE igitur quis uos iudicet in esu aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum.

Ex epistola ad Philemonem, nona apud ipsum, apud nos decimatertia. & ad Philippenses, decima ipsi, apud nos sexta, nihil excerpsimus. Ex epistola ad Laodicenses, quæ apud ipsum est undecima.

I. VNus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omniũ, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus.

Ex

A *Ex epistola ad Galatas prima apud ipsum, quarta apud nos.*

DIscite quòd iustus ex fide uiuet. Quicunque enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui ue- I.
rò fecerit ipsa, uiuet in ipsis. II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promissione est, per liberam est. III. Testor autem rursus, quòd homo circuncisus debitor est ut totam legem impleat. IIII. Pro, modicum fermentum totam massam fermentat: fecit, adulterat. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, indignationes, cõtentiones, seditiones, hæreses, cædes, ebrietates, comessationes: quæ prædico uobis, quemadmodũ & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæredes non erunt. VII. Qui uero Christi sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. VIII. Neque enim qui circunciduntur, ipsi legem seruant.

Ex epistola ad Corinthios prima, quæ & illi & nobis secunda est.

SCriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reijciam. I.
II. Quo uelut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino glorietur. III. Principum mundi huius qui abolentur. IIII. Scriptum est enim, Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominũ quod sunt uanæ. V. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. VI. Non scitis, quòd qui adhæret scorto, unum corpus est: erunt enim (inquit) duo in carnem unam. VII. Immutate. nam pro in lege, dicit, in Mosis lege. Ante hoc uerò dicit, Nónne & lex hæc dicit? VIII. Num boues curæ sunt Deo? IX. Non enim uolo uos ignorare fratres, quòd patres nostri sub nube erant, & omnes per ma-
B re transierunt, & omnes eundem spiritualem cibum comederunt, & omnes eundem spiritualem potum biberunt. Biberunt enim ex spirituali sequente petra, petra uerò erat Christus. sed non in pluribus ipsorum complacitum est ipsi. Hæc autẽ figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodũ & illi cõcupiuerunt. Neque simulachrorũ cultores sitis, sicut quidam illorũ, uelut scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendũ. Neque tentemus Christum. usquequò dicit, Hæc aũt figuratè contigerunt illis, scripta uerò sunt nobis, &c. X. Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatũ sit, aut aliquid simulachris immolatũ sit? Imò quod quæ immolant, dæmonijs immolant, & non Deo. Apposuit aũt Marcion uocẽ, templo immolatũ. XI. Vir non debet comã nutrire, cùm gloria & imago Dei sit. XII. Sed Deus contemperauit corpus. XIII. Erroneè, sed in Ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, aliter aũt propter legem. XIIII. In lege scriptum est, In alijs linguis & labijs alijs loquar ad populũ hunc. XV. Mulieres in ecclesiis sileant. Non enim permissum est ipsis loqui, sed subditæ sint, uelut etiam lex dicit. XVI. De resurrectione mortuorũ. Notum aũt uobis facio fratres Euangelium, quod annũciaui uobis. Et, Si Christus nõ surrexit, uana est, &c. Sic prædicamus, & sic credidistis, quod Christus mortuus est, & sepultus, & surrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Deuorata est mors in uictoriam.

Ex epistola ad Corinthios secundã, & ipsi & nobis tertia.

QVotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiam, quapropter & per ipsum, I.
Amen Deo. II. Non enim nosipsos prædicamus, sed Dominum Iesum Christum, nos autem seruos uestros propter Iesum Christum, quoniam Deus est qui dixit, è tenebris lucem illucescere. III. Habentes autem eundem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam
C loquimur: rescidit, Iuxta id quod scriptum est. Hæc est adulterata Marcionis compositio, quæ habet quidem stilum & figuram Euangelij secundum Lucam, & Pauli Apostoli non totum, non omnium ipsius Epistolarũ, sed solum eius quæ est ad Romanos, & ad Ephesios, & ad Colossenses, & ad Laodicenses, & ad Galatas, & ad Corinthios primæ ac secundæ, & ad Thessalonicenses. Item primæ & secundæ ad Timotheum, & ad Titum, & eius quæ est ad Hebræos. quæ feruntur apud ipsum, uelut quæ non plenæ sint, sed adulteratæ. Vndiquaque autem eadem cõpositio maliciosè deprauata est, & in quibusdam dictionibus ascititiam additionem habet, non ad utilitatem, sed ad deteriores ac nociuas nouas dictiones contra sanam fidem, ex eiusdem stupidæ bestiæ mente. Hæc uerò à nobis elaborata sunt, ac tractata ex prædicta apud ipsum scriptura, Apostoli & Euangelij secundum Lucam. Porrò sciant omnes qui eiusdem errori contradicere uolunt, quod immutata quidem uerba per maliciam, apposita sunt. Quæ uerò non habentur in proprijs locis, rapta sunt per ipsius temeritatem. Hæc enim sola putauit bestialis ille contraria esse. In hoc itaque contradicemus confictæ eiusdem uersutiæ. & tertio loco nobis studium erit ut colligamus quæ apud ipsum & apud nos inuenta sunt, conuenientia & indicationem habentia aduentus Saluatoris in carne, & testimonia consonantiæ noui Testamenti ad uetus, & confessiones filij Dei, in Euangelio confitentis Deum creatorem cœli & terræ, ipsumque esse eum qui loquutus est in lege ac prophetis. Proprium autem hunc esse suum patrem. Et hæc quidem est prædicti argumenti nostri compendiaria memoriæ gratia scholijs illustrata ex Marcionis exemplaribus cõpositio, ad uerbum uelut pauimentum à nobis cõscripta. Quo uerò non ea quæ difficilia intellectu sunt, apud quosdam tenebricosa & ignorata habeantur, rursus numeros inscriptionum, primi inquam & secundi ac tertij capitis iuxta seriem propo-

proponam, & interpretabor ob quam causam unaquæque locutio delecta est, & huc translata. A Incipiam autem rem hoc modo.

Scholium primum ex Euangelio apud Marcionem.

ABi & ostende te sacerdoti, & offer pro purgatione tua uelut præcepit Moses, ut sit testimonium hoc uobis. Confutatio I. Quomodo potest Dominus qui contra legem, & contra Deũ legis suam doctrinam habet, uelut tu dicis, dicere his qui ab ipso curantur, leproso inquam, Abi & ostende teipsum sacerdoti? Quum enim sacerdoti dicat, legis sacerdotium non reprobat. Et offer pro purgatione tua: etiamsi rescideris donum, apparebit ex uoce offer, quòd de dono loquitur. pro purgatione tua, uelut præcepit Moses: Si enim Mosis præceptum fieri consulit, non reprobat neque blasphemat Deum legis, sed confitetur, ipsum & patrem suum Deum legem Mosi dedisse. Peruertisti autem uerba ô Marcion, dum pro, in testimonium ipsis: dicis, testimonium uobis. Et hoc palàm mentitus es contra caput tuum. Si enim testimonium uobis dixit, testem seipsum fecit, quòd non uenit ad destruendum legem aut prophetas, sed ad implendum. Scholium II. Vt autem sciatis quod potestatem habet filius hominis dimittendi peccata in terra. Confutatio II. Si igitur filium hominis seipsum uocat, non negat ipse unigenitus incarnationem, & frustra apud te cantatur, quod in existimatione apparuerit. Et si habet potestatem in terra, non aliena est terra à creaturis eius, ac patris ipsius. Scholium III. Dominus est filius hominis etiam sabbati. Confutatio III. Duo statim simul, & filium hominis, & Dominum sabbati, seipsum Saluator confitetur, docens ut ne Sabbatum alienum à sua creatione putetur, etiamsi postremum filius hominis ab aduentu in carne uocatus sit. Scholium IIII. Iudam Iscarioten qui fuit proditor. Verùm pro descendit cum ipsis, habet, Descendit inter ipsos. Confutatio IIII. Iudas Iscariotes, qui fuit proditor, cuius dic? B omnino eius qui comprehensus est, insuperq; crucifixus, & multa passus. Quomodo igitur comprehensus crucifigitur, qui sub tactum non cadit, uelut tu dicis ô Marcion? Apparentiam enim esse dicis. redarguetur autem opinio tua, eo quòd scriptum est Iudas proditor. prodidit enim ipsum, & tradidit in manus hominum, suum Dominum. Nihil autem prodest tibi quod dicis, descendit inter ipsos, pro cum ipsis. Non enim potes apparentiam ac uisum decernere, eum qui postea apud te sub tactum cadere ostenditur. Scholium V. Et omnis turba quærebat ipsum tangere. & ipse attollens oculos suos, &c. Confutatio V. Quomodo rursus turba poterat tangere eum qui tactum non habet? Quales uerò oculos sustulit ad cœlos, qui ex carne non erat compactus? Imò hæc dixit, ut ostendat, quod mediator Dei & hominum homo Christus Iesus habens utraque, ex hominibus quidem carnem, ex Deo uerò patre inuisibilem essentiam. Scholium VI. Secundum eundem modum faciebant prophetis patres uestri. Confutatio VI. Si prophetarum meminit, non negat prophetas. Si damnat prophetarum cædem, & improperat occisoribus ac persecutoribus ipsorum, non alienus à prophetis est, sed Deus ipsorum est, qui ipsos fecit. Scholium VII. Dico uobis, tantam fidem neque in Israel inueni. Confutatio VII. Si neque in Israel tantam fidem inuenit, uelut in Centurione à gentibus progresso, igitur non uituperat fidem ipsius Israel. Si enim aliena à Deo fuisset, & non ipsius ac patris eius, non utiq; fecisset huius laudem. Scholium VIII. Immutatum illud, Beatus qui non passus fuerit offendiculum in me. Habet enim uelut ad Ioannem. Confutatio VIII. Siue ad Ioãnem habuerit, siue ad ipsum Saluatorem, beatos prædicat eos qui nõ offendiculum patiuntur siue in ipso, siue in Ioanne, ut ne, quæ non audiant ab ipso, sibijpsis fingãt. Habet autem maiorem speculationem, ob quam dixit Saluator: Vt ne enim quis maiorem inter natos mulierum ab ipso positum Ioannem, etiam ipso Saluatore maiorẽ putaret, eo quòd C etiã ipse ex muliere natus est, cauet, & dicit hoc, Et beatus est quicunq; non fuerit passus offendiculũ in me. Vnde dicit, Qui uerò minor est in regno Dei, maior ipso est. Erat enim Saluator tempore iuxta natiuitatem de carne minor ipso semestri temporis spacio: maior autem in regno, nimirum ut Deus ipsius. Venit enim unigenitus, ut nihil in occulto loqueretur, aut quid contra propriam prædicationem mentiretur. Dicit enim, In occulto loquutus sum nihil, sed cũ dicendi libertate. Veritas enim est: uelut dicit, Ego uia & ueritas. Neq; igitur uia errorem habet, neq; ueritas occultans seipsam, mendacium loquitur. Scholium IX. Hic est de quo scriptũ est, Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciem tuam. Confutatio IX. Si cognoscit unigenitus Dei filius Ioannẽ, ac prænoscit, prænoscens autem ostendit uolentibus scire uirtutẽ. quod hic est de quo scriptũ est, Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam. Ergo qui scripsit & dixit, Mitto angelũ meũ ante faciẽ, Deus æternus qui in prophetis & in Lege loquutus est, nõ alienus erat à proprio Iesu Christo. Mittit enim angelũ suũ ante faciẽ ipsius, ante faciem filij ex patre honorati. Non enim misisset angelũ suũ alieno inseruiturum, siquidẽ contrarius ipsi erat, iuxta tuã ô Marcion opinionẽ. Schol. X. Et ingressus in domũ pharisæi, accubuit. Mulier autem illa peccatrix stans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & osculabatur. Confut. X. Vox ingressus, corpus ostendit. domum enim indicat, & corporis mensuram. Et accumbere nullius est quàm corpus habentis, magnitudine præditum ac discumbens. Et mulierem rigare lachrymis pedes, non imaginarios, neque apparentes ostendit. unxit enim, & rigauit, & osculata est, contactum corporis sentiens. Scholium XI. Et rursus, Hæc lachrymis rigauit meos pedes, & unxit, & osculata est. Confut. XI. Vt ne putes ô Marcion, solũ putari apud homi-

Minor in regno Dei quis sit.

A homines, mulierem peccatricem pedes Saluatoris rigasse & unxisse, ac osculatam esse, ipse Saluator confirmat, non per apparentiam hæc facta esse docens, sed ex ueritate, ad redarguendū pharisæum, & te Marcionem, & eos qui tecum sentiunt, affirmans ac dicens: Hæc pedes meos unxit & osculata est. Quales uerò pedes, quàm eos qui ex carne & ossibus ac reliquis constant? Scholium XII. Non habet, Mater ipsius & fratres ipsius, sed solum, Mater tua & fratres tui. Confutatio XII. Etiamsi superiora resciderís, ô Marcion, Euangelij uerba, quo facias Euangelistam non suffragari dictioni à quibusdam relatæ, nempe, mater tua & fratres tui: non potes transgredi ueritatem. cur enim non multas dixit matres? cur non multas dixit patrias? Quot quàm multa dicunt de Homero? alij quidem Aegyptium dicentes, alij Chium, alij Colphonium, alij Phrygem, alij Smyrnæum, Meletis & Critheidis: Atheniensem uerò ipsum Aristarchus pronunciauit. Alij Lydum, Mæonis: alij Cyprium, Propodiadis, ex uicinia in ambitu circa Salaminios: & quidem hominem. Verùm propterea quod in multis fuerat patrijs ac urbibus, ideo multos ad diuersam narrationem impulit. Hic uerò de Deo dicentes, & Christo, non multas opinati sunt esse matres, sed unam quæ reuera ipsum genuit: & non multos fratres, sed filios Ioseph ex altera ipsius uxore: & non poteris contra ueritatem armari. Et ne te seducat sermo quem dixit Dominus, Quæ est mea mater, & qui fratres? Non enim negans matrem hæc dixit, sed intempestiuitatem euertens eius qui dixit hoc, tanta turba circumstante, & ad salutarem ipsius doctrinam profusa, & ipso circa sanationes ac prædicationem occupato. Auocatio enim esse uidebatur hoc à susceptis negotijs, quod hic impediebat ipsum, dum dicebat, Ecce mater tua & fratres tui: tantum abest ut de hoc gauisus fuerit. Non quod ignorarit uenisse ipsos antequam audiret, sed quod prænosceret quod foris starent: alioqui cum increpatione intempestiuam illius uocem compescuisset, quemadmodum etiam

Homeri patria ambigua.

B ad Petrum aliquando dixit: Discede à me satana, quia non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Scholium XIII. Nauigantibus ipsis obdormiuit: Excitatus autem, increpauit uentum & mare. Confutatio XIII. Quis dormiuit? dic. De deitate non audebis dicere. Si uerò etiam dixeris, contra caput tuum phanatice blasphemiam eructabis. Cuique uerò manifestum est, quod is qui in ueritate homo fuit, somno opus habens propter corporis necessitatem obdormiuit. Qui enim ipsum excitarunt, non apparentiam uidebant, sed ueram hominis incarnationem. Profectò manibus mouentes & clamantes testantur quod ipsum excitarunt. exurgens enim inquit, qui dormijt carnem gestans Deus, quiq; de cœlo descendit, & carnem propter nos induit, excitatus quidem est uelut homo, increpauit autem mare uelut Deus, & tranquillitatem fecit. Scholium XIIII. Contigit autem inter eundum, turbæ constringebant ipsum, & mulier ubi tetigisset ipsum, sanata est à sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me aliquis, nam noui uirtutem à me egressam esse. Confutatio XIIII. Interim dum ipsi irent, inquit, & nondum ipse iret: ut ne aliter figures ipsum extra consequentiam eorum qui iter faciunt. Verùm illud, Turbæ constringebant ipsum, indicat quod turbæ non potuissent constringere spiritum. Mulier ubi tetigisset ipsum, non aerem tetigit, sed contactum humanum. Quo enim ostenderet, quod non solùm apparentia contactus corporis sui à muliere factus esset, docet dicens, Quis me tetigit? nam noui uirtutem à me exijsse. Scholium XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit super ipsos. Confutatio XV. Si sustulit oculos in cœlum, & benedixit super ipsos, non in apparentia habuit oculorum & aliarum partium figuras. Scholium XVI. Dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere. Confutatio XVI. Si filium hominis & pati & occidi oportere seipsum cōfitetur unigenitus Dei filius, contra te est ascia hæc, exscindens omnem radicem tuam, ô ex spi-

C nis nate Marcion, & nubes aqua carens, arborq; infrugifera, ac autumnalis. Nam & rursus dicit, & post tres dies resurgere. Quid uerò resurgere dicit, quàm hoc quod passum est & sepultum in monumento? Apparentia autem, siue uentus aut spiritus, aut imaginatio, funerationem ac sepulturam non susceperit, nec resurrectionem. Scholium XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipso, Elias & Moses in gloria. Confutatio XVII. Fortassis arbitror per hæc uerba falx apud sanctum Zachariam contra te ô Marcion expressa est, omne tuum contra legem ac prophetas excogitatum mendacium exscindens. Quandoquidem enim reprobaturus eras legem & prophetas, alienos ipsos asserens à Saluatore, & gloria ipsius ac diuina doctrina, ambos duxit secum in propria sua gloria, & ostendit suis discipulis, & discipuli nobis & mundo: hoc est omni homini uolenti uiuere, ut per primum uelut per asciam, tuas exscindat radices. per secundum uerò, uelut per falcem uerbi ueritatis, resecet ramos tuos, cicutam & lethalem ac uiscosum blasphemiæ succum hominibus producentes. Si enim alienus esset Moses à Christo, cui olim lex concredita est, & si prophetæ alieni essent, non sanè ipsis cum ipso in propria gloria sua reuelasset. Vide enim miraculum quod neq; in monumento hos ostendit, neque circa crucem, sed quando partem gloriæ suæ uelut in arrabonem nobis reuelauit, tunc sanctos, Mosem inquam ac Heliam, simul secum duxit, quo cohæredes ipsos regni sui ostenderet. Scholium XVIII. Ex nube uox, Hic est filius meus dilectus. Confutatio XVIII. Omnibus sanè manifestum est, quod nubes non est suprema, neque supra cœlum existit: sed in creatura iuxta nos, unde uox ad Saluatorem delata est. Si itaque pater & in nube loquitur, ostendens discipulis filium suum, non alius est opifex quàm idem ille qui etiam per nubem proprio filio testimonium præbuit, & non solùm eorum quæ supra

cœlum

cœlum sunt, Dominus est, uelut tu dicis. Schol. XIX. Rogaui discipulos tuos, dixit autem eo A quòd non potuerunt eijcere ipsum, & ad ipsos: O generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? Confutatio XIX. Quàm diu, temporis aduentus in carne significationem habet. Et, O generatio incredula, uelut prophetæ in nomine ipsius diuina signa fecerint ac crediderint, quemadmodum Helias & Helissæus, atq; alij fecisse comperiuntur. Scholium XX. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. Confutatio XX. Filij hominis, & tradendi in manus hominũ, apparentia non existimationis neq; imaginationis est, sed corporis & membrorum conspectus. Schol. XXI. Neq; hoc legistis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. Confutatio XXI. Domum Dei dicit domũ fixorum tentoriorum, factorũ à Mose. Non ignominia afficit legem, neque Deũ qui loquutus est in lege. Deum enim ipsum dicit qui est ipsius pater, aut ipse unigenitus. Solet enim Trinitas, Pater & Filius ac Spiritus sanctus operari in lege & prophetis, & Euangelijs atque Apostolis. Schol. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: non habet autem, & terræ: neq; habet, pater. Redarguitur autem: infrà enim habet, Ita pater. Confutatio XXII. Gratias agit Domino cœli, siue detraxeris uocem terræ, siue resecueris uocem pater, ut ne patrem suum ostendas, ô Marcion, Christum dicere ipsum opificem. Manent enim ueritatis membra uiuentia. Nam uelut in reliquijs per obliuionem siuisti ô Marcion, Ita pater. Ostenditur itaque omnino proprio patri gratias agere Christum, & ipsum cœli Dominum appellare. Et multa est mentis tuæ uesania, quæ non intelligit ueritatis libertatem. Scholium XXIII. Dixit legisperito, In lege quid scriptum est? & respondens post legisperiti responsionem dixit, Rectè dixisti, hoc fac & uiues. Confutatio XXIII. Quum ueritas sit filius Dei, neminem seducit de uita interrogantem: propter hominum enim uitam uenit. Quum itaque ipsi uitæ cura sit, & seruãti legem uitam esse ostendat, & eum qui secundum legem respondit, rectè dixisse pronunciet, & sic, fac & uiues, dicat: quis adeò stupidus fuerit, ut credat quidem Marcioni blasphemanti in Deum, qui & legem & Euan- B gelij gratiam hominibus largitus est, simul autem cum ipso abducatur, qui neq; ex lege, neq; ex Spiritu sancto aliquid doctrinæ habet. Scholium XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicũ, & uadet ad ipsum media nocte petens panes tres. Ergo petite & dabitur. Quẽ enim ex uobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi? & pro ouo scorpium? si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? Confutatio XXIIII. Redarguitur impostoris huius uitæ superstitio. Non enim propter continentiam ipsi uita instituta est, neque propter mercedem bonam, ac spem certaminis, sed ob impietatem & falsæ opinionis malignitatem. Docet enim hic animatis non uesci, pronuncians reos esse iudicij eos qui carnem edunt, uelut qui animas edant. Stultum est autem hoc totum. Non enim carnes anima, sed in carnibus anima. Et neq; animarũ in animalibus dicimus esse eam dignitatem quæ in hominibus est, sed animam ad hoc solum ut animal uiuat. Putat autẽ miser ille, unà cum alijs idẽ sentientibus, quod eadẽ anima & in hominibus & in brutis est. Hoc ipsum enim multæ erroneæ hæreses frustra sentiunt. Nã & Valentinus & Colorbasus, Gnosticiq; omnes ac Manichæi, transitus animarũ de corporibus ad corpora esse pronunciant in hominibus cognitionẽ non habentibus, uelut ipsi ex fabulamento quodam confingunt. Has enim dicunt peruagari, & singulorũ animantium corpora pertransire, donec cognitionẽ assequutæ fuerint, atq; sic purgatæ ac resolutæ ad cœlestia transmigrarint. Et primùm quidem redarguitur tota ipsius uana fabulæ confirmatio. Horum enim certitudinem nemo alius nosse potest, præter Dominũ nostrum Iesum Christum, qui propter ouem deperditam uenit, hoc est propter hominum animas. Qui earundem curam habens, & animaliter & corporaliter corporis atque animæ dominium obtinet: & hanc uitam & futuram exhibet: ut qui mortuum Lazarum & filiũ uiduę, & filiã principis Synagogæ à mortuis suscitauit, non in malum ipsos ferens, uelut ipsi cor- C pus carcerem esse docent: sed bonum faciens ac sciens, quod & perseuerantia hic in carne ab ipso decreta est, & futura carnis & animæ resurrectio. Et si rursus nouisset quod una anima in brutis & hominibus est, uenit autem ut animæ salutem procuraret: non oportebat ipsum ubi unum mundasset à dęmonio uexatum, illum uidelicet qui à monumentis egrediebatur, iubere ut dæmones discederent, & duo milia porcorum occiderent, si æquales essent animæ hominum ac porcorum. Quomodo enim unius curã gerens, bis mille perdidisset? Si uerò rursus uelut serpens obliquè incedens comminiscitur ac dicit, quod dissoluit ipsos à corporibus ut sursum scanderent: oportebat Lazarũ solutum à corpore non rursus reuerti in corpus, imò etiam illum ipsum à dæmonio uexatum soluere uincula corporis. At non sic fecit. Sed potius præuidit sic corporis utilitatis gnarus. Concidit doctrinæ tuæ ratio de anima ô Marcion, itemq; illorum qui à te & ab alijs sectis originem ducunt. Cæterùm de simulata uitæ tuæ conuersatione rursus dicam, propterea quod dicis malum & illicitum esse carnibus uesci. Redarguit autem te Saluator, plus te sciens, & quod melius est dicens ab eiusmodi dicto. Dicit enim, A quo petet filius piscem, num serpentem dabit ipsi? aut pro ouo scorpium? Et postea dicit: Si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona dare filijs uestris, quanto magis Pater uester cœlestis? Si itaq; bona dona uocauit piscem & ouum, non malum est quod ex Deo datum cũ gratiarum actione accipitur. Et sic undiquaq; improbitas tua confutata est. Schol. XXV. Resectum est de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, signum non dabitur ipsi. Non habet autem de Niniue, & regina Austri ac Solomone. Confutatio XXV. Et in his quæ resecare uideris,

Animatorũ esu abstinuit Marcion.

Animarum hominum ac brutorum diuersitas.

A uideris, non potes ô Marcion occultare ueritatem. Etiamsi enim detraxeris de Iona propheta, qui dispẽsationem mysterij ipsius Saluatoris significat: detraxeris item de regina austri ac Solomone, & salutare Niniues documentum, & Ionæ prædicationem: tamen ipse propositus Saluatoris sermo te redarguit. Dicit enim, Natio hæc signum petit, & signum non dabitur ipsi, uelut generationes quæ ipsam præcesserunt signis à Deo de cœlo dignæ factæ sunt. Sic Helias signum fecit per ignem qui de cœlo descendit, & sacrificiũ arripuit. Et Moses secat mare, & pungit petram, ac prolicit aquam, & manna de cœlo producit. Et Iesus Naue solem ac lunam stare facit. Et quamuis omnibus modis occultet impostor ille quæ scripta sunt, nihil lædet ueritatẽ, sed seipsum à ueritate abalienat. Scholium XXVI. Pro, præteritis iudicium Dei: habet, præteritis uocationem Dei. Confutatio XXVI. Vnde non redargueris? Vnde contra te colligi poterit testimonium? prima enim concinunt posterioribus, dum malitia tua redarguitur. Si enim dixerit, continetis traditiones seniorum uestrorum, & præteritis misericordiam & iudicium Dei: disce à quo tempore ipsos accusat quòd hoc faciunt. Quando uerò traditio & inuentio seniorum ipsos contigit? Nimirum Dauidis quidem post reditum ex Babylone, Acibæ uerò etiam ante captiuitatem Babylonicam facta est. Filiorum autem Assamonæi, temporibus Alexandri & Antiochi ante aduentum Christi centum nonaginta annis. Itaque & ab eo tempore per legem erat uocatio, & per prophetas misericordia. & undiquaque circulatorius sermo tuus concidit. Scholium XXVII. Væ uobis, quia ædificatis monumenta prophetarum, & patres uestri occiderunt ipsos. Confutatio XXVII. Si prophetarum curam gerit, eis qui occiderunt ipsos improperans, nõ alieni ab ipso fuerunt, sed serui & præparatores aduentus eius in carne, qui & testimonium præbuerunt nouo Testamento. Moses quidem dum dicit, Prophetã uobis excitabit Dominus Deus ex fratribus uestris sicut me. Et ante ipsum Iacob dicens, Ex germine fili mi Iuda prodijsti, reclinatus dormiuisti ut leo, non deficiet princeps ex Iuda. Et paulo pòst, Donec uenerit cui sunt reposita, & ipse expectatio gentium, & in ipsum gentes sperabũt. Esaias uerò, Ecce uirgo in utero habebit. Hieremias uerò, Et homo est, & quis cognoscet ipsum? Et Micheas, Et tu Bethleem, & postea: Ex te mihi egredietur dux, &c. Et multa referre licet, etiam ipso saluatore dicente, Si Mosi crederetis, etiam mihi utique crederetis, ille enim de me scripsit. Scholium XXVIII. Non habet, propterea dixit sapientia Dei, mittam ad ipsos prophetas. Et de sanguine Zachariæ, & Abel, & prophetarum, quòd requiretur à generatione hac. Confutatio XXVIII. Et in hoc multa est tua confusio ô Marcion, quum character ueritatis seruetur, & resectio furtorum tuorum reperiatur in exemplari Euangelij secundum Lucam, ita ut loci comperiantur, & à te sublati deprehendantur. Scholium XXIX. Dico autem amicis meis, ne timete eos qui occidunt corpus. Timete eum qui, postquã occidit, potestatem habet mittendi in gehennam. Non autem habet, Nõnne quinque passerculi duobus assibus ueneunt, & unus ex ipsis non est in obliuione positus coram Deo.

Traditiones Iudæorum.

Confutatio XXIX. Hoc dictum, dico autem amicis meis, ne timete, &c. cogit te ô Marcion, etiam sequentem parabolam confiteri. Sine Deo enim nihil fit, etiamsi sustuleris id quod de passerculis dicitur. Responde igitur de his quæ relicta sunt à te in hoc dicto, & dic nobis, quid sentis de eo, qui potestatem habet? Si enim dixeris ipsum esse patrem Christi, qui etiam apud te bonus Deus dicitur, etiamsi male diuidas, tamen quandoquidem habet potestatem, dedisti ipsum iudicem esse, & unicuique pro dignitate retribuere. Si uerò non hoc dicis, sed opificem qui à te natura iudex celebratur, dic mihi quis dedit huic potestatem? Si enim à seipso habet, ergo magnus est & potestatem habet. Si autem iudicandi potestatem habet, habet etiam saluandi. Qui enim damnare potest, potest etiam absoluere. Et aliter, si iudice mittente animas C in gehennam, Deus bonus ipsas non liberat: qui undiquaque earundem animarum curam non gerit, quomodo fuerit bonus? Aut enim quòd fortior ipso est, & non potest ex manu illius liberare, hoc contingit. Aut, quòd potest quidem, non uult autem, & ubi est ipsa bonitas? Si uerò quoniam ipse creauit, potestatem habet etiam iudicandi, quomodo supernus Deus, de quo tu fabularis, aliquos partialiter saluat? Si enim ab alienis accipiens saluat, auarus est qui aliena cupit. Si uerò non auaritiam dicis esse, eò quòd ad bonum & salutem fit hoc opus, personarum acceptorem ipsum facis, qui non bonum æqualiter omnibus, sed partialiter facit. Scholium XXX. Pro confitebitur ipsum coram angelis Dei, legit coram Deo. Confutatio XXX. Vndiquaque conuincitur, non secundum Deum procedere, etiamsi in breuissimo sermone immutauerit ueritatem. Qui enim audet aliquid de scriptis ab initio mutare, nõ in uia ueritatis consistit. Scholium XXXI. Non habet, Deus uestit gramen. Confutatio XXXI. Quamuis non finis scripta uelut habent à Saluatore dicta, tamen seruantur loci in Euangelio sanctæ Ecclesiæ, etiamsi negaueris tu Deum qui omnia fecit, & omnium curam gerit usque ad gramen, uelut ipse quoque Saluator confitetur. Scholium XXXII. Vester autem pater nouit quòd indigetis his, carnalibus scilicet. Confutatio XXXII. Nouit pater quòd indigent discipuli carnalibus rebus necessarijs, & prouidet huiuscemodi. prouidet autem non in alio sæculo, sed hic, non in alienis prouidentiam seruorum suorum faciens, sed in creaturis suis. Scholium XXXIII. Quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur uobis.

Confutatio XXXIII. Si de alterius rebus nutrimur, & alius Deus regni cœlorum est, quomodo sermo consonus erit? Aut enim ipsius est regnum, quapropter adijcit omnia quæ hic sunt ipsius, propter laborem desiderij regni sui. Aut ipsius quidem est regnum & illud sæculũ,

opificis uerò ea quæ hic sunt, & consentit opifex cum superni regno, adiuuans eos qui iustitiā A
& regnum superni quærunt. Quum autem sit uoluntas una, & non diuersa: non amplius duo sunt principia, aut tria. Reuera enim unus est Deus qui omnia fecit, & qui fecit bene, & nō contrariè. Nostrum autem est peccare & errare, siue uolumus, siue nolumus. Schol. XXXIIII. Pro pater uester, pater habet. Confutatio XXXIIII. Et in hoc nullam nobis iniuriam facis, sed amplius confirmas. Nam patrem suum prouidentiam facere rerum quæ hic sunt, confessus es Saluatorem dixisse. Scholium XXXV. Pro secunda aut tertia uigilia, habet uespertinam uigiliam. Confutatio XXXV. Redarguitur bestialis ille, diuinos sermones stolidè ad suam opinionem inuertisse. Non enim diurnę fiunt uigiliæ, sed nocturnę, à uespera ad tertiam uigiliam progressum intentionis habentes. Et non à matutino in uesperam, uelut hic malitiosè commentus esse deprehenditur. Scholium XXXVI. Veniet Dominus serui illius, & dissecabit ipsum, & partem ipsius cum infidelibus ponet. Confutatio XXXVI. Quis est qui dissecat seruū? dic mihi. Si enim opifex & iudex, qui à te Deus dicitur, est qui hoc facturus est, ergo ipsius sunt fideles. Increpans enim seruum non rectè facientem, partem ipsius cum infidelibus ponit. Si uerò pater Christi est, aut ipse Christus, qui hoc facturus est, manifestè testimonium apud te ipsum conseruas, quod contra te est. Nam dum confiteris aut Christum aut patrem ipsius citra ambiguitatem hoc facturum esse, confessus es eundem iudicem & eundem bonum & unum esse, qui & horum quæ hic sunt, & eorum quæ illic, prouidentiam habet.

Vigiliarum noctis ratio.

Scholium XXXVII. Ne fortè pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori. Confutatio XXXVII. Iudicem dicit opificem, exactorem uerò unumquenque angelum ipsius, qui exacturi sunt facta à peccatoribus. qualia autē, quàm delicta & peccata? quæ & Iesus abominatur, & tu ipsum interdicere dicis. Si igitur quæ bonus Deus abominatur, ea etiam iudex & opifex abominatur, unus & idem est qui ex opere unius uoluntatis ostenditur. Scholium B
XXXVIII. Amputatum est ab hoc, uenerunt quidam nunciantes ipsi de Galilæis, quorum sanguinem commiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorum, usque quò dicit de decem & octo in Siloam mortuis in turri. Et nisi resipueritis, usq; ad parabolam fici, de qua dicit agricola, donec fodero ac misero stercora, & si non fecerit, excinde. Confutatio XXXVIII. Hæc omnia sustulit compilator ille, occultans à seipso ueritatem. Propterea quòd Dominus cōsensit Pilato qui tales rectè iudicauit. Et quod rectè illi in Siloam mortui essent, quum essent peccatores, & sic à Deo puniti essent. Porrò cùm maliciosè egerint aliqui circa regia præcepta, prolata ab antiquis exemplaria probè munita, desipientes redarguunt. Sic etiam à domo regia, hoc est sancta Dei Ecclesia, prolatum Euangelium redarguit mures bonorum indumentorum corrosores. Scholium XXXIX. Hanc autem filiam Abraam, quam alligauit satanas. Confutatio XXXIX. Si filiæ Abraam Dominus curam gerit, non alienus ab ipso est Abraam. confitetur enim ipsum sibi complacuisse, dum misericordiam erga filiam ipsius ostendit. Scholium XL. Rescidit rursus, Quum uideritis Abraam & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: pro hoc autem fecit, quum omnes iustos uideritis in regno Dei. Vos autem expelli foras: fecit, uos autem detineri foras. Illic erit fletus & stridor dentium. Confutat. XL. Quomodo uestigia ueritatis apparent? Non enim potest quis uiam occultare. Seducere quidē homines potest ab ipsa, & occultare ipsam ab ignorantibus. uerùm ab expertis eius, minimè. Non enim potest terram, ubi est uia, dissipare: & si ipsam quoq; obscurauerit, locus tamē permanet uiæ, qui cognitus coarguit eum qui uiam peruertit. Vide mihi uestigia ueritatis. Hunc enim sermonem ad quem dixit quàm ad Iudæos? & si ad Iudæos, iam ostendit ipsos intus, & eijci à iustis. Qui sint autem illi, quàm patres ipsorum, Abraam, Isaac, Iacob, & prophetæ? Non enim dixit, uideritis iustos ingredientes, sed uideritis iustos in regno, uos aūt eijci quidem, fu- C
turi significatione pronunciauit. Iustos autem iam esse ostendit non alienos ab his secundum carnem, neq; secundum uocationem, sed cum his uocatos eos qui iam sunt iustificati, ante aduentum ipsius in carne. Si uerò etiam foris manere dixit, uelut patres intus sint: unde stridor dentium fit in iudicio, ô stolide, si non resurrectio mortuorum fiat? Scholium XLI. Rescidit rursus, Venient ab orientibus & occidentibus & accumbent in regno Dei. & hoc, Postremi erunt primi. & hoc, Accesserunt Pharisæi dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. & hoc, ite ac dicite uulpeculæ illi: usq; quo dixit, Non est possibile prophetam perire extra Hierusalem. & hoc, Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas missos. & hoc, Sæpe uolui cōgregare uelut gallina filios tuos. & hoc, Relinquitur uobis domus uestra. & hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. Confutat. XLI. Vide tantam temeritatem, quantā Euangelij collationem facit. uelut si quis animal accipiat, & dimidiū corporis amputet, & per medietatem ignorantes persuadere conetur, & tale esse animal, nihil ab ipsò ablatum esse.

Scholium XLIII. Rursus rescidit totam parabolam duorum filiorū, eius qui accepit partem paternorum bonorum, & prodigaliter consumpsit, & alterius. Confutatio XLII. Nihil differt posterior malicia à prioribus ausis. Verùm sibijpsi damnum allicit, manente Dei ueritate. Scholium XLIII. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnū Dei annunciatur, & quilibet in ipsum uim facit. Confutatio XLIII. Si legem ponit, & prophetas nominat, & legem non iniquitatem dicit, neq; falsos prophetas appellat prophetas: clarè confitetur, Saluatorem prophetis testimonium præbuisse, & demonstratum est quòd de ipso prędixerūt. Schol. XLIIII. De diuite & Lazaro mēdico, qđ delatus est ab angelis in sinū Abraæ.

Confutatio

A Confutatio XLIIII. Ecce & inter uiuos, & beatos, & in quietis hæreditate Abraam est à Domino connumeratus. Et Lazarus sinu ipsius dignus factus est. Ne itaque amplius, ô Marcion, Abraam maledictis impetas, qui cognouit suum Dominum, & dixit ad ipsum, Domine qui iudicas omnem terram. Ecce enim testimonium ab ipso tulit, quod est iustus, & non alienus à uita quæ à Domino laudatur. Scholium XLV. Nunc autem hic solatio fruitur idem Lazarus. Confutatio XLV. Si solatio fruitur Lazarus in sinu Abraæ, non extra uocationem uitæ est Abraam. Scholium XLVI. Dixit Abraam, Mosem habent ac prophetas, audiant ipsos, alioqui neque excitatum ex mortuis audient. Confutatio XLVI. Non uelut qui adhuc in mundo sit, & qui deceptus sit, Abraham legi testimonium præbet, ac prophetis. Neque uelut qui nesciat quæ sunt ex his euentura: sed postquam experientiam fecit quietis quæ illic est. Post mortem enim testatur de ipso Saluator in parabola, quod per legis dogmata & prophetas salutem assequutus sit, & hæc ante legem fecerit. Similiter autem & eos qui postea legem seruarunt, & prophetis obedierunt, in sinu Abrahæ esse, & ad uitam cum ipso abire testatur. Quorum de numero unus erat Lazarus, per legem & prophetas uiuifico sinu beatitudinis ipsius Abraham dignus factus. Scholium XLVII. Recidit hoc, Dicite, inutiles serui sumus, quod debuimus facere, fecimus. Confutatio XLVII. Et securitatem doctrinæ Domini non admittit. Muniens enim discipulos suos, ut ne per elationem amittant operis mercedem, humilitatem ipsos docuit. Hic uerò non admittit. fastu enim per omnia elatus est, & non ueritate. Scholium XLVIII. Quando occurrerunt decem leprosi, recidit multa & fecit, Demisit ipsos dicens, ostendite uos sacerdotibus: & alia pro alijs fecit dicens, Multi leprosi erant in diebus Helissæi & prophetæ, non mundatus est nisi Neeman Syrus. Confutatio XLVIII. Et hic prophetam Helissæum uocat Dominus, & seipsum explere æqualiter quæ ab illo facta

B sunt, ut redarguat Marcionem & omnes reprobantes Dei prophetas. Scholium XLIX. Venient dies, quando concupiscetis uidere unam diem filij hominis. Confutatio XLIX. Si dies numerat, etiam tempus significat. & filium hominis dicit seipsum, ergo etiam mensuram ætatis ostendit, & dierum prædicationis exemplum. Non igitur sine carne est uerbum, sed in corpore est bona uoluntas. Scholium L. Dixit quidam ad ipsum, Magister bone, quid faciendum mihi ut consequar uitam æternam? ipse uerò dixit, Ne me dixeris bonum. Vnus est bonus Deus: apposuit ille, pater. & pro, præcepta nosti, dicit, præcepta noui. Confutatio L. Vt ne ostēdat præcepta iam præscripta, dicit, mandata noui. Verùm totum caput manifestum est ex consequentia. Et si patrem bonum dicit, & Deum nominat: rectè à lege patris sui docet eum qui uult uitam consequi. & non reprobat neque reijcit, sed potius testatur eos qui in lege uixerunt, uitam æternam consequutos esse, Mosen uidelicet atq; alios prophetas. Scholium LI. Factum est quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, Iesu fili Dauid miserere mei. Et quando sanatus est, dicit, Fides tua te saluum fecit. Confutatio LI. In fide non inest mendacium. Si enim mentitur, fides non est. Dicit igitur, fili Dauid, & laudatur ac fert petitionem qui nomen confessus est, & non increpatus est uelut mendax, sed ut fidelis prædicatus est. Nō ergo sine carne est is qui propter nominis inuocationem largitus est cæco uisum. Reuera enim erat, & non apparentia, ex semine Dauid secundum carnem à sancta uirgine Maria & per Spiritum sanctum genitus. Scholium LII. Amputauit hoc, Quum assumpsisset Iesus duodecim, dixit, Ecce ascendimus Hierosolyma, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis: tradetur enim & occidetur, & tertia die resurget. Confutat. LII. Hæc omnia amputauit, ut in nulla recta uia procederet. Non recta autem uia procedere redarguitur, maliciosè agens omnibus modis. occultauit enim uerba, quo nimirum de passione

C negaret: Postea uerò, confitenti ipsum crucifixum esse, omnis malitiei labor ipsi in uanum cedet. Scholium LIII. Resecuit caput de asino & Bethphage, & de ciuitate ac templo, quod scriptum erat, Domus mea, domus orationis uocabitur, & uos fecistis eam speluncam latronum. Confutatio LIII. Suspius confutationem malicia non uidet, cæcutit enim, putat autem se posse occultare uiam ueritatis, quod est impossibile. Statim enim resiluit relictis totis capitibus, propterea quod loco templi testimonium dedit, quod sit ipsius proprius, & in nomen ipsius ædificatus. Et à Hiericho relicta tota consequentia, quomodo uenerunt in Bethaniam & in Bethphage. Ex natura enim erat publica uia antiqua, ducens in Hierusalem per montem oliuarum, Non ignota his qui historiam loci descripserunt: quo à proprio ore confutetur, dicit, Factum est in una die, docente ipso in templo, quæsiuerunt inijcere in ipsum manus, & timuerunt: uelut habet caput sequens quinquagesimum quartum, Quomodo igitur à Hiericho fuerit in templo, ex eadem profectione cognoscetur & ex distantia uiæ. Verum maliciosus ille hæc resecuit, ut occultaret ea quæ in uia facta sunt, & in templo dicta ab ipso Saluatore ante hunc sermonem, nimirum Domus mea, domus orationis uocabitur, & quæ sequuntur, uelut habet propheta. Scholium LIIII. Et quæsiuerunt inijcere in ipsum manus, & timuerunt. Confutatio LIIII. Consideratum est ac enarratum in confutatione præcedenti cum decenti compendio. Scholium LV. Rursus amputauit de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, lapidem quem reprobauerunt ædificantes? Confutatio LV. Nulla nos hoc iniuria afficit. Etsi enim ipsum resciderit, non à nobis rescidit, sed seipsum & suos damno afficit. Sufficiens enim contra ipsum confutatio est per plura testimonia. Scholium LVI.

Rescidit hoc, Quod autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit circa rubum quum dixit, A Dominum Deum Abraam & Isaac & Iacob. Deus autem est uiuentium, & non mortuorum.

Confutatio LVI. Admirari licet uani illius dementiam, quod non intelligit idem esse hoc testimonium cum Lazari mendici testimonio, & cum parabola eorum quibus non permittitur ingredi in regnum. quarum parabolarum reliquias reliquit, & non amputauit. Verùm per eandem turpitudinem reliquit hoc, illic erit fletus & stridor dentium. Quum autem digitus intingatur in aquam post mortem, & lingua refrigeretur aqua, uelut diues ad Abraam dixit propter Lazarum, & stridor dentium ac fletus fiat, resurrectionis corporum signum est, etiam si resciderit bestialis ille ea quæ uerè à Domino dicta sunt de mortuorum resurrectione.

Scholium LVII. Non habet hæc, Quod autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit dicens, Deum Abraam, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deum uiuentium. Confutatio LVII. Eò quòd repetiuit Saluator parabolā, dupliciter apud nos habetur, ut ne nos similes fientes circulatori Marcioni, aliquid de scriptis relinquamus. Iam uerò in superiori confutatione facta est contra ipsius maliciam contradictio. Scholium LVIII. Rursus resecuit hoc, Pilus ex capite uestro non peribit. Confutatio LVIII.

*

Scholium LIX. Rursus rescidit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & cætera quæ sequuntur usquead, Vt impleantur omnia quæ scripta sunt. Confutatio LIX. Videtur ex obliuione laborare, & omnes ipsi æqualiter stolidos esse opinari. Et nō nouit quod etiamsi paruum dictum ab ipso relinquatur, confutationem id ipsius facit, quanto magis multis dictis ab ipso rescisis? Nihil itaque prohibet, si quis uelit apponere ad hæc resecta testimonia, ea quæ ipse confessus est. Ostendentur enim consona esse his quæ ab illo resecta sunt. In quibus dixit Abraam post mortem, Habent Mosen & prophetas, audiant ipsos. Quæ enim dicebant B prophetæ & Moses, ex Deo patre erant, & ex ipso Domino filio Dei, & Spiritu sancto, quæ, quū scripta essent, impleri oportebat. Scholium LX. Colloquutus est cum militum imperatoribus, quomodo ipsum traderet illis. Confutat. LX. O' insaniam Marcionis, quis colloquutus est quàm Iudas? ad quid faciendum, quàm ut traderet Saluatorem? Quum autem traditur Saluator, nō amplius apparentia est qui traditur, sed ueritas. Si enim spiritus esset solùm, carnalibus hominibus nō traderetur. Verùm quum Deus sit, sub tactum cadebat, & carne indutus in humanæ naturæ manus seipsum ultro tradebat. At illi contraria sibijpsis præ amentia dicunt. Nam aliquando disputans cum quodam Marcionista discipulo ipsius, ac dicens, uelut in Euangelio habetur, Quod assumpsit ipsum in desertum spiritus, ut tentaretur à diabolo: audiui ex ipso, Quomodo poterat satanas eum, qui Deus erat, & maior ipso, & Domin⁹ ipsius, uelut uos dicitis, tentare Iesum Dominum suum? Ego autem per auxilium Dei consilio sub manu nato, respondi ipsi dicens, Non creditis quod crucifixus est Christus? ille uerò dixit, Etiam, & non negauit. Qui igitur ipsum crucifixerunt? Ille autem dixit, homines. Deinde dixi ipsi, Vter potentior est, homo aut diabolus? Ille uerò dixit, diabolus fortior hominibus est. Si igitur, inquam, diabolus fortior hominibus est, homines autem imbecilliores Christū crucifixerunt, non mirum est si etiam à diabolo tentatus est. Omnia enim uolens, & non necessariò, pro nobis seipsum dedit Christus, ut pateretur in ueritate, non per debilitatem, sed per uoluntatem, in exemplar nobis proponens etiam ea quæ designauit cōtra diabolum, & in salutem nostram in passione crucis, in condemnationem peccati, & reprobationem mortis.

Diabolus cur tentare potuit Dominum.

Scholium LXI. Et dixit Petro ac reliquis, abite & præparate ut edamus pascha. Confutatio LXI. Nebulam telorum contra te in uno testimonio hoc dictum continet ô Marcion. Si enim præcipit sibi præparari ut edat pascha, pascha autē antea quā pateretur Christus perficiebatur, omnino ideo quod à lege constitutum erat, Christus uerò secundum legem uiuebat: C manifestum est quod non ad destruendam legem uenit, sed ad implendam. Si uerò legem rex non destruit, non condemnata est legis constitutio, neque regi interdicta. Quum autem non condemnata sit lex, & constitutio in confesso: si quid addiderit rex constitutioni ex maiori beneficentia, per potestatem claritudo appositionis contingit. Quum uerò una & eadem sit legislatio, & beneficentia appositionis, omnibus sanè manifestum est ac clarum, quod legi non aduersatur is qui additionem fecit. Ostensum itaque est, quod non contrarium est uetus Testamentum Euangelio, neque prophetarum consequentia. Contra teipsum autem multis modis ô Marcion, confutationem induxisti, imò potius ab ipsa ueritate coactus. Pascha enim uetus nihil erat quàm ouiculæ uictima, & carnium esus, animatisq; cibus & azymorum. Et quis te coegit ut non penitus confutationē contra te sustuleris, quàm ueritas ipsa? Nam carnis esum, quem tu damnas, Dominus Iesus cum discipulis suis comedit, perficiens pascha secundum legem. Et ne dicas, quòd mysterium quod perficere uolebat, prænominauit dicens, Volo uobiscum comedere pascha. Nam ut omnibus modis confundat te ueritas, non in principio facit mysterium, sed postquam cœnauit, inquit, accepit hæc & hæc, & dixit, hoc est, hæc & hæc: & nō reliquit locum maliciei: Ostendit enim quod postquam comedit pascha secundum Iudæos, hoc est postquam cœnauit, ad mysterium deuenit. Scholium LXII. Et accubuit, & duodecim Apostoli cum eo, & dixit, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscū antequàm patiar. Confutatio LXII. Accubuit Saluator ô Marcion, & duodecim Apostoli cum ipso.

Pascha quid fuerit.

Si ac-

A Si accubuit, & illi simul accubuerunt, non potest una dictio diuersam significationē habere, etiamsi pro modo ac dignitate differentiam habeat. Aut enim cōcedes etiam duodecim illos apparentia accubuisse, aut etiam ipsum in ueritate carnem habuisse, & uerè accubuisse. Et dixit, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscum antequàm patiar: ut ostenderet pascha ante passionem suam in lege expressum, & in stabilitatem passionis ipsius factum, & perfectius appellatum: ostendens uelut etiam sanctus Apostolus ait, Pædagogus nobis facta est lex in Christum. Si autem pædagogus est lex in Christum, non aliena à Christo est lex.

Scholium LXIII. Rescidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipsum posthac, donec compleatur in regno Dei. Confutatio LXIII. Hoc detraxit, & maliciosè resecuit, ut ne scilicet faceret in regno Dei cibos ac potus, non gnarus bestialis ille quòd spiritualia & cœlestia terrenorum imitamentum esse possunt, quæ assumuntur, sicut nos non nouimus. Testatur autem rursus Saluator, ac dicit, Sedebitis in mēsa mea edentes ac bibentes in regno cœlorum. Vnde igitur Helias & Moses uisi sunt cum ipso in gloria? Verùm nihil poterit quis contra ueritatē.

Scholium LXIIII. Resecuit hoc, Quādo misi uos, num quid defuit uobis? & quæ sequuntur usque, & hoc quod scriptum est oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est.

Confutatio LXIIII. Etiamsi resecueris uerba, tamen ab opere apparent ipsorum loci, præcedente lege, & prædicantibus prophetis, & Domino implente. Scholium LXV. Distractus est ab ipsis fermè ad lapidis iactum, positisq; genubus orabat. Confutatio LXV. Qui posuit genua, uisibiliter posuit, & sensibiliter perfecit. Si uerò sensibiliter iuxta speciem opus geniculationis fecit, nō sanè citra carnem unigenitus aduenit. Ipsi enim se flectet omne genu cœlestium & terrestrium ac infernorum. cœlestium, spiritualium: terrestrium, sensibilium: infernorum, in propria specie. Hic autem omnia in ueritate perficiebat, cōspectus, & sub tactum di-
B scipulis compertus, & non decipiens. Scholium LXVI. Et appropinquauit ut oscularetur ipsum Iudas, & dixit. Confutatio LXVI. Appropinquauit ei qui caro erat, Domino ac Deo, qui corpus accepit, ut oscularetur uera labia, non in apparentia existentia ac decipientia.

Scholium LXVII. Rescidit quod fecit Petrus, quando percussit & amputauit auriculam serui pontificis. Confutatio LXVII. Videtur in honorem Petri, impostor ille occultare id quod in ueritate factum est, glorificationis Saluatoris dictū. Sed nihil proficiet. etiamsi enim ipse resciderit, nos nouimus signa Dei. Nam post abscisionem auriculæ, Dominus rursus acceptam ipsam sanauit, ut ostenderetur quòd Deus esset, & Dei opus perfecisset.

Scholium LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipsi, cædentesq; ac percutientes dicebant, Vaticinare, quis est qui te percussit? Confutatio LXVIII. Quòd uox hæc, Qui tenebant, & illudebant, & percutientes, itemq; cædentes, & Vaticinare quis est qui te percussit? non apparentiam, sed tactum corporalem & carnosam substantiam significāt: omnibus manifestum est, etiamsi tu fastuose Marcion, non uelis manifestam Dei ueritatem confiteri.

Scholium LXIX. Apposuit post hoc, Hunc deprehendimus peruertentem gentem: & destruentem legem ac prophetas. Confutatio LXIX. Vnde non deprehenderis, unde non redargueris peruertere uiam Domini? quum hic apposueris id quod scriptum non est, calumnians te ipsum: non enim dixerim Dominum: dicens, hunc deprehendimus destruentem legem & prophetas. Contrarium redarguit te ô uanissime, quum ipse Saluator dicat, Non ueni ut destruam legem aut prophetas, sed ut impleam. Non potest igitur idem qui dicit, Non ueni ut destruam, propter destructionem accusari. Non habet enim sic ipse sermo, sed, Deprehendimus hunc peruertentem populum, dicentem seipsum Christum regem.

Scholium LXX. Appositio est, post Iubentem tributa non dare: & auertentem mulieres &
C liberos. Confutatio LXX. Quis sibijpsi præcipitium asciscit, implens id quod scriptum est? Qui sibijpsi malus est, cui bonus erit? Omnis enim temeritatis ac maliciei & periculosæ profectionis exemplum est, eò quòd quæ quidem scripta sunt, resecat, quæ uerò scripta non sunt apponit, maximè in Euangelio indissolubili in æternum. Sed & ea quæ apponuntur, neque locum habent, neque ænigma. Non enim auertit Iesus mulieres & liberos. Ipse enim dixit, Honora patrem ac matrem. &, Quæ Deus coniunxit, homo ne separet. At etiamsi dixit, Nisi quis reliquerit patrem & matrem, & fratrem, & uxorem, & liberos, & cætera, non est meus discipulus: non ut odio habeamus patres, sed ut ne à patribus ac matribus ad alterius fidei imperium subducamur, aut à doctrina Saluatoris discedamus, dixit.

Scholium LXXI. Et quum uenissent in locum qui dicitur Caluariæ locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt uestes ipsius, & obscuratus est sol. Confutatio LXXI. Gloria misericordi Deo, qui colligauit currus tuos ô Pharao Marcion: & quum uelles tu effugere, submersit ipsos in mari. Nam quum omnia prætexas, nō habebis hic ullam occasionem prætextus. Qui enim carnem non habet, neque crucifigi potest. Quomodo non magnum hoc dictum fugisti? quomodo non magnam hanc rem occultare conatus es? quæ omnem ab initio excogitatam à te improbitatem dissoluit. Si enim omnino crucifixus est, quomodo non uides crucifixum tactus sensum habentem? & clauis manus ac pedes transfixum? Nec uerò poterat apparentia hoc esse, aut phantasma ac uisum, uelut tu dicis, sed uerè corpus quod ex Maria accepit Dominus, carnem habēs nostram, & ossa, & alia, quandoquidem & tu confiteris quòd Dominus cruci affixus est. Scholium LXXII. Rescidit hoc, Hodie mecum eris in paradiso.

Confutatio LXXII. Rectè hoc & conuenienter rescidisti ô Marcion, sustulisti enim à teipso ingressum paradisi. Neque enim tu ingredieris, neque eos qui tecum sunt, ingredi sines. Reuera enim ex natura odio habent bonum seductores, ac decepti. Scholium LXXIII. Et quum clamasset uoce magna, expirauit. Confutatio LXXIII. Si expirauit ô Marcion, & uocem magnam edidit: unde expirauit, aut quid est quod expirauit? Manifestum est autem etiamsi tu nullus dicas, anima cum deitate à corpore egressa, ita ut corpus sine spiritu manserit, uelut ueritas habet. Scholium LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem exciso. Confutatio LXXIIII. Si detractum & inuoluit, & posuit in monumento, te nō persuadent ô Marcion, quis est te stolidior? Quid uerò aliud clarius scriptura ostendere possit? quādo & monumentū, & locum, & speciem ostendit, & corpus triduanum situm, & inuolucrum sindonis, ut omnem ueritatem declararet. A

Scholium LXXV. Et reuersæ mulieres quieuerunt sabbato secundum legem. Confutatio LXXV. Vnde reuersæ sunt mulieres? Cur uerò & Quieuerunt scriptum est, quàm ut ostenderet scriptura ipsorum testimonium, redarguens tuam dementiam ô Marcion? Ecce enim & mulieres testantur, & Apostolus, & Iudæi, & Angeli, & Ioseph, qui reuera palpabile corpus detraxit & inuoluit. Quis uerò ornabit eum, qui propria condemnatione seipsum peruertit, uelut scriptum est? Scholium LXXVI. Dixerunt illi in ueste splendida, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? surrexit. Recordamini quæ dixit quum adhuc uobiscum esset, quòd oportet filium hominis pati & tradi. Confutatio LXXVI. Neq; hic te persuadent Angeli ipsi ô Marcion, confitentes quidem ipsum triduo cum mortuis fuisse, uiuere uerò de cætero, & non amplius mortuum esse, qui semper quidem uiuit in deitate, & omnino non mortuus est. Mortuus autem est secundum carnem per triduum, & rursus uiuit. Dicunt enim ipsis, resurrexit, nō est hic. Resurrexit autem quid est, nisi quòd etiam dormiuit? Clarius enim hoc ipsum enarrāt: B Recordamini enim, inquiunt, quod quū adhuc superesset in uita, hæc dixit uobis, quod oportet pati filium hominis. Scholium LXXVII. Rescidit hoc quod dictum est ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, O' stulti & tardi ad credendum omnibus quæ loquuti sunt prophetæ. Nónne hæc oportuit pati? & pro hoc, Quæ loquuti sunt prophetæ: fecit, quæ loquutus sum uobis. Redarguitur autem, eò quòd quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. Confutatio LXXVII. Vnde facta est fractio panis, dic ô Marcion? ab imaginatione, aut à corpore operante, magnitudinem habente secundum ueritatem. Vbi enim resurrexit ex mortuis, in ipso sancto corpore surrexit in ueritate. Fecisti autem ô Marcion, pro hoc, nónne hæc sunt quæ loquuti sunt Prophetæ: nónne hæc sunt quæ loquutus sum uobis? Omnino itaq; cognouissent ex uerbis, Quæ loquutus sum uobis. Quomodo igitur in fractione panis dicit, Aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum, & disparuit ab ipsis? Decebat enim ipsum qui Deus erat, & corpus suum in spirituale transmutabat, ostendere quidem corpus uerum, disparere autem quādo uolebat, quia omnia ipsi possibilia sunt. Nam & Helisæus quum propheta esset, & ex Deo gratiā accepisset, petiuit à Deo, ut qui ipsum quærerent percellerentur cæcitate, & percussi sunt, & nō uidebant ipsum quum talis esset qualis erat. Sed & in Sodomis ostium ipsius Loth occultauerunt angeli, & non uidebāt ipsum Sodomitæ. Num & ostium Loth apparentia erat, ô Marcion? Non relinquitur autem tibi ulla aliqua contradictio. Fregit enim panem, & porrexit discipulis suis. Scholiū LXXVIII. Quid turbati estis? uidete manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me uidetis habere. Confutatio LXXVIII. Quis non deriserit delirum illum, per stultitiam seipsum & aliorum animas detrahentem in infernum? Si enim hæc non confiteretur ipse, probabilis esset ipsius error, & ueniam haberent qui ab ipso sunt decepti. Nunc autem postquam ille confitetur, & non sustulit hæc uerba, legunt autem ipsa etiam sodales eius, peccatum eius & istorum manet, & ineuitabilis est ipsius & illorum ignis, quum nullam excusationem habeant, Saluatore clarè docente, quòd etiam post resurrectionem ossa & carnem habet: uelut ipse testatus est dicens, Sicut me uidetis habere. Hæc est tractatio nostri operis propter ipsum facti contra ipsum, ex reliquijs eorum quæ apud ipsum ex Euangelio seruantur. Quare arbitror sanè sufficientia hæc esse ad oppositionem fraudis ipsorum. Deueniam autem & ad consequentia Apostolica dicta quæ adhuc apud ipsum seruantur, & per nos rursus sic delecta sunt: ita ut superius quidem iuxta ordinem per totum à nobis proposita sint, nunc uerò ab epistola ad Galatas initio facto, hæc enim apud ipsum prima habetur. Nos autem tunc electionem fecimus, non uelut apud ipsum, sed sicut habet Apostolicorum dictorum series, primūm ea quæ ad Romanos est collocata. Hic autem iuxta ipsius stilum sic apponimus. C

Ex Epistola ad Galatas.

SChol. I. Discite quod iustus ex fide uiuet. Quicunq; enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui uerò fecerit ipsa, uiuet in ipsis. Confutatio I. Hoc ipsum, discite quod iustus ex fide uiuet, quæ & ab Apostolo dicta sunt, ueterem scripturam suscipiūt, quæ sanè sunt ab Apostolo ad nostram uitam ex lege & prophetis dicta de nouo Testamento, & sunt coniugata nostræ spei. Sub maledictione sunt dicit, quia in lege minæ erāt cōtra inobedientiā ipsius Adam, donec uenit qui ex supernis uenit, & corpore ex massa Adam indutus, maledictionem in benedictionem

A nedictionem transmutauit. Scholium II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promissione est, per liberam est. Confutatio II. Quum ostenderit rursus sanctus Apostolus mysterium aduētus in carne & crucis, ad dissoluendam maledictionem factum esse, idq; præscriptum in lege, & prædictum à prophetis futurum esse, & postea perfectum esse in Saluatore: manifestè ostendit insuper quod non aliena est lex à Saluatore. prædixit enim, & testimonium præbuit his quæ ab ipso facienda erant. Scholium III. Testor autem rursus, quod homo circumcisus debitor est, ut totam legem impleat. Confutatio III. Debitor est, non uelut de desperato dicit, sed de grauiore onere quod potest leuius reddi. Quum unus sit Dominus qui potest & grauare & alleuiare, per propositum eorum qui nō recusarunt suscipere salutem, per gratiam ipsius in aduentu ipsius in carne. Scholium IIII. Pro, modicum fermentum totam massam fermentat: fecit, adulterat. Confutatio IIII. Quo nihil ueri apud ipsum inueniatur, nusquam ferè citra maliciam scripturas tractat. Verùm ab ipsa consequentia sermonis declaratio contingit. Nam fermentum quod massæ subactæ species est, per fermentationem primariam speciem amisit, & in alijs quoq; massis eandem corrumpit. Scholium V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Confutatio V. Quid opus habet sanctus Apostolus lege uti, si abalienatum est nouum Testamentum à ueteri lege? Verùm ut ostendat quod unius Dei duo Testamenta sunt, quorum consonantia, impleti. uidelicet legis per dilectionem proximi, quæ perfectum bonum operatur, æqualiter in duobus Testamentis cognoscitur: legis perfectionem dixit esse dilectionem. Scholium VI. Manifesta autē sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immunditia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, indignationes, contentiones, seditiones, hæreses, cædes, ebrietates, comessationes quę prædico uobis, quemadmodum & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei

B hæredes non erunt. Confutatio VI. O admiranda mysteria, & contraria Dei exempla. Carni enim illigauit omnia horrenda. Caro autem non semper erat, sed in sexta die structuræ mundi Adam formato, ex eo tempore initium habuit, formationis inquam: ut redarguantur qui dicunt semper ab initio esse malum. Nam neq; ab eo tempore quo formata est caro, peccauit; ut ne plastes causa peccati putetur, qui carnem peccatricem crearit: neq; ante formationem malum extitit: uerùm post tempus ipse Adam in inobedientiam collapsus, quum haberet liberum arbitrium in propria uolūtate, à seipso peccatum intra se excogitatum commisit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam spreuit. Vbi itaq; erat malum, priusquàm caro esset? Quomodo uerò statim ut formata est, malum nō operata est, sed post aliquod tempus? Proinde sublatus est sermo de maliciei initio. Nō enim potest antiqua ab initio esse, quoniam in carne posterius nata malicia, habet ut fiat, aut nō fiat. Et neq; caro rursus exors est cœlestiū. Et ne quis accuset sanctum Apostolum, uelut qui dixerit, Caro & sanguis regnum Dei nō possidebunt. non enim omni carni culpam attribuit. Quomodo enim culpabitur caro quæ prædicta non fecit? Sed & ex alijs argumentis quæsitum declarabo. Quis enim accusabit electos Dei? Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum cœlorum, quæ non scortata est, non petulans fuit, non adulterium commisit, nullum flagitiosum carnis opus perpetrauit, sed impolluta permansit? Non igitur de carne dicit, quòd non possideat regnum cœlorum, sed de carnalibus hominibus, qui mala per carnem faciunt: quæ sanè sunt scortatio, simulachrorum cultus, & his similia. Et penitus confutata est fraus tua, ô erronee Marcion, quum ueritas undiquaq; præuerterit, & firmitatem prædicationis uitæ muniuerit. Scholium VII. Qui uerò Christi sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. Confutatio VII. Si qui Christi sunt, carnem crucifixerunt ô Marcion, manifestū est quòd serui Christi ab affecti-

Peccati & mali origo.

C bus & cupiditatibus mundam carnem effecerunt, & Christum imitati sunt, ostendētes ipsum carnem crucifixisse. Quapropter etiam ipsi eadem cum Domino suo sentiūt, & carnem crucifixerunt. Et si carnem crucifixerunt, impossibile est carnem quæ pro Christo passa est, nō cum Christo regnare. quemadmodū etiam in alio dicto sanctus Apostolus ostendit dicēs, Quemadmodum socij estis afflictionum Christi, sic etiam gloriæ. Scholium VIII. Neq; enim qui circumciduntur, ipsi legem seruant. Confutatio VIII. Non interdicta est igitur prior illa circuncisio in proprio tempore, si legem seruauit. Lex autem Christum annunciauit uenturum, ut legem libertatis exhiberet. Et non amplius circuncisio in carnem tempori Christi inseruierit. Venit enim uera per Christum circuncisio, cuius figura illa erat. Qui uerò adhuc per illā consignantur, etiamsi omnem legem seruauerint, non amplius reputabitur ipsis legis obseruatio. Quandoquidem enim lex dicit de Christo, prophetam excitabit uobis dominus Deus ex fratribus meis sicut me, ipsum audietis: ipsorum profectò qui Christum, nō audiuerunt, circumcisio præputium ipsis fit: & obseruatio legis, non amplius obseruatio. Bona itaq; est lex, & bona circumcisio, ex quibus cognouimus Christum, & perfectiorem ipsius legem, & perfectiorem ipsius circumcisionem.

Ex Epistola ad Corinthios I. quæ & illis & nobis secunda est.

SCholium I. Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Confutatio I. Si ab his quæ scripta sunt in prophetis, deligit Apostolus testimonia ad declarandam ueritatem & bonam doctrinam; non alieni sunt prophetæ à

ueritate & bono, & bona ipsius doctrina. Scholium II. Quo uelut scriptum est, Qui gloria- A tur, in Domino glorietur. Confutatio II. Si laudatus est apud prophetas qui in Domino gloriatur, Dominum autem nouit Deum legis, qui apud te ô Marcion, & iudex & opifex & iustus appellatur, non alius est hic quàm Christi pater, cuius discipulus est Paulus. Nam à prophetæ doctrina doctor gentium constitutus à Christo Paulus, ex ijsdem ac similibus doctrinis puram aquam hauriens, Ecclesiam sibi commissam rigat. Scholium III. Principum mundi huius qui abolentur. Confutat. III. Si principes mundi huius multi sunt, abolentur autem tales: cogeris ô Marcion non amplius trium principum radices quærere, sed perscrutari aliam fabulam multorum principiorum, & multarum radicum, multæq; tragœdiæ. Et quum calumnians finxeris, (non enim repereris, occurrente tibi uoce, qui abolentur) subuertetur illa à te excogitata principio carens principiorum radix. Omne enim quod desinit, non est sempiternum. Sed si principium habuit ut esset, etiam finem habebit. Impossibile est enim id quod principiũ habuit, perpetuò durare. Nisi sanè uelit id quod est, causa fiens eius quod aliquando non fuit, esse autem incepit. Id uerò quod est, est Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quod uerò non est, sunt hæc acquisita, quæ principium habuerunt ut sint. Inter quæ est & quod dicitur malum, & est malum, quod ex hominibus initium accepit, qui facti sunt quum aliquãdo non fuerint. Quum autem malum initium habuerit, ex quo tempore etiam homo, qui aliquando non erat, non amplius erit malum. Citra ambiguitatem enim tolletur, eò quòd non consentiat princeps eò quòd habuit principium, & inter mala seipsum constituit. Sedabitur enim post resurrectionem, & nõ solum tunc, uerumetiam à legis prædicatione, & ante legem à multis qui secundum naturæ legem uixerunt, & adhuc amplius à Christi in carne aduentu, perfectissimè autem à mortuorum resurrectione. Nam seminantur in corruptione, resurgunt in incorruptibilitate, non amplius malum operantes, non amplius morientes. Sed & quòd ces- B sabit, idem Apostoli sermo testatur dicens, Principum mundi huius qui abolentur. Et sublata est undiquaq; ô Marcion doctrina tua, ut quæ imaginaria est & falsa, instabilisq; ac absurda. Scholium IIII. Scriptum est enim, Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominum quòd sunt uanæ. Confut. IIII. Vox Scriptum est, in usum prolata, & Cognoscit Dominus, usurpata, non aliena est ab eo qui delegit hoc sermonis dictum, à sancto uidelicet Apostolo, apud quem usus habetur. Ex quo usu stilus & character apparet, quòd non sit aliena Apostoli prædicatio à ueteri Testamento, unde ipsi testimonium conflatum est. Scholium V. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Confutatio V. Si pascha confitetur Apostolus, & immolatum Christum non negat, non alienum est pascha à Christo, qui secundum legem pascha ouem immolauit uerè, & non apparentia. Cuius ouiculæ figura erat non in apparentia immolatus Christus neque citra carnem passus. Quomodo enim potuisset spiritus immolari? Manifestũ est enim quod non potuerit. Quum autem non potuerit sine carne immolari, immolatus autem sit in ueritate, uelut Apostoli minime dubia confessio confitetur: profectò omnino clarè ostenditur lex non aliena, in figura lata per tempus, usque ad perfectiorem & euidentem agnum, in ueritate immolatum Christum, quem præcessit in ueteribus temporibus ouicula sensibilis alijs immolata, nobis autem pascha immolatus est Christus. Scholium VI. Non scitis quòd qui adhæret scorto, unum corpus est? erunt enim, inquit, duo in carnem unam. Confutatio VI. Si non est uera lex, qua ratione ueri testimonium à lege accipiunt? quorum unus est sanctus Dei Apostolus Paulus, qui hoc testimonium cum multis alijs ad euidentem declarationem ueritatis ac prædicationis boni Dei accepit. Scholium VII. Immutate, Nam pro in lege: dicit, in Mosis lege. Ante hoc uerò dicit, Nónne & lex hæc dicit? Confutatio VII. Siue in secunda senten- C tia immutaueris speciem ô Marcion, & putaueris eò quòd fecisti, in Mosis lege: te abalienare propter Mosem Dei legem, ipsa coniunctio ex supernis tuam dementiam redarguit, nempe, nónne & lex hæc dicit? In lege enim scriptum est, Non obligabis os boui trituranti. Nulla uerò iniuria nos affecisti, siue apposueris nomen Mosis, uerùm nobis quidem profuisti, contra teipsum uerò testimonium strinxisti. Vndiquaque autem confessus es te ignorare Dei esse Mosis legem, ex hoc, in Mosis lege: &, nónne lex dicit. Sequitur enim Apostolus assentiens in eo quòd postea dicit, num boues curæ sunt Deo? aut omnino propter nos dicit? Si uerò propter Apostolos dixit lex & Deus in lege loquutus, curam ergo gerit Apostolorum Christi, in eo quòd monet non obligandum esse ipsis os, siue ut loquantur ipsius Christi doctrinam, siue ut quotidianum cibum à populis citra defectum habeant. Non igitur alienos à sua deitate Apostolus nouit, neque Apostoli alienum ipsum Deum putant, ex testimonio quod de omnibus sanctus Apostolus dedit, dum inquit, num boues curæ sunt Deo? aut propter Apostolos dixit. Et si propter Apostolos dixit, creator autem est hominum & iumentorum ac brutorum, ex quorum numero sunt & boues & passeres, reptiliáque ac animalia uniuersa, tum alia, tum marina: ergo curam habet de omnibus iuxta uniuscuiusque proportionem. Et curam quidem de omnibus gerit, in eo quòd dicit, homines & pecora seruabis Domine. Et in eo quòd dixit, Quis dedit coruo cibum? & pulli coruorum ad Dominum uociferantur cibum quærentes, &, Dabis alimentum opportunum omnibus. Imò dum triturant boues, admonuit ut ne obligemus os boui trituranti. Alioqui ostendisset,

Non obligabis os, quomodo accipiendum.

non

A non posse Deum nutrire creaturam suam. Imò etiamsi non, per hominum saltem alimentum, quod per ipsos iumentis suppeditatur. Ostendit autem scurras Apostolus, non ob penuriam alimenti, Deum per trituram boum curam gerere, in eo quòd iubet talibus os non obligare, sed per ænigma de Apostolis & ipsorum statu significare. Omnium enim sensibilium prouidentiam facit, & similiter omnium curam gerit. Non enim oppositè Apostolus aduersus Saluatorem scripsit, ut sic pleriq; prætexant. Minores enim bobus sunt passerculi, de quibus Saluator dixit, Quinque passerculi uenduntur duobus assibus. Et rursus, Nónne duo passerculi ueneunt uno asse, & unus ex ipsis non cadet in laqueum, citra patrem uestrum qui in cœlis est? Simul equidem omnium prouidentiam habet, maiorum uerò curam gerit, iuxta maiorem speciem spiritualis consequentiæ. Proinde ex omnibus confitetur eundem creatorem & opificem & legislatorem, ueteris ac noui Testamenti esse Deum bonum, & iustum, atq; omniũ dominum. Schol. VIII. Num boues curæ sunt Deo? Confut. VIII. De hoc iam tractatum est, & per longũ actum in præcedenti dicto. Quapropter superfluum ratus rursus de ipso dicere, contentus fui prædictis. Schol. IX. Non enim uolo uos ignorare fratres, quod patres nostri sub nube erãt, & omnes per mare transierunt, & omnes eundem spiritualem cibum comederunt, & omnes eundem spiritualem potum biberunt. Biberunt enim ex spirituali sequente petra: petra uerò erat Christus. Sed nõ in pluribus ipsorum complacitum est ipsi. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupiuerunt. Neq; simulachrorum cultores sitis, sicut quidam illorum, uelut scriptum est, Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neque tentemus Christum, usquequò dicit: Hæc autem figuratè contigerunt illis, scripta uerò sunt nobis, &c. Confut. IX. O ingentem insaniam. Quis habens oculos sole exoriente, seipsum à luce seducit? Si enim patres

B suos sanctus Apostolus dicit eos qui tunc fuerunt, & sub nube, & per mare transiisse, & spiritualem cibum ac potum esse, comedisse uerò ac bibisse ex spirituali sequẽte petra, Christum autem petram esse dicit: quis Marcionis demẽtiæ fidem habebit, qui suæ ipsius ac auditorum suorum menti tenebras inducit, alienum esse Christum asserẽs ab his quæ in lege fiunt, & quæ confitetur Apostolus in ueritate, & non in apparentia? Dicit autem sanctus Apostolus, non in pluribus ipsorum complacitum esse Deo, omnino propter iniquam eorundem actionem. Si uerò non approbauit eos qui secundum legem iniqua operati sunt, ergo indignatur talibus, uelut qui ipse legem dedit, & legem suam esse docet, quæ tempori data est, & iustè inseruijt, usq; ad aduentum ipsius in carne. Decet enim patremfamiliâs singulatim ac conuenienter præcipere famulis suis ea quæ decent. Statim autem infert, dicens: Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupiuerunt. Neq; simulachrorum cultores sitis, sicut quidam illorum: non contra omnes suffragium ferens. Et unde nouisti hæc ô Apostole? infert, uelut scriptum est, dicens: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Itaq; uera est Scriptura, ex qua etiam confutationem contra iniquos Apostolus sumit. Deinde rursus, Neq; tentemus Dominum. Marcion autem pro Dominum, fecit Christum, Christum autem & Dominum eundem scimus esse, etiamsi non uideatur Marcioni, quum proposita sit Christi appellatio, dum dicit, Petra erat Christus, & non in pluribus ipsorum complacitum est ipsi. Vbi uerò recensuit rursus sanctus Apostolus, totam capitis summam dicit: Hæc autem figuratè contigerunt illis, scripta uerò sunt nobis in admonitionem. Si itaq; quæ figuratè illis contigerunt, scripta sunt nobis in admonitionem, is qui scripsit quæ tunc facta sunt, ad admonitionem nostri curam eorum gerebat, quorum etiam admonitionem fecit, ut ne fieremus nos concupiscentes malorum. Qui uerò non uult

C nos malorum concupiscentes esse, profectò bonus est, & non malus. In quibus enim ipse est, in his adhortatur nos esse, idem bonus Deus existens atque iustus, præscriptorum Deus, & eorum qui postea admonentur, creator omnium, & opifex, & legislator, & largitor Euangelij, & dux Apostolorum. Scholium X. Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatum sit? aut aliquid simulachris immolatum sit? Imò quod quæ immolant, dæmonijs immolant, & non Deo. Apposuit autem Marcion uocem, templo immolatum. Confutatio X. Quid igitur dico? quod simulachris immolatum aliquid sit? Imò quod quæ immolant, dæmonijs immolant, & non Deo. Non reprobauit Apostolus uetus patrum tempus usque ad seipsum, & usquequò ipse in Hierusalem substitit, ex eo quòd dicit, eos qui simulachris immolant, dæmonijs immolare, & non Deo. Non ergo condemnauit eos qui Deo immolarunt, quando sacrificiorum usus erat. Verùm condemnauit eos qui simulachris immolant, non propterea quod immolent, sed quod pro Deo simulachris immolent. Neque enim immolant, ut alimentum sibijpsis ex Deo datum, in esum acquirant; sed dæmonibus immolant ac uanæ sapientiæ. Tu uerò ô Marcion, apposuisti uocem, templo immolatum: ut qui putasti ex eo quòd mixta sunt duo nomina templi ac simulachri, coniungi duorum modorum formam. Et non est hoc ita. Si enim, postquam uenit nouum Testamentum, immolaretur Christo priuatim, & in nomen ipsius animalia offerrentur, probabile à te excogitatum esset calumniæ mendacium: uelut his qui nunc Deo immolant, & his qui tunc in templo Hierosolymorum immolarunt, & his qui simulachris immolant, simul coniunctis, & dæmonijs immolantibus, & non Deo. Quum autem nemo immolarit animalia Christo, à Christi aduentu

& nouo

Christus petra.

& nouo Testamento, manifesta est apud te additio. Si uerò etiam ex natura hæc uox in Apostolo haberetur, de templo immolatis, & simulachris immolatis, simul unum & idem iudicasset, apud eos qui rectam ratione͂ sequuntur, quum abusiuè hæc uox dicatur ab Apostolo, propter hominum consuetudinem qui semper simulachrum sacrum & templum uocant. & ubique intercidit falsa tua sententia, ostensa ueritate, quod immolantes simulachris, aut, uelut tu dicis, in templo immolantes, mendacium operantes, dæmonijs immolant, & non Deo. At non hi qui aliquando secundum legem iustissimè immolarunt. Nunc uerò hoc non amplius fiente, ita ipso uolente, uelut etiã ab origine per Hieremiam prophetam dixit: Vt quid mihi thus ex Saba fers, & cinamomum ex terra longinqua? Et rursus, Sacrificia tua non fuerunt mihi iucunda. Et alibi, Tolle tua sacrificia Israel, & edite carnes. Non enim præcepi patribus uestris in die quum apprehenderem ego manum ipsorum, ut educerem ipsos ex Aegypto, de sacrificijs: sed hoc præcepi ipsis, ut unusquisque faceret iusticiam erga proximum. Quum autem ipse dicat, Non præcepi, & in lege dicat Mosi, Vnusquisque filiorum Israel si obtulerit sacrificium ex bobus aut ouibus, masculum immaculatum offerat. Et rursus, Si quis peccauerit, & in delicto quodam fuerit, adducat ouem. Et rursus, Si peccauerit populus, offerat uitulum: ostendit se benignè accipere sacrificia olim pro salute populi facta, non quod ipse egeat his, aut uelit hæc, sed quod ad ipsorum debilitatem condescendat, & ad humanæ naturæ præconceptam notionem. quò à multitudine deorum, ad unius Dei cognitionem ipsorum mentem transferat. Quandoquidem enim fortiter fundata erat mens ipsorum in sacrificio, uelut in pietate quæ pro propitiatione ac salute ipsorum simulachris offerretur: ut ne grauiter ferrent, si semel à consuetudine auerterentur, hoc facere ipsis ad tempus permisit, & postea ab imaginatione multitudinis deorum, & ab his quæ ex consuetudine ab ipsis fiebant, ipsos abducere uoluit, ut deinceps cognoscentes unum, & uni securè credentes, ab ipso audiamus: Num edero carnes taurorum, aut sanguinem hircorum bibero? &, Num quadraginta annis sacrificium obtulistis mihi in deserto domus Israel, & quidem multis sacrificijs tunc oblatis? quò ostendat, quod non ipsi obtulerunt, quanquam ipse susciperet, & in nomen ipsius illi offerrent: sed propter ipsorum in talibus progressam cõsuetudinem, donec immutaret abstractos à tali consuetudine ad unum, & ab uno deinceps discerent, quod neque indigebat, neque indiget, & de cætero per aduentum Christi sui omnem sacrificiorum usum tolleret, uno sacrificio omnia quæ antea fuerunt, complente ac perficiente, quod est sacrificium & uictima Christi. Nam pascha nostrum immolatus est Christus, uelut scriptum est. Cuius sacrificij ac paschatis & doctrinæ pædagogus fuit lex, deducens per figuram, & restituens in aliorum doctrinam. Schol. XI. Vir non debet comam nutrire, quum gloria & imago Dei sit. Confut. XI. Non solum imaginem Dei Apostolus hominem esse decernit, sed etiam gloriam. Quum autem comam proponat, quæ corporalis est priuatim in corpore, & non in anima: non alienam certè à Deo bono creaturam esse decernit. propterea quòd confitetur ipse ea quæ in ueteri sunt Testamento, in nouo impleri. Schol. XII. Sed Deus contemperauit corpus. Confut. XII. Si Deus contemperauit corpus, non autem alium Deum Apostolus prædicat, quàm uerum, confitetur autem Deum corpus membris contemperasse: non alium nouit Deum quàm opificem ipsum bonum, & creatorem & iustum, factorem omnium, ex quibus omnibus unum opus est homo, qui membris ab ipso probè contemperatus est. Schol. XIII. Erroneè ipse Marcion, Sed in Ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, aliter autem propter legem. Confut. XIII. Ergo etiam linguæ ex dono Spiritus sunt. Linguas autem quales dicit Apostolus? Non solum uoces Hebraicas diuersimode ac uarie in singulis locutionibus rectè cum sapientia uariegatas, sed etiam fastuosam Græcorum linguam iactantes indicat, quod Attice ac Aeolice & Dorice quidam apud Corinthios loquerentur, qui turbas ac seditiones excitarant, ad quos hæc epistola missa est. & confessus quidem est donum esse spirituale, Hebraicis dictionibus uti, & legem docere. Veruntamen & alios fastus linguæ Græcorum destruens, dixit se magis linguis quàm ipsos loqui, propterea quod ipse esset Hebræus ex Hebræis, apud pedes Gamalielis educatus. Nam Hebræas literas laudi ducit, & donum Spiritus esse dicit. Quapropter etiam ad Timotheum scribens de ipsis, dicit, A iuuentute sacras literas didicisti. Insuper autem appositis his qui ex Græcorum poetis ac rhetoribus originem traxerunt, Omnibus uobis plus linguis loquor, inquit, ut ostendat se etiam Græcæ eruditionis excellens experimentum habuisse. Nam & stilus ipsius indicat ipsum in primis disciplinis uersatum esse, cui non potuerunt Epicurei ac Stoici resistere, subuersi per lectam ab ipso sapienter aræ inscriptionem, quæ ignoto Deo inscripta erat. de quo statim interpretans dixit. Quem ignorantes colitis, hunc ego annuncio uobis. Et ipse rursus alibi confirmat, dum ait, Dixit quidam proprius ipsorum poeta, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. per quæ uerba Epimenidem indicat ueterem philosophum, & templi Mithræ siue Solis apud Cretenses sacerdotem. Ex quo etiam Callimachus Libycus testimonium protulit, falsò de Ioue dicens:

Sacrificiorum ratio. *Ara Dei ignoti.* *Callimachi uersus.*

Cres semper mendax, tibi qui rex magne sepulchrum
Erexit, quum non sis mortuus, ipse perennis.

Et uides quomodo de linguis sanctus Apostolus narrat: Sed uolo quinque uerba in Ecclesia mente

A mente mea, hoc est per interpretationem loqui. Sicut propheta in Spiritu sancto præsuppeditata in mentem, per prophetiam proferens in lucem, prodest auditoribus: sic etiam ego, inquit, loqui uolo in aurem Ecclesiæ: & ad ædificationem, & non per fastum Græcæ ac Hebraicæ linguæ meipsum qui gnarus sum ædificare, & non Ecclesiam, per linguam quam scio. Tu uerò ô Marcion apposuisti Propter legem: uelut Apostolus dicat, Volo quinque uerba in Ecclesia loqui propter legem. Reuerere Babylon secunda, & noua Sodomorum multiplex mixtio, usquequò contines linguas, usquequò audes incessere eos quos nulla iniuria afficere potes? Quæris enim uiolare angelicas uirtutes, eijciens uerba ueritatis ab Ecclesia, dicens ad Loth sanctum, Educito uiros. & quod moliris, contra teipsum moliris. Verba autem ueritatis non eijcies, sed teipsum conculcabis in cæcitate, & in nocte tenebrosa degis, palpatione quærens ostium, & non inueniens, donec exortus fuerit sol, & uideris diem iudicij, in quo etiam ignis occurret tuæ mendacitati. Hic enim te expectat, uelut uides. Neque enim habetur apud Apostolum, propter legem, & à te hoc excogitatum est. Si uerò etiam dixisset Apostolus propter legem, concinnè dixisset Domino suo, non ut dissolueret legem, sed ut impleret. Scholium XIIII. In lege scriptum est, In alijs linguis, & labijs alijs loquar ad populum hunc. Confut. XIIII. Si non impleuisset Dominus ea quæ in lege prædicta sunt, quid erat opus Apostolum commonefacere de his quæ ex lege in nouo Testamento impleta sunt? uelut etiam Saluator ostendit, quòd ipse erat qui & in lege tunc loquutus est, & minas ipsis intentauit, dicens: Quapropter indignatus sum generationi huic, & dixi, semper hi errant corde. Et iuraui, si introibunt in requiem meam. Quare etiam in alijs linguis promisit se loquuturum esse ad ipsos, uelut etiam loquutus est, & non intellexerunt. Hoc enim discipulis suis dicere reperitur, Vobis data sunt mysteria regni, illis autem in parabolis, ut uidentes non uideant, &c.

B Vbique igitur quum ea quæ ex ueteri Testamento sunt, impleantur in nouo, omnibus manifestum est, quòd non alterius atque alterius Dei sunt, sed eiusdem ambo Testamenta. Schol. XV. Mulieres in Ecclesijs sileant, non enim permissum est ipsis loqui, sed subditæ sint, uelut etiam lex dicit. Confut. XV. Si secundum legem ordinat sanctus Apostolus Dei bonam disciplinam sanctæ Dei Ecclesiæ: non inordinata est lex, à qua bonam disciplinam transsumit. Neque alieni Dei lex est, quæ mulierem uiro subiecit. complacet enim hoc etiam Apostolo in Ecclesiæ statutis, uelut ait, quemadmodum etiam lex dicit. Vbi autem dixit hoc lex, quàm in eo quòd dixit Deus statim ad Euam, Ad uirum tuum refugium, & ipse tibi dominabitur. Nam etiamsi in alijs locis idem fit, tamen hic principium est. Si itaque ab eo tempore subdita est mulier uiro, ex Dei præcepto: consequenter etiam Apostolus subijcit hanc, ita ut non aduersetur Deo qui hominem uirum & mulierem fecit, & ipse eadem iubens penitus ostendit, quòd eiusdem Dei hoc præceptum est, cuius etiam lex erat, & totum uetus Testamentum, itémque nouum, hoc est ambo Testamenta, quæ & tunc & nunc mulierem uiro subijciunt, propter piam & bonam disciplinam. Schol. XVI. De resurrectione mortuorum. Notum autem uobis facio fratres Euangelium quod annunciaui uobis. Et, Si Christus non resurrexit, uana est, &c. Sic prædicamus & sic credidistis, quòd Christus mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Deuorata est mors in uictoriam. Confut. XVI. Si annunciauit, & ipsum rursus notum facit: non aliunde est Euangelium, neque alia notitia post unam, & illud in quo colloquitur per quatuor Euangelia & Apostolos, ut redarguat Marcionem qui post tot annos uenit, post tempora Romani episcopi Aniceti appellati, qui nonus fuit ab obitu Petri & Pauli Apostolorum. Quapropter muniens nos idem Apostolus *Anicetus Romanus episcopus, nonus à Petro.*

C dicit, Etiamsi nos aut angelus de cœlo, annunciauerit uobis aliud Euangelium præter hoc quod accepistis, anathema sit: cognoscens in spiritu, quòd Marcion & asseclæ eius peruersuri essent uiam probè fundatam. Vnde non amplius dixit, Annuncio uobis, sed notum facio uobis Euangelium, quod non aliud est quàm quod iam annunciaui uobis, de quo uos commonefacio, notum uobis facio qua ratione annunciaui uobis euangelium, si tenetis, nisi frustra credidistis. Si enim non tenetis uelut prædicaui uobis, absque hoc frustra credidistis. Annunciaui enim uobis, quòd Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. & quòd tertia die resurrexit secundum scripturas, & non secundum fabulam, neq; secundum doctrinam eorum qui à seipsis dicturi sunt quæ non sunt scripta. Nam Iudæi à seipsis dicunt eum non resurrexisse. Marcion autem & alij dicunt à seipsis, in apparentia passum ac sepultum esse. Ego autem secundum scripturas munio uos. statim enim infert dicens: Sic prædicamus, & sic credidistis, quòd Christus mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Et mox, Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit: & si Christus non resurrexit, uana est prædicatio nostra. Et post hæc omnia, Oportet enim mortale hoc induere immortalitatem, & corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Et non dixit, mortale hoc capere immortalitatem, aut corruptibile hoc capere siue suscipere incorruptibilitatem. Quod est autem mortale, quàm corpus, quód non solum suscipit in seipso immortalitatem, sed etiam habitatione excipit: & indutura est immortalitatem, non corpore abiecto, & anima non moriente, immortalitatem induente: sed mortali induente immortalitatem, & corruptibili incorruptibilitatem, hoc est ipso corpore. Ipsius enim mors est & corruptio temporaria, propter solutionem illatam ipsi per Adæ inobedientiam. Quòd autē de perficiendis in ipso beneficentijs

ficentijs per promisſionem dicat, indicat per hoc quod dicit: Tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, A deuorata eſt mors in uictoriam. quo ſignificet, tunc futuram mortuorum reſurrectionem. Nã deuorata eſt mors partim in Chriſti reſurrectione & eorum qui cum ipſo reſurrexerunt. Reſurrexerunt enim multa corpora ſanctorum, ſicut dicit Euangelium, & ingreſsi ſunt cum ipſo in ſanctam ciuitatẽ. Tunc aũt in uictoriã deuoratur, quãdo ab omnibus uniuerſaliter euaneſcit.

Ex Epiſtola ad Corinthios ſecunda, quæ tertia eſt apud Marcionem, uerùm immutato ordine, eò quòd prima apud ipſum locata eſt ad Galatas.

SChol. I. Quotquot enim ſunt promiſsiones Dei, in ipſo ipſum etiam, quapropter & per ipſum, Amen Deo. Confutat. I. Aperi oculos tuos, & ſaluare ô Marcion. Si uerò tu nõ amplius potes, mortuus es enim, hi qui à te decepti ſunt, aperiant oculos ſuos, & fugiãt à te, uelut ab horrendo reptili, & accedentes corrumpente. Si enim quotquot ſunt promiſsiones Dei, in ipſo etiam ſunt, promiſsiones autem Dei nouit Apoſtolus per legẽ & prophetas: ergo in Chriſto ipſum etiam promiſsionum complementi confirmabatur. Non igitur alienus eſt Chriſtus à ueteri lege, & prophetis, neq; à Deo qui loquutus eſt in lege, & in Chriſto promiſsiones impleuit. Imò neq; contrarius eſt Chriſtus Deo, qui legem dedit & prophetas. Nam eò quòd in ipſo promiſsiones promiſſæ fiunt, iccirco inquit, & per ipſum, Amen Deo. Ita ut Deus quidem pater promiſerit, Chriſtus autem confirmet, & Dominus Amen ipſum ſibi uendicet per ipſum, in his quæ per ipſum promiſsione confirmata ſunt, quũ pater ipſius in lege loquu- » tus ſit, & in Euangelio credentibus ſalutaria donauerit per ipſum Chriſtum dicentem, Etiam pater, quia ſic fuit bona uoluntas coram te. Scholium II. Nõ enim nos ipſos prædicamus, ſed Chriſtum Ieſum, nos autem ſeruos ueſtros propter Ieſum, quoniam Deus eſt qui dixit, è tenebris lucem illuceſcere. Confutatio II. Nõ prædicant ſeipſos Apoſtoli, ſed Ieſum Chriſtum Dominum. B Quapropter non eſt hæreſis, neq; Eccleſia nomine Apoſtolorum prædicata. Nunquã enim audiuimus Petrinos aut Paulinos, aut Bartholomæanos, aut Thaddæanos. Sed ab initio una prædicatio omniũ Apoſtolorum, non ſeipſos prædicantium, ſed Chriſtum Ieſum Dominum. Et ideo nomen quoque Eccleſiæ omnes unum indiderunt, non de ſeipſis, ſed Domini ipſorum Ieſu Chriſti, quum ab Antiochia cœperint Chriſtiani uocari, hoc eſt una ſola catholica Eccleſia, non aliud quid habens, ſed Chriſti Chriſtianorum Eccleſia exiſtens, non Chriſtorum, ſed Chriſtianorum: illo quidẽ uno exiſtente, his uerò ab uno Chriſtianis appellatis. Poſt hanc uerò & ipſius præcones, omnes non amplius eiuſdem formæ apparentes, per appoſititia nomina Manichæorum & Simonianorũ & Valentinianorum, atq; Ebionæorum. Ex quorum numero & tu Marcion unus es, & tuo nomine cognominati ſunt qui à te decepti ſunt, uelut qui teipſum prædicaſti, & non Chriſtum. Deinde uerò inquit, Deus eſt qui dixit, è tenebris lucem illuceſcere. Deus autem qualis quàm ille unus? qui in propheta oſtendit ex tenebris lucem, hoc eſt, ab hominum incredulitate & ignorantia, lucem ac cognitionem, quæ in Chriſto illuxit in cordibus noſtris, qui aliquando gentes & ſimulachrorum cultores eramus, nũc autem Deum cognouimus, qui tunc in propheta promiſit, lucem ſuam in mundo luceſcere, uelut qui non alienus ſit à ueteri & nouo Teſtamento: quemadmodum nobis mos eſt perſuadere te ô Marcion, ex his quas ſcriptas habes Euangelij reliquijs, & non à te ſeduci. Schol. III. Habentes autem eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Reſcidit, iuxta id quod ſcriptum eſt. Confutat. III. Non dabitur tibi locus, quæcunque tandem auſus fueris. Etiamſi enim excideris, iuxta id quod ſcriptum eſt, apparet tamen præſcriptæ dictionis conſequentia. Nam ab hoc, Credidi, quapropter & loquutus ſum: ſtatim æqualia inferens Apoſtolus dixit, Habentes eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Omnibus C autem manifeſtum eſt hoc, quòd in centeſimo decimoquinto pſalmo, qui alleluia inſcriptionem habet, & ex libro Dauidis eſt, & ab ipſo uaticinante prædictus eſt hic ſermo, Credidi, quapropter & locutus ſum: ſcriptus eſt. Vnde etiam Apoſtolus dictum accepit, & ſimiliter dixit, Credimus & nos, quare etiam loquimur, quum unus ſit de numero Apoſtolorum. Vnde non dicit, Credidi, quare etiam locutus ſum: ſed Credimus nos, quare etiã loquimur. quò ſeipſum cum alijs Apoſtolis coniungat. & dicit, Habentes eundem ſpiritum, ut oſtendat ſpiritum qui in Dauide loquutus eſt, eundem eſſe & in Apoſtolis. A quo ſanè tunc ille uaticinans credidit, in quo ſpiritu etiam ipſi exiſtentes credunt & loquuntur. Multa autem eſt iniuria, &, ut ita dicam, prærogatiua ſententiarum. Quum enim Apoſtolus unum & eundẽ ſpiritum dicat, quomodo Marcionis dementia confitens hunc ſermonem, audet dicere ſanctum Apoſtolum dixiſſe, alium eſſe ſpiritum qui tunc fuit, & alium in Apoſtolis?

Chriſtianorum una appellatio.

Ex epiſtola ad Romanos quarta: ſic enim apud Marcionem habetur, ut nihil rectum apud ipſum ſit.

SChol. I. Quicunq; inique & ſine lege peccauerunt, inique etiam & ſine lege peribunt. Et quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Cõfutatio I. Si qui ſine lege peccauerunt, ſine lege etiam peribunt, lex eſt ſalutis cauſa ſi ſeruetur, & non ſinit ſeruantes ipſam perire. Et ſi qui per legem peccauerunt, per legem iudicabuntur. Ergo iudex eſt lex tranſgreſsionũ, non perditionis, ſed iuſti iudicij, ſanctè iudicans tranſgreſſores. Nõ enim auditores legis iuſti

ſunt

A sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Si enim lex facta iustificat factorē, non mala est lex, neq; iniusta, propter quam hi qui faciunt legem, iusti fiunt. Ex lege autem est & fides in Christum prædicta, sine quo nemo iustificabitur. & in quo qui credidit, iuxta prædictum legis testimonium, non potest rursus iustificari, quum uelut complementum sit Christus legis, iuxta id quod ab Apostolo dictū est: Complementum legis Christus ad iustificationē: ostendit enim quod sine lege & Christo, non est iusticia. Neq; enim Iudæi sine Christo iustificabuntur, quum non acceperint Christū. Neq; tu Marcion iustificaberis, abnegans legem. Schol. II. Circumcisio quidē iuuat, si legem feceris. Si uerò transgressor legis fueris, circumcisio tua præputium facta est. Confut. II. Si pronunciat sanctus Apostolus circumcisionem prodesse, quis in his quæ prosunt uituperium fecerit? nisi sanè quis serpenti similis fiat. Huic enim similis es ô Marcion, nam & ille peruertens à Deo dicta, persuasit Euam, dicens: Non morte moriemini. Legem enim circumcisioni colligauit, & circumcisionem legi conuenientem ostendit. & eiusdem Dei præceptum esse indicauit, qui & circumcisionem aliquando dedit, & legem in auxilium tulit, à qua Christus creditus perfectè & loqui & facere credentibus exhibet. Schol. III. Habentem formationē cognitionis ac ueritatis in lege. Confut. III. Si cognitio formationem habet, à formatione uerò species apparet, Apostoli autem qui cognitionem & ueritatem habent, itidemq; ipsorum discipuli, nouerunt à formatione legis speciem se acquisiuisse, hoc est cognitionem & ueritatem. Non ergo aliena est lex à cognitione & ueritate. Nam per formationem in ipsa cognouerunt prædicatores ueritatis cognitionem & ueritatem. Schol. IIII. Adhuc enim Christus quum nos essemus debiles adhuc iuxta tempus, pro impijs mortuus est. Confut. IIII. Vox adhuc, & mortuus est: nō apparentiæ, sed ueritatis significatiua est. Si enim apparentia erat, quid opus erat dicere adhuc? quum Christus posit semper & nūc in specie apparere, & non dici, adhuc quum nos essemus debiles. Nam per adhuc, tunc ipsum mortuum esse

B expresit, & quòd iustificauit per mortem, ut nō amplius opus habeat mori pro peccatoribus semel mortuus, & per seipsum non amplius moriens. Schol. V. Quare lex quidē sancta, & præceptum sanctum ac iustum & bonum. Confut. V. Consentit & suffragatur legi, quòd ipsa iusta est, & præcepto itidem in ipsa expresso, tribus testimonijs hoc muniens, sanctum ipsum dicens & iustum ac bonum, ut redarguat te ô Marcion, & nos doceat sancti esse legem, cuius etiā præceptum sanctum, & ipsum sanctum esse ac bonū. Quapropter quum sit boni præceptum, bonum uocatur: & quum sit sancti, sanctum est: & quum iustum sit, iusti præceptum uocatur, quū unus sit & tunc & nūc, qui est sanctus & iustus & bonus. Quapropter etiam præceptum ipsius, & tunc & nunc, in lege & in nouo Testamento, sanctum est & iustum & bonum. Schol. VI. Vt iustificatio legis impleretur in nobis. Confut. VI. In Apostolis & in nobis iustificatio legis impletur. Quomodo audes tu ô Marcion dicere, legem alienam esse ab Apostolis Dei, qui secundum legis complementū iustificantur. Schol. VII. Finis enim legis Christus ad iusticiam omni credenti. Confut. VII. Si ad iusticiā uenit Christus omni credenti, ita ut lex non perficiatur, nisi Christus perficiat sua præsentia: non ergo perficietur ô Iudæi in lege manentes, nisi Christum qui aduenit, credentes in ipsum susceperitis. Imò neq; tu ô Marcion saluari poteris, in Christo prædicationis principium ac radicem reijciens, hoc est legem, ex qua Christus cognitus perficit eum qui legem non abominatur, uelut quæ aliena sit à Christo. Schol. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Confut. VIII. Si per dilectionem proximi lex impletur, non aliena est à Christo & Deo patre Domini nostri Iesu Christi & Dei ipsa lex, quæ proximum diligere iubet, quia Deus charitas est. Et omnia quæ ab ipsa prædicantur, similiter semper prædicantur, & tunc & nunc, & in ueteri & nouo Testamento.

C *Ex epistola ad Thessalonicenses prima, quæ quinta Marcioni est, octaua uerò apud Apostolum, quū omnia peruerse Marcion ex ipsa habeat, nihil apposuimus. Similiter itē ex secunda ad Thessalonicenses, sexta apud Marcionem, nona uerò apud Apostolum, rursus nihil apposuimus, quum similiter omnia in ipsa à Marcione sint peruersa.*

Ex epistola ad Ephesios, septima apud Marcionem, quinta apud Apostolum, hæc sunt.

SChol. I. Mementote quòd uos quondam gentes, qui uocabimini præputium, ab ea quæ uocabatur circumcisio in carne per manum facta: eratis tempore illo sine Christo, abalienati à conuersatione Israel, & alieni à Testamentis promissionis, spem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in Christo Iesu uos, qui aliquando eratis procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraq; unum, &c. Cōfutatio I. Mementote, temporis speciem significat: & qui uocabamini ab ea quæ uocabatur, rerum formas indicat, itemq; uox in carne: quo ostendat figuram in carne expectantem spiritus tempus, ut perfectiora ex figura indicet. Sine Christo enim, à conuersatione Israel abalienatum erat præputium. abalienatum autem, alienum erat à promissione & Testamento. Et qui ab hoc originem trahebant, spem non habebant, sed impij & sine Deo erant in mundo, uelut ostensum est ex Apostoli uerbis. Verùm tu Marcion neq; uides, neq; audis, alioqui intelligeres quantorū bonorum causam sanctus Apostolus legem dicit, his qui in lege illo tēpore uixerunt. In Christo enim Iesu hi qui aliquando erāt procul, nunc propinqui facti sunt, in sanguine ipsius. Ipse

enim est pax nostra, qui fecit utraque unum. Si autem utraque unum fecit, & non alterum sustulit, alterum constituit. ergo neque prius illud alienũ est ab ipso, neque posterius diremit à primo, sed ambo in unum collegit, non simpliciter, non in apparentia, sed euidẽter in sanguine suo, uel ut certa Apostoli indicat doctrina. Scholium II. Quapropter dicit: Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Confutatio II. Vnde habet Apostolus hoc, Quapropter dicit? Imò ex ueteri, uelut manifestum est, Testamẽto. Hoc autem habetur apud Heliam. unde autem originem trahebat Helias? Imò unus erat ex prophetis qui secundum legem uixerunt, à lege & prophetis originem ducens. Si autem in Christo uaticinatus est, Surge qui dormis, & surge ex mortuis, & illucescet tibi Christus: ergo exemplar per Lazarum & alios impletum est, de quibus ijdem dubitabant, Martha & Maria dicentes, Iam olet, quartanarius est: & principis synagogæ amici dicentes, Ne uexetis magistrum: & ipse dixit, Ne timeatis, non enim mortua est, sed dormit. Clarè enim ab eo tempore prædicatio dicebat resurrectionẽ per Christum fore, & potestatem facilitatis ostendebat, quo potẽtiam Christi indicaret. quod uelut homini facile est non mortuum, sed dormientem per uocem excitare: sic etiã Christo promptissimum erat dicere, Lazare ueni foras. & hoc, Cumi talitha, hoc est, Surge puella. Et per manifestas demonstrationes significabat sermo ille uocationem nostram, à mortuis operibus & somno graui excitantem nos Christum, qui aliquando dormiuimus: & illuminantem nos per uocationem, quæ fuit secunda coniunctio. Quod uerò perfectum est & uniuersale, id expectatur, quando idem qui dicit, Ego sum resurrectio & uita, & omnes uocabit, & corpore atque anima excitabit, & illuminabit in futuro suo aduentu. Scholium III. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carnem unam. citra uocem, uxori. Confutatio III. Demonstratum est sæpe, non aliena esse ea quæ sunt in lege ab his quæ Apostoli docent. Et quamuis tu ô Marcion, resciderіs uocem Vxori: tamẽ ex hoc, Erunt duo in carnem unam, uniuersa malicia tua manifesta erit. A B

Ex epistola ad Coloß. octaua Marcioni, apud Apostolum uerò loco septimo sita.

SChol. I. Ne igitur quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij, ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum. Confutatio I. Nusquam subsidet umbra ô Marcion, quàm à corpore: & corpus non potest esse, umbra ab ipso non apparente. Vnde credere debent qui à te decepti sunt, per eas quæ adhuc apud te seruantur ueritatis diuinarum scripturarũ reliquiæ, quod à futuris, quæ reuelabuntur, bonis, nõ alienæ erant iustificationes tunc temporaliter receptæ, de cibo & potu, & parte festiuitatum, & nouiluniorum ac sabbatorum. Quorum bonorum umbræ erant prædicta illa, per quas umbras corpus apprehendimus instantium bonorũ, in lege quidem umbratili pictura expressorum, in Christo autem perfectorum.

Ex epistola ad Philemonem nona.

SIc enim apud ipsum habetur, apud Apostolũ uerò ultima est. Verùm in quibusdã exemplaribus decimatertia est, ante eã quæ ad Hebræos scripta est, locata. Alia uerò exẽplaria habẽt eam quæ ad Hebræos scripta est decimã, ante duas ad Timotheũ, & ad Titum, & ad Philemonem. Omnia autẽ exemplaria salua & uera eam quæ Romanis missa est, primam habent: nõ uelut tu Marcion primam locasti eam quæ ad Galatas scripta est. Ex hac itaque epistola ad Philemonem nihil apposuimus, eò quòd penitus peruersa apud ipsum habetur.

Ex epistola ad Philippenses decima.

SIc enim apud Marcionẽ habet ultima & decima, apud Apostolũ uerò sexta, similiter nihil excerpsimus, eò quòd peruersa apud ipsum habet. Atque sic cõpleta est cõpositio reliquiarũ Marcionis ex Euangelio secundũ Lucã & Apostolo seruatarũ: ex quorũ ab ipso receptorum uerborũ argumento, nós ea quæ contra ipsum sunt, delegimus, ac cõfutationes apposuimus. Apposuit autẽ in proprio Apostolico appellato, etiã eam quæ ad Laodicenses scripta est. C

Apostolicus liber Marcionis.

Ex epistola ad Laodicenses.

SChol. I. Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Confutatio I. Concinnè ad epistolam ad Ephesios, etiam hæc contra te ô Marcion testimonia ex epistola ad Laodicenses collegisti, ut in fine cõclusionis legentes quæ apud te sunt, & cognoscentes sententiã tuam, discamus, ac condemnemus tria principia principiũ non habentia, & differẽtias inter se habentia per te alieno modo excogitatas. Nõ enim sic habet sancti Apostoli tractatio, & secura prædicatio, sed aliter, præter tuũ figmentũ. Clarè enim dixit unũ Dominũ, unam fidẽ, unum baptisma, unũ Deum, eundem patrẽ omniũ, eundem super omnia & in omnibus, per legẽ & Prophetas, & in omnibus Apostolis, & in his qui deinceps sequuntur. Hæc quidẽ est nostræ speculationis cõpositio, in prædictis excerptis ex scriptura quæ adhuc apud Marcionẽ seruatur, à nobis facta. Ad quorum delectionẽ si quis respexerit, mirabitur magnificas Dei dispensationes, quum singulæ res per testimonia quædam confirmentur ac stabiliantur, prout nudo modo Deus hic largitus est nobis per suam, uelut dixi, dispensationem coniungere, ita ut septuaginta quidem & octo testimonia ex Euangelio, quadraginta uerò ex Apostolo produxerimus, quæ apud ipsum adhuc in hunc diem seruantur & habentur, ut ex toto sint testimonia centum & decem & octo, quæ omnia ipsius Marcionis sententiam impugnant. Etiamsi hoc postremum ex alia superflua extra Euangelium & Apostolum posita epistola producatur. Non enim uisum est mi-

serrimo

A ſertimo Marcioni, hoc teſtimonium ex epiſtola ad Epheſios citare, ſed ex epiſtola ad Laodicenſes, quæ non eſt in Apoſtolo. Atq; hæc ſanè teſtimonia quum ſtolida illa beſtia & in multis miſerè lapſa non legat, nō uidet utiq; euerſionem ſui ipſius in ſingulis palàm fieri. & nemo de hoc miretur. Quomodo enim hic qui profitetur ſe habere aliquid Euangelij & Apoſtoli, non uel pauca Scripturæ uerba ſeruare poſsit? Nam cum totum corpus, ut ita dicam, diuinæ ſcripturæ integrum ſeruetur, quale membrum repererit mortuum iuxta ſuam ſententiã, ut mendacium cōtra ueritatem introduceret? Verum, ut ita dicam, detruncauit, & mutilatione facta, multa membra reſecuit, quædã uerò apud ſe retinuit. Sed & ipſa retenta adhuc uiuentia mortificari non poſſunt, uerùm illic manet utilitatis ſignificatio, etiamſi multipliciter apud ipſum conciſa fuerint. Cæterùm poſt hæc omnia amplius mentionem faciemus, quomodo quidam ex iiſdem Marcioniſtis ad profundã blaſphemiam delapſi, & ex ſua diabolica doctrina attoniti penitus facti, ne nominis quidē Domini nomenclationem facere uoluerūt. Et alij ex ipſis effreni lingua deitatem ipſius auerſantes, nomē generationis ex ſupernis uituperare non uerentur. Quidam enim ipſorum auſi fuerunt dicere, ipſum Dominum eſſe filium diaboli, omni pudore excluſo. Alij uerò non, ſed iudicis & opificis. & ipſum, quum magis miſericors eſſet, ac bonus, reliquiſſe proprium ſuum patrem infernè, opificem uidelicet, ut aliqui dicunt: aut ut alij, diabolum: ſurſum uerò accurriſſe ad bonum Deum in innominatis locis conſtitutum, & ipſi adiunctum eſſe, miſſum autem ab ipſo in mundum, & aduerſus proprium patrem Chriſtum ueniſſe, & diſſoluiſſe omnia ipſius quę naturalis eius pater ſanciuerat, ſiue ille qui in legē loquutus eſt, ſiue ille maliciei deus, qui ab ipſis in tertio principatu locatur. aliter enim atq; aliter de hoc ſentiunt, uelut dixi. Hæc autem omnibus ratione præditis manifeſta ſunt, quòd immundi ſpiritus eſt hæc ſapientia ac doctrina: & neq; opus erat de hoc argumento reſpondere,
B aut confutationem producere: quum ipſe Marcion palàm per omnia uitæ ſuæ obliuionem induxerit. Deprehendetur enim ab omnibus prudentibus maledica eius uanitas, & temeraria perditionis operatio. At quandoquidem conſueuimus nō ſinere ſpinarum locum, ſed excindere per machæram Dei, quæ omnem ancipitem gladiū excedit, penetratq; uſq; ad partes animæ ac ſpiritus, iuncturaſq; ac medullas, uelut ſcriptū eſt, pauca etiã in hoc dicere, non cunctabimur. Primum equidem: Quòd ſi bonus ex malo genitus eſt, non amplius principiorum ratio conſiſtet. Poteſt enim & ipſius pater (ſi malus eſt) quod abſit, imò bonus eſt, mutare mentē, uelut qui ab ipſo genitus eſt, mutauit. Deinde uerò: Si omnino uenit unigenitus, ut homines ſaluaret, & latronem in paradiſum introduceret, & publicanum à telonio ad pœnitētiam uocaret, & ſcortum quod ungebat ipſius pedes, à malicia curaret. Si uerò etiam bona facit Deus, bonus eſt, & miſericors. Multo igitur magis oportebat ipſum erga proximū ſuum patrem miſericordiam ſuſcipere, & ipſum primùm ad ſalutem tranſpōere: ut ubi primùm patrem ſuum immutaſſet, perfectè oſtendat perfectam bonitatem, patris ſui miſertus, uelut ſcriptum eſt: Vt bonum faciamus primùm in fidei conſortes, quanto magis ut miſereamur patrum noſtrorū? Sed & adhuc aliud eſt, quod appoſui huc ad Marcionem confutandum. Siquidem unus eſt filius, & ad alterum cōfugit, haudquaquam fidelis apud alterū ſuſcipietur. Qui enim conſcientiam erga proprium ſuum patrem non cuſtodiuit, is neq; apud alterum fidem reperiet ex his quæ ab ipſo antè facta ſunt. Sed & aliter rurſus, ô Marcion, ob penuriam eius qui mitteretur, nō potuit ſupernus Deus ſaluare eos qui ab ipſo ſaluantur, & quorum ipſe per Chriſtum miſertus eſt. Si enim non aufugiſſet (iuxta Marcionis ſententiam) Chriſtus ad ſupernum Deum, non habuiſſet bonus ille Deus quem miſiſſet, niſi Chriſti pater in offenſione erga proprium filium ſuum fuiſſet, uelut Marcion dicit. Et adhuc aliter: Si opificis filius eſt, aduerſatur autem
C opificio, & patris operi, primùm quidem ubi ueniſſet in mundū, debuiſſet homines exterminare, ut deſtrueret opus à proprio ſuo patre factum, uelut aduerſarius paternæ affectionis exiſtens. Aut rurſus, ubi accepiſſet uirtutē ſanationis & curationis ac ſalutis, debuiſſet erga proprium ſuum patrem præ omnibus humanitatis officium oſtendiſſe, & primùm perſuaſiſſe patrem ſuum ad ipſius bonitatem ſuſcipiendam, ut ſalutis humanæ una & eadem bonitas eſſet. Verùm non ſic ſe habet res, uelut uanus ac fabuloſus illius ſermo tradit. Neque enim tria ſunt principia, neq; alius Chriſti pater, neq; maliciei eſt ſoboles, abſit. Dicit enim: Ego in patre, & pater in me. Et ſiquidē falſo dicit ſe patrem habere, non poteſt ſpurius ipſius pater in ipſo eſſe, neq; ipſe in patre: Qui uerò patrem ſuum ſecundum naturã ſemper bonum & ſemper Deum, & omnium opificem qui in ipſo & cum ipſo eſt, docet ac uerè prædicat: is eſt qui contra Marcionem minas recenſet, dum dicit: Qui nō honorat Filium uelut honorat Patrem, ira Dei manet ſuper ipſum. Iam uerò in multis teſtimonijs oſtendimus, unum eſſe Deum patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui bonus eſt, & bonum genuit: charitas eſt, & charitatē genuit: fons eſt, & uitæ fontem genuit. apud te enim eſt fons uitæ, inquit Scriptura: ueritas eſt, & ueritatem genuit: lux eſt, & lucem genuit: uita eſt, & uitam genuit: ſine principio, ſempiternè & ſine tempore. Et cōfutatus eſt per omnia Marcionis error. Quum itaq; hæc ſic ſe habeant, & ſubuerſio impoſtoris illius per multam ac ueram cōfirmationem ex Dei auxilio à nobis perfecta ſit, & hæc nunc uelut magna aſpis per minimè mendacem Saluatoris ſermonē conculcata ſit: ipſe enim dixit, Dedi uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpios, & ſuper omnem uirtutē inimici: rurſus ad conſequentia tranſeamus, & aliarum ſectarum uanam ſapientiam conſideremus ac confutemus, Deum auxiliarium in omnibus inuocantes.

Contra Lucianistas, hæresim XLIII.

Luciani duo.

LVcianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Constantini senis uixit, quem uidelicet Arriani inter testes citant. Erat enim etiam hic Lucianus, recẽs inquam, Arianorum hæresi addictus, de quo postea in ipsius subuersione dicemus. Nunc autẽ ad dictum antiquum Lucianum sermonem dirigimus. Hic enim prædictum Marcionem insecutus, & ab hoc se dissecans, etiam ipse congregationẽ sibijpsi fecit, & hæresim erexit, à quo Lucianistæ antiqui sunt appellati. Per omnia igitur secundum Marcionem dogmata profert. Quibus etiam utuntur ipsius complices, uelut fama ad nos pertulit. Nam cũ antiqui hi sint, & citius extincti, difficilis fuit nobis, uelut uerè uidere est, de ipsis perscrutatio. Quæ uerò ex parte de ipso cognouimus, hæc sunt. Postquam affirmauit alium quidẽ opificem & iudicem & iustum, alium uerò bonum similiter, & alium malum: uult quoq; testimonijs uti quibusdam secundũ Marcionem, iuxta suam opinionem ex Prophetarum scriptura, nempe: Vanus qui seruit Domino. Et quod dictum est: Restiterunt Deo, & saluati sunt. Postremum autem hic præter magistri sui doctrinam, nuptias abnegat, & castitatem exercet: nõ propter castitatem, sed ut reprobet opera opificis, docens non cõiungi nuptijs, à quibus nuptijs abundantia (inquit) per puerorum generationem oboritur in mundo ipsi opifici, ad oppositionem opulentiæ opificis ac creatoris per puerorum in mundo generationem. Deprehẽdetur autem facilè talis, & coarguetur, ex iam facta oppositione aduersum præceptorem eius, quum per longum fecerimus nos contradictionem aduersus ipsum, & euersionem, in quibus & quod cõcordat Euangelium ueteri Testamento, & quod ipse Dominus noster confitetur, creationem mundi esse suam propriam, & Saluatoris esse creationem, ut in summa principalissimo quodã dicto declarem, apud sanctũ Ioannem habetur: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deũ, & Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est, &c. Sed & talis statim B subuertetur. Nam etiamsi uelit dicere, quòd oppositionis gratia & destructionis eorũ quæ hic ab opifice dicta sunt, nuptiarum coniunctio ab ipso reprobatur, ut ne opificem adiuuent, sed ab opere opificis penitus abstineant: quomodo non temerariũ & deprehensu facile, & ex procliui confutabile est argumentũ? Ecce enim à creatione & opificio opificis, tum cibis tum potibus utitur impostor ille ac circulator, & aliter non potest effugere, & non his uti. Deus enim uniuersorum Dominus & opifex, omnium curam gerens, & super malos & bonos oriri facit solem suum, & super blasphemantes ipsum, & super glorificãtes mittit pluuiam suã. & omnes nutrit, non temerario quodam & stupido decreto, sed ut ultionem ab ipso decretam in futuro iudicio, longanimitatem habens, & proprijs decretis ac sapientia omnia gubernans, uelut decet ipsius erga omnes utilitatem: quo hi qui pœnitentiam egerunt, obliuionem malorum ab ipso adepti, salutẽ consequantur. Si uerò permanserint in suis blasphemis opinionibus, & uanis persuasionibus, non ex Deo ipsis datis, tunc post discessum ex hac uita, libero arbitrio non amplius in ipsis permanente, neq; propter indignationem, tunc futurum iudicium, neq; uelut in ira inferens futura. Omnia enim prǫuaticinatus est propter deitatem suã non intra affectus contentam, sed prout unusquisq; in detrimẽtum suum quid operatus, sibijpsi causa mali fuit, ita ut Deus insons sit nostræ præuaricationis, & ex hac futuræ contra nos condemnationis. In omnibus igitur etiam hic deprehendetur prioribus & posterioribus sectis immixtus, ex numero filiorum perditionis existens, declarante ueritate, & luce Euangelij clarè omnem orbem terrarum illustrante, ac seruante filios ueræ fidei in ueritate. Proinde uelut qui ex breui & arcto scopulo serpentem prominẽtem, per paruum quoddam instrumentũ sustulimus, hoc enecto relicto, consequẽter ad reliquas pergamus, iuxta nostrum promissum, auxilio Dei assumpto, C ad ueritatis ipsius declarationem ac confirmationem.

Contra Apelleianos, hæresim XLIIII.

PRædicto Luciano succedit Apelles, non sanctus ille qui ab Apostolo constitutus est, sed alter, ex quo Apelleiani appellati sunt: qui & ipse condiscipulus Luciani fuit, & prædicti Marcionis discipulus, ut sic uelut una radice multarũ spinarum propagines exortæ sint. Cæterùm hic alia præter illos docere uult, & contra præceptorem suum & contra ueritatem seipsum armauit, quo etiam ipse scholam erroneorum hominum sibijpsi congregaret. Non ita (inquit) est, sed errauit Marcion: ut dementia undiquaq; seipsam redarguere, & iniquitas seipsam conterere uideatur, & contra seipsam subuersionem excitare, quum ueritas semper sit firma, & non opus habeat auxilio, sed per se consistat, & à Deo qui reuera semper est, cõfirmetur. Proinde prædictus hic Apelles & qui eum sequuntur, Non tria, inquiunt, sunt principia, neq; duo, uelut Luciano & Marcioni uisum fuit: sed unus est Deus bonus, & unum principiũ, & una uirtus innominata. Cui uni Deo, siue uni principio nihil curæ est de his quæ facta sunt in hoc mundo. Verùm idem sanctus & bonus Deus in supernis, alium Deum fecit. Hic uerò factus alius Deus creauit omnia, cœlum & terram, & omnia quæ in mundo sunt. Euasit autem non bonus, & quæ ab ipso facta sunt (inquit) non bene facta sunt, sed secundum malam ipsius mentem ab ipso creata sunt. Quis uerò tolerabit tales sermones, & non potius deriserit eiusmodi uanum laborem? Nam iuxta duos modos comperitur non conuenienter tali opinione uti, & ob id ad ipsum uelut ad præsentem dicam. Dic mihi, ô bone, concedes enim ô Apelles, aut Deum ignarum futurorum fecisse Deum quem dicis, aut creaturas bene-

factas

A factas esse: & erit omnino supernus Deus ipse opifex, qui fecit unū, qui omnia fecit. Et non amplius erit causa ille qui creaturas fecit, sed supernus Deus qui creatorem fecit, idem omniū opifex existit. Christum porrò uenisse dicis ob extremos bonos, qui filius sit superni boni Dei, & sanctum ipsius Spiritum similiter ob salutem eorum qui ad cognitionem ipsius ueniūt: & ubi uenit, non in apparentia comparuisse, sed in ueritate carnem accepisse, non à Maria uirgine, sed ueram quidem habuisse carnē & corpus: neq; à semine uiri, neq; à muliere uirgine, sed habuit carnem ueram hoc modo. & dicit: Cum descenderet à cœlestibus, uenit in terram, & congregauit sibijpsi à quatuor elementis corpus. Et quomodo non festinat hic ad hoc ut iniquitas ipsius deprehēdatur, quæ ueterum Græcorum poetarum opiniones in hac uerborum uanitatē sequitur? Dicit enim & hic uelut illi, & adhuc frigidius quàm illi, Saluatorē sibijpsi corpus suppeditasse dicit, à sicco siccum, à calido calidum, ab humido humidum, à frigido frigidum. Et ubi sic sibijpsi formauit corpus, uerè apparuit in mundo, & docuit nos supernam cognitionem, & contemnere opificem, & negare ipsius opera, ostendiq; nobis in quibus scripturis sint quæ ex natura ab ipso dicta sunt, & quæ sint ab opifice dicta. Sic enim dixit (inquit) in Euangelio: Estote sinceri nummularij: Vtere enim (inquit) ex tota Scriptura, deligēs quæ utilia sunt. Deinde (inquit) dedit Christus seipsum ut pateretur in ipso corpore, & crucifixus est in ueritate, & ostendit ipsam carnem suis discipulis: & ubi resoluisset (inquit) ipsam suam humanam incarnationem, distribuit rursus, unicuiq; elemento quod ipsius proprium erat reddito, calidum calido, frigidum frigido, siccum sicco, humidū humido. Et sic dissoluto ab ipso rursus carnali corpore, reuolauit in cœlum, unde etiam uenit. O ingentem fabulositatem eorum qui talia dicunt, ita omnibus manifestum est, mimorum potius esse hāc officinam, quàm eorum qui promissionis uitæ ac intelligentiæ figuram habēt. Si enim omnino dissoluit ipsum

B corpus quod accepit, qua ratione ab initio ipsum sibijpsi construxit? Si uerò construxit ob aliquem usum, & usus opus absoluit: oportebat relinquere ipsum in terra, maximè quum ex uestra sententia species spei resurrectionis carnis non opus habeat ut perficiatur. Verùm excitauit ipsum rursus, ut in maiorem laborem seipsum immitteret, ut nihil prosit ipsum construxisse, & in monumento deposuisse, cum ipsum dissoluat ac distribuat unicuique elemento id quod ab ipso accepit, uelut gratus debitor. Et si omnino unicuiq; suum reddidisset, hoc est frigidum frigido, & calidum calido, nōnne potuissent hęc à discipulis ipsius uideri? At nunquid corpus est ipsum siccum? Omnino enim siccum ipsum, est corpus, caro uidelicet & ossa. Et humidum ipsum omnino sunt serosi humores, & caro quæ in humiditate dissoluitur: quæ sanè penitus Apostolis manifestissimè se deposuisse indicasset. uelut etiam prius, quando sepeliebatur ipsius corpus, dignabatur Ioseph ab Arimathia inuoluere ipsum in sindone, & deponere in monumento. Simul autē & mulieres potuissent uidere ubi relictæ essent reliquiæ, ut ipsas honorarent per unguenta & aromata, uelut prius. Verùm nusquam mendaciū hoc uestrum, ô Apelleiani, indicatum est ab aliquo sancto Apostolo. Non enim ita est. Sed duos uiros inuisibiles uisibiliter uidebant, & ipsum in cœlum ascendentem, & à nube lucida susceptum, reliquias uerò nusquam relictas. Nō enim conueniebat, neq; possibile erat, & mentitur Apelles, & omnes Apelleiani ipsius complices. Similia uerò præceptori suo Marcioni etiam in alijs docuit, asserens non esse resurrectionem mortuorum, & alia, quæ uisum est ipsi similiter docere. Subuertetur autem ipsius ratiocinatio, quòd delira sit, & omnibus modis erronea. Neque enim ualebunt tenebræ ubi lux apparet: neque mendacium consistet, ubi ueritas est. Si enim omnino usus es scripturis, ô Apelles, & qui à te dicti sunt Apelleiani, ex ipsis scripturis inuenietis uos redargui. Primùm quidem, quia secundum imaginē Dei fecit Deus hominem. Qui

C autem fecit, dixit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinē. Quare si quis ab erronea secta cōuerterit se ad ueritatem, uelut ex tenebris fugitiuus, & à nocte excitatus, is inuenerit lucem sibi orientem cognitionis Dei, instar solis & super solem. Apparebit enim omnibus, consentaneam ratiocinationem facientibus, quòd qui dixit, Faciamus hominem, Deus est uniuersorum pater. Aduocat autem secum eum qui semper cum ipso est Deum uerbum, filium unigenitum, ex ipso sine principio & sine tempore genitum. Simul autem & sanctum suum Spiritum, qui non est alienus ab ipso, neque ab ipsius proprio filio. Si enim alius esset qui formauit hominem, & qui condidit mundum: alius autem supernus bonus Deus, à quo descendit Christus: non utiq; accepisset Christus sibijpsi corpus, & formasset imaginem opificis in seipsum exprimens. Verùm manifestum est quòd ipse est opifex hominis & mundi, cui dixit Pater, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem. Ab hoc uno autem opere manifestus fiet opifex, quòd hic est qui tunc hominem fecit, formauitq; ex terra corpus Adæ, & fecit ipsum in animam uiuentem. Quare etiam testimonium dedit Ioannes in sancto suo Euangelio, dicens: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, &c. Si uerò in ipso facta sunt, & ab ipso: ipse tunc Adam formauit, & ipse rursus corpus à Maria uirgine in seipsum efformauit, & perfectè omnem suam incarnationem couniuit, tunc ab ipso formatam, & nunc in seipso couritam. Si uerò alienum opificium in seipsum suscepit eius qui formationem malè formauit, & malus est secundum tuam doctrinam. Et si omnino usus est malis creationibus, quas, uelut tua fert opinio, malus creator fecit: ergo immixtus est maliciei conditoris, usuiq; ac beneficentiæ, & propriæ ipsius

imagini. Sed non est possibile. Si enim incarnatus est, non solum carnem assumpsit, sed etiam animam. Manifestum est enim hoc. Alioqui unde dixisset, Potestatem habeo accipiendi animam meam, ac deponendi ipsam. Itaq; ubi omnem operis tractationem elegit ab opifice imaginem appellatam, omnem illam tractationem suscepit, in corpore & anima Verbum uenit, & in quibus omnibus est homo. Hæc autem cum ita penitus facta sint, deletum est tuum uenenum, & concidit tua seditio fundamento carens, & nō habens firmitatis ueritatis stabilimentum. Si uerò & quæ uis accipis ex diuina scriptura, & quæ uis relinquis: ergo iudex præsides, non interpres legum, sed elector eorum quæ non secundum mentem tuam scripta sunt, sed uera quidem sunt, uerùm transmutata falso, iuxta sentētiam fraudis tuæ, & eorum qui à te decepti sunt. Si uerò etiam omnino malus creator ea quæ hic sunt, fecit, mundum inquam: qua de causa uenit à bono patre in hunc mundum? Et siquidem ut saluaret homines: ergo propriorum curam habuit, & non amplius alius fuerit opifex. Si uerò nō propriorum prouidentiam habuit, uult autem inter aliena uersari, & quæ non sunt ipsius cōseruare: aut adulator est alienis blandiens, aut uanæ gloriæ appetens, ut melior creatore uideatur erga aliena, quæ conseruare conatur, propria non cupiens. Et non amplius erit uerax aut moderatus, ex tua sententia, ô impostor: & quum non habeat suam creationem, alienam concupiscens hæc prædari conatur, ab alienis sibijpsi acquirens animas, quæ non ipsius sunt, neque patris ipsius. Si autem ipsius quidem sunt animæ, & ex supernis progressæ apparēt: ergo in bonum mundum demissæ sunt à superno bono ex tua sententia Deo, & non in malum opus. Si uerò demissæ sunt ob aliquem quidem usum, quem forsan confingis, ubi uerò uenerunt, dilapsæ sunt ad aliū, id est, ut bonum ac iustum quid facerent, operatæ uerò sunt malum: uidebitur is qui ipsas demisit, prænotionem non habere, Cum enim demiserit ipsas ob aliud, repertæ sunt aliud quid operatæ esse. Aut rursus si dixeris, quòd non ex uoluntate ipsius uenerunt, sed per tyrannidem raptoris: Ergo fortis est is qui creatus est à bono Deo malus opifex supra bonum Deum. Quoniam quæ ipsius sunt, rapuit, & ipsis usus est. Vnde uerò non conuinceris, quum ipse Saluator » dicat, Potestatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipsam: uelut qui ipse animam » accepit, & posuit, & rursus accepit, ut non aliena sit anima & alterius opificis. Rursus uerò reperietur bonum corpus gestare. Nō enim persuadebitur bonus quispiam ut malo opere utatur, ut ne à patris mali participatione, etiā ipse permixtionis malicia polluatur. Si uerò & ipse resurrexit, dic mihi ad quid faciendū post resurrectionem, si ipsum rursus reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum, siccum ad siccum, humidum ad humidum? Si enim excitauit ipsum ut rursus dissolueret, ergo fabulositatis hoc opus fuerit, & non ueritatis. Excitauit autem ipsum Dominus noster Iesus Christus, & simul secum assumpsit corpus, quod in seipsum efformauit unà cum anima & tota incarnatione perfectissimè. Considet enim iuxta Apostolicum sermonem, Deus excitauit & collocauit ipsum in cœlestibus. uelut testantur duo illi in uestitu splendido Apostolis conspecti, qui dixerunt: Viri Ga» lilæi, quid statis intuentes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet, » quemadmodum uidistis ipsum assumi. Et ut ne detur tibi rursus occasio maliciei contra ueritatem, post multum tempus assumptionis Saluatoris nostri, Stephanus sanctus Dei martyr » & testis, quum lapidibus obrueretur à Iudæis, respondit dicens: Ecce uideo cœlū apertum, & filium hominis stantem à dexteris patris. ut ostendat ipsum corpus in ueritate in spirituale resurrexisse, unà cum deitate unigeniti totum in spirituale unitum, & in deitatem counitum. Supernè enim est ipsum sanctum corpus unà cum deitate, totus Deus, unus filius sanctus Dei, sedens in dextera patris, uelut habet Marci Euangelium, itemq; reliqui Euangelistæ: Et ascendit » in cœlos, & sedet ad dexteram patris. Et undiquaq; corruet circulatorius tuus & à te deceptorum sermo. Quin & de mortuorum resurrectione audi Apostolum dicentem: Oportet corru» ptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Si enim nō » induturum esset mortale immortalitatem, & corruptibile incorruptibilitatem: non sanè mors ipsa uenisset ut moreretur, & in ipso pateretur, & ubi dormiuisset triduū, resurgeret, & sursum ferretur in ipso cum deitate, & in ipsius gloria: quo ex ipsius bono ad nos aduentu omnem spem contineamus in ueritate, ostendens seipsum figuram nobis in spem totius negocij uitæ. Hæc autem quum sic se habeant, ac dicta sint: quid mihi amplius opus est tempus terere circa hanc uespam? quæ nihil est ut subuerti debeat, aut aliam quandam tractationem exposcat. A' seipsa enim aculeum amisit, & nihil euarians adulteratum ac circulatorium erroris ipsius dogma ostensum est. Tradunt enim dolorosam ipsam uespam, quam quidā Zopyron appellant, habere quidem aculeum uenenum iacientem breuem, non multum dolorē inducentem, sed qui secundum ipsius facultatem uenenum iaciat. Si uerò quis perscrutans ipsius latebras, aut nidum destruat, in fruticibus enim & herbis hunc facit, & instar faui sibi ipsi capsas quasdam construit: in quibus capsis sobolem suam deponit, & sibijpsi fœtus facit: si uerò quis perscrutās uirga aut ligno pungat fauum, & uelut dixi, destruat: exit indignata ipsa horrēda quidem, uerùm debilis uespa. & si inuenerit petram aut lignū, præ ira qua excanduit, cū stridore instat, & impetit ac ferit petrā, & petram quidē nihil lædit, neq; lignū, imò neq; hominē, etiāsi momorderit, nisi quòd modicum dolorē inducit: uerùm aculeum amittit, & sic perit, petra uerò nulla iniuria afficitur. Sic etiā hæc uespacea secta instar zopyri, paruam inducens uexationem, subuertetur, ubi in petram illapsa impegerit, hoc est in ueritatē, & ubi aculeum amiserit.

Vespa Zopyros.

Cæterùm

A Cæterùm hac explicata, ad alias rursus transibo, iuxta spem Dei credens quòd promissum nostrum per Deum complebitur.

Contra Seuerianos, hæresim XLV.

POst has deinceps sequitur, siue contemporanea, siue extra illarum tempus, nõ enim possum de tempore ipsius exactè dicere: uerùm propinquæ inter se fuerunt. Proinde ea quæ ad nos peruenerunt, exponam. Seuerus quidam surrexit, ex quo Seueriani appellati, cõsequenter insequens prædictum Apellem. Quæ uerò ab ipso confinguntur fabulamenta, hæc sunt quæ dicere uolo. Vult etiam ipse principatibus ac potestatibus creationem nostram annectere, esseq; in innominato quodam supremo cœlo & seculo bonum quendam Deum. Diabolum uerò filium esse dicit magni principis ordinis potestatũ. Cui nomen imponit, aliquando Ialdabaoth, aliquando Sabaoth. Hunc autem genitũ ex ipso esse serpentem, à superna uerò uirtute deiectum esse in terram. Et cum descendisset in serpentis specie, in œstrum concitatũ esse, & terræ commixtum uelut mulieri, & ab ipsius semine ubi genituram effudisset, uitem germinasse. Quapropter etiam fabulas confingens ad nugas suas confirmandas, serpentis imaginem ipsius uitis rotunditatem exprimere dicit, propter obliquitatem plantæ intortã, instar serpentis ipsam esse asserens. Et albam quidem esse uelut serpẽtem, nigram uerò uelut draconem. Esse autem & acinos uitis uelut ueneni guttas, siue stillas, propter rotunditatem aut desinentiam in angustam tenuitatem, & sequestrationem uniuscuiusq; acini. Vinum uerò ex hoc argumento mentem turbare hominis, & aliquando ad Veneris mulcimenta ducere, aliquando uerò ad œstrum stimulare, aut rursus iram inducere, eo quòd cõcitatum sit corpus ex uini facultate, & prædicto draconis ueneno. Vnde penitus à uino tales abstinẽt. Dicũt & mulierem esse opus satanæ, uelut etiam Andronici hoc dixerunt. Quare etiam matrimonium cõtrahen- B tes, satanæ opus explere dicunt. Sed & hominis dimidiam partem esse Dei, dimidiam diaboli. Nam ab umbilico & suprà, dicit esse formationẽ Dei: ab umbilico uerò & infra, malæ potestatis formationẽ. Quapropter dicit omnia secundum uoluptatem, & œstri stimulum ac cõcupiscentiã, ab umbilico & infra fieri. Sed & aliæ hæreses hoc affirmarũt. Vnde & hic omnibus modis reliquos circulatores sequi deprehendit, qui uenena mundo subornarũt. Subuertetur aũt facilè. Non enim multo labore opus habebit ipsius subuersio. Totum enim corpus contemperatum est ex bene in ipso factis ex Deo. Dico aũt appetentiã nõ ob absurditatẽ ex Deo factam, sed propter usum bonũ, & necessariæ utilitatis ordinẽ. Dico aũt appetere somnũ, cibos, potus, indumẽta, & alia omnia quæ ad propria & Deo cõplacentia nobis cõtingunt. Quare & ipsam appetentiam cõcupiscentiæ corporis nõ absurdã esse affirmauerim. Est enim ad liberorũ generationẽ in castitate data, & ad gloriã eius qui omnia fecit: quemadmodũ terræ semina ad effusionẽ multitudinis creatorũ à Deo bonorũ, fructuũ inquã, & seminũ. Sic etiã humanæ naturæ ad hoc ut impleat illud, Crescite & multiplicamini, & replete terrã. Vsi sunt aũt tales etiam apocryphis quibusdã, uelut audiuimus. Sed in parte quoq; libris qui publicè nominant̃ ac recepti sunt, illa solũ excerpentes quæ secundũ sententiã suã applicãtes aliter tractãt. Neq; enim uitis ex diabolo plantata est, neq; ex serpente seminationẽ habuit, uelut omnibus manifestũ est. Quomodo enim erit hoc, cum ipse Dñs testetur ac dicat, Nõ bibã ex fructu uitis huius, donec bibero ipsum nouũ uobiscũ in regno cœlorũ? Et quandoquidẽ ueritas radios suos emittens penitus in ea quæ inferunt mala, ad ipsorũ confutationẽ doctrinã suam præexpressit: diuina Scriptura ubiq; uaticinata est eorũ qui cõtra ueritatẽ insurrecturi essent sublationẽ. Velut palàm ipse Dñs ad miseri ac erronei Seueri cõfutationẽ dicit, ipse seipsum uitem asserẽs: Ego sum C uitis uera. Si omnino uituperabile erat uitis nomen, nõ sanè in seipsum nominis similitudinẽ transtulisset. Sed & Apostoli in Constitutione appellata dicũt, plantatio Dei & uinea uniuersalis, Ecclesia. Quin & ipse Dñs rursus in Euangelio uineæ parabolã facit: Vir quidã paterfamiliàs habebat uineã, & elocauit ipsam agricolis, & misit quærẽs fructũ, & nõ dederũt. & rursus: Vir quidã paterfamiliàs habens uineã, egressus est quærens operarios in uineã, circa tertiã horam & sextã & nonã & undecimã: ut undiquaq; fraudis studiũ huius impostoris doctrina ueritatis saucietur. Etiamsi enim apparent tenebræ luce non præsente, tamen per modicam scintillam eæ disparebunt. Cõpendio porrò tractaui hanc hæresim, eo quòd iam pronunciarim deprehensu facilem esse, & non multa opera indigere, ad hoc ut ueritas contra ipsam confirmetur, maximè quòd fortassis, ut arbitror, neq; amplius supersint aliqui ex hac secta, nisi fortè rari quidã in supernis orientis partibus. Cæterùm ab hac digresi, & ipsa uelut scorpio horrendo conculcata, confestim consequentes considerabimus, uirtutem Dei in adiutorium implorantes, ad hoc ut ueritatem dicam, & ipse ego non lædar, maximè cum de tam horrẽda ac perniciosa dogmatum malicia dicturus sim.

Seuerus. | Vitis ex semine diaboli. | Mulier satanæ opus. | Apostolorum Constitutio, liber.

Contra Tatianos, hæresim XLVI.

TAtianus quidam surrexit, & his successit, qui aut ijsdem temporibus uixit, aut post ipsos suæ uanitatis doctrinã erexit. Et primùm quidẽ uelut qui ex Græcorũ disciplina esset, floruit cum Iustino philosopho, uiro sancto, & amico Dei, qui ex Samaritis in Christũ credidit. Hic enim Iustinus Samarita erat genere, & in Christũ credidit, & uitã uirtute maxima exercitatã ostẽdit, & ad finẽ ꝓ Christo martyriũ subijt: & pfecta corona dignus fact⁹ est sub Romanis, Rustico præside, & Adriano rege, cum annorũ triginta esset in consistente ac matura ætate.

Iustinus martyr & philosophus.

Cum hoc prædictus Tatianus floruit, & primùm rectè processit, & in fide robustus fuit, quantum cum Iustino sancto martyre degebat. Quando uerò decessit sanctus Iustinus, quemadmodum cæcus qui manu ducitur, si à manuducente relictus fuerit, in præcipitia seipsum dat, & ob eam quam habet cæcitatem defertur, ita ut retineri non possit, donec ad mortem fuerit perlatus: sic etiam ipse. Et erat quidem Syrus genere, uelut noticia ad nos perlata habet. Scholam autem suam erexit ab initio quidem in Mesopotamia, circa duodecimum fermè annum Antonini Cæsaris Pij cognominati. Nam à Roma post mortē sancti Iustini digressus ad Orientis partes, & illic conuersatus, in malam opinionem incidit, & secula quædam ac fabulas Valentini, & principatus quosdam ac emissiones etiam ipse introduxit. Maximam uerò prædicationis suæ partem in Antiochia ad Daphen sita fecit, & in Cilicum partibus, multum autem in Pisidia ualuit. Ab hoc enim per successionem, qui Encratitæ appellantur, uenenū transsumpserunt. Dicitur ab ipso factus esse liber qui ex quatuor Euangelijs constat, quem aliqui Euangelium secundum Hebræos uocant. Eadem porrò quæ ueteres hæreses, etiam hic docet. Et primùm quidem asserit, non saluari ipsum Adam. Continentiam uerò hic prædicat, nuptias autem scortationem & corruptionem putat: asserens nihil differre matrimonium à scortatione, sed idem esse. Vnde in prætextu continentiæ & continentium morum, nequitiosam uitam duxit, uelut lupus rapax ouilla pelle indutus, & temporario prætextu deceptos seducens. Mysterijs autem similiter usus est ad imitationem sanctæ Ecclesiæ, uerùm aqua sola usus est in ijsdē mysterijs. Corruet autem etiam hic omnibus modis inconstantem habens prædicationē. Qui est iam extinctus, hic, ut puto, unà cum schola perijt. Vnde enim non redarguetur talis? Primū equidem iuxta ea quæ suprà à nobis declarata sunt contra hæreses sic sentientes, impossibile est multos principatus esse, qui alios per successionem generent. Nam qui multi sunt, & unus ex uno existunt, hi ex una omnino causa esse comperientur. Et non amplius multi erunt principatus, sed unus qui horum causa existit, & reducentur omnia ad unam monarchiam. Et concidit huius persuasio uerisimilis, & non ueritas: imò, neq; uerisimilitudinem habere potens. Stulta est enim tota prædicatio. Et si Adam non saluatur, qui est massa subacta, neq; quicquā ipsius massæ saluatur. Si enim is qui primus formatus est, & ex intacta terra factus, salutem nō assequitur, quomodo quæ ex ipso genita sunt, assequentur? Duobus enim modis comperietur contra seipsum dicere. Dicit enim nuptias non esse ex Deo, sed esse ipsas scortationē & abominationem. Et seipsum ex nuptijs existentem, & ex muliere genitum, & ex seminè uiri, saluari putat. Ergo rursus destruxit suam contra nuptias blasphemiam. Si enim ipse ex nuptijs existens salutem habebit, ergo non abominatio sunt nuptiæ: qui generant eos, participes fiunt salutis, quocunque id modo dicere uelit. Si uerò constiterit ipsius sermo, quòd scelestæ sunt nuptiæ: ergo magis Adam saluabitur, nō ex ipsis progressus, sed in manu Patris & Filij & Spiritus sancti formatus, iuxta id quod dictum est à sancto Patre ad Filium: Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem. Quomodo autem non saluatur Adam, quem tu pro desperato habes, quando ipse Dominus noster Iesus Christus, ubi uenit in mundum, mortuos post obitum suscitat in ipso corpore, uelut Lazarum, & filium uiduæ, & filiam principis synagogæ? Et si ipse nō erat qui Adam formauit ex terra ab initio, quomodo sputo in terram eiecto lutum fecit, & imposuit super oculos cæci ex natiuitate, & fecit ipsum uidere? quo ostenderet seipsum esse plasten & formatorem cum Patre & sancto Spiritu, deficiētem partem in cæco à natiuitate genito per lutum defectuoso loco apposuit. Nam deficientis partis corrigendę gratia hoc fecisse uidetur. Si uerò rursus ipse est Dominus qui Adam formauit, & quem primùm formauit, perdit: alios uerò seruat, ô multam tuam uanam sapiētiam Tatiane. impotentiam enim Domino secundum potentiam attribuis: qui non potest primum à se formatum, propter unam inobedientiam ex paradiso eiectum, & castigationem non uulgarem nactum, qui in sudore & labore degit, & è regione paradisi habitauit, quo memor esset bonæ uitæ per pœnitentiam in memoriam reuocatæ, saluare. Aut potest quidem, uerùm non miseretur. Ob quam igitur causam Christus usq; ad inferna descendit? Qua ratione passus, ubi triduū dormijsset, resurrexit? Quomodo uerò impletur, ut & mortuorum & uiuorum imperium obtineret? Qualium uerò uiuorum & mortuorum, quàm eorum qui ipsius auxilio sursum ac deorsum opus habent? Quomodo autem ea quæ sunt à subacta massa, sancta erunt, si ipsa massa non est sancta? uelut etiam apud sanctum Apostolum habetur. Dicit enim & de Eua idem sanctus Apostolus, quòd saluabitur per filiorum generationem, si manserit in fide & iustitia. Et multa sunt quæ de his dici possunt. Quare omnibus ratione præditis exposita apparebit blasphemia, & occæcata Tatiani mens, & eorum qui ab ipso Tatiani appellantur. De quibus quū compendio recensuerimus ipsorum nociuos & instar culicum morsus, olei doctrinæ Domini humorem cōmorsis imponentes, ipsos per Domini ueritatem ac uirtutem sanauimus, quum ipse Dominus dicat: Nō ueni nisi ad ouem erroneam domus Israel. Quapropter etiam in parabolis dixit: Homo quidam descendit à Hierusalem ad Hiericho, quem sanè etiam in latrones incidisse narrat, ut ostenderet ouem etiam ipsum qui à Hierusalem descendit, & à maiori gloria ad imminutionem delatus est, & ab uno mandato proprij pastoris diuulsus est, ac seductus. Vnde etiam sanctum Adam patrem inter uiuos credimus, propter quem, & nos qui ab ipso sumus omnes, Christus uenit: ut his quidem qui olim ipsum cognouerūt, & ab ipsius deitate non aberrauerunt, uerùm propter errores in inferno detenti sunt, indulgentiam largiretur: his

Antoninus Pius. *Encratitæ.* *Euangelium secundum Hebræos.* *Aquæ usus in mysterijs.* *Eua quomodo saluabitur.*

A tur: his quidem qui adhuc in mundo sunt, per pœnitētiam: qui uerò in inferno, per misericordiam & salutem. Quapropter etiam mirari licet de eo qui nouit, uelut etiā in libris reperimus, Dominum nostrum Iesum Christum in Golgatha crucifixum esse, & non alibi, quàm ubi corpus Adam iacebat. Egressus enim de paradiso, quum habitasset è regione ipsius multo tempore, & per multos dies peruenisset, postea abijt eò, & in loco hoc, Hierosolymorum uidelicet, debitum naturæ persoluens, illic sepultus est in loco Golgatha. Vnde meritò cognomen habuit locus, quem Cranij, siue Caluariæ locum interpretantur. Cuius nominis similitudinem aliquam figura loci non ostendit. Neq; enim in altitudine quadam situs est, ut hoc Cranium interpreteris, uelut in corpore capitis locus dicitur. Neq; speculæ interpretationem facere possis: nam neq; reliquis locis altior est. E regione enim est Oliueti mons altior, & à signis octo Gabaon est altissima. Sed & altitudo quæ olim erat in Sion, nunc uerò disiecta est, etiam ipsa altior loco illo fuit. Vnde igitur cognominatio Cranij est? Imò quia primùm formati hominis Adam caluaria illic inuenta est, & illic reliquiæ sitæ erant, ea de causa Cranij locus cognominatus est. In quo crucifixus Dominus noster Iesus Christus, per aquam & sanguinem, qui fluxit ab ipso per compunctum ipsius latus, in ænigmate salutem nostram ostendit, ab initio massæ primi patris reliquias respergere auspicatus: quo etiam nobis ostenderet respersionem sanguinis ipsius, ad mundationem nostræ inquinationis, & animæ pœnitentis, & in exemplū rigationis ac purificationis sordium peccatorum nostrorum factam esse: effusam uidelicet aquam super iacentem sub loco & sepultum, in spem ipsius, & nostram, qui ex ipso geniti sumus. Quare & hic implebatur quod dictum est: Surge qui dormis, & resurge ex mortuis, & illucescet tibi Christus. Etiamsi enim de nobis dicit, qui mortificati sumus operibus, & in profundo ignorantię somno dormimus: attamen illud principium insinuationis modum continet, & non simpliciter, neq; ociose. Surrexerunt enim, inquit, multa corpora sanctorum, uelut Euangelium habet, & ingresi sunt cum ipso in ciuitatem sanctam, &c. Cum itaq; repulerimus undiquaq; huius culicis morsus, per oleum benignitatis Dei, & Domini nostri præsentiam, & lucem ueritatis Euangelij: ad consequentes sectas, prout instituimus, per uirtutem Dei procedere studebimus.

Adam in Golgatha sepultus.

Cranij siue Caluariæ appellationis ratio.

B (margin letter at "net, & non simpliciter")

FINIS TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPIPHANII.

EPIPHA-

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, OPERIS CONTRA OCTVAGINTA *hæreses Panarij appellati, Liber II.* A

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO *interprete.*

In primo Tomo secundi Libri, aut quarto iuxta numeri Tomorum ab initio consequentiam, hæreses decem & octo sunt, & hæc habentur.

1 Encratitæ, qui sunt auulsio Tatiani, nuptias reijciunt, ex satana has esse dicentes: omnem autem animatarum esum uitant.

2 Phrygastæ, & Montanistæ, & Tascodrugitæ, q uetus & nouũ Testamentũ suscipiũt, alios uerò prophetas introducũt post prophetas, Montanũ quendã iactantes, ac Priscillam & Maximillam.

3 Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, ex Phrygastarũ numero hi sunt. Verùm alia præter illos docent. Pepuzan quandã ciuitatem desertã in medio Galatiæ & Cappadociæ sitã admirãtes, & hãc Hierusalẽ putantes Mulieribus tribuũt ut imperẽt, & sacerdotio fungãtur. Sacra aũt faciũt, puerũ quendã iuuenẽ cõpungentes. Et sanè Quintillæ, Christũ illic in Pepuza reuelatũ esse, in fœminæ specie, fabulantur. Vtuntur autẽ similiter ueteri ac nouo Testamẽto, iuxta mentẽ propriã transmutantes.

4 Tessarescædecatitæ, qui unam diem anni Pascha perficiunt. In quamcunq; uerò diem inciderit decimaquarta lunæ, siue in sabbatum, siue in dominicã, illam ieiunãtes ac uigilantes colebãt.

5 Alogi, qui Euangeliũ Iohannis, & eum qui in ipso est ex supernis à Patre, semper Deũ Verbũ reijciunt. Ipsum sanè Euangelium secundum Ioannem non suscipientes, neq; ipsius Apocalypsim.

6 Adamiani, à quodã Adam uiuente appellati, ludibrij magis quàm ueritatis dogma habentes. Nudi enim uelut ex matre tum uiri, tum fœminæ simul cõgregãtur. & sic lectiones ac preces, & quodcunq; tandem perficiũt. Solitariè aũt degunt, & cõtinentiã exercent, & nuptias non admittunt. Et Ecclesiã suam paradisum esse putãt.

7 Sampsæi, qui et Helcesæi. Hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare sita. Qui sanè ab Elxai quodam falsò propheta seducti sunt. Cuius ex genere adhuc hodie restant Marthys & Marthana, duæ mulieres, quæ adorantur à secta uelut deæ. Habent autem omnia similiter uelut Ebionæi.

8 Theodotiani. Hi à Theodoto coriario Byzantino appellati sunt. Hic summus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc persecutio fieret eius, cum alijs quibusdam solus elapsus, cum illi martyrium subijssent, eo quòd id ipsi obijceretur: Christum nudum hominem dicere excogitauit: & ne in crimen ueniret quòd Deum abnegasset, sic docuit.

9 Melchisedeciani. Hi Melchisedec colunt, uirtutem quandam ipsum asserentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.

10 Bardesianistæ. Bardesianus hic ex Mesopotamia originem ducebat. Et primum quidem ueram fidem habebat, & in sapientia celebris erat: uerùm postea declinauit à ueritate, & similia Valentino docuit, exceptis paucis quibusdam, in quibus à Valentino dissentit.

11 Noetiani. Hic Noetus ex Smyrna Asiæ fuit. Elationibus autem euectus, cum alijs quibusdam, filium & patrem Christum docuit: eundemq; esse patrem & filium & Spiritum sanctum. Seipsum uerò dicebat Mosen, & fratrem suum dicebat esse Aaron. B

12 Valesij. Hi, uelut accepimus, Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est Arabiæ Philadelphiæ. Hi accedentes castrant, plures uerò ipsorum eunuchi exsecti sunt. Quædam alia docent hæresis plena, à lege ac Prophetis diuersa, et quasdam alias turpes actiones introducunt.

13 Cathari. Hi cum Nouato Romano coniuncti, & digamos penitus reijciunt, & pœnitentiã non suscipiunt.

14 Angelici. Hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem se habere angelicum ordinem: propterea illud nomen habent.

15 Apostolici, qui & Apotactici. Et ipsi circa Pisidiam solum sunt, & Apotacticos ad seipsos suscipiunt. Propinqui autem & consimiles sunt Encratitis. Verùm alia etiam præter hos sentiunt ac docent. C

16 Sabelliani. Hi similia Noetianis sentiunt, præter hoc solum: patrem enim non passum esse dicunt, & prolatitiũ rursus effusum esse uerbũ.

17 Origeniani à quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora sua corruptioni tradentes.

18 Origeniani alij. Ab Origene, qui & Adamantinus atq; compositor appellatur. Hi mortuorum resurrectionem reijciunt. Christum autem creaturã, itemq; Spiritum sanctum introducunt. Paradisum autem, cœlos et alia omnia, tropicè & figuratè interpretãtur. Christum uerò à regno destitisse nugantur, & simul angelos destituros esse: Christum uerò cum diabolo, regno subijciendum esse.

SECVNDI

A

SECVNDI LIBRI EPIPHANII
TOMVS PRIMVS.

Contra Encratitas, sectam XLVII.

NCRATITÆ quidam, sic appellati, Tatiano succedũt, natura ab ipso seducti ac decepti. uerùm alia præter hunc sentientes, ut qui rursus in maiorem nugacitatem seipsos dederunt. Abundant autem hi, hodieq; in Pisidia, & in Phrygia combusta appellata. Fortasſis enim iuxta Dei dispensationẽ hæc regio hoc nomẽ accepit, ut sic in mundo uocetur: eo quòd cõbusti sunt habitatores ab hac peruersitate, ac tanto errore. multæ enim hæreses sunt in hac regione. Sunt aũt & in Asiæ parte, & in Isaurorum & Pamphyliorum ac Cilicum terra, itemq; in Galatia: iam uerò & in Romanorum parte. Sed & in Antiochia Syriæ, nõ tota autem, hæc hæresis est. Asserunt porrò etiam hi principatus quosdam esse, & eum qui diaboli est, aduersus Dei opera oppositum esse, & Deo non subiectum: sed robustum, & facientem uelut pro propria potestate, & non uelut qui aberrarit. Non enim secundũ Ecclesiam dicunt, sed aliter, præter ueritatis prædicationem. Vtuntur & scripturis primariò, quæ dicuntur Andreæ & Ioannis actiones, itemq; Thomæ: & quibusdã Apocryphis, & quibus uolunt libris ueteris Testamenti. Nuptias autem palàm diaboli esse decernunt. Animata uerò abominantes interdicunt: non continentiæ gratia, neq; honestæ uitæ: sed propter timorem & imaginationem, ut ne condemnent ab animatorum esu. Vtuntur & ipsi mysterijs per aquam. Vino uerò omnino nõ utuntur, diabolicum esse dicentes, & bibentes ac utentes iniquos esse peccatores. Credunt autẽ & mortuorum resurrectionem, ut sint ita apud erroneos omnia insania plena. Nam uidere licet, & admirari, & in stuporẽ uenire prudentem hominem, de omnibus quæ aliena dicunt ac faciunt, quũ inconstanter omnia apud ipsos dicantur ac fiant, & nullam penitus significationem ueritatis admittant. Si enim ueteri ac nouo utuntur Testamento, quomodo principatus diuersi comperientur, quum ambo Testamenta concordent de una deitate, & cognitionem prædicent? Si uerò etiam fuerit mortuorum resurrectio, quomodo adhuc uenerandæ nuptiæ diaboli esse inueniẽtur, quando Deus dicit, Crescite & multiplicamini: & Dominus in Euãgelio inquit, Quæ Deus coniunxit, homo ne separet. Et Apostolus: Venerãdæ nuptiæ & cubile impollutum. Cæterùm ad suam sententiam & fabulositatis confirmationem, etiam bibentes uinum reprehendunt, quasdã dictiones uenantes, & ex malo talem finem esse aiunt. Bibit enim, inquiunt, Noe de uino, & denudatus est. Et Loth, inquiunt, inebriatus, cum proprijs filiabus per ignorãtiam coiuit. Et per ebrietatem erectus est uitulus. Et dicit Scriptura: Cui tumultus, & cui pugnæ, cui tristiciæ, & nugæ, cui cõtritiones frustra, cuius liuidi oculi, nõ eorum qui perseuerant in uinis? non eorum qui inuestigant, ubi cõpotationes fiunt? & alia quædam huiuscemodi inuestigantes coaceruant, ut ipsis fides habeatur: non scientes quòd omne immodicum ubiq; molestum est, & extra propositum interdictum est. Nam non solum de uino hoc dixerim, sed etiã de multa insatiabilitate. Hoc enim etiam docuit Dominus, dicens: Ne grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis rerum mundanarum. Et hoc: Si inexplebilior es, ne cõcupiscas cibos diuitis: hi enim ex uita falsa dependẽt. Verùm amplius sanctus Apostolus inexplebiles ac uoraces subsannans, ob gulosas concupiscentias elatos, dixit: Cibi uentri, & uenter cibis, Deus aũt & hũc & hos abolebit. Sed & Esau primogeniti prærogatiuam per cocturã tritici amisit, uelut Scriptura dicit, quæ ipsam cocturam tritici ac lentulæ appellat. Fortasſis autem, ut puto, non quòd ex tritico, hoc est, frumento erat: uelut iam coctæ reliquiæ lentis, & amplius ad ignem appositæ, ut sic rursus igne feruefactã, scriptura Pyrrhon dixerit, id est fuluam: & nõ pyri, quod triticum significat: eo quòd recalefacta erat, postquã frigida facta fuisset. Et sicut ille ꝓpter uinũ denudatus, nulla iniuria affectus est: sic hic magis ob famẽ & insatiabilitatẽ primogeniti prærogatiuam amisit, & magis ꝙ per uinum iniuria affectus est. Et nihil ualet sententia propè ad ueritatẽ corrupta, neq; fabulosus quidã excogitatus scenicus actus. Iactant aũt & continentiã, fallaciter omnia facientes. nam & inter mulieres reperiuntur, & mulieres undiquaq; decipiũt, & cum mulieribus iter faciũt, & simul cum illis uiuũt, & illarũ ministeria admittũt: ita ut alieni sint à ueritate, & formã magis præ se ferãt, ipsam uerò uirtutẽ pietatis abnegarint. cuiuscunq; enim operis quis partẽ reliquerit, totum cõplementum dimisit, per unã partem relictã. Vnde sanè mysteria quæ apud ipsos per aquã solum fiunt, neq; mysteria sunt, sed ad imitationẽ uerorum falsò fiunt. Quare & in hoc à recto Saluatoris sermone redarguent, qui dicit: Non bibã de fructu uitis huius, donec bibero ipsum nouũ uobiscũ in regno cœlorũ. Proinde cum hanc hæresim per fortem ueritatis manũ, uelut bestiã dolorem inducentẽ, ac dentibus carentẽ repulerimus, ad sequentes ꝓcedamus, cõsueto more Deum uniuersorũ inuocantes, ducem & propulsatorem malorũ, & prudentiæ auxiliatorẽ, atq; ipsum sapientiæ datorem: quo nos ab ipso ueritatem discentes, aliarum perniciem reuelare possimus, & antidotum contra ipsas medicã, ex multis unguentarijs speciebus de ueritatis doctrina, iam percusſis præparare, ad sanationẽ ac curam eorum qui inciderunt: & his qui cogniturі sunt quæ non nouerunt, ad malorũ præoccupationem: & nobis ad salutem, & Dei mercedem luculenter contribuendam.

Phrygia combusta.

Actiones Andreæ, Ioannis & Thomæ.

B

Aquæ usus in mysterijs.

C

Geneseos locus expensus.

Contra

Contra Phrygastas, siue Montanistas, aut Tascodrugitas, hæresim XLVIII. A

Phrygastæ. Phryges.

A Prædictis rursus alia hæresis emergit, Phrygorum appellata, quæ illis contemporanea,
& ipsis successit. Hi enim fuerunt circa annum decimumnonũ Antonini Pij post Adria
num. Sed & Marcion & Tatianus, & qui ipsi successerunt Encratitæ temporibus Adria-
ni fuerunt, & post Adrianum. Hi equidem Phryges, siue Phrygastæ appellati, suscipiunt totam
scripturam, uetus ac nouum Testamentum, & mortuorum resurrectionem similiter fatentur.

Montanus propheta. Priscilla ac Maximilla prophetissæ.

Verùm Montanum quendam prophetam habere se iactant, Priscillam ac Maximillam pro-
phetissas, quibus addicti mente peruersi sunt. De Patre autem & Filio ac Spiritu similiter sen-
tiunt, uelut sancta catholica Ecclesia. Dissecuerunt autem seipsos, & addicti sunt spiritibus er-
roris, & doctrinis dæmonum, dicentes: Oportet nos, inquiunt, etiam dona gratiarum suscipe-
re, & sancta Dei Ecclesia similiter dona suscipit. Verùm quæ uerè dona sunt, & ecclesiæ Dei san-
ctæ per Spiritum sanctum approbata, itemq; per prophetas & Apostolos, ac ipsum Dominũ,
quum Iohannes Apostolus ita in epistola dicat: Probate spiritus an sint ex Deo. Et rursus, Au-
» diuistis quòd Antichristus ueniet, & nunc Antichristi multi sunt. Ex nobis processerunt, sed
» non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscum. Sed ut cognoscãtur,
» quòd non sint ex nobis, ea gratia scribo uobis filij, &c. Reuera igitur non sunt ex ipsis sanctis.
Excesserunt enim ab ipsis, per suam contentionem, addicti spiritibus erroris ac fabulositatis.
Ecce enim ex ipso argumento redarguuntur, non potentes explere sua in cõtentione promis-
sa. Si enim oportet dona suscipere, & opus est in Ecclesia donis, cur non amplius post Monta-
num & Priscillam ac Maximillam habent prophetas? Num cessauit gratia? Non cessat autem
gratia in sancta Ecclesia, absit. Si uerò usq; ad tempus aliquod uaticinati sunt, q prophetæ fue-
rũt, & nõ amplius uaticinant̃: ergo neq; Priscilla, neq; Maximilla uaticinatæ sunt, post prophe
tias, p sanctos Apostolos, in sancta Ecclesia, ꝓbatas. Itaq; secundũ duos modos ipsorũ demen B
tia redarguet̃. Aut em̃ ostendẽt esse prophetas post Maximillã, ut ne cesset ea, quæ apud ipsos
gratia appellat̃: Aut Maximilla falsa prophetissa cõperiet̃, post terminũ propheticorũ donorũ
ausa nõ à Spiritu sancto, sed à dæmonijs erroris afflari, & audientes ipsam decipere. Et quomo
do ex his quę ab ipsa dicunt̃, cõfutatio ipsius emergat, dicã. Dicit em̃ Maximilla, ab ipsis appel
lata prophetissa: Post me prophetissa nõ amplius erit, sed consũmatio. Ecce, quomodo undiq;
apparet spiritus erroris. Quæcunq; em̃ prophetæ dixerũt, & cũ intelligẽtia cõsequẽter loquuti
sunt, & pfecta sunt quæ ab ipsis dicta sunt, & adhuc implent̃. Hæc uerò dixit, post ipsam esse cõ
summationẽ: & nondũ cõsummata sunt: maximè, quũ tot reges postea fuerint, & tantũ tẽpus

Epiphanij seculum.

trãsierit. Anni em̃ iam sunt, ab eo tẽpore plus minus ducẽti nonaginta, usq; ad nostrũ tempus
duodecimi anni Valẽtini & Valẽtis ac Gratiani regni, & nondũ est consũmatio, iuxta illã, quæ
seipsam nominauit prophetissam, quũ ne diem quidẽ obitus sui nouerit. Et uidere est, quomo
do oẽs, q seipsos à ueritate abalienarũt, nõ in aliqua stabilitate doctrinę pmanserũt, sed, uelut
pueri à semper seducẽte serpẽte decepti, in perditionẽ seipsos exposuerũt, & ut pabulũ lupi fa-
cti sint, & ex ouili rapti ac distracti sint, atq; sic perierint, nõ tenẽtes principatũ, sed relinquẽtes
ueritatem, seipsos in naufragiũ & tẽpestatẽ omnis erroris immiserunt. Si em̃ dicet Maximilla,
ꝙ propheta nõ amplius erit: ergo tollit ꝙ sit apud ipsos donũ, & hucusq; ferat̃. Si uerò usq; ad
ipsam quidẽ, uelut dixi, donũ fuit: ergo etiã ipsa donorũ particeps nõ fuit. nam errauit. Obsi-
gnauit em̃ Dñs Ecclesiã, & impleuit ipsi dona. Quãdo em̃ opus erat Prophetis, in spiritu uerò,
& mẽte sana, & intelligentiã habẽte, sancti ipsius oĩa præuaticinati sunt, impleti Spiritu sancto
iuxta proportionẽ donorũ ex spiritu unicuiq; datorũ & pro fidei portione, ad utilitatẽ. Quid
igitur utile hi dixerũt? aut quid correspondens fidei? Quomodo uerò non potius hi sunt, de
» quibus dixit Dñs, Attendite à falsis prophetis, qui ueniũt ad uos in indumentis ouium, intus C
» uerò sunt lupi rapaces. Cõparantes em̃ ea quæ ab ipsis dicta sunt & quæ in ueteri ac nouo Te-

Prophetarum probatio.

stamento in ueritate sunt, & in ueritate facta sunt ac prædicta, ꝓbabimus qualis prophetia exi
stit, & qualis falsa prophetia. Propheta cũ cõstanti ratione ac intelligẽtia loquebat̃, & dicebat
ex Spiritu sancto, oĩa sana mẽte ac corpore dicẽs. Sic Moses seruus Dei, fidelis in domo, & quũ
uideret, dicebat̃ Propheta in ueteri Testamẽto. Et uisio, inquit, quam uidit Esaias, filius Amos
» propheta. Vidi, inquit, Dominũ sedentem in throno alto & elato. Et uidi Seraphim ac Cheru-
» bim, & audiui uocẽ Dñi dicentẽ ad me: Vade, dic populo huic, Auribus audietis & non intelli
» getis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. & quũ audissem à Dño, digressus ad populum, di
» xi: Hæc dicit Dñs: Nónne uides ꝙ intelligẽtis est hic sermo, & nõ mente moti, neq; ut à mente
percussa uox reddebat̃? Similiter aũt & Iezechiel sanctus & propheta, audiens à Dño, Fac tibi
panes de stercore humano: dixit, Nequaq̃ Domine, nunq̃ inquinatũ & immundũ ingressum
est in os meum. Quũ enim cognosceret propter minas fieri hũc sermonẽ à Domino ad ipsum
nõ, uelut mẽte motus, ferebat̃, & hoc facere aggrediebat̃, sed sanã & intelligentẽ habens mentẽ
dicebat, Nequaq̃ Domine. Hęc em̃ reuera sunt prophetarũ, in sancto Spiritu sanã mentem ha
bentiũ, & doctrinã & sermonẽ. Daniel uerò, nônne omni intelligẽtia plenus reperit̃? Et cõsilio-
rum intelligẽs? qui ænigmata Nabuchodonosor soluit, & quæ ille per somnia uidit, hic sugge
rebat, & aberrat ab ipso qui uiderat, & solutionẽ statim inferebat, sano statu & excellẽtia doni,
ampliorẽ prudentiã habẽs super omnẽ hominem, eo ꝙ donũ sancti spiritus reuera prophetã
erudiebat, & eos qui per prophetã doctrina ueritatis digni fiebant. Cæterùm quæ hi profiten-
tur se uaticinari, ea neq; stabili mente facere uidentur, neq; intelligentiam sermonis habentes.

Obliqua

A Obliqua enim apud ipsos sunt uerba,& intorta,& nullam rectitudinē habentia. Statim enim Montanus dicit:Ecce homo uelut lyra,& ego uolo uelut plectrum, homo dormit,& ego uigilo.Ecce Dominus est qui extasi emouet corda hominū,& qui dat corda hominibus. Qui igitur ex his qui intelligunt, & cum prudentia utilitatis doctrinam suscipiunt, & suæ ipsorū uitæ curam gerunt,non condemnabit talē adulteratam doctrinam,& sermonē eius qui iactat seipsum inter prophetas recenseri:cum non possit similia prophetis dicere.Neq; enim Spiritus S. loquutus est in ipso.Nā dicere,Volo uelut plectrū,& uigilo, & extasi emouet Dominus corda: mente moti uerba sunt,& non intelligentis,sed alium characterem ostendentis, præter eū, qui est Spiritus sancti,qui in prophetis loquutus est.Si uerò mendacium ueritati applicare uoluerint,& ignorare mētem,sinceritatis curam habentē, & sibi ipsis coaceruare sermones per quos errorē suum fucēt:similem quendam effectum producent, ab eo quod sancta Scriptura dixit: Immisit Deus soporē & extasim in Adā,& dormiuit, Et nō amplius simile est hoc illi. Nō enim & hic corpus formaturus erat Deus,ut ideo extasim immisisset,quo similia inferret,propter excellentem benignitatem. Nam ipsi Adam induxit extasim somni, non extasim & emotionem mentis. Extasis autem iuxta multas differētias modum habet. Dicitur enim extasis stupor ob excellentiam admirationis.Dicitur & extasis insania,eo quòd à proposito emoueat. Verùm illa somni extasis,hoc est sopor,iuxta alium modum dictus est,iuxta naturalem actionem, maximè eo quòd profundissimè sancto Adam inductus esset,qui manu Dei formatus erat. Reuera enim uidere licet,quòd meritò hanc extasim diuina Scriptura posuit.Nam dum dormit homo,transferuntur omnes sensus ad quietem conuersi.Velut uerbi gratia,uis uisiua,si adest,nō uidet:conclusi enim sunt oculi. Quiescit motorius in homine spiritus,siue anima. Si graueolētia aut gratus odor est in domo,etiamsi adsit olfactus sensus,non sentit. Emotus est enim talis

B sensus,ad quietem conuersus.Si amari,aut salsi,aut dulces humores sint in ore,gustus nō percipit.nam in quietis extasi ac sopore iacet,non operans,quod in uigilia operabatur. Auditus adest:sed cessat uis audiendi in sensu:& sæpe loquentes in domo,nisi expergesiat homo,nō audit quæ dicant,eo quòd discesserit actio ad tempus. Si animalia quædam percurrant per nostrum corpus,non sentimus ipsorum circa corpus nostrum contactum, nisi grauiter nos impetant:ita toto corporis organo propter somni quietem ab actione emoto.Nam,quū organū naturæ sit terreæ,& animæ circumdatum, eo quòd sic ex Deo utilia nobis contigerunt, datur somno tempus,qui ipsum ab efficacissimo sensu ad transitum quietis transfert. Ipsa uerò anima à principali actione ac prudentia non emouetur.Sæpe enim imaginatur, uelut in uigilijs, & obambulat,& operatur,& pontum penetrat, & plura ac maiora his per somnia speculatur. Non tamen in desipiente & in extasi posito,ac mente moto homine, qui corpore & anima uigilans horrenda tractat,& sæpe seipsum & alios malè accipit.Ignorat enim quæ loquitur ac facit:nam qui in extasi mentis ac desipientia,talis existit.Hæc autem omnia,ô charissimi,necessariò collegimus,ob id quòd dictum est,Immisit Deus extasim siue soporem in Adam,& dormiuit:ut differentias modorum extasis explicaremus. Et dixi ob quam causam illic à Domino extasis dicta est somni participatio:nimirum propter Dei indulgentiam & benignitatem, quā omnibus quidem hominibus idem largitus est, ut transferatur homo à cura in quietem somni & negociorū uitæ. Verùm illic amplius illam extasim uocauit, eo quòd fecerit ipsum ad tempus non sentire dolorem,propterea quòd accepturus erat costam ab ipso,& ipsam formaturus ei in uxorem. At non erat mentis extasis,ac intelligentię emotio. Statim enim ut surrexit, agnouit & dixit:Hoc nūc os ex ossibus meis,& caro ex carne mea. Hæc uocabitur mulier,quoniam ex uiro ipsius hæc sumpta est.Nouit enim,uelut uides,& prima & præsentia, & uaticina-

C tur de futuris.Ecce enim,agnouit prima,quando erat in somno,dicens.Hoc nunc os ex ossib. meis.Et agnouit præsentia,postquā facta esset mulier agnoscens ipsam de corpore sublatam. Et uaticinatus est futura:nimirum,Ea gratia relinquet homo patrem suum & matrem suam,& adhærebit uxori suæ,& erunt duo in carnem unam.Hęc autem non sunt uiri mente moti,neq; intelligentia priuati,sed sanam mētem habentis.Si uerò etiam de illo,Ego dixi in extasi mea, omnis homo mendax,dicendum est:alia rursus hæc facultas est, nō uelut desipientis alicuius ac mente moti hominis,Absit:sed ualde admirantis & cogitantis de his, quæ secundum consuetudinem cogitationum moderatè uidentur atq; fiunt. Quandoquidem enim admiratus est propheta,propter admirationem hic id dicit.Fuerunt etiam prophetæ in extasi, non in extasi rationis. Fuit item Petrus in extasi,non qui non intelligeret sermonem,sed qui uideret alia quàm quæ per quotidianam consequentiam ab hominibus uidentur. Videbat enim linteum demissum,& omnia quadrupeda ac reptilia,& uolatilia cœli in ipso.Vide uerò quòd intelligit,& non erat in extasi ac emotione mentis sanctus Petrus.Quando enim audiuit, Surge macta, & comede:non uelut qui sanam mentem non haberet, persuasus est,sed ait ad Dominum, Nequaquam Domine, nunquam enim inquinatum aut immundum ingressum est in os meum.Et sanctus Dauid dixit,Omnis homo mendax. Qui uerò dicit,Ego dixi: propriè dixit,& de hominibus dixit,quòd mentiuntur,ergo ipse non mentiebatur. Verùm stupens & admirans ipsius benignitatem,& quæ ipsi à Domino prædicata erant,admirabatur per excessum.Et uidens omnem hominem egentem misericordia Dei, soli Domino ueritatem attribuit,omnem autem hominem sub pœna nouit,ut ostendat uerum spiritum,qui in prophetis loquutus est,& profunditates cognitionis ac certitudinis Dei ipsis reuelauit. Fuit præterea & A-

Montani prophetia qualis.

Extasis quid significet.

Somni ratio.

,, braham in extasi, non in extasi mentis, sed in extasi ac perculsione timoris. uidebat enim cliba A
,, num & lampades circa solis occasum. Sed & alij prophetæ uidentes uisiones, mente sana dicebant, uelut Moses dicit, Timidus sum & tremens. Cognouit autem Abraam ea quæ à Domino dicebantur, Cognoscens cognosces quòd semen tuum peregrinum erit in terra aliena annis quadringentis. Et uides, quòd omnia apud prophetas dicta in ueritate uidere datur, & in sana mente, & in sapienti ratione, & non in insania. Quòd si rursus uoluerint dicere, non similia esse prima dona postremis: unde hoc demonstrare poterint? Similiter enim inter se sancti Prophetæ & Apostoli uaticinati sunt. Primùm igitur ascendente Saluatore in cœlum, quum uidissent duos in uestibus albis, non in insania ipsos uiderunt, sed sana mente audierunt, uiri Galilæi quid statis intuentes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est de uobis in cœlum, sic ueniet, &c. Deinde uerò etiam Petrus, uelut dixi, uidens & audiens, & respondens ac dicens, Nequaquam Domine: stabili mente erat. Agabus uerò prophetans & cum admirabili habitu insinuans, dicebat. Accepto enim cingulo Pauli, & ligatis proprijs pedibus ac manibus, sic inquit: Virum hunc, cuius est hoc cingulum, ligabunt Iudæi, & abducent in Hierusalem. Sed & rursus Antiochiam uenerunt prophetæ, & denunciabant famem futuram per omnem orbem terrarum, & non intercidit ipsorum sermo. sed ut ostendat ipsos ueros prophetas scriptura, statim infert dicens: Quæ accidit sub Claudio Cæsare. Paulus uerò sanctissimus Apostolus prophetans dixit, Spiritus autem expressè dicit, In extremis diebus instabunt tempora difficilia, &c. Et rursus alibi, Discedent quidā à sana doctrina, addicti seductoribus & doctrinis dæmonum, prohibentium matrimonium contrahere, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit in usum nostrum cum gratiarum actione. Quare palàm ex propositis impletum est hoc ipsum in nobis, & similibus nobis. Pleræque enim harum sectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt: non honestæ uitæ gratia exhortantes, non maioris uirtutis gratia, & præmiorum ac coronarum, sed abominabilia ea quæ à Deo facta sunt, putantes. At uerò sancta Ecclesia & uirginitatem glorificat, & solitudinem ac castitatem & uirginitatem laudat, & nuptias pudicas honorat & suscipit: scortationem uerò & adulterium ac petulantiam interdicit. Vnde uidere est sanctæ catholicæ Ecclesiæ characterem, & adulteratos aliorum mores: quo probata sequentes, ab omni errore & obliqua atque accliui calle refugiamus. Dixi enim suprà uelut à sancto Apostolo prædictum est, & rursus dico, quòd muniens nos, & characterem sanctæ Ecclesiæ ab hæreticorum errore diuidens dixerit, quòd audenter ea quæ ex Deo bene ordinata sunt interdicentes leges ferunt: de quibusdam prohibentibus matrimonium contrahere, & præcipientibus abstinere à cibis, uerba faciens. Etenim cum modestia quadam Deus uerbum in Euangelio dixit, Vis perfectus esse: misericordiam exhibens hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & uirginitatem ac castitatem & continentiam exercere deligunt. Verùm unas nuptias honorat, etiamsi maximè sacerdotij dona per eos qui ab unis etiam nuptijs se continuerunt, & in uirginitate uitam degunt, se ornasse præexpressit, uelut etiam Apostoli ipsius Ecclesiasticam sacerdotij regulam ordinatè ac sanctè constituerunt. Si uerò quis per debilitatem opus habuerit post primæ uxoris obitum, secundas nuptias contrahere: hunc ipsum ueritatis regula non interdicit, hoc est eum qui non sit sacerdos. Hi uerò prohibent iuxta id quod dictum est, Prohibentium contrahere matrimonium. Reijciunt enim secundis nuptijs coniunctum, & cogunt secundis nuptijs non copulari. Nos uerò non necessitatem imponimus, uerùm cum bono consilio admonemus, exhortantes eum qui potest. Non autem necessitatem imponimus non potenti, neque reijcimus ipsum à uita. Sanctum enim uerbum omnibus prædicauit, ut debilium infirmitatem portemus, uelut etiam ipse sanctus Apostolus dicere comperitur, & tales redarguere qui non sunt eiusdem domini: Iuniores, inquit, uiduas reijce. Postquam enim inordinatè se gesserunt contra Christum, nubere uolunt, habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Quæ enim promiserunt & reprobauerunt, iudicium habent. Quæ uerò non promiserunt, sed coniunctæ sunt propter debilitatem, iudicium non habent. Si uerò etiam iudicium siue condemnationem habituræ essent, quomodo dixisset, nubant, domum gubernent? Omnis itaque qui prophetat, intelligens comperitur, tum in ueteri, tum in nouo Testamento. Sic etiā sanctus Ioannes in Apocalypsi dixit: Hæc reuelauit Dominus seruis suis, per seruum suum Ioānem. Et, Hæc dicit Dominus: Qui hæc dixit, sanam mentem habuit & intellexit. Ecce igitur hæc dicit Dominus: &, Visio quam uidit. At Montanus hic qui iactat seipsum esse prophetam, & seduxit eos qui ab ipso decepti sunt, inconstantia secundum diuinas scripturas narrat. Dicit enim in sua appellata prophetia, Quid dicis eum qui super hominem saluatur? Lucebit enim iustus, inquit, super solem centupliciter. Parui uerò qui inter uos saluantur, lucebunt super lunam centupliciter. Cæterùm Dominus redarguit hunc, habens potestatem donandi ut luceant facies sanctorum & qui illustrauit faciem Mosis, & qui immutauit sanctos in sua sancta resurrectione, eos qui seminantur in ignominia, & resurgunt in gloria. Non alia corpora præter quæ iam sunt, sed ipsa quæ iam sunt resurgunt tota, accipiuntq; gloriam ab ipso post resurrectionem, ab ipso qui gloriam largè sanctis suis exhibet: habet enim dandi potestatem ac largiendi, uelut Deus ac Dominus. Quum habeat autem potestatem largiendi, non promisit secundum Montanum, sed dicit, Lucebunt uestræ facies uelut sol. Si itaque qui habet potestatem, & uerè herus est ac

Prophetarum similitudo.

Nuptiarum & uirginitatis in Ecclesia ratio.

Domi-

A Dominus noster Iesus Christus, dicit quòd facies iustorum lucebunt uelut sol: quomodo Mõtanus amplius promittit centupliciter? Ergo potius similis est illi, qui promisit Euæ, & dixit, Eritis sicut Dei: & ab ea quam habebat ipsa unà cum Adam gloria atque Paradisi uoluptate, præparauit ut eijcerentur, & in corruptionem mortis deferrentur. Insuper uerò apponit idem Montanus sic dicens, Ego Dominus Deus omnipotens, conuersans in homine. Rectè igitur diuina scriptura nos præmuniuit, & consequens spiritus doctrina nos admonuit, ut cognoscamus qualia sunt imitamenta alieni spiritus, & oppositiones aduersus ueritatem. Statim enim ubi hoc dixit Montanus, suspicionem nobis præbuit, ut recordaremur eorum quæ à Domino dicta sunt. Sic enim Dominus in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris, & non suscepistis me: Alius ueniet in proprio, & talem suscipiet. Proinde penitus discors à diuinis scripturis hic inuenitur, uelut omnibus manifestum est qui attentè legunt. Si itaque discors est, alienus est à sancta catholica Ecclesia. Et secta eius iactans se prophetas habere ac dona, ea non accepit, sed ab his defecit. Quis igitur intelligens ausus fuerit hos prophetas uocare, & non magis dixerit hos seductores esse? Christus enim nos docuit dicens, Spiritum paracletum mittam uobis, & signa dans dixit, Ille me glorificauit. Et Dominus rursus Christus Spiritum glorificauit, dicens ipsum esse spiritũ ueritatis. Montanus aũt seipsum solũ glorificat, & dicit esse patrẽ omnipotentẽ, & in homine inhabitare: ut undiquaq; ostẽdatur quòd nõ ipse sit, neq; ab illo missus neq; qui ab illo accepit. In Domino enim uoluit totum complemẽtum deitatis inhabitare corporaliter: & de complemento ipsius omnes prophetæ acceperunt, uelut sanctus Ioannes dicit. Et uides quomodo omnes ueteres Christum annunciauerunt, & qui post Christum fuerunt, Christum glorificauerunt, & ipsum confessi sunt. Montanus uerò intulit seipsum quendam dicens, ut ostendatur quòd neque est, neque ab ipso missus est, neque ab ipso accepit. Deinde

B rursus inquit miserrimus homuncio Montanus: Neque angelus, neque legatus, sed ego Dominus Deus pater ueni. Hæc autem quum dicat, deprehenditur alienus esse, ut qui Christum non glorificet, quem totum donum Ecclesiasticum in sancta Ecclesia in ueritate glorificauit. Inuenietur enim extra corpus Ecclesiæ esse, ac extra caput totius, & non tenere caput, ex quo totum corpus constructum augescit, uelut scriptum est. Dominus enim noster Iesus Christus seipsum ostendit quòd uerè filius sit in ueritate. Montanus autem seipsum patrem dicit. Quomodo igitur ô Phryges, qui contra nos hostes insurrexistis, & in Christianum cognomentum formati estis, barbarorum uerò pugnam suscepistis, & Troianorum ac Phrygum hostilitatem imitamini, quomodo crediderimus uobis dicentibus, propter dona defecisse ab Ecclesia? Nõ enim amplius dona fuerint quæ sunt à donis aliena, & præter characterem à Domino promissum, uelut prophetæ uestri dicunt. Inducitis nobis insuper & Maximillam. Nam & nomina uestra euariata sunt ac horrendissima, & neque molle quid ac dulce habent, sed agreste & barbaricum. Statim enim hæc Maximilla apud illos Phrygas quid dicat, ô filij Christi audite. Me ne audite, sed Christum audite. Et in quibus Christum glorificare uidetur, aberrat. Si enim Christi fuisset, dixisset utique secundum sanctos Apostolos, uelut unusquisque dicit. Petrus quidem primus dicens, Nos ab ipso audiuimus: & ipse Dominus dicens, Qui uos audit, me audit. Paulus uerò dicit, Imitatores mei estote, quemadmodum ego Christi. Hæc autem uerum dicit mentiens, & non uolens. Rectè autem dicit quum inquit, sed Christum. Sæpenumero enim immundi spiritus coguntur seipsos subuertere, quòd non sint ueritatis, & ostendere Dominum suum uolentes & non uolentes propter necessitatem. Sicut puella quæ habebat spiritum Pythonis, dicebat, Hi homines Dei altissimi serui sunt. & hoc, Quid uenisti ante tempus torquere nos? nouimus te qui sis, sanctus Dei. Ita & hæc coacta dixit, se non audiendam *Spiritus immũdi seipsos subuertunt.*

C esse, sed Christum. Quomodo igitur hi, qui hoc ab ipsa audiuerunt, & ipsi crediderunt, ipsam audire uolunt? quum ab ipsa didicerint, non ipsam audiẽdam esse, sed Dominum? Nam quũ uerè terrena ipsa loqueretur, si affuisset ipsis prudentia, non debuissent ipsam audire. Et ne dixeris, quòd intelligebat. Non enim intelligentia præditi est docere, & seipsum subuertere. Si enim omnino dicit, Ne audite me, qualis erat spiritus qui loquebatur in ipsa? Si ipsa dixit, aut homo, ergo non erat in Spiritu sancto. Quæ enim dicit, Me ne audiatis, humanum quid nimirum dixit, & non erat in Spiritu sancto. Quæ uerò non erat in Spiritu sancto ex supernis, sed humanæ sapientiæ erat, & nihil nouit, & non erat Spiritus sanctus, sed ex humana sapientia sonabat, ac loquebatur. Si uerò in Spiritu sancto loquebatur ac uaticinabatur, qualis erat Spiritus sanctus qui dicebat, Me ne audite? Et multa est fraudis cæcitas, & magnus est Dei sermo, qui per omnes modos non adsuefacit ad hoc, ut sciamus quales sunt spiritus, qui ex Spiritu sancto loquuti sunt: aliquando ex persona patris, aliquando ex persona filij, aliquando ex persona Spiritus sancti. Et si spiritus in Maximilla sanctus fuisset, non interdixisset propria uerba. Vnus enim est Spiritus sanctus, qui diuidit unicuique prout uult. *Spiritus sancti appellationes.* Dicitur autem Spiritus pietatis, & dicitur esse Spiritus Christi, & Spiritus à patre procedens, & à filio accipiens, non alienus à patre & filio existens: Ergo non dixit, Ne audite me. Quæ enim Christi sunt, Spiritus loquitur, & Christus Spiritum mittit: & in Spiritu sancto eijcit dæmonia: Et Dominus quæ patris sunt, dicit: Et pater filium sanctificauit, & in mundum demisit, ut cognoscant ipsum & glorificent, quemadmodum glorificant patrem. Et corruit per omnes modos sententia abalienantium se à Christi consequentia. Dicit porrò rursum eadem Maximilla

ipsa intelligentiæ ac doctrinæ cognitio, ut per ludibrium dicam: Misit me Dominus huius laboris & promissionis ac fœderis indicatricem electam, interpretem coactam, ut uolentem & nō uolentem contingat discere cognitionem Dei. Consideremus igitur uitæ nostræ stabile fundamentum, & uiam Lucis, ô charissimi, & ne fallamur per sermones cōtrarios, & pecoris à spiritu alieni. Videte enim hic eum, qui sic loquutus est, coactum se dixisse, non uoluntaria mente. At Dominus noster non inuitus uenit in mundum, neq; ex necessitate à patre demissus est, sed simul cum patre habens ipsum uelle, & cum sancto Spiritu ipsum exhibere. Et similiter cū habeat ipsum uelle cum patre, habet etiam ut non cū necessitate hanc gratiam omnibus det, sed propter excellentem erga homines benignitatem. Sic etiam quos uocauit, cum uoluntatis proposito uocauit, non necessitatem immittens, non tormentum aliquod adhibens. Dicit enim, Qui sititis uenite ad me. Et rursus, Si quis uult uenire ad me, abneget seipsum, & sequatur me. Et per Esaiam idem loquens dixit, Si uolueritis & audieritis me. Et postea ut ostenderet propheta quis esset qui dicit, ait, Os Domini loquutum est hæc. Et uides omnibus modis horum ad diuinam scripturam dissonantiam, & aliam suspicionem ac opinionem præter fidem ac consequentiam Dei. Etenim Maximilla uolentes & non uolentes cogere dicit, ut etiam ex hoc ipso dicto mendax uideatur. Neq; enim uolentes docuit cognitionem Dei quam non nouit, neque non uolentes coegit. Non enim omnes in mundo nouerunt Maximillæ nomen, neque sermonum ipsius sonum. Et omnibus modis corruit horum erronea uersutia, quæ non est ex ueritate Dei. Honorant autem tales etiam locum quendam desertum in Phrygia, Pepuzam quondam appellatam ciuitatem, nunc autem solo adæquatam. Et dicunt, illuc descendisse supernam Hierusalem. Vnde eò abeuntes mysteria quædam perficiunt in loco, & sanctificant, uelut putant. Est enim hoc genus in Cappadocia ac Galatia, & in prædicta Phrygia: unde etiam Phrygorum, siue secundum Phrygas secta hæc appellatur. Sed & in Cilicia & in Constantinopoli plurimum uiget. Quo uerò nihil relinquamus ex his quæ ad nomen pertinent uniuscuiusque sectæ à nobis præiudicatæ, etiam de Tascodrugitarum nominis appellatione rursus dicemus. Est enim hoc nomen, aut in hac ipsa, aut in sequenti Quintillianorum appellata. Ab his ipsis enim & hoc nomen proficiscitur. Vocantur autem Tascodrugitæ ob hāc causam. Tascus apud ipsos pertica appellatur. Druggus uerò nasus, siue rostrum appellatur. Et ab eo quòd imponunt digitum suum, indicem appellatum, in nasum dum orant, tristitiæ nimirum ac ultroneæ iustitiæ gratia, ab aliquibus Tascodrugitæ appellati sunt, hoc est, Perticonasati, aut perticorostrati. In hac uerò hæresi, aut in cōiugata eius Quintillianorum, siue Priscillianorum & Pepuzianorum appellata horrendum ac nefarium quoddam opus fieri dicunt. Puerum enim quendam ualdè infantem, in festiuitate quadam per totum corpus æreis aciculis compungentes, sanguinem ipsius sibijpsis comparant, ad apparatum uidelicet sacrificij. Sufficient autem nobis & quæ de hac diximus, ô charissimi. Promisimus enim de unaquaque hæresi, non inuidiosè nos dicturos esse. sed quæ tum ex auditu, tum ex lectione eorum qui ueterè de his prodiderunt accepimus, tradituros esse: quo nihil superfluum ultra ea quę nouimus tradentes, sub conscientia esse non uideamur, uelut qui etiam ipsi inueniamus non recta, quæ contra homines dicamus, sed in uitium incidamus, in quod etiam ipsi inciderunt ueritatem non dicentes, sed prædicantes quæ non uiderunt, neque audiuerunt, neq; à uera sancti Spiritus doctrina acceperunt. Quando uerò omnia exactè, uelut dixi, recensuimus de unaquaq; secta, ita ut malum quidem reuelauerimus ad correctionem eorum qui inciderunt, & subuersionem fecerimus per diuinos sermones & rectas rationes: curatiuo, ut ita dicam, pharmaco iuxta duplicem modum in Domino præparato, his quidem qui inciderunt, ut conualescant à morbo, & tanto dolore: his uerò qui non illapsi sunt, ut præoccupatiuum, ut ita dicam, pharmacum habeant, ueritatis medicamentum exhibentes: quo etiam ipsi discipuli discipulorum Christi uocemur, & ipsius Saluatoris, corporum & animarum auxiliatoris, per uirtutem Christi ad sequentes procedere conabimur, postquam sanè uenenum & dentium ipsius hamiformè uirus, per lignum ueritatis crucis contriuimus. Est autem hæc hæresis hæmorrho uiperæ similis, cuius pernicies de uniuerso corpore cōmorsorum sanguinem effundit, & sic mortem inducit. Hæc enim & Quintillianorum hæresis hoc facit. Impubis enim pueri corpus compungit, & sanguinem in usum aufert, ad sacrorum nominis Christi initiationē deceptos, seducens. Cæterùm nos ad consequentes per uirtutem Christi accedentes ueritatem ipsius inuocemus, quo uniuscuiusq; erroris uestigijs inuestigatis, uiribusq; eius deprehensis ac confutatis, Deo in omnibus consueto more gratias agamus.

Vocatio nostra non coacta.

Tascodrugitarum appellatio.

Pueri compunctio.

Hæmorrhus serpens.

Contra Quintillianos, siue Pepuzianos, qui & Priscilliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, hæresim XLIX.

Quintilliani, Pepuziani, Priscilliani.

QVintilliani, qui & Pepuziani appellantur, Artotyritæq;, ac Priscilliani, ijdem sunt cum Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt: diuiduntur autem iuxta quendam modum. Tradunt enim hi Phryges, siue Priscilliani, in Pepuza aut Quintillam, aut Priscillam, non possum certò affirmare, unam autem ex ipsis, in Pepuza dormiuisse, & Christū ad ipsam uenisse, condormiuisseq; ipsi hoc modo, uelut illa delusa dixit: In forma, inquit, mulieris formatus, in ueste splendida uenit ad me Christus, & immisit in me sapientiam, & reuelauit mihi hunc

A hunc locum esse sanctũ, & huc Hierusalem ex cœlo descendisse. Quare etiã hucusq; dicunt, initiari sic quasdam mulieres in eo loco, itemq; uiros, ad hoc ut ipse aut ipsi expectantes Christũ uideant. Mulieres itaq; apud ipsos uocantur prophetissæ. Nõ autem certo compertum habeo an apud ipsos, aut apud Phrygas hoc fiat. Simul enim sunt, ac idem sentiunt. Vtuntur autẽ hi ueteri ac nouo Testamento. Et mortuorum resurrectionem similiter asserunt. Quintillam uerò ducem ac principem habent cum Priscilla, quæ etiam est apud Phrygas. Testimonia autẽ multa producunt uana, gratiam dantes Euæ, quòd prima de ligno prudentiæ comedit. Et sororẽ Mosis uelut prophetissam in testimonium afferunt, earum quæ ab ipsis in clerum constituuntur mulierum. Imo quatuor, inquiunt, filiæ erant Philippo, prophetantes. Sæpe uerò in suã Ecclesiam ingrediuntur, lampades ferentes, septem uirgines, quædam albis uestibus indutæ, ut populo uaticinentur. Hæ uerò modum quendam afflationis à numine præsentibus populis ostendentes, fraudem operantur, ploratumq; edunt uelut pœnitentiæ miseriam agentes, lachrymas fundentes, & in habitu quodam uitam humanam deplorantes. Episcopi quoque apud ipsos sunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Christo enim Iesu neque masculus, neque fœmina. Hæc sunt quæ de ipsis accepimus. Artotyritas autem ipsos appellant, eo quòd in mysterijs suis apponunt panem & caseum, & sic mysteria sua faciunt. Tota uerò fraus hominum est in eo, quòd defecerunt à recta fide, & conuersi sunt ad desperationẽ, & ad differentias afflationũ & actionũ. Debacchantur enim semper mentes, ueritatis anchorã non continentes, sed seipsos uento permittẽtes. Etsi enim mulieres apud ipsos in Episcopatũ ac presbyteriũ surrogantur, propter Euã, audiuit ea tamẽ Dominũ dicentẽ: Ad uirũ tuum refugium tuum, & ipse tibi dominabitur. Latet itẽ ipsos Apostolicus sermo: " Mulieri nõ permitto loqui, neq; autoritatẽ in uirũ habere. Et rursus: Nõ enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Et Adam nõ est deceptus, sed Eua prima decepta in trãsgressione fuit. Et ô multiplicẽ huius mundi errorẽ. Quare uelut edentulũ quid & dementiæ plenũ, instar Stellionis, hanc hæresim prætereuntes, ad sequẽtes, ô charissimi, procedam, Deo ad humilitatẽ nostram iuuandam, & promissionem nostram explendam, in auxilium inuocato.

B [margin: Stellio.]

Contra Tessarascædecatitas, hæresim L.

AB his duabus sectis simul inter se permixtis, Phrygorũ ac Quintillianorum, siue Priscillianorũ, emersit rursus mundo alia hæresis, Tessarescædecatitarũ appellata: quos Quartadecimanos quidem appellant. Et hi quidem omnia habent uelut Ecclesia. Aberrant autem ab omnibus, eo quòd nõ consequentiæ & doctrinæ rituum attendunt, Iudaicis adhuc fabulis addicti, & neq; æqualia ipsis docent. Non enim nouerunt quæ dicunt, neq; de quibus affirmant. Semel enim in anno unam diem tales contentiosè Paschatis agunt, & quidem quũ de Patre & Filio ac Spiritu sancto benè & æqualiter sentiant, & prophetas suscipiant, & Apostolos atq; Euangelistas, resurrectionemq; carnis similiter confiteantur, & futurum iudicium ac uitam æternam. Inciderunt aũt & ipsi in errorem non uulgarem, usi nimirum dicto in quo dixit lex: Maledictus qui non faciet Pascha decimaquarta die mensis. Alij uerò ex ipsis eandem unam diem agunt, & eandem unam diem ieiunant, & mysteria perficiunt. Et sanè ex actis Pilati iactant, se ueritatem cõperisse, in quibus habetur Saluatorem die ante octauum Calendarũ Aprilium, passum esse. Et in illa die uolunt pascha agere, in quancunq; inciderit quartadecima lunæ. Qui uerò in Cappadocia degunt, eandem unam diem ante octauum Calẽdas Aprilis agunt. Et inter seipsos seditio est non uulgaris, quum alij decimaquarta Lunæ, alij ante octauum Calen. April. idem faciant. Adhuc autem inuenimus acta Pilati, in quibus indicat, ante decimumquintum Calend. April. passionem Christi factam esse. Reuera autem, uelut ex multa certitudine cognouimus, die ante decimamtertiã Calend. April. Saluatorem passum esse accepimus. Quidam die ante decimã Calend. April. asserunt. Sed & hi à proposito exciderunt. Vereor autem de his sermonem longius extendere. Nam multa sunt quæ dicere possimus. Nã ubi legislator Moses totam legem compleuit, negocio ex Deo accepto, in ultimo libro Deuteronomij omnes maledictiones ponit, nõ solùm de Paschate, sed etiam de circumcisione, & decimatione, & oblationibus. Quare si unam maledictionẽ effugerunt, in multas seipsos immiserunt. Cõperientur enim maledicti, quum non circuncidantur: maledicti, nõ decimãtes: & maledicti, nõ in Hierusalem offerentes. Et ô multos homines in multas nugas seipsos immittentes. Reuera enim prudens illud Ecclesiastæ dictum dicere licet, quod ex Spiritu sancto nobis " promulgatũ est: Deus fecit hominem rectũ, ipsi uerò inquisiuerunt sibijpsis uias multas. Vnde enim non corruit ipsorũ opinio? Primùm enim si decimaquarta die Pascha agunt, opus habent ouem accipere à decima, & ipsam seruare usq; ad decimamquartam. Et non amplius una dies ieiunij erit, sed quinq;: decima, undecima, duodecima, decimatertia, decimaquarta. Si uerò ad uesperam immolatum fuerit pascha, eadem decimaquarta illucescens, sex diebus perficiet in ieiunio, & non amplius una erit ieiunij dies, & concidit ipsorum de una die quæstio. quæ non una aliqua est, habet enim primitiua extraria coniuncta. Et non modicum damnum in hoc negocio incurrunt. Oportebat enim Christum in decimaquarta die immolari secundum legem, ut deficiat apud ipsos lumen, quod illuminat ipsos secundum legem, orto sole & lunæ splendorem uelante. A decimaquarta enim, & infrà, luciditas lunæ perit: Sic & in lege à Christi aduentu ac passione, Iudaica synagoga obscurata est. Resplẽduit aũt Euangeliũ

[margin: Teßarescædecatitæ, Quartadecimani. | Pilati acta. | C | Christus xiiij. Calend. April. passus est.]

non dissoluta lege, sed impleta: non abolita figura, sed declarante ueritatem. Sic enim & in eo, A
» quod in Hiericho fecerunt paschate, statim intulit diuina scriptura dicens: Et comedebant in Galgalis, & defecit Manna: praecontestans ipsis ac uaticinās diuina scriptura, quòd per passionem Domini, propter ipsorum abnegationem Dei, deficiat apud ipsos esus Euangelicus ac cœlestis, quod Manna apud ipsos uocatum est. Cæterùm sancta Dei Ecclesia undiquaq; de sacræ huius disciplinæ utilitate connexionem colligens, à ueritate non excidit. Vtitur enim non solùm decimaquarta, sed etiam septima, ordine septem sabbati dierum secundum circuitum reuoluto, ut secundum ea quòd à Domino facta sunt secundum exemplar, sit resurrectio & cōuiuium. Et utitur non solùm decimaquarta lunæ, sed etiam cursu solis: ut ne uno anno duo pascha facientes, in altero neq; unum pascha perficiamus. Quapropter obseruamus quidem decimamquartam, transgredimur autem æquinoctium, & ferimus in sanctam dominicam, finē complementi. Accipimus autem ouem à decima, nomen Iesu per iota denarij notam agnoscētes, ut ne lateat quid nos, de tota ueritate uitalis huius paschatis, & Ecclesiastici ac ueri negocij. Prætereibo autem & hanc inflationem Beonis siue Physali serpentis, per Christi uirtutem signatus, & ad sequentes sectas mentem adhibebo. Deo pro consueto nostro more in auxilium inuocato.

Manna quid sit.

Paschatis in Ecclesia ratio.

Physalus, seu Beon serpens.

Contra hæresim quæ non suscipit Euangelium Ioannis, & Apocalypsim, quam dementium & brutorum appellauerunt, LI.

CONsequenter post has hæreses, Phrygas scilicet, & Quintillianos ac Tessarescædecatitas, alia hæresis mundo exorta est, uelut reptile debile, non potens resistere ad odorem dictamni, aut styracis, aut libanotidis, aut abrotoni, aut bituminis, aut thymiamatis, aut lapidis gagatæ, aut cornuceruì. Dicunt enim hi, qui hæc in consuetudine habuerunt, & experientia cognouerunt, fugare has species reptilia & uenenum iaculantia. Et dictamnum quidam uocant, ab eo quòd medici hac utuntur, ad parientium mulierum auxilium. Quare à nobis meritò assimilatur Deo Verbo, qui ex supernis uenit è cœlestibus ex patre, sine tempore & sine principio genitus. Dicit enim Solomon de insipiente & mala muliere, quòd odio habet doctrinā sinceram. Sic etiam hi firmam prædicationem odio habent, quum sint terreni, & cœlestia auersantur. Vnde timete uocem sancti Spiritus dicentem, Vox Domini perficiēs ceruos: eius uidelicet, qui dixit seruis suis & Apostolis: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpios, & super omnem uirtutem inimici. Hæc enim erat uox quæ perficit ceruos, & data est in mundum per sanctos Apostolos ac Euangelistas, ut conculcent contrarietatem diaboli. Ex quorum numero sanctus Ioannes acerrimè institit, ac redarguit uim erroneorum & serpentis formam habentium. At nihil possunt tales in arca. Iubetur enim sanctus Noe, iuxta Domini uerbum munire ipsam, uelut inquit ad ipsum, Bitumine oblines ipsam intrinsecus ac forinsecus: ut ostendat speciem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ bituminis uim habet fugantem horrenda & perniciosa reptiliformia dogmata. Vbi enim suffitur bitumen, non poterit stare serpens. Soporem enim his inducit ac torporem sacer styracis suffitus, & deuitant huius odorem. Idem præstat & libanotidis facultas, contra ipsum serpentem producta, & supra latibulū ipsius exorta. Vbi enim Christum ex affrictu nudum hominem prædicauit, Ebion & Cerinthus, & complices ipsorum, in Asia inquam, illic Spiritus sanctus produxit mundo hanc sanctam herbam, siue fruticem fugantem serpentem, & diaboli tyrannidem destruentem. Illic enim sanctus Ioannes post ætatem senectam, iubetur à Spiritu sancto prædicare, & reflectere errantes in uia, non coactè, sed ex uoluntate, credentibus lucem Dei reuelans, quæ est in sancta Dei doctrina. Verum usquequò extendo sermonem? Equidem qui manet ubi crescit abrotonum, illic non amplius manet neq; nidulatur serpens: Et ubi est uera Dei doctrina, illic nō habebit domicilium reptiliformis doctrina, sed perit. Dicuntur itaq; Alogi, id est bruti illi, & uerbo carentes. Hanc enim appellationem ipsis impono. Ab hac enim die sic uocabuntur, & sic ipsis, ô charissimi, nomē imponimus, ut uidelicet Alogi uocentur: habuerūt enim sectā, libros sancti Ioannis reijcientē. Quandoquidē enim Verbū non suscipiunt à Ioanne prædicatū, Alogi, id est sine Verbo appellabūtur. Quū itaq; penitus alieni sint à uerbi prædicatione, puritatē prædicationis ueritatis negant, neq; Ioannis Euangeliū, neq; Apocalypsim admittūt. Et si quidē suscepissent Euangeliū, Apocalypsim uerò reiecissent: dixissemus utiq;, Nunquid iuxta exactam rationē hoc faciunt, Apocryphū non admittentes, propter ea quæ in Apocalypsi profundè ac obscurè dicta sunt? Quando uerò nō suscipiūt natura libros à sancto Ioanne prædicatos, manifestū est omnibus, quod hi & similes his sunt, de quib. sanctus Ioānes in catholicis epistolis dixit: Nouissimū tempus est, & audiuistis quòd Antichristus ueniet, & nunc ecce Antichristi multi, & cætera. Prætexunt enim hi se uereri contradicere sancto Ioanni, eo quòd sciūt ipsum in numero Apostolorū esse, & à Domino dilectū, qui pro dignitate mysteria reuelauit, & supra pectus Domini recubuit: & ideo alio modo ipsa subuertere conantur. Dicunt enim nō esse ipsa Ioannis, sed Cerinthi, & indigna esse ipsa Ecclesia, & ab ipsa statim aggressione redarguuntur, neq; quæ dicunt intelligentes, neq; ea de quibus affirmant. Quomodo enim erunt Cerinthi, quæ contra Cerinthum dicunt? Cerinthus enim recentem & nudū hominē Christū habet. Ioannes autem semper existens uerbum prædicauit, & ex supernis uenisse, ac incarnatū esse. Ab ipsa itaq; aggressione confutata est uana horum calumnia, quę stultitia quædā est, &

Dictamni appellatio.

B

C

Alogi cur dicti.

Ioannis Euangelium, Cerinthi esse putatū est.

non

A non intelligit unde redarguitur. Videntur enim sibi etiam ipsi æqualiter nobiscum credere. quum autem non teneant certam prædicationem, per sanctum Ioannem nobis ex Deo traditam, comperientur redargui in his quæ ignorant, quomodo uidelicet circa ueritatis cognitionẽ se efferunt. Et si modò uoluerint resipiscere & considerare, cognoscent. Nos enim doctrinas à sancto Spiritu memorabiliter & securê ac certò existentes, non reiecerimus. Dicũt enim contra seipsos, Neque enim dixerim contra ueritatem, quòd libri ipsius non concordent cum reliquis Apostolis. Vidẽtur deinceps accusare sanctam & diuinitus inspiratã doctrinam. Et quid, inquiunt, dicit? In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. &, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et uidimus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Et statim Ioannes testatur ac uociferatur dicens: Hic est quem dixi uobis. &: Hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et deinceps dicit: Et dixerunt ad ipsum qui audiuerunt, Rabbi ubi habitas? Et statim eodem loco, Postera die uoluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum, & dicit ei Iesus, Sequere me. Et postea paulò ulterius dicit: Et post tres dies nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & uocatus est Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et erat illic mater ipsius. At reliqui Euãgelistæ dicunt, ipsum in deserto fuisse quadraginta diebus ac tentatum esse à diabolo, & nunc reuersum esse, & discipulos assumpsisse. Et non sciunt illi nulla intelligentia præditi, quod unicuiq; Euãgelistæ curæ fuit, ut consonè loqueretur quæ ab alijs fuerunt dicta. Imò ut ab alijs relicta sic reuelaret. Non enim erat ipsorum uolũtas, sed ex Spiritu sancto doctrina ac consequentia. Si enim hunc reprehendere uolunt, discant ꝙ alij tres non ab ipsa consequentia auspicati sunt. Matthæus enim primus incepit Euangelium annunciare. Huic enim erat commissum ac impositum, ut Euangeliũ prædicaret ab initio. uelut etiam in alia hæresi de hoc per longum diximus. Neq; uerò nobis molestũ erit de ijsdẽ rursus

Euãgelistarum consonantia.

B tractare, ad declarandam ueritatem, & erroneos illos confutãdos. Hic itaq; Matthæus Euangelium suscipere dignus iudicatur. & iustissimum hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuersum & à telonio digressum, in exemplum nobis futurorũ saluari, ab eo qui ob salutẽ generis humani uenit, ac dixit, Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: & ex telonio educto, atq; ab iniquitate conuerso, salutis prædicationem exhiberi, quo ab ipso discerent homines aduentus benignitatem. Nam post remissionem peccatorum, largitus est ipsi etiam suscitationem mortuorum, & mundationem lepræ, & uirtutes sanationum, & fugationem dæmonum, ut non solum per uerbum persuaderet audientes, sed etiam per ipsum opus. ita ut prædicaret Euangelia perditis, quoniam inuenientur per pœnitentiam: & lapsis, quòd resurgent: & mortuis, quòd uiuificabuntur. Et hic quidem igitur Matthæus Hebraicis literis scribit Euãgelium, & prædicat, & incipit non ab initio, sed recenset genealogiam ab Abraam. Abraam, inquit, genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, & cætera, usque ad Ioseph & Mariam. Et ab initio ponit dicens: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid: deinde inquit, Filij Abraam. Deinde progressus ad ipsum quæsitum, ait: Iesu uerò Christi natiuitas sic erat. Quum desponsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam congresi essent, inuenta est in utero habens ex Spiritu sancto. Et quum Ioseph iustus esset, quærebat dimittere ipsam clanculum. Et ecce angelus Domini apparuit ipsi in somnis dicens: Ne dimittas uxorem tuam. quod enim in ipsa est, ex Spititu sancto est. Ecce enim pariet filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic saluum faciet populum suum à peccatis: & hoc, inquit, factum est, ut impleretur id quod dictum est à Domino per prophetam dicentem: Ecce uirgo in utero habebit, & cætera. Et excitatus, inquit, à somno Ioseph, sic fecit, & assumpsit uxorem suam, & non cognouit ipsam, donec peperisset filium suum primogenitum, & uocauit nomen eius Iesum. Quum autem natus esset

Matthæi Euangelij ratio.

C Iesus, inquit, in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis, Ecce Magi ab oriente accesserunt Hierosolyma dicentes, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? uidimus enim stellam ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus ipsum. Vbi igitur est negotium Zachariæ? Vbi ea quæ à Luca tractata sunt? Vbi uisio Angeli? Vbi prophetia Ioãnis Baptistæ? Vbi Zachariæ obiurgatio? Vbi non potuisse ipsum loqui, donec facta essent quæ ab Angelo dicta fuerant? Vbi quæ á Gabriele ad uirginem dicta sunt? Vbi declaratio certitudinis Mariæ, quæ cum prudentia Angelo respondit, ac interrogauit dicens: Quomodo erit hoc, quoniam uirum non cognosco? Et pura illa narratio cum sinceritate, quod dixit ad ipsam: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi? Quid igitur dicemus? Quandoquidem non annunciauit Matthæus quæ à Luca relata sunt? Ergo discors fuerit sanctus Matthæus à ueritate? Imò non. Vera dicit sanctus Lucas cum dixerit de primis à Matthæo non tractatis. Nónne unicuique diuisit Deus ut quatuor Euangelistæ debentes prædicare, inueniant singuli quod faciant? & aliqua quidem consonè ac æqualiter prædicent, ut ostendantur ex eodem fonte procedere: aliqua uerò unicuique relicta alius narraret, qui accepit à Spiritu partem proportionis. Quid autem faciemus? quum Matthæus quidem prædicet in Bethlehem Mariam peperisse, iuxta genealogias quæ sunt apud ipsum, ab Abraam & Dauid tràdens Christi in carnem aduentum, quomodo non reperitur sanctus Marcus hæc tradere, sed à negotio in Iordane introductionem Euangelij facit, & dicit, Initium Euangelij sicut scriptum est in Esaia propheta, Vox clamantis in deserto. Sic etiam quæ à sancto Ioanne tractata sunt, & in Spiritu sancto munita se habent. Curam enim habuit, ut ne de sæpe iam prædicatis diceret, sed de necessarijs ab alijs relictis. Vniuersa em̃ Euangelij doctrina talem modum habuit. Quum enim Mat-

thæus prædicasset Christum genitum,& ex Spiritu sancto conceptũ, & semine Dauid & Abraã A
secundum carnem dispensatũ : error quibusdam accidit, qui nõ intellexerunt:non Euãgelista
ipsis causa existente ut errarent, sed ipsorũ erronea mente, ut declararent certitudinem eorum
quæ ex Euangelista per malam opinionẽ excogitauerunt. Hic eñ Cerinthus &Ebion nudũ ho
minem asserebant. Item Merinthus & Cleobius, siue Cleobulus,& Claudius,& Demas,& Her-
mogenes, qui dilexerunt hunc mundum,& uiã ueritatis reliquerunt. Contradicentes eñ disci-
pulis illo tempore, ex genealogia secundũ Abraam & Dauid suam dementiam confirmare co-
nabant̃: non rectè quidem putantes, uerùm hinc occasionem & prætextum uenantes. Contra-
Impudẽtia frõ- dixit enim ipsis sæpe ipse sanctus Ioannes,& comites ipsius Lucius, ac alij multi. Verùm impu-
tem perfricuit. dentia quæ frontem suam perfricuit, sibijpsi mala attrahere conata est. Statim porrò post Mat-
thæum insequutus est Marcus, iussus à sancto Petro Romæ Euangeliũ edere : & ubi scripsisset,
mittitur à sancto Petro in Aegyptiorũ regionem. Hic aũt unus erat de septuagintaduob. disper
,, sis ob uerbum quod dixerat Dñs: Nisi quis ederit meam carnem,& biberit meum sanguinem,
non est me dignus: uelut Euangelij uerba legentibus clarè indicat̃: tamen per Petrum reuoca-
Marci Euange tus, dignus euadit impleri spiritu sancto,& Euãgelium tradere. Incipit autem inde prædicare,
lij ratio. unde Spiritus ipsum iussit, initium faciens à decimoquinto anno Tiberij Cæsaris, post annos
triginta à tractatione Matthæi. Quum autem esset secundus Euangelista, & non clarè de dedu
ctione Dei uerbi ex supernis indicasset, sed penitus quidem significanter, non tamen iuxta tan
tam claritatem: contigit prædictis iterum obtenebratio mentis, ut non fierent digni illumina-
tione Euangelij, dicebantq́, Ecce secundum Euangelium quod de Christo significat, & nus-
quam ex supernis generationem dicit, sed ait, In Iordane descendit Spiritus super ipsum, &
uox, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Quando uerò hæc sic in ta
Lucæ Euange- libus stolidè fierent, cogit Spiritus sanctus, & compungit sanctum Lucam, uelut ab altissima B
lij ratio. profunditate, iuxta intelligentiam deceptorum proferre,& ab alijs relicta rursus adijcere, ut ne
quis erroneorum putaret fabulose ipsum generationem enarrare, deinde sublimẽ sermonem
facit. Verùm propter exactam certitudinem tenuiter totam rem exponit,& ad cõfirmationem
,, ueritatis, testes eos qui ministri uerbi fuerunt, introducit, dicens, Quandoquidem multi ag-
,, gressi sunt, ut aliquos quidem aggressores ostenderet, Cerinthum inquam,&Merinthum atq́
,, alios. Deinde dicit, Visum est & mihi consequenter, ubi peruestigassem ex his qui ab initio ipsi
uiderunt, ac ministri uerbi fuerunt, scribere tibi optime Theophile (siue sanè Theophilo cuidã
tunc scribens, siue omni homini Deum diligenti) de eorũ uerborum in quib. instructus es, cer-
,, titudine. Et instructionẽ quidem præpositam dixit, ut iam ab alijs quidem instructus fuerit, nõ
aũt certò ab ipsis didicerit. Deinde certitudinem dicit, Erat in diebus Herodis regis, ex fami-
,, lia Abia pontificis, sacerdos quidã nomine Zacharias,& uxor ipsius ex filiab. Aaron, cui no-
,, men Elizabeth. Et incipit ante Matthæũ. Matthęus enim indicauit triginta annorũ tempus ab
initio, Marcus uerò post triginta annos posuit negociũ in Iordane factum in ueritate, similiter
ut Matthæus & Lucas. Matthæus uerò à triginta annorum tempore, ante negocium baptis-
matis in Iordane, narrationem fecit. Lucas aũt ante tempus priusquàm conceptus esset Salua-
tor in utero, à sex mensibus tempus indicauit, & rursus à nouem mẽsibus ac paucis diebus cõ-
ceptionis Domini, ut sit uniuersum tẽpus annus unus & triginta ac ultrà. Narrat aũt & pasto-
rum, per angelos qui annunciauerunt, Dei uisionem. Et quòd natus est in Bethlehem,& fascijs
inuolutus in præsepi,& octaua die circumcisus est, & in quadraginta diebus oblationes secun
dum legem pro ipso fecerunt.& quòd Simeon in ulnas ipsum suscepit,& quòd Anna filia Pha
nuel confitet̃. Et quòd ex Nazareth abierit in Hierosolyma, una cum parentibus facientibus
secundum legem. Quorum nihil tractatum est Matthæo, neq́ Marco, imò neq́ Ioãni. Vnde e- C
Philosophi tiam aliqui ex Græcis philosophis, Porphyrius inquam,& Celsus,& Philosabbatius ex Iudæis
Græci ex Euã- oriundus, horrendus ac fraudulentus serpens, subuersionem Euangelicæ tractationis molien
gelistis offensi. tes, sanctos Euangelistas accusant, animales ac carnales existentes, & secundum carnẽ militan
tes,& ad complacentiam Dei impotentes,& quæ spiritus sunt, non intelligentes. Vnusquisq́ e-
nim sermonibus ueritatis offensus, propter ignorantiæ in ipso cæcitatem, in hoc impingentes
dixerunt, Quomodo potest eadem dies esse natiuitatis in Bethlehem,& circuncisionem habe-
re octaua die,& per quadraginta dies ad Hierosolyma ascensum,& ea quæ à Simeone & Anna
in ipsum facta sunt? quando in nocte in qua natus est, apparuit ipsi, inquit Angelus, post Ma-
gorũ aduentum qui uenerunt ut adorarent ipsum, & aperuerunt peras suas, & obtulerũt ipsi
uelut dicit: Apparuit ipsi, inquiunt, Angelus dicens, Surge, accipe puerum & uxorem tuam, &
abi in Aegyptum, quia Herodes animam pueri quærit. Si itaq́ in ea nocte in qua natus est, as-
sumptus est in Aegyptum, & illic erat usquequo mortuus est Herodes: unde est ꝙ manserit, &
octaua die circuncisus sit? Aut quomodo post quadraginta dies reperitur Lucas mentiens (sic
dicunt, contra suũ ipsorum caput blasphemantes) quòd dicit: In quadragesima die obtulerũt
ipsum in Hierusalem, & illinc in Nazareth? Et non nouerunt illi ignorantia occupati, sancti
Spiritus uirtutem. Vnicuiq́ enim Euangelistæ datum est, ut quæ in ueritate in singulis tempo-
ribus, temporumq́ momẽtis impleta sunt, enarrarit. Et Matthæus quidem, ubi recẽsuit quòd
natus est in Spiritu sancto, & quòd conceptus est sine semine uiri, nihil de circuncisione dixit,
neq́ quicq́ ex his quæ facta sunt circa ipsum ante duos annos: sed exponit aduentum Mago-
rum, uelut attestat̃ nobis uera Dei doctrina, interrogante Herode à Magis tempus, declarabat
ipsum

A ipsum exortæ stellæ ac Magorum responsio, à duobus annis, ac infra: ut non sit hoc tempus, de quo Lucas tractauit. Verùm Lucas ante duos annos facta narrat: Matthæus uerò ubi dixit natiuitatem, transiliuit ad biennale tēpus, & indicauit quæ facta sunt post duos annos. Quapropter & Herodes animaduertens hoc, postq̄ reuersi essent Magi per aliam uiam, putauit in multitudine puerorum etiam ipsum natum inuentū iri, & cum ipsis occisum iri. Iussit enim omnes pueros in finib. Bethlehem occidi, à duobus annis, & infra, usq; ad diem in qua Magi apud ipsum fuerant. Hinc uerò cui non apparet, ꝙ quando uenerunt Magi, duos annos puer natus erat? Nam & ipsa tractatio omnem certitudinē declarat. Lucas etenim dicit, fascijs inuolutum esse puerum recens natū, & iacuisse in præsepi & in spelunca, eo ꝙ non esset locus in diuersorio. Erat enim tunc descriptio, & qui dispersi erāt à tempore bellorum in Macchabæis factorū, per omnem terram dissipati erant, & pauci omnino manserunt in Bethleem habitantes. Quare in quodam exemplari Euangelistarum appellatur ciuitas Dauid, in alio uerò pagum ipsam uocant, eo quòd ad modicam terram deuenerit. Quando autem factum est edictum regis Augusti, & necesse habebant ut uenirent dispersi, ipsorumq; genera, uenerunt ad locum ut describerent̃ affluentes populi multitudines, & impleuerunt locum: & nō erat locus in diuersorio, propter frequentiam. Postea uerò facta descriptione, abijt unusquisq; eò ubi habitationem habēbat. quare & amplitudo in terra fuit. Proficiscentes autem memoriæ gratia eorum quæ illic facta fuerant, primo anno perfecto, & secundo impleto, uenerunt parentes illuc à Nazareth, uelut ad conuentum hunc. Quare & Magorum aduentus contigit circa talem casum, ita ut non æqualis fuerit tunc habitatio Mariæ & Ioseph, ei quæ apud Lucam propter descriptionem relata est. Non enim inuenerunt Mariam in spelunca, ubi peperit, sed uelut Euāgelium habet: Deducebat, inquit, ipsos stella usq; ad locum ubi erat puer, & ingressi in domum, inuenerunt pue-

Magorum aduentus quādo.

B rum cum Maria: non amplius in præsepi, non amplius in spelunca, sed in domo. ut cognosceret̃ ueritatis certitudo, & temporis duorum annorum spacium, ex quo natus est donec accesserunt Magi. Et in illa nocte post duos natiuitatis annos, uisus est Ioseph angelus, & dixit ut assumeret puerum & matrem in terram Aegypti. Quapropter non amplius reflectit Ioseph in Nazareth, sed aufugit cum puero & matre in Aegyptum, & alios duos annos isthic transigit. Et sic rursus angelus post Herodis obitum reuerti iubet eundem in Iudæam. Tricesimotertio enim anno Herodis nascitur Christus Dominus. Tricesimoquinto uenerunt Magi. Tricesimoseptimo mortuus est Herodes, & succesit Archelaus filius ipsius in regnum, qui regnauit annis nouem, uelut in alijs locis à me dictum est. Discessit igitur ubi audiuisset de Archelao, & digressus habitauit in Nazareth, & illinc rursus quotannis ascendebat Hierosolyma. Vides quāta sit certitudo in diuinis Euangelijs de unaquaq; re? Illi uerò ignorantia ducti, occęcata mēte sua non nouerunt finem uniuscuiusq; sermonis, sed simpliciter contra sanctos efferunt os suum, & laxant linguam, nihil dicentes in ueritate, sed seipsos à uia abalienantes. Hinc igit̃ Lucas postq̄ exposuit prima, rursus dicit quomodo in duodecimo anno ascendit ad Hierosolyma: ut ne relinquat locum his qui putauerunt ipsum simpliciter uirum perfectum in mundo apparuisse, & in Iordanem ad Ioannem uenisse, uelut traditum est à Cerintho & Ebione, atq; alijs. Horrendus enim serpens obliquè incedens, in una sentētia permanet: uerùm alijs quidem uidet̃ ex affrictu ac semine uiri genitus esse, alijs uerò simpliciter homo apparuisse. Quapropter exactè omnia exponentes sancti Euangelistæ, certam rationē persequunt̃. Et Lucas ex natura uelut ab infernis ad superna erigens mentem, dicit: Erat aūt Iesus incipiēs esse annorum fermè triginta, filius existens, uelut putabat̃, Ioseph. At putari, nō uerè. sed in loco quidem patris erat Ioseph, eo ꝙ sic Deo uisum fuit. Non aūt erat pater, qui non ad Mariam cōiunctionem habuit. Aut so-

Temporis circa Christi natiuitatem ratio.

C lum uir uocatus est, eo ꝙ despōsatus fuit, cum senex esset annorum plus minus octuaginta, & filios haberet sex, ex prima sua uera uxore: hanc aūt solum propter desponsationem mysterij accepisset, uelut etiam alibi exactius de hoc recensui. Quomodo igitur is qui coniunctionem non habuit, pater ipsius fuit, quod impossibile est? At dices mihi, Quomodo igit̃ uir ipsius uocatus est, si non hanc habuit? Cæterùm qui de his ambigit, ignorat quæ sunt in lege, ꝙ nominatur uxor uiri, & siue uirgo fuerit, siue adhuc in domo patris existit, nomine solum talis uxor dicitur. Ea de causa sanctus angelus dicit: Ne timeas accipere uxorem tuā. Et ut ne quis putet errorem esse in Euangelijs: admirandum enim est mysterium, & narratio super hominis captū. uerùm solis filijs sancti Spiritus leuis est tota ac illuminata. Erat igitur annorum fermè triginta, uelut putabatur filius Ioseph, qui fuit filius Eli, qui fuit Mattha. Et subducit generationem ad Abraham, unde etiam Matthæus incepit. Transcēdit autem Noe, & uenit ad Adam: ut eum qui primus formatus est quæri indicaret, per eum qui de massa ipsius uenit, hoc est, de sancta uirgine Maria. Venit enim propter illum olim formatū, & propter eos qui ab ipso geniti sunt, uolentes uitam æternam possidere. Transgressus autem ipsum Adam, dicit, qui fuit Dei. Hinc ergo manifestatio facta est, quòd Dei quidem filius erat, uerùm per semen Adam iuxta successionem in carne accesit. At rursus non habuerunt illuminationem erronei illi, sed contradixerunt sermoni, seipsos seducentes super ueritatem. Dixerunt autem, Ecce tertium Euāgelium id quod est secundum Lucam: hoc enim demandatū fuit Lucæ, qui & ipse unus de septuagintaduob. ob sermonem Domini dissipatus fuit, uerùm per sanctum Paulū rursus ad Dominum reflexit, qui & Euangelium prædicare cōmisit. Et prædicat quidem primū in Dalmatia ac Gallia, & in Italia ac Macedonia. Principiū autē in Gallia fuit, uelut etiā de comitibus quibusdam

Ioseph qui uir fuerit.

Lucas ubi prædicarit.

ipsius

» ipsius, in epistolis suis idem sanctus dicit, Crisces, inquit, in Gallia. Non enim in Galatia, uelut A
quidam decepti putant, sed in Gallia legendū est. Verùm ad propositū deueniā. Cum protule-
rit Lucas genealogias ab imis ad superna, & indicationē fecerit aduentus Dei uerbi ex super-
nis, simulq; coniunxerit ipsum carnali ipsius dispēsationi, ut auerteret ab erroneis ac seductis
Ioannis Euangelij ratio. errorē illi non intellexerunt. Quapropter cogit sanctus Spiritus Ioannē, recusantem Euange-
lium annūciare ob metū & humilitatē, in senecta ipsius, post nonaginta annos uitæ eius, post
reuersionē ipsius à Patmo, quæ facta est sub Claudio Cæsare, postq; multos annos in Asia trās-
egisset, Euangelium exponere. Et non erat ipsi opus de incarnationis negocio per longum tra
ctare. Iam enim munitus erat is locus. Sed uelut à tergo quorundam incedens, & uidens ipsos
ulterius progredientes, & ad asperiora seipsos exponentes, & in auia ac spinosa, reuocare ipsos
in rectā uiam cogitauit, & ipsis prædicare constituit, & dixit: Quid erratis? quò uertimini? quò
seducimini tu Cerinthe & Ebion & alij? non est ita ut putatis. Certè genitus est Christus secun-
dum carnem, manifestum id est. Ecce enim ipse confiteor, ꝙ uerbum caro factum est. At non ex
quo caro factus est, putaueritis eundem esse. Non est enim á temporib. Mariæ solum, uelut u-
nusquisq; nostrûm ex quo natus est, existit: uerùm priusquā natus est, non est. At sanctus Deus
Verbum filius Dei Christus Dominus noster Iesus, non est à temporibus Mariæ solum, neq; à
temporib. Ioseph solū, neq; Eli, neq; Leui, neq; Zorobabel, neq; Salatiel, neq; Natan, neq; Da-
uid, neq; à Iacob, neq; ab Isaac, neq; à temporib. Adam, neq; Noe, neq; Abraham, neq; à quin-
ta die, neq; à quarta, neq; à tertia, neq; à secunda, neq; ab eo tempore ex quo cœlū & terra facta
» sunt, neq; à quo mundus fuit. Sed in principio erat uerbum, & uerbū erat apud Deum, & Deus
» erat uerbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, quod factū est, &c. Et, Ver-
» bum caro factū est, & habitauit inter nos, & uidimus ipsum. Deinde: Erat homo missus à Deo,
» cui nomen Ioannes. Hic uenit in testimoniū, ut testaret̃ de luce, ut omnes crederent per ipsum. B
» Non erat ille lux, sed ut testaret̃ de luce. Erat lux quæ illuminat omnem hominem uenientem
» in mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit.
» in propria uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis po-
» testatē filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus & carne, sed ex Deo nati sunt. Et, Verbum caro fa
» ctū est, inquit, & habitauit inter nos. Ioannes testat̃ & clamat, dicens: Hic erat quem dixi uobis.
» Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et dicit: Non sum ego Christus, sed uox claman-
» tis in deserto. Et cum recenset hæc omnia, dicit: Hæc in Bethabara facta sunt. In alijs uerò exem
» plaribus, In Bethania habet̃, trans Iordanem. Et postea ostendit, ꝙ dixerunt ipsi discipuli Ioan
» nis, Rabbi ubi habitas? Ipse uerò dixit, Venite & uidete. & abierunt, & apud ipsum manserunt
» die illa: hora aūt erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duob. his qui
» secuti sunt ipsum. Reperit hic primus fratrē suum Simonē, & dicit ipsi: Inuenimus Mesiā, qđ
» interpreteris Christum, id est unctū. Hic duxit ipsum ad Iesum. Intuitus aūt ipsum Iesus, dixit:
» Tu es Simō filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod interpreteris Petrus, id est lapis. Postera die
» uoluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ipsi Iesus, Sequere me. Erat autem
» Philippus à Bethsaida, ex ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ipsi:
» Quem scripsit Moses in lege, & Prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth. Et dixit
» ipsi Nathanael, Ex Nazareth potest quid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Cum aūt ui
» disset Iesus Nathanael uenientē ad ipsum, dicit de ipso: Ecce uerè Israelita, in quo dolus nō est.
» Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Antequā uocaret te Philippus,
» cum esses sub ficu, uidebā te. Respondit ipsi Nathanael, & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu rex es
» Israel. Respondit Iesus, & dixit ipsi: Quia tibi dixi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uide-
» bis. Et dixit ei: Amen amen dico uobis, uidebitis cœlum apertum, & angelos Dei ascendentes C
» ac descendentes super filiū hominis. Et tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, &c. Vt o-
stendat post quadraginta dies tentationis, & post reditum ab ipsa tentatione, & profectionem
ad Nazareth & Galilæā, uelut alij tres Euangelistæ dixerunt, rursus ad Iordanē ipsum uenisse:
uelut etiam ex sermone Ioannis ostendet̃, qui sic dixit: Quando uidit ipsum uenientē ad se po
» stera die, dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccatū mundi. Et rursus alia die ut uidit ipsum ambu
» lantē, dixit: Hic est de quo dixi uobis, qui post me uenit, & ante me fuit, quia prior me erat. Et
» testificatus est, inquit, Ioannes, dicens: Vidi Spiritū in specie columbæ descendentē, & uenien-
tē super ipsum. At uerò mox, testificatus est: &, Hic est de quo dixi uobis: uelut iam de alio atq;
alio tēpore præterito dicit̃: ut ostendat non idem esse tempus hoc, illud baptismatis tēpus, sed
aliud præter illud. Neq; enim statim à tētatione ad Ioannē peruenit, sed prius in Galilæā, dein-
de à Galilæa ad Iordanē, hoc est ad Ioannē. Quapropter dicit, Hic est de quo dixi uobis. Et Eu
» angeliū dicit, Et testificatus est Ioannes, Vidi Spiritum descendentem: uelut iam ante aliquod
tēpus re illa facta. Post hæc, principiū uocationis Petri ab Andrea indicat̃. Redijt enim ab ipso
Andreas unus ex duob. qui secuti fuerant ipsum, & discipuli quidē Ioannis erant, adhuc aūt
in Galilæa manebant, & per tempus Ioanni operā dabant. Et statim ubi māsisset Andreas illa
die, hora erat fermè decima, contigit ipsa die ut incideret ipse in fratrē suum Simonē, & diceret
prædicta, nempe, Inuenimus Mesiam, & adduceret ipsum ad Dominū, &c. Et uelut habet con
sequentia ꝙ dixit ipse, tu uocaberis Cephas. Et postera die uoluit exire in Galilæam, & inuenit
Philippum, & dicit ipsi Iesus, Sequere me. Erat autē Philippus à Bethsaida, ex ciuitate Andreæ
& Petri. Et uides ꝙ nobis cogitandū dat, ex eo ꝙ ex duobus qui secuti sunt, & Ioannis quidem
disci-

A discipuli fuerunt, unius nomen dixit, quod uidelicet Andreas erat: alterius autem non dixit:
hunc esse cuius nomen non dixit, propter eandem patriam, propter idem contubernium, pro-
pter eandem artem, propter idem opus, aut Ioãnem aut Iacobum, unum ex filijs Zebedæi. O-
portebat enim hos primũ uocari, postea Philippũ, iuxta consequentiã, uelut locatũ est in Euan
gelijs: Petrus primus, deinde Andreas, deinde Iacobus, postea Ioãnes, post hos Philippus. Ve-
rùm de his in præsens dicere sinamus. multa enim est huius rei consequẽtia. Ad id uerò quod
quæritur, reflectemus, quod considerandum est, quemadmodum discipuli Ioannis & eius di-
sciplinæ addicti, ubi similiter etiam apud Iesum primam diem fuissent, sequenti digresi rursus
piscaturæ uacabant, uelut reliquorum Euangeliorum consequentiæ habent. Postquam enim
postera die exiuit Iesus, statim consequẽtia dicit: Tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ,
& erat illic mater Iesu. Vocatus est aũt & Iesus, ac discipuli eius ad nuptias. Ex utrisq; aũt uerbis
ac tractationib. exactè consideratis cognoscere datur, quod etiam alios discipulos secũ assumpsit,
qui cum ipso manserant. fortasis ipsum Nathanael, & Philippum, & alios quosdã. nam An-
dreas, & qui cum ipso erant, secesserant. Qui uerò apud ipsum manserunt, uocati sunt etiã ipsi
ad nuptias. Et postquam fecisset hoc primum signum, digressus in partes Capharnaũ, illic ha-
bitauit. Et deinceps signa illic incipit facere alia: quando eum qui aridam habebat manum, sa-
nauit. Sed & socrum Petri, qui quidem à Bethsaida, uxorem aũt à Capharnaum duxerat, cum
procul distarent interuallo hi loci. Hanc à febre seruauit, & ipsa curata ministrabat. Quare hæc *Euangelicæ hi-*
est consequentia. Et post hæc, ubi ipse rursus reuersus esset ad Nazareth, ubi educatus erat, tũc *storiæ conse-*
legit librum Esaiæ prophetæ, ipso de cætero præoccupante ipsos, ac dicẽte: Omnino dicetis mi *quentia & or-*
hi parabolã, Medice cura teipsum. Quæcunq; audiuimus signa facta in Capharnaũ, fac & hic *do.*
in patria tua. Et uides quomodo est ueritatis consequentia? Et non fecit, inquit, propter incre-
B dulitatem ipsorum quicquam. Et illinc digressus ad ciuitatem Capharnaũ, isthic habitauit. Et
digressus ad partes maris, uelut dicit Matthæus, uidit Simonem Petrum, & Andream fratrem
ipsius mittentes retia: & rursus Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, & perfectè ipsos uocauit,
& abiectis de cætero retibus, secuti sunt ipsum. Lucas uerò etiã certitudinẽ rei significat. Qua-
propter etiam secuti sunt de cætero immutabili sententia, & non differentes uocationẽ. Dicit
aũt: Vbi uenisset ipse ad stagnum Genezareth, uidit Simonem & Andream reficientes retia, &
ascendit in nauem quæ erat Simonis, inquit, Petri & Andreæ. Hoc aũt indicat, uelut ipso iam
noto inter ipsos existente. Quapropter etiam ob consuetudinẽ ipsum admiserunt, & ubi con-
scendisset nauim, consedit. Deinde dicit Petro post habitam doctrinam: Duc in altum, & laxate
retia uestra. Illi uerò dixerunt, Præceptor. Iam enim propter Ioannis testimoniũ, præceptorem
ipsum uocabant: qui uidelicet de ipso prius audierant, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatũ mun
di: & propterea quod apud ipsum per diem mansissent, & postera abijssent, deinceps in captura pi
sciũ ipsum admirati sunt. Et Petrus dixit: Discede à me Domine, quia homo peccator sum. For-
tasis enim & pœnituit, eo quod prius ipse uocatus esset, & ad pisces redijsset, ac quæstum piscatu-
ræ. Ipse uerò dixit, Ne metuas: confidentem ipsum faciens, quod non reiectus sit, sed in uocatione
manere posit. quia inquit, Posthac homines capies. Quando etiam sodalibus qui erant in al-
tera naui, annuerunt ut uenirent in auxilium capturæ. Erant enim socij, uelut ait, Simonis: ue-
lut etiam suprà à me indicatum est ex hac tractatione, cum duo secuti sunt ipsum de discipulis
Ioannis, ex quibus duobus alter erat Andreas, ita ut nobis cogitandum reliquerit Euangeli-
sta, alterum esse unum ex filijs Zebedæi, propter operis & societatis communitatẽ. Et deinceps
post hæc omnia, hi quatuor relictis nauibus in terram secuti sunt, uelut Lucæ testimonium ha-
bet. Quare penitus ostenditur, quòd nulla obliquitas, neq; contrarietas in sanctis Euangelijs,
C neq; in sanctis Euangelistis reperitur, sed omnia manifesta. Verùm temporum sunt distantiæ.
Hinc enim deinceps Petro & Ioanne cum suis, ipsi coniunctis & sequentibus, docebat per to-
tam Galilæam ac Iudæam. & cum de cætero ampliaretur prædicatio, consequenter diuina si-
gna perficiebat, ut sit omnino hæc consequentia. Primùm quidem baptizato ipso mensis A- *Christus 7. I-*
thyr, secundum Aegyptios, id est, Nouembris duodecima, ante sextum Iduum Nouembris, *dus Nouẽbris*
hoc est, ante sexaginta dies plenæ diei aduentus, quæ est dies natiuitatis ipsius secundũ carnẽ, *baptizatus est.*
uelut habet testimonium Euangelij secundum Lucam: Erat autem Iesus incipiens esse anno-
rum fermè triginta, filius existens, uelut putabatur, Ioseph. Erat enim reuera annorum uigin-
ti nouem, & mensium decem, quando ad baptismum uenit. Triginta quidẽ annorum, sed non
plenus. Quapropter dicit, incipiens esse annorum fermê triginta. Hinc quadraginta dies ten-
tationis, & duæ hebdomades, aut paulo amplius in Nazareth, à diebus tentationis, & prima
dies apud Ioannem, itémque secunda. Et rursus à Ioanne, prima & secunda, quando secu-
tus est ipsum Andreas, deinde Simon Petrus. Et postera die, uelut diximus, & consequentia
Euangelij habet, Philippi uocatio ac Nathanael, & deinceps tertia die nuptiæ factæ sunt in *Primum signũ*
Cana Galilææ, post prædictos duos, quod primum signum est & complementum triginta an- *Christus natali*
norum à natiuitate aduentus ipsius in carne. In ipsa enim die natiuitatis suæ secundum car- *suo fecit.*
nem, primum signum fecisse comperitur, mutatæ aquæ in uinum, cum expleuisset triginta an-
nos, uelut sæpe dixi, à natiuitate & carnali suo aduentu, quemadmodum suggerit nobis, ut
intelligamus ac deprehendamus, ipsa Euangeliorum certitudo ac consequentia. Et de cæte-
ro, à primo hoc signo, alia signa & prædicatio, & alia omnia completionis admirandæ i-
psius erga homines benignitatis, & Euangelicæ miraculorum editionis atque doctrinæ, uelut
sæpe

ſæpe dixi,& cogor ſæpe dicere,propter erroneos illos, qui ſibiipſis uenantur quæ pertinent ad A
incredulitatem, & ad contradicendũ ſancto Spiritui, & admirabili Euangeliorũ conſequẽtiæ.
Omnino enim aduerſantes ſancto Euangelio,tanta certitudo anteuertet,quę declarat quòd à
baptiſmate principium fuit reliquæ tractationis,quæ ſic ſe habet: Poſt diem baptiſmatis quo-
modo fuerit in tentatione per dies quadraginta in deſerto, Ioanni ſcribere non curæ fuit. Iam
enim hoc per Euangeliſtas indicatum erat.Et rurſus aliis Euangeliſtis de aliis ſcribere non fuit
curæ,eo quòd unuſquiſq; ab altero adiuuatur.& ueritas ab omnibus collecta,una quædam eſ
ſe oſtenditur,& ſibiipſi non contraria.Illic enim ſtatim à tentatione,uelut dixi,ad Nazareth ue
nit,& manet iſthic,quũ nondũ aliquis diſcipulus cum ipſo eſſet.Et illic deſcendit ad Ioannem,
quando mox per Andream uocatur Petrus, deinde Philippus, & per Philippum Nathanael.
Neq; uerò de hoc quiſquam ambigens curioſius perſcrutetur,cum uideat quòd Andreas pri-
mus obuiã uenit Ieſu,deinde Petrus,& per ipſum uocatus eſt,neq; hoc ægrè ferre incipiat. Oc-
curſus enim Andreæ primus contigit,cum minor eſſet Petrus tempore ætatis.Poſtea enim rur-
ſus quando perfecta renũciatio facta eſt,à Petro facta eſt:ipſe enim fratrem ſuum præceſsit. In-
ſuper autem & in hoc Deus eſt,qui nouit uocationes cordium, & ſcit qui dignus ſit primo lo-
co locari, & elegit Petrum ut dux eſſet ſuorum diſcipulorum, uelut omnino clarè indicatũ eſt.
Poſtea uerò uenerunt illi ad ipſum,& prima die manſerunt(uelut dixi)ſecunda uerò abierunt.
Tertia autem die factum eſt primum diuinum ſignum,cum quidam diſcipuli cum ipſo eſſent:
non Andreas,non Petrus,non Ioannes,non Iacobus.Conſequenter uenit in Capharnaum,&
hinc reuerſus eſt rurſus in Nazareth, & illinc rurſus in Capharnaũ, & fecit quãdam miraculo-
rum partem, eius qui aridam manum habebat, & ſocrus Petri curationem. & reuerſus eſt rur-
ſus in Nazareth,& legit librum Eſaiæ.Et deſcendit rurſus in Capharnaũ,quando perfecta uo-
catio Petri & Ioannis facta eſt.Et ſic uniuerſa conſequentia correſpondet,nulla aduerſitate exi- B
ſtente,ſed tota ueritate clariſſima,& in ueritate prædicata. Dicunt enim ſic alii Euangeliſtæ: φ
fugerit à facie Herodis,& poſt fugam reuerſus,permanſit in Nazareth, & pòſt Nazareth acce-
pto baptiſmate,abiit in deſertum.Et poſtea reflexit, & poſtquam reflexit,incepit prædicare. At
» uerò Euangelium Ioannis,inquiunt,mentitur. Poſtquam enim dixit, Et uerbum caro factum
eſt,& habitauit inter nos,& pauca alia:ſtatim dicit,Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Et non
meminerunt illi qui ſibiipſis inſipientiam attrahũt,quòd Ioannes poſtquam dixit,Et uerbum
» caro factum eſt,dicit, Et habitauit inter nos:hoc eſt, homo factus eſt. & quòd uenit ad Ioãnem
Baptiſtam in Iordane,& baptizatus eſt ab ipſo:cum Ioãnes Euangeliſta teſtetur,quòd poſt re-
» ditum à tentatione,Ioannes Baptiſta dixit,Hic eſt de quo dixi uobis.Et rurſus: Vidi Spiritum
» deſcendentem in ſpecie columbæ,& manentem ſuper ipſum.&,Hic eſt qui tollit peccatũ mun-
di.Et uides quòd nihil per obliuionem recenſet.Reliquit autem ea quæ à Matthæo ſunt tracta-
ta.Non enim erat amplius illis opus,ſed diuina enarratione,ad contradicendũ his qui putant
à Maria & huc uſq;,Chriſtum ipſum uocari,& filium Dei nudum hominem,uerùm iuxta pro-
fectum perueniſſe ad hoc,ut uocatus ſit filius Dei. Quapropter neceſſariorum curam gerit, &
omnium quæ magna ſunt & neceſſaria, & adhuc amplius eorũ quæ ſunt cœleſtia, ex ſupernis

Euangelium Ioannis quibus calumniis impetitum.

diſpenſationem facit. Dicunt autem Euangelium ſecundum Ioannem, quoniam non eadem
dicit,inteſtatum ac indiſpoſitum eſſe,& ſeipſos illud non ſuſcipere:per omnia errantes,& men
te cæcutientes.Nam cum quartus uenerit beatus ille,qui primus quidẽ eſt, uerùm poſtremus
ſecundum annos Euangelium annunciauit:quæ ante ipſum probè expoſita erant, edere non
curauit,ſed his quæ dicta ſunt ea quæ non ſunt relata præponit. Matthæus enim incipit ab A-
braam,poſt principium uerò & poſt duos annos natiuitatis rurſus facit narrationem.Marcus
uerò incipit à decimoquinto anno Tiberii, à medietate poſt principium. Lucæ autem princi- C
pium ante principium introduxit:id quod ante natiuitatem in conceptione uteri Mariæ & E-
lizabeth factum eſt.Ioãnes autem adhuc prius,cum poſtremus ueniſſet, munit negociũ quod
ante carnalem aduentũ erat.Spiritualia enim erant pleraq; quæ ab ipſo dicta ſunt,cum de car-
nalibus iam antè cautum eſſet.Quapropter ſpiritualiter narrationem facit, doni quod nobis
ex ſupernis à patre ſine principio uenit, & iuxta bonam uoluntatem patris in ſancta uirgine,
in uirgineo utero diſpenſatum eſt. Sed & reliqui æqualia his conſonè tractantes, eorum qui-
bus opus erat curam habuerunt, Ioannes uerò etiam priorum, quo ex quatuor Euangeliſtis
omnem & ſecundum carnem,& ſecundum deitatem,certitudinem haberemus.Perfectis enim
omnibus circa baptiſma & circa tentationem ſuam,ſtatim ubi ueniſſet, & diſcipulos ſuſcepiſ-
ſet,hoc primum ſignum fecit tertia die prædicationis in Cana Galilææ. Neque enim ante ten-
tationem dicit Chriſtum ad nuptias ueniſſe. Neq; enim omnino aliquod diuinum ſignum &
prædicationem,ante tentationem Chriſtus fecit,niſi quæ de ipſo cantantur,quæ puer fecit ue-

Pueritia Ieſu.

lut per luſum,uelut quidam tradunt.Et oportebat reuera etiam pueriles actiones ipſum habe-
re,ut ne occaſionẽ haberent reliquæ hęreſes,dicentes,quòd à Iordane uenit Spiritus in ipſum,
hoc eſt columba.Quapropter etiam in duodecimo anno clarè oſtendit Lucas, quòd diſputãs
cum ſacerdotibus ac ſenioribus ad Mariam dixit: An neſciebatis quòd in his quæ patris mei
ſunt,oportebat me eſſe:quo caderet ſermo eorum qui dicunt,quòd à tempore baptiſmatis de-
ſcenderit in ipſum Spiritus ſanctus,& ut cognoſcat manifeſtè, quòd ex ſupernis aduenit Ver-
bum & incarnatum eſt ex Maria.& in Iordane deſcẽdit ſuper ipſum Spiritus,ut indicetur quis
ſit,cui teſtimonium præbetur à patre:nempe,Hic eſt filius meus dilectus,hunc audite,& ut fiat
hoc

A hoc exemplum uolẽtibus in ipſo illuminari, quòd digni fient Spiritu ſancto in lauacro doni, & remiſsione peccatorum per gratiam ab ipſo datam. Ex quo uerò perfecta diuina ſigna incepit facere in tẽpore prædicationis, hoc primum ſignũ fecit Ieſus, inquit, in Cana Galilææ: non ante baptiſma, uelut ſæpe dixi, ſed quando rediјt à tẽtatione, tertia die poſt duas quibus manſerunt apud ipſum duo diſcipuli Ioannis, qui audiuerunt & ſecuti ſunt ipſum. Quare ſtatim poſt duos dies quibus fuerunt apud ipſum, inducit dicens: Et exiuit in Galilæam, & inuenit Philippum, & dixit, Sequere me. Deinde mox tertia die factæ ſunt nuptiæ in Cana Galilææ. Oportebat enim ipſum digreſſum ſtatim dum fiebant nuptiæ in honorem ſuum uocari, in nuptiarum benedictionem, & dicit: Nuptiæ factæ ſunt tertia die in Cana Galilææ, & mater Ieſu erat iſthic. Vocatus eſt autem & Ieſus, ac diſcipuli eius cum ipſo ad nuptias. & ubi defeciſſet uinum, dicit mater Ieſu, Vinum nõ habent. Et dicit Ieſus: Quid mihi & tibi curæ eſt mulier? Nondum uenit hora mea. Nam poſtquam ueniſſet ipſe à tentatione, & tranſiſſet per mare & Iordanem, & profectionem ad propria inſtituiſſet, digreſſus eò ubi enutritus erat, ad matrem in Nazareth, & duos dies manſiſſet, de cætero feſtinans ad hominum ſalutem, prædicationis curam habere incipit. Et manſit quidem duos dies, eo ꝙ per tempus ueniſſet, habẽs ſecum diſcipulos quos iam aſſumpſerat, ubi dimiſiſſet duos qui ipſum ſecuti erant, ut ſtatim in Galilæam exiret propter prædicationẽ, & opus diuini miraculi in nuptијs editi. Vide enim mihi quomodo munit̃ ſermo, quomodo Ioannes Baptiſta teſtat̃, dicens, uelut pręterito iam ſermone: Ego non noueram ipſum, ſed qui miſit me ad baptizandum, dixit mihi: Super quem uideris Spiritum in ſpecie columbæ deſcendentem, hic eſt. Nam Pater mittens Ioannem ad baptizandũ, hoc ſignũ ei dedit, ut ubi uideret, agnoſceret eum qui ex ſupernis demiſſus eſt in mundũ: Saluatorem uidelicet ac benefactorem animarum noſtrarum. Subuertunt̃ itaq; tales à ueritate ac certitudine

B talium ſcripturarũ, maximè ex concordantia ac conſonantia quatuor Euangeliſtarũ. Neq; em̃ quis ex ſana mente præditis reiecerit ea quæ à ſancto Spiritu in ſanctis Euangeliſtis exactè penitus ſunt tractata. Accuſant porrò иdem rurſus ſanctum Euangeliſtã, imò magis ipſum Euangelium, quod Ioannes, inquiunt, dixit de duobus paſcha, quæ Saluator fecit. Alіј uerò Euangeliſtæ de uno paſcha. Et non ſciunt idiotæ illi, ꝙ non ſolũ duo paſcha confitet̃ Euangeliũ, ſed duo quidem prima dicit, ſed & ipſum in quo paſſus eſt Saluator, tria paſcha eorũ quæ in prædicatione tractata ſunt. Statim enim à Iordane, uelut Lucas dicit, erat Ieſus incipiẽs eſſe annorũ fermè triginta, filius exiſtens, uelut putabat̃, Ioſeph, qui fuit filius Eli, & ſic ulterius.

Paſcha duo apud Ioannem.

Naſcitur enim Saluator quadrageſimo ſecundo anno Auguſti regis Romanorum, qui ſanè erat cõiunctionis Romanorum ad Iudæos annus uigeſimusnonus. Regnauit enim Auguſtus annis tredecim, priuſquam Iudæi perfectè cum Romanis coniungerent̃. Erat autẽ & ex quo Auguſtus regnauit, poſt annos quatuor regni ipſius, plus aut minus, amicitia quidem Romanorum ad Iudæos, & auxilium ſocietatis bellicæ mittebatur, & præfectus conſtituebatur, & partes tributorum in quinq; annis plus aut minus, donec perfectè tradita eſt Iudæa, & pleniſsimè ſub tributum redacta, cum defeciſſent principes ex Iuda, & Herodes ex gentib. conſtitutus eſſet, proſelytus tamen & acceſſorius eſſet.

Chriſtus anno Auguſti 42. natus.

Deinde Chriſto nato in Bethlehem Iudææ, & ad prædicationem progreſſo, ubi defeciſſent uncti præſides, qui durauerant uſq; ad Alexandrum præſidem, & Saalinam, quæ & Alexandra: hæc omnia perfecta ſunt, initio accepto à natiuitate in Bethlehem, quadrageſimoſecundo anno totius regni Auguſti. Erat enim nonus annus à præfectura Antipatri patris Herodis, quãdo amicitia erat Romanorum erga Iudæos, & partes donorum, & quartus annus Herodis ab Auguſto conſtituti. Poſt quartum uerò annum Herodis, præfecturãq; quinq; annorũ plus aut minus Antipatri patris ipſius, decętero tradita eſt Iudæa perfe

C ctè, uſq; ad trigeſimumtertium annum Herodis, & quadrageſimumſecundum annum Auguſti: ſubiugataq; tota Iudęa, uelut dixi, poſtquam ipſa uigintinouem annis Romanis tributum pendiſſet, & poſtquam conſtitutus eſt præfectus ſiue procurator Antipater Herodis pater, & poſt ipſum Herodes rex in Iudæa conſtitutus eſt ab Auguſto. Hæc autem facta ſunt in conſulatu Octauіј Auguſti decimotertio, & Silano conſule: cui conſulatui ſucceſſerunt ſubiecti Conſulatus conſequenter ad hunc modum:

II. Lentuli & Piſonis iterum.
III. Lucіј Cæſaris & Pauli.
IIII. Vinducіј & Varіј.
V. Lamiæ & Seruilіј Nummіј.
VI. Magni Pompeіј & Valerіј.
VII. Lepidi & Aruncіј.
VIII. Cæſaris & Capitonis.
IX. Cretici & Neruæ.
X. Camilli & Quintiliani.
XI. Cameri & Sabini.
XII. Dolobellæ & Syluani.
XIII. Lepidi & Tauri.
XIIII. Flacci & Syluani.
XV. Duorum Sextorum.
XVI. Pompei Magni & Apulei.

o XVII.

A

XVII.	Bruti & Flacci.
XVIII.	Tauri & Libonis.
XIX.	Crassi & Rufi.
XX.	Tiberij Cæsaris iterum, & Drusi Germanici iterum.
XXI.	Syluani & Balbi.
XXII.	Messalæ & Grati.
XXIII.	Tiberij Cæsaris tertium, & Drusi Germanici tertium.
XXIIII.	Agrippæ & Balbi.
XXV.	Pollionis & Veteris.
XXVI.	Cethegæ & Vari.
XXVII.	Agrippæ iterum, & Lentuli Galbæ.
XXVIII.	Getulici & Sabini.
XXIX.	Crasi & Pisonis.
XXX.	Syluani & Neruæ.

Et uides ꝙ triginta annorum est tempus. Quapropter studium nobis fuit Cõsulatus exactẽ consequenter exponendi, ut legentes uideant, ꝙ non est aliquid in diuino ueritatis dogmate adulteratum, sed omnia cum certitudine Ecclesiæ prædicata sunt. Quis enim enumeratis iuxta seriem consulatibus, qui fallere non possunt, non condemnabit eos qui putant discordiam esse in numero annorum apud Euangelistas celebratos propter hoc enim etiã corruerũt priores hęreses, quæ fabulose descripserunt triginta secula, & ea quę à triginta annis Saluatoris ab ipsis figuratẽ sunt tractata: quo nimirum possint seculorum ac principatuum suorum descri-bere fabulamentum. Comperit̃ enim trigesimotertio anno aduentus incarnationis suæ unigenitus passus esse, cum passionis exors sit Deus uerbum ex supernis, uerùm suscepta carne pro nobis pati suscepit, ut mortis contra nos chirographum destrueret. Nam post illũ consulatum qui trigesimo ipsius anno fuisse indicatus est, alius consulatus fuit duorum Geminorũ appellatus. Deinde alius Rufi & Rubellionis. & sic in medio consulatu eo qui post Rubellionis consulatum successit, Vinnicij & Longini Casij appellatus, patit̃ Saluator in die ante decimũtertium Calend. April. Et redarguit̃ horum omnium error, dum doctrina secũdum ueritatẽ clarẽ inuenitur. Quare non solum duorum temporũ pascha circuitus in Euãgelijs habet̃, sed etiam trium. Nato enim ipso circa Ianuarium mẽsem, hoc est, ante octauum Iduum Ianuarij, quæ est quinta Ianuarij mensis secundum Romanos: secundum Aegyptios, Tybi undecima. Iuxta Syros siue Græcos, Audynæi sexta. Iuxta Cyprios siue Salaminios, quinti quinta. Iuxta Paphios, Iulij decimaquarta. Iuxta Arabas, Aleõ uigesimaprima. Iuxta Cappadoces, Atarta decimatertia. Iuxta Hebræos, Tibeth decimatertia. Iuxta Athenienses, Memacterionis sexta. Pertransijt prædictos consulatus uigintinouẽ plenos. In trigesimo uerò cõsulatu circa decimum mensem uenit ad Ioannem, & baptizatus est in Iordane fluuio, trigesimo anno natiuitatis in carne, hoc est, secundum Aegyptios Athyr mensis duodecima, ante sextum Iduum Nouembrium. Iuxta Græcos, Dij mensis octaua. Iuxta Salaminios, qui & Constantiæi, tertij Choeac sexta. Iuxta Paphios, Apogonici decimasexta. Iuxta Arabas, Angathalbaith uigesimasecũda. Iuxta Macedonas, Apellæi decimasexta. Iuxta Cappadoces, Aratata decimaquinta. Iuxta Athenienses, Metagitnionis septima. Iuxta Hebræos, Maresouan septima. Queadmodũ testimoniũ præbet mihi Euangelium secundũ Lucam, dicens: Erat Iesus incipiens esse annorũ fermè triginta, filius existens, uelut putabat̃ esse, Ioseph. Et hinc ab Athyr mensis duodecima, prædicante ipso annum Dñi acceptum, iuxta ea quæ in Esaia propheta prædicta sunt. nempe, Spiritus Dñi super me, cuius gratia unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, ut prædicem captiuis remissionẽ, & cæcis uisum, ut prædicem annũ Dñi acceptum, & diem retributionis. Reuera enim prædicauit annũ acceptũ, hoc est, cui nõ contradicebat̃. Primũ enim annum post trigesimũ annum aduentus sui carnalis prædicauit, & omnes ipsum suscipiebant, & neꝙ Iudæi contradicebant, neꝙ gẽtes, neꝙ Samaritæ: sed oẽs libenter ipsum audiebant. In quo anno ascendit ad Hierosolyma, postꝗ̃ baptizatus fuit, & quadraginta dies tentationis peregit, & discipulos suos elegit, ita ut reflexerit à tentatione ad Iordanẽ, & penetrarit ad mare Tiberiadis, & hinc trãsierit in Nazareth, unde uidelicet ascendit Hierosolyma, & in medio festiuitatis clamabat, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et sic abijt ad Nazareth, & in Iudæã, & in Samariam, & in partes Tyri. Et completo primo anno, rursus ascendit Hierosolyma, & deinceps quæsiuerũt ipsum præhendere in festiuitate, & timuerunt. In qua festiuitate dixit, Non ascendo ad festiuitatem hanc: non enim mentiebat̃, absit. In media enim festiuitate uenit, inquit, & intrauit Hierosolyma, & dicebant: Nõnne hic est quem quærebant præhendere, & ecce palàm liberè loquit̃: nũquid dixerunt sacerdotes, ꝙ hic est Christus? At nouimus hic unde est. mysticè enim & spiritualiter loquente ipso ad fratres, non nouerant quid diceret. Dicebat enim ipsis, nõ ascensurum se esse in templum in illa festiuitate, neꝙ in crucẽ, ut perficeret dispẽsationem passionis suæ, & mysterium salutis, & ex mortuis resurgeret, & in cœlum ascenderet, quæ implebat omnia in propria sua potestate. Et post hæc completo biennij tẽpore, deinceps trigesimo tertio anno suæ dispensationis in carne, postꝗ̃ transgressus esset duos cõsulatus, quos diximus, duorũ Geminorum, & Rufi ac Rubellionis, deinceps in tertio cõsulatu, in tertio ipsius mẽse post Ianuariũ & Februariũ, in mẽse Martio perficit mysteriũ passionis, exors passionis Verbũ, passus in carne propter nos,

Christus 33 anno aduentus sui, passus est 13. Cal. April. B

Christus V. Idã nuarij natus.

Christus septimo Idus Noueb. baptizatus. C

Annus acceptus.

A nos. Manet aũt pasſionis expers, uelut Petrus dicit: Mortificatus carne, uiuificatus aũt ſpiritu. ‹‹
Patiť aũt die ante decimumtertiũ Cal. Aprilis, tranſgreſsis ipſis unam uespera͂, hoc eſt, decima-
quarta lunæ nocturna media, præueniebãt enim & comedebãt paſcha, uelut Euangeliũ dicit,
& nos ſæpe diximus. Comedebant igiť paſcha duob. diebus anteq̃ comedi ſolet, hoc eſt tertia
ueſpera, quod oportebat quinta ueſpera. Decimaquarta enim ſic erat quinta. Comprehendiť
aũt per tertiam eandem ſerotina͂, quæ erat undecima lunæ nocturna. Ante decimumſextũ Ca-
lend. Apriles quarta, duodecima nocturna, Ante decimunquintũ Calend. April. quinta, deci-
matertia diurna, nocturna uerò decimaquarta. Ante decimumquartũ Cal. April. proſabbatũ,
decimaquarta nocturna. Ante decimumtertiũ Cal. April. ſabbatũ, decimaquinta diurna. Ante
duodecimũ Cal. April. illuceſcens dominica, decimaquinta nocturna. quod ipſum erat illumi-
natio orci ac terræ, & cœli & noctis atq; diei, propter decimamquinta͂ lunæ & ſolis curſum. &
quoniam reſurrectio & ęquinoctiũ ante undecimũ Cal. April propter qua͂ ſeducti, unam diem
tranſgreſsionis fecerũt, uelut dixi. Habet autem ſupputatio horas quaſdam ſubtilis rationis,
quæ incidit per annos tres apud ipſos, & eſt diſſonans illa una dies. Apponunt enim curſui lu-
nari poſt trecentos quinquagintaquatuor dies, etia͂ alias per annum quatuor horas, ut ſit in
tres annos una dies. Quapropter apud ipſos quinq; menſes efficiunť intercalares, in annos
decẽ quatuor, eo q͂ aufertur à ſolari curſu trecentorum ſexagintaquinq; dierum & horarum
trium, hora una. Appoſitis enim horis deinceps fiunt CCCLX. dies, præter horam unam. Vn-
de ipſi ſexies multiplicantes, quatuordecim annos octuageſimiquarti anni, in octuageſimo
quinto ponunt intercalarẽ menſem unũ: ut ſint trigintaunus menſes, in octuaginta ac quinq;
annos: qui debebant eſſe iuxta exacta͂ ſupputationem mẽſes trigintaunus, & uigintiquatuor
dies, & horæ tres. Huius itaq; gratia tunc decepti, non ſolum anticipabant tumultuãtes duos
B dies edentes paſcha, ſed etia͂ tranſgreſsionis unam diem apponentes, omnib. modis ipſi erran-
tes. At uerò diſpenſatio ueritatis exactiſsimè omnia nobis ſalutariter operata eſt. Vnde & ipſe
Saluator ubi perfeciſſet paſcha, exiuit in montem poſtq̃ comedit, cum dixiſſet, Deſiderio deſi-
deraui: & illic paſcha Iudaicum cũ diſcipulis comediſſet: non aliter faciens, ſed etiam ipſe cum
facientibus æqualiter faciens, ut ne diſſolueret legem, ſed impleret. Et hic poſtq̃ tra͂ſgreſſus eſt
trigeſimũ annũ quando baptizatus eſt, & poſt trigeſimũ annum ubi prædicauit pleniſsimum
annum acceptũ, & cui non contradicebatur: itemq; alium, cui contradicebať, & qui in perſecu-
tione ac moleſtia erat: & poſtea alio anno tranſgreſſus à natali ſuo die, hoc eſt aduentus, quæ
eſt quinta Ianuarij menſis, iuxta Aegyptios uerò Tybi menſis undecima, ad totos ſeptuagin-
taquatuor dies, uelut diximus, uſq; ad diẽ ante decimũtertiũ Cal. April. & ſecundũ Aegyptios
Phamenoth menſis uigeſimamquarta͂, cõpleuit pleniſsimè annos trigintaduos, & ſeptuagin-
taquatuor dies, ab aduentu & apparitionis ſuæ natali die. & reſurrexit ſecundum Aegyptios
Phamenoth menſis uigeſimaſexta die, quæ erat æquinoctiũ, & ante undecimũ Cal. April. Quo
comperianť omnes mentiri, qui non ſunt filij ueritatis. uelut ſtatim primus Valẽtinus, qui tri-
ginta nobis ſecula confinxit, ab eo q͂ triginta annos educationis uitæ, ac uirilis ipſius ætatis eſ-
ſe putauit: ignarus q͂ non ſolum triginta annos cõpleuit, ſed in trigeſimo baptizatus eſt, ubi
impleuiſſet annos uigintinouẽ, & menſes decem, uelut dixi, duodecima mẽſis Athyr, ante ſex-
tum Iduũ Nouẽbris, & poſtea prædicauit annum Dñi acceptũ, & poſtea alium annũ cui con-
tradicebať, & ſeptuaginta quatuor dies quib. contradicebať, à die quo baptizatus eſt, ut ſint
omnes anni præſentiæ eius in carne, à natiuitate uſq; ad paſsionẽ, anni trigintaduo, & dies ſe-
ptuagintaquatuor. A' cõſulatu uerò Syluani & Neruæ, anni duo & dies centũ tringintaqua- *Chriſti ætas*
tuor. Et confutatus eſt hic prædictus Valentinus, & multi ſecundũ ipſum delirantes. Confuta- *anni 32,*
C ti ſunt etia͂ qui Euangelium ſecundũ Ioannem, quos meritò alogos, id eſt, uerbo carẽtes appel- *dies 74.*
lauerim: quandoquidẽ Verbum Dei reijciuut, Deum uerbũ paternũ à Ioanne prædicatũ, qui
de cœlo deſcendit, & ſalutẽ nobis operatus eſt totius ſui in carne aduentus ac præſentiæ. Nam
& ex conſulatibus, & ex annis, & ex confirmatione Eſaiæ prophetæ, & ex Euangelio Lucæ Ioan-
niſq; & Matthæi ac Marci, & ſimpliciter undiquaq; redarguunť erronei illi. Quonia͂ nõ ſolum *Paſcha tria à*
unum paſcha poſt principiũ prædicationis ſecundum temporis anni circuitũ perfecit, ſed ſe- *Domino per-*
cundũ circuitus triũ conſulatuũ paſcha impleuit, poſt Ioannis baptiſma. Et corruit illorũ nul- *fecta ſunt.*
la intelligentia præditorũ ratio, penitus erronea, delira ac dementia & ignorantia referta, quæ
non ſolum non cognoſcit ſua͂ ipſius uita͂, ſed etiam falſò contra ueritatẽ fruſtra militat. Reperi-
mus enim alicubi in his ſermonibus ſcriptum ac expreſſum, q͂ Verbum Dei Deus Chriſtus na-
tus eſt circa quadrageſimũ annum Auguſti: id quod fefellit ſcriptorẽ, quia calculo ipſius Beta
relicto, & My ſolum reſtante, quadraginta ſolũ annos fecerunt. quadrageſimo enim ſecundo
anno Auguſti natus eſt. Dicunt aũt, q͂ ante duodecimum Cal. Iulij aut Iunij (non habeo enim
quod dicam) Sulpicio Cammarino, & Cneo Pompeiano conſulibus. Hoc aũt conſideraui, q͂
etiam hi qui dixerunt diẽ conceptionis, & quando Gabriel uirgini nunciũ attulit, opinionem
dixerunt quorunda͂ dicentiũ ex traditione, q͂ per ſeptẽ mẽſes natus eſt. Inuenimus em̃ ab hoc
conſulatu ante Piſonem, uſq; ad undecima͂ menſis Tybi, & ad diem ante octauũ Iduũ Ianuarij,
quando reuera apparitio Dei contigit, & natus eſt ſeptimeſtri tempore, ſecundum lunarẽ cur-
ſum, præter dies quatuor. Quare ſi alicubi in ſuſpectis locis ſcripta hæc inueneris, ne offenda- *Chriſti natiui-*
ris circa cognitionẽ. Reuera enim natiuitas Chriſti certa contigit undecima menſis Tybi. Qui- *tatis dies qui*
dam uerò dicũt q͂ decẽ menſib. in utero geſtatus eſt, præter dies quatuordecim, & horas octo: *fuerint.*

Paſcha eſus quando factus eſt. (margin, beside "& nos ſæpe diximus")

Anni iuxta curſum lunarem ratio. (margin, beside "quæ incidit per annos tres")

ut sint menses nouem, & dies quindecim, & horæ quatuor, innuentes id quod apud Solomo- A
nem dictũ est, Decimestri tẽpore concretus in sanguine. Attamen undiquaq; undecima Tybi
mensis prædicta Dñi in carne natiuitas facta est. Et circa ipsam undecimã post annos triginta
factum est primum signum in Cana Galilææ, quãdo aqua facta est uinum, Quapropter etiam
in multis locis usq; in hunc diem hoc fit, quod tunc factum est, diuinum signũ in testimonium
Aqua quibus locis in uinum mutata sit. incredulis: uelut testant̃ in multis locis fontes ac fluuij in uinum conuersi. Cibyres quidem ur-
bis Cariæ fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit, Date architriclino. Testatur & in Ge-
rasa Arabiæ fons similiter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres uerò nostri de eo qui est in
Gerasa, in martyrum templo. Sed & multi in Aegypto de Nilo hoc testant̃. Quare in undecima
Tybi apud Aegyptios, omnes hauriunt aquã & reponunt, tum in ipsa Aegypto, tum in multis
regionibus. Sic equidẽ comperitur, q̃ post duodecimam mẽsis Athyr, id est Nouembris abie-
rit, & tentatus sit diebus quadraginta: & redierit atq; elegerit quosdam suos discipulos, & ince
perit post quadraginta tentationis dies prædicare, & descenderit ad Iordanem, & inciderit in
Natanaelem & eos qui cum ipso erant, & assumpserit ipsos, quando manserunt apud ipsum
duos dies: & digressis ipsis, & ipso Domino in Galilæã profecto, statim propter priores duos
dies, dixit Euangelium: Tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: id quod signum & figu-
ra Ecclesiæ erat. Nam in tertia die negocij sui in corde terræ, quod in terra fecit post passionẽ,
Cana adeptam significat. ubi surrexit, nuptias coniunxit cum Cana. Cana enim significat adeptã. Quæ uerò est adepta
illa, q̃ hæres: de qua Psalmista in quinto Psalmo dixit, de ea quæ hæreditatem consequitur, &
cætera. Nuptiæ enim hæ reuera benedictæ sunt, quæ à figura illa occasionem acceperunt. Illic e-
nim erant nuptiæ sensibiles in Cana Galilææ, & aqua uerè uinum facta est, & appellata iuxta
duos modos, tum ut aquositatem debacchantium in mũdo, intemperantiam & incastitatem
nuptiarum adstringeret: tum ut tristiciam corrigeret, in hilaritatem uini molestias discutiẽtis, B
& gratiæ quo omnibus modis obturaret ora eorum qui aduersus Dominum insurgũt: & quo
ostenderet, quòd ipse est Deus cum Patre & sancto suo Spiritu, qui aquam uini præbet, colorãs
ipsam in illa in uinum & hilaritatem hominum. Verùm in alio loco lõgius de his narrauimus.
Hic uerò uelut in digressione rem percurrimus. Cæterùm duo pascha post principium prædi-
cationis saluator fecit, & tertio passus est. Quare impleta sunt iam à me exacte relata de diebus
& mensib. ac Consulatibus. Et undiquaq; corruit erronea de his traditio, cum Euangelia inter
se consona sint, & nullum Euangelium alteri oppositum sit. Deueniam porrò rursus ad propo
situm. Dicit Lucas, testimoniũ mihi præbens in his quæ multipliciter à me relata sunt: Factum
,, est in sabbato secundo primo: ut ostendat sabbatum primum esse, quod ab initio decretum est
Sabbatum secundum primum. ac dictum à Domino in mundi creatione, quod per circuitum ab eo tempore usq; huc iuxta
septem dies reuoluitur, hoc scilicet primum esse. Secundum uerò sabbatum, quod decretum
est à lege. Dicit enim lex, Accipies tibi ouiculam anniculam immaculatam, masculam: quæ sa-
,, nè erat imago Saluatoris: à decima die mensis, & erit seruata usq; ad decimamquartam, & ma-
,, ctabitis ipsam uesperi decimaquarta die, & erit tibi sabbatum dies sancta, & edetis azyma se-
,, ptem dies, & septima die facies sanctum sabbatum diem sanctam. Et uidetis quòd secundum
appellatur sabbatum postsabbatũ, eiusmodi sancta prosabbati dies, in sabbatum sanctifica-
ta, siue dominica fuerit, siue secunda, siue tertia occurrerit. In septem uerò dies rursus reuolutũ
secundumprimum uocatur. ut ostendat hinc, q̃ non solum Ioannes de circuitu dierum anni,
duorum & trium festorum pascha indicauit, sed etiam Lucas & alij. Sic enim dicit lex numera-
bis tibi septem hebdomadas, ab initio manipuli, quando falcem in messem miseris, & facies
septimam hebdomada diem sanctam Domino: indicans de Pẽtecoste, hoc est quinquagesima.
Nam postquam mactatum esset pascha, intra tres dies, hoc est post tres dies agni, præcepit ma C
nipulum inferri, ut significaret benedictũ manipulum qui resurrexit ex mortuis, post tertium
diem terra ipsum proferente, & ipso ipsum rursus ab illa ferente in resurrectione ex monumen
to, & manente cum discipulis per quadraginta dies, & in fine quinquagesimæ inferente ipsum
ad cœlestia ipsi patri primogenitum primogenitorum, quæ sunt primitiæ sanctæ, manipulus
quẽ decerpsit ex Maria, ulna quæ amplexa est in Deo, fructus uentris, primitiæ areæ. Non enim
amplius post quinquagesimum diem falx primitias Deo offert. Non enim amplius Christus
moritur, mors illi nõ amplius dominatur, uelut scriptum est. Et uides quod Dei mysteria præfi
gurauit lex, & impleuit Euangelium? Vnde uerò non poterimus horum claritatem ostendere?
Quare non est opus sermonem longius extendere, ideoq; rursus ad consequentiã orationem
dirigamus. Apparet aũt & ex spicis, & ex messe, atq; discipulis, q̃ post quadraginta dierum ten
tationem hæc omnia exponit Ioannes & Lucas, & omnes. Cæterùm non uerentur tales se con-
tra ea quæ à sancto Ioanne dicta sunt armare, putantes se aliquatenus ueritatẽ subuertere pos-
se, nescientes quòd magis contra seipsos armantur, quàm cõtra sanam doctrinam. Dicunt au-
tem contra Apocalypsim, hæc nugantes: Quid mihi, inquit, prodest Apocalypsis Ioãnis, quæ
dicit mihi de angelis & septem tubis? Et non sciunt qui talia dicũt, quòd necessaria & utilia hu
Apocalypsis Ioannis cur reprobata. iusmodi sunt in prædicationis rectitudine. Quæ enim erant in lege ac prophetis obscura, & in
ænigmate dicta, ea Dominus dispensauit, ut per Spiritum sanctum ad nostram salutem, seruo
ipsius Ioanni reuelarentur: quæ illic obscura erant, hic in spiritualia ac manifesta prædicans.
Spiritualiter autem nobis eadem dispensauit. Et ex pellibus quidem tunc tabernaculum con-
struxit, pellibus rubiæ ac hyacinthi colore infectis, &c. ut ostenderet, tabernaculum illic qui-
dem

A dem tabernaculum esse, uerùm perfectissimum tabernaculũ Christi repræsentare. pellis enim à corpore fit, quæ mortua est uelut umbra corporis uiuentis: ut ostenderet, corpora esse tabernaculum Dei. Quandoquidem enim in sanctis corporibus habitat Deus, ut impleat dictum illud: Habitabo in ipsis, & obambulabo: error quidam futurus fuisset in credentibus, nisi liber nobis spiritualiter reuelatus fuisset. ut disceremus non tubis esse opus, sed sciremus ꝙ spiritualе est totum Dei negotium: ut ne iuxta Iudaicas, accipiamus æreas tubas, aut argenteas, sed spiritualiter intelligamus, uelut à cœlo sit Ecclesiæ prædicatio. quemadmodum etiam alibi dixit: In illa die buccinabũt tuba magna. Tubæ enim erãt prophetæ. Tuba uerò magna, sancta uox Domini in Euangelio. Quapropter etiam angelis datum est reuelare nobis. Buccinabit enim, inquit, & mortui resurgent. Si uerò irridentur apud uos, ô boni, angelorũ tubæ, eo quòd in Apocalypsi scriptæ sunt: irridebitur etiam tuba apud sanctum Apostolum relata. Descendet, inquit, de cœlo in extrema tuba, & mortui resurgẽt in extrema die in uoce archangeli. Cum itaq; Apostolus concordet cum sancto apostolo Ioanne in Apocalypsi, quæ nam reliqua fiet contradictio? quomodo uerò non statim unusquisq; error redarguetur? cum Deus in unoquoq; sancto dederit testimonium. Deinde aliqui ex ipsis rursus reprehendunt dictum in eadem Apocalypsi, & dicunt contradicentes quod dixit rursus, Scribe angelo ecclesiæ in Thyatiris: & non est illic ecclesia Christianorum in Thyatira. Quomodo igitur scribit ei quæ non est? Et reperiuntur tales seipsos cogentes confiteri, ex his quæ prędicant contra ueritatem. Si enim dixerint, Non est nunc ecclesia in Thyatiris, ostendunt uaticinatum esse Ioannem. Cum enim inhabitarint hi isthic, itemq; Phryges, & instar luporum rapuerint mentes simplicium fidelium, transtulerunt totam ciuitatẽ in suam hæresim: & qui negant Apocalypsim uerbi huius, in subuersionem contra illud tempus arma mouerunt. Nunc autem propter Christum in hoc tẽpore, post tempus centum & duodecim annorum, est ecclesia, & augescit, & aliæ quædam isthic sunt, tunc uerò uniuersa ecclesia euacuata erat in hæresim secundum Phrygas appellatã. Quapropter etiam Spiritus S. studuit reuelare nobis, quomodo erratura esset Ecclesia post tempus Apostolorum, tum Ioannis, tum deinceps sequentium, quod erat tẽpus post saluatoris assumptionem, per nonaginta tres annos errorem ac confusionem passura isthic ecclesia in Phrygastarum hæresi. Sic enim statim redarguit Dominus: Scribe angelo ecclesiæ Thyatirensis. Hęc dicit qui habet oculos uelut flammam ignis, & pedes eius similes chalcolibano: Noui tuam fidem, & charitatem, & ministerium, & quòd nouissima tua plura primis. Habeo autem contra te, quòd permittis uxorem Iezabel decipere seruos meos, quæ se dicit prophetissam, & docet comedere ea quæ simulachris immolata sunt, & scortari. Et dedi ipsi tempus agendi pœnitentiam, & nõ uult resipiscere ex scortatione sua. Non uidetis, ô boni, quòd de mulieribus dicit in prophetiæ opinione deceptis, & multos decipiẽtibus de Priscilla, inq;, & Maximilla, & Quintilla, quarum fraus non latuit Spiritum sanctum, sed præuaticinatus est prophetice per os sancti Ioannis. quod factum est post sancti Ioannis dormitionem, cum ipse uaticinatus sit in temporibus Claudij Cæsaris, quando in Patmo insula erat. Confitẽtur enim & hi in Thyatiris hæc impleta esse. Itaq; secundum prophetiam scripsit his qui illic in Christo illo tempore conuersati sunt, quòd mulier seipsam prophetissam appellatura esset. Et corruit ipsorum doctrina undiquaq; excogitata, & contra ueritatem excitata: quum ostensum sit quòd sermo in Apocalypsi propheticus sit ex spiritu sancto secundum ueritatem. Efferunt autem ijdem se rursus mẽte, dictiones uenantes sine fine, ut sancti Apostoli libros meritò reijcere uideantur, Ioãnis inquam Euangelium & Apocalypsim, fortassis autem & epistolas. Concordant enim etiam hæ Euangelio & Apocalypsi: Et dicũt, Vidi, & dixit angelo, Solue quatuor angelos qui sunt in Euphrate. Et audiui numerum exercitus, uicies millies decem millia. & erant induti thoraces igneos & sulphurulentos & hyacinthinos. Putauerunt enim hi, nunquid ridicula est ueritas? Si enim dicit quatuor angelos qui in Euphrate desident, ut ostendat quatuor differentias gentium sedentium isthic ad Euphratem, Assyriorum uidelicet, Babyloniorum, Medorum ac Persarum. Hæc enim quatuor regna per successionem in Daniele habentur, quòd primum Assyrij regnauerunt, & Babylonij temporibus ipsius: Medi uerò successerunt, & post ipsos Persæ. Quorum primus fuit Cyrus rex. Nam regna & gentes sub angelis posita sunt, uelut attestatur mihi Moses sanctus Dei seruus, iuxta consequentiam interpretans, ac dicens: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Quando diuisit altissimus gentes, uelut disperſit filios Adam, constituit terminos gentium, iuxta numerum angelorum Dei. Et facta est portio Domini populus ipsius Iacob, funiculus hæreditatis ipsius Israel. Si igitur gentes sub angelis positæ sunt, meritò dixit, Solue quatuor angelos qui in Euphrate desident, ac detinẽtur, ut permittant gentibus bellum, usq; ad tempus longanimitatis Domini, donec imperabit per ipsos ultionem fieri sanctorum suorum. Detinebantur enim impositi illi angeli à spiritu, non habentes occasionem incursus, eo quòd nondum solutum esset ipsius ius, ut reliquas gentes soluerent, propter contumelias in sanctos. Soluuntur autem tales, & inuadunt terram, uelut Ioannes uaticinatur, & reliqui prophetæ. Nam commoti angeli commouent gentes ad impetum ulciscendi. Quòd autem igneos & sulphureos ac hyacinthinos thoraces significat, nemo ambigit. Illæ enim gentes ex tali colore habent indumenta. Sulphurulẽtæ enim uestes coloris sunt melini appellati, ex lana sic infecta. Ignea autem coccinea dicit indumenta. Et per hyacinthina callainam ostendit lanam. At hi non suscipientes spiritum sanctũ, percunctantur quidem

Apocalypsis Ioannis utilitas.

Angeli quatuor significãt regna quatuor in Daniele.

Callaina lana.

B

C

spiritualiter, non intelligentes ea quæ sunt spiritus: & secundum doctrinam dicere uolũt, non A
scientes dona in sancta Ecclesia, quæ uerè & cõstanter in intelligentia & sana mẽte spiritus san-
ctus recensuit, sanctiq; prophetæ & Apostoli, inter quos etiam sanctus Ioannes per Euangeliũ
& Epistolas ac Apocalypsim ex eodem sancti spirtus dono impertiuit. Venit aũt super ipsos id
» quod dictum est, Blasphemanti in Spiritũ sanctum non remittet̃ neq; in hoc seculo, neq; in fu-
» turo. Nam contra uerba à Spiritu dicta hi pugnarunt. Cæterùm quũ tot ac talia dicta sint con-
tra huiusmodi hæresim, ea sufficere arbitror. Et quum uelut scolopendram, aut uermem iulum
appellatum (qui reptile multipes est, exiguum quidem uiribus & dolore ueneni, multipes ue-
rò, & longam speciem præ se ferens) ipsam per uirtutem Dei ac ueritatem conculcauerimus:
deinceps rursus, ô charissimi procedentes, ad sequentes per uirtutem Dei pergamus.

Scolopendra. Iulus uermis.

Contra Adamianos, hæresim LII.

Talpæ descriptio.

TAlpam appellant animal quoddam infrà in terra latitans, quadrupes. perfodit id ter-
ram, & in intimis ipsius habitationem habet, uelut parui catuli canis staturæ circunferen
tiam habens, cui in totum nullus est uisus. Desolatorium autem est animal, infernè eradi
cans omnem hominum agriculturam, cucumerarias maximè & acres plantas, cepas item ac
allia, bulbosq; ac huiusmodi, lilia quoq; & alia. Si uerò in perfodiendo cõtigerit, ut per incon-
siderantiam extra terram ad aerem perueniat, aut capiatur ac præhendatur ab hominibus, ri-
diculum quiddam inducit omnibus qui hoc animal cœperunt. sic sanè etiam ipse nunc aggre
dior dicere de ꝓposita secta, quæ, quantũ ad cor attinet, cæcutit, & fatua est. Verùm solitudinẽ
sibijpsi efficit, & cõstitutionem suam infernè exscindit, & multas radices uirorum in ipsam col
lapsorum deuastat ac corrumpit. Et si contigerit ut à prudentibus conspiciatur, risum non uul
garem excitat, uelut etiam prædictum animal, cui illudunt homines ob ipsius cæcitatem ac in-
continentiam, & quòd non reperit ubi rursus ingressum faciat, uelut etiam hęc secta. Imposue- B
runt enim sibijpsis nomen ipsius Adam. hoc autem ex auditu referimus, ut qui ex multis uiris
id accepimus. non enim in literas relatũ inuenimus, neq; in aliquos tales incidimus. Cum igi-
tur multi de hac re retulerint, iustum duximus etiam ipsius mentionem facere. Quapropter e-
tiam meritò hanc prædicto cæco animalculo assimilauimus, eo quòd hominibus fermè non
apparet, & occultè in terra est, & corruptionem ex infernis inducit. Ridicula est autem, & decre
ueram ipsam in totum non in numerum referre. Verùm quia omnino sonus eius in mũdo est,
nihil molesti fuerit prudenti auditori de omnibus nosse, quæ in mundo instar zizaniorum à
diabolo seminata sunt. Siue enim est talis, siue non est, cum multos de ipsa dicentes audiueri-
mus, securitatis gratia etiam de ipsa dicere consentaneum mihi uisum est, & non relinquere, e-
tiamsi exoleta est, & non amplius extat. Non enim certò scio, an adhuc sit, aut non sit. Quid ue
rò longiori procemio utens tempus extendo? Incipiam narrare ridiculum, imò potius lugu-
bre. Lugubre quidem, ꝙ diabolus in hominum mente inhabitauit, ut subsannet opificium ex
Deo formatũ. Ridiculum uerò, de his qui neq; uident, neq; sapiens quid meditantur. Primùm
quidem dicunt, tales, Ecclesias suas, siue latibula & speluncas (sic enim meritò appellauerim
hæreticorum conuenticula) in hypocaustis, id est locis qui subtus incendunt̃, extruere. Subin-
cendere uerò infernè, ut sit tepor ad calfactionem intus in domuncula congregatorum. Dum
autem ingrediuntur, sunt quidam uestium custodes ad fores, instar Campsariorum ab ipsis
constituti. Et quilibet ingrediens, siue uir siue mulier, exuitur foris, & ingredit̃ nudus uelut ex
matre uniuerso corpore. Et qui ipsorum principes uidentur ac doctores, omnes uelut ex ma-
tre sedent, alij supernè, alij infernè, mixtim ac sparsim. Sunt autẽ apud ipsos qui uidelicet Con
tinentes dicuntur, & uirgines se esse iactant, ueluti seipsos decipiunt & lectiones & alia omnia
nudi faciunt. Si uerò uisus fuerit quis (nam & hoc dicunt) in delicto esse, eum non amplius in C
congregationem admittunt. Dicunt enim ipsum esse Adam, qui comedit de ligno, & iudicant
ut expellatur è paradiso, hoc est, ex ipsorum Ecclesia. Putant enim suam Ecclesiam esse paradi-
sum, & seipsos esse Adam & Euam. Qua igitur ratione subincẽdunt domum, ut ne frigus ipsos
contingat? Adam enim & Eua non in hypocausta domo uitã degerunt, neq; in incendio quo-
piam comprimebantur, neq; frigus ipsos grauabat. Erat autem ipsis aer purissimus, & omni
temperamento ordinatè ex Deo refertus, neq; frigoris aduersitate intẽtus, neq; molesto æstus
feruore incitatus: & diæta immortalis, & locus ex Deo factus ipsis dispositus erat, iucunditate
& uitæ opulentia redundans, & neq; frigori, neq; æstui, uelut dixi, expositus. Cum aũt hi talib.
indigeant, ualde ludibrio expositi sunt. Deinde uerò etiam aliud consideremus, quomodo u-
niuersus ipsorum error redarguitur. Neq; enim una hora aliqua illi nudi erant, sed perpetuò,
& non uerecundia confundebantur. His uerò non ob id ꝙ non pudefiant nuditas adest, etiãsi
sic ipsi putarint, sed inexplebilis uoluptatis gratia, quæ oculorum pupillis delectationem in-
ducit. Ablata est enim ab ipsis uerecundia, quæ in omnibus sanctis Scripturis laudatur: & ue-
» rè impletum est id quod apud Prophetam dictum est, Aspectus meretricis tibi est, impudens
factus es erga omnes. Cæterùm post horam illam foris uestibus induuntur, & non amplius
sunt Adam. Neq; enim ille statim uestium copiã habuit, sed primum folia fici, postea tunicas
pelliceas: & post multum tempus uitæ ipsorum, uaria Dei sapientia cognitionem ipsis immisit
uestimentorum. Et omnibus modis subsannabuntur ipsi, dicẽtes seipsos esse Adam & Euam,
mentientes contra seipsos, & simul uerum dicentes. Nam ꝙ hi Adam non sunt, manifestum est
ex multis indicijs, uelut etiam ostendimus. Quòd autem ab intelligibili serpente ludificantur,
id

Hypocausta Adamianorũ.

Campsarij.

Paradisi uita.

A id manifestum ex ascititia ipsorum forma, & nuditate, & turpitudine, & ludibrio. Indigna porrò res est, nos magni facere horum subuersionē. Neq; enim simile ipsis animal, hostilibus instrumentis aut magnis armis opus habet ut tollatur. Per exiguam enim uirgam hoc tollitur. Sæpe uerò ubi sursum prolatum est ex latibulo, relinquitur solum, & per seipsum perit, derideturq;, ac ludibrio expositum est. Sic etiam hi, etiamsi non reperiantur, per ridiculum ludum, & inuerecundam uitam, ac nugis plenam doctrinam, intereunt. At consequentes sectas consideraturi, rursus precemur Deum, ut nobis auxilio sit, ad ipsarum inuentionem ac subuersionem, & ad nostram ac legentium salutem.

Contra Sampsæos, LIII hæresim.

SAmpsæi quidam in Peræa, de quibus iam in alijs sectis mentionem fecimus (qui etiā Helcesæi appellantur) hæresis quædam est in Peræa appellata regione, ultra salsum aut mortuū appellatū mare, in Moabitide regione, circa torrentem Arnorum, & ulterius, in Iturea & Nabatide, uelut iam sæpe à me de hoc dictum est. Hi enim iactant Elxæum suum esse doctorem. Et adhuc hodie de genere ipsius existentes duas mulieres adorant, uelut deas uidelicet, eo quòd sint ipsæ ex semine benedicto. * Vtuntur autem hoc libro etiam Ossæi, & Ebionæi, & Nazoræi, uelut iam sæpe dixi. Natura uerò hi Sampsæi ex ipso procedunt, neque Christiani existentes, neq; Iudæi, neq; Græci, sed medij simpliciter existentes nihil sunt. Dicunt & alium librum se habere fratris ipsius Elxai. Deum autem unum dicunt, & ipsum colunt baptismis quibusdam utentes. Addicti sunt Iudæis in omnibus. Quidam ex ipsis etiā ab animatis abstinent, & pro his qui ex genere Elxai sunt, moriuntur. Et in hoc quidem tempore audiui mortuam esse unam fœminam Marthus uocatam. Superest autem etiam nunc Marthana, nisi B etiam ipsa mortua est. Si uerò aliquando exibant in publicum tales, aliquò abeuntes, turbæ ipsas sequentes puluerem pedum colligebant medelæ uidelicet gratia, & saliuam sputorum similiter, maximopere delusi, utebanturq; ipsis in præseruatiuis ac amuletis. Omnis enim error habuit primùm cæcitatem, deinde uanitatem. Et neq; prophetas admittunt tales, neq; apostolos. Omnia uerò apud ipsos fraudis plena sunt. Colunt & aquam, & hanc uelut deum putant, fermè dicentes esse uitam ex hac. Christum autem nomine confitentur, creaturam ipsum putantes, & semper apparentem. Et primùm quidem formatum esse ipsum in corpus Adam, & rursus induere quando uult. Vocari autem ipsum Christum, & esse Spiritum sanctum sororē ipsius fœmineo habitu præditam: & unumquemq; ipsorum, Christum & Spiritum sanctū, habere latitudinem sex miliariorum, & lōgitudinem uigintiquatuor. & multa alia nugis plena. Iam uerò de hoc sæpe in alijs sectis facta mentione subuersiones feci. Quapropter non necessarium duxi longius de ipsius subuertēdis inquirere, cum iam à nobis hoc præstitum sit, in ipsum Elxæum siue Elxai & complices eius, in alijs iam declaratis sectis. Omnibus enim deprehensu facilis est talis, & ipsius hæresis, quòd errauit. Proinde uelut qui lacertam solarem uirga spei Christi & crucis eius percussimus, ad sequentes eamus. Iustum enim est, ut quo nomine seipsos hi appellauerunt, eodem ænigmate nos utamur ad exprimendum adulteratum ipsorum nomen. Sampsæi enim solares sunt, si interpreteris uocem: quapropter etiā animalis mentionem fecimus. hanc enim lacertam sic homines appellant, Solarem uidelicet. Peior est autē hæresis hæc quàm lacerta, ne minimā quidem utilitatem in se habens. Illa enim ubi per tēpus hebetē uisum habuit, per conuersionē ad solem oculos rursus leuat, dum in latibulo ad Orientem conuerso seipsam apprimit, & ieiuna se ad Orientem conuertit. Hæc autē secta in omnib. insipientiam animantis eius habet, non tamen uel modicum laudis. Proinde & hæc hæresis lacerta solaris à nobis dicta, & à ueritate conculcata hic maneat, nihil ualens cōtra ueritatē Dei. C Nos uerò ad alias pro consueto more pergamus.

Elxæus pseudopropheta.

Aqua pro deo.

Christi & Spiritus sancti mēsura.

Lacertæ solaris natura.

Contra Theodotianos, hæresim LIIII.

SVrrexit rursus Theodotus quidam, qui est auulsio ex prædicta Alogorum secta, quæ Ioannis Euangelium, & Deum uerbum quod erat in principio, & in illo Euangelio habetur, negat, itemq; eius Apocalypsim. Sed & cum alijs prædictis sectis conuersatus est & uixit, & secundum tempus ipsis successit. Ex quo sanè Theodotiani sunt appellati. Et quamuis hæresis hæc adhuc sit ignota, tamen quæ ad nos ex scriptis peruenerunt, referemus. Hic Theodotus à Byzantio originē duxit, quæ nunc Constantinopolis appellatur, coriarius quidem arte, uerùm multæ eruditionis ac doctrinæ. Hic cum quibusdam pluribus tēpore persecutionis instante (haud scio quali persecutione) à ciuitatis principe comprehensus, & cū alijs pro Christo examinatus, quum alij omnes serui Dei uictoriam abstulissent, & martyrium pro Christo subeuntes præmia cœlestia abstulissent, hic Christo abnegato, à ueritatis scopo dilapsus, transgressionem fecit. Et quum id ipsi à multis exprobraretur, præ pudore à patria sua aufugit: & Romam profectus, illic uitam transegit. Cognitus autem à quodam Romæ, rursus in idem opprobrium incidit, eo quòd prouocaretur à noscentibus ipsum propter eruditionem: quomodo uidelicet uir magnæ doctrinæ excidisset à ueritate. Et sanè malam suspitius defensionem excogitauit, nouo hoc dogmate prolato. Nempe, Deum ego non negaui, sed hominem negaui. Deinde interrogatus, qualem hominem? respondit, Christum negaui hominem. Hinc adeò ille sibijpsi dogma constituit, & qui ab ipso descenderunt Theodotiani, nudum hominem dicentes esse Christum, & ex semine uiri genitum esse. Deinde ad

Theodotus.

Christus homo eße, quomodo probetur à Theodoto.

malam suiipsius defensionem quæcunque utilia reperit, non purè sic sentiẽs, sed occasione præ- A
uaricationis suæ ea sibi congregans collegit. Nam Dominus (inquit) dicit, Nunc autem quæ-
ritis me occidere hominem, qui ueritatem uobis dixi. Vides, inquit, quòd homo est. At non
nouit miser ille, quòd Christus hic dicit, Veritatem quam à patre meo audiui. Patrem autem
suum dicit Deum, non hominem. Si enim ab homine audiuisset, non gloriatus esset testimo-
nio ueritatis, dicens ab hominibus se ueritatem audiuisse. Sed hoc fecit, ut Deum se esse signi-
ficaret ex patre è supernis genitum, hominem uerò propter nos factum, & carne occisum, dei-
tate uerò semper uiuentem. Deinde neque peccatum se fecisse dicit, quòd Christum abnega-
uit, quum ipse Christus dixerit: Omnis blasphemia remittetur hominibus. & qui dicit uerbũ
in filium hominis, remittetur ipsi: qui uerò maledixerit in Spiritum sanctum, non remittetur
ipsi. Ignorat miser ille homo, quòd Dominus uolens muniri salutem eorum qui aliquando in
ipsum maledicta iecissent, & ad pœnitentiam reflecterent, ut ne decerneret ipsis condemnatio-
nem: hunc sermonem præuaticinatur, propter excellentem mansuetudinem ac benignitatem
erga homines, & eo quòd nosset futurum ut aliqui insurgerent ac blasphemarent Spiritũ san-
ctum, & serui locum ipsi decernerent, & creatum ac alienum ab essentia Dei affirmarent. Qua-
propter muniens, dicit: Qui uerò blasphemat in Spiritum sanctum, non remittetur ipsi, neque
hic, neque in futuro seculo. Non laudans blasphemantes ipsum, sed suam prænotionem ac be-
nignitatem ostendens, quæ certos facit de salute, eos qui à blasphemia eius pœnitentiam a-
gunt. Ipse enim rursus dicit: Qui negauit me coram hominibus, abnegabitur corã patre meo.
Et rursus: Abnegabo ipsum. Et rursus: Qui confitetur me, confitebor ipsum coram patre meo.
Sed & rursus idem Theodotus dicit: Et lex de ipso dixit, Prophetam ex fratribus uestris exci-
tabit Dominus uelut me, ipsum audite. Moses autẽ erat homo: qui uerò ex Deo excitatus est,
inquit, Christus, hic non erat Deus, sed homo: quandoquidem ex ipsis erat, uelut etiam Mo- B
ses homo erat. Et non uidit in seipso Theodotus ille in delicto constitutus, quomodo rursus
unaquæque dictio habet suam munitionem. Nam quòd ex fratribus ipsum excitabit Domi-
nus, dicit, eo quòd ex Maria ipse genitus est, dicit. Sic enim ait Propheta: Ecce uirgo in utero
habebit, & pariet filium, & uirgo manens in utero habebit, non ex semine uiri: & pariet filium,
manifestus est fœtus in carne à uirgine genitus: & uocabunt nomen eius Emmanuel, quod si-
gnificat Deus nobiscum. Est enim Deus homo, à patre quidem genitus sine principio & sine tẽ-
pore: homo uerò ex Maria, propter aduentum in carne. Deinde etiam ipsum Euangelium di-
xit ad Mariam, Spiritus Domini superueniet in te: & non dixit, Spiritus Domini nascetur in
te. Quapropter undiquaque contentiosus ille & stolidus homo à ueritate excidit. Scriptura e-
nim undique uitam nostram muniens comperitur, quo ostendat trinitatem semper, & in om-
ni specie sibiipsi adesse ac cooperari, ut ne aliqui dicant alienum esse Spiritum sanctum à Chri-
sto & patre, id quod multi sibiipsis mala prætexentes faciunt. Itaque ea gratia angelus dicit ad
Mariam, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter &
quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Et non dixit solum, quod nascetur: sed qua-
propter & quod nascetur. ut ostendat ex supernis Deum uerbum, & in utero genitum, secun-
dum suam incarnationem, & secundum suam bonam uoluntatem, propter quam dispensa-
uit suam incarnationem ad nostram salutem. Ideoque apponit, Quapropter & quod nascetur
ex te sanctum uocabitur filius Dei. Si enim dixisset, Spiritus sanctus ingredietur in te, non am-
plius putandum fuisset filium Dei in carne aduenisse, sed Spiritum sanctum in carne accessis-
se. Quod autem ex supernis uenerit Verbum, Ioannes declarans Euangelicam angeli uocem
dicit, In principio (inquit) erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. O- C
mnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde post hæc, Et uerbum caro factũ
est. & non dixit, Spiritus caro factus est. Neque dixit, Christus homo genitus est. Vndique enim
muniens diuina scriptura, Deum & hominem ipsum nouit. Deum ex Deo ex supernis delatũ,
hominẽ ex Maria sine uiri semine genitum. Quum autem hæc duo uera sint, qui ea excedit, nõ
est ex ueritate. Prætexit insuper miser ille Theodotus, dicens quòd Hieremias de ipso dixit, Ho
mo est, & quis cognoscet ipsum? & nõ nouit quòd seipsum à ueritate abalienarit. Nam sicut di
xi, unaquæque dictio habet suæ ipsius uirtutis interpretationem. Qui enim homo est, omnino à
multis cognoscitur qui eum noscunt: à patre, inquam, ac matre, fratribusque ac cognatis, con-
tubernalibusque ac uicinis, ciuibus item ac famulis. Hic uerò scriptura miraculum totius nego
cii ipsius exponens, hominem quidem ipsum dixit, ob aduentum in carne. Verùm quod di-
xit, Quis cognoscet ipsum? significauit de incomprehensibili ipsius deitate. Quandoquidem
enim nemo nouit filium nisi pater, & patrem nemo nouit nisi filius, & cui reuelauerit: nemo i-
gitur cognoscet ipsum, nisi ipsi reuelauerit. Reuelata autem per sanctum Spiritum seruis suis,
suam & patris sui gloriam ac deitatem, & uitam suam æternam futuram, & mysteria sua atque
doctrinam, & suum propter nos uerum in carne aduentum, quod est Deus ex supernis, & ho-
mo ex Maria. Deinde item Theodotus rursus dicit, quòd etiam Esaias de ipso dixit quòd ho-
mo sit, sic inquiẽs: Homo gnarus ferre languorem, & uidimus ipsum in plaga & in afflictione,
& ignominia affectus est, & non reputatus est. At non nouit belua illa, quomodo rursus redar
guitur. In ipsis enim uerbis Esaias sic dixit: Sicut ouis ad mactationem ductus est, & sicut a-
gnus coram tondente ipsum obmutescit, ita non aperit os suum. In humilitate ipsius, iudiciũ
ipsius sublatum est. Deinde dicit, Generationem ipsius quis enarrabit? quia tollitur à terra ho
minum

A minum uita ipsius. Et non dixit, Tollitur uita ipsius, sed ab hominibus. Semper enim Verbum uiuens existit, & in seipso uitam habet, & uitam diligentibus ipsum dat: & ex hominibus quidem uita ipsius sublata est, à seipso uerò uita existit. Viuit enim Verbum, & omnibus uitam exhibet qui sperant in ipsum in ueritate. Et addit, Generationem ipsius quis enarrabit? Si esset homo nudus ex Maria genitus, facilè enarrari poterat generatio ipsius. Quando uerò est ante Dauid, ante Abraam: Abraã enim pater uester, inquit, desiderauit uidere diem meã, & uidit, & gauisus est. Deinde ipsis mirantibus ac dicentibus, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidisti: redarguens Theodotum & infideles, & abnegantes Deum Iudæos dixit: Amẽ amen dico uobis, quòd ante Abraham ego sum. Erat enim ante Abraam uerè, & ante Noe, & ante Adam, & ante mundum, & ante cœlum, & ante tempus mundi, & ante uniuersa, & ante creaturas. Quapropter quum sit sine tempore & inenarrabilis, annunciatur per Spiritum sanctum ab Esaia, Generationem ipsius quis enarrabit? quia tollitur ex terra uita ipsius. At, inquit, dixerunt Apostoli, Virum approbatum erga uos signis & miraculis: & non dixerunt, Deum approbatum. Redargueris autem rursus Theodote: nam rursus Apostoli in ipsis Actis dixerunt, uelut beatus Stephanus dicit, Ecce uideo cœlum apertum, & filium hominis stantẽ in dextra Dei. Quin & rursus prætexit dicens, quod de ipso dixit Apostolus, Mediator Dei & hominum Christus Iesus. Et non nouit rursus quod hoc contra seipsum citat. Qui enim dixit, Mediator Dei & hominum Christus Iesus, ipse declarauit, dicens: Qui declaratus est filius Dei in potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quòd resurrexit è mortuis Christus Iesus Dominus noster. Et rursus: Factum, inquit, obnoxium legi. Verùm horum uerborum faciens certitudinem dicit, Siquidem sunt qui dicuntur dei multi, & domini multi. Nobis autem unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia. Si autem per

Viri appellatio de Christo.

B quem omnia, & nos in ipsum. non ergo nudus homo fuerit unigenitus à Maria & huc usque, neque à semine uiri: alioqui quomodo per ipsum omnia esse potuissent ante ipsum facta, uelut tu dicis, si nudus homo esset? Aut quomodo per ipsum omnia, quæ ante ipsum cognita fuerunt & facta? Et undiquaque corruit huius delira nugacitas. Cæterùm quum quæ ad noticiã eius pertinent, & uniuscuiusque dictionis ipsius subuersionem diximus, pro ordinis ratione, uelut partem quandam reptilis adhuc se uolutantis transgrediemur, per ueritatis spem ac fidem conculcatam ac sublatam. & deinceps sequentes considerabimus, & bestialissimas hæreses contemplari studebimus.

Contra Melchisedecianos hæresim L V.

Melchisedecianos rursus alij seipsos uocant, auulsi fortassis à Theodotianis appellatis. Hi Melchisedec in scripturis relatum glorificant, magnam quandam uirtutem putantes. Esse autem ipsum supernè in innominatis locis. Et esse hunc non solùm uirtutem quandam, sed etiam maiorem Christo asserunt. Christum uerò simpliciter uenisse putant, & illius ordine dignum factum esse: nimirum ex dicto illo, Tu es sacerdos in æternum, secundũ ordinem Melchisedec: ut sit ipse adhuc inferior Melchisedec. Nisi enim fuisset in secunda quadã institutione positus, non utiq; illius ordine opus habuisset. Cæterùm de ipso Melchisedec dicunt, quòd sit sine patre, sine matre, sine prosapia, ex epistola Pauli ad Hebræos idipsum comprobare uolentes. Fingunt autem & libros sibijpsis cõmentitios, seipsos decipientes. Verùm ex ipsorum dictis subuersio ipsorum cõtingit. Quum enim dicit de Domino, Dauid ipse prophetans, secundum ordinem Melchisedec sacerdotem ipsum esse, in hoc fore Christum sacerdotẽ diuina Scriptura narrat. Reperitur autem statim dicere, Assimilatus filio Dei manet sacer-

Melchisedec quis sit.

C dos in perpetuũ. Si autem assimilatur filio Dei, non æqualis est filio Dei. Quomodo enim potest seruus esse æqualis domino? Melchisedec enim homo erat. Quod autẽ sine patre, sine matre dicitur, non eo quòd non habeat patrem aut matrem, dictum est: sed eo quòd non sunt manifestissimè in scriptura nominati. Diuinę enim scripturæ profunditas, & claritudo mentẽ humanæ naturæ excedẽs, decipit quã plurimos. Etenim qui in Arabia Petrea, Robom & Edõ appellata habitãt, Mosem propter diuina signa Deũ putant, adorantq; ipsius imaginem, quã effingentes seducti sunt, non iusto ipsis causa existente, sed errore ipsis per iustum in ignorantia imaginationẽ inducente. In Sebasta aũt, quondam Samaria appellata, filiam Iephthæ deificant, & in eius honorẽ quotannis festiuitatem celebrant. Sic & hi audientes sapientia & gloriosa Scripturæ uerba, ad stulticiã euersi sunt, & in tumidã mentẽ elati, uiã ueritatis reliquerunt, & fabulas sibijpsis emẽtiti, per omnia redarguentur. Nam apud quosdam Melchisedec pater ac mater habetur, non aũt in expressis ac genuinis scripturis. Dixerunt autẽ quidam Eraclan uocari ipsius patrem, matrem uerò Astaroth, quæ & Asteria dicitur. Erat autem hic filius indigenarũ, illo tempore in campestri regione Sabæ habitantium. Salem autem ciuitas uocabatur, de qua alij aliter prodiderunt. Quidam enim dicunt ipsam, quæ nunc Hierusalem appellatur, aliquãdo uerò Iebus dicta est. Alij dixerũt aliã quandã Salem esse in campo Sicimorũ, ex aduerso eius quæ nũc Neapolis uocatur. Siue aũt hinc, siue illinc, nõ longè distant loci: tamen ipsum argumentũ docet opus. Obtulit enim, inquit, ipsi Abraam panes & uinũ, & erat sacerdos altissimi in illo tẽpore, qui benedixit Abraam, & decimã ab ipso accepit. Oportebat enim sacerdotẽ altissimi à seruo Dei honorari, & primũ quidẽ Abraã offerre sacerdoti in præputio

Moses ubi pro Deo habeatur.

Salem quæ ciuitas.

A

sacra celebranti, quandoquidē ex ipso ex circūcisione futurum erat sacerdotium, ut omnis altitudo quæ se effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei instrueretur, ad hoc ut ne se iactans circuncisio de sacerdotio, cōtradicere posset sacerdotio sanctæ Ecclesiæ. Abraam enim obtulit ipsi Melchisedec decimam. Qui uerò ab Abraamo descenderunt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus autem quū rursus esset sacerdotiū ex circumcisione per Aaron & filios ipsius, consequenter scriptura dicit per Dauidē, post generationes duodecim à generatione Leui, septimam uerò à successione Aaron, natura uisum est ut in ueteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne constituatur, uerùm ad id quòd ante Leui & ante Aaron fuit secundum ordinem Melchisedec sacerdotium transferatur: quod sanè nunc in Ecclesia uiget à Christo & huc usq;, dum non amplius semen secundum successionem eligitur, sed forma iuxta uirtutem quæritur. Primùm enim sacerdotium in præputio per Abel perficitur. Sed & deinceps per Noe. Tertium uerò per Melchisedec. Et quòd quidē Melchisedec homo erat, ipse sanctus Apostolus in epistola dicit sic: At is cuius genus non recensetur ex ipsis, decimas accepit à Patriarcha. Manifestum igitur est, quòd ipsius genealogia ex illis non recensetur. Quot uerò sunt alij quorū genus non manifestè recensetur? Daniel, Sedrach, Misac, Abdenago, Helias Thesbites, & in omnibus receptis libris nusquam habentur horum patres ac matres. Quod uerò non iuxta hoc error aliquis contingat, nihil molesti fuerit etiam ea quæ in Traditionibus deprehendimus dicere. Inuenimus enim patrem Danielis, Sabaan quendam appellari. Heliæ uerò patriarchatū ex natura eodem modo inuenimus, quem iuxta seriem exponam hoc modo. Helias Thesbites frater fuit Iodac sacerdotis, ex sacerdotibus nimirum etiam ipse existens, filius autem Achimaan. Achimaan autem filius Saduc. Saduc, Achitob, qui fuit filius Amoria. Amorias filius Moriæ. Morias Zaza, qui fuit Azia. Azias, Phinees. Phinees, filius Eleazar. Eleazar filius Aarō, sacerdotis uidelicet. Aaron, filius Ambram. Ambram, Caath. Caath, Leui. Leui tertius filius Iacob. Iacob autem frater quidem Esau, filius uerò Isaac. Isaac filius Abraam. Verùm in receptis libris horum genealogiæ non ualde clarè habentur, sed solum in Paralipomenis tractationis de Helia partes. Naturam autē trium puerorū, Sedrac, Misac, Abdenago, neq; in Apocryphis, neq; in Traditionibus inuenimus. Quid igitur dicemus? Nunquid & illi, de Sedrac & alijs dico, seducent nos, ut cogitemus quæ non oportet, & tumidè admiremur ultra modum uniuscuiusq; tractationem? Imò absit. Termini enim nobis positi sunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & apostolorum traditiones, & Scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ, & undiquaque ueritas Dei munita est. Et nemo decipiatur nouis fabulis. Redibo autem ad propositum, uelut hi imaginantur de Melchisedec. Etenim iustus fuit, & sacerdos Dei, & rex Salem: non autem in cœlo est, neq; de cœlo descendit. „ Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit filius hominis, „ sanctus & uerus Dei sermo inquit. Ordinem uerò Melchisedec corroborans Scriptura, & Spiritus sanctus expresse docens, translationem sacerdotij ostendit, à ueteri synagoga & consuetudine, ad consuetudinem optimam ac summam, & carnalem successionem non habentem, atque unitam. Melchisedec enim sanctus hic non amplius post se successionem habuit, sed neq; sacerdotij ablationem. Mansit enim ipse sacerdos per omne tempus uitæ suæ. & adhuc in Scriptura celebratur sacerdos, ita ut nemo ipsi successerit aut ministeriū sacerdotij in tempore ipsius subuerterit. Sic & Dominus noster, non homo existens, sed ex Deo sanctus Deus, Verbum, filius Dei, genitus sine principio & sine tempore, semper cum patre existens, natus propter nos ex Maria homo, & non ex semine uiri. Sacerdotium autem patri offert, ex humana natura massa accepta, ut pro nobis sacerdos constitueretur secundum ordinem Melchisedec, qui non habet successionem. Manet enim pro nobis in perpetuum dona offerens. Et primùm quidem seipsum obtulit, ut solueret sacrificium ueteris Testamenti, quum perfectius & uiuens pro toto mundo obtulerit ipse uictima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pontifex, ipse ouis, ipse agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret, & sacerdotij sui immutabile firmamentum in secula efficeret: non amplius secundum semen successiones diuidens, sed secundū iusticiam seruari in Spiritu sancto largiens. Imaginantur porrò alij, de hoc Melchisedec dicentes: carnaliter enim tales perscrutati sunt, spiritualiter non intelligentes ea quæ à sancto Apostolo in epistola ad Hebræos dicta sunt. & Hierax quidem hunc Melchisedec putat esse Spiritum sanctū, eo quòd assimilatus est, inquit, filio Dei. Manet enim sacerdos in perpetuum, ex ipsa dictione „ quam sanctus Apostolus retulit. Spiritus autem intercedit suspirijs ineffabilibus: qui uerò nouit sapientiam spiritus, nouit quòd pro electis intercedit & interpellat apud Deum. excidit autem & hic penitus à Proposito. Non enim carnem induit unquam spiritus. Quum autem carnem non induerit, non potuit esse rex Salem, & sacerdos loci alicuius. Verùm quando de hoc Hierace & ipsius hæresi subuersionem facturus sum, tum latius de his agam. Nunc uerò in consequentia permanebo. Quot uerò & quanta de hoc Melchisedec alij imaginantur? Samaritæ equidem hunc putant esse filium Noe ipsum Sem. Ridiculi autem etiam ipsi inueniuntur. Nam diuina scriptura omnia cum bono ordine muniens, ueritatē per omnia firmauit, non frustra temporibus & annis locatis ac expressis. Quando enim Abraam fuit annorum octagintaocto aut nonaginta plus minus, tūc Melchisedec ipsi obuiam uenit, & proposuit ipsi panes & uinum, mysteriorum ænigmata præfigurās & exēplaria: quū Dominus noster dicat, Ego

B

C

Sacerdotiorū ratio.

Traditionum autoritas.

Christi sacerdotium.

Hieracis hæresis.

Melchisedec Sem esse creditus est.

A Ego sum panis uiuens:& exemplar sanguinis ipsius, qui ex latere ipsius compuncto fluxit, ad purgationem inquinatorum,& respersionem ac salutem animarum nostrarum. Abraam aũt pater Tharra, septuagesimũ agens annum, Abraamum genuit,& facti sunt anni centum sexaginta plus minus. Nachor autem genuit Tharra, quum annorum septuaginta nouem esset, & facti sunt anni ducenti triginta nouem. Seruch autem genuit Nachor, quum esset annorũ centum triginta,& facti sunt anni trecenti sexaginta nouem. Ragan uerò genuit Seruch, annos habens centum trigintaduos,& facti sunt anni quingẽti & unus. Phalec aũt genuit Ragan annorũ existẽs centũ triginta,& facti sunt anni sexcẽti triginta unus. Heber aũt genuit Phalec anno cẽtesimo trigesimoquarto uitę suę,& facti sunt anni septingẽti sexagintaquinq;. Sala uerò genuit Hebor centesimum trigesimum agens annum, & facti sunt anni octingenti nonaginta quinque. Arphaxad autem annos natus centum trigintaquinque genuit Sala, & facti sunt mille triginta anni. Sem autem prædictus, quem Samaritæ Melchisedec esse imaginantur, centesimo anno genuit Arphaxad,& facti sunt anni mille centum triginta. Vsque ad tempus Abraam, quo obuiam uenit ipsi Melchisedec, reuersus à cæde Chodollogomor & Barsa, & Symobor,& Hamarphal regum. Non uixit autem Sem tot annos, iuxta nugacem horum imaginationem, sed centesimo anno genuit Arphaxad, secundo anno post diluuium. & uixit postea quingentis annis, uelut ait diuina scriptura. & genuit filios & filias,& mortuus est. Quum itaque annos sexcentos uixerit, ac mortuus sit, quomodo potuit uenire ad annos mille centum triginta? ut Sem filius Noe ante decem generationes uocatus, Melchisedec apud hos postea post decem generationes,& mille centum triginta annos putetur? Et ô ingentem hominum errorem. Cæterùm iuxta calculum aliorum exemplarium, ab ætate Sem, ex quo natus est ipse Sem, usque ad præiudicatum tempus, occursus Abraam & Melchisedec, qui octuagesi-

Geneseon calculi uariant in exemplaribus.

B mo aut nonagesimo anno uitæ ipsius contigit, fiunt anni sexcenti uigintiocto plus minus. Quare omnino non potuit Sem ad præiudicatum Abraæ tempus peruenire, ut Melchisedec putetur.& corruit undiquaque Samaritarum uaniloquium. Iudæi rursus dicunt ipsum quidẽ esse iustum & bonum sacerdotem altissimi, uelut diuina habet scriptura. Verùm eo quòd filius sit scorti, dicunt matrem ipsius non scriptam esse, neq; patrem ipsius nosci. Concidit autem & horum delirus sermo. Nam & Raam meretrix est, & scripta est. & Zambre qui scortatus est, scriptus est:& Chasbite cum ipso, etiamsi aliena sit,& nõ de genere Israel exorta. Et omnis qui non per ostium ingreditur uelut sanctum dicit Euangelium, latro est, & non uerus pastor existit. Porrò in Ecclesia quidam diuersimodè de hoc Melchisedec pronunciant. Aliqui enim ipsum putant natura filium Dei, in humana specie tunc Abraamo apparuisse. Excidunt autem & ipsi à proposito. Non enim qui sibiipsi unquam similis esse poterit, uelut habet scriptura diuina. Assimilatus filio Dei manet sacerdos in perpetuum. Reuera enim cuius genus non recensetur ex ipsis, is Abraamum decimauit. Quandoquidem enim non ex ipsis Israelitis genus eius recensetur, recẽsetur autem ex aliis hominibus: horum sanè gratia, omnium aliorum propter hanc hæresim mentionem fecimus,& uelut in digressione de his narrauimus. At uerò in nomen huius Melchisedec prædicta hæresis etiam oblationes offert, & ipsum esse introductorem ad Deum dicit,& per ipsum (inquit) oportet Deo offerre, quia princeps est iusticiæ, ob hoc ipsum constitutus à Deo in cœlo, spiritualis quispiam existens,& filius Dei ordinatus. Et oportet, inquiunt, nos ipsi offerre, ut per ipsum offeratur pro nobis, & inueniamus per ipsum uitã. Et Christus quidem, inquiunt, electus est, ut nos uocaret ex multis uiis ad unam hanc cognitionem, à Deo uictus,& electus factus. Nam auertit nos à simulachris,& ostendit nobis uiam. Ex quo sanè Apostolus missus, reuelauit nobis quòd magnus est Melchisedec,& sacerdos manet

C in æternum. Et uidete quantus est hic, & quòd minus ex maiore benedicitur. Ob hoc, inquiunt, etiam Abraamum patriarcham benedixit, uelut maior existens: cuius nos sumus mystæ, ut ab ipso benedictionem assequamur. Et uide mihi quàm uana est uniuersorum hæreticorũ sententia. Ecce enim & ipsi abnegarunt Dominum suum, qui ipsos redemit proprio sanguine suo. Qui non à Maria initium habuit, uelut ipsi putant, sed semper est apud Deum, Deus uerbum, genitus ex patre sine principio & sine tempore, uelut tota scriptura narrat. Dicit enim, "Faciamus hominem secundum imaginem nostram, ad similitudinem:& non secundum Melchisedec. Hic equidem sacerdos Dei altissimi est in propria generatione, & non habuit successorem post se. At non est qui ex supernis de cœlo descendit. Non enim dixit Scriptura quòd detulit Abraamo panem & uinum, sed obtulit ipsi & posteris eius, uelut à regibus uenientem patriarcham excipiens, & benedixit ipsum propter iusticiam quæ erat in ipso, & fidelitatem ac pietatem uiri. Quia in omnibus examinatus, in nullo excidit à iusticia patriarcha. Sed & in hoc cooperatorem habuit Deum, contra eos qui uerè inuaserunt Sodomitarum regionem, & abstulerũt nepotẽ ipsius sanctũ Loth, quẽ & reduxit cũ omni præda ac spoliis. Et unde nõ demonstrauimus? Quia erat semper filius cũ patre. "In principio enim erat uerbum, & uerbũ erat "apud Deum,& Deus erat uerbũ. Et non dixit, Melchisedec erat in principio. Et rursus: "Venit igitur Dominus ad Abraham, & pluit Dominus à Domino ignem & sulphur super Sodoma "& Gomorrha. Et sanctus Apostolus dicit, "Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus Iesus "Christus, per quem omnia. Et ne quis dicat, Vbi est igitur Spiritus? Quandoquidem enim de uno & uno narrat, non oportebat ipsum spiritum suiipsius per se constitutorem esse. Semper enim obseruat diuina scriptura, ut exemplar nobis fiat. Loquutus est igitur in Spiritu

san-

Vnus Deus, & unus Dominus, quomodo accipiendum.

sancto Apostolus, & dixit, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus Iesus Christus, per A quem omnia. Erat autem cum sancto Spiritu dicens hoc, non enim ut deficeret trinitas. Verùm ipse Dominus clarè dicit, Euntes baptizate omnes gentes, in nomen patris & filij & Spiritus sancti. Et rursus Apostolus dicit, Vnus est autem spiritus, qui diuidit unicuique ut uult ad ,, utilitatem. Ecce itaque pater, ecce filius, ecce Spiritus sanctus. Et nusquam Melchisedec, neque ,, inter dona dixit quod donet, neque inter altitudines. Et frustra ab his decantantur falsa & ex- ,, cogitata offendicula, non à ueritate, sed ex ipso sibilo draconis prout unumquenq; potuit decipere ac seducere. Et de his iam abundè loquuti, relinquamus hanc hæresim, uelut murem araneum lapide ictum, per firmum fidei fundamentum, à ueneno uirus eiaculantis bestiæ elapsi. Etenim murem araneum dicunt ad tempus nihil iniuriæ inferre commorso, tempore autē quodam corpus disperdere, & contactum ad mutilationem totarum partium ducere. Sic etiā hæc sententia, his qui statim de his audiuerunt, apparet uelut nihil sit. Verùm affricta uerborū attractio quæstionem inducit, & uelut dissipationem his qui non auxilium huius antidoti assequuntur. Non autem fermè apparet animal hoc. In nocte enim ambulat, & sic damnum inducit, maximè in Aegyptiorum regione. Quare sciendum est his qui animalium cognitionē habent, quòd non in cassum, neq; per calumniam, de animali hoc mentionem fecimus. Hæc enim eius proprietas est. Consequenter autem pergam ad alias, quo promissum in Deo explere digni facti, Deo gratias agamus.

Muris aranei natura.

Contra Bardesianistas hæresim L V I.

Bardesianus.

POst hos deinceps sequitur Bardesianus quidam, sic uocatus. Bardesianus autem hic, ex quo hæresis Bardesianistarum orta est, ex Mesopotamia secundum genus erat, ex inhabitantibus ciuitatem Edessenorum. qui primùm quidē optimus uir fuit, & libros nō pau- B cos conscripsit, quando sanam mentem habebat. Nam ex sancta Dei Ecclesia procedebat, doctus existens in duabus linguis, Græca & Syrorum. Augaro autem Edessenorum principi uiro sanctissimo familiaris erat primùm, & simul eius adiutor, & ipsius eruditionis particeps. Durauit post illius obitum usque ad tempora Antonini Cæsaris, non Pij appellati, sed Veri. Et multa in Abidan astronomum contra fatum disserens, collegit. Sed & alia eius scripta secundum piam fidem circunferuntur. Apollonio uerò Antonini amico contradicebat, admonenti, ut negaret seipsum Christianum dicere. Hic autem fermè in confessionis loco constitutus erat, sermonesq; prudentes respondit, pro pietate uiriliter defensionem suscipiens, mortem se non formidare dicens, quam necesse sit affore, etiam si regi non contradiceret. Et sic uir hic per omnia magnoperè ornatus erat, donec in errorem sectæ suæ incidit, factus instar pulcherrimę nauis, cui incomparabile onus immittitur, & quæ iuxta ripas portus tracta est, & totum mercimonium perdidit, & alijs qui nauem conscenderunt mortem induxit. Corrumpitur enim hic per Valentinianos: & ex ipsorum improbitate, uenenum & zizania horum haurit. Multa autem & ipse alia principia emissionesq; ac productiones narrauit: & abnegata mortuorum resurrectione, hanc hæresim docuit. Vtitur autem lege & prophetia, ueteriq; ac nouo Testamēto, & quibusdam apocryphis similiter. Subuertetur autem etiam ipse cum omnibus qui præcesserunt & post ipsum fuerunt, ut qui seipsum à ueritate abalienauit, & uelut à face lucida ignis, in fuliginem transmutatus est. Equidem de mortuorū resurrectione iam nobis in multis sectis dictum est. Non fuerit autem molestum etiam rursus in hoc subuertendo paucis uerbis uti. Siquidē enim uetus Testamentum admittis ô bone, & similiter nouū, unde non redargueris ueritatis uiam corrumpens, & teipsum à uia Domini in ueritate abalienans? Ipse enim Dominus primus (ut fieret nobis resurrectionis arrabo, & primogenitus ex mortuis) & mortuus C est pro nobis, & resurrexit, & non simpliciter in apparentia passus est. Sepultus est enim, & corpus eius gestauerunt. Et testatur Ioseph ab Arimathæa. Testantur & mulieres quæ tulerunt unguenta ad monumentum, & centum librarum aloes pondus, quod non erat apparentia, neque phantasia. Testantur etiam angeli, qui mulieribus apparuerunt, dicentes, Resurrexit, non ,, est hic, quid quæritis uiuentem cum mortuis? & non dixerunt, Non est mortuus. sed, Resurrexit qui passus est in carne, uiuit autem semper in spiritu, & læsionis expers est in propria deitate. Qui ex supernis ex patre genitus semper est. cui in extremis diebus complacuit, ut ex Maria uirgine homo fieret. Velut testatur sanctissimus Paulus, dicens: Genitus ex mulie- ,, re, factus obnoxius legi. Ergo nondum audiuisti dictum, quod ait? Oportere corruptibile ,, hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Aut non persuasit ,, te Esaias propheta, dicens: Et resurgent mortui, & excitabuntur hi qui sunt in monumentis. Aut ipse Dominus, dicens: Resurgent hi in uitam æternam, & illi in supplicium. Aut non meministi conuersationis ipsius Abel post mortem cum Deo? quomodo non animam dicit interpellare ac clamare ad Deum, sed sanguinem. Sanguis autem non est anima, sed in sanguine est anima. Corpus enim est sanguis uisibile. Anima uerò inuisibilis existens, in sanguine locum habet. Et undiquaque confutata est tua, ô Bardesiane, peruersa fides, ex ipsa ueritate subuersa. Cæterùm de multis principijs quandoquidem sæpe contra eos qui sic dicunt, multa diximus, hic non multam disputationem facturus sum, sed uelut in cōmonefactione, quū ,, sanctus Apostolus dicat: Nobis unus Deus pater: ex quo omnia, & nos in ipsum: & unus ,, Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Quomodo igitur multitudo deorum

Augarus Edessenorum princeps.

Antoninus Verus.

Simile.

Anima in sanguine.

A deorum erit, & multa principia? si unus est Dominus Iesus Christus, propter quem omnia, & per quem omnia, & nos per ipsum. Igitur unus est creator, & neq; multi Dei, neq; multa secula. Dixit enim, Siquidem sunt multa quæ dicuntur secula: uocem autem Quæ dicuntur, uelut de his quæ non sunt, pronũciauit. Verùm propter eos qui Græcorum dicuntur, & quos ipsi Græci deos fecerunt, solem & lunam, sideraq; & his similia pronunciãs, omnium erroneorum sententiam exclusit. Quum autem sana fides undiquaq; seruetur, quæ fundamentum est & salus fidelium, facile omnium sectarum excogitata uanitas euertitur. Velut etiam hic subuersus est, & miserabilem seipsum constituit, & seipsum à uita abalienauit. Dicit enim propheta ad sanctam Dei Ecclesiam: Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamẽta tua saphirum, & muros tuos lapides electos, & propugnacula tua iaspin. Deinde postea dicit, Omnis uox quæ insurget contra te, omnes ipsos uinces, contra uerò non prosperabuntur. Nihil enim ualebit aduersus fidem ueritatis. nam super petram ædificata est, & portæ inferni non præualebunt contra ipsam: uelut sanctus Deus uerbum ipsi promisit, qui rex eius est & sponsus, & dominus eius atq; hæres. cui gloria, honor, imperium, patri in filio, cum sancto spiritu, in secula seculorũ, Amen. Quando uerò & hæc ipsa hæresis conculcata est, & uelut concisi serpentis caput adhuc se uolutans, per lignũ uitæ oppressa, ipsi Deo gratias agentes ô charissimi, rursus ad alias speculationes transeamus.

Contra Noetianos, hæresim LVII.

ALius rursus post hunc Noetus nomine surrexit, nõ ante multos annos, sed ante hoc nostrum tempus centum triginta plus minus annis, Asianus urbis Ephesi existẽs, qui alieno spiritu ductus uoluit à seipso, quæ neq; Prophetæ, neq; Apostoli, neq; Ecclesia ab initio obtinuit, neq; cogitauit, dicere ac docere. Hic à seipso insaniæ elationibus elatus, ausus est dicere patrem passum esse. Insuperq; ad maiorem fastum ac dementiam delatus, seipsum dixit esse Mosen, & fratrem suum Aaron. Verùm interim dum hæc fama de ipso ferebatur, beati Ecclesiæ presbyteri, accitum ipsum de his omnibus examinabant, & an hanc blasphemiam de patre protulisset interrogabant. Ipse uerò primum quidem negabat coram presbyteris cõstitutis, eo quòd nemo ante ipsum horrendam ac perniciosam hanc amarulentiam euomuisset. postea uerò ex rabie quam habebat, in alios quosdam immittẽs, ut ita dicam, & secum decem uiros trahens, in maiorem arrogantiam ac temeritatem elatus, ac audax factus est, palàm deinceps hæresim docuit. Rursus itaque ijdem presbyteri accitum ipsum & homines illos ab ipso corruptos, de ijsdem rursus interrogabant. Ipse uerò cum seductis ab ipso perfricta fronte deinceps palàm contradicebat, dicens: Quid enim malè feci? unum Deum glorifico, unum noui, & non alium præter ipsum, genitum, passum, mortuum. Vbi igitur in his permansisset, expulerunt ipsum ex Ecclesia unà cum discipulis suis. Moritur autẽ idem paulo pòst unà cum proprio fratre, non uelut Moses in gloria, neq; ipsius frater Aaron ille sepultus est in honore, abiecti enim sunt uelut trãsgressores, & nemo ex pijs ipsos cooperuit. postea uerò sequaces eius mente corrupti, corroborarunt hoc dogma, per ea subducti, quibus etiam præceptor ipsorum ab initio. Quando enim interrogatus à presbyteris dixit, Vnum Deum glorifico: audiuit ex ipsis ex amore ueritatis, Vnum Deum glorificamus etiam ipsi, sed uelut nouimus iustè glorificare: & unum Christum habemus, sed uelut nouimus unum Christum filium Dei, passum sicut passus est, mortuum sicut mortuus est. qui resurrexit, qui ascendit in cœlum, qui est in dextra patris, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos. Hæc dicimus docti ex diuinis scripturis, quæ & nouimus. Ex hoc Noetiani, qui sunt auulsio ipsius, & qui ex ipso processerunt, hoc

C dogma glorificant, ex dictis his furiosam suam doctrinam confirmare conãtes. Nempe ex eo quòd dixit Deus ad Mosen, Ego sum Deus patrum uestrorũ, ego primus, & ego post hæc, non erunt tibi dij alij, &c. Dicebant igitur, Nos itaq; ipsum nouimus solum. Si itaq; Christus uenit & natus est, ipse est pater, ipse filius, profectò ipse est Deus qui semper est & nunc uenit: uelut dicit scriptura, Hic Deus tuus, non reputabitur alius ad ipsum. Excogitauit omnem uiam scientiæ, & dedit ipsum Iacob seruo suo, & Israel dilecto suo. Post hæc uisus est in terra, & cum hominibus cõuersatus est. Vides, inquiunt, rursus quomodo diuina scriptura nos adsuefacit, ut ne alium atq; alium Deum putemus, dicens quòd ipse Deus est solus qui uenit, & ipse rursus postea conspectus? Rursus uerò alio dicto utuntur hoc, ubi dicit: Laborauit Aegyptus & emporia Aethiopum, & Sabaim uiri alti ad te transibũt, & tibi serui erunt, & ibunt retrò te ligati manicis, & in te adorabunt, & in te preces fundent, quia in te Deus, & non est Deus prẹter te. Tu enim es Deus, & non noueramus, Deus Israel Saluator. Vides, inquiunt, quomodo diuinæ scripturæ unum Deum indicant, & prædicant ipsum manifestè? & in confesso unus est idem semper existens. Et ea de causa non multos deos dicimus, sed unum Deum, eundẽ passionis exortem, eundem patrem filij, eundem filium & passum, ut nos per propriam passionem saluaret, & non possumus alium dicere: Nimirum à præceptore suo docti hanc confessionem, & prauã hanc opinionem, & perniciosam insaniam. Postea uerò alia, ad cõfirmandam hæresim suam, dicta producunt. uelut etiam præceptor ipsorum dixit, quòd etiam Apostolus his uerbis testimonium præbet: Quorum sunt patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est in omnibus Deus benedictus in secula, Amen. Volunt autem in hunc modũ in uno membro narrare, uelut etiam Theodotus. Et ille quidem ex natura extremè nudum hominem narrauit:

Marginal notes: Noetus. (beside line 1 of chapter); B (margin, at "tio obtinuit"); Noetiani. (beside "Ex hoc Noetiani")

hic uerò aliam extremitatem uniformiter, eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in A
carne passum & genitum putauit. Neque igitur illi qui à Theodoto descenderunt, aliquid in
Noetus anoetus. ueritate dixerunt: neque hic Noetus & eius socij, potius anoetus, id est stolidus appellandus:
quemadmodum diuinæ scripturæ, utrosque & omnes erroneos redarguunt. Cæterùm omni-
bus qui mentem in Deum habent, & in sancta scriptura ac Spiritu sancto illuminati sunt, faci-
lè refutabilis & omni dementia refertus ipsorum sermo apparet. Audaciæ enim ac temeritatis
hoc est opus, & mentis occæcatæ opinio, quæ asserit eundem patrem, & eundem filium, & eun
dem passum. Quare etiam à recta ratiocinatione iudicabuntur qui talia dicunt. Quomodo e-
nim fuerit Pater, idem qui & Filius est? Si enim Filius est, omnino alicuius filius fuerit à quo
genitus est. Si uerò pater est, seipsum generare impossibile est. Rursus quod uocatur filius, se-
ipsum nõ genuit, sed ex patre genitum est. Et ô ingentem hominum uesaniam, & deprauatam
cogitationem. Est enim rationi consentaneum, non uelut hi putant, sed sicut ueritas per diui-
» nam scripturam nobis ostendit. Statim enim ait Dominus dicens, Ecce intelliget filius meus
» dilectus quem elegi, quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum in ipso. & uides quomo
do uox patris ostendens natura filium dicit, in quo etiam spiritum suum ponit. Deinde uerò
» etiam ipse unigenitus dicit, Glorifica me pater in gloria, quam habui apud te antequam mun
dus fieret. Qui autem dicit, Pater glorifica me: nõ seipsum patrem uocat, uerùm patrem suum
cognoscit. Rursus in alio loco uenit uox de cœlo, Hic est filius meus, ipsum audite. Et non di-
xit, Ego sum filius meus, me audite. Neque rursus, Factus sum filius: sed, Hic est filius meus: i-
psum audite. Et quũ dicit, Ego & pater meus unum sumus: non dixit, Ego & pater meus unus
sum, sed ego & pater meus unum sumus. At ego & pater, quum sit in græca loquutione articu
lus additus, ὁ πατὴρ, & coniunctio Et in medio, significat patrem natura patrem, & filium natu
ra filium. Et rursus de Spiritu sancto: Si abiero, ille ueniet spiritus ueritatis. Longè uerò claris- B
simum est hoc, Ego abeo, & ille uenit. Non dixit, Ego abeo, & ego ueniam: sed à uoce ego, & il-
le, significauit in substantia esse filium, substantiam habere Spiritum sanctum. Et rursus, Spiri-
» tus ueritatis qui ex patre procedit, de meo accipiet: ut ostendat in substãtia esse Patrem, in sub-
» stantia Filium, in substantia Spiritum sanctum. Rursus in Iordane, ex supernis Pater loqueba-
S. Trinitatis personarum distinctio. tur, Filius uerò in Iordanem descendit. Spiritus intermedius in specie columbæ apparebat, &
uenit super ipsum, & quidem cum Spiritus carnem non gestarit, neque corpus induerit. Quo
uerò ne putetur coniunctio esse Spiritus sancti ad Filium, figuratur in specie columbæ, ut ui-
deretur natura in substantia esse Spiritus. Vnde uerò aliunde non possimus ostendere contra
hos, qui insaniam in seipsis pepererunt? Siquidem enim uerum dicit ipsorum sententia, & ser-
mo uanus, neque consistentiam, neque uim habens, neque intelligentiæ rationem, aut signi-
ficationem: ergo reijciendæ sunt scripturę, quæ ubique Patrem, patrem cognoscunt, & Filium,
filium: & Spiritum sanctum, Spiritum sanctum. At quid dicis ô bone? Num deorum mul-
titudinem putauerunt, qui uerè cultum & reuerentiam trinitati offerunt, qui sanè sunt filij ue-
ritatis & solius catholicæ ecclesiæ? Profectò non sic. Quis enim non gaudet, unum ueritatis
Deum esse? patrem omnipotentem, ex quo unigenitus filius in ueritate Deus uerbum, in sub-
stãtia uerbum uerum genitus ex ipso, sine principio, sine tempore? Quapropter unum Deum
certò prædicat Ecclesia, Patrem & Filium: quoniam ego in Patre, & Pater in me: & duo unum
sumus, hoc est una deitas, & una uoluntas, & una dominatio. Ex ipso uerò Patre etiam spiri-
tus procedit, in substantia existens, & in ueritate perfectus spiritus ueritatis, qui illuminat o-
mnia, qui ex Filio accipit, Spiritus ueritatis, Spiritus Patris, Spiritus Christi. Quapropter
unam deitatem nouit Ecclesia. Vnus est Deus ueritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Fi-
lius perfectus in substantia, & sanctus spiritus perfectus in substantia, una deitas, unus princi- C
patus, unum dominium. Quapropter ubique clarè prædicant diuinæ scripturę unum Deum,
hoc est, trinitatem coessentialem, semper existentem eiusdem identitatis, eiusdem dominatio-
nis. & corruit undiquaque, ô stolide, stoliditatis tuæ sermo. Cum itaque sic dicta sint, & appo-
sitè ad prædicti Noeti uoces, considerare ab initio oportet, & sic eadem capita subuertere. Pri-
mùm igitur, quandoquidem introduxit hoc caput, quòd unus Deus ex quo omnia, & nos in
ipsum, & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum: non uides, quòd
unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, quomodo unum principium significat? ut ne ad
multa principia mentem conuertat, & rursus ad multitudinem deorum, seductam hominum
mentem, per inanem multitudinis deorum uocem, agat? Vides enim quòd uno nomine uti-
tur, & una appellatione, non negans unigenitum Deum. Nouit enim ipsum Dominum, & no
uit ipsum Deum. Quapropter muniens hoc dicit, Et unus Dominus Iesus Christus, per quem
omnia. Et de Domino quidem hoc dicens, non eundem indicauit Patrem esse, & eundem Fi-
lium: sed ostendit Patrem quidem Patrem esse, Filium uerò uerè Filium. Nam quòd dixit
Vnus Deus, de Patre, non uelut negans de Filio, quòd Deus sit, dixit. Si enim non est Deus, ne-
que Dominus: quando uerò Dominus, utique etiam Deus. Verùm in unam nomenclaturam
reducere coactus à Spiritu sancto Apostolus, declarauit nobis fidem, euidenter unum Domi-
num indicans, utique & Deum. Cæterùm nemo putet, quandoquidem dicit unum & unum,
nunquid reliquit numerum trinitatis, quum non nominarit Spiritum sanctum? Quando
enim nominauit Patrem & Filium, Deum & Dominum, in Spiritu sancto nominauit. Non e-
nim quia dixit Vnus Deus, de Patre, ex quo omnia, ideo negauit ipsum esse Dominum. Neq;
rursus

A rursus quia dixit, Et unus Dominus Iesus Christus, negauit ipsum esse Deum. Sed quemadmodum de Patre contentus fuit una appellatione, dicens Vnus Deus: cum eo enim quod est Deus, uidelicet est & Dominus: ita & in Filio contentus fuit dicere Vnus Dominus. cum eo enim quod est unus Dominus, simul est & Deus. De Patre igitur & Filio dicens, non uacuus erat à Spiritu sancto, sed in Spiritu sancto, uelut dixi, loquebatur. Solet autem semper sanctus Spiritus non suijpsius constitutionem facere, ut ne nobis exemplar exhibeat, ut & nos de nobis ipsis constitutionem faciamus, ac afferamus. Igitur unus est Deus Pater ex quo omnia: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, aut propter quem omnia: & unus Spiritus sanctus, non alienus à Deo, uerùm in substantia existens, quia Spiritus Dei, & Spiritus ueritatis, & Spiritus Patris, & Spiritus Christi. Si uerò de hoc, Laborauit Aegyptus. & emporia Aethiopum, Sabaim uiri alti ad te transibunt. Et hoc, Tu es Deus, & non noueramus. Et tibi seruient, & ibunt retro te ligati manicis, & in te adorabunt, quia in te Deus est, & non est Deus præter te. Tu enim es Deus, & non noueramus, Deus Israel, Saluator. Non uides, inquit, quòd unus Deus est? Ex talibus enim dictis, uelut ostendimus, non intelligens dicta, sed improbè mutilans scripturas, obliquè quidem exponens, per transgressionem uerò inducens sermones, non consequenter & iuxta pedem loquitur. neque secundum seriem narrat Noetus, aut Noetiani ex ipso intelligunt. Quemadmodum enim malo cani nomen est leo, & eos qui non reuera uident, probè uidentes uocant, & fel dulce dicunt, & acetum aliqui mel appellauerunt, & erinnyas, hoc est furias, quidam Eumenidas, hoc est beneuolas appellarunt: sic etiam hic, Noeti nomen habens, anoetus, id est stolidus est, quicq; ab ipso descenderunt, stolidè faciunt, omnino non consequentiam eorum quæ dicunt & quæ proponunt intelligentes. ut etiam impleatur in ipsis quod dictum est à sancto Apostolo, Neq; quæ dicunt intelligētes, neq; de quibus affirmant. Videte sanè mihi, ô uiri fratres, quomodo Scriptura superius dixit, imò potius

Vnus Deus & unus Dominus quomodo accipiendum.

Iuxta pedem loqui.

B ipse Dominus, uelut initium capitis habet, unde tota res ac ueritas ostendetur: Interrogastis me de filijs meis & filiabus, & de operibus manuum mearum præcepistis mihi. Ego feci, inquit, terram & hominem in ipsa: Ego manu mea firmaui cœlum: Ego omnibus astris præcepi: Ego excitaui cum iusticia regem, & omnes uiæ ipsius rectæ. Hic ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meam conuertet, non cum precijs redemptionis, non cum donis, dixit Dominus Sabaoth. Postea deinceps, Laborauit Aegyptus, & emporia Aethiopum, &c. quia in te Deus est. In quo autem dixerimus quàm in paterno uerbo? Nam uerè Deus uerbum est Filius, & in ipso Pater cognoscitur, sicut dicit: Qui uidit me, uidit patrem, & ego glorificaui nomen tuum in terra. Deinde rursus: Ego excitaui regem. Non uides quòd uox est patris propria, quæ excitat ex ipsa uerum Verbum regem super omnes? eum qui ex ipso uerè genitus est sine principio, sine tempore. Qui & excitauit rursus ipsum regem, uelut sanctus Apostolus ait, dicens: Si uerò spiritus eius qui excitauit Christum ex mortuis, habitat in nobis, qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum suum in uobis. Vides quomodo concordant prophetica Apostolicis, & Apostolica Euangelicis, & Euangelica Apostolicis, & Apostolica propheticis? Deinde, Excitaui regem. Et hic qui excitat Christum ex mortuis, hic in te Deus est. Quàm mysticè, quàm mirabiliter omnia enarrat diuina scriptura. Nam uelut in templo in carne præuidebatur, & hominum spei prædenunciabatur deitas ipsa, per conuersationem ad patrem. Filius enim Dei Deus uerbum, uelut in sancta ciuitate, & in templo sancto, hoc est, in sancta incarnatione, & aduentu in carne, Deus existens, habitans in templo sancto dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ac erigam ipsum. Quapropter mysticè omnia dispensat Deus uerbum, missus à Spiritu in carne, & uin-

C culum dilectionis ostendens attrahitur, & paruifaciens seipsum, cum magnus sit Deus ipse Verbum, ex uirgine per Spiritum sanctum genitus filius Dei. Vnus existens, qui seipsum carne & spiritu unum fecit, uelut dicit: Qui descendit, ipse est & qui ascendit, filius hominis qui est in cælo. Quid igitur dicit Noetus in sua stoliditate? Num in cœlo caro erat? nimirum non erat. Quomodo igitur qui descendit ex cœlo, ipse est qui ascendit? Imò hoc dicit, ut Verbum quod descendit, indicet non ex infernis esse, sed ex supernis descendisse. Quandoquidem uerò homo factus est in carne, non à semine uiri, uerùm ex spiritu & carne, suam dispensationem perfecit. Ob id unam unitatem indicans counitionis uerbi & incarnationis, dicit eum qui ex supernis uenit sursum ascendisse, in perfectione deitatis. Etenim nunc qui non erat unquam, caro est ex spiritu & uirgine, qui productus est à patre perfectum Verbum, qui antehac in cœlo non erat caro. Quid igitur erat, qui in cœlo erat, quàm Verbum à cœlo demissum, habens unitionem in unam deitatem, secundum uirtutem patris counitam? ut ostendat, quòd in terra & cœlo idem Deus Verbum fuit, immutabilis & inalterabilis existens. Verbum enim erat, Deus erat semper: Spiritus erat, Virtus erat. Qui commune nomen & apud homines comprehensibile in seipsum suscepit, sic uocatus Filius hominis, quum filius sit Dei. Et in prophetis antequam esset, nominabatur, quod nondum in carne erat, ob id quod in ipso futurum erat. Quemadmodum etiam Daniel dixit: Vidi uelut filium hominis uenientem in nubibus. Quapropter iustè in cœlo nomine, hoc Verbum uidit, in Spiritu sancto propheta, filium altissimi uocans. Ideoq; priora posteriora indicans unigenitus dicit: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit, filius hominis. Non quòd supernè erat caro, sed ex supernis descendit. At, quid est, inquies tu, quod hic ait Deus noster, & non reputabitur alius? Valde bene dixit,

Filij hominis appellatio.

„ quemadmodum etiam Apostolus cõfirmat, dicens: Quorum sunt Patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est in omnibus Deus. Mirabiliter narrat. Hic enim qui est, est in omnibus Deus. Quandoquidem enim ipse docet nos dicens, Omnia mihi tradita sunt à patre meo: ob id in omnibus est Deus. Sic etiam Iohãnes testatur, dicens: Quod erat ab initio, quod audiuimus, & oculis uidimus, & manus nostræ palpauerũt. Et rursus in Apocalypsi dicit: Qui erat ab initio, & qui uenit omnipotẽs, bene per omnia dixit: bene enim dixit, Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & exactè proposuit. Super omnia igitur est Deus, & proprium suum habet patrem, in eo quod dicit, Abeo ad patrem. Si autem esset ipse pater, ad qualem patrem, ô stolide, abiret? Rursus enim dicit, Vt sint unum, uelut ego & tu unum sumus. Semper enim scriptura muniens casus hominum iuxta summum, undiquaq; mentem contrahit, ad mediam ueritatis uiam. Et ad eos quidem, qui putant alienum esse filium à patre, uelut Arrius & aliæ sectæ putant, dicit: Ego & pater unum sumus. Ad eos uerò qui putant ipsum esse patrẽ, & eundem esse filium, eo quod dixit, Ego & pater unum sumus: dicit, Fac ipsos ut unum sint, quemadmodum ego & tu unum sumus. quo pudefaciat Noetum, & ipsius scholam, adducens in medium discipulorum unionem. Quomodo enim potuit Petrus & Ioannes, & alij deinceps unum esse, uelut per coniunctionem? uerùm quòd essent in una unitate deitatis, & in una sententia ac uirtute, ad repellendum omnem opinionem, contra alterutram ueritatis partem insurgentem. Philippus porrò sanctus ille Apostolus dicit, Ostende nobis patrem tuum. Ipse uerò dixit, Qui uidit me, uidit patrem: & nõ dixit, Ego sum pater: sed me, significatione seipsum dicens, uerum uidit patrem, non seipsum dicens. Aliud enim est, præsertim in Græca oratione, τὸν articulus ad uocem Patrem adiectus, quasi dicas ipsum Patrem: & aliud, me: & aliud ego, & aliud me. Si enim esset idem ipse pater, dixisset, Ego sum. Quandoquidem uerò non est ipse pater, sed filius: uerè dicit, Qui uidit me, uidit Patrem: quo Arrij blasphemiam repellat, quæ Filiũ à Patre alienum facit. Quare cum tota scriptura clarè nobis uiam ueritatis proponat, & nos hunc Noetum & ipsius hæresim, Noetianos inquam, cum alijs sectis repulerimus, uelut draconem ostraciten appellatum, qui in eo quòd hominem persequitur, se flectere non potest, neque ad dexteram, neq; ad sinistram: declinata ipsius ac scholæ eius improbitate, ad sequentes, per uirtutem Dei, mentem adhibebimus, ad enarrationem ac confutationem nouarum dictionum, in ipsis contra ueritatem excogitatarum.

Ego & Pater unum sumus, et ego & tu unũ sumus, quomodo accipiendũ.

Draco ostracites.

A B

Contra Valesios, hæresim LVIII.

Valesij.

DE Valesijs audiuimus sæpenumero, nõ tamẽ cognouimus ubi sit, aut quis sit, aut unde originem duxerit, aut quid dicat, siue admoneat, siue loquatur hic Valens: & nomen quidem Arabicum existens, quandam suspicionem nobis præbet, ut cogitemus hunc & sectam ipsius in hunc usque diem durare, ita ut sint quidam in Bacathis regione Philadelphina ultra Iordanem. Et indigenæ quidem Gnosticos hos appellare uolũt. Non sunt autem ex Gnosticis, aliter enim hi sentiunt. Quæ uerò ad nos peruenerunt, hoc modo se habent. In ecclesia equidem plures congregati erant, usq; ad tempus aliquod, donec in amplitudinem dilatata est ipsorum dementia, & ab ecclesia reiecti sunt. Sunt autem omnes execti. Sed & ipsi de principijs, siue principatibus ac potestatibus, atq; alijs eodem modo opinantur, & ubi acceperint hominem in disciplinam, quanto quidem tempore membris nondũ exectus est, animatis non uescitur. Vbi uerò persuaserint ipsum, aut per uim execuerint, tunc omnibus uescitur, uelut iam à certamine quietus, & non amplius in periculo constitutus, ut impellatur per edulia ad concupiscentię uoluptatem. Non autem solum proprios hoc modo perficiunt, sed sępe etiam peregrinos accedentes, & adhuc apud ipsos hospitio exceptos, ad talem uitã deducunt, C uelut multa de hac re fama fertur. Abripiunt enim tales intus, & uinculis alligatos per uim castrant. Et hæc sunt quæ de his ad nos uenerunt: de quibus cũ cognouerimus, in quo loco mansionem habeant, & quod nomen hoc frequens sit in illis partibus: ubi hæresis nomen aliud non deprehendimus, putauimus hanc esse. Ingens est autem horum uæsania. Siquidem enim
» hoc quod est in Euangelio implere uolunt: Si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuo-
» rum, recide à te. Melius est enim tibi, ut in regnum cœlorum ingrediaris claudus aut cęcus aut mutilus, &c. At quomodo possunt in regno cœlorum aliqua esse detruncata? Si enim regnũ cœlorum omnia perficit, nihil imperfecti in se habet. & quando corporis erit resurrectio, omnia membra resurgent, & nullum ex ipsis relinquetur. Et si omnino membrum non resurget, neq; totum corpus resurget. Et si unum membrum, quod offendiculo fuit, solum relinquitur, nullum omnino membrum restans relinquetur: omnia enim nobis offendiculo fuerũt. Quis uerò rescindet cor suum, quod omnibus offendiculo est? Ex internis enim, inquit, procedunt scortationes, adulteria, petulantia, & his similia. Quis igitur rumpet cor suum? Si uerò non resurgit corpus, iuxta quorundam dementiam & impietatem, quomodo ergo differet sermo de his decretus? Quum enim omnia membra non ingrediantur in regnum cœlorum, quid amplius opus circa unum fieri membrum, cum alia hoc non expleant? Si uerò resurgit corpus (resurgit enim) quomodo possibile est adhuc in regno cœlorũ fieri mutilationem? Aut quomodo non erit indecorum regnum cœlorum, multa habens corpora ad gloriam? Si uerò etiam omnino resectum fuerit membrum, quod scandalo est, ergo resectum est, & nõ peccauit: resectum autem, & peccato non inquinatũ, ipsum sanè primum omnium resurgere oportet, cum

Eunuchorum secta.

A cum non peccarit. Qui uerò ob procliuitatem ad opus uenereum se temerè castrarunt, hi ab
omnibus se reprobarunt ac abalienarunt. Neq; enim uiri sunt, propter castrationem: neq; mu
lieres esse possunt, eo quòd præter naturam habent. Sed & coronæ certaminis ac præmij hu-
ius cognomen anteuerterũt. Neq; ulli aliqui ex tribus eunuchorum ordinibus, à Domino re- *Eunuchi triplices.*
latis, hi esse possunt. Sunt enim, inquit, eunuchi, qui ex utero matris ipsorum sic geniti sunt. Il-
li enim insontes sunt à castratione sua, neq; uerò peccatum habent, eo quòd sic nati sunt: neq;
rursus peccatum facere possunt, rei uenereæ inquam, quia non habent instrumenta gignendi
liberos, ex Deo creata. Sed neq; mercedem habebunt castrationis cœlorum, eo quòd ad certa-
men non sunt initiati. Si uerò etiam concupiscentijs initiati sunt tales, non potentes facere qđ
non oportet facere, & non facientes, mercedem non habent. Non enim eo quòd uoluerunt,
opus ab ipsis non factum est, sed eo quòd non potuerunt. Et hic quidem est ductus primæ ca-
strationis, à Domino relatæ, quæ à matribus genita est, ex quorũ numero hi esse non possunt.
Et sunt eunuchi, qui ab hominibus eunuchi facti sunt, inquit Saluator. Et neq; ex his sunt præ-
dicti. Et illi quidem gignuntur: hi uerò ab hominibus castrãtur, usus alicuius gratia, regij, aut
dominorum. Quidam enim barbari reges, aut etiam tyrãni, æmulationis aut suspicionis gra-
tia, erga proprias uxores, adhuc ualde paruos pueros accipiũt, ipsosq; castrãt, ad hoc ut adul-
ti facti, proprias suas uxores ipsis credant: & sic mundo facta est huius castrationis causa. Vn-
de sanè arbitror etiam eunuchum uocari ab eo, quod σὺνοεῖν, hoc est beneuolus esse, ac fidem *Eunuchorum appellatio unde.*
seruare posit, ablatis membris, & nõ affricari per mistionem corporum, uelut organis priua-
tus. Alter itaq; ordo eunuchorum hic est, eorum qui pueri accipiuntur ac castrantur ab homi-
nibus, non propter regnum cœlorum. Et sunt, inquit, eunuchi qui seipsos castrarunt propter
regnum. Qui nam igitur hi fuerint, quàm generosi Apostoli, ac monasticam uitam degentes,
B & deinceps uirgines? Iohannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui manserũt in uirginitate,
neq; tamen proprijs manibus membra resecuerunt, neq; nuptias cõtraxerũt, sed proprio cor-
de decertarunt, & mirabiliter gloriã coronæ huius certaminis abstulerũt. Post ipsos uerò quot
millia in mundo solitariam uitam degentes, & à monasterijs, & à uirgineis cõuentibus, huius
certaminis gloriam abstulerunt? qui corporibus mulierum non mixti sunt, sed in perfectissi-
mo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in ueteri Testamento reperit, & Paulus dum
dicit: Dico autem inconiugatis, bonum est ipsis si manserint sic, ut & ego. Si uerò se non conti- «
nent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ipse mansit? Siquidem enim resectus erat, «
& secundũ ipsum manserunt assimilati ipsi, ut implerent hoc, sicut & ego. Quomodo exectus
aliquis potest matrimonium contrahere, si se non continet? Sed & matrimonium contrahãt,
& ne urantur: uides quòd de continentia dicit, & non de membrorum ablatione? Si uerò di-
cunt hi, propter regnum cœlorum seipsos castrasse: quomodo seipsos alienos facient à dicto
uerbo, quòd sunt quidã qui eunuchi facti sunt ab hominibus. Si enim ipse proprijs manibus
seipsum castrat, homo est, & manus ipsius nefarium hoc opus perpetrarũt. Si uerò ipse sibijpsi
nihil facere potest, uerùm ab alijs castratus est, non amplius est propter regnum cœlorũ: quo-
niam ab hominibus castratus est, aut per seipsum, aut per eos qui hoc fecerunt. Excidet aũt &
à corona, & à brauio: non amplius gratiam habens, propter abstinentiam huius usus, uerùm
quòd non potest uti, ablatis huius causæ partibus. Et ob unum hoc ipsum iudicabitur, uelut
qui proprium membrum corrumpit, & qui alienam uineam exscindit. Non enim secundum
Deum uixit, sed per insidias talis opifici Domino Deo restitit. Et talis ad ampliorem concupi-
scentiam deueniet. Nam eunuchus celebratur apud sapientem, nõ abstinens à cupiditate, sed
non potens concupiscentiam perficere, uelut dicit: Concupiscentia eunuchi, est deuirginare «
C iuuenculam. Et ô ingentem uanitatem, undiquaq; in mundo multiformiter excogitatam. At-
que hæc sunt quæ de his cognouimus. Quapropter quando compendio de ipsis diximus, &
uelut dixi hos prædictos, illos esse suspicati sumus, relictis ipsis ac irrisis, uelut scorpio geminũ *Scorpius geminum aculeum habens.*
aculeum habẽte, qui quidem extremitatibus ac chelis ab origine patrum uitis aduersati sunt,
per aculeum uerò formæ sanctæ Dei ecclesiæ resistunt, ubi firmo calciamẽto, hoc est per Euan-
gelij dicta, ipsos conculcauimus ac deserimus, pro consuetudine nostra ad reliquas transeun-
tes, hic ab ipsorum improbitate desistemus.

Contra Catharos, hæresim LIX.

COnsequenter ab his quidam Cathari appellati exorti sunt, à Nauato quodam uelut fre
quẽs fama refert. Hic Nauatus Romæ fuit, tempore persequutionis, quæ ante Maximi- *Nauatus.*
num prima fuit. Fortassis Decij tunc erat, ut puto, aut Aureliani. Cæterùm ab occasio-
ne eorum qui in persequutione lapsi sunt, arrogantia elatus cum socijs sibi allectis, noluit so-
cietatem habere cum pœnitentiam agentibus à persequutione, & ad hanc hæresim conuersus
est: dicens non esse salutem, sed unam pœnitentiam. Post lauacrum autem, non amplius posse *Pœnitentia una saltem.*
misericordiam assequi lapsum. Sed & ipsi dicimus unam esse pœnitẽtiam, & per lauacrum re-
generationis huius fieri salutem: uerùm non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicationis
ueritatis, & misericordiæ Domini, & naturæ uenia dignæ: & scientes animæ instabilitatem, car
nis debilitatem, sensuum humanorum profunditatem. Quoniam nemo sine peccato est, & pu
rus à sorde, etiamsi una sit dies uitę eius in terra. Et perfecta quidem pœnitentia in lauacro est.
Si uerò quis lapsus est, hunc non perdit sancta Dei Ecclesia. Dat enim & reuersionem, & post

pœnitentiam, pœnitentiam. Nam ad Cain Dominus dixit: Peccasti, quiesce. Et ad paralyticũ: A
Ecce sanus factus es, ne amplius pecces. Et Petrum reuocat Dominus post abnegationem, &
pro tribus abnegationibus ter ipsum prouocat ad confessionem, Diligis me Petre: & ait, Pasce
» oues meas. Seducit autem ipsos dictum ab Apostolo relatum: Fieri non potest, ut qui semel
» fuerint illuminati, gustauerintq́ bonum uerbum Dei, uirtutesq́ futuri seculi, si lapsi fuerint,
» denuò renouentur, rursus crucifigentes filium Dei, & ludibrio exponentes. Terra enim, quæ
» combibit imbrem sæpe in ipsam uenientem, & parit herbam accommodam his per quos co-
» litur, benedictionem recipit. Quæ uerò producit spinas & tribulos, reproba est, & maledictio-
ni uicina. Cuius finis ad exustionem tendit. Etenim reuera simul renouatos & collapsos, reno
uare impossibile est. Neq; enim amplius gignetur Christus, ut crucifigatur pro nobis: neque
rursus crucifigere quis potest filium Dei, qui non amplius crucifigitur, neque potest quis se-
cundum lauacrum accipere. Vnum enim est baptisma, & una innouatio. Verùm statim infert
sanctus Apostolus horum sanationem, Ecclesię medens, & membrorum ipsius curam gerens,
» & dicit: Cæterùm credimus de uobis dilecti meliora, & cum salute coniuncta, etiamsi sic loqua
mur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur boni operis uestri. Et uides, quomodo inno-
uationem non posse iterum fieri perfectè pronunciauit. Verùm à salute non amouit, adhuc
pœnitentiam agentes: sed & cum salute coniunctos esse dicit, & Deum susceptorem bonorum
operum ipsorum esse, qui etiam à delictis perfectissimè pœnitentiam agunt, reuertunt, ac resi-
piscunt. Suscepit igitur sancta doctrina, & sancta Dei ecclesia pœnitentiam, non diluta fiens,
neque segnes cursum facientes efficiens, sed Dei gratiam & benignitatem quidem reflectens,
Simile. modum uerò uniuscuiusque scopi sciens. Sicut enim qui uirginitatem amisit, corporaliter i-
psam recuperare non potest, cum id naturæ impossibile sit: Sic etiam qui à lauacro in magna
delicta collapsus est. Et quemadmodum qui à uirginitate lapsus est, secundum honorem con- B
tinentiam habet: Ita & à lauacro in maiori delicto constitutus, secundam medelam habet, nõ
eam uirtuosam, uelut primam, uerùm non reiectam à uita habet, secundam, quam acquisiuit.
Non reprobat itaque diuina scriptura mercedem eorum qui in pœnitentia laborant. Postea
uerò ipsi rursus ab hoc prosilientes, etiam alia quædam excogitarunt. Nam & ipsi eandem
quam nos habemus, fidem se habere dicunt. Non uolunt autem communem doctrinam ha-
bere. Si enim quis post baptisma coniunctus fuerit uxori secundæ, apud hos non suscipitur
Similia. amplius. Et tota res stultitiæ plena est. Sicut enim, si quis uideat aliquem natantem in aqua, &
ignorans natandi experientiam, seipsum det aquis & submergatur, quum non expertus sit,
neque certò sciat scientiam eorum qui per manus & pedes sibijpsis salutem suppeditant. Aut
sicut, si quis audiret ducem supplicio affecisse eos qui aliquid mali fecerunt, usque ad mini-
mum: & putaret ultionem æqualem exequi oportere in omnes, uelut ob cædem, ita etiam in
calumniantem, aut pugnantem contra proximum. Aut sicut, si quis sit penitus idiota, & ui-
deat principem, qui potestatem accepit contra scelestos, gladium eduxisse, aut contra præsti-
giatores & blasphemos ac impios, putet omnes potestatem habere, ut de talibus criminibus
ulciscantur: & ubi uidit homines pœnas dedisse, etiam ipse similia imitatus, uelit quosdam oc
cidere, uelut qui iniustos iudicet. At talis deprehensus ipse pœnam dabit, ut qui à rege talium
faciendorum potestatem non accepit, & æqualem calculum à legum iusticia contra omnes
exire putauit, & seipsum in iniusticia per propriam inexperientiam ac inscitiam, in interitum
dedit. Sic etiam ipsi omnium facta simul miscentes, ab omnibus exciderunt: & non intelligen-
tes doctrinæ Dei sinceritatem, ad aliam uiam, decepti, conuersi sunt: nescientes quòd hæc est
diuinæ scripturæ traditio ac consequentia. Quæ enim ad sacerdotium tradita sunt, propter
eminentiam celebrationis sacrorum, ea ad omnes æqualiter ferri putauerunt, quum audie- C
rint, quòd oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, continentem.
Digamiæ ratio. Similiter & diaconum & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatio post
Christi aduentum eos qui à nuptijs, mortua ipsorum uxore, secundis nuptijs coniuncti sunt,
propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum
sinceritate obseruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem unius uxoris uirum non
Cõiugij sacerdotum ratio. suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in uiduitate uixit, Diaconum & Presbyterum,
& Episcopum, & Hypodiaconum: maximè ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At, dices mi-
hi, omnino in quibusdam locis, adhuc liberos gignere & Presbyteros & Diaconos & Hypo-
diaconos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elan-
guit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius
est, id semper Ecclesia per Spiritum sanctum bene disposita uidens, statuit apparare, ut cul-
tus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola con-
scientia peragerentur. Dico autem quod decorum est, propter repentina ministeria ac neces-
sitates, ut Presbyter & Diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si enim etiam populo præcipit
sanctus Apostolus dicens, ut ad tempus uacent orationi: quanto magis sacerdoti idem præci-
pit? ut indistractus sit, inquam, ad uacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritua-
libus necessitatibus ac usibus perficitur. Licitum est autem populo, ut propter imbecillita-
tem feratur, & ut qui non possunt in prima uxore contenti esse, secundæ post primæ mortem
coniungantur. Et qui quidem unam habuit, in maiore laude ac honore apud omnem con-
cionem habetur. Qui uerò non potuit una mortua contentus esse, ob aliquam scortationem,
aut

A aut adulterium, aut separatione ob aliquam malam caussam facta, cum diuina scriptura non accusat, si aut uir secundæ cõiungatur uxori, aut uxor secundo uiro, neq; ab Ecclesia & uia abdicat, sed suffert propter debilitatem: non ut duas uxores simul habeat, altera adhuc superstite: sed ut ab una separatus, secundæ, si ita contingat, lege copuletur, diuina scriptura & sancta Dei ecclesia eius miseretur: maxime si aliàs talis pius sit, & secundum legem Dei uiuat. Etenim non utiq; dixisset Apostolus uiduis, Nubant, liberos pariant, familiam gubernent: neq; rursus dixisset uiro, patris uxorem habenti, & satanæ tradito in interitum carnis, ut seruetur spiritus in die Domini, non dixisset inquam, Cõfirmate erga ipsum charitatem, ut ne ob ampliorem mœrorem consumatur talis. Dixit enim rursus: Cui quid condonatis, & ego condono. Nã si quid condonaui, propter uos condonaui, in conspectu Christi, ut ne circumueniamur à satana. Non enim ipsius cogitationes ignoramus. Et uides quomodo dat pœnitentiam, etiam post delicta? Rursus autem Dominus dicit: Remittite alter alteri delicta, ut & Pater uester, qui in cœlo est, remittat uobis. Sed & in alio loco sic dicit: Lugeo multos inter uos, qui lapsi sunt, & pœnitentiam non egerunt. uelut ostendens, quo etiamsi lapsi essent, & pœnitẽtiam egissent, acceptabiles hi fiant, & non reijcientur, quum Dominus sciat, quid cum singulis facturus sit. Et quòd quidem canon ueritatis talem characterem ac formam habet, omnibus manifestum est. Post primam enim pœnitentiam per lauacrum regenerationis, in qua pœnitentia renouatus est omnis homo, secunda quædam talis non est. Non enim duo sunt baptismata, sed unũ: neq; bis crucifixus est Christus, sed semel: neq; bis mortuus est pro nobis, & resurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, ut ne lapsi coronam renouationis perdamus. Sed si quis lapsus fuerit, & in quodam delicto præoccupatus, uelut Apostolus dicit, Vos spiritu ales perficite talem in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Si quis igitur præoccupa-

Secundarum nuptiarum ratio.

Pœnitẽtiæ bonum.

B tus fuerit, in quocunq; sanè delicto, pœnitentiam agat. Suscipit enim Deus pœnitentiam, etiã post baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo uerò postea facit, ipse solus nouit. Imperscrutabilia enim sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uiæ ipsius. Et ante aduentum non oportet iudicare, donec uenerit Dominus, qui & occulta cordis reuelabit, & tunc laus uniuscuiusque manifesta erit. Dies enim manifestabit, quia in igne reuelatur. Neq; igitur promittimus libertatem omnino his qui post baptismũ lapsi sunt, neq; desperamus de uita ipsorum: Deus enim miserator est, & misericors, & dedit pœnitentibus reuersionem. Et primum quidem est manifestum. Secundum uerò nouimus, quòd misericors est Deus, si ex tota anima pœnitentiã egerimus à delictis. Habet enim in manu uitam, & salutis benignitatem. Et quid quidem ipse facit, ipsi soli notum est. Veruntamen damnum non est à pœnitẽtia, neq; desperatus est qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis. Quanto sanè magis qui secundum legem secundæ uxori coniunctus est? Et prima quidem uxor ex Deo ordinata est, secunda uerò ex hominum debilitate: & adhuc amplior, si coniuncta fuerit, debilitas semper suffertur. Dicit enim: Mulier ligata est matrimonio, quanto tempore uixerit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir, libera est, ut cui uelit, nubat: post obitũ uiri libertatem à peccato, absq; omni contradictione pronũcians, atq; hoc tamen cum appositione indicans, nempe, In Domino: uelut non sit ipsa aliena à Domino, quæ post obitum uiri alij uiro cõiungitur: aut is qui post mortem uxoris, secundæ uxori cõiungitur: solum in Domino, uelut Apostolus dicit. & ait: Beatior autem est, si manserit sic. At uerò in Domino, non in scortatione, non in adulterio, non in clandestinis nuptijs: sed in libertate, in reuerendis nuptijs, permanere in fide, in mandatis, in beneficentijs, in pietate, in ieiunijs, in concordia, in eleemosynis, in probitate, in bonis operibus. Hæc enim ubi simul sunt, & permanent, neq; ociosos neq; infrugiferos faciunt, in Domini aduentum. Et sacerdotio qui-

C dem primus locus assignatus est, & exacta de omnibus ratio: populo uerò, quod moderatum est, & uenia dignum, quò omnes doceantur, ac misericordiam reperiant. Misericors est enim Dominus, & potens omnes saluare propria sua æquitate, & uera fide prædicationis puritatis. Ipse enim solus est purus. Hi uerò qui seipsos Catharos, hoc est puros appellãt, ab ipso doctrinæ suæ argumento impuros seipsos efficiunt. Omnis enim qui seipsum purũ pronunciat, impurum seipsum perfectè condemnauit. Magna autẽ est dementia talium, putantiũ esse quoddam, etiamsi uerum esset præconium, quod de omni populo sic dicat. Oportebat autẽ nosse, quòd non solum de hoc argumento ac scopo animæ crimen incumbit, aut quòd propter hoc solum uirtuosa fiat, sed etiam ut ne conuicietur, ne iuret iusiurandum, neq; in ueritate, neq; in mendacio, sed etiam etiam, & non non dicat: neq; dolose agat, neq; calumnietur, neq; furetur, neq; mercimonia tractet. Ex his enim omnibus contrahuntur nobis sordes peccatorum. Sicut enim palus, inquit, in medio duorum lapidum conteritur, ita peccatum in medio ementis & uendẽtis. Et quòd ex multitudine omnino & ebrij sunt, & scortatores, & auari, & fœneratores, & omnino quòd talia habẽt, & his similia: & quòd mendacia unumquemq; ipsorum sequuntur. Quomodo igitur poterint seipsos catharos, hoc est puros appellare, per unam promissionem, uniuerso secundum Deum negocio, de omnibus erroribus ac delictis, muniti? Non nouerunt autem hi sinceritatem prædicationis, neq; cui decreuit hãc digamiæ ac secundarũ nuptiarum certitudinem. Sed & qui à persequutione exciderunt, etiam ipsi, si perfectam ostenderint pœnitentiã in sacco & cinere desidẽtes, ac plorantes corã Domino, potens est Deus beneficus, etiam ipsorum misereri. Nõ enim quid mali fit à pœnitentia. Suscipit igitur pœnitentes

Catharorum appellatio.

Dominus,& ipsius Ecclesia. Quemadmodum cõuertit se Manasses filius Ezechiæ,& susceptus A est à Domino: & qui negauit ad tempus, sanctus ille Petrus, ac summus Apostolorum, qui uerè nobis factus est firma petra fundans fidem Domini, super quam ædificata est Ecclesia per omnes modos, primùm quidem, quia confessus est Christum Filium Dei uiuentis, & audiuit, Super hanc petram firmæ fidei ædificabo Ecclesiam. quandoquidem manifestè confessus est ipsum Filium Dei uerum. Nam quod dixit Filium Dei uiuentis, ostẽdit filium genuinum esse, cum appositione Viuentis, uelut in omni fermè hęresi de hoc à me dictum est. Sed & de sancto Spiritu idem nos munit, dicens ad Ananiam & uxorẽ eius: Cur tentauit uos satanas, ut mentiremini Spiritui sancto? Non homini mentiti estis, sed Deo. Quia ex Deo est spiritus, & non alienus à Deo. Sed & hic firma petra ædificationis, & fundamentum domus Dei factus est, in eo quòd abnegauit ipsum, & rursus conuersus est, & à Domino inuentus, ac dignus factus ut audiret, Pasce oues meas, & pasce agnos meos, & pasce oues meas. Christus enim hoc dicens, ad conuersionem pœnitentiæ nos duxit: ut in ipso rursus ædificaretur illa bene fundata fides, quæ non desperat de uita hominum, qui in mundo spiritum trahunt, & in ueritate pœnitentiam agunt, & delicta sua in hoc seculo corrigunt. Et in Cantico canticorum dixit ipsa sponsa ad sponsum sic: Respõdet frater meus, & dicit mihi: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea, quia hyems præterijt: (tristia uidelicet ac obscura, nubila & horrenda, ut ita dicam) præterijt pluuia, abijt, transiuit. Flores apparuerunt in terra nostra: tempus sectionis uenit: uox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: uineæ nostræ florent, dederunt odorem suum. ut ostendat omnia præterita præterijsse: uer autem recens florere, & mare tranquillum esse, & timorem pluuiæ abijsse, & ueteres uites sectas esse, & herbam non solum herbascere, sed etiam flores emittere, & prædicationis uocem in deserto clamare, hoc est, in terra nostra: & ficum quondam maledictam, grossos proferre fructus pœnitentiæ, iam in ramis B & arboribus apparentes. Vineas autem iam florentes, odoratam prædicationem fidei Euangelij emittere. Quandoquidem uerò confestim uocauit ipsam, & dixit: Surge, ueni: Surge à mortificatione peccatorum, & ueni in iusticia: Surge à delicto, & ueni in fiducia: Surge à peccatis, & ueni ad pœnitentiam: Surge à membrorum resolutione, & ueni in perfectione: Surge à mutilatione, & ueni in sanitate: Surge ab incredulitate, & ueni in fide: Surge à perditione, & ueni in inuentione. Quandoquidem uerò nouerat totum oraculum, quòd post primam pœnitentiam, & post primam uocationem, ac sanationem, ut ita dicam, multa delicta humanæ naturæ accidunt, rursus dicit: Surge, ueni tu columba mea. Iterum hanc uocat, & non semel. Secunda autem uocatio non est æqualis primæ. In priori enim uocatione sic dicit: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea. Primùm quidem Surge, ueni: & non dixit, Et ueni tu. Deinde apponit uocem tu, ut ostendat uocationem secundam immutatam, post priorem à delictis resurrectionem rursus porrigentem manum benignam, & cœlestem. Et ueni (inquit) tu columba mea in tegmine petræ, cõtiguæ muro. In tegmine petræ, in benignitate Christi, & in misericordia Domini. Hoc est tegmẽ petræ, tegmen spei, & fidei, ac ueritatis. Contiguæ muro, hoc est, priusquam claudatur porta, priusquam rex intra mœnia constitutus, non amplius admittat post discessum hinc, & mortem: quando non amplius contiguæ muro, sed conclusæ sunt portæ, & non amplius licet corrigere. In futuro enim seculo, post hominis mortem, non ieiunij suppeditatio, non pœnitentiæ uocatio, non eleemosynæ ostentatio, immò neque criminalia opera, non bellum, non adulterium, non petulantia, immò neque iusticia & pœnitentia. Sicut enim post messem spicæ, non datur ut crassescat granum, non ut à uento corrumpatur, non ut alia aliqua læsio accidat. At ne dixeris mihi horrei corruptelas, hoc est, uermes & tineas. Hæ enim per ea quæ in hoc seculo sunt, fiunt. Verùm similitudo hæc est, intra portas C receptorum, & horreo munitorum, & est fidei exemplar atq; imago, ubi neq; latrones perfodiunt, neq; tineæ disperdunt, uelut diuinus sermo ait: Sic neq; pietatis neq; pœnitentiæ suppeditatio, quemadmodum dixi, post mortem est. Non enim Lazarus uenit illic ad diuitem, neq; diues ad Lazarum. Neq; Abraham demittit spolia, ut ditescat pauper postea. Neq; diues accipit quæ petit, etiamsi magnis precibus misericordẽ Abraham roget. Obsignata enim sunt promptuaria, & impletum est tempus, & certamen perfectum est, & euacuatum est stadium, & coronæ datæ sunt: & qui decertarunt, quiescunt: & qui non præuenerunt, discesserunt: & qui non decertarunt, non amplius adsunt: & qui in stadio uicti sunt, eiecti sunt, & omnia palàm consummata sunt, post factum hinc discessum. Quum autem adhuc sunt omnes in certamine, etiam post casum est resurrectio, adhuc spes, adhuc medela, adhuc confessio, etiamsi non perfectissimè, attamen aliorum salus non est desperata. Omnis autem hæresis quæ à ueritate desciuit, in tenebris cæcutit, & manibus prætentans incedit, alia pro alijs intelligens. Similes enim sunt hi quibusdam inartificiosis, & non cognoscentibus singulas qualitates, & usus, & uniuscuiusque membri ornatus, & sanè deliram quandam similitudinem, atque imaginem stulticiæ ipsorum proponam. Calceamenta quidem capiti circumdant, coronam autem pedibus, & cingulum aureum circum uentrem. Reliquum uerò uestitum, odonia uidelicet, aut bracas apud quosdam appellatas, manibus induunt, annulos autem pedibus. Ita erronea & inordinata est dispositio eorum qui ignorantiã possident. Nam quæ in sacerdotio cauta sunt, de secundis nuptijs atque alijs, ea hi ad omnem populum transtulerunt: & quæ ob

Opera in futuro seculo nulla.

Simile.

Hæreticorum imago.

excel-

A excellentem rigiditatem à Deo prædicata sunt, ut ne per socordiam aliqui in uitia inhumana incidant, populo attribuerunt. Et sicut si quis uestem manu tenens, à iunctura manus usque ad cubitum se tegat, & manicam illam semper ob oculos præ se ferat, & alios irrideat, qui ipsi uitio uertunt, quòd totum ipsius corpus nudum est: sic etiam hi gloriantes, quòd nō suscipiunt digamos, omnia mandata similia huius, & adhuc cum excessu pulchriora & morti destinata reliquerunt, & ignorantes se toto corpore nudos esse, ab omnibus mandatis cessarunt, & unū hoc non purè seruant. Et ô ingentem hominum uanitatem. Omnis occasio quantumuis modica, singulas hæreses à ueritate distraxit, & ad multa mala deduxit. Quemadmodum enim si quis transitum reperiat in sepi circa publicam uiam, & per hunc sibi eundum esse putet, & relicta publica uia per hunc eat, putans se propinquissimum habere, unde reflexu facto rursus uiam apprehendat: ignoret autem quòd murus consistit altissimus, & longo interuallo extructus: percurrat autem & non reperiat per quam uiam exitum faciat, & per unum signū siue miliare progressus, adhuc amplius uiam non reperiat, & sic ad plures se conuertat: quum autem sic laboret, & facultatem non habeat per quam uiam ad rectum iter perueniat, fortassis neque inuenire poterit, nisi reflexerit per eam, per quam etiā ingressus est. Sic omnis hæresis uelut compendium quoddam inuenire potens, à longa uia discessit. Inuētus est autem ipsi murus infractus, ipsa ignorantiæ implicatio. Et non utique inuenerit talis, quomodo ad uerā uiam perueniat, nisi reflexerit ad primariam uiam, hoc est regiam. Sicut etiā lex ipsa palàm clamat, sancto Mose ad regem Edom dicente: Hæc dicit frater tuus Israel, Circa confinia tua transibo ad terram, quam iurauit Dominus patribus nostris daturum esse, terram fluentem melle ac lacte, terrā Amorrhæorum, ac Pherezæorum, & Iebusæorum, & Euæorum, & Chananæorum, & Chettæorum, terram fluentem lacte & melle: non declinabimus ad dexteram aut sinistram.

B Aquam in argento bibemus, & edulia argenti edemus. Non declinabimus hinc aut illinc, uia regia ibimus. Est enim uia regia, sancta Dei ecclesia, & iter ueritatis. Vnaquæque uerò harum, regia relicta, & ad dexteram aut sinistram inclinatione facta, ubi deinceps nimium se in errorem dederit, distrahetur, & non amplius mensuram habet apud unamquamque sectam, erroris impudentia. Age itaque serui Dei, uos filij sanctæ Dei Ecclesiæ, qui certam regulam nouistis, & uia ueritatis inceditis, ne retrahamini uocibus, & uniuscuiusque confictæ professionis uerbis. Erroneæ enim sunt horum uiæ, & accliuis callis adulteratæ ipsorum intelligentiæ. Magna iactant, & parua ignorant, libertatem promittunt, cum ipsi sint serui peccati. De magnis gloriantur, & paruorum omnino participes facti sunt. Cæterùm de his Catharis, hoc est puris appellatis, impuris uerò, si ueritatem dicere oportet, hactenus dixisse sufficiens esse puto. Hac uerò hæresi relicta, uelut basilisci persona & aspectu, qui nominis prætextu eminentissimā quandam appellationem habet, ipsaque per ligni uirtutem percussa, ad alias rursus procedemus, ipsam Dei supplicationem inducentes, ad hoc ut nobis comes sit, nobiscum maneat, adsit, cooperetur, conseruet nos & erudiat, ac dignos faciat, ut ueritatē dicamus, quo neque ipsi mendacium dicētes, in eadem incidamus, in qualia collapsæ sunt hæreses, quæ uera mundum non docuerunt. Adhuc porrò & qui in Africa & Bizicania à Donato quodam, Donatiani appellantur, similia his sentientes, rebellatores sunt: & ipsi nimirum propterea quòd societatem nō habent cum his qui in persecutione lapsi sunt, per eadem subuertentur: quemadmodum & alterum iugum cū ipsis trahentes, Nauatiani siue Cathari appellati. Quapropter non fuit opus de his quid amplius agere, sed ipsos simul cum similibus ipsis coniunximus. Verùm amplius hi & deterius exciderunt. In fide enim secundum Arrium sentiunt. Subuertentur autem similiter de fide, in qua malè sentiunt, uelut etiam Arrius subuersus est, per doctrinā ueritatis, qui

C eadem cum ipsis sentit, & hi cum illo. Hac itaque hæresi præterita, rursus ad consequentes ibimus, uelut qui horrenda reptilia in Domino conculcauimus.

Simile.

Simile.

Via regia quæ sit.

Donatiani.

Nauatiani.

Contra Angelicos, hæresim LX.

Angelicorum hæresim audiuimus, & nomen solum ad aures nostras peruenit. Non autem ualde certò scimus, quæ sit huiusmodi hæresis, eo quòd fortassis aliquādo ad tempus durauit, & postea desiuit, ac penitus deleta sit. At uerò ob quam causam nomen accepit, non scimus. Siue enim ex eo quòd aliqui mundum ab angelis factum esse dicunt, & ipsa hoc asserens hoc nomine appellata est, non possum dicere: siue quòd seipsos in ordine angelorum esse iactant, & uitam eminentissimam degant: neque hoc affirmo: siue etiam à loco hoc nomen acceperunt. Nam locus quidam est Angelina, ultra Mesopotamiam regionē situs. Iam uerò si tu à me promissorum recordaberis, neutiquam in suspicione ut nos condemnes fueris. Promisimus enim quarundam quidem radices ac occasiones, & prętextus, aut quid ex his quæ ab ipsis fiunt, nos indicaturos esse. Aliquarū uerò nomina solum prolaturos esse. Prout autem diuina uirtus dedit, ac opem tulit, usque ad hanc sectam omnes recensuimus, & nullam reliquimus indeclaratam, una hac excepta. Omnino autem eo quòd ad modicum tempus fastu elata est, & postea desijt ipsius comprehensio atque opinio, ideo nō ualde manifestè cognouimus. Quando uerò appellationis huius solum mentionē fecimus, nomine ipso uelut abortiuo usi, præteribimus locum, & ad alias considerandas mētem applicabimus, precantes uniuersorum Dominum, ut declaret nobis, & quæ exactè apud ipsas fiunt, exiguæ menti nostræ ostendat, quo omnia sinceriter significemus, & nosipsos atque proximos corrigamus, ut fugiamus mala, in bonis uero ac uerissimis constantiam nobisipsis per Deum comparemus.

Angelici.

Angelina locus.

Contra

Contra Apostolicos, hæresim LXI. A

Apotactici.

POst hos alij seipsos Apostolicos uocauerunt. Volunt autem & Apotacticos se appellari, à renunciatione. Obseruatur apud ipsos, ut nihil possideant. Sunt autem ipsi quoq; auulsio dogmatum Tatiani, Encratitarumq; ac Catharorum, qui natura legem nō suscipiunt. Euariant autem apud ipsos etiam mysteria, & gloriantur de inopia. Findunt hi frustra ac lædunt sanctam Dei Ecclesiam per ultroneam superstitionē, elapsi à benignitate Dei. Neq; enim lapsi alicuius amplius susceptio apud ipsos fuit. Similia uerò superius relatis sentiunt, de nuptijs atq; alijs rebus. Et Cathari quidē receptis solum scripturis utuntur. Hi uerò actibus Andreæ ac Thomæ appellatis ut plurimum nituntur, omnino alieni à canone Ecclesiæ existentes.

Actus Andreæ & Thomæ.

Si enim abominabiles sunt nuptiæ, ergo in totum immundi sunt, cum per nuptias geniti sint. Et si solum est sancta Dei Ecclesia eorum qui nuptijs renunciauerunt, non amplius nuptiæ ex Deo sunt, neq; totum procreandorum liberorum negotium. Ergo etiam ipsi alieni à Deo sunt, qui ex talibus nati sunt. Vbi igitur est quod dictum est, Quæ Deus cōiunxit, homo ne separet? Equidem ex necessitate separare, ab homine est. Verùm cum uoluntate continere, non hominis, sed Dei opus esse ostēdit. Et habet quidem naturalis necessitas sæpe reprehensionem, quia non cum bona ratiocinatione necessarium perficitur, sed extra canonem egreditur. Nō enim necessarium est cultus diuinus, sed ex uoluntate iusticia. Quæ uerò natura necessaria sunt ad pietatem, manifesta sunt, quæ natura mensurata sunt, uelut nō scortari, non adulterium committere, non lasciuire, non simul secundas nuptias contrahere, non rapere, non iniuriam facere, non inebriari, non helluari, non ueneficum esse, non simulachra colere, non occidere, non maledicere, non conuiciari, non iurare, indignari & citò placari, irasci & non peccare, nō occidere solem super iram. At uerò nuptijs legitimis coniunctum esse, natura ex Deo se habere, ac sibi permissum esse ostendet. Et alia quæ eiusmodi sunt, utrinq; habent considerationis modum. B At sicut de his antea diximus, in modico loco hi sunt, circa Phrygiam & Ciliciā ac Pamphyliam. Quid igitur? Ergo exscinditur Ecclesia à finibus terræ usq; ad terræ fines? & nō amplius in omnem terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terrarum uerba eorum? Neq; amplius est id quod à Saluatore dictum est, Eritis mihi testes usq; in extrema terræ? * Siquidem enim non sunt reuerendæ nuptiæ, & uitam non conseruant: gignantur sine nuptijs. Si uerò ex nuptijs gignuntur, ergo impuri sunt propter nuptias. Si uerò ipsi soli non sunt impuri, & quidem cum sint ex nuptijs: non impuræ sunt nuptiæ, quia sine ipsis nemo unquam gignetur in mundo. Et ingens quidam est hominum error, qui per uarietatem & multas occasiones operatus est malum in humana natura, & unumquemq; per occasionem à ueritate seduxit. Habet equidem Ecclesia renunciationem, sed non abominatur nuptias. Et habet inopiam, sed nō attollitur his quæ iustè possidet, & quæ ex proprijs parentibus habet, quæ sibijpsi & egentibus sufficiat. Et abstinent quidē multi à cibis, sed non inflantur contra non abstinentes. Qui enim edit, non edentem ne uilipendat. & qui non edit, edentē ne iudicet. Christo enim edit ac bibit. Et uides unam concordiam, & unam spem, & unam fidem in Ecclesia, unicuiq; gratificantem iuxta propriam facultatem, & iuxta proprium laboris certamen. Similis est autem sancta Dei Ecclesia naui. Nauis autem non ex uno ligno constat, sed ex diuersis. Et carinam quidē ex uno ligno habet, sed non uno modo. Ancoras autem ex alia materia. Mali item & tabulata, & puppis partes, parietumq; ac transtrorum, uelorū item ac temonum, gubernaculorumq; ac aliorū omnium ex diuersis lignis compactionem habēt. Vnaquæq; uerò hæresis uelut ex uno ligno constat, & Ecclesiæ formam non ostendit. Sancta autem Dei Ecclesia nuptias quidem habet reuerendas, & colit has: nam uenerabiles sunt nuptiæ, & lectus impollutus. Habet cōtinentiam in admiratione, & laudat talem: quoniam certat certamen, & cōtemnit uitam uelut adhuc potentior. C Habet uirginitatem, & magnificat talē uelut uirtuosam, & penna leuissima ornatam. Habet qui renunciauerunt mundo, & non inflatur contra eos qui adhuc in mundo sunt: sed gaudentes talibus uelut etiam Apostoli, qui & ipsi nihil possidebant. Et ipse Saluator omniū Dominus cū in carne esset, nihil ex terra possedit, sed non reiecit mulieres ipsi & discipulis eius ministrantes. Dicit enim: Quæ secutæ fuerant ipsum à Galilæa, ministrantes ipsi & discipulis eius de proprijs bonis. Alioqui quomodo implebitur id quod dictum est, Venite ex dextris meis uos benedicti, quibus pater meus cœlestis disposuit regnū ante iacta mundi fundamenta. Esuriui enim, & dedistis mihi quod ederē: sitiui, & potastis me: nudus eram, & amicijstis me. Vnde uerò hi hæc facere potuissent, si non à iustis laboribus effecissent, & à proprijs bonis in iusticia. Et siquidem ipsi renunciatione facta, & Apostolicam uitam uiuentes, quum alijs permixti fuissent, non aliena esset forma, neq; ab ordinatione Dei abalienata. Et si uxoribus renunciassent ob continentiam, laudabilis esset prædicta, siquidem nuptias non abominati essent, sed his qui adhuc sunt in matrimonio socijs usi essent, noscētes uniuscuiusq; rei modum & ordinem. Dei enim nauis omnem inscensorem admittit, præter latronem. Nam cum noscat latronem & piratam, ipsum non admittit, neq; fugitiuum, & qui à proprijs dominis discedit. Sic & sancta Dei Ecclesia non admittit scortationem, non suscipit adulterum, non abnegationem Dei, neq; reprobantes dominium ordinationis Dei, & Apostolorum eius. Suscipit autem alium in magna negociatione, alium in experientia nauigantem, alium gubernatorē & scientem, alium in prora, alium in puppi habentem speculationis experientiam, alium qui partem aliquam nauis aut impositarum mercium habet, alium ut transeat solum, & non submergatur

Necessarij ac uoluntarij ratio.

Ecclesia naui similis.

A tur in mari. Et non omnino ei qui tanta possidet, salutem non exhibet: sed nouit omnes salua-
re, unumquemque uerò iuxta propriã negociationẽ & salutem. Et unde hi qui ex domo Cęsaris
sunt, salutantur apud Apostolum? Vnde uerò est Apostolo id quod dictũ est, Si putarit quis
indecorum uirgini suæ si prætereat nubendi tempus, & sic debet facere, nubat, nõ peccat. Cæ-
terùm extra lauacrum non potest implere ut ne peccet. Si enim omnes peccauerunt, & egent
gloria Dei, iustificantur nimirum gratis per gratiam, per lauacrum uidelicet regenerationis.
Lauacrum enim ornauit animam & corpus, abluto omni peccato per pœnitentiam. Itaque & in
eam quæ uirgo est, beneficium baptismatis expassum est: & in eam quæ non est uirgo, conclu-
di festinat, eò quòd graue non est. At ne putent rursus quidam diluti fientes, si dicamus de uir-
gine quòd præceperit Apostolus ut nubat, nunquid Apostolus eam quæ semel uirginitatem
Deo seruare decreuit, à proprio cursu detrahere uolens, hæc præcepit? Non enim de his sermo

Virgines quæ nubere iussæ sunt à Paulo.

est, sed de uirginibus quæ nubendi tempus excesserunt, quæ non ob uirginitatẽ in uigore per-
manserunt, sed quòd uiros non habuerũt qui eas ad nuptias petiuissent. Cum enim ex Iudæis
processissent Apostoli, & secundum legem conuersati essent, initium prædicationis fecerunt,
statutis in lege adhuc detenti: non secundum carnis iustificationem, sed secundum consonam
legis rationem & exactam certitudinem. Mirabiliter enim prædicabat lex, ut ne darent filias
Israel alienigenis, ut ne seducerent ipsas ad simulacra. Vnicuique igitur credenti tunc impera-
batur, ut non amplius filiam suam Iudæis elocaret, sed Christianis idem sentientibus, ac eius-
dem mentis. Cum autem noua esset hæc prædicatio, nondũ multitudo Christianorũ & Chri-
stianæ doctrinæ in locis erat. Qui igitur tunc habebant filias uirgines, cum non daretur copia
ipsas Christianis elocandi, seruabant uirgines suas ad multum tempus. Illæ uerò nubiles an-
nos transgressæ, incidebant in scortationem, propter naturalem necessitatem. Apostolus itaque
B uidens damnum propter exactam rationem accidens, permisit, dicẽs: Si uerò quis uult suam
uirginem, & non dixit, propriam uirginitatem. Non enim de proprio corpore dixit, sed de pa-
tre uirginem asseruante. Si uerò suam uirginem, proprium corpus dicit, nihil impediet. Dicit
igitur: Qui constitit firmiter in propria mente, & hoc debet facere, nubat (inquit) non peccat:
nubat etiamsi non fuerit copia, non peccat. Et propterea dixit, Alligatus es uxori? ne quæras
diuortium. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorẽ. Qui dicit, Volo omnes esse sicut meipsum:
dixit, Si non cõtinent, nubant. Rursus autem inhortans ad nuptias, dixit: Dico autem incon-
iugatis & uiduis, bonum est eis si manserint ut & ego. Quomodo igitur rursus dixit: Alligatus
es uxori, ne quæras solutionem? Aut quomodo non proprio Domino contradicere reperie-
tur, qui dicit: Qui non reliquerit patrem & matrem, & fratres, & uxorem & filios & filias, nõ est
meus discipulus. Quomodo uerò qui dicit, quòd oportet relinquere uxorem probam, & pa-
trem: idem ipse dicit, Qui honorat patrem & matrem? Hoc enim est primum mandatũ, quod
promissionem adiunctam habet. Et, Quod Deus coniunxit, homo ne separet? Imò omnia di-

Allegoria quatenus ualeat.

uina uerba non allegoria opus habent, sed prout se habent, accipienda sunt. Speculatione au-
tem indigent, & sensu, ad cognoscendam uniuscuiusque propositi argumẽti uim ac facultatem.

Traditionum usus.

Oportet autem & traditione uti. Non enim omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapro-
pter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum di-
cit sanctus Apostolus: Sicut tradidi uobis. & alibi: Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. &, Si cõ-
tinetis, nisi frustra credidistis. Tradiderunt itaque sancti Dei apostoli, peccatum esse post decre-
tam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus: Si nupserit uirgo, non peccauit.
Quomodo igitur hoc cum illo concordat? Imò etiam illam uirginem dicit, quæ non est dica-
ta Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in Christum credebant, ne-
C cessariò sic fiebat. Et quòd hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus, dicens: Iuniores ui-
duas reijce: postquam enim lasciuierunt contra Christum, nubere uolunt: habentes iudicium
quòd primam fidem reiecerunt. Si itaque & ea quæ post mundi experientiam uidua fuit, atque
Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnationẽ habebit, quòd primam fidem reie-
cit: Quanto magis quæ citra mundi experientiam Deo dicata uirgo fuit, & nupsit, cõtra Chri-
stum lasciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum
propositum relaxauit? Nubant itaque, liberos gignant, domum gubernent. Compendiarius
& medius sermo contra eos qui mala cogitant de tota ecclesiastica prædicationis tractatione.
Qui quidem sermo reijcit eos qui se Apostolicos ac Encratitas uocãt. Reijcit autem & eos qui
diluti in Ecclesia fiunt, & persuadent mulierem à perfecto relaxatam cursu reijcere talem cur-
sus perfectionem. Et habet peccatum & iudicium qui Dei uirginitatem reiecit, & certamẽ con-
fudit. Nam athleta qui certamen corrupit, flagris cæsus ex certamine eijcitur: & qui uirginita-
tem corrupit, ex tali cursu reijcitur, & corona ac brauio priuatur. Sed melius est iudiciũ, quam
condemnatio. Qui enim ut ne confundantur apud homines, occultè scortantur, & sub solitu-
dinis aut continentiæ specie libidinem exercent, non apud homines habent confessionem,
sed apud Deum, qui nouit occulta, & redarguit omnem carnem in suo aduentu, prout quisque
peccauit. Melius est itaque unum peccatum habere, & non plura. Melius est lapsum à cursu,
palàm sibi uxorem sumere secundum legem, & à uirginitate multo tempore pœnitentiam
agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, uelut qui mala operatus est, uelut lapsum & fra-
ctum & obligatione opus habentem: & non quotidie occultis iaculis sauciari, ab improbi-
tate quæ à diabolo ipsi infertur. Sic nouit Ecclesia prædicare, Hæc sunt sanationis medica-
menta,

menta, Hæ species unguentariæ confessionis, Hæc præparatio sancti olei in lege, Hæc aromata A spirans bona fides, adstringens quidem certatorem ad certamen, prędicans autem ipsi ut cursum extendat, quo coronari possit. Hæc est Dei tractatio, omnes congregans ad regiam ordinationem, & purpuram è mari, & lanam ab ouicula, & linum ex terra, & byssum ac sericum, & pelles rubia infectas, & lapidē preciosum Smaragdum, & Margaritam & Achaten, coloribus quidem distantes lapides, precio uerò æquales. Sed & aurum & argentum, & ligna non marcescentia, & æs & ferrum, sed & pilos caprinos non reijciens. Et hoc quidem tunc erat tabernaculum, nunc autem tabernaculi domus firmata in Deo, fundamētum uerò in uirtute. Et quiescat omnis hæresis quæ cōtra ueritatem excitatur, imò potius seipsam à ueritate fingat. Et hæc hactenus. Cæterùm quando superbam hanc uiperam, instar Acontiæ appellati serpentis, aut Typhlopis, aut Myagri, per lignum crucis percussimus, his ipsis reptilibus nō modò tantum uirus habentibus, uerumetiam incursione & elatione atq; iaculatione, ad huiusmodi probè assimilatis, relictis atq; contemptis, deinceps ô charissimi ad consequentes pergamus.

Acontias, Typhlops, Myagrus, serpentes.

Contra Sabellianos, hæresim LXII.

Sabellius.

SAbellius quidam surrexit in temporibus nō adeò priscis. Recens enim est hic, à quo sunt Sabelliani appellati. Et hic similiter ut Noetiani, paucis quibusdā exceptis docuit. Multi autem in Mesopotamia & in Romæ partibus eiusdem dogmatis sunt, dementia quadam inducti. Docet enim hic & qui ab ipso Sabelliani appellantur, eundem esse Patrem, & eundem Filium, & eundem Spiritum sanctum: ut sint in una substantia tres nomenclaturæ. Aut uelut in homine, Corpus est & anima & spiritus. Et esse quidem corpus, ut ita dicam, Patrem, animā uerò Filium, spiritum autem uelut hominis, ita & sanctum spiritum in deitate. Aut uelut est in Sole, qui est quidem unus in substantia, tres autem habet actiones, illuminatiuam inquam & B calfactiuam, & ipsam circumferentiæ formam. Et esse quidem calfactiuam, siue calidam & feruentem, ipsum Spiritum. Illuminatiuam uerò, Filium. Patrem autē ipsum esse speciem totius substantiæ. Missum autem esse Filium aliquando in tempore uelut radium, & operatum esse omnia in mundo, quæ ad dispensationem Euangelicam & hominū salutem pertinent. Assumptum uerò rursus in cœlum, uelut radium à sole emissum, & rursus ad solem reuersum. Spiritū autem sanctum mitti in mundum, & consequenter & singulatim in unumquemq; qui dignus sit. Reuiuificare uero hūc, & excitare, fouereq; ac calfacere, ut ita dicam, per uim Spiritus, & per concordiam. Atq; hæc sunt quæ docēt. Vtuntur autem omnibus scripturis ueteris ac noui Testamenti. Verùm sententijs quibusdam ac dictionibus, quas ipsi eligūt iuxta suam propriam & adulteratam uæsaniam ac dementiam. Primùm quidem dicto, quod dixit Deus ad Mosen:
» Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est, non facies tibijpsi deos alios, non erunt
» tibi dei recentes, quia ego Deus primus, & qui postea, & præter me non est Deus alius. & quæcunq; alia iuxta propriam suam sententiam detorquent. Ad hæc autem confirmanda profe-
» runt rursus ex Euangelio: Ego in patre, & pater in me. Et duo unum sumus. Cæterùm omnem suum errorem, & erroris sui facultatem, ex Apocryphis quibusdam habent, maximè ab Aegyptio appellato Euangelio: cui quidam hoc nomen imposuerunt. In ipso enim multa eiusmodi, uelut in abscondito, mysticè ex persona Saluatoris referuntur, uelut ipse indicet discipulis, eundem esse Patrem, eundem esse Filium, eundem esse Spiritum sanctum. Deinde cum inciderint in aliquos simplices, qui diuinarum scripturarum certitudinem non tenent, hāc quæstionem ipsis proponūt. Quidnam dixerimus ô boni? unū Deum habemus, aut tres deos? Quū uerò audierit pius homo, & qui non perfectam certitudinem nouit, statim mente turbatus, illorum errori consentit, ac Deum negare reperitur, & esse Filium ac Spiritū sanctum. Omnibus C uerò his inspirauit hominum aduersarius ab æterno, ut alium sic, alium sic, plures uerò simul homines decipiat, ac seducat à uia ueritatis. Et quòd quidē uerè unus est Deus, & nō est alius, palàm in sancta Dei ecclesia confessum est & consensum. Quia non multitudinem deorum introducimus, sed monarchiam prædicamus: monarchiam autem prædicantes nō fallimur, sed confitemur Trinitatem, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam deitatem Patris & Filij & Spiritus sancti. Non enim Filius seipsum genuit, neque Pater transmutatus est ab eo quòd Pater est. Neq; Spiritus sanctus Christum seipsum unquā nominauit: sed spiritū Christi, & qui per Christū datur, & à Patre procedit, & à Filio accipit. In substantia est Pater, in substantia Filius, in substantia Spiritus sanctus. At non coniunctio est Trinitas, uelut Sabellius putauit: neq; alterata à propria perpetuitate ac gloria, uelut Arrius inania loquēs docuit. Sed semper Trinitas est Trinitas, & nunquam Trinitas appositionem accipit, una existens deitas, una dominatio, una glorificatio: sed Trinitas numeratur, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Nō uelut unum quiddam tribus nominibus appellatū, sed uerè perfecta nomina, perfectæ substantiæ nihil immutatum. Pater autem semper pater: & non erat tempus quando non erat Pater, pater. Perfectus existens semper pater in substantia, & Filius semper perfectus existens, semper in substantia, ex Patre in ueritate genitus, sine principio, sine tempore & inenarrabiliter: non confrater existens Patri, non auspicatus ipsum esse, neq; qui intermiserit unquam, uerùm semper Filius genuinus cum Patre existens, ex Patre sine tempore genitus, æqualis existens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus uerus ex Deo uero, genitus, non creatus: sed non ipse Pater: neq; Pater ipse Filius: sed semper Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Semper enim Spiritus

Similia de Trinitate.

Euangelium Aegyptium.

S. Trinitatis mysterij explicatio.

A tus cum Patre & Filio, non confrater Patri, non genitus, non creatus, non frater Filij, nō so bo les Patris: uerùm ex Patre procedens, & de Filio accipiens. non alienus à Patre & Filio, sed ex eadem essentia, ex eadem deitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio, semper in substantia Spiritus sanctus, Spiritus diuinus, Spiritus gloriæ, Spiritus Christi, Spiritus Patris. Nam Spiritus Patris qui loquitur in uobis, & Spiritus meus constitit in medio uestrûm: tertius nomenclatura, æqualis deitate, non alteratus præter Patrem & Filium, uinculum Trinitatis, signaculum confessionis. Filius enim dicit, Ego & Pater unum sumus: & nō dixit, Vnus sum: sed Ego, & Pater, significant in substantia Patrem, & in substātia filium. & Duo dixit, & non dixit Vnus. & rursus, Vnum sumus: & non dixit, Vnus sum. Similiter autem, Euntes baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: ita ut in medio positi sint articuli syllabæ τȣ̃, τȣ̃, & τȣ̃, ad nomen patris & filij, & Spiritus sancti, pro Græcæ linguæ ratione. Et redarguit Matthæus Sabellium coniunctionem introducentem: ubi & significat uerè patrem, & uerè filium, & uerè Spiritum sanctum. Quando uerò eiusdem ordinis est Trinitas, & in uno nomine Trinitas appellatur, redarguit Arrium subdescensum quendam excogitantem in Trinitate, aut alterationem, aut euariationem. Etiamsi enim pater maior à filio docetur ac prædicatur, decentissimè tamē filio gloriam uendicat. Quem enim decuerit glorificare proprium patrē, quàm genuinum filium? Quando uerò rursus æqualitatem dicere uult, ut ne excidāt quidam, minus uelut de filio cogitantes, sic dicit: Qui non honorat filium sicut honorat patrem, nō habet uitam in seipso. Et, Omnia quæ patris mei sunt, mea sunt. Quid est autem, quæ patris mei sunt, quàm Deus est pater, Deus sum. uita est pater, uita sum. Omnia quę patris mei sunt, mea sunt. Vide Sabelli, & cōsidera, aperi oculos cordis tui, & ne sis cæcus. Cōueniat mens tua & deceptorum à te, sanctum Ioannem in Iordane. Aperi aures tuas, & audi uocem Prophetæ dicentis, Ego uox clamantis

B in deserto. Audi præcursorem Domini, qui angelus nominari dignus factus est, qui ab utero matris Spiritum sanctum accepit, & in ingressu Mariæ exiliuit, qui adhuc in utero cognouit introitum proprij domini, & exiliuit. Cui data est indicatio prædicationis, & præparatio uiæ Domini. Crede ipsi, & non excides à scopo ueritatis. Ecce enim ipse testatur dicens, primùm quidem ubi Dominum suum cognouisset: Ego te opus habeo, & tu uenis ad me. Et cū Saluator dixisset, Omitte nūc, quo omnis iusticia compleatur: & ipse baptizatus esset ab ipso, uelut diuinum Euangelium recenset, testimonium præbuit Ioannes dicens: Aperti sunt cœli, & uidi Spiritum sanctum in specie columbæ descendētem, & uenientem super ipsum. & uox ex cœlo facta est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitū est. Supernè erat pater, ô tu contentiose, ex supernis uenit uox. Si itaq; ex supernis uox, percunctare adulteratam mentem tuam, cui pater dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitū est. Et quis erat hic? Cur uerò in columbæ specie spiritus descendit, & quidem cum corpus nō gestet Spiritus sanctus? Solus enim unigenitus hoc induit, & perfectè incarnatus est ex Maria semper uirgine per Spiritum sanctum, non ex semine uiri, sed ita ut ipsum Verbum principalis ille artifex, sibijpsi corpus efformarit, & animam humanam, & mētem, & quicquid homo est, omnia perfectè susceperit & coniuerit suæ deitati. Non uelut qui in homine habitarit: absit. Ipsum autē sanctum Verbum, Deus uerbum incarnatum est. Spiritus uerò qua ratione in specie columbæ apparet? Nimirum quo persuaderet te tibijpsi sapientiam arrogantem ac nihil scientem, ut ne maledicceres, ut ne putares spiritum coniunctionem esse patri ac filio. Ob id etiamsi ipse Spiritus sanctus corpus non gestarit, in specie columbæ figuratur, quo ostendat ac redarguat errorem tuum. quoniam in substantia est spiritus per se, & in substantia pater, & in substantia unigenitus: sed non diuisa deitate, neq; imminuta gloria ac maiestate. Et uides quomodo Trini-

Spiritus sanctus cur in columbæ specie apparuit.

C tas numeratur, patre ex supernis clamāte, filio in Iordane baptismū suscipiente, Spiritu sancto in specie columbæ accedente? Dic mihi quis est qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, quem elegi, & quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus annunciabit, nō contendet, neq; uociferabitur, neq; audietur in plateis uox ipsius: arundinem contritam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciet in uictoriam iudicium, &c. Nunquid hæc possunt habere indicationē Trinitatis, ô contentiose? Nunquid de ipso tanta pater in Propheta recensuit? Quis autem est de quo scriptum est, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis? Et non dixit, ingredere ad me. Et rursus sicut Euangelium dicit: Et ascendit in cœlū, & sedet in dextera patris, & ueniet ad iudicandū uiuos & mortuos. Et quomodo rursus nō persuaserunt te duo uiri in uestibus albis conspecti, qui ad discipulos dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Iesus qui à uobis in cœlum assumptus est, sic ueniet uelut ipsum uidistis assumi. Quem uerò uidit beatus Stephanus quando dixit, Ecce ego uideo cœlum apertum, & filium hominis stantem à dextris Dei? Tu uerò ô per omnia idiota, nō intelligis uocem sanctarum scripturarum, & teipsum atq; eos qui tibi obediuerunt, magis læsisti, elapsus à sancta ueritatis Dei fide. Dicit enim reuera: Ego sum primus, & ego sum postea, & præter me non est alius. Reuera enim non sunt multi dei, sed unus Deus primus, & qui postea, & Pater & Filius & Spiritus sanctus, non ut coniunctio sit Trinitas, neq; diuisa in sua identitate: sed Pater uerè qui genuit Filium, & Filius uerè genitus ex patre in substantia sine principio, & sine tempore. & Spiritus sanctus uere ex patre & filio eiusdē deitatis, ex patre procedēs, & de filio accipiens, semper unus Deus primus, & qui postea. Cæterùm alterius rursus dispēsationis gratia, & à persona ipsius Christi

cantatur sic. Quandoquidem sæpe Dominus noster Iesus Christus apparuit prophetis, & annunciauit suum futurum esse aduentum: quidam uerò ipsum non susceperunt, expectantes alterum pro ipso, ad superstitiosos quidem simulacrorum cultores, & qui multitudinem deorum mundo inuexerũt: ut ne admiratione stupefacti filij Israel, & ad simulacra cõuersi Amorrhæorum & Chettæorum, & Chananæorum, & Pherezæorum & Euæorum, & Gergeseorum ac Iebusæorum & Arucæorum, & Assamæorum, ea adorarent, quemadmodum etiam ipsis prædixit: Adorauerũt enim Beelphegor, & Chamos, & Astarten, & Mazuroth, & Neastho, & Beelzeboth, & reliqua gentium simulacra. Ob id dixit ipse Dominus: Ego sum qui sum, ego sum primus, & qui postea. quo ipsos auerteret à fabuloso gentiũ errore, quæ multos deos adorant. Et quandoquidem reiecturi erant aduentum filij Domini nostri Iesu Christi, dixit ad Iudæos: Ego sum primus, & qui postea. Qui primus in carne aduenit, & qui postea uenturus est ad iudicandum uiuos ac mortuos, qui in cruce passus est, & sepultus est, & resurrexit, in gloria quidem in ipso corpore assumptus, uerùm ad gloriam deitatis ipsius unito, & illustrato, & non amplius sub tactum cadente, nunc non amplius mortis participe. Resurrexit enim, uelut dicit Scriptura, Christus: Mors ipsi non amplius dominatur, inquit Apostolus. Et uide quomodo certitudo dominatur, & deducit hominẽ, ut ne excidat ab alterutra ueritatis parte: & ubi uoluerit mens multos deos exquirere, audiat, Dominus Deus tuus unus est. Vbi uerò Christum alium, præter eum qui uenit, filij Israel expectarint, audiant: Ego primus, & qui postea. &, Ego sum Alpha & Omega. Alpha, quod deorsum uidet: Omega, quod sursum spectat. ut impleatur quod dictum est: Qui descendit, ipse est qui ascẽdit super omnem principatum & potestatem ac dominationem, & omne nomẽ quod nominatur. Et ut ne quis eo quòd dixit, Ego sum primus, & qui postea. &, Ego sum Alpha & Omega. &, Dominus Deus tuus unus est. &, Ego sum qui sum: ut ne quis, inquam, neget filium & Spiritum sanctum, ob id inquit, Pater meus maior me est. &, Vt te cognoscant, te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nõ quòd nõ est filius uerus Deus, sed ut ad unam unitatem reduceret Trinitatis nominationem, & excluderet mentem hominum à multitudine deorum ad unam deitatem. Si uerò putauerit erroneus quis mẽte, unum solum dici uerum Deum, hoc est patrem: filium uerò esse quidem, non autem uerum: rursus aliter hũc redarguit, dicens: Ego sum lux uera, quæ illuminat omnẽ hominem uenientem in mundum. De patre uerò, quòd lux Deus, & non dixit, Lux uera: ut ex eo quod dicit, Deum uerum, & lucem ueram, æqualem deitatem patris ad filium, & filij ad patrem intelligamus: & ex eo quòd dicit patrem lucẽ esse, & filium Deum esse, ita ut uox, uerum, non sit hic adiecta. Non enim opus erat dicere, nulla ambiguitate existente. Nam à uoce Deus & Lux, una perfectio eiusdem sinceritatis patris ad filium, & filij ad patrem, clarè pronunciata est. Et dissoluta est uniuersa erroris tui uæsania. Est enim pater, pater: est filius, filius: est Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Quæ Trinitas est, una deitas, una glorificatio, una dominatio. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum sancto Spiritu in secula seculorum, Amen. Cum autem rursus hãc hæresim uelut Lyben, aut Molurum, aut Elopem, aut unũ aliquod horrendissimorum reptilium, non tamẽ per morsus lædere potentium, repulerimus: & per uirtutem sanctæ Trinitatis conculcauerimus, ad consequentes procedentes, Deum inuocemus nostræ paupertatis ac tenuitatis auxiliatorem, quo nobis auxilium contingat, ut pro dignitate quæ ab unaquaque hæresi dicta sunt ac facta referamus, eaq; iusta contradictione refellamus.

Lybes, Molurus & Elops serpentes.

Contra Origenianos, qui etiam Turpes appellantur, hæresim LXIII.

ORigenij uocantur quidam. Nõ omnino autem hoc genus existit. Consequenter autem à prædictis & hæc hæresis fuit. Vocãtur autem Origenij, haud equidem clarè scio, qua de causa, num ab Origene Adamantio compositore appellato, aut alio quodã, ignoro. Attamen hoc nomẽ deprehendimus. Hæresis autem apud ipsos recepta est, Epiphanis hæresi consimilis, de quo suprà in sectis secundum Gnosticos indicaui. Scripturas uerò hi legunt diuersas ueteris ac noui Testamenti. Reijciunt nuptias, & non cessat apud ipsos libido. Inquinant autem suum corpus & mentem & animam in petulantia. Aliqui enim sunt in habitu solitariè degentium monachorum. Aliquæ uerò cum ipsis sunt in habitu solitariè uiuentiũ fœminarum, corrupti autem sunt corporibus, concupiscentiam quidem suam perficientes. Verùm opere utentes, ut castius loquar, filij Iudæ Annan appellati. Sicut enim ille corpore quidẽ Thamar cõiungebatur, & concupiscentiam perficiebat, uerùm ad seminis deiectionem iuxta datam à Deo liberorum generationem non efficiebat: sed seipsum iniuria afficiebat, eo modo quo malum operabatur. Sic etiam hi usi sunt quidem consueta uenere, hanc nefandam operationem perficientes. Non enim student ipsi castitati, sed simulatæ castitati, & nomen saltem habenti. Studium autem eò uergit, ut mulier non concipiat ab eo qui ipsam corrupisse sibi uidetur: aut ut ne producant liberorum generationem in mundo, aut ut ne deprehendantur ab hominibus uolentes in honore esse propter putatam apud ipsos castitatis exercitationem. Et tamen hoc est ipsorum opus. Alij uerò hoc ipsum detestabile opus perficere student, non per fœminas, sed alijs modis, proprijs manibus se polluentes. Et similiter imitantur prædictum filium Iudæ, terram nefandis suis operationibus & abominabilibus guttis polluentes, & pedibus suis fluxiones suas conterentes in terra: ut ne rapiantur ipsorum semina ab immundis spiritibus, ad susceptionem imprægnationis. Vsi sunt autem, uelut dixi, diuersis scripturis ueteris

Origenij, Turpes.

A teris ac noui Testamenti, & quibusdam apocryphis, maximè actibus Andreæ & aliorum. Iam uerò etiam illi ipsi gloriati sunt sæpe, quòd audacter ac liberè hoc faciat. & accusant nimirum eos qui in Ecclesia dilectas appellatas, aliunde introductas ac cohabitantes fœminas habent, uelut etiam ipsi hoc faciant occultè, propter hominum reuerentiam, quo cũ improbitate quidem consepeliantur, prætextu autem hominum gratia, nomen iactent. Retulerunt etiam quidam nobis de quibusdam uita defunctis, quòd uidelicet aliqui hoc fecerint, uelut à coactis ab ipsis mulieribus audiuerant. Inter quos & episcopi nomen in mediũ produxerunt, qui in parua quadam ciuitate Palæstinæ episcopi sortem ad multos annos administrauit. Habuit autem eiusmodi mulieres inseruientes ipsi, aliunde introductas inquam. Sed & ex confessoribus talem quendam fuisse nouimus. Attamen his qui hoc dixerunt, & à mulieribus audiuisse affirmarunt, non credidimus. Necessitas enim malignitatis eorum qui id dixerunt, suggessit nobis aliquando quidem ut crederemus, aliquando uerò ut nõ crederemus, de mala fama prædicti illius senis episcopi, post obitum eius. Causa enim quæ in ipsum uenit, eiusmodi quædã fuit. Deprehensus est quidam talis in peccato mulieris, & cum redargueretur à nobis, excusationem ac defensionem talem protulit: quòd corrupta cum ipso mulier, quamuis iam anus esset, & in senecta ætate constituta, dixisset ipsi eius malefacti operationem, quòd uti quidem uenere ipsum docuisset, uerùm abominabiles suas effluxiones in terram dispergere. Et hæc quidem est horum detestanda operatio, mẽtem ipsorum decipiens, & ex diabolo occæcata. Quorum testimonia per quæ labuntur in hunc errorem, in medium afferre non puto necessarium esse, ut ne uideamur per quæ uolumus exactam rationẽ tradere, ad auersionẽ nefandæ uniuscuiusq; hæresis petulantiæ, per ea magis impellere laxorum & nõ satis firmorum mentem, qui malum sibijpsis uenari præ bonitate cupiunt. Cæterùm ad confutationem potius horrendæ B huius ac reptiliformis hæresis, pauca de multis apponam. Vnde accepistis, ô uos, nefariæ huius operationis inuentionem? Primùm equidem omnibus manifestum est, quòd dæmonum est uestra doctrina, seductæ uerò ac corruptæ mẽtis hæc excogitata malignitas. Si enim omnino malum est concipere, non propter liberorum generationem, sed propter corporum coniunctionem: quomodo igitur superati à uoluptate corpore coniungamini? Et si non malum est coniungi corpore, neq; malum est perficere quod genitum est ac conceptum. Aut enim renunciare oportet hominem ut terram ne colat, uelut Abel erat pastor ouium, Cain uerò colebat terram. Si uerò colit quis terram, uelut Noe, qui uir agricola erat, & plantauit uineam: non plantauit ut botrum non proferret, sed plantauit & bibit ex fructu eius, & inebriatus est, uelut scriptum est. Venia autem danda est seni. Cum enim Deo ualde placeret, non propter luxum sustinuit ebrietatem, sed tristicia fortassis inductus grauiore somno opprimebatur, & non ferens ex utrisq;, propter debilitatem scilicet & senectam, in debilitatem incidit: non ut subsannaretur à filio. Qui uerò derisit, ipse sibijpsi maledictionem accepit, quo castigentur hi qui patribus contumeliam inferunt, & disputationes inter uos excitatæ contra cognitionem Dei, & contra bene constitutam ordinationem. Tametsi enim non ita laudatæ sunt nuptiæ uelut uirginitas, sed super ipsas est uirginitas. Virginitas tamen uera gloriosa & uirtuosa appellata est, non inquinata: quę & nuptias uenerandas, & liberorũ procreationem non interdicit, in ignominiam eorum quæ bene ex Deo creata sunt. Imò neq; aliàs usurpat uitam societatis nuptiarum ex Deo ordinatam. Virginitas enim est uerè, uelut illa à sancto Apostolo laudata, nempè, Virgo & innupta curat quæ sunt Domini, quomodo Domino placeat, ut sancta sit corpore & anima: ut ostendat impossibile esse, ut ullius peccati culpam uita solitaria admittat. Sed & Abraam nouimus liberos genuisse, & Domini amicum fuisse. Isaac item, & Iacob, & cõsequen- C tes. Et neq; seipsos inquinarunt nefarijs operationibus detestanda attingentes, neq; se opposuerunt aduersus liberorum procreationem probè ex Deo per nuptias ordinatam. Sed neq; qui inter ipsos castitatem ac uirginitatem exercuerunt, certamen hoc corruperũt, neq; per nequitiam uirtuosum certaminis modum aliter tractarunt. Et Helias quidem ferè penitus in urbes non ingrediebatur, neq; cum mulieribus cõuersabatur, uerùm in solitudinibus degebat. Et Helisæus & Iohannes, & omnes qui per magnam hanc formam imitationis angelorũ rectè secundum Euangelicam Domini ordinationem seipsos propter regnum Dei castrarunt. Cum igitur multa habeamus quæ dicere possimus, & ex multis diuinæ scripturæ argumentis, quæ ipsorum mentem redarguunt à diabolo illusam, his paucis cõtenti sumus: quoniam omnino manifestum est, quòd nõ prudentiæ est hoc ipsum illorum opus: neq; ex Deo hæc scientia, sed ludibrium actionis dæmonum, qui hoc in ipsis operantur. Quando uerò & hãc uelut horrendam uiperam Scytalam appellatam, corpore quidẽ breuem, uerùm ueneni eiaculatione graue uirus inspirantem, & perniciem in accedentes efflantem repulimus, ac contriuimus, ad sequentes eamus, Deo auxiliario inuocato, ad totius operis nostri promissionẽ absoluendam.

Episcoporum dilectæ, amicæ, ac concubinæ.

Virginitatis ueræ ratio.

Scytale serpens.

Contra Origenem Adamantium, hæresim LXIIII.

ORigenes, qui & Adamantius appellatur, deinceps post hos sequitur. Hic filius fuit Leonidis, beati ac sancti martyris. Sed ut ipse in iuuenili sua ætate plurimas persecutiones sustinuit, cum uir esset in Græcorum doctrina eruditus, & in ecclesia educatus: in temporibus uerò Decij regis notus fiebat in Alexandria. Erat enim genere Aegyptius, & in Alexandria domicilium & educationẽ habuit. Verùm Athenis ad tempus aliquod philosopho-

Origenes Adamantius.

Decius rex Romanus.

rum ſcholas frequentauit. Multa porrò paſſus eſſe dicitur pro ſancta fidei doctrina, & Chriſti A
nomine: in ciuitate ſæpe tractus, conuicijs impetitus, tormentis ingentibus ſubiectus. Etenim
Serapij ſimulacrum Athenis. tempore quodam deraſerunt ipſum Græci, & ad aſcenſum ſimulacri, Serapij appellati, loca-
tum, iuſſerunt frondes palmarum porrigere his qui ad nefarium opus & adorationem ſimu-
lacri aſcendebãt. Talem enim habitũ ferunt ſacerdotes eius ſimulacri. Ipſe uerò acceptis fron-
dibus, magna uoce ac confidenti mente, nihil timens neq; hæſitans, clamabat dicens: Venite,
accipite nõ frondes ſimulacri, ſed frondes Chriſti. Et multa ſunt fortia facta, quæ per traditio-
nem referunt ueteres de hoc uiro. ſed non permanſerũt ipſi quæ ad præmium conſequendum
pertinent, in finem. propter eminentiſsimam enim ſanctitatem eius ac doctrinam, ad multam
inuidiam deuenit, & per hæc magis irritabat eos qui illo tempore principalem poteſtatẽ ad-
miniſtrabant. Per diabolicam uerò malignitatem excogitauerunt maliciei operatores, quo-
modo turpitudinem uiro excogitarent, & plagam talem decernerent, ita ut in abuſum corpo-
ris ipſius Aethiopem ipſi ſubornarent, aut ſacrificare iuberent. Ipſe uerò non ferens diabolicæ
operationis uerſutiam, proclamauit utriſq; rebus ipſi propoſitis, ſacrificare ſe potius uelle. nõ
Origenes dijs gentium thus ſacrificat. tamen ſpontanea mẽte hoc potius perfecit, uelut magna de hoc fama refert. Sed quandoqui-
dem omnino confeſſus eſt ſe facturum hoc eſſe, iniecto in manum eius thure ipſum ad aræ ro-
gum adduxerunt. Atq; ſic à confeſſoribus ac martyribus tunc re cognita reiectus eſt, & ab ec-
cleſia expulſus. Verùm in Alexandria hoc paſſus, & non potens ferre exprobrantium ſannas,
diſceſsit: & Palæſtinam, hoc eſt Iudææ terram inhabitare elegit. Cum itaq; perueniſſet ad Hie-
roſolyma, uelut talis enarrator & eruditus uir, compellebatur à ſacerdotibus (aiunt enim &
presbyterio ipſum dignum factum fuiſſe priuſquam ſacrificaret) compellebatur, inquam, in
Eccleſia docere. Et cum multum coegiſſent ipſum hi qui tunc in Hieroſolymis ſacerdotiũ ſan- B
ctæ Eccleſiæ adminiſtrabant, ſurrexit, & dictum hoc ſolum Pſalmi XLIX prolocutus, totam di-
» ſtinctionem præterijt. Sic autem dicit Pſalmus: Peccatori dixit Deus, Cur tu exponis iuſtifica-
» tiones meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? & complicatum librum depoſuit, &
cum fletu ac lacrymis conſedit, omnibus ſimul cum ipſo plorantibus. Et poſt tempus cũ mul-
ta ipſum hinc pellicerent & cogerent, in Ambroſium quendam incidit, illuſtrem illum in aula
regia. Quidam uerò hunc Ambroſium dixerunt, partim Marcioniſtam, partim Sabellianum.
Inſtruxit itaq; ipſum, ut ab hæreſi declinaret, eamq; deteſtaretur, ac fidem deligeret ſanctæ Dei
eccleſiæ. Cæterùm prædictus Ambroſius, quandoquidem multas hæreſes noſſet, & uir doctus
atq; eruditus circa diuinarum ſcripturarum lectionem eſſet, propter ſententiarum in ſacris li-
bris profunditatẽ, petiuit ab Origene, ut ipſos ei declararet ac interpretaretur. Hic uerò quo
officium ſuum erga illum, pro ipſius exhortatione declararet, operam dabat ut totius ſcriptu-
ræ interpres fieret, eamq; exponeret. & in Tyro Phœnices, uelut fama refert, ea gratia annis ui-
gintiocto uixit, uitam & meditationis ocio ac labore excellentem: ita ut Ambroſius quidem
ipſi, & ijs qui uelociter ſcribendi munere fungebantur, itemq; miniſtrantibus ipſi, chartam ac
Origenis labores in ſcripturis ſacris. reliquos ſumptus ſuppeditaret. Origenes uerò in uigilijs ac maximo ocio meditationis, la-
borem interpretandi ſcripturam perficeret. Vnde primum ipſe diligenter conatus eſt collige-
re ſex interpretationes: Aquilæ, Symmachi, Septuagintaduorum, & Theodotionis, quintæq;
ac ſextæ editionis, cum additione uniuſcuiuſq; dictionis Hebraicæ, & ſimul ipſorum elemen-
torum. Similiter uerò eueſtigiò ſecundo interſtitio uſus iuxta columnarum compoſitionem,
Hebraicam quidem dictione, Græcam uerò ſcriptura, aliam rurſus compoſitionem fecit, ut
ſint quidem hæc, ac uocentur Hexapla, ad Grecas interpretationes, duæ ſimul additiones He-
Hexapla. braicæ uocis, per Hebraica ac Græca elementa, ut ſit uniuerſum uetus Teſtamẽtum per Hexa-
Octapla. pla appellata, & per duas Hebraicorum uerborum columnas. Hoc ſimul uniuerſum opus uir C
ille cum labore tractauit, ſed gloriam ſuam non in finem extinctam perfecit. Cõtigit enim ipſi
magna illa experientia in magnam ruinam. Ex ipſo enim ſcopo, cum nihil diuinarum ſcri-
pturarum abſq; interpretatione ſinere uellet, in peccatum ſeipſum coniecit, & lethalia uerba
expoſuit. Ex quo ſunt qui Origenianiſtæ appellantur, non primi illi qui turpem actionem fa-
ciunt. Non enim habeo quod de illis dicam, uelut etiam iam antea dixi, an ex Origene qui &
Adamantius dicitur, nomẽ & initium habuerint, aut alium quendam ducem habuerint, Ori-
genem, appellatũ. Tradunt autẽ & hunc Origenem excogitaſſe, ut ſibijpſi in corpore neruum,
uelut quidam dicũt, excinderet, ut ne à uoluptate uexaretur, neq; in motibus corporeis com-
bureretur ac inflammaretur. Alij uerò hoc negant factum, ſed excogitaſſe ipſum pharmacum
quoddam, quod partibus illis imponeret, ut eas reſiccaret. Alij autem etiam alia in ipſum re-
ferre audent: quòd uidelicet herbam quandã inuenerit medicam memoriæ gratia. Et immen-
ſa quidem illa de ipſo relata, non ualde credimus: attamen quæ dicuntur, referre non pigebit.
At uerò hæreſis ex ipſo exorta, primum quidem in Aegyptiorum regione fuit, nũc uerò apud
eminentiſsimos, & qui ſibi ſolitariam uitam ſuſcepiſſe uidentur, & apud eos qui in ſolitudi-
nes ſecedunt, & paupertatem delegerunt, exiſtit, horrenda etiam ipſa & omnibus ueteri-
bus flagitioſior, quæ etiam ſimilia cum illis ſentit. Etſi enim turpitudinem perficere diſcipulos
ſuos non docet, tamen per turpitudinem, horrendam opinionem in ipſam deitatem impin-
Errores Origenis. git. Ex hoc enim & Arrius occaſiones accepit, & inequalitatem docentes, deinceps ſecuti Ano-
moeiq; appellati, & alij quidam. Aſſerit enim hic, auſus nimirum in principio dicere, primùm
quidem

A quidem quòd filius unigenitus patrem uidere non potest, imò quòd neq; Spiritus filium uidere potest, neq; angeli Spiritum, neq; homines angelos. Et hic primus error ipsius est. Ex essentia enim patris hunc inducit, simul uerò creatum. Vult autem dicere uelut per gratiã filium ipsum appellari. Sunt & alij ipsius errores maiores. Animam enim humanam præexistere dicit, esse autem has angelos & uirtutes supernas in peccatis constitutas, & ea gratia in supplicium, in hoc corpus conclusas. Missas autem esse à Deo in supplicium, quo hic primum iudicium sustineant. Quapropter inquit, etiam uinculum uocatum est corpus, eo quòd anima in corpore ligata est, ueterem Græcorum fabulosam opinionem imaginans. In hæc autem & fabulas proponit. Animam enim dicit ob hoc psychen Græcè appellamus, eo quòd ex supernis uiuificata est. *Anima cur psyche dicatur.* Testimonia uerò contra propriam sententiã confingit ex diuinis scripturis, quæ non sic se habent, neq; ita edita sunt. Nã quod dicit Propheta, Priusquam humiliatus sum, ego deliqui: de ipsa inquit anima sermo est quòd supernè in cœlo deliquit, priusquam in corpore humiliaretur. Et quòd dicit, inquit, Conuertere anima mea in requiem tuam: uelut eius qui se uiriliter hic gesit in bonis operationibus, cõuertere in supernam requiem, propter operationis ipsius iustam actionem. Et multa talia dicere licet. At uerò quod secundum imaginem est Adam perdidisse dicit. Et hinc inquit, scripturam etiam pelliceas tunicas indicasse, quia fecit ipsis (inquit) tunicas pelliceas, & induit ipsos, hoc corpus est ait. Et multa est, apud ipsum decantata nugacitas. Et mortuorum resurrectionẽ defectuosam facit, & alicubi uerbis affirmans hanc, alicubi perfectissimè negans, aliquando & partem ex ipsa resurgere asserens. De cætero uerò quæcunq; potest allegoricè interpretatur, & paradisum, & huius aquas, & quæ sunt supra cœlos, & eam quæ est subter terram. Atq; hæc & his similia nugari non cessat. Sed & iam in alijs quibusdam locis talia de ipso mẽtione facta recensuimus. Nihil autem molesti fuerit etiã
B nunc in hæresi ipsius, de eius effrenitate studioq; ac proposito narrare: & ex ipso eorum quos sententiæ suæ subiecit, subuersionem facere. Multa est enim huius in posterum facta absurditas, & adulteratæ intelligentiæ studium extra ueritatem progressum. Visus enim est contra omnes priores hæreses dicere, easq; subuertere. Verùm postea etiam ipse hæresim non uulgarẽ hanc in mundum euomuit. Et primum quidem quæ ab ipso dicta sunt, ad adulteratæ ac confictæ ipsius intelligentiæ confutationem apponam. Deinde etiam contra ipsum dicẽda, ex nostra mediocritate ostendam. Et sunt hæc quæ in primo Psalmo introduxit. Nam cum in tota scriptura semper labatur, in necessarijs ad uerbum excidit. Quandoquidem uerò moles ingẽs est, dicitur enim magnum opus fecisse. In singulas enim scripturas, uelut dixi, nõ recusauit dicere quæ ipsi uisa sunt. Et quæ quidem in colloquijs & præfationibus, in mores & naturas animalium & aliarum rerum dicta sunt, per medium ductus sæpe gratiosè narrauit. Quæ uerò in dogmata decreuit, & de fide ac maiori speculatione: ea omnium absurdissima comperiuntur, præ omnibus & quæ ante & post ipsum edita sunt, exceptis turpibus operationibus à nobis in singulis sectis relatis. uisum est enim ipsi ut etiã exercitatoriam pietatis uitam delegerit, uelut etiam suprà à me ostensum est. Quapropter etiam thoracem ipsius quidam concidisse tradunt, propter insignem uitam, inediamq;, ac abstinentiam ab animatis. Age sanè ipsas ipsius dictiones apponemus ex primo Psalmo, & speculationibus in ipso, & his quæ expressis uerbis decreuit ac docuit: ut ne aliqui dicant ea quæ cõtra ipsum à nobis dicuntur, per calumniã excogitata esse. Nec est quòd quis putet ipsum in primo solum Psalmo excidisse à ueritate, uelut sæpe dixi, sed etiam in singulis expositionibus. Verùm ob ingentem operis ipsius molem, ex prædicto Psalmo collectione facta, hic ex una aut duabus aut tribus dictionibus, totam ipsius circa fidẽ improbitatem reuelabimus, & ut idem uelut ipse retulit dicamus, curabimus.
C Et est statim uniuscuiusq; dictionis pauimentum tale, ut cognoscas ô studiose auditor, quòd apertissimè filium Dei creaturam docuit: & ab audacia de Filio cognoscas, quòd etiam Spiritum sanctum creatum introduxit. Ab initio igitur recẽseamus Psalmum usq; ad ipsam dictionem, uelut ipse Origenes dixit.

Origenis uerba in primum Psalmum. *Clauis Dauid.*

COnclusas & obsignatas esse diuinas scripturas, ait diuina doctrina, claue Dauid, ac fortè etiam sigillo, de quo dictum est: Effigies sigilli sanctificatio Domino. hoc est, per uirtutem Dei qui ipsas dedit, quæ uirtus per sigillum indicatur. Itaq; de eo quòd conclusæ sunt & obsignatæ, Ioannes docet in Apocalypsi, dicens: & angelo ecclesiæ in Philadelphia, scribens: Hæc dicit sanctus uerus ille, qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, & claudit & nemo aperiet. Noui opera tua. Ecce dedi ostium coram te apertum, & nemo potest claudere ipsum. Et paulo pòst: Et uidi in dextra sedentis super thronum, librum scriptum intus & à tergo, obsignatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem prædicantem uoce magna, Quis dignus ut aperiat librũ, & soluat sigilla ipsius? & nemo potuit neq; in cœlo, neq; in terra, neq; sub terra aperire librum, neq; uidere ipsum. Et flebam quòd nullus dignus inuentus esset aperire librum, aut uidere ipsum. Et unus de senioribus dicit mihi, Ne plores. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & septem sigilla ipsius. De eo uerò quòd obsignatæ sunt, solum Esaias dicit sic: Et erunt uobis uerba hæc omnia, uelut sermones libri huius obsignati, quem ubi dederunt homini noscenti literas, dicentes, Lege hæc: & dicet, Nõ possum legere, obsignatus enim est. Et dabitur liber hic in manus hominis nõ noscentis literas, & dicet, Non noui literas. Hæc enim non solum de Apocalypsi Ioannis & Esaia dici putandum est, sed

etiam de omni diuina ſcriptura : id quod in confeſſo eſt, & apud eos qui mediocriter diuinos A
ſermones intelligere poſsũt, ut qui referti ſint ænigmatis & parabolis, obſcurisq; ſermonibus,
& alijs uarijs ſpeciebus obſcuritatis, quas humana mens ægrè capere poteſt. Id quod docere
uolens etiã Saluator dicit, uelut claue apud ſcribas & phariſæos exiſtẽte, qui nõ conantur uiã
» inuenire ut aperiãt: nempe, Væ uobis legiſperitis, quia tuliſtis clauẽ cognitionis. ipſi nõ ingre-
» dimini, & ingredientes non permittitis intrare. Hæc uerò à nobis in præfatione dicta ſunt, qui
cogimur per magnũ tuum diſcẽdi ſtudiũ, & per bonitatẽ ac modeſtiã tuam, ô ſacer Ambroſi,
incitamur, ut huc deſcendamus ad maximũ certamen, & quod palàm ſuper nos & ſuper uires
noſtras eſt. Et quod quidẽ diu recuſantẽ me, eo quòd noſſem periculum, nõ ſolum dicendi de
ſanctis, ſed multo magis ſcribẽdi, & poſteris relinquendi: ad hoc me perduxeris, omnifariam
amicè & iuxta deitatis promotionẽ occinẽs, teſtis eris mihi apud Deum cũ tota uita, & de im-
peratis pronunciatisq; à me, & examinatis, quali propoſito hoc factũ eſt. Et alicubi quidẽ aſſe-
quimur, alicubi uerò aut enitimur uiolẽtius, aut uidemur aliquid dicere. Inueſtigauimus au-
tem quod ſcriptũ eſt, non cõtemnentes id quod bene à Deo dictũ eſt: Quãdo dicis, de Deo iu-
dica. quanquam etiã uera de Deo dicere, periculum non modicũ eſt. Rogamus itaq;, quando-
quidẽ nihil ſine Deo bonũ eſſe poteſt, & maximè intelligẽtia diuinitùs inſpiratarũ ſcriptura-
rum, ut patrẽ uniuerſorum Deum per Saluatorem noſtrũ ac pontificem genitũ Deum adeas,
ac petas dari nobis primùm ut rectè quæramus. Extat enim quærentibus promiſsio, quod in-
uenire debẽt, fortaſsis neq; omnino quærentes, cũ Deus cõſideret etiam eos qui nõ uia ad hoc
procedunt. Hactenus Origenes. Principium eſt mihi ut dicã contra faſtuoſum, & in apparen-
tia ſapientẽ, & imperſcrutabilium perſcrutatorem, & cœleſtiũ examinatorem, hunc qui nugis
mundum impleuit: quemadmodũ etiam præſtantior me cõtra ipſum dixit: primùm quidẽ de
genito Deo. Et quòd quidẽ æquales dictiones & æquiuoca multa in uita ſunt, penitus id ma- B
nifeſtum eſt. Et ſiquidẽ ab alio hæc dictio uſurpata eſſet, poterat dici quòd iuxta rectam intel-
ligentiam & hoc dictũ eſſet. Quando uerò in multis locis inuenimus ipſum abalienantẽ uni-
genitum Deũ à deitate & eſſentia patris, ſimulq; etiã Spiritum ſanctũ, ea gratia genitum Deũ
hic dixiſſe, manifeſtũ eſt quòd creatũ decernit. Nã quòd quidã nos decipere uolunt, ac dicere,
γενητὸς et γεννητὸς differũt. æquale eſſe γενητὸν ac γεννητὸν, nõ admittendũ eſt, ut de Deo dicatur, ſed de creaturis ſolũ. Aliud
enim eſt γενητὸν, & aliud γεννητὸν. Quando igitur γενητὸς ab ipſo dictus eſt Deus, quod factũ aut
creatum potius quàm genitum ſignificat, primùm interrogamus, Quibus modis creatus eſt
Deus, qui per hanc uocẽ apud te honoratur Deus? Quomodo uerò adhuc adorandus erit, ſi
factitius eſt? Aufer enim indignationẽ quæ eſt apud ſanctũ Apoſtolum, propter eos qui crea-
turam uelut Deũ tractant, & tribue mihi Deum qui adoratur, creatum ſecundũ piam fidẽ, quæ
non amplius creaturã adorat, ſed creatorẽ, & erit apud te rationi cõſentanea conſequentia er-
ronei tui ſermonis à patrũ pietate. At nõ poteris hoc præſtare. Si uerò etiã auſus fuiſti depræ-
dari aliquando ac uiolare, neq; in hoc conſentaneam ratiocinationẽ piorum ad tantã impro-
bitatẽ euertere, ô phanatice, potuiſti. Repugnat enim & intellectus & ratio. Omne enim quod
creatum eſt, nõ eſt adorandum, uelut dixi. Si uerò omnino adorandũ eſt, cum multa alia ſint
creata, nihil utiq; retulerit etiã nos cum uno creato uniuerſa adorare quæ cõſerua ſunt, & eidẽ
inſtituto appellationis ſubiecta. Videamus autẽ per quatuor Euangelia, per quæ omnem no-
ſtram uitã gubernauit Deus, Verbum in mundũ allatus, an alicubi dixerit Chriſtus, Deus me
creauit, aut pater meus creauit me. Videamus autẽ an & pater pronũciarit in uno Euangelio,
Creaui filiũ, & demiſi uobis. Verùm de hoc hactenus. Cæterùm de teſtimonijs ſæpe multa ex-
poſuimus, de his qui creaturam introducunt. Nihil autẽ moleſti erit etiã in præſens oſtẽdere,
quomodo ſermo facilè intelligatur, & dicere ad hunc ultrò ſibi ſapientiã arrogantẽ: Quomo- C
» do poterit, ô bone, creatus eſſe qui dicit, Ego in patre, & pater in me. &, Duo unũ ſumus? Quo-
» modo uerò poteſt alius eſſe qui æqualem honorẽ à patre habet? Nemo enim nouit filium niſi
» pater, neq; patrẽ niſi filius. &, Qui uidit me, uidit patrem. Rurſus porrò ſimiliter quæ ambigua
ſunt apud ipſum de reſurrectione, ordinẽ ſequentes dicemus ex ipſius uerbis. Ab una autem
dictione omnẽ ſententiã ipſius oſtendemus, & incredulitatẽ opinionis dogmatis ipſius reue-
labimus. Etſi enim per longũ ab ipſo ſæpe de hoc dictũ eſt, & in multis libris has nugas incul-
cauit, tamen confutationem apponam ex his quæ in primo Pſalmo expoſuit cõtra credentes
firmæ ſpei noſtræ reſurrectionẽ. Et eſt uelut dicit, Ob id non reſurgent impij in iudicio. Deinde
prout conſuetudo eius eſt, ab editionibus perſuadere, ſimiliter inquit Theodotion, Aquila,
Reſurrectio quomodo ab Origene tractetur. Symmachus. Poſteà infert contra filios ueritatis cauillando: Hinc, inquit, ſimpliciores ex cre-
dentibus occaſione accepta, putant impios reſurrectionem non aſſecuturos eſſe, & diuino iu-
dicio non dignos fore: qualem intelligant reſurrectionem, & quale imaginentur iudiciũ, non
ualde declarantes. Etiamſi enim uideantur de his pronunciare, approbatio ipſos redarguit,
cum conſequentiam ex ordine conſeruare non poſsint, quando modũ de reſurrectione ac iu-
dicio non obtinuerunt. Si igitur interrogauerimus, Cuius reſurrectio fit? reſpondent, inquit,
Corporum quibus nunc circundati ſumus. Deinde ubi amplius interrogauimus nos, Vtrum
totius eſſentiæ ipſorum, aut non? priuſquam examinent, dicunt, Totius. Si uerò amplius du-
bitauerimus, cum ſimplicitate ipſorum circumlati, & nihil de eo quòd fluxa ſit eſſentia ex-
pendentes: An ſimul reſurget ſanguis qui in uenarum ſectionibus effluxit, & carnes in mor-
bis conſumptæ, & pili omnes qui unquã noſtri fuerunt, aut ſoli hi qui ad exitum manſerunt?

Aliquando

A Aliquando quidem offenduntur hac examinatione, putantes oportere permittere Deo, ut quod uult de his, faciat. Aliquando uerò cōdescendere uidentur, & pilos quos in fine uitæ huius habemus, nobiscum resurrecturos esse dicūt. Qui uerò ex ipsis sunt generosiores, ut ne cogantur sanguinem sermone colligere, multoties ex corporibus nostris secretum, & mutatas in morbis carnes, & sudores, aut qualemcunque tandem materiam: dicūt, Corpora nostra qualia in fine sunt resurgere. Hæc sunt prædicti illius sapientiam sibi arrogantis ambigua circa ueritatem uerba, quæ necessariò apposui declarationis gratia, his qui omnem sententiam ipsorum scire uolunt incredulitatis de resurrectione. Nam & alia post alia multa habet, in hac Psalmi consequentia. Dicit enim, Ob hoc nō resurgent impij in iudicio. Hinc autem & ulterius reprehendit eos qui certam resurrectionem decernunt, & firmam spem resurrectionis mortuorum credunt, uelut qui simplices sunt, multa improba addens, & sophisticam quandam opinionem exponens, non fidele quid, sed syllogisticum quicquid tandem illud est, in subuersionem eorum qui ipsi credunt, ex his quæ secundum naturam nobis accidunt, euertere conatus est eiusdem resurrectionis nostræ ueræ spei confesionem. Ego uerò his qui iam se probè fatigarunt, & omnem ipsius excogitatam rhetoricam improbitatem subuerterunt: non in audacia præstantior esse uolens, ut qui tenuitatem meam non ignorem: cōtentus esse duxi his quæ rectè à beato Methodio in sermone de Resurrectione contra ipsum Origenem dicta sunt, quæ sanè hic ad uerbum apponam. Et habent Methodij uerba sic, uelut ipse hic expresi, ac locaui.

Ex Methodio epitome Origenis uerborum de resurrectione.

Hinc simpliciores ex credentibus occasione accepta, putant impios resurrectionem non assecuturos esse, & diuino iudicio non dignos fore: qualem intelligant resurrectionem, & quale
B imaginentur iudicium, nō ualde declarantes. Etiamsi enim uideantur de his pronunciare, experientia ipsos redarguit, quum consequentiam ex ordine seruare non posint, quando modum de resurrectione & iudicio non obtinuerunt. Si igitur interrogauerimus, Cuius resurrectio fit? respondent, Corporum quibus nunc circundati sumus. Deinde ubi amplius interrogauerimus nos, Vtrum totius essentiæ ipsorum, an non? priusquam examinent, dicunt, Totius. Si uerò amplius dubitauerimus, cum simplicitate ipsorū circumlati, & nihil de eo quòd fluxa sit essentia expendentes: An resurget simul sanguis qui in uenarum sectionibus effluxit, & carnes in morbis cōsumptæ, & pili omnes qui unquam nobis fuerunt, aut soli hi qui ad exitum manserunt? decurrunt ad hoc, ut permittamus Deo facere quod uult. Qui uerò generosiores sunt ex ipsis, ut ne sanguinem sermone colligere cogantur, quem sæpe ex corporibus nostris secerni contigit: dicunt, Corpus nostrum quale in fine est, resurrecturum esse. Amplius uerò & ob id quòd mutabilis est corporis natura, dubitauimus & de huiusmodi. Nunquid uelut alimenta in nostrum corpus digeruntur, & similitudines transmutant: sic etiam nostra corpora transmutātur, & in carniuoris uolucribus ac feris fiunt partes illorum corporum? Et rursus illa ab hominibus aut alijs animalibus comesta transmutantur, & fiunt hominum aut aliorum animalium corpora? & hoc diu fiente, necesse est idem corpus plurium hominum sæpe partem fieri. Cuius igitur erit corpus in resurrectione? Atque sic in profundum nugacitatis nos imprudentes illabi continget. Et post has dubitationes, ad hoc quòd omnia Deo posibilia sunt, confugiunt: & sententias scripturarum quæ id quod ipsi uolunt iuxta promptam expositionem subijcere possunt, proferunt. Velut in Ezechiele: Et facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu, & posuit me in medio campi. Et hic erat plenus ossibus humanis, & circumduxit me ob ipsa circumcirca, & ecce multa ualde in conspectu campi, & ecce ipsa
C sicca ualde, & dixit ad me: Fili hominis, num uiuent ossa hæc? Et dixi, Domine Deus, tu nosti hæc. Et dixit ad me, Fili hominis, uaticinare. Et dixi ad ipsa, Vos ossa sicca hæc, audite sermonē Domini. Hæc dicit Dominus ossibus istis: Ecce ego induco in uos spiritum uitæ, & dabo super uos neruos, & inducam super uos carnes, & extendā super uos pellem, & dabo spiritum meū super uos, & uiuetis, & ponam uos in terram uestrā, & cognoscetis quòd ego sum Dominus. Hoc quidem igitur probabiliore dicto utuntur. Sed & alia Euangelica dicunt, uelut hoc: Illic erit fletus & stridor dentium. & hoc, Timete eum qui potest animā & corpus perdere in gehenna. Et hoc in Paulo: Viuificabit mortalia corpora nostra, eo quòd inhabitat spiritus eius in nobis. Oportet autem omnem ueritatis studiosum, horum sententiam nosse, & de resurrectione contendere, ut seruet ueterum traditionem, uitetque ne cadat in nugas pauperis intellectus, simulque imposibilis, ac Deo indigni. Sic igitur de hoc loco distinguendum est. Omne corpus quod à natura continetur, quæ forinsecus aliqua disponit ac succenturiat instar alimenti in ipsum, & pro ingestis alia secernit (uelut sunt plantarum & animalium corpora) nunquam idem habet materiale subiectum. Quapropter non malè fluuius appellatum est corpus, eo quòd iuxta exactam considerationem, neque per biduum primum subiectum idem est in corpore nostro quanquam Paulus aut Petrus semper idem sit, nō solum secundum animam, cuius essentia neque defluit in nobis, neque superinductitium quid unquam habet, etiamsi fluxa sit corporis natura, eo quòd species quæ effigiat corpus, eadem sit: ita ut etiam formæ eædem maneat, qualitatē Petri & Pauli exhibentes. Iuxta quam qualitatē etiam cicatrices ex pueris in corporibus manent, & aliæ quædā proprietates: uelut lentigines, & si quid his simile est in speciem, secundū quā specificatur Petrus & Paulus secundū corpus, quod in resurrectione circumdatur

Corpus est fluuius.

rursus animæ in melius transmutatum: non omnino autem adhuc insitum est ipsi primũ sub- A iectum. Quemadmodum autem species est à puero usque ad finem, etiamsi characteres ac formæ multam uideantur habere euariationem: sic intelligendum est etiam in præsenti eandem speciem quam in futuro, quantumuis plurima futura in melius mutatione. Necessarium est enim animam, dum in locis corporalibus est, uti corporibus locis conuenientibus. Et quemadmodum si aquatici facti fuissemus, & si in mari uiuere nos oportuisset, omnino sanè oportuisset nos etiam aliam corporis constitutionem consimilem piscibus habere: sic cum hæredes futuri simus regni cœlorum, & in locis excellentibus futuri, necessarium fuerit uti corporibus spiritualibus, non priore specie dissipata, etiamsi ad maiorẽ gloriam eius mutatio fiat: quemadmodum erat Iesu species & Mosis ac Heliæ, non alia in transformatione ab ea quæ erat. Ne offendaris itaque, si primum subiectum quis dixerit non fore idem tunc, quando ratio ipsa instare potentibus ostendit, quod neque nunc per biduum potest esse primum subiectum. Operæ precium porrò est nosse, etiã aliud seminari, aliud resurgere. Seminatur enim corpus animale, resurgit corpus spirituale. Et ad omnia infert Apostolus, fermè terrenam qualitatẽ nos depolituros esse docens, ita ut species seruetur in resurrectione. Hoc autem dico fratres, quòd caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptibilitatem. Fortassis equidem conseruabitur ab eo qui aliquando propriam carnem fecit, caro uerò non amplius erit. Sed quod aliquando imprimebatur in carne, hoc imprimetur in spirituali corpore. Cæterùm ad uerba scripturarum quæ proponunt fratres nostri, hæc dicere licet. Et primum in Ezechiele, in quantum ex his uolunt simpliciores, iuxta ipsa uerba: Neque carnium resurrectio erit, sed ossium solum, & pellium ac neruorum. Simul autem ostendendũ est ipsis, quòd abripiuntur uelut non intelligentes quod scriptum est. Non enim si ossa nominantur, omnia ossa hæc intelligenda sunt: quemadmodum neque in hoc, Dissipata sunt omnia ossa mea: &, Sana B me, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. quum manifestum sit, non dici ossa secundum communem significationem. Sequitur itaque ad sermonem sicuti ipsi dicunt: Sicca facta sunt ossa nostra. Ergo dicunt, Sicca facta sunt ossa nostra, uolentes resurgere cõgregata. Sed hoc impossibile est. Dixerint autem utique, Sicca facta sunt ossa nostra, qui in captiuitatibus constituti sumus, & omnem uitalem humiditatem amisimus. Inferunt itaque hoc, Perijt spes nostra, dissensimus. Igitur promissio resurrectionis populi est, à ruina & uelut mortificatione qua mortificati sunt, propter peccata inimicis traditi. Sed & peccatores à Saluatore dicũtur esse sepulchra plena ossibus, & omni immundicia. Decet autem Deum aperire monumenta uniuscuiusque, & educere nos ex monumentis uiuificatos, uelut Saluator Lazarum foras traxit. At uerò illud, Illic erit fletus & stridor dentium: sic apud ipsos defendendum est, quòd uelut in hac uita omne membrum ad usum quendam opifex construxit, sic etiam dentes ad findendum solidum alimentum. Quis igitur usus dentium his qui puniuntur? Non enim in gehenna existentes, per ipsos comedunt. Et ostendendum est, quòd non omnia accipere oportet uelut iacent. Dentes igitur, inquit, peccatorum contriuit, & molares dentes leonum confregit Dominus. Quis autem adeò stolidus sit, ut putet, quòd Deus peccatorum corpora cõseruans, dentes ipsorum solum conterit? Quemadmodum igitur si quis talia uolens sic habere, in angustiam redactus trahetur ad allegoriam: sic inquirendum est de stridore dentium in his qui puniuntur, anima facultatem manducandi habente, quæ in tempore redargutionis de peccatis, iuxta collisionẽ dentium, prout sensit, dentibus fremet. At hoc, Timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehenna: fortassis docet, quòd incorporea est anima: fortassis itẽ declarat, quòd absque corpore non punietur. De quo naturæ rationem scrutantes, de specie ac primo subiecto diximus. Sed & hoc apud Apostolum, Viuificabit mortalia corpora nostra: cum mortale sit cor- C pus, & ueræ uitæ non particeps, potest significare ubi corporea est species, de qua diximus, natura mortalis existens. Cum Christus manifestatus fuerit uita nostra, & ipsam transmutat, ab hoc ut sit corpus mortale, uiuificatum per spiritum uiuificantem ex hoc quod spirituale factũ est. Quin & hoc ipsum interrogare, quomodo resurgunt mortui, quali uerò corpore uenient? nudè declarat, quòd primum subiectum non resurget. Si enim bene accepimus exemplum, proferendum est: Seminaria ratio in grano frumenti, decerpens adiacentem materiam, & per totam ipsam procedens, eandemque ipsius speciem abripiens, facultates quas habet aliquando terræ, & aquæ, & aeri, & igni addit, & deuictis illorum qualitatibus, ad hanc transmutat, cuius ipsa opifex existit. Et sic completur spica, excellenter differens à grano quod est ab initio, & magnitudine, & figura, & uarietate.

Ossium siccorũ ratio apud Ezechielem.

Dentium stridor quomodo accipiendus.

Resurrectionis imago.

Hactenus Methodius Origenis uerba retulit. Sequuntur nunc Procli uerba, quæ item Methodius recenset.

QVæ quidem igitur Origenes tractans negocium de resurrectione explicauit, maximè uariam ostendens speculationem, tot sunt uelut in compendio dici potuerũt. Memor autem sis, ut etiam ea quæ ad illa consequuntur consideres. Consequens est enim assumere adhuc prædicta ex scripturis testimonia, quo uelut statua omnes partes suas moderata oratio capiat, & in totum plena sit constructa, & nihil habeat defectuosum ex his quæ ad figuram ac pulchritudinem conducentia colliguntur. Quid igitur concinant scripturæ ad hæc, ad uitæ melioris complementum hominem corroborantes, dicendũ est. Has enim si quis potens

fuerit

A fuerit exactè intelligere, ita ut nihil à decoro rescindat, cognoscet resurrectionem de hoc cor-
pore non oportere accipi, ut quod non possit in æternum immutabile permanere: sed de spi-
rituali, in quo idem ipse character qui nunc in hoc habetur, cõseruabitur, quo unusquisq; no-
strûm etiam secundum formam idem sit, quemadmodum & ab Origene dictum est. Sic enim
ille resurrectionem futuram esse sentit. Quum enim fluxile sit corpus materiale, & unquã ma-
neat in seipso ne minimo quidem tempore, sed accedat & discedat circa speciem, quæ hominẽ
delineat, à qua etiam figura ipsa continetur: necessariò efficacius quiddam relatis tolerabunt.
Verùm hanc ipsorum contentionem, & ex his & ex alijs pluribus quis redarguere poterit. De-
monstrabimus enim in sequentibus ac sermonis progressu, per naturæ ueritatem, & non per
coniecturas, neq; Hieremiam uinctos terræ nos dixisse, propter societatem ad corpus, neq; Da
uidem hac de causa ligatos. Operæprecium enim est hæc proferre, in quibus maximè labi ui-
dentur. Proinde quum de pelliceis tunicis, & quod ante structuram ipsarum primi parentes
uixerunt cum corpore immortalitate fruentes, insuperq; quòd non potest corpus uinculum
& carcer putari, ea quæ conueniunt dixerimus, ô uiri iudices: iudices enim uos dictorũ ô opti
me Theophile uoco: deinceps ad consequentia me conuertam, uelut promisi, ut dilucidius ui-
deamus quod uolumus. Vniuersorum opifex Deus quum uniuersa bono ordine composuis-
set, uelut magnam ciuitatem, & uerbi præcepto exornasset, & singula elementa consonè ada-
ptasset, & animantium differentijs omnia expleuisset, ut mundus perfectè ad pulchritudinem
augesceret, ubi omnigenas naturæ formas produxisset, sidera in cœlo, uolatilia in aere, qua-
drupeda in terra, natatilia in aqua, postremum hominem, præparata ipsi uelut domo pulcher
rima, in mundum induxit: totum imitamentum propriæ imaginis simile, & uelut statuam in
illustri templo bonam suis manibus cõstructam. Nouerat enim omnino quòd quicquid sua
B manu fabricaturus esset, id necessariò immortale futurum esset, utpote immortalitatis opus.
Immortalitatis enim immortalia fiunt opera, uelut maliciei mala, & iniusticiæ iniusta. Non e-
nim iusticiæ opus est iniusta facere, sed iniusticiæ. Neq; uicissim iusta facere opus est iniusticię,
sed iusticiæ. Quemadmodum neq; incorruptibilitatis corrumpi facere, sed corruptionis. Im-
mortalẽ facere non corruptionis est, sed incorruptibilitatis. Et in summa, quale fuerit id quod
facit, iuxta eandem rationem id quod fit efficere solet. Deus autem & immortalitas est, & uita,
& incorruptibilitas. Opus autem Dei, homo. Quicquid uerò ab immortalitate factum est, im-
mortale est. Immortalis igitur homo est. Quapropter sanè hominem quidem ipse Deus fecit,
reliqua uerò animantium genera aeri & terræ ac aquæ producere præcepit. Homo autem ue-
rissimè dicitur secundũ naturam, neq; anima sine corpore, neq; corpus sine anima, sed quod
ex compage animæ & corporis in unam boni formam compositum est. Vnde hinc immortalẽ
hominem factum esse apparet, extra omnem corruptionem & morbos constitutum. Didicerit
autem hoc quis etiam abundè ex scriptura. De alijs enim omnibus quæ temporum spacijs pu
bescentia ac senescentia transmutantur. Educant, dicitur, aquę reptilia animarum uiuentium, "
& uolatilia uolantia in terra iuxta firmamẽtum cœli. Et producat terra animam uiuentem se- "
cundum genus, quadrupeda & reptilia, & bestias terræ secundum genus. De homine uerò nõ "
amplius similiter ut de illis dicitur, Producat terra, aut educant aquæ, aut fiant luminaria: sed,
Faciamus hominem secundum imaginem & secundum similitudinem nostram, & imperent "
piscibus & uolatilibus cœli, & omnibus pecoribus. Et accepit Deus limum de terra, & forma- "
uit hominem. Et quo sanè magis etiam uos differentiam percipiatis, quòd omnino & peni- *Hominis præ-*
tus ab alijs differens reperitur homo, & in secundo honore ab angelis connumeratus, & im- *stantia.*
mortalis existens: age iuxta ueram & rectæ opinionis ratiocinationem etiam hoc tractabo.
C Alijs equidem ab inspiratione spiritus in aere datum est, ut animata sint & uiuant: huic uerò
ex ipsa immortali & excellenti essentia. Insufflauit enim Deus in faciem ipsius spirationem ui-
tæ, & factus est homo in animam uiuentem. Et illis quidem ut seruiãt, & imperio subdita sint,
præceptum est: huic uerò, ut imperet & dominetur. Et illis diuersæ figuræ ac formæ naturarũ
dantur, quas solida & uisibilis natura iubente Deo generauit: huic uerò forma & imago Dei,
& omnia ad illam exactam primariam patris ac filij unigeniti imaginem. Fecit enim Deus ho-
minem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Quapropter etiam curam gessit perpetuitatis
staturæ suæ, ut ne ex facili corruptioni obnoxia fiat, quemadmodũ etiam statuarũ opifices. Nõ
enim solum pulchritudinis statuarũ & decoris ipsarũ curam habent, ut sint pulchræ ac præcla
ræ: sed etiam quantũ eius fieri potest, sibijpsis immortalitatẽ ex operibus procurant, ut ad lon *Phidiæ statua-*
gum tempus conseruentur, & non dissoluantur. Quemadmodũ etiam Phidias fecit. Hic enim *rij factum.*
ubi Pisæum simulachrũ fabricasset (ex ebore aũt idipsum erat) oleum effundi iussit circum pe-
des coram ipsa statua, ut pro uiribus ipsam immortalẽ conseruaret. Si itaq; manuarij opifices
sic faciunt, Deus optimus ille artifex, qui omnia potest ex nihilo facere, nõ magis statuã ratio-
nalem suijpsius hominẽ ipsum, incorruptibilẽ & immortalẽ omnino esse, ex omni necessitate
machinatus est: sed siuit ita ignominiose dissolui, interituiq; ac corruptioni tradi, quam præci
puè ꝓprijs suis manibus facere dignatus est, ita ut secundũ imaginẽ formarit ipsam, & secun-
dum similitudinẽ suijpsius, mundũ mundi, ꝓpter quẽ mundus factus est? Nõ licet hoc dicere.
Esset enim ad extremam desipientiã delati hoc sentire. At fortassis opponetis uos ipsos aduer
sus relata, ô Aglaophon, & dicetis: Et quomodo si immortale erat ex natiuitate, apud nos mor
tale factum est animal? quando sanè immortale impermutabiliter hoc quod est, esse oportet,
non

non delabens, neque decedens ad turpiorem & mortalem naturam: impossibile enim hoc est, A
alioqui nõ esset immortale. Dicam. Cum liberi arbitrij esset homo ad boni electionem, & hanc
legem accepisset: Inuidia bonum odio habens, institit & inuidit. Deus enim creauit hominem
ob immortalitatem, & imaginem propriæ æternitatis fecit ipsum. Deus enim mortem non fe-
cit, neque delectatur in interitu uiuentium. Verùm per inuidiam diaboli mors ingressa est in
mundum, quemadmodum etiam sapientia per Solomonem testatur. Et unde est mors, rursus
dici necesse est, si non mortem fecit Deus? Si ab inuidia est, & quomodo inuidia uoluntate Dei
magis potuit? At hoc ægrè explicabile dicemus. Vnde est inuidia? dicit aduersarius. Si enim
à diabolo est, & cur diabolus factus est? Si factus est, etiam qui fecit ipsum, autor est ut sit ma-
Diabolus non est factus. lum. At omnino non est Deus malorum causa. Non est igitur factus diabolus: & si factus non
est, etiam læsionis ac interitus exors est, & indefectuosus. nam non facto hæc ex omni necessi-
tate adesse oportet. diabolus autem aboletur & punitur. Quod uerò punitur, alteratur ac pa-
Diabolus est factus. titur. Læsionis uerò exors est quod factum non est. Non ergo est non factus diabolus, sed fa-
ctus. Si autem est factus, & omne quod factum est, à quodam principio factum est, & est ipsius
opifex, etiam diaboli. Et utrum etiam ille non factus est, aut factus? At non factum esse solum
Deum intelligi oportet. Neque enim est omnino in summa, in uniuersum alius opifex, præter i-
» psum. Ego, inquit, primus, & ego postea, & præter me alius non est Deus. neque transmutari ali-
quid oportet, aut creari potest præter ipsius uoluntatem. Etenim quòd filius nihil à seipso fa-
» cere potest, confitetur, nisi uideat patrem facientem. Quæ enim (inquit) facit pater, ea & filius
facit. Nec uerò hostile quid, aut diuersum ab ipso sentiens, aut Deo oppositum est. Alioqui si
quid fecisset contra Deum, esse utique cessasset, soluta eius constitutione per uirtutem & robur
Dei. Soli enim creatori soluere etiam immortalia possibile est. Ipse igitur diabolus dicetur spi- B
ritus circa materiam se habẽs, uelut dictum est, ô Athenagora, factus à Deo: quemadmodum
Angeli cur facti sunt. etiam reliqui facti sunt ab ipso angeli, & ob materiam & materiæ species concreditam sibi ha-
bent administrationem. Hoc enim erat angelorum constitutio, quòd facti sunt à Deo ob pro-
uidentiam eorum quæ ab ipso constructa sunt: quo uniuersalem quidem ac perfectam proui-
dentiam uniuersorum Deus haberet, & autoritas ac imperium omnium ex ipso penderet, &
uniuersum uelut nauigium sapientiæ gubernaculo citra inclinationem dirigeret: particularẽ
uerò angeli ad hoc ordinati haberent. Cæterùm reliqui in his, ob quæ fecit ac constituit ipsos
Deus, manserunt. Hic uerò uiolauit, & prauus factus est circa concreditorum ipsi administra-
tionem, & inuidiam contra nos concepit. Quemadmodum & qui postea carnes amauerunt,
& cum filiabus hominum ob concubitus amorem conuersati sunt. Spontaneam enim etiam
ipsis habere ad utraque uoluntatem Deus constituit, uelut etiam in hominibus: ut aut obedien
tes uerbo essent cum ipso, & acciperent beatitudinem, eaque fruerentur: aut non obedientes iu-
Diabolus, lucifer stella. dicarentur. Erat autem & diabolus stella Lucifer. Quomodo excidisti (inquit) ẽ cœlo stella
Lucifer, qui manẽ oriebaris? Erat lucis sidus matutinum, sed excidit, & in terram cõtritus est,
ubi procreasset homini contraria. Deus enim indignatur superbis, & cõtumacem sententiam
impedit. Inuadit autem, ut uersibus dicam,

Cuncto, uelut qui principium finisque sit,
Mortalium serpens malorum statui,
Thesaurum habens adeò grauem secum mali.
Errore cæcus, ignorantiæque dux,
Vitæ lachrymis gaudens, simul suspirijs.
Ad improbas persuadet hic iniurias, C
Consanguineas armemus ut contra manus
Fratres. Cain perduxit, ut resperserit
Cruore primus terram sæuus rubido.
Et primus ut noster parens cœlestibus
De sedibus miser ruinam fecerit.

Mors cur inuenta. Et diabolus quidem sic. Mors autem ad conuersionem inuenta est, quemadmodum pueris
qui literas discunt plagæ ad correctionem. Nihil enim aliud est mors, quàm discretio ac sepa-
ratio animæ à corpore. Quid igitur, causa mortis Deus dicetur? idem enim nobis rursus ser-
mo ad aures uenit. Absit. Nam neque præceptores principaliter causa sunt, ut pueri plagis tri
stificẽtur. Bonum igitur est mors, si, quemadmodum plagæ pueris, ad conuersionem inuenta
est: non mors peccati, ô sapientissimi, sed discretionis ac separationis carnis. Cum enim liberũ
arbitrium habeat, & per se potens sit homo, & uoluntatem per se dominantem ac deliberan-
» tem ad electionem boni, uelut dixi, acceperit, audieritque: De omni ligno in paradiso edite, de li
» gno uerò cognitionis boni & mali ne edatis. Quacunque enim die ederitis de ipso, morte mo-
riemini: consentiens à seipso ad esum, & diabolo uariẽ ad inobedientiam persuadenti inesca-
tus, reprobauit mandatum Dei. & factum est hoc ipsi in scandalum, laqueumque ac offendicu-
lum. Non enim fecit Deus malum, neque est omnino in totum autor mali. Sed quicquid liberi
arbitrij sic ab ipso factum est, aut ad custodiendam ac seruandã legem quam ipse iustẽ tulit, id
nõ seruans ipsam malum dicitur. Grauissimum aũt est damnum, Dei præscriptũ negligere, &
iusticiam

A iusticiam secundum liberum arbitrium transgredi. Vnde quandoquidem pollutus & inquinatus est homo, à sententia Dei discessione facta, & multas maliciei maculas sibi affricuit, quas princeps ille & pater erroris peperit, qui laborem (uelut Scriptura ait) concepit, quo hominē ad iniusticiam semper seducere ac concitare posset: Deus omnipotēs immortale malum ex insidijs ipsum factum intuitus, uelut etiam diabolus seductor erat, pelliceas tunicas ob id fecit, uelut mortalitate ipsos amiciens, quo per corporis solutionem omne in ipso factum malum moreretur. Iam uerò antea dubitatum est ac demonstratum, pelliceas tunicas non esse corpora, tamen etiam rursus (neq; enim semel hæc dicere satis est) dicemus. Ipse primus formatus Adam ante præparationem ipsarum confitetur, se & ossa habere & carnes, quando sanè uxorem sibi adductam conspicatus, dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur uxor, quoniam ex uiro suo sumpta est. Huius gratia relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Non enim tolerabo quosdā nugantes, ac uiolantes impudenter scripturam, quo ipsis carnis resurrectio non esse concedatur, ossa intelligibilia & carnes intelligibiles supponentes, & alias aliter sursum ac deorsum allegorias transmutantes. Cum hæc ita uelut scripta sunt, accipi debere, Christus ipse cōfirmet, ubi interrogantibus pharisæis de separatione uxoris, respondet: Qui ab initio creauit, masculum & fœminam fecit, & dixit: Huius gratia relinquet homo patrem ac matrem, &c. Quomodo enim de animis solum accipiendum esset hoc, Crescite & replete terram. Aut hoc, Accepit Deus limum de terra, & formauit hominem: quod propriè de corpore dictum esse apparet. Nō enim de limo & grauioribus, essentiam adepta est anima. Quare uerissimè certum est undiquaq;, ante pelliceas tunicas incorporatum fuisse hominem. Hæc enim omnia ante lapsum ipsius dicta sunt: de tunicis uerò, post lapsum. Vnde procedamus rursus inspecturi, quæ in ma-

Pellicearum tunicarum ratio.

B nibus habemus, quum sufficienter ostenderimus, pelliceas tunicas non esse corpora: sed mortalitatem à ratione animalium constructam. Hoc enim consequens est. Deniq; extra terminos paradisi ob hanc causam eijcitur. Non enim quòd non uellet Deus ipsum decerpere de ligno uitæ, ac edere, eiecit: poterat enim in æternum uiuere, ubi rursus de ligno uitæ edisset: sed ut ne immortale fieret malum, uelut indicauimus. Alioqui cur Christum è cœlis demisisset in terrā, si omnino uoluisset hominem mori, ut penitus uitam non gustaret? Si uerò ex pœnitentia Deum hoc fecisse dixerit aduersarius contradicens, debilis est ipsorum ratio, pœnitentem Deum inducens. At neq; ignorans futuri Deus, neque mala faciens, sed & summè bonus, & præsciens futura. Quare non eo quòd non seruetur in æternum ipse qui de ligno uitæ edit, eum eiecit: sed ut mortificaretur primùm morte peccatum, quo sic post mortem consumpto peccato, excitatus homo purus ederet uitam. Nemo uerò improbior periculum faciat argumentando, uelut hæc aliter dicta sint. Qui enim omnino decernit carnem hanc non esse immortalitatis susceptoriam, reuera dementiæ per morbum maledicus est. Cur enim post tunicarum pellicearum constructionem Adam eijcitur, prohibitus edere de ligno uitæ ac uiuere, si omnino impossibile erat, hominem in æternum uiuere cum corpore? Impedimentum enim contingit, uelut possit ipse non mori, si de ligno gustet. Ait enim: Et fecit Dominus Deus Adam & uxori eius tunicas pelliceas, & induit ipsos. Et dixit Deus, Ecce factus est Adam sicut unus ex nobis, ut cognoscat bonum & malum: & nunc ne fortè extendat manum, & accipiat de ligno uitæ, & comedat ac uiuat in æternum. Et expulit ipsum Dominus Deus ex paradiso uoluptatis, ut coleret terram ex qua acceptus est, & eiecit Adam. Igitur potuisset uiuere corpus in æternū, & immortale esse, nisi prohibitus fuisset gustare uitam. prohibitus est autem, ut peccatum cooccisum cum corpore moreretur, corpus uerò peccato perdito resurgeret. Quo itaque non es-

C set homo malum immortale, uelut dixi, & perpetuum haberet in seipso peccatum prædominans, utpote quod in immortali corpore germinasset, & immortale alimentum haberet: Deus ob hoc ipsum prohibuit, mortalitate amictum. Hoc enim pelliceæ tunicæ uolebant, quo sanè per solutionem ac diuisionem corporis, peccatum infernè stirpitus ac radicitus in totum corrumperetur, ut ne uel tantillum radicis sineretur, à quo noua peccatorum germina emergerent. Quemadmodum enim, ubi in ædificijs templorum pulchrorum ficus enata est, & in longitudinem ac magnitudinem probè coalta, & in omnes compositiones lapidum per multum sarmentosas radices diffusa, non prius à nascendo quiescit, donec tota euellatur, dissolutis lapidibus in locis in quibus enata est: possunt enim rursus in suos locos adaptari lapides, ficu sublata, quo templum quidem seruetur, nihil amplius malorum ipsum dissipantium sibijpsi producens, ficus uerò tota radicitus euulsa emoriatur. Eodem modo etiam Deus optimus artifex templum suum hominem, qui instar syluestris ficus peccatum produxit, breuibus mortis ictibus dissoluit, occidens (uelut scriptum est) & uiuificans: quo rursus earundem partium caro, post exsiccatum ac mortuum peccatum, instar renouati templi, immortalis & illæsa excitetur, peccato perfectè ac funditus perdito. Viuente enim adhuc corpore, antequam moriatur, necesse est simul uiuere peccatum, intus in nobis radices suas abscondens, etiamsi forinsecus per castigationum ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem non contingeret nos iniusta facere, utpote peccato penitus sinceriter à nobis ablato. Nunc uerò etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, sæpe in peccatis reperimur. Nemo enim sic seipsum à peccato alienum esse iactet, ut neque omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare constat, contrahi quidem ac sopiri per fidem nunc

Simile.

peccatum,

peccatum, ut ne fructus noxios producat, non tamen radicitus tolli. Et nunc quidem prauas cupiditates ac cogitationes uelut germina ipsius contrahimus, ne qua amara radix sursum enascens infestet, non sinentes hiare & aperiri conclusa oscula ad faciendos exortus, doctrinæ ratione instar asciæ radices ipsius infernè nascẽtes secante. Tunc uerò etiam ipsa cogitatio de malicia dissipabitur. Neq; uerò scripturarum testimonio hic sermo caret, si quis sinceriter uerum dicere uelit. Nam nouit etiam Apostolus, nondum radicem peccati integrè ex hominib. sublatam esse, nunc quidem dicens: Noui enim quòd non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adest mihi, operari uerò bonum, non. Non enim quod uolo, facio bonũ: sed quod non uolo, malum, hoc facio. Si uerò quòd non uolo, hoc facio: non amplius ego facio ipsum, sed quod habitat in me peccatum. Nunc uerò: Delector lege Dei secundum internũ hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & omnino captiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Adeò nondum contigit peccatum funditus ac radicitus exscindi. Non enim penitus moritur, sed uiuit. Quomodo enim id fieri posset antequam homo morti obijciatur? quo unà cum ipso tabefactum ac corruptum, ipsum quidem prorsus pereat ac pessundetur, uelut planta soluto eo in quo occultans radices suas conseruabatur: homo uerò rursus non amplius habens radicem producentem amaritudinem exsuscitetur? Proinde in auxiliaris medicamenti modum, ab auxiliatore nostro & uerè medico Deo, ad eradicationem peccati ac deletionem, assumpta est mors, ut ne perpetuò durans in nobis immortale sit peccatum, ut quod in immortalibus exortum est. Ipsi uerò mutilati, & ægrotantium modo exsurgentes, in uirtutis domo diu conuersemur: ut qui in subsistentibus semper, immortalibusq; corporibus magnum peccati morbum nutrimus. Quapropter sanè hanc ad ambo salutem, ad animam & corpus, instar medicamentariæ purgationis, mortem Deus bene inuenit, quo sic omnino inculpabiles ac innoxij efficiamur. Age uerò, quandoquidem multis circa talia exemplis opus est, hinc ipsa maximè consideremus, non prius destituri, antequam in clariorem interpretationem ac demonstrationem oratio ipsa deficit. Videtur igitur uelut si quis summus opifex statuam pulchram ex auro aut alia materia à se constructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rursus conflet, mutilatam repentè conspicatus à pessimo quodam homine, qui præ inuidia non tulit decoram esse statuam, eamq; læsit, inanem uoluptatis fructum capiens. Attende, ô sapientissime Aglaophon. Quòd si uoluerit opifex ille non esse mutilam & uituperabilem, eam quæ cum tanto studio ac cura ab ipso elaborata est, rursus impelletur ut conflet ipsam, ac talem faciat, qualis prius erat. Si uerò nõ conflarit, neq; coegerit, uerùm manere siuerit, curans ipsam, ac corrigens, necesse est ignitam ac cura contrectatam statuam non amplius posse conseruari eandem, sed immutatam fieri ac distractam. Quapropter si uoluerit opus ipsum pulchrum esse, ac irreprehensibile, confringi, ac rursus conflari oportet, quo turpitudines & alterationes omnes, & quæ ex insidijs ac inuidia in ipso sunt, per reparationem ac cõflationem pereant. Ipsa uerò statua in speciem suam integra & inadulterata simillima sibijpsi fabricetur. Statuæ enim perire non contingit per artificem ipsius, etiamsi rursus in materiam resoluatur. restitui enim potest. Turpitudines autem & mutilationes perire contingit, colliquescunt enim. Restitui autem non possunt, eo quòd in omni arte optimus opifex nõ ad turpia aut offensas, sed ad symmetriam rectitudinemq;, ac congruentiam operis respiciat. Idem sanè uidetur mihi etiam in nobis Deus disposuisse. Hominem enim decentissimum suum opificium, insidijs & inuidia malè afflictum conspicatus, non sustinuit relinquere talem, cum benignus erga homines sit, ut ne in æternum esset uituperatum, immortale in se habens uituperium. Sed dissoluit rursus in materiam, quo per reformationem colliquescant ac dissipentur omnia in ipso uituperabilia. Nam illic conflari statuam, est hic mori ac dissolui corpus. Illic uerò reformari materiam, ac suo nitori restitui, est hic post mortem resurgere. Quemadmodum & propheta Hieremias dicit, nam & ipse de his sic admonet: Et descendi, inquit, in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus inter lapides, & excidit uas quod faciebat in manibus suis, & rursus fecit ipsum uas alterum, uelut placuerat ipsi facere. Et factum est uerbum Domini ad me dicens: Num quemadmodum figulus hic, non potero hoc uobis facere domus Israel? Ecce sicut lutum figuli uos estis in manibus meis. Attende enim quomodo, uelut dixi, postquam trãsgressus esset homo, magna illa manus non probauit in contentionem relinquere suum opus uelut adulterinum, cum diabolus illud iniustè ex inuidia læsisset: sed liquefactum emolliuit ipsum rursus in lutũ uelut figulus, reformans ipsum, quo per reformationem omnes in ipso turpitudines ac contusiones deleantur, & ipsum totum complacens denuò irreprehensibiliter fiat. Aut non habet potestatem luti figulus, facere ex eadem massa uas aliud ad honorem, aliud ad ignominiam? hoc est (sic enim Apostolus mihi declarare uidetur.) Nunquid potestatem non habet Deus, qui ex materia unaquaque eandem effinxit ac efformauit unamquamque speciem, aut in honorem ac gloriam nos exsuscitare, aut in ignominiam ac condemnationem? in ignominiam quidem, eos qui in peccatis prauè uixerũt: in honorem uerò, eos qui in iusticia. Quemadmodum ostensum est hoc etiam à Daniele, qui dicit: Multi ex dormientibus in aggere terræ, excitabuntur, partim in uitã æternã, partim in opprobriũ ac cõfusionẽ æternã. & prudentes splendebunt uelut splendor firmamẽti. In nobis enim est, nõ extirpare perfectè prauitatis radicem, uerùm non in extensionẽ sinere excrescere ac fructificare. Nam uniuersalis & perfecta radicum

Simile.

Opificium Dei ornatißimum homo est.

ipsius

A ipsius sublatio ac interitus à Deo fit, per corporis (uelut dictum est) dissolutionem: particularis uerò, ad hoc ut ne germen ferat à nobis. Et propterea eum qui enutriuit ipsam magis in augmentum ac magnitudinem, & non eruit ac distinxit quantum in se fuit, necesse est pœnã dare: quoniam cum potuit, & facultatem ad hoc habuit, maluit nociuum utili potius præferre. Quare nemo qui ipse in causa est, petulanti lingua reprehendat diuinam naturam, uelut nõ iustè distribuentem unicuiq; uitiorum ac uirtutis taliones. Quis enim es, ô homo, qui contrà respondes Deo? Num dicit figmẽtum ad fictorem, Cur me fecisti sic? Quomodo enim id faceret, quando ex propriæ uoluntatis cõsilio maliciam elegit? Quapropter etiam non dicet Deo, inuariabilibus iusticiæ decretis iudicanti, Cur me sic fecisti? Quemadmodum potens ille iaculator Apostolus, distortis uerbis in medium coniectis, obscuram quidem & occultatam facit lectionum altitudinis elaborationem, uerissimam autẽ & rectæ opinionis, & quæ nihil habet neglectum, aut ægrè adeò explicabile. Nam his qui non adhibito studio & ingenerosè à uerbis excidunt, aliquando incohærentia & dissona dicere uidetur. Qui uerò studiosè & sobria ratiocinatione relegunt, magno ordine ac ueritate plena. Proinde exactè de his nunc tractare, ipsum per se solum ingens opus fuerit. Etenim ridiculum sit, si relinqueremus tuam considerationem, cuius gratia hæc scripsimus, & ad alia transiremus. Hæc enim à nobis dicta sunt propter eos qui ultrò per se mali existunt, instar fatuorum. Cum itaq; clarissimè ostensum sit, mortem homini non in malum aliquod excogitatam esse, sed in bonum: deinceps oportet nõ malè his intendentem, de corporis resurrectione considerare. Quomodo enim nõ utilis sit mors, quæ corrumpit ea quæ naturam nostram deprædantur? etiamsi iuxta tempus grauis sit quo afferri uidetur, uelut austerissimũ ægroto pharmacum. Et ut ne sæpe eadem de ijsdem repetamus, age & ex cantico Deuteronomij sermonis confirmatione facta, procedamus sequentia

Paulinæ dictionis ratio.

B distincturi. Nam quod dicit à Deo, Ego occidam & uiuere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est qui eximat ex manibus meis: qui aliud docere uult, quàm quòd ob hoc corpus primũ occiditur ac moritur, ut rursus resurgat ac uiuat: percutitur primũ ac sauciatur, ut rursus saluũ ac sanum formetur? Et nihil omnino in uniuersum eximere ex magna ac forti ipsius manu ad perditionem & interitum potest, non ignis, non mors, non tenebræ, nõ chaos, non corruptio. Quis enim, inquit, separabit nos à charitate Christi? quem interpreteris manum patris, & Verbum: tribulatio, aut angustia, aut persecutio, aut fames, aut nuditas, aut periculum, aut gladius? uelut scriptum est: Propter te mortificamur tota die, reputati sumus uelut oues ad mactationem destinatæ. uerùm in his omnibus superamus, per eum qui dilexit nos uerissimè. ut impleatur, uelut dixi, Ego occidam, & uiuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est qui eximat nos à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu ad perditionem. Quapropter etiam reputati sumus uelut oues mactationi destinatæ, ut mortui peccato, uiuamus Deo. Et hæc quidem hactenus tractata sint. Cæterùm quæ cum his cohærent, sic in manus sumenda sunt. Si omne quod generatum est ægrotat (sic enim aduersarius proponit) & secundum natiuitatem, ac secundũ alimentum, ab accedentibus, inquit, augetur, & ex decedentibus minuitur. Quæ uerò non generata sunt, sana sunt, neq; ægrotant, neq; indigent, neq; concupiscunt. Concupiscunt autem generata, & coitum & alimentum. Concupiscere autem, est ægrotare. Verùm non concupiscere, neq; indigere, est sanũ esse. Aegrotant autem generata, quoniã concupiscunt. Non generata uerò, non ægrotant. Patiuntur autem ægrotantia, aut secundũ plenitudinẽ ac copiam, aut inopiam eorum quæ accedunt & decedunt. Quod uerò patitur, & deficit & perit. quapropter etiam generatur. Generatur autem homo. Non potest ergo exors læsionis esse homo, & immortalis. At uerò concidit ipsis ratio etiam in his. Si enim omne quod factum aut generatum est,

C perit: nihil enim refert, utrum dicas, nam & primi parentes non generati sunt, sed facti. facti itẽ sunt angeli & animæ. Qui facit, inquit, angelos suos spiritus: pereunt ergo angeli & animæ, ex ipsorum ratione. At neq; angeli neq; animæ pereunt. Immortalia enim sunt hæc, & indomita, quemadmodum qui fecit esse uoluit. Immortalis igitur est homo. Non placet autem ut illud dicatur, quòd omnia funditus pereant, & terra & aer & cœlum non futura sint. Exardescet equidem ad purgationem ac renouationem descensione facta totus mundus, igne dilutus. Nõ tamen ad perfectũ interitum ac corruptionem deueniet. Si enim melius est non esse quàm esse mundum, cur Deus qui mundum fecit, quod peius est elegit? frustra laborauit. Igitur ad hoc ut sit & maneat, creaturam Deus construxit. Quemadmodum etiã Sapientia confirmat, Creauit enim Deus omnia ad hoc ut sint, dicens: Et salutares sunt mundi generationes, & nõ est inter ipsas lethale medicamentum. Sed & Paulus palàm testatur, dicens: Etenim sollicita creaturæ expectatio reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non uolens, sed propter eum qui subiecit ipsam ob spem. Nam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati enim creatura subiecta est, inquit: liberabitur autem à tali seruitute. Accipe quòd creaturam mundum hunc nunc dicere uult. Nõ enim ea quæ non uidentur, corruptioni seruiunt, sed hæc quæ uidentur. Manet igitur creatura in melius ac decentius renouata, exultans & gaudẽs resurrectione ob filios Dei, propter quos ingemiscit, & uelut ex partu nunc dolet, redemptionem nostri corporis à corruptione etiam ipsa expectans, quo nobis exsuscitatis, & excussa mortalitate carnis, iuxta id quod scriptũ est: Excute puluerem, & resurge ac conside Hierusalem: liberatisq; à peccato, liberetur etiam ipsa à corruptione, non amplius uanitati seruiens, sed iusticiæ. Nouimus enim quòd omnis crea-

Mundi exarsio.

„ tura coingemiſcit,& uelut ex partu dolet uſq; ad hoc tempus. Non ſolùm autem illa,ſed & qui A
„ ipſas primitias ſpiritus habent:& nos ipſi in nobiſipſis ingemiſcimus,adoptionem expectan-
„ tes redemptionem corporis noſtri. Quin & Eſaias confirmat. Quo enim modo cœlum nouũ,
„ & terra noua,quæ ego,inquit,facio manent in conſpectu,dicit Dominus:ſic erit ſemen ueſtrũ,
„ & nomen ueſtrum. Et rurſus:Sic dicit Dominus qui fecit cœlum,hic qui condidit terram,& fe-
cit ipſam,ipſe diſcreuit eam non in uanum,ſed ut inhabitetur. Reuera enim non in uanum,ne-
Creaturarum perpetuitas. que fruſtra ad interitum creauit uniuerſa Deus,uelut ſentiunt hi qui uana ſentiunt:ſed ad hoc
ut ſint,& habitentur ac permaneant. Quapropter neceſſe eſt etiam rurſus terram ac cœlum fo-
re poſt uniuerſorum exarſionem ac conſumptionem. Cur uerò hoc neceſſarium ſit, amplio-
rem adhuc prædictis rationem afferre oportuerit. Neq; enim in ocioſam materiam, & talem
ſtatum qualem ante conſtructionem habebant, reſoluentur uniuerſa: neq; rurſus in perfectũ
interitum ac corruptionem. At ſi non pereunt uniuerſa, dixerint aduerſarij, quomodo igitur
Dominus cœlum ac terram præteritura eſſe dixit? & Propheta dixit,Peribit cœlũ uelut fumus,
& terra uelut ueſtimentum inueteraſcet? Quandoquidem hic mos eſt ſcripturis,reſpondebi-
mus,ut hanc mundi tranſmutationem in meliorem ac magis glorioſam reſtitutionem,interi-
tum ac perditionem dicat,tanquam uidelicet prior figura pereat per uniuerſorum ad illuſtri-
orem ſtatum immutationem. Nam nulla contrarietas aut abſurditas eſt in diuinis ſcripturis.
Perditionis ſignificatio. Præterit enim figura mundi huius,& non mundus,dictum eſt. Sic ſanè morem habent ſcriptu-
ræ ut perditionem uocent,mutationem in meliorem,aut pulchriorem prioris formæ. Velut ſi
quis perditionem dicat figuræ puerilis, mutationem in uirum perfectum, dum puerilis ætas
„ in magnitudinem ac pulchritudinem mutatur. Quando enim eram puer,loquebar ut puer,
„ ſentiebam ut puer,cogitabam ut puer. Quando uerò factus ſum uir, ea quæ pueri ſunt,abole- B
ui. Etenim expectandum eſt ut creatura turbetur uelut moritura circa exarſionem quo reno-
„ uetur,non tamen pereat,ut renouati in renouato mundo triſticiæ exortes habitemus: aut ue-
„ lut dictum eſt,Emittes ſpiritum tuum,& creabuntur (in centeſimotertio Pſalmo) & renouabis
faciem terræ:temperamentum ambientes deinceps procurante Deo. Cum enim futura ſit poſt
hoc ſeculum terra,neceſſe eſt etiam fore habitatores,qui non amplius moriantur, nuptias cõ-
trahant,ac generent,ſed uelut angeli irreuerſim in incorruptibili optima facientes. Quapro-
pter delictum eſt dicere,in quali uitæ ſtatu tunc erunt corpora,cum neq; aer,neq; terra, neq; a-
lia futura ſint. Operæprecium aũt eſt etiam illud ad prædicta conſiderare, quòd magnã ruinã
res habet,ſi de his rebus liberè loqui ô Aglaophon oportet. Nam ubi pronunciaſſe Dominũ
dixiſti,quòd qui reſurrectionẽ aſſequentur, erunt tunc uelut angeli, ubi teneant uidelicet ip-
ſum Sadducæi:mox intuliſti, Angeli uerò carnem non habẽtes in ſumma beatitudine, & pro-
pterea gloria ſunt. Ergo etiam nos,qui æquales angelis futuri ſumus,neceſſe eſt ſimiliter uelut
illos nudos fore:ignarus ô optime,quòd is qui uniuerſa ex nihilo fecit ac conſtruxit, immor-
talium naturam,non in angelos & miniſtros ſolum diſtributam conſtruxit,ſed etiam in prin-
cipatus & thronos,& poteſtates. Aliud enim genus eſt principatuũ, & aliud poteſtatum. quia
non unus ordo, & unus ſtatus,& tribus ac familia immortalium,ſed genera,& tribus,ac diffe-
rentiæ. Et neq; Cherubim propria natura decedunt,& in angelorum formam mutantur, neq;
rurſus angeli in aliorum. Oportet enim ipſos eſſe & quod ſunt, & quod facti ſunt. Nam & ho-
mo mundum habitare,& omnia in ipſo gubernare conſtitutus, ex ſtructura ab initio immor-
talis exiſtens,nunquam tranſmutabitur ab eo quòd homo ſit,neq; in angelorum, neq; in ali-
orum formam. Quia neq; angeli in aliorum formam ex ea quam ab initio habent, tranſmu-
tantur. Chriſtus enim uenit, non in aliam transformari ac tranſmutari humanam naturam C
prædicans,ſed in id quod erat ab initio,antequam excideret cum mortalis eſſet. Oportet enim
in propria ſui habitus figura unumquodq; creatum manere,ut omnia omnibus ſint impleta,
cœli angelis,throni poteſtatibus,lumina miniſtris, diuiniores loci & pura lumina ipſis Sera-
phim,qui aſsiſtunt magno Senatui uniuerſa continenti,mundus hominibus. Si uerò dederi-
mus mutari homines in angelos, occaſio data fuerit dicendi, mutari etiam angelos in pote-
ſtates,& has in aliud atq; aliud,donec ſermo progreſſus in periculum incidat. At neq; ut ma-
lum fabricauit Deus hominem,aut circa efformationem eius aberrauit,& poſtea angelum ip-
ſum facere cogitauit,pœnitentia ductus uelut peſsimi opifices. Neq; ab initio angelũ facere
uoluit,& cum id non poſſet,hominẽ formauit. imbecille enim hoc eſſet. Cur igitur hominẽ fe-
cit,& nõ angelũ,ſi hominẽ angelum & nõ hominẽ fieri uoluit? Quòd non potuit dicere,blaſ-
phemia eſt. At diſtulit,de meliore peius faciens. Et hoc abſurdum eſt. Neq; enim aberrat circa
faciendum bonum,neq; differt,neq; impotens eſt. Sed & uult,& quando uult poteſtatem ha-
bet,cum ipſa ſit poteſtas. Igitur ut eſſet homo homo,uolens ab initio ipſum creauit. Si autem
uolens,uult autem bonum,bonum autem homo,homo uerò quod ex anima & corpore com-
poſitum eſt,dicitur:ergo nõ erit abſq; corpore homo,ſed cum corpore: ut ne alius homo præ-
ter hominem fiat. Oportet enim Deum immortalia genera omnia ſeruare. Creauit enim,in-
„ quit Sapientia,Deus hominẽ ob incorruptibilitatem,& imaginẽ propriæ ſempiternitatis fecit
ipſum. Non ergo perit corpus. Homo enim ex anima eſt,ac corpore. Quapropter ſcias quòd
Dominus eadẽ hæc docere uult,nõ credentibus Sadducæis in reſurrectionẽ carnis. Hoc enim
eſt dogma Sadducæorũ. Vnde concinnata parabola de muliere & ſeptem fratribus, ut ſermo-
nẽ de reſurrectione carnis in dubiũ uocarent. Acceſſerunt ad ipſum,inquit, Sadducæi, dicẽtes
reſur-

A resurrectionem non esse. Christus igitur, si non esset resurrectio carnis, sed anima solum seruaretur, suffragatus esset ipsis, uelut bene ac rectè sentientibus. Nunc uerò respondit, dicens: In resurrectione neq; matrimonia contrahuntur, neq; nuptum elocantur, sed sunt sicut angeli in cœlo: non quòd carnem non habent, sed quòd non matrimonium contrahunt, sed sunt decæterò in incorruptibilitate. & per hoc angelis assimilatos dicit, ut quemadmodum angeli in cœlo, sic & nos in paradiso: neq; nuptijs, aut conuiuijs amplius uacantes, sed ut uideamus Deū, & colamus, uitam gubernante nobis Christo. Non enim dixit, Erunt angeli: sed, Sicut angeli: nempe, gloria quidem, & honore, uelut scriptum est, coronati: uerùm paululum ab angelis euariantes, & propemodum ut angeli simus. Quemadmodum si quis dixisset, ubi bona aeris constitutio est, & tranquillitas noctis, & omnia ætherea lunæ luce ornata, Luna lucet uelut sol: non omnino sole carentem lunam esse, ipsum testari diceremus, sed sicut solem. Quemadmodum & quod non est aurum, propè autem est ut sit aurum, sicut aurum dicitur, & non aurum. Si uerò esset aurum, non diceretur uelut aurum, sed aurum. Quando uerò non est aurum, sed propemodum est aurum, & imaginetur quis aurum, uelut aurum dicitur: ita etiam quum uelut angelos fore dicit in resurrectione, non hoc ipsum proferre audimus ipsum, angelos uidelicet fore sanctos in resurrectione, sed propè ut sint angeli. Quare absurdissimum est dicere, Quoniam Christus pronunciauit sanctos conspiciendos esse uelut angelos in resurrectione, ob id corpora hæc non resurgere: & quidem cum ipsa dictio clarè actionem rei contingentis declaret. Resurrectio enim non de non lapso, sed de lapso dicitur, & resurgente. Quemadmodum ubi dicit Propheta: Et resurgere faciam ac erigam tabernaculum Dauid collapsum. Cecidit autem labefactatum desiderabile animæ tabernaculum, in terræ cumulū. Non enim quod non moritur, sed quod moritur, inclinatur. Moritur autem caro. Anima enim immortalis est.

Sicut angeli erunt homines in resurrectione.

Resurrectionis uox.

B Proinde si anima est immortalis, corpus autem ipse mortuus, qui resurrectionem quidem esse dicunt, uerùm carnis non esse, hi resurrectionem negant. Quoniam non quod stat, sed quod lapsum est ac inclinatum resurgit. uelut scriptum est: Nunquid qui cecidit, non resurgit: aut qui auertitur, non reuertitur? Quòd uerò immortalis sit anima, clarè docuit Saluator, & per seipsum, & per Solomonē locutus. Per seipsum quidem, in historia diuitis & pauperis Lazari, hunc quidem in sinu Abraham quiescere dicens, post corporis depositionem: illum uerò in doloribus, per ea quæ Abraham loquentem introduxit. Per Solomonem uerò in libro Sapientiæ, titulum præferente, ubi scriptum est: Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget ipsos tormentum. Putati enim sunt in oculis stultorum mortui esse, & reputatus est afflictio exitus ipsorum, & profectio à nobis contritio. Ipsi uerò sunt in pace, & spes ipsorum plena est immortalitate. Quare corporis est resurrectio, & non animæ. Non enim stantem quis erigit, sed iacentem. Quemadmodum neque sano medentur, sed ægroto. Si uerò quis resurrectionē de anima, & non de carne futuram esse, dicere nititur: multa est huius stulticia ac temeritas. Dico enim corruptionem primùm, ac solutionem animæ talem ostendere, quo ostendat etiam resurrectionem, non sanè nugantem, sed palàm dicentem aliquid apparere. Attamē dandum est hoc ab ipso, ut mortalem animam decernat. Alterum enim ex duobus concedendum est, aut uera Dominum pronunciasse, cum animam immortalem docuit: & falsum esse, dicere ipsam corrumpi: aut corrumpi, & falsum esse, docere Christum ipsam immortalem ac interitus exortem, tum in sermone de diuite & paupere, tum in Mosis ac Heliæ uisione. At nihil aliàs Dominus loquutus est, aut ementitus. Non enim spectrum aut uisum ostendit discipulis in monte Heliam & Mosen, quo ipsos deciperet: sed id quod erant, citra falsitatem. Quare indocilis etiam, ut ita dicam, discere potest, immortalem & interitus exortem animam ipsum affirmasse.

Animæ resurrectionem fore, absurdū est dicere.

C Igitur carnis resurrectio fit, non animæ, quo collapsum in corruptionem tabernaculum Dauid erigatur: & ubi erectum est ac reædificatum, uelut dies seculi, deinceps illæsum ac ruinæ expers maneat. Vult enim Deus non lapideam domum Dauid ædificare, neq; ut in regno cœlorum domum pulchram habeat, sed carnem tabernaculū animæ, quod ipse suis manibus fabricauit. Porrò sic te ô sapientissime Aglaophon considerare oportet. Omnino autem facilimè disces hoc, si ad dormiendi imaginem respexeris, itemq; resurgendi. Si enim dormire à uigilijs contingit, & resurgere à somno: & hoc resurrectionis ac mortis exercitium est. Somno enim ac morti gemina adsunt: quorū alterum, reuiuiscere uidelicet, necessariū est esse, ut uiuat caro, ex eo quòd mortua est: sicut excitari à somno. Quemadmodum enim ex dormiendo excitari ac uigilari contingit, & qui dormit non omnino in eodem habitu permanet ut semper dormiat, sed rursus resurgit: sic etiam uiuere ex morte continget, & non omnino qui mortuus est, postquam mortuus fuerit, in eodem manet. Si enim ex dormiendo uigilare, & ex cadendo erigi, & ex destructione reædificari contingit, quæ fraus est in inclinato non sperare erectionē, & in mortuo resurrectionem? Etenim nos non decepti confitemur, ex mortuis corporibus reuiuiscere contingere. Et non solùm hoc, si ita uis, ex dormiendo ac resurgendo expendito, sed etiam à seminibus & plantis, quomodo in omnibus ipsis resurrectio denunciatur. Considera enim semina, quomodo nuda & sine carne mittuntur in terram, & perfecta effecta rursus redduntur. Alioqui si morerentur quidem ac putrescerent semina, ex seminibus uerò non amplius contingeret reuiuiscere ac nasci, quæ sit expectatio ut non omnia consumantur in mortem? Cæterùm de his plura dicere in præsens, optime Theophile, uosq; reliqui sermonis iudices

Somni & uigiliarum imago ad mortem & resurrectionē.

Seminum ac plantarū imago ad resurrectionem.

ces, omittamus. Arripiamus autem & ea quæ deinceps ad hæc consequuntur, quomodo lon- A gè ab eo quòd oportet, discessit: quando in prophetia sexagesimiquinti Psalmi, quam coactè & impropriè exponit, resurrectionem in sola specie seruari sperare oportet, dicit. Et, ut ne dicas quod non semper obscurè tractat, ille enim hoc distinxit, ego tibi clarius sic sententiam exponam. Equidem omnino uidisti pellem animalis, aut aliud quid tale aqua impletum, quomodo si paulatim euacuetur, & paulatim impleatur, semper eandem speciem ostendit. Quale enim fuerit quod continet, necesse est ad ipsum etiam quod intus est formari. Age enim si subeffluat aqua, si quis adijciat quantum effunditur, non sinens utrem aceruatim aqua euacuari, necessarium est id quod adijcitur tale uideri, quale est & totum: eo quòd etiam id quod continet, idem sit. Et sanè si quis corpus his assimilare uelit, nullo pudore confundetur. Eodē enim modo etiam ea quæ ab alimento introducuntur pro expulsis carnibus, in figuram speciei ipsius continentis transmutantur. Et quantum quidem ad oculos diffusum fuerit, oculis simile est: quantum ad faciem, faciei: quantum ad alias partes, ijsdem: ut idem unusquisque appareat, non quòd sint carnes in eodem primæ subiectæ, sed species, iuxta quā specificantur ea quæ accedunt. Proinde si non sumus ijdem uel ad paucos dies corpore, sed specie in corpore: hæc enim sola consistit à natiuitate: multo igitur magis neque tunc ijdem secundum eandem carnem erimus, sed secundum speciem, quæ ita nunc semper cōseruatur in nobis, & manet. Quod enim illic est pellis, hoc species est hic. quod uerò illic in similitudine est aqua, hoc hic est quod accedit & decedit. Quemadmodum igitur nunc cum corpus non sit idem, tamen character secundum eandem formam idem seruatur: sic non eodem existente corpore, species in maiorē gloriam aucta, non amplius in corruptibili, sed in læsionis exorte ac spirituali corpore ostendetur. Quale ipsius Iesu in transformatione erat, quando in montem ascendit cum Petro, Mose ac Helia conspectis ab ipsis. Et hæc quidem hucusq; considerata sint. B Hæc enim est uelut in summa Origenis dogmatum sententia.

Corpus Christi quale resurrexit.

Si uerò quis ex ambigentibus proponēs corpus Christi, eo quòd primogenitus & primitiæ mortuorum ac dormientium ipse dictus est, dicat, quòd quemadmodum ille resurrexit, etiam omnia similiter illi resurrectura esse sperare oportere: ut sicut Christus excitatus est, ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum ducet cum ipso. Surrexit autem corpus Iesu, & carnes habuit, ac ossa, quemadmodum credidit etiam Thomas: respondebimus, At Christi corpus non erat ex uoluntate uiri, neque ex uoluptate interueniente, in iniquitatibus conceptum, ac in peccatis in utero gestatum: sed ex Spiritu sancto, & uirtute altissimi, & uirgine. Tuum uerò corpus somnus est, & uoluptas, & sordes. Et propterea sapiens ille Sirach in eo quòd moritur homo, dicit:
„ Possidebit reptilia, & bestias ac uermes. Et in
„ Psalmo octuagesimoseptimo: Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt & cō-
„ fitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & ueritatem tuā in perditione? Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iusticia tua in terra oblita? Sed & alia huiuscemodi uerba ex Scripturis plurima colligere licet, si quis uelit, ut ne omniū nos mentionem facientes, longius orationem extendamus.

Sequuntur deinceps ipsius Methodij uerba.

QVum igitur uix desijsset Proclus, & silentium præsentium diu fuisset, ad fidem non habendam multum prostratorum, & ego reuera quietum esse sentirem, placidè eleuato capite, & respiratione facta, uelut solent nauigantes undarum tempestate desinente, tremens adhuc & uertiginosus (ictus enim eram, ut id coram uobis fatear, uehementia orationis perfusus) conuerto me ad Auxentium, & uocans ipsum, ô Auxenti arbitror dixi, non frustra C dictum esse poeticum illud, Si duo coniuncti pariter eant.

Duobus simul euntibus.

Nam aduersarij duo sunt, quare utriq; amborum robur sustinemus. coadiutorem enim te, & certaminis socium appello contra ipsos: ne nobis Aglaophon cum Proclo & Origene, orationibus persuasiuis contra nos armatus, resurrectionem excutiat. Age igitur contra sophismata ipsorum aciem instruemus, nihil timentes contradictiones quibus timidi impetuntur. Nihil enim in ipsis sanum est ac firmum, sed imaginatio solum decora uerborum, ad stupefaciēdos auditores, & persuasione instructa, non ueritatis, neq; utilitatis gratia, sed ut coram præsentibus orationem sapientem ostentent. Hinc itaq; orationes aliquando uerisimiles ad pulchritudinem ac uoluptatem uariegatæ, præstantiores putantur his quæ ad sinceram ueritatem expensæ sunt, dum illarum doctores neq; ad bonitatem ac pietatē contendunt, sed ad hoc ut placeant, & successum habeant:

Sophistæ Theologi.

quemadmodum Sophistæ, qui mercedem ex orationibus exigunt, sapiētiæ laudibus uili precio coempti. Antiquitus igitur ualde pauci expositores erant, cum hi qui tunc erant, conarentur non delectare, sed iuuare præsentes. Ex quo autem deinceps ad leuitatem res deuenit, ut omnibus liceat interpretari scripturas, & omnes ad faciendum quidem bonum hebetati sunt opinione referti, circa ratiocinandum uerò profectum fecerunt, iactantes se uelut qui omnia cognoscere possint, doceri quidem sibi opus esse, confiteri erubescentes, contendere uerò potius ac prosilire uelut doctores assueti. Audaces itaq; hinc facti à pietate & mansuetudine, ac fide, quòd Deus quem profitentur omnia facere possit, lapsi sunt: & ad quæstiones uanas ac blasphemias deuenerunt. non intelligentes, quòd non opera uerborum gratia facta sunt, sed uerba operum.

Verba operū gratia facta.

Quemadmodum in medicina per quam ægri seruari debent, opera uerbis dominari

A minari debent,& uerba operibus confirmari. Proinde in communi nostra concordia per omnia consona nobis mens sit, quæ optimis sermonibus mores linguæ consonos exhibeat instar lyræ: sed eos non inconcinnos, & à musis alienos. Nam propter assequendam ueritatem contendere oportet, ut iusticiã exerceamus, & non propter cõparandam opinionem sapientiã ostentare, & magis ad gloriam quàm ad ueritatẽ certare, & prætextus omneq; simulationis apparatum induere. Sunt enim hi qui uerborũ prætextibus tragico more ornati sunt, uelut mulieres, quæ forinsecus se de industria ad fraudem ornant: nisi quis cautè & sobriè fidem respiciat in his quæ adhuc sunt iuniores. Quare cauendum est ut talem sermonem in cor admittamus, antequam exactè consideremus. Præoccupant enim sæpe, impostores ipsos ueros doctores. Quemadmodũ etiã Sirenes uocis iucunditate odium erga homines procul occultant, & fugientes ipsas alliciunt. Aut quomodo, dixi ego, ô Auxenti, tu de his sentis? & is respõdit: Sic planè quemadmodum tu. Igitur omnino Sophistas aliam opinionẽ habentes, simulacrorũ ueritatis imitatores esse dicimus, ueritatem non cognoscentes, uelut pictores. Nam & hi nauium structores & nauigia ac gubernatores imitari conantur, fabricare naues & gubernare nesciẽtes. Visne igitur ut deradentes colores persuadeamus pueros eiusmodi picturas admirantes, quòd neq; nauis nauis est, neq; gubernator gubernator, sed paries forinsecus ad delectationem colorib. ac picturis exornatus: & quòd imitatores simulacri nauis ac gubernatoris sunt tales, qui à coloribus & nõ naui hæc expresserunt? Longũ profectò audire cupido prooemiũ, sed utile dixi ego ô optime. nam uerba diuinitùs inspiratarũ scripturarũ, quibus hi gloriã suã ad fraudem colorantes depingunt, iusticiam ac ueritatem contumaciter nominantes, & iusticiam omnino non scientes, si quis auferat: quãtum ipsos talibus nominibus denudatos subsannandos esse putas? Valde multum, inquit ille. Vtrum igitur ô Auxenti, inquam ego, tu hu-

Sirenes.

Sophistæ uelut pictores.

B ius uiæ dux esse uis, aut ego præcedam? Iustum est, inquit ille, te præire. tu enim & sermonem auspicaris. Itaq; dicebatur (age enim pro parte ab initio consequenter Aglaophontis sententiam expendamus) Anima corpus hoc nobis circumsitum propter trãsgresionem suscepisse, quum superioribus temporibus absque ipso feliciter degisset. Pelliceas enim tunicas corpora esse, in quæ concludi animas contigit, quo mortale gestantes, pro his quæ fecerũt pœnam darent. Aut non erant hæc quæ primùm in principio antè dicta sunt Medice? Imò admone, si nõ uideor tibi rectè meminisse. Non opus habes, inquit ille, admonitione. Hæc ipsa enim erant, quæ in primis à nobis dicta sunt. Quid uerò, nònne & hoc in sequentibus à te multifariam dicebatur? Quòd impedimento esset nobis corpus ad comprehensionem ac cognitionem eorũ quæ reuera sunt, propter occupationes circa illud ornandum ac curandum, & propter alios uentris circa concupiscentiam impetus: & quòd esset insuper blasphemiarum & omnis generis peccatorum causa, eo quòd non possit omnino per seipsam citra corpus anima peccare. Et propterea post profectionem ex hac uita, liberam ipsam ac nudatam corpore manere oportere, quo à peccatis & inobedientia aliena sit in cœlis, ubi etiã conuersationes cum angelis habebit. Nam corpus, ut polluatur ac peccet, causa & auxiliarius illi existit. Sine corpore enim impossibile est animam peccare. Vnde quo sine peccato per infinita secula seruetur, nõ amplius ipsam corpus assumpturam esse, quod ipsam deorsum ad corruptionẽ & iusticiam degrauat. Dictum & hoc est, inquit ille. Quid uerò, etiam bene ac rectè hoc, inquam, à te dictum esse putas? Et quid hoc, inquit, tua interest? At non redargues sermonẽ. Neq; tu animã, inquam ego. At ferre potes, ut propter ea quæ dixisti, sermo ipse expendatur? Bene & rectè, inquit ille. Bene uerò ac rectè tibi sentire uidetur, qui sibi ipsi contraria ac dissona dicit? Nequaquam. Quid igitur, inconcinnè tibi uidetur hic ueritatem simulare? Maximè omnium, inquit. Non ergo ad-

Corporis impedimentum.

C mittis eum qui harmonias intendit, ad falsam sermonis cantilenam? Nequaquam. Quid igitur? Ergo neque teipsum dicentem inconcinnè quodcunq; tandem admittet. Quum enim dederis, incorporeas peccasse animas, mandatum prætergressas: & dixeris, propter iniquitatem dedisse ipsis postea Deum tunicas pelliceas, ut mortalia gerentes pœnam darent, tunicas corpora interpretatus: in progressu sermonis oblitus eorum quæ antea asseruisti, animam per seipsam non posse peccare dicis, neq; omnino ad hoc aptam esse, sed causam ipsi omnium malorum corpus esse. Vnde ut ne ipsa rursus ad iniusticiam concitetur à corpore, quemadmodũ contigit prius, sic ipsam in æternum citra illud futuram esse, & quidem quum dixeris, in paradiso ante corpus animam, quando adhuc beata & indolens erat, peccasse. Vbi enim transgressa est mandatum, obtinente iam peccato propter serpentis persuasionem, uinculum ipsi datum esse in pœnam corpus asseruisti. Quare aut prius illud, aut posterius, nõ rectè habet. Aut enim ante corpus peccauit, & nihil minus etiam si non acceperit corpus, peccabit: & uana est tua de eo quòd corpus non resurgit inaniloquentia. Aut cum corpore, & non possunt pelliceæ tunicæ corpus esse putari. Reperitur enim homo ante ipsarum structuram diuinum mandatũ reprobasse. Qua de causa etiã tunicæ parantur, nuditatem quæ à peccato ipsorum accessit occultaturæ. Aut nunquid persuadeo te, & uides quòd incohærentia asseruisti? & tibi hoc manifestum factum est: aut nondum intelligis, ô Aglaophon, inquam, quod dico? Intelligo, inquit ille, & non amplius opus habeo ut rursus audiam. Verùm non animaduerti, me non rectè dixisse. Necesse est enim mihi, qui dedi pelliceas tunicas corpora esse, ut confitear etiam, priusquam in corpus uenerit, animam peccasse: eo quòd ante structuram ipsarum transgresio facta est. Nam propter transgresionẽ tunicæ ipsis fiunt, & propter ipsam harũ præparatio, & nõ

Pellicearum tunicarum ratio.

tranſgreſsio propter tunicas contingit:& ut ex hac confeſsione aſſentiar, quòd non hoc cor- A
pus cauſa maliciei eſt,ſed ipſa anima in ſeipſa. Quapropter etiamſi non accipiat corpus,pecca
bit,quoniã etiam prius abſq; corpore peccauit. Et ſtolidum eſt dicere, corpus non poſſe reui-
uiſcere,ob id ut ne cauſa peccandi animæ fiat. Peccabit enim, uelut etiã ante corpus peccauit,
ita quoq; poſt corporis depoſitionẽ,etiamſi non rurſus corpus acceperit. Vnde neceſſe eſt ob
hæc,neq; me,neq; alium dicentem admittere,quòd pelliceæ tunicæ ſint corpora. Si uerò admi
ſero,confiteri oportet me etiam quæ relata ſunt. Quid uerò,nónne & illud inquam , ô Aglao-
Corpus uincu-lum dici. phon,uidetur tibi non rectè habere? Quale illud,inquit ille? Dicere,inquam ego,uinculum &
pedicas corpus conſtructum eſſe contra animam: & quòd Propheta uinctos terræ nos dixit.i-
deoq; etiã Dauid,ligatos. Et ille: Non habeo,inquit,in promptu quod tibi reſpõdeam. At cur
cum alio non diſputas? Et ego (ſentiebam enim erubeſcere ipſum,uitantẽ ne ſermo redargue-
retur) Putâs ne,inquam,per inuidiam aggredi me,ut redarguam te,& non contendere ut meo
ſtudio propoſitum clarum faciam? At,ô bone,ne delaſſeris dum interrogaris. Vides enim nõ
de paruis nobis eſſe ſermones,ſed quo modo credere oportet. Etenim nullum tantum malum
homini accidere poſſe arbitror,quantũ à rebus neceſſarijs,quum falſa de ipſis opinione tene-
tur. Age igitur,promptè ea de quibus interrogaui declara , & ſi quid tibi dicere ueri non uide-
or,magis ueritatis quàm mei curam habens,redargue. Maius enim bonũ eſſe puto redargui,
q̃ redarguere:quanto maius eſt,ut quis ipſe à malo liberetur, q̃ ut aliũ liberet. Age igitur,cõ-
parantes inter ſe ſermones,conſideremus an quid inter ſe differant. Etenim de quibus ambi-
gimus,non ualde parua ſunt,ſed de quibus ſcire præſtat,non ſcire turpe eſt. Igitur tu quidem
non putas reuiuiſcere corpus,ego autem puto. Et ualde quidem,inquit ille,propter ea quæ di
xi. Et tu quidem,inquam ego,uinculum, & carcerem,& ſepulchrum,& onus,& pedicas,ipſum
eſſe dixiſti. Ego autem non ita ſentio. Vera,inquit ille,mihi dicis. At uerò per proteruitatem , & B
errorem,& triſticiam ac indignationẽ,& in ſumma, omnia alia mala, quorum cauſam ipſum
eſſe dixiſti,impedire nobis impetum animæ ad id quod melius eſt aſſeris , non ſinens nos ad
eorum quæ reuera ſunt,comprehenſionem ac cognitionem peruenire. Etſi enim aggrediamur
aliquid eorum quæ ſunt uenari,caligo ſemper intercidens,rationi obſcuritatem inducit, non
permittens nos ueritatem clarè conſiderare. Fraude enim repleta eſt,uelut dixiſti, cõſideratio
noſtra per aures.fraude item plena eſt conſideratio per oculos,fraude etiam ea quæ contingit
per alios ſenſus. Vides,inquit ille,ô Eubuli,quòd ego paratus ſũm te laudare,ubi rectè decla-
raueris ſermones? Ergo quo ſanè me amplius laudes,ſi uinculum corpus uobis uidetur, non
poteſt mutari maliciei cauſa animæ eſſe,ampliusq; iniquitatis,ſed uice uerſa, modeſtiæ & ca-
ſtigationis. Sic autem rem cõſidera:ita enim rem magis aſſequi poteris. Quò ducimus eos qui
corporibus ægrotant,nónne ad medicos? Manifeſtum eſt hoc,inquit. Quò uerò peccantes?
nónne ad iudices? Neceſſarium hoc. Igitur pœnam daturos, inquam, iuſtè propter ea quæ fe-
cerunt? Etiam. Iuſtum autem omne bonum eſt? Confitetur. Qui uerò iuſtè iudicat, bene facit:
iuſtè enim iudicat? Conſenſit. Quod uerò bonum eſt,utile apparet. utilitatem ergo capiũt,qui
iudicantur:tollitur enim improbitas ipſorum,tormentis prohibita. quemadmodum etiam u-
tilitatem capiunt morbi à ſectionibus ac medicamentis medicorum. Nam iniuſtum pœnam
dare,eſt animam corrigere,magnum illum morbum iniquitatem abijciẽdo? Cõfitetur. Quid
uerò,non iuxta proportionem,peccatorum ſupplicia iuſtè adhiberi dicis his qui puniuntur?
quemadmodum & his qui curantur,iuxta uulnerum proportionem chirurgias? Annuit. Igi-
tur qui morte digna fecit,ad mortis ſupplicium condemnatur:qui plagis,ad plagas : qui uin-
culis,ad uincula. Confitetur. Punitur autem is qui debet uinculis,aut plagis,aut alio quodam
huiuſmodi ſupplicio,quo pœnitentiam agens,iniuſtê agere ceſſet,dum per tormenta uelut li- C
gnum intortum dirigitur? Veriſsimê,inquit,dicis. Non enim præteriti delicti gratia iudex ip-
ſum ſupplicio afficit,ſed futuri,ut ne rurſus faciat. Hoc manifeſtum eſt,inquit. Vinculum enim
clarum eſt ipſi,quod impetum ad iniuſtè agendum tollit,non permittens facere quæ uult. Ve-
rum eſt hoc. Ergo prohibetur à peccando,uinculis non ſinentibus ipſum liberê agere,ac uolu-
ptatibus uti:ſed contrahentibus,& iuſticiam colere docentibus,donec didicerit per admoni-
tiones temperatus eſſe. Apparet,inquit. Neq; igitur cauſa eſt uinculum peccandi, uelut appa-
ret. Caſtigat enim,& iuſtiores facit,auxiliare medicamentum animæ exiſtens: auſterum quidẽ
& mordax,ſed curatiuum. Palàm eſt,inquit. Age, expendamus rurſus ſuperiora. Conceſsiſti
corpus non eſſe uinculum animæ propter tranſgreſsionem? Et concedo,inquit. Peccare autẽ
animã cum corpore,ſiquidem adulterium cõmittere,occidere, ac impium eſſe, peccatum tibi
uidetur,quæ anima cum corpore facit? Annuit. At uinctum confeſsi ſumus, non poſſe iniuſtè
facere? Confeſsi ſumus,inquit. Prohiberi autem,triſtificatum à uinculis? Etiam. Vinculum aũt
animæ eſt caro? Annuit. At peccamus dum in carne ſumus , conſentiente nobis in hoc carne?
Peccamus,inquit. Qui uerò ligatus eſt, non poteſt peccare? Et hoc annuit. Coarctatur enim?
Etiã. Nec permittitur à uinculo? Manifeſtũ eſt. At corpus quidem ad peccandum eſt auxiliari-
Corpus uincu lum non eſſe. um? Etiã. Prohibet aũt uinculum? Aſſenſus eſt. Non ergo corpus eſt uinculum, inquã, neq; ſe-
cundum te,neq; ſecundum alium,ô Aglaophon,ſed ad utrumq; animæ auxiliariũ, ſiue ad bo
nũ,ſiue ad malum? Conceſsit. Igitur his ſic habentibus,reſponde ô Aglaophon ad ea quę pri-
mùm aſſeruiſti. In ſuperioribus enim uinculũ & carcerem & pedicas animæ corpus dixiſti. Et
uides quòd nõ cõcordant cũ his quæ dixiſti. Quomodo enim cõcordarint,ſiquidẽ neceſſe eſt,
ô opti-

A ô optime, uinculum quidem carnem putari, animam uerò uinculo auxiliario ac adiutore uti
ad iniusticiam? quod est impossibile. Si enim propter peccatum tormẽtum datum est, ad hoc
ut tristificata anima erudiatur ad colendum Deum: quomodo cooperatur ac cõcertat corpus
ipsi ad iniustè agẽdum? Vincula enim & carceres ac pedicæ, & in summa omnes eiusmodi ma-
chinæ adiutrices ad correctionem, eos qui puniuntur cohibent ab iniustè agendo ac peccan-
do. Non enim ut is qui iniustè egit, amplius iniustè agat, uinculum ipsi auxiliarium ad iniustè
agendum datur, sed ut ab iniustè faciendo cesset, dum per uincula torquetur. Nam & iudices
ob hanc causam malos pedicis ligant. Prohibentur enim etiamsi non uelint, à uinculis, ut ne
mala faciant. Liberè autem degentium malefacere est, & eorum qui incustoditè uiuunt: & non
ligatorum. Homo uerò primùm quidem occidit secundum Cain, auctus est ad incredulita-
tem, simulacris addictus fuit, defecit à Deo, & quomodo ipsi corpus uinculum datum est?
Aut quomodo Deus postquam homo ante corpus peccauit, auxiliarium ipsi maiorem ad ini
quitatem ipsum corpus dedit? Quomodo uerò etiam post uinculi constructionem dicitur
hoc? Ecce ante faciem tuam posui uitam & mortem, ut eligas uitam: bonum & malum, ut eli-
gas bonum. &, Si uolueritis & audieritis me. Hæc enim ipsi uelut potestatem habenti, & non
uelut sub uincula ac necessitatem adacto dicta sunt. Quare undiquaq; confirmatur, neq; uin-
cula aut carcerem aut pedicas corpus putare: neq; uinctas aut captiuas terræ esse animas, con-
demnante ipsas Deo, ut terreis pedicis sint ligatæ. Quomodo enim hoc ita se haberet, quando
id demonstrari non potest? Absurdum uerò est etiam illud conspicuè, putare uidelicet in uita
seculorum futura æterna corpus animæ non affore, eo quòd uinculum sit ipsum ac pedicæ, ut
ne perpetui condemnati uincti fiamus, uelut corruptores in regno lucis futuri. Soluto enim
sufficienter ac confutato sermone, in quo carnem animæ uinculum esse decreuerunt, solutum
B est etiam quòd non uincti erimus propter ipsam in regno lucis, quod accipiemus. Sed & aliud
ostendere oportet, si quis animam in carnem, uelut in laqueum, pœnam peccatorum subitu-
ram immittit, stulticiæ hoc magis est, quàm rectæ opinionis. Si enim ante transgressionem, ue
lut iam in superioribus exposuimus, animæ corpora habuerunt, quomodo postea facta trans-
gressione, in laqueũ in corpus inducuntur? cum non sit tempus, in quo anteq; acciperent cor-
pus, peccarint. Non enim prudentis est, aliquando dicere, animas uelut propter corpus peccas-
se: aliquando uerò, quandoquidem peccauerunt, ob id & uinculũ & laqueum ad condemna-
tionẽ ipsum factum esse. Si enim propter corpus peccauerunt, aderat ergo ab initio ipsis & an-
te peccatũ corpus. quomodo enim propter hoc peccassent, quod nondũ erat? Si uerò laqueus
ac pedicæ ac uinculum, ipsum corpus putatur, non amplius ambo simul causa sunt, sed anima
sola peccauit. Cur enim post peccatum, ei quod peccauit, uincula & laquei ac compedes parã-
tur? Atqui confessi sanè sumus, non posse uinculum animæ esse ipsum corpus. Nam corpus
quidem ad utraq; & ad iusticiam & ad iniusticiam cooperatur. Vinculum autem ab iniustè a-
gendo prohibet. Quare alterum ex duobus necesse est. Aut enim ab initio peccauimus cum
corpore, & non apparet tempus in quo extra corpus fuimus, & simul causa est corpus animæ
& malorum & bonorum. Aut sine corpore degentes peccauimus, & inculpabile est à malicia
ex toto. At absq; corpore à bruta uoluptate anima non superatur. Superati autem sunt primi
parentes, bruta uoluptate inescati. Erat ergo anima cum corpore etiam ante peccatum. Nam
quòd non locus sit, ipsum putari propter transgressionem, in pœnam uinculum factum esse,
quo purum & assiduum tormentum habeat anima secundum ipsos mortale gestãs, idipsum
arbitror me plene cum omni demonstratione declarasse. Quare inconstans & impossibile est,
corpus quidem laqueum & uincula ducere, Deum uerum inducere animas in laqueum pœ-
C nam subituras, ita ut ex supernis ex tertio cœlo eijciat: quoniam in supernis mandato inobe-
dientes fuerunt. Ad quid enim respectu habito crediderit quis his, quæ ita proteruè ab ipsis di
cta sunt? & quidem non habente sic Psalmo, etiamsi uiolenter ipsum exponant. Verùm profe-
ram ea quæ in ipso habentur, quo fabulositas expositionis ipsorum appareat, qui non uolunt
scripturas rectè intelligere. Sunt enim hoc modo dicta. Probasti nos Deus, igne examinasti
nos, uelut igne probatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dor-
sum nostrum. Induxisti homines in capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxi-
sti nos ad refrigerationẽ. Et statim inferunt: Hæc de animis dicta sunt, quæ in laqueũ in ipsum
corpus, uelut in certamen delatæ sunt ex tertio cœlo, ubi est paradisus. Nam transiuimus per
ignem & aquam, inquiunt, aut per uterum in mundum animæ accessum indicat, quandoqui-
dem in tanta flamma ac humiditate contingit: aut delapsum à cœlis in uitam, penetrantem
fontes ignis, & aquas super dorsum firmamenti. Aduersus quos operæprecium duco instare.
Age enim pro ipsis, ô Aglaophon, responsum dato, quid dicent? Primùm enim paradisus, un- *Paradisus ubi*
de in primo parente eiecti sumus, ex hac terra palàm locus eximius est, ad iucundam quietem, *sit.*
& uitam meliorem sanctis destinatus. Ab ipso Tigris & Euphrates, & reliqui fluuij, qui illic
profunduntur, hic apparent fluxionum excursus in nostrum continentem inundantes. Non
enim ex supernis de cœlis effunduntur, ac eliduntur. Nam neq; sustinere potuisset terra, ut tan
tam aquæ molẽ aceruatim ex alto delabentẽ susciperet. Sed neq; Apostolus asserit paradisum
esse in tertio cœlo, si quis subtiles sermones audire nouit. Noui enim raptum usq; ad tertiũ cœ
lum, dicens: & noui talem hominem, siue in corpore, siue sine corpore, Deus nouit, ꝙ raptus
est in paradisum. Duas reuelationes magnas se uidisse indicat, cum bis assumptus sit euidẽter:

ſemel quidem uſque ad tertium cœlum, ſemel uerò in paradiſum. Nam quod dicit, Noui ra- A
ptum talem uſq; ad tertium cœlum: priuatim reuelationem ipſi apparuiſſe in tertium cœlum
aſſumpto, confirmat. Quod uerò rurſus infertur, Et noui talem hominem, ſiue in corpore,
ſiue extra corpus, illatum in paradiſum: aliam rurſus ipſi manifeſtatam eſſe reuelationem in
paradiſo oſtendit. Fabula igitur eſt, & tragica cantilena, dicere animas ex cœlis deiectas eſſe,
& tranſire fontes ignis, & aquas ſuper dorſum firmamenti, dum in mundum hunc noſtrum fe
runtur. Nam neq; Adam ex cœlis eiectus eſt, ſed è paradiſo plantato in Edem iuxta orientes.
Non enim ante incorporationem delictum admiſſum eſt, quemadmodum ſufficienter oſten-
dimus: neq; rurſus corpus, hoc eſt laqueus: ſed poſt inſitionem animæ in corpus fit peccatum.
Nam hoc utrumq; ſimul eſt homo. Et delapſus ex paradiſo hic eſt. At uerò Aglaophon omni-
no negligentius ſermoni attendebat, ſed de rebus nullam intelligẽtiam habentibus diſcepta-
bat, Pſalmum iuxta improborum opiniones exponere nitens, de quibus dicere plura omitte-
mus. Volo enim, quandoquidem ſemel ad corrigendam improbitatem ipſorum deueni-

Pſalmi prophetia expoſita.

mus, etiã huius prophetiæ rationem ipſis denudare. Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos,
uelut igne probatur argentum. Probati aſsiduè martyres per impetus tormentorum in ten-
tationibus (plerunq; enim prophetiæ in noſtram fidem implentur) & piè ac fortiſsimè decer-
tantes, gratias Deo agunt: Probaſti nos, ad Deum dicentes. qui ut maiorem apud ipſum glo-
riam aſſequerentur, per multos labores ipſos redarguit, uerè olympiacum certamen uincen-
dum proponens. Et conſiderate, quomodo conſona his uerbis palàm de martyribus Solo-
» mon pronunciat. neque enim ſcripturarum aliarum teſtimonio hic ſermo caret. Deus tentauit
» ipſos, & inuenit ipſos dignos ſeipſo. Velut aurum in fornace probauit ipſos, & uelut integram
» fructificationem boni odoris ſuſcepit ipſos, & in tempore uiſitationis ipſorum. Cum antea di-
» xiſſet, Etſi enim in conſpectu hominum puniantur, ſpes ipſorum immortalitate plena eſt: & B
» parum caſtigati, magnis beneficijs afficientur. Sed & quod in Pſalmo centeſimo uigeſimoter-
» tio dictum eſt, Niſi Dominus erat in nobis, quum inſurgerẽt homines in nos, profectò uiuos
» deuoraſſent nos. Torrentem pertranſiuit anima noſtra, profectò pertranſiuit anima noſtra a-
» quam intolerabilem. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in prædam dentibus ipſorum.
» Anima noſtra uelut paſſer liberata eſt ex laqueo uenantium. Laqueus contritus eſt, & nos li-

Martyrum duplicium probationes.

berati ſumus. Martyres ſunt qui pſallunt. Duo autem ſunt chori martyrum, qui pulchras ui-
ctorias tulerunt. Vnus Teſtamenti noui, alter ueteris, qui reſonantem hymnum concinnè ad
propugnatorem Deum & uniuerſorum regem tranſmittunt: Probaſti nos Deus, igne exami-
» naſti nos, uelut igne probatur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in
» dorſum noſtrum. hoc eſt, forum iudiciarium gentium, aut tentationes, per quas tribulati & i-
gne examinati fortiter probati ſunt. Proba enim me, inquit, Domine, & tenta me, igne torre
renes meos & cor meum. Dicat ſanè etiam Abraham, igne examinatus in uiſceribus ob unige-
nitum filium, ubi mandatum Dei prætulit, poſtquam audiuit, Abraham parce filio tuo, abie-
cto gladio: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentum. Dicat &
Iob poſt purulentiæ defluxum, & ubi ab amicis improperia pertulit, & corpore malè affectus
doluit, & per procellam loquentem ad ipſum Deũ audiuit: Putas me aliter tibi reſponſum de-
diſſe, quàm ut iuſtus appareas? Poſuiſti tribulationes coram nobis Domine, quo nos uelut au
rum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, ut ne comburerentur
igne: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentum. Tranſiuimus
per ignem & aquam, & eduxiſti nos ad refrigerationem. Quare & mihi Methodio dicere lice-
bit, ubi in die tua, ô Deus omnipotens, æternus pater Chriſti, citra dolorem tranſgreſſus fue-
ro ignem, & aquarum naturam in uſtoriam mutatam habuero, ipſorumq; impetus effugero: C
Tranſiui per ignem & aquam, & eduxiſti me ad refrigerationem. Tua enim eſt hæc diligenti-
bus te promiſsio: Si tranſieris per aquam, tecum ſum, & fluuij non concludent te: & ſi tranſie-
ris per ignem, non combureris, flamma non comburet te. Sed enim de expoſitione Pſalmi hæc
ſufficiunt. Inſuper porrò etiam illud conſiderandum eſt, in quo inſtar dormientium multifor-

Viuebam ſine lege quõdam, quomodo ſit accipiendum.

miter ſomnijs illuſi pronunciãt Apoſtolum dixiſſe, Ego autem uiuebam ſine lege quondam:
& uociferantur, uitam noſtram in primo parente ante mãdatum, ante corpus, dixit: uelut quæ
ſequuntur confirmant. Ego autem carnalis ſum, uenditus ſub peccatum. Quia non aliter ho-
mo imperio ac dominio mali ſubijci potuiſſet, uenditus ipſi propter tranſgreſsionem, niſi car-
nalis factus fuiſſet. Anima enim per ſeipſam, inquiunt, à peccato corripi non poteſt. Qua-
propter aſperè intulit, Ego carnalis ſum, uenditus ſub peccatum: cum prius dixiſſet, Ego uiue
bam ſine lege quondam. Et ipſis quidem hæc dicẽtibus, tunc pleroſq; admiratio ac ſtupor in-
uadebat. Nunc uerò in conſpicuo prominente iam ueritate, non ſolum longè ſeducti appa-
rent, ſed etiam ad ſummam blaſphemiam deueniſſe. Cum enim dederint, animas ſine corpore
ante mandatum uixiſſe, & per ſeipſos omnino peccato corripi non poſſe: ratiocinatione rur-
ſus facta ſubuerterunt eum ſermonem, imò potius ſeipſos. Corpora enim fabricant ipſis po-
ſtea in ſupplicium, eo quòd ante corpus ipſæ peccauerunt. Et ſanè etiam conuicia iactarunt ij-
dem, dum corpus uinculis ac pedicis aſsimilant, aliaq; ſtolida dicũt. Nunc uerò uelut dictum
eſt, totum cõtrario modo ſe habet. Oportet enim ante peccatum animam fuiſſe cum corpore:
alioqui anima quæ per ſeipſam peccato corripi non poteſt, nõ peccaſſet omnino ante corpus.
Si uerò peccauit, non fuit per ſeipſam exors, ut à peccato corripi nequiuerit, imò magis expo-

A sita ut corriperetur & apprehenderetur. Quapropter etiam rursus, quamuis non acceperit
hoc corpus, peccabit: quemadmodum sanè etiam antequam ipsum acciperet, peccauit. Cur
uerò omnino corpus accepit postea, postquam peccauit? aut quid adeò opus fuit ipsi corpo-
re? Siquidem igitur ut torqueretur & doleret, quomodo magis delicijs fruitur, & proteruè a-
git cum corpore? Quomodo uerò etiam liberum arbitrium habere in hoc mundo apparet?
In nobis enim situm est, ut credamus & non credamus. Vbi autem in nobis situm est credere
& non credere, in nobis rectè facere & peccare, in nobis benefacere & malefacere. Imò etiam iu
dicium quomodo uelut futurum amplius expectari potest, in quo Deus unicuique iuxta o-
pera, & secundum studia retribuet? & non uelut iam præsens putabitur: siquidem generari
quidem & in corpus uenire animam, iudicari est iam, & retributionem accipere. Mori uerò, &
separari à corpore, liberari est, & ad refrigerationem deuenire: eo quòd ante corpus ipsa pec-
cauit. Quare ex uestra sentētia in iudiciū induci est, ac condemnationē, in corpus induci. Cæ-
terùm ex superabundanti ostendit sermo noster, impossibile esse, corpus tormentum ac pedi-
cas animæ putari. Sufficiebant quidem igitur hæc, & tempestiuum erat sermonem de his hic
finire, cum ex ipsa Scriptura ostenderim, ante transgressionem protoplastum illum ac pri-
mum parentem ex anima & corpore constitisse. Et ego nunc quidem hæc in summa recenseo,
occasiones saltem aggressionum ipsorum corrigere annitens, ut ne modum oratione exce-
dam. In promptu enim iam nobis est iudices considerare, quòd illud, Ego uiuebam sine lege
quondam, quod in epistola ad Romanos habetur, non potest cadere in uitam animæ ante cor
pus, uelut ipsi uolunt, quemadmodum ea quæ post hæc inferuntur, indicant: etiamsi genero-
sus hic medicus, sequentia uerba abripiens, sententiam Apostoli ad id quod sibi uidetur trans
formare annisus est, incurabile quiddam admittens, ac ualde puerile. Nam pro eo quod ad
B proprias concretiones & commissuras membra corporum seruare debebat, quo tota figura
corporis æqualis ac integra secundum naturam esset: extremitates detruncauit, scripturæ se-
riem prætergressus. uelut si Scytha esset, qui hostis alicuius membra crudeliter ad illius inter-
necionem conscinderet. Quomodo igitur Apostolus (dicent) hæc pronunciauit, si tu non sic
ipsa habere ostendisti? Quoniam Apostolus (dixerim utique) legem ponens esse mandatum:
detur enim hoc primùm iuxta uestrum propositum, ut mandatum ipse legem dixerit: non
per hoc asseruit, etiam primos nostros parētes ante mandatum sine corpore uixisse. Exiguum
enim fuit tempus à creatione usque ad mandatum, in quo uixerunt sine peccato. * Si
uerò rursus contrà intulerint, dicentes: Quomodo igitur sapientia carnis dicta est inimicitia
esse contra Deum? legi enim Dei non subijcitur, neque enim potest? dicendum, quòd sanè etiam
hic aberrant. Non enim carnem ipsam, sed sapientiam carnis legi Dei non posse subijci asse-
ruit, quæ aliud à carne est: uelut si dixisset Sordes non probè purgati argenti non subijcitur ad
hoc, ut uas idoneum ex ipsa fiat ab opifice: neque enim potest. Eijci enim ipsam prius, ac eliqua-
ri oportet: & non per hoc pronunciauit, argentum non posse in uas fictile elaborari, sed id
quod æreum est in argento, & reliquam duriciem. Sic etiam cum sapientiam carnis dixit, non *Sapientia car-*
carnem dixit non posse legi Dei subijci, sed sapientiam quæ est in carne: uelut impetum ipsius *nis quid.*
dicens ad intemperantias, quem alibi aliquando quidem uetus fermentum maliciei ac praui-
tatis appellauit, exhortans ut ipsam penitus à nobis expurgemus: aliquando uerò legem re-
bellantem legi mentis, ac captiuam ducentem. Alioqui si ipsam carnem dixisset non posse sub-
ijci legi Dei, primum neque accusationem petulanter agentes, aut prædantes, aut quæcunque alia
per corpus facientes habere potuissemus apud iustum iudicem, cum impotens sit caro ut legi
Dei subijciatur. Quomodo enim accusationem mereretur, si iuxta eam quę adest ipsi naturam
C corpus uiueret? Imò neque aliàs ad castitatē aut uirtutem induci corpus posset, cum natum sit
ad hoc ut bono non subijciatur. Si enim talis est natura carnis, ut legi Dei subijci nō possit: lex
autem Dei est iusticia ac temperantia, oportebat neque uirginitatem seruare, neque continenter a-
gere penitus in totum posse. Si uerò uirginitatem seruant, & continenter agunt, nimirum cor-
pus subijciūt: aliàs enim continere à peccato impossibile est. Non ergo nō potest corpus subij-
ci legi Dei. Alioqui quomodo Ioannes subiecisset suum corpus ad castitatem? Aut quomodo
Petrus ad sanctimoniam? aut consequenter alij ad iusticiam? Quomodo uerò etiam Paulus
dixisset: Ne igitur regnet peccatum in mortali corpore uestro, in hoc ut obediatis concupiscen «
tijs ipsius: neque exhibete membra uestra arma iniusticiæ peccato: sed exhibete uos Deo, uelut «
ex mortuis uiuentes, & membra uestra membra iusticiæ Deo. Et rursus: Quemadmodum ex-
hibuistis membra uestra serua immundiciei & iniquitati ad iniquitatem, sic nunc exhibete
membra uestra serua iusticiæ ad sanctificationem. Proinde nouit, dirigi posse habitaculum
hoc, & nutare ad bonū, ut mortificent in ipso peccata. Nam quomodo aliter in seruitutem iu-
sticiæ redigi potest homo, si non prius subiectis membris suis carnis ut non obediant pecca-
to, sed iusticiæ, uitam degat Christo dignam? Quandoquidem peccare & non peccare per cor-
pus fit: ita ut anima aut ad uirtutē, aut ad uitiū instrumento ipso utatur. Si enim neque scortato-
res, neque simulacrorū cultores, neque adulteri, neque masculorum concubitores, neque molles, neque
fures, neque auari, neque ebrij, neque cōuiciatores, neque raptores regnū Dei possidere possunt: explē
tur autem hæc & corroborātur per corpus: iustificatur aūt nemo, nisi prius dominatus fuerit:
dominatur autem his qui ad temperantiam ac fidem nutat: subijcitur ergo legi Dei. Lex enim
Dei est temperātia. Quare Apostolus non carnem bono subijci dixit, sed sapientiā carnis, hoc
est

eſt impetum ipſius,ipſum ad iniuſticiam ardorem.Expurgate igitur, inquit:etiã guloſam uen A
tris intemperantiã eruere nitens,& tales appetitus ac uoluptates diſperdere docens,& eos qui
» ſic deliciari,uiuere eſſe putant,cõfundens. Qui Deum,inquit,ducunt uentrẽ. Edamus (aiunt)
» & bibamus,cras enim morimur:uelut uoracia corpora infernè circa pabulũ ſolum ac menſas
» occupata.Et ubi dixit,Cibi uentri, & uenter cibis:induxit, Deus autẽ & hunc & hos abolebit.
» Corpus aũt non ſcortationi,ſed Domino, & Dominus corpori. Deus uerò & Dominum ſuſci-
» tauit,& nos ſuſcitabit per potentiam ſuam. Aut neſcitis ꝙ mẽbra ueſtra membra Chriſti ſunt?
» Num ergo membra Chriſti faciam membra ſcorti? abſit. Aut neſcitis, quòd qui adhæret ſcor-
» to,unum corpus eſt?Erunt enim,inquit,duo in carnem unam.Qui uerò adhæret Domino, u-
» nus ſpiritus eſt. Fugite ſcortationem. Omne peccatum quod peccarit homo,extra corpus eſt:
» Qui uerò ſcortatur,in proprium corpus peccat. Aut neſcitis, quòd corpus ueſtrum templum
» eſt habitantis in uobis Spiritus ſancti,quem habetis à Deo?Et non eſtis ipſi ueſtri iuris: empti
enim eſtis precio.Glorificate igitur Deum in corpore ueſtro.Attende quòd quandoquidẽ cor
pus hoc poteſt legem Dei & immortalitatem ſuſcipere,ſi à fomitibus intemperantię purgetur,
ita ut non illicitis ſtimulorum affrictibus polluatur: idcirco Apoſtolus hæc locutus eſt. Quid
enim aliud eſt,quod adhæret ac propinquat ſcorto,& quod caro cum ipſa iuxta membrorum
copulationem & unam ſocietatem fit, quam hoc ipſum externum corpus? per quod omnia
hæc ad mixtionem& exarſionem peccata implentur.Vnde & omne peccatum quod fecerit ho

Scortationis uitium.

mo,extra corpus eſt.Qui uerò ſcortatur, in proprium corpus peccat. faſtus enim & increduli-
tas & iracundia & ſimulatio,animæ peccata ſunt.Scortatio uerò & ſtimulus & deliciæ, corpo-
ris.Cum quibus neque anima ad ueritatem ſubuolabit, neq; temperantiæ dogmatis ſubijcie-
tur:ſed ambo dilabentur à regno Chriſti.Itaq; ſi corpora noſtra in ſanctificatione detẽta,tem-
plum ſunt habitantis in nobis Spiritus,& Dominus eſt in corpore,& membra corporis mem- B
bra Chriſti ſunt:ſubijcitur ergo corpus legi diuinæ,& regnum Dei poſsidere poteſt. Qui enim
» ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, uiuificabit (inquit)mortalia corpora ueſtra per ſpiritum ſuũ
» inhabitantem in uobis,ut mortale hoc induat immortalitatem, & corruptibile incorruptibi-
litatem,& mors in uictoriã deuoretur. Non enim de alio corpore Apoſtolus hic tractauit, ſed
de hoc quod & moritur & mortificatur:per quod & ſcortari & petulanter agere poſsibile eſt. Si

Corporis & carnis uocum ſignificatio quæ ſit.

uerò differentiam eſſe corporis ad carnẽ coniectarint(ut & hæc ipſis expendere permittamus)
& corpus quidem aliud putarint, uel ipſius animæ quod non uidetur:carnem uerò, extrinſe-
cum hoc quod uidetur:dicẽdum, quòd non ſolum Paulus & Prophetæ corpus ſciunt carnem
hanc nominari,ſed etiam alij philoſophi,apud quos ſane maximè nominum certitudo obſer
uata eſt. Caro enim omnino,ſi de his peritè conſiderare uelint,tota hæc habitaculi noſtri mo-
les proprie non dicitur: ſed pars quædam totius,quemadmodum etiam oſſa,aut nerui,aut ue
næ, corpus uerò totum. Vnde etiam medici qui de corporum natura exactè tractauerunt,
corpus nouerunt hoc quod uidetur. Sed & Plato hoc ipſum corpus etiam ipſe nouit. Itaque
in Phædone Socrates: Ergo non aliud quid mortem eſſe putamus,inquit,quàm animæ à cor-
pore diſceſſum. & eſſe hoc mortuum, eſſe ipſum per ſeipſum corpus ab anima liberatum ſeor-
ſim eſſe,& ſeorſim itẽ eſſe animam à corpore. Atqui Moſes ille beatus (ueniamus enim iam
ad diuinas Scripturas) nónne corpus hoc nominari nouit quod dicimus? Et lauabit ueſtes,
» inquiens, in purificationibus qui contigit immundum, & lauabitur corpore ſuo aqua, & im-
» mundus erit uſq; ad ueſperam. Quid uerò Iob? nónne nouit & ipſe corpus hoc quod morti-
» ficatur appellare? Verſatur autem corpus meum in purulentia uermium,dicens. Sed & Salo-
» mon: In malignam animam non intrabit ſapientia,neque habitabit in corpore obnoxio pec-
» cato. Et in Daniele de martyribus,Non dominatus eſt ignis corpori ipſorum,dicitur,& capil- C
» lus capitis ipſorum non eſt exuſtus.Et Dominus in Euangelio:Ideo dico uobis, ne ſitis ſollici-
» ti quid edatis,aut quid induatis.Nónne anima plus eſt quàm alimentum,& corpus quàm in-
» dumentum? Et Apoſtolus: Ne igitur regnet peccatum in mortali corpore ueſtro,dicens,con
» firmat ſe noſcere hoc, quo circundati ſumus, corpus. Et rurſus: Si autem ſpiritus eius qui ſu-
» ſcitauit Ieſum, habitat in uobis, qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, uiuificabit etiam morta-
» lia corpora ueſtra. Et rurſus: Si dixerit pes,non ſum manus, non ſum ex corpore, num ob id
» non ex corpore? Et rurſus: Omnes enim nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti, ut
» reportet unuſquiſque ea quæ fiunt per corpus, prout fecit. Et rurſus: Epiſtolæ quidem graues
» & fortes, præſentia uerò corporis debilis. Et rurſus: Noui hominem in Chriſto ante annos
» quatuordecim, ſiue in corpore, non noui, ſiue extra corpus, non noui. Et rurſus: Sic debent
» uiri diligere uxores ſuas, uelut corpora ſua. Et rurſus: Ipſe autem Deus pacis ſanctificet uos
» perfectè, & ſpiritus ueſter integer, & anima & corpus citra reprehenſionem, in aduentu Do-
» mini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Cæterùm illi incertè in fluctu ac turbatione Apoſtolorum fer
ri opinati ſunt, nihil horum intelligentes, uelut uerborum ipſius ſententiæ ſtabilitatem ac fir-
mam ſedem non habeant,ſed ſurſum ac deorſum natent, ac retractabilia dicãt, nunc quidem
carnem reſurgere, nunc uerò non reſurgere. Vnde quo nihil relinquatur ex propoſitis, & ut
perfectè hydram excindamus,ad propoſitum rurſus reuertar. Conſequenter enim ubi, uelut
promiſi,etiam alia capita,& quæ ad ipſa dici oportet, oſtendero, conſona ac cõſectanea etiam
ipſa eſſe declarabo, & ad fidem de reſurrectione carnis dicta. Pergamus itaq; ad id quod pri-
mùm in Apoſtolum dicere aggreſsi ſumus.Nam quod dictum eſt ab ipſo,Ego aliquando ſine
lege

A lege uixi, uitam nostram superiorem in paradiso, ante mandatum, non extra corpus, sed cum corpore, in primis parentibus declarat, quemadmodum ab initio asseruimus. Quoniam antequam daretur mandatum, Deus accepto limo de terra formauit hominem, degebamusq; extra concupiscentiam, nescientes omnino nos brutæ concupiscentiæ impetibus, & attractorijs uoluptatum illecebris ad intemperantiam cogi. Nã quod nõ habet præscriptionem, iuxta quam uitam degere oportet, neque liberam ratiocinandi potestatem, ut uita quam eligit utatur, quo priuatim aut honoretur, aut uituperet, idipsum ab omni culpa ac crimine innoxium esse ostendendum est: quoniam non potest ea concupiscere quæ prohibita non sunt. Sed etsi concupiuerit, non culpabitur. Concupiscere enim non in præsentia & potestati subiecta cadit. Verùm in præsentia quidem, uerùm non in potestate sita. Quomodo enim quis id concupiscat & amet, à quo non prohibitus est, & quo non habet opus? Quapropter concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset, Non concupisces. Vbi uerò audiui, De ligno cognitionis boni ac mali ne edatis: quacunque enim die ederitis de ipso, morte moriemini: tunc concupiscentiam in me concepi. Non enim ea quæ habet, & quæ in potestate eius sunt, & quibus utitur, concupiscens desiderat ac cupit, sed ea à quibus prohibitus est, & quæ ablata sunt, & quæ non habet. Quare bene profectò dictum est, Concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset, Non concupisces: hoc est, ne edatis de ipso. Hinc enim locum & occasionem nactum est peccatum, ad illudendum mihi, ac me peruertendum. Dato enim mandato, ansam habuit diabolus per mandatum, ut concupiscentiam in me operaretur, stimulans me ac illectans per artes suas, ut in prohibitorum appetentiam caderem. Nam absq; lege mortuum est peccatum. Non dato enim, & nondum existente mandato, inefficax erat peccatum. Ego uerò uiuebam irreprehensibiliter ante mandatum, non habens præscriptionem ac constitutionem, iuxta B quam uiuere oportebat, & à qua lapsus peccarem. Vbi uerò uenit mandatum, peccatum reuixit, ego autem mortuus sum, & inuẽtum est hoc ad uitam mandatum, ad mortem. Quia postquam legem dedit Deus, & præscripsit quod faciendum & non faciendum, diabolus operatus est in me concupiscentiam. Admonitio enim Dei, & præceptũ hoc datum est mihi ad uitam & incorruptibilitatem, ut obediens ipsi, & secundum ipsum uiuens, integram & beatissimam in æternum, & semper florentem ad immortalitatem uitam habeã ac gaudium. Vbi uerò ipsum reprobaui, ad mortem euasit ac condemnationem. Nam diabolus quem nunc peccatum hic appellauit, eo ꝙ opifex & inuentor peccati sit, per mandatum occasione arrepta, ad inobedientiam decepit me, & deceptum occidit, id operatus ut reus fierem condemnationis illius: Quacunq; die ederitis de ipso, morte moriemini. Quare lex quidem sancta est, & mandatum Dei iustum ac sanctum & bonum: quoniam non ut lædat, sed ut seruet, datum est. Ne enim putemus omnino inutile quid aut nociuum, Deum facere. Quid igitur bonum mihi facta est mors, quæ maximi similiter causa futura boni legislatio nata est? Absit. Quia non mandatũ Dei factum est ad hoc, ut ego in seruitutẽ corruptionis redigerer, & ut perniciosas mortis causas imprimeret. Sed diabolus, ut manifestaretur qui per bonum mihi malum cõstruxit, quo fieret, & declararetꝰ inuentor ille ac architectus peccati, peccator per excellentiam, & separaretur à bono, qui contraria mãdato Dei procurauit. Nouimus enim quòd lex est spiritualis: quapropter etiam in nulla re ulli causa est detrimenti. procul enim à concupiscentia bruta ac peccato habitãt spiritualia. Ego uerò carnalis sum, uenditus sub peccatum: hoc est, ego carnalis existens, & in medio mali ac boni constitutus, uelut libero arbitrio præditus, ut in me esset eligere quod uolo (posui enim, inquit, ante faciem tuam uitam & mortem) ubi nutaui ad hoc, ut inobediens fierem spirituali legi, hoc est mandato, & obediens fierem cõsilio illius materialis, hoc est serpenC tis: uenditus sum propter hanc hæresim, lapsus sub peccatum, diabolo. Vnde hinc obsidens me malum insidet ac uiget, ut in carne mea inhabitet, uelut fucus in fauo apis, circumuolans sæpe circum ipsum ac bombum edens: quum hoc supplicium impositum sit mihi mandatũ transgresso, & uenditus sim malo. Quapropter etiam non cognosco quod operor, cogitans quod non uolo. Nam quod dictum est, Quod operor non cognosco, & facio quod odio habeo: non de eo quod operati sumus ac perfecimus malum, accipiendum est: sed de eo quod solum cogitauimus, cogitationibus insinceris sæpe nobis aduolantibus, & seducẽtibus nos ad quæ non uolumus, ita ut anima per cogitationes circa multa circumducatur. Non enim in nobis omnino est situm, ut aut cogitemus, aut non cogitemus absurda: sed ut cogitationibus utamur, aut non utamur. Impedire equidem ut ne incidant in nos cogitationes, quæ forinsecus ad probationem nostri inspirantur, non possumus. Non obedire uerò, aut non uti ipsis possumus. Alioqui quomodo Apostolus malum quidem quod displicebat, maximè fecisset: bonum uerò quod placebat, minimè: si non de extraneis cogitationibus dixisset, quas cogitamus aliquando etiam non uolentes, non scientes ex qua causa? Has itaq; cogitationes subuertere ac reprimere oportet, ut ne dilatatæ extremitates animæ obtineant. Impossibile est enim his opportunè in nobis uigentibus exoriri bonũ. rectè ergo dixit, Quod enim facio, non scio. " Non enim quod uolo facio, sed quod odio habeo, id facio. Volumus enim ea quæ non conue" niunt, & quæ nefas est cogitare. Nam hoc bonum est perfectum, non solum à faciendo abstinere, sed etiam à cogitando. Et quod uolumus, hoc bonum non fit: sed quod non uolumus, malum. Obrepunt enim circa cor nostrum, inscenduntq; etiam non uolẽtibus nobis sæpe, innumeræ cogitationes de infinita curiositate ac negocijs sordidis incidẽtes. Quapropter uelle quidem

Peccati cognitio ex lege.

Diabolus peccatum appellatur.

Cogitationum & actionũ ratio in nobis quæ sit.

quidem ut neq; cogitemus ipsa, in nobis situm est: uerùm efficere ac operari quo dissipentur, A
ut ne rursus in mentem nobis redeant, hoc in nobis non est situm, sed ut utamur ipsis solum quodammodo, aut non utamur. ut sit sentẽtia dicti talis: Non enim quod uolo facio bonum. Volo enim non cogitare quæ me lædunt. nam hoc est bonum & immaculatum, & quod dici solet, citra reprehensionem manibus ac mente factum quadrangulum. Et hoc quidem quod uolo bonum nõ facio, quod uerò non uolo, facio malum. Non uolo cogitare, & cogito quæ non uolo. Et considerate, an non ob has ipsas cogitationes etiam Dauid interpellauit Deum, & ægrè ferens quòd & ipse cogitaret quæ non uellet: Ab occultis meis mũda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si non dominata fuerint mihi, tunc immaculatus ero, & purgabor à peccato magno. Et ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes destruentes, & omnem elationem quæ effert se contra cognitionem Dei, & captiuam ducentes omnem intelligentiam ad obedientiã Christi. Si uerò quis uerbis impetere ausus responderit, quod Apostolus docet, quod non solum in cogitando est malum, quod odio habemus, & quod non uolumus, sed etiam in faciendo ac operãdo ipsum: propterea quòd dictum est, Non enim quod uolo facio bonum, sed quod non uolo malũ hoc facio: expetimus sanè, si uera dicit qui hæc dicit, ut declaret quòd erat malum, quod odio habebat Apostolus, & non uolebat quidem facere, faciebat autem: & quod erat bonum, quod uolebat quidem facere, non autem faciebat. Sed uice uersa, quoties quidem uolebat facere bonum, toties non bonum quod uolebat, sed malum quod non uolebat, faciebat. Nunquid non uolens, simulacra colere, sed Deum colere, quod quidem uolebat, Deum colere non potuit: quod uerò non uolebat, simulacra colere, potuit? Aut temperanter quidem agere, quod uolebat, non potuit: intemperanter autem agere, quo grauabatur, potuit? Et in summa, crapulari, prodigaliter uiuere, indignari, iniustus esse, & reliqua improbitatis opera, quæ non uolebat, facere quidem poterat: quæ uerò uolebat, iusticiam & sanctitatem, non faciebat? At B
qui ipse in Ecclesijs omnes ad non delinquendum exhortans, non solum facientes & operantes absurda, perniciei & iræ seruari admonet, sed etiam consentientes ipsis in illa, ita ut iusticiam in nobis sine peccati ammixtione exerceri contẽdat. Omne enim peccatum ac studium, consummationem per carnem acquirit. Sæpe igitur in epistolis palàm hæc ipsa nos fugere ac odio habere docens, dicit: Ne erretis, neque scortatores, neque simulacrorum cultores, neque adulteri, neque molles, neque qui cum masculis concumbunt, neque fures, neque auari, neq; ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Et quod summum est, exhortans nos ad hoc ut penitus peccatum effugiamus ac excutiamus: Imitatores, inquit, mei estote, quemadmodum & ego Christi. Sic, non ob id quod faceret ac operaretur quæ non uolebat, prædicta retulit, sed quod solum cogitaret. Alioqui quomodo exactus Christi imitator esset? Nunc uerò quandoquidem sæpe bestiales incidunt cogitationes, concupiscentia ac curiositate aliàs aliter nos implentes, Muscarum ueluti densa est populosaq; turba, dixit: Quod enim non uolo, hoc facio, usque ad animam. Confidenter itaque ipsas depellere oportet, ita ut nihil omnino ad faciendum ea quæ ab ipsis insusurrantur, nutemus. Quo enim admittamur in regnum cœlorũ, per omnes uoluptates ac tristicias probati, si non immutati fuerimus, sed ubique uelut aurum incorruptum per ignem examinati, à propria uirtute non discesserimus: contingit hoc ut à multis mens nostra infestetur. Vnde sanè strenuè uelut optimos milites nos resistere oportet, qui ubi se ab hostibus obsessos uident, sagittarum & aliorum iaculorum ipsorum nullam curam habentes, obseruandam ciuitatem alacriter contra ipsos procedunt, nullum studium omittentes, donec aciem ipsorum in fugam conuersam extra terminos expulerint. Vides enim, quòd cogitationes propter habitans in nobis peccatum, forinsecus nobis instant, uelut canes rabiosi, aut feri, aut audentes latrones, contra nos semper instigati, à C
tyranno ac principe iniquitatis, probantes nos an resistere ipsis possumus, & aciem econtrà instruere. Age igitur, ô anima, fortiter resiste, ne fortè remittens rapiaris, & nõ habeamus precium redemptionis quod pro te demus. Quod enim hostimentum dabit homo pro anima sua? inquit. Bonum igitur & maximo gaudio dignum esset, si non haberemus cõtra nos agentes ac pugnantes. Quando uerò hoc impossibile est, & quod uolumus non possumus. (uolumus enim non habere eos qui extrahunt nos ad affectus, licebat enim sic citra sudorem saluari) & quod uolumus, hoc non fit, sed quod non uolumus. oportet enim nos probari, uelut dixi: Ne igitur concedamus ô anima, ne concedamus malo illi, sed assumpta armatura Dei protegente ac defendente nos, induamus thoracem iusticiæ, & subinduamus pedes in promptitudine Euangelij pacis, in omnibus assumpto scuto fidei, in quo possimus omnia tela maligni illius ignita extinguere. & suscepta galea salutis, & gladio Spiritus, qui est uerbum Dei, ad hoc, ut possimus stare aduersus insidias diaboli, cogitationesq; destruere, & omnem elationem quæ se effert contra cognitionem Dei. Quia nõ est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem. Hac uerò de causa hæc dico, quòd hic modus est Apostoli scriptorum. Multa equidẽ sunt quæ de singulis in hac epistola relatis ostendi possunt, quòd iuxta rectam sententiam & accuratè se habeant. Verùm longum fuerit ipsorum sic recensere. Figuram enim ipsius solum ac uoluntatem ostendere nunc proposui. Non enim quod uolo, hoc facio, sed quod odio habeo, hoc ago. Assentior legi Dei, quòd bona est. Nunc autem non amplius ego operor ipsum, sed quod habitat in me peccatum. Noui enim quòd non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum, rectè dicẽs. Meministis enim quomodo in superioribus decernebamus, etiãsi ego omnia breui recen-

Prouerbium. (margin)

Prouerbialis uersus. (margin)

A recensere uolens, magis tardo, longiore mihi orationis periodo facta quàm speraui, quam sanè ut absoluamus promptos nos esse conuenit: aliàs enim nunquam ad finem propositi deueniemus. Dicebamus igitur, si meministis, ex quo hominem secundum seductum contigit mandatum spernere, hinc ex inobedientia contigit ut peccatum accepta occasione in ipso inhabitarit. Sic enim primùm seditio incidit, distractionibusq; ac cogitationibus alienis impleti sumus, euacuati quidem ab insufflatione Dei, impleti autem cõcupiscentia materiali, quam multiplex serpens in nos inspirauit, quũ breui transgresi essemus nos mandati Dei circulum. Quapropter etiam mortem Deus ad sublationem peccati propter nos reperit, ut ne in nobis immortalibus exorta, uelut dixi, immortalis esset. Vnde Apostolus dicens: Noui enim quòd “
non inhabitat in me, hoc est in carne mea, bonum: peccatum à trãsgresione per concupiscen- “
tiam in nos inductum significare uult, cuius quasi germina nouella ac ramuli, uoluptuariæ in nobis cogitationes semper consistũt. Duo enim sunt in nobis cogitationum genera. Alterum *Cogitationum genera duo.* à concupiscentia in corpore nostro blandiente consistens, quod ex materialis spiritus uersutia, uelut dixi, generatum est. Alterum á lege mãdati, quam accepimus, ut insitam haberemus & naturalem legem, quæ cogitationem nostram excitat ac dirigit ad bonum. Vnde lege Dei in mente delectamur, hæc enim est internus homo: lege uerò diaboli in carne, iuxta inhabitãs in ipsa peccatũ. Lex enim quæ est in cupiditate mentis, renitens ac reluctans legi Dei, hæc est quæ affectuosas & materiales distractiones ad iniquitatem semper producit, penitus ad uoluptates nos trahens. Tres enim leges Paulus palàm hic mihi asserere uidetur. Vnam iuxta insitum *Lex triplex.* in nobis bonum, quam etiam clarê legem mẽtis appellauit. Alteram ex insultu diaboli instantem, & ad affectuosas imaginationes sæpe animam distrahentem, quam reluctari legi mentis dixit. Tertiam uerò, quæ per peccatum ex concupiscentia in carne exultat, quam legem peccati
B habitãtem in membris uocauit: hanc sæpe inuadit improbus ille, in ipsaq; uehitur, eamq; contra nos exhortatur, ad iniusticiam & malas actiones nos compellens. Quæ enim forinsecus à diabolo lex inspiratur, & per sensus uelut bituminosus fluxus intrò in ipsam animam effunditur, ea â lege quæ consistit in carne iuxta concupiscentiã corroborat. Apparet enim ꝙ in nobis ipsis aliud melius aliud deterius est. Et ubi quidẽ id quod melius est natura, potẽtius fuerit deteriore, tota mens ad bonum fertur. Vbi uerò id quod deterius est redundarit, & bono in nobis restiterit, rursus uice uersa homo ad omnigenas imaginationes ac cogitationes deteriores rapitur. Qua de causa etiam Apostolus optat liberari, mortem & interitum ipsum hoc esse du-
cens. Quemadmodum etiam Propheta: Ab occultis meis, dicens, mũda me. Ipsa enim uerba “
hoc declarãt, dum dicit: Delector enim lege Dei secundum internum hominem, uideo autem “
aliam legem reluctantem legi mentis meæ, & captiuantem me lege peccati quæ est in membris “
meis. Miser ego homo, quis me liberabit ex corpore hoc mortis? Non corpus mortem pronuncians, sed legem peccati in membris per transgresionem in nobis delitescentem, & ad mortem iniquitatis animam semper seducentem. Infert igitur statim, edisserens à quali morte cupiat liberari, & quis sit qui ipsum liberet: Gratia Deo per Iesum Christum. Animaduertendum *Corpus mortis quod dixerit Paulus.* enim, quòd si corpus hoc mortem, ô Aglaophon, uelut putastis, dixisset, non utiq; Christum uelut liberantem ipsum postea ex hoc malo assumpsisset. Nam quid magis admirandum aut amplius à Christi aduentu habuimus? Quid uerò etiam Apostolus omnino uelut per aduentum Christi potens ex morte à Deo liberari hoc loquutus esset? quando omnibus etiam antequam Christus ueniret in mundum, contigit mori. Liberabantur enim omnes, dum separabantur à corporibus in uitæ huius exitu. Sed & in eodem modo omnes animæ tum credentiũ tum non credentium, tum iniustorum tum iustorum, in die obitus separabantur. Quid igitur
C Apostolus plus quàm alij qui in incredulitate degerunt, accipere studuisset? Aut cur liberari à corpore optasset: quod etiamsi non uoluisset, omnino ipsi contigisset, quemadmodum sanê omnibus statutum est mori, & separari animas ipsorum à corporibus, siquidem corpus mortem animæ asseruisset? Quare non corpus hoc mortem, sed peccatum inhabitans per concupiscentiam in corpore, ô Aglaophon, dicit: à quo Deus ipsum per aduentum suum liberauit. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati, & morte: quo is qui suscitauit Iesum ex mortuis, propter spiritum suum inhabitantem in nobis, uiuificet mortalia corpora nostra, peccato, quod est in corpore nostro, ad interitum condemnato, ut iustificatio naturalis legis secundum mandatum ad bonum nos trahentis manifestetur rursus, quæ debilitata fuit carne à peccato superata, ante Christi aduentum materialibus curis obruta. Impotentiam enim naturalis in nobis boni, ob quam languebat à concupiscẽtia in corpore sita superatum, Deus recurauit misso filio suo, qui similem carni carnem assumpsit. Veritas enim & non apparentia erat, quod apparuit: quo peccato ad interitum condemnato, ut non amplius fructificet in carne, iustificatio naturalis legis impleretur, redundans obediẽtia in his qui non secundum concupiscentiam carnis ambulant, sed secundum concupiscentiam Spiritus, eiusdemq; ductum. Nam lex spiritus uitæ, quod sanè est Euangelium, alia existens à prædictis legibus, per prædicationem ad obedientiam posita ac remissionem peccatorum, liberauit nos à lege peccati ac mortis, ut quæ penitus peccatum regnans in carne uicit. Quæ quidem igitur proponũt etiam ex Apostoli uerbis, non rectè ipsa exponentes, ea ô Theophile declarata recensui. Conuertam autem me etiam ad alia, si auxiliatorem nostrum ad transitum orationis reperiemus. Grauia enim sunt, & nõ ualde facilè destrui possunt quæ sequunť. Quapropter etiam segnius

ipsa attingo, cum longam & difficilem ipsorum demonstrationem fore uideam: nisi aura ali- A
qua intelligentiæ derepentè nos ex cœlo afflet, & uelut in medio pelago natantes, in tranquil-
lum portum ac securiorem declarationem restituat.

Hactenus fragmentum ex Methodio.

HAec igitur sunt quæ ex parte & ex ordine à beato Methodio, qui & Eubulius dicitur, de
prædicto Origene, & mala ipsius fide, per sophisticum errorem in sermone de resurre-
ctione relata sunt. Quæ hic apponẽtes, sufficere arbitrati sumus aduersus illius nugas,
& ad ipsum destruendum, qui humanam uitam per confictam ex Græca doctrina superstitio-
nem ac malignitatem subuertit. Multa equidem etiam alia in huius argumenti consequentia
à Methodio prædicto, uiro sanè docto, & circa ueritatem ualde exercitato, relata sunt, profecto
uersus alij totidem numero. Verùm quandoquidem promisimus in unaquaq; secta, modica
quædam ad ipsius subuersionem nos dicturos esse, non enim paucæ sunt illæ: hactenus his ex
opere ipsius appositis contenti fuimus. Cæterùm ubi etiam ipsi pauca de nostra tenuitate, in
easdem uiri illius nugas apposuerimus, à certamine contra ipsum instituto cessabimus: Deo
brauium reddentes, qui uictoriam dat, & Ecclesiam suam propria sua benignitate semper im-
marcessibilibus coronis ornat, ueritatis uidelicet prædicationibus. Dicemus itaq; etiam ipsi
aduersus illum pro uirium nostrarum facultate. Dicis ô bone, uelut etiam suprà à me indica-
Pelliceæ tunicæ expensæ.
tum est, cauillans: Nunquid coriarius erat Deus, ut tunicas pelliceas ipsi Adam & Euæ faceret,
cum nondũ animalia essent mactata? Si uerò etiam mactata erant animalia, non erant, inquit,
tunicæ pelliceæ, sed terreum quo obsiti sumus corpus. Et undiquaq; conuincitur, quòd diabo-
li uersutiam & serpentis fraudem sequitur, qui incredulitatis corruptionem humanæ naturæ
induxit, & Euam decepit, & semper simplicium animarum mentes per uersutiam in cogitatio- B
nibus ipsarum corrupit. Videamus itaq;, an quæ à te dicta sunt, stabilitatem habere possint: ut
Sena millia librorum Origenes scripsit.
qui tantum laborem pertulisti, & frustra certamen tot librorum à te conscriptorum subijsti. Si
enim uerum est quod de te celebris fama refert, quòd sena millia librorum, ô inanis operarie,
conscripsisti, & omni labore in uituperia ac dolos uanitatis insumpto, & opera inaniter col-
locata, per necessaria quę adulterasti, sudorem mercimonij tui desperatum effecisti. Si enim re-
surgit corpus, neq; anima aliquam hæreditatẽ assequetur. Vna enim est & eadem societas cor-
poris & animæ, & una operatio. Resurrectionem autem dolose etiam ipse confitens, imagina-
riam apparentiam & non ueram habens, nomen solum confiteris. Qualis igitur resurrectio a-
nimæ dici potest, quæ non cadit, neq; sepelietur? At manifestum est ex nomine, quòd lapsi &
sepulti corporis est resurrectio, quæ ubiq; & in tota Scriptura à filijs ueritatis prædicatur. Si ue-
rò non resurgit, non est resurrectio, quæ per omnes scripturas prædicata est. Si autem resurre-
ctio non est, uana est resurrectionis mortuorum expectatio. Non enim animarum resurrectio
est quæ non ceciderunt, sed corporum sepultorũ. Si uerò & pars resurrectionis suscitatur, pars
uerò deponitur: hæc ergo pars quomodo erit? Non enim possunt in corpore esse partes quæ
Corporis animalis ac spiritualis ratio.
resurgunt, & partes quæ deponuntur ac relinquuntur. Quod autem est corpus animale, & cor-
pus spirituale, nõ aliud corpus est spirituale, & aliud animale, sed idẽ animale, idem spirituale.
Quando enim sumus in mũdo, & corruptibilia carnis opera facimus, corpora sunt animalia.
Seruimus enim animæ in mundo in absurditatibus, uelut etiam tu ex parte dixisti. Quando
uerò resurgimus, non amplius est animæ seruitus, sed spiritus consequentia. Hinc iam habens
arrabonem per hoc quod dictum est: Si uiuimus spiritu, spiritu etiam ambulemus. Si uerò e-
tiam spiritu ambulamus, actiones corporis mortificãtes uiuemus. Non enim amplius nuptię,
non amplius concupiscentiæ, non amplius certamina his qui continentiam profitentur, non C
amplius delicta castitati aduersantia, non amplius actiones quæ hic agũtur: sed sicut dicit Do-
minus, Qui illa resurrectione digni facti fuerint, neq; matrimonium contrahũt, neq; nuptum
elocantur, sed sunt sicut angeli. Quemadmodum translatus est etiam Enoch, ut non uiderit
Enoch translatio.
mortem, & non reperiebatur. Non autem trãslatus est & reliquit corpus, aut corporis partem.
Si enim reliquit corpus, uidit ergo mortem. Ipse uerò cum corpore translatus, non uidit mor-
tem. In corpore enim uiuente est spiritualiter ablatus, & non animaliter, propter trãslationem:
Heliæ raptus.
& quidẽ in corpore existens spiritualiter. Sed & de Helia similiter, quòd assumptus est in curru
igneo, & est adhuc in carne: carne autem spirituali, & non opus habente ut per coruos nutria-
tur, uelut cum in hoc mundo fuit, & ut de torrente Chorat bibat, & pellem ouillam induat: sed
ut nutriatur alio quodam spirituali alimento, cuius suppeditator est qui occulta cognoscit, &
inuisibilia creauit, Deus, ambrosium quendam ac incorruptibilem cibum habens. Et uides ꝙ
idem est corpus animale, idem spirituale. Quemadmodum etiam Dominus noster resurrexit
ex mortuis, non aliud corpus suscitans, sed ipsum quod erat: & non aliud ab eo quod erat, sed
ipsum quod erat in spiritualem subtilitatem transmutans, & spirituale totum couniens, ingres-
sus per fores conclusas: id quod fieri nequit hic in nostris corporibus, propter crassitudinem,
& quòd nondum in spiritualem subtilitatem sint counita. Quod igitur erat id quod cõclusis
foribus ingressum est? aliud ab eo quod crucifixum est, aut ipsum crucifixum? Omnino equi-
dem non poteris non confiteri, ipsum quod crucifixum est. Redarguit enim te per exactã per-
scrutationem ac certitudinem ipsius Thomæ, ubi dixit ad ipsum: Ne sis incredulus, sed credu-
lus. Ostendit enim typum clauorum, & locũ hastę, & ipsas cicatrices dimisit in corpore: quam-
uis

A uis counijsset corpus in unam spiritualem unitatẽ. Potuisset igitur etiam cicatrices delere, sed non deleuit, ut redargueret te ô fanatice. Erat ergo corpus quod in monumento sepultum fuit per triduum, & quod cum ipso resurrexit in resurrectione. Ostendit enim & ossa & cutem & carnes, ubi dixit: Videte quòd spiritus carnem & ossa non habet, uelut me uidetis habere. Quomodo igitur ingressus est foribus conclusis? ut ostenderet quòd corpus quidem esset quod uidebatur, & non spiritus: uerùm corpus spirituale: & quidem quod cum anima & deitate & tota incarnatione idem esset, sed spirituale subtilium partium, quod aliquando crassarum partium fuerat, idem quod crucifixum fuerat, & idem quod superatũ erat insuperabile, counitum ac contemperatum deitate: & quod non amplius solueretur, sed perpetuò maneret, non amplius moriens. Surrexit enim Christus ex mortuis, primitię eorũ qui obdormierunt: & nõ amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur. Quo uerò cognoscas & hoc, ob quam causam primitiæ eorum qui obdormierunt Christus dicitur, & quidem cum ipse non inceperit resurgere: nam ante ipsum resurrexerunt per ipsum Lazarus, & filius uiduæ, & alij tum per Heliam, tum per Helisæum. At quandoquidem illi omnes, ubi resurrexerunt, rursus mortui sunt, sic Christus primitiæ eorum qui obdormierunt, est. Quum enim resurrexerit, non amplius moritur, sicut quæ futura est resurrectio per ipsius uitam ac benignitatem. Si uerò est primitiæ eorum qui obdormierunt, etiam resurrexit omnino corpus ipsius cum deitate: & incarnatio ipsius resurrexit, ita ut nihil ex ipsa relictum sit, neq; corpus, neq; aliud quid. Non enim relinques animam meam in inferno, nec concedes ut sanctus tuus uideat corruptionem. Et quod quidem dictum est de anima in inferno, significat nõ relictum esse. Sanctum uerò, ut sanctum ostendat corpus quod corruptionem non uidit, sed incorruptum resurrexit triduanum, & incorruptibilitati counitum in æternum. Tu uerò dicis ô bone, hæc corpora esse pelliceas tuni-

B cas, quum consequentia hoc nusquam habeat, sed propter semina fabulosæ Græcorum doctrinæ in te ab initio coniecta, & propter malignam cogitationem de resurrectionis incredulitate illic tibi exacerbatam, Græcorum inquam, qui te ad hoc perduxerunt. Animalis enim homo, inquit, non capit quæ Spiritus sunt. Stulticia enim est ipsi id quod spiritualiter recensetur. Siquidem enim ante inobediẽtiam tunicæ Adam & Euæ factæ fuissent, uerisimile esset tuum nugamentum, & quod seducere posset. Quando uerò apparet post Euam factas esse, undenam formabantur quàm à corpore? manifestum hoc est. Immisit enim, inquit, soporem in Adam, & dormiuit, & accepit unam de costis ipsius. Costa autem nihil aliud est quam os, construxit autem carnem pro ipsa. Cum autem caro nominetur, quomodo adhuc expectatur huius structura? Et superius dicit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Et accepit, inquit, limum de terra, & formauit hominem. Limus autem & caro nihil aliud est quàm corpus. Deinde postea, Et ubi surrexisset Adam de somno, dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Nondum autem tunicæ pelliceæ, nondum nugamentum à te allegoricè confictum fuit. Os itaq; ex ossibus meis, & caro ex carne mea, palàm est quòd corpora erant, & non incorporeus erat Adam, neq; Eua. Et accepit de ligno ac comedit, uelut deceptus fuit à serpente, & constitutus est in inobedientia, & audiuit uocem Dei ambulantis in paradiso ad meridiem, & occultati sunt Adam & Eua in ligno. & Deus dicit ad Adam, Vbi es? Ipse uerò deprehensus respondet: Vocem tuam audiui, & occultaui me, quoniam nudus sum. Nudum itaq; quid dixit, animam aut corpus? Folia uerò fici quem tegebant, animam aut corpus? Et quis tibi dixit, inquit, quòd nudus es, nisi quòd de ligno comedisti, de quo solo præcepi tibi ut ne comederes. & ait, Vxor quam dedisti mihi, dedit mihi & comedi. Vnde autem data fuit uxor quàm à latere, hoc est à corpore, antequam tunicæ ipsis datæ essent? Et dixit ad mulie-

C rem, Cur hoc fecisti? Illa uerò, Serpens (inquit) decepit me, & comedi, ac dedi uiro meo. Deus autem inducit maledictionem, tum mulieri dolorem, tum uiro ut in sudore comedat panem. Et postea dicit: Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis: & nunc ne fortè extendat manum, & cõtingat lignum, & comedat ac uiuat in æternum. Et post alia: Et fecit Deus tunicas pelliceas, & induit ipsos, & eiecit ipsos ex paradiso. Et uides quòd uana est uocum inanitas à te innouata? Quanto enim tempore antea erant corpora ipsi Adam & Euæ? Si uerò quis hoc interroget, & non poteris animaliter ratiocinationem faciens Spiritus gratiam suscipere, ô incredule, & omnes incredulos excedens, dic mihi singula à Deo facta quantam habent miraculorum operationem ac admirationem? Vnde ex nihilo extentum est cœlum in sublimi dilatatum? Vnde resplenduit Sol, & creata est luna, & astra? Ex qua primitiua materia accepta est terra ex nihilo facta? Et quibus naturis secti sunt montes? Vnde conflatus est totus mundus, qui ex nihilo à Deo productus est? Vnde nubium constitutio, quæ in momento cœlum tegit? Vnde culices & uermiculos Moses seruus Dei per præceptum Dei accepit? Quomodo uirgam ligneam in serpentem mutauit animatum ac reptantem? Vnde contigit manui Mosis, ut in niuem mutaretur? Sic etiam tunc uoluit Deus ô incredule, pelliceas natura tunicas, absq; animalibus, absq; arte aliqua humana & multiformi cultu, & simul ut uoluit fecit Adam & Euæ, queadmodum ab initio simul uoluit, & mundus & omnia facta sunt. Et de his sæpe diximus etiam in alijs locis, & superius. Et his quidem qui uolunt uiuere, compendiaria est salus, & praua fides facilè ab ipsis confutari potest. Qui uerò salutis doctrinam suscipere nolunt, his ne totum æuum ad comprobationem suffecerit, surdo semper existente auditu, instar aspidis aures obturantis, ut non admittat uocem incantantium, dum uelut diuinus sermo ait, à sapiente incantatur. Filijs

Pelliceæ tunicæ ante mactata animalia.

autem ueritatis non parum, ut arbitror, utilis fuerit hic sermo, etiamsi per longum hic mihi sit A expositus. Deueniam porrò ad sermonē de resurrectione. Vbi enim eos qui opinionem tuam non intelligūt, seduxisti, subijcis tu, ô uane operarie, & dicis, Quidam simpliciores putant impios resurrectionem non assecuturos esse. * Non enim hoc solum est in corpore, sed etiam animalcula ex nobis nascuntur, ut ita dicam, pediculi & lendes, quæ neq; extra corpus sunt, neq; à corpore reputantur. Et nemo unquam requisiuit lendem ex corpore excretam ad habendum, sed potius ad perdendum, neq; corruptionem ex ipsa generatam. Neq; quispiam damnum duxerit, huius aut alicuius à nobis fluentis perditionē: etiamsi sic res se habeat iuxta tuam narrationem. Non enim à nobis hæc quæruntur, neq; Deus hæc ad nostri constitutionem induxerit, sed instar sordis ex ipsa quidem ueste existentis, uerùm ab ipsa ornatus gratia reiectæ, reliquerit. Illud autem clarum est, quòd perfectam uestē, neq; defectuosam, neq; superfluam, ob bonitatem artis suæ opifex induxerit, omnia enim ipse potest. Si uero non sic esset, ô tu qui ex multiplici uersutia mētem læsam habes, potuisset utiq; Saluator noster & Dominus, filius Dei, qui propter omnem securitatem uitæ nostræ uenit, ut spem nostram firmaret, & plurima in seipso expressit ad ueritatis suæ erga nos confirmationem, potuisset inquam, partem eius deponere, partem resuscitare, iuxta fabulosam tuam assertionem, & uanarum ratiocinationum tuarum, ô contentiose, collectionem. Ipse enim statim redarguens mores tuos, dicit: Nisi granum frumenti in terra lapsum mortuum fuerit, solum manet. Si uerò lapsum mortuū fuerit, multa grana producit. Et quódnam dixerit granum, cuius manifestū est. Et totus mundus confitetur, quòd de ipso dixerit, hoc est, de corpore carnis sanctæ, quam de Maria accepit, & de tota sua incarnatione. Labi autem, siue cadere, & mori (sicut cum dicit, Vbi cadauer, illic congregabuntur aquilæ) de triduana corporis sui dormitione dixit, uelut etiam ipse confitebêris. Deitas enim ipsius somni expers, casus exors, insuperabilis ac immutabilis existit. Mortuum igitur est granum frumenti, & resurrexit. Totum itaq; granum resurrexit, aut pars ipsius resurrexit? Aliud granum ab eo quod erat, aut ipsum quod erat ad esse resurrexit? Quòd corpus per Ioseph funebri ritu curatum in sindone, & in monumento nouo positum resurrexit, omnino non negabis. Quem itaq; resurrexisse nunciabāt angeli mulieribus, ubi aiunt, Quem quæritis, Iesus Nazarenus non est hic, surrexit, sicut dixit. Venite, uidete locum, & intelligere facite Origenem, quod non sunt hic reliquiæ sitæ, sed totus resurrexit. Et ut scias quòd totus resurrexerit: Resurrexit, inquit, non est hic, quo tuas nugas repelleret, quòd reliquiæ ipsius non essent relictæ, sed ipsum totum corpus, quod clauis transfixum fuit, quod hasta compunctum, quod à pharisæis detentum, quod consputum fuit. Et quid opus est mihi multa dicere, ad nugarum in misero ac fastuoso illo generatarum confutationem? Ergo sicut resurrexit, & suum corpus suscitauit, sic etiam suscitabit nos. Ex hoc enim demonstrauit sanctus ille Apostolus spem nostram, ubi dixit: Quomodo dicunt quidam inter uos, quòd resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, ne Christus quidem resurrexit. Si uerò Christus non resurrexit, inanis profectò est prædicatio nostra, inanis item fides uestra. Reperimur autē & falsi testes Dei, quia testificati sumus quòd suscitauerit Christum, &c. Et postea infert dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatē, & mortale hoc induere immortalitatem. Et non dixit mortale solum, neq; corruptibile solum, neq; immortalem animam: sed corruptibile hoc, cum additione uocis Hoc: & mortale hoc, cum appositione uocis hoc. Ipsum igitur totum granum ipsius resurrexit, & non pars resurrexit, sed totum resurrexit: & non aliud granum præter id quod erat resurrexit, sed ipsum quod cecidit in monumentum, totum resurrexit. Et ubi potest aliquid tua inaniloquētia? Duo enim grana nouit diuina scriptura relata. Vnum in Euangelio, alterum apud Apostolum. Et alterū quidem ad omnem certitudinem declarat ea quæ perfectè in ipso facta sunt, hoc est exemplar resurrectionis: hoc enim & docens & faciens Saluator, omnia ad confirmationem nostri operatus est. Dixit enim de grano, & quomodo suscitatur granum, ut fidem spei resurrectionis nostræ in ueritate nobis confirmaret. Post hunc successit Apostolus, qui Spiritu sancto ductus, futuram sanctorū gloriam post resurrectionem nobis exponit, & post fruitionem bonorum rursus per granum frumenti ostendit, contra incredulos præconem agens. At uerò dices mihi, quomodo resurgent mortui, & quali corpore uenient? Et dicit ad eum qui talia dicit: Stulte: qui enim omnino ambigit de resurrectione, stultus est, & desipiens. Deinde dicit: Stulte, tu quod seminas, non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et quod seminas, non quod nascetur corpus seminas, sed nudum granum, tritici uidelicet, aut aliorum seminum, & non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Deus autem dat ipsi corpus prout uoluit, & unicuiq; semini proprium corpus. Et uides quòd non mutatur corpus, nemo enim qui seminauit ordeum, quærit frumentum, siue triticum. Neque qui seminauit melanthiū, inuenit ordeum. Sed quod seminatur, idipsum est quod suscitatur. Si uerò etiā relictum fuerit ex ipso infernè in terra, & resurrexerit ex ipso germen, hic quidem in hoc corruptibili frumento, & ad excretionem non ueniente, id quod relictum est, inutile est: quod uerò ex ipso suscitatur, præstabile est. Voluit autem ostendere speciositatem, propter incredulitatem eorum qui spem Dei non expectant. Reuera etenim granum frumenti tenuissimum est. Vbi uerò in tali grano minutissimo, & radices, & fundamenta, & stipula & genicula, & tot fistulæ, & capitella, & ualuulæ, & culmi, & grana multiplicia? Quo uerò clarius etiā dicamus similia his recensentes, unde Mosi filio Iochabeth & Ambrā contigit, ut pungeret petram per

Granum frumenti quod sit appellatum.

Mosis miracula.

A per uirgam,& produceret aquam ex materia deſperata,& ſiccum in liquidum mutaret: ut per-
cuteret mare,& diuideret ipſum in duodecim itinera in mari,ſuo iuſſu: ut mutaret fluuium in
ſanguinem: ut tot ranas in momento congregaret: ut uermiculos cnipas Aegyptijs immitte-
ret: ut grandinem cum igne miſceret: ut noctem nigram & caligine obſcuratam Aegyptijs in-
duceret: ut primogenita occideret per mortẽ: ut populum quem ipſe regebat, per columnam
ignis deduceret: ut panem angelorum detraheret precibus & oratione: ut coturnices immit-
teret,& tot millia uirorum per præceptum Dei ſaturaret: ut uocem Dei audiret: ut dignus fie-
ret inter tot millia uocẽ Dei audire,& cum Deo conuerſari: ut per quadraginta dies,totidemq;
noctes,non requireret neceſſaria iuxta formationis noſtræ naturam: ut tranſmutaretur carne
in claritudinẽ ſolis, ac radium lucidum, perſtringentẽ populum: ut filij Iſrael in faciem ipſius
oculos intendere non poſſent: ut manus carnea in niuem mutaretur: ut iuberet terram hiare
quo ſuſciperet Core & Dathan,& Abiron & Annan: ut poſtremùm audiret, Aſcende in mon-
tem,& illic morere, ut neſciat homo ipſius ſepulchrum: ſignificante diuina ſcriptura, corpus
Moſis ab hominibus funeris ritu curatum nõ eſſe,ſed uelut cogitatio ſuggerit,ab angelis: At-
que hæc omnia, dum adhuc eſſet ipſe in hoc mundo, adhuc in animali hoc, ac ſimul ſpirituali
perfectẽ facto. Hinc itaq; accipiamus arrabonem in exemplum perfectæ tunc germinationis,
quando impletur quod dictũ eſt:Seminatur in ignominia,reſurgit in gloria: ſeminatur in de-
bilitate,reſurgit in potentia. Quomodo enim non fuerit debile quod ſeminatur, & neſcit ubi
ſeminatur: Quomodo non ignominioſum fuerit, quod in ſepulchrum mittitur, & cui puluis
inijcitur,& quod lancinatur abijciturq;,& nõ ſentit: Quomodo autem non glorioſum, quod
reſurgit & in æternum permanet, & quod in ſpe benignitatis Dei regnum cœlorum adipiſci-
tur: ubi fulgebunt iuſti uelut ſol,ubi erunt æquales angelis,ubi cum ſponſo tripudiabunt: u-
B bi Apoſtoli ſedent ſuper duodecim thronos,iudicantes duodecim tribus Iſrael: ubi accipient
iuſti quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt, ea quæ
præparauit Deus diligentibus ipſum: Noſtra itaq; reſurrectio in Deo,& omnis hominis iuſti
ac iniuſti, increduli ac credentis, ita ut alteri reſurgant ad uitam æternam, alteri ad iudicium
æternum.Et tace tu Babylon,uetus illa confuſio quæ nobis renouaris. compeſces os tu Sodo-
ma,& clamor ille multæ uehementiæ ad Deum aſcendens.Veniet enim ex Sion liberator,ut a-
uertat impietatem à Iacob, & buccinabit, & mortui reſurgent, & nos rapiemur in occurſum i-
pſi in aerem. Quemadmodum & præſtantior beatus Methodius dixit: ad eadem uerò ipſa
etiam nos ipſi ædificantes appoſuimus. Ex cõiunctis enim uniuſcuiuſque dictionis lucrum
uidere datur. Sanctus equidem Apoſtolus duorum modorum ſpeciem diuidens in unã ſpem
contraxit ex hoc,Nos rapiemur in nubibus in occurſum ipſius: ut oſtẽdat reuera hoc corpus, *Reſurrectionis*
& non aliud ab hoc.Qui enim rapitur,nondum mortuus eſt.Oſtendens autẽ quòd non præ- *modi duo.*
ueniemus mortuorum reſurrectionem: ut quod apud homines ambiguum eſt, Deo facile ac
poſſibile eſſe demonſtret: Nos enim qui uiuimus, non præueniemus eos qui dormiunt, & i-
pſorum reſurrectionem, oſtendit uiuentes & qui rapiuntur, ut ex mortuis oſtẽdat ꝙ illorum
corpora tota reſurgent,& ex eo quòd illi uiuos reſiduos præcedent,potentiam Dei demõſtret.
Et uidete uos qui uitæ ueſtræ curam habetis, quòd omnes qui contra ueritatem inuecti ſunt,
ſibiipſis iniuſticiam attraxerunt.Quemadmodum etiam ſanctus propheta Dauid dicit: Con-
cepit laborem,& peperit iniquitatem. Omnis enim qui congregat ſibiipſi laborem alienarum
doctrinarum,ſibi & credentibus ipſi parit iniuſticiam.Lacum aperuit,& effodit ipſum,& inci-
det in foueam quam fecit. Cæterùm ſi quis ad hæc omnia habet quod contradicat, ueniat co-
ram Deo repugnans labori.Deus enim fortis non fatigabitur,neq; ſitiet.Neq; datur excogita-
C re prudentiam ipſius,per quam ſoluta corpora ſuſcitat,per quam perditum ſeruat, per quam
mortuum uiuificat, per quam corruptibile incorruptibilitatem induit, per quam granum la-
pſum in reſurrectionem profert, per quam ſeminata ac mortua ad ampliorem claritudinẽ du-
cit,renouans nos,uelut in multis Scripturis habetur, in quibus reſurrectio noſtra inſinuatur.
Dauid equidem in Pſalmo de innouatione domus,uelut Propheta expectãs,& in Spiritu ſan-
cto uidens futurum,conſentaneè de reſurrectione dixit:Exaltabo te Domine, quoniam ſuſce-
piſti me,renouans meam domum:hoc eſt, corpus collapſum, & nõ exhilaraſti inimicos meos
ſuper me. Et Solomon in Prouerbijs ſimiliter ad præparationem illuc omnem ſpem parans,
exhortatus eſt dicens:Para opera tua ad exitum tuum.exitum appellans,hinc diſceſſum.Et pa- *Reſurrectionis*
ra te,inquit,ad agrum:ſimul ad omnes admonitionem extendens,& qui in agris, & qui in ur- *teſtimonia.*
bibus,tum eruditas,tum mechanicas artes tractant,in quibus nulla operatio in agro requiri-
tur. Vnde enim linificis & argẽti fuſoribus, poetis item ac ſcriptoribus præparatio ad agrum:
Cõprehenſim enim ſimul indiſcriminatim uox hęc omnes allocuta uocauit,Para te ad agrum.
Imò innuit, quòd omni homini, ciuili ac rurali,depoſitio corporis eſt ager,propter ſepulturã
& mortem.Deinde poſtea eandem reſurrectionis ſpẽ ſignificans dicit, Et reædificabis domum
tuam. Semel enim ædificata eſt in formatione in uentre,quando matres unũquemq; noſtrûm
in formatione geſtauerũt.Verùm à terra eſt reſurrectio,aut ab agro, quæ reædificatur propter
illatam ipſi deſtructionem in ſepulturæ ruina. uelut etiam Saluator dixit, Soluite templum
hoc,& in tribus diebus ſuſcitabo ipſum,aut reædificabo ipſum:ut qui ſapientia eſt,& pruden-
tiam ipſius homines excogitare nõ poſſunt, per quam ex dubijs locis corpora noſtra profert:
partim in cinerem diſſoluta,partim in mari,& alijs à carniuoris auibus,alijs à feris beſtijs,alijs

à uermibus corruptis. Si enim ea ex nihilo fecit ut essent, quanto magis id quod est, in propriũ statum facilè restituerit? ut iustum decernat iudicium, ut non aliud pro alio iudicet, ut ne id quod laborauit, priuet. Si enim animæ est fruitio, & regni cœlorum hæreditas, tractet corpus quod uult, in delicijs uersetur Gedeon, ne frustra laboret Ioannes, ex camelis indumentum habens: ne castigemus carnem in secessu uitæ, ne domemus corpora nostra in castitate. Si uerò corpus particeps est, in conuersationibus, in castitate, in ieiunio, & alijs uirtutibus, non iniustus est Deus si priuet laborem fatigati, & non rependat mercedem corpori unà cum anima fatigato: statim enim reperietur irritum iudiciũ. Si enim anima sola iudicium subire reperietur, contradixerit utiq; non ex me est, inquit, causa peccati, sed ex illo corruptibili ac terreo corpore, scortari, adulterium committere, petulanter agere. Ex quo enim illud à me discessit, nihil horum à me perpetratum est: atq; sic facilè se defendet, ac iudicium Dei dissoluet. Si uerò corpus per seipsum ante se statuerit Deus, potest enim hoc, uelut etiam suprà à me per Ezechielem declaratum est, etiamsi propter parabolam res ea facta sit: at species ipsa ad allegoriam ueritatis tunc impetitæ perfecta est. Quod congregatum est os ad os, & harmonia ad harmoniam, & cum ossa sicca essent, & nondum anima neq; spiritus mouens in ipsis esset, statim coacta sunt corpora, & iuxta prophetæ uerba solidata. Et si uult Deus, potest hoc facere ut adsint corpora, & absq; anima moueantur. Quemadmodum etiam sanguis ipsius Abel, cum corpus esset, & non anima post mortẽ loquebatur. Non enim anima est ipse sanguis, sed corpus est quod apparet. At non poterit corpus absq; anima iudicari. Contradixerit enim etiam ipsum dicens: Ego non peccaui, sed anima. Ex quo enim à me emota est illa, non adulterium commisi, non scortationem peregi, non simulacra colui. Atq; sic contradicet corpus iusto Dei iudicio, & meritò contradicet. Hac itaq; de causa, & propter multa alia necessaria, Deus per sapiẽtiam suam mortua corpora nostra & animas ad regenerationem profert, in benignitatis suæ erga homines promissione, quo is qui fatigatus est in sanctimonia, totam bonã retributionem recipiat: & hi qui uana operati sunt, similiter iudicentur, corpus unà cum anima, & anima unà cum corpore. Cæterùm sufficient hæc mihi aduersus ultrò sibi sapientiam arrogantem Origenem, qui uanè sibijpsi Adamantij nomẽ imposuit: itemq; aduersus ipsius absurditatem, & perniciosam doctrinam, contra ueritatem in multis fidei partibus malè ab ipso excogitatam. Præterita autem huius hæresi, deinceps alias ô dilectissimi considerabo, Deum consueto more inuocans, ut nostræ tenuitati auxilium ferat, ut possimus resistere aduersus omnem cõtra ueritatem excitatam uanam uocem, ipsamq; superare, iuxta ea quæ ab Esaia dicta sunt: Omnis uox quę insurget cõtra te, omnes ipsos superabis. Ipsi uerò rei erunt ob ipsam: quo sic in uirtute Dei compromissum absoluentes, his qui hæc attenta mente uersare uolũt, & ad ueritatis exercitium ac sanationis pharmacum (instar antidoti, uniuscuiusq; serpentis ac uenenum eiaculantis reptilis omnium sectarum & huius Origenistarũ hæresis, instar ranæ rubetæ ex multo humore formatæ, quæ & turbationem facit, & magno strepitu uociferatur) resurrectionem Domini uelut potionem accipientes, lentum ac uiscosum uenenum eructemus, ranæ uidelicet illius rubetæ & pessimi reptilis iniquitatem. Contigit enim ipsi & hæc affectio cum omnibus alijs affectionibus. Quare ob ipsum doleo & ingemisco, hei mihi quomodo læsus es, & quot alios læsisti. Velut ab horrenda uipera commorsus à mundana doctrina, etiam alijs uenenum factus es. Tradunt equidem naturæ rerum experti myoxum latitare, & fœtus suos simul in eodem loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autem hos uenari. Et si inuenerit totum latibulum ipsa uipera, cum non possit omnes deuorare, pro una uice ad satietatem edit unum aut duos, reliquorum uerò oculos expungit & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec uoluerit unumquemq; ipsorum deuorare. Si uerò contigerit ut aliqui inexperti in hos incidant, ipsosq; in cibum sumant, uenenum sibijpsis sumunt, eos qui à uiperæ ueneno sunt enutriti. Sic etiam ô tu Origenes à prædicta Græca doctrina mente excæcatus, uenenum his qui tibi crediderunt, euomuisti, & factus es ipsis in edulium uenenatum, ita ut per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.

Sanguis locutus. *Rana rubeta.* *Myoxi ex uipera interitus.*

FINIS PRIMI TOMI SECVNDI LIBRI EPIPHANII.

SECVN-

A

SECVNDI TOMI SECVNDI

LIBRI EPIPHANII, AVT QVINTI IVXTA Tomorum consequentiam, hæreses quinque sunt hoc ordine.

1 Pauli Samosatensis. Hic, parum abest, ut affirmet Christum in substantia non esse, uerbum prolaticium esse confingens: ita ut quæ de ipso in diuinis Scripturis dicta sunt, prædictorio more se habeant: ipse uerò non existat, nisi à Maria, & hucusque ab aduentu suo in carne.

2 Manichæi, qui & Acuanitæ, Manis Persæ discipuli, Christum figuram dicunt, Solem & Lunam colunt, astris item ac uirtutib. & dæmonibus supplicant. Duo principia introducunt, malum & bonum, quæ semper existant. Christum autem in apparentia apparuisse dicunt, & in apparentia passum esse. B *Vetus Testamentum & Deum qui in ipso loquutus est, maledictis impetunt. Mundum autem non totum, sed partem ex Deo factam esse decernunt.*

3 Hieracitæ, ab Hierace Leontopolita Aegyptio, expositore ac magistro quodam. Carnis resurrectionem reprobant. Vtuntur uetteri ac nouo Testamento, & nuptijs in totum interdicunt. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & continentes, & uiduas suscipiũt. Pueros uerò qui nondum ad ætatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quòd nondum decertarunt.

4 Meletiani in Aegypto secta sunt, & nõ hæresis: ut qui non communes preces faciunt cũ his qui in persequutione lapsi sunt. Nunc autem Arianis coniuncti sunt.

5 Ariani, qui & Ariomanitæ, filium Dei creaturam dicunt, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ. Carnem solum à Maria Saluatorem accepisse affirmant, & non animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ ecclesiæ sub Alexandro episcopo.

Contra Paulum Samosatensem, hæresim LXV.

AVLVS Samosatensis appellatus his succedit, qui fuit post Nauatum & Origenem, qui de cætero in hæresi numeratur, propter elationem, quam sibi ipsi attrahere uoluit, & per fastuosas nugas suas contra ueritatem se efferre: idq; intelligentia ex diabolo immissa. Itaq; lugere ob ipsum oportet, uelut qui reuera ex diaboli inuidia impegit, & ex alto cecidit. In ipso enim impletur id quod dictum est: Inuidia improbitatis destruit bona, & cogitatio concupiscentiæ eruit mentem innocentẽ. Hic porrò, qui nobis propositus nunc est Paulus Samosatenus, cuius nominis in principio mentionem fecimus, & hæresis ipsius expositionem instituimus, ex Samosatis erat, quæ ciuitas sita est in partibus Mesopotamiæ & Euphratis. Hic hoc tempore in diebus Aureliani & Probi regum, in Antiochia constituitur episcopus sanctæ catholicæ ecclesiæ. Elatus autem mente excidit à ueritate, & renouauit hæresim Artemonis, qui quondam erat in principio ante multos annos, & extinctus est. Asserit autem hic, Deum patrem & filium & Spiritum sanctum unum Deum esse. In Deo autẽ semper esse ipsius uerbum, & Spiritum ipsius, quemadmodum in hominis corde est propriũ uerbum: non esse autem filium Dei in substantia, sed in ipso Deo. Quemadmodum etiam Sabel- C lius, & Nauatus, & Noetus, & alij. Non autem æqualis illis hic est, sed alius ab illis. Venisse autem uerbum, & inhabitasse in Iesu homine. Et sic, inquit, unus est Deus, & non Pater pater, & Filius filius, & Spiritus sanctus Spiritus sanctus. Sed unus Deus pater, & filius ipsius in ipso, uelut uerbum in homine. Nimirum ex his testimonijs hæresim suam proponens, ab eo quòd dixit Moyses, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Non autem asserit hic uelut Noetus, patrem passum esse: sed dicit, Verbum uenit & solum operatum est, & redijt ad patrem. Et multa est apud hunc absurditas. Videamus autem an huius impostoris uerba consistant. Dicit enim quòd dixerit, Ego in patre, & pater in me. Et nos dicimus ex patre Deum Verbum, & cum ipso semper esse ex ipso genitum. Sed non patrem dicimus absq; Verbo in substantia existente. Sed Verbũ patris unigenitus filius Deus Verbum, uelut dicit: Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor & ego ipsum coram patre meo. At uox Me, & Coram patre meo, ostendit patrem natura in substantia esse. Hi uerò Iudaismũ corrũpentes, nihil aliud existentes, nihil amplius Iudæis habentes, secundi Iudæi uocabũtur, & Samosatitæ: nihil aliud existentes, quàm nomine solũ ex sua opinione præualentes. Nam Deũ ex Deo, unigenitũ filium & Verbum negantes illi, sunt quales & hi qui ipsum in præsentia abnegauerũt, occisores Dei ac dominicidæ, & abnegatores Dei facti. Reuera autem neq; circũcisionem habent, neq; sabbatum seruant, & alia omnia quemadmodum Iudæi. Etenim reuera etiam ipsi non duos dicimus esse deos, neq; deitates, sed unam deitatem. Nam neq; duos dicimus patres, neq; duos filios, neq; duos Spiritus sanctos, sed & patrẽ & filium & Spiritũ sanctum, unam deitatem, unam glorificationẽ. Hic uerò non dicit solum Deum, eo quòd fons sit pater, sed solum Deum, tollens quantũ in ipso est filij deitatem & substantiam, itemq; Spiritus sancti: habens autem ipsum patrem unum Deũ, qui

Origenis taxatio.

Aurelianus & Probus Imperatores Rom.

Iudæi secundi Samosatitæ.

qui non generauit filium, ut sint duo imperfecta, pater & filius: pater quidem qui filium non A
genuit, Verbum uerò infructuosum Dei uiuentis, & ueræ sapientiæ. Verbũ enim uelut id quod
in corde est, esse uolunt, & sapientiam qualem in anima hominis unusquisque habet, sapien-
tiam ex Deo adeptus. Quapropter unam personam Deum unà cum Verbo dicunt, uelut una
persona est homo, & ipsius uerbum siue sermo, nihilo plus quàm Iudæi (uelut dixi) glorifican-
tes, cæcutientes à ueritate, & surdi facti à diuina doctrina, ac prædicatione uitæ æternæ. Neque
enim reuerentur uerum Euangelij sermonem dicentem, In principio erat Verbum, & Verbum
erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est ni-
hil, quod factum est. Si enim in principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deum: id quod e-
rat non solùm iuxta prolationem est, sed secundum substantiam. Et si uerbum erat apud Deũ:
non uerbum est hoc, quod apud ipsum erat. neque enim uerbum est is apud quem erat. Si e-
nim in corde habet Deus Verbum, & non genitum, quomodo impletur, Erat? Deus erat Ver-
bum? Non enim hominis uerbum homo est apud hominem. Neque enim uiuit, neque subsi-
» stit. Verum corde uiuente ac subsistente, motus est solum, & non substantia. Dicitur enim & si-
» mul euestigiò non amplius est, sed prolatum manet. At uerbum Dei, uelut dicit Spiritus san-
» ctus ex ore prophetæ, Verbum tuum in æternum permanet. Huic autem consonè Euangelista
dicit, Deum confitens manifestatum & aduenisse, non simul assumens cum uerbi incarnatio-
ne patrem. Verbum enim, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. Et non dixit, Verbum
& Pater caro facti sunt. Et dixit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & De-
us erat Verbum. Et non dixit, In Deo erat Verbum. Et ut ne aliqui malignè opinentur, lucida
& uiuifica uerba in suam ipsorum maliciam ac detrimentum transmutantes (aliter enim atque
aliter incumbit cor hominis diligenter ad mala à iuuentute) & incipiant dicere, Non dixit, In
Deo erat Verbum, uelut etiam tu dicis, sed Apud Deum erat uerbum. Ergo non est substantia B
patris uerbum, sed extra Deum Verbum: rursus commonefacit corrigens filios suos ueritas,
redarguens mentes contra ipsam scortantes, & dicit ipse unigenitus, Ego ex Patre exiui & ue-
nio. Et rursus, Ego in patre & pater in me. Ille uerò in prophetis de Filio, non corporalem ha-
bens molem, sed spiritualem habens sermonem, ad humanæ naturæ debilitatem descendens,
quo per ea quæ inter nos fiũt, ad sensum declaret, quod ex ipso uerè genitus est Deus ex Deo,
Deus uerus ex Deo uero, non extrinsecus existens, sed ex essentia ipsius, dicit in Dauide lo-
quens: Ex uentre ante Luciferum genui te, uelut Septuaginta interpretati sunt. Verùm ut alij
interpretes, Aquila quidem, Ex utero excitatæ infantiæ tuæ tibi ros. Symmachus uero, Velut
diluculo roris iuuentus tua. Theodotion autem, Ex utero à matutino iuuentutis tuæ. Quinta
uerò editio, Ex utero à matutino tibi ros in iuuentute tua. Sexta editio, Ex uentre quærent
te ros iuuẽtutis tuæ. In Hebraico uerò, Merem Messaar lactal ieledecheth. hoc est, clarè & citra
ambiguitatem, Ex uentre ante Luciferum genui te. Merem enim, uenter est, Messaar autem, ma
tutinus omnibus, hoc est ante Luciferum. Lactal, & ante rorem puerum. Ieledecheth, hoc est,
genui te. Quo ex sermone cognoscas, quòd Deus Verbum in substantia, ex patre natura geni
tus est, sine principio & sine tempore, antequam quicquam esset. Non enim luciferum solum
dixit stellam, & quidem quum multa sint sidera, & Sol & Luna in quarta die facta, mare uerò
& ligna ac fructus antea facta, firmamentumque terræ ac cœli, & cum his simul angeli facti fue-
Angelorũ creatio.
rint. Nisi enim unà cum cœlo & terra angeli quoque creati essent, non utique dixisset ad Iob,
Quando genita fuerunt sidera, laudauerunt me omnes angeli mei uoce. Itaque ante lucife-
rum, quasi diceret, antequam esset quid, & creatum esset. Erat enim semper Verbũ cum patre:
per ipsum enim omnia facta, & sine ipso factum est nihil. Porrò dixerit quis, Ostendisti ange-
los fuisse ante sidera, & unà cum cœlo & terra hos factos esse dixisti, unde facis demonstratio- C
nem, dic nobis? Nunquid ergo ante cœlum & terram omnino creati sunt? Nusquam enim cla
rè indicat Scriptura tempus creationis angelorum. Et bene quidem ostendisti, ipsos fuisse an-
te sidera: nisi enim fuissent quomodo laudassent Deum hymnis, ob siderum creationem? Nos
equidem uniuscuiusque quæstionis inuentionem non ex proprijs ratiocinationibus dicere
possumus, sed ex Scripturarum consequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quòd ne-
que post sidera facti sunt angeli, neque ante cœlum & terram, quum palàm intransmutabile
sit dictum hoc, quòd ante cœlum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fecit Deus
cœlum & terram: ut principium sit, & nihil ex creatis ante hoc ipsum sit. Non potest igitur, ue-
lut antea dixi, uerbum in homine homo uocari, sed uerbum hominis. Si uero uerbum Dei De
us est, non est sine substantia Verbum, sed in substantia Deus Verbum ex Deo genitum sine tẽ
» pore, sine principio. Verbum enim caro factum est, & habitauit inter nos. Et uidimus gloriam
» eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Iohannes testatur de ipso, & cla
» mat dicens: Hic est, quem dixi uobis, qui post me uenit, ante me fuit, quia prior me erat. Hic ue
» nit in mundum, ut mundus per ipsum saluus fieret. In mundo erat, & mundus per ipsum fa-
ctus est, & mundus ipsum non cognouit. Vides unigenitum Verbum? Vides in mundo com-
pletum inter homines, & plenam habentem gloriam unigeniti à patre? Non quòd pater sit
Verbum, non quòd pater unà cum Verbo coniunctim apparuerit, quemadmodum homo u-
nà cum uerbo suo apparet, & uerbum ipsius apparere non potest, nisi adsit is qui uerbum lo-
quitur. Cui itaque credam? Cui assentiar? À quibus accipiam uitam in disciplinis? A sanctis
Euangelistis, & Spiritu sancto plenis, qui Verbum à patre missum dicunt, aut à Pauli Samosa-
tensis

A tensis sectatoribus, qui Deum cum Verbo, & Verbum cũ Deo esse dicunt: qui unam personã patris ad Verbũ, & Verbi ad patrem decernunt: Si autem est una persona, quomodo alter mittit, alter uerò mittitur: Emittit enim, inquit Propheta, Verbum suum, & liquefaciet ipsa. Flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Et rursus, Ego exiui ex patre, & uenio. Et, Viuo ego, & uiuit in me, qui misit me pater. Quomodo igitur mittitur, qui missus est, & per carnem apparet: Deum enim nemo unquam uidit. Vnigenitus Deus, qui est in sinu patris, ille narrauit. Et ait, Vnigenitus Deus: Verbum enim est ex patre genitum. Pater autem non est genitus: & propterea unigenitus est Filius. Anticipauit enim diuina doctrina suam ueritatem, propter suam prænotionem, ad animarum nostrarum securitatem. Quandoquidem enim sciebat Samosatensis illius dementiam, & peruersam Arianorum opinionem, & eorum qui inæqualitatem docent, malignitatem, & Manichæorum ruinam, & cæterarum hæreseon fraudulentiã: idcirco de unaquaque dictione securos nos reddit diuina Scriptura. Patrem etenim non dicit unigenitũ. Quomodo enim sit unigenitus, qui non est genitus: Filium autem unigenitum appellat, ut ne filius putetur pater, & ut ne uelut uerbũ in corde hominis assimiletur Deus Verbũ. Si enim uerbum dicitur, propter talem usum dicitur, ut ne putet quis alienum esse ab essentia Dei patris. Et non amplius est Verbũ sine substantia, sed in substantia, propterea quòd est unigenitus plenus gratia & ueritate. Et uides quòd sint ad securitatem nostræ uitæ. Hoc itaq; dictum, Deum nemo unquam uidit, ut inuisibilitatem patris indicaret, ipsiusq; deitatis, & ut suam deitatem per carnem apparentem confirmaret. Quot uerò alia ultra hæc quis colligere possit, quę pro nobis faciunt aduersus Samosatensis dementiam: Si enim erat in Patre uelut uerbum in corde hominis, quomodo accessit ex propria sententia loquutus: Ipse enim ad discipulos suos loquitur, ac dicit: Qui uidit me, uidit Patrem. Et non dixit, Ego sum pater. Sed uox Me, in Pa-
B tre significat. Et non dixit, Ego sum ille: sed, Ego ueni in nomine Patris mei, & ille est qui testatur de me. Et rursus de Spiritu sancto: Alium paracletum uobis mittam. Vide uoces Mittam, & Alium, & Ego, ut ostendat patrẽ in substantia esse, & Spiritũ sanctum in substantia. Ille enim me glorificabit, de Spiritu sancto loquens, quia de meo accipiet: & qualem dicit eũ qui ex patre procedit, & qui de meo accipiet: Sed & alibi inquit: Duo testimonia hominũ stabilia erunt: &, Ego testor de meipso, & testatur de me qui misit me pater. Quot uerò sunt alia totidem, & ultra hæc: Ecce enim, inquit, gratias ago tibi pater Domine cœli & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus ac prudentibus, & reuelasti ipsa paruulis. Etiam pater, quia sic fuit bona uoluntas tua coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium nisi pater: & patrem nemo nouit nisi filius, & cui filius reuelarit. Reuelasti enim paruulis, & omnia mihi tradita sũt à patre meo: ut horum excogitatam innouationem exscinderet. At uide rebellantem semper humanæ naturæ diabolũ, quid in ipsam inseuit, ex diabolica uidelicet operatione, ut respondeant ad hæc Iudæorum hæreseos ministri, uerentes diuinorum Euangeliorum manifestam doctrinam, ut ne penitus ueræ Euangelij doctrinæ resistere uideantur. Dicunt enim, homo erat Iesus, & in ipsum inspirauit ex supernis uerbum, & hæc de seipso dicit homo. Pater enim cũ filio unus est Deus. Homo uerò infernè propriam personam ostẽdit, & sic duæ personæ implentur. Quomodo igitur homo Deus esse potest, ô omnium hominum pessime, & à cœlesti intelligentia animo auerse. Quomodo potest homo esse nudus iuxta tuam opinionem, qui dicit, Qui uidit me, uidit patrem: Si enim homo sicut pater est, nihil differt pater ab homine. Si uerò Deus uerbum, qui perfectè homo factus est, perfectus existens, est Deus ex supernis à patre genitus, iustè & clarè loquitur de seipso dicens, Qui uidit me, uidit patrem. Quemadmodum etiam Iudæi de ipso dicunt. Non solùm enim, inquit, quærebant occidere ipsum,
C quòd hæc fecisset, sed etiam quòd filium Dei seipsum dixisset, æqualem Deo seipsum dicens. Nam rursus dicendo, Qui uidit me, uidit patrem: patrem Deum æqualem sibijpsi dicit. Non est autem homo æqualis Deo, neq; sicut Deus. Sed in ueritate genitus, ex Deo patre Deus filius unigenitus. Dicit enim de ipso Paulus: Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est esse, æqualem esse Deo, sed seipsum inaniuit, forma serui assumpta. de Deo quidem, erat in forma: de serui uerò forma, assumptorem ipsum pronunciauit: & non dixit, formam quæ ipsius aliquando erat. Sæpe uerò etiam humano more uerba fecit Saluator ac Dominus noster Iesus Christus Deus Verbum. Et sæpe iuxta humanos affectus loquitur, sed non quum dicit. Ex patre meo exiui & uenio: hoc enim non potest ab humana natura dici. Verùm quando iustè testimonium præbet dicens: Si ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum non est uerum: ut ostendat suam incarnationem. Et rursus de deitate loquens, Etiamsi ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum uerum est: ut ostendat ueram deitatem, & ueram incarnationem. Non itaq; duo sunt Dei, quia neq; duo patres. Neque sublata est substantia Verbi, quia non una est coniunctio deitatis filij ad patrem. Non enim est alterius essentiæ filius à patre, sed coessentiarum cum patre. Non potest autem diuersæ essentiæ esse à genitore, neque eiusdem essentiæ, sed coessentialis. Neque rursus dicimus ipsum non esse eundem essentia cum patre. Est enim idem deitate & essentia filius ad patrem, & non alienus à patre, neque ab alia substantia. Sed reuera filius patris, & essentia, & substantia, & ueritate. Sed non pater est filius, neque filius est pater, sed filius uerè ex patre genitus. Quapropter neq; duo dei sunt, neq; duo filij, neq; duo sancti Spiritus: sed una deitas, ipsa Trinitas, Pater, Filius & Spiritus sanctus, coessentialis existens. Cũ enim dicis coessentialẽ, non coniunctionem

S. Trinitas coessentialis. ctionem significat. Coessentialis enim non unius significationẽ habet, neq; filij genuini ad patrem essentiam disparat, & substantiam alienat propter coessentialẽ. Non enim duo principia prædicat diuina scriptura, sed unum principium. Conuenient enim, inquit, domus Iuda, & domus Israel, & ponent sibijpsis principatum unum. Qui itaq; duo principia prædicat, duos deos prædicat. Et qui Verbum tollit, & ipsius substantiam, Iudaismũ detegit. Marcion enim duo principia ostendit, imò potius tria sibijpsis contraria. Noui autẽ Iudæi, Samosatitæ hi, Verbi substantiam tollunt, ut etiam ipsi Dominicidæ pronuncientur, & abnegatores Dei ac Domini nostri salutis. Vnum itaq; est principiũ, & ex ipso filius, imago exacta, natura exprimens proprium patrẽ, & similis iuxta omnẽ modum. Quia Deus ex Deo, & filius ex patre, Deus uerus ex Deo uero, & lumen de lumine, una existens deitas, & una dignitas. Quapropter inquit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & iuxta similitudinem. Neq; secundum imaginem tuam (ut ne distinguas) neq; iuxta imaginem meam: ut ne dissimilitudinem & inæqualitatem pronuncies, uerùm secundum imaginem nostram. Et faciamus, ut ne alienus sit pater à factis ab ipso, neq; unigenitus alienus ab opificio. Sed pater cum filio opifex est, & filius per quem omnia facta sunt, coopifex est patri: & eo quòd ex ipso genitus est filius, unus Deus perfectus ex perfecto patre, & pater perfectus perfecti filij paternæ perfectionis imaginem habentis. Imago Dei inuisibilis, non exemplum imaginis, non imago imaginis, non inæqualis, sed imago patris, ut identitatem nihil euariantem generationis, principio ac tempore carentis, in ueritate ostendat. Imago itaq; est Filius Patris. Nam & reges non eo quòd habent imaginem, duo reges sunt, sed unus rex cum imagine. Vnus rex, non unum quid ex duabus partibus imperfectum existens. Sed perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Ego enim in patre, non sicut Verbum in corde hominis. Sed patrem nouimus, qui intelligitur cum filio, & filium ex patre genitum. Et non sic, quòd in homine uelut in domicilium uenerit diuinum Verbum, & quòd postquam natus fuit, Verbum in ipso conspectum sit, & rursus in Deo sit supernè, uelut in corde hominis uerbum. Hæc enim diabolicæ insaniæ sunt, & omnis abnegationis Dei characteres habent. Porrò pauca hæc aduersus huius rectè se habere putauimus: nõ enim ardua est horum potentia, & quæ non possit non ab omnibus intelligẽtia præditis subuerti. Quapropter cum & radices spinarum huius per prædicationẽ ac sentẽtiam ueritatis exciderimus, & uenenum, ut ita dicam, extinxerimus, & uirus huius ostenderimus, auxiliatorem inuocantes Patrem cum Filio reuera existentem, & Filium reuera in substantia genitum, & sanctum ipsius Spiritum, Spiritum in substantia existentem, & salutarem dispensationis mysterij incarnationis: postquam per trophæum cõtra mortem, crucem inquã, caput huius nouorum Iudæorum quæstionis confregimus, ad sequentes ô dilecti transeamus. Dryinas equidem serpens quidam est ita appellatus, qui sanè similis est huic hæresiarchæ. Sicut enim dryinas dicitur quidẽ esse serpens, uerùm iuxta herbas & quercus frequentissimè latibula sua habet, quapropter etiam dryinas uocatur, & quòd quercum arborem amat, & foliorum delapsorum uiriditati ac palliditati ipse in medio ipsorum situs seipsum assimilat. Non autẽ usqueadeò ingentem dolorem hoc animal infert, uerùm si is perseueret, mortem inducit. Ita etiam hic & hæresis ipsius se omnibus numeris assimilat, ut qui nomen quidem Christi induit, Iudæorũ uerò opinionem elegit. Verbum Christum confitens, non esse autem hoc statuẽs, & inter uulgus triumphum ducere non erubescit. Cuius apparentem doctrinam, uerum errorem existentem, cum per calceamentũ Christi conculcauerimus, & per scalpellum medicum Euangelij cõmorsos lancinauerimus, & uenenum ab ipsis exuerimus, ad reliquarum enarrationem, uelut dixi, ueniemus.

Dryinas serpens.

A B C

Contra Manichæos, hæresim LXVI.

Acuanitæ. Manichæi, etiam Acuanitæ appellantur, propter quendam ueteranum, à Mesopotamia progressum Acuan appellatum, qui huius ueneni tractationẽ in Eleutheropolim intulit. Hi iuxta illud uitæ suæ tempus magnum mundo malum prædicauerunt, post Sabellij insolentiam. In temporibus enim Aureliani regis hi fuerunt, circa quartum annum regni eius. Est autem hæc hæresis multum diuulgata, & in multis terræ partibus decantata, quæ ex Mane, uelut dixi, initium dilatationis suæ per terram accepit. Hic uerò Manes ex Persarum terra originem duxit, Cubricus primùm appellatus, sed qui sibijpsi Manis nomen imposuit: ex diuina fortassis puto dispensatione furiosum sibijpsi nomen attrahens. Et uelut ipse putabat iuxta Babyloniorum linguam Vasis nomen sibi indidit. Manes enim Babylonica lingua uas significat. Verùm uelut ueritas declarat, Insaniæ cognomen sibi adoptauit, quam Maniã Græci appellant, propter quam miser ille furijs concitus malam doctrinam in mundum disseminauit. Erat autem hic Cubricus uiduæ cuiusdã seruus, quæ sine liberis defuncta, pecuniarũ incomparabilem uim ipsi reliquit, auriq; ac argenti, & aromatum & aliarum rerum. Sed & ipsa hæreditatis successionem habuit ex Terbintho quodam, qui & ipse seruus fuit, & Budda transnominatus fuit Assyriorum lingua. Fuit autem hic seruus Scythiani cuiusdam ex Saracenia oriundi, uerùm in finibus Palæstinæ, hoc est in Arabia nutriti. Hic Scythianus in prædictis locis Græcorum lingua eruditus, in ipsarum literarum doctrina magnus euasit circa uanam mundi sapientiam. Quum autem semper proficisceretur in Indorum regionem, mercimoniorum gratia, magnum mercium quæstum fecit. Vnde multa bona in mundo acquisiuit, & per Thebaidẽ pertrãsiuit. Portus enim rubri maris diuersi sunt, ad oscula Romaniæ discreti.

Aurelianus rex.

Manis appellatio.

Saracenia.

Indorum mercimonia.

Vnus

A Vnus quidem ad Ailam, qui est in sacra Scriptura Ailon. ubi aliquãdo nauis Solomonis per tres annos penetrans, attulit aurum & dentes elephantinos, aromataq; ac pauones, & alia. Alter uerò portus ad Castrum inundationis. Tertius autem supernè ad Bernicem appellatã, per quam Bernicem ad Thebaidem feruntur. Et species ab India uenientes illic in Thebaidem diffunduntur, aut ad Alexandrinorum ciuitatem, per Chrysoroen fluuium, Nilum, inquam, qui & Geon in Scripturis appellatur, & amplius ad omnem Aegyptiorum terram, & ad Pelusium feruntur, & sic in alias regiones per mare penetrantes hi, qui ab India ueniunt, ad Romaniam perueniunt. Hæc mihi historiæ gratia ad uerbum tradere curæ fuit, ut & radicum uniuscuiusq; argumenti non exortes sint, qui hæc adipisci ac legere uolunt. Oportet enim eum qui narrationem aliquam aggreditur, pro uiribus ipsam tractare, & ex radice introductionem facere: unde etiam ueritas comperitur, etiamsi is qui dicit, careat orationis ornatu, & dicẽdi suauiloquẽtia: quo ex uera historia id quod quæritur, intelligentibus demõstretur. In principio itaq; hic Scythianus multis diuitijs elatus, & ungentorum ac condimentorum possessionibus, alijsq; quæ ex India efferuntur, ubi uenisset in Thebaidem, ciuitatem altam ita appellatam, & inuenisset mulierculam perniciosissimam, ac corporis pulchritudine conspicuã, & quæ ipsius stulticiam admiraretur, abduxissetq; ipsam de lupanari (in communi enim turpitudine talis prostabat) addictus est mulierculæ, & liberatam ipsam in nuptias sibi coniunxit. Post multum uerò temporis progressum propter excellentem uoluptatem qua fruebatur, non tulit sceleratus ille, sed uelut ociosus & malis adsuetus, ex superflua deliciarum abundantia, deinceps aliquid noui in uitam proferre cogitauit, & ex suo ipsius instinctu, talia uerba effinxit, non ex diuina scriptura & sancti Spiritus uoce excogitata, sed ex misera humanæ naturæ ratiocinatione dicens, Qua ratione inæqualia in tota definita creationis amplitudine habentur, nigrum & al-

B bum, fuluum & pallidum, humidum & siccũ, cœlum & terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, iustum & iniustũ quàm quòd omnino hæc ex duobus quibusdã consistũt? At diabolus in mente ipsius sedem firmauit, ipsumq; contra humanam naturam militans, horrendam hanc opinionem amplius concipere fecit, ut cogitaret, quod non est, & quod est non agnosceret, quo bellum quoddam in mentibus seductorum constitueret his, qui putant esse quid post eum qui est: & ut ita dicam, ex duabus radicibus, aut duobus principijs omnia effici, id quod improbissimum omnium ac impientissimum est. Verùm de hoc rursus dicam. In his prædictis Scythianus mente excæcatus, occasionibus ex Pythagora acceptis, sic sensit, & libros quatuor sibijpsi formauit: quorum primo Mysteriorum nomen imposuit, secundo Summarũ, tertio Euangeliorum, quarto Thesaurorum. In quibus æquales & æquiualentes duorũ principiorum coniungens personas in unoquoq; argumento, sic suspicabatur miser ille, & sic circa hanc partem imaginabatur, uelut qui magnum quid uitæ excogitasset. Et reuera magnũ malum uitæ suæ ac ab ipso seductorum excogitauit. Cum autem uir in his esset, audiuissetq; quomodo Prophetæ & Lex de mundi constitutione dixissent, & de uno ac monarcha semper existente & non desinente esse Patre, ac de ipsius Filio, ac sancto Spiritu, uoluit ampliore quadam inductus uoluptate, & in priuata mente sua irridens, & graues cachinnos in seipso habens, proficisci Hierosolyma, circa tempora Apostolorum: nimirum uelut illic facturus sermonem apud eos, qui de Monarchia prædicarent, & de creationibus Dei docerent. At miser ille cum ascendisset, opponere se incepit aduersus presbyteros, illic secundum legem Dei Mosi datam, & in prophetica singulorum prophetarum doctrina uiuentes. Nempe, Quomodo dicitis unum Deum, qui fecit noctem & diem, carnem & animam, siccum & humidum, cœlum & terram, tenebras & lucem? Illi uerò clarè ostendebant, non enim occultatur ueritas. Hic ue-

C rò contradicere non erubuit: & cum nihil efficere posset, tamen impudentia segniciei ferebatur. Vbi autem nihil perficere potuit, sed uictus abiret, rem aggressus est per magicos quos habuit libros. Nam & præstigiator erat ex Indorum ac Aegyptiorum & uana ac fabulosa gentiũ sapientia, & horrenda ac perniciosa incantamenta conatus, imaginationem quandam super domum conscendens exercuit, & tamen nihil efficere potuit, sed è domo delapsus, finem uitæ sortitus est. Multos porrò annos isthic contriuit, discipulum autem unum solum secum habuit prædictum Terbinthum, cui etiam sua credidit uelut fidelissimo, & qui ex beneuolentia ipsi inseruiret. Qui sanè, mortuo Scythiano, funus ipsius curauit benignissimè. Et cum ipsum sepelijsset, considerat secum num ad mulierculam reflecteret, quæ iam à scortatione aut captiuitate Scythiano coniuncta erat. Verùm aufugit acceptis omnibus quæ habebat, auro & argento & alijs, in Persarum regionem, nomine suo immutato, ut ne deprehenderetur, pro Terbintho Buddam seipsum appellans. Hic autem rursus malam habuit hæreditatis successionem, quatuor libros Scythiani, & magiæ ac incantationis studia: erat enim & ipse in literis diligentissimè eruditus. Vbi uerò & ipse in Persarum regione degeret, & ad anum quandam uiduam delatus esset cum qua uiuebat, apud æditues Mithræ numinis & apud sacerdotes simulacri, prophetam quendam Parcum & Labdacum, quæstione de duobus principijs proposita, cum non posset ne apud simulachrorum quidem cultus præsides sententiam suam asserere, sed confutationem ac confusionem ab ipsis auferret, similiter uelut prædictus Scythianus eadem sentiens, super domunculam quandam ascendit, incantamentum uidelicet quoddam exercere uolens, & ab Angelo deturbatus concidit: atque sic mortuus est, propter eam quam aggredi uoluit magicam operationem. Anus uerò illa corporis ipsius fu-

nere

Romania.

Scythianus.

Scythiani libri quatuor.

nere curato, pecuniarum ipsius possessionem adepta est. Et cum non haberet filium, neque aliquem cognatione coniunctum, multo tempore sic mansit. Postea uerò emptum Cubricũ, qui & Manes dicitur, sibi in ministrum assumpsit, & moriens malam hæreditatem ipsi reliquit, uelut uenenum ab aspide relictum in multorum corruptionem ac interitum. Rursus itaque Cubricus seipsum Manem appellans, inter ipsos degebat, & inter ipsos disputabat. Et quum nemo ipsi fidem haberet, sed audientes Manichæi, doctrinam ægrè ferrent, & omnes ob innouationẽ & horrendum fabulamentum ac uanam fraudem abalienarentur, ipse uidens propriam uersutiam confictorum sermonum subuerti, mente elatus excogitabat sibiipsi occasionem quandam, per quam proprium figmentum horrendæ suæ doctrinæ confirmaret. Et cum fama percrebruisset, quòd filius regis Persarum in morbum quendam incidisset, & decumbebat ille in regia Persidis ciuitate: non enim illic Manes degebat, sed alibi procul à regia urbe præ propria malicia cæcutiens: & putaret se ex libris domini sui Terbinthi, siue Buddæ, successoris Scythiani, curationes aliquas efficere posse in filium regis, proficiscitur ex proprio loco, eoque delatus audenter de seipso indicat, auxilium se laturum esse promittens. Verùm non successit præstigiatori spei imaginatio. Excidit enim à spe, cum species quasdam medicamentarias ægroto regis filio exhibuisset. Tandem itaque in manibus ipsius adolescens moritur, ut omnes ipsius promissiones uanæ ac mendaces redarguerentur. Hoc autem ubi sic euenisset, præcepto regio in carcerem coniicitur. Non enim statim Persarum reges pœnas sumunt de his, qui maiora delicta ac culpas in se admiserunt, sed ampliora quædam mortis suffragia colligunt, & tormentis captiuos afficiunt. Et hæc quidem sic transacta sunt, permansitque Manes, qui & Cubricus, in carcere degens, & à propriis discipulis uisitabatur. Iam enim circulator ille exercitũ, ut ita dicam, sibi congregarat, quos sanè discipulos uocabat, numero circiter duos & uiginti. Ex quibus tres delegit, Thomam quẽdam appellatum, & Hermeam, & Addam, cum de sacris libris in Iudæa & toto mundo, de Christianicis, inquam, Legeque ac Prophetis, Euangeliisque ac Apostolis audisset. Dato itaque prædictis auro, in partes Hierosolymorum ipsos misit. Hoc autem fecit priusquam in carcere concluderetur, quando aduersus multos disputans, proprium dogma confirmare non ualuit. Cum autem audiisset de nomine Christi & seruorum eius, Christianorum inquam, statuit sub nominis Christi argumento seductos decipere. Illi uerò digressi, libros emerunt, non enim cunctabantur. Cum autem non deprehenderent ipsum in libero aere, sed in carcere, eò ingressi libros ipsi ostenderunt. Ipse uerò acceptos perscrutatus malitiosè peruertit, suo mendacio ad ueritatem adiuncto: ubi inuenit personam uerbi, aut appellationem sententiæ suæ similitudinem efficere potentem, atque hinc deinceps figmẽtum suum corroborauit. Sed & interea argentum precibus collectum multum in carcere dedit, & fugitiuus discessit, relictaque Persarum regione, Romaniam adiit. Cum autem iam in medio Persidis ac Mesopotamiæ esset, circa solitudines adhuc consistens, audiit de magno quodam uiro summa pietate præcellenti, nomine Marcello, in Caschara Mesopotamiæ ciuitate habitante, qui erat uir per omnia Christianus, & in iusticiæ operibus admirandus, uiduis ac pauperibus pupillisque ac egenis suppeditans, cogitat itaque sibi adiungere uirum: quo si hunc subditum adeptus esset, per ipsum nõ solùm Mesopotamiæ, sed etiam totius regionis ad Syriã ac Romaniam imperium obtinere posset. Scribit autem ipsi epistolam per Tyrbonem quendam discipulum suum, ex finibus Strangæ fluuii, ex castello Arabionis appellato. Ea epistola hæc cõtinuit, & hac accepta lege, studium improbitatis huius impostoris.

Manes captiuus.

A

B

Epistola Manichæi ad Marcellum.

MAnichæus Apostolus Iesu Christi, & qui mecum sunt omnes sancti ac uirgines, Marcello filio dilecto. Gratia, misericordia, pax à Deo patre, & Domino nostro Iesu Christo, & dextera lucis conseruet te ab instante seculo malo, & accidentibus ipsius, & laqueis diaboli. Amen. Cum dilectionem tuam maximam esse perceperim, ualde gauisus sum: fidem autem non esse iuxta rectam rationem, indignè tuli. Vnde ad humani generis correctionem missus, parcensque his qui fraudi & errori seipsos exposuerunt, has ad te literas mittere necessarium duxi: primùm quidem ad salutem animæ tuæ, deinde etiam eorum qui tecum sunt, ad hoc ut ne indiscretam habeas cogitationem, uelut simpliciorum duces docent, dicentes, bonum & malum ab eodem ferri, & unum principium introducentes: non discernentes neque dirimentes à luce tenebras, & bonum à malo ac prauo, & externum hominẽ ab interno, uelut antea diximus, sed alterum cum altero confundere ac permiscere non cessant. Tu uerò, ô fili, non similiter ut multi homines, citra rationem ac simpliciter utraque prout cõtigerit unias, neque bonitatis Deo attribuas. Principium enim & finem, & horum malorum patrem ad Deum referunt, quorum finis maledictioni propinquus est. Neque enim dictis à Domino ac saluatore nostro Iesu Christo Euangeliis credunt, quòd non potest arbor bona malos fructus ferre, neque arbor mala bonos fructus facere. Et subit animum meum admiratio, quomodo Deum, satanæ & malorum ipsius operum creatorem & opificem dicere audent. Atque utinam huc usque saltem inanis labor ipsorũ processisset, & non unigenitum, qui ex sinubus patris descendit, Christum, Mariæ mulieris cuiusdã filiũ esse dixissent, & ex sanguine ac carne, & reliqua fœminarũ graueolentia natum esse. Et ut ne multa per hanc epistolam scribens, mansuetudinem tuam in longũ tempus suspendam, cum naturalem eloquentiã nõ habeam, his cõtentus ero. C

Totum

A Totum uerò cognosces, præsente me apud te, siquidem salutis tuæ adhuc curam geris. Neq; enim laqueum cuiquam iniicio, uelut pleriq; imprudentiores faciunt. Considera quæ dico, fili uenerandissime. Hanc epistolam ubi legisset memorabilis ille Marcellus, pientissimus ac illustris uir, admirabatur & obstupescebat. Contigit enim ut Archelaus urbis episcopus illa die domi cum ipso esset, qua Manichæi epistolam seruus ille Dei in manus accipiebat. Archelaus autem cognita causa, & lecta epistola, frendebat dentibus uelut leo rugiens: & zelo Dei assumpto, conabatur potius proficisci usq; ad ipsum, & comprehendere talem uelut extraneum ex Barbaris, unde etiam originem ducebat, & ad filios hominum perdendos insurrexerat. Prudens uerò Marcellus episcopum quidem mitigauit, Tyrbonem autem admonuit ut iter repeteret ad Manem in castello Arabionis, ubi Tyrbonem expectabat. Est autem hoc propugnaculum in medio Persarum ac Mesopotamiæ. Verum is recusauit abitionem ad Manichæum. Itaq; Tyrbone nō coacto, mittit quendā ex suis cursorem, hanc epistolam ad ipsum scribens.

Epistola Marcelli ad Manichæum.

Marcellus uir illustris, Manichæo per epistolam indicat gaudium. Epistolam quidem à te scriptam accepi. Tyrbonem autem pro benignitate mea excepi. Verùm literarū sententiam nequaquā cognoui, nisi tu accesseris, & singula interpretatus fueris nobis ad uerbum, quemadmodum per epistolam promisisti. Valete. Hæc ubi legisset Manes, perpendebat secum, non bonam esse Tyrbonis istic detentionem. Sæpe uerò decipiebāt ipsum alia quæ præter præsentem statum cogitabat, mentis suæ certificandæ gratia. Attamen accepta per epistolam occasione, uelociter ad Marcellū uenit. At episcopus Archelaus cognito accessu ipsius, habens in seipso cum doctrina etiam fidei feruorem ac æmulationem, uolebat, si id possibile B fuisset, statim uirum uelut pardalim aut lupum, aut aliam quandā feram bestiam captā morti tradere, ut ne talis ferę incursu pecora corrumperentur. Marcellus uerò magis cupiebat ut per longanimitatem ac patientiam malorum disputatio aduersus ipsum ab ipso fieret. Hic autem quum iam didicisset sententiæ Manis totum argumētum: exposuerat enim ipsis Tyrbon, tum ipsi, tum Marcello, totam hæreseos uanitatem. Quòd Manes introducat duo principia principio carentia, semper existentia, & nunquam deficientia, eo quòd sint inter se opposita: & alteri quidem imponat nomen, lux & bonum: alteri uerò tenebras & maliciam: ut sit Deus & diabolus. Aliquando autem deos etiam ambos uocat, Deum bonum, & Deum malum. Esse autem & constare ex duobus his principiis uniuersa. Et alterum principium bona omnia facere, alterum similiter mala. Habere autem in mundo hæc duo principia substantias. Et alterum quidē principium fecisse corpus, animam uerò esse alterius. Eandem deinde esse animam in hominibus, & in omni animali, & in uolatilibus & reptilibus, ac reliquis bestiis: & nō in his solum, sed etiam in plantis: uitæ humorem motum animæ esse dicens, quem etiam in hominibus esse dicit. Sed & aliam quandam fabulam fingens ac docens asserit. Edentem carnes animam edere dicit, & esse ipsum reum ut & ipse tale quid fiat: ueluti si porcum comedit, ut porcus rursus fiat, aut taurus, aut auicula, aut aliquid ex eduli creatura, quapropter ab animatis abstinent isti. Et si quis, inquit, plantauerit ficum, aut oleam, aut uitem, aut morum, aut perseam, etiam ipso mortuo anima eius ligatur in ramis arborum quas plantauit, & transcendere non potest. Et si quis, inquit, uxorem duxerit, etiam ipse post discessum ex hac uita in aliud corpus trāsit, & fit mulier, quo etiam ipse nubat. Et si quis (inquit) occidit hominem, aut asinum, aut aliud animal, post discessum à corpore statim conuertitur anima ipsius in occisi corpus, aut in murem, aut in serpentem. Aut tale quid omnino futurus est, qualia occidit. Asserebat autem rur- C sus, quòd sapientia superna boni Dei consultans secum animam in omnibus diffusam (esse enim dicit ipse & qui ab ipso sunt Manichæi, animam partem Dei & ab ipso auulsam) in captiuitatem principum oppositi principii ac radicis, in corpora coniectam esse iuxta hunc modū inquit, eo quòd ipsa cibus est hominum qui ipsam rapuerunt, & robur exhibet iisdem, qui in corpora diuiserunt, huius gratia, inquit, prædicta sapientia luminaria hæc locauit in cœlo, Solem & Lunam, & astra, artem hanc operata per duodecim elementa quæ Græci asserunt. Atq; hæc elementa confirmat sursum trahere animas morientium hominum & aliorum animaliū, lucidas existentes, ferri autem ipsas ad scapham: nauigia enim uult dicere Solem & Lunam: & paruam quidem scapham, siue nauim onerari usq; ad quindecim dies circa plenitudinem Lunæ, & sic transmitti à quintadecima die, in magnam uim, hoc est Solem. Solem uerò magnam illam nauem traiicere in uitæ seculum, & regionem beatorum, & sic animas per Solem & Lunam transmissas, uerùm de his qui uanitatis ipsius cognitionē habent, dicit purgatas, dignas fieri hoc traiectu ab ipso confictо. Rursus uerò tradit animam non seruari, si non quis cognitionis eiusdem particeps sit. Et magna est huius fabulamenti tragœdia. Cum autem hæc ita se haberent, & Archelaus opinionum illius refutationem comprehendisset, paratissimusq; esset tum ob multiplicem sciētiam de Deo, tum ob eam quam acquisierat à Tyrbone, à quo omnes uiri illius pręstigias exactè didicerat, ecce Manes adest cum uiris, quos secum ducebat. Statim igitur ueniunt ad publicam disputationem in ipsa urbe Caschara, prius iudicibus delectis ad quæstionis ipsorum discussionem, Marsipo externæ doctrinæ philosopho, Claudio medico & sophista, Aegialeo natura Grammatico, & Cleobulo sophista. Et cum multa uerba dicta essent ex utraq; parte, ipso Mane fabulosam doctrinā prætendente, Archelao uerò uelut forti armigero,

Principia rerū duo.

Anima in omnibus eadem.

gero, propria sua uirtute aduersariorum tela excutiente, tandem uictus est Manes, & iudiciũ A
iudicio ueritas brauium tulit. Id quod mirum non erat, cum per se consistat ueritas, & subuer-
ti non possit, etiamsi iniquitas per impudentiam inducta ueritatis firmitati se opponat, cum
mendacium non habeat substantiam neque fundamẽtum, quemadmodum & umbra tenebra-
rum, & lubricus gressus serpentis, & inualidum pedum fulcimentum. Hinc itaque Manes aufu-
git, populo uolente ipsum lapidibus obruere: & nisi Marcellus interuenisset, & reuerenda per-
sona sua populum placasset, iamdudum miser ille mortuus esset. Digressus autem hinc, uenit
in pagum quendam Cascharorum Diodoridem appellatum, in quo Tryphon quidam man-
suetissimus illo tempore eius presbyter erat: quem ubi accessit Manes, rursus turbas ciebat,
placens sibi ob deprehensum uirum, bonum quidem in cæteris ac pietate admirandum, ue-
rùm eloquẽtia pauperem: sed & in his nõ ualuit illudere Christi seruo, ut uel sperauerat. Deus
enim semper sperãtibus in ipsum dona ex Spiritu sancto suppeditat ac parat. uelut etiam pro-
» misit mentiri nescius, Ne sitis solliciti quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed
» spiritus patris mei qui loquitur in uobis. Hinc igitur rursus uolente illo disputare aduersus
Tryphonem presbyterum, & ipso in multis contradicente, & ad Archelaum de hac re scriben-
te, quòd uir quidam uenisset eò, uelut lupus rapax, & qui ouile perdere conaretur. proinde ro-
go, scribe mihi quid aduersus hunc facere oporteat, aut quibus rationibus improbę doctrinę
contradicam. Et si quidem ipse dignatus fueris accedere, à solicitudine liberabis ouile Christi,
& pecora ipsius. Archelaus autem misit ad ipsum duos libros, per quos ex facili Mani resiste-
ret, significauitque ipsi ut aduentum ipsius expectaret. Manes uerò in medium pagum dilucu-
lo progressus, prouocat Tryphonem ad disputationem. Tryphone autem comparente, ac re-
spondente ipsi ad uerbum aptè ad ea quæ petebat, iuxta datam ipsi à Deo intelligentiam, per-
stringenteque impostorem placidè quodammodo, in quibus sibiipsi non integre constabat: B
prosilit Archelaus uelut fortis paterfamiliâs suorum curam gerẽs, & cum fiducia prædam ab-
ducere conantem aggrediẽs fremebat. Statim autem ubi uidit Manes Archelaum, blandè ex
simulatione dixit: Sine me aduersus Tryphonẽ disputare, excedit enim me tua dignitas pro-
pter episcopatum. Hic autem confutato ipsius sermone, ipsoque simulatore declarato, ipsum cõ-
pescuit. Cum autem prolatos ab ipso sermones soluisset, rursus ipsum in confusionem addu-
xit, ut ne os quidem aperire posset. At populi rursus zelo commoti, scelestum illum interficere
conabantur. Verùm fuga elapsus Manes, in prędictum castellum Arabionis rursum se recipit.
Hinc uerò ubi cognouisset rex Persarum Manis refugium, missis eò suis captũ ipsum in præ-
Manes excoriatur. dicto castello ignominiose in Persidem pertraxit, & cutem ipsius harundine excoriari iussit, &
sic de ipso pœnas sumpsit. Vnde & excoriatum harundine utrem ipsius paleis expletum, etiã
hodie in Perside habent. Atque sic uitam finiuit. Quapropter ipsi Manichæi strata sua super ha-
rundines faciunt. Sic autem ipso mortuo, & relictis discipulis quos diximus, Adda, Thoma &
Hermea: hi sanè antequam ipse pœnam penderet iuxta relatum modum, emissi erãt ab ipso,
Hermeas in Aegyptum, cum quo etiam multi conuersati sunt. Non enim est antiqua hæresis,
& qui cum prædicto Hermea conuersati sunt, nobis de ipso narrauerunt. Addas uerò in supe-
riores Orientis partes, Thomas autem in Iudęam, ex quibus corroboratũ est dogma hucusque.
Dicebat porrò Manes seipsum esse spiritum paracletum, & aliquando Apostolum Christi se-
ipsum dicit, aliquãdo Spiritum paracletum. & ingens est cæcitatis huius maligna morum ab-
alienatio. Cæterùm deinceps ô charissimi, necessarium est ut in ipsam hæresim eiusque uanitatẽ
dicamus. Nam relata omnia iuxta historiæ seriem exposui: ubi sanè incipit docere ac scribere
ac dicere perniciosissimus Manes, in suo de Filio libro. Libros enim diuersos hic edidit. Vnum
eiusdem numeri cum uigintiduabus literis Syrorum per alphabetum compositum. Vtuntur C
Syrorum literæ apud Persas. enim plurimi Persarum post Persica literarum elemẽta, etiam Syrorum literis. Quemadmodũ
apud nos multæ gentes Græcis literis utuntur, & quidem cum sint propriæ fermè in singulis
gentibus literæ. Alij autem profundissimam Syrorum linguam magni faciunt, & linguam cir-
ca Palmyram, tum ipsam, tum ipsius elementa. Sunt autem hæc duo & uiginti, quapropter &
ipse liber in uigintiduas partes librorum sectus est. Huic autem libro indunt nomẽ, Manichæi
mysteria, alium autem Thesaurum appellant. Sed & alios libros consuit, Thesaurum uidelicet
paruum appellatũ, & alium de Astrologia. Non enim ab huiusmodi uana curiositate absunt,
imò potius ad ostentationem in promptu propositam habent Astrologiam, & amuleta, quæ
appenduntur uidelicet, & alias quasdam incantationes ac magicas artes. Incipit igitur in li-
bro suo dicere idem Manes, Erat Deus & Materia: Lux & Tenebræ, Bonum & Malum: in om-
nibus extremè contraria, ut nihil inter se commune haberent alterum cum altero. Et hic qui-
dem est prologus circulatoris illius. Hinc malignas suas artes auspicatur. Et liber quidem la-
tè sparsus est, talia quædam alia mala continens, quorum difficultatem, & uerborum contra-
rietatem etiam ex ipso initio scopi deprehendere datur. Etiamsi enim magna est reliqua nu-
gacitas & fabulosa tractatio, tamen ex introductione tota ipsius improbitas ostendetur. Nam
quòd dicit, Erat Deus & Materia, nihil diuersum à uana Græcorum opinione dixit. Facilis au-
tem deprehensu ac destructu est noua hæc Sycophantiæ sapientia. Duo enim simul esse con-
temporanea ac sempiterna, ex consentaneis ratiocinationibus, ac prudenti intelligentia im-
Principia duo refutata. possibile est, apud eum qui prudenter iudicare nouit, & notum hoc est omnibus intelligen-
tia præditis. Si enim duo sunt contemporanea, ne nomine quidem inter se euariant.

Quicquid

A Quicquid enim contemporaneum est, est etiam coæternum. Coæternum autem, etiam semper existens, hoc autem Deus, qui maximè ab aliqua causa principium non accepit. Nihil enim sempiternum, quàm solus Deus. Diuersis enim nominibus hæc principia edidisti ô tu barbare mente, & humanæ naturæ hostis. Et alterum quidem appellasti Lucem, alterum Tenebras: & rursus alterum bonum, alterum malum. Dicis deinde, quòd in omnibus extremè hæc sunt cõtraria, ita ut nihil commune habeant alterum cum altero. Ergo separas hæc inter se: palàm enim est, quòd sunt contraria, uelut dixisti. Si autem quæ simul sunt, natura amica ac concordia esse solent, etiam inter se conuersantia inuenientur, simulq; degentia, ac societatem cõmunem habentia, & omnino nõ inuicem discedentia, propter excellentiam amoris. Si uerò inter se separata sunt, omnino unumquodq; horum terminatum est. Omne autem terminatum, nõ est perfectum: finitur enim, eo quòd terminatũ est. Et aliàs requiretur terminus ad utrorumq; terminationem, ut ne iuxta fines se mutuò contingentia utraq;, priuatim per fines inter se coniungantur, & alterum cum altero communionem habeat, & contrarietatis terminum disperdat. Et si dederis, quid prohibens in medio amborum, non amplius id quod prohibet simile his erit, sed neutrum ab utrisq; erit. Si enim ab una parte assimilabitur id quod prohibet uni ex duobus prius dictis æternis, non amplius alienum erit id, quod prohibet ab eo, cui assimilatur: sed ei, cui assimilatur coniunctum, & per adæquatam partem cõiunctio continget, & nõ amplius terminabitur in duarum naturarum inter se distãtia. Si uerò neq; simile est duobus, neq; ex parte particeps alterius, non amplius duo sunt sempiterna ac semper existentia, sed de cætero sunt tria. Et non amplius duo principia, & duo prima inter se cõtraria: sed aliud tertiũ, & contrarium ambobus, & dissimile utrisq;, id quod prohibet in medio duorum, & cum neutro quicquam commune habet, ob peregrinitatem, & neq; amborum similitudinem accipit. *Principia tria.*

B Et de cætero erunt non amplius duo, sed tria hæc. Quin & aliàs requiretur alius mediator, & quartus quidam, qui terminum hunc fugat. Non enim poterint duo terminũ ponere aut murum, nisi alius fuerit qui terminum præscribat, & id quod prohibet in medium amborum immittat, & hic scientia præditus ac prudens, & moribus mansuetus, ac celebris, ut utrosq; ad ineundam pacem persuadere possit. Erit igitur unus, qui terminum præscribit, & unum quod prohibet, & duo quæ terminãtur, & non amplius duo tantum principia, sed & tria, & quatuor. Et secundum hunc modum ad multa principia mentem cõuertere licet, & finere ea quæ sunt, & imaginari ea quæ non sunt. *Principia quatuor.* Vnum uerò hoc quærit improbus ille, ut ne maliciam Deo ammisceat: nam & absurdum est, hanc Deo attribuere. Et diuinæ ac Ecclesiasticæ scripturæ character hoc confitetur, Deum penitus alienum & impermixtum à malo esse. Deus enim nihil mali fecit, sed omnia ualde bona: ut qui bonus sit natura, incomprehensibilis essentia, omnia cõtinens, & ipse à nemine contentus. Neq; igitur malum semper erat, neq; ex Deo factum est malum. Cum itaq; neq; sit malum, neq; semper sit, neq; ex Deo factum sit, reliquum est ut quæramus, quali modo id quod non est semper, principium autem habuit ut esset, desinit autem & perit, & in finem nõ permanet, unde principium habuit. Et quum hoc quæsiuerimus, primùm considerandum est, quale est malum, & in quale fit malum: & an est aliquid circumscriptum, aut corpus, ut ita dicam, aut substantiam habet, aut radicem acquirere potest. Et quum hęc cõsiderauimus inter nosipsos, substantia carens reperietur malum, & nullam radicem habens, sed usq; ad opera tantum actiuæ humanæ operationis effectiuum est. *Mali consideratio.* Nam in hoc quod facimus nos, malum est: in eo uerò quod non facimus, non est: cogitatione nostra excogitante, quid nam est malum operari, non placens Deo, & neq; potens contradicere Deo, neq; diuinitati repugnare. Quicquid enim ab omnibus exscindi ac tolli potest, id multo minus Deo resistere potest.

C Sed & simul de diabolo sic distinguendum est, quòd non à creatione naturaliter malus creatus sit, sed sibijpsi post tempus malum facere excogitauit, & de quo ignotũ non est, qualis futurus fuerit. Verùm creatus est unà cum omnibus bene, quum Deus propter excellẽtem iusticiam, & ob eximiam bonitatem, omnes & omnia utilissima esse uoluerit, & sua bona omnibus proposuerit. Iuxta permissionem uerò liberi arbitrij, omnibus propria uoluntate uti concedat, ut quisq;, quod uoluerit, faciat: quo ipse quidem malorum causa nõ sit, discretio autem sit eorum qui ad uirtutem procedunt, & uicissim benignitatis ac bonitatis ipsius præmia accipiunt. At insanus ille Manes, Deum à malicia eximere uolens, maliciam magis ipsi ex æquo attribuit. Simul autem omnem creaturam uituperare non erubescit, ex erroribus in nobis fientibus occasiones adeptus, & in omne opificium æqualiter cõtexens, propugnator magis, ac defensor factus est maliciei, quam se abnegare dicit, & pro odio aduersus ipsam, amicitiam quandam ac societatem cum ipsa amplectens, quando substantiam ipsi tribuit, & perpetuam ipsam prædicat, ac cum Deo semper esse, & nunquam esse cessare. Nominibus etiã quibusdam ipsam appellans, per omnem tractationem à ueritate excidere comperitur: cum omnis creatura bene sit à Deo creata, ex his quæ ipse adducit testimonijs. *Maliciei nomina.* Et primum quidem Materiam hanc uocauit, iuxta eandem autem sententiam existimat hanc esse corruptionem. Et primum si est corruptio, cuius ergo fuerit corruptio? Et siquidem aliorum corruptio existit, ipsa uerò perpetua est. Ergo iamdudum res corrupit, & ipsa sola consistit, dum tanto tempore potentiæ suæ actionem operatur, & non exscinditur. Si uerò suijpsius est corruptio, corrumpens & domans consumensq; ac perdens: perditur ergo, & non consistet, ut quæ seipsam consumit ac corrumpit. Quomodo igitur consistit tanto tempore existens iuxta circulatoris ra-

tionem, simul autem nullam omnino societatem habebit cum uita, neq; simul cum uita, neq; cum bonitate reperietur? Quando uerò in unaquaq; creatura ab ipso uituperata etiam bonitas inest, cõcidit undiquaq; sermo ipsius de malicia, eo quòd communitatem alterum cum altero habeat, ex his quæ ab ipso dicta sunt, ut uerbi causa de serpentibus & alijs reptilibus uenenum iaculantibus dicamus. Nam quæ ad utilitatem sunt creata, apud ipsum uerò nomine uituperata, inter ipsa etiam oppositum maliciei reperietur, sic in serpente & alijs. Ex quibus enim uenenum est ad mortem, in ijsdem etiam antidotus aduersus mortem & afflictionem eorum qui ab illis percussi sunt. Et dies quidem hominibus ad opera, & ut illuminentur ac uideant. Sed & nox quæ ab illo nomine uituperatur, requies quædam comperitur, ex Deo hominibus facta. Atq; sic unum bonum esse comperitur, & quod non à peccatis in nobis nomen habere potest, aut quod æqualiter mali æquiuocationem inueniat. Omnia enim bona & iucunda, & nihil à quoquam reijciendum. Et ecce, inquit, omnia bona ualde, & nusquam est maliciei radix. Huius enim gratia etiam Deus ab initio creans totum mundum per suam bonitatem, in singulis creaturis bonum intulit, dicens: Et uidit Deus quòd esset bonum: quo bono ipsi testimonium præberet, & insidiatorum humanæ naturæ calliditatem tolleret, qui per malignas fabulas ueritatem ex hominibus dissipare ac delere cogitant. Fecit enim cœlum, & terram, & lucem, & quæ in terra sunt prima die. Et uidit, & ecce bonum, inquit Scriptura. Ergo nõ nouerat, quòd bonum facturus esset, quia postquam factum est dicit, Ecce bonum? Et sic deinceps de aquis, de mari, de germinibus, de lignis, de luminaribus in cœlo, de pecoribus, de uolatilibus, & reptilibus ac piscibus. De singulis enim dixit, Et uidit Deus, & ecce bonum. Nõ prius ignorans, neq; postquam factum est, uelut per experientiam adeptus, ut sciret quòd esset bonum, sed ab eo quòd sint omnia bona, & quòd nusquam sit malum, præuaticinatus est, propter malignorum opinionem, quum omnia bona sint, & bonitatis testimonium habeãt, B iuxta uerissimum boni testimoniũ, bonum dixit, quod est omnis mali ac omnis maliciei priuatio: & ut ab eo quòd uniuersa bona sint, tollatur opinio de malicia inter homines excogitata, quo omnem improbam opinionem eorum qui hanc doctrinam inuehunt, penitus exscinderet. Deinde progressus ad hominem, non dixit quòd bonum, non quòd malum sit homo, eminentissima illa super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est à Deo, inenarrabili sapientia. Cui traditurus erat Deus omnium dominium ab ipso creatorum, sicut dicit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, & imperet piscibus maris & uolatilibus cœli, ac reptilibus terræ, & pecoribus ac bestijs, atq; omnibus quæ sunt in terra. Sed quoniam secundum imaginem Dei creatus est, cõtenta fuit diuina Scriptura tanta dignitate, non opus habens ampliore additamento. Si enim ipsius bonitatis imaginem habet, Domini Dei uidelicet omnis creaturæ opificis & boni, ex quo est omnis fons bonitatis, ex quo bonũ in omnibus est: quomodo amplius testimonio opus habeat, ut audiat, Ecce bonum? quãdo sanè imaginem ipsius boni adeptus habebat. Postea uerò ad finem uniuersorum, postquã omne opificium perfecit, diuina Scriptura omnia eodem testimonio obsignans apposuit, dicens: Et uidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona ualde, cum additamento uocis, ualde. Hæc autẽ erat sexta dies, & septima requiei, quo radice mali sublata, non amplius reperiat quis occasionem hoc audẽdi, ut maliciam sempiternam esse cogitet: sublata est enim ea de ipsa opinio. Nusquam enim erat malum, quum omnia bona essent ualde, & à bono Deo facta, & ipsius testimonio approbata. Materiæ porrò duplex est appellatio. Alterum enim nomen, uelut dixi, iuxta scelesti huius opinionem, est actionis ac corruptionis consumentis. Materiam autem solemus dicere etiam apparatum uniuscuiusq; rei apud eos, qui artes exercent: sic dicimus materia lignorũ, materia cementaria, materia auri, materia argenti. Dicitur & ma- C teria quædã operationis in corporibus, quæ ex corruptionũ uitiatione colligitur. Dicat itaq; nouus hic uates, & quæ ante secula sunt promittens. Ausus est enim hic etiam Spiritum sanctũ seipsum appellare, aliquando uerò Apostolum Iesu Christi seipsum, uelut dixi, cognominat: quum neq; columbæ speciem unquam induerit, neq; Spiritum paracletum à cœlo Apostolis missum, quem promisit unigenitus se missurum, non post multos dies illos termino constituto, sed statim ubi ascendisset, uelut dixit: Si ego abiero, ille ueniet. Et statim in cœnaculo repleti sunt Spiritu sancto, quum reuersi essent à monte Oliuarum, sicut scriptum est. Et uisę sunt ipsis linguæ ignis dissectæ, & domus impleta est uelut flatu uiolẽto, & sedit Spiritus super singulos eorum, & loquebantur linguis miracula Dei, & unusquisq; audiebat propria lingua. Erant autem ex omni genere sub cœlo, & unusquisq; per Spiritum cõsolationem accipiebat, tum Apostoli per ipsum donum, tum omnes gentes per auditionem admirandæ doctrinæ Dei. Si enim Spiritus paracletus quem Dominus discipulis promisit, hic circulator fuisset uerè furiosus, & cognomini suo satisfaciens: abijssent Apostoli priuati promissione, cum audierint à mentiri nescio Domino, se accepturos donum sancti Spiritus, non post multos hos dies. Et comperietur impostor ille contra Christum mendacia cõfingere, ut qui non impleuit, quæ ab ipso sunt dicta. Præterijt enim generatio Apostolorum, à Petro, inquã, usq; ad Paulum & Ioannem, qui etiam diu fuit in mundo, usq; ad tempora Traiani. Præterijt etiam Iacobus primus episcopus in Hierosolymis, frater Domini cognominatus, filius autem Ioseph, ex propria ipsius uxore genitus, cum reliquis suis fratribus. Cum quibus cõuersatus Dominus Iesus Christus, ex Maria semper uirgine secundum carnem natus, in ordine fratrum consequutus est hoc, ut frater

Materiæ significatio.

A ipsorum uocetur. Præterierunt etiam ex eadem ipsius sede sancti omnes, & cum ipsis Symeon,
filij patrui eius, filius Cleophæ fratris Ioseph. Quorum tempora consequenter & iuxta seriem
à Iacobo episcopo, per successionem in Hierosolymis episcopos, & singulos cum ipsis reges
subiunxi, usque ad tempus suprà indicati Aureliani & Probi, in quo hic Manes cognitus factus
est, homo existens Persa, qui hanc doctrinam alienam in mundum genuit. Et habet sic. *Episcoporum*
I. Iacobus, qui ligno percussus in Hierosolymis martyrium subijt, usque ad Neronem. II. Sy- *Hierosolym.*
meon, sub Traiano crucifixus est. III. Iudas. IIII. Zacharias. V. Tobias. VI. Beniamin. *ordo.*
VII. Iohannes, usque ad decimumnonum annum Traiani. VIII. Mathias. IX. Philippus.
X. Seneca. XI. Iustus, usque ad Adrianum. XII. Leuis. XIII. Vaphris. XIIII. Iosis. XV. Iu
das, usque ad undecimum annum Antonini. Hi ex circumcisione episcopi fuerunt in Hierusalē.
Ex gentibus uerò hi. XVI. Marcus. XVII. Cassianus. XVIII. Publius. XIX. Maximus.
XX. Iulianus. Hi omnes usque ad decimum annum Antonini Pij. XXI. Gratianus. XXII. Sym-
machus. XXIII. Gaius, usque ad tempora Veri, octauum ipsius annum. XXIIII. Iulianus.
XXV. Capito. XXVI. Maximus, usque ad decimumsextū annum Veri. XXVII. Antoninus.
XXVIII. Valens. XXIX. Dolichianus, usque ad Commodū. XXX. Narcissus. XXXI. Dius,
usque ad Seuerum. XXXII. Germanion. XXXIII. Gordius, usque ad Antoninum.
XXXIIII. Narcissus, usque ad Alexandrum filium Mamææ, nō Macedonem illum, sed alium.
XXXV. Alexander, usque ad eundem Alexandrum. XXXVI. Mazabanus, usque ad Gallum &
Volusianum. XXXVII. Hymenæus, usque ad Aurelianum. In summa uerò, ab assumptione
Christi usque ad Manem & Aurelianum ac Probum reges, anni sunt CCLXXVI, secundum ali
quos Chronographos: iuxta alios, CCXLVI. Et ab eo tempore hucusque alij fuerunt Episco-
pi, Bazas, Hermon, Macaris, Maximus, Cyrillus, Erennis, Cyrillus alius, Hilarionus, qui nunc
B detinet Ecclesiam, cui obijcitur quòd sit Arrianorū sectæ. Reges autem deinceps sequuti, quo-
rum tempora coniuncta fuerunt, hi sunt. Aureliano sublato, Tacitus menses sex, Carus & Ca-
rinus & Numerianus menses duos, Diocletianus annos uiginti. Maximianus, Licinius, Con-
stantinus, Constantius, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, ut sint à prædi-
cto Mane usque in præsens tempus, Valentis quidem annum decimumtertium, Gratiani uerò
annum nonum, Valentiniani iunioris annum primum, anni nonaginta tres. Quando quar-
to anno Aureliani, & temporibus Hymenæi episcopi Hierosolymorum, emissus est in mundū
hic error, diaboli habitātis in ipso operatio ac imaginatio, ut à ueritate seduceret eos, qui ipsi
obedirent. Confutata igitur est undiquaque ipsius nequitia. Quare mens prudentium omnia
exactè cognoscens, adulteratam ipsius uersutiam cognoscet, ac condemnabit. Si uerò etiam
alia omnia ipsius sophismata, nugis referta, obliquaque ac inconsistentia, quæ ab omnibus in-
telligentia præditis deridentur, ex ordine ad uerbum proponere uelim, & quæ his omnibus
opponi possunt conscribere, uereor, ne in nimis magnam molem tractationem contra ipsum
extendam. Iam uerò à magnis uiris admirabiles contradictiones ad ipsum confutandum fa-
ctæ sunt, ab Archelao quidem episcopo, sicut antea dixi: ab Origene uerò, uelut audiui, & ab
Eusebio Cæsareæ, & Eusebio Emeses, Serapione Thunis, Athanasio Alexandriæ, Georgio Lao
diceæ, Apollinario Laodiceæ episcopo, Titoque & multis qui cōtra ipsum dixerunt. Nihil tamē
molesti erit, etiam à nostra inopia pauca quædam in miserrimi homuncionis confusionem di-
ci, ad subuertendum erroneam ipsius omnibus mentem ac sententiam, uelut etiam antea di-
ximus. Velim autem non austeris uerbis confutationem ipsius facere, sed quantum eius fieri
posit mansuetè, nisi omnium Dominum effreni lingua impetere nō erubuisset, ut qui statim
ipsum creatorem negarit, qui totam hanc cœli ac terræ molem, omniumque quæ in eis sunt, &
C uniuersa in mundo fecit: alterum uerò quendam imaginetur Deum, qui nō est, relicto eo qui
est. Excidit enim à ueritate, & accidit ipsi ridiculi prouerbij factum. Sicut coruus cibum habēs *Prouerbium*
in ore, & umbra cibi in aqua conspecta, uolens alterū cibum assequi, præsentem amisit, & eam *de coruo.*
qui nullus erat non est assequutus. Quis uerò ferre poterit blasphemum illum? Si enim patres
habemus secundum carnem, & non ferimus ut quis ipsos uituperet: quanto magis si audia-
mus Dominum Deum omnium à malignissimo Mane blasphemijs impeti? Quum igitur per
misericordiam Dei pluuię demittantur iuxta ipsius bonitatem, ipse maledicus dicere non eru
bescit, pluuias non ex Deo esse, sed ex principum defluxu. At reliqua dicere cui non ridiculum
uideatur, ut fermè Philistionis scripta magis sint necessaria, quàm huius fabulosa imitamen- *Philistion fabu*
ta. Humeriferū enim confingens, docet eum gestare uniuersam terram, & per triginta (inquit) *lator.*
annos lassato humero, in alterum humerum trāsferre, ac terræmotus fieri. Si autem esset hoc, *Humeriferi fa-*
secundum naturam res esset, & non esset diuina. Redarguunt autem impostorem Saluatoris *bula.*
ipsius uerba, ubi dixit: Estote boni sicut pater uester cœlestis, quoniam oriri sinit solem suum "
super iustos & iniustos, & mittit pluuiam suam super malos & bonos. Et hoc, Erunt terræmo- "
tus in locis, & fames & pestes. Si uerò ex natura, aut iuxta consuetudinem terræmotus fiunt,
sæpe sanè cum terræmotus per regiones fiunt, contingitque per totum annum per singulas no-
ctes sæpe terram concuti. Nunquid ergo sauciatis Humeriferi humeris, laborem non ferens il
le ducitur assiduam commotionem faciens? Et quis talem stulticiam feret? Quid uerò aliud
probabile non ausus est dicere? Asserit enim hic animas, quæ erroris ipsius cognitionem ha- *Animas in lu-*
bent, assumi in lunam, quum lucida animæ essentia existat. Quapropter, inquit, augescit luna, *nam assumi.*
& decrescit ac deficit, dum impletur ab animis eorum, qui in cognitione incredulitatis ipsius
t 3 moriuntur.

moriuntur. Deinde easdem à luna minore uidelicet scapha depleri dicit, & in solem assumi, atque in beatorum seculum deponi. At semper cæca malicia suam ipsius confusionem ignorat, quòd à suis uerbis redarguitur, nugarum perfectionem absoluere non potens. Primùm quidem unus homo formatus est, ipse Adam, ex quo geniti sunt filij & filiæ. In principio autem creationis mundi, circa centesimum plus minus Adæ annum, occiditur Abel, annorum plus minus triginta. Post hunc primum occisum, moritur in terra Adam protoplastus annorum nongentorum triginta, sole & luna & astris à quarta die in cœlo fixis ac creatis. Quid igitur dixerimus, ô bone, confitebimur dementiæ tuæ argumentum? Quomodo enim potuerũt nongenti triginta anni fieri, citra lunæ augmentum ac decrementum? Qualibus itaq; uita defunctorum animis augescebat luna, & implebatur, dic mihi? Verùm ignorabat Manichęus, quòd sunt aliqui intelligentia præditi, qui non mendacibus uerbis, sed uerissimis demonstrationibus fidem habent. Deinde demus sic esse, quod non est, absit, & ab animis Manichæorum impleri lunam, dum plena fit, quomodo amplius consistet tale argumentũ? Si enim nullus Manichæorum post decimamquintam lunæ diem moreretur, sed præfinitum tempus esset sanctum, ut usq; ad decimamquintam lunæ diem Manichæi morerentur, post decimamquintam uerò non amplius morerentur, usq; quò lunæ onus depositum esset, ut rursus à nouilunio impleri inciperet, probabile sanè esset mendacium ipsorum, nũc uerò minimè uerisimile existit. Quotidie enim moriuntur, & elementa à Deo constituta cursum suum sciunt, & rursus non cõsistet onus illud animarum in luna fiens. Rursus porrò iuxta improbitatis uersutiam dicit, matrem uniuersorum quæ uirtutem suam concessit, ex cœlo descendere ut eam furetur à principibus, & auferat ab ipsis uirtutem, quam ex supernis acceperunt. Vult enim dicere, quòd principatus & potestates, bello illato Deo uiuo, magnam & incomprehẽsibilem ab ipso uirtutem rapuerunt, quam animam nominat. Et ô ingentem huius absurditatem. Quisquis enim ui cogitur, & cui aliquid rapitur, inferior est. Si itaq; principatus, bono Deo superato, uirtutem ab ipso de armatura ipsius auulserunt, fortiores ipsi illo erunt. Ille uerò quum his primùm cesserit, rursus ab ipsis auferre non potest direptam ab ipso uirtutem, cum ab initio aduersarijs resistere non potuerit. Et aliàs, etiamsi aliquando rursus uictor euadens cõtra aduersarios, abreptam uirtutem illis abstulerit, quum radix & principium mali adhuc sine principe maneat, & penitus tolli non possit, rursus denuò bello commoto ampliorem uirtutem sibijpsi acquiret, & suam olim acceptam à Deo bono uirtutem, per potentiam quandam præualẽs, rursus abripiet. Et erit semper renitens malum, resistensq;, & nunquã detineri potens, perpetuoq; rapiet, & rapinã patietur. Si uerò etiam dixerint uæsani illi, omnibus modis decepti, Si bonus Deus armaturam partis ab ipso abreptæ temporis progressu liberabit, tunc principatus ac potestates aduersæ uirtutis dissipabit, ac disperdet. Et si adhuc erit hoc, & si omnino dissipabit ac disperdet bonus Deus, concidit præstigiatoris sermo, qui dicit non esse iustum illum bonũ, neq; in iudicio cõdemnare peccantem, neq; tormentis tradere, neq; occidere. Si enim omnino diabolum siue oppositam actionem dissipare ac disperdere conatur, aut per se non amplius erit bonus, uelut ipsius sermo habet, aut eo quòd cum bonus sit, malum consumit. Et erit hic qui cœlum & terram fecit Dominus, uelut etiã reuera est, qui unicuiq; retribuit iuxta opera ipsius, qui propter excellentem bonitatem, bono & in bonitate fatigato bonum exhibet, & ei qui mala fecit, iusticiam retribuit. Et undiquaq; confutata est ipsius opinio, corda hominum in contraria corrumpens. Cæterùm ad uerbum deinceps opinionem ipsius commodè subiungam, ex his quæ Archelaus aduersus ipsum tractauit in contradictione aduersus ipsum, uelut ipse Tyrbon unus ex discipulis ipsius reuelauit, cuius suprà mentionem feci. Cum itaq; interrogassent Archelaus episcopus & Marcellus Tyrbonem de Manis doctrina, Tyrbon respondit dicens ea quæ ex libro apposui, & sunt hæc.

Manichæi dogmatum Catalogus.

SI Manis fidem discere uultis, à me breuiter ipsam audite. Hic duos colit deos ingenitos, per se naturales, sempiternos: alterum alteri oppositum, & alterum quidem bonum, alterum uerò malum introducit: alteri lucis nomen tribuens, alteri tenebrarum: & lucis quidem esse partem, animam in hominibus: tenebrarum uerò, corpus & materiæ opificiũ. Commixtionem autem, siue temperamentum horum factum esse dicit hoc modo: assimilans hos duos huic exemplo, quemadmodum si duo reges inter se pugnarent, qui essent ab initio hostes, ita ut uterq; sua seorsim haberet. Et tenebræ quidem collectis copijs ex confinibus suis inuaserunt, ac bello lacessiuerũt lucem. Quum autem cognouisset bonus pater tenebras in terram ipsius irruptionem fecisse, emisit ex se uirtutem appellatã matrem uitæ. Ipsa uerò produxit primum hominem, & primus homo quinq; elementa. Sunt autem, Ventus, lux, aqua, ignis & materia. Et quum hæc induisset homo uelut ad apparatum belli, descẽdisse ipsum ait infra, & pugnasse cum tenebris. At principes tenebrarum bellum contra ipsum parantes, comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. Et tunc grauiter pressus est illic infrà primus homo à tenebris, & nisi pater preces ipsius exaudijsset, & alteram uirtutem ab ipso productã, uiuum spiritum appellatam demisisset: & nisi hic descendisset, & dedisset ipsi dexteram, & ex tenebris eduxisset, iamdudum primus homo detentus periculum incurrisset. Ex eo itaq; tempore reliquit infernè animã. Et propterea Manichæi ubi obuiam alter alteri factus fuerit, dexterã dant sibijpsis signi causa, uelut à tenebris seruati. In tenebris eñ omnes hæreses esse dicit.

Elementa V.

Dexteram porrigendi causa.

Tunc

A Tunc uiuens spiritus mundum creauit, & ipse gestans alias tres uirtutes descendit, & principes sursum tulit, & in firmamēto cruci affixit, quod est ipsorum corpus ipsa sphæra. Tunc rursus uiuens spiritus creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquiæ. Et sic fecit, ut firmamentum circulo omnia circumdaret. Et rursus creauit terram in octo species. At humerifer infrà gestat: & ubi lassatus fuerit gestando, tremit, & terræmotus causa fit, iuxta statutum tempus. Huius gratia filium suum demisit bonus pater ex sinibus in cor terræ, & in infimas huius partes, quo ipsi conueniens autoramētum, ac iustum atq; integrum statum præscriberet ac daret: & quotiescunq; terræmotus fit, aut lassatus tremit, aut in alterum humerum transfert. Tunc itaq; etiā Materia à seipsa creauit plantas. Et quum raperentur ipsæ à quibusdam principibus, conuocauit bonus pater omnes principum primarios, & accepit ab ipsis singulis unam uirtutem, & construxit hominem iuxta ideam ac formam primi illius hominis, & ligauit in ipso animam. Hæc est de commixtione ac temperamento tractatio. Quando uerò uidebat pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filium suum dilectum in animæ salutem: nam ob hanc, & humeriferi causam ipsum demisit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus uelut homo, quum non esset homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quum igitur uenisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit habentem duodecim cados: quæ dum à sphæra uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & sic impletur Lunæ discus à nobis appellatus. Naues enim, siue scaphas traiectorias esse dicit, duo luminaria. Deinde ubi repleta fuerit luna, transmittit in Subsolanum, & sic oneris depulsionem facit, ac alleuiatur. Atq; sic rursus implet scapham, & rursus deplet, dum hauriuntur animæ à cadis, usquequò propriam suam animę partem seruet. Omnē enim

Animarū saluatio mirè excogitata.

Luminaria esse naues.

B animam & omne animal quod mouetur, boni patris essentiæ particeps esse dicit. Quum igitur Luna onus animarum seculis patris tradit, permanēt in gloriæ columna, quæ uocatur aer perfectus: hic autem aer columna est lucis, refectus est enim animis purgatis. Hæc est causa, per quam animæ saluantur. Causa uerò cur homines moriantur, rursus hæc est. Virgo quædā pulchra, ornata, ad persuadendum ualde apta, deprædari conatur principes, qui in firmamētum à uiuēte spiritu sublati sunt ac crucifixi. Videtur autem masculis quidem, fœmina esse formosa: fœminis uerò adolescens speciosus, & amari dignus. Et principes quidem ubi uidēt ipsam ornatam, amoris œstro stimulantur: & non potentes ipsam comprehendere, amoris desiderio mente correpti uehementer ardent. Quum igitur currentibus ipsis uirgo disparet, tunc princeps magnus nubes ex seipso emittit, quo per iram suam mundo tenebras inducat. Et sic si pressus fuerit ualde, uelut homo sudans affligitur, sudor autem ipsius est pluuia. Simul autem & alter princeps, Messor appellatur, si à uirgine spoliatus fuerit, diffundit pestem per totam terram, quo homines enecet. Nam corpus hoc, mundus appellatur ratione magni mundi. Et homines omnes radices habent infernè superius illigatas. Quum igitur spoliatus fuerit à uirgine, tunc incipit incidere radices hominum: & ubi incisæ fuerint radices ipsorum, tunc incipit pestis fieri, & sic moriuntur. Si uerò supernæ radicis partes intensione concussæ fuerint, fit & consequitur terræmotus, ita ut humerifer simul commoueatur. Atque hæc est mortis causa. Dicam porrò uobis etiam hoc, quomodo anima in omnia corpora transit. Primùm purgatur modicum quid ab ipsa, deinde transit in canis, aut cameli, aut alterius animalis corpus. Si uerò homicida fuit anima, aut etiam alia animalia interemit, in occisorum corpora transfertur: si uerò reperta fuerit quæ messuit, in mutas illas plantas. Animæ uerò nomina hæc sunt: Mens, notio, intelligentia, cogitatio, ratiocinatio. At uerò Messores qui me-

Mortis causa ridicula.

Animarū transitus de corporibus ad corpora.

C tunt, similes sunt principibus, qui ab initio in tenebris sunt, quando comedebant ex primi hominis armatura. Quapropter necesse est ipsos transferri in fornum, aut phaselos, aut in hordeum, aut spicam, aut in olera, ut metantur & incidantur. Et si quis comedit panem, necesse est etiam ipsum comedi in panem mutatum. Si quis occiderit auiculam, auicula erit. Si quis occiderit murem, etiam ipse mus erit. Si quis est diues in hoc mundo, & exiuerit ex habitaculo suo, necesse est ipsum in pauperis corpus transire, ut & ipse obambulans petat, & postea ad æternum supplicium deueniat. Quum autem corpus hoc tale sit, tum principum, tum materiæ, necesse est eum qui plantat perseam, multa corpora transire, donec persea illa deijciatur. Si uerò quis ædificat sibijpsi domū, distrahetur in uniuersa corpora. Si quis lauat in aqua, suam ipsius animam congelat. Et si quis non exhibet electis suis pietatem, punietur in secula, & transit in corpora eorum qui sacris initiati sunt, donec dederit pietates multas. Et propterea si quid optimum est in edulijs, idipsum electis præbent. Et cum panem edere uolunt, orant prius, sic dicentes ad panem, Neque ego te messui, neque molui, neque expressi, neque in clibanum misi, sed alius fecit hæc, & attulit mihi, ego sine culpa comedo. Et quum apud seipsum dixerit hæc, dicit ad eum qui in sacris instituitur, oraui pro te, & sic discedit ille. Nam sicut paulo antè dixi uobis, si quis metit, metetur. Ita si quis frumentum in machinam coniecerit, conijcietur etiam ipse: aut subegerit, subigetur: aut assauerit, assabitur, & propterea interdictum est ipsis, ut ne opus faciant. Et rursus sunt alij quidam mundi, ex quibus oriuntur luminaria hęc, ubi ex hoc mundo occiderunt. Et si quis humi obambulat, lædit terram. Et qui mouet manum, lædit aerem. Nam aer est anima hominum, & animalium, & uolatilium, & piscium, & reptilium. Et si quis in mundo est, dixi uobis, quòd corpus hoc non est Dei, sed est materiæ, & est

Oratio antè panis esum.

(A) *Paradisus Manis.*

tenebræ, & ipsum obtenebrari oportet. Paradisus porrò uocatur mundus. Sunt autem plantæ, quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At uerò arbor in Paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse Iesus. Cognitio ipsius in mundo est: qui uerò accipit, discernit bonum & malum. Mundus uerò neque ipse Dei est, sed ex parte materiæ formatus est, & propterea omnino disperditur. Quòd uerò deprædati sunt principes à primo homine, hoc ipsum est quod implet lunã, quod purgatur quotidie à mundo. Et si egressa fuerit anima non cognoscens ueritatem, traditur dæmonibus, quo edoment ipsum in gehennis ignis: & post castigationem transit in corpora, ut dometur, & sic mittitur in magnum ignem, usq; ad consummationem. Cæterùm de Prophetis apud uos sic dicitur, Spiritum esse impietatis, siue iniquitatis tenebrarum, quæ ab initio emerserunt, & propterea seducti, loquuti sunt. Excæcauit enim princeps ipsorum mentem. Et si quis sequitur sermones ipsorum, moritur in æternum, illigatus in glebam, quoniam non didicit cognitionẽ paracleti. Præcepit autem electis suis solis, qui non plures sunt quàm septem numero: Si desieritis edere, orate & mittite oleum multis nominibus adiuratum in caput, ad fidei huius fulcimentum. Nomina uerò nõ sunt mihi manifestata, soli enim septem his utuntur. Et rursus uenerandum illud ac magnum apud uos nomen Sabaoth, ipsum esse ait, naturam hominis, & patrem concupiscentiæ: & propterea extentis manibus adorant concupiscentiam, Deum ipsam putantes.

Adam & Euæ formatio.

De Adam uerò quomodo creatus est, sic dicit: Qui dixit, Venite, & faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, aut secundum formam quam nouimus: princeps est, qui ad alios principes dixit, Venite, date mihi de luce quam accepimus, & faciamus hominem secundum nostram principum formam, quam nouimus, quod est primus homo. Et sic creauerunt hominem. Euam uerò similiter creauerunt, dantes ipsi ex concupiscentia ipsorum, ad decipiendum Adam. (B) Et per hos facta est formatio mundi, ex principis opificio. Deum autem non habere partem cum ipso mundo, neq; gaudere ob ipsum, eo quòd ab initio spoliatus est à principibus, & in angustiam redactus. Atq; hac de causa mittit, & deprædatur ab ipsis animam suam quotidie per luminaria hæc, Solem & Lunam, à quibus totus mundus & omnis creatura rapitur. At uerò eum, qui loquutus est cum Mose & Iudæis ac Sacerdotibus, principem tenebrarum esse dicit. Quare unum & idem sunt, Christiani, & Iudæi, & Gentes, eundem Deum colentes. Nam in concupiscentijs suis decipit ipsos, cum non sit ueritatis Deus. Propterea igitur quicunque in illum, qui cum Mose ac Prophetis loquutus est, sperant Deum, cum ipso ligabuntur, quia non sperauerunt in Deum ueritatis: ille enim secundum concupiscentias ipsorum loquutus est cum ipsis. Post hæc autem omnia in fine dicit,

Mundi cõsumptio per ignẽ.

quemadmodum ipse idem scripsit: Cum conspicuam fecerit Senex imaginem suam, tunc humerifer dimittit terram foràs, & sic resoluitur magnus ignis, & totum mundum consumit. Deinde rursus dimittit glebam cum nouo seculo, quo omnes animæ peccatorum ligentur in seculum. Tunc autem hæc fient, quum statua uenerit. Emisiones autem omnes, Iesus in paruo nauigio, & Mater uitæ, & duodecim gubernatores, & uirgo lucis, & Senex tertius in magno nauigio, & Spiritus uiuens, & murus magni ignis, & murus uenti, & aeris & aquæ, & interni ignis uiuentis, circa paruum luminare habitabunt, donec ignis consumpserit totum mundum. In quot annis uerò hoc futurum sit, numerum non didici. Et postea restitutio erit duarum naturarum. Et principes habitabunt in inferioribus suis partibus, pater uerò in superioribus, proprijs receptis. Hanc autem uniuersam doctrinam dedit tribus suis discipulis, iusso unoquoque in regionem abire. Et Addas quidem Orientis partes sortitus est, Thomas uerò Syrorum terram adeptus est, Hermeas autem in Aegyptum profectus est. Et usque in hunc diem isthic degunt, dogmatis propositum erigere uolentes. (C) Hæc sunt quæ ex prædicto libro Archelai apposui. Et sic zizaniosæ in mundo seminationis doctrina excitata est, & sic zizania doctrinæ suæ euomuit. Quot uerò ad ridiculi huius imitatoris tantam calumniam quis regerere posit? Itaque omnibus clarum est, etiamsi non efferuescat oratio nostra ad subuersionem, sufficiet tamen ad confusionem, & ad hoc solum cognoscendum, quòd omnia, quæ

Contrarietas dogmatũ Manichæi.

apud ipsos recepta sunt, non consistunt, & nullam uim habent. Priora enim in posterioribus destruit, posteriora uerò alia à prioribus loquitur. Aliquando enim mundum ex Deo factum esse uult, quandoque ex principibus, & Deum non habere aliquam causam in mundum, sed perire mundum. Aliquando uerò firmamentum pelles principum esse asserit. Aliquando uerò crucifixos ipsos esse dicit supernè in polo, & discurrere, & nubes congregare, & concitari, ac amoris œstro stimulari ad uirginis conspectum, & ad pulchritudinem adolescentis. Et ô ingentem turpitudinem. Quid enim improbius, molestius & turpius dici posit, quàm Spiritum ueritatis fœminã seipsum exprimere, aliquando uerò mascula specie principibus uideri? Turpe equidem est, uirum fœminam fieri, & in fœminæ forma esse. Turpisimum autem rursus, mulieres uiros fieri, & uiri habitum gestare. Et quomodo non is, qui uirtutis ac diuinus Spiritus est, ab hoc fabulatore Mane magis contumelia affici comperietur? Quomodo autem excoriati amoris œstro stimulantur, dic mihi ô bone uir? Quomodo uerò postquam crucifixi sunt, excoriati sunt? Si uerò crucifixi sunt, quomodo discurrunt non apparente potestate? Quis uerò tolerarit blasphemum, ex sudoribus principum nos nutriri decernentem, & ab excrementi turpitudine pluuiam nobis demitti? Vnde uerò etiam ipse potum bibit, ex pluuijs hauriens cum proprijs suis discipulis? Quomodo

autem

A autem non ridiculus fuerit, qui corporali necessitate superatur, sudores bibens? Peccatū equidem diuersum est. Non autem tanta erit pœna eius, qui inuitus peccat, quanta illius, qui ultrò ex mentis proposito peccatum cōmittit. Etenim alij homines, etiamsi sic esset, quod absit, imaginatur enim sic insanus ille, tamen ignorantes, quòd sudores, ac turpes excretiones aquantur ac bibunt, uenia magis ac miseratione digni sunt, quàm qui cum conscientia stimulatus, frustra propter uictam suam debilitatē, ijsdem potibus utitur, & alijs ex carne defluxionibus. Et multa sunt, per quæ hic mendaci ore obedientes ipsi decepit. Quid enim apud ipsum non est ridiculum, quòd putat semina herbarum ac fructuum & leguminum animas esse? Quare etiam ridiculè iuxta ipsius fabulamentum, ad ipsum confutandum dicere aggrediemur. Si animæ sunt grana lentis & phaseli, & ciceris, & aliorum, anima uerò tauri eadē est, magis laudandi sunt, qui carnes edunt, iuxta ipsius adeò rationem, quàm qui in uita ac conuersatione temperata se exercent. Timet enim iuxta suum fabulamentum, ne fortè animatorum animalium & aliorum particeps factus, etiam ipse similis fiat, cum contrarium magis contingat: ubi enim conuenerunt uiri quinquaginta, aut etiam centum, omnes ex uno tauro nutrirentur, etiam secundum uanam ipsius sycophantiam, & tamen ad ipsius confutationem dicendum, quòd quinquaginta aut centum rei fiunt unius animæ. Qui uerò grana seminum edit, in uno ingestionis bolo ac morsu, magis quàm triginta aut quadraginta animarū reus erit. Et omnia ipsius uana sunt ac ridicula. Omni enim, qui mente in Domino præditus est, ueritatis signa ex ipsa uera doctrina manifesta sunt. Etenim Saluatore nihil uerius est ad uitę hominum reuelationem. Asserit enim hic barbarus ad nos progressus, Persa, ac mente seruus, nihil enim molesti esset, corpore ipsum seruū esse, asserit (inquam) quòd omnes animæ æquales sunt, & quòd una in omnibus existit, in hominibus, in pecoribus, in feris, in uolatilibus, in reptilibus, & in B marinis ac aquaticis animalibus, & in germinum seminibus, in lignisque ac alijs omnibus uisibilibus. At non sic ostendit Dominus noster. Profectò enim ubi uenit ad homines saluandos, etiam pecorum sanandorum curam ac medelam habuisset, & resurrectionem lapsorum animalium procurasset. At non sic narrat, neque sic docet: absit. Verùm hominum animas ipse saluare nouit, quam animam comprehensim comprehendens per ænigma dixit: Non ueni, nisi propter ouem perditam: ut diceret totam naturam humanam. Et quid dicit Scriptura? Curabat omnes, quos afferebant ad ipsum, lunaticos, & occupatos uarijs morbis. Adducebant ad ipsum cæcos, surdos, claudos, paralyticos, mutilatos, & super omnes beneficentiam ac medelam suam expandebat. Nusquam autem scriptum est, quòd adduxerūt ad ipsum animalia. Deinde rursus, quum uenisset in partes Gergesthorum, uelut Marcus habet, aut in confinia Gergesenorum, sicut Lucas dicit: aut Gadarenorū, uelut Matthæus: aut Gergesenorum, quomodo exemplaria quædam habent (nam locus is inter tres illas partes medius erat.) Et ecce duo dæmoniaci supra modum sæui, è monumētis egressi uociferabantur dicentes: Sine, quid rei nobis tecum est, Iesu fili Dei, quòd ante tempus uenisti ad cruciandum nos? Nouimus te quis es sanctus Dei. Erat autem grex porcorum illic pascens. Et rogabāt ipsum dæmones, dicentes: Si ejcis nos ex hominibus, mitte nos in porcos. Et ferebantur in mare, & peribant in aquis. Pastores autem fugiebant, & nunciauerūt in ciuitatem. Et in Matthæo quidem de duobus dæmoniacis dicitur, porcos autem simpliciter indicat, & numerum non declarat. Marcus autem etiam numeri porcorum certitudinem explicauit, dicens: Venit in partes Gergesenorum, & occurrit ipsi dæmoniacus, qui ligabatur catenis ferreis, & disrumpebat uincula, & in monumentis degebat, ac uociferabatur: Sine, quid rei nobis tecum est, Iesu fili Dei, ue-C nisti ante tempus ad torquendum nos? Et interrogauit ipsum Iesus, Quod est tibi nomen? Et dixit, Legio: quia multa dæmonia ingressa erant in ipsum, & rogabant ipsum, ut ne mitterentur extra regionem, sed ingrederetur in porcos. Erat enim illic grex porcorum pascens, & permisit ipsis intrare in porcos. Et ferebatur grex porcorum præceps in mare, erant enim fermè duo millia, & suffocati sunt in mari. Et qui pascebant ipsos, fugerūt, & denunciauerunt in ciuitatem. Nunquid igitur propter ignorantiam interrogabat Deus Verbum, qui propter nos homo factus est, & non norat nomen dæmonij, antequam interrogaret? Imò solet Deus ex ore interrogatorum uniuscuiusque argumēti propositum clarum facere. Sic etiam hic, ut horrendam dæmonum multitudinem ostēdat, quæstionem facit, quo ex illius ore admirandum opus ostenderetur. Et rogabant ipsum dæmones, dicentes: Ne mittas nos in abyssum, sed permitte nobis ut ingrediamur in porcos, & permisit ipsis. Et egressi sunt dæmones, & ingressi in porcos: & ferebatur grex porcorum præceps in mare, & peribat in aquis. O ingentem Dei benignitatem, quomodo mendacium redarguit, seruis autem suis ueritatem ostēdit, per opera & per sermones, & per omnem suam curam. Opere enim ostendit non eandem animam esse in hominibus, & in pecoribus, & in alijs animalibus. Si enim eadem anima esset, qua ratione unum mundare uolens, aut unam animam saluare hominis dæmoniaci, duo millia animarum simul perdere non pepercit? Et si eadem esset, quomodo unum mundat, aut unam animam, in alia uerò corpora siue animas permittit dæmonas ingredi? Non sunt clara lucis opera? Non in luce sunt hi sermones facti? Non est illustris facies ueritatis? Nónne omnia plana intelligentibus, & rectam inuenientibus cognitionem? Quis his auditis & comparatis, non redargueret Manem consuentem ea, quæ non oportet, mentem hominum à ueritate peruertere? At uerò rursus scelesti illi, audiui enim quendam sic loquentem,

Peccatorum diuersitas.

Anima in omnibus una.

Porcorũ submersio.

tem, qui ubi ex nobis audiuisset hanc tractationem, cõuersus bestialis ille, cogitauit nunquid A posset, contra ueritatem Dei, uerba ludibrij plena sibijpsi prætexere, & cogitauit uera mendacio impetere. Et dixit, At intulit porcis mortem, discesserunt enim animæ ipsorum de corporibus, & saluatæ sunt. Et multa est dementia non uidentium & mente cæcutientium, & qui neq; ad auditus sensum suscipiunt ea, quę ab ipsis dicuntur. Si enim omnino animas à corpore discedere, salus putatur, oportebat potius Saluatorem demittere hominẽ dæmoniacum, ut saluaretur anima à corpore hominis liberata. Ergo dilexit magis animas in porcis, quàm animã hominis. Qua enim ratione nõ etiam hominem unà cum porcis permisit ferri in mare ac mori, ut omnes animas, hominum & porcorum, mundaret ac saluaret? Sed non sic nouimus. Verum Lazarum quidem à monumento quatriduanum uocat & excitat, & in mundum reducit, non malum quid ipsi largiens, neq; malum ipsi faciens. Diligebat enim Lazarum, inquit Scriptura. Quem itaq; diligebat, quomodo in carnẽ reuerti faciebat, siquidẽ mala est caro? Quomodo uerò nõ siuit potius semel mortuum, & à corpore saluatum? Et ne quis putet Lazarum statim rursus mortuum esse. Ostendit enim clarè sanctum Euangelium, quòd discubuit Iesus, & Lazarus discumbebat cum ipso. Sed & in Traditionibus inuenimus, quòd triginta annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus. Postquam uerò suscitatus est, alios triginta annos uixit. Et sic ad Dominum profectus est, ubi obdormiuit, & cum reuerendo nomine uocatus est, quemadmodum omnes usq; ad horam resurrectionis, quãdo unigenitus restituet, uelut promisit, corpus animæ, & animam corpori, & dabit unicuiq; prout fecit, siue bonum, siue malum. Si enim non corporum resurrectio esset, unde esset stridor dentium? At ne rursus quidam ex uæsania sua dicant, dentes ad manducandum nobis constructi sunt, qualem itaq; cibum edemus post mortuorum resurrectionem? Si enim post resurrectionem rursus comedit Iesus de piscis assi parte, & fauo mellis, & conuersatus est cum discipulis per dies quadraginta, nunquid ergo erit esus? Et de esu quidem manifestum est, Quoniam beatus est, qui edit panem in regno cœlorum. Et extat Domini ipsius promissio, Sedebitis in mẽsa Patris mei edentes & bibentes. Et edere quidem ac bibere ipsi soli cognitum est. Nam oculus non uidit, & auris non audiuit, neq; in cor hominis ascenderũt ea quæ præparauit Deus diligentibus ipsum. Cæterùm quandoquidem hoc loco animarum differentias exposuimus, & ea quæ ex ipsa ueritate & exemplo perfecta sunt, quòd alia est anima hominis, alia pecoris, & quòd non uenit ad saluandum animam pecoris, sed hominis, eo quòd pecora nõ iudicantur. Homines enim possident regnum cœlorum, & homines iudicantur. Abibunt enim hi in iudicium æternum, & hi in uitam æternam, inquit unigenitus. Quid autem qui quæstiones speculãtur, ubi accesserint, & non deprehenderint dicti claritatem, ægrè ferunt opposita sibijpsis excogitantes magis, quàm utilia sibijpsis uenantes? Quandoquidem enim Matthæus dicit, Duo dæmoniaci, Lucas uerò de uno narrat. Et unus ex Euangelistis dicit, quòd latrones simul crucifixi maledictis impetiuerunt ipsum. Alius uerò non solum quòd nõ maledixerint utriq;, sed etiam defensionem alterius indicat. Etenim increpabat alterum, & dicebat: » Non times tu Deum, quòd » in eadem condemnatione sumus? hic autem sanctus nihil fecit. Et ad hæc acclamabat, dicens: » Memento mei Iesu, cum ueneris in regnum tuum. Et Saluator ad ipsum dixit, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso: uidentur sanè hæc uelut dissonantiam habeant in Scriptura, uerùm omnia plana existunt. Etsi enim duo sunt apud Matthæum dæmoniaci, apud Lucam ijdem sunt. Sed quoniam solet Scriptura rationes factorum dare, ea gratia non meminit Lucas duorum, sed unius. Duo equidem erant à dæmonijs curati, unus autem permansit in fide, alter excidit. Itaq; propter permansionem in fide, sequebatur Iesum, uelut Euangelium habet, in quemcunq; locum abibat. Ea gratia alterum reliquit, & alterius qui permansit in regno cœlorum, mentionem fecit, & nihil aduersatur ad ueritatis inuentionem. Iam uerò etiam aliam similem huic argumento rationem Euangelium narrat, uelut de uno. Dominus decem leprosos mundauit, nouem autẽ digressi non dederunt gloriam Deo: unus uerò reuersus permansit, qui etiam à Domino prædicatur, dum dixit: » Decem leprosi mundati sunt, cur ne unus qui» dem ex ipsis reuersus est ut daret gloriam Deo, nisi solus hic alienigena? Et uides quòd propterea quòd intellexerit beneficium, & propter gratitudinis opus, unius pro decem mentionem facit. Eodem modo unus Euangelista de latronibus meminit. Solemus enim singularia pluralia dicere, & pluralia singularia. Dicimus enim, Narrauimus uobis, & uidimus uos, & uenimus ad uos: & non duo sunt qui dicunt, sed unus qui præsens est. Vnus autem iuxta usus consuetudinem, ex persona multorum pluraliter narrat. Sic pluraliter comprehẽdit Euangelij tractatio. Alter uerò narrat, quòd unus quidem fuerit maledicus, alter uerò confitebatur, & adeptus est salutem. Et uides, quod omnia ueritatis dicta clara sunt, & nihil contrariũ in Scriptura. Cæterùm quum omnia hæc ex Scriptura recensuerimus, sermonis narrationem, ut arbitror, in longum extendimus. Et contingat quidem, opto, ut nos longa oratione lassemur: eos uerò, qui ueritati aduersantur, redarguamus: filios autẽ ueritatis per salutaria ipsius medicamenta exhilaremus. Deinde rursus reliqua impostoris dogmata uideamus. Dicit enim duo Testamenta esse inter se contraria, & Deũ qui loquutus est in Lege, alium esse à Deo Euangelij. Et illi quidem principis nomẽ imponit, hunc uerò Filium & Patrem ipsius, bonũ Deum dicit. Atq; utinam uera diceret, & non errans contra seipsum blasphemaret. Eidem sermoni etiam nos ipsi assentimur, quòd boni Patris bonus filius, Lumen de Lumine, Deus ex Deo,

Deus

Traditionum usus. (margin, beside "& Lazarus discumbebat")

Esus post resurrectionem. (margin, beside "ta, nunquid ergo erit esus")

B (margin, beside "Iesus de piscis assi parte")

Contrariorum Scripturæ locorum conciliatio. (margin, beside "Hodie mecum eris in paradiso")

C (margin, beside "in quemcunq; locum abibat")

Singularia pro pluralibus, & uicissim. (margin, beside "nem facit. Eodem modo")

A Deus uerus ex Deo uero, uenit ad nos ut nos saluaret. In propria uenit, & nõ in aliena, sui eum non receperunt. Quicunq; uerò receperũt eum, dedit ipsis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus, neq; ex carne, sed ex Deo nati sunt. Quanquam nemo in mundo sine carne & sanguine natus est. Sed omnes participes carnis & sanguinis nati sunt. Quid enim essent, antequam in carne nascãtur? aut quid possumus esse absq; carne? Quandoquidem uerò mundus ex Deo factus est, & nos creati, ex carne quidẽ patrum ac matrum geniti sumus, uenit Dominus, ut generaret nos ex spiritu & igne. Geniti enim sumus, & est uerum, & non potest quis primam natiuitatem negare, neq; quòd ex carne sit. Secunda uerò natiuitate non ex carne geniti sumus, neq; ex sanguine: hoc est, non carnis & sanguinis abusu usi sumus, sed carne & anima in spiritu nati: quæ caro non amplius carnalis est, sed sanguis & caro & anima spiritualiter unita, hoc est, dedit ipsis potestatem filios Dei fieri, his qui trãsmutant mentem, & per carnem, & sanguinem, & animam Deo complacuerunt. Qui igitur in propria uenit, non alienus est, sed Dominus omnium. Et propterea dicit, qui loquitur in Prophetis, Ecce adsum. Et Iudæis dixit: Si Mosi crederetis, crederetis etiam mihi. ille enim de me scripsit. Et, Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meam, & uidit, & gauisus est. Et, Sic patres uestri fecerunt Prophetis. &, Beati estis, quum probra iecerint in uos, & dixerint contra uos omne malum mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlis: sic enim persecuti sunt Prophetas ante uos. Et alibi: Hierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos. Vox autem Quoties, ostẽdit quòd per Prophetas ipsos congregare curã habuerit. Si enim Quæ occidis Prophetas, dicit redarguendo, profectò Prophetarum curam habet. Qui uerò Prophetarum curam habet, nõ alienorum curam gerit, sed suorum. Et requiretur, inquit, sanguis qui effusus est à sanguine Abel, usq; ad Zachariam iu-

Natiuitatis geminæ ratio.

B stum, qui occisus est inter templum & altare. Et quum omnia sustulisset, & mensas numulariorum subuertisset, dixit: Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorum? Et ad Mariam ac Ioseph dixit: Cur quærebatis me, non sciebatis quòd in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et statim infert Euangelium, dicens quòd ubi dixerit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorum, mox recordati sunt discipuli quòd scriptum esset, Zelus domus tuæ exedit me. Et quot producere licet ex Euangelijs & Apostolis ad insanam Manis maniam confutandam, qui uult diuidere & abalienare uetus Testamentum à nouo, quum uetus testetur de Saluatore, & Saluator confiteatur uetus Testamentum: & non solum ipse, sed etiam Apostoli, uelut dicit Dauid, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si igitur Dominum ipsum uocat, quomodo filius ipsius est? Et rursus in alio loco dicit, quum pueri clamarent, Hosanna filio Dauid, & non increparet ipsos, dicunt Pharisæi, Non audis quid hi dicunt? increpa ipsos. Ipse uerò ad illos dixit: Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Filius etenim Dauidis est secundum carnem, Dominus uerò Dauidis, secundum spiritum. Et utraque loquutio potens est, & uera dicit. Nihil enim adscititium habet ueritas. Verùm ut ne longius extendam hoc argumentum, contentus ero his testimonijs. Deueniam autem ad alia, circulatoremq; confutabo. Si corpus alterius Dei est, ô bone uir, & anima alterius Dei, quæ est societas amborum? Et uereor, ne in profundam aliquam cogitationum molem exigua tenuitatis nostræ mens irruat. Quapropter refrenabo meipsum, ut ne multum lectionis laborem faciam his, qui ex uno testimonio præstigiatorem redarguere possunt. Equidem simul societatem habere non est eorum, qui inter se discrepant, sed unius opus, aut duorum amicorum operatio. Quum itaq; corpus & anima simul sint, unius Dei opus est. Non enim est diuisio, eo quòd ambo decenter cooperantur, ac consentiunt. Si uerò, iuxta huius sententiam, principes

Animæ & corporis societatis ratio.

C qui comederunt animam, fecerunt ipsi uinculum hoc corpus, quomodo comestam rursus includunt in corpus? Omne enim quod comeditur, consumitur: quod uerò consumitur, cedit in hoc ut non amplius sit. Quod uerò cedit in hoc ut non amplius sit, id neq; in aliquo loco conclusum est, neq; est, neq; fiet ei, quod non est carceris locus. Sæpe autem suæ sententiæ oblitus, de quibus dicat, obliuiscitur: & quæ modò adstruit, eadem rursus destruere se ignorat. Aliquando enim animam comestam, in corporibus quæ sunt, conclusam asserit: aliquando uerò abreptam esse à principibus supernè ex armatura boni Dei eandem tradit, ut non amplius comesta sit, sed captiua detenta. Aliquando uerò eandem captiuam detineri, non amplius concorditer dicit, sed alio modo doctrinam contra ipsam narrat, asserens ipsam uelut inescationem uoluntaria mente à superna uirtute eiectam esse, instar hœdi in foueam missi, ad hoc ut feram uenetur, iritatamq; feram ad capiendũ hœdum descendisse, atq; ipsam captam esse. Et siquidem de propria uirtute hœdum demisit superna uirtus, hoc est bonus Deus, aut lux, uelut ipse nominat, siue uenatus fuerit feram, siue omnino uenari potuerit: interim tamen dum primus deuorabitur hœdus, etiam magis seipsam lædet superna uirtus, partem sui in cibum feræ submittens, quo ipsa partis detrimentum passa feram cæpisse uideatur. Et non amplius uelut ualida & suprema ac potens ratione aut uoluntate feram capiet, sed multifariam machinatur, ac uersutè agit, quo feram superare possit. Et si omnino capta fuerit fera, iam tamen de propria parte hœdũ comestum amisit. Si enim animã demisit hic superna uirtus, quo per animã principatus ac potestates uenans illaquearet, non successit propositum ei, quę hoc consilium iniuit. Siue enim demisit animam ut caperet, capta est: siue ut illaquearet, illaqueata

est:

est: cum descēderit à pura natura, & inciderit primùm quidē in uinculum corporis ipsius ma- A
teriæ, deinde in multas peccatorum absurditates. Et undiquaq; corruit impostoris illius ser-
Mater uitæ Manis. mo ac scelesta doctrina. Age uerò, uideamus etiam de matre uitæ, quam à uirtute emissam esse
dicit, sed & ipsam matrem uitæ, primum hominē, hunc uerò quinq; elementa produxisse. Ele-
menta uerò sunt, uelut ipse dicit, Ventus, lux, aqua, ignis, materia. Hæc autem induisse homi-
nem ipsum uelut ad belli apparatum, & descendisse infrà, ac cum tenebris pugnasse. Principes
enim tenebrarum comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. O insanum præsti-
giatoris imitamentum, ô incomparabilem imposturam, & ridiculi argumenti aggressionem,
undiquaq; impotentiam attribuit Deo, undiquaq; ignorantiam assignat omnia scienti Deo.
Qui enim Matrem uitæ, iuxta ipsius sententiam produxit, is opprobrium fert, aut quòd igno-
rauit ea, quæ à matre uitæ fiebant, aut quòd facta aliter euenisse comperta sunt, præter cogita-
tionis expectationē. Ignorantiæ enim damnatur, qui alia quidem euentura esse cogitauit, alia
uerò postea facta inuenit, non iuxta ipsius uoluntatem. Mater enim uitæ, quæ ab ipso Virtus
appellatur, ex ipso emissa est, quam etiam turpe est matrem uitæ appellare. Nō enim receptum
est apud eos qui prudentia præditi sunt, ut fœmina aliqua in deitate cogitetur. Sed & hæc, in-
quit, fœmina produxit primum hominem. Et ut in summa dicam, primum hominē, naturam
& matrem uitæ ex his quæ inter nos fiunt, imaginatur. Homo enim uocatus est in terra. Et ma-
ter quæ ex terra nos genuit, & ex Deo ipsi Adam creata est. Imaginatur autem ex proprijs ra-
tiocinationibus bestialis ille, in cœlo talia esse, qualia etiam in terra existunt: id quod penitus
esse nequit, uelut diuinus sermo ubiq; docet. Dicit enim corpora cœlestia, & corpora terrestria:
sed alia est cœlestium gloria, alia terrestrium. Et nondum in totum ea quæ sunt supra cœlos,
enarrauit, sed de apparentibus his quæ corpus existunt, Sole, inquam, aut Luna, aut his quæ
in terra sunt, & de corporibus sanctorum, uelut sanè nos cogitamus, qui tenues sumus. An ue- B
rò etiam eorū quæ supra cœlum sunt, ratio habebitur, non omnino decernimus, propter pro-
fundissimum scientiæ in ipso Apostolo alueum. Attamen multa terrestria relata sunt, quanto
Primus homo. magis quæ sunt supra cœlos, unde terrestribus assimilari possunt, ô bone. Primum uerò ho-
minem dicis rursus, armaturæ gratia, sibijpsi parasse uentū, lucem, ignem, aquam, materiam.
Siquidem igitur ex supernis est primus homo, & huc uenit ut sibijpsi armaturam pararet, &
produceret sibi hāc ad munitionem sui, & ad potentiā acquirendam, profecto ea quæ in mun-
do sunt, potētiora sunt quàm is qui ex supernis de cœlestibus uenit. Aqua enim est quæ uide-
tur, & lux quæ apparet, & materia quæ ex tua sentētia corrumpitur, & uentus qui ad aures no-
stras defertur, & ignis hic quo omnes citra impedimentum utimur in necessitatibus. Et si per
talia principes bello petit, quæ est efficacia belli, dic mihi? Quis nobis tubas inflabit, dux bel-
li fiens? Dirimamus phalangas, contrahamus alas belli. Quis miserit primum iaculum con-
tra eum, qui grauiter insanit contra principatuum ac potestatum substantiam? Ventus pu-
gnat, ô bone, imò materia quæ ex tua sententia corrumpitur, imò ignis in nostrum usum pa-
ratus à Domino, imò lux quæ tenebris ex parte cedit, interuallis temporum ex Deo ordinatis,
imò aqua? Quali modo enarras ea quæ à te sunt nouata? Etenim uidemus per hæc magis &
bona & mala fieri. In igne enim sacrificia fiunt simulachris, & non recusat ignis, neq; prohibet
peccatum. Aqua maris libant, qui dæmonia adorant, & non prohibitus est unquam in aqua
is qui conatur ignorantiam perficere. Quot autem piratæ cædes in aqua maris perpetrarunt?
Et potius non est contraria aqua principibus prauitatis, uelut tu dicis, sed magis coadiutrix
est aqua, quum non sit aqua causa, sed unusquisq; homo causa sui peccati. Et ô ingentes tuas
nugas. Quid uerò profuit apparatus armorum, & munitio elementorum primo iuxta te ho-
mini, qui ut pugnaret descendit, & à tenebris superatus est? Dicis enim, quòd pressus est illic C
infrà homo: quum autem ipse precatus esset, audiuit ipsum pater, & dimisit alteram uirtutem
ab ipso productam, uiuum Spiritum appellatum. Tolle personam tuam ô comœdiarū poeta
Menandrum imitatus est Manichæus. Menander. Cum enim ille sis, teipsum obtegis, adulterorum & ebrietatis opera narrans. Nihil
enim in te consistit. Græcorum enim poemata pro ueritate introducēs, seducis eos qui à te de-
cepti sunt. Fortassis enim super te Hesiodus sapuit, ubi poemata de Deorum genealogia re-
censuit: fortassis Orpheus, fortassis Euripides. Illi enim etiamsi ridicula narrauerunt, tamen
manifestum est, quòd cum sint poetæ, ea quæ non sunt, finxerunt. Tu uerò, uelut quæ sint nar-
ras, ut errorem ampliorem facias. Hunc Spiritum uiuum descendisse dicis infrà, & porrexisse
dexteram, ac eduxisse ex tenebris primum appellatum apud te hominem, infernè in inferiori-
bus periclitantem, qui descenderat ut saluaret comestam animam, & ipsam seruare nō potuit,
sed ipse periculum incurrit. Siqui ad salutē missus est, periclitatus est, & alio rursus misso opus
habuit ad suam salutem: quāto magis anima periculum incurrerit, propter quam missus pri-
mus homo periclitatus est, imò etiam secundus missus est ad saluandum, quem tu Spiritum
uiuum esse dicis? Per pœnitētiam igitur pater demisit adhuc fortiorem, ut primi hominis sal-
uator fieret? Aut ignorabat illum primum impotētem esse, & illum saluaturum esse sperabat:
quum autem ipse periclitaretur, postea re per experientiam cognita, emittit, ac demittit? Et in-
gens quædam est absurditas, ô Manichæe, & nō cohærens neq; consistens totius doctrinæ tuæ
fabulamentum. Dicit autem rursus, quòd Spiritus ubi descendit, porrexit dexteram, & pri-
mum hominem periclitantem leuauit, ac eduxit. Quapropter mysterium discipulis suis tra-
dit ad porrigendam dexteram, ubi alter alteri obuiam uenerunt, signi gratia, quòd à tenebris
sunt

A sunt seruati. Omnia enim in tenebris esse dicit, præter se solū. Etenim cæci, ludibrijs gratia, multum uidentes appellantur à uidentibus, dum declinant, ut ne malè audiant. Deinde rursus dicit, alias quasdam substructiones ac architecturas nobis construens, uelut præsens illic, & ea quæ non sunt imaginans. Tunc, inquit, hic uiuens Spiritus creauit mundum, & ipse tres alias uirtutes gestans, ac descendens principes sursum tulit, & in firmamento crucifixit, quod est ipsorum sphæra. Et uocem quidem sursum tulit, non intelligit brutus ille quomodo sibijpsi repugnat, & quæ apud ipsum laudata sunt uituperat, & quæ uituperata laudibus effert, instar ebrij ac delirantis, & alia pro alijs deblaterantis. Dicit enim principes infernè in tenebris esse, & prauæ substantiæ ac corruptionis esse locū. Et si ex hac corruptione & ex parte tenebrarum, Spiritus principes coegit ac sursum tulit, ob maius supplicium, & malorum locorum mutatione facta, in supplicium sursum traxit, non amplius erunt superna bona & substantiæ uitalis, sed potius mortis, & inferna non amplius supplicium, sed bonæ cuiusdam essentiæ: ex quo loco quum uoluerit Spiritus in supplicium transferre principes, à iucundis ac necessarijs ad supplicij locum transtulit, ut sic ipsos cruciaret. Et aliàs, si Spiritus mundum fecit, quomodo rursus dicis mundum non à bono Deo factum esse? Et si principum corpus est firmamentum, in qua ergo cruce principes affixit? Aliquando enim dicis ipsos in firmamento affixos esse, aliquando uerò ipsum firmamentum corpus ipsorum adstruis. Et multa est uerborum tuorum incohærentia, quæ nullam consequentiam ad ueritatem habet. Ita in omnibus hostis ad nos accessisti, magis autem tibijpsi hostis, & qui sententiā tuam recipiunt. Deinde rursus idem dicit, quòd postquam crucifixit principes in sphæra, creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquiæ: & non dicit animam, sed animæ reliquias. O inconstans dogma, & sermones mendaces

B ac incohærentes. Omnes enim reliquiæ, pars sunt plenitudinis: plenitudo uerò maior est reliquijs. Si itaꝙ reliquiæ sunt luminaria, ostendat nobis maiorem luminaribus ut animam uideamus. Si uerò plenitudo comesta ac consumpta est, reliquiæ autem sunt luminaria, ergo etiam ipsa, quum infra crucifixos principes sint, comedentur, principibus summum locū adeptis. Si uerò eo quòd crucifixi sunt, non amplius possunt animam & luminaria detinere, corruit mendax sermo tuus, ô Manichæe. Deinde rursus idem docens, quomodo humerifero iustus status præscriptus sit: Creauit & Materia, inquit, sibijpsi omnes plantas. Et quum raperentur ipsæ à quibusdam principibus, conuocauit magnus princeps omnes principes ac primarios, & accepit ab ipsis singulis unam uirtutem, & cōstruxit hominem secundum formam primi illius hominis, & ligauit animam in ipso. Hæc est commixtionis tractatio. Quando uerò uidebat (inquit) pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miserator est, & misericors, misit filium suum dilectum in animæ salutem. Nam ob hanc, & humeriferi causam, ipsum demissum esse dicit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus uelut homo, & homines putabāt ipsum natum esse. Quum igitur uenisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit, habentem duodecim cados: quæ dum à sphæra uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & sic impletur Lunæ discus apud nos appellatus. Et uides, quanta sit huius præstigiatoris delira nugacitas, & ebrietatis obliuio. Nam quæ ab ipso dicta sunt, obliuioni tradit: & quæ dicere uidetur, transmutat ac destruit, propria dogmata dissoluens, aliàs aliter atꝙ aliter narrans, & posteriora destruunt priora: & quæ in prioribus destruxit, rursus postea ædificat ac extruit, ita ut ostendat, quòd à seipso nō consistit, sed dum à spiritu immundo impellitur, alia pro alijs narrat, quemadmodum qui ex phrenitide mente capti sunt. Aut enim aduentum Domini nostri Iesu Christi dicit, post multos autē annos à factis luminaribus præ-

C sentia ipsius uenit, & post machinam duodecim cadorum ab ipso appellatam. Semper enim, ex quo facta sunt sidera, in cœlo existunt. Aut elementa ipsa dicere uult, aut spacia & mensuras cœli. Attamen à quarta die creationis mundi omnia bene ordinata sunt, non in detrimentum eorum, qui Domini imperio subiacent, Christi uerò aduentus decimoquinto Tiberij Cæsaris anno prædicationem incepit, post trigesimum natiuitatis ipsius annum, quod tempus incurrit in quinquies millesimum quingentesimumnonum creationis mundi annum, & trigesimum ætatis ipsius, trigesimum uerò tertiū usꝙ ad crucem. Quomodo igitur à quarta die in cœlo fuerunt luminaria & astra? Si uerò dicit, Ante hoc uenit, & fecit hæc, inconsistens est ipsius nugacitas. Nam priusquam homo esset in terra, fuerunt ab ipso appellata elementa, & duodecim frusta uocati cadi, & machina, quam gratiosis nominibus seductos ab ipso imaginari uult. Omnibus enim intelligentiam habentibus clarum est ex ipsa Scriptura ac consequentia, quòd priusquam formatus esset Adam, primus homo, facti sunt omnes stellæ ac luminaria in quarta die. Hic uerò dicit, quòd uenit, ut faceret duodecim cados, in forma hominis, & apparuit hominibus homo. Siue ignorans, siue iuxta factam ab initio dispensationem se aliquid dicere putans, uelut cæcus seipsum deducens, his qui ab ipso excæcati sunt procedentia in mendacia exponit. Præsente uerò ueritate, & oculos per intelligentes aperiente, deliria sua in risum profert. Quibus enim hominibus apparuit non existentibus? Quomodo uerò in hominis forma apparuit, qui nō accepit corpus? Et siquidem id aduentu in carne impleuit hoc apparens, & non existens, apparentia res ipsa erat. Ergo neque apparuit, neque uenit. Si enim ubi uenit, non erat, ne ab initio quidem uenit. Si uerò putabatur quidem homo, non erat autem homo, quid urgebat Dei Verbū ut homo appareret, cum nō esset? Nisi fortè à

Simile.

Principiū crucifixio.

Luminarium creatio.

Mundi ætas trigesimo Christi anno, fuit annorum 5509.

creditoribus trahebatur, & uoluit sibijpsi formam effingere, quo posset latêre ipsum quærentes. Si uerò & apparuit, & non erat, qualis erat hæc Veritas? In ueritate enim non est mendacium, sicut dicit de seipso unigenitus, Ego sum Veritas & Vita. Vita autem mortem non habet. Et Veritas alterationem non sustinuerit, ut ne ueritate turbata, non amplius ueritas sit, & concidit ex omni ratione idem tragicum argumentum. Neque enim post aduentum astra creata sunt, neque antequam fierent astra, homines erant. Et hinc atque illinc confutatus est seductor Manichæus, uelut iam suprà à me declaratum est. Cæterùm de lunæ tractatione dicit, quòd ex animis discus eius impletur. Priusquam autem mortuus esset homo in terra, unde implebatur discus? Nam post nongentesimum & tricesimum annum uitæ ipsius Adam, qui primus mortuus est in terra, quomodo una anima discũ implebat? Aut quomodo nongenti triginta anni uocati sunt, si non Luna implebatur & deficiebat, & constitutum suum cursum perficiebat, non ab animis accipiens repletionem, sed à Deo habens præceptum sapientiæ ipsius. Omnia porrò animalia, inquit, eadem anima plena sunt, quo exæquet animam hominis, & muris, & uermis, & aliorũ degenerum formatione corporum. Reliqua uerò nugacitas habet, quomodo uirgo apparet principibus, aliquando in uiri habitu, aliquando in fœminæ. Fortassis hermaphroditum sui dæmonis exprimens, affectus suos concupiscentiæ introducit. Deinde dicit, Quũ princeps magnus spoliatus fuerit à dicta uirgine, emittit suas nubes, & facit pestem, & incepit incidere radices, & sic Mors fit. Et nõ nouit brutus ille, quòd quam uituperans Mortem dicit, magis uitam debebat uocare, eo quòd à corporibus animæ discedãt. Si uerò omnino esse in corpore animam, principes carcerem putarent, nunquam hoc faceret princeps, ut liberaret è carcere animam ab ipso occupatam, iuxta tuam adeò sententiam. Et quanta est absurditas in flagitiosa hac doctrina? Alia deinceps ludibrij plena sunt, uelut electi ipsius appellati. Et reuera quidem electi sunt à diabolo ad condemnationem, quo impleatur, quod dictũ est, Et edulia ipsius electa. Illi enim desidentes uespæ, & nihil operantes, sed curiose agentes, & non scientes, quibus sanctus Apostolus prædicat, uelut secundum prophetiam cognoscens, quòd non ex doctrina Dei ambulant, sed ex diabolo, attoniti ac stupidi quidam ociosi & pertinaces in malis, dicens: Qui non laborat, neque edat: quo ociosorum illorum propositum obliteret ac damnet. Iubent igitur eos qui ab ipsis instituuntur, ut ipsos largè nutriant. Illi uerò quicquid necessarium est, exhibent electis suis, quo uidelicet pius uideatur, qui alit animas electas. Hi uerò ubi acceperũt, quod etiam ridiculum est dicere, per prætextum orandi pro his qui obtulerunt, maledictionem fermè magis ipsis imponunt, maliciei potius quàm bonitatis testimonium ipsis præbentes. Dicunt enim sic, Ego non seminaui te, non messui te, non molui, in clibanum non misi, alius obtulit & comedi, innoxius sum, & potius maleficos nutritores suos ostendunt. Etenim reuera oportebat negantem Deum, qui omnia fecit, neque ex creaturis Dei nutriri, per ironiam ac cauillam loquor. Ipsi uerò nõ recidunt botrum, sed edunt botrum, quo penitus redarguantur, quòd magis ebrietatem habẽt, quàm ueritatis adeptionem, utrũ enim grauius est? Etenim uindemians semel recidit botrũ, qui uerò comedit, per dentes sectores ac manducatores, & per hoc quòd singula grana edomat, magis multipliciter torquet ac secat, & non amplius similis erit ei qui semel secuit, is qui manducauit & consumpsit. Verùm ut uideantur solum glorificare, aliquod ueritatis signum prætendunt. Deinde rursus effrenẽ ore loquitur de paradiso, quem mundum uocat. Sunt, inquit, plantæ quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ imposturæ deceptionesque ac fraudes, ut reuera à serpente deceptus indicetur. Sicut enim ille innocentis Euæ aures corrupit, ita horrendus serpens ipsius aures corrumpit. Quæ enim in paradiso sunt plantæ, inquit, concupiscentiæ sunt & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At arbor in Paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse Iesus, cognitio ipsius in mundo est. Qui uerò accepit, discernit bonũ & malum. Et uides quomodo omnia recta peruertit, cum Apostolus palàm clamet ac doceat: Metuo ne fortè sicut serpens Euam decepit per uersutiam suã, ita corrumpantur cogitationes uestræ à puritate & simplicitate erga Christum. Et uide quomodo uocet ipsum seductorem, & uersutum, & qui Euam decepit. Et rursus in alio loco idem Apostolus, Vir non debet comam nutrire, cum sit imago & gloria Dei. Et uides, quòd gloriam Dei dixit comam, quę in corpore fertur, & non in anima. Et post hæc dicit, Adam non est deceptus, sed mulier transgressioni obnoxia facta peccauit. Saluabitur autem per filiorum generationem, si manserint in fide. Et uide, quomodo natura quæ uera sunt prędicata, sunt in diuina scriptura, & frustra hic inaniter se effert, imò potius ludibrio se exponit apud eos, qui perfectam intelligentiam habent. Deinde rursus narrat, non esse mundum Dei, sed ex parte materiæ formatum esse. At quia sibijpsi non consentit, sed contra sua dogmata modò destructiones, modò adstructiones confingit, omnibus manifestum est, talem opinionem delirantis esse. Transitus deinceps animarũ narrat à corporibus in corpora, quos fortassis aut à Platone, aut à Zenone Stoico, aut ab aliquo phanatico collegit, & hoc mendacium reperit. Quomodo enim possibile est animam à corpore in corpus incerni? Siquidẽ enim corpora formata ac parata essent, & sic animas susciperent, probabilis esset hæc tragica fabula. Si uerò quod seminatur, ex modica gutta est, quomodo anima in tam exiguo corpore talem reperit amplitudinem? Sic enim formantur ea, quę formantur, & non amplius consistet ipsius sermo. Neque enim à corpore in corpus trãseunt animæ. Nam citra mixtionem fœminæ ad marem, & maris ad fœminam, in singulis animalibus nihil formatur. Nunquid igitur

Lunam animis impleri.

Mortis causa.

Ciborum reuerentia.

Paradisum esse mundum.

Animarũ trãsitus à corporibus ad corpora.

A igitur sic consistit anima, ut per duorum corporum coniunctionem, tragicum hoc præstigiatoris figmentum perficiat? Et multa est absurditas in his, qui talia uel cogitãt saltem. Nos uerò ut ne integritatis grauitatem mutemus, contenti sumus eminus solũ huius argumenti speciem proposuisse. Præteribo itaq; corruptam opinionem. Omnes enim eiusmodi cogitationes absurdæ sunt. Si enim ex corpore in corpus animarum transitus cõtigit, & quando postea homo fit canis? Cur non ab homine canis fit, aut à boue? Cur auicula non gignitur? At si fortè contigerit tempore aliquo in immenso seculo, ut monstrum nascatur, hoc signi causa fit. Et natura quidem suos terminos nouit, & non euariat ut hominis naturã aliter præter naturam formet, aut etiam uniuscuiusq; pecoris. Sed in unaquaq; qualitate eadem qualitas fit. Et si omnino corpus aliud pro alio, à corpore non fit, quanto magis anima hominis in aliud corpus non transibit? Et, cur, inquit, transit? quo si fortè in homine ueritatis cognitionem nõ intellexit, in cane aut equo constituta & edomita intelligat, & in hominis corpus reflectat, & sic adepta cognitionem, in Lunæ discum assumetur. Et mirum uideri debet, quòd cum in homine esset, apud quem sunt scholæ, Grammatici, Sophistæ, & artium immensa copia, & sermo, & auditus, & doctrina, in ignorantia fuerit anima. In porco uerò constituta, maiorem cognitionem assecuta est: quo ostẽdat suæ cognitionis iactantiam magis porcorum esse, propter ipsius errorem ac impietatem. Cæterùm de formatione ipsius Adam idem narrans, alia pro alijs per errorem contexit. Qui dixit, inquit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, & addit, Venite, faciamus, quod scriptum non est: sed, Faciamus ho- *Adæ formatio.* minem secundum imaginem nostram, & ad similitudinẽ, princeps est, qui ad alios principes hoc dixit. Verum hoc redarguit sanctus Apostolus, & ipse Dominus in Euangelio, quando pharisæi ad ipsum dixerunt, Nõ est bonum, hominem esse solum. Et Moses dixit dandum esse

B libellum repudij, & eijciendam esse uxorem. At Dominus ad pharisæos confutationem inferens, dixit: Moses iuxta duritiam cordis uestri scripsit, ab initio uerò non sic fuit. Sed qui fecit, masculum & fœminam fecit. & dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Et statim infert dicens: Quod ergo Deus coniunxit, homo ne separet. Confitetur itaq; Dominus, Deum, hoc est proprium suum patrem fecisse Adam & Euam, & nuptias uenerandas ex ipso institutas esse. Ex eadem consequentia etiam sanctus Apostolus præco ueritatis dicit: Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christum & Ecclesiam, à similitudine creati à Deo Adam ac Euæ, quos Deus creauit, & dixit Adam: Hoc os ex ossibus meis, & caro ex carnibus meis. Et huius rei gratia relinquet homo patrem & matrem. Et quoniam construxit ipsi costam in uxorẽ, non amplius aliud quid dicit, sed mysterium magnum, in homine & fœmina formationem. Iuxta tropum autem figuram, per allegoriam fertur. Quomodo igitur hic abominanda narrat, & à ueritate Dei aliena, ea quæ à Deo creata sunt, à principe creata esse, blasphemo ore asserẽs, & mentem à ueritate distrahens? Deinde dicit: Quandoquidem anima ab initio ex supernis auulsa, angustiam supernæ uirtuti inducit, propterea omnino demittit, ac prædatur à principibus reliquias suas, quæ sunt ipsa anima, per hæc luminaria. Magnæ profectò nostræ spes sunt, & magna nostra expectatio, quòd non potest Deus bonus, & uiuens & potens saluare, nõ dico suam uirtutem ab ipso auulsam, sed quæ ab ipso facta sunt & formata, si non per alium quendam modum & occultam deprædationem, auulsam ab ipso uirtutem spolians, nos saluaret. Et quid adhuc tempus tero in absurditatibus ipsius recensendis, cum etiam blasphema lingua dicere miser ille non erubescat, eum qui locutus est in Lege & Prophetis, principem esse tenebrarum? Beatæ spes nostræ, quoniam principi tenebrarũ Christus offerre coegit. Cum enim mundasset leprosum, Abi, inquit, *Veteris Testamenti Deus alius ab eo qui est in nouo.*

C offer munus tuum, uelut præcepit Moses. Munus autem erat in lepra, uolucris in sacrificium, & similago in holocaustum. Si autem princeps tenebrarum esset, nõ utiq; Verbum, Filius Dei qui ex supernis descendit, & ad conuertendum hominẽ ab errore principum iuxta Manichæi doctrinam uenit, non inquam subornasset, ut leprosus ab ipso curatus illi subiectus esset, sed potius instruxisset ut fugeret illum, & hoc non facere docuisset. At quoniam non uenit ad destruendam legem (ipse enim dedit legem) neq; Prophetas, sed ad implendum, hoc fecit, ut Legis & Prophetarum impletionem ipse indistractam ab Euangelio ostenderet. Nam eundem Deum prophetæ adorauerunt, & lex ab ipso data est. Nunc autem nõ per eadem dona eidem Deo adoratio perficitur, sed per preces & gratiarum actiones, & alias operationes. Illis enim uelut seruis grauia imperauit: sic enim persuaderi potuerunt: in Euangelio uerò leuiora uelut liberis, propter excellentem ipsius benignitatem. Cum autem unus & idem sit Deus & Legis & Euangelij, neutrius temporis ministerio dissoluto, idem Deus est qui regnat per omne seculum, & qui colitur à seruis: uerùm in singulis generationibus, prout conuenit ipsius benignitati. Et confutatus est undiquaq; huius error, cum Saluator præcipiat legis mandata perficere: & postquam præcepit ea perficere, soluat ipsa, non aboleat, sed impleat, & oblationes alias pro his quæ in lege sunt, Deo offerre iubeat: hoc est, pietatem ac bonitatem, castitatemq;, ac sanctam uitæ conuersationem. Porrò dicit rursus, quòd ueniet Senex, & ostendet imaginem suam in extremis diebus. & tunc humerifer cõspicatus ipsius faciem, dimittit terrã, & sic ignis æternus consumit terram. Et oblitus est brutus ille, quòd materialẽ ipsam indicet, quam paulo antè à spiritu uiuẽte creatam esse dixit. Simul autem omnem mundum rursus ab igne consumi asserit. *Mundi cõsumptio per ignẽ.* Et tunc, inquit, post hæc restitutio duarum naturarum in idem simul ad archety-

Mali ac boni naturarũ consideratio.

pum deueniet. O`magnum laborem,& post laborem nihil ad correctionem tendens. Si enim A postquam creatus & factus est, consumetur ac dissipabitur, ut archetypa maneant, rursus in identitate duarum naturarum, boni & mali, erit conatus mali ad excitandũ ac instituendum rursus bellum,& ad rapiendum rursus aliam uirtutem, quo rursus alius mundus fiat. Si uerò non amplius hoc fiet, ergo resipiscet & moderatè se geret malicia, ut ne amplius committatur cum bonitate, & malus Deus aduersus bonum non amplius bellum geret. Si uerò etiam unquam resipiscet,non erit malum,quando ab antiqua sua natura immutatum discessit.Si uerò etiam mutabilis est mali natura omnino à mala in bonum transmutatur, & non amplius erit mala natura, quæ mutationem bonitatis habet. Potest enim & hodie mutari, & adhuc superstite mala,in bonum mutabitur malum.Et qua ratione,qui mutandus est,iam non mutatur? Et si quidem per Dei machinationem malus mutatur, ut non amplius malum operari possit, non amplius mali suijpsius culpa existit,sed bonus qui potest ipsius maliciã reprimere,& non uult ante tempus ea quæ temporis sunt,facere. Si uerò immutabile penitus est malum, nunquam cessabit bello impetere, ac uicissim infestari, & omnino nunquã erit restitutio duarum naturarum,cum immutabile maneat malum, & conetur bono maliciam ostendere, & bellum contra bonitatem excitare. Et si omnino malum per concupiscentiam boni semper cõteretur, profectò nõ amplius erit malum. Nam dum desiderat bonum, attrahere uult sibijpsi bonum, quo ubi per naturam boni & armaturam ipsius sibijpsi uim attraxit, in hac uideatur seipsum honorare ac illustrare,confidentemq; ac potentem efficere. Omni enim qui uult bonũ,omnino ex bona opinione hæc cogitatio insidet, & penitus non amplius erit malum, quando bonum concupiscere reperitur. Omne enim malum inimicitiam habet aduersus bonum. sicut etiam bonum non uult malum.Si uerò permixta existit amborum facultas,& bonus propria deprædari solet,bellareq; ac excoriare principes & potestates,aliquãdo uerò tollere ac disperdere materiam à malo factam, aliquando autem ex ipsa formare, improbitas & inconsistens B narratio garrulitatis nobis introductæ scelesti illius existit. Sed age dicamus de mali natura rursus,repetita oratione. Dic nobis,ô bone uir,qui à temporibus Aureliani regis & hucusque uenisti,& quæ ante omnia secula fuerũt,enarras, cum hæc neq; Prophetæ uaticinati sunt, neq; ipse Saluator docuerit,neq; Apostoli, nisi conficta aliqua ex sanctorum nomine nugatus fueris,ita ut libros tibijpsi adoptes,ac producas.Vnde igitur uenis mali principalẽ ab initio principatum nobis afferens? Quum autẽ interrogatur à nobis an mutabilem hanc maliciam asserat, aut immutabilẽ, iam nobis dictum est, quòd immutabilẽ ipsam introducit. Et aliquando quidem mutabilem,aliquando uerò immutabilem: ad malum quidem immutabilem, ad bonum uerò mutabilem, quo ex duobus terminis turpis confusionis ab hominibus damnetur. Si enim in multis & infinitis seculis immutabilis erat malicia,ipsum hoc solum nomẽ habens,& nullum aliud quàm mali,qui mutauit post multa secula immutabilem naturã,ut malicia ad non conuenientia mutaretur. Si enim nondum rapuerat uirtutem, & bello impetiuerat,neq; acceperat armaturam in suam uirtutem & in cibum,manseratq; per multa secula sine cibo,neq; alimento indigens,quis conuertit eam,quæ aliquando alimento non habuit opus, ut ueneril ad cibum,requisieritq; eum quem aliquando non requirebat,& indiguerit eo, quo olim non indigebat? At si mutata est natura, quomodo immutabilitas mali à te confirmabitur? Si uerò rursus ad proprium statum uenerit, non amplius habens quod edat, quomodo malus aut prauus,qui consuetus fuit edere ac cibo uti,sufferri potest, ut in futurũ tempus sine cibo degat? Si enim quum cibis adsuetus non esset, sustinere non potuit, sed ad cibum deuenit, & animam deprædatum cibum sibijpsi uendicauit, iam quum in consuetudine ciborum fuerit,multo minus natura compesci potuerit,& nihil ipsum persuaserit,qui gulosus fuit, & in C ciborum experientia constitutus, ut absque his uitam degat, quemadmodum sermo tuus inconstans hoc ipsum asserit. Verùm præteribo hunc locum,& ad alias ipsius nugas orationem deducam. Rursus enim dicit, quòd principes in proprijs partibus tunc erunt, & pater proprias recipiet partes. Quis igitur ille adeò æquus, ut terminum utriusque partis demetiatur? Quomodo uerò credet is, qui ab initio ueritati & bono non credidit? Si uerò cum necessitate persuaserit bonus iniquo,ut suis contentus sit,& boni portionem non mundat, cur non ab initio hoc facere potuit, priusquam omnino partes ab ipso spoliarentur? Quomodo uerò duo simul erunt in eodem, cum unusquisque suam partem possideat? Si enim omnino partes habet, & aliæ partes non ipsius sunt, non amplius omnipotens uocabitur, sed uterq; ipsorum proprium habet dominium. Cuius uerò tandem malus erit Dominus,non amplius existente mundo,neq; animalibus & hominibus impio ipsius subiectis? Si uerò omnino malus, est & materia & corruptio : quomodo non potius corruptus est? Si enim ex eo tempore malicia corruptio fuit, & corrumpit quidem alia, ipsa uerò seipsam non corrumpit, non amplius corruptibilis est,quæ alia quidem corrumpit,ipsa autem perpetua manet, & non disperditur. Cum autẽ ipsa maneat in solida substantia,corrumpatq; alia,& non seipsam, nihil relinquere potest,sed penitus corruptio aliorũ,alia corrumpit,ipsius uerò substãtia permanet. Et nõ amplius aliquid rerũ sinet,sed ipsa sola manebit: quæ uerò per ipsam corrumpuntur, abolentur. Si uerò etiam sibijpsi mala est,& sibijpsi corruptio,non amplius substantia ipsius consistet,nõ solum in futuro dixerim,sed etiã ex eo tempore abolita fuit, ut quæ iã seipsam in seipsa corrupit ac dissipauit. Verùm hæc omnia narrationes sunt stultæ uaniloquentiæ : quas ubi cognoueritis

A ueritis uos prudentes filij sanctæ Dei ecclesiæ, fideiq; Domini, dijudicate circulatorem, & nugas ipsius deridete. Redit porrò ad prætextus malè à seipso excogitatos, & ad similitudines ex diuinis Scripturis, quæ non sic se habent, sed sic ab ipso malè intelliguntur. Age igitur, proponamus ea ad uerbum, quæ ex diuinis Scripturis suffuratus, uelut dixi, iuxta suam mentem exponit, etiamsi iam sæpe eadem tractātes exactissimè refutauimus. Primùm quidem igitur ubi reperit in diuinis scripturis nomē paracleti, & sancti paracleti uirtutem ignoraret, seipsum introduxit, opinatus sese hunc esse. Et asserit, quæ à sancto Paulo dicta sunt, ad se pertinere, uelut ubi sanctus Apostolus dixit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. At ubi uenerit quod perfectū est, abolebitur quod ex parte est. Hoc uerò de paracleto omnino nō dicit Apostolus, qui ipso sancto Spiritu, cum similibus ipsius apostolis dignus factus est, sed de duobus mundis narrauit, de præsenti & futuro, quemadmodum dixit etiam his, qui de temporibus cognoscere uolunt, Nemo uos corrumpat, neq; per sermonem, neq; per epistolam, quasi dies Domini instet. Nisi enim reuelatus fuerit filius iniquitatis, homo iniusticiæ, &c. Et rursus quū conuenissent discipuli ad Saluatorem, interrogabant ipsum de consummatione, & dicebat ipsis: Non est uestrum nosse tempora & momenta temporum, quæ pater posuit in propria potestate, sed accipietis uirtutem superuenientis in uos Spiritus sancti. Et rursus dicebat, A' Hierosolymis ne discedite, expectātes promissionem Spiritus, quam audiuistis: hoc est, Spiritum paracletum, de quo dixit, Si ego abiero, ille ueniet, & annunciabit uobis omnia. At annunciabit uobis omnia, propter donum quod accepturi essent, inhabitabit in ipsis spiritus sanctus, quo omnia ipsis clarè exponat, quæ in hoc seculo capere poterunt. Et hic quidem in hoc seculo acceperunt Spiritum sanctum paracletum, & prophetarunt, uelut Agabus uaticinatus est de futura fame, quando prophetæ à Hierosolymis descenderunt ad Antiochiam. Et quatuor

Paracletum seipsum putauit Manichæus.

B erant filiæ Philippo prophetissæ. Cum autem prophetant, ex parte prophetant, & ex parte cognoscunt. Quod uerò perfectum est in futuris seculis sperantes expectant, cum corruptibile in incorruptibilitatem transmutatum fuerit, & mortale in immortalitatem. Tūc facies ad faciem, iam enim per ænigma res cōtingunt. Illic autem parantur, quæ oculus hic non uidit. Illic reuelatur perfectio, quam auris hic non audiuit. Illic magnum beneficium sanctis, quod in cor hominis non ascēdit. Et uides, quòd non Mani reseruabatur nosse eximia. Quomodo enim nosset Manes, qui à proprio scopo elapsus est? Conatus est enim Marcellum capere, uenit ad Archelaum ut ipsum superaret, & non potuit. Quomodo igitur, qui ignorat quod recēs est, nosse poterit de maioribus? Quomodo uerò non effugit manus regis Persarum, quando captus pœnas dedit, ut manifestus fieret intelligētia præditis, quòd omnia mentiretur. Rursus autem proferre uult testimonium, quo dualitatem à se dictam confirmet, & inter duo principia uanè distinctionem faciat, ex hoc quod Saluator dixit, Non potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor putrida fructus bonos facere. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Et uide mihi leuem mentem, & nihil in profunditate diuinæ Scripturæ intelligentem. Siquidem enim arbores sunt, ergo etiam agricolam habēt: & si plantæ sunt, omnino etiam ab aliquo plantatæ sunt. Quicquid autem plantatum est, non est sine principio, sed principium habet. Principium autem habens, etiam finem subibit. Itaq; putrida arbor non semper erat, sed plantata est. Et bona hæc arbor non de tota superna bonitate narrat. Illic enim minimè mendax bonitas mutationem non habens, & in honore inenarrabili ueri sancti Dei cogitatio. At in plantarum negocio uideamus an sic se res habeat, & dicere ordiamur. Siquidem enim de diabolo sermo est, iam sæpe ostendimus, quòd non malus creatus est. Nihil enim malum Deus fecit, & hoc intelligentibus manifestū est. Si enim ex ijsdem procedimus, nihil molesti fuerit demonstrare etiā

Arbor bona et mala.

C in præsenti ueritatis rationem. In principio itaq; malus nō erat, uerùm euasit malus. Ecce non consistet in hac parte sermo de planta. Videmus enim & Saulum persecutorem fuisse, postea uerò propter nomē eius quem olim persecutus erat, persecutionem passum esse. Videmus Iudam cum duodecim apostolis electum fuisse, & postea defecisse, & in sorte locatum fuisse. Videmus Raab scortum alienum à genere Israel, postea pœnitētiam egisse, & misericordiam Dei accepisse. Videmus latronem ob maleficia captum, & in ligno suspensum, confessionem fecisse, & cum Domino in paradisum ingressum esse. Videmus Nicolaum bonū fuisse, & electum, postea uerò malum euasisse, & inter hæresiarchas connumeratum. Et quid opus est me multa exempla recensere? Quid igitur est arbor hæc mala, ex qua bonum non fit, quàm ipsæ hominum actiones? Non potest enim ex malicia bonitas esse. Non potest ex inuidia iusticia, non potest ex adulterio laus fieri. Ipsa enim peccati arbor non potest per bonitatem fieri: hoc est, non facit arbor mala fructus bonos. Neq; boni arboris est, malos fructus producere. Verbi gratia, bona arbor quæ nō facit fructus malos, est quæ producit hospitalitatem, si quæ ab hospitalitate eueniunt, non maliciei gratia fiunt, misericordiam & eleemosynam, castitatem propter Deum, continentiam propter Dominum, iusticiam propter legem. Hæ duæ arbores de iusticia & de peccato, hoc modo se habent. At barbarus hic Manes cogitat & uult de Deo dicere, & de diabolo. Et quod de Deo nemo potest audere & dicere, quòd nunquam malum fecerit, absit: & neq; de diabolo quòd bonum operetur, hoc clarum est. Sed per Deum omnia bona fiunt, & malum ex ipso nihil creatum est, neq; fit. Si uerò ex diabolo fiunt mala quædam, ecce inuenimus & per ipsum coronam sanctis necti, & præmium uictoribus dari, & corruit ipsius sermo. Putrida enim arbor, & bona arbor, de bonis & malis operibus dictæ sunt, & non de ue-

teri ac nouo Testamẽto, uelut Manis doctrina uoluit. Insuper autem idem Manes uolens con- A
firmare prætextus de duobus principijs, uenantis modo subit sententias quæ sibi uidentur, &
sic habent. Dicebat, inquit, Iudæis, Vos filij diaboli estis, ille homicida erat, quia pater ipsius
mendax erat. Vult autem maledico ore effutire ac dicere, creatorem cœli & terræ patrem dia-
boli esse: quum nullo modo dictum illud ad hoc referre posit. Si enim omnino diaboli filij
sunt, corruit ipsius sermo, & sibijpsi ignorans Manes repugnat. Separatæ enim sunt de cætero
ipsorum animæ ex diabolo factæ, & non amplius sunt supernæ uirtutis, iuxta ipsius fabula-
mentum. Aut nõ amplius pars lucis, aut armaturæ eiusdem, aut columnæ lucis, aut matris ui-
tæ. Si uerò omnino ipsi diaboli sunt, ergo etiam Abraham horum pater, cuius semen sunt ipsi
Iudæi, diaboli est, iuxta Manis rationẽ. Quomodo igitur Saluator expresse dicit ad ipsos: Vos
non estis filij Abraham, sed patris uestri diaboli. Si enim essetis filij Abraham, opera ipsius fa-
ceretis. Vos enim quæritis me occidere, hominẽ qui ueritatem locutus sum uobis. Hoc Abra-
ham non fecit. Et uides quòd abusiuus est sermo. Cum enim essent ipsi filij Abraham, Domi-
nus abalienat ipsos ab eo, propter opera, non propter formationem aut creationem. Iam ue-
rò etiam in superioribus de hoc tractauimus. Quomodo igitur pars seminis ipsius erit modò
aliena & diaboli, modò pars Dei? At hoc per conuicium dicit. Cui enim quis seipsum subijcit,
huius seruus est, iuxta operationem & doctrinam, uelut etiam Paulus dicit: Etsi enim multos
præceptores habetis, at non multos patres. In Christo enim Iesu per Euangelium ego uos ge-
nui. Et uides quòd de doctrina dicit. Et siquidem Manes suscepisset ipsum Abraham, dixisse-

Iudæi filij diaboli cur sint dicti.

mus sanè, Abraham quidem Dei lucis, eos uerò qui ex ipso geniti sunt, alterius. Cæterùm ar-
gumenti scopus & propositum hoc modo se habet. Imitabantur homicidam, imitabãtur tra-
ditionem Iudæ, susceperant calumniam proditoris, filij facti sunt ipsius, propter abnegationẽ
Dei. Ipse mendax erat, loculos detinens & furans, & dicens ad ipsum, Aue Rabbi. & redargue- B
batur, & audiebat, Amice propter quid ades? Hic Iudas imitatus est ipsum Cain, quoniã ho-
micida erat, mentiens coram Domino, ac dicens, Nunquid custos sum fratris mei? Non scio
ubi est. Et ipse iuxta imitationem filius fuit, itemq; iuxta intelligentiam eius, quæ in serpente
locuta est mendacis uocis, & dixit: Eritis sicut dij, cognoscẽtes bonum & malum. Atq; hoc est,
quod in Euangelio à Saluatore dictum est, Vos filij estis diaboli. Dicit enim, Nónne duode-

Iudas diabolus.

cim uos elegi, & unus ex uobis est diabolus? Quoniã ab initio mendax est, & homicida, quia
pater ipsius mendax erat. Et soluta est huius quæstio. Non enim diaboli filij erant, Iudæi, absit.
Dicit enim Samaritana ad Saluatorem, Hic in monte hoc adorauerũt patres nostri, & uos di-
citis, quòd in Hierosolymis est locus ubi oportet adorare. Deinde post multa ipse Saluator
dixit, Quæ nouimus, loquimur, quia salus ex Iudæis est. Et rursus Apostolus, Manifestum est
quòd ex Iuda exortus est Dominus. Et multa sunt quæ de hoc dici possunt, & errorem huius
redarguere. Rursus autem inhæret huic dicto, Et lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam nõ ap-
prehenderunt. Persequebantur, inquit, tenebræ lucem: nempe malis principibus persequenti-
bus, & bello impetentibus Deitatem. Si uerò lux bello impetita à tenebris persecutionem pa-
titur, ergo potentiores sunt tenebræ ipsa luce, quoniam fugit à facie tenebrarum, & nõ potest
stare lucens, eo quòd tenebræ sunt fortiores. At non sic se res habet. Neq; enim lux fugit à facie
tenebrarum, sed lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt. Si uerò tenebræ
non apprehenderunt lucem, multum abest hoc à sententia Manis, qui dicit, quòd non solum
apprehenderunt, sed etiam armaturam ab ipso abripuerunt. Quomodo igitur quæ prædica-
tæ sunt ab ipso, quod rapuerint armaturam, omnino nõ apprehenderunt lucem? Quomodo
uerò lux quæ persecutionem patitur, ipsa sua sponte in tenebris lucet? At quoniã obtenebra-

Tenebræ & caligo peccati.

tæ erant mẽtes hominum per caliginem peccati, demisit Deus primùm legem, illuminans ue- C
lut per lucernam lucentem, quemadmodum dicit Petrus in Epistola, Attendentes prophetico
sermoni, uelut lucernæ lucenti in squallido loco, donec lucifer exoriatur, & dies illucescat in
cordibus uestris. Illic enim lux in tenebris lucet, lex data in manu mediatoris, per fidelẽ seruũ
Dei Mosen. Quapropter quandoquidem ab origine prima erat lux lucẽs uelut scintilla in le-
ge secundum naturam, quam ubi conspexit Enoch, complacuit Domino: per quam deductus
Abel, complacuit Domino: per quam inuenit Noe gratiam corã Deo, cognita uia: per quam
Abraham credidit Deo, & reputatum est ipsi ad iusticiam. Deinde ubi præterijsset lux à scintil-
lari modo, accessit aliquid ad splendorem lucernæ, quæ in squallido loco luxit, hoc est, lux in
tenebris lucet, ipsum mandatum Dei, & cogitatio mentis secundum bonitatem, lucens in cor-
de fidelium, in medio caliginosæ cogitationis malorum ac improborum factorum inter ho-
mines, cultusq; simulachrorum ac abnegationis Dei, cædis item & adulterij, atque aliorum.
Quando autem uenit magnum luminare, lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenien-
tem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non co-
gnouit. In sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis
potestatem filios Dei fieri. Et uides in quibus tenebris hæc lux lucet, & quæ tenebræ ipsam nõ
apprehenderunt. Nam bonum quod semper à Deo in mentem hominum mittitur, & illumi-
nat in mundo, à peccato non superatur. Similitudinem deinde rursus apprehendit Manes,
ab eo quòd Saluator dixit: Simile est regnum cœlorum homini patrifamiliàs, qui semina-
uit in agrum suum bonum semen, & dormientibus hominibus inimicus homo uenit, & se-
minauit zizania. Deinde dicunt ipsi serui ipsius, Nónne bonum semen seminasti in agro?

Ipse

A Ipse uerò dixit, Etiam. Vnde igitur zizania? Ille uerò dixit, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem ad ipsum dixerunt: Vis igitur, ut abeamus & eradicemus zizania? At ille dixit, Non, ne fortè eradicantes zizania, eradicetur simul triticum. Verùm sinite usq; ad tempus messis, & dicam messoribus: Colligite zizania, & ligate in fasciculos, triticum autem deponite in horreũ. Et parate zizania, ut comburãtur igne inextinguibili. Quum autem discipuli ipsius in domo dicerent, Explica nobis parabolam zizaniorum, ipse soluit ac respondit, ut non cõcederet impostori, ut ansam haberet contra ueritatem. Respondet igitur clarè Dominus, & dicit: Qui bonum semẽ seminauit, est Deus: ager est mundus: zizania sunt mali homines, triticum sunt boni homines: inimicus homo, est diabolus: messores, sunt angeli: messis, est consummatio seculi, quãdo præcipiet Dominus angelis suis, & colligent peccatores à regno suo, & tradent ipsos ad exurendum. Et uidetis uos filij ueritatis, quòd ea quæ uult dicere, contra seipsum producit hic renouatus nobis pro Ianne & Iambre. Ipse enim negat mundum Dei esse. Hic autem Saluator dicit mundum esse agrum, patremfamiliâs aũt ac dominum agri, hoc est patrem suum, & seipsum seminasse bonum semen. Et neq; diuisit animas à corporibus, aut corpora ab animis. Sed inimicum hominem dicit seminasse zizania, quæ sunt mali homines. Homines autẽ non dicit corpora per se, sed simul dixit malos homines. Rursus similiter bonum semen paterfamiliâs seminauit in agro suo, bonos dicit homines, & non dixit horum animas, sed bonos cum corpore & anima. Proinde ergo per doctrinam seminat Deus bonum in hominibus, & per malignam fraudem subseminat mala opera diabolus in hominibus. Hinc atq; hinc nõ reperiemus maliciei radicem, sed opera quæ per nos fiunt. Et omnino non est diabolus causa & autor seminatorum zizaniorum. Statim enim declarat dicens, Dum dormirent homines: & non dixit, Dum dormiret paterfamiliâs. Cum enim nos obdormierimus à bonis operibus, B cum neglexerimus iusticiam, cum mentem non uigilantem habuerimus ad mandatum Dei, tunc seminamus peccata. Vides quòd messores parant fasciculos ad ignem æternum? Dic mihi ô Manes, animas illic ligant, aut corpora cum anima exurunt, aut ipsas animas? Non enim amplius consistet sermo tuus de animarum purgatione, quando ad supplicium & iudicium tradentur. Verùm suffecerint hæc de his hactenus. Intelligentibus enim apparent & clara sunt dicta ueritatis. Apprehendit rursus aliud dictum, in medium producens, & non intelligens ea quæ in ipso sita sunt, aliter interpretatur salutaris doctrinæ uirtutem, eo quòd dixerit Saluator, Venit princeps mundi huius, & in me nihil quod suum est inuenit. Et rursus Apostolus, Deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipsos illuminatio gloriæ Euangelij. Videamus itaque de principe mundi huius, de quo dicit Dominus, quòd deijcietur infrà: Ego autem si exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum, quem dicat principem mundi huius. Et siquidem diabolum dicit, quomodo Iohannes in Euangelio de Saluatore dicit, Quòd in sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Videmus enim duas has sententias inter se oppositas. Apostolus enim dicit, Totus mundus in malo situs est, & in mundo erat Saluator, quomodo ergo utrique capientur? Si totus mundus in malo situs est, ubi locus Saluatori in mundo est, ut ipse sit in mundo? Et si propria sunt filij Dei ea, quæ sunt in mundo, qualis princeps dominatur proprijs Dei? Si uerò non sunt propria filij Dei quæ sunt in mundo, qualis princeps mundi concessit propria esse Saluatoris ea, quæ sunt in mundo? Et si filij Dei est mundus, quomodo concessit principi ut suum mundum occupet? Sunt autem omnes sermones Scripturæ ueritatis in sapientia dicti, quemadmodum ipse Dominus dicit: Venit Iohannes in uia iusticiæ, non edens neque bibens, & dicunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis edens & bibens, & dicunt, Ecce homo uorax, & uini potor, amicus publicano- C rum & peccatorum, & iustificata est sapientia à filijs suis. Quomodo autem iustificata est sapientia à filijs suis aliter, quàm ab intelligentibus sapientiæ uerba? Sicut dicit & in Propheta, Quis prudẽs & intelliget hæc, quia rectæ uiæ Domini. Et cui ratio sapientiæ, & cognoscet hæc? Impij autem debiles erunt in ipsis. Debilis enim factus est, & reuera impius cum impijs in diuinis ac cœlestibus sermonibus. Saluator enim paulo antè dixit, Videbam satanam sicut fulgur de cœlo lapsum. Et hic rursus, Princeps mundi huius deijcietur infrà. Et si de satana sermo erat iam lapso, quid erat opus rursus deijci infrà? At omnino dices, In abyssum. Vbi igitur exaltari uolebat Dominus? Si quidem enim ab abysso exaltari uolebat, simile ad simile admotum atque extentum, æquiualentes loquutiones efficit, quando in terra exaltatus est. Dixit enim de exaltatione crucis, & de ascensu in cœlum, quo omnes sursum trahat ad seipsum. Et qua ratione, cum supernè esset, non attraxit, sed in terram uenit? Oportebat enim ipsum uenire, & speciem hominum in seipsum suscipere, quo Deus uerbum, qui ex paternis sinibus descendit, ubi primùm ipsum sanctum uas, quod à Maria accepit, efformasset sibijpsi, ipsum sanctum uidelicet corpus, in proprio corpore exaltaret, & exaltatus similes traheret ad seipsum. Quis uerò est princeps mundi huius? Quis quàm, uelut dicit, Totus mundus in malo situs est, non cœlum dicens, non terram, non solem, non lunam, non plantas, non mare, non montes, nõ aerem, nõ nubes, nõ uentũ, nõ astra, nõ uolatilia, neq; quicq; ex creatis: absit. Sed mundus est, mentis humanæ superbia, audacia ac fiducia arrogantię, temeritas elationis hominũ. Hic princeps mundi superbia ipsa decidit infrà. Vos enim, inquit, gloriã alter ab altero accipitis, ego aũt nõ quæro meã gloriã. Quomodo em̃ nõ cecidit superbia, quomodo nõ fractus est princeps mundi, cum Herodes quidẽ seruet & iudicet iudicẽ ac Dominũ uiuorũ & mortuorũ?

Zizaniorum parabola.

Princeps mundi quis.

Mundus quid sit.

Pilatus uerò præsideat, minister maxillam alapis cædat, Iudas tradat, Caiphas iudicet, Iudæi A conspuant, milites colaphissent caput eius, qui nutu cœlum & terram uertere potest. Hæc est superbia, & audacia, & gloria hominum mundi. Hic erat princeps mundi, qui cecidit infra. Omnes enim qui in eminentia dignitatum in mundo sunt, per elationem, per audaciam, per gloriam, per superbiam, principatum possidēt, quorum nihil in Saluatore inuentum est. Linum enim fumigans non extinguet, & arundinē fissam non cōfringet. Et multa de hoc dicere possem. Rursus autem idem Manes producit, quod Apostolus dixit, Deus, inquit, seculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipsos illuminatio Euangelij. Si est Deus mundi huius, quid ergo Saluator, ubi uenit, faciebat in alienis? Et siquidem aliena desiderabat, non est hoc boni, neq; iusti. Si uerò saluandi gratia uenit nō propria, sed aliena: hoc adulatoris cuiusdam est, uolentis eos qui uicini sunt elatos facere. Et si omnino ut ea quæ Dei huius seculi sunt saluaret, uenit, ergo ipsi Deo mundi gratiam deponit, propria ipsius uasa saluare tentans. Et si omnino assentitur deus seculi huius, propter suos qui à Saluatore seruantur, ergo bonus est, etiamsi saluare non possit, gaudens ob suorum salutem. Et erit de cætero una societas bonitatis: quoniam alter cum possit, saluat: alter uerò quum non possit sua saluare, ob seruatos gaudet: lucrum hoc ducens, quòd sua ab eo qui bene saluat, salua habet. Et si omnino non aduersatur uolenti sua saluare, etiam gratiam confitebitur. Si autem gratiam confitetur, primùm ipsum saluat cuius sunt qui saluātur, quo erga eum qui saluatur, bonitatem suam ostendat. Et non paruos potius saluare uult, & sinere necessarium, ex quo facti sunt qui saluantur. Aut aliter rursus. Si quidem uult ipsum non seruare, eos uerò qui sub ipso sunt saluat, ergo non perfectum operatur, neq; potest bonum operari in perfectione. Si uerò eo quòd est naturæ, quæ nō saluatur, ipsum quidem saluare non potest: eos uerò qui ab ipso facti sunt, seruat: multo profectò putidiores sunt, qui ab ipso facti sunt, & impossibile est ipsos saluari. Sed & aliàs, siquidē B propria quædam saluare non potens, ad aliena uenit ostentationis gratia, ut suum auxilium demonstraret, magna est inopia, quæ non potest sua saluare, & ad aliena ꝓficiscitur, quo ostendat opus quod in suis demonstrare non potuit. Etiam corruit sermo Manis, de Saluatore & principe huius seculi dictus. Et est reuera Deus huius seculi, non Deus alius & diuersus ab eo, qui est, neq; Deus alius in substantia existens: absit. Deus enim omnium Dominus, qui mundum fecit, unus est Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, & nunquam desinit. Verùm de quo

Deus huius seculi.

» Apostolus dicit, quem increduli in Deum sibijpsis elegerunt, eum nō solum unum Deum huius seculi esse dico, absit, sed etiam multos, quibus increduli seipsos subiecerunt, & mente excæcati sunt. Velut etiam in alio loco dicit, Quorum deus uenter, & gloria in turpitudine ipsorū. Et Dominus in Euangelio, Non potestis duobus dominis seruire, dicit. Deinde post multa, ut

» ostenderet, qui sunt duo domini, dicit: Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Proinde Deus est Deus, & mammonas est deus mundi. Per hos enim duos, mammonam & uentrem, maxima pars naturæ hominum inescata cæcutit, non à Deo causa accepta, sed per propriam malignitatem, prout uniuscuiusq; appetens, in incredulitate seipsum subditum omnibus tradit.

» Vnde & Apostolus dixit, Radix omnium malorum est auaricia. Et propterea execratur malā præsumptionem ac prænotionem faciēdi Deum, dicens: Edulia uentri, & uenter edulijs, Deus autem & hunc & illa abolebit, detestans uentris concupiscentias. Deus itaq; huius seculi excæcauit mentes incredulorum. Quemadmodum etiam in Euangelio scriba primus & secundus

» dicere reperitur, Quid faciam ut uitam æternam possideam? Ipse uerò dixit: Honora patrem & matrem, sicut scriptum est. Non enim erant ab ipso aliena, quæ in lege habentur, uelut ipse

» docet, uitæ hæreditatem esse legis obseruationem. Deinde dicit, Hæc omnia feci à iuuentute

» mea: & cum hoc audiuisset, gauisus est, ut ostenderet mandata legis à sua deitate non esse alie- C na. Per hoc enim quod dixit, Gauisus est, consensum ueteris Testamenti ad nouum fecit. At il-

» le: Qua re amplius, inquit, opus habeo? Et dicit ad ipsum: Si uis perfectus fieri, uende bona

» tua, & distribue pauperibus, & accipe crucem tuam, & sequere me, & habebis thesaurū in cœlis. Ille uerò abijt mœstus: erat enim diues ualde. Deinde dixit Dominus: Facilius est camelum

» per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum cœlorum ingredi. Non possunt enim ingredi, quoniam excæcati sunt à deo seculi, ducentes mammonam suum deum, & seipsos subditos facientes deo huius seculi, hoc est auariciæ. Quemadmodum dicit, Attendite à fermento pharisæorum, quod est simulatio. Et in alio loco, Quod est auaricia. Et ut ostenderet huius effectum & opus, dicit: Duces sunt cæci, cæcus autē ubi cæcum ducit, ambo in foueam cadunt. Quandoquidem enim excæcauit ipsos auaricia, Deus huius seculi, etiam non illuxit illuminatio Euangelij in cordibus ipsorum, eo quòd excæcati sunt circa auariciam. Hæc enim & Iudam excæcauit, hæc etiam Ananiam occidit. Hæc multos perdidit. Hic est Deus huius seculi, quem homines sibi deum elegerunt, & honorem erga ipsum apprehenderunt, & Dominum contempserunt, sicut dicit: Vnum quidem amplectetur, alterum uerò contemnet. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Et uides expresse ac clarē quomodo rem interpretetur. Nullus enim est alius Deus, non in cœlo, non in terra, non in omnibus locis, quàm unus pater ex quo omnia, & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & unus Spiritus sanctus, in quo omnia, semper existens trinitas, una deitas, & nunquam additionem accipiens, neque ablationem admittens. Transeamus autem rursus ad alia, & retia huius bestiæ feræ & inimici ac ultoris diuellamus, ô charissimi: ita ut quæ ab ipso nouē dicta ac exposita sunt, ad

Auaricia est deus huius seculi.

A ad ueritatis locutionem feramus, his qui ueritatem discere uolunt, & mentem ab omni mala hæresis doctrina auertere. Reprehendit enim rursus legem & Prophetas, inimicus ueritatis & sancti Spiritus existens, qui in lege & Prophetis loquutus est, & laxata lingua uelut semper cõtra Deũ, qui omnia fecit, locutusq́ʒ est in lege ac Prophetis, & est pater Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis familia in cœlo & in terra nominatur, dicit: Ex ipso concupiscentia, & ex ipso cædes, & alia omnia. Iussit enim & uestes rapere Aegyptiorum, sacrificia autem sibijpsi offerre, & alia omnia quæ lex tradit. Occidit & homicidam, ut non cõtentus sit prima cæde: sed etiam alteram efficit, nimirum dum primam cædem ulciscitur. Immittitq́ʒ concupiscentias in mentes hominum, mulierum & aliarum rerum. Prudenter autem, inquit, pauca de Christo uaticinatus est, ut per pauca similitudinis fidem faceret. Atq́ʒ hæc erant uerba temerarij Manis, quæ cõtra suum Dominum effreni lingua loquitur. Vbi uerò cõsiderabit quis, uidebit nihil aliud in hoc apparere, quàm phrenitide correpti opera. Sicut enim qui ex phrenitide laborat, gladio contra seipsum armatur, & propter morbum suas carnes conscindit, & putat se de inimicis ulcisci, & non nouit: sic etiam hic contra seipsum arma sumit, non intelligens sententias, quas cõtra seipsum attrahit. Si enim ex ipso concupiscentia est, & concupiscentiam operatur, quomodo sursum ac deorsum contra concupiscentiam scribit, qui concupiscentiam immittit? Qui dicit, Non concupisces quæ proximi sunt, neq́ʒ bouem ipsius, neq́ʒ iumentum ipsius, neq́ʒ ancillam ipsius, neq́ʒ agrum ipsius, neq́ʒ uxorem eius, neq́ʒ quæcunq́ʒ proximi tui sunt. Si tollit concupiscentiam, non ipse est concupiscentiæ suppeditator. Quomodo igitur dicit, Præcepit, ut spoliarent Aegyptios, dum exibant ex terra Aegypti? Reuera enim iustus est iudex, uelut etiã iam sæpe de hoc dixi. Et ut ostenderet, quòd non ipse opus habeat sacrificijs, dicit in Propheta: Non sacrificia obtulistis mihi domus Israel quadraginta annis, dicit Dominus. Cuius igi-

Legis ac Prophetarum reprehensio.

B tur erant, quæ offerebantur ipsi quidem iuxta mentem offerentium? Ipse uerò non eo quòd ipsis opus haberet, admisit, sed ut adsuefaceret à multitudine deorum, unum Deum cognoscere: quum uideret sacrificia fieri dijs Aegyptiorum, ut ne per multitudinem deorum mentes ipsorum mutatæ, unum solum Deum relinquerent. Postquam autem abduxit mentem ipsorũ à multitudine deorum, per multum tempus desuescere faciens ipsos ab huiusmodi proposito, incipit recidere quæ non uoluerat, & dixit: Cur mihi thus ex Saba offertis, & cinamomum ex terra longinqua? Num comedo carnes taurorum, aut sanguinem taurorum bibo? Hæc enim non requisiui ex manibus uestris, sed ut faceretis iusticiam erga proximum, & unusquisque ueritatem erga fratrem suum. Et uides quòd progressu temporum substantia uirtutis diuinorum reuelatur. Quemadmodum ipse rursus dicit ad Samuelem: Vnge Saul in regem. Postea uerò ipsos redarguit, dicens: Vnxistis regem, non per me: & principes, & ego non præcepi uobis. At quia expetebant hoc mentes ipsorum, consolans Deus Samuelem prophetam, dixit: Non te reiecerunt, sed me, dicit Dominus. Verùm unge ipsis Saul filium Cis, uelut pueris paruis oblatum numen, ut gestet infirmitatem debilium, & morem gerat infanti ob debilitatem ipsius. Deinde dicit, id quod perfectissimum est: Sacrificium Deo spiritus contritus: cor cõtritum & humiliatum Deus non despiciet. Et, Sacrificate Deo sacrificiũ laudis. & quæcunq́ʒ de hoc dici possunt. Postea uerò dicit idem Manes: uoluit de Christo sermonem edere. Qui enim locutus est in lege, magnus reuera, qui edit & de futuris cognoscit. Si autem nouit futura, non exors est prænotionis. Sed Deus est, qui futura nouit. Scripsit autem ipsa ut fierent. Si uerò contraria ipsi fuissent, scripsisset quidem de ipsis, uerùm soluisset ipsa, ut ne ipsis credidissemus. Quando uerò futura in Christum perfici confirmat, profectò ipse spiritus est, qui locutus est in Lege, & in Prophetis, & in Euangelio. Vna est enim cõsonantia, quemadmodum per

C Mosen dicit: Prophetam uobis ex fratribus uestris excitabit Dominus. Et rursus Dominus dicit: Moses de me scripsit. Moses autem dicit: Omnis anima quæ non audiet prophetam illum, exterminabitur. Et rursus Dominus: Si Mosis scriptis non creditis, quomodo sermones meos audieritis? Et undiquaq́ʒ apparet ueritas, lucida existens, & non habens rugam. Mortis porrò rursus esse asserit Testamentum legis, eo quòd Apostolus dixit: Si uerò Testamentum mortis per literas incisum lapidibus fuit in gloria. Et non solum hoc dixit diuina Scriptura: sed quòd lex iusto non est posita, sed patricidis, & matricidis, & periuris, & si quid oppositum est sanæ doctrinæ. Quandoquidem igitur lex iusto non est posita, iniquus ergo est iustus: absit. Sed quoniam anticipauit iustus perficere ea quæ sunt legis, non est lex contra iustum qui fecit legem, uerùm posita est contra eos qui deliquerũt, iudicans iniquos. Sic igitur & Testamentum. Iussit enim homicidas occidi, & adulterum occidi, & iniquum legis transgressorem lapidibus obrui. Fuit autem in gloria: magna enim fuit huius gloria. Excelluit enim gloriam hominum, eo quòd à mutua iniuria prohibebat, in luce columnæ ignis expressum, in tubis horrendis ualde resonans, & in tabernaculo testimonij, & in magna gloria tunc constitutũ. Oportebat enim præire Testamentum mortis, ut primùm mortui peccato uiueremus iusticiæ. Sicut Christus infirmitates nostras portauit, & morbos suscepit, dum sustulit omnia in corpore in cruce, ut primùm ea quæ sunt mortis, deinde quæ uitæ sunt, in ipso propter nos implerentur. Et propterea primùm moritur, ut mortis Testamentum cõfirmet. Deinde ex mortuis resurgit, ut à gloria ad gloriam transeat. In cruce enim triumphauit de principatibus ac potestatibus, in morte condemnauit peccatum. In eo quòd sepultus est, sepeliuit iniquitatẽ. In eo quòd gustauit mortem, aculeum mortis cõfregit. In eo quòd descendit ad infernum, spoliauit infernũ,

Testamentum mortis.

Lex iusto non est posita.

soluit

ſoluit ligatos in fortitudine,erexit trophæum crucis contra diabolum.Et uide quomodo glo- A
ria hæc à Moſe uſq; ad Dominum.Quanto magis Teſtamentum uitæ erit in gloria, lapide de-
uoluto,petris ruptis, monumētis apertis, angelis coruſcantibus, mulieribus annunciātibus,
pace data, Spiritu Apoſtolis ab ipſo dato, regno cœlorum promiſſo, Euangelio illuminante
orbem terrarū. Qui deſcendit,ipſe eſt,qui aſcendit ſupra omnes cœlos, & ſedet in dextera pa-
tris.Non erat mortificans Teſtamentum, ſed contra mortem Teſtamentum. In gloria autem
erat mortis Teſtamentum,quo excellens gloria contra mortem fieret.Deinde rurſus idem Ma
Teſtamenta ambo non eſſe unius doctoris. nes dicit,Non poteſt unius doctoris eſſe uetus & nouum Teſtamentum . Illud enim ueteraſcit
de die in diem,hoc uerò renouatur ex die in diem . Quicquid em̄ inueteraſcit ac ſeneſcit, pro-
pinquum fit interitui.Verùm illud alterius Dei,& alterius doctoris eſt:& hoc alterius Dei,& al
terius doctoris.Et ſiquidem duo uetera Teſtamenta oſtendere potuiſſet, ueriſimile eſſe queat,
quod ab ipſo dicitur,uelut duo eſſent, qui tunc Teſtamenta feciſſent. Similiter autem ſi duo
noua Teſtamenta oſtendere potuiſſet, poterat quis in mentem ſumere, quod ab ipſo dictum
eſt.Si uerò uetus eſt unius,& nouum alterius,boni autem Dei eſt nouum Teſtamentum, mali
uerò uetus:ergo niſi uidiſſet bonus Deus malum Teſtamentū feciſſe,non nouiſſet quòd opor
tet Teſtamentum legare. Et erit hoc modo magis, ut qui ab illo doctrinæ occaſionem accepe-
rit,& in rebus infinitus ſit.Si enim non uidiſſet,non utiq; imitatus fuiſſet.Et oportebat magis
uetus Teſtamentum eſſe boni Dei,quo potius malus imitator appellaretur, quàm qui eſt ue-
rus Deus.Dicit enim Dominus in Euangelio : Quicquid uidet filius patrem facere, ſic & ipſe
ſimiliter facit.Et ut ne admitteret conſiliarium,ut ne gloriari poſſet diabolus,ac dicere,per cō-
ſilium eius Saluatorem aliquid feciſſe,cum dixit ad ipſum: Dic ut lapides iſti panes fiant,ipſe
hoc non ſuſtinet facere,ut ne diſcere uideatur,& conſilium à diabolo accipere . Et uides quòd
duo Teſtamenta unius Dei dicit.Dicit enim Apoſtolus:Primum Teſtamentum in monte Sina B
datum eſt,generās in ſeruitutem.Mons enim Sina eſt in Arabia. Etſi enim duæ ſunt mulieres,
at unus eſt uir.Sic etiamſi duo ſunt Teſtamenta,at unus eſt Deus, qui ambo legauit. Et pro-
pterea non duo uocauit noua,neq; duo uetera,ſed unum uetus,& unum nouum.Et dicit,Te-
ſtamentum autem ob mortuos firmum eſt. Quapropter etiam primum ſine ſanguine non cō
ſiſtit.Accepit enim Moſes ſanguinem hircorum,& aſperſit ipſum librum & populum. Et ideo
etiam ſecundum Teſtamentum ob mortem Saluatoris datum eſt, quando maximè ambo in-
» ter ſe conſona ſunt,illud quidem dicens,Nō deficiet princeps ex Iuda,neq; dux ex femoribus
» ipſius,donec uenerit cui repoſitum eſt.Secundum uerò,Deus erat in Chriſto, mundum conci
lians ſibijpſi,non imputans ipſis delicta.Et multa de hoc dicere poſsim, uerùm cōpendij gra-
Lex & Prophetæ reſiccatæ arbores. tia præteribo.Porrò arboribus reſiccatis ac inueteratis rurſus comparat Legem & Prophetas,
nimirum ex dicto quod dixit,Lex & Prophetæ uſq; ad Iohannem.Et nihil eſt hoc ſtultius. Cui
enim non clarum eſt, quòd impleto eo quod nunciatum erat per Prophetas, finiti erant Pro-
phetæ? Si enim adhuc uenirēt Prophetæ nunciantes Chriſtum uenturum ex Maria, nondum
Similia egregia. Chriſtus adueniſſet.Similis enim uidetur hæc res tali cuipiam facto.Rex profecturus in regio-
nem,præmittit ante ſe in equis præparatores,prænuncios. Et quanto magis aduētus regis ap
propinquat,tanto plures ſunt pręcones aduentum anticipantes,& in urbibus aduentum an-
nunciantes. Vbi uerò uenerit iam rex in urbem,quæ amplius eſt utilitas pręconū? Quid opus
eſt equitibus,aut alijs denunciantibus regis aduentum, quando ipſe rex intus eſt? Sic etiam
Lex & Prophetæ uſq; ad Iohannem.ubi uerò Iohannes prædicauit uocem in deſerto,& oſten-
dit,Hic eſt agnus Dei,qui tollit peccatū mundi : non amplius prophetis opus eſt, quo ueniāt
& prædicent nobis Chriſti ex uirgine aduentum. Opus autem fuit his,qui præannunciauerūt
ipſius aduentum,ad aduentus ipſius confirmationem,quoniā præannunciatus fuit. Quem- C
admodum enim ſi quis pædagogum haberet,uelut etiam Apoſtolus dicit,quòd pædagogus
noſter eſt Lex ad Domini aduentum:ubi peruenerit ad ætatem, & acceperit præceptorem, nō
omnino reijcit pædagogum uelut inimicum. Sic & nos deducti ſumus in Lege & in Prophe-
tis,uſq; ad aduentum præceptoris.Reperto autem præceptore, nō reprobamus pædagogum,
ſed etiam gratiam ipſi confitemur, quòd pueritiam noſtram deduxit, & ad perfectiores diſci-
plinas nos demiſit. Aut quemadmodū ſi quis in mari nauigare uellet, & magnam nauem ha-
beret,uerùm in parua ſcapha commotionem circa ripam maris tranſiret, & ſcapha hominem
ad magnam nauem perferret:homo ipſe non omnino ſubmergit ſcapham, ubi magnam na-
uem reperit,ſed cum hoc quod gratiam ſcaphæ habet,occupat maiorē ſalutis ſuæ nauim. Aut
ut etiam aliter dicamus,quemadmodum ſi quis expoſitus ſit à matre ſua genitrice,aſſumptus
autem ſit ab aliquo quocunq; tandem,& poſtea ubi in uirum euaſit, cognouerit ſuum natu-
ralem patrem,ſit autem talis prudētia præditus,nunquid ubi cognouit ſuum patrem,& pro-
priam hæreditatem aſſequitur,ob id reprobat nutritorem,qui ipſum educauit, & non potius
gratiam habet nutricio,quòd non ſiuit ipſum in mortem tradi? Sic & nos gratiam habemus
Deo qui dedit Legem & Prophetas, & gratiam habemus ipſi, qui dignatus eſt nos nouo Filij
Homines edulium principum. ſui Teſtamento.Dicit deinde idem Manes,formas eſſe nos principum, & nos à principibus fa-
ctos,ipſis uerò in edulium obiectos. Verùm multa eſt impietas in talibus uerbis : uidemus e-
nim non ſic res contingere.Omne enim quod eſt in terra, etiamſi ex improbioribus ac ſæuio-
ribus feris ſit, non propriam formam inuadit, ſed alias. uelut uerbi gratia, Leones leones
non comedunt, ob propriam figuram, & eundem ordinem : ſed fame magna premente,
feras

A feras in montibus, & ubi per longum tempus nihil reperiūt, aut propter niuem, aut ob aliam inopiam, diuersantur in speluncis ac latebris suis leones unà cum catulis ac leænis. Et non inuadit fera feram, non lupus lupum, nisi fortè ad insaniam deueniat animal, & rabie percitum ignoret quod facit. Si itaq; lupus lupum non edit propter eiusdem ordinis formam, quomodo possunt principes nos edere, si eiusdem formæ sumus, & non magis adblandiantur nobis, quo uideantur proprias suas formas amplecti? Et undiquaq; redarguuntur impostoris sermones. Deinde rursus ex Euangelio apprehendit, quòd non omnes capiunt ipsius doctrinā, sed quibus datum est. Et non erat in hoc loco sermo Saluatori de doctrina, sed de eunuchis. Si uerò de doctrina ipsius hoc impletur, Non omnes capiunt dictum hoc: ergo si non capient, iuxta propriam mentem non capiunt. Laudabiles igitur aut uituperabiles hi iuxta liberum arbitrium uocabuntur. Et non amplius secundum naturam erit capacitas, alioqui quid profuisset suam doctrinam denuncians? Corruit autem undiquaq; ipsius sermo. Neq; enim doctrinam Saluator dictum appellauit, sed sermonem de eunuchismo. Et si etiam de doctrina dixisset, non amplius cōsistet Manis sermo. Dicit amplius idem Manes, nostros iam sermones usurpans: Etenim oues meę cognoscunt me, & cognosco meas oues. In omnibus autem mentitur. Cum enim uellet per blandicias rapere animas eorū qui tunc erant in disputatione, hunc sermonem prolocutus est, escam, ut ita dicam, spargens, quo per adulationem ipsi coniungerentur, ut ubi coniuncti ipsi essent, inciperet iactare ac dicere, nouisse seipsos priusquam ad ipsum accessissent. Accidit autem ei uelut Apollini uati, sicut in Græcorum fabulis fertur, qui alijs uaticinabatur, sibijpsi uerò uaticinari non potuit. Verùm excidit à uaticinio, amans Daphnem, & excidit propter ipsius castitatem. Sic etiam hic Manes uaticinabatur quidem se nosse suos,

Non omnes capiunt hoc dictum, de quare dictum sit.

Apollinis uatis uanitas.

B uerùm natura propter Marcellum uenit, subditum ipsum accepturus. Sed corruit ipsius uaticinium. Neq; enim Marcellus ipsi fidem habuit, neq; quisquā alius illius temporis hominū. Deinde dicit, quòd antiquis annis nemo saluatus est, sed à decimoquinto anno Tiberij Cæsaris, usq; ad sua tempora. Probus autem erat illo tempore rex, & Aurelianus ante ipsum, quando hic Manes præsens erat. Et in hoc rursus confutatur, cum undiquaq; Euangelium & Apostolica uerba dicāt de his qui iam prius sunt saluati. Similiter dicit Dominus: Requiretur à generatione hac omnis sanguis iusti effusus in terra, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinē Zachariæ, qui effusus est in medio templi & altaris. Vnde igitur iustus est Abel, unde Zacharias, nisi quòd erat iam salus, & quòd saluauit iam per Legem & Prophetas? Apostolus autem dicit: Regnauit mors ab Adam usq; ad Mosen: quo cognoscas quòd in Mose impedita est mors, nō penitus abolita. Expectabat enim perfectorem omnium Iesum: quo ubi ipsum tradidisset pro humana natura, immortalis mortuus, & insuperabilis superatus, & uita in carne sustinēs ut pateretur, frangeret per mortem eum qui imperium mortis habet, aculeum peccati, & mortem, quando de cætero implebatur, Vbi aculeus tuus ô mors? ubi uictoria tua ô inferne? Illic etenim in Mose impedita mors euersa est, ubi regnasset usq; ad Mosen. Et primùm quidem iusti erant Abel & Enoch, qui translatus est ut non uideret mortem, & non est inuentus. At nondum erat lex scripta, sed lex naturalis ex intelligentia & traditione, per successionem ex patribus ad filios. Quando uerò clarè edita est lex, factus est gladius, ut ita dicā, diuidens uim peccati. Quando autem Saluator aduenit, contritus est aculeus mortis, & rursus deuorata mors tunc in uictoriam. Et uide quomodo saluauit Deus per multos modos. Perfecta autem salus in Christo Iesu Domino nostro facta est, & fiet uelut etiam Euangelium dicit: Ex plenitudine ipsius nos omnes accepimus. Et qualem dicit plenitudinem, præterquā legem per Mosen datam? Gratia & ueritas per Iesum facta est. Illic quidem data est, hic facta est. Si ex plenitudine

Saluatum neminem ante 15 Tiberij annū.

Saluationis modi multi.

Plenitudo quid sit.

C lex, gratia & ueritas Iesu, uetus & nouum Testamentum in Lege, & gratia, & ueritate sunt. Alia porrò sententia idem Manes usus est, dicens: Christus redemit nos à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Dicat itaq; quo argēto facta est emptio, quale fuit precium quod dedit ut nos emeret? Non enim dixit, emit, sed redemit. At emptionem quidem nouit, precium autē non nouit. Veritas uerò utraq; cōfitetur. Redemit enim nos, & emit uerè à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Et quomodo emit nos, statim infert ille Ecclesiæ doctor, dicens: Precio empti estis, precioso sanguine agni immaculati, & immaculati Christi. Si itaq; sanguine empti estis, non es de emptorum numero ô Manes, quia sanguinem negas. Vnde uerò nos emit, dic. Alienos nos emit? Ergo indigus fuit prior noster Dominus, & opus habens nostri precio, accepit id, & tradidit nos Christo. Et si traditi sumus Christo, non amplius sumus prioris. Si itaq; prior non amplius nos possidet, ergo extra suam possessionem constitutus est, & in proprijs locis non habet potestatem. Quomodo igitur operatur in filijs inobedientiæ, uelut scriptum est? Sed neq; quomodo emit, neq; quomodo empti simus, neq; quomodo maledictio pro nobis factus est, nouit ille, per omnia insaniens, qui aperuit os suū, & non potest ea quæ dicit, cōfirmare. Ecce enim ipsos uidemus dicere in regeneratione aduentus ipsius, ac uociferari, In noīe tuo comedimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus. & dicit ad ipsos, Abite à me maledicti, nō noui uos. Quomodo igitur ipsum confitentur, & ipse illos execratur? Quid uerò erat maledictio legis? Maledictio legis erat crux propter peccata. Si quis enim deprehensus fuerit in delicto, dicit lex, suspēdetis ipsum in ligno. nō occidat sol super ipsum, super morticinium ipsius: sed detrahetis ipsum, & sepelietis ipsum ante Solis occasum. « Quia maledictus omnis qui pendet in ligno. « Quandoquidē igitur ꝓpter crucifixionē maledictio cōstituta erat,

Emptio & precium nostri.

Maledictio legis crux.

ipse

ipse ubi uenit, peccata nostra in ligno sustulit, seipsum dans pro nobis. Sanguis ipsius nos emit. Corpus ipsius nos à maledictione soluit, hoc est, soluit peccata per pœnitentiam crucis, & suum aduentum. Neq; igitur lex maledictio est: absit. Neq; Euangelium maledictionem accepit, neq; ipse Dominus, sed per occasionem mortis suæ exoluta est mors contra peccatum. Deinde dicit, quòd lex administratio erat mortis. Iam uerò de hoc multa diximus, quòd nō ipsa erat ministra mortis. Neque enim iussit occidere: sed dixit, Ne occidas. Quandoquidem uerò occidit homicidam, ut per unum occisum cædis actio tolleretur: & propter unum terrefacti, multi abstinerent ab iniusticia, ut non amplius occiderent: administratio mortis erat, non ut mortem administraret, sed ut mortem homicidæ faceret, ut ne amplius multi homicidæ fierēt. Vbi autem uenit Saluator, quandoquidē castigarat iam pædagogus, plurimo tempore perfectiora documenta ostendens, unà cum cōsonantia legis, nempe, Ne occidas, ne furtum facias, ne dicas falsum testimonium, dixit, Si quis te cædit in dextram maxillam, obuerte ipsi etiam alteram, quo uitæ administratio fiat, cæde penitus sublata. Qui enim percutitur in maxillam, iritationem ad cædem non facit, sed manum homicidæ per humilitatem exoluit, maliciam in ipso blandicijs demulcens. Atq; sic omnia consona sunt in ueteri ac nouo Testamento. Deinde rursus aliud dictum apprehendit, quo duarum personarum propositum obiter inferat, ad dictæ ab ipso dualitatis confirmationem, duarumq; naturarum, principiorumq; principium non habentiū, & radicum, de quibus iam antea diximus, similia dicere uolens, uerùm ob rerū diuisionem sic diuidere audens, dicere nō ueretur, quòd uetus Testamentum dixit, Meum est
» aurum, & meum argentum. Nouum uerò Testamentum dicit: Beati pauperes spiritu, quoniā
» ipsorum est regnum cœlorum. At non nouit quòd uetus rursus dicit, Diues & pauper alter alteri obuiam uenit, Dominus autem utrosq; fecit. Et nouum Testamentū eidem consentit, beatos quidē prædicans pauperes, natura pauperes, aliquando uerò pauperes spiritu, ut utrosq; exæquet, quo & glorians Petrus ueram paupertatem ostendat, dum ait: Argentum & aurum non est mihi, quod uerò habeo hoc tibi do, in nomine Iesu Christi, surge & ambula: & ut beatitudinem natura pauperum non oppositam esse indicet beatitudini pauperum secundū spiritum, qui sanè sunt qui possident aliqua cum iusticia, pauperes autem sunt animi humilitate, de quibus dixit: Esuriui, & dedistis mihi edere: sitiui, & potastis me, &c. Deinde declarat dicens: Hi fecerunt ex bonis suis. Et uides unum & eundem spiritum in ueteri Testamento, pauperem ostendere ac diuitem: similiter etiā in nouo Testamento eundem: nam & Saluator laudat ambo. Intentus enim gazophylacio, uidit mittentes in corbonam, & non interdixit opulenta dona. Laudauit autem & uiduam, quæ duo minuta immisit, propter prædictam paupertatem, ut impleretur quod scriptum est: Diues & pauper alter alteri obuiam uenit, Dominus autem utrosq; fecit. Et quòd quidem hæc sic se habent, & quòd idem est spiritus ueteris ac noui Testamenti, uide Apostolum dicentem de priscis prophetis. Deficiet me tempus, si narrare uoluero de Gedeone, Baruc, Samson, Iephthae, Dauide, & reliquis prophetis, qui obambularunt in pellibus ouillis ac caprinis, malè uexati, angustijs pressi ac coarctati, quibus mundus non erat dignus. Reperimus enim & Esaiam sacco indutum, & Heliam similiter. Et uides quomodo beati prædicātur in ueteri ac nouo Testamento pauperes propter pietatem, & beati prædicantur diuites propter iusticiam. Deinde rursus dicit idem Manes, uetus Testamentū, inquit, iubet sabbatum agere: & si quis sabbatum non seruasset, lapidibus obruebatur. Sic & qui fascem lignorum collegisset, tradebatur. Nouum autem Testamentum, hoc est Dominus in Euangelio dixit, Ego operor, & pater meus operatur. Et in sabbato euellebant discipuli spicas, & in sabbato curauit: & non hoc solum, uerumetiam, Tolle grabbatū tuum, & uade in domum tuam, dixit. Et ô ingentem ignorātiam. Nihil enim peius est imperitia. Multos enim excæcauit ignorantia. Quando enim non ob bonam causam sabbatum solutum est? Quando uerò non ligatum est à malicia, nō modò sabbatum, sed omnis dies? Iesus enim Naue successor Mosis, qui inter prophetas numeratur, qui electus est à Deo, qui per orationem detinuit solem & lunam, ubi dixit: Stet sol iuxta Gabaon, & luna iuxta conuallem Ialo: statim reperitur sabbatum soluere propter bonam actionē. Nam per septem dies circundat muros Hierichuntis ipse Iesus, & nō licebat ire in sabbatis ultra mensuram sex stadiorum definitorum. At mensura ambitus Hierichuntis stadia uiginti excedit. Cum autem per septem dies circundederint ipsi ciuitatem, omnino incidit sabbatum in unam ex his diebus. Erat autem hoc præceptum Dei, ut ostenderet uoluntatem suæ miraculorum editionis. Neq; enim fraudes, neq; machinæ erant, non arietes, non instrumenta bellica ad urbes euastandas, sed una uox tubæ corneæ, & oratio iusti, prostrauerūt collapsos muros aduersariorum. Oportebat enim ipsos plecti, quoniam impleta erant peccata Amorrhæorum. Iudex enim erat lex contra iniusticiā, & unicuiq; reddebat secundum sua opera: & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, in transgressione constituti, & qui abnegassent iusiurandum quod iurauerunt, quemadmodum etiam alibi à me dictum est. Nihil autem molesti erit & hic eadem apponere. Hæc enim sunt, quæ in promptu Manis illa uehementia habet, Quòd malus sit Deus legis, qui deprædatus est Aegyptios, & eiecit Amorrhæos & Gergesæos, atq; alias gentes, & dedit terram ipsorum filijs Israel. Qui dicit, Non cōcupiscas, quomodo dedit ipsis aliena, & non nouit idiota ille, quòd propriam suā terram receperunt abreptam ab ipsis, & punita sunt ea quæ facta sunt inter ipsos, mutuò constituto termino ueritatis, & iureiurando. Noe enim seruatus à diluuio, eiusq; cōiunx cū tribus filijs,

Pauperes natura, & pauperes spiritu.

Sabbati solutio ac seruatio pro iusta occasione.

Terræ diuisio inter tres filios Noe.

A filijs, totidēq; filiabus, solus diuidens totū mundum, tribus filijs suis, Sem & Cham & Iapheth diuisit, iacta sorte in Rhinocoruris, uelut etiā consequentia habet, & nihil est uanum, neq; adulteratum. Rhinocorura enim interpretari queas Neel, & sic natura indigenæ ipsam uocant. Ex Hebraica uerò lingua significat sortes, quandoquidem Noe illic misit sortes tribus filijs suis, & cecidit sors à Rhinocoruris usq; ad Gadira, quæ sors habet Aegyptū & Mareandinen, & Ammona Libyamq; ac Marmarida, Pentapolin, Macaten, Macronen, Leptemanen, Syriā, Mauritaniam, usque ad columnas Herculis, & interiorem Gadiram. Hæc ad Nothum siue Austrum. A Rhinocoruris uerò ad Orientem sors hæc habet, Idumæam & Madianitin, Alabastritin, Omeritin, Axonitin, Bugean & Liban, usque ad Bactrorum regionem. Atque hæc sors distinguit inter Sem ea quæ sunt ad Orientem. Ipsi uerò Sem cecidit sors in amplitudinem, Palæstina, Phœnice, & Caua Syria, Comagene, Cilicia, Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Thrace, Europe, Laria, Iberia, Caspia, Cardyea, usque ad Mediam, ad Boream ac Septentrionem. Isthic hæc sors separat Iapheth ad Boream. Ad Occidentem uerò, ab Europa usque ad Hispaniam & Britanniam, illic adiacentes populi, Euites, Daunes, Iapyges, Labri, Latini, Optici, Magardes, usq; ad possessionem Hispaniæ ac Galliæ, Scoptorūq; ac Francorū superiorē regionē. Quando igitur sic diuisæ sunt sortes, Noe conuocatis tribus filijs decreuit iureiurando, ut nemo sortem fratris sui inuaderet, & fratrem suum circumueniret. At Chanaan filius Cham, quū auarus esset, inuasit Palæstinam terram, & occupauit ipsam: & appellata est terra Chanaan, eo quòd in ipsa habitauit, propria sua sorte relicta, eo quòd nimio calore referta esse uidebatur: & sedens in terra ipsius Sem, quæ nunc Iudæa appellatur: genuit hos filios, Amorrhæum, Gergesæum, Merezæum, Iebusæum, Euæum, Arucæum, Chettæum, Asenæum, Samaræum, Sidonium, & Philistiæum. Ob id etiam Dominus in Lege dicit, ostendens quòd peccata ipsorum in iureiurando implebantur, dum dicit, Nondum impleta sunt peccata Amorrhæorum. *Chanaan filij.*

B Quapropter permanserunt in monte, tempus terentes in deserto, donec ipsi seipsos condemnarent, & ad bellum se pararent aduersus filios Sem iniuria affectos. Sem enim genuit Arphaxad, Arphaxad Cinna, Cinna Sala, Sala Heber, Heber Phalec, Phalec Rhagab, Rhagab Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Isaac, Isaac Iacob, Iacob Iuda, Iuda Phares, Phares Esrom, Esrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naasson. In temporibus Naasson tribuni Iuda, & in temporibus Iesu Naue, acceperunt filij Sem propriam terram, nulla iniuria in medio existente, sed iusto iudicio. Corruerunt igitur muri Hierichuntis sua sponte. Iusticia enim ulciscitur iniusticiam. Per septem dies circumdabant muros, & soluebatur sabbatum, ut impleretur iusticia. Et non hoc solùm, uerùm septem lucernas habebat candelabrum sanctificationis in tabernaculo testimonij, & singulis diebus accendebantur lucernæ septem æqualiter, & nulla omnino ipsarum per unam diem cessabat, sed unaquaque die eadem lux erat. Non enim factum est sabbatum ad exclusionem, sed ad bonum opus. Quum autem nemo omnino operaretur in duodecim tribubus, solum altare non cessabat, quemadmodum Dominus in Euangelio dicit, Sacerdotes uestri profanant sabbatum in templo, & sunt sine culpa: profanant autem sabbatum, hoc est soluunt. Soluunt autem quomodo, quàm sacrificiū offerentes Deo, ut ne ociosum sit altare? Et non hoc solùm, sed & Sol oritur atque occidit, & Luna augescit ac deficit, & uenti spirant, & fructus germinant, & matres pariūt, & omnia fiunt in sabbato. Quapropter etiam Dominus ubi uenisset, non artem fabrilem lignariam exercuit in sabbato, non ferrariam, non aliud quid: sed quum Deus esset, Dei opus operatus est, & dixit: Tolle grabbatū tuū, & ambula: quo ex gestante appareret opus quod factū erat, ut omnes cognoscerent eum, qui de cœlo uenit in auxilium filijs hominū. Etenim re- *Sem filij.*

C uera uenit, ut solueret sabbatum. Non potuisset autem ipsum soluere, si alienus ab ipso fuisset. Nemo enim alienum soluit opus, nisi exceptor alienorum talis fiat, & alienus inspector pœnas sibi ipsi redimat. Quandoquidem autem proprium ipsius est sabbatum, ob id dicit, Dominus est filius hominis, etiam sabbati, & dicit: Non homo propter sabbatum factus est, sed sabbatum propter hominem. Si itaq; fecit Deus sabbatum propter hominem, etiam prætulit hominem sabbato, quo homo requiem cognosceret, & futurorum quietē. Exemplaria enim sunt hæc cœlestium: hic enim ex parte, illa uerò tota perfectio. Sabbatum igitur in lege usq; ad suam præsentiam. Soluit autem illud sabbatum, & dedit nobis sabbatum magnū, quod est ipse Dominus, requies nostra & sabbatismus. Nemo igitur disparabit uetus à nouo Testamento, neq; nouum à ueteri. Vna enim est, eademq; consonantia. At uerò rudis & imperitus, si uiderit duas urnas haustorias ex uno fonte haurientes, putabit propter urnarum diuersitatem, diuersas etiam esse aquas. Verùm audiet ab his qui norunt ueritatem, Gusta de duabus urnis, & uide quòd duæ quidē sunt urnæ, unus autē est fons. Sic unus Dominus, unus Deus, unus Spiritus, qui loquutus est in Lege ac Prophetis, & in Euangelio. Ob id enim non duo sunt uetera Testamenta, & neq; duo noua Testamenta, quoniam non sunt duo, qui Testamentum fecerunt, sed unus qui uetus antiquat, & nouum renouat, non uetus abolens in interitum, sed uetus sedās, & secundo hæreditatem opulentiæ apponens. Aliam porrò rursus idem Manes sententiā producit, dicens: Scio spiritum saluari absq; corpore: hoc enim, inquit, docet Apostolus, dicēs: Omnino auditur inter uos scortatio & talis scortatio, quæ neq; inter gentes nominatur, ut aliquis uxorē patris habeat. Et uos inflati estis, & non potius luxistis, ut tolleretur de medio ue- *Sabbatum magnum.* *Spiritum saluari absq; corpore.*

X strûm,

strũm, qui hoc facinus perpetrauit. Ego quidem absens corpore, præsens autẽ spiritu, iam iudicaui eum qui hoc facinus perpetrauit, ut congregatis uobis & Domino cum meo spiritu, tradatur talis satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluetur in die Domini. Interitus autem in carne est, perfecta abolitio. Quomodo igitur abolita carne in manu diaboli, & seruato spiritu, amplius erit resurrectio corporum aut carnis? Et non nouit imperitus ille in omnibus, quòd opera carnis sunt, scortatio, adulterium, petulantia, & his similia. Et non de ipsa carne dicit, sed de operibus carnis. Etenim quando operabitur scortationem, caro ipsa operatur. Si uerò habuerit continentiam, non amplius caro est, sed caro in spiritum transmutata est. Quemadmodum etiam Apostolus dicit: Qui ab initio coniunxit ambos, dixit: Quapropter relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erũt duo in carnem unam. Quare qui adhæret scorto, unum corpus est: & qui adhæret Domino, unus spiritus est. Igitur qui scortationem operatur, caro factus est: non solùm ipsa caro, sed omnia, & anima & alia caro fiunt. Adhærens enim scorto, caro factus est: & quum sit carnalis, caro omnino uocatur. Qui uerò adhæret Domino, unus spiritus est, hoc est corpus & anima, & omnia quæ sunt in homine, unus spiritus sunt in Domino. Et de hoc legem ferens idem Apostolus, dicit: Deus posuit in corpore omnia membra, unumquodq; sicut uoluit. Et uide quomodo confitetur Deum creatorem corporis, & positorem partium in nobis, sicut uoluit propria sapientia ac bonitate. Deinde pro exemplo nostri corporis proponit corpus Christi, quòd & nos corpus Christi sumus, & membra ex parte, & ecclesia Dei, quæ est corpus Christi. Si itaque corpus Christi ipsa Ecclesia, agglutinata & adhærens spiritui, hoc est Domino, unus spiritus est, qui sanè ab ipsa delinquit, à spiritu elapsus, caro factus est omnino corpore & anima, & si quid est in ipso. Alioqui quomodo possit pars tradi satanæ, & pars non tradi? Non enim dixit, ut tradatur caro satanæ, sed ut tradatur talis. Qui uerò dicit, talis, integrum hominem cum anima & omnibus, B quæ sunt in homine, tradidit. Si uerò totum tradidit, totam carnem pronunciauit, spiritum uerò indicauit saluari in diem Domini. Quo uerò non in culpa esset ecclesia ipsius delicti hominis, qui deliquit ac errauit, & inquinaretur tota Ecclesia unius delicto, dicit: Vt tradatur is qui deliquit, ut spiritus, hoc est tota Ecclesia, saluetur. At, inquit scriptũ est, Caro & sanguis regnũ Dei nõ possidebunt, & in hoc se aliquid dicere putat. Etenim reuera nõ potest scortatio regnũ cœlorum possidere, neque adulterium atque petulantia, neque simulachrorum cultus, hoc est caro & sanguis. Si uerò de carne & sanguine dictum hoc putas esse ipsam carnem, quomodo amplius impletur id quod dictum est: Quicunque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex carne geniti sunt, sed ex Deo. Quis in mundo genitus est sine carne? Sed quoniam transmutatæ sunt mentes, non naturæ eorum qui ex matrum ac patrum carne, ac sanguine geniti sunt, & geniti sunt secunda natiuitate, quæ contingit ex generatione Domini per spiritum & ignem, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quemadmodum igitur hi ex carne geniti sunt, & ex sanguine, & non amplius reputatur natiuitas ex carne & sanguine, propter mutationem iusticiæ, & quidem in carne & sanguine, sicut dicit, In carne enim obambulantes, non secundum carnem militamus, Igitur est caro, quæ non secundum carnem militat. Et propterea dicit, carnem & sanguinem non possidere regnum cœlorũ, non de carne hac, quæ laboribus fatigata est, quæ sanctificata est, & Deo complacuit, sed de ea quæ in peccatis uersata est. Alioqui quomodo impletur, quod dictum est? Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Clarius autem de hoc idem Apostolus indicans, ut ne aliqui seducantur, & pro malis operibus de corporis formatione ex resurrectione desperent, dicit: Mortificate membra uestra terrestria, quæ sunt, scortatio, adulterium, petulantia, &c. * Sed & eos qui uisi sunt Ga- C lilæis, & dixerunt, Hic Iesus quem uidistis à uobis assumi, sic ueniet quomodo uidistis ipsum assumi. Cæterùm ex relatis omnibus possunt hi, qui intelligentia præditi sunt, sententiam cognoscere in omnibus ueritatis sermonibus, & in prædicti appellati Manichæi mendacijs, quũ etiamsi non alicuius testimonij mentionem fecissemus, ex duobus aut tribus testimonijs quæ produximus, omnia ipsius falsa deprehendantur. Nos autem magnam uiam asperam & periculosos locos huius Amphisbœnæ ac perniciosæ feræ emensi (quæ nimirum Cenchritis est, à multis similitudinibus ad decipiendos uidentes uariegata, & occultum aculeatum ac uenenum eiaculantem fontem habens, qui ex omnibus procedit. Quandoquidem enim cum Græcis Græcus est, Solem adorans & Lunam, & astra, & dæmones, Græcus hic uir ô charissimi existit, & hæresis ipsius Græcorum dogmata recenset. Magorum quoque dogmata nouit, & in ipsis uolutatur. Astronomos laudat, eorum dogmata curiosè inuestigans. Solum Christi nomẽ uerbis iactat. Quemadmodum etiam ipse Cenchritis serpens, occultat quidem uenenum, uerùm decipit per uarietatẽ, dum in medio multorum nostrorum uersatur, & his quæ adsunt assimilatur) postquam in uirtute Dei, per lignum ueritatis & sanguinem Christi, & per corpus, quod ex Maria uerè genitum est, & per mortuorũ resurrectionẽ, & per confessionem unius unitatis, caput draconis in aqua contriuimus, hac multorum capitum hæresi retrò fugata, & capite ipsius contuso, Deo quidem grati esse perseueremus, ad sequentes uerò hæreses progredi festinemus, Deum inuocantes infirmitatis nostræ adiutorem, quo ubi promissa perfecerimus, perfectè Deo gratias agamus.

Caro & sanguis regnum Dei non possidebũt, quomodo accipiendũ.

Cenchritis serpens.

A

Contra Hieracitas, hæresim LXVII.

POst flagitiosam hanc, & uenenum supra omnem hæresim eiaculantem, Barbaricam Manis illius reptiliformis doctrinæ emissionem, surrexit quidã Hierax nomine, à quo appellati sunt Hieracitæ. Hic in Leonto Aegypti uixit, non exiguæ eruditionis, & Græcæ totius doctrinæ studijs exercitatus, & in medicina sophistica, alijsq; omnibus Aegyptiorum ac Græcorum disciplinis exactè uersatus. Deniq; & Astronomiam & Magiam attigerat. Experientissimus enim fuit multarum doctrinarum, & in exponendo ac narrando, uelut indicant ipsius orationes. Egregiè uerò nouit Aegyptiorum linguam, erat enim uir Aegyptius. Sed & in Græca non modicè clarus erat, omnibusq; modis acutus. Et fuit sanè Christianus, uerùm non permansit in politia Christi: impegit enim, & lapsus excidit. Nam hic, ut clarè dicam, à ueteri ac nouo Testamento discedens, & in ipsa expositiones faciens, docuit à seipso, à propria uanitate quod ipsi uisum est, & quod ipsi in mentẽ uenit. Vult enim etiã ipse carnem non resurgere penitus, sed animam solam. Spiritalem autem resurrectionem asserit, & quæcunq; sunt ex diuinis Scripturis in mentem suam collecta, ita in seipso coaceruauit absurda figmenta, omnia mala machinatus ad hæresis suæ confirmationem. Erat autẽ uir admirandus ob suam exercitationem in pietate, & qui animas persuadere posset. Multi enim pietatis exercitatores statim ab ipso seducti sunt. Arbitror autem, quod de resurrectione mortuorum, quòd carnis resurrectionem negauit, ab Origene occasionẽ accepit, aut ex sua ipsius mente hoc euomuit. Non admittit hic nuptias, & asserit has esse ueteris Testamenti. Abrahã enim & Isaac & Iacob, & Mosen & Aaron, & omnes sanctos, Esaiam item ac Hieremiam similiter suscipit, & pro Prophetis habet. Et concessum esse ait in ueteri Testamento, nuptias contrahere, uerùm à Christi aduentu non B amplius nuptias admitti, neq; posse ipsas possidere regnũ cœlorum. Quid enim noui, inquit, ut faceret, uenit Verbũ? Aut quid noui ut prædicaret uenit unigenitus, & ut perpetraret? Si enim de timore Dei, hoc habebat lex. Si uerò de nuptijs, prædicauerunt has Scripturæ. Si autẽ de inuidia & auaricia ac iniusticia, hæc omnia continet uetus Testamentum. At, ut unum hoc solùm perpetraret, uenit: nempe ut prædicaret continentiam in mundo, & sibijpsi eligeret castitatem & continentiam, sine hoc uerò non posse uiuere. Occasiones autẽ & prætextus undiquaq; colligit: nempe quum dicit, Et sanctificationẽ uestram, sine qua nemo Deum uidebit. Si uerò quis dixerit ad ipsum, Quomodo Apostolus dixit, Venerandæ sunt nuptiæ, & lectus impollutus, scortatores autem & mœchos iudicabit Deus? tunc statim infert, dicens: At paululũ progressus dicit, Innupta curat ea quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino. Quæ uerò nupta est, curat ea quæ mundi sunt, quomodo placeat uiro. Diuisa est uxor & uirgo. Si igitur est diuisio, quomodo potest ubi diuisio est, simul cõmunicare? Et si Deo non placet, sed uiro, quomodo potest à Deo acquirere hæreditatem? Propter scortationem, inquit, unusquisq; suã uxorem habeat: non laudans nuptias post aduentum, sed compatiens, ut ne in ampliorẽ perniciem incidant. Sunt enim eunuchi, qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum. Et uolo, inquit, omnes esse sicut meipsum. Et simile est regnum cœlorum decem uirginibus, quinq; fatuis, & quinq; prudentibus. Prudentes uirgines, fatuæ uirgines, attamen uirgines, regno cœlorum assimilantur, & non dixit nuptæ. Multa uerò huiusmodi sibijpsi coaceruat, quo uidelicet nuptias reijciat. Porrò pueros morientes ante cognitionem non suscipit, sed reijcit ipsos à destinata spe. Asserit enim, hos non fieri hæredes regni cœlorum, quandoquidem, inquit, non decertarunt. Si enim certauerit quis, non coronatur nisi legitimè certauerit. Si itaq; & qui certat non coronatur, nisi legitimè certauerit, quanto magis hi, qui nondum ad certamen uocati C sunt? Non credit idem paradisum esse sensibilem, quemadmodum sanè & Origenes, neque mortuorum, uelut dixi, resurrectionem per carnem. Sed resurrectionem quidem mortuorum dicit, uerùm animarum resurrectionem, & spirituale quoddam fabulamentum asserit. Nemo autem cum ipsis conuersationem habet, nisi fuerit uirgo, aut solitariam uitam degens, aut continens, aut uidua. At uerò de Patre & Filio ac sancto Spiritu non asserit secundum Origenis sententiam. Sed credit reuera Filium ex Patre genitum, & de Spiritu sancto, quòd sit ex Patre. Adseruit autem hic, uelut suprà à me in Melchisedecianorum hæresi ostensum est, de Spiritu sancto, quòd ipse est Melchisedec, eo quòd (inquit) dictum est, Intercedit ineffabilibus suspirijs pro nobis. Et quis est hic, quàm is qui manet sacerdos in æternum? At sacerdos in æternũ est, eo quòd intercedit. Hunc autem spiritum obuiam uenisse ipsi Abraam illo tẽpore. Quandoquidem enim similis est filio, ob id, inquit Apostolus, sine patre, sine matre, absq; genealogia. Sine matre, inquit, quia non habet matrem in cœlo. Sine patre, inquit, quia in terra non habuit patrem. Verùm assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternum. Et multa nugans de sancto Spiritu, magnum opus in tractatione de hoc impleuit. Vult autem perfectam ipsius confirmationem facere ex Ascensorio Esaiæ, nimirum uelut in Ascensorio appellato ille dixit, nempe: Ostendit mihi angelus obambulans coram me, & ostendit mihi, ac dixit: Quis est ille ad dextram Dei & dixi, Tu nosti Domine. & ait: Hic est unigenitus ille dilectus. Et quis est ille alter similis ipsi ex sinistris? & dixit, Tu cognoscis hic est sanctus Spiritus, qui loquitur in te, & in Prophetis. & erat, inquit, similis unigenito. Ex hoc uult confirmare, id quod dictum est, Assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternum. Quanta igitur possit mens nostra etiam de hoc tractare, ad confictam ipsius sententiam reuellendam? At uerò hic senex mortuus est, scripsit

Hierax.

Origenes.

Nuptiæ reprobatæ.

Virginitatis laus.

Melchisedec Spiritus sanctus habitus.

Esaiæ Ascensorius liber.

autem Græcè & Aegyptiacè Expositiones opificij sex dierum, fabulis quibusdam confictis & A
fastuosis allegorijs. Id quod & in alijs fecit, quæ à Scriptura composuit. Psalmos etiam multos
recentes confinxit. Cæterùm multi ex ipsis eius dogmatis sectatoribus, animatis non uescun-
tur. Ipse uerò Hierax, siue Hieracas, reuera multam exercitationem habuit: uerùm discipuli e-
ius post ipsum, per simulationem. Ille quidem ab omnibus edulijs abstinebat, & à uino, seq;
exercebat in studijs pietatis. Quidam de ipso tradunt, quòd supra nonaginta annos uixerit,
Calligraphus. & usq; ad diem qua mortuus est, pulchrè scripserit. Erat enim Calligraphus, hoc est, scriptor
pulchros literarum characteres ducens in scribendis libris. Mansit enim oculus ipsius con-
stans, & illæsus. Age uerò consideremus etiam huius zizania, quali diuini uerbi sententia con
nectamus ac dissipemus uenenatum hoc reptile, instar scorpij antè & retrò feriens, ex duobus
Testamentis sibijpsi accumulans ea quæ spectant ad læsionem: non quemadmodum habent
diuini sermones, sed sicut adulterina ipsius intelligentia, lucida tenebricose intelligebat. Neq;
enim reprehendi meretur mel, neq; amarum est, neq; cibi ex Deo creati, meliores illi, uerùm fe-
brienti cuidam dati, amari in ore ipsius apparent: non ut sint dulcia amara facta, sed quòd gu
stus febrientis faciat amara ea quæ ipsi exhibentur. Ita etiam omnis qui à ueritate excidit, non
à ueritate deceptus est, sed ueritatem falsis ratiocinationibus gustauit, ipsamq; in amaritudine
transmutauit. Videamus autem de pueris quid dicamus, de his qui statim in Bethleem Iudææ
occisi sunt propter Christum. Num regni cœlorum exortes sunt tales, aut participes? partici-
Pueros saluos fieri. pes igitur sunt hi, quum sint irreprehensibiles. Si enim non sunt participes, ergo causa ipsis Do
minus fuit: propter ipsum enim occisi sunt. Si uerò occisi sunt propter ipsum, ita ut non perue-
nerint ad certandum, neq; acceperint brauium, ergo ipsius aduentus magis in perniciẽ mun-
di contigit, quandoquidem causa fuit ut immaturi infantes è uita discederent, supplicio affe-
cti, & in regias minas collapsi, ut ne peruenirent ad certamen, quo præmia ferrent. Videamus B
autem & alias speculationes. Accerse mihi Solomonem beatum illum ac sapientissimum, ad
Hieracem hunc confutandum. Adsis prophetarum beatissime, qui accepisti à Domino effusi-
onem cordis ac sapiẽtiæ, uelut arenam iuxta littus maris, quidnam de pueris sentis? & inquit,
» Senectus enim uenerabilis est, non diuturna, neq; annorũ numero supputata. Verùm canici-
» es est prudentia hominibus, & ætas senectutis uita immaculata. Cũ fuerit irreprehensibilis, à
» Deo dilectus est: & quũ uixerit inter peccatores, translatus est. Raptus est, ne malicia mutaret
» intellectum eius, aut dolus deciperet animam ipsius. Inuidia enim maliciæ obscurat bona, &
» cogitatio cõcupiscentię transmutat mentem innocentem. Perfectus in breui expleuit tempora
» multa, ut dicat, Mortuus est iuuenis, impleuit tempora longa. Complacẽs enim erat Domino
» anima ipsius, propterea festinauit ex medio iniquitatis. Et ad Hieremiam dicit Dominus: An-
tequam ego formarem te in utero, noui te: & antequam exires tu ex utero, sanctificaui te. Vi-
deamus autem & ipsum Saluatorem, ueridicum os illud, quod omnia cognoscit. Adsis Domi
ne, auxilium fer menti nostræ, & redargue Hieracem, eiusq; petulantiam. Accesserũt ad ipsum
(inquit) pueri, ut imponeret ipsis manus, & benediceret, uerùm discipuli repellebant ipsos, &
impediebant. Hic uerò ad illos dicebat, Sinite pueros, & ne prohibete ipsos uenire ad me: ta-
lium enim est regnum cœlorum. Et, ut ne solum puerorum esse intelligeretur regnum cœlorũ,
& non omnis ætatis, ab ipsis quidem initium facit: his uerò qui similes ipsorum sunt, largitus
est ut cum ipsis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui secundum ipsos sunt, habent regnum,
quanto magis illi, qui exemplaria sunt eorum, qui secundum ipsos sunt. Et corruit fabulosus
ipsius sermo. Omnium enim miseretur Dominus. Custodit enim pueros Dominus. Et pueri
laudant Dominum. Et pueri prædicauerunt, Hosanna in excelsis. Benedictus qui uenit in no-
mine Domini. Et, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Et quot sunt huiuscemo- C
Resurrectio carnis. di? At de carnis resurrectione, quomodo nõ erit carnis resurrectio, ô uanè sapiens Hierax? Ip-
sum enim nomen loquutionis uim ostendit. Non enim eius, quod nõ cecidit, resurrectionem
uocat. Quale aũt est quod cecidit, quale quod sepultũ est, quale quod dissolutũ est? Certè cor-
pus, & non anima. Anima itaq; non cadit, neq; sepelitur, & quot possint de hoc dici? Animæ e-
nim resurrectio non uocatur, sed corpus est quod resurgit. Cæterùm de electione, per quam ue
nit Saluator, ut eligeret uirginitatem, & continentiam ac castitatem, cui non est manifestum,
quod est electio etiam sanctæ catholicæ ac apostolicæ ecclesiæ gloriatio? Sed & eos qui uene-
randas nuptias contraxerunt, elegit, unumquemq; enim in proprio ordine saluare solet. Quo
modo enim non erunt uenerabiles nuptiæ, & in Deo habẽtes regnũ cœlorum, quum uocatus
sit Saluator ipse ad nuptias ut nuptias benediceret? Siquidẽ enim recusasset ad nuptias ingre
di, profectò nuptiarum exolutor fuisset, & qui non suscipit unumquẽq; iuxta debilitatis ipsius
Nuptiæ uenerandæ. ueniam. Venerandæ igitur sunt nuptiæ, quoniam ipse illas decreuit. Quare accedit ad nupti-
as, ut obturet ora eorum qui loquuntur contra ueritatem. Isthic enim primum signum edidit
Iesus in Cana Galilææ, aqua in uinum commutata. Sicut enim exortus est à uirgine, ut osten-
deret lumen à uirgine orbi terrarum exortum: ita etiam primum signum in nuptijs fecit in Ca
na Galilææ, quo uirginitatem quidem honoraret per partum, & luminis iactum per ipsam ex-
ortum: nuptias uerò honoraret per diuina signa, quæ in nuptijs primùm fecit, aqua in merum
transmutata. Similiter autem si alienæ essent nuptiæ, quomodo gentium doctor præcipit, dũ
dicit, Iuniores uiduas rejce: postquam enim lasciuierunt contra Christum, nubere uolunt, ha-
bentes condemnationem, quòd primam fidem reiecerunt. Quid igitur dicit, quàm nubant,
liberos

A liberos gignent, domum gubernent? Si igitur hæc admittit, quomodo apud te ô Hierax nuptiæ reijciuntur post aduentum Christi in carne? At uerò de Melchisedec quod asseris, quòd ipse est spiritus. Itaq; uenit spiritus, & assumpsit carnem. Non igitur amplius unigenitus solus genitus est secundum carnem, sed etiam spiritus. Si uerò genitus est spiritus secundum carnē, ecce Maria est, quæ genuit Saluatorem, dicat Hierax, ubi est ea quæ genuit spiritum? & in eo quod dixit, Assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternum: non amplius de Spiritu sancto est sermo. Non enim dixit, Similis filio Dei, sed Assimilatus. At assimilatus posteriorem ductum habet. Si uerò post tempus Abrahæ Spiritus assimilatur Christo, ergo non erat aliquādo, & propterea assimilatur filio Dei. Et quomodo sine patre esse potest? Si enim per se existens est Spiritus, & non est propria essentia deitatis, meritò sanè sine patre ostendi poterit. Nam reuera quidem unigenitus filius est, & fratrem non habet, filius uero Dei est. At etiamsi non dicimus Spiritum genitum, quoniam unigenitus est filius, tamen Spiritum ex patre procedentem, & de meo accipientem, dicit Christus. Qui itaq; ex patre procedit, & de meo accipit, sine patre esse non potest. Si uerò dixerit, sine matre in cœlo, & sine patre in terra, potest hoc etiam de Saluatore dici. Quo modo ad finem Apostolus loquitur, dum ait: At is qui genealogiam ex ipsis non habet, decimas accepit ab Abraham patriarcha. Nam uox, Ex ipsis, certitudinis indicium est. Qui enim ex filijs Israel genus non ducebat, ex alijs omnino gentibus genus habebat: uerùm eo quòd non scripti sunt ipsius pater ac mater, inde adeò alia pro alijs imaginantur ueritatis calumniatores. Nos autem & matrem ipsius in traditionibus reperimus, itemq; patrem. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananæorū. Corruit itaq; fabulosus ipsius sermo, & uana est etiam ipsius uita ac conuersatio. Non enim in inanimatis exerceri cū parua fide, hoc uitæ & spei salutis est doctrina. Omnia enim, inquit, ad gloriam Dei fiant. Sed de his etiam ipsum contentum esse arbitror. Contriuimus enim scorpij alas, & uires ipsius detraximus. Serpens enim alatus hic est, & scorpius alas habens secundum multos modos, & uolans, & imitans quidem Ecclesiæ uirginitatē, non habens autem puram conscientiam. De hoc enim & similibus eius impletur illud, Cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimoniū, iubentium abstinere à cibis quos Deus fecit ad sumendū. Et sanctificatur quidem per uerbum & præsentiā Dei uiuentis, quia omnia bona & iucunda, & nihil reijci meretur apud Deū. Subsannantur autem perfectissimè propter eas, quas habent singuli coinductas mulieres, de quib. gloriari solent se habere ipsas ad ministeriū. Sed cū & huius, uelut dixi, alas detraxerimus, & caput ligno uitæ cōtriuerimus, hoc est cruce Domini nostri Iesu Christi, ad sequentes procedamus, inuocantes ipsum Deum auxiliarium, ad reliquarum hæreseon cōfutationem ac euersionem, quæ ab ipsis frustra in mundum sunt introductæ.

Melchisedec nō est Spiritus sanctus.

B (marginal letter beside "sum contentum esse arbitror")

Melchisedec pater & mater ac genus.

Meletij Aegyptij secta LXVIII.

MEletianorum contubernium quoddam in Aegyptiorum regione est, à Meletio quodā episcopo in Thebaide, catholicæ Ecclesiæ, ac rectæ fidei: non enim immutata est fides ipsius in aliquo tempore à sancta catholica Ecclesia. Hic Meletius cōtemporaneus prædicti Hieracis fuit, & deinceps succesit: fuit item sancti Petri Alexandriæ episcopi contemporaneus. Et hi omnes tempore persecutionis fuerunt, quæ facta est tempore Diocletiani & Maximiani. At uerò Meletij causa hoc modo se habet. Sectam fecit, non tamen à fide discesit. Hic in tempore persequutionis unà cum Petro sancto episcopo & martyre, & alijs martyribus captus est, ab his qui ad hoc à rege destinati erant, nempe à ducibus Alexandriæ & Aegypti eius temporis. Erat autem Cultianus præses Thebaidis, Alexandriæ uerò Hierocles. Et Meletius quidē C in carcere detentus erat unà cum prædictis martyribus, ac Petro Alexādriæ archiepiscopo. Videbatur autem & Meletius præeminere inter episcopos Aegypti, ut qui secundum locum habebat post Petrum in archiepiscopatu, uelut adiuuandi eius gratia, sub ipso existens, & sub ipso ecclesiastica curans. Hic enim mos obtinet, ut Alexandriæ episcopus totius Aegypti ac Thebaidis, Mareotæq; ac Libyæ, Ammoniacæq; ac Maræotidis ac Pentapolis, ecclesiasticam habeat administrationem. Postquā igitur capti hi omnes martyrij gratia in carcere degebant, & multo tempore conclusi mansissent, alij uerò ante ipsos traditi martyrij testimonium subijssent, & honorem præmij accepissent ac obdormiuissent, hi uerò, uelut principes ac maiores, in posterum seruarētur, quum aliqui quidem martyrium subijssent, alij uerò à martyrio excidissent, & nefarium idolorum cultum fecissent, & coacti etiam sacrificassent, qui sanè lapsi sunt, sacrificaruntq; ac transcenderunt, accesserunt ad confessores ac martyres, quo misericordiā assequerentur per pœnitentiam, partim milites, partim clerici, diuersæ sortis, partim presbyteri & diaconi, atq; alij, cōmotio facta est inter martyres, & tumultus non uulgaris: quum alij dicerent, semel lapsos, & qui abnegassent, & in fortitudine nō permansissent, neq; decertassent, nō oportere dignos fieri pœnitentia, ut ne etiam hi, qui adhuc restarent, minus curarent increpationem ac pœnam, propter talem ueniam citius ipsis datam, atq; sic præuaricarentur, & ad abnegationem Dei ac nefariam Grecismi operationem deuenirent. Et erat sanè rationi consentaneum hoc, quod ab ipsis confessoribus dicebatur. Erant autem hi, qui hoc dicebant, Meletius & Peleus, & quidam alij plures martyres ac confessores unà cum ipsis. Zelum itaq; pro Deo ostendentes, uidelicet hæc dicebant. Pronunciabant autem, finita persequutione post multum tempus dandum esse prædictis pœnitentiæ locum, in tempore factæ pacis, si reuera pœniten-

Pœnitentiæ ratio.

tiam agant,& pœnitentiæ suæ fructum ostendant:non tamen ut unusquisq; exciperetur in p- A
priam sortem,sed post temporis spacium colligeretur in Ecclesiam,& in cōmunitatem,& in cō-
tubernium,at non in sortes.Et erat hoc ex ueritatis amore profectum, & zeli plenum. At uerò
sanctissimus Petrus,misericordia præditus,& uelut pater omnium existens, rogabat, ac sup-
plicabat dicens:Suscipiamus ipsos pœnitentes,& ordinemus ipsis pœnitentiā,ut assideāt Ec-
clesiæ,& ne auersemur ipsos, neq; sortem, uelut fama ad nos perlata habet, ne fortè,qui semel
ad confusionē præ imbecillitate ac infirmitate à diabolo concussi ac conquassati sunt, etiam
propter temporis moram perfectè subuertantur,& non sanentur,uelut scriptum est, Non de-
bere claudum subuerti,sed potius curari.Et erat quidem Petri oratio,pro misericordia ac hu-
manitate:uerùm Meletij,& eorum qui ipsi adhærebant,pro ueritate & zelo. Hinc propter fa-
ciem argumenti,quod ab utrisq; pium uidebatur,facta est secta:his quidem hoc asserentibus,
illis uerò illud alterum. Quando enim uideret Petrus archiepiscopus,quòd Meletius cum su-
is zelo diuino nimium ducti,resisterent consilio humanitatis ipsius, ipse Petrus uelum erexit,

Secta quomodo facta sit.

in medio carcere pallio expasso,hoc est lodice,& præconium fecit.Qui mecum sentiūt, inquit,
accedant ad me:& qui Meletij sententiæ adhærent,ad Meletium transeāt. Et distributa est mul-
titudo ad Meletium, episcoporum ac monachorum & presbyterorum atq; aliorum ordinū.
Pauci uerò omnino ad Petrum diuerterunt archiepiscopum,episcopi,& alij pauci. Et de cæte-
ro hi priuatim preces faciebant,& illi priuatim item.Sed & alia sacrificia similiter singuli seor-
sim perficiebant.Contigit autem Petrum martyrium subire, & decessit beatus ille, successore
relicto Alexandro in Alexandria:hic enim successit in throno post prædictum Petrum. Mele-
tius autem & alij multi in exilium relegati sunt,exterminati in Phœnesia metalla,& tunc de cæ-
tero,qui sequebantur,confessores cum Meletio erant. Et ipse Meletius in carcere in professio-
ne per singulas regiones ac singulos locos transiens,cōstituebat clericos,episcoposq;,ac pres- B
byteros & diaconos,& ædificabat proprias Ecclesias & neq; hi cum illis communicabant,ne-
que illi cum his.Inscribebant autem singuli in propria Ecclesia,qui quidem Petro successerūt,

Ecclesia catholica.

ueteres habentes Ecclesias,Ecclesia Catholica:qui uerò Meletio adhærebant, Ecclesia marty-
rum.Vnde & in Eleutheropoli,& in Gaza,atq; Aelia,quum accessisset idem Meletius, multos

Ecclesia martyrum.

sic elegit.Et contigit ut ipse multum temporis tereret in prædictis metallis.At interim liberan-
tur à metallis confessores,tum qui Petri partium erant:multi enim adhuc supererant tum Me-
letij sectatores:neque enim in metallis inter se communitatem habebant,aut simul preces fun-
debant.Contigit autem,Meletium adhuc ad tempus in mundo uitam agere, ut etiam florue-
rit cum Alexandro Petri successore,& in amicitia eius esset, curaretq; res Ecclesiæ ac fidei. Di-
xit enim sæpe,Nihil habui diuersum,aut alteratum. Hic Meletius in Alexandria existens, &
ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum suis, Arium deprehendit, &
ad Alexandrum detulit,quòd deprehendisset Arium in ipsius narrationibus extra proposi-
tum fidei transgressum. Erat enim hic in Baucalide Ecclesia sic appellata in Alexandria pres-
byter.In singulos enim dies presbyter est destinatus. nam multæ ecclesiæ erant, nunc autem
sunt plures,& ipsi Ecclesia tradita erat,etiamsi alius cum ipso esset. Qua uerò de causa hoc fie-
bat,suo loco dicemus exactè,quando hoc opus fuerit. Postquam igitur deprehendit Arium
Alexander,conuocatis illico episcopis ac synodo,quærebat de fide,& exigebat ab Ario de cō-

Arij impudentia.

cepta in ipso falsæ opinionis pernicie responsionem. Arius uerò non negauit, sed cum perfri-
cta fronte,uelut res habebat,ita respondit.Et expellit ipsum Alexāder ex Ecclesia, expelliturq;
cum ipso magna multitudo,quia ab ipso polluti erant,tum in uirginitate degentium, tum a-
liorum clericorum. Arius autem fugitiuus ad Palæstinam iter arripit. Quum autem ad Nico-
mediam peruenisset,illincq; epistolas ad Alexandrum scripsisset,non discessit ab insana falsæ C
opinionis suæ sententia.Verùm pauco interposito tempore idem Alexander sanctus Alexan-
driæ episcopus rei Christianæ curam gerens,& beatum Constantinum commouit, & synodū
in urbe Nicæa conuocauit,& reprobata est Arij hæresis,post ipsius mortem.Primùm enim ne-
gabat coram facie beati regis Constantini, & per iuramenta simulabat ex ironia orthodoxæ
fidei uerba.Cum autem dixisset rex ad ipsum,Siquidem iustè iuras, fidem reperiat tuum iusi-
iurandum,& insons eas:si uerò dolose ac fraudulenter,is contra quem iurasti, de te ultionem
sumat.Id quod non longè postea ipsi contigit,uelut postea dicemus. Itaq; hic Arrius conspi-
rans cum Eusebio Nicomediæ episcopo eadem sentiente,delatus est ad eundem regem, uelut
qui negasset,& hæresim suam reprobasset.Vnde iubet, & cōmittit Eusebio, ut eundem simul
adducat ad Constantinopolim, tempore Alexandri episcopi Constantinopolis, & idem no-
men habentis cum Alexandriæ episcopo.Iam uerò beatus Alexander in Alexandria post obi-
tum Meletij prædicti confessoris, zelo contra sectam ac dissidium Ecclesiæ assumpto, undiq;
priuatim inter communitatē habentes,& à Meletio relictos,turbare uidebatur, continereq; ac
cogere,ut ne ab una Ecclesia dissentirent. Illi uerò non uolentes turbas mouebant,ac tumul-
tus excitabant.Et cum sic premerētur ac continerentur à beato Alexandro,aggrediuntur qui-
dam ex ipsis principes ac primas ferētes,tum in pietate,tum in uita,& proficiscuntur in comi-
tatū colloquij gratia,quo assequātur,ut & offerant,& cōmunionē habeant priuatim,& nō im-

Paphnutius Anachoreta.

pediantur.Erat aūt Paphnutius quidā,magnus uir Anachoreta,& ipse filius fœminæ,quæ cō-
fessionē fecerat,imò etiam ipse aliquo modo confessionē attigerat, & Iohannes episcopus ip-
sorum,uir & ipse uenerandissimus,& Callinicus in Pelusio episcopus,& alij quidā, qui hoc fe-
cerunt,

A cerunt, qui sanè profecti ac delati ad regem repellebantur ac reijciebantur. Qui enim in palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantes quid nam esset tale, non permittebant ipsis colloqui regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Ioannes ac reliqui multum tempus tererent in partibus Constantinopolis ac Nicomediæ. Tunc uerò in amicitiam ueniunt cum Eusebio Nicomediæ episcopo, & causam suam ad ipsum deferunt. Nouerant enim ipsum dicendi libertatem apud regem Constantinum habere, rogántque ipsum ut regi per ipsum noti fiant. Hic uerò postquam promisisset se ad regem delaturum esse ipsos, & negocium quod petierant curaturum, petit uicissim ab ipsis hanc petitionem, ut suscipiant Arrium secum in societatem, nimirum qui simulatè & per ironiam pœnitentiam egerat. Hi uerò pollicentur se suscepturos esse ipsum. Atq; hinc defert ipsos ad regem Eusebius, & causam ipsorum regi exponit, & conceditur Meletianis, ut ex eo tempore per se communitatem habeant, & à nullis impediantur. Atque utinam ijdem Meletiani, qui summam iusticiam ueritatis demonstrabāt, cum lapsis post actam pœnitētiam communionem habuissent potius, quàm cum Arrio & sectatoribus ipsius. Contigit enim ipsis hoc iuxta prouerbium, Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neque enim Arrius potuisset habere statum & dicendi libertatem, nisi per huiusmodi occasionem: quæ mala coniunctio contigit ipsis usque in hunc diem. Permixti enim sunt hi, qui quondam purè degebant, & summè iusti erant, ac fide Meletiani, cum Arrij discipulis, & plerique iam inquinati sunt mala Arrij fide, à fide emoti in his temporibus. Quidam uerò etiamsi manserint in uera fide, non tamen alieni sunt à cœnosis sordibus, propter societatem cum Arrio & Arrianis. Cæterùm à prædicta occasione habuit cōiunctio Meletij & Arrianorum originem. Verùm modico tempore interiecto, uelut promisi me relaturum esse, hic rem ipsam recensebo. Cum cogeretur Alexāder Constantinopolis episcopus in communitatem suscipere Arrium, & ipse

Prouerbium.

B oraret ac suspiraret, & flecteret genua, circa horam nonam in sabbato in altari, Eusebius autem diceret, Nisi uolueris hunc ipsum ultrò in societatem communem suscipere, te inuito crastina die mecum ingredietur, Dominica autem iam insequebatur. Sicut autem dixi, cum orasset Alexander, ac rogasset Dominum, ut aut ipsum auferret, ne unà cum Arrio, qui contra Dominū maledicta effudisset, coinquinaretur, aut miraculū faceret, uelut in generatione ac generatione facere solet, non ita longè postea uotum sancti implebatur. Nam noctu Arrius ad sellā progressus necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam. Atq; sic finem adeptus est in loco immundo ac graueolenti. Post hoc autem tempus consuebantur ab ipsius discipulis, quæ ad Ecclesiæ destructionem pertinent. Mortuus est autem Alexander, Alexandriæ episcopus, post synodum in Nicæa. Non aderat autem Athanasius post Alexādri mortem, erat enim diaconus illo tēpore sub Alexādro, & demissus fuit ab ipso in comitatum. Quum autem Alexander præcepisset, nullum præficiendum esse nisi Athanasium, uelut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia confitebantur, qui Meletiū Aegypti episcopū sequebantur, arrepta occasione, episcopo Alexandriæ non præsente, nunquam enim Alexandria duos episcopos habuit, uelut aliæ urbes, constituunt pro Alexandro Theonam quendam nomine, qui mensibus tribus peractis mortuus est. Et non longè postea accessit Athanasius post Theonæ obitum, & undiquaq; congregatus est Orthodoxorum conuentus, & sic ipsius constitutio facta est, & traditus est ipsi thronus digno, & cui præparatus erat iuxta Dei uoluntatem, & iuxta beati Alexandri testimonium ac præceptum. Hinc incipit Athanasius discruciari ac tristari, propter Ecclesiæ diuisionem. Persuadebat, adhortabatur, & non admittebant: cogebat, & cogebatur. At sæpe uisitans accedebat propinquas ecclesias, maximè circa Mareoten, & quandoq; Meletianis communitatem habentibus contigit, ut ex multitudine diaconus quidam

Arrij mors uelut Iudæ.

Athanasius.

C post Athanasium, cum quibusdam ex populo ingrederetur, ac frangeret candelabrum, & pugna oriretur, uelut fama refert. Hinc sanè conspiratio contra Athanasium exorta est, Meletianis accusantibus ac calumniantibus ipsum, aliáque pro alijs proferentibus, Arrianis uerò simul se instruentibus, & seipsos offerētibus, propter inuidiam aduersus sanctam Dei ecclesiam ac rectam fidem, & deferunt rem ad regem Constantinum. Eusebius autem prædictus Nicomediæ episcopus erat totius ipsorum collectionis administrator, ac concinnator detrimenti in Ecclesia, & aduersus papam Athanasium. Accusatores igitur accesserunt regem, & uas quoddam mysteriorum proferebant, quod quidam candelabrum, uelut dixi, appellāt, aliaq; quædam accusabant, asserentes presbyterum quendam Mareotæ Arsenium percussum esse, huius autem manum gladio ab Athanasij populis, aut ipso Athanasio præcisam esse, proferebant enim etiam ipsam manum in comitatu, & ostendebant, quam in loculo asseruabant. Hæc cum rex audisset, indignatione quidem concitabatur. Habebat enim zelum diuinum beatus ille, non tamen nouit quòd sycophantæ essent, propter æmulationem, uelut dixi, Arrianorum contra orthodoxam fidem. Iubet autem conuocari synodum in Phœnice in urbe Tyro. Et iussit iudicare causam hanc Eusebium Cæsareæ episcopum, & alios quosdā: erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arrianorū uanitatē. Et uocati sunt episcopi Aegypti catholicæ, & sub Athanasio principes quidam uiri ac maiores, & in Deo illustrem uitam habentes. Inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heracleæ episcopus ac confessor, sed & ex Meletianorum partibus, hi qui Athanasium accusabant. Quum aūt zelotes esset pro ueritate ac recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicuius suscepit: oculo enim in persecutione propter ueritatē orbatus erat, cum uidisset Eusebiū sedentem

Papæ etiam episcopi appellati sunt.

Potamonis libera lingua.

ac iudicantem, & Athanasium stantem, superatus tristicia, & lacrymans ob ea quæ apud veri- A
tatis professores fiunt, inuectus est uoce magna contra Eusebium, ac dixit, Tu sedes Eusebi, &
Athanasius innocens existẽs à te iudicatur, quis tulerit talia? Dic uerò mihi tu, Nónne mecum
fuisti in carcere, tempore persecutionis? Et ego quidem oculum amisi pro ueritate, tu uerò ni-
hil mutilatum in corpore habere uideris, neq; testimonium per cõfessionem præbuisti, sed ste-
tisti uiuens, nulla parte detruncata. Quomodo discessisti è carcere, nisi quòd promisisti his,
qui necessitatem persecutionis nobis intulerunt, id quod nefarium est te facturum esse, aut sa-
nè fecisti? Hæc ubi audisset Eusebius, indignatione quidem commouebatur, & surrexit ac dis-
soluit iudicium, dicens: Si huc uenistis, & contra nos talia dicitis, profectò uera dicunt accusa-
tores uestri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria uestra hoc facitis. Dein-
de uerò Eusebius, & qui cum ipso erant, periculum faciunt, ac mittunt duos quosdam Panno-

Pannoniæ episcopi.

niæ episcopos Arriani dogmatis studiosos, Vrsacium & Valentem, tum in Alexandriam, tum
in Mareoten, ubi prædicta facta esse dicebant, nempe uasis fracturam & alia pugnæ negocia.
Hi uerò eò profecti, non illa retulerunt, quæ uera erant, sed alia pro alijs subijcientes mentiti
sunt, & beato papæ Athanasio calumnias struxerunt, atq; illa ut uera confingentes, ac in lite-
ras referentes, ad synodum detulerunt, in qua Eusebius & alij erant, uelut postea ipsi indicarũt
pœnitentiam agentes Vrsacius ac Valens, unà cum libellis profecti ad beatum Iulium Roma-

Romani episcopi authoritas.

num episcopum, pro ratione reddẽda de suo errore ac delicto, quòd calumnias struxissent pa-
pæ Athanasio. At suscipe, inquiunt, nos in communitatem, ac ad pœnitẽtiam. Sed & ad ipsum
Athanasium ijsdem conscriptis confirmationibus usi sunt propter pœnitentiam. Quũ autem
uideret papa Athanasius, qui erat in Tyro, grauem tunc undiquaq; imminentem machinatio-
nem, priusquam ueniret ad iudicium, aut in conspectum prodiret calumniatorum sibi aduer-
santium, noctu digressus uenit ad Constãtinum in comitatum, ac refert illi ac exponit causam B
suam. Ille uerò adhuc tristicia repletus, & animo uersans num uera dicerent qui accusauerant,
& mentiretur qui se excusaret, adhuc indignabatur. Ipso autem indignante, Papa Athanasius
grauem sermonem aduersus Regem protulit, nempe, Iudicabit Dominus inter me & te, quo-
niam etiam tu consentis calumniatoribus modestiæ nostræ. Hinc contigit ipsum in exiliũ mit-
ti, & simul ex scriptis ad regem ex synodo, absente enim ipso Athanasio, depositionem ipsius

Athanasius exulat in Italia.

faciunt, & ob id quod rex exacerbatus aduersus ipsum tristabatur. Et manet in partibus Italiæ
annos plures, quàm duodecim aut quatuordecim. Multa uerò postea percrebuit fama, quod
Arsenius, qui quondam inter mortuos à calumniatoribus relatus erat, & cui manum præci-
sam fuisse dictum erat, inuentus esset in partibus Arabiæ, & quòd annunciasset Arsenius om-
nino seipsum papæ Athanasio in exilio degenti. Et quum Athanasius papa latenter ipsum ac-
cersiuisset, uelut fama ad nos perlata refert, & ipse Arsenius ad beatum Athanasium uenisset,
simúlque ad Constantem ac Constantium Constantini filios peruenissent, Athanasius qui-
dem Arsenium ostendit uiuentem, ac duas manus habentem. Et de cætero accusatores non
solum calumniæ autores reperti sunt, sed etiam sepulcrorum uiolatores, propter manum ali-
quando ab ipsis circumlatam. Hinc totum negocium ridiculum erat, & admiratio talis ac tan-
tæ fabulæ ac desperationis. Quid enim quis dixerit de accusatoribus & accusato, & de alijs o-
mnibus, quibus singulis recensendis multum tempus insumpsere? Mortuo autem Constan-
tino, cum Papa Athanasius in multa dicendi libertate, dignationeq; ac gratia Romæ & per to-
tam Italiam esset, & apud ipsum regem, eiusq; filios Constantem ac Constantium, demittitur
à duobus regibus post Magni Constantini obitum, dum Constantius esset in Antiochia, atq;
hoc approbaret. Et nouimus sanè proprias literas à tribus regibus scriptas Alexandrinis, & i-
psi papæ Athanasio. Et sedet rursus in thronum post successorem suum Gregorium ab Arria- C
nis missum, quum in exilio Athanasius esset. Rursus autem insidiæ ipsi constructæ sunt apud
Constantium à Stephano, & expulsus est. Et postea rursus insidiæ ipsi structæ sunt à Leontio
Apocopo & sodalibus ipsius. Vnde contigit ipsum ejci, & rursus inferri. Georgius enim à
Constantio mittitur, & cedit Athanasius occultatus per tempus quoddam, donec Georgius
sublatus est, quo tempore regnauit Iulianus, & ad Græcismũ conuersus est post obitum Con-

Iulianus apostata.

Georgius Alexandrinus occisus.

stantij. Cum enim Alexandrini ira perciti essent aduersus Georgium, ipsum occiderunt ac
exusserunt, cinerésq; eius in uentos disperserunt. Mortuo uerò Iuliano in Perside, & succe-
dente in regno Iouiniano illo beato, hic sanè cum multo honore & literis fide dignis, ad e-
piscopum Athanasiũ scripsit, ipsumq; accersiuit, & amplexus est ipsum, ac demisit ad propriũ
thronum, ita ut rursus receperit sancta Ecclesia episcopum, & ad modicum tempus cõsolatio-
nem inuenerit. Mortuo Iouiniano beatus Athanasius rursus in ijsdem persequutionibus, fa-
máque ac turbis fuit, non tamen ab Ecclesia & throno emotus est. Quum autem Alexandrini
pro ipso legationem mitterent, & tota urbs cuperet ipsum post Lucium, qui etiam nunc Aria-
nus est, constitui in externitate, fortassis autem in Antiochia, & sæpe hic rogasset regem Valen-
tem, ut mitteretur ad Alexandriæ thronum: rex uerò ipsum expellere non uellet, propter po-
pulorum turbam, tandem cum mortuus esset papa Athanasius, missus est Lucius, qui multa
mala intulit Ecclesiæ, ciuitati, populis, episcopis, clericis, qui sub Athanasio fuerant, ac ipsi in
singulis Ecclesijs successerant, & Petro, qui post Athanasium constitutus erat successor ipsius
in Alexandria. Hæc usque in hunc diem acta sunt, alijs episcopis presbyterisq; ac diaconis in
exilium pulsis, alijs uerò capitale suppliciũ passis in Alexandria, alijs cum bestijs in pugnam
com-

A commissis, his uerò qui uirginitatem exercent occisis, & multis alijs interemptis. In his hucusque agitatur ecclesia Dei, ex prædicta causa Meletianorum & Arianorum, qui per tales mores seditionem habuerant, & quòd ipsorum falsæ opinionis congregatio præualeret, Arianorum, inquam. Cæterùm in confutatione Arij exactè de omnibus tractabimus. Transgrediar porrò & hoc argumentum, & ad ipsam Arianorum hæresim accedam, Deum auxiliarium inuocans, dum cum horrendo hoc ac multiplici reptili pugnam committere tento.

Contra Ariomanitas, hæresim LXIX.

HAec Meletij & sancti Petri Alexandriæ episcopi tempora, deinceps insequitur Arius, & qui ab ipso appellati sunt Ariani, qui temporibus sancti Alexandri episcopi, & successoris Petri floruit, qui Alexãder ipsum Arium per multam commotionem ac magnas synodos subuertit. Emouit enim ipsum, & eiecit ex Ecclesia & ciuitate, uelut magnum malum in uitam productum. Tradunt autem ipsum Libyn genere, uerùm in Alexandria presbyterum fuisse, qui præfectus erat ecclesię Baucalidis appellatæ. Quotquot enim ecclesiæ in Alexandria catholicæ ecclesiæ sunt, sub uno archiepiscopo sunt, priuatimq; ad has destinati sunt presbyteri, propter ecclesiasticas necessitates, ita ut habitatores uicini sint uniuscuiusq; Ecclesiæ, uiciq; ac biuia, quæ Labra uernacula lingua eorum qui Alexandriam urbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Constantini Magni ac beati regis, filij Constantij senis, qui fuit filius Valeriani regis, qui etiam ipsi cum Diocletiano & Maximiano ac alijs regnauerunt. Omnes autem nouerunt Constantinum patrem Constantij & Constantis admirandum fuisse in Christianismo, & fide patrum apostolica ac prophetica in Ecclesijs, usq; ad ipsum Arium non adulterata. Contigit autem ut hic multitudinem discinderet. Hunc enim Arium presbyte-

Arius Libys genere.

B rum prædicti Alexandri ingressus est spiritus satan, & commouit ipsum (uelut scriptum est) ut contra Ecclesiam puluerem excitaret, & ex seipso ignem accenderet non uulgarem: qui occupauit omnem ferè Romaniam, maximè Orientis partes, ut usq; in hunc diem ipsius hæresis ueram fidem ac Ecclesiam impugnare non cessauerit. At uerò illo tempore uidebatur Arius presbyter esse, & fuerunt multi eius in presbyterio consortes in singulis Ecclesijs. Sunt itaque plures numero in Alexandria, cum ea quæ nunc extructa est Cæsaria appellata, quæ prius Adrianum fuit, & postea Licianum gymnasium siue regia. Postea uerò temporibus Constantij uisum est ipsam ædificare ecclesiam, Gregorio Meletiano & Ariano auspicante, absoluẽte autem Athanasio beato, & rectæ fidei patre. Imò etiam rursus ab eodem beato Athanasio restituta est eadem ecclesia, quum combusta esset tempore Iuliani. Sunt autem aliæ plures, uelut dixi: ecclesia Dionysij appellata, & Theonæ, & Pierij, & Serapionis, & Dizyæ, & Mendidij, & Anniani, & Baucalidis, & Abiæ. At in una harum Colluthus quidem erat, in altera Carpones, in alia Sarmatas. Et Arius prædictus unam ex relatis ecclesijs tenebat. Clarum est autem, quòd unusquisque horum secundum consuetam communionem populum ipsi concreditum in narrationibus docens, litem quandam populo immittebant, & alij inclinati erant ad Arium, alij ad Colluthum, alij ad Carponem, alij ad Sarmatam. Sicut igitur quisq; exponebat in propria ecclesia, alius aliud quid, & alius aliud, appellationis ac laudis ex illis gratia, alij Colluthianos seipsos nominauerunt, alij Arianos. Nam & Colluthus quædam peruersa docebat, sed nõ durauit huius hæresis, sed statim dispersa est. Quo modo utinam & furiosa Arij fides, imò potius incredulitas, aut adhuc magis mala fides, perijsset. Elatione enim elatus senex à proposito excidit. Erat autem statura ualde longus, subtristi specie, figuratus uelut dolosus serpens, qui de-

Romania.

Ecclesiæ in Alexandria.

Arij habitus.

C cipere posset omne innocens cor, per uersutum suum prętextum. Dimidium enim pallium hic semper indutus & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas ac blandiens. Quapropter ualde citò septingentas uirginitatem professas in unum contraxit, & fama est ipsum etiam presbyteros septem & diaconos duodecim abstraxisse. Et uenenum ipsius statim usq; ad Episcopos peruenit. Secundum enim, Pentapolis Episcopum, & alios persuasit, ut simul cum ipso abducerentur. Fiebant autem hæc in Ecclesia, ignorante beato Alexãdro Episcopo, donec Meletius Aegypti etiam ipse Archiepiscopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum est, reuelaret. Nondum enim res Meletij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaq; perductus Meletius, nihil enim alteratus erat in fide, quàm solo prætextu ultroneæ iusticiæ, id quod etiam ipse horrendum in uitam perduxit, uelut iam de ipso diximus, detulit itaq; ad aures archiepiscopi Alexandri, archiepiscopus Meletius in Aegypto, uertim subditus Alexandro. Contẽporaneus autem hic Meletius fuit Petri beati Episcopi ac martyris, sicut dixi. Vbi igitur significasset de Ario omnia, quomodo discessisset à ueritate, & quòd multos polluisset ac perdidisset, corruptis his à recta fide, qui ipsi credidissent, tunc Episcopus accersitum Arium interrogabat de perlatis ad se, an hæc ita haberent. Ille uerò neque hæsitauit, neque timuit, sed ab exordio perfricta fronte omnem suam malam opinionem euomuit, uelut epistolæ ipsius indicant, & examinatio contra ipsum tunc facta. Conuocat itaq; Alexander presbyteros, & alios quosdam episcopos præsentes, & examinationem huius facit, ac interrogationem. Vbi uerò non persuasus est à ueritate, expellit ipsum ex ecclesia, & ipsum per urbem diffamat. Cum ipso autem distractæ sunt prædictæ uirgines, & clerici prædicti, & alia multa turba. Cum autem uersaretur Arius multo tẽpore in urbe, statim moritur confessor Meletius, itemq; testis ac martyr. Itaq; Arius seditiões faciẽs, & singulos decipiẽs, multos perdidit. Postea uerò ubi deprehẽsus est, &

ad

ad confutationem uenit in urbe, ac diffamatus est, ab Alexãdria aufugit, & ad Palæstinam iter A arripit. quò cum peruenisset, singulos episcopos adijt cũ blandicijs ac adulatione, ut sibi multos faceret cooperatores: & suscipiunt quidem ipsum aliqui, alij uerò repulerunt. Postea uerò ad aures episcopi Alexandri deuenit, & scribit epistolas Encyclicas, hoc est orbiculares, siue per circuitum, quæ sanè apud studiosos adhuc seruantur, numero septuaginta, ad singulos episcopos, ad Eusebium statim in Cæsarea, supererat enim, & ad Macarium Hierosolymorum, Aesculapium in Gaza, Longinum in Ascalone, Macrinum in Iamnia, & ad alios, & in Phœnice ad Zenonem quendam antiquum, & in Tyro, simúlque in Caua Syria. Cum igitur missæ essent epistolæ, reprehendentes eos qui ipsum suscepissent, unusquisq; rescripsit beato Alexandro, seq; purgauit. Et alij quidem per ironiam scripserunt, alij in ueritate, partim dicentes se illum non excepisse, partim per ignorantiam suscepisse. Alij uerò responderunt, se per susceptionem studuisse, ut ipsum lucrifacerent. Et uaria fuerunt de his argumenta. Postea uerò ubi cognouit Arius, quòd epistolæ allatæ essent episcopis undiquaque, & de cætero undique expelleretur, & non amplius quispiam ipsum suscipiebat, quàm ipsius cooperatores: Eusebius enim antiquus senex Nicomediensis totus ipsius erat, qui cum Luciano in Nicomedia conuixerat, sed & Leontius Apocopus in Antiochia nondum episcopatum sibi commissum habens, & alij quidam. Quandoquidem igitur ex eadem ueneni fraternitate hi omnes erãt, suscipit ipsum Eusebius multo tempore. Vnde sanè epistolas nugis refertas, complectẽtes omnem ipsius malæ opinionis fidem, idem Arius scripsit ad Eusebium in Nicomedia, quum nondum uenisset ad ipsum in Nicomediam, nihil amplius quam eadem quæ sentiebat, in ipsis tractans. Ex quibus unam ad manus nostras perlatam, necessarium duxi hic apponere, quo uideant legẽtes, quòd nihil contra quenquam per calumniam diximus, aut referimus, & est hæc. Epistola Arij. Domino dilectissimo, homini Dei, fideli, orthodoxo Eusebio, Arius fugatus ab Alexandro papa iniustè, propter ueritatem omnia uincẽtem, cuius & tu protector es, in Domino gaudium. Patre meo Ammonio in Nicomediam proficiscente, operæprecium duxi, & quod debetur tibi, ut te per ipsum alloquerer, simúlque commonefacerem insitam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad fratres habes propter Deum ac Christum eius. Nam maximè nos infestat ac persequitur, & omne malum contra nos mouet episcopus, ut fugarit nos ex urbe uelut homines impios, quoniam non consentimus ipsi publicè dicenti, semper Deus, semper filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genitus. ingenito genitus, neque cogitatione, neque momento quodam præeminet Deus filio, semper Deus, semper filius, ex ipso Deo filius. Et quandoquidem Eusebius frater tuus in Cæsarea, & Theodosius ac Paulinus, & Athanasius, & Gregorius & Aetius, & omnes in Oriente dicũt, quòd præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt & excommunicati, excepto Philogonio & Hellanico & Macario, hominibus hæreticis in fidei doctrina non instructis, qui filium dicunt, partim ructum, partim emisionem ingenitam. Et hos impios neque audire pussumus, etiamsi infinitas mortes nobis hæretici minentur. Nos autem quid dicimus ac sentimus, & docuimus ac docemus? Quòd Filius non est ingenitus, neque pars ingeniti, iuxta ullum aliquem modum, imò neque ex subiecto quodam, sed quòd uoluntate & consilio substitit ante tempora & ante secula, plenus Deus unigenitus, inalterabilis, & priusquam genitus est aut creatus, aut decretus, aut fundatus, non erat, ingenitus enim non erat. Persequutionem autem patimur, quòd diximus, Principium habet Filius, Deus uerò sine principio est: propter hoc fugamur, & quòd dicimus, ex nihilo est. Sic autem dicimus, eo quòd neque pars Dei est, neque ex subiecto quodam, propter hoc fugamur. Reliqua tu nosti. Opto te ualere in Domino, memorem tribulationum nostrarum cum Lucianista, reuera Eusebi. Sed & aliam à Nicomedia ad sanctissimum papam Alexandrum purgationis uidelicet gratia scriptam, & rursus ueneni ipsius eiaculatione deteriorem, & blasphemis uerbis intolerabiliter refertam, & ab ipso ad Alexãdriam missam subiunximus: & est hæc. Beato papæ, & episcopo nostro Alexandro presbyteri ac diaconi in Domino gaudium. Fides nostra ex maioribus ac primogenitoribus nostris, quam etiam à te didicimus, beate papa, hæc est. Nouimus unum Deum solum ingenitum, solum sempiternum, solum sine principio, solum bonum, solum immortalitatem habentem, solum sapientem, solum bonum, solum Dominum, solum iudicem omnium, gubernatorem, œconomum, immutabilem & inalterabilem, iustum & bonum, Legis & Prophetarum ac noui Testamenti. Hunc Deum genuisse filium unigenitum ante tempora æterna, per quem & secula & reliqua fecit: genuisse autem non in apparentia, sed ueritate, substitisse uerò propria uoluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfectam, sed non uelut unam ex creaturis, fœturam, sed non uelut unam ex fœturis siue genituris, neque uelut Valentinus emissionem, fœturam siue genituram patris asseruit, neque sicut Manichæus partem coessentialem patris, fœturam introduxit: neque sicut Sabellius, qui unitatem diuidens, Filium Patrem dixit: neque uelut Hierax, lucernam à lucerna, aut faciem in duas, neq; prius existentem postea genitum aut creatum esse in filium, quemadmodum etiam tu ipse beate papa in media Ecclesia ac consessu eos qui talia introduxerunt, refutasti: sed sicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante secula creatum esse, & uiuere ac esse à patre accepisse, ita ut pater simul substituerit ipsi glorias. Non enim pater, data ipsi omnium hæreditate, priuauit seipsum, ut ne ingenito modo habeat in seipso: fons enim est omnium. Quare tres sunt substãtiæ, Pater, Filius, & Spi-

Epistolæ Encyclicæ Alexandri.

Arij epistolæ. B

C

Arius ab alijs hæreticis seipsum eximit. Filius pater Sabellij.

A & Spiritus sanctus. Et Deus quidem causa omnium existens, est sine principio, solus. Filius autem sine tempore genitus à patre, & ante secula creatus ac fundatus, non erat antequam gigneret, sed sine tẽpore ante omnia genitus, solus à solo patre substitit. Neq; enim est sempiternus, aut consempiternus, aut coingenitus patri, neq; simul cum patre ipsum esse habet, uelut quidam de his quæ ad aliquid appellantur, dicunt, duo ingenita principia introducentes: sed sicut unitas & principium omnium, ita Deus præ omnibus est: quapropter & ante Christum est, uelut à te didicimus in media ecclesia prædicante. In quantum igitur à Deo ipsum esse habet ac uiuere, qui & glorias & omnia ipsi exhibuit, iuxta hoc, Principium ipsius est Deus. Principium enim ipsius est, uelut Deus ipsius, & qui ante ipsum est, eo quòd ex ipso est. Et si illud, Ex utero: & hoc, Ex patre exiui, & uenio, uelut pars coessentialis, & uelut emissio, à quibusdam intelligitur, compositus erit pater, & diuisibilis, & mutabilis, & corpus secundum ipsos, & quę ad corpus consequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum sanè in ipsis est. Opto te ualere in Dño beate papa. Arius, Ethales, Achilles, Carpones, Sarmatas, presbyteri. Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi, episcopi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem constituerunt in Alexandria Ariani. Quum igitur sic res mouerentur, Alexander Constantino regi scribit. At beatus rex accersitum Arium & episcopos quosdam percunctatur. Ille uerò symmystas habens, primùm quidem in facie regis negabat, intra se uerò insidias contra Ecclesiã struebat. Vbi igitur conuocasset ipsos beatus Constantinus, qui & ex Patre Spiritu sancto afflatus erat, sermonem loquutus est ad ipsum, dicens: Confido Deo, si dolose quid occultatum habes, & negas, omnium Dominus ille citò te redarguere potest, contra quem maximè iurasti. Vnde etiam deprehensus est eadem sentire, & coram facie regis redargutus est. Verùm rursus similiter negabat, & multi ipsius defensores pro eo intercedebant per Eusebium

B Nicomediæ episcopum. Attamen rex zelo ductus, epistolam magnam ad totam Romaniam contra Arium scripsit, eiusq; fidem, omni sapientia ac ueris uerbis refertam, sicut & hæc hodie apud studiosos seruatur, hoc principium habens: Constantinus Augustus Maximus. Arius & Ariani, malus interpres, & ut ita dicam, imago ac statua est diaboli. Deinde inter alia, & post multam contra ipsum ex diuinis scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri uersibus quendam contra ipsum inuehens, miseriæ gratia apposuit, quem ipsum etiam hic apponere necessarium duxi: & est hic. Age sanè urge Ari, scutis opus est, ne tu hac facias, rogamus, cohibeat autem se saltem Veneris conuersatio. Quum itaque uellet Arius in Constantinopoli in communitatem recipi, Eusebio cogente, & maximè apud regem petente, & Constantinopolitanum episcopum eius temporis molestijs afficiente, & hic non uellet cum ipso in communitate esse, neque in societatem ipsius uenire, urgeretúrque per uim ac suspiraret, & Eusebius diceret, Si non uis ex propria uoluntate, crastina die Dominica illucescente, mecum ingredietur, & quid poteris facere? At pientissimus episcopus, & Deum timens, Alexander optimæ ciuitatis episcopus: idem enim nomen habebat etiam hic cum Alexandriæ episcopo: per totam diem ac noctem, ex quo id audiuit, ingemiscens ac tristatus, in precibus perseuerauit, & Deum rogauit, ut aut ipsius animam auferret, ne Arij communitate coinquinaretur, aut miraculum quoddam ederet: id quod & contigit huic. Quum enim noctu urgeretur Arius, uentrisq; exonerandi gratia prodiret, peruenit usque ad locum secessus, & intus desidens inuentus est crepuisse ac expirasse. Quare sic deprehensus est in graueolenti loco finem sortitus, quemadmodum & immundam malam fidem euomuit. Postquam igitur hæc peracta sunt, rex de Ecclesia sollicitus, & quòd iam multi sæpe inter se dissensissent, & sectæ multæ essent, conuocauit uniuersalem Synodum, trecentorum decem & octo episcoporum, quorum etiam nomina usque

Constantini epistola contra Arium.

Homeri uersus in Area, id est Martem, à Constantino in Arium detortus

C in hunc diem seruantur, & reprobant ac execrantur Arij fidem in Nicæa urbe, & confitentur patrum fidem orthodoxam & inuariabilem, & ab Apostolis ac Prophetis traditam. Subscribentibus autem episcopis in hanc, & Ariomanitidem hæresim reprobantibus sic factum est. Simul autem & in eadem synodo canones quosdam posuerunt ecclesiasticos, simulq; de paschate decreuerunt unam unitatẽ ac consensum, ut sancta Dei dies penitus uirtuosa fieret, quãdoquidẽ diuersimodè apud quosdam seruabat̃: alij enim pręoccupabant, alij mediũ tenebãt, alij uerò postea perficiebant. Et in summa, multa illo tẽpore assertio erat. Horũ uerò correctionẽ Deus per beatũ Constantinũ procurauit pacis gratia. Vbi itaq; reprobatus est Arius, & hęc sic peracta sunt in eodẽ anno, decessit è uita Alexãder, & succedit ipsi Achillas. Erat aũt & Theonas cõstitutus à Meletianis. Tũc succedit Achillæ episcopo post mẽses tres beatus Athanasius, qui tũc diaconus Alexãdri ab ipso in comitatũ missus erat, cui Alexãder iam moriturus episcopatũ deferri præcepit. Est aũt mos in Alexandria, ut non cunctent̃ constituti post obitũ Episcopi, sed simul fiant pacis gratia, ut ne contentiones fiant in populis, his hunc uolentibus, alijs illum. Constituerunt aũt necessariò, non præsente Athanasio, Achillam. Verùm thronus & sacerdotium præparata erant ei, qui ex Deo uocatus erat, & à beato Alexandro decretus. Quum igitur uenisset Athanasius, & confirmatus esset, qui circa fidem magnus zelotes erat, & pro Ecclesia afficiebat̃, quum iam congregationes & auulsiones undiq; fierent à Meletianis appellatis, ob causam ꝙ in tractatione de Meletio suprà declaraui, & uellet counitionẽ Ecclesiæ facere, conquerebatur & minabatur, admonebatq;, ac nihil efficiebat, nemoq; aduertebat. Vnde omnia contra ipsum commota ex superexcellente in ipso diuinitus zelo facta sunt, ac cõstructa, ut

Nicænæ synodi episcopi 318.

etiam

etiam exilium ipse subierit, & Arianorum ex iniustissima potentia excommunicationem. At A de beato Athanasio hactenus: relatæ sunt enim res ipsius exactissimè suprà in Meletij tractatione. Hic itaque Arius à diabolica operatione afflatus est, & effreni ore impudenter ductus, extulit linguam suam contra proprium Dominum: ab initio nimirum dictionem apud Solomonem in Prouerbijs interpretari uolens: nempe, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, ante seculum fundauit me. In principio, antequam terram faceret, & antequam abyssos faceret, priusquam procederent fontes aquarum, priusquam firmarentur montes, ante omnes autem colles genuit me. Hinc erroris introductio ipsi contigit: & non ueritus est ipse, ac discipuli eius, creaturam uocare eum, qui omnia creauit, Verbum ex Patre sine tempore & sine principio genitum. Deinceps uerò ex uno hoc sermone, in multas ac malas semitas malignam mentem suam impellens, itémque ipsius successores, sexcentas & ultra blasphemias in filium Dei & in Spiritum sanctum iaculari conati sunt. Dissoluerunt autem aciem (ut ita dicam) & concordiam sanctæ orthodoxæ fidei & Ecclesiæ, non per suam potētiam, aut sapientiam: pauci enim inuitati decepti sunt. Multi uerò simulatione subrepentes, multi autem & secundum uitam non sic se habentes, socij ijsdem existunt. Nemo autem est horum causa, quàm primùm quidem probatio fidelium, Regum uerò defensio. Principium quidem Constantius rex, in alijs quidem omnibus mitis & bonus, uelut filius Magni & perfecti Constantini Pij, qui rectam fidem integrè seruauit. Sed & ipse Constantius pius fuit, & bonus, iuxta multos modos: uerùm in hoc solum, quòd non secundum fidem parentis processit, deuiauit, atque deliquit: non ex sui causa, sed ab his, qui rationem reddituri sunt in die iudicij: qui in apparentia Episcopi dicuntur, ueram autem Dei fidem corrumpunt: quibus danda est ratio, & pro fide, & pro Ecclesiæ persequutionibus, & tot malis ac cædibus in Ecclesijs, ipsorum causa perpetratis, & pro tot millibus populorum, usque in hunc diem tribulationem sub dio B sustinentium, & pro ipso beato Constantio ab ipsis decepto, & ignorante orthodoxam fidem, & cedente ipsis, uelut sacerdotibus, per ignorantiam: ut qui non nouerit in ipsis errorem cæcitatis, ac malæ fidei, ex diaboli structura inductæ. Secundo uerò præualuit reptiliformis horum officina per Eusebium, qui rursus subijt, ac corrupit aures Valētis pij & religiosi, ac Deum amantis regis. Quandoquidem enim ab ipso lauacrum accepit, per hanc occasionem hi stare potuerūt. Nam olim & à mulierculis ac pueris, non dico de perfectioribus, qui omnem pietatis certitudinem, rectámque fidem nouerunt, sed & ab his qui ex parte, uel uulgari modo ueritatem sciebant, redarguebantúrque ac fugabantur, uelut blasphemi Domini, & secundi Domini occisores, & reprobatores diuinæ perfectionis Domini nostri Iesu, per Regis præfecturā, quæ est ipsorum defensio, ad aggrediendum omnia mala quæ facta sunt, & adhuc per ipsos fiunt in Alexandria & Nicomedia, in Mesopotamia, in Palæstina, per præsentis ipsorum Regis præsidētiam ac gubernationem. Ex hac igitur dictione, in Parœmiasta scripta, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, deinceps omnia ab ipsis excogitantur, quæq; consona huic sermoni esse possunt, & quæ æquiualent, & conuenire possunt: quum neque hic ipse sermo, neque alia uerba, de Deitate filij Dei tale quid asserant. Atque sunt deinde his similia,
» id quod in Apostolo scriptum est: Suscipite pontificem confessionis uestræ, qui fidelis est
» ei, qui fecit ipsum. & quod in Euangelio secundum Ioannem scriptum est: Hic est de quo dixi
» uobis, quòd post me uenturus est, qui ante me factus est. & quod in Actis scriptum est, Notum
» uobis sit tota domus Israel, quòd hunc Iesum, quem crucifixistis, & Dominum & Christum, ip-
» sum fecit Deus: & alia his similia, quæ obseruant ad inimicorum ultionem. Inimici enim sunt reuera, ac insidiatores. Fortassis enim de ipsis scriptum est, & de similibus ipsorum: Exurgat
» Deus, & dispergantur inimici eius. Videntur autem & domestici esse. Nihil autem peius est, do- C
» mesticis inimicis. Inimici enim hominis, omnes uiri domus eius. Ex hoc fortassis etiam de his impletur: Exiliunt enim uelut rabiosi canes ad inimicorum ultionem, & dicunt, Quomodo dicis de filio Dei? Hæ enim sunt ipsorum fraudes, ad inducendum uenenum suum in simplices. Et quid est postea, ubi dixerunt filium Dei? O` sapientes in seipsis, & ad cognoscendum appositi coram seipsis, & qui scientes sibi esse uidentur. Quid apposuerit quis amplius nomini Iesu, si non filium genuinum dixerit, ex Patre existentem, & non alteratum? Deinde statim per ludibrium exiliunt, dicentes: Quomodo potest esse ex Deo? Si uerò interrogantur, Non est filius? filium esse nomine quidem confitentur, uerùm potentia & mente negant: spurium ipsum penitus dicere uolentes, & non uerum. Si enim, inquiunt, ex Deo est, & genuit ex seipso Deus (ut ita dicam) ex propria substantia naturali, aut ex propria essentia: igitur in molem extentus est, aut sectionem admisit, aut in generando dilatatus est, aut contractus, aut aliquam affectionem corporalem sustinuit. Et in summa, subsannatores sunt, suas res ad Deum referentes, & à seipsis assimilare Deum uolentes, in Deo enim nihil tale est. Spiritus enim est Deus, & à seipso genuit unigenitum ineffabiliter, & incomprehensibiliter, ac citra pollutionem. Quomodo igitur (inquiunt) si ex essentia ipsius est, non nouit diem, uelut dicit, & horam? De die autem illa aut hora nemo nouit, neque angeli, neque Filius, nisi Pater solus. Quomodo uerò in carnem uenit, si est ex Patre? Quomodo autem potuit inseparabilis illa natura carnem induere, si erat ex Patre secundum naturam? Et non sciunt, quòd in suam ipsorum confusionem has ratiocinationes coaceruant. Si enim propter hoc quòd ipse alteratus est prẹter Patris essen-

Arij erroris occasio.

Constātius Arianos defēdit.

Scripturæ ab Ario detortæ.

Arij argumenta.

Pater solus nouit de illa die.

A essentiam, induit carnem, & in ipsa passus est, & crucifixus, ostendant nobis, quæ ex alijs spiritualibus creaturis, & quidem existentibus, carnem induit. Non enim possunt non confiteri Filium super omnes, etiamsi creaturam ipsum dixerint, cōfitentur ipsum super uniuersas creaturas ipsius. Sed & uelut gratificantes ipsi, uolunt ipsi uerbis blandiri, tanquam una manu uerberantes, altera uerò oblinentes. Hoc enim uolunt uelut ex propria ipsi uoluntate attribuere, & dicunt: Creaturam quidem dicimus, sed non uelut unam ex creaturis: & facturam, sed non uelut unam ex facturis: & fœturam, non autem uelut unam ex fœturis, siue genituris: quo in eo quòd dicunt, Non uelut unam ex fœturis, priuent ipsum generatione secundum naturam: & in eo ꝙ dicunt, Non uelut unum ex creaturis, ueram creaturam ipsum pronuncient. Sicut enim si creatura fuerit, creatura est, & quamuis sexcenties excellentius nomen habuerit, idem est omnibus creaturis adæquatum. Non enim quia Sol illustrior est, creatura esse non potest, quemadmodum etiam lapis. Neque quia Luna excellit sidera, ob id non est creatura. Ecce enim omnia serua tua: quæcunque enim sunt, ex ipso sunt creata, & serua. At unigenitus ueritas est, & uerbum ipsius ueritas existit, uelut dixit: Si uos manseritis in uerbo meo, uerè discipuli mei estis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Si uerè uerbum ipsius uerum est, & liberabit eos qui liberantur: quanto magis ipse liber est, quum ueritas sit, & liberet ipsi obedientes, qui sunt serui, eo quòd omnia sunt serua ipsius, & Patris eius, & Spiritus sancti eius. Deinde rursus dicunt, Quomodo uenit in carnem, si ex patris essentia erat? Dicant igitur nobis, quomodo angeli non carnem assumpserunt, qui sunt serui ipsius, quomodo archangeli, quomodo exercitus, quomodo alia omnia spiritualia? Sed & inferiorem dicunt tales esse spiritum, & creaturæ creaturam, nempe ipsius Verbi: quomodo igitur Spiritus non assumpsit carnem, cum possit habere personam mutabilem super Filium, iuxta ipsorum sermonem? Sed B quoniam sapientia Patris erat, uoluit per suam perfectionem suscipere nostram debilitatem, quo per ipsum omnis salus mundo contingeret. At illi bona in mala transmutantes, ingrati sunt ac perfidi, & in proprium Dominum contumeliatores ac maledici. Cæterùm alia quæ deinceps dicunt, imminutè sentiunt. Quomodo uerò esuriunt, inquiunt, si patris essentiæ erant? De Deo enim scriptum est, Non esuriet, neque sitiet, neque excogitari potest prudentia ipsius. Hic uerò & esurijt, & sitijt. Quomodo uerò fatigatus est ex itinere, & sedit, quū scriptum sit, Deus non fatigabitur? Quomodo autem dixit, Qui misit me pater meus, maior me est? Alius enim est qui mittit, & alius qui mittitur: & manifestum est quòd Pater non est Filius, & Filius non est Pater (non enim uelut Sabellius, nos docuimus, qui Filium Patrem esse dicit) alioqui non dixisset, Alius est qui misit me. &, Vado ad Deum meum & Deum uestrum, ad patrem meum & patrem uestrum, dixit. Et non ex essentia Dei, discipuli secūdum naturam geniti sunt, & dixit ipsis, Patrem uestrum. Multa uerò insania est eorum, qui talia dicunt. Si enim nomine solum uocatur, & non est secundum naturam, nihil differt ab alijs omnibus creaturis, etiamsi in dignitatis præeminentia existat. Non enim quia rex præeminet præsidibus ac prætoribus, ob id non est similiter affectus cum alijs, & conseruus eiusdem creaturæ, utpote mortalis quispiam: uelut etiam qui eius imperio subditi sunt. Et nō quia Sol reliqua sidera excellit, & in parte etiam Luna, ob id non sunt subiecta elementa, & unius imperio opificis ac creatoris Patris & Filij & Spiritus sancti obedientia. Et non quia angeli uisibilia excedunt, & in ordine alijs omnibus maiores sunt, utpote inuisibiles creati, & primum munus culturæ Dei habentes in assiduis hymnis, & immortales secundum gratiam ab ipso creati, & non secundum naturam, & immortales fieri digni facti ex ipso immortali, & qui est uita in seipso, & immortalitas, ob id non sunt in timore & tremore, & sub responsione & examinatione, iussioneq́ ac mandato san C ctæ deitatis seruitio pressi. Vbi enim est quæsita exacta ratio ueritatis, filium quidem dicere oportet, uerùm dicere & habere non solum nomine, sed filium, secundū naturam filium. Nam & inter nos multi uocantur filij, qui non sunt filij secundum naturam. Veri autem filij genuini uocantur, qui secundum naturam à nobis geniti sunt. Et siquidem filius solum uocaretur, sicut etiam omnes uocati sunt filij Dei: ergo neque differt ab alijs, & quomodo sicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes, de quibus nomen adoptionis dicitur, uelut ipsum adorari, quoniam filij Dei appellantur. At ueritas non sic habet, sed nouit semper unum unigenitum filium Dei, cui omnia cultum diuinum præstant, ipsumq́ adorant. Et omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium ac infernorum, & omnis lingua confitebitur, quòd Dominus est Iesus Christus in gloriam Dei patris. Sed neque sanctus Spiritus alijs spiritibus adæquatur, quoniam unus est spiritus Dei, spiritus ex Patre procedens, & de Filio accipiens. Hi uerò uolunt hunc creaturam creaturæ esse. Dicunt enim quòd omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Igitur & Spiritus, inquiunt, ex facturis est, quandoquidem omnia per ipsum facta sunt. Et ignorant illi qui frustra animam suam perdunt, quòd aliæ sunt creaturæ, & alij creatores: Pater & Filius & Spiritus sanctus, unus Deus, Trinitas in ueritate, & monas in unitate. Propterea enim unus Deus, quia non duo patres, neque duo filij, neque duo Spiritus sancti. Et quandoquidem non alienus est filius à patre, sed ex ipso genitus, etiam non alienus est Spiritus sanctus. Verùm filius quidem unigenitus, genitus sine principio, sine tēpore. Sanctus autem Spiritus, uelut nouit ipse pater & unigenitus, neque genitus est, neq́ creatus, neq́ alienus à patre & filio, sed ex patre procedens, & de filio accipiēs. Spiritus enim meus, inquit, consistit in medio uestrum. &, Vnxit Christum in Spiritu sancto. Si ipse unigenitus ungitur in

Similia. (margin)

Sabellij error. (margin)

Similia. (margin)

Filij appellationis ratio. (margin)

spiritu, quis criminabitur sanctam Trinitatem? Deinde rursus dicit furiosus Arius, quomodo A dixit Dominus, Quid me dicis bonum, unus est bonus Deus, uelut negante ipso bonitatem? Et quis alius ita bonus est uelut unigenitus, qui seipsum dedit precium redemptionis animarum nostrarum? Et non nouerunt Dei uirtutẽ ac bonitatem, neq; sapientię Dei dispensationẽ, quum animales & carnales sint, remoti à Spiritu sancto, uacui ab ipso, non habẽtes sancti Spiritus donum, quod docet sapientiam omnem hominem. Rursus autem rogant ipsum filij Zebedæi per matrem suam, ut in regno ipsius alter sedeat à dextris, alter à sinistris. Et dixit ipsis, Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum? illis aũt dicentibus, Etiam: ait ad ipsos, Poculum quidẽ meum bibetis, uerùm sedere à dextris meis ac sinistris, non est meũ dare, sed quibus præparatũ est à patre. Deinde dicit apostolus, Deus suscitauit ipsum ex mortuis, uelut ipse opus habeat suscitante ipsum. Et in Euangelio Lucæ habetur, inquiunt, ꝙ Angelus Domini apparuit confortans ipsum, dũ in anxietate fuit, & sudauit, & sudor ipsius fuit uelut guttæ sanguinis, quando digressus orabat, iamiam tradendus. Et rursus in cruce, inquiunt, dixit, Eli Eli lemas abachthani, hoc est Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Et uides, inquiunt, quod indiget auxilio. At de eo quod dicit, Ego in patre, & pater in me. &, Quod duo unum sumus, ut & ipsi unum sint: asserunt omnino, quod unum esse, non secundum naturam dicit, sed secundum concordiam. Et non solum hoc faciunt, sed & animam humanam ipsum accepisse negant, hoc ipsum præstruentes. Carnem enim confitentur ueram ipsum à Maria habuisse, & omnia quæ sunt in homine citra animam. quod ubi audiueris de fame aut siti, aut languore, aut profectione, aut sudore, aut somno, aut concitatione, & dixeris ꝙ propter humanam naturam his opus habebat: dicant tibi postea, quòd caro per seipsam hæc non operatur, si non habeat animam, reuera enim sic est. Igitur aliud quid est, inquiunt, si Deitas ipsius indigebat: quo quum dixerint Deitatem ipsius indigentem, externum pronuncient ipsum & alienum ab essentia patris & uera natura. Arbitror autem quod ab eo, qui intelligentia præditus est, ex uno aut duobus testimonijs, aut quinque, ab ipsis malè excogitatis, redargutisq; ac subuersis, dum uniuersa ueritas prædicatur, & clarè in fide orthodoxa confirmatur, redarguentur, à prædictis inquam, mente ac intelligentia diuina prædictis, etiamsi post has solutiones, infinitas alias dictiones excogitatas intulerint. À paucis enim plurimæ soluentur, æqualem uim habentes. Et incipiam primùm dicere inde, unde amaritudinis suæ radicem malè plantare inceperunt, à sermone per Solomonem dicto, nempe: Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua. Et non omnino alicubi confirmauit Scriptura, neque quispiam Apostolorum meminit huius dictionis, ut ipsam in nomen Christi produceret. Quare omnino non de filio Dei dicit, etiamsi dicat, Ego sapientia habitatione excepi consiliũ & scientiam, & ego intelligentiam accersiui. Quot enim sunt abusiuè appellatæ Dei sapientiæ? Vna est autem, unigenitus, non abusiuè dictus, sed in ueritate. Omnia enim Dei sapientia sunt, & quæcunque sunt à Deo, sapientia sunt. Alia uerò est propria & super omnia existens, hoc est unigenitus, qui non est abusiuè sapientia, sed ueritate, qui cum patre semper est, potentia eius existens & sapientia, iuxta id quod scriptum est. Nobis autem Christus potentia Dei, & Dei sapientia. Est autem sapientia pauperis annihilata. Et quoniam in sapientia Dei non cognouit mundus Deum, complacuit ei per stulticiam Euangelij saluare credentes. Et infatuauit Deus sapientiam mundi huius. Et dedit Deus cor Solomoni uelut latitudinem maris. Et sapientiam fudit super filios Enac. Et dedit Deus Beseleel sapientiam. Et impleuit Deus sapientia ipsum Vri. Et multa de sapientia dici possunt, & qualis est locus prudentiæ, & sapientia unde inuenta est. Etiamsi igitur hæc celebris sapientia dicat, Ego sapientia habitatione excepi consilium & C scientiam, & ego intelligentiam accersiui, per me reges regnãt, & per me magnates magnifiũt, & potentatus scribunt iusticiam, & tyranni imperant terræ. Ego diligentes me diligo, & qui me quærunt, inuenient me. Diuitiæ & gloria mihi sunt, & possessio multorum & iusticia. In uia iusticiæ ambulo, & in medio uiarum iustificationis diuersor: ut diuidam diligentibus me substantiam, & thesauros ipsorum repleam bonis. Si annunciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno sunt, enumerem. Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua. Ante seculum fundauit me in principio, antequam terram faceret, & priusquam abyssos faceret, priusquam procederent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur. Ante omnes autem colles genuit me, &c. manifestum est quòd uolentibus quibusdam dictioni contradicere, aduersarij solutione utuntur, propter nomen sapientiæ & consequentiam sermonis qui dicit: Dominus creauit me: & ob id quòd dixit, Ego sapientia habitatione excepi consilium: Ecce, inquiunt, sapiẽtia quæ seipsam à principio nominauit, & deinceps progressa est, seipsam significat dicens, Dominus creauit me. Ecce enim dicit suprà, Ego sapientia: & infrà dicit, Si annũciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno sunt, enumerem. Et quid, inquit, Dominus creauit me principium uiarum suarum. Diximus autem quòd multæ sunt abusiuè per temporis occasionem ex Deo datæ sapientiæ, quia Deus omnia in sapientia perficit. Vna autem est uera sapientia Patris, & Deus Verbum in substantia. Ipsa enim dictio non omnino cogit me de filio Dei dicere: non enim indicauit Scriptura, neq; quisquam Apostolorum meminit, neq; Euangelium. Si uerò etiam de filio Dei hæc dictio acciperetur, non est eadem dictio, neq; ad rectum iudicium posita. Totus enim liber prouerbia sunt, quicquid autem prouerbialiter dicitur, non idem est potestate, sed alia quidem ratione recensetur,

Loci ab Ario citati confutantur.

Sapientia multiplex est.

Prouerbialis dictionis ratio.

A fetur, alia uerò poteſtate allegoricè accipitur. Si igitur hoc dicit, Et audent quidam ad filium Dei hoc referre, abſit, de deitate ipſius hæc dictio non fertur, ſi tamen poteſt in præſentia ipſius in carne impleri. Quandoquidem enim ipſa ſapientia ædificauit ſibiipſi domum, fortaſsis à perſona humanæ ipſius naturæ piè dici poterit, ut præſentia ipſius in carne, de ipſius deitate dicat, Dominus creauit me, hoc eſt, ædificauit me in utero Mariæ, principium uiarum ſuarum in opera ſua. Principium enim uiarum deſcenſus Chriſti in mundum, eſt corpus ex Maria, quod eſt aſſumptum in opere iuſticiæ & ſalutis ipſius. Verùm omnino proſiluerit is, qui cor læſum habet, & graui hac plaga percuſſus eſt, de filio Dei inimicitiam in mente habens, Dixit, inquiet, Si annunciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno ſunt, enumerem: & uides quòd ab æterno dicit? At præſentia Dei in carne poſt ſexagintaduas generationes, ſecundum Matthæum, contigit. Quomodo igitur poſſunt ea quæ ab initio ſeculi ſunt, ab hoc dici? Et non ſciunt hi, qui tota uia ueritatis errant, quòd diuina Scriptura ſemper omnia quæ uult docere, incipit recenſere non ſtatim ad ſummam primariam, aut ad caput, ut ita dicam, procedens. Sed à proximis orditur, ut hoc quod prius eſt, poſtremum ſignificet: propter hoc enim dixit, Si annunciauero uobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ab his, & mentionem faciam eorum quæ ab æterno ſunt. Quemadmodum etiam Moſi indicauit Deus, primùm ignem ardentem, & in igne rubi contigit uiſio paulo pòſt. Angelus autem ipſi locutus eſt ſtatim, poſtea uerò Dominus ex rubo. Ille uerò ab ipſo ſtatim non quæ uidebantur quærit, ſed de his quæ ab initio erant, interrogat. Ades huc (inquit) demittam te ad filios Iſrael, & dices ad ipſos, Deus patrum ueſtrorum miſit me, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, ita ut ante quinque uel ſex generationes Moſis nominarit Abraham. Et quandoquidem dixit Deum patrum, priſcum quid pronunciauit. At Moſes ex Dei gratia prudentia affectus, non B hæc interrogabat, ſed quod erat adhuc antiquius, nempe, Si abiero ad ipſos, & dixerint ad me, quod eſt ipſi nomen, quid dicam ad ipſos? Hic uerò de cætero reuelat, Ego ſum qui ſum. Et primum quidem à propinquiſsimis incepit, poſtremum uerò quod ſummum erat, indicabat. Sed & Lucas incipit ab imis & uiciniſsimis, nimirum: Ipſe Ieſus incipiebat annorum fermè triginta, filius exiſtens (ut putabatur) Ioſeph, qui Heli filius fuit, qui Mathan, &c. uſque ad Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Et uides quomodo præſentiam Chriſti in carne primum oſtendit, deinde quod poſtremum eſt. Quapropter etiam Matthæus iuxta genealogiam in carne deducere uolens aduentum Chriſti in hominum mentem, non ſtatim dixit, Generatio Ieſu Chriſti filij Abraham, ſed primùm filij Dauid, deinde filij Abraham: quo id quod recens eſt conſpectum, & quod propinquiſsimum eſt proclamatum, & quod adhuc ſuperius eſt indicans, ſignificet id quod omnem creaturam excedit, auferri non poſſe. Quare & beatus Ioannes ubi ueniſſet, ac reperiſſet homines occupatos circa infernum Chriſti aduentum, & Ebionæi quidem ſeducti eſſent propter genealogiam Chriſti in carne ab Abraham deductam, & à Luca reductam uſque ad Adam, Cerinthianos uerò & Merinthianos reperiſſet, dicentes ipſum ex affrictu nudum hominem eſſe, item Nazaræos, & alias multas hæreſes, ut qui poſtremus uenit, quartus enim hic Euangelium prodit, incipit reuocare, ut ita dicam, errore ſeductos, & circa infernum Chriſti aduentum occupatos. Et dicit ipſis, uelut à tergo ipſorum uadens, & uidens quoſdam in aſperas uias inclinatos, & qui rectam ac ueram uiam reliquiſſent, Quò ferimini, quò uaditis, qui aſperam & offenſoriam & in hiatum ducentem uiam uaditis? reflectite, non eſt ita, non eſt à Maria ſolum Deus uerbum, qui ex ſuperno patre genitus eſt. Non eſt à temporibus Ioſeph curatoris illius. Non eſt à temporibus Salathiel & Zorobabel, & Dauid, & Abraham, & Iacob, & Noe, & Adam. Verùm in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, C & Deus erat uerbum. At erat, & erat, & erat, non ſuſcipit quod unquam non fuerit. Et uides quomodo ſtatim uiciniſsima primùm ſignificat? Quomodo Matthæus uiam oſtendit per genealogiam, & neque ipſe exactè tractauit, quando ex ſupernis genealogiam ducebat? Et quomodo Marcus de peractis in mundo, & uoce clamante in deſerto tractauit, uoce inquam, clamante de Domino per Prophetas & Legem prædicto. Et quomodo Lucas ab infernis ad ſuperna reduxit? Poſtea progreſſus Ioannes quartus, coronidem & ſinceritatem ſuperni ordinis & deitatis ſemper exiſtentis declarauit, quemadmodum etiam Solomon prouerbialiter dicens principium uiarum, ſiquidem piè uoluerint quidam dicere de diſpenſatione in carne, uelut ipſa dicat de Chriſti deitate, quòd ipſa deitas creauit domum, quòd ipſa deitas carnem & incarnationem operata eſt, principium uiarum in opera ſua, ſalutis hominum ac bonitatis. Deinde ſtatim adhuc procedentibus rebus dicit, Fundauit me in principio, itaq; filius Dei ſecundum deitatem creatus, poſtea fundatus eſt? Dicant nobis mechanici illi ſupernorum inſpectores, quali arte creata eſt ſapientia, quali inſtrumento fundata eſt? At ſi omnino cogitare oportet, fugerimus utiq; à tanta blaſphemiæ profunditate, & non attigerimus unigeniti deitatem, quæ ſemper cum patre exiſtit, & ex ipſo genita eſt. Semper enim erat Verbum cum Patre, ſemper ſapientia, ſemper Deus ex Deo Dominus, ſemper lux uera, & non ſpuria, ſemper eſſe ex ipſo habẽs, & ueritas exiſtens, ac uita. Et quid opus eſt mihi multa de hoc dicere? Deinde dicit, Fundauit me in principio: proinde pium eſt uidere, quòd animam humanam hic ſignificat. Nam Dominus creauit me, humana natura in carne dicit, ſi ſanè ſic intelligatur. Fũdauit uerò, uelut in anima fundatus eſt, uerùm Ante omnes colles genuit me: quo oſtendat natiuitatem ex ſupernis. Atque hæc dicimus, non omnino ſic diſcernentes, ſed piè potius ad aduentum in carne

Scripturæ mos.

Quatuor Euangeliſtarum tractationis ratio.

referentes. Et si etiam oportet sic dicere, tamen nemo nos coegerit penitus de Christo dicere A hanc dictionem. Si uerò de Christo dicetur, habet etiam suam uim, non iuxta uaticinium dictam, sed iuxta ratiocinationis pietatem, ut ne quid imminutionis ad Deum referamus, ita ut putemus inferiorem ipsum habere deitatem præter patris essentiam. Etenim quidam ex patribus nostris & orthodoxis, retulerunt hanc dictionem ad aduentum in carne. Et si oportet sic dicere de hoc, Dominus creauit me, & fundauit me, & hæc est pia ratiocinatio, magni patres sic exposuerunt. Et si quis noluerit orthodoxos suscipere, non cogetur. Verùm ad externos & à fide alienos nullum est detrimentum. Neque enim hoc cadet nobis in aliquam deitatis imminutionem, quæ libera est, & semper est cum patre. Et quòd quidem passus est Christus, passus est, sed non mutatus est natura. Verùm permansit ipsius deitas in sua alienitate à passione. Quapropter cum uoluisset pati, ex propria bona uoluntate pro genere humano, postquam non poterat deitas pati, per seipsam passionis exors existēs, accepit nostrum passibile corpus, quum sapientia esset, ut in ipso ad patiendum consentiret, & nostras passiones susciperet, Deitate in carne coexistente. Etenim deitas non patitur. Quomodo enim qui dicit, Ego sum uita, mori poterit? Sed passionis exors permanet Deus. Compatitur autem carni, ut passio ad deitatem referatur, quum deitas non patiatur, ut sit nobis in Deo salus, in carne uerò passio: ut ne passibilem Deum habeamus, sed passionis exortem, referentem in seipsum passionem, iuxta uoluntatem, & non iuxta necessitatem. Attamen & hi cum Hebraicas dictiones neque attigerint, neque nouerint, neque quomodo se habeat harum uis sciant, proteruè & petulanter emicuerunt graues inimici, quærentes occasionem unde fidem mutilēt, imò magis seipsos, neque enim ueritatem. Et quia inuenerunt, Dominus creauit me, periculose uelut imaginantes somniant ea quæ ad nihil commoda sunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non sic habet. Vnde & Aquila dicit, Dominus possedit me. Semper autem hi B qui filios generant, dicunt, Possedi uel adeptus sum filium. Sed neque Aquila uim interpretatus est. Nam possedi filium, uelut recens est: in Deo uerò nihil est recens, etiamsi confiteatur quis quòd genitus est filius ex patre, & non creatus est. Genitus est autem sine tempore, & sine principio. Neque enim est tempus inter patrem & filium, ut ne tempus quoddam super filium existat. Si enim per ipsum omnia, ergo etiam tempora. Tempore uerò existēte eo quod præ omnibus est, quomodo erit hoc, nisi sanè quæretur alius filius, per quem ante filium factum est tempus. Et multa sunt quæ ad infinitam hæsitationem ducunt mentes hominum curiosorum & nihil bonum operantium. Cæterùm in Hebraico dicit, Adonai, quod est Dominus: Canani, quod potest dici, tum instar pulli exclusit me, tum possedit me. Verùm exactissimè dicitur, Instar pulli excludit me. Quis autem pullus non ex natura genitoris gignitur? Et hic quidem in corporalibus creaturis per coitum masculi & fœminæ pulli fiunt, ab homine usque ad pecus, & uolatilia atque alia. Quapropter unigenitus per omnia existens sapientia patris, & uolens ad correctionem omnia facere, ut ne quis ad ipsum referat que non sunt, & excidat à ueritate, profectus ad humanum genus, & natura à muliere genitus, & in utero uirginis reclinatus per gestationis tempus, non à semine uiri conceptus est, sed ex matre uniformiter accepit carnem, & in seipsum expleuit perfectam suiipsius incarnationem, non defectuosam, sed ueram. Et non quia ex semine uiri non erat, ideo habebat quid defectuosum: omnia enim perfectè habebat, carnem, & neruos & uenas, & alia omnia quæ sunt. Animam uerò uerè, & non in apparentia. Mentem autem, & omnia quæ sunt in humana natura, excepto peccato, uelut scriptum, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato: quo in eo quòd uniformiter hic à matre secundum carnem genitus est perfectè, & non defectuose, ostendat uolentibus uidere ueritatem, & C non propria mente cæcutire, quòd etiam supernè ex patre genitus est perfectè, sine tempore & sine principio: & infernè ex matre sola genitus est impollutè, & citra inquinamenta. Quo uerò etiam interpretemur dictionē, Adonai Canani, hoc est, Dominus instar pulli excludit me, omne quod generat, simile quid generat. Homo hominē gignit, & Deus Deum. Et homo quidem gignit secundum carnem, Deus uerò secūdum spiritum. Et qualis est homo, qui generat, talis est & qui ab ipso generatus est. In passionibus cōstitutus est homo, qui genuit proprium filium. Et passionis exors Deus, filium ab ipso genitum citra passionem genuit, uerè & non in apparentia, à seipso & non extra seipsum, spiritus existens passionis expers, & spiritum citra passionem generans: Deus existens à passione alienus, & Deum uerum generans citra passionē. Si enim ipse creauit omnia, & confiteris ô Ari, quòd creauit Deus omnia, ipse etiam filium genuit. Si uerò dicis, Si genuit, passus est dum genuit: Et nos ad te dicemus, Si gignens passus est, fatigatus est creans. At simul omnia quæ uult, omnia habet in seipso in perfectione: & neque in creando passio in filium cadet, neque Deum affectioni obnoxium esse, propter impollutam filij generationem, intelligetur. Immutabilis enim Pater, immutabilis Filius, immutabilis Spiritus S. una essentia, una deitas. At omnino dices mihi, uolens genuit, aut non uolens? Et non sum sicut tu, ô contentiose, ut unum quiddam tale de Deo cogitem. Si enim non uolēs genuit, inuitus genuit. Et si uolens genuit, ergo uoluntas erat ante filium, & erit uel temporis momentum inter filium per uoluntatem. In Deo autem non est tempus ad consilium, non uoluntas ad deliberationem. Neque igitur uolens genitus, neque inuitus, sed in natura supra consilium. Natura enim ipsi est deitas, neque consilio opus habens, neque sine consilio quid faciens, sed simul ex seipso omnia habens, & nihil rerum linquens. Porrò idem Arius rursus uena-

Paßionis Christi ratio.

Solomonis locus in Prouerbijs explicatus.

Natiuitatis Christi ratio.

A uenatur dictiones, semper omnia collustrans, & flagitia sibijpsi curiose inuestigans, non uelut habet diuina Scriptura, sed uelut ipse ægrotat circa quæstiones & pugnas uerborum, ad nullam utilitatem, sed ad suijpsius, & eorum qui ab ipso seducti sunt subuersionem, arripit dictum in quo Dominus benedicens discipulis dixit: Pater da ipsis uitam habere in seipsis. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscāt te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Verùm iam à me de his omnibus tractatū est in magno de Fide sermone siue libro, in quo rursus iuxta nostram mediocritatem ac debilitatem, coacti à fratrum exhortatione, scripsimus de fide, cui libro imposuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mens nostra ualuit per Dei auxilium, ex uniuersa Scriptura doctrinę Dei ueritatem congregantes, uelut ancoram his qui uolunt, sanctam patrum fidem, apostolicámque ac propheticam, & ab initio usq; huc in sancta Dei ecclesia prædicatam, clarè proposuimus, quo contineatur, ac muniatur cogitatione, diaboli uafricijs excitetur, neque à tempestate ab hæresi multiplici in mundo commota lædatur. Sic enim & Dominus docuit discipulos suos, dicēs: Si quod ab initio audiuistis, manserit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis: & ego in patre, & uos in me. Quare ueritas fidei ab initio à Domino audita, manet in sancta Dei ecclesia, & propterea manet sancta Dei ecclesia & orthodoxa fides in Domino, & Dominus unigenitus in patre, & pater in filio, & nos in ipso per sanctum Spiritum, si facti fuerimus templa sancti ipsius Spiritus capacia, quemadmodum dixit: sanctus Dei Apostolus: Vos templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus ex Deo est Spiritus sanctus, per quem Spiritum templa uocamur, si habitare fecerimus spiritum ipsius in nobis. Spiritus enim Christi, spiritus est ex patre procedens, & de filio accipiens, uelut ipse unigenitus confitetur. Hæc igitur omnia in prædicto de Fide libro exposuimus, qui scriptus est, uelut diximus, ad patres Pamphylias ac Pisidiæ. Hic uerò quoniam B ad consequentes dictiones perreximus, necessariò rursus eadem in memoriam reuocare studuimus, ob propositum hæresiarcham Arium, & sectatores ipsius Arianos, ut malicias ipsorum exoluamus, dulce in amarum transmutantes, & bonum in malum, & lucem in tenebras. Talibus enim perfectè à Domino per Esaiam Væ decernitur, qui bona in mala transmutant. Et talium nequaquam author est Deus, sed quisque horum, aut per uanam gloriam, aut præsumptionem, aut uanam sapientiam, aut diabolicam opinionem, excidit à ueritate, & sui flagitij tribulationem mundo induxit. Age igitur hanc dictionem tractemus, ut cognoscamus quæ à Domino dicta sunt, uelut sanctus Apostolus dicit: Et nos spiritum Dei habemus, ut cognoscamus ea quæ à Deo nobis donata sunt, quæ & loquimur, &c. Dicit igitur Dominus, Da ipsis uitam habere in seipsis. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Exilit autem turbator hic Arius, eiusq; sectatores, & dicunt, Orare omnino ac precari Deum, & dicere, Pater da ipsis uitam habere in seipsis, non est eius qui æqualis est ei, qui exhibet uitam. Si enim esset ex essentia patris, ipse utique largitus esset uitā, & non petiuisset patrem dare accipientibus ea quæ ab ipso dantur per petitiones. Et non sciunt hi, qui contra seipsos sententiam peruertunt, quòd uenit unigenitus, ut fieret nobis exemplar & salus, in medio mundo constitutus uelut in theatro, instar athletæ destruens omnia contra ueritatem insurgentia, ex incredulitate ac calumnia & errore diaboli, alicubi per idololatriam, alicubi per Iudaicam opinionem, alibi per incredulitatem, alibi per elationem humanæ opinionis, ut doceret homines humilitatem, ne quis seipsum aliquid putaret, qui homo sit, sed ad patrem uniuersorum totum referret. Et propterea etiamsi uita erat, uelut dicit, Ego sum uita, & posset dare uitam, nō uult tñ turbare iusticiā, sed uenit ut ad unū principium, ad unam deitatem, ad unam ueritatem, ad unam concordiam, ad glorificationem unam congregaret, C hominum salutem ac mentem, & coram discipulis patrem rogat. Quis enim filius à patre non petit? Quis uerò pater filio non dat? Quis autem filius alienus existit à patris natura? Et propterea filius unigenitus à patre, plenus gratia & ueritate, non indigebat cōplemento perfectionis, quū non deficiat in ueritate, sed plenus sit gratia & ueritate. Verùm cū plenus sit, & dat, & dare potest, uult autem omnia referre ad Patrem. Glorificat enim filius patrem, glorificat pater unigenitum. Ego enim glorificaui te in terra, inquit Filius ad Patrem. Et Pater ad Filium dixit, Glorificaui te, & rursus glorificabo. Non est dissensio, non est inuidia deitatis. Da igitur ipsis habere uitam in seipsis. Qui uita est, uitam à patre accipere uult, & dare discipulis, qui ipse uita est, ut ne distrahat unitatem, ut ne spina fieret Iudæis, ut audirent Iudæi à Patre petentem & dantem discipulis suis. Quomodo igitur petit à Patre Filius? uelut non habens & petens? Minime: sed unitatem Trinitatis significans, perfectè exhibentem ei, qui dignè dona accipit. Quo uerò significaret quòd una est deitas, rursus in alio loco non amplius petens dat, sed propria autoritate, uelut fons existēs à fonte, & Deus ex Deo, insufflauit in faciem ipsorum, & dixit: Accipite Spiritum sanctum. & alibi sustulit manus, & dixit, Accipite Spiritū sanctum. Et habet uitam in seipso, & cui uult dare, dat. Sicut enim Pater uitam habet in seipso, sic etiam Filius uitam habet in seipso. Et uides quòd honoris erga patrem gratia, & propter unam unitatem, & unam glorificationem, & ut ne putent discipuli à Deo legis & prophetarū ipsum mentes credentium declinare, unigenitus uenit: huius gratia Deus existens, & hominum malignitatem prænoscens, sermonem ad Patrem mittit, & gloriam auferri nequeuntem Patri tribuit: quo Manichæus confundatur, qui Patrem negat, quo discipuli discant quòd eadem est deitas in ueteri ac nouo Testamento, quo Iudæi pudefiant, quoniam non uenit unigenitus ut doce-

Ancoratus liber Epiphanij.

Christus cur patrem roget, ut det uitam discipulis.

ret alium Deum, sed ut suam & patris sui cœlestis deitatem reuelaret. Da igitur ipsis habere uitam in seipsis. A Equidem quum ipse prędicauerit hanc uitam, quomodo Patrem rogabat, ut daret ipsis quod ipse docebat ac dabat? Vitam enim postea pronunciauit, dicens: Hæc inquit, est uita, ut cognoscant te solum Deum uerum. Deinde Arius & eius complices exiliunt propter hanc dictionem, uelut qui aliquid contra ueritatem repererint, quòd dixit solum Patrē uerum Deum. Vides igitur, quòd solus est pater uerus? Interrogemus autem & nos ipsi uos. Quid igitur dicitis? Solus est pater uerus, filius autem quid tandem erit? Non est uerus filius, uana est spes nostra, uana inter nos prædicatio, inueniemini assimilantes filium Dei, per blasphemiam contra uosipsos, innominatis & nefarijs simulachris, ad quæ dixerunt Prophetæ ex seductorū persona, prout quisq; prophetarum huius dictionis mentionem fecit: & hoc, Falsos fecerunt sibiipsis deos patres uestri, & falsi facti sunt colles. Itaq; etiam unigenitus apud uos sic iudicatur, & ita turpiter de eo qui uos redemit, si modò redemit, sentitis. Non amplius eiusdem stabili estis, negantes uestrum Saluatorem, & qui redemit uos. Si enim nō est uerus Deus, neq; adorandus est. Et si est creatus, non est Deus. Et si non est adorandus, quomodo igitur Deus prædicatur? Desinite uos qui rursus naturam Babylonicā facitis, qui imaginem & figuram ipsius Nabuchodonosor erexistis, qui famosam hanc tubam unitatem belligerantium buccinatis, qui in musicis instrumentis ac cymbalis & in psalterio per erronea uerba uestra populos ad casum fertis, imagini magis seruire efficientes, quàm Deo & ueritati. Et quis uerus alter, sicut filius Dei? Quis enim adæquabitur Domino inter filios Dei, inquit Scriptura, & alius ad ipsum non comparabitur? Et quid ait? Quo uideas quod de filio dicit, consequenter narrans ait: Ex-
„ cogitauit omnem uiam scientiæ, & dedit ipsam. Et post hæc, In terra uisus est, & inter homines
„ conuersatus. Quomodo igitur non uerè ad ipsum hæc dicta sunt qui dicit, Ego sum ueritas. B At dices mihi, quomodo dixit unigenitus uerus Deus, ut cognoscant te solum uerum Deum, quo non multitudo deorum putaretur, ut ne diuisio fieret uitalis cognitionis. Si enim solus Deus uerus pater, uerus est filius ex patre uerè genitus. Nam colens patrem, & solum ipsum uerum Deum reuelans, seipsum ostendit ex patre uerè genitum. Quapropter uerus pater Deus, uerus Deus filius unigenitus. Et unde hoc demonstrandum est? At uide mihi dictiones hic, quomodo solum uerum Deum dicit hic patrem. Verum in Euangelio secundum Ioannem dicit, Erat lux uera. Et quæ lux uera quàm unigenitus? Et rursus Scripturæ de filio dicunt, quòd lux Deus & non dicunt, Lux uera Deus, uerùm de filio Dei, quòd lux uera unigenitus. At de patre, Deus uerus, & non dicunt, Lux uera Deus. De Filio uerò, quòd Deus, & non apposita est uox uerus, ad dictionem Deus filius. & ubi lux Deus, non apposita est uox uera. Quid igitur dicimus de patre, quòd sanè lux uera est Deus, & non defectuosum faciemus Deum. Et quoniā non est scriptum, Lux uera, ideo non dicimus peccantes, quòd non est lux uera. & quoniā scriptum est, Filius est Deus, & erat Deus apud uerum patrem. Etenim erat Deus uerbum, & non dixit, Deus factum est uerbum, sed Deus erat. Ex his duobus æquiualentia demonstrabunt. ex dictione quidē Deus uerus pater, & ex dictione, lux uera filius, æqualitas dignitatis apparebit. Ex dictione uerò Deus filius, & lux Deus, æqualitas glorificationis inuenietur. Et nihil differet, neque contradicere quis poterit ueritati. Sed uerus Deus est pater, & uerus filius unigenitus. Porrò & de Spiritu sancto cogar quid hic dicere amplius, ut ne quibusdā relictis, occasionem præbeam inimicis, ut suos prætextus habeant. Sic enim etiam Spiritus sanctus, uelut ipse Dominus testat, Spiritus est ueritatis, Spiritus patris: & ut Apostolus dicit, Spiritus Christi. Proinde Spiritus sanctus est spiritus ueritatis, Spiritus Dei, sicut Deus uerus, sicut lux uera, sicut Spiritus patris, sicut Spiritus filij. Vna enim est trinitas, una glorificatio, una deitas, una dominatio, Pater pater, Filius filius, Spiritus sanctus, Spiritus sanctus, non est coniunctio ipsa trinitas, C neq; disiunctio à propria sua unitate, non est defectuosa in perfectione, non aliena à propria proprietate, sed per omnia perfectio, tria perfecta, una deitas, & cecidit aduersariorum machæra. Etenim sic scriptum est, Telum infantium facti sunt. Etenim infantes etiamsi accipere uelint tela, inualidi sunt, non potentes manibus suis quicquam perpetrare. Si uerò etiam conturbentur infantes, magis seipsos iugulant, ac seipsos iniuria afficiunt, quum non possint per teli conatum alios impetere. Quemadmodum etiam hi contra seipsos excitarunt bellum erroris, minimè uerò irruunt in filios ueritatis. Transibo autem & ad alias dictiones rursus ab ipsis excogitatas. Et primùm quidem admiratione digna res est, quòd ironia utuntur ad integros ac simplices natura decipiendos. Quemadmodū enim serpens decepit Euam simplicem, eodem modo hi ubi uoluerint aliquos asciscere, primùm quidem adulationibus multis, & liberalitate ac attentione, promissioneq; simul & terriculamentis aggrediunt. Eos uerò qui non uolunt secundū ipsorum fidem ferri, regijs mandatis adoriunt, & regis Valentis indignatione resistitis? inquiunt. Et quid est (inquiunt) quod dicimus, Eadem est fides: nisi quod uanam gloriam sectamini? Videamus igit an eadem sit fides. Dicunt itaq;, Confitemur genitū Filium ex Patre, & non negamus: sed oportet nos etiam creaturam & facturam confiteri. Nihil autem est stolidius. Omne em̄ creatū, non simile est genito, neq; genitū simile creato, maximè ad illā purā & perfectā essentiā. Omnia enim á Deo creata sunt, solus uerò filius Dei genitus est, & solus Spiritus sanctus ex Patre processit, & ex Filio accepit. Reliqua uerò omnia sunt creata, & neq; progressa ex Patre processerunt, neq; ex Filio acceperūt, sed ex plenitudine filij, uelut scri-
„ ptū est: Verbo em̄ Dei omnia firmata sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus ipsorū. At inquiūt, opor-

Pater solus uerus Deus, quomodo accipiendum.

Lux uera, & lux citra additionem.

Tela infantiū.

Valens rex Arianus.

A oportet etiam confiteri creaturam, quoniam dixit Scriptura figuratius dici creaturam, & figu
ratè dici genituram. Nam etiamsi dixerimus genituram, nõ uelut unam ex genituris dicimus. *Christi appellationes uariæ.*
Itaq; in eo quòd genituram dicunt, & non ueram genituram, simpliciores decipiunt. Sed &
creaturam confitemur, inquiunt. Quandoquidem enim & ianua siue ostium uocatus est Chri
stus, & uia, & columna, & nubes, & petra, & agnus, & mãna, & caper, & uitulus, & leo, & fons, &
sapientia, & uerbum, & filius, & angelus, & Christus, & saluator, & Dominus, & homo, & filius
hominis, & lapis angularis, & sol, & propheta, & panis, & rex, & ædificator, & agricola, & pa-
stor, & uitis, & quæcunque talia, sic inquiunt, etiam creaturã dicimus: abusiuè enim nos confi-
teri oportet. Fuge malam hanc opinionem ac calliditatem, ne det Dominus ut aliquis ex filijs
ueritatis tali ironia subducatur, quo per eiusmodi argumenta etiam creaturæ nomen in filiũ
Dei suscipere persuadeatur, atq; sic cõfiteri. Dẽt enim nobis huius usus rationẽ. Nã omnia illa
abusiuè dicta sunt, minimè in deitatem Filij irruentia, neq; defectuosum facientia ab essentia i-
psius erga patrem. Et ostium dici poterit, quoniam per ipsum ingredimur: & uia, quoniam per
ipsum uadimus: & columna, quia ipse est fundamentum ueritatis: & nubes, quia intexit filios
Israel: aut etiam columna, propter luciditatem ignis quem illuminauit in deserto: & manna,
quia negauerant ipsum panem cœlestẽ: & panis, quia per ipsum fortificamur: & angelus, quo-
niam magni consilij angelus est: æquiuocum enim est angeli nomẽ. Suscepit enim Rhaab an-
gelos, & non erant angeli, qui missi erant alij, quàm qui annunciauerunt de loco. Sic etiam u-
nigenitus, quoniam annunciauit uoluntatem patris hominibus, magni consilij angelus est,
dum in mundo magnum consilium annunciat. Et lapis non insensibilis lapis dicitur, sed ab-
usiuè, eo quòd offendiculum fuit Iudæis, nobis autem fundamentum salutis: & lapis angula-
ris, eo quòd construxit uetus & nouum Testamentum, circumcisionemq; ac præputium in u-
B nam unitatem. Agnus autem, propter innocentiam, & quòd per ipsum, peccatum ab homi-
nibus sublatum est: in eo quòd ipse patri oblatus est ouicula ad mactationem. Nam uenit ut
pro nobis pateretur, passionis exors, quo nos saluaremur. Et si quid aliud est eiusdem usus,
quod confert ad salutem filiorum hominum, abusiuè à diuina Scriptura ad ipsum refertur.
Quid igitur creatura profuerit, aut qualem utilitatem facit ad nostram salutem, & ad Dei uer-
bi in carne glorificationem, & perfectam deitatem? Quid prodest nobis dicere ipsum creatu-
ram? Quid facit creatura creaturis? Quid prodest creatura creaturis? Quomodo uerò crea-
uit Deus Deum, in adorationem proponens, quando dicit: Ne feceris tibijpsi ullam aliquam
similitudinem, neque in terra, neq; in cœlo, & non adorabis ipsam. Quomodo igitur creauit *Creaturam nõ*
sibijpsi filium, & adorari præcepit, maximè cum Apostolus dicat: Et coluerunt creaturã præ- *adorari.*
ter creatorem, & stulti facti sunt. Stultum est enim creaturam deificare. Reprobat autem primũ
præceptum, quod dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli cultum præstabis. Qua-
propter sancta Dei Ecclesia non creaturam adorat, sed filium genitum, patrem in filio, filium
in patre, cum sancto Spiritu. At reuera, inquiunt, nisi dixerimus, quòd creatura est, imminuti-
onem Patris facimus. Creatum enim non imminuit creatorem: quod autem genitum est ex
natura, id aut contractionem efficit, aut dilationem, aut imminutionem, aut sectionem, aut a-
liquam talem affectionem genitori annectit. Ingens autem est stulticia eorum qui talia ratio-
cinantur, ut à seipsis Deum assimilent, & suas affectiones Deo annectant: cum Deus penitus
exors sit passionis, & in generando, & in creando. Sicut enim nos patimur generantes, quo-
niam creati sumus, sic etiam laboramus creantes. Et si patitur Pater generans, ergo etiam cre-
ans laborat. Quomodo uerò de Deo passionem dicere licet, & laborare, siquidem laborat? At
non laborat, absit. Non laborabit enim, inquit Scriptura. Spiritus igitur Deus, & spiritus sine
C principio, & sine tempore filium genuit, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum uerum de Deo
uero, genitum, non factum. Præteribo autem & hoc dictum, & rursus ad alia nos conferamus
quæ ab ipsis in malis opinionibus dicuntur ac decantantur, & suprà à me proposita sunt. Ete-
nim rursus uanè producũt hoc dictũ falsò interpretantes, Suscipite pontificem uestrum fidelẽ
existentem ei, qui fecit ipsum. Et primùm quidem hanc epistolam, ad Hebræos inquam, reij- *Epistola ad He*
ciunt, negantes ipsam natura ab Apostolo esse, & asserentes ipsam Pauli non esse. Verùm di- *bræos Pauli*
ctum hoc, ob propriũ morbum in seipsos, uelut dixi, malè suscipiunt: nimirum ex eo quòd di- *non est.*
ctum est, Fidelem existentem ei, qui fecit ipsum, creaturam falso inferentes. Percũctetur autem
quis intelligentia præditus ipsos, & hæsitabunt, non habentes quod respondeant. Quando
assumpsit Dominus noster ut pontificis nomine appellaretur? Nequaquam enim ante aduen
tum suum in carne hæc nomina habuit, ut lapis uocaretur, & ouis quæ ducitur ad mactatio-
nem, & homo, & hominis filius, & aquila, & agnus, & alia omnia quæ ad ipsum post aduen-
tum in carne referuntur. Quare & pontifex ipse appellatur, propter argumentum de ipso à le-
ge prædicatum: nempe, Prophetam ex fratribus uestris excitabit Dominus Deus uester. Pro-
inde prophetam & pontificem, & uocem. Ex ipsis, post hunc locum Scriptura clarè interpre-
tatur uelut etiam firmiter uidere est, quomodo rursus insuperabilis Dei uirtus & prænotio, ad
obturandũ omne os quod cõtra ueritatẽ excitatur, omnia cum mirabili illuminatione prædi-
« xit ac muniuit. Dicit enim sic in eadẽ cõsequẽtia: Nã omnis põtifex qui ex hominibus assumi-
« tur, pro hominibus constituitur, ad offerendũ dona & uictimas pro peccatis, ita ut moderatè
« ferre possit: necessitatẽ enim etiã ipse habet in proprijs peccatis. Qui uerò non habet peccatũ,
obtulit seipsum patri, partim ex hominibus, propter aduentum suum: partim non ex homini

 bus,

bus,quum non habeat necessitatem propter deitatem. Et de ipsius deitate dicit,Etiamsi esset A
filius:de aduentu uerò in carne,Didicit ex his quæ passus est,inquit. Et uides quòd omnia ad
Christum pertinentia plana sunt,& nihil est in ipsis tortuosum. Nam hoc, Pontificem fidelem
ei qui fecit ipsum,neq; eandem formationem corporis hic declarat,neq; ipsius incarnationis:
non de creatione omnino dicit,sed de dono dignitatis post aduentum suum,iuxta id quod di-
ctum est:Dedit ei nomen quod est super omne nomen. Et non antea implebatur hoc in dei-
tate,sed in præsenti aduentu.Nã ipsius incarnatio ex Maria, accipit nomẽ quod est super om-
ne nomen,ut cum Deo Verbo uocaretur filius Dei.Et propterea etiam per ipsum Apostolum
» hic rursus dixit,Eum uerò qui paululũ imminutus est infra angelos, uidemus Iesum propter
» passionem mortis,gloria & honore coronatum,quo Dominus & factor angelorum, infra an-
gelos imminutus appareret,& horrendus ac terribilis angelis,& qui ex nihilo ipsos cum Pa-
tre & sancto Spiritu creauit,imminutus diceretur,& appareret manifestê,quòd non de deitate
hic loquitur,sed de ipsius carne.Passio enim mortis non ante carnem ad Verbum refertur,sed
post aduentum in carne,eodem passionis exorte existente & passibili passionis quidem exor-
te,in deitate:patiente uerò,in humana natura. Quare etiam ambo in uno implentur,filius ho-
minis,in hoc:& filius Dei,in illo.Simul enim Christus in ambobus filius uocatur.Quid igitur
fecerit ipsum,discant contentiosi ex prædictis omnibus, quia nihil in hoc dicto ad deitatẽ re-
fertur,sed ad aduentum in carne. Et neq; sicut de factura aut creatura,sed uelut de dignitate
Simile regis de filio suo interrogati.
post aduentum dixit,fecit ipsum.Etenim si quis interroget regem aliquem de proprio illius
filio,Quid est tibi hic,& audiat ab ipso, Filius meus est. Genuinus igitur tibi est,aut spurius?
Ille uerò respondeat,Genuinus est ex me.Quid igitur ipsum fecisti? Regem ipsum feci:mani-
festum est nihil immutatum esse ipsum à patris sui dignitate.Et non omnino eo quòd dixit,Fe-
ci ipsum regem,ideo creaui ipsum,dicit Rex.Non enim generationem negauit,quum non ge- B
nuisse confessus sit,in eo quòd dixit,Feci: sed illam quidem palâm pronunciauit. Verùm uox
Fecit,de dignitate declarauit. Sic etiam filius, filius patris citra ambiguitatem ab his qui uitã
uolũt,creditur & adoratur.At pontifex factus est,quoniã in corpore suo seipsum patri obtulit
pro hominibus,ipse sacerdos,ipse uictima,seipsum quidẽ obtulit,pro omni uerò creatura põ-
tificatũ gessit.Ascẽdit aũt spiritualiter & gloriose in ipso corpore,sedet in dextera patris,factus
põtifex in æternũ,& pergressus cœlos semel,uelut testatur de ipso in sequentib. idẽ Apostolus.
Et corruit rursus horum diuinæ Scripturæ prætextus,quæ uitalis est,& nihil offendiculi habet
fidelibus,aut ad imminutionem blasphemiæ contra Verbum. Deinde rursus meminit alte-
rius dicti,quod Iohannes stans in deserto, & conspicatus ipsum uenientem, dixit: Hic est de
quo dixi uobis,quòd post me uenit uir,qui ante me factus est,quia prior me erat. Et primùm
quidem ipsas dictiones,uelut capite grauati,alterant in sententia, & dicunt, Quomodo hoc
impletur in aduentu in carne, quum non fuerit ante Iohannem in utero Mariæ conceptus?
Sed uelut Euangelista dicit,In sexto mensé missus est angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ ad
uirginem desponsatam uiro, cui nomen Ioseph, & ingressus ad ipsam dixit, Gaude gratiosa,
Dominus tecum,&c. Quum igitur turbaretur uirgo ob salutationem, dixit ad ipsam: Ecce
concipies in utero,& paries filium,& uocabis nomẽ eius Iesum.Et ecce cognata tua Elisabeth
concepit filium in senectute sua,& hic mensis sextus illi est, quæ uocatur sterilis. Et uides (in-
quiunt) quòd sex mensibus antequam bonum nuncium afferretur Mariæ, iam præextitit Io-
hannes? Quomodo igitur hoc,Ante me factus est, in aduentu Christi in carne implebitur?
Quis uerò ex simplicibus,& non in sententia probè firmatis, hoc dicto audito non turbabi-
tur?Dicit enim, Quæ necessaria sunt,& simplicia,& uitalia, in diuina Scriptura, ea his qui sibi
praua attrahunt,magis nociua apparent,quum dicta penitus sint in Spiritu sancto illumina- C
ta. Quid enim relictum est à dicto ad securam certitudinem? Ecce enim dicit, Hic est, uisi-
bilem significans ac ostendens uidentibus,De quo dixi uobis,quòd post me uenit. Et quis ue-
nit nisi uir? Nemo autem prudentia præditus, uirum nudum putauerit Dominum nostrum,
quàm hæreses suprà à me relatæ,Cerinthiani & Merinthiani,ac Ebionitę,sed cũ hoc quòd uir
est, omnino certò etiam Dominum ipsum sciunt ueri fideles, uelut etiam Iohannes testatur,
Quod audiuimus ab initio:quasi dicat,Eum qui ab initio est inuisibilis Deus Verbum,quem
audiuimus in diuinis Scripturis,in Prophetis annunciari,in cœlo hymnis celebrari. Et pro-
pterea quòd ab initio audiuimus, & uidimus oculis, quo primùm audiuisse Deum ab ini-
tio confiteatur:uidisse uerò,hominem significet, quem etiam Baptista Ioannes dixit, Quòd
post me uenit uir: & hoc, Manus nostræ contrectauerunt: ut Deum ex supernis significet, &
hominem uisibilem à Maria genitum ostẽdat, qui & ex mortuis perfectus resurrexit, non ab-
ijciens sanctum uas,quod suscepit,& perfectam suam incarnationem. At per hoc quòd con-
trectauit latus,& typum clauorum,tria confitetur inconcusse.Sic etiam hic mihi intellige hoc,
Hic est de quo dixi uobis,quòd post me uenit uir,ut aduentum in carne significet. Quia pri-
or me erat,ut deitatem ostenderet,quoniam ante me factus est:In mundo enim erat, inquit E-
uangelium,& mundus per ipsum factus est,& mundus ipsum non cognouit.Si autem in mũ-
Ante me factus est,uel fuit, & prior me erat,
do erat,antequam Ioannes gigneretur ac conciperetur,ante ipsum fuit in mundo,non de cre-
atione,non de factura significat,sed iuxta usum consuetum,quo æquiuocè homines dicere so-
lent,Fui in Hierosolymis,fui in Babylone,fui in Aethiopia,fui in Alexandria, non creationem
hic

A hic significat, sed accessum & aduentum. Fui enim in Babylone, aut altero loco, quando ueni. Ante me igitur fuit, aut factus est (utrumque enim Græca uoce significatur) inquit, ut ostendat Verbi in terra semper accessum. Et hoc, Prior me erat: ut ostendat deitatem semper existentem. Illud uerò, Post me uenit, ut indicet conceptionem post Iohannem. Et propterea, Ego uox clamantis in deserto, Vox est præparatiua auditus hominum. Primùm enim inarticulatam uocem sonantem reddere solent clamantes, è longinquo uocantes eos qui ab ipsis aliquid audire debent. Et ubi illi uocem solam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, auresque præparauerint, tunc is qui sonantem uocem emisit, de cætero distinguit sermonem quem dicere uoluit. Sic etiam Iohannes uox fuit, aures hominum præparans. Non enim erat ipse Verbum, sed post ipsum uenit Verbum, propter quod præparatiua uox fuit, siue facta est. Et propterea dicit, Vox clamantis in deserto, præparate uias Domini. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur uias præparatas. Et uox loquitur, ut præbeant audientiam. Vbi uerò auditus ocium egerit, tunc sermo in aurem suscipientium mittitur. Nusquam igitur reprehendet Arius & eius complices Dei ueritatem, semper illuminantem corda fidelium, ut ne euertantur à salute in Verbo filio Dei in ueritate increato, & semper genito. Progredientibus autem rursus nobis, & ad sequentia procedentibus, nihil relinquemus ex his quæ suprà ad soluendum sunt proposita, sed rursus ordinis consequentiam arripiemus. Prætexũt enim rursus aliũ prætextum, qui à sancto Petro in Actis dictus est, nempe: Notum uobis sit tota domus Israel, quòd hunc Iesum, quem crucifixistis, & Dominum & Christum, ipsum Deus fecit. Et rursus dicunt, quòd hic Fecit scriptum est: & non uident quòd dictum est (ipse enim per seipsum dictum declarat) Hunc enim Iesum, ut significet Domini incarnationem. Ex hoc enim quod dicit, Hunc Iesum, quem crucifixistis: manifestum est, quòd de carne dicit, quam crucifixerunt: carnem e-

quomodo accipienda sint.

Iohannes uox cur sit.

Petri locus explicatus.

B nim crucifixerunt. Et propterea Dominus in Euangelio dicit: Nunc autem quæritis me occidere hominem, qui ueritatem dixi uobis, quam ex patre meo audiui: at non ab humanitate separans deitatem. Neque enim extra humanitatem fuit deitas, quando passurus erat: neque in patiendo relictus est à Verbo aduentus in carne, sed neque passionis exors Verbum passum est prius in carne patiente existens. Verum est enim in utrisque unum nomen, & in deitate, & in humanitate. Christus enim est incarnatio ipsius Verbi. Et Christus est in ipso in carne aduentu. Sed passio ipsa est in carne, quemadmodum dixit Petrus, Christo passo pro nobis in carne ut ostendat deitatis à passione alienitatem. Et rursus, Mortuus in carne, uiuificatus autem spiritu. Hunc igitur Iesum, quem crucifixistis: ut ne relinqueretur sancta in carne dispensatio à passionis exorte & increato Verbo, sed couniretur supernè increato Verbo. Quapropter & Dominum & Christum Deus fecit: id quod ex Maria conceptum est, & deitati counitum. Non enim Maria Deus secundum naturam. Quapropter consequenter infert, Fecit: quemadmodum etiam angelus Gabriel dicit, quum interrogasset ipsa, Quomodo erit hoc, quoniam uirũ nõ cognosco? Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Quum autem dixerit, Et quod nascetur, ostendit non requisitus de Deo Verbo, quod filius est citra ambiguitatem, non creatus, non factus. Verùm de disputatione carnali à Maria, cum additamento dixit, Et quod nascetur Christum & Dominum fecit, uelut in alijs loquutionibus. Omnia clarè impleta sunt, & nullum laborem exhibent. Sic etiam hic in aduentu in carne impleta sunt, & nulla est præuaricatio his, qui uitæ suæ studiosi sunt. Viuens enim Verbum à uiuente patre, filius patris, & non creatus. Omnia uerò in aduentu in carne impleta sunt, ut neque spectrum putaretur, neque coessentialis caro supernæ deitati: sed incarnatio ipsius counita in unam à passione alienitatem, maximè post resurrectionem à mortuis. Nõ amplius enim

C moritur, inquit, mors ipsi non amplius dominatur. Est enim unus Dominus, unus Christus, unus rex, in dextera Patris sedẽs, corporale & spirituale, una unitio, una deitas spiritualis, ambo lucida, & in maiestatis gloria. Porrò transmittam hoc dictum, quod abundè me declarasse puto, & de alijs ab ipsis ad subuertendos audientes excogitatis dicere aggrediar. Rursus enim dicunt, Si est ex essentia patris, quomodo non nouit horam & diem? Sed proprio sermone cõfitetur discipulis, non nosse quæ pater nouit, inquiens: De illa die & hora nemo nouit, neque angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater solus. Si itaque, inquiũt, Pater nouit, & ipse non nouit, quomodo potest eadem deitas patris ac filij esse, quando quæ nouit Pater, Filius ignorat? Quæcunque uerò mysticè & in diuina sua sapientia, ad certitudinem cognitionis uerissimæ unigenitus docens exposuit, hi ignorant, & humanos affectus omnes in suum ipsorũ detrimentũ, uelut horrenda reptilia, & ad suã perniciẽ ea quæ ab astuto uenatore inescata sunt, abripiunt, nescientes quòd mendacium nusquam consistet. Veritas autem undiquaque proprios filios suos corrigit, & mendacium redarguit. Dicam enim uobis, qui malam opinionẽ de Christo ab initio habetis, Vtrum maius est secundũ naturam, & ad scientiam, Deus ne omnium Dominus, & pater Domini nostri Iesu Christi, aut dies à Patre & Filio ac Spiritu sancto inducta & facta, & illa hora? Omnino autem interrogati coguntur ab ipsa ueritate Patrem maiorem dicere, sicut etiam est. Si itaque dicit Filius, Nemo nouit Patrem, nisi Filius: & nemo nouit Filium, nisi Pater: Qui quod maius est, cognoscit, hoc est Patrẽ: quomodo quod minus est ignorat? At diuina sunt uerba à Spiritu sancto dicta, ignota aũt his qui nõ acceperũt Spiritus sancti donũ & gratiam. Tales enim quum sint prædicti, instabilem habent intelligentiã, stolidamque mentem, ad

Pater solus nouit de illa die.

noxias

noxias & ad minores præuaricationes lapsantem. Opponet enim se illis id quod ab ipso Do- A
mino dictũ est, Estote parati: Sint lumbi uestri præcincti, & faces uestræ in manibus uestris, & e-
ritis uelut serui boni expectantes dominum suum. Sicut enim latro in nocte ita accedit dies. Et
sanctus Apostolus ait: Non estis filij tenebrarum, sed diei, ut ne dies uos uelut fur deprehẽdat.
Si itaq; filij diei non occultantur à tenebris, sed parati sunt, quoniam qua nõ sciunt die, & qua
non expectant hora, Dominus ipsorum adest: igitur nõ differt à seruis suis & filijs diei, propter
lucidam suam substantiam ac deitatem, quum ipse causa horum illis sit. Aut uelut ignorantes
diem, & non parati, deprehendetur ignorans, & sub minoribus existens. Quis autem insania
percitus hæc de Christo cogitauerit, quòd ipse erit, uelut homines eius dominio subditi, & di-
scipuli: aut uelut deteriores, propter suam ignorantiam imparati? Et tota res est stolida. Si ita-
que hæc impleri non possunt, uerùm sermo extentus usui oppositus reperietur: quærendũ est
igitur quam rationem reperiamus, quo citra oppositionem utrisq; seruatis, à ueritate non re-
cedamus. Impossibile est enim Dominum mentiri, & impossibile est ipsum frustra narratio-
nes ad nostram uitam facere. Cognoscit itaque Pater, cognoscit Filius, cognoscit Spiritus san-
ctus. Nihil enim est in Patre diuersum à Filio, neq; in Filio diuersum à Spiritu: uelut in una-
Tria perfecta. quaque prædicta hæresi pro re nata demonstrauimus ex ueris confirmationibus, Trinitatem
esse unam deitatem, & nihil habere in seipsa euarians. Sed totum perfectio, tria perfecta, una
glorificatio, & unum dominiũ. At dices mihi, Qua igitur ratione hoc dixit? Et iam quidem a-
libi de hoc sermone à me dictum est. Nihil autem prohibuerit ad eadem apponere, & eadẽ ue-
ra uerba referre: & ego quidẽ ad hoc impiger sum, legentibus aũt hoc tutum erit, aduersarijs
uerò in redargutionem. Habet aũt res hoc modo. Tres ordines hoc loco in medium produxit:
Patrem, & seipsum, & omnes angelos in cœlo. Et Patri quidẽ attribuit nosse, non solùm scien-
tiam ostendens & cognitionẽ, sed etiã ea quæ semper apud Patrem & apud filium citra ambi- B
guitatem detenta sunt, & facta & perpetrata. Et pater quidem nouit diem, nouit ipsam, & pro-
duxit ac fecit, & iudicauit. Sicut dixit in Euangelio secundum Iohannem, Pater neminem iudi-
cabit, sed omne iudiciũ dedit Filio. In eo enim, quòd dedit, iudicauit: quum itaq; iudicauit, no
uit: quum uerò nouit, scit quando uenit. Qui enim non credit in Filium, iam iudicatus est: nõ
quòd præterierit iudicium, sed quòd ea quæ tunc futura sunt, iam indicẽtur. Quare & ob hoc
tale impletur. Nouit enim Scriptura scientiam, & sciẽtiam, quemadmodũ etiam sæpe pro ob-
lata argumenti occasione, à similitudinibus & exẽplis, uniuscuiusq; propositæ rei ac causæ cla
ritatẽ & declarationem explicare non reliquimus. Apprehendamus itaq; rursus ab initio, &
Adam quando nouerat uxorẽ suam Euam. de his dicamus. Quid dicitis, ô uos? Nouerat Adam Euam uxorem suam, & ante inobedien-
tiã ac excessum, aut non nouerat? Et non potestis contradicere ueritati. Si enim non uolueritis
recta uia ingredi ad talem sententiam, redarguemini. Erant enim, inquit, nudi, & non erube-
scebant. Quum igitur ipsi nudi essent, & non cæcutirent: neq; enim hoc negare potestis, ut non
uidisse ipsos confiteamini. Nouit enim, inquit, Euangelium quòd bonũ esset ad esum, & aspe-
Notio & scientia duplex in Scriptura. ctu pulchrũ. Proinde nouerat, & nouerant. Quum aũt nossent & uiderent se mutuò, cognoue-
runt: uelut post multũ tẽpus, ait Scriptura, Et cognouit Adam Euam uxorem suã. At priorem
quidẽ notionem ac uisionẽ siue scientiam, de notione per uisum consistente, ac per intellectũ
dicit. In secunda uerò notione, de cognitione & usu loquitur. Quemadmodum etiam alicubi
Dauid, ubi consenuisset, uelut dicit diuina Scriptura, Et consenuit Dauid, & non calefiebat, &
„ dicebant famuli ipsius ad ipsum: Quæratur regi uirgo, & inuenta est Abisac Sunamitis: Et ca-
„ lefaciebat (inquit) ipsum, & cũ ipso dormiebat, & non cognouit ipsam Dauid. Quomodo non
cognouit coniunctam corpore, & quæ latus applicuerat? At cognitionẽ hic nõ eam dicit quæ
fit per intellectum, sed eam quæ cõtingit per ipsum. Nam & de Iacob dicit, Quòd septem annis C
fuit pastor cum Rachel & Lia, & nouit ipsas. Quando uerò de copulatione reuerendarum ip-
sius nuptiarum narrat, dicit: Cognouit Liam uxorem suam. Nam prior cognitio per intellectũ
erat, & per uisum. Posterior autem cognitio siue notio, in usu erat & actione. Sic etiam in eadẽ
diuina Scriptura, Nouit Dominus eos qui sunt ipsius: non quòd ignoret eos qui non sunt i-
psius, sed euidentiam defensionis ac protectionis Domini significat. Et, Discedite à me opera-
tores iniquitatis, non noui uos: Igitur non nouerat ipsos secundum cognitionem? Imò quia
non erant ipso digni, actionem ab ipsis tollit. Et in alio loco, Vos cognoui ex omnibus genti-
bus: Ergo omnes gentes, & numerus totius humani generis cognitionem eius fugiunt, & non
potius capilli uniuscuiusq; capitis humani, tum eorum qui ipsi seruiunt, tum eorum qui ipsi
non obediunt, cognoscuntur? &, Vias à dextris nouit Deus: ergo ignorat à sinistris? Et quot
eiuscemodi dici possunt de notione, & notione siue scientia? Sic etiam unigenitus filius Dei.
Quandoquidem enim Pater iudiciũ dedit Filio, notionis & usus cognitionẽ reddidit iam Pa-
Nouit pater quomodo, & quomodo filius. tri: Nemo nouit diem, nisi Pater: iuxta duos modos, quòd nouit quando uenit: nam in ipsius
potestate dies & hora ueniet. Et nouit ipsam: iam enim peractum erat ab ipso iudicium, tradi-
tũ unigenito. Ita est & in unigenito filio Dei, qui Deus est, & nihil à Patre euariat, eadẽ notio. I-
pse enim nouit ipsam, & ipse ducit ipsam, & fert & perficit, & iudicat, & fine ipso nõ ueniet: Nõ-
dũ uerò nouit ipsam secũdũ actionẽ, hoc est, nõdũ iudicauit. Adhuc .n. impij impiè agũt, & in-
iusti abũdant, & scortatores ac adulteri & idololatræ iniqui sunt, & diabolus operatur, & hære-
ses insurgũt, & error cõmittitur, donec intulerit ipsam diẽ unigenitus Dei filius, & quod iustũ
est, unicuiq; retribuerit: & cognoscet ipsam, hoc est, peraget ipsam potentia. Et in Patre quidẽ,
iuxta

A iuxta duos modos impletum est:in Filio uerò secundum notionē est,& nō ignoratur. Verùm
secundum actionem nondum perfectum est,quia nondum iudicauit. Cæterùm à sanctis ange
lis iuxta duos modos hoc remotum est,& quod non nouerunt:notione per intellectum con- *Angelorum ignorantia.*
tingente:& quod nondum secundum actionem ipsi cognouerunt,hoc est,perfecerunt. Non-
dum enim præceptum est ipsis,egredi,ac colligere impios,uelut zizania in fasciculos ac fasci-
los,& præparare ut comburantur igni. Et uidetis ô dilecti serui Dei,quòd singuli qui sibijpsis
iuxta quandam præsumptionem horrenda attraxerunt,frustra militauerunt, singuli diuersi-
modè contra seipsos,in filium Dei inferiora & imminuta maledica lingua effutire aggredien-
tes. At quum & huius dictionis declarationem abundè fecerimus,rursus ad alias mentem ap-
plicemus,Dei potētia auxiliante. Etenim generosi illi,& in omnia satis audaculi,etiamsi confi-
teantur non secundum Manichæos,neq; secundum alias multas hæreses,& quamuis obtine-
ant ueritatem secundum carnem,tamen hoc ipsum faciunt defectuosè,& non plenè. Confitē-
tur enim Saluatorē habuisse carnē uerè, audientes autem ex ipso Euangelio, quòd fatigatus
fuit ex itinere,& esurijt,& sitijt,& dormiuit,& surrexit, hæc omnia collecta ad deitatē ipsius re-
ferunt,conantes deitatē ipsius ex talibus argumentis abalienare ab essentia Patris. Nam si est,
inquiunt, ex Patre, Patre non sentiente lassitudinē,neq; sitiente,neq; esuriente, uelut diuina
Scriptura dicit: Non fatigabitur, neq; esuriet,neq; sitiet,neq; dormiet, neq; excogitari potest
prudentia ipsius,hæc autē sic in Filium perfecta sunt: alienus ergo, inquiūt, est à Patris essen-
tia ac natura. Et quòd quidem hæc in unigenitum non implebantur ante aduentum in carne,
etiam ipsi confitebuntur. Quum autem confessi fuerint coacti, peruenerint autem ad ea quæ
in aduentu ipsius in carne facta sunt,& audierint eo quòd accepit corpus, ideo hæc rectè per-
B ficit,concedēs uelut auriga currui honestas necessitates,quoniam secundum ueritatem carnē
induit,& non iuxta apparentiam:tunc asserunt non ex carne sola hæc esse,nam reuera per sei-
psam neq; sitiet,neq; fatigabitur. Verùm non sciunt illi,qui uia relicta ad cōtrarias semitas di-
gressi sunt,quòd non solùm carnē assumpsit filius Dei,ubi uenit, sed & animam & mentē, & *Anima & mēs*
omnia quicquid est homo,præter peccatum:non à semine uiri,sed à Maria semper uirgine per *in Christo.*
Spiritum sanctum. Non uolunt autem illi admittere,animam ipsum accepisse, propter talem
aduersus ipsos redargutionē:id quod promptissimum omnium est,ut ipsorum uaniloquen-
tiæ opponatur. Ipse enim confitetur uerus Deus de seipso,dicens,Ego sum ueritas:Anima mea "
conturbata est.&,Tristis est anima mea.&,Potestatem habeo ponendi animam meam,& acci- "
piendi ipsam:ut ostenderet seipsum Deum quidē esse habentē potestatem:hominis enim non
est hic sermo,Nemo enim habet potestatem ponendi animam suam,& recipiendi ipsam. Quū
autem de anima loquitur,ostendit seipsum uerè hominem factum esse, & non in apparentia.
Et rursus:Ego sum pastor bonus,qui ponit animam suam pro ouibus. Et ut ostenderet uera
hæc esse,in cruce ad Patrem dixit,In manus tuas depono spiritum meum. Et cum uenissent mi
lites,inquit,inuenerunt ipsum iam expirasse. Et rursus,Et clamās uoce magna, dixit:Eli Eli le-
mas abachthani,hoc est,Deus meus,Deus meus,ut quid dereliquisti me: quemadmodū iam
etiam hanc sermonis uim declarauimus. Et expirauit,inquit Euangelium. At Expirauit, & In
manus tuas,& illud,Anima mea conturbata est:& alia omnia cum ueritas dicat,quis adeò sto
lidus sit,ut huic officinæ credat hominum cæcutientium ac somniantium, & relinquat ipsas
Dei uerbi rationi consentaneas ueritatis dictiones? Cæterùm deinceps dictiones uenantes, ea
quæ probè & rectè dicta sunt à singulis scripturis,uelut piratæ sana uirorum corpora detrun-
cant,& testimonio quodam utuntur,quo sæpe Scriptura figuratius usa narrat. Et quod qui-
dem figuratè dictum est,ueritatem ferre solet. At uerum & indefinitè prædicatum, ad aliam
C personam allegoricè referunt. Statim enim exiliunt, è sancto Esaia proferentes dictionem,
quòd ex persona patris dictum est:Ecce intelliget filius meus dilectus,in quo mihi bene com-
placitum est,quē dilexit anima mea:ut Patris sit hæc dictio:nam hoc uerū est. Quomodo igi-
tur & Pater,inquiūt animā accepit? Si aūt dicamus,quod absit:Quid igitur,inquiūt, est quàm
quòd hoc figuratè dictū est? Ergo, inquiunt, etiam id quod à filio dictum est,figuratè dictum
est. Et putant in hoc contra ueritatē se uenari ac reperire prætextus occasionē,id quod ipsis nō
concedetur. Minimè enim fucata est ueritas,& per seipsam consistit,ut quæ neq; uincitur, neq;
fucato ornamēto opus habet. Videamus enim amborum uim ac uirtutē. Siquidem enim pa-
ter uenit in corpus,& carnē induit,& hunc sermonē dixit,uerè animam habuit. Si uerò carnē
pater non induit,dixit autē hoc,Quem dilexit anima mea,figuratè hoc circa Deum dicitur,ut *Anima in Deo*
ratificaretur ueritas,& ut ostendat erga filium ingenuitatē. Sed non etiam de filio eadē in hoc *patre figuratè*
dicere licet. Etenim pater non suscepit carnem,filius autem induit carnem: pater homo factus *esse dicitur.*
non est,filius autem homo factus est. Simile enim de patre dicendum est:Sicut enim hic dicit,
Dilexit ipsum anima mea:sic dicit,Inueni Dauid filium Iesse uirum secundum cor meū.&,Cor *Cor in Deo fi-*
meum longè abest ab ipsis. Si itaq; eo quòd figuratè dictum est,Quē dilexit anima mea,acci- *guratè.*
pimus hoc de anima:ergo etiam de corde figuratè dictum est, & nimirum omnibus intelligē-
tia præditis clarū hoc fuerit. Si itaq; tropicè dicit de anima pater,& de corde quod nō accepit:
non enim gestauit carnem:figuratius sanè ad patrem talia referuntur. Non autem idem etiam
circa filium putandum est. Filius enim accepit carnē,& omnē humanam naturam,ac partium
situm. Nam erit hoc contrarium ei qui de filio figuratè dicit de incarnationis persona, etiamsi
in quadā parte sermonis argumentū cōtingat,propter hoc quòd uerè incarnatus est. Si enim
alle-

allegoricè accipitur de anima filij,& figuratè de ipſa accipiendum eſt : ergo etiã de corde talia A
dicantur.Et concedemus de cætero omnia apparentiam eſſe,& non ueritatem. Figuratè dictũ
eſt & de carne,iuxta contentioſi Arij rationẽ.Et non amplius cor habuit ubi uenit Verbũ,neq;
hepar,neq; carnem,neq; inteſtina,neq; oſſa,neq; quicquã talium,ſed omnia de cætero allego-
ricè accipiuntur,& tropicè dicuntur.Aut omnino uanum & imaginarium aſſumpſit corpus,
quod nulla interna uiſcera habebat.Quomodo igitur edebat & bibebat? Sed apage. Si uerò
pater dicit cor & animã,poteſt autẽ in ipſum allegoricè exponi,& tropicè dici,& in filium figu
ratè,eo quòd negauit ipſum animam accepiſſe,certè ſi de corde urgeantur, non poſſunt nega
re,eo quòd confeſsi ſunt ipſi,omnem ſitum partium corporis Dominũ ſuſcepiſſe : ex eo quòd
cor & cor dictum eſt,alterum quod in confeſſo eſt,alterum allegoricè acceptum. Sic etiam de
anima ſermo uerus eſt,& non accipitur figuratè, neq; dicitur tropicè. Quum autem ſit Chriſti
incarnatio in omnibus perfecta,corpore & anima,& mente & corde,& in omnibus quæ eſt ho
mo,citra peccatum:contigit autem ipſum res humanas rationabiliter facere,& in deitate per-
fectè ad ſalutem perficere, non adhuc ipſius deitas gloria carebit præter patris perfectionem,
ſed propter humanitatem in carne implebitur,ut & ſitiat,& eſuriat,& bibat,& comedat,& dor
miat,ac triſtis ſit,ita ut à paſsione ac affectione aliena ſit ipſius deitas. Et rurſus corruit ipſo-
Deus in carnẽ cur uenit. rum de hac parte ſermo.Quandoquidem autem uenit in carnem Deus,quũ dicant ipſi,Quòd
ſi erat ex patre,quomodo uenit in carnem:dicere poterit quis ad ipſos, De angelis quid dici-
tis? Omnibus autem manifeſtum eſt, quòd confitentur angelos à Filio factos eſſe. Nam & de
Spiritu ſancto blaſphemiam dicunt, & à Filio creatum eſſe dicere audent,qui eſt increatus, ex
Patre procedens,& de Filio accipiens. Si igitur in Spiritum ſanctum hoc dicere audent,quan-
to magis de angelis non poterint negare,quòd ex unigenito ipſum eſſe habuerunt creati & fa
cti? Si itaque angeli ab ipſo facti,& ſpirituales facti,& tamen creaturæ ipſius exiſtentes, & in- B
finitè eſſentia eius inferiores,utpote qui opus ipſius ſunt, carnem non acceperunt,quid dice-
mus? Ergo maiores ſunt Filio hi,qui ab ipſo creati ſunt? Aut etiam Spiritus ſanctus cur nõ
in carnem uenit,& carnem geſtauit, & homo factus eſt, aut Spiritus ſanctus Dei, aut aliquis
angelorum? Non omnino ob id quòd imminutus eſt Filius præter Patrem,ideo carnem in-
duit:alioqui omnino etiam angeli debuiſſent carnem induere, aut etiam Spiritus. Sed quo-
niam ſapientia Patris eſt,& uirtus,& uerbum, ipſe omnia creauit cum Patre & Spiritu ſancto:
quo oſtendat,quòd cauſa tranſgreſsionis Adam,non à formatione, neque ab eo quòd factus
eſt peccatum aut inobedientiæ delictum habuit,ſed à propria uoluntate, quo iuſtum iudiciũ
„ in finem deduceret,uelut dixit Eſaias,Arundinem contritam non confringet, & linum fumi-
„ gans non extinguet,donec deduxerit iudicium in uictoriam. Et in nomine ipſius gentes ſpe-
„ rabunt. Quemadmodum & Dauid de ipſo dixit,Et uinces, dum tu iudicaris. Iudicatus enim
eſt,ut iudicans iuſtè obturet ora contradicturorum. Non enim poterit quis contradicere iu-
ſto ipſius iudicio.Geſtauit enim corpus,impollutum ipſum conſeruans. Non enim quod fuit
in homine ab initio,hoc eſt in Adam,idipſum omnino ex opifice inſonte ab Adæ peccato,pec
candi cauſa fuit,& propter hoc peccauit. Sed liberum arbitrium ipſi dedit,& unuſquiſque ſi-
bijpſi cauſa peccati exiſtit.Propterea ſanè inſons opifex Deus Verbum, qui cum patre creauit
hominem,& cum ſancto Spiritu,immortalis & impollutus, propria uoluntate, inenarrabili
quodam ſapientiæ myſterio,homo factus eſt,ita ut perfectè omnia ſuſceperit pro propria fa-
ctura,propter benignitatis erga homines excellentiam:non ex neceſsitate, ſed ultronea men-
te:quo in carne condemnaret peccatum, & in cruce diſſolueret maledictionem, & in monu-
mentum ſepulchri detraheret corruptionem,& in infernum deſcendens cum anima in deita-
te,ſtimulum mortis confringeret,& pactum erga infernum deſtrueret. At illi omnino ingrati, C
bona in mala tranſmutantes,pro quibus gratias agere benigno & perfecto, & bono ex bono
patre exiſtenti debebant:tantum abeſt ut gratias agant,ut etiam ingrati reperiantur, qui paſ-
ſiones & affectiones magis ipſius deitati attribuunt,quas confirmare non poſſunt,quum om-
nibus manifeſta ſit ueritas.Et cum hæc ita ſint declarata,rurſus ad alias dictiones deinceps de
ueniam. Producunt enim dictum Euangelij malè interpretantes, Qui miſit me pater,maior
Pater maior me eſt, quomo do accipiendũ. me eſt.Et primùm quidem dicit,Qui miſit me pater:& non,qui creauit me. Omnes enim diui-
næ Scripturæ ingenuitatem ipſius ad patrem ſignificãt.Genuiſti me,inquit,pater.&, Ego à pa-
tre exiui,& uenio.&,Ego in patre,& pater in me.&,Qui miſit me pater.& nequaquam qui cre-
auit,nequaquam qui fecit,dixit.Et quomodo hi ea quæ nõ ſunt,ſibijpſis coaceruant? At, Qui
miſit me pater,maior me eſt,quid hoc dicto magis propriũ,& quid hoc magis neceſſarium, &
quid hoc magis genuinum,& quid hoc decentius? Quem enim decet glorificare patrẽ, quàm
filium uerum ex ipſo genitum? Pater enim glorificat filium,& filius glorificat patrẽ. Et ea gra-
tia in exemplum nobis,gloriæ ab ipſo ad patrem relatæ, in unam unitatem, & in unam glo-
riam,glorificat filius patrem,quo nos doceat ſuum honorem patris eſſe,uelut dixit: Qui non
honorat filium ſicut honorat patrem,ira Dei ſuper ipſum manet.Maior autem ſecundum quẽ
modum hic reputant, iuxta molem,imò iuxta tempus,imò ſecundum altitudinem, imò iux-
ta ætatem,imò iuxta dignitatem? Quid horum eſt in Deo,ut hæc cogitent? Neque enim tem-
pori ſubiacet Deus,ut inferior intelligatur,qui ſine tempore ex patre genitus eſt. Neq; profe-
ctui inhæret Deus,ut filius profectu facto nõ aſſequatur patris maieſtatẽ. Si enim iuxta profe-
ctũ filius Dei,filius Dei uocatur,profectò multi fuerũt æquales ipſi.Et huius gratia ipſe ꝑfecit,
maior

A maior quidẽ dignitate uocatus, minor uerò his qui ante ipsum in dignitate sunt. At dicit Scri-
ptura, Quis assimilabitur Domino inter filios Dei, tanquam omnes abusiuè dicantur, hic ue-
rò solus sit filius secundum naturam, & non secundum gratiam: quandoquidem excogitauit
omnem uiam scientiæ, & nemo ipsi adæquabitur. At quid dicunt? In altitudine præeminet pa
ter filio. In qua itaq; parte locatur Deus, aut localiter circumscribitur, ut circumscriptio quod
maius est significet. Spiritus enim est Deus. Et undiquaq; corruit nouitas peregrina ab ipsis
excogitata. Sed & hoc præterito, ad sequentes ipsorum dictiones ô charissimi transeamus. Di
cunt enim quòd mittens non est similis misso. Sed alius est mittens potentia, & alius est qui
mittitur: quoniã ille mittit, hic mittitur. Et si ex ipsis penderet ueritatis sententia, non amplius
ad unam unitatem ueritatis & potentiæ & deitatis referretur tota cognitionis ratio. Duobus
enim occurrentibus, aut duobus mittentibus, non amplius filius esset filius, sed frater: confra-
tre coexistente, non amplius filius, quàm secundum coniunctionem, aut secundum adoptio-
nem. Aut ipse erat qui seipsum mittebat, aut duo simul mittentes, aut accedentes, duas deita-
tes significarent, & non unam unitatem. Hic igitur est qui misit, & qui mittitur: ut ostendat o-
mnium bonorum unum esse fontem, hoc est patrem. Deinceps autem à fonte, non alio nomi-
ne, sed secundum Filij nomen, itemq; uerbi, unus existens fons ex fonte filius progressus, sem-
per existẽs, apud Patrem genitus. Quoniam apud te est fons uitæ. Et ut ostendat etiam de san-
cto Spiritu, In lumine tuo uidebimus lumen. Quo ostẽdat lumen Patrem, & lumen Patris esse
Filium, & lumen Spiritum sanctum, & fontem ex fonte, ex Patre & unigenito, Spiritum san-
ctum. Flumina enim ex aluo ipsius fluent aquæ salientis in uitam æternam: dixit autem hoc
de Spiritu sancto, inquit Euangelium: & rursus dicit ostendens discipulis suis de sua ad Patrẽ
coessentialitate: Si quis aperuerit mihi, ingressus ego & pater meus, mansionem apud ipsum
B faciemus. Et nõ amplius dixit, mittar à patre meo, sed ego & pater apud ipsum, uelut pulsante
filio, & patre cum ipso ingrediente: ita ut semper sit, & nunquam deficiat pater à filio, & filius à
proprio patre. Quapropter & in alio loco dicit: Ego sum uia, & per me ingredientur ad patrẽ.
Et ut ne aliqui minorem patre putent, & quòd per ipsum ad patrem ingrediãtur, dixit: Nemo
ueniet ad me, nisi pater meus cœlestis traxerit ipsum. Pater igitur fert ad filium, & filius fert ad
patrem, infert autem in Spiritu sancto. Semper enim undiquaq; trinitas in una deitatis unita-
te, tria perfecta, una deitas. Et corruit ipsorum sermo. Rursus porrò dicunt, Qua igitur ratione
dixit Christus ad discipulos suos, Vado ad patrem meum, & patrem uestrum, & Deum meũ,
& Deum uestrum. Si itaq; Deum suum confitetur, quomodo amplius erit æqualis ipsi, aut ab
ipso legitimè genitus? Quo ostendunt, se in omnibus ignorantiam Dei habere. Et sanè nulla
Euangelij illuminatione sunt illuminati. Si quis enim cõtrectarit & perscrutatus fuerit ab æter
no, & secundũ generationes, cognoscet ueritatẽ perfectæ cognitionis salutis nostræ, & æquali-
tatis ad patrem uirtutem. Verùm stimulantur hi Iudaica sapientia circundati, & filio Dei indi-
gnantur, quemadmodum illi dicebant: Ob nullum malum te lapidamus, sed quòd cum ho-
mo sis, filium Dei teipsum nominas, æqualem Deo faciens teipsum. Sic & hi in eundem affe-
ctum Pharisæorum ac Iudæorum collapsi indignantur, non uolentes dicere filium æqualem
genitori. Vide enim inibi scripturarum certitudinem, quoniam nusquã dixit diuina Scriptu-
ra sermonem hũc, ante aduentum in carne. Sed pater ad filium dicit, Faciamus hominem: co-
opificem uocans filium, & genuinum ostendens secundum æqualitatem. Et nusquam dixit fi-
lius, Deum meum & Deum uestrum. Et audiuit Adam uocem Dei obambulantis in paradiso.
Et fac tibi ipsi arcam ex lignis non putrescẽtibus. Et pluit Dominus à Domino. Et dixit Domi-
nus ad Mosen: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Dauid dicit: Dixit Do-
C minus Domino meo, sede à dextris meis. Et nusquam dixit Dominus, Deum meum, & Deum
uestrum. Quando uerò accepit nostrum corpus, & in terra conspectus est, & inter homines cõ
uersatus est, & inter nos reputatus: tunc ad discipulos suos, quibus per omnia assimilari debe
bat, excepto peccato, dixit: Deum meum & Deum uestrum, & patrem meum, & patrem uestrũ:
Patrem quidem meum, secundum naturam in deitate: & patrem uestrum, per gratiam per me
in adoptione: Deum autem meum, quoniam carnem uestram assumpsi: & Deum uestrum, se-
cundum naturam & ueritatem. Atq; sic omnia sunt clara & lucida, & nihil contrarium, neque
mortis complexus speciem habens in diuina Scriptura: uelut hi prætexunt, mala sibi ipsis ex-
cogitantes. Arbitror autem & aduersus hoc abundè à me dictum esse. Deinceps igitur ad alia
transibo. Etenim Spiritum sanctum creaturam creaturæ rursus esse dicunt, eo quòd per filium
omnia facta sunt, uelut dixit Scriptura: imprudentes quosdam abripientes, nõ uelut dictum
est, ipsum dictum habentes, sed malè opinãtes, & à dicto id quod probè dictum est iuxta per-
uersam suam opinionem falsò interpretantes. Non enim diuinum Euangelium de Spiritu di
xit, sed de omnibus creatis. Quia si quid creatum est, per Verbum creatum est, & à Verbo. Om
nia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil. Deinde rursus, In ipso uita erat: opor-
tebat enim & in hoc impleri sancti Iohannis ordinis consequentiam, ut in eo qui erat, ea quæ
sunt plenè semper confiteretur. In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,
& Deus erat Verbum. Nam erat, & erat, & erat. Et, In ipso uita erat. Et, Erat lux uera. &, In mun-
do erat. Et quæcunq; de hoc erat, ex Spiritu sancto beatus Iohannes declarat: nempe, Omnia
per ipsum facta sunt, quæ facta sunt. Superior autẽ & prior est his quæ facta sunt, is qui omnia
fecit. Dicit autem Scriptura, per ipsum omnia facta esse, nõ autem nominauit qualia sunt quæ

Mittens non est similis misso.

Deum meum & Deum uestrũ, cur Christus dixerit.

Patrem meum, & patrem uestrũ, cur Christus dixerit.

Spiritum sanctum non esse creaturã creaturæ.

facta sunt. Suspicio enim prauitatis nusquam erat, ut ne aliqui suspicentur ea quæ nō sunt, & A maledictis impetant immutabilem & inalterabilem sanctum Dei spiritum. Propter hos enim dicit Dominus: Si quis dixerit sermonem in filium hominis, remittetur ipsi. Si uerò quid dixerit in Spiritum sanctum, non remittetur ipsi, neq; hic, neq; in futuro seculo. Stolidus enim est totus ipsius sermo. Verùm secundum blasphemam ipsorum opinionem contradicere poterit quis ipsis, ac dicere: O` uos generosi Sophistæ, & uerborum detortores, qui sanctum spiritum Dei cum creatis numerare uultis, propter hoc dictū, Omnia per ipsum facta sunt, ex eo quòd dicit Omnia: quum nequaquam numeretur cum omnibus sanctus Spiritus. Igitur & ratiocinari debebatis, aut alius quispiam uobis peior, etiam patrem per filium sanctū esse, iuxta blasphemam uestram opinionem. Simul enim comprehensiuus est sermo, omnia per ipsum facta esse dicens. Si uerò blasphemia est, de patre tale ratiocinari, imò stulticia, simile est etiā his quę cogitant de Spiritu sancto, qui cum Patre numeratur & Filio. Si enim ex creaturis esset, non sanè increato Patri & increato filio connumeraretur. Sed quia increatus est, connumeratur. Dixit enim, Euntes baptizate in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quomodo uerò creatus fuerit spiritus, de quo testimonium perhibetur, quòd ex Patre procedit, & à Filio accipit: per quem & perfecta hominum salus, & dispensatio in carne, ad omnem iustificationem impleta est? Vnxit enim ipsum Spiritu sancto, dicit Scriptura de Domino. Neq; uerò dispensationem in carne cum Deo Verbo unitam in unam deitatem unxerit Pater per creaturam. Sed quandoquidem una est trinitas, tria perfecta, una deitas: oportebat in Filio per dispēsationem hoc fieri, ut omnino glorificetur, & in omnibus intelligatur trinitas, quemadmodum contra omnes hæreses de Spiritu narrantes, non unum, non duo testimonia produximus, quòd Dei Spiritus est, qui cum patre & filio glorificatur, increatus & immutabilis, & perfectus existēs. Corruit autem & hic contentiosorum contra seipsos de hoc sermo. Rursus uerò ad alias ipsorum B dictiones nos trademus. Dicunt enim rursus, dictum non rectè accipientes, quod ipse Saluator dixit, Quid me dicis bonum? Vnus est bonus Deus. Et separauit seipsum hic à Patris essentia ac substantia. Ac totum hoc ridiculū est. Si enim qui tot bona nobis fecit, non bonus apud ipsos iudicatur, & quis adhuc flagitiosior hoc fuerit? Qui animam suam pro omnibus dedit, qui ultronea mente ad patiendum uenit, passionis exors Deus existens, qui peccata nobis cō donauit, qui sanationes in omni Israel perfecit, qui ex bonitate sua tantum hominum genus in bonitate ad patrem congregauit, qui bonitatis pręfectus est, & pacis dominus, qui supernè ex Patre bonum Verbum ex bono patre genitus est, qui dat alimentum omni carni, qui operatur in hominibus & omnibus ab ipso factis omnem bonitatem, non bonus apud ipsos iudicatur? Et non sciunt, qui obliuionem sibijpsis inducunt, quòd ad eum qui interrogauerat, subintulit uicissim sermonem, quo superbiæ in ipso elationem destrueret. Erat enim gloriosus quidam à Pharisæis profectus, uelut qui iustificationes legis exactè seruasset, & iusticiā ac bonitatem de seipso iactans dicebat, Magister bone, quid faciam ut uitam æternam possideam? Et quoniam sentiebat de seipso uelut de tanta iusticia, Dominus uolens ad Deum referre omnem bonitatem, Nemo, inquit, bonus est præter ipsum, ut nemo carnem gestās fastum aliquē sibi attrahat. Atq; ea gratia dicebat, Quid me dicis bonū? Nemo bonus nisi unus Deus: quo talis & tantus talem sermonē loquutus, subuerteret in eo qui dixerat, inflationem & opinionē quam de iusticia sua induerat: & ut redargueret ipsius cor, qui bonum quidem magistrum labijs ipsum dicebat, uerùm in bona ipsius doctrina non permanebat. Et quòd quidem bonus est, ipse docet, dicens: Multa bona feci inter uos, cuius igitur ipsorum operum gratia lapidatis me? Cui enim hoc non est clarum ac manifestissimum, maximè cum multa bona sint & appellentur inter ipsius creaturas, uelut diuina scriptura dicit? Ecce enim de multis bonis sacræ literæ narrant. Erat bonus Saul, inquiunt, filius Cis ex tribu Beniamin, altior omni populo super humerum & sursum uersus. Et, Erat bonus Samuel cum Deo & hominibus. &, Bonus est extremus sermo præ principio. &, Aperi tuum thesaurum bonum cœlestem. Cum autem hæc sint C creaturæ, & bonæ indicentur per ipsum & ab ipso factæ: quomodo non potest quis confiteri bonum esse horum creatorem? Sed ut ne longiorem faciam de hoc sermonem, omnino enim diffuse de hoc diximus, rursus ad sequentes transibo, uniuscuiusq; dictionis interpretationē facturus. Inferunt autem rursus dicta quædam temerarij illi, diminutionum opinionem seminantes in eum qui ipsos redemit, si modò sunt redempti. Cum enim accederet ad ipsum mater filiorum Zebedæi, & rogaret, ut unus sederet ex dextris, & alter ē sinistris, ubi ueniret in regnum suum, dixit ad ipsos: Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego potaturus sum? Illi uerò dixerunt, Etiam possumus. Dixit autem ad ipsos, Poculum quidem meum bibetis, at sedere ex dextris meis aut ē sinistris, non est meum dare, sed quibus præparatum est à patre meo. Vides, inquiunt, quomodo non habet potestatem, præter patrem qui habet potestatem, ut exhibeat quod uelit? Et quis ex rectē sapientibus sic intellexerit? Si enim filius non habet potestatem, & quis habet potestatem? Pater enim uiuificat mortuos, inquit, & sic dedit etiam filio, ut quem uelit uiuificet. &, Quæ patris sunt, mea sunt. &, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Quis igitur adhuc ambigat? Hoc autem uult ostendere diuinus ipsius ac sapiens sermo, quòd non iuxta personarum acceptionem res ipsa fit, sed ꝑ dignitate. Domini equidē est exhibere, exhibet aūt unicuiq; ꝑ dignitate. Vnusquisq; uerò qui operatus est iusticiā, accepit iuxta propriū laborem. Et nō amplius ipsius solū est dare, sed eius qui seipsum dignū fecit.

Bonus est unus Deus.

Bonæ appellantur etiam creaturæ.

Non est meum dare.

Audeo

A Audeo enim dicere, quòd neq; ipsius est, etiamsi posit dare, non tamen uult: neq; sancti Spiritus, etiamsi possit sanctus Spiritus dare, iuxta id quod dictum est: Aliȷ datur sapientia per Spiritum, aliȷ genera linguarum in eodem spiritu, aliȷ interpretatio linguarum, aliȷ potentia, aliȷ doctrina. Vnus autem est spiritus, qui distribuit unicuiq; ut uult. Et nō dixit, Velut ei præcipitur: sed, Sicut uult. Et filius quem uult uiuificat. Et pater uocat quem uult ad filium. Et rursus, Neq; Pater, neq; Filius, neq; Spiritus sanctus, iuxta personarum acceptionem uocat aut dat, aut exhibet, aut dignitatem præbet, sed si laboraueritis, erit uobis præparatum à patre meo. At perfectum est, quoniam ego sum uita. Sed & amplius ad alia pergam. Dicunt autem, Quomodo dicitis ipsum ex perfecta Dei deitate? Ecce enim dicit de ipso Apostolus, quòd Deus excitauit ipsum ex mortuis. Si uerò opus habet auxilio Dei, ut excitet ipsum ex mortuis, ergo alius est qui excitat potentia, alius autem inferior qui excitatur per potētis potentiam. Et quousq; tandem tempus tero circa uanos intellectus eorum qui frontem suā perfricuerunt? Quis igitur excitauit Lazarum? Quis excitauit uiduæ filium in Nain? Quis dixit filiæ archisynagogi, Cumi talitha, hoc est, surge filia? Cuius nomen inuocabant Apostoli, & mortui suscitabantur? Arbitror autem, quandoquidem Iudæi cum Apostolis disputabant, propterea quòd putabant Apostolos prędicare defectionem à Deo legis: & propter pręnotionem sancti Spiritus cognoscentis, quòd futuræ essent hæreses, quæ Christum à paterna uoluntate dissidere assert uræ essent: ea gratia ad unam deitatem omnia ȷȷdem Apostoli referebant, quoniam ex complacentia à patre fierent omnia uoluntate Filȷ, cum bona uoluntate Spiritus sancti. Non ergo iuxta diminutionem, aut iuxta debilitatem, aut abalienationem Dei Verbi ab essentia patris hoc dictum est: minimè gentium. Vide enim exemplaria, quomodo narrat angelus, dicens ad Mariam & eas quæ cum ipsa erant, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Vides uiuens in

Deus excitauit ipsum ex mortuis.

B propria deitate & carne resurrexit, non autem erat cum mortuis. Et quid dicit ad ipsas? Resurrexit, non est hic. Et non dixit, Excitauit ipsum Deus, & non est hic. At ut ostendam tibi potentiam, quòd uiuens resurrexit, etiam ipse rursus dixit, antequam pateretur, ad discipulos suos: Ecce ascendimus in Hierosolyma, & tradetur filius hominis ad crucifigendum, & tertia die resurget. Et non dixit, Excitabit ipsum. Verùm de hoc clarè potestatem potentiæ suæ præmonstrauit, dicens: Potestatem habeo animam meam ponendi, & recipiendi ipsam. Qui uerò potestatem habet, quomodo seipsum suscitare non potuit? Apostolus uerò scribens, ut ostenderet nihil sine uoluntate Patris in salutis dispensatione factum esse, dixit: Deus excitauit ipsum ex mortuis. Nam & in alio loco idem Apostolus dicit, Etiamsi mortuus est ex debilitate, uiuit autem ex potentia. Velim autem audire intellectum eorum qui Scripturarum sinceritatem nouerunt, qualem debilitatem sustinuit unigenitus, per quem cœlum expassum est, aut à quo cœlum creatum est, per quem sol illustratus est, per quem splendorē acceperunt sidera, per quem ex nihilo omnia facta sunt. Qualem ergo debilitatem dicit? profectò quam suscepit in nostra carne, ubi uenit Verbum & ipsam induit, ut nostram debilitatem portaret. Quemadmodum etiam canit de ipso Propheta, dicens: Debilitatem nostram suscepit, & morbos portauit. Mortuus est igitur propter nostram debilitatem, uita existens & passionis exors Deus, in debiliore ex nobis carne, uiuit autem ex potentia. Viuens enim est Verbum, & efficax, & acutius super omnem ancipitem gladium. Mortuus est igitur ex debilitate, uiuit autem ex potentia suæ deitatis, uiuit in nostra carne, in qua passionem pertulit. Et propter talem dispensationem, Apostolus significās bonam uoluntatem patris, dixit, Deus suscitauit ipsum ex mortuis. Cæterùm afferunt etiam aliud dictum ex Euangelio secundum Lucam, quod magnum est & egregium, & ad omnia utilissimum. Quale uerò est dictum, quàm quod, quādo uolebat Dominus pro-

Debilitas Christi quæ.

C pria uoluntate ad passionem uenire, assumptis discipulis in monte iuxta illam horam, discessit ab ipsis, fermè ad lapidis iactum, & digressus orabat, ac dicebat: Pater, si fieri potest, transeat poculum hoc à me, ut ne ipsum bibam: uerùm non quod ego uolo, sed quod tu. Et primùm quidem prætextum faciunt ȷȷdem, dicentes: Vides quomodo stimulate dicit, & uoluntatem euariatam ostendit, dicens: Non quod ego uolo, sed quod tu. Quomodo igitur eadem essentia existit? Et dicunt quòd in ipso alia est uoluntas, & in patre alia, & omnem uim ac potentiā ignorant. Propterea enim & Apostolus dixit: O altitudo diuitiarum & sapientiæ & scientiæ Dei. Quomodo enim propriam uoluntatem dixit præter patris uoluntatem, quando ipse significat discipulis dicens: Conturbata est anima mea? Et quid dicam, Pater serua me ex hora hac: uelut præparatorio modo dictum narrans, & ambiguè dictione utens, Quid dicam, pater serua me ex hac hora, hoc, inquit, dicam: At propterea ueni in horam hanc? Venit autem nō inuitus, sed uolens. In superioribus enim dicit, Poculum habeo quod bibam, & quid festino donec bibero ipsum. Et baptisma habeo ut baptizer, & quid uolo si iam baptizatus sum. Si itaq; uult, & festinat, & dicit se ad hoc uenisse, quomodo aliam uoluntatem suam ostendit, & aliam patris: uerùm quoniam propter Israel tradendus erat, benignus existens, & semini Abraam parcens, pro populo sermonem faciebat. Voluntas autem erat patris, ut dispensatio sic impleretur, quum filȷ Israel sibȷpsis causa essent, proditionis filȷ, & nō à Deo coacti essent. Et non alia uoluntas erat filȷ præter patrem. Sed oportebat ipsum etiam in hoc ostendere hæc, ut totam unitatem ad patrem referret, ut ne quid diuideretur ab una unitate ac dispensatione, quia & deinceps inferunt ac dicunt, Dum oraret constitutus in anxietate, uelut in Euangelio Lucæ habetur, Sudauit, inquiunt, & erat sudor ipsius uelut guttæ sanguinis decurrentis

Pater transeat poculum hoc à me.

in terram,& apparuit angelus Domini confortans ipſum.Proſiliunt itaq; dictionum uenato- A
res ſtatim uelut prætextu contra aduerſarium reperto,& inferunt dicentes : Vides quòd indi-
gebat etiam fortitudine angelorum? Confortauit enim ipſum angelus : erat enim in angore.
Et neſciunt quòd niſi haberet hæc omnia,& hoc,Non mea uoluntas,ſed tua fiat : & niſi in an-
gore conſtitutus fuiſſet,& niſi ſudor ipſi obortus fuiſſet,& ex corpore profuſus:profectò appa
rentia erat præſentia Chriſti in carne,& rationi conſentanea opinio de ſpectro à Manichæis ac
Marcioniſtis decantaretur,quòd aduentus ipſius in carne apparentia fuit,& non uerisſimus.
Hæc autem omnia,muniens uitam noſtram,in totum ſuſcepit diſpenſatorio modo, humanæ
affectionis narrationes habens,non ſimulatè,ſed in ueritate. Et dixit, Non mea uoluntas : ut

Non mea uoluntas,ſed tua fiat.

oſtenderet carnis ſubſtantiam ueram,& ut redargueret eos qui dicunt, mentem non habuiſſe
ipſum humanam,& redargueret dicentes ipſum carnem nõ habuiſſe.Totus enim diuinus ſer-
mo in medio filiorum tenebrarum conſiſtens,redarguit tenebras,& illuminat filios ueritatis.
Vide enim mihi,quot utilitates ſunt in hoc ſermone. Ab incorporeis non procedit ſudor, in
eo uerò quòd hoc factum eſt, oſtendit ueram carnem, & non apparentiam à carne in deitate
counita.Nam ſine anima & mente non fit anxietas.Quum autem in anxietate conſtitutus fue
rit,oſtendit ſe animam & corpus & mentem ſimul geſtaſſe,unde anxietas apparet.Et rurſus in
eo quod dixit,Non mea uoluntas, ſed tua fiat : oſtendit uerè mentem humanam, ſed peccati
exortem.Deitas enim ipſius ſemper eſt in Patre,& Pater in Filio,& Filius in ſancto Spiritu om
nia perfectè habet.Et nihil differt uoluntas Filij à Patre,neq; Patris à Filio,neq; ſancti Spiritus
à Patre & Filio.Si enim uult filius quæ non uult pater, profectò etiam ex noſtra ſententia nu-
dus homo ipſe erit,uoluntate patris iuxta diminutionem.Sed non ita eſt:abſit. Verùm in eo
quòd humanas affectiones narrat,uerum ſuum in carne aduentum,& perfectam ſuam incar-
nationem oſtendit,quo omnia ad noſtram ſalutem fiant,ad hoc,ut ne alia pro alijs intelliga- B

Apparuit angelus confortans ipſum.

mus,& à ueritate excidamus.Porrò de eo quòd uiſus eſt ab angelis corfortari,& quid hoc ma
gis proprium eſt,quid uerò magis neceſſarium? Ecce enim inuenimus impleri dictum magni
cantici à Moſe conſcripti,ubi dicit:Expectetur uelut pluuia ſententia tua.Et paulo pòſt rurſus
dicit:Adorent ipſum omnes filij Dei,& confortent ipſum omnes angeli Dei : non ut dent ipſi
robur angeli:non enim indigebat angelorum confortatione. Sed confortent ipſum, hoc eſt,
confitendo proprium ipſius robur ipſi attribuãt.Nam & nos ſæpe ubi debiles fuimus, Deum
benediximus,ſæpe Deum confortauimus,non quòd Deus indigeat noſtra benedictione, ſed
confitentes ipſius benedictionis robur,claro ſermone dicimus,Tua eſt potentia,tuum robur,
tuus eſt honor,tua eſt gloria,tua eſt benedictio,tua eſt fortitudo.Non nos fortitudinem exhi-
bemus Deo,ſi dixerimus,Tua eſt fortitudo.Neq; nos potẽtiam ipſi damus, neq; Deum bene-
dicimus,ſi dicimus,Tua eſt potentia,tua eſt benedictio.Sed confortantes,& potentem facien-
tes,potentiam ipſius confitemur,& Deo fortitudinem attribuimus.Sic etiam angelus circa il-
lam horam, admiratione ductus ſuper excellentia benignitatis erga homines proprij Domi-
ni,quòd quũ Deus eſſet,& cum patre in cœlo adoraretur, & à proprijs angelis ſuis coleretur,
uſqueadeò ſuſtinuit propria uoluntate ultrò uenire & induere carnem: & non hactenus ſolũ,
ſed etiam uſq; ad paſsionem peruenire pro propria creatura humanæ naturæ, & uſq; ad cru-
cem tradi,guſtareq; mortem,mortem autem crucis, quo per ipſum humana natura trophæũ
contra mortem erigeret,& eum qui mortis dominium habet,aboleret, hoc eſt diabolum,& in
triumphum duceret omnem principatum ac poteſtatẽ. Quapropter admiratione ductus an-
gelus dicebat ad ipſum, glorificans ac benedicens proprium Dominum in tali ſtadio ac mi-
raculoſa actione conſiſtentem, Tua eſt adoratio, tuum eſt dominium, tua eſt potentia, tua eſt
fortitudo:ut impleret id quod à Moſe ſcriptum eſt,Confortent ipſum omnes angeli Dei.Et ui- C
detis uos Chriſti cultores,& ſanctæ Dei eccleſiæ ac orthodoxæ fidei filij, quòd nihil eſt in diui-
na ſcriptura obliquum, neque tortuoſum. Sed omnia mirabiliter ad noſtram ſalutem ſcripta
ſunt,ac perfecta.At prædicti inimicitiam habentes aduerſus unigenitum filium Dei, & aduer-
ſus Spiritum ſanctum, omnia uelut inimici cogitant ac comminiſcuntur. Abſit autem à no-
bis,ut humanis commentis attendamus:ſed mentem noſtram ſanam habeamus,quo Domi-
num noſtrum glorificemus,& nihil deminutum in ipſo cogitemus. Si enim qui uenit ut om-
nia ſaluet,aliquid deminutum in ſe habet,quomodo creatura à proprijs imminutionibus ac
delictis ſaluabitur? Rurſus porrò aggrediuntur nos uelut aduerſarij : ſunt enim Iudaicæ opi-
nioni addicti, & nihil ab illis differunt, præterquàm nomine ſolum, qui nos rurſus adoriun-
tur noui Iudæi, quærentes contra Saluatorem dictiones quaſdam, quo corripiant ipſum in

Eli Eli lemas abachthani.

ſermone,quemadmodum Euangelium dixit,& dicunt:Dixit in cruce,Eli Eli lemas abachtha-
ni,hoc eſt Deus meus,Deus meus ut quid dereliquiſti me? Et uides, inquiunt, miſerabiliter i-
pſum inuocantem ac lugentem & dicentem,Cur dereliquiſti me? Et non ſciunt qui à ueneno
hoc Arianæ inſaniæ caput grauatum habent,& intelligentia ſcientiæ Dei deſtituti ſunt, quòd
oportet omnes humanos affectus in Domino in uera ipſius in carne præſentia cõfiteri.Et pri-
mùm quidem ignorant ſe in his quæ de ipſo ſentiunt,ab alijs ad alia tranſilire,non unum ſta-
tum habentes:quomodo enim poſſunt, qui mentem prudentem non habent? Quandoq; e-
nim Saluatorem dicere ipſum uolunt,& Dominum & Chriſtum, & ante omnia ſecula, & do-
minum angelorum & archangelorum,per quem omnia facta ſunt, principatus & poteſtates,
angeli & archangeli, cœli & omnia, terraq; ac omnes homines, & omnia quæ in terra ſunt,
mare

A mare item & omnia quæ in ipso sunt. Et ô ingentem stoliditatem eorum qui talia de ipso glo-
rificant, & hic non intelligunt, quòd non potest is qui ante secula est iuxta suam deitatem, per
quem cœlum & terra facta sunt, angeliq; ac archangeli, & in summa uniuersa, uisibilia ac inui-
sibilia, hanc uocem ex persona deitatis suæ dicere, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliqui-
sti me? Quando enim relictus est Filius à Patre? Quando uerò non Filius in Patre, & Pater in
Filio? Nam in terram Filius & Deus Verbum descendit, cœlum uerò attingebat, & omnes ini-
mici implebantur gloria ipsius. Et in Maria erat, & homo factus est, at potentia sua implebat
uniuersa. Quomodo igitur talis & tantus secundum deitatem suam miserabiliter dicebat, Eli
Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus Deus meus, cur dereliquisti me? Et quidem quum i-
pse dicat, Rursus abeo, & non dimitto uos orphanos, sed uenio ad uos. Et rursus in alio loco:
Amen dico uobis, omnes uos offendiculũ patiemini in nocte hac in me, & relinquetis me om
nes solum. Sed non sum solus, sed est mecum qui genuit me Pater. Et rursus: Abeo & demittã
uobis Spiritum sanctum, qui ex Patre procedit, & de meo accipit. Et rursus in alio loco: Ego
pulso, & si quis aperuerit mihi, ingrediemur ad ipsum ego & Pater meus, & mansionem facie-
mus apud ipsum. Tanquam ipse ex Patre non relinquatur, sicut & Pater semper cum Filio est,
quemadmodum sanctus Spiritus cum Patre & Filio. Quid igitur dicunt? Hic sermo est quem
dixit, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Cui uerò nõ fuerit clarum, quòd à per-
sona suæ humanitatis ex humana affectione uerbum hoc profert? Nam humanitas ipsius nõ
per se existens aliqua est: non enim separata deitate, & seorsim existente humana natura, dice-
bat uelut alius & alius: sed counita humanitate cum deitate, una existente sanctificatione, &
iam in ipsa, quæ perfectissima sunt, sciente: nimirum in Deo unita, & in unam deitatem coapta
ta, uidẽs iam deitatem cum anima commoueri, ut relinquat sanctum corpus à persona ipsius
B Dominici hominis, hoc est, ipsius humanitatis, siue humanæ naturæ. Volebat enim deitas om
nia perficere, quæ ad passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad
operandum salutem eorum qui illic prædormierũt, sanctorum inquam patriarcharũ. Quum
igitur motus sic fieret, à persona humanæ naturæ uox ad propriam suam deitatem dicebat,
Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me? At oportebat hoc fieri, ut implerentur per i-
psum diuinæ Scripturæ, per ꝓprios ipsius Prophetas de ipso prædicatæ: & ut impleret ea quæ
contra infernum fieri oportebat, in forma hominis aduersus infernum, ut princeps infernus,
& mors, capere hominem uolens, per ignorantiam in anima sancta ignorans deitatem, magis
ipse infernus caperetur, & ipsa mors destrueretur, & quod dictũ est impleretur, Non sines ani-
mam meam in inferno, neq; dabis sanctũ tuum uidere corruptionem. Neq; enim reliquit san-
ctus Deus Verbum animam, neq; relicta est anima ipsius in inferno. Omnia enim huiusmodi
magni mysterij dispensat Trinitas indesinenter, Pater & Filius & Spiritus sanctus: cum Filius
quidem sit in carne, Pater uerò incorporeus, & Spiritus sanctus incorporeus, Filius autẽ cor-
poreus factus sit, sed immutabilis, per bonam & propriam suam uoluntatem. In summa, à tri-
nitate salus hominibus dispensabatur. Quapropter in alio loco dicit, quandoquidem dixit,
Vt quid dereliquisti me: hic ait, Non te sinam, neq; te relinquam. Oportebat enim corpus per
triduum esse in monumento, ut impleretur quod dictum est, Et eram inter mortuos liber. Et
abiecerunt me dilectum, uelut mortuum abominabilem. Et ut impleretur hoc, Non dabis san
ctum tuum uidere corruptionem: ut ostendat per sanctum, ipsum corpus, & ut ostendat neq;
animam relictam in inferno. In ipsa enim per detentionẽ in inferno erat Deus Verbum, ut im-
pleretur quod dictum est ab Apostolo, Impossibile enim erat teneri ipsum ab inferno. Et qua
de causa impossibile dicit, quàm quòd festinabat quidem mors & infernus detinere animã.
C Impossibile autem erat animã ipsius detineri, propter deitatem. Si uerò impossibile erat deti-
neri propter deitatem, quomodo ergo ex persona deitatis suæ potuit dicere, Deus meus, Deus
meus, cur dereliquisti me? Verùm hic sermo ex persona humanitatis suæ iuxta humanos affe
ctus dicebatur, ut discamus uerè esse aduentum in carne, & non in apparentia aut spectro ab
ipso dispensatum. Surrexit autem de terra quale, quàm quòd obdormierat? Surrexit enim, in-
quit, non est hic. Quid uerò resurrexit, quàm corpus, corpus autem, quod positum erat in mo
numento. Sed & anima unà cum Deo Verbo redijt, & rursus simul implebat perfectam resur-
rectionem in eadem deitate, in eadem anima, in eodem sancto corpore, couniens de cætero o-
mnem dispensationem in unam spiritualem unionem, in unam unionem deitatis, in unam
dispensationẽ, in unam perfectionem, uelut dicit in nonagesimosecundo Psalmo: Dominus
regnauit, decorem induit: quo ostendat, ingressum Dei Verbi à cœlestibus in mundũ, induisse
decorem, hoc est, carnem ex uirgine natam. Quandoquidem uidebatur uilis uidentibus in- *Decorem induit, quomodo sit accipiendũ.*
credulis, ipsi uerò decor reputabatur: ut ostenderet suam fortitudinem per apparentem car-
nis debilitatem, abolere eam quæ dominium habet peccati, hoc est mortem: qua subuersa, o-
mnem dispensationem salutis nostræ decorè fecit, & corruptionem dissipauit, & maledictio-
nem deleuit, & chirographum contra nos, & pactum cum inferno dissoluit, & omnia ad salu-
tem hominibus dispensauit. Statim enim ubi dixit, Dominus regnauit, decorem induit: appo
nit rursus, & iterat, dicens: Induit Dominus fortitudinem, & præcinxit: ut ostendat primum
indumentum à Maria: iteratum uerò indumentum, à resurrectione ex mortuis. Nam primo-
genitus est ex mortuis, uelut dicit diuina Scriptura. Quapropter ad secundum indumentum,
ampliorem quandam certitudinem apponit, dicens: Induit Dominus fortitudinem, & præ-

cinxit. Quemadmodum enim is, qui super lumbos præcinctus est, adstringit indumentum ad lumbos, superfluam speciem firmans, & proprio corpori aduniens: sic primum decorem, propter aduentum hic in carne, deinde fortitudinem (inquit) induit: ubi resurrexit ex mortuis, non amplius ad pasSionem humanitas ipsius uenit, non amplius ad flagella, non amplius crucifigitur, uelut de ipso Apostolus ait: Resurrexit, non amplius moritur, mors ipsi nō amplius dominatur. Et propterea dicit, Præcinxit: ubi counivit carnem suam in unam deitatem, in unam unitatem, in spiritum, & diuinum & corporeum, in unum spirituale effectum, & non habens dissolutionem, sicut ingressus est deinceps foribus conclusis: crassum, tenue factum: pasSibile, pasSionis exors, in carne passus, manens autem in alienitate à pasSione, & quidem postquam ingressus esset, ostendens ossa & carnem, typum lanceæ, & typum clauorum, contrectatus à Thoma, conspectus à discipulis, ingrediens autem foribus conclusis, ut ostenderet quòd in unam spiritualem unionem, omne suum erga nos homines salutis negocium dispensauit. Et quid opus est me circa hunc sermonem tempus terere? Nos enim impigri sumus ad hoc, ut eadem sæpe dicamus, & securitatis legentium gratia sæpe eadem narrauimus, quo Arij opinionum & uerborum ac sententiarum uenenosam eiaculationem pertrāseamus. Quum autem sufficienter de hac dictione tractauerimus, ad sequentes pergamus, quo undiquaque plurimis, quæ in mentem nobis ueniunt, ex illorum deliramentis declaratis, ostendamus ex paucis, aut etiam pluribus, quòd is qui adeptus est Spiritum sanctum, & mentem uigilantem à Domino accepit, nihil omnino obliquum potest cogitare, aut affectus speciem in Patrem, aut in Filium, aut in Spiritum sanctum, sed omnia perfectisSima. Verùm dispensatorio modo ad singulos usus, & in singulis locis ad propositum in ueritate, in diuinis Scripturis dicta sunt ab ipso Domino, & ab ipsius Apostolis, & sanctis Prophetis ab ipso misSis. Nam de hoc prophetauit qui dixit iuxta Hebraicam linguam, Eli Eli lemas abachthani, quod per consequentiam implebat Dominus in cruce dicens ea quæ de ipso prædicta erant, Eli Eli, Hebraica lingua uelut præscriptum erat. Et non amplius Hebraica, sed Syriaca lingua coniunctum uerbum exprimens dicebat, Lemas abachthani: quo principio quidem uteretur, uelut erat de ipso scriptum: quod uerò deerat huic dicto, in aliam linguam transmutabat, & hoc ipsum faciebat propter bonam dispensationem, ut confiteretur id dictum de se dictum esse à Propheta, per hoc quod Eli Eli dixit. Quod uerò restabat, non amplius Hebraica lingua, sed Syriaca proferebat, quo subuerteret eos qui Hebraicam iactant, & honoraret etiam alias linguas, ad impletionem eorum quæ de ipso dicta sunt. Expassurus enim erat iam sui cognitionem in omnes gentes, & non in Hebræos solum, uelut habet tota consequentia in uigesimoprimo Psalmo, ubi ex persona aduentus eius in carne, omnia ipsius ex humano affectu prolata indicantur, ipse uerò ubi uenit, impleuit, uelut series habet in toto Psalmo, de huius aduentus Christi in carne narratione, perfectisSimam tractationem. Dicit enim, Diuiserunt uestimenta mea, & foderunt manus meas, & pedes meos, ipsi uerò considerauerunt & inspexerunt me. Et quæcunque talia sunt, quæ non est posSibile impleri in deitatem, sed dispensante deitate in carne omnia in ueritate & alienitate à pasSione. Exiliunt porrò rursus uelut rabiosi canes rabie quadam perciti, suum ipsorum Dominum propter rabiem ignorantes, & ipsum primùm impetentes, & dicunt rursus, ubi audierint à nobis, quod uerum est, quod Dominus dixit in Euangelio de discipulis suis: Quos dedisti mihi pater, seruaui ipsos in mundo. Et rursus, Fac ipsos ut sint in me, uelut & ego & tu unum sumus. Et dicunt, uides, quod ab ipso dicitur, Quòd ego in Patre, & Pater in me, & duo unum sumus? quòd non de æqualitate dicit, sed de concordia. Quomodo enim poterunt discipuli in ipso esse secundum æqualitatem? at secundum concordiam poterant. Et statim penitus redarguit ipsos Dei ueritas, quòd neque discipuli potuissent hoc implere, neque de ipsis hoc dici, nisi Verbum ubi uenisset, ipsorum carne participasset, & coniunxisset ipsos in seipso in adoptionem. Propterea enim & ubique in Cantico canticorum sanctam suam Ecclesiam propinquam & amicam uocat, alloquens ipsam per sanctam suam uocem exsuscitantem & inhortantem, dicens: Surge, ueni propinqua mea, formosa mea, columba mea. Et uides, quòd columbam ipsam uocat? Non potuisset autem Ecclesia propinqua Christi uocari, si non ex supernis uenisset, & appropinquasset ipsi per carnem similiter pasSioni obnoxiam, quam accepit: quo propinquam sibi humanam naturā, congregatis his qui in obediētia propinqui ipsi facti sunt, uocaret sanctā & immaculatā sponsam. Et ꝓpterea hic patrē rogat Verbū, Dñs noster unigenitus, ꝓ discipulis, ut sint in seipso: quo cognationē ad ipsum per carnē factā, discipulis per bonā uoluntatem patris sanctificatis, in unitatē bonæ uoluntatis & adoptionis cōnecteret, ut habeant in primogenito patris, descriptionē primogenitorū in cœlo: & ut ne putent aliqui filium abalienatū esse à gloria patris, per hoc ꝙ gestauit carnem, muniens fidem & ueritatis suæ cognitionem, ne aliquis seruorū ipsius in suspicionem ueniret, & talis à spe excideret, & inquit, Vt sint sicut ego & tu unum sumus, ita & hi unum sint. Ego enim & tu unum sumus, propter quod Deus ex Deo, & propter coessentialitatem in deitate. Et hoc, Vnum sumus, non singulare significat. Non enim dixit, Ego unus sum: sed, Ego & tu: &, Vnum sumus, ut redargueret Sabellium & ipsius scholam, qui putat Filium & Patrem coniunctionem esse, & Patrem & sanctum Spiritum similiter. Propterea dicit, Vnum sumus: & non dixit, Vnus sum. Duo enim perfecta, Pater & Filius; unum autem, propter æqualitatem, propter deitatem, & unam potentiam, & unam

Syriaca lingua Christus in cruce usus est.

Ego & tu unū sumus.

Sabellij error.

A unam similitudinem. In deitate igitur, Pater & Filius unum: in humanitate, Filius & discipu-
li unum, ita ut adducantur discipuli, propter uocationis dignitatem, ad inenarrabilem ipsius
benignitatem, in unam unitatem adoptionis, per Patris & Filij & Spiritus sancti bonam uo-
luntatem. Et rursus confutatus est error uanorum illorum, de proprio suo Domino malè sen-
tientium. Præterita autem & hac dictione, sequentes considerabo. Prosiliunt autem rursus So-
phistæ uanæ sapientiæ homines, circa syllogismos ac ratiocinationes occupati, sibijpsis dictio
nes quasdam excogitantes, & Deum syllogismis concludere tentantes: uelut etiam Propheta
ipsos redarguit dicens: Num supplantabit quis Deum, quoniam uos supplantatis me? Quid
enim rursus generosi illi dicunt? Dictionem sanè suprà declaratam locauimus, quæ ab ipsis
proponitur nobis per interrogationem: nempe, Volens genuit Filium, aut non uolens? Osten *Volens aut nō uolēs Deus genuit filium?*
dimus ad quod in Deo nulla est futuri meditatio, sed simul omnia in ipso sunt perfecta: & non
primùm uult priusquam faciat, neq; facit absq; consilio, & non deliberat ut quid paret, neque
præparatio ipsius consilio indiget. Quare apud ipsum genitura semper genita est, & nō in tem
pore incepit, sed semper cum patre genita existit, & nunquam deficit. Vnde & hic rursus repe-
titam dictionem pono, Quòd neque uolens genuit, neque non uolens, sed in natura consi-
lium transcendente. Naturæ enim est Deus, consilium excedentis omnemq; intelligentiam ac
opinionem. Similem autem huic dictioni aliam nobis noui illi Aristotelici excogitant: ab hoc *Aristotelici noui.*
enim ueneni iaculationem sibijpsis affricuerunt, & Spiritus sancti innocentiam ac mansuetu-
dinem reliquerunt, uelut Dominus dicit, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & in-
uenietis requiem animis uestris. Hi uerò relicta mansuetudine, ad dicendi uehementiam po-
tius se conuerterunt, indueruntq; Aristotelem, & alios mundi Dialecticos. Quorum etiam fru-
ctus ambiunt, nullum iusticiæ fructum scientes, neq; Spiritus donum in se habere digni facti
B illi contentiosi. Dicunt igitur ad nos, ubi ad ipsos dixerimus, quòd Filius existens apud exi-
stentem Patrem erat. Nā ad Mosen dixit Pater, dices ad ipsos, Qui est misit me: & rursus Euan-
gelium de Filio dicit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Ver
bum. Si itaq; dixerimus, quòd Filius qui est, erat apud existentem: dicunt ad nos, Itaq; quod
est, genitum est, aut quod non est, genitum est. Si enim erat, quomodo genitum est? Si uerò ge
nitum est, quomodo erat? Et sunt hæc eiusdem uanæ sapientiæ circa quæstiones occupatæ, &
sublimia petentis, & superna curiose scrutantis, & nihil boni operantis. Dicimus autem ad
ipsos, Vnde uobis hæc suspicio ut hæc cogitetis? Si uerò dixerint, Ita ratio expendere postu-
lat: dicimus & ipsi, Dicite igitur nobis, ô boni, uestra expenditis, aut quæ sunt Dei? Deinde
aiunt à seipsis uelut logici, Quæ Dei sunt expendimus. Nihil igitur differt Deus à uestro habi-
tu, naturaq; ac essentia? Etiam, inquiunt. Si itaque differt natura Dei à uestra natura, primum
quidem non potest uestra natura de Deo comprehendere ea quæ sunt incomprehensibilia.
Deinde uerò impium est, Deum à uobis assimilari secundū uestram essentiam. Inter nos enim
quod non est, gignitur. Nam ipsi aliquando non eramus, geniti autem sumus à nostris patri-
bus, qui & ipsi aliquando non erant, & ab initio usq; ad Adam res deduci potest. Adam uerò
à terra factus est, aliquando non existens. Terra autem facta est ex nihilo, quia non erat sem-
per. Deus uerò pater semper erat, & qualis erat natura, talem genuit filium. Genuit autē ipsum
semper existentem, non confratrem, sed ex ipso genitum similem ipsi secundum naturam, Do-
minum ex Domino, Deum ex Deo, Deum uerum ex Deo uero. Et qualia quis reputat de Pa-
tre, ita & de Filio reputandum est: qualia credit de Filio, sic de Patre putandum est. Ita enim di-
cit, Qui non credit in filium sicut credit in patrem, & honorat filium sicut honorat patrem, ira
Dei manet super ipsum, quemadmodum diuinum Euangelium habet. Et rursus corruit ipso-
C rum syllogistica ratiocinatio. Deus enim incomprehensibilis existens, Deum incomprehensi-
bilem genuit, ante omnia secula & tempora, & non est interuallum inter filium & patrem, sed
simul intelligis patrem, simul intelligis filium: simul nominas filium, simul ostendis patrem.
A patre enim filius intelligitur, & à filio pater cognoscitur. Vnde enim filius, si non patrem ha
bet: & unde pater, si non genuit unigenitum? Quando enim potest non uocari pater, pater:
aut filius, filius? ut putent aliqui patrem sine filio, & postea ad profectum uenisse, & filium ge-
nuisse, ut post genituram uocetur pater filij, ipse pater, profectum faciens in deitate qui perfe-
ctus est, & nunquā perfectione indiget. Rursus porrò prætexunt curatiuum hoc pharmacum,
& salutare antidotum, firmitatem fidei sanctæ Dei ecclesiæ abijcere uolentes, ac dicentes: Vnde
uobis essentiæ nomen affertur? Cur filius coessentialis patri dicitur? Quæ scriptura dixit de *Essentiæ et coessentialitatis uocabulum.*
coessentialitate? Quis ex Apostolis essentiam Dei dixit? Non sciunt autem, quòd & substan-
tia & essentia idem est ratione. Consistit enim Dominus in substantia sua. Et hoc, Splendor glo
riæ & character substantiæ ipsius. Essentia igitur est, non excessus, sed ipsum hoc quod est, sicut
dicit Moses, Qui est misit me, ad filios Israel loquēs. Qui est igitur, est quod est: quod uerò est,
essentia existens est. At particula con, non unum rursus significat, sed de coessentiali duo per-
fecta significat, sed nō inter se diuersa, neq; ab ipsorum unitate aliena. Si uerò etiam uteremur
pietatis gratia, dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nam sine hoc ut confiteamur
coessentialem, omnes hæretici confutari non possunt. Quemadmodū enim serpens odit odo-
rem bituminis, & spirationem cerui, & suffitum gagatæ lapidis, & fumum styracis, sic etiam
Arius & Sabellius odio habent uerbum confessionis coessentialis in ueritate. Sed tamen ad
ipsos dicimus, etiamsi non esset uox hæc in diuinis Scripturis: est autem, & clarè habetur in

Lege, & apud Apoſtolos ac Prophetas: ex duobus enim aut tribus teſtimonijs ſtabilietur o- A
mne uerbum, attamē licebat nobis propter pietatem uti dictione utili ad muniendam ſanctā
fidem. Vos autē quid dicitis? Dicite enim nobis ô boni, quid dicitis de patre, increatus eſt pa-
ter? omnino reuera. Quis enim adeò ſtolidus fuerit, ut de hoc ambigat? aut adeò furioſus, ut
putet non eſſe increatum Deum & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti? Omnino enim & uos
ipſi confitemini, quòd ingenitus eſt & increatus: non enim habet ante ſe patrem, neq; defini-
tos annos, neq; principium dierum, uelut ſcriptū eſt. Si itaq; neq; principium temporis, neq;
finem de ipſo confitemur, quoniam increatus eſt, & hoc minimè ambiguum eſt, nuſquam ue-
rò de ipſo hoc ſcriptū eſt. Verùm pietatis cauſa cogimur hoc piè de ipſo ſentire ac dicere, etiāſi
non ſit ſcriptum. Sic etiam de coeſſentiali dicere cogimur; etiamſi non eſſet ſcripta uox iuxta
propriam linguam expreſsis uerbis: etiamſi uideri poſsit hoc eſſe ſuper nos, & ſuper noſtram
naturam, ut de Deo diſſeramus: attamen ipſe Dominus ex miſericordia ueniam dabit nobis,
qui non uolumus pro deitate rationem reddere, quæ non indiget noſtra confirmatione. Ve-

Ingeniti uox, non eſt ſcripta.

rùm oportet piè dicere, & piè ſentire, ut ne pereamus. Proinde reſpondete nobis Arij diſcipu-
li, Ingenitum dicimus omnes ſimul patrem & increatum, & admirabilis eſt dictio ſcilicet, ubi
itaq; ſcripta eſt hæc, oſtendite locum. Neq; enim lex dixit, neque Prophetæ, neq; Euangelium,
neq; Apoſtoli. Si itaq; piè dicimus dictionem non ſcriptam, eſtq; recepta dum pro gloria Dei
dicitur: quis nos reprehenderit, etiamſi non eſſet uox coeſſentialis ſcripta, ſi inueniſſemus nos
uerbum per quod poſſemus certitudinem noſtræ ſalutis cōfiteri? Verùm ſunt teſtimonia unà
cum pia ratiocinatione, tum quæ ſuprà propoſita ſunt, tum alia plura. Præteribo uerò & hanc
dictionem, & alias ipſius ineſcamenti cōtra ſimpliciores prolatas locutiones ac uerſutias, Deo
adiuuante, exagitabo. Dicunt enim rurſus ijdem, cum omnibus quæ ex Apoſtolo & Euange- B
lijs iuxta mentem ſuam corrumpunt, malè intelligentes ipſas dictiones, etiam hāc in medium
afferētes ex Apoſtolo, uelut dictum eſt in epiſtola ad Corinthios, in capite de mortuorum re-

Pauli locus de mortuorum reſurrectione.

ſurrectione, ſicut deinceps dicit, Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cum abole-
uerit omnem principatum & omnem poteſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare,
donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedes ſuos: ultimus hoſtis aboletur mors: nā omnia
ſubiecit ſub pedes ipſius. Cum uerò dicat, quòd omnia ipſi ſubiecta ſunt, manifeſtū eſt, quòd
excipiendus eſt is qui ſubiecit ipſi omnia. Cum autem ſubiecta fuerint ipſi omnia, tunc & ipſe
filius ſubijcietur ei qui omnia ipſi ſubiecit, ut ſit Deus omnia in omnibus. Reprehendūt itaq;
hoc dictum, & pro more inimicitiæ ſuæ aduerſus unigenitum, deſtruunt inenarrabilem ac glo-
rioſam ipſius deitatem, uelut ſæpe dixi, dementia inducti, & dicunt, Vides quòd dicit, Deinde
finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cum aboleuerit omnem principatum & omnē po-
teſtatem ac uirtutem. Oportet enim ipſum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſuos ſub
pedes ſuos. At Oportet, & Donec, & Cum tradiderit regnum, temporis eſt præſcriptio: & bla-
ſphemantes dicunt, quietem & diſſolutionem ipſius regnantis hæc indicant, Donec tradide-
rit regnum Deo & patri. Et ab initio mentem ueritatis ignorant. Quod ideo quòd particeps
fuit unigenitus carnis & ſanguinis, humani affectus gloriæ aſſumendæ apti, de ipſo & de ad-
uentu ipſius in carne decantantur ac dicuntur, ſed non ſine perfecta ſemper & glorioſa ipſius
deitate, quæ nihil opus habet ut gloriam aſſumat, ſed habet per ſe glorificationē, & per ſe per-
fectionem. Simul autem de duabus partibus rationem reddit, dicens, de recenti quidem, Glo-
rifica me pater in gloria quam habui apud te, antequam mundus fieret. Pater uerò duorum

Glorificaui, et rurſus glorificabo.

habituum gloriam ſignificans, de priore quidem ſecundum ſpiritum, Glorificaui: ut indefini-
tum oſtendat. De recenti uerò propter aduentum in carne, Et rurſus glorificabo: ut & hic cla- C
ritas oſtenderetur. De quibus etiam Apoſtolus dixit, dupliciter de ipſo ueritatem proponens:
Oportet enim ipſum regnare donec: Et hoc, Cum tradiderit regnū Deo, & patri, propter prin-
cipatum à tempore factum in aduentu in carne. Nam deitas unigeniti erat ſemper cum patre,
hoc eſt, unigenitus Deus Verbum ex patre progreſſus ſine principio & ſine tempore. Alioqui
quomodo implebitur, quòd dictum eſt ab angelo? Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uir-
tus altiſsimi obumbrabit tibi: quandoquidem dixerat ad ipſam, Paries filium, & uocabis no-
men ipſius Ieſum, ut oſtenderet ex ſupernis Deum uerbum deſcēdiſſe, & in utero eiuſdem uir-
ginis incarnatum eſſe, & perfectè hominem factum eſſe: ut ne dirimeret perfectionem in carne
à diuina perfectione, cū hac appoſitione, & dixit ad ipſam: Quapropter & quod naſcetur ſan-
" ctum, uocabitur filius Dei. Deinde, Dabit ipſi Deus thronum Dauid patris ſui, & regnabit ſu-
" per domum Iacob in ſecula, & regni eius non erit finis. Quum itaq; hæc inter ſe alterum ad al-

Oppoſitorum Scripturæ locorum declaratio.

terum opponantur, nimirum hoc, Oportet ipſum regnare donec: & regnabit ſuper domū Ia-
cob in ſecula: & non dixit, In ſeculum ſolum, ſed in ſecula. Et rurſus hoc, Cum tradiderit regnū
Deo & patri: opponatur illi, Et regni eius non erit finis: & ambo qui talia de Domino & Chri-
ſto dixerunt, omnium fide dignisſimi ſunt, quum angelus Gabriel ſanctus ſit, & ſanctus Apo-
ſtolus Spiritu ſancto repletus, quidnam dixerint illi qui uitalis negocij ſunt ignari? Nū quòd
contraria ſibijpſi ſit Scriptura, quæ omnia ſemper uerè dicit? Abſit. Sed uelut ab initio dixi-
mus, propter aſſumptionem humanitatis, omnia rationi conſentaneam conſequentiam ha-
bent. Si enim tradit regnum tempori, ergo nunc neq; regnat. Si uerò nondum regnat, quomo-
do reperitur ſemper adorari ab angelis & archangelis ante aduentum in carne, & in aduentu
in carne, uelut Scriptura de ipſo dicit, nimirum dum ait: Quum induxerit primogenitum in
orbem

A orbem terrarũ. &, Adorent ipsum omnes angeli Dei. Et rursus, Sedet in dextera Patris. &, Flectet se ipsi omne genu, cœlestium & terrestrium, & infernorũ. Igitur regnat semper, qui omnibus adoratur. Quid igitur dicimus filio semper regnante, ab initio & nunc & deinceps, quandoquidem nondum tradidit regnum patri, nunquid abest à regnando pater? absit. Regnat enim simul cum Patre, & Pater cum Filio ac Spiritu sancto. At quid dicunt, cum tradiderit regnum Deo & patri, desinit ipse regnare? Absit. Nam quomodo impletur hoc, Et regni eius nõ erit finis. Sed ut ostẽdat quòd nihil in filio impletum est, neq; impletur, quod dissideat ac priuatim repugnet ab unione patris, & una uoluntate Patris & Filij & Spiritus sancti. Videmus enim & hic uelut de ipso Filio dictum, quum tradiderit regnum Deo & patri, cum aboleuerit omnem principatum & potestatem ac uirtutem: uelut ipse Filius tradat regnum, & aboleat omnem principatum, &c. Et hoc, Oportet ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos, uelut Filius omnia faciat, & sua autoritate dominetur & potestatem habeat, & Patri subditos unà cum regno tradat. Deinde rursus transit ad aliam personam, Patre omnia Filio subijciente, & dicit, Omnia subiecit sub pedes eius, ultimus hostis aboletur mors. Quũ autem dicat quòd omnia ipsi subiecta sunt, libet interrogare ipsos, E`cuius persona dicit uocem, dicat? Nam profunditas mysteriorum Dei spiritualiter iudicat carnales. Carnalis enim nõ suscipit ea quæ spiritus sunt, stulticia enim ipsi sunt. Hic enim quum dicat quòd omnia ipsi subiecta sunt, siquidem Pater dicit ad Filium, defectuosa est tractatio. Subiecit enim Filius omnia Patri. Si uerò ex persona Filij dicitur, cũ dicat quòd omnia ipsi subiecta sunt, defectuosa est sententia, quoniam dilationes quædam in Deo, aut in Patre aut in Filio reputantur. Quis uerò est qui dicit, quòd omnia ipsi subiecta sunt? Non enim dixit, cum dixerint. Si enim esset hoc Filij dictum, Cum dixerint: poterat ad angelos referri, aut ad subiectos. Quandoquidem

B uerò suprà significauit Filium subijcientem & tradentem Patri, & Patrem subijcientem Filio omnia, deerat autẽ dictionum uenatoribus persona Spiritus sancti, ea gratia indefinitè, post personam Filij & personam Patris, personam Spiritus sancti subtexuit, qui annunciat semper ea quæ Patris sunt ac Filij, & docet, ut ne defectuosa fiat perfecta cognitio de trinitate, & de aduentu in carne gloriæ assumendæ apto. Deinde dicit, Vltimus hostis aboletur, mors. Abolitus autem ligatus est, non amplius operans quod operatur, neque amplius existens. nam abolitus est. Quid igitur de hoc dicere possunt, qui Scripturarum intelligẽtiam non habent? Nunquid oportet nos opinari de Filio, quòd cessabit à regnando, si sanè dictio sic haberet? At impij erimus, & ipsum cum subditis numerabimus, cum post actionem cesset ab eo quod agebat: sed absit. Nemo enim ex credentibus in Christum & sperantibus in ueritate, cogitabit, ut aut dicat aut audiat quid, quod non deceat ipsius gloriam, uelut hi sanè sentiunt. Omnia autem docet diuina Scriptura, cum dicat, Omnia ipsi subiecta sunt, nimirum excepto illo, qui ipsi omnia subiecit. Cum autem subiecta fuerint ipsi omnia, tunc & ipse filius subijcietur ei qui omnia ipsi subiecit, quo id quod ab angelo ab initio indicatum est, etiam hic per similitudinem sermonis coniunctum, omnem declarationem potentiæ Verbi ex ordine & clarè ostendat. Quemadmodum etiam angelus simile dixit, ex supernis quidem Filium indicans, deinde cum additamento de aduentu in carne counitionẽ declarans, nempe: Quapropter & quod nascetur ex te, cum additione uocis, Sanctum, uocabitur filius Dei. Proinde propter hoc & talia, nimirum, Quoniam quod nascetur, uocabitur filius Dei, ea de causa etiã ipse Filius subijcietur ei qui omnia ipsi subiecit, ut non amplius carnale carnale sit potentia, sed counitum cum deitate, carnale in unam unionem counitum, cum patre regnans & Spiritu sancto, cuius regni non erit finis. Et ex quo quidem resurrexit, principium accepit hoc, ut sit Deus omnia

C in omnibus. Counitum est enim simul carnale spiritualiter in unam deitatem. Quandoquidem uerò dicit, Hoc facite in mei recordationem, usq; ad aduentum filij hominis: &, Sic uidebitis ipsum quomodo uidistis ipsum assumi, tũc de cætero omnibus perfectis, & nullo ad perfectionem pertinẽte relicto, ad ipsius deitatem referre oportet hoc, ut sit Deus omnia in omnibus, hoc est, ut ne sit diuisio: neq; enim est, ut ne putetur multitudo deorum. Vna enim est glorificatio. Neque enim tunc, uelut tyrannidem gerens, filius non subiectus est Patri, neque subiectus est uelut seruus, & potestatem non habens, ex Patre genitus eiusdem naturæ & eiusdem deitatis. Neq; tunc iuxta defectum, neq; iuxta diminutionem, neq; iuxta necessitatem, neque iuxta cessationem ut ipse desinat, subijcitur patri. Sed uelut filius genuinus, unigenitus cum Patre regnans semper in unam unitatem, & ad unum præmium honoris adducens omnem creaturam, & docens suam Ecclesiam, ut sit Deus omnia in omnibus. Nam una est deitas, una dominatio, una glorificatio Patris, Filij & Spiritus sancti: ita ut decenter honoretur Pater à Filio, & Filius ut genuinus filius, & Spiritus sanctus uelut qui non alienus sit à Patre & Filio. Et excludantur sermones & excogitatæ opiniones inimicitiæ aduersus Filiũ ac Spiritum sanctũ, eorum qui contra filium Dei & Spiritum sanctum blasphema lingua insurgunt. Cæterùm adhuc amplius, quæ malè ab ipsis excogitata sunt, deprehendentes subuertemus. Rursus enim dictiones aliquas ex Euangelio producunt, & dicunt, Cur non potest facere quicquam Filius à seipso, nisi uiderit Patrem facientem? & ab initio nõ intelligunt, quæ dicuntur. Nã Pater non prius fecit, & postea Filius struxit. Quod enim cœlũ fecit per seipsum Pater, ut de forma primi cœli accepta similitudine Filius ita operaretur? At nemo ex his qui maliciam excogitant, ostendere hoc potest. In principio enim fecit Deus cœlum & terram. Et simul in principio in mundi

Deus omnia in omnibus.

Filius non potest facere quicquam à seipso.

mundi creatione dicit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinẽ. A Et non dixit, Ades huc, faciam & ostendam quomodo opereris. Deinde uerò ait, Et fecit Deus hominem: & non dixit, Fecit, & ostendit Filio quomodo oportet facere hominem. Neq; enim in ignorantia erat Filius, ut postquã didicit artem, tunc ea, quæ eius sunt, operaretur. At postquam rursus uenit Dominus noster, & carnem induit, & homo factus est, & inter nos conuersatus est, habuit autem ad Iudæos sermonem, qui putabant ipsum, quæ Patris sunt, dissoluere, uolens reducere mẽtem, ut ne humanitati ipsius solum attenderet, dixit: Nihil facit Filius, nisi uiderit Patrem facientem: ut ostẽdat opus filij esse opus Patris, & Patrem complacentiam habere in ipsius totius operationis dispensatione. Sic etiam consequenter iuxta alias dictiones, uelut bestiæ offendentes, & à persona fulguris uerbi ueritatis confutati fugabuntur. Fulgura coruscationem, & disperges ipsos: emitte tela tua, & conturbabis ipsos. Additum est enim ad hanc dictionem, quod deinceps ex ordine sequitur, & dicunt ex Euangelio: Pater enim diligit Filium, & omnia ostendit ipsi, quæ ipse facit: & maiora his ostendet ipsi opera, ut uos admiremini. Et rursus, Pater suscitat mortuos, & uiuificat: similiter & Filius, quos uult, uiuificat. Et rursus: Neminem enim Pater iudicat, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem. Vide uerò mihi, ô Ari, finem deinceps institutæ aduersus te disputationis, ubi finiuit sermo? Non dixit, Quidam ita, & quidam non: sed, Vt omnes honorent Filium sicut honorant Patrem. Ne itaq; ignominia affice Filiũ, ut ne ignominia afficias Patrem. Si enim quid diminutum aut inferius in Filium cogitare audes, ergo etiam ad Patrem cogitatio tua ascendit. Eiusdem enim temeritatis est, in Filium quid cogitare, & non honorare ipsum quemadmodum honoras Patrem. Vt enim etiam det ipsi Pater, dic mihi ô generose, quid dicit, Vt quem uult Filius, uiuificet: non dixit, Quem iubet. Oportebat autem hæc omnia suscipere à Patre, sed non minorem esse præter Patrem, atq; hoc iuxta duos maximè modos. Pri- B mum quidem ut adducat mentem nostram ad unam deitatis unionem, Patris & Filij, & Spiritus sancti: & ne ad partitiones & multitudinem deorum, hominũ cogitationem deducat, sed sursum ferat ad unam unitatem. Deinde uerò etiam, ut adducat ad mutationẽ gloriæ aduentus in carne, & counitionem deitatis suæ. Quando enim uenit ut discipulos suos exhilararet, per promissionem qua dixit, quòd essent aliqui isthic stantes, qui non gustaturi essent mortẽ, donec uideant Filium hominis uenientem in gloria sua. Et octaua die, uelut Euangelium dicit, aut sicut alterum Euangelium ait, Post sex dies: nõ quòd Euangelistæ alia pro alijs dicant, sed quòd una sit certitudo semper munita, ut ne occasio fiat, quò homines in necessarijs offendant: nam dedita est cogitatio hominis diligenter ad praua à iuuentute sua, ob id alter Euangelista Octaua die dixit. Erat enim pars quædam diei reliqua quando sermonem dixit, & connumerauit ab illa die & hora, si erat dies inclinata circa nonam aut decimam horam. Et rursus cum in octaua die circa tertiam aut quartam horã res facta esset, octaua hæc uocabatur. At uerò alter Euangelista rem munit ac dicit, Post sex dies. Nõ enim numerauit diem in qua sermonem ad discipulos dixit, neq; eam in qua opus perfecit, sed intermedios sex plenos dies. Cum autem sic sermonem faceret, declarationem eius ostendit. Assumpto enim Petro & Ioanne ac Iacobo, eduxit ipsos ad montem, & trãsformatus est, & fulgebat facies eius instar Solis, facies in carne simul existens in deitate, & uestimenta eius erant alba uelut nix, caro uidelicet quæ ex Maria & ex nostro genere erat, & transformabatur in gloriam, honorem ac perfectionem deitatis acquirens, & gloriam cœlestem, quam nõ habebat caro ab initio, uerùm hic in counitione Dei Verbi accepit. Sic etiam prædicta intellige, quòd omne iudicium dedit Filio, quòd dedit ipsi potestatem, ut quę uult uiuificet, quo primum principiũ ostendat unionem unius deitatis, & unam uoluntatẽ, & ad Patrem referre se uniuersam bonitatem, & ad unum principium C ac deitatem, cum tres sint perfectæ substantiæ, una uerò deitas Patris & Filij & Spiritus sancti, & aduẽtus ac præsentiam in carne rursus assumat cum deitate, donũ dignitatis, potestatemq; ac perfectionem, à Patre & Filio ipsi donata, ad unã spiritualem deitatis counitionem. Et profectò uix tandem euasimus tempestuosum hunc locum. Et cum omnem hanc ueneni eiaculationem, sæuaq; undarum imperia ac impetuosas eleuationes, spumas itẽ ac agitationes horrendas, telaq; aduersariorum ac scuta, per rectam ratiocinationem in mente combusserimus, & arcus inimicorum confregerimus, & aduersus multiceps hoc reptile, informem hydræ constitutionem nos insufficientes uirtutem & gratiam ex Deo acceperimus, uelut qui in Deo potentes fuimus, uictoriale carmẽ canamus. Cantemus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & inscensorem proiecit in mare. Et cum caput draconis supra aquas contriuerimus, supra aquas inquam placidè fluentes, quarum uoluerunt esse participes iuuenes cum Iudæis hæreditatem adepti, aduersus quos inuehens Propheta dixit: Eo quòd uos nõ uultis aquam Siloam placidè incedentem, sed uultis habere Raasson regem, & Tabeel filium Rhomeliæ: Ecce inducit Dominus super uos aquam fluminis fortem, regem Assyriorum, &c. Nos autem accepto auxilio in Domino, & assumpto sputo à uera carne in terram proiecto, & simul cum sputo massa luti oculis nostris impressa: quo qui aliquando in ignorantia fuimus, nũc ueritatem cognoscamus: abeuntesq; ac lauantes in Siloam, quod demissum interpretari potes, hoc est, in aduentu in carne, & in deitatis perfectione: & de cætero uisu recepto, nõ amplius negamus Dominum, etiamsi à synagogis reijciant nos, qui ex Arij fraternitate sunt, & Iudæorum successores. Nam & hi, quemadmodum illi, statuerunt, ut omnem confitentem Dominum à synago-

gis

Octaua dies ab altero Euangelista sexta dicta est.

Transformatio Christi.

Aquæ Siloam.

A gis suis excludant: quo ostendant eum qui uisum habet, cõfutationem factam eorum qui non uident. Nisi enim esset ipsorũ synagoga tota cæca, non sanè eum, cuius aperti sunt oculi, à conuentu suo excluderent. Gratias itaq; agamus Domino, quòd & uisum recepimus, & Dominũ confitemur, & læsa curauimus, si etiam opus mandatorum eius fecerimus: & conculcauimus serpentem, & contriuimus caput draconis per potentiam ac uirtutem Dei. Cui gloria, honor, imperium, patri in Filio, Filio in Patre, cum sancto Spiritu in secula seculorum. Amen. Porrò relicta mortificata hac hydra multicipiti ac multifida, ad consequentes pro instituto ô dilecti progrediamur, Deum semper auxiliarium inuocantes, ut eandem nostri, & eorum qui hunc nostrum laborem uersare uolunt, curam habeat, quo commorsi iam sanentur: & qui nondum in malis examinati sunt, corrigantur.

FINIS SECVNDI TOMI SECVNDI LIBRI EPIPHANII.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, OPERIS CONTRA OCTVAGINTA hæreses Panarij appellati, liber tertius.

B

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In primo tomo tertij libri, aut sexto, iuxta prædictum numeri ordinem, hæreses septem sunt cum sectis, hoc modo.

1 Audianorum rebellatio & secta, nõ tamen hæresis. Hi uitam & conuersationem bene ordinatam habent. Habẽt item fidem per omnia uelut catholica ecclesia, pleriq; uero in monasterijs habitãt. Vtuntur & multis apocryphis affatim. Non faciunt nobiscum communes preces, uituperantq; nostros episcopos, diuites, & alios. Sed & pascha suo more priuatim celebrant, quando Iudæi idem faciũt. Habẽt autem & peculiare quoddam ac contentiosum, durißimè id, quod secundum imaginem est, interpretantes.

2 Photiniani. Hic Photinus à Sirmio originem trahens, hucusq; circuit, & eadem quæ C *Paulus Samosatensis sentit, uerùm in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipsi Photiniani à Maria & hucusq; Christum affirmant.*

3 Marcelliani, à Marcello ex Ancyra Galatiæ originem trahẽte appellati sunt. Hic in principio, similiter ut Sabellius sentiens, diffamatus est. Verùm ad excusationem sui sæpe progressus, & per scripta se tutatus, à multis accusatus est, quòd in ijsdẽ perseueraret. Fortaßis autem pœnitentia ductus, seipsum correxit, aut discipuli ipsius. Nam pro ipso aut discipulis ipsius, orthodoxi quidam defensiones ediderunt.

4 Semiarij. Christum quidem creaturam confitentur, per similitudinem autem creaturam ipsum dicunt, sed non uelut unam ex creaturis: uerùm, aiunt, filium dicimus, at ut ne paßionẽ patri attribuamus per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Eodem modo & de Spiritu sancto sentientes, creaturã penitus ipsum decernunt. Reijciunt filij coessentialitatem, similem autem essentia dicere uolunt. Alij uerò ex ipsis essentiam similis essentiæ uocem reiecerunt.

5 Pneumatomachi. Hi de Christo quidem bene sentiunt, Spiritum autem sanctum blasphemant, creatum ipsum decernentes, & nõ esse ex deitate. Imò potius abusiuè propter operationem creatum esse, sanctificatiuam uirtutem ipsum solam esse asserentes.

6 Aeriani. Hic Aerius à Ponto originẽ ducebat. Adhuc hodie uerò superest tentatio uitæ. Presbyter hic erat episcopi Eustathij, qui inter Arianos taxatus est, et ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uerò ipse Aerius non constitutus est episcopus, multa contra Ecclesiam docuit: fide quidẽ Arianus existens perfectißimus, uerùm amplius docet, non oportere offerre pro his qui obdormierunt. Ieiunare quarta, & pro sabbato, & quadragesima, ac paschate prohibet. Renunciationẽ prædicat. Carnis esu omnis generis utitur, & uoluptatum delicijs licentißimè. Si uerò quis ex discipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quando uolueris: nõ enim es sub lege. Asserit idem, episcopum non esse presbytero excellentiorem.

7 Aetiani, ab Aetio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorũ episcopo Alexãdriæ. Hi etiã Anomæi, hoc est inæquales appellantur.

A qui-

A quibusdã uerò Eunomiani, propter Eunomium quendam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cum ipsis autem erat & Eudoxius arianissans, uerùm propter timorem regis Constantij, separauit seipsum, & solus Aetius exterminatus est. Permansit autem Eudoxius arianissans, nõ tamen secundum Aetium. Hi Anomœi, qui & Aetiani, Christum & Spiritum sanctum omnino à Deo abalienant, creatum ipsum affirmãtes, & neq; similitudinem aliquam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelis ac geometricis Deũ astruere uolunt, & Christum sanè non posse esse ex Deo per tales syllogismos. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizãt omnes ad ipsos accedẽtes, atq; ipsos etiam Arianos, & hoc in caput, sursum uertentes pedes eorũ qui baptizantur, uelut magna fama refert. Cæterùm aberrare aliquem in aliqua scortatione, aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim quærit Deus, quàm ut sit quis solum in ipsorum fide. A

Contra sectam Audianorum, LXX.

Audius hæreticus siue schismaticus.

AVDIANI, siue Odiani, ordo sunt. Hi in monasterijs habitationem habent, & secedentes contubernium faciũt, tum in solitudinibus, tum prope urbes, in suburbijsq;, & ubi suas mansiones siue ouilia habẽt. Hic Audius horum princeps, temporibus Arij fuit, quando congregata fuit synodus contra Arium, eorum qui ipsum subuerterũt. Erat autẽ uir à Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem uitæ & zeli erga Deũ ac fidei, qui sæpe conspicatus ea quæ in Ecclesijs fiunt, in faciem episcoporũ ac presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat, dicens: Non oportet hæc sic fieri, non debẽt hæc sic peragi, uelut uir ueritatis studiosus, & qualia à liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri solẽt, qui uitam maximè exactam uiuunt. Quapropter talia uidens, uelut dixi, in Ecclesijs, loqui cogebatur ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniæ studiosum ex clero, aut episcopum, aut presbyterum, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et si uidebat aliquem in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem ecclesiasticam prædicationem & Ecclesiæ statuta, non ferebat hic uir, sed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his qui uitam approbatam non habebant. Atque hac de causa contumelijs afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur, agitariq; ac protrudi & ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesijs simul degens, donec quidam potenter in ipsum irruentes uirum expellunt propter talem causam. Ipse uerò nõ sustinebat se expelli, sed magis enitebatur ut ueritatem diceret, & à uinculo unius sanctæ catholicæ Ecclesiæ unionis nõ discederet. Cum autem uerberaretur sæpe tum ipse, tum sodales eius, & grauia pateretur, ualde ingemiscens cõsiliarium sibijpsi sumit iniuriarum necessitatem. Nã seipsum ab Ecclesia separat, multiq; simul cum ipso discedunt. Et sic diuisionem fecit, cum nihil haberet in fide diuersum, sed rectissimè crederet & ipse & sodales ipsius, etiamsi id dicere maximè oportet, in paruo quodam ipsum cõtentiose ferri, itemq; eius asseclas. Nam cum hoc quod cõfitebatur de Patre & Filio ac Spiritu sancto mirabiliter, uelut catholica ecclesia habet: etiam iuxta rectam fidem alia omnia in uita ad admirationẽ usq; seruabat: proprijs enim manibus laborans ipse, & episcopi ac presbyteri & reliqui qui cum ipso erant, omnes nutriebantur. Postea uerò ubi expulsus est ab Ecclesia, ab alio episcopo eadem inquirente, & ab Ecclesia digresso, eligitur hic episcopus. Cæterùm de quo dicere incepi, quandoquidem in digressione sum, rursus narrationem persequar. Dico autẽ de dictione ex sacra Scriptura apud ipsum durissimè & peculiariter ac contentiose exposita. Nam quod est secundũ imaginem, quod Deus largitus est ipsi Adam, rigidè uult decernere hic & socij eius, esse hoc impletum secundum corpus, ex hoc nimirum dicto, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem: & deinde infert diuina Scriptura, dicens, Et fecit Deus hominem, luto accepto de terra: quandoquidem, inquit, dixit hominem de terra, uide quòd uerissimè totũ quod terreum est, hominem dixit. Ergo ipsum terreum prædixit fore secundum imaginem Dei. Et est hoc durum, uelut dixi, & peculiaris pertinaciæ, decernere hominem, in qua parte hominis locatum est id quod est secundum imaginem, si decet omnino partem dicere, propter multa resistentia hominum intelligentiæ circa uerbum hoc, & quæstionum multitudinem inuehentia. Aut enim faciemus Deum uisibilem & corporalem, siquidem in corpore quod secundũ imaginem est, impletur corporaliter & formaliter, aut hominẽ Deo adæquatum, si hoc dixerimus. Quapropter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id quod secundum imaginem est, impletur: sed confiteri, id quod secundũ imaginem est, esse in homine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quæcunq; enim dicit Deus, ea uera sunt: etiamsi fugerint nostram intelligentiam in paucis sanè dictis. Negare itaq; hoc quod est secundũ imaginem, non est credentis, neq; sanctæ Ecclesiæ Dei. Est enim omnis homo manifestè secundum imaginem, & nemo ex his qui spem in Deum habẽt, negabit: nisi quidam sibijpsis fabulas fingunt, eiecti ex Ecclesia, & traditione Patrũ ex Prophetis & Lege, & Apostolis ac Euangelistis. Sicut sanè etiam illi contentiosius se in hoc gerentes, traditionem secundum ecclesiasticam doctrinam excedunt, quæ credit secundum imaginem esse totum hominem, non decernit autem in qua parte situm est id, quod est secundum imaginem: quum neq; possint hi, qui de his fabulose B C

A fabulose disceptant, siue negant, demonstrare. Aliqui etenim dicunt in anima impleri quod est secundum imaginem, putantes id quod secundum carnem est, solum ratiocinari posse: & non sciunt tales, quòd id quod secundum animam est, ratiocinatur: si conuenit syllogismis & ratiocinationibus attendere, & nõ simpliciter & simplici mente Deũ accedere & credere. Quoniam quæ à Deo dicta sunt, ueritas sunt: & ipsi soli cognita, qui omnem ueritatem nouit. Alij uerò dicunt, neq; in anima, neq; in corpore esse, sed uirtutem esse quod est secundum imaginem. Alij autem dicunt, non esse uirtutem, sed baptisma, & gratiam in baptismate: nimirum ex eo quod dictum est, Quemadmodum gestauimus imaginem terreni, gestemus etiam imaginem cœlestis. Alij rursus hoc nolunt, sed uolunt dicere, tunc quidem fuisse id quod secundum imaginem est in Adam, donec in inobediẽtia fuit, & de ligno comedit, ac expulsus est: ex quo uerò expulsus est, perdidit id quod est secundum imaginem. & magnum quoddam est hominum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet: neq; his neq; illis, ita uel ita dicentibus: sed credere quòd sit quidem in homine, quod secundum imaginem est: uerùm in toto maxime, & nõ simpliciter. Vbi uerò est, aut ubi impletum est id quod est secundũ imaginem, ipsi soli cognitum est Deo, qui per gratiam largitus est homini id quod est secundum imaginem. Neq; enim perdidit homo, quod est secundum imaginem: nisi fortassis uile fecit, quod est secundũ imaginem, dum inquinauit seipsum diuersis negocijs, & immedicabilibus peccatis. Ecce enim post Adam ad Noe dicit: " Ecce dedi uobis omnia uelut olera agri, macta & " comede. Ne edas carnem in sanguine animæ, quia ego requiram animas uestras. Omnis qui " effundit sanguinem hominis in terra, pro sanguine illius effundetur sanguis ipsius, quoniam " in imagine Dei feci hominem. Et ego requiram sanguinem uestrum ex omni effundẽte ipsum " super faciem terræ. Et uides quòd in homine dicitur esse, quod est secundum imaginem, post

B decimam generationem, ex quo Adam formatus est? Simul autem & Dauid post multũ tempus dicit in Spiritu sancto: Vniuersa uanitas, omnis homo uiuens. Sed & deinceps post hunc " Apostolus ipse dicit: Vir nõ debet comam nutrire, cum imago & gloria Dei sit. Sed & post hũc " Iacobus de lingua loquens dicit, Quod est incoercibile malum, plena ueneni mortiferi. Per ipsam benedicimus Deum & patrem, & per ipsam execramur homines secundum imaginem Dei factos: non conuenit fratres mei hæc ita fieri. Et uide quòd corruit sermo eorum, qui dicũt Adam id quod secundum imaginem est, perdidisse. *Imago Dei nõ est perdita ab Adam.* At uerò eorum qui rursus dicũt animam esse id quod est secundum imaginem, talis sermo est & prætextus. Quoniam, inquiunt, est inuisibilis, uelut Deus inuisibilis est, operatiua est, motiua est, intellectu prædita est, ratiocinatrix est: atq; ea gratia ipsa est quod secundum imaginem est: quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliaq; faciens, quæ homo iuxta ratiocinationem facit. Reperiuntur autem & hi ratiocinationem facientes: nam si propter hæc uocatur anima secundum imaginẽ, non potest amplius esse secundum imaginem. Deus enim infinitis modis, & adhuc amplius ultra animam incomprehensibilis est, & incognoscibilis, omnia sciens, præterita & præsentia ac futura, uisibilia & inuisibilia, fines terræ, & ima abyssi, summa cœlorum, & omnia quæ sunt, ipse continens omnia, à nullo uerò contentus. At anima continetur in corpore, ignorat ima abyssi, nõ nouit amplitudinem terræ, fines orbis terrarum nescit, summa cœlorum non comprehendit, *Imago Dei nõ est anima.* ignorat quæ futura sunt, aut quando fient, & quæ ante ipsam facta sunt. Et multa possunt de ipsa & talibus dici: simul autem & partes habet, Deus autem indiuisibilis est. Dicit enim Apostolus: Viuens enim uerbũ Dei est, & efficax, & acutius omni ancipiti gladio, & penetrans usq; ad partes animæ, ac medullas, & discernens cogitationes ac meditationes, & non est creatura inconspicua coram ipso, &c. Et uides quòd etiam horum ratio corruit? Et rursus eorum, qui

C dicunt corpus esse id quod secundum imaginem est, ratio concidit. *Imago Dei nõ est corpus.* Quomodo enim possibile est, uisibile simile esse inuisibili, quomodo corporale incorporali, quomodo quod tactui subiectũ est incomprehensibili? Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, quæ uerò à tergo sunt, ignoramus. In Deo autem non est passio aut affectio, non deminutio: absit. Sed undiquaq; est lux, undiq; oculus, undiq; gloria, cum spiritus sit Deus, & spiritus super omnẽ spiritum, & lux super omnẽ lucem. Omnia enim quæ ab ipso facta sunt, infra ipsius gloriam sunt. Sola autem trinitas incomprehẽsibilis est, & in gloria incomparabili ac incomprehensibili. Quum porrò alij rursus dicant uirtutem esse, quod est secundum imaginem, uirtus sine obseruatione mandatorum esse non potest. Multi uerò in uirtute alijs præstantiores sunt. Virtutis enim multæ sunt species. Nam & nos quosdam cõfessores nouimus, qui corpus suum & animam tradiderunt pro Domino suo in confessione, & in castitate uixerunt, fidemq; *Imago Dei nõ est uirtus.* uerissimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitateq; ac reuerentia erga homines, & in ieiunijs uixerunt, ac omni bonitate, & in signis uirtutis. Contigit autem ipsos habere uitium, ut aut conuiciatores essent, aut per nomẽ Dei iurarent, aut fabulatores essent, aut queruli, aut supellectilem possiderent auri & argenti, atq; aliarum rerum, quæ defectuosas faciunt uirtutis mẽsuras. Quid igitur dicimus, id quod secundum imaginẽ est, propter uirtutem adepti sunt? Verùm propter pauca humana uitia contigit imaginem esse prætextum, & non amplius perfectam imaginem, quæ in ipsis est? Et rursus corruit horũ ipsorum ratio. At eorum, qui rursus dicunt, baptisma esse id, quod est secundũ imaginem, ratio multũ dilabitur. *Imago Dei nõ est baptisma.* Neq; enim Abraham habuit baptisma, neq; Isaac, neq; Iacob, neq; Helias, neq; Moses, neq; superiores, Noe & Enoch, neq; Prophetæ, Esaias & qui postea fuerunt. Quid igitur? Ergo illi nõ habent id, quod

A est

A

est secundum imaginem. Et multa sunt quæ contra hos dici possunt, quemadmodum & contra Audium, contentiose decernentem in corpore esse id, quod est secundum imaginem. Proferunt & alia quædam testimonia ijdem Audiani ex diuina Scriptura, nimirum: Oculi Domini super pauperẽ respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. &, Manus Domini fecit hęc omnia. &, Nónne manus mea fecit hæc omnia uos duræ ceruicis? &, Cœlũ mihi thronus, & terra scabellum pedum meorum. Et quæcunq; talia de eo scripta sunt. &, Videbam Dominũ Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius uelut lana alba, & amiculum ipsius sicut nix. Et uides, inquiunt, quòd est corpus id quod est secundũ imaginem Dei? Sed & in hoc resistunt ac grassantur super humanam potentiam, quòd uisus est Dominus Prophetis. Et uisus est quidem sicut uoluit, cum potens sit in omnibus: & non negamus, quòd uiderunt Prophetæ Deum, & non solum Prophetæ, sed etiam Apostoli: dicit enim sanctus Stephanus primus martyr, Ecce uideo cœlum apertum, & filium hominis ex dextris stantem Dei & Patris: uerùm per propriam potẽtiam Deus totus sanctus benignè amplectitur figmentum suum, ut ne aliqui increduli putent, de Deo loqui, esse simpliciter uerbo, & nõ ueritate, & uerbotenus expendere ea quæ ad Deum pertinent, & nõ implere id quod ab Apostolo dictum est, nempe: quòd oportet accedentem ad Deum credere quòd est, & quòd diligẽtibus ipsum mercedis retributor existit. Quo igitur confidentem faciat hominem ab ipso formatum, sanctis suis & dignis seipsum reuelat Deus, quo sciant natura Deũ, & mente fundentur ac sperent in ueritate, & prædicent ipsum uerè, & fidelem hominem credentem faciant. Nam profectò etiam Gręci de Deo sentiunt uerbotenus, & usq; ad imaginationem. Nos autem uerè Deum uerum scimus, & esse uerè in substantia regem incomprehẽsibilem, creatorem uniuersorum unum Deum: & ex ipso unigenitum Deum, in nulla re differentem à patre: & sanctum ipsius Spiritum, nihil à Patre & Filio euariantem. Quemadmodum etiam in omni hæresi de fide in Deum per longum uerba

B

Deus uisus ab hominibus.

Deũ nemo unquam uidit.

fecimus. Et quòd quidem uisus est Deus hominibus, sæpe diximus, & non negamus. Si enim negauerimus diuinas scripturas, ueri nõ sumus, & à ueritate excidere comperimur. Aut si uetus Testamentum reijcimus, nõ amplius sumus catholicæ Ecclesiæ. At Euangelium dicit, Deũ nemo unquam uidit, unigenitus filius ipse exposuit. Et rursus eadem diuina Scriptura dicit: Visus est Deus ipsi Abraam cum esset in Mesopotamia. Et ipse Dominus in Euangelio ait: Angeli ipsorum uident faciem patris mei, qui est in cœlo. At omnino dixerit aliquis, diuinã Scripturam dixisse, Prophetas uidisse Deum in mente, ex hoc dicto: Angeli ipsorum uidẽt faciem patris mei, qui est in cœlo. Et rursus ex hoc: Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Qui uerò hoc dixerit, & in cogitatione sua dictiones ipsas copulauerit, is utiq; dicere poterit, quòd unusquisq; in mẽte Deum uidet, & non oculis. Verùm huic resistit diuina Scriptura, dicens per Esaiam prophetam: Miser ego quoniam compunctus sum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente habito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis. & non dixit mẽte, neq; in cogitatione, sed oculis, ueritatem ac firmitatem fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quum Euangelium dicat, Deum neminem unquã uidisse, Prophetæ uerò, & Apostoli, atq; ipse adeò Dominus id asserant? Nunquid oppositum est quid in diuina Scriptura sibijpsi? Absit. Sed uidebant Prophetæ & Apostoli, & uerum est: uidebãt autem prout poterant ipsi, & sicut licebat, & uisus est ipsis sicut uoluit. Omnia enim ipsi possibilia sunt. Et quòd quidem inuisibilis est Deus, & incomprehensibilis, hoc manifestũ est, & confessum. At rursus potens est facere quod uult. Neq; enim quisquam opponit se ipsius uoluntati. Inuisibilis igitur est natura, & incomprehensibilis gloria. Si uerò uult conspici ab homine ab ipso facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Non enim passionis affectu tenetur Deus, ut quod uult, non faciat, aut faciat quod nõ uult: potens enim est facere quod uult, sed facit quæ decent ipsius deitatem. Nihil est omnino, quod uoluntati ipsius resistat, ut non possit facere quod uult, uelut decet ipsius deitatem. Et impossibile est uidere Deum humanam naturam. Et non datur ut uisibile uideat inuisibile. At inuisibilis Deus in benignitate sua ac potentia, potens fecit quod impotens erat, & dignatus est sua potentia, ut inuisibile uideret. Et quod uidit

C

Contraria non esse in diuina Scriptura.

inuisibile & infinitum, non uelut habet infinitum uidit, sed uelut natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens esset, ad potens se extenderet. Et nihil discors est in diuina Scriptura, neq; opposita dictio aduersus dictionem reperietur. Est autem ita, uelut sæpe rei huius exemplum narraui: nimirum sicut si quis per tenuissimum foramen cœlum conspicaretur, & diceret: Video cœlum: & sanè non mentitur talis, uidet enim cœlum reuera. Dicit autẽ ad ipsum aliquis, Non uidisti cœlum: & sanè neq; hic mentitur. Qui enim dicit se uidisse, non mentitur: & qui dixit ad ipsum quòd non uiderit, idem uerè dicit. Neque enim uidit extensionem, neq; latitudinem. Et qui quidem uidit, uerum dixit. Qui uerò contradixit, non uidisse, non mentitus est, sed & ipse uerum dixit. Sæpe enim & in summitate montis stantes uidemus ipsum mare, & si dicamus uidisse nos mare, non mentimur. Si uerò quis contradicat, ac dicat, Non uidisti, & ipse non mentitur. Vbi enim penetrat latitudinem, ubi longitudinem, ubi profunditatem, ubi sint secessus profunditatis & termini ac effectus, homo scire nõ potest. Si itaq; creaturarum res sic se habet apud nos, quanto magis id contingit in gratia quam largitus est

Viderũt Deum prophetæ quo modo.

Deus Prophetis & Apostolis? Viderunt igitur quod est reuera, & non uiderunt. Sed uiderunt sicut natura potuit ferre, & hoc secundum gratiam potentiæ qua potens ille ipsum potentem fecit in omnibus, propter amicitiam eiusdem hominis seruientis illi in ueritate, Si igitur tales

putarint

A putarint Deum ita manus habere, aut oculos, aut alia, propterea quòd sic uisus est Prophetis & Apostolis: contentiose feruntur, ac redarguuntur à ueritate. Sed quæcunque dicit in diuina Scriptura, ea credere oportet quòd sunt. Quomodo uerò sunt, ipsi soli cognitum est. Et quòd uisus est, reuera uerum est: uerùm uisus est sicut uoluit. Omnia enim potest Deus, & nihil ipsi impossibile est. Est autem incomprehensibilis, quum Spiritus sit incognoscibilis, omnia continens, & à nemine cõtentus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Spiritus sanctus in deitate. Solus autem unigenitus uenit, & carnem induit, in qua etiam resurrexit, quam etiã couniuit deitati in Spiritum counitam, sedet in dextera Patris in gloria, uelut scriptum est. Sicut igitur incomprehensibilis est, incognoscibilis, ita omnia quæ de ipso dicuntur, uera sunt. Si autẽ Deus incomprehensibilis est, ita omnia quæ de ipso dicuntur, incomprehensibilia quidem sunt, sed incomprehensibilia uelut quæ sunt Dei, & sicut est in gloria incomprehensibili. Atq; hæc quidem pro capacitate nostra, in glorificationem Dei, humano ore diximus. Nõ enim habemus alterius uocis usum, præter eam, quæ à Deo iuxta mensuram nobis data est, etiamsi in mente amplius de Deo sentimus. At non quæcunq; mens habet, tot ac tanta os eloqui potest, mensura conclusum, & corporis organis contentum. Quapropter & ueniam dat Deus, à nobis suscipiens de ipso cognitionem, & glorificationẽ supra nostras uires se extendentem. Non quòd Deo largiamur aliquid, sed ut glorificemus Deũ pro uiribus, quo piè sentiamus, & ab ipsius gratia ac ueritate non excidamus. Hæc autem de ipso Audio ac Audianis tractantes, proposuimus ea quæ ab ipsis dicuntur, per quæ iuxta peculiarem pertinaciam ac contentionem resistunt, indecorè affirmantes. Habent autem & alia quædam, propter quæ uel maximè consistunt, diuisionem ab Ecclesia amplius facientes, per quæ etiam alios sæpe conturbantes ab Ecclesia retrahunt, attrahentes uiros ac mulieres. Nam cum Iudæis pascha perficere uolunt, hoc *Paschatis celebritas.*
B est, quo tempore Iudæi sua azyma faciũt, tunc ipsi pascha agere contendunt: & sanè asserunt, quòd sic erat in Ecclesia receptum. Nam & sermonẽ calumniatorium ecclesiasticis in hac parte obtendunt de Cõstantino: Propter personarum acceptionem, inquiunt, reliquistis patrum circa festiuitatem paschatis ordinem, & diem transmutastis in officiũ regis. Quidam uerò rursus priuato contentionis studio decernunt ac dicunt, quando instat natalis dies Constantini, tunc transmutastis pascha. Et siquidem eadẽ die pascha quotannis celebraretur, & decretum esset hoc facere, in synodo tempore Constantini congregata, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando uerò singulis annis nõ potest hic ordo in eadem supputatione hærere, corruit ipsorum sermo. Nõ enim ob natalem rex hoc curauit, sed propter Ecclesiæ unionem. Nam reuera duo maxima contribuit nobis Deus per prædictum Constantinum Dei amantissimum, ac semper beatissimum. Quòd congregauit uniuersalem synodum, edidítq; fidem in Nicæa editam, quam confessi sunt isthic, cum subscriptione episcoporum qui ibidem conuenerunt, quo Arius subuerteretur, & fidei puritas omnibus prædicaretur: & quòd curauit ut ab ipsis corrigeretur paschatis festiuitas ad unionem nostrã. Ab antiquo enim & ex superioribus temporibus dissensio erat in Ecclesia, dum diuersimodè peragebatur, ludibrium pariens singulis annis, cum alij ante hebdomada facerent, & cum alijs contenderent: alij uerò post hebdomada, & alij anticiparent, alij medium tenerent, alij perficerent. Et erat omnino multa turba ac ærumna, uelut multis studiosis non ignotum est: in quibus temporibus tumultus mouebatur in ecclesiastica prædestinatione, de huius festiuitatis quæstione, tum in temporibus Polycarpi & Victoris, cum Oriens ab Occidente dissentiret, & pacificationem inter se non admitterent, tum in alijs temporibus, & Alexãdri episcopi Alexandriæ, & Crescentij: quemadmodum comperiuntur ut unusquisq; ipsorum aduersus alterũ scripserit ac pugnauerit, usq; ad nostra *Cõstantini maxima facinora duo.* *Polycarpus & Victor. Crescentius.*
C tempora, ex quo primùm turbatio cœpit post tempus episcoporũ circumcisorum. Quapropter congressi tunc undiquaq;, & re diligẽter æstimata, decreuerunt concorditer ut fieret iuxta decorum supputationis ac consequentiæ. Cæterùm ad hoc afferunt falsò ijdẽ Audiani Apostolorum constitutionem, quæ apud multos in ambiguo est, sed non reprobata. Omnis enim regularis ordo in ipsa habetur, & nihil à fide adulteratum, neq; à confessione, neq; ab ecclesiastica gubernatione ac regula. At uerò dictum à quo accipiũt de paschate prædicti malè interpretantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Decernunt enim in eadem cõstitutione Apostoli, nempe: Vos ne supputetis, sed facite cum fratres uestri qui ex circumcisione sunt, faciunt, cum ipsis simul facite. & non dixerunt, Cum fratres uestri qui in circumcisione sunt: sed, Qui ex circumcisione sunt: quo ostendat eos qui à circumcisione in Ecclesiam trãsgressi sunt, principes esse post illud tempus: & ut alijs persuaderẽt, ut ne alius aliter faceret, & rursus alius alio tempore. Hanc enim omnem curam eò direxerunt, ob unam unionem, ut ne essent sectæ, neq; diuisiones. Hi uerò non intellecta mente Apostolorum, & sermone qui in constitutione habetur, putauerunt oportere cum Iudæis pascha peragere. Simul autem quindecim episcopi fuerunt ex circumcisione, & oportebat tũc episcopis ex circumcisione existentibus, in Hierusalem constitutis, omnem mundum assentiri, & cum ipsis perficere, ut una quædam fieret cõcordia, & una confessio, una festiuitas per reuolutionem. Quapropter quum illorum cura, mentem hominum ad Ecclesiæ unionem congregans, tanto tempore perfici non potuerit: per bonam Dei uoluntatem tempore Constantini eadem cura adhibita est, cõcordiæ gratia. Verùm apud Apostolos dictum hoc propter concordiam habetur, uelut testantur dicentes: Et si errauerint, nihil uobis curæ sit. Ex ipsis autem illic relatis dictis oppositio & contrarietas conspicitur. *Apostolorum constitutio.*

Paschatis habendi ratio.

Dicunt enim uigilias ferendas esse in medio Azymorum : nõ potest autem hoc semper fieri in A computatione ecclesiastica. Ex tribus enim constat paschatis coniunctio: ex solari cursu, propter Dominicam diem, & mensem: & ex lunari cursu, propter legem quo in decimaquarta lunæ immolaretur pascha, uelut lex dixit. Nõ igitur potest peragi, nisi præterierit æquinoctium, quod apud Iudæos non seruatur: neq; exactè uolũt tale perficere negocium: corruerunt enim apud ipsos, & confusa sunt omnia. Veruntamẽ etiamsi tantæ quæstionis sit talis certitudo exacta, non tamen propter quæstionem hanc & exactam certitudinem ab Apostolis dictum est, sed propter concordiam. Si enim & cum hostibus Christi perficere id Apostoli præceperunt, uelut hi affirmant, quanto magis propter concordiam cum Ecclesia peragere conuenit, ut ne Ecclesiæ concordiam uiolemus. Quomodo igitur potest perfici hoc? Dicũt enim ijdem Apostoli, Quando illi conuiuantur, uos ieiunantes pro ipsis lugete: quoniã in die festiuitatis Christum crucifixerunt. Et quando ipsi luxerint, azyma edentes cum intybis, uos conuiuamini. Contigit autem ipsos in Dominica die azyma accipere: illucescente enim Dominica uespera, possunt immolare pascha. Nam post uesperam præterito sabbato, non possunt opus perficere. Igitur ubi ipsi immolarunt, si surgunt cõuiuaturi, quomodo nos in Dominica lugebimus & ieiunabimus? cũ ipsos rursus Apostolos in constitutione dicere audiamus: Qui affligit animam suam in Dominica, maledictus est Deo. Et uides quanta est certitudo & oppositio, cum non possit res iuxta dictum peragi. In intellectu uerò tota prædicationis ueritas consistit, & ab ipsa Apostolorum constitutione, quoniam propter concordiam procurata est rationis coniunctio, si perfecerimus aut perfecerint post æquinoctium, quemadmodũ illi peragunt, & nos sæpe peragimus. Si uerò rursus antequam prætereat æquinoctium, uelut illi agunt, quando soli agunt, etiam nos perfecerimus, continget nobis in uno anno duo paschata perficere, post æquinoctium & ante æquinoctium. Verùm in alio sequenti anno omnino nõ perficiemus pa- B

Anni ratio ac appellatio.

scha. Et reperietur totum opus erroris esse, & non ueritas. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neq; impletur, circulo cursus ex Deo hominibus constituto, ut etiam ob id quasi in seipsum rediens Græcis appelletur idem annus, nisi præterierit æquinoctium. Et poterãt de hoc multa dici, quomodo rectè fecerũt patres, imò potius per ipsos Deus correxit Ecclesiam, ut tota ueritatis certitudo huius colendissimæ festiuitatis post æquinoctium fieret, quãdo decimæquartæ lunæ diei computatio incidit. Non quòd in ipsa decimaquarta peragamus. Vna enim dies apud illos quæritur: apud nos uerò non una, sed sex, hebdomas plenissima. Quapropter & ipsa lex dicit per ampliationem:
» Accipietis uobisipsis ouiculam anniculam imma-
» culatam, perfectam à decima mensis die, & erit uobis asseruata usque ad decimamquartam, &
» mactabitis ipsam ad uesperam decimaquarta die mensis, hoc est lunæ.

Obseruat autem Ecclesia ut festiuitatem paschatis peragat, hoc est hebdomada decretam etiam ab ipsis Apostolis in constitutione, à secunda sabbatorum, hoc est empta ouicula. Et siquidem fuerit decimaquarta lunæ in secunda sabbatorum, in medium agitur sacrificium ouiculæ, siue in tertia sabbatorum, siue in quarta, siue in quinta, siue in prosabbato, siue in sabbato, sed diebus ad huius tractationis dispensationem destinatis. Neq; enim à decimasexta luna possumus, neq; à nona luna possumus incipere hebdomada esus siccorũ & paschatis appellati sancti, sed à decima usq; ad illucescentem quintamdecimam, interuenientibus duobus cursibus noctis & diei, & coassumpto eodem numero quatuordecim dierum lunę: etiamsi pertingat in illuminationem decimæquintæ, propter necessariam certitudinem, tum solaris cursus post æquinoctium, tum lunaris cursus propter decimamquartam, itemq; plenæ hebdomadis propter Dominicã, & numerum à decima die lunæ, quæ dies ad comparandum agnum destinata est, & nominis Iesu initiali litera notatur. Nam nomini ipsius correspondens exemplar ouicula accipiebatur, ita C

Solis & Lunæ cursus ratio.

ex ipsa decima die decreta. Non autem possumus illucescente decimasexta, neq; à nona luna principium aut finem habere. Anni enim contraria transgressione tardantes, propter diuersos inter se Solis ac Lunæ cursus, hanc inæqualitatem efficiunt: nõ quòd offendiculum à Deo sit decretum, sed exacta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio seculo, dum definita ordinauit luminaria & tẽpora, annos item ac menses & solsticia, & dum prouidis hominibus harum rerum studium ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Cum enim annus iuxta solarẽ cursum compleatur in trecentis sexagintaquinq; diebus, & horis tribus: contingit propterea quòd luna facit annum in trecentis quinquagintaquatuor diebus, ut deficiant cursui secundum Lunam, dies undecim, & horæ tres. Et primo quidem anno fiunt epactæ appellatæ, hoc est dies adactitij un-

Epactarum ratio.

decim, & horæ tres. Secũdo anno dies uigintiduo, horæ tres: tertio anno dies trigintatres, horæ nouem. Et secatur unus mẽsis intercalaris appellatus: intercalantur enim triginta dies. Relinquũtur autẽ dies tres, horæ nouẽ. Quæ appositæ undecim diebus & tribus horis de quarto anno, fiunt dies quatuordecim, & horæ duodecim. Quinto aũt anno alijs appositis undecim diebus, ac tribus horis, fiũt epactæ uigintiquinq;, & horæ quindecim. Et sexto anno appositis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiũt dies trigintasex, & horæ octodecim, quæ faciũt intercalarẽ mẽsem unũ. Et intercalati sunt per annos sex mẽses duo, primis trib. annis, mẽsis unus, & alijs trib. annis, mẽsis alter. Et restãt de epactis dies sex, horę octodecim. Appositis aũt his ad septimum annũ, ad undecim de eodem anno dies, & horas tres, fiunt epactæ decem & septem, horæ una & uiginti. Octauo uerò anno rursus appositis alijs undecim diebus, ac horis tribus,

A fiunt dies uigintiocto epactæ, & horæ uigintiquatuor, quæ faciunt dies duas. Et his horis appositis ad uigintiocto dies, fiunt simul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, unum mēsem in duos annos. Atq; sic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui sunt plenissimi menses intercalares tres: & fit in primis tribus annis mēsis unus, & sequētibus tribus mensis alter, & in duobus posterioribus annis mensis unus. In his trium intercalarium mensium constitutionibus discordantia est circa pascha, apud Iudæos & Christianos atq; alios. In his fit euariatio apud prædictos Audianos, & seducūt uiros ac mulieres. In hac parte iactant se iuxta traditionem ab initio factam, & secundū constitutionem Apostolorum, nullam certitudinem animaduertētes, neq; scientes claritudinem studij ac curæ quam Apostoli in constitutione fecerunt: non quòd omnino Iudæi exactè hoc agant, sed ut contentionem exscindant eorum, qui uolunt quosuis iuxta ipsorum sententiam peragere, & non in una concordia. Vnum enim pascha uult Christus, & hoc reputat, & assumit eum qui hoc citra contentionem celebrat, cum his sanè qui hoc exactè faciunt cū tota sancta Ecclesia, quæ iuxta multos modos festiuitatem agit. Et siquidem à Constantino fissum esset pascha, probabilis esset istorum calumnia. Quando uerò ante Constantinum dissidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis proferentibus ac irridentibus discordiam in Ecclesia: tempore uerò Cōstantini per diligentiam episcoporum seditio unita est magis ad unam concordiam: quid magis utile fuit, ac gratiam meruit, quàm in una die, à finibus terræ conciliare populum Deo, concordareq; ac uigilare, & eosdem dies æqualiter ferre, in uigilijs & precationibus, confessioneq; ac cultu diuino, ieiunioq; ac siccorum esu, & castitate, atq; alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendissimam hanc diem? Verùm arbitror hæc sufficere de dissonantia in hac parte ordinis Audianorum. Sustinuit autem exilium ipse senex Audius, ad Scythiæ partes à rege relegatus, *Audius relegatus ad Scythas.*
B eo quòd rebelles faceret populos, & ab episcopis ad regem delatus est. Illic uerò annorū tempore, haud scio dicere quanto, cōmoratus est ulterius progressus, & ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in fide instruxit. Ab ipso sanè etiam monasteria in eadem Gotthia facta sunt, *Gotthia fidem recepit.* & uitæ conuersatio instituta, uirginitasq; ac exercitatio pietatis non uulgaris. Est enim reuera hic ordo in ualde admiranda cōuersatione, & omnia in ipsorum monasterijs rectè se habent, exceptis his contentionibus, tum euariati paschatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod est secundum imaginem. Cæterùm quod grauissimum ac horrendissimum omnium est, non faciunt preces cum aliquo, etiamsi probatus uideatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neq; scortationis reprehensionem, aut adulterij, aut auariciæ, sed quòd talis in Ecclesia conuersatur. Atque hoc est horrendum illud, quòd immutant nomen Christianorum à sancta Ecclesia, quæ non habet impostitium nomē, sed solum Christi: & quod Christiani Audiani uocantur, assentianturq; in constitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipsis exigitur: etiamsi uitæ sinceritate & omni iusticia is ordo sit ornatus. Multi porrò & post illius obitum fuerunt cum ipsis, & post ipsum ordinis ipsius episcopi, Vranius quidam Mesopotamiæ. Sed & à Gotthia habuit aliquos, ipsosq; constituit episcopos: fuit & Syluanus, & alij quidam: quorum aliqui è uita decesserūt, præsertim Vranius, qui ex medio illorum gloriosus erat. Verùm post horum ipsorum episcoporum, Vranij & Syluani, qui ex Gotthia originem trahebat, obitum, plerìq; dissipati sunt, & ualde imminuta est horum congregatio, & in partibus Chalcidis ad Antiochiam sitæ, & in partibus Euphratis. Nam à Gotthia plerìq; fugati sunt, non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub rege Græco, qui ualde malus fuit, & Romanis infestus, eo quòd Romani reges essent Christiani: ita ut tota gēs
C Christianorum ab illis partibus fugata sit, neq; restat radix sapientiæ, neq; planta fidei. At tametsi uideantur omnes esse fugati, omnino sunt illic homines. Nō enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum ubi discesserūt à Gotthia & nostris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rursus discesserunt eorundem Audianorum monasteria, & à Palæstina ac Arabia. Erant enim iam dilatati, uerùm de cætero pauci, & pauca monasteria. Fortassis autem in duobus uicis in prædictis partibus, iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damascum ac Mesopotamiæ partes, usque huc est ordo in paucis, uelut dixi, superstes. Et hactenus abundè etiam de his dictū puto, quibus relictis rursus consequentia considerabo, ut ne quid relinquam ex his, qui ad diuisiones ac sectas, dissensionesq; ac dissidia in mundo dilapsi sunt. Nam etsi fide ac moribus non adeò euarient, attamen quicquid diuisum est, & in uita nominatur, id quantum eius fieri potest, à nobis non relinquetur.

Contra Photinianos, hæresim LXXI.

PHotinus, ex quo sunt Photiniani, in hoc tempore floruit, & episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ fuit, qui insania non minima elatus, & supra omnes ante se furiosus factus, similia his quæ Paulus Samosatensis docuit, de filio Dei sensit, & uerba maledicentiæ neutiquam consistere ualentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quādo zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Constantini factum est, usq; huc in uita superfuit, à Synodo occidentali in Sardica cōgregata subuersus, ob eam quam euomuit blasphemiam. Asserit autem hic, ab initio Christum non esse, uerùm à Maria & hucusq; ipsum existere, ex quo Spiritus sanctus (inquit) superuenit in ipsam, & genitus est ex Spiritu sancto. Spiritum autem sanctum

dicit, uelut temerarius architectus, & uelut inenarrabilium rerũ cœli dimensor, se putare Chri- A
sti esse. Fuit hic Photinus loquax, & acutæ linguæ, & qui multos posset sermones pronuncia-
tione & dicendi promptitudine decipere. Sæpe enim à multis confutatus, & post illam defen-
Synodus Sardica. sionem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab episcopis uocatus fuit ad reddendam ratio-
nem de maligna à se proposita fide, impetrauit à Cõstantino rege, uelut qui frustra depositus
esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositũ esse. Vnde
rex illo tempore demisit iudices & auditores suæ futuræ purgationis, Thalassium & Datianũ,
Basilius Ancyranus. & Ceryalium, & Taurum, & Marcellinum, & Euanthium, & Olympium, & Leontium, Basilio
Ancyrano ipsum interrogante & contradicente his quæ ipse defensurus aut admissurus esset.
Non modicam autẽ disputationem aduersus Basilium habuit, sed instar perfrictæ frontis le-
uis mulierculæ, colorem suum per uerba in disputatione mutabat, falsoq; adducebat dicta in-
consistentia ad intelligentiam ueritatis, sed quæ essent ex ipsius mẽte fictè excogitata. Verùm
per fraudulentam suam uocem ac dicendi promptitudinem, ad seipsum & auditores confir-
mandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia generosus ille cum
iactantia se producturum esse promittebat, etiamsi ipsi sæpe aduersus illum instarent. Quem-
Disputationũ publicarũ quis fuerit modus. admodum etiam in disputatione aduersus Basilium, reperimus in his quæ iussi sunt scribere
uelociter scribẽdi periti, Anysius diaconus Basilij, & Callicrates exceptor Ruffini præsidis pro-
uinciæ: & Olympius ac Nicetes memoristæ siue à memoria ipsius Basilij, & Eutyches ac Theo-
dulus notarij Basilij. Et demissa est pars una obsignata ad regẽ Constantinum, altera perman-
sit in synodo apud Basilium, & adhuc alia pars apud Comites similiter obsignata: prout ipse
ex sententia sua pronunciarat. Si quando enim Basilius interrogasset ac proposuisset, quomo-
do diuinæ Scripturæ docẽt de Domino Deo Verbo, ante secula esse unigenitum & cum Patre:
Photinus quidem sermonẽ excipiebat, diuisionem annectens, alia quidem ad Christum, alia B
uerò ad Verbum in supernis referri. Nam hoc, Faciamus hominem secundum imaginem no-
stram, & secundum similitudinem: uerbo suipsius Pater dixit, inquit: Quid igitur? Verbum in
Patre (inquit) erat, sed non erat filius. Et pluit Dominus à Domino: in Patre existens Verbum.
Et uidi descendentem supra nubes uelut filium hominis, hoc, inquit, prædenunciatiuè dixit:
non uelut filio existente, sed quòd filius uocandus esset, post Mariam, & à carne uẽturus esset,
genitus Christus ex Spiritu sancto & à Maria, prædictorio modo, inquit, omnia ad ipsum re-
feruntur ab initio, nondum autem erat. Verbum uerò erat uelut in me uerbum. Iam autem di-
xi, quòd ex Patre similiter cum Paulo Samosatensi sentit, alia uerò adhuc præter illum mente
transgressus. Sed & hic ipse subuertetur, ad extremam Dei abnegationẽ progressus, & ad opi-
nionem à uita æterna in omnibus alienam. Si enim recens est filius Dei secundum deitatem,
ergo Adam primas habet, imò potius præfertur ei qui ipsum fecit: sic enim etiam ipse ratioci-
nabatur, imò prætergreditur potius diuinam scripturam, secundum erroneam intelligẽtiam
proferens id quod & Apostolus dixit, Primus homo ex terra terrenus, & secundus à cœlo. Sta-
tim autẽ reluctatur ipsi doctrina ueritatis, & obtenebratam ipsius mentem redarguit. Homi-
nem enim & hominem sanctus Apostolus, & primum quidem hominem Adam ex terra esse
terrenum, secundum uerò à cœlo. Et quidem cum hominem dicat, nõ ex cœlo caro descendit,
sed etiam ex hoc confessum est, quòd sit à Maria. A cœlo autem abusiuè non dicit carnem, sed
secundum hominem, quandoquidem ex supernis uenit Verbum, & habitauit inter nos, uelut
scriptum est. Si igitur præextitit Dominus, etiam adest, qui excogitauit omnem intelligentiæ
uiam: esse autẽ ipsum non ambigit diuina scriptura. Nam posteriora indicant priora, & quòd
omnem intelligentiæ uiam excogitauit, deinde in terra uisus est, futurũ ipsius in carne aduen-
Homo secundus à cœlo. tum. Et quod à cœlo dicunt hominem intulisse, id non dicit Apostolus, sed propter counitio- C
nem aduentus in carne, hominem quidẽ ipsum dicit, ob tempus interpositũ ab Adam usq; ad
aduentum in carne. A cœlo uerò ipsum dicit, eo quòd ex supernis uenit Deus Verbum in car-
nem, uelut dicit Scriptura. Verbum caro factum est, non uelut ipse opinatur, Verbum ex patre
progressum, & in carnẽ trãsmutatum: sic enim iuxta erroneam suam intelligentiã narrauit de
Verbo. Si uerò est Adam antequã est Verbum, per quẽ ergo creatus est Adam, & omnes ante
ipsum creaturæ Dei? Aut ad quem dixit Pater, Faciamus hominem? Non enim quis unquam
ad internum suum uerbũ aut ad prolatitium dirigit cõsultationem: sed ad innatũ & sanctum
suum uerbũ futuri hominis opificij enarrationẽ cum omni sapientia facit, ut discamus ex ini-
tio esse filiũ apud suum patrem, ut ne nostrũ creatorem recẽtem putemus, sed cũ patre semper
existẽtem ante secula, quemadmodũ etiam Ioannes testatur, dicẽs: In principio erat Verbum,
& Verbũ erat apud Deum. Verum, inquit idem circulator, etiã ipse dico esse Verbum à princi-
pio, sed non filium Dei genitum. Et si non est filius Dei, uanus est ipsius labor, uana ipsius uo-
luntas, & spes ac cogitatio. nihil enim amplius dicit Iudæis, qui hunc ipsum abnegarunt. Non
enim de ipso dicit Euangeliũ, In principio erat Verbũ, & Verbum erat in Deo: sed, Verbũ erat
apud Deũ. Et non solũ dicit quòd apud Deũ erat: sed, & Deus erat Verbum. At in homine uer-
bum intus dispositum semper & prolatitium existens, nõ potest dici homo, sed hominis uer-
bum. Si non erat adhuc genitura, uelut ipse dicit, & si nondũ erat filius Dei Deus Verbum: per
quem omnia facta sunt? Nam dicit Euangelium, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso fa-
ctum est nihil. At inquit: Quemadmodum homo per uerbum facit quod uult, sic per pro-
prium uerbum Pater, per uerbũ quod in ipso est, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus per
Euan-

A Euangeliũ dicit, Pater meus usq; ad hoc tempus operatur, & ego operor? Cæterùm Pater operatur, & ego operor, dictum est, non quod Pater non operetur in Filij operatione, neq; quòd Filius alienus sit, & non operetur in Patris opificio. Omnia enim opera quæcunq; sunt, simul ex Patre & Filio ac Spiritu sancto facta sunt: per ipsum enim omnia facta sunt à Patre, & ipse omnia operatus est cum Patre ac sancto Spiritu. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus ipsorum. Quapropter & certitudinis inueniendæ gratia Dominus in Euangelio dixit; cognoscens suspiciones erroneorum, ut qui præcognitor sit uelut Deus, & quod unusquisq; se à ueritate abalienaturus esset, ad Iudæos dixit: Nihil à seipso facit Filius, nisi uiderit Patrem facientem: & non quòd primùm uideat, & postea faciat. Sed omnia in seipso habet, & facit quæ uult. Quomodo igitur hæc erunt, ô Photine? Aut quis est qui in te hoc zizanium nobis rursus proposuit? Quis est qui uenenum hoc mundo præparauit? Vnde tibi hæc prauitas, ut in animum induxeris blasphemam opinionem contra Dominum tuum? Non persuasit te Abraam loquens ad ipsum, ac dicẽs: Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium? Redarguere enim uelut apud ipsum filius peregrinus fuerit, & non prolatio quædam existens, sed in substantia Deus uerbum. Et quo cognoscas tu, qui ultrò tibi arrogas sapientiam, solutionem eorum quæ in hoc argumento tractata sunt, diuina Scriptura id quod perfectum est nobis, obsignauit ac pronũciauit, dicens: Pluit Dominus à cœlo ignem & sulfur super Sodoma & Gomorrha à Domino. Et non dixit, Verbum Domini: sed, Dominus à Domino. Quemadmodum & Dauid dicit, Dixit Dominus Domino meo. Et quia nõ solum post aduentum & præsentiam in carne filius reperitur, narrat etiam de præsentia ab initio, nempe: Ex uentre ante luciferum genui te. Et de Spiritu sancto, ô uaniloque, & in ociosis ac curiosis posite, nemo suscipiet tuum sermonem. Neq; enim maior est Spiritus, neq; minor. Quis enim

B hæc requisiuit, inquit, ex manibus uestris? Redarguit autem te eadem sancta Scriptura, ubi loquitur Dominus de Spiritu sancto, cõfitens ipsum esse genuinum suæ deitatis, & dicit, Qui ex Patre procedit: &, De meo accipiet. Et quot sunt alia testimonia? Quandoquidem uerò nugacitas tua omnibus manifesta est, ut quæ erroris sit, & non ueritatis: deprehendetur autem non solum à prudentibus, sed etiam ab his qui modicũ quiddam de diuinæ Scripturæ consequentia cognoscunt: ea sanè de causa non opus habeo multis testibus, aut multo ad euertendum te labore: facilis enim deprehensu est tua narratio, ac maligna fides. Quapropter sufficiunt hæc aduersus te dicta, quem uelut animalculum insectum ac impotens, pede Scripturæ & Dei uerbi ueritate conculcatum, aut uelut lumbricum, siue terræ intestinum relinquã. Nam & iam huius impostoris hæresis, quæ ad exiguum tempus durauit, dissipata est. Cæterùm ad consequentes deinceps, Deum consueto more inuocans, progrediar.

Contra Marcellianos, hæresim LXXII.

EOdem porrò rursus tempore (simul enim omnes hi fuerunt) Marcellus fuit in Ancyra, qui sanè hucusq; peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum è uita decessit. Fecit autem & ipse quandam diuisionem in Ecclesia, ab eiusdem temporis initio: exiguam uerò quandam hic ostendit intelligentiam, assimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduersus ipsum exacerbatione, nimirũ per ratiocinationẽ oppositionis aduersus Arianos. Vnde & à quibusdam incessitur ex parte (uelut dixi) tanquam qui Sabellianorum nugas habuerit. Quidam uerò pro ipso rationẽ reddiderunt, non sic rem habere, sed rectè ipsum uixisse, & rectè ipsum quoque sensisse affirmarunt, quare multa de hoc quæstio fuit. Et occulta quidem mẽtis Deo nota sunt. Verùm qui ab ipso facti sunt & instructi, qui illius mentem igno

C rant, & non ueritatem illius recensent: neq; tres substantias confiteri uoluerunt, quemadmodum habet ueritas, quòd una est deitas, una glorificatio, coessentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, Trinitas perfecta, & una deitas, una potestas, una essentia, ita ut neq; con iunctio quædam sit, neq; diminutio. Hic uerò cùm uoluerit quædam diffusius apud quosdã dicere, declarauit se cum Sabellio sentire: quapropter etiam ipse inter hæreticos numeratus ac confutatus est. Apponam autem & editionem sermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum episcopum idem Marcellus, nimirum suijpsius defensionem faciens. Cæterùm ex Apologia & libello ipso apparebit, quòd alia præter fidem ueritatis senserit. Nisi enim alia sensisset, quorum gratia ad sui purgationem deuenisset? Nisi fortassis sermones ex ipso propositi sunt non recti, & quosdam perturbantes, atq; hi ipsum ad hanc Apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc est.

Exemplar epistolæ Marcelli, quem deposuit Synodus diuersæ opinionis gratia.

BEatissimo comministro Iulio Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius, ob hoc quòd non rectè credunt, quos ego in Nicæna synodo redargui, contra me scribere ad pietatem tuam ausi sunt, tanquam ego non rectè neque ecclesiasticè sentiam, suam culpam in me transferre studentes: ea gratia necessarium duxi me conferre Romam, & cõmonefacere te, ut eos qui contra me scripserunt accersas, quo præsentes ipsi in utrisq; à me redarguerentur, & quòd, quæ contra me scripserunt, falsa sunt, & quòd adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda contra Dei ecclesiam, tum contra nos præsides ipsorum ausi fuerũt. Quandoquidẽ igitur apparere nõ uoluerũt, cum demisissetis tu presbyteros ad ipsos: & hoc cũ ego annũ & tres integros in Roma uixerim, necessariũ

A putaui hinc discessurus, meam fidem mea manu à me conscriptam cum omni ueritate tibi tradere, quam didici, & ex diuinis scripturis sum edoctus: & simul de his quæ malè ab ipsis dicuntur te commonefacere: quo cognoscas quibus sermonibus ad decipiendos auditores utentes, ueritatem occcultare uolunt. Dicunt enim non proprium & uerum Verbum esse, omnipotentis Dei filium, & Dominum nostrum Iesum Christum, sed aliud esse ipsius Verbum, & aliã sapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipso nominatum esse Verbum, & sapientiam, & potentiam. Et eo quòd ipsi sentiunt aliam substantiam, disparatam à Patre esse aiunt. Insuper uerò & præexistere Patrem Filio, per ea quæ scribunt, pronunciant, & non esse ipsum uerè filium ex Deo: sed etiamsi dicant, Ex Deo, sic dicunt uelut per omnia. Quin & quod erat aliquando, quando non erat, dicere audent, & creaturam ac facturam ipsum esse à Patre decernunt. Qui igitur hæc dicũt, alienos à catholica Ecclesia esse credo. Credo autem sequens diuinas scripturas, quòd unus est Deus, & huius unigenitus filius Verbum, qui semper coexistit cum Patre, & nunquam principium, ut esset, habuit: uerè ex Deo existens, non creatus, non factus, sed semper existens, semper conregnans Deo & patri: cuius regni, iuxta Apostoli testimonium, non erit finis. Hic filius, hic potentia, hic sapientia, hoc proprium & uerum Dei uerbum Dominus noster Iesus Christus, indiuisibilis potentia Dei, per quem omnia facta sunt, uelut Euãgelium testatur dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Hoc est Verbum de quo etiam Lucas Euangelista testatur, dicens: Quemadmodum tradiderunt nobis hi qui ab initio ipsi uiderunt, & ministri ipsius Verbi fuerunt. De hoc & Dauid dixit: Eructauit cor meum uerbum bonum. Sic etiam Dominus noster Iesus Christus nos docet per Euangelium, dicens: Ego ex Patre exiui, & uenio. Hic in extremis diebus descendit propter nostram salutem, & ex Maria uirgine genitus hominem suscepit. Credo igitur in Deum omnipotentem, & in Iesum Christum B filium eius unigenitum Dominum nostrum, genitum ex Spiritu sancto & Maria uirgine, crucifixum sub Pontio Pilato, & sepultum, & qui resurrexit tertia die ex mortuis, & ascendit in cœlos, & sedet in dextra patris, unde ueniet ad iudicandum uiuos ac mortuos: & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & uitam æternam. Indiuisibilem esse deitatem patris & filij, ex diuinis didicimus scripturis. Si enim quis separat filium, hoc est Verbum, ab omnipotẽte Deo, necesse est ipsum aut duos deos esse putare, quod alienum esse à diuina doctrina receptum est: aut Verbum non esse Deum confiteri, quod & ipsum à recta fide alienum esse apparet, cum Euangelista dicat, Et Deus erat Verbum. Ego autem exactè didici, quòd indiuisibilis & inseparabilis est potentia patris ipse filius. Ipse enim Saluator Dominus noster Iesus Christus dicit, In me pater, & ego in patre. &, Ego & pater unũ sumus. &, Qui me uidit, uidit patrem. Et cum hanc ex diuinis Scripturis fidem acceperim, & à maioribus secundum Deum edoctus sim, eam & in ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari huius scripti apud me seruato. Et rogo te ut exemplar ad epistolam quam ad episcopos missurus es, inscribas: ut ne aliqui ex his qui non exactè nouerunt nos & illos, scriptis illorum animum aduertentes decipiantur. Valete. An itaque hic libellus rectè habeat, qui possunt, legant, & quæ in ipso dicta sunt diligenter cognoscant: & siquidem malè habet, ipsi iudicent. Non enim uolumus ultra ea quæ nouimus, & ad nos peruenerunt dicere. Etiamsi enim rectè habeat libellus ex proposito argumento, rursus cogitabunt legentes & audientes, quòd non frustra, neque in uanum, neque contra illum, ipsi necesse fuit apologia & purgatione: nisi sanè euomuisset sermones quosdam turbantes, & cogentes ipsum ad defensionem deuenire eorum quæ ab ipso dicta sunt. Cõtingit enim & post admissum errorem, ut per libellum seipsum purget ac corrigat. Aut fortasis per libellum ornauit suos sermones, quo occultet ea quæ ab C ipso dicta sunt, ut ne excidat per depositionem à communi episcoporum collegio ac regula. Atque hæc sunt quæ de Marcello ad nos perlata sunt. Interrogaui autem aliquando ipse beatum papam Athanasium de hoc Marcello, quomodo de ipso sentiret. Ille uerò neque ipsum defendit, neque rursus grauiter aduersus ipsum inuectus est: uerùm solum risu leui edito ostendit, flagitium non magnum ipsum esse, sed habebat ipsum uelut qui se purgasset. Apponam porrò & ea quæ aliqui in ipsius Marcelli scriptis inuenerũt, quæ ipsis reprehensione digna esse uidebantur, ut etiam ipsi contra illũ inuehentes scripta ediderint. Verùm ab alijs rursus demonstratum est, quòd redarguendi gratia produxerunt ea quæ ab ipsis contra illum composita sunt, eo quòd ipsi qui contra illum scripserunt, postea in aliud mutati fuerunt. Atque hi ipsi in suis ipsorum scriptis contra factas diuisiones etiam hoc expresserunt, producto in medium Acacio. Sed & Basilium Galatam, & Georgium Laodiceæ episcopum constituerunt ad eundẽ Acacium redarguẽdum. Hic enim erat qui ex Marcelli scriptis contra Marcellum dixerat, quo nos in omnibus nihil ueritatis relinquẽtes ostendamus, quòd neque reprobamus ea quæ pertinent ad correctionem, neque collaudare uolumus eos qui aliquid præter ueritatẽ aggrediuntur. Et ex Acacij contradictione aduersus Marcellum hæc sunt transscripta.

Lucæ locus expositus aliter quàm uulgò solet.

Symbolum paruum.

Athanasius papa Alexandrinus.

Basilius Galata, & Georgius Laodicẽsis.

Acacij uerba contra Marcellum.

Asterij uerba à Marcello refutata.

HAec quidem igitur & talia, post falsam expositionem dictorum in prouerbia, scripsit Marcellus, loquens contra Deum iniusticiam, & eleuans in altum cornu suum, ultra medium libri progressus, & rursus ponens Asterij uerba dicentia, Alius equidem est Pater,

A Pater, qui genuit ex seipso unigenitum Verbum, & primogenitum omnis creaturæ, solus so-
lum, perfectus perfectum, rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum, essentiæ & consilij &
potentiæ ac gloriæ imaginem nihil euariantem. Hæc igitur ponens & grauiter ferens imagi-
nem nihil euariantem, hoc est, expressam & claram effigiem essentiæ Dei & eorum quæ sequun
tur, malam uocans hanc opinionem suam, displicentia adiungit, sic scribens: Hæc uerba ma-
lam ipsius de deitate opinionem palàm coarguunt. Quomodo enim Dominus & Deus geni-
tus, uelut ipse antea dixit, potest adhuc imago Dei esse? Aliud enim à Deo est imago, & aliud
Deus. Quare siquidem est imago, non est Dominus, neque Deus, sed imago Domini & Dei. Si
uerò est Dominus reuera, & Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini &
Dei esse potest. Et deinceps. Nihil igitur ipsum de his quæ antea dixit, esse uult: omnium enim
horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentiæ est imago, non potest ipsa essentia esse. Et si
consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest. Et si potentiæ est imago non
suijpsius, sed alterius cuiusdam est. Hæc uerò uerba quum tu ô Marcelle, antea in principio li-
bri collaudaris, nunc autem negaueris Deum ex Deo Verbum esse filium, & solum ex solo, &
perfectum ex perfecto, manifestè malam tuam de deitate opinionem declarasti. Nam cum
magni regis imaginem acceperis uitæ exortem, deitatis immunem, consilij expertem, impo-
tentémque ac ingloriam & essentiæ inæqualem: impia illa lingua tibi exscindenda fuisset, ut
qui dixeris in Dominum, & in adeò impiè sentientem animam sermonem finiueris. Cum e-
nim imaginem Dei uitæ exortem descripseris, neque Dominum neque Deum, non essentiam,
non consilium, non potentiam, non gloriam hanc esse, sed horum immobilem imaginem
ipsam esse uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expositam ipsam faciens, & similiter
inanimatam & sola humana arte constantem: uerùm uiuentis uiuentem non uis esse imagi-
B nem Dei, neque essentiæ essentiam imaginem, neque consilij & potentiæ ac gloriæ, consilium
& potentiam ac gloriam citra euariationem esse imaginem. At dicere citra euariationem,
non est tale quale citra generationem siue ingenito modo, sed expresse ac exactè assimilatam
ad paternam bonitatem & deitatem, ac omnem operationem. Et post alia: Oportebat au-
tem tibi muta facta esse labia loquentia contra Deum iniusticiam in superbia & contemptu.
Nam solus solum genuit pater unigenitum (etiamsi tu non uelis, nunc aliud quid uolens:
cum non ex causa seculorum Valentini accessum acceperit filius, sed ex solo patre generatio-
nem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum est in patre, quare neque in fi-
lio, sed perfectionis illius, & plus quàm perfectionis genuinum genimen est filij perfectio, &
rex regem: pium est enim Deum regnare, ante secula genito filio, & regno subdito rege, per
quem etiam reliqua reguntur, ita ut gratus confiteatur subiectionem. Non enim priuatum,
sed regem genuit pater, regno ipsius neque principium dierum, neque uitæ finem habente.
Non enim ab externis est dignitas, uerùm in essentiam ipsi confert similem patri genitori.
Quapropter etiam scriptum est, Et regni eius non erit finis. Sic uerò etiam Dominum Do-
minum, & Deum Deum gignere, nos confitemur. Et in summa, essentiæ & consilij & poten-
tiæ ac gloriæ imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, sed essentialem & consilia-
riam, & potentem ac gloriosam. Potentia enim non generat impotentiam, sed ipsam poten-
tiam: & gloria non ingloriam gignit, sed ipsam gloriam: & consilium non gignit temerita-
tem, sed ipsum consilium: & essentia non generat essentiæ inæqualitatem, sed ipsam essentiam.
Imago igitur, est Verbum, Deus, uiua sapientia, in substantia existens, Verbum efficax. Hæc
est quæ essentiam habet: hæc enim est in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe ter-
rarum absoluto exhilarabatur. Tu uerò Marcelle hæc negans coram hominibus, negaberis
C quidem ab illa ipsa coram patre qui in cœlis est: negaberis autem & coram Ecclesia, quæ sub
cœlo est, & scribit de te ubique terrarum. Audi sermonem Domini: Scribe uirum hunc ex-
communicatum hominem, quia non augescet ex semine ipsius princeps amplius in Iuda, se-
dens super thronum Dauid. Et post alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Asterij,
infert Acacius dicens: Ponens igitur hæc, & procedens in abnegatione imaginis & essentiæ
Saluatoris nostri, & filiationis unigeniti ex patre, & prærogatiuæ primogeniti totius creatu-
ræ, & solitatis unigeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, & dominationis ex Do-
mino, & deitatis ex Deo, & in summa, essentiæ & consilij & potentiæ ac gloriæ Dei imaginis
nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram
patre ipsius: palàm hæc scribis. Hæc uerba manifestè malam ipsius de deitate Patris ac Filij
opinionem declarant. At huius abnegatio tuam prauam ac peruersam opinionem de dei-
tate ac essentia Christi manifestè coarguit. Friuola igitur quæ sequuntur, infert scribens: Nihil
igitur ipsum ex his quæ antea dixit, esse uult: omnium enim horum imaginem ipsum esse di-
cit. Igitur si essentiæ est imago, non potest ipsa essentia esse: & si consilij est imago, non amplius
ipsum consilium esse potest: & si potentiæ, non amplius potentia: & si gloriæ, non amplius glo
ria. Nam imago non suijpsius, sed alterius cuiusdam imago est. Friuola autem, ô Marcelle, &
falsa sunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Asterius ipsum esse uult, dum ait: Rex re-
gem, Dominus Dominum, Deus Deum, & destruit tuam inanimatã imaginem, ex tua sentẽtia
sola humana arte cõstantem. Omniũ enim horum uiuã imaginẽ dicit, & uiuæ imaginis geni-
toris effigiem existentẽ. Et essentiæ ipsam essentiã imaginem dicit, & consilij ipsum cõsilium, &
potentiæ

Secula Valentino excogitata.

Asterij uerba ab Acacio approbata.

potentiæ ipsam potentiam, & gloriæ ipsam gloriam: & non suÿpsius, sed alterius imaginem. A
Tu uerò Deum ex Deo filium non confitens, neque lumen de lumine, neque potentiam ex potentia, neque Deum, neque lumen, non potentiam, non essentiam, non consilium, non gloriam, filium esse uis. Verùm corpus hæc abolet impiè in cōsummatione cum his. Et negas quidem hoc, Deus erat Verbum, filium uerò Dei uocas, aut nomine solo, aut hominum: quo diuersi generis genitor sit Deus, & filius adoptione genitus, iuxta hoc, Filios genui & exaltaui: & iuxta hoc, Accepistis Spiritum adoptionis: & hoc, Offerte Domino filij Dei. Essentiæ igitur & potentiæ & consilij & gloriæ nihil euariantem imaginem filium patris Asterius dicens, omnes paternos characteres filio inesse dicit, & consilia Patris expressa esse, aut data esse filio, quæ non sunt alia præter ipsum. Omnia igitur quæ antea dixit, ipsum esse uult. Non enim imaginem in coloribus intelligit, neque tertium pictorem inducit, quo discordantes ad patrem colorum qualitates alicubi pingat, & hoc filium uocet. Sic enim tu intelligens & non intelligens dicis: igitur si essentiæ est imago, non potest ipsa essentia esse: & si consilij, non amplius ipsum consilium. Verùm ex nostra sententia, si essentiæ est imago uiua, ipsa essentia potest esse, & est. Et sic essentiæ essentiam imaginem dicimus, propter imitationem simillimam uitæ & operationis: ita etiam consilij consilium imaginem ipsum magni consilij angelum, & potentiæ ac gloriæ potentiam ac gloriam. Et hæc confirmat hoc, Quemadmodum enim Pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso. &, Quemadmodum Pater suscitat mortuos, & uiuificat. Nam uox Quemadmodum, & Sic, imaginariæ imitationis ac similitudinis exactam & absolutam effigiem significat. Et post alia pauca, Non enim Verbum Deus, sed Iesus exhibens uitam & pulchritudinem ac formam, ipse uitæ exors & non pulcher ac deformis est, in mortificatione, aut non esse consideratus, sed paternis characteribus formatus est, non uelut alius ipse existens, & alios characteres formæ habens, sed in ipso esse eius, characte- B res sunt, & in characteribus, ipsum eius esse. At imago alterius & nō suÿpsius imago existens, quemadmodum etiam tu uis, exemplaris characteres in seipsa ferens, diuersitatem declarat. Diuersitatem uerò uelut similitudinem: non enim suÿpsius, sed alterius cuiusdam imago est. Hic igitur est imago Dei inuisibilis. Imago igitur patris filius, uiua uiuentis, in motu & operatione potestateq; ac consilio & gloria: non inanimata, neque immobilis, quæ in alio quidem ipsum esse habet ac pingitur, ipsa uerò in seipsa & per seipsam in motu non est. Et est imago nihil euarians, non quòd nihil euarians identitatis patrem faciat, sed filium absolutum. Hactenus Acacius. Cæterùm nunc dicunt orthodoxi & fratres nostri ac cōfessores, à quibusdam discipulis à Marcello relictis, editionem confessionis fidei purgatæ se accepisse: cuius subtilitatē cum ipse non percipiam, etiam hic apposui. Et est exemplar hoc.

Marcelli fides conscripta.

Reuerendissimis & sanctissimis episcopis, in Diocæsarea exulantibus propter orthodoxam in Saluatorem nostrum Iesum Christum fidem, Eulogio, Adelphio, Alexādro, Ammonio, Harpocrationi, Isaac, Isidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio, Aaroni: presbyteri ab Ancyra Galatiæ, Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus, & hypodiaconus Heracides, & lector Elpidius, & præses Cyriacus, in Domino gaudium. Cum nos profecti fuerimus ad uestram pietatem à prædicta nostra patria, debitam uisitationem facientes: & quum nos interrogati simus à uestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus, & susceperimus uestram eiusmodi sollicitam interrogationem, quam maximē fecistis propter eos qui uanè de nobis falsa inuulgare uolunt: necessarium duximus uos de hoc certiores facere, nō solum ex ostensis uestræ sanctitati à nobis literis, quas ad nos beatissimus C papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiam ex hac nostra conscripta cōfessione, quòd neq; sentimus, neq; sensimus unquam aliquid extra decretam in Nicæa uniuersalē & ecclesiasticam fidem, quam sanè confitemur nos potentia sentire: detestantes eos qui audēt creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresim Arianam, Sabellijq; ac Photini, & Pauli Samosatensis, & eos qui non dicunt sanctā trinitatem, tres personas incircumscriptas, & in substantia existentes, & coessentiales, & consempiternas, & perfectas: detestantes item eos qui dilationem, aut contractionem, aut operationem Patris filium dicunt: & eos qui Deum Verbum filium Dei ante secula, & consempiternum Patri, & in substantia, & perfectum filium ac Deum non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum sanctum dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem filio Dei & Verbo aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis patrem Patris dicit Filium aut Spiritum sanctum, & non confitetur filium Dei ex essentia patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Cæterùm de incarnatione Dei Verbi unigeniti filij Dei, cōfitemur quòd filius Dei etiam homo factus est citra peccatū, iuxta assumptionē totius humanę naturę, hoc est, animæ rationalis & intellectualis, & carnis humanę. Credimus in unū Deum patrē omnipotentē, omniū uisibiliū ac inuisibiliū creatorē: & in unū Dominū Iesum Christū filiū Dei, genitū ex Patre unigenitū, hoc est, ex essentia patris, Deū ex Deo, lumen de lumine, Deum uerum ex Deo uero, genitum non factū, coessentialē Patri, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus est, ac passus, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, & uenturus est ad iudicandum uiuos ac mortuos, & in Spiritum sanctum.

Gradus clericorum quinq;.

Fidei cōfeßionis exemplum.

Eos

A Eos uerò qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & antequam gigneretur non erat, & quòd ex nihilo factus est, aut ex alia substantia aut essentia ipsum esse dicunt, aut mutabilem aut alterabilem filium Dei: hos detestatur catholica & apostolica Ecclesia. Ego Photinus presbyter catholicæ in Ancyra Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Sigerius eiusdem Ecclesiæ presbyter, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Hyginus eiusdem diaconus, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Heraclides eiusdē Ecclesiæ hypodiaconus, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Elpidius lector eiusdem Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Ego Cyriacus præses eiusdem Ecclesiæ, sic credo & sentio, uelut præscriptum est. Hæc sunt quæ ab ipsis ad confessores ac patres scripta sunt. Si itaq; potest ab intelligentia præditis intelligi, inter meliores esse, sanè sic locetur. Si uerò etiam illic rursus per tractationem in ipsa apologia erronea quædam sunt, & non recta, rursus similiter à studiosis locetur. Cum igitur prædictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, præteribo etiam hunc, & consequentes considerabo.

Contra Semiarios, hæresim LXXIII.

CVm per potentiam Dei impietatem Arij confregerimus, & eorum qui post ipsum fuerunt, Photini inquam & Marcelli, qui sanè in paucis à ueritate emotus fuisse uidetur, quæ ab initio euomuit, uelut uir ebrietate occupatus: contingit autem ut sodales ipsius corrigantur, si modò corrigi poterint: sed & cum ex ipso Ario enata zizania, per diuinum uerbum quod super omnem ancipitem machæram penetrantius est, exciderimus: considerabimus quomodo quidam ex insania ab ipso Ario producta semiarianissant: illius quidem nomen negantes, ipsum uerò & prauam ipsius opinionem induti, prætextu quodam ascititio faciem suam alteratam obuelantes. Quemadmodum enim in scena fabularum actio conficto uelamine obducta est, ita ut personis alijs suas facies occultēt, & intra personā turpes & ebrietate plenas comœdiæ tractationes narrent: aut aliâs ad hoc inducti, aut ueterū fabulas exprimentes, cum poetæ apud ipsos hoc fecerint: sic etiam hi decipere uolentes simplices, ipsi quidem sunt & facie & moribus & praua opinione, qualis Arius & Ariomanitæ. Et fraudulentæ nimirum assentationis gratia confessam apud illos peruersam doctrinam ornare uolentes, creaturam quidem filium Dei dicunt: quo uerò decipiant, & filio Dei quid largiantur, cum assentatione ad eos qui per sermonem hunc corrupti sunt, præstigiatorum modo dicunt, Non dicimus creaturam uelut unam ex creaturis, neq; genituram uelut unam ex genituris siue germinibus. At uerò coessentialis uocem penitus reijciunt, nimirum uelut alienam à diuina Scriptura. Verùm de his in tractatu cōtra Ariū exactissimè disseruimus. Quò uerò simile huic uerbum proponat, Basilius inquam & Georgius, uelut huius semiarianorum hæresis præsides, Non dicimus (inquiunt) coessentialem, sed essentialem. Fuerunt autem hi qui à Synodo diuisi ac separati sunt, ipsius Ariomanitidis hæresis idem Basilius Ancyranus princeps, & Georgius Laodicææ, & Daphnes ad Antiochiam sitæ, siue Cauæ Syriæ episcopus. Iidem uerò & de Spiritu sancto similiter ut pneumatomachi sentiunt. Non enim amplius uelut cum pudore, aut cum dubio sermone, uelut de filio perfectam creaturam ipsum dicere uerentur, etiamsi sic de ipso sentiant, & propter hominum metum similem essentia inferant, & creaturam non ut unam ex creaturis dicant: uerùm de Spiritu sancto, uelut dixi, non dubitãter progrediuntur, sed uelut rabiosi canes impudenter creaturam ipsum penitus decernunt: atq; sic affirmant & à Patre & à Filio alienum esse. Et ut ne quis dicat nos calumnias contra aliquos proferre, hic apponam uelut unusquisq; ipsorum epistolam scripsit: Basilius quidem unam, Georgius autem Laodicææ cum Basilio & his qui cum ipsis fuerunt, aliam: & sunt hæ. Sancta Synodus in Ancyra, accedente paschate ex diuersis prouincijs congregata, dominis uenerandissimis, & unanimis comministris in Phœnice, & reliquis eadem nobiscum sentiētibus, in Domino gaudium. Optamus quidem post tentationis ecclesiasticæ fidei tormentum, quod uelut in igne factum est, his qui pro fide in medio fuerunt: & postea quæ in Constantinopoli facta sunt propter Marcellum, & post editionem fidei in Synodo congregata ob festum dedicationis Ecclesiæ in Antiochia: & postea quæ acta sunt in Sardica Synodo, & fidem quæ illic effloruit, & amplius post ea quæ in Sirmio propter Photinum facta sunt, in his ratiocinationibus quas ob singula de fide capita interrogati, de his qui in Sardica aduersus Orientem dissenserunt, exposuimus, de cætero conquiescere, & unita in pio regno domini nostri Constantini Ecclesia, ab Oriente usque ad Occidentes scandalis eiectis, pacem agere, & cultui Dei attendere. Quandoquidem uerò, uelut apparet, non cessat diabolus per propria uasa conari res suas, quo sanè omnino ea quæ de Domino prædicta sunt, & per sanctum Apostolum consona uelut ob custodiam fidelium prædicata, ad defectionem deducat, excogitans nouationes contra ecclesiasticam fidem, & nunc quosdam in specie pietatis sibi familiares facere, & per ipsos profanas nouitates contra piam ingenuitatem unigeniti filij Dei excogitare: prius quidem audientes per Antiochiam discurrere quosdam, imò & per Alexandriam, insuperq; Lydiam atq; Asiam, & immittere scintillas impietatis simpliciorum animis, speramus propter temeritatem impietatis, ac tantam impudentiam ipsorum, debellantibus ipsos etiam dominis comministris in loco, marcidam fore excogitatam hæresim, & extinctum iri maliciam. Quando uerò deinceps & qui ex prædictis locis accesserunt, & qui ex Illyrico uenerunt, annunciant operam

Basilius & Georgius semiariani. Laodicæa, Daphne, Antiochia.

Synodi circa paschatis festiuitatem congregatæ.

operam adhibuiſſe huius mali repertores, & plures lædere audere, & ad maliciam fermentare, A
non amplius differre ſuſtinentes, imò etiam literas adepti unanimis comminiſtri noſtri Geor
gij Laodicææ eccleſiæ epiſcopi, quarum exemplar ſubiecimus, & teſtimonia eorum qui apud
nos teſtati ſunt, coram Deo reueriti, prout cõcedebat tempus ſanctæ diei paſchatis incumben-
tis, congregati quotquot ſanè congregari potuimus, eo quòd & hyems multis impedimento
fuit, uelut nobis per literas ſignificarunt: in hanc ſpeciem fidei idioma edere ſtuduimus, quan
tum ſanè reſtat ad fidem in Antiochia, uelut diximus, editam in feſto dedicationis, imò & in
Sardica, quam ſuſcepit ſynodus in Sirmio: & ratiocinationibus illinc repetitis, explicare exa-
ctè fidem Eccleſiæ catholicæ in ſanctam trinitatem: ad hoc autem, uelut antea diximus, inno-
uationis ſpeciem ſolum, prout concedebat ſpiritus, indicantes. Et rogamus uos domini uene
randiſsimi comminiſtri, ut eam adepti amplexemini traditam ex patribus fidem, & quòd con
ſona uobiſcum ſentimus ac credimus, ſignificate: quo certiores facti hi qui eandem impieta-
tem inducere audent, quòd uelut hæreditatem quandam ſeruamus fidem, quam ex Apoſto-
licis temporibus per patres, qui in medio uſq; ad nos fuerũt, ſuſcepimus: ut aut pudefacti cor-
rigantur, aut perſeuerantes ab Eccleſia exterminentur: ut qui defectionis locum filio iniquita-
Fides Baſilij et Georgij ſemiarianorum. tis per ſeipſos præparãt, qui iam minatur ſe audere in templum Dei ſedere. Fides noſtra in Pa-
trem & Filium & Spiritum ſanctum eſt. Sic enim dixit ac docuit diſcipulos ſuos Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus: Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipſas in nomen Patris & Filij &
Spiritus ſancti. Igitur qui regenerati ſumus in hanc fidem, ſententiam ex nominibus piè intel
ligere debemus. Non enim dixit, Baptizantes ipſos in nomen excarnis, & incarnati, aut im-
mortalis, & qui mortis periculum fecit, aut ingeniti, & geniti: ſed, In nomen Patris & Filij ac
Spiritus ſancti: quo nominibus attendamus ex naturalibus, in quibus Patrem cauſam & au-
torem ſimilis ſuiipſius eſſentiæ intelligimus. Et Filij nomen audientes, ſimilem intelligamus B
Filium Patris, cuius eſt Filius. Credimus itaq; in Patrem ac Filium & ſanctum Spiritum: non
in creatorem & creaturam: aliud enim eſt creator & creatura, aliud Pater & Filius, eo quòd
utrumq; horum ſeparatum eſt intelligentia. Quum enim creaturam dico, primùm creatorem
dico: & uox Filius, uelut à corporalibus aſſumpta, & propter affectus ac defluxus corporaliũ
patrum & filiorum intelligentiam exhibet purè, quòd ex incorporali patre incorporalis filius
originem habet, & ob id etiam creaturę intelligentiam à corporali implicuit. Et quoniam crea
tura, quæ facit filium ſolum, à creatore alienitatem à paſsione accepit, ita ut ex creantis alieni-
tate à paſsione ipſa creatura ſubſiſtat, utpote quam creans firmam prout uoluit, fecit: perfectã
ſanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura, intelligentiam de patre &
filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo, quod forinſecus ſubſtitit, & adempto materiali, &
alijs quæ de corporali creatura nomen continet, ſola à creatura manet intelligentia, illa in-
quam, à paſsione aliena & perfecta ipſius creati, iuxta quam creans creare uoluit quod creatũ
eſt. Si igitur à creato & creatura rurſus alia eijcientes, ſolam intelligentiam accipimus ex alie-
nitate à paſsione ipſius creantis, & ex perfectione ac firmitate, & eo qualem eſſe uoluit creatu-
ram, conſequens eſt à patris & filij nominibus (quandoquidem maximè in patrem & filium
credere edocti ſumus) unam quandam intelligentiam nos piè accipere oportere. Quare & ob
id, eiecto eo quod eſt ſecundum affectum aut defluxum, Patrem patrem Filij intelligi, & Filiũ
non ſeminario modo deiectum corporalibus naturæ modis perfici, qui ſemper ad incremen-
tum & corruptionem mouentur, ut characteres habeat uelut corporalia, & ſola relinquetur i-
pſius ſimilis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rurſus dicimus) omnibus eie-
ctis relicta eſt perfecta & à paſsione aliena ipſius creantis, & qualem uoluit ac firma creaturæ
intelligentia, ſic etiam de Patre & Filio omnibus corporalibus eiectis, relinquetur ſola ſimilis C
& ſecundum eſſentiam animalis creatio. Nam omnis pater iuxta ſimilem ſui eſſentiam pater
intelligitur. Si uerò cum reliquis omnibus eiectis intelligentijs ex patris & filij nominibus, ſi-
mul eijciatur etiam ſimilis ſecundum eſſentiam animalis, quæ exhibet nobis ut de patre intel-
ligamus, non amplius credetur pater & filius, ſed creator & creatura, & ſuperflua nomina ni-
hil à ſeipſis inferentia. Et erit ſic creator quidem uelut Deus, in nulla omnino re pater. Nam
quòd non actionis pater dicitur pater, ſed ſimilis ſuiipſius eſſentiæ, quæ iuxta talem actionem
ſubſtitit, ex naturalibus rationibus manifeſtum eſt. Cum enim multas actiones habeat Deus,
ex alia quidem actione creator intelligitur, prout cœli & terræ ac omnium quæ in eis ſunt, imò
etiam inuiſibilium, creator eſt. Verùm pater unigeniti exiſtens, non uelut creator, ſed ut pater
qui genuit, intelligitur. Si uerò quis propter ſuſpicionem circa corporales patres ac filios, ti-
meat, ne incorporalis quid patiatur, dum gignit, niſi imperfectum fuerit id quod gignitur, &
quæcunq; contingunt circa corporalem patrem ac filium reuereatur, ac detrahat genuinam
de patre & filio intelligentiam, qualénam dixerit is aliud, facturam, & nunquam dicet Filium
filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit, uelut cœlum montem aut collem excedit,
ex facturarum genere ipſum, etiamſi magnitudine excedens intelligatur, declarabit: ſiue uti-
litate præeminentem, uelut qui primus ſit factus, ſiue qui ad aliorum opificium miniſterium
exhibuit, neque ſic extra factarum creaturarum intelligentiam ipſum conſtituet. Quemad-
modum enim nihil differt, forcipe prunam de altari, & non ipſa manu tollere, & artis fabri-
lis eſt ferrum in hunc uſum uel alium, per manum fabricare. Erit enim & forceps & fer-
rum per manum fabricatum ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per

quem

A quem omnia facta sunt, si non est filius, uelut naturalis intelligentia suggerit, uerùm factus primus erit creaturarum, & instrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipse operatur. Et non poterit quis cõminisci ac proferre propriè appellati patris & propriè filij intelligentiã, ex filijs qui cõmuni modo sic appellantur: alioqui sic multi erunt filij Dei, cum dicat: Filios genui & exaltaui, ipsi uerò me reprobauerũt. Et hoc: Nónne pater unus omniũ nostrûm? &, Quicunque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex uoluntate carnis, inquit, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Et prǽterea de inanimatis, Qui genuit glebas roris. Nam per hæc amplius cõfirmabitur, ipsum nõ esse filium cõmuni modo: sicut neque hæc, uerùm creaturam esse uelut hæc, & appellationis filij solum participẽ esse. At uerò Ecclesia credit, quòd Deus non solùm est creator creaturarũ: hoc enim & Iudæi & Græci sciunt: sed quòd etiam pater est unigeniti, non solùm habens creandi actionem, ex qua creator intelligitur: sed etiam priuatim & unicè generandi, iuxta quam pater unigeniti nobis intelligitur. Hoc enim docens nos beatus Paulus scribit: Huius enim gratia flecto genua mea ad Patrem, ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur. Sicut enim hi qui secũdum propriarũ essentiarum similitudinem filios habent, sic & pater in cœlis nominatur (à quo patres in terra secũdum essentiam nominati sunt) secundum similitudinem suæ ipsius essentiæ penitus ex ipso genitum filium habens. Et non potest intelligentia de his qui abusiuè & æquiuocè filij dicũtur, unigenito conuenire. Quemadmodũ enim pyxis propriè dicitur uasculũ, quod ex buxo factũ est: cõmunis uerò & abusiuè ab illo appellatur pyxis, etiam quod ex plumbo, aut ære, aut aliqua alia materia paratũ est. Neque igitur sicut qui genuit glebas roris, hoc ipsum est essentialiter: abusiuè enim hic de creatura, genitoris uox assumpta est. Neque sicut hoc, Filios genui & exaltaui: nã & hic abusiuè à beneuolentia ac honore cognominati sunt. Neque sicut hoc, Dedit eis

Filij Dei multi.

Pyxidis significatio.

B potestatẽ filios Dei fieri: nam & hoc secundum uirtutem ac imitationẽ creaturæ acceptum est, ita unigenitus intelligitur. Sed propriè sicut solus ex solo similis secũdum essentiam ex patre, cuius & nominatus & intellectus est, genitus filius. Si uerò propter ratiocinandi impotentiam non habeat quis ratiocinationẽ, & statuat sic intelligendum uelut passionem aut diuisionem aut defluxum sustinuerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligentiam proponunt, rationem exigat, ab hoc expetenda est ratio, quomodo Deus crucifigitur: & quomodo stulticia Euangelicæ prædicationis, eo quòd citra ratiocinationes, apud eos qui sibi & in mundo sapientes uidentur fientes, contingit: sapientior hominibus est, quorum nullam rationem habet beatus Paulus. Nam per potentiam à syllogismorum arte alienã, stultam fecit sapientiam eorum qui syllogismis concludere possunt. Dixit enim: Veni annuncians uobis mysterium Dei, non in sapientia sermonis, ut ne inanis reddatur crux Christi. Qui igitur in sapientia sermonis exigit mysterium cum infatuata sapientia partem habens, ei ne habeatur fides uelut suspecto circa mysterium, quando etiam ille non confidit in sapientia sermonis, Paulus inquam, ut ne inanis reddatur crux Christi. Si uerò in his respondet, non in sapientia dicendi, sed stulticiam omnem ratiocinandi sapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, solam fidem accipit ad salutem eorum qui prædicationem suscipiunt, neque respondet quomodo pater citra passionem generat filium, ut ne inane reddatur mysterium filiationis unigeniti ex patre, sed infatuatam sapientiam prudentium, uelut scriptum est: Vbi sapiẽs, ubi scriba, ubi inquisitor huius seculi? redarguit nõ in sapiẽtia sermonis, ut ne propter suspectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligentia de Patre & Filio, sed citra passionẽ patrem & filium. Patrem quidem ex seipso genuisse absque defluxu & passione filium, filium uerò similem & secundum essentiam ex Patre, perfectum ex perfecto, unigenitum substi-

C tisse, credentibus aut suspectis citra ratiocinationem prædicabit. Absurdum enim est, eum qui audit ex sapiente Deo productam sapientiam, qui Deus sapienter nouit genitæ ex seipso sapientiæ pater esse, cogitare passionem circa sapientiam subsistere, si debet ex ipso secundum essentiam similis sapienti sapientia subsistere ac produci. Si enim neque sapiens Deus participabit sapientia, compositè sapiens nobis intelligitur. At incompositè ipse est sapiens, est essentia: neque sapientia amplius filius deinceps intelligitur. At sapientia essentia est à sapientis essentia, hoc est sapientia essentia filius subsistens, similis erit & secundum essentiam sapientis Patris, à quo substitit productus sapientia ipse Filius. Quapropter etiam solet beatus Paulus probè in Hebraica lingua eruditus, ab eodem Spiritu qui in ueteri ac nouo Testamento locutus est easdem intelligentias trahere, uelut à duobus Psalmis, ab eo qui dicit: Iudicia tua abyssus multa: & ab hoc, Semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscentur: de iudicijs Dei sermonem transmutauit, pro abyssus multa, dicens: O altitudo diuitiarum: pro, Semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscentur, imperuestigabiles ponẽs: pro, Iudicia tua abyssus multa, imperscrutabilia iudicia tua dicens. Sic etiam ab ipsa sapientia habitum de seipsa, & Patre, & erga hæc creata edoctus, in suis scriptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, & his quæ ex Patre per Filium facta sunt. Cum enim sapientia dixerit, Ego sapientia habitatione excepi consilium, &c. & transierit ad sermonem per quem, Dixit enim per me reges. & hoc, Si annunciauero uobis ea quæ per me facta sunt, recordabor ut ea quæ ab æterno sunt, enumerẽ. & dixit, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua, ante seculum fundauit me: ante omnia genuit me: pro uoce Principiũ, accepit Apostolus uocẽ primus: pro Genuit me, partus: pro toto simul, Creauit me principium uiarum suarũ, & genuit me primo-

Paulus locos quosdam scripturæ mutauit.

Prouerbiorum locus à Paulo mutatus.

B genitus

genitus omnis creaturæ. Verùm pro fundauit, in ipso creata sunt omnia: ꝓpter me facta sunt, A quæ ab æterno sunt, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipsum creata sunt. Omnibus igitur apostolicis ad uerbũ correspondentib. ad ea quæ à Sapientia dicuntur, hoc est uoce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me principium uiarum suarum in opera sua, ad primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me, in ipso creata sunt omnia: pro per me, per ipsum. Manifestum est autem, quòd etiam imago non deest, sed pro Ego sapientia, accepta est. Et sicut Sapientia sapientis filius, essentia essentiæ est, sic imago essentiæ similis est. Quapropter etiam intelligitur imago Dei inuisibilis, qui est filius. Et habemus correspondentes omnes dictiones, pro sapiente, Deus: pro sapientia, imago: pro principio, primus: pro genuit, partus: pro toto simul dicimus autem, pro Creauit me principium uiarum suarum in opera sua, & genuit me Primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me, in ipso creata sunt: pro per me, omnia per ipsum & in ipsum. Et manifestum est, quòd imaginem audientes filium Dei inuisibilis, & sic impudẽter cauillari similitudinem secundũ essentiam filij ad patrem conantes, uelut in omnibus aberrantes redarguit non

Ioannes filius tonitrui.

solùm Paulus, sed etiã ante hunc Ioannes reuera tonitrui filius per propriã suã grandiloquentiam, uelut ex quibusdã nubibus, ex sapientiæ ænigmatibus, piam nobis de Filio intelligentiam, iuxta similẽ modũ persuasit. Vide enim mihi, quòd etiã ipse quæ edoctus est à sapientia, ea in Euangelio ab ipso nobis prædicato tradidit. Cum enim Sapientia dixerit, Creauit me principium uiarum suarum: principiũ exposuit, dum dixit, In principio erat Verbũ. At pro Creauit me, dixit, Et Deus erat Verbum: ut ne in prolatione, sed in substantia solida passionis exortem ex Patre Deum Verbum intelligamus: pro Eram apud ipsum, apud Deum: pro Me facta

Prouerbiorum locus à Ioanne mutatus & expressus.

sunt, quæ ab æterno sunt, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factũ est: pro Fundauit, In ipso uita erat: Cui par est, In ipso creata sunt omnia: pro Verbum caro fa- B ctum, Sapientia ædificauit sibi domum: pro Eram apud ipsum gubernans, Non potest Filius facere à seipso quicquam, nisi uideat Patrem facientem. Quæ enim ille facit, ea etiam Filius similiter facit. Quare habemus illud dictum, In ore duorum aũt trium testium: ad demonstrationem similitudinis Filij ad Patrem secundum essentiam: primus enim sapientis sapientiam Filium: alter Dei uerbum unigenitum Deum: tertius Dei filium imaginem dicit, ut Deus Verbum, & Sapientia, & imago, similis ex omnibus, quemadmodum antea dictum est, & secundũ essentiam filius Dei & patris ab omnibus prædicetur. Insuper uerò adhuc amplius uelut Thomam, per actionis contrectationem, ad similitudinem secundum essentiam Deus Verbum nos adducit, dicens: Sicut Pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso. Si enim hoc, Sicut Pater habet, non uelut in alio intelligitur. Non enim aliud est Pater, & aliud uita in ipso, ut aliud continens, aliud contentũ intelligatur, sed ipse incompositè est uita Pater. Et sicut habet ipse, ita dedit etiam filio, nimirum incompositè sicut Pater. Et manifestum est

Similitudinis ratio.

quòd sic habet, quoniam non ingenito modo habet, neq; compositè habet, similiter omnia secundum essentiam, & incompositè sicut Pater: cum clarum hoc sit, quòd simile nunqã idem esse potest cum eo cuius est simile. Quæ res uel hinc demonstratur, quòd in similitudine hominum factus est filius Dei, & factus quidem est homo, non autem per omnia idem quod homo. Et in similitudine carnis peccati fuit, ac fuit quidem in affectibus, qui causa sunt peccati in carne, famis inquã, & sitis, ac reliquis, non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex

Homo non homo Christus.

Apostolicis testimonijs similitudo secũdum essentiam filij ad patrẽ prędicatur. Sicut enim in similitudine hominũ factus, & homo erat, & non per omnia homo: homo quidẽ, eo quòd carnẽ humanam assumpsit. nam Verbum caro factum est. Non erat aũt homo, quoniam non si- C militer sicut homines genitus est, nõ enim ex semine & coitu. Ita etiam ante secula filius, Deus quidẽ est, eo quòd filius Dei est: sicut homo, eo quòd filius hominis: non autẽ idem cũ Deo & patre genitore: sicut non idem cum homine, eo quòd sine defluxu & passione, & sine seminio ac uoluptate. Et in similitudine carnis peccati, eo quòd famem & sitim ac somnũ in carne sustinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandum. Cum autem sustineret prædictos carnis affectus, non ex illis ad peccandum cõmouebatur. Sic etiam filius existens Dei, & in forma Dei existens, & æqualis Deo existens, proprietates quidem habuit deitatis, secũdum essentiam incorporeus existens, & similis patri secundum deitatẽ, & incorporalitatẽ atq; actionem: quemadmodum similis carni, eo quòd caro esset, & affectus carnis sustineret, non tamẽ idem esset: prout Deus erat, neq; forma est Dei, sed Deus: neq; æqualis est Deo, sed Deus: neq; principaliter uelut Pater, quemadmodum non ad peccandum homo, sed similiter actione uelut homo. Quæcunq; enim fecerit Pater, ea & Filius similiter facit. Quemadmodum sanè hic non ad peccãdum, sed similiter his qui in carne sunt cõmouebatur. Nam absurdum est, ab eo quidem quod secundũ naturã est, ipsum uenire ad hoc, quod præter naturã est: hoc est, à Deo factum filium hominis, similem fieri his qui sunt secundũ naturam, id est natura hominibus, in suo ipsius quod habet præter naturam. In suo uerò quod habet secundum naturam, non esse similem ipsum Patri secundum naturam, qui ex Deo Deus genitus est. Et manifestum est, quòd qui non secundum essentiam dicunt similem Patri filium, neq; filium dicunt, sed creaturã solum: neq; Patrem patrẽ, sed creatorem: quum ipsius uocis similis intelligentia ac significatio, non ad identitatem Patris ducat, sed ad similitudinem secundũ essentiã, & ad inenarrabilẽ ex ipso citra passionem, generationem ac natiuitatem. Quemadmodum enim (repeto sermonem)

A nem) in similitudine hominum, & in similitudine carnis peccati, non ad identitatem hominis ducebat, sed ad carnis essentiæ similitudinem, propter prædicta: sic neq; filius similis secūdum essentiam existens genitori Patri, ad identitatē Patris suam ipsius essentiam ducet, sed ad similitudinem. Et si quis sapientiæ mundi addictus, quam Deus infatuauit, non attenderit in sapientia sermonis prædicationi, & cum fide confessus fuerit similitudinem secundum essentiam filij ad Patrem, uelut falso dicens Patrem & Filium, & neq; Patrem dicens uerè, neq; Filium, sed creatorem & creaturam, & communem faciens Patris & Filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari uolens, siue ob utilitatem, siue magnitudinis excellentiam, primam esse creaturarum, & nulla re confitens ecclesiasticam fidem in Patrem ac Filium: is, uelut qui aliud quàm quod Apostoli nos docuerunt Euangelium, prædicare uult, anathema sit. Et sicut iuxta beatum Paulum antè diximus, etiam nunc rursus dico repetoq;, ac necessariò pronuncio. Si quis sapientem solum audiens Patrem, etiam sapientiam unigenitum huius filium ipsum esse dixerit, sapientiam soli sapienti, tollens esse filium, anathema sit. Et si quis sapiētem audiens Patrē, & sapientiam filium ipsius, dissimilem dixerit secundum essentiam sapientiam sapientis Dei, uelut non dicens sapientem sapientiæ uerè patrem, anathema sit. Et si quis Deum intelligens Patrem, ipsum uerò in principio Verbum & Deum hunc, dixerit apud Deum Verbū ac Deum, ipsi Deo apud quem Verbum & Deus, uelut non dicens uerè filium, anathema sit. Et si quis unigenitum Dei Verbum filium audiens Dei, apud quem Verbū & Deus, dissimilem dixerit secundum essentiam Deum Verbū patris, & Deum Dei ac patris, apud quem unigenitus in principio erat Deus Verbum uelut non dicens uerè filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens filium Dei inuisibilis, idem dixerit imaginem cum Deo inuisibili, uelut non confitens uerè filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens unigenitum filium inuisibilis Dei, dis-

B similem dixerit secundum essentiam filium qui est imago Dei inuisibilis, cuius imago etiā secūdum essentiam intelligitur, uelut non uerè dicens filium, anathema sit. Et si quis audiens filium dicentem, Quemadmodum enim Pater habet uitam in seipso, sic etiā filio dedit uitā habere in seipso: idem dixerit eum qui accepit à Patre uitam, & confitetur hoc, Et ego uiuo propter Patrē, cum eo qui dedit, anathema sit. Et si quis audiens hoc, Sicut enim Pater uitam habet in seipso, sic etiam Filio dedit uitam habere in seipso, dissimilem dixerit secundum essentiā Filium Patri, contestans quòd sic se habet, uelut dixit, anathema sit. Manifestū enim est, quòd uita quæ in Patre intelligitur, essentiam significante, & uita unigeniti, quæ ex Patre genita est, essentia intellecta: uox sic, similitudinem essentiæ ad essentiam significat: Et si quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me: de ipso audiens, genuit me non de ipso secundum essentiam intelligit, sed idem dixerit, Genuit me, cum creauit me: uelut nō dicens filium citra passionem perfectū, ex duobus nominibus, nempe Creauit me, & Genuit me, creaturam solum confitens, & non amplius filium, uelut sapientia ex duobus piè intelligentiam tradidit, anathema sit. Et si quis dum filius secundum essentiam similitudinem ad suum patrem nobis reuelat, dum ait: Sicut enim Pater uitam habet in seipso, sic etiam Filio dedit uitam habere in seipso, & secundum actionem similitudinem, dum dicit, Quæcunq; enim Pater fecerit, ea & Filius similiter facit, solā secundum actionem similitudinem concesserit, & eam quæ secundum essentiam est, quæ præcipua fidei nostræ pars est, à Filio abstulerit, uelut seipsum priuans uita æterna, quæ in cognitione Patris & Filij est, anathema sit. Et si quis in Patrem & Filium credere profitens, Patrem nō essentiæ similis ipsius patrem dixerit, sed actionis, uelut profanas innouationes contra essentiam filij Dei loqui audēs, & uerè filium esse tollens, anathema sit. Et si quis Filium similem secundum essentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur Filius, aut idem dixerit cū Patre

C Filium, aut partē Patris, aut secundū defluxum ac passionē, uelut corporales filios, incorporalē filiū ex incorporali patre productū substitisse, anathema sit. Et si quis eo quòd Pater nūquā Filius intelligitur, & Filius nūquā Pater intelligitur, aliud dixerit Filiū à Patre eo ꝙ pater aliud est, & aliud Filius, uelut dictum est, Alius est qui testimoniū præbet de me: &, Testatur, inquit, qui me misit Pater: propter hanc, quæ piè in Ecclesia intelligitur, proprietatem personarū Patris & Filij, timens ne fortè idem intelligatur Filius cum Patre, dissimilem dixerit secūdum essentiam Filiū Patri, anathema sit. Et si quis in tempore Patrem, patrem unigeniti filij intelligit, & non super tempora, & omnes humanas cogitationes credit unigenitum filiū ex Patre citra passionē substitisse, uelut transgrediens apostolicam prædicationem: quæ tempora quidē de Patre ac Filio reprobat, fideliter aūt nos hoc docet. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū, & Deus erat Verbū, anathema sit. Et si quis Patrē tempore seniorem dixerit Filio ex ipso unigenito, iuniorem uerò tēpore Filiū Patre, anathema sit. Et si quis tēporis exortē unigeniti Filij ex Patre substantiam, ad ingenitam Dei essentiam referat, uelut Filio Patrē dicens, anathema sit. Et si quis potestate sola Patrē dixerit unigeniti Filij, & non potestate simul & essentia Patrē unigeniti Filij, uelut solam potestatē accipiens, & ipsum ad reliquas creaturas cōmunem faciens, & nō dicens uerè ex Patre genuinū Filium, anathema sit. Et si quis potestate & essentia dicens Patrem, Patrem filij, coessentialem autem aut eiusdem essentiæ cum Patre Filium dixerit, anathema sit. Et sunt qui subscripserunt, Basilius, Eustathius, Hyperechius, Letoius, Heorticus, Gymnasius, Memnonius, Eutyches, Seuerinus, Eutychius, Alcimedes, Alexander. Sic credo, & uelut præscriptum est, etiam per subscriptionem confiteor.

Hactenus Basilij & Georgij commonefactio. A

Essentiæ uocabulum. Essentiæ nomen nudo modo in ueteri ac nouo Testamēto non habetur, sensus aūt & significatio eius ubiq; habetur. Et primū in his quæ Deus Mosen mittens, dixit: Sic dices ad filios Israel, Qui est, &c. uelut de eo qui primariò pater intelligitur, ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur, qui neq; ex aliquo est, & his quæ sunt, ut sint, causa est. Quandoquidem uerò & filius est qui est, accepit hoc ex Euangelio secundum Ioannem dicentem, In principio erat Verbum: & occasionem reperit Paulus Samosatensis, & Marcellus, nō amplius dicētes filiū Dei filium uerè, sed prætextu ex uoce Verbū arrepto, uerbū & sermonē ex ore uoluerūt dicere filium Dei: ideoq; coacti sunt patres qui Paulum Samosatensem condemnarunt ob talem opinionē, quo ostenderent quòd Filius substantiam habet, & existens est: & est qui est, nō autē uerbum ex ore est, essentiam dicere etiam Filium, differentiam eius quod per seipsum existit, & eius quod non existit, essentiæ nomine ostendentes. *Verbi ad Verbum differentia.* Nam Verbum per seipsum nullam substantiam habet, & non potest esse filius Dei: alioqui multi sic erunt filij Dei. Multa enim confitetur Pater loquens ad Filium, cum dicat: Fiat firmamentū, fiant luminaria, producat terra, & faciamus hominem. Quare Pater ad Filium loquitur: & uerba quidem Dei quæ loquitur ad Filium, non sunt Filij. Verùm Filius ad quem loquitur Pater, cum alijs piè appellatur panis, & uita, & resurrectio. Insuper & Verbum nominatur, quoniam interpres est uoluntatū Dei. Itaq; ut ne hæretici decipientes simpliciores, dicerent Filium idem cum uerbis quæ loquitur Deus, patres differentiam filij Dei ad uerba Dei ostendentes, Filium essentiam uocauerunt: ita differentiam declarantes, quòd Deus est qui est, & uerba quæ loquitur sunt, sed non essentiæ Dei, uerùm uocales actiones. At filius Verbum existens, non est uocalis actio Dei, sed filius existens, essentia est. Si enim Pater est qui est, & filius est qui est, est aūt sic Filius, uelut qui ex Deo ingenuè ipsum esse habet: Verbū intelligetur filius, non uelut uerba quæ Deus loquitur. Illa enim ipsum esse in loquēte habent, hic uerò ex eo quòd ex Patre genitus est, & Patrem audit, & Patri ministrat, ipsum esse habet. Hanc igitur substantiam patres uocauerunt essentiam. Similem igitur intelligimus Filium Patri per omnia, pugnantes & aduersus hanc quæ nunc exorta est in Ecclesia hæresim. Nam præsens hæresis iuxta uoluntatem & actionem pronunciat esse similem Filium Patri, iuxta essentiam uerò dissimilem esse Filium Patri. Quare confirmatur à præsentibus nouis hæreticis, quòd uoluntas quidem Filij, & actio Filij, similis est uoluntati Patris, & actioni Patris. Ipse autem Filius dissimilis est Patri. Et propterea uoluntatē quidē Filij, & operationē similem esse uolunt uoluntati ac operationi Patris, Filium aūt non uolunt similem esse Patri. *Creatura quomodo dicatur filius Dei ab hæreticis.* Quoniam affirmant non esse ex Deo genitum Filium, sed solum creaturam esse ipsum: & hunc differre à cæteris creaturis, quòd præeminet magnitudine, & quòd primus omnium productus substitit, & quòd ministro ipso usus est Deus ad reliquorū opificium. Nam, inquiunt hæretici, alia quidē per Filiū Deus fecit, ipsum aūt non per aliquē, sed ipse ipsum per se fecit, & præeminentem magnitudine & potentia omnibus fecit. Et propterea ipsum uocauit unigenitum filium. Nos uerò qui de catholica Ecclesia sumus, & ex diuinis Scripturis confessionē fidei accepimus, sic habemus: Quòd Pater similis sui ipsius filij est pater, & Filius similis est Patri, ex quo Pater Filius intelligitur, ita ut nos amplius decernamus, atq; sic mentē purgemus, uelut aduersus Sabellios ac reliquos, quòd neq; filius potest pater, neq; pater potest esse filius: sed Filius filius, & Pater pater, & non filius. In his enim est exacta sinceritas cognitionis personarū, quòd Pater, pater semper existens, carnis exors est, & immortalis: Filius autē filius existens semper, & nunquam pater existens. (Semper aūt dicimus propter temporis exclusionem, & substantiæ incomprehensibilitatem) carnem assumpsit iuxta uoluntatē Patris, & mortē pro nobis sustinuit. His ita probè discretis, admirandi illi hæresis propugnatores, duo procurare student. Vnum quidem, ut non amplius dicant Patrem & Filium, sed ingenitum & genitū. Et per hoc, hæresis commentum ac sophisma Ecclesiæ superinducere se putant. Intelligūt enim sapiētes rerū diuinarum, ingenitum minus esse quā nomē Patris. *Ingeniti ac geniti uoces cur excogitatæ.* Nam uox Ingenitum, quod quidē non genitus est significat, nondū uerò an & Pater est significat. At uox Pater, plus est quā nomē ingeniti. In ingenito enim nō apparet Patris potentia. Verùm in nomine Pater, simul apparet quòd non est Filius ipse Pater, simulq; propriè intelligitur Pater, & quòd causa est similis sui ipsius filij. Atq; unum quidē hoc est. Alterū uerò, quòd cum antea scripserint dissimilem secundum essentiam Filium Patri, & putarēt se cōdemnare Ecclesiam per literas quas à uenerando episcopo Osia uenati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur, postquam redijssent illi ex Oriente ad Sirmium, collegerunt & hoc huius hæretismi maleficiū, ut ne pœnas darent ob facinora in Orientalem fidem perpetrata: & conati sunt essentiæ nomen, quod in usu patribus est, propter prædictas causas tollere ex ecclesiastica doctrina, quo etiā hac parte hæresim suam corroborare uiderentur. Opinati enim sunt, quòd si essentiæ nomen eiectū esset, iuxta uoluntatem solum, & iuxta actionem, similem Patri Filium dicentes: potestatem se habituros, dum essentia non nominaretur, de cætero dissimilem dicere secundum essentiam, & iuxta ipsum esse, Filium Patri. Attamen uindex ueritatis Deus, qui deprehendit sapientes in uafricia ipsorū, cognitionem unigeniti sui, & Filium per omnia similem esse Patri, coram pio rege audacter locutus est. Sic enim & ipse sentiebat pius existens propugnatore suo unige-

B

C

A unigenito filio Dei. Et sic sentiens pio ore decreuit, per omnia, uelut nos catholici credimus, simile esse Filiũ Patri, & ut per ipsum non procederent insidiæ contra ecclesiasticam fidem constructæ, quæ tollere uolebant essentiæ nomen: quo dum ore nõ diceretur essentia, de cætero in cordibus latitans hæresis pasceretur. Verùm ipsos antea deprehendimus scripsisse, similẽ secũdum uoluntatem, dissimilem uerò secundum essentiam. Quare si integrè & purè per omnia similem confitentur, uanus redarguitur ipsorum conatus, qui moliti sunt essentiæ nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt, coacti confiteri Filium Patri per omnia similem. Si enim per omnia, uelut confessi sunt, similis est, sicut sanè est filius patri similis: nõ secundum uoluntatem & operationem solum similis est, uelut ipsi decernunt, sed secundum existentiam, & iuxta substantiam, & iuxta essentiam uelut filius: & in summa, per omnia, omnia complectitur, & nullã differentiam admittit: ita ut cõfiteamur neq̧ ipsum sibijpsi similẽ esse patrẽ, neq̧ filium ipsum sibijpsi similem esse: sed filiũ esse similem patri: & in eo quòd per omnia similis est patri, filium esse, & non patrem: ex quo patre perfectus ex perfecto, ante omnem intelligentiam & omnes ratiocinationes temporaq̧ ac secula, ex patris similitudine genitus, sicut nouit solus pater, qui ex seipso ipsum citra passionem genuit, & filius qui ex ipso ipsum esse habet, & cui ipse reuelabit, in sui speculatione exhibens nobis, ut patrem ipsius dignè intelligamus. Et ne perturbet aliquos substantiarũ nomen, propter hoc enim substantias orientales dicunt, ut proprietates personarum subsistentes & existentes notas faciant. Si enim Spiritus est pater, spiritus etiã filius, spiritus etiam Spiritus sanctus: non intelligitur pater filius, subsistit aũt & spiritus, qui nõ intelligitur filius, & qui non est Spiritus. Subsistit aũt & Spiritus sanctus, & nõ est Spiritus sanctus, neq̧ pater, neq̧ filius: sed Spiritus sanctus ex patre, qui per filium datur meritò subsistentem & existentem: proinde proprietates personarum subsistentium substantias nominant o-

Constantini pietas.

Substantiarũ nominis ratio.

B rientales, non tres substantias, tria principia, aut tres deos dicentes. Detestantur enim, si quis tres deos dicit. Imò neq̧ patrem & filium duos deos dicunt. Confitentur enim unam esse deitatem, continentem per filium in Spiritu sancto omnia. Confitentur unam deitatem, & unum regnum, & unum principium. Attamen personas in proprietatibus substantiarum piè notas reddunt, patrem in paterna autoritate subsistentẽ, intelligentes etiam filium, non partẽ esse patris, sed purè ex patre perfectum ex perfecto genitum, & subsistentẽ confitentes. Et Spiritũ sanctum, quẽ diuina scriptura paracletũ nominat, ex patre per filium subsistentẽ notificantes. Veluti enim paracletus spiritus ueritatis docet nos ueritatẽ, quæ est filius: Nemo enim dicit, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto: sic etiã Filius, qui est ueritas, uerum Deũ suum patrem nos piè nosse docebit, quemadmodum dicit: Qui uidit me, uidit Patrem. Igitur in Spiritu sancto Filium dignè intelligimus. In filio uerò unigenito Patrem piè ac dignè glorificamus. Et hoc est sigillum fidei, in quo sigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noster Iesus Christus, dicẽs: Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine Patris & Filij ac Spiritus sancti. Equidem de Filij similitudine ad Patrem per omnia, diffusius alibi dictum est. Sed neq̧ nũc breuibus indicare cunctabimur, quòd Apostolus imaginem inuisibilis Dei Filium dixit, & in hoc docuit quòd Filius similis est Patri: alibi uero quomodo Filium intelligere oportet, tradidit. Nam in epistola ad Philippenses dixit: Qui in forma Dei existens, non rapinã arbitratus “ est, quòd esset æqualis Deo: sed inaniuit seipsum, forma serui accepta, in similitudine hominũ “ constitutus. Et in epistola ad Romanos: Impotentiã enim legis, in eo quòd imbecillis erat per carnẽ, Deus proprio filio misso in similitudine carnis peccati expleuit, & de peccato condemnauit peccatum in carne. Quare ex duobus testimonijs, ex duabus epistolis, à corporali piè etiam de similitudine intelligentiam in incorporali, de Patre ac Filio nos edocemur. Nam hoc,

Similitudinis Filij ad Patrem ratio.

C Forma serui accepta: & hoc, In similitudine hominũ constitutus: ostendit quòd ex uirgine carnẽ suscepit. Igitur caro quã suscepit filius Dei, eadẽ quidẽ est cũ carne hominũ, uerùm in similitudine hominum est: quoniam non ex seminio uelut homines, neq̧ ex cubili uiri genitus est. Sicut iuxta similem modum etiam Filius spiritus existens, & ex Patre spiritus genitus, iuxta hoc quidẽ quòd spiritus ex spiritu est, idẽ est: uelut caro ex carne Mariæ est. Verùm iuxta hoc quòd citra defluxum & passionem ac partitionem ex Patre genitus est similis est Patri. Et non ipse secundum carnem filius, in similitudine hominum est, & non ipse per omnia homo. Igitur per epistolam ad Ephesios docuit nos, quomodo substantia Filij similis est substantiæ Patris. Spiritus enim ex Patre, & iuxta spiritus quidem intelligentiam, idem: sicut iuxta carnis intelligentiam, idem. Non idem autem, sed simile, eo quòd spiritus qui est Filius, non est Pater. Et caro cum Verbum suscepit, non est ex semine & uoluptate, sed sic uelut Euangeliũ nos docuit. Et per hæc sanè nos docuit, uelut antea dictũ est, quomodo Filius iuxta essentiam suam, & substantiam essentiæ suæ, similis est per omnia Patri. Quomodo aũt similis est iuxta uoluntatẽ & actionẽ ac opera, per epistolã ad Romanos, ubi dixit: In similitudine carnis peccati, cõdemnauit peccatũ in carne. Quæ enim eadẽ caro erat quã suscepit filius Dei, cũ carne peccati, & similiter concitabatur ad famẽ & sitim ac somnũ, uelut omnis caro, ea ex his ad peccandũ non cõmouebatur. Quapropter dictũ est, In similitudine carnis peccati. Id quod simile est huic, Quæ enim Pater, hæc & Filius similiter facit. Pater enim spiritus existẽs, autenticè facit: Filius uerò spiritus existens, nõ autẽticè facit sicut Pater, sed similiter. Igitur prout quidẽ caro & caro, idem est: sicut inquantum spiritus & spiritus, idem est: inquantum uerò sine seminio, non idẽ, sed simile. Sicut inquantũ sine defluxu & passione filius, non idẽ, sed simile est.

Identitatis ac similitudinis ratio expressa.

A Et prout quidẽ caro & caro, idem: sicut prout spiritus & spiritus idem. Inquantũ uerò in similitudine carnis peccati, similis est carnis motibus, & non idem. Quemadmodum sanè in similitudine motus Filius, ministri modo, & non idem sicut Pater autenticè. Quæ enim Pater facit, ea Filius non sic ipse facit, sed similiter. Et manifestum est ex his, quòd per omnia Filius similis est Patri, uelut Filius Patri ex ipso genuino modo genitus. Nam absurdum est, filium Dei ante secula existentẽ, & secundum naturam existentẽ Deum, quando præter naturam suam ex Maria factus est homo, similẽ fieri ipsum hominibus secundum naturam, in suo ipsius quod habet præter naturam: præter naturã enim erat ipsi qui Deus erat, ut homo fieret: in suo uerò q᷑ habet secundum naturam, nõ esse ipsum similẽ Patri genitori. Si enim in suo quod habet præter naturam, similis est his qui sunt secundũ naturã: multo magis similis est in suo quod habet secundũ naturã, Patri qui ipsum ingenuè genuit. Quare similẽ esse per omnia filiũ Patri, propositum est in Scripturis. Similis est aũt, uelut docuit nos similis intelligentiã Apostolus, per ea quæ relata sunt. Similis enim est & inquantũ uita ex uita, & lumen ex lumine, & uerus ex uero, & sapiẽtia ex sapiente. Et in summa, est similis secundũ Scripturas, non iuxta actionẽ ac uoluntatẽ solum, sed secundum ipsam essentiam & substantiã ac existentiam, similis est per omnia patri genitori, uelut filius patri. Si uerò noui illi ac uani hæretici disputantes cõtra nos ingenitũ dicunt & genitũ, dicemus ad ipsos: Quandoquidẽ uos malefici essentiæ nomen, quod patres in usu habẽt, uelut nõ scriptum non admittitis: neq; nos Ingeniti uocẽ in Scriptura nõ extantẽ recipiemus. Incorruptibilẽ enim, & inuisibilem, & immortalẽ, dicit Apostolus, nũquã aũt ingenitũ ipsum nominauit Scriptura. Deinde uelut dictũ est, Ingenitus nondum significat patris intelligentiam, & genitus nõdum significat propriè filium: sed ad omnia genita cõmunem facit intelligentiam. Qui enim dixit genitũ, quod quidẽ genitus est significauit: nequaquã uerò filiũ, qui sempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter sempiternè intelligẽtes fi- B

Patris & filij nomen ad aliquid est.

lium Dei, hoc non recipiemus. Adhæc, Patris & Filij nomen, cognationẽ ad aliquid & relationẽ significat. Quare etiamsi Patrem solum nominemus, habemus in nomine subintellectam notionem Filij. Pater enim filij pater dicitur. Et si filium solum nominauerimus, habemus notionem patris, quia filius patris filius dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimitur cognationis habitus, sed & alterutrum solum dictum, conducit alterius intelligentiam: & non nomen solùm, sed cum nomine etiam naturæ consortium: patrem enim intelligentes Deum, Dei patrem intelligimus: & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatũ filium Dei, & similem illi secundũ naturam, cuius intelligitur filius. Ingenitum uerò non dicitur geniti ingenitum, neq; genitum ingeniti genitum. Quandoquidem igitur neq; mutuam inter se relationẽ habent ingeniti & geniti uoces, neq; simul naturam ostendunt: uerùm cõmunem faciunt filij proprietatem ad reliquas creaturas: non suscipiemus eas uoces propter insidias ad impietatẽ tendentes, sed semper patris & filij nomine piè utemur. Primùm quidẽ quòd qui ex gen-

Ingeniti & geniti appellationes reprobatæ.

tibus uocati sumus, non baptizati sumus in ingenitum & genitum, sed in patrem & filiũ. Deinde quòd nusquam reperitur, quòd filius suum patrem dixerit ingenitum, sed semper patrẽ dixit Deum, & semper seipsum filium Dei. Atq; hoc ipsum paucis indicabimus, audientes ipsum dicentem: Si diligeretis me, gauderetis utiq;, quia uado ad patrem meum. Et, Quem pater sanctificauit & misit in mundum. Et, Mihi irascimini, quia dixi, Filius Dei sum. Et, Ego ex patre exiui, & uenio: exiui ex patre, & ueni in mundum: rursus relinquo mundum, & eo ad patrẽ. Sed & Petri confessio est, Tu es Christus filius Dei. Et pater ex supernis dixit, Hic est filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem sic pater filij meminit, & filius patris, & in his nominibus (repeto sermonem) obsignati sumus, his etiam semper utemur, repulsis profanis uocum uanitatibus contra apostolicam fidem. Nam quod à patre dictum est, In splendori- C bus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te: necessariò dictum est, & abducet à communitate ad creaturas filium, patre ex ipso genuinum & propriè genitum filium, per uteri nomen docente. Sicut similiter etiam filius, Dominus creauit me, dixit. Et ut nouatam ipsius ad reliquas creaturas naturam putaremus, necessariò intulit, Ante omnes uerò colles genuit me: piam & passionis exortem filiationis suæ ex Deo patre intelligentiam declarans. At semel quidẽ pater, & semel filius, propter prædictam piam ingenuitatem Dei, Genitum uocem nobis proposuerunt. Verùm totum nouum Testamentum plenum est patris & filij nominibus. Quo uerò ex proprijs cognoscantur hi qui hæresim hanc nouarunt, ex multis ab ipsis in hoc argumentum conscriptis, pauca per longum annotauimus, ex quibus catholici totam hæresis sententiam edocti, necessariò arbitror iudicabunt, eos qui hæc scripserunt, detestari ipsa & ipsos sua ipsorum reijcere ab Apostolica fide: detestari item ac anathemate ferire eos, qui eadem cũ

Exemplar alterius epistolæ Semiarianorũ.

ipsis sentiunt ac docent. Scribunt enim ipsis uerbis sic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo uerba, atque hæc breuibus, maximè proposui. Quicunq; enim similitudinem secundum essentiam filium cum patre conseruare opinantur, extra ueritatem progrediuntur, per ingeniti appellationem accusantes similem secundum essentiam. Et rursus dicunt, Filius uerò minor natiuitate & est, & esse confessum est: non ergo similitudinem secundum essentiam conseruat ad ingenitum, uerùm conseruat in propria substantia, ferens Dei uoluntatem. Igitur similitudinem conseruat non secundum essentiam, sed iuxta uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rursus: Quomodo non etiam ipse mecum confiteris, quòd secundũ essentiam non est Filius similis Patri? Et rursus: Quando sanè in confesso est, Filius sine carẽs,

non

A non ex propria natura uitam habēs,ſed ex ingeniti poteſtate. Verùm ingenita natura infinitè
ſuperior eſt omni poteſtate.Quomodo manifeſtos faciũt ſeipſos impij,pro ſimilitudine eſſen-
tiæ diuerſitatem eſſentiæ immutantes ac prædicantes. Et rurſus, Quapropter nomen pater eſ-
ſentiæ ſignificationem non habet, ſed poteſtatis, quæ produxit filium ante ſecula Deum Ver-
bum,quam habet infinitè ipſi donatam, & quam eſſentiam ac poteſtatem habens perſeuerat.
Et rurſus:Eſſentiæ ſignificatiuam uolunt eſſe uocem Pater,ſed nõ poteſtatis.Itaq; Patris nomi-
ne appellent etiam unigeniti ſubſtantiam.Dicimus nũc ad præſentes hæreticos:Quia uos ſcri-
pſiſtis ſimilem ſecundum uoluntatem,diſsimilem ſecundum eſſentiam : ideo nos contrà ſcri-
pſimus,ꝙ ſimilis non ſecundum imitationem ſolum eſt,ſed etiam ſecundum eſſentiam. Quan
doquidem igitur primi uos eſſentiæ mentionem feciſtis, diſsimilem ſecũdum eſſentiam dicen
tes:& propterea conamini ut tollatur nomen eſſentiæ,quo iuxta uoluntatem ſolum ſimilem eſ
ſe Filium dicatis:ſi uerè aſſentimini per omnia ſimilem eſſe Filiũ Patri,deteſtamini eos qui dif-
ferentiam ſimilitudinis proferunt,& ſcribite ſic: Si quis non per omnia ſimilem dixerit Filium
Patri,ſicut Filium Patri:ſed iuxta ſolam uoluntatem ſimilem dixerit,iuxta eſſentiam uerò diſ-
ſimilem,is anathema ſit. Et poſtea ſi uolunt eſſentiæ nominis mentionem facere, & reprobant
ſuas ipſorũ ſubſcriptiones:eſſentiæ mentionem ubiq; facientes,confiteantur etiam quæ tradi-
ta ſunt à patribus,non ſolum ſecundum uolũtatem, ſed etiam iuxta eſſentiam & ſubſtantiam
ac exiſtentiam per omnia ſemel ſimilem eſſe Filium Patri,uelut Filium Patri, quemadmodum
diuinæ dicunt Scripturæ.Etenim in editam fidem,de eo ꝙ ſimilis eſt Filius Patri per omnia,ſic
ſubſcripſerunt:Ego Marcus epiſcopus Arethuſiæ ſic credo ac ſentio,uelut præſcriptũ eſt,& qui
præſentes fuerũt ſimiliter.Valens uerò ſic:Quomodo quidem ſubſcripſimus nocte illuceſcen-
tis Pentecoſtes, præſcriptam ſubſcriptionem nouerunt qui præſentes fuerunt, & ipſe pius rex,
B apud quem & ſcripto & citra ſcriptum teſtatus ſum.Poſtea uerò quũ ſuo more Valens ſubſcri-
pſiſſet,& in ſubſcriptione appoſuiſſet,ſimilem filium patri:non autem appoſuiſſet per omnia,
& oſtendiſſet quomodo aſſenſus eſſet præſcriptis,aut quomodo coeſſentialis uocem intellige-
ret:adnotauit hunc pius rex,& coegit ipſum addere, Per omnia:quod etiam addidit Baſilius.
Suſpicans itaq; Valens Baſiliũ ipſum hoc,Per omnia,ex propria ſentẽtia appoſuiſſe,feſtinauit
etiam ipſe hoc arripere,ſecumq; ad Synodum in Arimino deferre.Subſcripſit aũt ſic:Ego Baſi- *Synodus Ariminenſis.*
lius epiſcopus Ancyræ,credo ac cõſentio præſcriptis,ſimilem cõfitens Filium Patri per omnia:
per omnia uerò,non ſecundum uoluntatem ſolum,ſed & ſecundum ſubſtantiam, & ſecũdum
exiſtentiam,& ſecundum eſſentiam,uelut filium ſecundum diuinas ſcripturas, ſpiritum ex ſpi
ritu,uitam ex uita, lumen de lumine,Deum ex Deo,uerum ex uero, ſapientiã filium ex ſapiẽte
Deo & patre.Et in ſumma,per omnia ſimilem filiũ patri,uelut filiũ patri.Et ſi quis ſecundũ ali-
quid ſimilem dixerit,uelut præſcriptum eſt,eum alienũ eſſe à catholica Eccleſia,uelut qui non
dicit ſecundum diuinas Scripturas ſimilem filium patri.Lecta eſt ſubſcriptio,& data eſt Valen
ti,præſente Marco, Georgio,Vrſacio,Germano, Hypatiano, epiſcopis & presbyteris ac diaco-
nis pluribus. Hæ epiſtolæ poſtpoſitæ ſunt, ut unuſquiſq; ſtudioſus & ueram fidem requirens
ſciat,ꝙ non ex inani ferimur ad dicendũ contra quoſdam,ſed ex ueris confirmationibus pro-
cedere conamur.Itaq; ad contentionem deuenerunt ijdem rurſus cum ſodalibus ſuis, propter
odia quædam & æmulationem humanam rixantes inter ſe, & de principatu litigantes. Et for-
tificata eſt tunc pars horum ſemiarianorum,Baſilij inquam,& Georgij,ac Syluani, & reliquo-
rum,cum haberent ſecum carnis dextram,Conſtantium regem. Vicit tamẽ Eudoxius,& Geor-
gius Alexandrinus, & Euzoius Antiochenus. Et Baſilius quidem ac Georgius Laodicææ de-
preſsi ſunt,quamuis multum ualerent.Ex quibus multi ſeparati ſunt ab eadem hæreſi ac ſyno
C do.Et diuiſa eſt Arianorum cõgregatio in tres ordines. Acacius enim Palæſtinus Cæſareæ epi- *Arianorum ſectæ tres.*
ſcopus cũ Meletio & Vranio Tyrio, & Eutychio Eleutheropolita, propter æmulationẽ & odiũ
aduerſus Cyrillum Hieroſolymitanum,reſtitit Baſilio,& Georgio Laodiceno,& Syluano Tar-
ſenſi,Eleuſioq; Cyzici,ac Macedonio Conſtãtinopolitæ,& Euſtathio Sebaſteæ,& Aniano An-
tiocheno. Tunc his confirmatis contra ipſum, idem Acacius ſeipſum armauit,& multam tur-
bam concitauit. Et inter ſe quidem eiuſdem opinionis ſententiam habuerunt : cum autem u-
nuſquiſque diuerſimodè confiteretur,inter ſe ad contentionem progreſsi ac fiſsi,in prædictos
tres ordines diuulſi ſunt. Nam Acacius cum ſuis neque coeſſentialem confitebatur, neque
creaturam unam ex creaturis. Et quamuis ijdem eſſent, occultè uerò propter temporis occa-
ſionem creaturæ uocem conticeſcerent,ipſi quidem toti fuerunt quales etiam Ariani:occulta-
uerunt autem in illo tempore,nihil aliud ſentientes quâm hoc, propter eos qui ipſis ammixti
erant,natura quidem orthodoxi,uerùm hypocritę,ut qui ſimularent regiam dexteram,& for-
midarent,haberentq; inter ſe inimicitias,ſua confirmare uolentes. Eutychius enim Eleuthero
polita,nimirum ut qui à beato Maximona Hieroſolymita,confeſſore ac epiſcopo fidẽ haberet
manifeſtè orthodoxã:propter inimicitiã aduerſus Cyrillum,nõ ammixtus fuit Acacio,ortho-
doxam quidẽ habens fidem uſq; ad tempus,ſimulans aũt ob propriũ thronũ:& alij plures Pa
læſtinæ(propter quos Acacius cũ ſuis inſtructus erat)eandem rabiem habentes, & inſanã ma-
lam fidem,tandẽ ad tẽpus nihil concitabant de his,neq; confitebant,neq; negabant. Sed con
greſsi in Seleucia aſpera appellata in Iſauria,ex præcepto Conſtantij regis,aliam fidem edunt: *Seleuciæ aſperæ ſynodus.*
non ſecũdum eam quæ à patribus propoſita eſt in urbe Nicæa, quæ rectè & bene ordinata eſt,
ſed ſimulatè uelut per ſimplicitatem dicẽtes,Credo in unum Deum patrem omnipotentẽ,&c. *Fidei in Seleu-*

cia editæ exemplum.

Et in filium Dei:simpliciter,nihil fortius locuti.Postea uerò ut fabulam suam agerent, dixerũt: A
Reijcimus uocem coessentialem,uelut alienam à diuina Scriptura.Dissimilitudinem uerò filij
ad patrem anathemate ferimus.Et erat hæc fraudulentorum uenatorũ esca. Nam cum inter se
conuersabantur,dicebant ac docebant,quòd creatura quidem est filius Dei,sed similis est pa-
tri,uelut iuxta sententiam hanc, quæ inter homines recepta est. Exprimunt enim & plastæ sta-
tuas,& assimilant imagines ex auro & argento,& alia materia,aut per colores in ligno,& simi-
litudinem habent,nihil autem iuxta æqualitatem expressorum.Sic apud ipsos fraus erat,con-
fiteri quidem similem patri, nihil autem habere de patris deitate in totum. Verùm quidam ex
his qui cum ipsis erant,propter instantem ita temporis calamitatẽ,simul suscipiebant,& simul
erant conscij pleriq; ipsorum.Quidam uerò etiam ignorantes,uelut postea ostensum est. Erat
enim cum his Patrophilus Scythopolita,& post hunc Philippus,qui illic constitutus erat suc-
cessor prædicti,& alij plures,qui natura hãc hæresim tenebant. Nunc uerò post illorum obitũ,
cum dilatata est ipsorum mala opinio,etiam cum loquendi fiducia ex hac hæresi sunt,propter
carnis dextram:& dum non amplius impediuntur, palàm prædicant ipsorum aggressionem,
non amplius neq; pudore prohibiti,neq; aliquo præcepto coerciti. Quo uerò non uideamur
ex inani ferri,etiam editam illic ab Acacio fidem cum subscriptione in ipsa synodo factam hic
apponam.Et est hæc:Nos qui conuenimus episcopi ex diuersis prouincijs in Seleucia Isauriæ,
ad mandatũ pietatis pientissimi regis nostri Constantij, hæc colloquuti sumus iuxta regiã uo-
luntatem.Hesterna die quæ erat ante quintum Calendas Octobres,omnem diligentiam adhi-
buimus,ut pacem ecclesiæ cum omni bono ordine conseruaremus,& fidem firmiter distingue-
remus,uelut præcepit pientissimus rex noster Constantius , iuxta propheticas uoces , & nihil
præter diuinas Scripturas ecclesiasticæ fidei adderemus. Quãdoquidem uerò in synodo qui- B
dã nostros partim contumelia affecerunt, partim os obturarũt , non permittentes ipsis loqui,
partim excluserunt inuitos : sed & depositos habebant secum ex diuersis prouincijs, & præter
regulam constitutos secum ducebant,ut cõsessus undiq; tumultu plenus fieret:quemadmo-
dum illustrissimus comes Leonas,& splẽdidissimus dux prouinciæ Lauricius suis oculis per-
ceperunt:ea de causa profitemur quòd non fugimus,neque auersamur authenticam fidem in
dedicationis festiuitate in Antiochia editam proferre: ubi etiã maximè patres nostri illo tem-
pore ad subiectam quæstionem concurrerunt. Nam multos turbauit uox coessentialis , & si-
milis essentiæ appellatio , in præteritis temporibus usque in præsens. Sed & usque huc dicitur
nouari ab aliquibus dissimilitudo filij ad patrem.Quapropter coessentialis uocem reijcimus,
uelut à Scripturis alienam,dissimilitudinẽ uerò detestamur. Et omnes qui tales sunt , alienos
ab Ecclesia putamus. Similitudinem autem filij ad patrem clarè confitemur , iuxta Aposto-
lum dicentem de filio, Qui est imago Dei inuisibilis. Confitemur autem & credimus in unum
Deum, patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ,uisibiliúmque ac inuisibilium. Credi-

Fides synodi Seleuciæ.

mus autem & in Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei,ex ipso genitum citra passio-
nem ante omnia secula, Deum Verbum, Deum ex Deo unigenitum,lumen, uitam,ueritatem,
sapientiam, potentiam, per quem omnia facta sunt in cœlo & in terra, siue uisibilia , siue inui-
sibilia. Hunc credimus in consummatione seculorum, ad reprobationem peccati, carnem as-
sumpsisse ex sancta uirgine, & hominem factum esse , passumq; esse pro peccatis nostris, ac re-
surrexisse, & assumptum esse in cœlos, & sedere in dextra patris, rursus uenturum in gloria,ad
iudicandum uiuos & mortuos. Credimus & in Spiritum sanctum , quem etiam Paracletum
nominauit Saluator ac Dominus noster Iesus Christus , ubi promisit post abitionem suam
missurum se esse hunc discipulis , quem etiam misit , per quem & sanctificat eos qui in Eccle- C
sia credunt , & baptizati sunt in nomine Patris & Filij ac Spiritus sancti. Eos uerò qui præter
hanc fidem aliud quid prædicant, alienos nouit catholica Ecclesia. Quòd autem huic fidei æ-
quiualens est & ea quæ in Sirmio prima edita est fides, coram pietate regis nostri, cognoscunt
qui ipsam legunt. Subscripserunt præsentes , Basilius, Marcus, Georgius Alexandriæ episco-
pus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi episcopi Occidentis. Ego Georgius episcopus Ale-
xandriæ edidi fidem sic, & confiteor me sentire uelut præpositum est. Ego Acacius episcopus
Cæsaræ edidi fidem sic,& confiteor me sentire uelut præpositum est. Vranius episcopus Tyri.
Eutychius episcopus Eleutheropolis. Zoilus episcopus Larissæ Syriæ. Seras episcopus ex Pa-
ratonio Libyæ. Paulus episcopus Emises. Eustathius episcopus Epiphaniæ. Irenæus episco-
pus Tripolis Phœnices. Eusebius episcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus episcopus Pataro-
rum Lyciæ. Eustathius episcopus Pinarorum & Sidymorum. Basilius episcopus Cauniorum
Lydiæ. Petrus episcopus Hippi Palæstinæ. Stephanus episcopus Ptolemaidis Libyæ. Eudo-
xius episcopus. Apollonius episcopus Oxyrinchi. Theoctistus episcopus Ostracines. Leon-
tius episcopus Lydiæ. Theodosius episcopus Philadelphiæ Lydiæ. Phœbus episcopus Poly-
chalandæ Lydiæ. Magnus episcopus Themisorum Phrygiæ. Euagrius episcopus Mitylenes
insularum. Cyrion episcopus Doliches. Augustus episcopus Euphratesiæ. Pollux episcopus
Prouinciæ secundæ Libyæ. Pancratius episcopus Pelusij. Philicadus episcopus Augustada-
rum Phrygiæ Prouinciæ. Serapion episcopus Antipyrgi Libyæ. Eusebius episcopus Sebastæ
Palæstinæ. Heliodorus episcopus Sozusæ Pentapolis. Ptolemæus episcopus Thmueos A-
gustonices. Augarus episcopus Cyri Euphrasiæ. Exeresius episcopus Gerasorum. Arabion
episcopus Adraorum. Charisius episcopus Azoti. Elissæus episcopus Diocletianopolis.

Ger-

A Germanus episcopus Petrorum. Barochius episcopus Arabiæ, simul episcopi XLIII.

Hactenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi estis, ubi hanc & alias perlegistis, cognoscitis quomodo astuta est aggressio alterius ipsorum congregationis, & nihil rectum, neq; breue habens cõfessionis de Deo. Dicit enim Dominus, Quod in aurem audiuistis, hoc prædicate in tectis. Et Apostolus dicit, Veritatem loquatur unusquisq; cum proximo suo. At Propheta horũ malignitatem redarguens detegit, ac dicit: Cum proximo suo loquitur pacifica, in corde uerò suo habet inimicitiam siue maliciam. Sic etiam hi, Acacius inquam, cum suis complicibus, ab his qui regi adhærebant diuisi, cupientes soluere uinculum ueræ confessionis, spuriam quandam & deprehensu facilem, undiquaq; dissolubilem ediderunt editionem, quo possent ex his relatis, siquidem uellent, aliquos decipere, & iustum confiteri. Si uerò uoluerint suæ malæ opinionis uenenum detegere, erit ipsis commoda hæc editio, ambigua existens ad duos modos, & potens facere uniuscuiusq; figmenti ipsorum confessionem. At quãdoquidem in hac Acacij synodo ab alijs duabus synodis diuisa: diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum secta diuisa est. Nam Eudoxius & Germanus, & Georgius Alexandrinus, ac Euzoius Antiochiæ, in unum ordinem fisi sunt. Basilius uerò & Eleusius, Eustathiusq; ac Georgius Laodicææ, & Syluanus Tarsi, & Macedonius Constantinopolita, & alij plures in alterum ordinem diuisi sunt. Acacius autem rursus, & Meletius, & Eutychius, atq; alij plures alium ordinem & ipsi constituerunt, & erat totum opus nequitia plenum. Quæ enim quisq; sentiebat, ea etiam alter habebat. Verùm ad scissuras inter se dissecti sunt, aut ob inuidiã, aut propter odium quoddã mutuum, eo quòd Cyrillus Hierosolymitanus aduersus Eutychium irã haberet, & hic rursus aduersus illum, & quòd Cyrillus esset cum Basilio Galata, ac Aniano constituto in Antiochia, & Georgio Laodicææ. Quid autem tempus tero in diuidendis ac recensendis ipsorũ sectis? Deueniam ad horum oppositiones, & subuersionem fraudis singulorum. Oportet autem me prius de his quæ postea facta sunt dicere. Contigit enim hoc quibusdam in bonitatem, quibusdam ad prauitatem. Nam Meletius in Antiochia constitutus ab Acacio: hinc enim facta est Acacij reluctatio, eo quòd uel modicum quiddam ac maligna ipsorum opinione auersaretur, & ostenderet seipsum inter orthodoxos esse: ex hoc quòd confirmaret prædictum Meletium in constitutione. Constitutus itaq; Meletius hic ab Acacio & complicibus eius, putabatur ab ipsis esse ipsorum opinionis: sed non inuentus est sic, uelut multi de ipso tradunt. Etenim qui nunc ab ipso & ordine ipsius inuitati sunt, hi eo quòd ille fugatus est, & à proprio throno eiectus, temporis moræ ac persecutionis dilationi accedentes, ac consentientes propter Deum, rectam fidem habent. Fuerunt enim populi plures huius ordinis ipsius synodi, qui sibijpsis episcopos constituerunt, & mirabiliter de fide confitentur, & coessentialis uocem non reijciũt. Sed & paratos se esse aiunt, si fiat synodus perfecta, confiteri, & non negare. Contigit enim ipsum prædictũ ueneràdissimum Meletium ab Arianis Acacio adhærentibus constitutũ, in primo alloquio uelut primitias in Antiochena ecclesia exponere: & ut quidẽ plures asserunt, iuxta rectæ fidei sententiam. Cæterùm ipsius expositionem hic apponam. Et est hoc exemplar concionis Meletij.

Arianorum sectæ ordines tres.

B

Sapientissimus Ecclesiastes dicit, Melior est finis sermonis quam principium eius, quanto melius est ac securius, cessare à dicendi certamine, quàm incipere: maximè quando idem Ecclesiastes ait, Ipsa sapientia pauperis uilipendit, & sermones ipsius non audiuntur. Quandoquidem corpus non est unũ membrum, sed multa: omnia aũt membra mutuam inter se curam habent, ut ne sit dissensio in corpore. Et non potest dicere caput pedibus, Non est mihi opus uobis: uerùm Deus contemperauit corpus, & inferiori membro cõtribuit ampliorem honorem. Quod quidem igitur fieri non potest, quin dum totum corpus mouetur, simul commoueatur & quodq; membrũ, hinc manifestum est. Quale uerò fecerit quis principiũ sermonis ad uos? Aut manifestum est, quòd omnis incipiendi & sermonis & operis, conuenit benignum ac pacificum principium facere, & finem: & qui ab eo incipiunt, etiam in ipsum desinunt. Hoc enim dicit Apostolus euenturum esse ad salutem per nostras preces & suppeditationẽ Spiritus, quem dat Iesus credentibus in ipsum. Et siue ædificationem loquatur quis, siue exhortationem, siue consolationem dilectionis, siue communionem spiritus, per pacem quæ est secundum Deum, accedit: non tamen ad omnes indiscriminatim, sed ad diligentes legem, uelut Propheta dicit: Legem non corporalem, quæ imaginem & umbram habet futurorum, sed spiritualem, quæ sapienter reuelat prædictorum euentum. Pax enim, inquit, multa diligentibus te, & non est ipsis offendiculum. Quare clarum est, quòd qui pacem oderunt, eos offendiculum manet: & oportet eos qui ab his liberari desiderant, uelut scutum quoddam prætendere dilectionem erga Deum. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ambo unum, & interpositam sepem destruxit, inimicitiam in carne, lege mandatorum in dogmatibus abolita. Et neq; mandatum Domini seruare datur, dilectione Dei non præeunte. Si enim diligitis me, inquit, mandata mea seruabitis. Neque oculi illuminari possunt, neque cor, mandato non illuminante. Mandatum enim Domini, inquit, lucidum illuminans oculos. Imò neq; sermonẽ ueritatis emittere datur, nisi quis habet Christum in seipso loquentem, iuxta eum qui dicit: Num experimẽtum requiritis eius qui in me loquitur, Christi? Imò potius non loquitur solum, sed etiam miseretur. Veniat enim, inquit, misericordia tua & salutare tuũ super me, & respõsurus sum exprobrantib. mihi sermonẽ.

C

Lex corporalis & spiritualis.

id quod non contingeret utiqꝫ,niſi quis iuſtificationes requireret.Eorum enim qui non ſic di- A
ſpoſitum habitum habent,confuſio contingit in opprobrijs,ut non poſsint loqui.Aufer à me
opprobriũ,inquit,& uilipẽſionem.Aufertur autem ex ore,ueritatis ſermo , ut nihil amplius ſit
precanti,Ne auferas ſermonem ueritatis ex ore meo.Quando autem hoc contingit, cum non
ſeruauerit legem per omnia,cum non ambulauerit quis in dilatatione. Dilatari enim oportet
cor, in quo quis Chriſtum inambulantem capere uult: cuius gloriam non homines , ſed cœli
explicant.Cœli enim enarrant gloriam Dei,imò magis ipſe pater,dicens:Hic eſt filius meus di
lectus,in quo mihi bene complacitum eſt : quem non poteſt quis cõfiteri,ſi in altum loquatur
aduerſus proximum ſuum , ſi in antichriſtorum ordinem ac cognominationem ſeipſum con-
fiteatur , defectione facta ab ordine ac cognomine Chriſtianorum. De quibus dictum eſt, Ne
attigeritis unctos meos.Quis enim (inquit)eſt qui mẽtitur,niſi qui negat ꝙ Ieſus non eſt Chri-
ſtus?Hic,inquit,eſt antichriſtus,Qui enim negat Filium, neqꝫ Patrem habet. Qui uerò confi-
tetur Filium,etiam Patrem confitetur. Quod igitur,inquit,ab initio audiuiſtis, hoc maneat in
uobis.Et ſi,inquit,manſerit in uobis quod ab initio audiuiſtis,etiam uos in Filio manebitis,&
Patre.Manebimus autem,cum coram Deo & electis angelis cõfitebimur, imò etiam coram re-
gibus, & non fuerimus pudefacti. Loquebar enim , inquit , teſtimonia tua coram regibus , &
non ſum pudefactus : quoniam filius Dei Deus ex Deo eſt,unus ex uno , ex ingenito unigeni-
tus,electum ac præeminens genimen genitoris,& dignus filius,principio creantis & inenarra-
bilis interpres inenarrabilis : Verbum & ſapientia ac potentia , eius qui ſuperat ſapientiam &
potentiam , & quicquid lingua loqui poteſt , & cogitatio mouere , genimen perfectum & ma-
nens,ex perfecto ac manente in identitate : quod neque defluxit ex patre , neque diſſectum eſt
ac diuiſum,ſed citra paſsionem ac integrè prodijt , ex eo qui nihil eorum abiecit quæ habuit.
Et Verbum eſt ac dicitur Filius,non quidem uox Patris,neque loquela intelligitur.Subſiſtit e- B
nim per ſeipſum,& operatur per ſeipſum omnia,& in ſeipſo omnia. Quemadmodũ & ſapien-
tia idem exiſtens,non cogitatio Patris intelligitur,neque motus & actio ipſius principalis,ſed
genimen ſimile Patris,& quod characterem patris exactè exprimit.Hunc enim pater obſigna-
uit Deus:& non in alio quidem eſt:non ſubſiſtit autẽ per ſeipſum,ſed genimen actiuũ, & quod
fecit hoc totum,& ſemper conſeruat.Hæc ſufficiunt ut & à Græcorum errore,& à Iudaica ſuper
ſtitione,& hæretica praua opinione nos liberent.Quandoquidem uerò quidam dictionum in
Scripturis poſitarum ſententiam peruertunt , & aliter quàm conuenit interpretantur , & neqꝫ
uerborum uim,neqꝫ rerum naturam conſiderant,& deitatem filij reprobare audent,offenden-
tes ad dictionem creaturæ,quæ in Prouerbijs habetur: Dominus creauit me principiũ uiarum
ſuarum in opera ſua:eos ſanè oportebat Spiritum uiuificantem ſequi,& non literam occiden-
tem.Spiritus enim uiuificat.Age ſanè audebimus & nos pauca de his tractare:nõ ꝙ non perfe
ctè dictum ſit ab his qui ante nos dixerunt:profectò enim ſi quis hoc dixerit,inſanierit:neqꝫ ꝙ
docẽte opus habeatis, ipſi enim uos à Deo edocti eſtis:ſed ut in conſcientijs noſtris manifeſte-

Contrarietas non eſt in Scriptura.

mur,ꝙ concupiſcimus ſpirituale beneficium uobis conferre.Credas igitur ꝙ neqꝫ alibi in Scri
ptura,neqꝫ in præſenti loco,contraria uerba Scripturæ inter ſe ſunt , etiamſi pugnare uideãtur
apud eos qui ſanam fidem non habent,aut intelligẽtia debili præditi ſunt:& ꝙ nullum exem-
plum in mundo inueniri poteſt,quod ſufficiat per ſe clarè declarare unigeniti naturã. Et pro-
pterea Scriptura multis ſpeculationibus ac cognominibus utitur, ſi quo modo poſsimus per
ea quæ circa nos ſunt,comprehendere id quod ſupra nos eſt:& per ea quæ cognoſcuntur, ima
ginari ignota,ſenſim ac paulatim à manifeſtis ad occulta perducti. Quandoquidem igitur o-
portebat credẽtes in Chriſtum, credere quòd ſimilis eſt Filius Patri, utpote qui imago eſt eius

Imaginis ratio.

qui in omnibus eſt,& per quem omnia facta ſunt,quæ in cœlis ſunt & in terra. Imago autem C
non uelut inanimatum animati, neqꝫ uelut actio artis,neqꝫ uelut effectus operationis, ſed ge-
nimen genitoris.Et quia non fas eſt per corporalem humanam generationem, unigeniti ante
ſecula generationem exprimere,& uelut per exemplum ſapientiæ , quæ humanas cogitatio-
nes Patris complectitur,non tamen ut non in ſubſtantia ſit,& non exiſtat: ea de cauſa utriſque

Creauit & Genuit uocum uſus cur receptus.

uocibus uſa eſt Scriptura,& creaturæ,& generationis,itemqꝫ uoce Creauit,& uoce Genuit.Nõ
quòd contraria uideatur & in eodem & de ijſdem dicere:ſed ut per uocem Creauit,ſubſtãtiam
& ſtabilitatem:per Genuit uerò,præeminentiam unigeniti ac proprietatem declaret. Ego (in-
quit)ex Patre exiui,& uenio.Sufficiens eſt autem & ſapientiæ nomen, ut omnem paſsionis in-
telligentiam excludat.Sed quò ferimur , immemores eius qui dixit : O altitudo diuitiarum &
ſapientiæ ac ſcientiæ Dei , quàm imperſcrutabilia ſunt iudicia ipſius , & imperueſtigabiles uiæ
ipſius.Habemus enim doctorem Spiritum ueritatis, quem dedit nobis Dominus poſt aſſum-
ptionem in cœlos,ut uideamus ea quæ à Deo nobis donata ſunt,in quo etiam loquimur:non
in doctis humanæ ſapientiæ ſermonibus,ſed in doctrinis Spiritus,ſpiritualibus ſpiritualia cõ-
parantes. In quo colimus & adoramus, quapropter ignominia afficimur. In quo Prophetæ
prophetarunt , in quo iuſti deducti ſunt. Per quem ad filium adducimur.Verùm quid ſumus
curioſi de natura? Nunquid enim uelut carnalibus , & non ſicut ſpiritualibus colloquimur?
De alijs enim dictum eſt illud , Non poſſumus ad uos loqui ut ſpirituales , ſed uelut carnales.
Timendum enim eſt, ne fortè ex contentione de incomprehenſibilibus, & ex inquiſitione eo-
rum quæ aſſequi non poſſumus,in profundum impietatis incidamus.Et dixi,Cõmentis utar,
& ipſa elõgata eſt à me ultrà ꝙ erat, & in altam profunditatẽ, quis inueniet ipſam? Simus me-
mores

A mores eius qui dixit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem uenerit perfectum, tunc quod ex parte est abolebitur. Si quis sibi uidetur cognoscere, nondum nouit uelut esse oportet. Et propterea timendum est, ne fortè dum conamur dicere, de quibus non possumus dicere, prohibeamur ut neq; dicamus de his quæ possumus dicere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quæ dicuntur credere. Credidi enim, inquit, quapropter loquutus sum. Cum igitur de propria natiuitate pronunciare nequeuntes, curiose inuestigemus, ac cōtendere nitamur de Dei generatione, quomodo non timor est, ne fortè qui dedit nō solum linguam disciplinæ, sed etiam ut sciamus quando oportet loqui, ob dicendi petulantiam silentio nos damnet? Id quod in beato Zacharia factum est. Qui quum non credidisset ei qui nunciarat natiuitatem filij, humanis ratiocinationibus Dei gratiam ac potentiam metiens, & disceptans apud seipsum, an hoc natura posset, ut uir senex, ex prouectæ ætatis muliere filios susciperet, quid inquit? Quomodo cognoscam hoc quod ita futurum est? Ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis in diebus suis. Proinde cum audiuisset, ecce eris silens, & non poteris loqui: egressus est, & non est loquutus. Quapropter omissa de ambiguis contentione, & de his quæ supra nos sunt, teneamus ea quæ accepimus. Quis enim est qui audeat ob cognitionē & scientiam inflari, quando ipse qui reuelationibus dignus factus est, qui in tertium cœlum assumptus est, qui audiuit uerba arcana, ad modestiam adactus est per stimulum in carne, ut ne se efferret. Et ipse Propheta qui dixit: Credidi, propter quod locutus sum: Humiliatus sum, inquit, non simpliciter, sed uehementer. Quanto enim quis propius ad cognitionem peruenisse uidetur, tanto magis debet cogitare apud seipsum, quòd homo est. De hoc audi quid dicat: Ego uerò dixi in excessu meo, Omnis homo mendax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non amplius humanis doctoribus utamur, sed intelligentes, neq; modos perscrutemur, neq; aliud

Fides uerba præcedat.

B quicquam. Quemadmodum enim generationem Filij dicere non est, ita modum quo generauit Pater, proferre non possumus. Sed putandum est sufficere ad doctrinam hoc, quòd omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Det uerò Dominus, ut nos iuxta Abraamum sentiamus, qui dicit: Nunc incepi loqui ad Dominum meum, Ego uerò terra sum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos efferamus. Quia non in doctis humanæ sapientiæ sermonibus, sed in doctrina fidei, æqualis & pacifica sapientia acquiritur: neq; dubitemus, sed quicquid facimus, sic faciamus, ut Deo patri cum ipso in sancto Spiritu complaceamus. Cui gloria & imperium, & honor, & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Hactenus confeßio Meletij.

Visum est porrò plerisq; Arianorū, ut ipsum à Pontica regione transferrent, non in gratiam, neq; in quietem, sed in molestiam grauiorem. Hinc concitāt regem, ac deferūt uirum, uelut qui non confessus sit creaturam perfectam, & depellunt ipsum ex sua cathedra. Et noctu fugatur uir usq; ad hæc tempora, qui etiam in hunc diem est in patria sua, uir in precio ac existimatione: præsertim per ea quæ nunc audiuimus ipsum præstitisse, & ex his quæ nunc Antiocheni de ipso confitentur, non amplius omnino, & ne in transcursu quidem uocis creaturę mentionem facientes, sed coessentialem confitentes Patrem & filium & Spiritum sanctum, tres substātias, unam essentiam, unam deitatem, quemadmodum est uera fides ab origine Prophetica & Euangelica ac Apostolica, quam confessi sunt patres nostri & episcopi in Nicæa synodo congregati, coram Constantino Magno ac beatissimo rege. Opto autē, ut contingat etiam ipsum uenerandissimum Meletium sic confiteri, quemadmodum hi qui sub ipso sunt in Antiochia, & alijs quibusdam locis confitentur. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipso societatem habere, & cum ipsius synodo, qui blasphemant Spiritum sanctum. Et de Filio quidem rectè di-

C cunt, uerùm Spiritum sanctum creatum putant, & omnino à Deo alienum. De quibus postea in hæresis ipsorum subuersione omnia exactè pro uiribus dicemus. Venerandus igitur est nobis, uelut dixi, hic uir propter talem de ipso famam. Nam & aliàs uita eius uenerabilis est, mores boni, & ipse per omnia populis gratus, propter uitam suam apud omnes prædicatā. Quidam uerò etiam de hoc, non habeo quod dicam, an odio aut inuidia inducti, aut sua ipsorum magnificare uolentes, aliqua narrarunt, quod non propter rectam fidem contra ipsum motus factus est, sed propter regularia (inquiunt) negocia, & ob rixas inter ipsum & sacerdotiū ipsius, & quòd suscepit quos olim reiecit, ac anathemate percussit. Sed hæc non ualde approbamus, eo ꝙ maximè postea in sua synodo quotidie multa correxit, ac cōfessus est in fide, uelut suprà à me indicatū est. Oportet enī partim hoc ꝓ uiribus, ac iuxta debilitatē nostrā in omnib. uerè dicere. Fieri potest enim, ut non animaduerterit uir in impetu expositionis uerborum, non habeo quod dicā: fieri potest, ut per simplicitatem ab ipso prolatus sit sermo, Deus nouit: uerùm in una parte reprehensibiles sunt duo aut tres sermones in eadem expositione, in eo quòd omnino de creatura, de filio Dei accipit in ipsius deitate, etiamsi usq; ad nomen tantum: & in eo quod dicit, Super sapientiam, & si quid aliud. Cæterùm quum pauca aduersus ea quæ ab ipsis proposita sunt recēsuerimus, etiam hanc narrationem præteribimus. Dicite nobis ô uos, quid molesti fuit dicere similem essentia coessentialem, manifestè nobis confiteamini, quo & uos cognoscamus proprios esse, & non alienos. Potest enim & simile essentia esse æs ad aurum, stannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos uestra excogitata & tornata fabulositas. Siquidem enim uultis quosdam decipere, & mēdaces prætextus dicere, quòd non oportet dicere coessentialem, ut ne coniunctionem faciamus Filium ad Patrem, aut Spiritum

Meletij integritas.

Similis essentiæ significatio.

ad

Coessentialis significatio.

ad Filium & Patrem: etiam in hoc corruit uestra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, simul A essentialem, sed coessentialem: quo nihil Patris immutatum confiteamur, sed Deum reuera ex Deo genitum, & non aliunde, neq; ex nihilo, sed ex Patre progressum sine tempore, & sine principio, & inenarrabiliter genitum, semper existentem apud Patrem, & nunquam esse desinētem, sed genitum, non confratrem, non propatrem. Nam uox con, duarum substantiarum significatiua est, non alienarum natura. Quapropter uinculum ueritatis in hoc ex Spiritu sancto dispositum est in ore eorum qui hanc uocem ediderunt. Et uides quòd non erit prætextus, neq; potes contra rectam fidem dicere, & conseruare eos qui à te conficti sermonis tui fabulam audiuerunt. Nimirum quòd si quis dixerit coessentialem, coniunctionem cōfessus est, non enim amplius hoc erit. Nam per uocem coessentialem duo significantur, & à uoce coessentialis indicatur quòd genimen non est alienum à patre. Tu uerò cum cōfinxeris uocem similis essentia, per nomen quidem essentiæ redargueris, per immutatam uerò cōfessionem condemnaberis, non quæ dicis sentiens, sed quæ sentis adulterare docens. Si enim omnino non est ex ipso, uerùm similis ipsi est, multum abest à ueritate. Ex quacunq; enim materia uoluerit quis cōstruere aliquid, non sanè æquale construxerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Etenim structuræ hoc opus est. At uerò quod generatur ex aliquo, idipsum ad genus simile, & ad ingenuitatis æqualitatem conseruat speciem. Si itaq; non ex ipso patre genitus est filius, uerùm extra ipsum fuerit, similis autem essentia apud te per gratiam quam illi contribuis dicetur: nihil ipsi dedisti, sed ex gratia ab ipso excidisti. Qui enim nō honorat Filium uelut honorat Patrem, ira Dei manet super ipsum, sanctus Apostolus dicit. Et rursus, Ego ex Patre exiui, & uenio: dicit ille qui dixit, Ego in Patre, & Pater in me. & qui dixit, Philippe qui uidit me, uidit Patrem. Cum autem sæpe de his tractauerimus, hæc nunc hic sufficere putamus, quando eædem confutatio- B nes quæ suprà relatæ sunt aduersus radicem quæ horum prauam opinionem produxit, etiam hic prædictos hos semiarios subuertere possint, itemq; eos qui se ab ipsis diuiserunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt in Seleucia Isauriæ aliam fidem præter eam quæ est ueritatis: quam etiam ipsam ex ipsis editam in propatulum proferre cupientes, similiter post Basilij Ancyrani & Georgij Laodicensis fidem, ex persona omnium scriptam, totam perfectè proposuimus. Quo uerò & hanc latenter quidem horrenda operantem, uerùm quæ uelut per frenum obturamentum accipit, propter simulationis tempus, nō posthabeam, & ut ne uidear hoc per obliuionem fecisse, dicam etiam pauca aduersus ipsam, & eos qui ipsam ediderunt, aduersus prædictos inquam, Acacium, Euzoium, Eutychium, & alios. Et manifestum quidem est, quòd editio præposita immutet confessionē ueritatis. Quo uerò non dicant aliqui, per calumniam nos aduersus hos dixisse, ostendemus quæ in progressu temporum uisa sunt, ac deprehensa in prædicta ipsorum synodo. Ex ipsis enim Euzoius fuit, qui in Cæsaria discipulus illorū extitit: etiamsi Acacio successit, post constitutionem Philumeni à Cyrillo Hierosolymitano constituti, & post constitutionem Cyrilli senis ab Eutycho constituti, & post cōstitutionem Gelasij rursus à Cyrillo Hierosolymitano constituti: ex sorore enim ipsius erat. Constitutis enim his tribus, & cessantibus propter mutuam litem, rursus constitutus est prædictus Euzoius. Ex ipsis itaq; & Gemellinus fuit, ex ipsis Philippus Scythopolita, ex ipsis Athanasius Scythopolita, qui non latēter, sed cum loquendi fiducia, uelut temerario suo iudicio & inexperti, non solum quæ Arij sunt, docent, sed profecta ipsorum pugnant, & ueritatem docentes persequūtur, non amplius sermonibus subuertere cupientes, sed etiam inimicitijs & bellis ac gladijs tradentes eos qui rectè credunt: perniciem enim non in una ciuitate ac regione operati sunt, sed in multis. Ex ipsis est & Lucius hic, qui in Alexandria tanta perpetrauit in eos, qui confitentur filium C Dei in ueritate. Ipsorum autem sodalitas singulis diebus, cui intelligentiam Dei habenti nō est notaſita publicê pęrdicant creatum filium Dei, creatum item Spiritum sanctum, & alienum omnino ab essentia Dei. Nam Eudoxius, postquam finem sortitus est turpiter Georgius in Alexandria, primum locum suscepit, & amicitiam cum præeminente potestate contraxit. Eudoxius igitur in suspicionem uenit, quòd Hypatio & Eunomio adhæreret, eo quòd per blandicias quasdam redargutus, non cessaret sentire cum his qui dissimilitudinem docent, etiamsi id occultaret. Quos enim in exilium fugauerant aliquando propter eiusmodi barathri expositionem, eos ipse ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aetij discipulos. Qui Aetius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & à Georgio Alexandrino constitutus est diaconus: ex quo sanè radix eorum qui dissimilitudinem ac inæqualitatem docent, exorta est: ita ut una quidem spinosa materia sit, & eadem radix, uerùm fissuræ diuersimodæ, sicut in unaquaque spina. Sic & horum malignitas, aliâs aliter, & aliter aliâs, falsas prauæ suæ hæresis interpretationes in peius proficientes effudit, & perniciem in mundū euomuit, quemadmodum etiam postea de hac inæqualitatem docēte hæresi rursus dicemus. Cæterùm nunc hæc hactenus bene se habere rati, cum uelut horrendum reptile subuerterimus, propulsatumq; conculcauerimus, mortuū relinquamus ac declinemus, & ad sequentes procedamus, Deū inuocantes, ut nobis similiter auxiliū ferat, quo promissioni nostræ satisfacere possimus.

Fides Seleucia damnata.

Cyrillus.

Contra Pneumatomachos, hæresim LXXIIII.

AB his Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti sunt homines (monstra, ut ita dicam) duplicis naturæ & semiperfecti, quemadmodum Centauros, aut Panas aut Sirenas, fabularum fictores nobis proposuerunt. Et aliqui quidem ab Ario orti, filium sanè non

perfe-

A perfectam creaturam decernunt, sed filium sine tempore genitum. Tempus autem in suspicione dicunt, quòd fuit à cœlo usq; huc. Non tamen alieni sunt à dictione, quam in primis Arius euomuit: nempe, Esse aliquando, quãdo non erat. Verùm ante tempora omnia ipsum esse per quem omnia facta sunt, dicentes, blasphemant Spiritum sanctum. Alij uerò natura etiam de filio orthodoxè sentiẽtes, quod erat semper cum patre, & nunquam esse desijt: sed ex patre quidem ipsum genitum sine principio, & sine tempore dicentes, in Spiritum sanctum omnes hi blasphemi sunt, non connumerãtes ipsum patri & filio in deitate. Sæpe uerò de hoc multa disseruimus, & in unaquaq; hæresi ueram de ipso affirmationem non modicè exposuimus, quòd cum patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, spiritus ueritatis, spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensq; dona diuersimodè prout uult, perscrutans etiam profunditates Dei, & cum filio existens, baptizans, obsignans, perficiens obsignatum. Quo uerò non hic laborem suscipiam, ea quæ à me dicta sunt in magno sermone de fide conscripto in partes Pamphyliorum, apponam, ad oppositionem quidem eorum qui blasphemant Spiritum sanctum, ad doctrinam uerò legentium, & ad exhilarandos eos qui digni facti sunt Spiritu sancto. Et sunt hæc.

Ex sermone Ancorato.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris nostri Iesu Christi, docens nos ut abnegata impietate ac mundana concupiscentia, temperatè ac piè & iustè uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibijpsi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis con- *Epiphanij sermo Ancoratus.*
B trarius erat, sublatóque ex medio, & in crucem affixo: exutis principatibus ac potestatibus, quas palàm uituperauit, ipsasq; in seipso in triumphum duxit: portis æreis confractis, & uectibus ferreis contritis, lucem uitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducẽs, uiam faciens, scalam cœlorum ostendens, paradisum rursus habitare faciens. Habitauit itaque in nobis, & iustificationem legis dãs nobis ipsius spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quæ de ipso sunt, hoc est principium & finem uitæ: lex iusticiæ factus est nobis, lex fidei, lex spiritus, liber ex lege carnis peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum hominem. Intra nos autem est Christus, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus est, ut uiuentes non amplius sibijpsis uiuant, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & uitæ causa est. Nam iuramenti ante multa secula recordatus (secundum quod ait Dauid) Deus erat in Christo, & mundum sibijpsi reconciliauit, non reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complementum habitare uoluit, & per ipsum reconciliare omnia sibijpsi, pace facta per sanguinem crucis. Accessit itaque ad dispensationem complementi temporum, uelut promissum est Abraam & reliquis sanctis, ut restauraret omnia in ipso quæ in cœlis sunt & in terra. Seditio autem erat, & inimicitia, & intolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo unum. Venit enim pax nostra, & interseptum parietem destruxit, & inimicitiam in carne sua, legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in seipso in unum nouum hominem. Iussit autem & gentes concorporatas & simul participes ac cohæredes promissionis esse, dum dixit: Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego reficiam uos. Proinde quia ego debilis eram per carnem, demissus est mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationem perficiens, quo me à seruitute redimeret, à corruptione, à morte. Et factus est mihi iusticia, & sanctificatio ac redemptio. Iusticia qui-
C dem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio uerò, quia per aquam & spiritum & uerbum suum me liberauit. Redemptio uerò est sanguis ipsius, dum precium redemptionis agni ueri pro me seipsum tradidit, propitiationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in cœlo & terra mysterium ante secula & generationes occultum, implens tempo ribus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostræ, ut fiat conforme gloriæ ipsius, iuxta efficaciam potentiæ suæ, qua omnia sibi subiecit: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculum itaq; sapientiæ ac deitatis Christus mediator reconciliat omnia Deo in seipso, non reputans peccatum, occulta mysteria implens, per fidem Testamenti sui prædenũciati à Lege & Prophetis: filius Dei prædicatus, filius Dauid dictus. Ambo enim, Deus & homo, mediator Dei & hominum, uera domus Dei, sacerdotium sanctum, dator sancti Spiritus regenerantis ac reuocãtis omnia rursus Deo. Nam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, uelut gloriam unigeniti à Patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eãdem naturã transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, assumpta ab ipsa essentia. In uite uerò, uinum dulce incorporatur. In fico autem, ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum naturam auget. Sic arbitror, Dei uerbum in Maria caro factum est, & in semine Abraam homo inuentus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam, de quo scripsit Moses: & dixit sanè Moses, Descendat sicut pluuia eloquium meum. Et Dauid, Descẽdat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaque suscipiens rorem, uelleris fœcunditatem auget. Terra uerò suscipiens spei agricolam pluuiam, auget fructũ ex præcepto Domini, contribuẽs naturam promptiorem, & ut accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sanè etiã uirgo Ma- *Similitudines conceptionis Verbi Dei in uirgine Maria.*

ria, Vnde cognoscam hoc, inquit, quòd erit mihi istud? & audiuit, Spiritus Domini superueniet A in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi uocabitur, Christus in angelo loquitur: efformat autem seipsum in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, uelut pluuiam terræ: seipsum uerò fructum ostendit uerbum Dei, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, uelut terra & uellus, ueræ spei fructus, & sanctorum expectatio: uelut Elizabeth dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: unum hoc assumpsit ex humana natura, quòd passioni obnoxius fuit, cum passionis exors sit Dei Verbum. Hic est panis uiuens qui de cœlo descendit, & uitam dat. Hic ueræ oleæ fructus, oleum unctionis & compositionis, quod præfigurauit Moses. Hic uera uitis, quam colit solus pater, botrum gaudii generans nobis aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in uentre ipsius saliens in uitam æternam. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & tradiderunt in mundum: ueteres autem agricolæ resiccarunt, & corruperunt propter incredulitatem. Et sanguine quidem ipsius sanctificantur gentes, spiritu uerò proprio euehit uocatos in cœlum. Quicunque igitur spiritu ipsius ducuntur, hi uiuunt Deo. Qui uerò non, hi adhuc morti addicti sunt, & animales aut carnales uocantur. Oportet igitur reprobare opera carnis, quæ est munimentum peccati: & mortificare membra mortis per gratiam ipsius, acciperéque Spiritum sanctum, quem non habuimus gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuum. Quem si non accepero, moriar. Sine spiritu enim ipsius quiuis mortuus est. Si itaque spiritus ipsius in nobis est, qui suscitauit ipsum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem in nobis spiritum ipsius. At arbitror quòd ambo habitant in homine iusto, Christus & spiritus ipsius. Si uerò Christus ex Patre creditur, Deus ex Deo, & spiritus ex Christo, aut ab utrisque, sicut Christus dicit, Qui ex Patre procedit: &, Hic de meo accipiet: Christus autem ex Spiritu sancto, B iuxta angeli uocem: intelligo mysterium quòd liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, mansione, amicitia. Seipsum enim Deus cognitum facit, seipsum Christus prædicat, seipsum Spiritus sanctus manifestat dignis. In Scripturis autem sanctis trinitas nobis annunciatur, ac creditur citra curiositatem, citra contentionem, per assensum auditus: ex hac fide salus gratiæ, ex fide iusticia citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei spiritum Christi dari his qui saluantur. Fides autem uniuersalis præconum Ecclesiæ uocibus hæc, ut puto, significatur, prout ego quidem in fide instructus sum ex Scripturis: Tria sancta, tria consancta, tria existentia, tria coexistentia, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia inter se conuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia: una concordia, una deitas, eiusdem essentiæ, eiusdem substantiæ, eiusdem potentiæ, similia ex simili, æqualitate gratiæ Patris, & Filii, ac Spiritus sancti: quomodo uerò, ipsis docendum relinquitur. Nemo enim nouit Patrem nisi Filius, neque Filium nisi Pater, & cui Filius reuelarit. Reuelat autem per Spiritum sanctum. Hæc igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, unicuique dignè intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem, ignem, spiritum, & aliis, ut puto, uisionum similitudinibus, prout dignus est homo cui inseruitur. Ipse itaque est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux. Ipse qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid. Ipse est Dominus qui dixit: In extremis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii ipsorum & filiæ ipsorum, & adolescentes ipsorum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerii ostendens nobis ex substantia triplici existente. Dico igitur Christum, ministrum & executorem factum esse circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones: C comministrare autem Spiritum sanctum, traditum accepimus ex diuinis Scripturis, sic. Demittitur Christus à Patre, demittitur Spiritus sanctus: loquitur in sanctis Christus, loquitur Spiritus sanctus: sanat Christus, sanat Spiritus sanctus: sanctificat Christus, sanctificat Spiritus sanctus: baptizat Christus in nomine suo, baptizat ,, Spiritus sanctus. Sic dicunt Scripturæ: Emittes spiritum tuum, & renouabis faciem terræ: simi,, le est illi dicto, Emittes uerbum tuum, & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod uocaui ipsos: simile est illi, Dominus autem dixit, Ingredere in ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à Spiritu sancto, deuenerunt ad Seleuciam: simile uelut cum Dominus dicit, Ecce mitto uos sicut oues in medio luporum. Visum est Spiritui sancto nullum a,, liud imponere onus, præter necessaria. uelut si dicat: Dico autem non ego, sed Dominus, ut u,, xor à uiro ne separetur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti à Spi,, ritu sancto loqui uerbum in Asia. Vbi uerò uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam ab,, ire, & non permisit ipsis Spiritus: uelut quum dicit Dominus, Euntes baptizate omnes gentes. ,, &, Ne gestetis peram, non uirgam, neque calceamenta. Qui (inquit) dicebant Paulo per Spi,, ritum, ut ne ascenderet Hierosolyma. Et Agabus dicit: Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cuius ,, est hoc cingulum: simile, sicut cum Paulus dicit: An experimentum quæritis eius qui in me lo,, quitur Christi? Et, Memores este uerborum Domini, quoniam ipse dixit, Præstat dare quàm ,, accipere. Et nunc ecce ego uinctus spiritu uado: uelut cum ait Paulus, Vinctus Iesu Christi. Ve,, rùm Spiritus mihi testimonium præbet per ciuitatem, dicens: simile sicut cum ait, Dominus te,, stimonium præbet animæ meæ quòd non mentior. In uirtute secundum spiritum sanctificationis:

S. trinitatis mysterium.

Loci Scripturæ concordes de Christo & Spiritu sancto.

A tionis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis requiescens. Et, Circumcisio cordis in spiritu: si-
mile est uelut cum dicit, Et circumcisi estis circumcisione per manum nòn fiente, dum exuistis
corpus peccatorum in circumcisione Christi. Siquidem Spiritus Dei habitat in uobis: simile
est ei quod dicit, Quemadmodum accepistis Christum, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domini
locutus est in me. Et, Sermo ipsius in ore meo. Et, Primitias spiritus habentes: simile sicut cum
dicit, Primitiæ Christus. Sed ipse spiritus intercedit pro nobis: simile uelut dum ait, Qui est in
dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. Vt fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata in
spiritu sancto: simile uelut cum ait, Dominus autem sanctificet uos, ut sitis sinceri & inoffensi
in diem Domini. Nobis autem reuelauit Christus per spiritum suum: simile est illi dicto, Quā-
do complacuit Deo qui segregauit me ex utero matris meæ per gratiam suam, ad reuelandum
filium suum per me. Nos autem non spiritum mūdi accepimus, sed spiritum ex Deo: simile est
illi, Vosipsos probate an Christus sit in uobis. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uo-
bis: simile est illi, Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi po
pulus. Sed & gratiam & iusticiam ex utrisque dicit: Iustificati autem in nomine Iesu Christi Do
mini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem ex fide, pacem habe-
mus apud Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. Nemo potest dicere Dominum Ie-
sum, nisi in Spiritu sancto. &, Nemo potest Spiritum sanctum accipere, nisi à Domino. Diui-
siones autem donorum sunt, idem uerò spiritus: & diuisiones ministeriorum sunt, idem au-
tem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in o-
mnibus. Sed & à gloria in gloriam, quemadmodum in Domino, ita à Spiritu. Et ne offenda-
tis Spiritum sanctum, per quem signati estis in diem redemptionis: simile est illi, Num prouo-
camus Dominum, num fortiores ipso sumus? Spiritus autem expresse loquitur: simile est illi,
B Hæc dicit Dominus omnipotens, Et spiritus meus stat in medio uestrûm. &, Si quis mihi ape-
ruerit, ingrediar ego & pater, & mansionem apud ipsum faciemus. Esaias autem, Et super i-
psum spiritus Dei: Christus uerò, Spiritus Domini super me, eo quòd unxit me. Et, Iesum à Na
zareth quem unxit Deus Spiritu sancto. Et, Dominus demisit me, & spiritus ipsius. Manifesta
autem est & uox Seraphim, clamans: Sanctus, sanctus, sanctus Deus Sabaoth. Si uerò audie-
ris, quòd per dexteram Dei exaltatus est, & promissionem à Patre accipit: aut iubet ut expe-
ctent promissionem Patris, quam audiuistis (inquit) ex me. Aut, Quòd spiritus ipsum expel-
lit in desertum. Aut quòd ipse dixit, Ne sitis solliciti quid dicatis, quoniam spiritus patris mei
est qui loquitur in uobis. Aut, Si uerò in spiritu Dei eijcio dæmonia. Aut, Qui uerò maledicit
in Spiritum sanctum, non dimittetur ipsi, &c. Aut, Pater, in manus tuas deponam spiritum
meum. Aut, Puer crescebat & confortabatur spiritu. Aut, Iesus autem plenus Spiritu sancto re-
uersus est à Iordane. Aut, Reuersus est Iesus in uirtute spiritus. Aut, Quod natum est ex spiritu,
spiritus est: simile est sicut cum dicit, Quod factum est in ipso, uita erat. Aut, Et ego rogabo pa-
trem meum, & alium paracletū dabit uobis, spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor
tuum, ut mentireris Spiritui sancto, dixit Petrus ad Ananiam. & postea: Non hominibus men
titus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo Spiritus sanctus, cui mentiti erant illi detracto precio
agri. Aut, Manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu: maius hoc non possum dicere.
Deus autem est etiam Filius. Ex quibus inquit, est Christus, quantum ad carnem attinet, qui
est Deus in omnibus. Crede (inquit) in Dominum Iesum, & saluaberis. Et locutus est (inquit)
ipsis uerbum Domini: cúmque perduxisset illos ipsos in domum, apposuit eis mensam, & e-
xultauit cum tota, quòd credidisset Deo. Aut, In principio erat Verbum, & uerbum erat apud
Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Vt doctrinam saluatoris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit
C gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem, &
aduentum gloriæ Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi. Nam idem est ministerium Spiri-
tus & Verbi. Attendite, inquit, uobis ipsis, & toti ouili, in quo posuit uos Spiritus sanctus epi-
scopos, ut pascatis ecclesiam Dei: simile est uelut cum dicit, Gratiam habeo qui me potentem
fecit, Christo Iesu Domino nostro, quòd fidelem me iudicauit, dum posuit in ministeriū. Coo-
peratur itaque, uelut demonstratum est, Patri Filius, & Spiritus sanctus. Verbo enim Domini
cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem est Spiritus
sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet, & ueritate. Si uerò cooperan
tur hæc, creatura creaturam non efficit, neq; creata deitas fit, neq; in mensura aut ambitu Deus
cognoscitur. Est enim incircūscriptus, incomprehensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas
complectens Deus. Neq; adoratione colenda est creatura. Coluerunt enim creaturam præter
creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim non est stultum, creaturam Deum putare, & pri-
mum præceptum reprobare, quod dicit: Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est,
non erit in te Deus recens. Cæterùm in diuinis scripturis uaria sunt nomina Patris & Filij ac
Spiritus sancti. Et Pater quidem appellatur, Pater omnipotens, Pater omnium, Pater Christi:
Filius uerò Verbum, Christus, lux uera: Spiritus autem sanctus, paracletus, spiritus ueritatis,
spiritus Christi, spiritus Dei. Deus itaque intelligitur pater, & lux prælustris, & uirtus, & sapien-
tia. Si autem lux est Deus & pater, lux ergo ex luce est filius, & propterea lucem habitans inac-
cessibilem. Virtus autem est totus Deus, & propterea Dominus uirtutum. Sapientia est totus
Deus, igitur sapientia filius, ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiæ absconditi sunt. Vi-
ta itē est totus Deus, igitur uita ex uita est filius: Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus

Spiritus S. adorandus.

Nomina uaria patris & filij ac Spiritus sancti.

autem ſanctus ab utriſque, ſpiritus ex ſpiritu. Spiritus enim Deus & deitas, donorum dator A eſt, uerisſimus, illuminator, conſolator & paracletus, conſiliorum Patris annunciator. Sicut enim filius magni conſilij angelus eſt, ſic etiam Spiritus ſanctus. Sed accepimus (inquit) ſpiritum Dei, ut uideamus quæ donata ſunt nobis à Deo, quæ & loquimur, non in perſuaſiuis ſapientiæ ſermonibus, ſed in demonſtratione ſpiritus Dei, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. At dicet quis, Igitur duos eſſe filios diximus, & quomodo eſt unigenitus? Quinimò tu quis es, qui contra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocas eum qui eſt ex ipſo, Spiritum uerò ſanctum qui ab utriſq; quæ ſolùm fide intelligũtur à ſanctis, lucida, lucem dantia, lucidam operationem habẽt, & per fidem lucis conſona ad ipſum Patrem fiunt. Audi ô bone, quòd Pater ueri filij eſt pater, totus lux: & filius ueri patris, lux de luce: non ſicut facta aut creata, appellatione ſolum: &, Spiritus ſanctus, ſpiritus ueritatis eſt, lux tertia à Patre & Filio. Alia uerò omnia adoptione, aut appoſitione, aut appellatione: non ſimilia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligẽtia: aut ſanè uelut dixerit quis, Filios genui & exaltaui: aut ſicut dixerit quis, Ego dixi, Dij eſtis, & filij altisſimi omnes: aut uelut dicat quiſpiam, Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit aliquis, Ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra: aut ſicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, & creo ſpiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ uerus ille Pater incepit eſſe pater, aut unquam deſijt tempore eſſe pater. Si enim incipit eſſe pater, filius ergo erat aliquando alterius patris, antequam eſſet ipſe unigeniti pater. Iuxta ſimilitudinem autem dum patres patrum & filij conſiderantur, in infinita antiquitate uerè patrem inuenire eſt. Neq; uelut reliqui filij adoptione, uerus filius adoleſcens eſt, ut ſit filius. Si enim adoleſcens eſt ut ſit filius: erat aliquando tempus, quando non erat Pater, pater unigeniti. Neq; uelut reliqui ſpiritus, ſpiritus ueritatis creatus aut factus eſt. Neq; uelut reliqui angeli, magni cõſilij angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem, hi uerò imperueſtigabile principium ac B imperium habent. Et hi creant omnia in infinita ſecula, cooperantes Patri: illi uerò creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uerò coluntur ab uniuerſis creaturis. Et hi quidem ſanant creaturas, illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi uerò iudicium iuſtum habent. Et illi quidem in tempore ſunt, hi uerò non ſunt in tempore. Et hi illuminant omnia, illi uerò illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et ut ſummatim dicã, illi hymnis celebrant ſanctitatem in cœlis cœlorum, ac reliquis inuiſibilibus locis: hi uerò celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem ſpiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam. &, Omnes ſpiritus laudate Dominum. Cæterùm dignis dantur dona diſcretionis ſpirituum. Aliqui enim cœleſtes ſunt, gaudentes ueritate: aliqui terreſtres, ad fraudem & errorem appoſiti: aliqui ſubterranei, abyſsi & tenebrarum filij. Ipſum enim Euangelium dicit eos rogaſſe, ut ne mitteret ipſos in abyſſum. Similiter autem & ſpiritus imperauit, & ſpiritus expulit uerbo, & non permiſit ipſis loqui. Dicitur autem ſpiritus iudicij, & ſpiritus combuſtionis: & dicitur ſpiritus mundi. Nos uerò, inquit, ſpiritum mundi non accepimus. Sed & ſpiritus hominis. Quis enim nouit ea quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis? Et ſpiritus uadens, ac non reuertens. Nam ſpiritus pertranſijt in ipſo, & non exiſtet. &, Deſtrues ſpiritum ipſorum, & deficient. Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubduntur. Ecce ſpiritus falſus ſtetit coram Domino, & dixit ipſi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, ſpiritus falſus in ore pſeudoprophetarum. Dicitur porrò & ſpiritus compunctionis eſſe, & ſpiritus timiditatis, & ſpiritus Pythonis, & ſpiritus ſcortationis, & ſpiritus procellæ, & ſpiritus uerboſus, & ſpiritus debilitatis, & ſpiritus immundus, & ſpiritus ſurdus, & ſpiritus mutus, & ſpiritus uix loquens, & ſpiritus ualde horrendus, qui uocatur Legio, & ſpiritualia nequitiæ. Infini- C ta autem ſunt eloquia ſapientibus de ſpiritibus. Sicut enim multi filij adoptione aut appellatione, non autem ueritate, eo quòd principium habent & finem, & hoc per peccatum: ſic etiam ſpiritus multi adoptione aut appellatione, etiamſi peccato non careant. Verùm Spiritus ſanctus ſolus appellatur à Patre & filio, ſpiritus ueritatis, & ſpiritus Dei, & ſpiritus Chriſti, & ſpiritus gratiæ. Largitur enim unicuiq; donum diuerſimodè, alteri ſpiritum ſapientiæ, alij ſpiritum cognitionis, alij ſpiritum fortitudinis, alij ſpiritum ſanationum, alij ſpiritum prophetiæ, alij ſpiritum diſcretionis, alij linguarum, alij interpretationum, & reliqua dona, uelut ait: Vnus autem & idem ſpiritus eſt, qui diuidit unicuiq; ut uult. Quoniã ſpiritus tuus bonus deducet me, inquit Dauid. Et ſpiritus ubi uult ſpirat: ſubſtantiam ſancti Spiritus per talia nobis oſtendens: Et uocem eius audis, ſed non ſcis unde uenit, & quò uadit. Et niſi nati fueritis ex aqua & ſpiritu: ſimile eſt illi quod Paulus dixit, In Chriſto enim Ieſu ego uos genui. & de hoc dicit Dominus, Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis ſpiritum ueritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium præbebit de me. &, Adhuc multa habeo quæ dicam, ſed non poteſtis portare nunc: ubi uerò uenerit ille ſpiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à ſeipſo, ſed quęcunq; audiet, loquetur, & uentura annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis omnia. Si itaq; à Patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemadmodum nemo nouit patrem, niſi filius, neq; filium niſi pater: ſic auſim dicere, quòd neq; ſpiritum, niſi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neq; filium & patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de filio, qui ex patre & ex filio ſolus dux eſt ueritatis, legum expoſitor ſanctarum, legis ſpiritualis

Spiritus multi in Scriptura.

enar-

A enarrator, prophetarum doctor, Apostolorum magister, euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo: cum ipso etiam Spiritus, sed spiritus qui nominatur, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia pater, semper filius, semper Spiritus sanctus, altus alti & altissimus, intellectualis, gloriam habens immensam, à quo inferiora sunt creata & facta. In summa, omnia quæ intelliguntur, & singula quæ mente comprehendũtur. Deitas aũt una in Mose maximè denunciatur. Dualitas in prophetis uehementer prædicatur. Trinitas autem in Euãgelijs manifestat̃, amplius iuxta temporum occasiones ac generationes conueniens iusto in cognitionem ac fidem. Cognitio autẽ hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verùm primùm iustificationes carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Mose. Secundas uerò iustificationes animæ exponit, uelut sancta ornans in reliquis prophetijs. Tertias autem iustificationes spiritus, uelut propitiatorium & sancta sanctorum concinnans in Euangelijs ad suam habitationem. Tabernaculum uerò sanctum, templum sanctum, ipsum iustum habet solum qui in his uersatur. Habitat autem in ipso una deitas incorruptibilis, una deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscẽs sola, seipsam ostendens quibus uult, testes sibijpsi excitans, uocans, præfiniens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, uniens rursus ad suã ipsius gloriã ac fidem tria hæc, cœlestia, terrestia, ac inferna: spiritũ, animam, carnẽ, fidem, spem, charitatẽ: præterita, præsentia, futura: seculum seculi, secula seculorũ, sabbata sabbatorũ: circumcisionẽ carnis, circumcisionẽ cordis, circumcisionẽ Christi in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibijpsi omnia, inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta, à gloria in gloriam, sanctus, sanctus, sanctus clamãs, patrem in filio, filium in patre, cum sancto
B Spiritu. Cui gloria, & imperium in secula seculorum, Amen. Et dicat, qui sic credit, Fiat, fiat.

Iustificatio triplex.

Hactenus ex sermone Ancorato.

Et hæc quidem sunt quæ iam de fide patris ac filij & Spiritus sancti scribẽtes, breuissimè pro nostra mediocritate exposuimus, & ex antea dictis apposuimus. Adhuc autẽ perseuerabimus ad uitæ nostræ confirmationem in producendis piè testimonijs, & in pia tractatione ex recta ratiocinatione de deitate. Etenim in superioribus ostensum est per multa testimonia, quòd unigenitus cõmuniter cum patre facit, & æqualiter in omnibus perficit ac largitur, uelut ex patre existens: & non alienus à patris potentia & deitate, sed coessentialis patri. Nõ solum autem filius, sed etiam spiritus sanctus cooperatur filio & patri, & æqualiter facit, donans ac largitus prout uult, uelut qui & ipse reuera ex Deo est, & non alienus à patre & filio, sed coessentialis patri ac filio. Atq; hoc omnibus manifestè per omnia ex tot testimonijs demonstratum est, ac demonstrabitur. Nunc uerò propter aduersarios & inimicos sancti Spiritus, de solo sancto Spiritu ea quæ pia sunt, ex recta ratiocinatione, & ex eiusdem diuinæ scripturæ testimonijs recensuimus, & prioribus amplius addemus uelut consequenter uera pietas de sancto Spiritu habet. Est enim spiritus sanctus unicus, qui ab omnibus adoratur, & ab omnibus creaturis ac facturis desideratur, & nulli adæquatur, non angelo, non alij spiritui, sed unicus est. Cum enim multi spiritus sint, hic omnium spirituum supremus est, uelut existens semper ex patre, & non de alijs ex nihilo factis existẽs. Multi enim sunt spiritus. Vnus aũt est Spiritus sanctus, uelut unus Deus, & unus unigenitus filius Dei, sic & Spiritus sanctus Dei, à Deo autem & in Deo. Verum unigenitus filius incomprehensibilis est, & Spiritus incomprehensibilis, ex Deo aũt, & non alienus à patre & filio. Non aũt est coniunctio cũ patre & filio, sed trinitas semper existens
C eiusdem essentiæ, nõ alterius essentiæ à deitate, non est enim deitas alia ab essentia, sed ipsa per se deitas, & ex eadem deitate filius & sanctus Spiritus. Et spiritus quidem, Spiritus sanctus est, filius uerò filius. At Spiritus ex patre procedens, & de filio accipiens, perscrutans profunditates Dei, annuncians quæ filij sunt in mundo, sanctificans, sanctos faciẽs per trinitatem, tertius nomẽclatura: nam trinitas est pater, & filius, & Spiritus sanctus. Euntes enim, inquit, baptizate in nomen patris & filij ac Spiritus sancti: sigillum gratiæ, non coniunctio trinitatis, non alienus à sanctificatione, non disparatus nomenclatura, non alienus à largitione, sed unus Deus, una fides, unus Dominus, una gratia, una Ecclesia, unum baptisma. Semper enim trinitas est, uelut sæpe dixi, & nunquam trinitas additionem accipit, id quod dulce est confiteri, & nulla satietas dicere. Dulcia enim, inquit Propheta, gutturi meo eloquia tua. Et si dulcia sunt eloquia, quanto magis nomen sanctum trinitas, fons omnis dulcedinis? Trinitas igitur quæ sic numeratur, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Non autem coniunctio est trinitas, neq; disparata est à sua unitate, uerùm in substantia perfectionis perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Et rursus Spiritus locatur in donorum largitionibus. Diuisiones enim donorum sunt, idem autẽ Spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem aũt Dominus. Et diuisiones operationũ sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. His uerò sic se habentibus, cauti simus ne à ueritate excidamus, sed ueritatem confiteamur, non patrocinantes Deo, sed piè intelligentes, ut ne pereamus. Intolerabile enim est, creatum quid in trinitate dicere, aut cogitare, aut etiam postea genitum. Sed semper erat Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neq; confrater est Filius Patri, neq; coniunctio. Et Spiritus neque coniunctio, neq; confrater est Patri & Filio. Verùm Filius genitus ex Patre, & Spiritus proce-

S. trinitatis mysterium explicatum.

 dens

dens ex Patre, ita ut trinitas inenarrabilis sit in identitatis glorificatione, & Filius incomprehensibiliter sit cum Patre & Spiritu sancto, similiter ut nunquam deficiat trinitas à sua sempiternitate. Pater igitur semper ingenitus & increatus, & incomprehensibilis. Filius autem genitus, sed increatus ac incomprehensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non propater, non nepos: sed ex eadem essentia Patris & Filij. Spiritus enim est Deus. At huiusmodi munitæ uitæ nostræ testimonia in tota Scriptura habētur. Verùm de pluribus pauca apponam pro uiribus, ne narrationem de Spiritu in præsens sine testimonijs relinquam. Statim etenim Pater de Filij præsentia dicit: Ponam spiritū meum super ipsum, & iudicium gentibus annunciabit, quòd genuinum prædicet Deum sanctum suum spiritum omnibus credentibus ad salutem. Vnigenitus uerò ad idem testimonium apponens dicit: Spiritus Domini super me, eo quòd unxit me: quo aduentus ipsius in carne Spiritu sancto munitus, & credentibus prædicatus, ex Christi testimonio claram confessionem haberet, quòd spiritus non est alienus à Deo. Rursus autem dicit Dominus de Spiritu, Spiritus patris mei est qui loquitur in uobis. Et rursus, uelut non alienus sit Spiritus à deitate Dei, insufflauit in faciem discipulorum, & dixit, Accipite Spiritum sanctum. Et rursus, ut ostenderet suam æqualitatem ac coessentialitatē ad Spiritum suum, & patris sui sanctum, dicit: Si diligitis me, mandata mea seruabitis. Et ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit uobis: tanquam ipse Dominus sit paracletus, & Spiritus sanctus similiter sit symparacletus. At apostoli ostendentes quod non est seruus Spiritus, sed eiusdem deitatis, autoritatem ipsius demonstrantes, dicunt: Et dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum, ad opus ad quod uocaui ipsos, &c. Apostolus autem clarē de ipso dicit: Dominus autem est Spiritus. Vbi uero spiritus Domini, illic libertas, & uos populus Dei estis, & spiritus Domini habitat in uobis. Si itaque templū Dei uocamur propter habitationem sancti Spiritus, qui audeat reprobare Spiritum, & abalienare ipsum ab essentia Dei? cum palàm Apostolus dicat, Vos templum Dei estis: propter inhabitātem in ipsius dignis Spiritum sanctum. Quomodo uerò alienus à Deo erit Spiritus, qui profunditates Dei scrutatur? Et ne dixeris mihi, scrutatur, & nondum cognoscit: uelut quidam maledicere audent, & seipsos perdere: alioqui idem sanè dixerint & de Patre, quoniam etiam de ipso scriptum est, Quòd scrutatur promptuaria uentris. Et si impiè intelliges, eo quòd non addita est uox Cognoscit, ad uocem Scrutatur, de Spiritu sancto: impius utique fueris, dum cogeris etiam de Patre eandem opinionem proferre. Neque enim de Patre scrutante promptuaria uentris, addita est uox Cognoscit. Neque enim erat opus dicere, cum prænotio Dei clarè indicetur, & ex uoce scrutatur, perfectè enuncietur. Sic etiam de Spiritu & Filio, cum unam cognitionem ac prænotionem palàm habeat sancta Trinitas, perfectionemque ac identitatem. Et infinita possunt de his dici, & ingens testimoniorum moles ex diuina scriptura produci, & res ipsa diffuse ampliari, ut etiam legentibus molestia inducatur. Verùm sufficienter in unaquaque hæresi multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potentiam Dei subuertimus, & alienas à ueritate esse demonstrauimus, & singulas blasphemare ac negare ueritatem, aliam plus, aliam minus, quemadmodum & hi faciunt, frustra in Dominum blasphemantes, & in Spiritum sanctū, & non habentes neque hic, neque in futuro seculo peccatorum remissionem, iuxta ipsa adeò Domini uerba, propter blasphemiam in Spiritum sanctum, & ab ipsa ueritate conculcati, instar horrendæ cerastæ unicornis: quum mentis blasphemia totum corpus corrumpere possit, uelut ex Domini sermone, & uera unigeniti confessione persuasi sumus, quoniam blasphemanti in Spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, uelut dixi. Conculcati itaque sunt ac contriti, & non ualentes contra ueritatem. Portæ enim inferni uerè sunt omnes hæreses, sed contra petram non præualebunt, hoc est, contra ueritatem. Etiamsi enim aliqui ex ipsis uoluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipsi confitemur, ostende uerò mihi ex ipsa, quòd Spiritus sanctus in deitate, connumeratur: comperientur, quòd etiam ex ipsa redarguantur. Non fuit autem tunc de Spiritu quæstio. Nam ad hoc quod pro tempore ac tempore accidit, synodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicētiam produxerat, ea gratia cum ampliore disputatione exacta sermonum certitudo facta est. Vide uerò ab ipsa confessione, quòd neque in hoc comperient aliquid dicere pneumatomachi spiritum blasphemantes, & à dono ac sanctificatione eius alieni. Statim enim ipsa editio confitetur, & negat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem. At credimus, nō simpliciter dictum est, sed fides in Deum. Et in unum Dominum Iesum Christum, non simpliciter dictum est, sed fides in Deum. Et in Spiritum sanctum, & non simpliciter dictū est, sed in unam glorificationē, & in unam unitatem deitatis, & in unam coessentialitatē, in tria perfecta, unam uerò deitatem, unam essentiam, unā glorificationem, unam dominationem, à uoce Credimus, & Credimus, & credimus. Atque hic corruit talium disputatio. Et quousque extendo sermonem, quum hæc sufficere putem his qui ueritatem diligunt? Quapropter præteribo & hanc, inuocās Deum, ut nobis consueto more opem ferat ad horum omnium subuersionem, quo per uirtutem ipsius, absoluta promissione nostra, per omnia ipsi gratias agamus.

Paracletus ipse Dominus.

Cerastes unicornis.

Nicæa synodus quæstionē de Spiritu sancto ignorauit.

Contra Aërium, hæresim LXXV.

AErius quidam rursus similiter exortus est, magnum mundo malum, furiosus mente, elatus opinione. Omnem enim hæresim temeritate eorum quæ facta sunt ab initio usque ad

A ad finem, aut uanæ gloriolæ, aut elationis fastuosæ gratia effecit. Aut fecit sanè hæc concupiscentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut petulantia. In summa, cæcitas ex diabolo est: non quòd diabolus posit decipere non uolentem, sed quòd unusquisque sibijpsi author sit operationis peccati, quo (ut inquit) probi ac integri manifesti fiant. Hic Aerius in hunc usque diem uiuit in carne, & superest in uita: Arianus quidem in totum, aliter enim non sentit, quàm uelut Arius, & adhuc ultrà amplius quæ Arij sunt perscrutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad seipsum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus semper pruriunt aures, & laxa mens est. Nam & ipse magnam quandam fabulosam ac uanam opinionem mundo excogitauit, quæ risum quidem excitat prudentibus, & tamen per hanc multos decepit ac allexit. Hic condiscipulus fuit Eustathij Sebastei, Sebasteæ Ponti appellatæ regionis, siue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebantur prædictus Eustathius & Aerius. Quum autem uenisset Eustathius ad episcopatum, ille magis concupiscebat, sed non peruenit ad ipsum. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Eustathius blandiri Aerio: statim enim postea constituit ipsum presbyterum, & xenodochium siue peregrinorum hospitium ipsi committit: quod ab alendis pauperibus ptochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hospitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, uictum suppeditant ac necessaria pro uiribus ecclesiarum præsides.

Ptochotropheum.

Quandoquidem igitur ira ab ipso non deficiebat, quotidie augescebant sermones, & æmulatio ipsorum in medium progrediebatur, sermonesq; non boni & calumniæ ab Aerio contra Eustathium proficiscebantur. At episcopus Eustathius accersito Aerio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, consolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deiectum erat, in magnum malum ipsum opus impellebat, tandem itaque relicto ptochotropheo, Ae-
B rius discessit. Hinc prætextum uelut contra inimicum uolens inuenire, aut contra aduersariũ telum mittere, perscrutabatur: & de cætero apud omnes calumnians Eustathium, dicebat: Nõ amplius talis est, sed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis possessionem. Et hæc sanè per calumniam excogitauerat ille: reuera autem cum Eustathius ecclesiasticas necessitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia uidebantur quæ ab Aerio dicebantur. Reputauerit autem fortassis quis secum, quandoquidem cõtra Aerium dicentes, Eustathium obiter induximus, nunquid etiam Eustathium laudibus uehimus? Equidem uitam ipsius ac politiam non pauci uiri admirantur: utinam autem & fide rectè sensisset. Arij enim dogma etiam ipse ab initio usq; ad finem obtinuit, & neq; persecutionum tribulationes ipsum correxerunt. Persecutionem enim passus est cum Basilio & Bleusio ac reliquis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romæ episcopum unà cum multis episcopis legatum agere, & editione synodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confessioni subscribere. Verùm postea uelut recordatus & ex somnijs expergefactus, rursus priora prauæ Arianorum opinionis considerare non destitit.

Eustathius Arianus.

Liberius Romanus episcopus.

Attamen de Aerio nobis sermo est, quapropter rursus ad ipsum oratio dirigenda est. Hic Aerius propter huiusmodi rationes in principio quidem renunciationem iactat: relicto autẽ ptochotropheo, magnam multitudinem uirorum ac mulierum allexit. Fugabatur autem ipse cum suis ab Ecclesiis & agris ac uicis, & alijs ciuitatibus. Sæpe uerò cum multa sua turba uigilantes ac sobrij in agris degebãt, sub dioq; & sub petra pernoctabãt, & ad syluas cõfugiebant. Erat autẽ ipsi sermo furiosus magis, quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid est episcopus ad presbyterũ? Nihil differt hic ab illo: unus enim est ordo, & unus (inquit) honor. & una dignitas. Imponit manus episcopus, ita etiam presbyter. Lauacrũ dat episcopus, similiter & presbyter: dispensationẽ cultus diuini facit episcopus, & presbyter
C similiter. Sedet episcopus in throno, sedet etiam presbyter. In hoc multos decepit, & ducẽ hũc habuerunt.

Episcopus non differt à presbytero.

Deinde ait, Quid est pascha, quod apud uos perficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis: Non enim oportet (inquit) pascha peragere, pascha enim nostrum immolatus est Christus.

Pascha non est peragendum.

Deinde qua ratione post mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim (inquit) uiuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si uerò omnino preces eorum qui hic sunt, pro illis sunt qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neq; boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdam per quem uult modum, aut per pecunias persuadẽs, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipso, ut ne quid illic patiatur, neq; immedicabilia peccata ab ipso perpetrata requirantur.

Mortuis uiuorum preces nõ prodesse.

Sed neq; ieiunium (inquit) erit ordinatum. Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis, & reliquis. Si uerò omnino uolo ieiunare, qualemcunq; eligam diem à meipso, & ieiunabo propter libertatem.

Ieiunium ordinatum non est seruandum.

Vnde apud ipsos studiũ est, ut potius in die Dominica ieiunent, quarta uerò & prosabbatho edant. Sæpe uerò etiam quarta ieiunant, non ex statuto, sed ex propria (ut inquit) uoluntate. In diebus autem paschatis quando apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorũ esus, preces, uigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarũ salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo mane obsonãtur, carneq; ac uino uenas suas explentes cachinnantur, ridẽtes, ac subsannantes eos qui sanctũ hũc cultũ hebdomadis paschatis perficiũt. Tametsi enim renunciatoriũ habeant hi uitæ modũ, nõ tamẽ exercetur apud ipsos, sed multo plus carnis esus & uini potus: nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorũ ex propria uoluntate hoc uelint, uerùm pleriq; ipsorũ magis utuntur largis edulijs, carnis esu & uini potu, uelut sæpe dixi. Hæc sunt quæ Aerius in mundo euomuit. Ostendit itaq; intelligentiam & incredulitatẽ suã, per ea

A

Episcopus differt à presbytero.

quæ rursus ad prauam artem in mundum furiosè inuexit. Verùm ad oppositiones aduersus ipsum deueniamus, pauca recensentes atq; sic prætereuntes: & quòd quidem tota res est stultitiæ plena, apud prudentes manifestum est. Dicere enim ipsum episcopum & presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo, Patrum generator est: patres enim generat Ecclesiæ. Presbyterorum uerò non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ: non tamē patres aut doctores. Et quomodo possibile erat, presbyterum constituere non habentem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse episcopo? Decepit autem prædictum Aerium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autem ad errorem suum & eorum qui ipsum audiunt, quòd Apostolus scribit presbyteris & diaconis, & non scribit episcopis. Et ad episcopum dicit: Ne neglexeris donum quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et rursus in alio loco, episcopis & diaconis scribit. Quare est, inquit, idem episcopus & presbyter? Et non nouit ille, qui consequentiæ ueritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quòd cum recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata, uelut habebat, scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti, scripsit episcopis & diaconis. Non enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere: presbyteris enim opus erat & diaconis, per hos enim duos ecclesiastica compleri possunt. Vbi uerò nō inuentus est quis dignus episcopatu, permansit locus sine episcopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni episcopatu, constituti sunt episcopi. Cum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos, qui presbyteri constituerentur, & cōtenti fuerunt solo episcopo in loco constituto. Verùm sine diacono impossibile est esse episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus ut diaconi essent episcopo, propter ministeriū. Sic Ecclesia accepit cōplementa dispensationis, sic illo tempore erant loci. Nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea quæ ad necessariorum perfectionē requiruntur, parabantur. Equidē Moses mittitur in Aegyptum, uelut uetus Testamentū habet, cum uirga sola. A Deo autē missus, cū proficisceretur in Aegyptum, additur ipsi in auxilium Aaron, frater ipsius. Deinde postquam fratri cōmissionem dedisset, congregatus est apud ipsum senatus. & principes populi illius temporis. Et post hæc corroborato opere, & collecta consequentia, pertransiuit mare. Et nondum erant secundum legem, donec Dominus uocat ipsum in montē. Dat aūt ipsi plicas siue tabulas mandatorum, & ostendit ipsi ut construat tabernaculum, & præficiat principes, decuriones, quinquagintarios, centuriones, & tribunos militū. Et uides quomodo res ampliantur. Facies, inquit, omnia iuxta formam ostensam tibi in monte Sina. Et uides quomodo additū est candelabrum septem faculas habens, uestes ad pedes demissæ, indumenta sacerdotalia, tintinnabula, chlamydes, amicula, pilei, mitræ, lapidum preciosorum compositiones, cyathi, mortariola, thuribula, pelues, altaria, catini, masmaroth, quæ sunt cola, midicoth qui appellantur cyathi, mechonoth qui sunt gradus: & quæcunq; lex recenset, cherubim, & alia, arca testamenti, uectes, anuli, tentorium, collaria & pelles rubefactæ, poculaq; & alia, ianitores & tubæ ductiles ac curuæ, aureæ ac argēteæ, æreæq; ac corneæ, & alia quæ lex dixit, sacrificia diuersa, doctrinæ. Nam cum ab initio hæc nō essent, nunquid ergo postquā factus est ordo, non exhibuerūt negocia? Sic etiā quæ apud Apostolū scripta sunt, donec ampliata est Ecclesia, donec ad propriam mensuram deuenit, donec ornatu intelligentiæ iustissimè ex Patre & Filio ac sancto Spiritu gubernata est. Et corruit Aërij sermo. Et quòd non potest idem esse, docet diuinus Apostoli sermo, quis sit episcopus, & quis presbyter, cum dicit ad Timotheū qui erat episcopus: Presbyterum ne obiurges, sed adhortare uelut patrem. Quid negocij esset episcopo, ut presbyterū non obiurgaret, si non super presbyterum potestatem haberet? Quemadmodum etiam rursus dicit: Aduersus presbyterum ne citò admiseris accusationē, nisi coram duobus aut tribus testibus. Et non dixit ad aliquem presbyterū, Ne admiseris accusationem contra episcopum: neq; scripsit ad aliquem presbyterum, ut ne episcopum obiurgaret. Et uides quòd omnis ruina eius qui ex diabolo concussus est, non est exigua. Videamus autem ac consideremus etiam alia ipsius, & primùm de paschate dicamus, quod dicit, Pascha nostrum immolatus est Christus: uideamus ipsum qui dixit hoc, annon perfecit, & dicit, Festinabat quo perageret diem Pentecostes in Hierusalem. Qualem autem Pentecosten perficiebat Paulus, si non pascha perficiebat? A quo uerò non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & prosabbato, ieiunium est in Ecclesia decretum? Si uerò etiam oportet, constitutionem Apostolorum proferre, quomodo illic decreuerunt quarta & prosabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoste, & de sex diebus paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quàm panem & salem & aquam, qualemq; diem agere, & quomodo dimittere in illucescentem dominicam, manifestum est. Quis autem magis de his nouit, hic ne seductus homo, qui etiā nūc superest, & hucusq; in mundo uersatur, aut qui ante nos testes fuerunt, habentes ante nos traditionē in Ecclesia, quiq; etiam à patrib. suis traditū acceperunt: quēadmodū etiā hi à suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomodo Ecclesia acceptā à patribus suis uerā fidē usq; huc continet, itēq; traditiones. Et corruat rursus huius sententia de paschate. Deinde uerò si nō de eodē argumento quartarū & prosabbatorū, ijdē Apostoli in cōstitutione dixissent, etiā aliter undiq; demonstrare possemus. Attamen de hoc exactè scribunt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequam esset Aerius, & qui ab ipso appellātur Aeriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimū nomen accepit: aerium enim spiritum habebat ex im-

Principia omnium rerum exigua, tempore augescunt. (B)

Pascha est peragendum. Ieiunium quarta & prosabbato decretum, seruandum est. (C)

A immundicia, quòd ab aerijs spiritibus prauitatis, in ipso contra Ecclesiam habitauit. Postea
uerò de eo quòd proferãtur nomina uita defunctorum, quid hoc magis fuerit utile, quid hoc
cõmodius, & magis admiratione dignũ? quòd credunt præsentes, quòd hi qui decesserunt ui-
uunt, & non sunt nulli, sed sunt & uiuunt apud Dominum: & ut pientissimam prædicationem
recenseam, quòd spes est orantibus pro fratribus uelut qui in peregrinatione sint. Prosunt aũt

Mortuis uiuorũ preces prodesse.

& preces pro ipsis fientes, etiamsi totã culpam non abscindant. Verũenimuerò eo quòd nos sę
pe dum in mundo sumus, fallimur & erramus tum inuiti, tum uoluntariè, quo id quod perfe-
ctius est significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriã facimus: pro peccatorib. qui-
dem, misericordiã Dei implorantes: pro iustis uerò & patribus, & patriarchis, Prophetis, Apo-
stolis, Euangelistis martyribus, ac confessoribus, episcopisq; & Anachoretis, & pro uniuerso
ordine, ut Dominum Iesum Christum ab hominũ ordine separemus, per honorem quem ipsi
exhibemus: & ut adorationẽ ipsi præstemus, illud mente uoluentes, quòd Dominus non est
alicui homini adæquatus, etiamsi millies, & ultrà, in iusticia degat unusquisq; homo: quomo-
do enim possibile fuerit? Ille enim est Deus, hic homo: & ille in cœlo, hic in terra, per reliquias
in terra: exceptis his qui resurrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in ciuitatem sanctã, uelut san-
ctum Euangelium dicit: Multa autem corpora sanctorum surrexerũt, & cum ipso ingressi sunt
in sanctam ciuitatẽ. Sanctam autẽ ciuitatem quam dicit? In ambabus enim sermo hic imple-

Ciuitas sancta quæ.

tur, in ea quæ hic est, & in superna. Quòd enim in hãc Hierusalẽ cũ ipso ingressi sunt primùm
id manifestum est. Antequã uerò ascenderet Saluator in cœlum, nemo ascendit donec cum i-
pso ascenderunt. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit, filius hominis. Ve
rùm de his cum locus ita ferret, duas sententias ostendimus. Si uerò quis dicit, Nunquid sanè
in Hierusalem ingressi sunt? is discat, quòd in illa die foribus clausis astitit Iesus, ubi erant di-
B scipuli eius congregati, & dixit ad ipsos, Pax uobis. Deinde uerò rursus ad propositi argumẽ-
ti consequentiã deueniã, quòd Ecclesia necessariò hoc perficit, traditione à patribus accepta.
Quis autem poterit statutũ matris dissoluere, aut legẽ patris? uelut Salomõ dicit: Audi fili ser-

Traditionum usus.

mones patris tui, & ne repudies statuta matris tuæ: ostendẽs per hoc quòd & in scriptis & sine
scripto docuit pater, hoc est Deus, & unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater aũt nostra Ecclesia,
habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Cum itaq; ordinata sint in
Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiam hic
seductor. Sed & hoc relicto, uelut scarabæo, aut catharide, aut bupresti animalculo, per eccle-
siasticum fundamentum & Dei potentiam conculcato, ad reliquas consequẽter procedamus,
Deum auxiliarium inuocantes.

Contra Anomœos, hæresim LXXVI.

SVnt rursùs quidam qui appellantur Anomœi, hoc est inæquales, siue dissimiles. Hi autẽ
recentes sunt. Habuerunt aũt ducem Aetium quendam diaconum, euectum propter nu-
gas suas à Georgio Alexandrino, qui Arianorum simul ac Meletianorum episcopus fu-
it, & temporibus Iuliani, uelut suprà à me declaratum est, in pompam per urbem ductus est su-
per camelo: & primum quidẽ à Græcis conclusus & multa passus, ac per urbem ductus, uelut

Georgij Alexãdrini interitus.

dixi, & lignis cæsus, deinde per totam fermè ciuitatem tractus, ac sic mortuus, & post mortem
exustus, & cum multis pecorum ac bestiarum ossibus in cinerem redactus, & postea à uentis
dissipatus, sic tandem finem adeptus est. Dixerit autem fortassis aliquis de eo qui sic mortuus
est. Igitur martyr factus est, qui à Græcis hæc passus est. Et siquidem pro ueritate fuisset ipsi hoc
certamen, & hæc accidissent ei à Græcis propter inuidiã, & ob cõfessionẽ in Christũ: reuera in-
C ter martyres, eosq; nõ paruos, locatus esset. Nõ erat aũt causa propter confessionẽ in Christũ,

Georgij Alexandrini auaricia.

sed propter multam uiolentiã, quã in suo appellato episcopatu in ciuitatẽ & populũ exercue-
rat, alicubi hæreditates hominibus à parentibus relictas diripiens. Et ut ne calumniemur ui-
rum: multa enim sunt quæ ab illo Alexãdrinis facta sunt: quomodo nitrũ omne excepit, quo-
modo paludes papyri & calami, & stagna salis gubernare & ad seipsum auferre excogitauit?
Nam omnis turpitudo uitæ quæstus gratia per multas artes, usq; ad uilissimas res, ab ipso nõ
negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorũ qui efferuntur, ad numerũ certũ
facere, & sine his quæ ab ipso ordinatæ erant, non efferebatur corpus mortuorũ, maximè pere
grinorũ: non propter hospitalitatem, sed uelut dixi, quæstus gratia. Si quis enim sepelijsset per
seipsum corpus, periculum subibat: sic aũt à singulis qui efferebantur lucri aliquid ipsi accede-
bat. Et omitto de his dicere quæ ille uir in delicijs & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc
igitur omnia Alexandrini in ipsum ira perciti & maximè Græci, hac morte ipsum mulctarũt.
Mihi uerò obtigit occasio de hoc dicẽdi, eo quòd Alexandrini audito obitu Constantij, sta-
tim hoc modo ipsum perdiderũt, & nulla alia de causa hic de ipso à me facta est mẽtio, quã pro
pter Aetiũ ab ipso constitutũ diaconũ. Hic Aetius etiã secundũ mundanã doctrinã ineruditus

Aetius ineruditus.

erat, usq; ad perfectã suam ætatẽ, uelut fama refert. Cæterùm digressus in Alexandriã, operam
dedit Aristotelico cuidam philosopho ac sophistæ: & cum sanè dialecticas argutias ex illo di-
dicisset, nihil aliud cogitauit, quàm quomodo effingeret de Deo Verbo expositionem, & hanc
rem attentius aggrediebatur, à summo mane & perpetuò usque ad uesperam in hoc desidens:
dico autem in hoc, ut per geometriam quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret,
docens ac degens uelut summus Arianus. Et cum Arij furiosam doctrinam haberet, amplior

per.

pernicies euasit per illorũ conuersationẽ,& contra filium Dei,& contra Spiritum sanctum lin- A
guam suam quotidie exacuit. Hic autẽ accusatur ab aliquibus,& eidẽ Constantio indicatur,&
in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnẽ suam doctrinam dilatauit,& in mediũ
proferre cum dicendi fiducia deprehensus est,perfricta fronte per impudentiam ampliorẽ,&
euomitiones malæ doctrinæ indesinenter ostendit. Ausus est enim dicere inæqualem & dissi-
milem filium patri esse,& non idem deitate esse ad patrem, nõ quòd nos similitudini innita-
mur. Nam super similitudinem,nouimus filiũ ad patrẽ uelut eundem deitate,& æqualem, &

Similitudinis ratio.

omnino non alteratum. Multa enim sunt assimilata Deo,sed non idem & æqualia sunt deita-
ti:quemadmodum etiam homo secundũ imaginẽ & similitudinem est, sed non idem cũ Deo
ad æqualitatem. Et simile est regnum cœlorum grano sinapis, sed nõ idem cum regno, quod
nequaquã particeps est eiusdẽ ac similis fermenti. Et simile est decem uirginibus,& uiro patri-
familiâs uelut ad similitudinem,sed non secundũ identitatem. Cum aũt filius similis sit patri,
& plus quàm similis,eo quòd idem sit ad patrem,& æqualis patri:non similitudinẽ solùm cõ-
firmare nobis studium est,sed etiã identitatem ac æqualitatem,uelut qui est Deus ex Deo,& fi-
lius ex patre,& non alienus ab essentia,sed ex ipso genitus. Sic etiam de Spiritu sancto. At uerò
huic generoso Aetio neq; similitudinem filij ad patrem approbare uisum fuit. Verùm nos nõ
solùm similitudini innitentes,confirmationẽ fidei,& honorẽ Trinitatis uerè proponentes cõ-
fitemur. Nam & argentum stanno assimilatur,& aurum æri,& plumbum ferro. Et lapides pre-
ciosi assimilantur uitro:& similitudo non indicat naturam,sed assimilationem. Hic uerò nos
confitente Scriptura filium imaginem Dei inuisibilis esse,uim diuinæ Scripturæ ex Dei mune-
re diligenter cognoscentes (nimirum quæ ad Pharisæos dixit, Non nouistis Scripturas, neq;
uirtutem Dei) nouimus duplicem esse hunc habitum. Verùm abusum uelut ab homine acci-
pientes,ad dictionis siue locutionis confirmationem declaramus:nam & hominis imago di- B
citur,& non similis. Hæc enim est per colores assimilata,illa uerò per generatiuam coessentia-
litatem,tanquam genito filio ad patrem exprimente genus,& tanquam de cætero assimilatio
reperiatur identitatis,& coessentialitatis,& expressæ imaginis. Et est nobis unigenitus filius
Dei,idem cum patris deitate & dignitate, & æqualis per ueram imaginem, ac similitudinẽ nõ
euariantem,sed nihil immutatam,uelut filius ex patre uerè & coessentialiter genitus. Sic etiam
de Spiritu sancto,eo quòd ex patre procedit,etiamsi non est genitus,propterea quòd filius est
unigenitus. At hic Aetius amplius uolens resistere ueritatis confessioni, ne similitudinẽ qui-
dem filij ad patrem confiteri conatur. Nam alij Ariani à Luciano & Origene accepta occasio-
ne,& alij qui conuersati sunt cum Asterio sophista,qui excidit in persecutione tempore Maxi-
miani facta: partim quidem uelut in superioribus à me declaratum est, creaturam filium Dei
unusquisq; prædictorum decreuit,& Spiritum sanctum creaturam creaturæ docuerunt: par-
tim uerò dixerunt,similem esse filium patri,etiamsi creaturam ipsum esse decreuissent. Hic ue-
rò totam quidẽ illorum simulationẽ, suam uerò impietatem clarè detexit,dogma illaudatum
ac impudens aduersus Dominum reuelans: Et ut quidem habet ueritas iustissimè aduersus

Aetius contra Arianos rectè inuehitur.

eos qui creaturam introducunt,huius Aetij etiam Anomœi appellati, exacta confessio inue-
hitur. Omne enim creatum dissimile est creatori,etiamsi ad gratiã assimiletur. Et creator crea-
to dissimilis est,etiamsi colorum uarietatibus ipsum ornare conatus fuerit: nisi sanè secundũ
imitationem solum speculationis fuerit expressum ad assimilationem ac similitudinem. Et
quantum ad Arianos,qui creatum putant filium Dei,& Spiritum sanctum, ualidus fuerit hu-
ius sermo,uelut etiam postea ab ipsis Arianis,Eudoxio inquam,& Menophilo, atq; alijs cita-
tus,& coram rege constitutus, ipsos palàm redarguit, cum diceret, Qualiter ipsi habent,ego
habeo,uelut etiam ipsi omnes. Sed quod in me uerum est,ipsi occultant:& quod ego clarè o- C
stendo ac confiteor, hi omnes eadẽ dicunt. Occultabant autem hoc, cum rex non aduersare-
tur Arianæ fabulæ,sed pium sanè se esse putaret. Nam creaturam cõfiteri filium Dei recusabat,
indignabaturq;,ac in exilium misit Aetium,uelut suprà ostensum est. Atq; hinc initium hære-
sis cœpit,& ab uno argumento ad multam malorum calamitatẽ uir hic mente elatus,grauiter
sauciauit animam suam,& eorum qui ipsi fidem habuerunt. Nam ad eam imaginationem se-
ductus ille postea deuenit,itemq; discipuli eius,ut diceret: Sic scio Deum clarissimè, & adeò i-
psum scio ac noui,ut ne me quidẽ magis noscam quàm Deum. Sed & alia multa de hoc audi-
uimus,quomodo diabolus horribiliter machinatus sit, ut per ipsum animas hominum ine-
scatorum perderet. Etenim non solliciti sunt de uitæ sanctimonia,non de ieiunijs, non de man
datis Dei,non de aliquo alio ad uitam hominibus à Deo præcepto:sed solum promptus est i-

Simile naufragicum.

psis sermo,per unum uerbum omnia. Velut si quis iactura ẽ naui facta, & omni uectigali eie-
cto,detineat unum quiddam ex his quæ in nauem imposita sunt,tegulam, inquam, aut aliud
quid,ut per unum instrumentum omnem pontum pernatare possit, & salutem sibijpsi para-
re:& talis fallatur:& non uelut putauit de instrumento in manus sumpto, finem reperiat, po-
stea submersus,à toto negocio ac salute excidat. Sic etiam hic Aetius, & qui ex ipso sunt Ano-
mœi,in medium afferentes dictum quod à Domino in Euangelio dictum est,dictionem quidẽ
exponunt,uerùm uim ipsius non rectè tenentes,fallitur & falluntur. Quum enim in ipsos in-
ciderit quis,& de mandatis mentionem fecerit: hoc dicunt uelut dictum habet,quòd nihil ali-
ud est quod quærit Deus à nobis,quàm ut cognoscamus ipsum solum: quemadmodum etiã
Christus dixit, dum ait, Da ipsis pater ut habeant in seipsis uitam: hæc autem est uita,ut co-
gnoscant

A gnoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Audiuimus enim quosdam
dicentes, quòd ab ipso palàm audiuerunt, quum quidam accusarentur ob absurdum factum,
quòd cum muliere dormiuissent, & ab ipsis condemnarentur: ille omnino non indignabatur,
sed etiam frustra illudebat, dicens nihil esse tale. Corporalis enim, inquit, est necessitas & mini-
sterium, uelut aurem scalpimus. Et ipse quidem uereor dicere, quæ impurus ille narrauit. Ac-
cepta, inquit, penna aut sarmento, aurem scalpimus, & sic cessat pruritus circa aurẽ: ita & hoc
inquit, contingit secundum naturam, & si quis perfecerit, non peccat. Et multa talia hic uir ex-
ponens, dilutè omnia & malè docuit: ut ex ipsis operibus uideatur, quis sit. At Domini uerba
clarè nobis declarant ipsum, ubi dicit: Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in indu
mentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: ex fructibus ipsorum cognoscetis ipsos.
Nunquid colligunt à spinis uuas, aut à tribulis ficus? Sic etiam huius per omnia dementiæ te-
meritas hinc & illinc redarguitur, qui sanè contra Dominum suum aperuit os, & effreni lin-
gua in Dominum suum blasphemias iácere non est ueritus: quo ex fructibus proteruitatis ac
aquositatis ipsius prudentes periculo facto non decerpant. Non enim potest uua ex spinis
uindemiari, cum etiam ex peruersa doctrina uitæ sanctimonia conspiciatur. Verùm hæc qui-
dem circa uirum facta esse accidisse audiuimus. At per doctrinam ipsius cõmissa multa sunt,
cum elatio animi eius contra Dominum ausa usque ad insaniam processerit. Pauca uerò de mul
tis apponam, & quæ Dominus dederit ad ipsa subuertenda, etiam ipsi dicemus. Et est huius
Anomœi de fide nugacitas, & uerborum asimilationes, ex Scriptura quidem acceptæ, nõ au-
tem sic sententiam habentes, sed aliam uim tenentes, ab ipso uerò sic accepta. Asserit autem sta
tim in principio, quòd non potest ingenitum simile esse genito: nam & nomine differt: alterũ
enim est ingenitum, alterum genitum. At uerò totum est solidum, & quod ad insaniam adegit
B uirum. Si enim quæremus ingenito genitorem, ut ne opinionẽ ueram de Christo perdamus:
inuenietur non amplius unus pater, neque pater patris, sed infiniti patres patrum, dum inqui-
runtur. Et non amplius unus Deus est, qui semper est, & ante se nihil habuit, & semper perseue-
rat ac manet, ex quo unigenitus uerus filius genitus est, & est, & sanctus eius Spiritus ex ipso:
sed erunt dum quæruntur dij multi. Et de cætero, omnia fraus erunt, & non ueritas. Oportet
autem uelut est, unum scire Deum patrẽ Domini nostri Iesu Christi, ex quo etiam Spiritus san-
ctus ex patre procedẽs, & de filio accipiens. Et hæc est una deitas, unus Deus, unus Dominus,
Pater & Filius & Spiritus sanctus: non quòd coniunctio sit Filius ad Patrem, aut etiam Spiri-
tus sanctus: sed Pater pater, & Filius filius, & Spiritus sanctus Spiritus sanctus. Tria perfecta, u-
na deitas, unus Deus, unus Dominus: quemadmodum iam sæpe in his hæreticorum tractati-
onibus hoc modo glorificationem de Deo expressimus. Igitur quandoquidẽ unus est Deus,
& non datur suspicari alium præter eum qui est: admirabiliter & ingenitus est pater & increa-
tus, & unigenitus filius Dei ex ipso genitus, nõ dissimilis est ipsi per omnẽ modum: sed idem
cum Patre, & æqualis secundum omnem dignitatem, etiamsi hic genitus est, ille uerò ingeni-
tus est. Siquidem enim omnino genuit ex se filium, impossibile est non esse æqualem ac simi-
lem patri. Omne enim quod gignit, simile sibiipsi gignit: & non solùm simile, sed æquale iden-
titate. Homo etiam hominem gignit, & Deus Deum. Et homo quidem ex corporum compli-
catione, Deus autẽ inenarrabiliter solus unigenitum genuit: & non secundum aliquam deflu
xionem, neque contractionem, neque dilatationem. Sed spiritus existens pater, ex seipso sine prin
cipio & sine tempore filium genuit, similem ipsi per omnia & æqualem, uelut dicit sanctum
Euangelium, quòd quærebant ipsum occidere Iudæi, non solùm quòd dissoluisset sabbatum,
sed etiam quòd filium Dei seipsum dixisset, æqualem seipsum faciens Deo. Quomodo enim
C non similis sit patri & æqualis per omnia, qui in seipso habet uitam, & dicit, Quemadmodum
pater suscitat mortuos, sic etiam filius suscitat mortuos? Et qui dicit, Qui uidit me, uidit pa-
trem: non potest diuersus esse, qui per seipsum patrem significat. Et qui dicit, Qui cognoscit
me, cognoscit patrem. &, Qui uidit me, uidit patrem: uelut ipse non alius sit præter patrẽ, quẽ-
admodum etiam pater & filius significat, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad si-
militudinem. Si enim non esset filius similis patri, quomodo igitur homo ad imaginem & ad
similitudinẽ factus est? Non enim dixit pater, Faciamus hominẽ ad imaginem meam, aut iux-
ta imaginem tuam: sed, Ad imaginem nostram. Ab eo uerò quod dicit Nostram, æqualitatem
patris in filio ostendit, & similitudinem: & non hoc solùm, sed etiam identitatem in omnibus,
& in nullo diuersitatem. Quomodo uerò potest non esse æqualis, & non similis, uelut etiã iam
dixi, qui dicit: Ego in Patre, & Pater in me? Non enim ipse solum in Euangelio hoc dicit, sed e-
tiam in Spiritu sancto prophetans Esaias nouit filium in patre, & non alienũ à patre, neque di-
uersum: quemadmodũ habet dictum, quod hanc consequentiã habet, ab Hebraico quidem
sic: Phthou, saarim uiaboton, sadic, somer emmunim, iesrosmooch, Thesar, Salom salõ, chibac
batou, betub baldonai, addoth chibaia, adonai Sodolemim. Ex Græca uerò interpretatione
Aquilæ sic: Aperite portas, ingrediatur gens iusta, seruans fidẽ, figmentũ firmũ, custodia pa-
cis, quia in ipso confidunt: confidite in Dominũ usque in seculũ, quia in Domino Dominus qui
firmauit secula. At apud Septuaginta sic: Aperite portas, ingrediatur populus custodiẽs iusti-
ciã, & cõseruans ueritatẽ, defendens ueritatẽ, & custodiens pacẽ, quia in te sperauerunt Domi-
ne usque in seculum, Deus magnus æternus. Obseruet autẽ lector, quòd pro Dominus, Deus:
& magnus, pro In Domino, apud Septuaginta habetur. Et quãta ac quot possent de hoc dici?

Peccatorũ nulla ratio apud Aetium.

Similitudinis, æqualitatis ac identitatis ratio.

Ego in Patre, et Pater in me.

Esaiæ locus expensus.

Ve-

Vereor autē, ne fortè in molem ingentē accumulem de his uerbis tractationē. Omnia enim cla A
ra sunt in diuina Scriptura his, qui pia ratiocinatione diuinū sermonē adire uolunt, & nō dia-
bolicam operationē in seipsis conceperunt, ac seipsos in barathrum mortis conijcere conan-
tur. Velut miserabilis hic, & qui ab ipso sunt persuasi, contra ueritatē arma mouerunt, super
omnes qui ante ipsos fuerunt blasphemi in Deum ac ipsius fidem. Et quòd quidē non potest
dissimilis esse Filius patri, imò neq; huc enitentes hæc diximus: est enim nō solùm similis, sed
etiam æqualis & idem deitate, idem sempiternitate & potentia. Et non dicimus id essentialem,
ut ne dictio apud quosdam usurpata Sabellio assimiletur. Idē uerò dicimus deitate, essentia,
& potentia, per omnia æqualem Patri & sancto ipsius Spiritui. Coessentialem aūt dicimus, ue-
lut habet sancta fides, quo ex uoce Co, manifestè significentur perfecta. Quoniam filius ex pa-
tre perfectus ex perfecto, perfectus etiam Spiritus sanctus. Cæterùm ab uno & altero aut tertio
testimonio hi deprehendentur. Si enim omnino confitetur ab ipso genitū, necessariò confite-
bitur similem esse genitori. Manifestum est aūt, quòd in uerbis quidem dicit genimen siue ge-
nituram, creaturam aūt manifestè habet & credit. Per gratiam uerò filium ipsum uocari, uelut
expertus est ille cœlestiū cognitor, & indiuisibiliū diuisor, & nostræ in Christum salutis geome
tra. Corruit aūt omniū horum sermo, qui creaturam ipsum esse falsò protulerunt, sicut etiā hu
ius corruet. Dicam enim ad ipsum iustissimè, dic mihi ô bone, quid dicis de filio Dei, creaturā
ipsum dicis, aut genimen, siue genituram? Si enim creaturā ipsum esse dicis, ne amplius pro-
babiliter occultes perniciem, dum nomine genituram Patris ipsum uocas. Omne enim crea-
tum non est genitum: & si est genitum, non est creatū. Omitte igitur ut neq; sermone genitum
dicas. Non enim conuenit tibi omnino, ut uel in uno sermone ueritatis uerba in labijs feras.
Sed dic omnes tuas insidias, ut discamus quis es, & sic insidias tuas euitemus, quæ animas B
corripiunt: & strue insidias his qui tui desiderio tenentur. Adoras itaq; filiū Dei, aut non ado-
ras? Etiam, inquit, adoro ipsum. Deum adoras, aut non? Etiam, inquit, Deum adoro. Qualis
igitur erit Deus, qui apud te creatus dicitur, & adoratur? Siquidem enim unum creauit ado-
randus Deus, & hunc adorari uoluit, reliqua uerò omnia ipse creator non uult adorari. Imò
etiam accusat adorantes creaturā, per legem docens: Non facies tibijpsi ullam similitudinem,
ac adorabis ipsam, neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in aquis. Et Apostolus dicit, Coluerunt cre-
aturam præter creatorē, & stulti facti sunt. Quomodo igitur de omnibus præcipit ut ne ado-
rentur? Nunquid personarum acceptio est apud Deum? absit. In hoc enim quòd unus adora-
tur, ostendit penitus aliū esse eū qui adoratur præter creaturam: & aliam creaturā quæ nō ado
Filius Dei non est creatura. ratur, præter adorandū Dominū, filium Dei ex patre genitū. Ideo enim quòd ex ipso genitus
est similis ipsi, & secundū ipsum filius, eapropter etiā adorandus est ab omnibus. Per ipsum e-
nim fecit omnia, & sine ipso factū est nihil. Per ipsum enim & sanctum suū Spiritū, qui ex ipso
processit, & de filio accepit, fecit & firmauit omnia. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, &
spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorū. Cum enim dixit unigenitus, uelut suprà à me relatum
est, Vt cognoscant te solum uerum Deum, & quē misisti Iesum Christum, segregauit seipsum à
creatura. quemadmodū etiā Apostolus dicit, Vnus Deus ex quo omnia, & nos per ipsum: &
unus Dominus Iesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsum. Et uides, quomodo ostendit
unum Deum patrem, & unum Dominum ex ipso genitum? Et non dixit, Vnus Deus & unus
Dominus cū omnib. ex ipso factis: sed, Vnus Dominus, per quem omnia. Si uerò unus Domi-
nus per quē omnia sunt, non est unus ex omnibus, sed factor omnium creatorum, omnium
creator existēs. Cum aūt filius ex patre genitus sit, & ex patre sit, per quē omnia facta sunt: dis-
similis omnib. est, nēpe creator uniuersorū existens. Nam unus & unus Deus pater, ex quo o- C
mnia, & Dominus Iesus per quē omnia: counita superiore dictione per unus & unus, & per ex
quo & per quē: partim clarè ex patre filium manifestauit, partim non itē filium ex reliquis esse
mirabiliter pronunciauit, per quē omnia dicens: quo ostenderet patrē esse, & filium esse à pa-
Pauli locus explicatus. tre existente unigenitum Dominum. Dixit aūt hæc Apostolus Spiritu sancto ductus. Quapro
pter non habuit opus de Spiritu aliquid declarare, non quòd non glorificetur Spiritus cū Pa
tre & Filio: neq; ut ipsum ex omnib. significaret, quæ per filiū creata sunt. Sufficiebat enim pa-
tri ac filio connumerari per firmam filij confessionē, dum dicit: Euntes baptizate in nomē Pa
tris & Filij & Spiritus sancti. Loquens itaq; Apostolus, imò potius Spiritus sanctus in ipso, de
seipso non indicauit. Manifesta enim erat cognitio de ipso, ut de qua neq; Iudæi ambigerent:
reseruabatur autē, ut ne Spiritus sanctus seipsum constitueret. Apostolus enim Spiritu sancto
ferebatur, & de patre ac filio dicebat, ut ostendatur trinitas semper existens, & nunquā esse de-
sinens. Ne admireris, si audieris, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus per quem om-
nia. Nam in eo quòd dixit filium Dominū, non omnino negauit Apostolus esse Dominū etiā
Deum. & in eo quòd dixit, Vnus Deus per quem omnia, non negauit esse Deum etiam Domi-
num. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus: & nihil differet de his quæ ad nos
in ueritate salutariter ex Deo per Apostolos prædicata sunt. At uerò idem Anomœus, & qui
ex ipso orti sunt, relicta uia ueritatis, malè progressi sunt, & uerba Dei excogitantes, & decæte
ro ad dissertiones ac disputationes uerborū, sententiam euertentes, resiluerunt à ueritate, & à
cœlestibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipsos, si mentē suam ad Euangelij illu-
minationem conuertere uoluerint. Nusquam enim unigenitus dicit, & quidem in carne præ-
sens, Qui creauit me pater, demisit me. Neque pater alicubi in Euangelio dixit, neq; in ueteri
Testa-

A Testamento, Creaui uobis filium: sed, Pater me misit. &, Ex patre exiui & uenio. &, Qui est in sinu patris. &, Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbũ. Et multa licet nobis de salute nostra cognoscere, & nõ à nequitiosa huius diaboli doctrina corripi. Diabolus enim uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduersus hominis gloriam, diuersas artes excogitauit. Primùm quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatem, nunc uerò per errorem & hæreseon fraudem: quo undiquaq; hominem à cœlestibus subuertat. Quot igitur & quanta poterit mediocritatis nostræ mens aduersus te dicere, ô Anomœe? Rectè enim Anomœus, hoc est, inæqualis & dissimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam peruertisti, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti sunt, & fidem ueritatis habent. Non enim ad bonum procedens inæqualis factus es hominibus, sed declinatione à uia ueritatis facta, dissimilis factus es filijs ecclesiæ Dei: & prætextu arrepto, filium Dei qui secundum ipsius patrem est, dissimilem patri dicens, tu dissimilis factus es, & hoc nomen sortitus, cum non amplius similis sis eorum qui in Deo seruantur. Quo uerò non circa ipsius quæstiones immorans tempus perdam, age ex ipsis dictionibus quas ipse exposuit dialecticè ad quosdã scribens, ipsum confutabimus. Videtur enim dialecticam quandam fraudem consuere in suo libro, qui nullum sermonem habet fidei simplicissimæ ac sincerissimæ & in Spiritu sancto ac mansueto ornatæ. Totum uerò per totum ipsius opus quod ad nos peruenit, in primis posui, ut ab ipso faciamus reliquã disputationis aduersus ipsum subuersionem. Et est hic Aetij Anomœi libellus.

Aetij Anomœi libellus.

QVandoquidẽ in tempore illatæ nobis persecutionis ab antiquarijs, & his qui iam diu opinioni suæ adhæserunt, quidam ex prædictis abstulerunt cum alijs multis, etiã opu- B sculum priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo & genito, idq; interpositionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis consequentia interpellata: uenit autem postea idipsum ad nos, studioso quodam nobis ipsum afferente: coactus sum rursus uelut pater purgatum id scriptum uobis emittere, ô uos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo scire possitis iuxta sanctarum scripturarum intelligentiam in prædicto opusculo nostram sententiam prolatam esse, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compescere, ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maximè uerò omnium prædictos: in uersuum specie pronunciati pronunciationem, & solutionis solutionẽ, quo facilius retineantur, & aggressiones ac epicheremata clara sint, facturus, initio de Deo ingenito sumpto. *Aetij libellus.* I. Si possibile est ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, ptopter hoc etiam superior generatione fuerit. Si uerò superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neq; enim ab alia natura ipsum esse accepit, neq; ipse sibijpsi esse exhibuit. III. Si ipse sibijpsi esse exhibuit, non propter naturæ debilitatem, sed eo quòd transgreditur omnem causam, undè nam quis productam naturã ad eam quæ produxit, ineuariabilitatem in essentiam habere concedet, cum talis substantia generationem non admittat? IIII. Si indesinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimen indesinẽter genimen est, coessentialis & similis essentiæ peruersa opinio corrumpetur. Stat autem incomparabilitas in essentia, utraq; natura indesinenter permanẽte in propria naturæ dignitate. V. Si ingenitus est Deus secundum essentiam, non essentiæ disparatione genitum genitum est, sed potentię quę ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse & ingenitam, nulla pia ratio permittit. VI. Si ingenitum genitum est, quid uetat genitum ingenitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quàm ad alienum. *Aetij propositiones siue epicheremata.*

C VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uerò totus est ingenitus, nõ essentialiter ad generationem disparatus est, uerùm potentia genimen produxit. VIII. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, non essentialiter genitum genitum est, cum tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut generetur. IX. Si uerò transformata essentia Dei genimen dicitur, non immutabilis est essentia ipsius, cum mutatio operata sit filij constitutionem. X. Si uerò immutabilis fuerit & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usq; ad nudam appellationem confirmabitur. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationẽ extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicam, euasit. Perfectus igitur est filius, nõ ex eo quòd genitus est, sed ex his quæ assumpsit. Quæ enim naturaliter assumunt, uelut ex illis cõstantia, perfecti nomen diuersimodè admittere solent. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quòd ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem, & esse & non esse. Genimen enim ingenitum non est, & ingenitum existens, genimen nõ erat: cum dissimilis pars in Deo, blasphemiæ figuram & contumeliam obtineat. XIII. Si ingenitæ naturæ existens Deus omnipotens, genitæ naturæ non nouit seipsum: Filius autem genitæ naturæ existẽs, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit coessentialitas mendacium, cum ille cognoscat seipsum ingenitum, hic uerò genitum? XIIII. Si non uox ingeniti substantiam Dei declarat, sed humanæ inuentionis est incomparabile nomẽ: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, cum præeminentiam nominis non ferat in essentia. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingeniti, qui considerant, potiores sunt considerato, cum præstantius natura nomen ipsi exquisierint. XVI. Si non cedit ingenita

nita natura generationi, est hoc quod dicitur: si uerò cedit, generationis passiones meliores A
fuerint substantia Dei. XVII. Si genimen immutabile secundum naturam est, propter ge-
nitorem: ingenitum essentia est immutabilis, non propter uoluntatem, sed propter dignitatē
quæ est in essentia. XVIII. Si ingenitū essentiæ significatiuum est, meritò à genituræ essen-
tia oppositè distinguitur. Si uerò nihil significat ingenitum, multo magis nihil significat geni
men. Nihil autem ad nihil quomodo opponi potest? XIX. Si uerò ingenita prolatio ad ge-
nitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri cōtingit & perire Christia-
norum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habentibus, uelut nominum uult signi-
ficatio. XX. Si nihil plus distribuit ad præeminētiam essentiæ ingenitum genito: prolatio-
ne solum præeminens filius, meliores seipso cognoscet eos qui ipsum sic appellarunt, non ap-
pellatum Deum ipsius patrem. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se ha
bens ipsam præstantiam per se essentia est ingenitus. Non enim uolens, quoniam uult, potior
est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ra
tione permittit contra seipsam excogitare generationem, impellens ferri cōtra genita omnem
examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis significatiuū est de Deo
ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum, quæ ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si
uerò significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo quod est, id quod est ipsum suijpsius?
XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitū in Deo aut priuatio est habitus,
aut habitus priuationis. At siquidem priuatio est habitus, quomodo id quod nō adest, uelut
quod adest, Deo connumerabitur? XXIIII. Si uerò habitus est ingenitum, necesse est præ-
supponere genitam essentiam, ut sic assumpto habitu ingenitum nominetur. XXV. Si uerò
genita ingenitæ essentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem passa, ingenita natura priuata
est: fuerit utiq; essentia quidem genita, ingenitum uerò habitus. XXVI. Si uerò genimen B
trāsitus significatiuum est, manifestum est quòd habitus significationem habet, siue transfor-
matum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. XXVII. Si ingenitū ha
bitus est, & genitum habitus, essentiæ quidem habitibus priores sunt: habitus autem etiamsi
essentijs posteriores sunt, attamen potiores. XXVIII. Si ingenitum geniti causa est, ipsum
esse significās, & genimen coinfert cum sua ipsius essentia ipsum autorem: uox genimen essen-
tiæ significatiua est, & non habitus: quum ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo
non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qua-
lis Dei omnipotentis, quomodo alterā quidem passibilē, alteram uerò passionis exortē quis
dixerit? Si uerò per sortē ac partē ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, &
(ut summatim dicā) omni mutatione superior, altera uerò passionib. obnoxia est, ita ut cōces-
sum sit ipsi, inuariabilitatē in essentiā habere, eo q sponte sua pmittit amicus ea quæ sunt præ-
dicta: fuerit hoc utiq; cōsequens, facientē quidem ingenitā dicere, genitam aūt eam quę trans-
mutatur. XXX. Si factæ naturæ ingenita natura est causa, ingenitū uerò nihil est absolutū:
quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius quod factum est? XXXI. Si ingenitum est pri-
uatio, priuatio aūt habitus abiectio est, abiectio uerò penitus perit, aut in aliud trāsit: quomo-
do possibile est ut habitu trāseunte aut pereunte, ipsa ingeniti scilicet appellatione, cognomi-
netur essentia Dei? XXXII. Si ingenitum significat priuationem, quæ non adest Deo: quo-
modo ingenitum esse dicimus, genitū uerò nō esse? XXXIII. Si nudum nomē est de Deo
uox ingenitū, nuda aūt prolatio substantiā Dei attollit contra omnia genita: pręstantior ergo
est hominū prolatio, q omnipotentis substātia, ut quæ incōparabili præeminentia Deum om
nipotentem exornauit. XXXIIII. Si omni genito consors & cōiuncta est causa, causæ au-
tem exors est ingenita natura: non causam significat uox Ingenitum, sed substantiam indicat. C
XXXV. Si omne quod factū est, ab alio factū est, ingenita aūt substantia, neq; à seipsa neq; ab
alia facta est, necesse est ingenitum essentiā significare. XXXVI. Si ex geniminis essentia cō
paret, q causa est ingenita substātia, cōtra omnem causam inuariabilitatē habens: per se sanē
essentia est incōparabilis, nō extrinsecus coostendēs inaccessibilitatē, uerùm per se existēs in-
cōparabilis & inaccessibilis, quoniā etiam ingenita. XXXVII. Si excedit omnem naturam
ipse omnipotēs, ꝓpter ingenitū excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uerò non
essentiæ significatiuum est ingenitum, undé nam habebit creatorum natura, ut conseruetur?
XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerùm permanet
in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existēs, nunc qui-
dem suam essentiam, posteriorem in genimine uidet: nunc uerò priorem in ingenito, secundū
primi & secundi ordinem? XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo
quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si autem conceditur in ingenito ac
genito suam ipsius essentiam extēdere, ipse suijpsius essentiam ignorat, dum â generatione &
ingenita natura circumducitur. XL. Si uerò etiam genitum particeps est participationis
ingeniti, uerùm in geniti natura indesinenter permanet: in imperfecta sane natura seipsum co
gnoscit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Non enim possibile est, ipsum de se-
ipso, & ingenitæ essentiæ & genitæ cognitionem habere. XLI. Si uerò despicabile est inge-
nitum propter mutationis aptitudinem: dignitas naturæ est essentia immutabilis, cum inge-
nitam naturam omni causa superiorem confiteamur. XLII. Si ingenitum ab omni cau-
sa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam.

Non

A Nō enim per ſortitionem, naturæ cuiuſdam communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uerò fiebat. XLIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominij libertatē: quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, non permittens Deo producere ex non ſubiecta eſſentia? XLIIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, omnis eſt inuariabilis: cum aūt eſſentia inuariabilitatem habeat, facere & pati caſui ſpontaneo deferendum eſt. XLV. Cum autem multa ſint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter ſe. Non enim numerabilia eſſe poterint, quæ diſtāt aut in totum, aut iuxta aliquid: cum omnis diſtantia ſortem ac partitionem quandam oſtendat cauſæ disiunctæ ingenitæ naturæ. XLVI. Si uox Ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate idem significant, ingenitus ingenitum genuit. Si uerò aliud quid significat ingenitum, & aliud Deus, non abſurdum eſt Deo, Deum genuiſſe, ita ut uterq; originem ſumpſerit ex ingenita eſſentia. XLVII. Si uerò quod ante Deum eſt, nihil eſt, quemadmodum non eſt: Deus & ingenitū idem significat, non admittente genimine ingenitum: quapropter neq; ſimul proferri cum Deo & patre ſuo ſuſtinet. Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus Deus, qui etiam ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt à miſſo Ieſu Chriſto, qui ſubſiſtit uerè ante ſecula, & genitæ ſubſtantiæ uerè exiſtit: cōſeruet ab impietate, per Chriſtum Ieſum Saluatorem noſtrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc in ſecula ſeculorum. Amen. Aetij libelli finis. Atq; hoc ſanè eſt principium corruptarum ipſius ſententiarum, uelut dixi, quæ ex parte ad nos peruenerūt. Trecenta enim capitula ſimul his conformia ipſum feciſſe dicunt, omni blaſphemia referta: hic uerò uelut perdito corpore reptilis & putrefacto, ſtudioſo quodā ductore, qui reptilis reliquias & oſſa collegit, in perniciem quorundam, inſidias quas iactat, cōſtruxiſſe, ad quoſdam nimirum ſcribēs, uelut ipſum opuſculum honeſti ſtudium præ ſe ferens continet. Cuius principium hoc eſt: Qua de cauſa e-
B tiam nos, operationis Dei curatiuos diuinæ ſcripturæ ſermones, ab initio uſq; ad finem colligentes, ſubuerſoriam antidotum conſtruemus his qui à ueneni ipſius eiaculatione ſanari uolunt, è regione cuiuſq; dictionis ipſius ſubuerſiones appoſituri eorundem ſyllogiſticorum capitum, hoc modo. Aetij Anomœi uerba. Quandoquidem in tempore illatæ nobis perſecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerunt, quidam ex prædictis abſtulerunt cum alijs multis, etiam opuſculum priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo & genito, idq; interpoſitionibus ac detractationibus corruptum ediderunt, ordinis conſequentia interpellata: uenit autem poſtea idipſum ad nos, ſtudioſo quodam nobis ipſum afferente: coactus ſum rurſus uelut pater purgatum id ſcriptum uobis emittere, ô uos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo ſcire poſsitis iuxta ſanctarum ſcripturarum intelligentiam in prædicto opuſculo noſtram ſententiam prolatam eſſe, per quam omnem hominem uobis cōtradicere conantem de ingenito Deo & genito, compeſcere, ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maximè uerò omnium prædictos: in uerſuum ſpecie pronunciati pronūciationem, & ſolutionis ſolutionem, quo facilius retineantur, & aggreſsiones ac epicheremata clara ſint, facturus, initio de Deo ingenito ſumpto. Confutatio. Dialectici faſtus tui & ſyllogiſticæ uanitatis, ad uerbum confutationem faciam, non tranſgrediens, neq; poſthabens, dictionum quæ tibi longiores aut etiam breues uidentur, immēſitatem. Et primum quidem, quandoquidem ſcribēs ad multitudinis tuæ decertatores ac decertatrices, dixiſti quoſdam antiquarios, & qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerūt, abſtuliſſe quod in manibus habueris opuſculum, cum producta ſit apud te dictio, utiq; coarguerit, te magis hoc nomen poſsidere, & eos qui à te didicerunt, ut ne dicam, ſeducti ſunt. Etenim ſancta Dei fides ab initio exiſtens, & ſemper antiqua & non inueteraſcens, ſemper eſt, & firmatum eſt huius fundamentum, & exiſtit habēs ſuum Do-
C minum ſine tempore. Ideo neq; ipſa temporalis exiſtit, ſed cum angelis cōuerſatur, & ſanctos per generationem ac generationem ornat. Tu uerò potius temporalis es, paſtus ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fuſim in pabulum ſpinoſum implicuiſti. Nemo enim ex ueteribus tecum ſenſit ô Aeti, qui contra antiquarios ſcribēs, ipſe temporalis es, & minimè antiquarius. Statim autem ex prima aggreſsione, ubi dixiſti opuſculum te ſcripſiſſe de ingenito Deo & genito, conturbaſti mundum per tantam tuam illuſtrem ſermonis aggreſsionem: quo ſic ridiculum faciam diſputationis tuę ſermonem, ex tanta nouatione ac nominum effictione cōſtantem. Quis enim ex Chriſtianis, ſalutarem Dei prædicationē adeptis, hanc reliquerit, à te per fabuloſum tuum errorem perſuaſus, ita ut relinquens Deum ſemper exiſtentē, & ſanctum ipſius ſpiritum ſemper exiſtentem, ueniat & audiat à te de genito Deo, quo etiam ipſe inter ſtultos recenſeatur, ut qui didicerit adorare creaturam præter creatorem, qui eſt benedictus in ſecula. Amen. Non habemus enim nos creatum Deum, nō factum: ſed increatum, & non factum, ex patre genitum ſine principio & ſine tempore. Siue enim uoce genitum uerſutè uteris, genitum æquiuocè etiam factum uocare uolens, non admittam tuam dictionem: ſiue nō ſic intelligis, imminutè ſentis, præter hoc quòd ex patre genitus eſt. Ex ſpinis enim nō colligūt uuas, neq; ex tribulis ficus: neq; ex uiro erroneo rectus expectari poterit ſermo. Compeſcuit enim & Dominus dæmones Chriſtum ipſum confitentes. At iuxta ſanctarum ſcripturarum intelligentiam, dicis ſententiam tuam in prædicto opuſculo prolatā eſſe: dic mihi, qualis ſcriptura diuina docuit adorare Deum factū? Et quòd quidem ingenitus eſt Deus, omnib. manifeſtum eſt. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina ſcriptura, uerum à recta ac pia ratiocinatione, & ex ipſa intelligentia, de Deo piè hoc cogitare ac dicere, congruum eſt. Dicis autem,

Genitū æquiuocum, pro genito & facto.

tem,quo ſcire poſsint decertatores ac decertatrices à te appellati,potius autẽ ſeducti uocandi, A
quomodo unicuiq; reſpondeant per compendiarium & retentũ facilem ſermonem,in uerſuũ
ſpecie ac modo capita à te cõpoſita eſſe. Quapropter ipſa tua quæ uidentur fortia uerba ac ſo-
phiſtica,quæ aduerſus maiores in contradictionem à te elaborata ſunt, imò potius ut aduer-
ſus ueritatem os attolleres:nos uiles & idiotæ & non maiores,ſed multis in ſancta Dei Eccleſia
tenuiores confutabimus,& uelut prædixi,inſtabilis huius ualdeq; uilis nugacitatis conſiſtere
non potentis ſubuerſionem faciemus. Et hactenus quidem contra præfationem tuam oppo-
ſuit ſe noſtra tenuitas. Iam uerò rurſus capitibus tuis ex ordine locatis,è regione uniuſcuiuſq;
dictionis ac capitis uiciſsim apponam contradictiones ex diuinis Scripturis ac recta ratioci-
natione acceptas,& rationalium quæſtionũ tuarum confutationes:quo ſerui Dei & ueri athle
tæ ac decertatores,lecta ac conſiderata omni tua abſurditate,derideant te ac dicant: Superbia
cordis tui fecit tibi hæc.tu enim dixiſti hæc in mente tua, Aſcendã in cœlum, & ſupra ſtellas cœ
li ponam thronum meum. Sedebo in monte alto, ſuper montes altos ad Aquilonem. Aſcen-
dam ſupra nubes,& ero ſimilis altiſsimo. Nunc uerò in infernum deſcendes,in fundamenta
terræ,& cætera. Aetij Cap. I. Si poſsibile eſt ingenito Deo, genitum ingenitũ facere. Confutatio.
Primùm quidem Deo attribuere impoſsibilitatem,impium eſt. Nam & quod indecorum eſt
ipſius deitati,etiam idipſum facere non eſt ei impoſsibile,ſed indecora eſt ipſi malicia. Deo igi
tur nihil impoſsibile eſt,niſi quod impoſsibile eſt in diuina ipſius ac potente bonitate, & ipſo
qui bonus eſt,malum eſſe. Et aliter, Si genitum apud Deum bonum putaretur ut fieret,impo-
tens autem ſit ad bonum bene perficiendum, hoc ſanè imminutio fuerit circa potentem, qui
uult id quod præſtantius eſt operari,& non poteſt. Si uerò ingenitum bonum eſt, genitum ue
rò in proprio ordine bene factũ eſt,cum bonus ſit ordo geniti ex bono Deo, & ab ipſo appro-
batus,non utiq; fecerit id quod bene genitum eſt ingenitum,quoniam bene approbatum eſt B
ipſi,ſic bonum eſſe. Quandoquidem igitur boni ordo,nõ propter impoſsibilitatẽ, non tranſ-
mutatur,ſed quia bene ſic eſt:bonus ſanè eſt ingenitus Deus,bona etiã quæ ab ipſo facta ſunt
in proprio ordine,non aſſumentia ingeniti nomen. Nõ enim deos creatos fecit,quo alterum
iuxta alterum extentum deleat per cognomen, obſcuritatem maioris nomine carentis ad id
quod minus eſt. Siquidem enim alius eſt Deus ingenitus,alius uerò genitus,naturis nihil cõ-
mune habentibus,impoſsibile eſt cõmunicare ſecundum naturam per nominis dignitatem:
niſi fortaſsis per abuſiuam quandam gratiam:& hoc iuxta participationem, diuite largiente
minori. At minor nunquam poterit maioris nomine ſeipſum appellare,cum omnino cogno-
ſcat alienum ſe eſſe à dignitate ſecundum naturam,& nomine. Dixerit autem quis tibi, ô Aeti
hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis ſecundum naturam nomen,aut quo-
modo æquabitur,ſiquidẽ factus eſt per Dei dignitatem? Aut quomodo exſcindetur hoc, Deus
erat,cum tempus nõ admittat diuiſionem facere uocis Erat,ne in uulgari quidem re? Cogno-
ſces autem quòd principio carens Deus,& ingenitus Deus, genuit ex ſeipſo Deum ſimilem ſi-
bijpſi: & non hoc ſolum, ſed etiam æqualem per omnia:& non creauit, ut ne diſsimilis factus
ipſe creatus,deleret nomen Deus,per diuerſitatis diſtantiam. Impoſsibile eſt enim,gignentem
diſsimilem & inæqualem ſibijpſi gignere,& genitum genitori diſsimilẽ eſſe. Quapropter hic
amplectemur identitatem ſecundum naturam ex Euangelico teſtimonio,nempe:Omnia pa-
tris mea ſunt:hoc eſt,Deus pater,Deus ego:uita pater,uita ego, & cætera omnia quæ decẽt pa-
trem & filium & Spiritum ſanctum in una deitate,trinitate nihil diuerſum habente: quum im
perfecta cognitione cautum ſit,ſine principio & ſine tempore in ſubſtãtia eſſe Verbum patris,
& in ſubſtantia eſſe Spiritum ſanctum ex patre & filio. Aetij Cap. II. Si omni cauſa ſuperior
eſt ingenitus Deus,propter hoc etiam generatione ſuperior fuerit. Si uerò ſuperior eſt omni C
cauſa,nimirum etiam generatione. Neq; enim ab alia cauſa eſſe accepit,neque ipſe ſibijpſi eſſe
exhibuit. Confutatio. Si omni cauſa ſuperior eſt ingenitus Deus,genitus uerò ex ipſo,indi-
gnè ipſi genitus eſt,& non iuxta æqualitatẽ etiam in præferendo patris nomine conſiſtit:igno
miniam genitori ipſum genimen affert,alterius nominis præter factas creaturas, dignitatem
habens,& non uelut creaturæ honorem factori uendicans. Quæ enim extra ipſum ſunt,glori-
am creatori uendicant,cum non ſint æqualia factori, neq; nomine creatoris appellentur: ſed
ſerua facta ſint in gloriam creatoris,quo à glorioſis & illuſtribus id quod præeminet, & ſuper
ipſa eſt,proportionabiliter conſideretur. Hoc uerò non amplius horum appellatione uoca-
tum,uerùm ex præeminentis coeſſentialitate, ex eo quòd counitè locatus eſt, dignitatem ha-
bens, ſi differet à præeminente iuxta diuerſitatem, etiam præeminenti minorem dignitatem
uendicabit,quum uariata ſit geniminis ſocietas,ad id quod præeminet. Quapropter ſimile
ex ſimili, & æquale ex æquali germen, non ex corporali intelligentia nobis per fidem appre-
henſum eſt:ſed Deus ex Deo, lumen de lumine, & uerbum patris in ſubſtantia exiſtens, ita ut
ſeruetur immutabilis præeminentis gloria,in eo quòd præeminens non ipſum ſuijpſius cau-
ſa eſt,ſed à ſeipſo æquale gignit impolluta & incomprehenſibili eſſentia,coeſſentiale ipſum eſ-
ſentiale & in ſubſtantia exiſtens diuinum genimen. Cuius imago non eſt inanimata,ſed pa-
tris exprimẽs genus,uelut dicit diuina Scriptura, quæ in æqualitate genitoris genimen locat,
imago inquiens inuiſibilis Dei. Et ut ne quis putet differentiam eſſe imaginis & identitatis,
ipſe pater correctionem uitæ noſtræ proſpiciens,ante hunc ſermonem dixit hoc, Faciamus ho
minem ſecundum imaginem noſtram,& ad ſimilitudinem:non diſparans ſeipſum à Filio,ſed
dualem

A dualem & æquiuocam dictionem prolocutus, Faciamus hominem: quo duos significaret, se ipsum & filium, aut etiam Spiritum sanctum. Sed & æqualitatem imaginis, non per duos sermones interponens, unam imaginem dixit, sed per uocem Nostram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominem non ad unius imaginem, sed ex duorum similitudine & æqualitate imaginem factum esse asseruit: quo penitus manifestum sit, præeminentiam in Patre & Filio ac sancto Spiritu manere in identitate, & non alterari. Neq; enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus, aut alteri naturæ participationem suæ ipsius naturæ dedit: neq; iuxta aliquam sectionem aut defluxum, ut esset ex ipso unigenitus & Spiritus sanctus, naturæ alterationem operatus est. Sed quemadmodum ab initio præeminens natura ingenita & increata semper erat, ita semper ex ipso præeminens genimen, & Spiritum sanctum nobis manifestè prædicauit, & non immutatè. Aetij Cap. III. Si ipse sibijpsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, sed eo quòd transgreditur omnem causam, undé nam quis productam naturam ad eam quæ produxit, ineuariabilitatem in essentia habere concesserit, cum talis substantia generationem non admittat? Confutatio. Oportet te, ô Aeti, sursum attendentem & tuam ipsius miseriam considerantem, cohibere temerariæ mentis tuæ superfluam impietatem: quo & nos cum tanta tua temeritate coinsanientes, superati relinquamur, sed tibi & nobisipsis ea quæ ad pietatem pertinent consulentes. Quum enim putes inter necessaria & Deo conuenientia, dissimilem & inæqualem Deum ei, qui ex ipso genitus est, ex multo errore iuxta pium quoddam figmentum recensens Deum magis inter indecentissima, similem ipsum prædicas his quæ non decent ipsius deitatem. Et primùm quidem cogitare de Deo tantam mentis profunditatem, impietatis fructus est, & potius insanæ mentis. Nam dicendo sui ipsius autorē, aut hoc, Ipse sibijpsi esse exhibuit: in duabus malis suspicionibus teipsum trans-
B fixisti, refricans ac quærens de Deo, quomodo erat, num semper, aut à seipso, aut casu, ipsum esse adeptus. Et timeo & inhorresco, dum prauam tuam cogitationem tracto. Cessa itaque, & cessabimus nos, quum sufficienter & sanctè habeamus semper, intelligere Deum, & credere, quòd erat semper Deus. Nam & in hoc stolidè loquens, ac ratiocinationem faciens, uelut qui magnificè honoraris Deum, dixisti, quòd neque ipse sibijpsi esse exhibuit: neq; ergo, si ex tua sententia à dictionibus & syllogismis dependet fidei salus, in inferioribus & miserabilibus corporibus sermonis tui similitudinem habemus. Nulla enim creatura sibijpsi causa est, aut ipsa sibijpsi esse exhibuit, ab animantibus usque ad hominem, & ab hominibus usq; ad angelos. Nulla item factura sibijpsi esse exhibuit, sed ex solo existente, unaquæque ab initio ipsum esse accepit. Desine itaque hic, uelut putas, ratiocinari, & concludens ne enitaris præter naturam te extendere iuxta maiorem: subuerteris enim per omnia: cum unigenitus æqualis sit & similis patri, siue quòd natus est, siue quòd genitus est à patre, dignitatem habeat: nihil enim differt in hoc ab æqualitate ad patrem, sicut neq; à similitudine: & quum non possint creata sibiipsis esse exhibere, uelut etiam præeminens ille & in omnibus perfectus, non ab aliquo ex supernis principium habuit, neque enim incepit esse. Erat enim semper, & semper est, etiamsi in identitate maneat, & sibijpsi esse non exhibeat, cum non æquiuocè dictiones quærantur, sed speculatio sincera ad pietatem. Quandoquidem uerò dixisti, Si ipse sibijpsi esse non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, sed eo quòd transgrediatur omnem causam: disce etiam tu, quòd non propter debilitatem, Filij nomen est, sed propter decorum commune cum genitore, præeminentiam coessentialitatis habet. Nam sicut Patri decentissimum est quòd transgreditur omnem causam, sic etiam soli ex solo Patre cum solo Spiritu eadem una deitas decet, quæ neque causam suscipere potest: non propter debilitatem, sed eo quòd transgreditur om-
C nem numerum eorum quæ ex nihilo sunt: cum una sit deitas, quæ in uno Trinitatis nomine numeratur, & in uno sigillo, per nomina Patris & Filij & Spiritus sancti, illuminatis prædicatur, & nihil diuersum à seipsa habet, uera doctrina æqualitatem nomēclaturæ exprimente, Patris & Filij & Spiritus sancti. Dixisti porrò rursus, Vndé nam quis productam naturam eam, quæ produxit, ineuariabilitatem in essentiam habere concesserit, cum talis substantia generationem non admittat? Et neque intelligis, neq; intellexisti, quòd teipsum abalienasti à cognitione ueritatis Dei, non ex Spiritu sancto ueritatem doctus, sed ex sapientia mundi infatuata, in supernis ambulare conans. Cōsequenter enim etiam ipse audies, quòd frustra laboras. Nouit enim Deus ratiocinationes sapientum quòd sunt uanæ. Qui enim genuit Verbum in substantia existens, æquale sibijpsi genuit, & non diuersum à sua deitate: non propter geniminis euariationem ac diuersitatem, sed quòd indecorum omnino erat nos cogitare, indignum seipso & inæqualem & genitore inferiorem genituram, ipsum genitorem genuisse. Quapropter per filium & in substantia existens Verbum omnia facta esse dixit, quo ipsum non de creaturis factis numeraret, sed in patre similem & æqualem esse ostenderet, & propter id quod decet patris nomenclaturam semper esse eundem essentia, non peregrinum esse, sed genuinum, uelut filium coessentialem ex ipso genitum. Aetij Cap. IIII. Si indesinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimen indesinenter genimen est, coessentialis & similis essentiæ peruersa opinio corrumpetur. Stat autem incomparabilitas in essentia, utraq; natura indesinenter permanente in propria naturæ dignitate. Confutatio. Si indesinēter & incessanter Deus permanet, uelut dixisti, in ingenita natura, natura autem Dei est sempiterna, indesinenter habens dignitatem, non propter quid aliud, sed eo quòd est per se Deus, & per se sempiternus:

ergo sanè etiam genimen coessentiale erit, si apud te indesinentis nomen accepit, uelut fraudu- A
lenter filio gratificans probabiliter de natura disseruisti. Dabis enim etiam coactus confiteri
immensum & incomprehensibile nomen indesinentis in omnibus. Quomodo igitur nō erit
coessentiale? Nam quum putaris te cauillari, per nomen prauæ opinionis ueritatem contu-
melia afficere conatus, ex ipsis quæ protulisti uerbis, redargueris. Aut enim dabis finem eorū
qui à te blasphemia impetiti sunt, uelut diuersam essentiam habeant: aut ubi indesinentem i-
psum decreueris, in omnibus immutabilitatem & ineuariabilitatem indesinentis dignitatis
inducere cogeris, ueritate non admittente, finem habere filium: quoniā regni eius, inquit Scri
ptura, non erit finis: eo quòd cum patre regnat semper, & cum suo spiritu. Nam omne quod
principium habet, etiam finem habebit, si uoluerit is qui esse exhibuit ei quod principium ac-
cepit. quod sanè in omnibus possibile est, in Filio uerò impossibile est. Est enim semper ex eo
qui est, & apud eum qui semper est, nunquam esse desinens. Quapropter & coessentialis erat,
& est, & erit, solus ex solo, & in nulla re ab essentia diuersus: sed iuxta hominum dignitatē ma-
nente deitate in identitate, ita ut neq; coniunctionem habeat, neq; principium ipsius esse sibi-
ipsi exhibeat: neq; quod dissimile sibiipsi est, assumat, quæ semper est, & nunquam esse desinit,
uerùm semper decorum secum habet in dignitate patris ad filium, & filij ad patrem, & Spiri-
tus sancti cum patre & filio, existens & nunquam desinens. Est enim sibiipsi incomparabilis
Trinitas, nullam in dignitate diuisionem admittens. Aetij Cap. V. Si ingenitus est Deus se-
cundum essentiam, non essentiæ disparatione genitum genitum est, sed potentiæ quæ ipsum
produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse & ingenitam, nulla pia ratio permittit.

Confutatio. Sæpe nobis progressus es ô bone, proferens ingenitum & genitum uoces, à
Dei nomine abhorrens, qui in omni iniquitate mentem tuam sepeliuisti. Illud autem quiuis
indigus expetit, ut facultatem habeat eius quo indiget in solatium, & ut in ore ferat, si talis fa- B
cultas non detur. Itaq; etiam tu quandoquidem impius es, uel nomine tantum huius Dei no
mē dicere magnifacis: nam ex natura timorem eius & fidem & spem & dilectionē erga ipsum,
nunquam adeptus es. Alioqui suffecisset tibi semel hoc dicere, & non transgredi terminum or-
dinis præscripti. Clara est enim contra te à Saluatore nostro prolata sententia: nempe, A fru-
ctibus ipsorum cognoscetis eos: quòd es quidem amictus pelle ouilla, intus uerò es raptor &
lupus. Si enim esses ex Spiritu sancto genitus, & à Prophetis ac Apostolis edoctus, oportebat
te ab initio creationis mundi usq; ad tempora Hester, euoluere uiginti & septem ueteris Testa
menti libros, qui uigintiduo ab Hebræis numerantur, & quatuor Euangelia, & quatuorde-
cim epistolas sancti Apostoli Pauli, & unà cum Actis Apostolorum, ante hæc & in ijsdem tem-
poribus factis, etiam catholicas epistolas Iacobi & Petri & Ioannis & Iudæ, & Ioannis Apoca-
lypsim, & Sapientias, Solomonis inquam, & filij Sirach, & omnes in summa diuinas Scriptu-
ras: & teipsum condemnare, eo ꝙ nobis ꝓtulisti quod nusquā habetur: non quidem indecorū

Ingeniti nomē non est in Scriptura.

Deo, sed pium in Deum est ingeniti nomen, sed nusquam in diuina Scriptura dictum contine-
tur. Nemo enim adeo insanus unquam fuit, ut genitum Deum cogitarit. At neq; opus habeo
dicere ingenitum Deum solum patrem, propter eum qui ex ipso genitus est, ut ne quis de pa-
tre solo hoc certum esse putet, sed etiam de filio & Spiritu sancto: quum recta intelligentia &
Spiritus sanctus doceat omnes filios ueritatis, ut ne à seipsis hoc admirētur, sed iuxta id quod
exigitur, & quod in ipsis est, ratiocinationem de Deo ad pietatem sciāt. Oportet itaq; eo quòd
ingenitus ipse est, & nos à nobis hoc confitemur, & appellationis huius uocis cōfirmationem
à Scriptura nō habemus: à nobisipsis per ratiocinationes hanc pietatem nosse, quòd sic se ha-
bet. Ad quid enim essentię disparatio erit ipsum genitum, si iuxta ueritatem eo quòd genitum
est, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo conueniente, & ei qui ex ipso genitus C
est sine tempore & sine principio, ueritate, & non abusiua quadam opinione? Hinc non crea-
tam dicimus essentiam, neq; alienam uelut factam, sed genitam essentialiter, & non alienam à
genitore. Quapropter etiam increata permanet, & non facta, sed genita ex eadem essentia Dei,
non tempori succumbens. Non enim qui genuit, in ueritate tempori succubuit, ut propterea
temporalem produxerit essentiam. Quale enim est genimen, talis genitor: & qualis genitor,
talis etiam qui genitus est. Aetij Cap. VI. Si ingenitum genitum est, quid uetat genitum in-
genitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat quàm ad alienū.
Confutatio. Si ingenitum fecit, & non genuit, in una identitate posita appellatione, & altero
iuxta alterum non extento per nominis permutationem secundum ueritatem, ipsa uis habi-
tus in altero dissonantia consistit, nihil ad alterum communicans, nisi solum secundum pote-
statem causæ præeminentis naturæ, erga omne quod ab ipsa creatum est. Quandoquidem au-
tem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quędam est appellatio, ꝓpinqua quidē
ingenito nomini, longè uerò distans à creatoris nomine, impossibile est omnia confundere, ô
Aeti, & dissipare à teipso perfectæ, iuxta uerbū habitū filij ad patrē, semper existentis & increa-
tæ appellationis societatē: impossibile est ingenitā & increatā naturā creatā aliquādo fuisse, &
ab eo ꝙ creata fuit, rursus transmutatā recurrisse ad suā ingenitā naturā, etiamsi sexcentas con
nectas Aristotelicas propositiones, relicta superna simplici & pura Spiritus sancti doctrina.
Aetij Cap. VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uerò
totus est ingenitus, nō essentialiter ad generationem disparatus est, uerum potentia genimen
produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenitus est, & qui ex ipso genitus est, increatus est, &

sanctus

A sanctus ipsius Spiritus, qui à te paruipenditur, ô carnalis & animalis Aeti, spiritualiter expensum uniformiter habet ex ipso præeminentiam, non assimilatus multis ex ipso, & per ipsum, & ab ipso creatis. Quapropter neq; societatem habebit cū multis, neq; quis dignitatis ipsius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedunt, & omnem causam syllogisticam relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura sententiæ, nempe: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem nisi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat autem per sanctum Spiritum, nō his qui de ipso per syllogismos ratiocinantur, sed qui in ipsum legitimè ac perfectè credūt. Nam neq; iudicia ipsius perscrutari poteris, neq; uias ipsius inuestigabiles, uelut scriptum est, etiamsi tu miserabilis homuncio infinita nobis nugans progrediaris. Aetij Cap. VIII. IX. X. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, nō essentialiter genitum genitum est, cum tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut generetur. Si uerò transformata essentia Dei genimen dicitur, nō immutabilis est essentia ipsius, cum mutatio operata sit filij constitutionem. Si uerò immutabilis fuerit, & generatione superior essentia Dei, id quod secundū filium est, usq; ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur nō solum te, ô Aeti, sed etiam omnem hæreticum post unam admonitionem deuitare, uelut sancta & sapiens doctrina docet: per te enim condemnatus es, tibijpsi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miserebitur eius qui sibi ipsi malus, & nemini bonus est? At ut ne ob mala quæ in mundū produxisti, sentias de te uelut qui magna & opposita in teipso habeas, perseuerabimus etiā ipsi cum longanimitate per ancipitem gladium Christi doctrinam, spinosas tuas radices exscindere, in sana erga Deum perfectaq; ac uera cōfessione. Sit enim gloria misericordi Deo, qui deprehendit te, qualis es, Iudæ uidelicet locum obtinens, qui cum discipulis quidem numeratus est, separatus est autem, non Christi habens mentem, sed ex satana suscepit contra Dominum suum *Aetius Iudas est.*
B Dei abnegationem. Nuda enim dictione cōfessus es filium Dei habere in mente. Et quid opus est aduersus te disputatione, cum omnino alienus sis à Christianis, Prophetisq; & Apostolis ac Euangelistis, martyribusq; ac omnibus sanctis, qui te in diem iudicij promptè redarguere possunt, quoniam usq; ad mortem tormenta sustinuerūt, flagellati, cæsi, bestijs ac igni obiecti, & neci gladij, ut filium Dei existentem & ex ipso uerè genitū non negarent. Generatiuus enim est pater solius unigeniti, & non alterius cuiusdam adhuc post unum: & ex ipso processit Spiritus sanctus, & non alius spiritus, creator autem & factor est eorum quæ ab ipso facta sunt, & semper fiunt. Quapropter non amplius multi filij gignuntur, neq; multi spiritus ex ipso procedunt, eadem deitate semper in Trinitate manente, ac glorificationem habente, & nunquam accessionem accipiente, neq; desinente, neq; relicta, uelut quæ non sit. Quapropter etiam non usq; ad nudā nomenclaturā in genimine consistit dignitas, alioqui multos fratres post ipsum habuisset similes ipsi, uelut in hoc dicto, Filios genui & exaltaui. Et in hoc, Qui peperit glebas roris. Et in hoc, A quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur. Et in hoc, Nônne unus pater omnium uestrûm? Et in hoc, Filius meus Iacob. Et in hoc, Primogenitus Israel. Hi enim omnes nuda dictione allegoricè, à non esse ad esse progressi, non secundū essentiam uera appellatione cōsistunt, sed nudè & secundum gratiam. Quapropter per unum qui neq; secundum gratiā, neq; nuda appellatione nominatur, sed secundū ueritatem, creati sunt ab uno per unum, cum eo qui ex ipso procedit, & de ipso accipit. Aetij Cap. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicā, euasit. Perfectus itaq; est filius, non ex eo quòd genitus est, sed ex his quæ assumpsit. Quæ enim naturaliter assumunt, uelut ex illis constantia, perfecti nomē diuersimodè admittere solent. Confutatio. Si non cōfessio sit quòd incorporeus est genitor, omnia apud te in fabulam
C conuertantur. Vbi uerò fabulam composueris, nō alium quendam corrumpis ac conturbas, sed mentem tuam turbas à uera confessione. Ex seipso enim Deus perfectus existēs, perfectum filium genuit, non alium præter naturam. Non enim indecens est ad genitorem, neq; externæ assumptionis indigus. Non enim quid maius est post essentiam Dei, quo indigo aliquid impertiri possit incrementi assumendi ad perfectionem. Qui enim est semper incorporeus, eum qui incorporeus est apud ipsum reuera semper genito modo, perfectū perfectus semper reuera genuit: & spiritus existens Deus, etiam spiritum Verbū in substantia existens genuit. Omnino enim stolidum fuerit apud te Aetium, qui in supernis ambulas, & opiniones contra Deum ex syllogismis & mentis tuæ ratiocinatione perscrutaris, quòd ei qui fecit omnia de nihilo, & potest omnia perfecta sub unū efficere, nihilq; opus habet accessorio incremento, uerùm certis legibus hæc adstrinxit, crescentē essentiam assumpticia deitate indigentē attribuis, & creatis ab ipso adæquas. Ab initio enim perfecta ipsa fecit, & ea quæ ipsis adhuc germinant assumptionis indigētia, sapientiæ lege decreuit: quæ sanè sunt hæc, inter quæ sunt etiā quæ deinceps facta sunt ac fiunt: uelut uerbi gratia, cœlum, terra, aqua, aer, sol, luna, astra, & quæ ex aquis genita sunt, usq; ad hominem. Non cœlū imperfectū fecit, non terrā imperfectissimam, sed perfectam quidē terram, perfectum item cœlū: uerùm inuisibilem & inornatam tūc, propter eam quam facturus erat exornationē. Aquam autē & simul lucem primò creatam, per ueram lucē, increatam ac uiuificam omnia fecit: deinde etiā ea quæ ex terra producta sunt, & antea firmamentū. Nō semiperfectum quid factū est, sed omnia in perfectione. Producat enim, inquit, terra herbam fœni, seminans semen secundum genus & secundum similitudinem, & lignum fructiferum, cuius semen ipsius in ipso, iuxta similitudinem in terra. Et uides, quòd nulla *Creaturæ Dei perfectæ.*

Homo seminaliter dominiū habet producendorum germinum.

emendatione ad assumendum incrementum creata ipsa indigebant, sed uirilia (ut ita dicam) A
& perfecta per præceptum statim inueniebantur, homini uerò tradita quæ sub ipso sunt, & in
ipso seminaliter, in dominium, non perfecta tradita sunt: quo sciret homo semper benefacto-
rem, & omnibus ipsum esse exhibentem, & in omnibus existētem, & incrementa uniuscuiusq;
creaturæ ad constitutionem eorum quæ ipsi commoda sunt, exhibentem. Tradidit ipsi semi-
naliter terra uelut fulcro, ut ita dicam, prostrata, & uelut utero ipsi tradita: quo eruptione eorū
quæ perfectè à Deo facta sunt, ea quæ seminaliter per ipsum cum prudentia in terram mittun-
tur, ita ut lignorum & aliorum germinum, ipse quidem tenuiter uelut particulam à perfectis
mutuatus, hanc in terram inserat: ex perfecti Dei incremento ad augmentum peruentura spe-
ret, ut extrinsecus augescant ea quæ ab ipso insita sunt, ut ne ignorans incrementi suppedita-
torem, seipsum putet opificem, & excidat à ueritate. Etiamsi enim plantauit Noe uitem, nō ta-
men scriptū est, quòd erat uitis opifex, sed erat uir agricola. Alius enim est, qui futuris authen-
ticam potestatem exhibet, alius est qui esse ab ipso accepit homo, cui illius agricultura concre-
dita est: quo hic quidem colat ea quæ incremento ad perfectionem opus habent, ille uerò per-
fectionem exhibeat per suum incremētum eorum quæ ab ipso creata sunt, & ad perfectionem
augescunt. Sic etiam in animalibus & uolatilibus, sic & in pecoribus & reptilibus ac marinis.
Omnia ab initio perfectè facta sunt per præcipientem, uerùm per uoluntatem sapientiæ nunc
incremento indigent, propter utilitatem hominis in terra per intelligētiam dominantis, quo
cognoscat supernum omnium Deum, & suppeditatorem seminum, & incrementi augescendi
esse Deum & Dominum. Quapropter quæ sunt in cœlo, & non per hominis manus seruntur,
& neq; generant neq; generantur, ea siuit Deus in perfectione. Non enim inciderūt in mentem
hominis, ad insidias & uanæ gloriæ elationem: uelut uerbi gratia de Sole & Luna atq; astris di
cam. Neq; enim eo quòd generatur luna, aut deficit, aut augescit, à proposito suo alteratur: sed B
eo quòd temporū est constitutio & suppeditatio: quæ tempora Deus luminaribus adordina-
uit. Quomodo igitur corporalia & deficientia & quæ corrumpuntur, Deus uoluntate sua sta-
tim perfecta effecit, eum uerò quē ex seipso genuit, unum ex uno, qui est semper genito modo
apud eum qui est, incremēti indigum genuit? Cessa igitur ô Aeti, uanas nobis & Aristotelicas
dictiones proferre: cum sufficienter habeamus nos, & nō fallamur, Domini nostri uerā doctri-
nam, quæ hoc dicit, Ego ex patre exiui & uenio: & cū non abusiuè dictio uim habeat, sed per-
fectionis ac dignitatis Dei essentiā significet. Aetij Cap. XII. Si perfectum erat genimē in inge-
nito, genimen est etiā non ex eo quòd ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturā in inge-
nita essentia esse impossibile est. Est enim idē, & esse & nō esse. Genimē enim ingenitum nō est,
& ingenitū existens, genimē non erat: cum dissimilis pars in Deo, blasphemiæ figuram & con-
tumeliam obtineat. Confut. Oppositè introducit perperàm Aetius ex syllogisticis nomencla-
turis, humana intelligētia Deum comprehēdere uolēs, & uelut ex dictionibus mutilare cona-
tur euidentis fidei firmam spem, dissimilē dissimiliter collidēs, & in dictionē dictioni subuer-
sorio modo interponens, ut ex hoc conetur dissimilitudinē filij ad patrē significare: id quod
impossibile est. Ex ipsis enim syllogismis quos mundum docuit, etiam ipse concludetur. Dicit
enim, Si perfectum erat genimē in ingenito, genimē est etiā non ex eo quòd genitus ipsum ge-
nuit. Genitam enim naturā in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idē, esse & nō esse.
Genimē enim ingenitū non est: & ingenitū existēs, genimē non erat: cū dissimilis pars in Deo,
blasphemiæ figurā & contumeliā obtineat. quare undiquaq; sermonis eius conficti partes re-
darguuntur: quoniam nō est possibile, dissimilē esse filiū patri, neq; inæqualē perfectæ ipsius
deitati. Si enim omnino asserit uiolēter, contra seipsum uerò dicta conuertit quæ recēset, geni-
tum & ingenitū semper dicens, ab hoc discat creatū & increatū. Quoniā non est possibile, hoc C
communionem dignitatis ad illud habere, quod est totum adorandū. Si enim omnino ado-
randum est dissimile dissimili adæquatū, non amplius distinguet sermo unū ab uniuersis: cū
dissimilitudo nō possit in ordine eiusdē dignitatis locari, etiamsi in gloria excedatur, unū ab
omnibus dissimilibus existētibus ad unū, eo quòd nihil cōmune habeat cum uno, omniū ad
unum dissimilitudo. Et erunt de cætero & Sol, & Luna, & astra, & terra, & amplius his inferio-
ra adoranda: & nō amplius unus cū uno spiritu, hoc est, una trinitas, & una deitas, & una ado-
ratio. Igitur si hoc propter hoc concludendū est, erit quidē idem in ueritate: quoniā non simile
est unum Verbum omnibus uerbis, neq; unus filius omnibus allegoricè appellatis æqualis:
non enim est Cum omnibus, sed Per quē omnes. Quod igitur impossibiliter apud ipsum Ae-
tium ab initio positum est, & ad contumeliam blasphemiæ figuram obtinens, propter partem
quam dixit in Deo esse: non differentiæ pars existit, sed æqualitatis: & quæ ne diuiditur quidē
deitatis, sed semper est perfecta, tria existentia perfecta, una deitas. Imò potius ad confirmatio-
nem ueræ fidei, dissimilitudinem nobis communiuit ad hoc, ut ne putemus, neq; credamus
præter dignitatem Græcæ nationi, ob temeritatis præsumptionē damnatæ, ac sentienti omnē
creaturam adorandam esse, quæ dissimilis est ad patrem, qui adoratur in filio, & filiū qui ado-
ratur in patre, cum sancto Spiritu, cui gloria in secula. Aetij Cap. XIII. Si ingenitæ naturæ
existens Deus omnipotens, genitæ naturæ non nouit seipsum: Filius autem genitæ naturæ
existens, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit mendacium ipsa coessentia-
litas, cum ille cognoscat seipsum ingenitum, hic uerò genitum? Confutatio. Dixit Ae-
tius, & pronunciauit distinctor ac definitor naturæ Dei, homo existens natura, & quæ supra
naturam

A naturam sunt, scire uolens: atq; hoc non ex consequentia Scripturæ, sed ex mortalis cogitatio-
nis syllogismis: quòd ingenitæ naturæ existens Deus omnipotens, genitæ naturæ nō nouit se-
ipsum. Vndiq; autem & semper & ab initio sermonis, non amplius iuxta ueteres Arianos, uel
occultè filium uult appellare unigenitum. Verùm in omnibus uidetis uos filij ueritatis, quòd
omnino uult ipsum alienū esse à patre, & omnino nō participem esse diuinæ essentiæ: id quod
clarum est ex his quæ ubiq; temerè pronunciat. Nam dicere, quòd seipsum ingenitum cogno-
scit, & genitæ naturæ seipsum non nouit: frustra ab ipso profertur, & si etiam uel per nudam
dictionem filius, filius uocetur: subuertetur autem ipsius sermo. Etenim ingenitus est pater, &
genuit sempiternè unigenitum, naturę existens sibijpsi decentis, eo quòd solum unum unige-
nitum genuit, & spiritum protulit solus genitor ob solum unigenitum, qui cum filio sine prin
cipio genito coexistit, spiritus existens, qui spiritum genuit, & non corpus existens, quod cor-
poraliter in suas dimensiones deducitur, neq; deficiēs, neq; crescens, neq; sectionem sustinens.
Quare apud alia omnia, quæ generant & generantur, multorum adhuc necessitas requiritur.
Hic uerò nihil simile habet omnibus rebus, illa unius ad unum dignitas. Quapropter & ipse
qui genitus est præeminenter, ex eo qui genuit mirabiliter, uelut ab ingenito genitus est con-
cedens genitorem. Et ipse non gignit amplius, secundum essentiam inquam: quo ex eo quod
non gignit amplius secundum essentiam, & ex eo quòd pater non est genitus, ex utrisq; parti-
bus omnis gloria dignitatis conseruetur in una unitate dignitatis Dei, patris perfecti, & filij
perfecti, & perfecti Spiritus sancti. Et propterea coessentialitatem non mendacium esse nouit
diuina scriptura, neq; pia ratiocinatio, quæ de patre & filio ac sancto Spiritu piè didicit glori-
ficare ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aetij Cap. XIIII. Si nō uox ingeniti substantiam Dei
declarat, sed humanæ inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentori-
B bus propter ingeniti inuentum, cum præeminentiam nominis non ferat in essentia. Confuta-
tio. Et ingenitum diximus contra Aetium inuehentes, & non negamus, etiamsi in diuina Scri-
ptura nō habeatur, uerùm piè uox hæc excogitata est. Ingenitum autem dicentes patrem, etiā
ingenitum confitemur. Genitum autem filium non negamus, sed non creatum. Neq; enim si
filium genitum decreuerimus, ex Deo patre essentiam habere negare possumus: genito modo
enim genuit, & non creauit. Sicut enim is qui obliquè omnia de genito & ingenito cogitat, se-
ipsum subuertere uult, & nō aliud quiddam: sic etiam ipse ex humanis syllogismis, syllogisti-
caq; oppositione, ac humanæ uanitatis sapientia, audit hoc: Incumbit mens hominis ad pra-
ua diligenter à iuuentute. Dicemus autē & nos, quòd multo magis indecorum est Deo increa-
to creare creata, & non facto facere: non enim possibile est increatum creare, & non factum fa-
cere futura: si non decet ingenito gignere, iuxta Aetij sentētiam. Cum autem creaturæ uidean-
tur, & maxima pars essentiæ substantiæ appareat, Deo autē increato nō deceat ut ab ipsa crea-
ta sint, quo ne incomparabile in mutationem factorum deductum, pro decoro apud Aetium
magis indecorum putetur: quæretur de cætero alius Deus, qui est increatus, & alius creatus,
& creare iuxta suijpsius proportionem potens. Cum autem creatus & creare potens, nō sit per
se existens, sed creatus: quæretur etiam alius, qui huius causa fuit, & ab hoc alius animo conci-
pietur, & multa erat profunditatis erroris cogitationum uanitas, mente non amplius stabili-
tatem habente, sed implente id quod dictum est. Stulti facti sunt serui Dei, & stultus factus est
omnis homo à scientia & cognitione. Non enim quis sibijpsi uiuit, neq; sibijpsi moritur. Neq;
quis cognoscet aliquid præter Deum, qui reuelauit nobis ueram fidem, & dicit, Hic est filius
meus dilectus, ipsum audite: sed & qui ex seipso genitus est, reuelauit nobis patrē suum, & di-
cit: Ego ex patre exiui & uenio. Et neq; ab hominibus habuit Deus incōparabile nomen, neq;
C propter incomparabile nomen, ipsa dignitas ueri in substantia existentis Dei uerbi, & ex pa-
tre sine principio coessentialiter geniti euertetur: neq; alterutri nominis inuenti gratia homi-
nibus debetur. Nihil enim assumit Deus dignitatis aut additamenti. Verùm ipse Deus omni-
bus exhibet ex sua plenitudine semper in identitate manente, & non deficiente: sed semper in
propria essentia ferente nominis & potentiæ & essentiæ dignitatem. Aetij Cap. XV. Si extrin-
secus de Deo consideratur uox ingeniti, qui considerant, potiores sunt considerato, cum præ-
stantius natura nomen ipsi exquisiuerint. Confutatio. Nemo melior est Deo, uelut ueritas ha-
bet, ad Aetium loquor, qui sic ratiocinatus est. Quomodo enim quis melior aut potior Deo
fuerit, cum omnia ex Deo esse acceperint, & cum autor sit Deus eorum quæ ab ipso creata sunt
rationalium & irrationalium, uisibiliumq; ac inuisibilium. Melior est ipse supra omnia, siue
ratiocinationes mentis fiant rectæ ad pietatem, ut honorent id quod melius est, neq; ex parte,
neq; ex toto, omnibus simul congregatis, & innumeris insuper ad hymnum Dei excogitatis,
assequi potentibus & in seipsis complecti gloriæ ipsius perfectionem, excedente semper me-
liore inferiorum intelligentiam: siue pro uiribus & supra uires laudem deferant meliori. Est
enim non sermonis prædicatione melior, sed potentia, & nomine, & sermonis elogio. At non
differre faciet incomparabile ab incōparabili, ipsa melioris ab inferioribus glorificatio. No-
uit enim in patre id quod melius est, per ingenitum, & id quod melius est, ex ipso genitum.
Quapropter coessentialem confitetur recta intelligentia hominibus ex Deo donata, ut ne dis-
similitudine essentiæ filij ad patrem excogitata, diuisionem faciat melioris & sinceræ perfe-
ctionis eius qui genitus est in ueritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam
excedente propter præstantiam. Aetij Caput XVI. Si non cedit ingenita natura gene-
rationi,

rationi,eſt hoc quod dicitur: ſi uerò cedit, generationis paſsiones meliores fuerint ſubſtantia A
Dei. Confutatio. Paſsiones omnino in Deo recenſere, impijſsimum eſt. Nã intra paſsiones pe-
nitus non continetur Deus. Cum autem ſuperior ſit his quæ in nobis ad diuiſiuam intelligen
tiam ſuccũbunt, omnibus modis Aetij ſermo ſubuertetur. Omnia enim in nobis paſsiuè con-
tingentia, in Deo citra paſsionem cõſiſtunt. In nobis enim iuxta aliquam partem uelle ipſum,
eſt paſsio ſiue affectus: non dico uelle pium eſſe, ſed uelle quid facere quod eſt ſuper naturam:
eo quòd non poſſumus perficere officium uoluntatis. Velut ut de homine dicamus, uolare, in
aerem ferri, uenas profundi cognoſcere, noſſe fundũ terræ, & ſimilia. Quantum autẽ eſt quod
in me paſsiuè continetur, tantum eſt quod in Deo citra paſsionem exiſtit. Quapropter omnia
quæ uult, facere poteſt, natura non reluctante ipſi ad uoluntatem: noſtra autem natura in no-
bis aduerſus uoluntates repugnante, quæ ad impoſsibilitatem ſe in nobis extendunt. Et non
propterea quòd dicimus Deum facere quod uult, ideo omnino dixerit quis, quòd facit quæ
non decent: minimè gentium. Illa enim uult quæ & facit iuxta proportionem ſuæ dignitatis,
neq; uoluntate reſiſtente aduerſus potentiam, ne potentia opponente ſe aduerſus uoluntatẽ:
non quòd non poſsit, ſed quòd non uelit. Et aliàs poſt talem à paſsione abalienitatem in Deo
exiſtentem, in nobis autem & alijs creaturis paſsiuam exiſtentem, ſi cõtingat ſic cogitare, paſ-
ſio alia rurſus ſecundum ueritatem eſt cõfitenda: poſt ſecundam autem, etiam tertia cogitan-
da uenit. Paſsione gignimus & gignimur, noſtra natura & aliorum quæ gignũtur ac gignunt
ſectionem ſuſtinente, dilatationemq; ac cõtractionem, molem item ac imminutionem, & alia
omnia quæ paſsione cõtinentur propter talem cauſam. In Deo uerò nihil horum inerat in eo,
quòd filium genuit. Si enim fuiſſet unum quoddã ex his in Deo, iuxta opinionis prætextum
ad geniminis ſubuerſionem, ab alia ſecundum nos parte, oppoſitè aduerſus ipſos dicendum
eſt: quòd in nobis qui in paſsione gignimus & gignimur, paſsio altera eſt in creando: & pati- B
mur in eo, quòd gignimus & gignimur. Deus autem apud uos creator, & non genitor intelli-
gitur. Quare propter generationem quidẽ, & ſubuerſionem faciendam falſo paſsionem pro-
fertis, quo filij ingenuitatem negetis: uerùm paſsionem in creando, obliuioni traditis, quæ ſa-
nè neq; ipſa paſsio eſt in Deo. abſit. Neq; enim nos paſsionem ipſi attribuimus, confitentes
ipſum creatorem eſſe uniuerſorum: neq; rurſus paſsionem circa ipſum eſſe cogitamus, genuiſ-
ſe ipſum uerum filium uerè ſine principio & ſine tempore confitentes. Quapropter naturam
ipſius nouimus incomprehenſibilem eſſe, & paſsione non affici. Et ideo confitemur ipſum &
genitorem & creatorem paſsionis exortem. Genuit enim unigenitum paſsionis exors & non
patiens. Et emiſit ex ſe ſanctum ſuum Spiritum, ſectionem non paſſus. Et creauit creata & quæ
creantur, citra afflictionem, neq; affectui obnoxius. Et facit quod uult cõuenienter ſuæ deitati,
non prius conſultans, quo cogitando diſcat, an oporteat quod efficitur: neq; uolens facere &
non potens ſuppeditare uolũtati quod efficitur, propter paſsionem. Simul enim habet uelle,
facere, genuiſſe unigenitum, creaſſe omnia: quum diuina natura & dignitas ſuperior ſit ſyllo-
giſtica Aetij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore exiſtente omni inuẽto, & neq;
paſsioni cedente, ſed ſuperexcedente omnes paſsiones & omnes opiniones. Aetij Cap. XVII.
Si genimen immutabile ſecundũ naturam eſt, propter genitorem: ingenitum eſſentia eſt im-
mutabilis, non propter uoluntatem, ſed propter dignitatem quæ eſt in eſſentia. Confutatio.
Quàm diu prodit nobis hic idem dicens, & nihil eorum quæ antea habentur tranſgrediens?
Quæ enim dixit ab initio & uſq; ad finem, eadem de ijſdem & nihil aliud recenſuit. Non enim
myſteria nobis oſtendit, non Deum quem iactat, docuit, non fidem per quam operantes Apo-
ſtoli, firmam ueritatis confeſsionẽ nominantes, mortuos excitarunt, leproſos mundauerunt,
& alia omnia bonæ cõſonantiæ effecerunt, ex quibus exempla ueræ operationis oſtenderunt, C
protulit: ſed uanos & inſolentes ſyllogiſmos, non tranſgrediens tautologiæ prolationem, ſed
illa ipſa & nihil aliud narrãs. Quapropter rogamus ut nemo ex lectoribus nobis uitio uertat,
ſi etiam nos in ijſdem uerſamur, dum aduerſus ipſius tautologiam dicere cogimur. Genimen
enim immutabile eſt, quantum decet deitatem. Et genitor immutabilis eſt, uelut decet iuxta
proportionem, immutabilem ipſius naturam. Manet autem genitor ſemper habens genitũ ex
ſeipſo (nullam ſuſpicionem concedens creatis ab ipſo, ut ſciant patrem ſine filio, & unquam
nouerint genitum ſine patre) & perfectum ipſius ſpiritum, qui ex patre procedit, & de filio ac-
cipit. Et hoc decorum eſt dignitati eſſentiæ Dei, ut citra aſſumptionem non indigeat aliqua di-
gnitate, ſed habeat ipſam ſempiternè in propria identitate. Aetij Cap. XVIII. Si ingenitum
eſſentiæ ſignificatiuum eſt, meritò ad genituræ eſſentiã opponitur. Si uerò nihil ſignificat in-
genitum, multo magis nihil ſignificat genimẽ. Nihil enim ad nihil quomodo opponi poteſt?
Cap. XIX. Si uerò ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, ſilentio prolationi
ſuccedente: fieri contingit & perire Chriſtianorum ſpem in prolatione ſitam, at non in naturis
ſic habentibus, uelut nominum uult ſignificatio. Confutatio. Quomodo præoccupare cõtra
ſeipſos teſtimonia ſolent, qui inexpertorum mentes ſtupefacere didicerunt. Qui enim in pro-
latione ſpẽ adeptus eſt ſolus Aetius, & non in ueritate, hanc de nobis prædicare audacter pro-
dijt ipſe, & filium Dei, ac Deum patrem nudis uerbis confiteri nõ reueritus: cum nos maximè
cõfiteamur naturalem eſſe patrem, & naturalem eſſe filium, & naturalem eſſe Spiritũ ſanctum.
Trinitati enim nihil aliud comparabitur. Et propterea uerè coeſſentiale eſt cõfeſsionis noſtræ
fulcrum, & non per prolationem, quæ per ipſum ſublata eſt, ut quæ fiat ac creat, uelut Aetij de
patre

A patre & filio ac sancto Spiritu opinio habet. Est enim reuera pater uerus, & filius reuera uerus, & Spiritus sanctus uerus, etiamsi sexcentos uanos syllogismos subseminet. Nam de his diuina Scriptura, Prudentiam prudentium reprobabo. Et, Nouit Dominus cogitationes hominum quòd uanæ sunt, & cætera. Aetij Cap. XX. Si nihil plus distribuit ad præminētiam essentiæ ingenitum ad genitum: prolatione solum præminens filius, meliores seipso cognoscet eos, qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deū ipsius & patrem. Confutatio. Nulla pia ratio concesserit, etiamsi innumera nobis cōfingat Aetius, meliores esse eos qui ipsum esse ab eo qui est, acceperunt. Per ipsum enim etiam ipse confitetur eosdem genitos esse. Neq; enim secundum prolationem uerbi sciunt genimen uocare, sed uerum ex uero genitum, Christiani qui ex ipso beneficio affecti digni facti sunt, ut sciant ipsum in ueritate, & docti sunt per patrem, non à carne & sanguine, & propterea meritò beati prædicantur, uelut ille qui cum additamento uocis uiuentis, filium Dei ipsum cognouit. Siue enim spiritualiter percunctetur Spiritus existēs unigenitus, animalem Aetium quæ Spiritus sunt, non suscipientem: siue dicat, Vado ad Patrem meum & Patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum: ambæ hæ appellationes ad alterius generis nomina adæquari non possunt, ueritate semper manente, & unoquoq; utili ordine in filio Dei in ueritate claritatem docente. Neq; enim patrem meum & patrem uestrum, secundum carnem ad ipsos referendū est. Quomodo enim pater carnis Deus, qui carnem non induit? Neq; Deum meum & Deum uestrum, secundum filij Deitatem, & secundum discipulorum adoptionem accipiendū est. Sed Deum meum & Deum uestrum, propter nostram incarnationem, mysterialiter discipulos muniuit is qui uera in omnibus loquitur. Patrem autē meum & patrem uestrum, propter meam ad ipsum naturā & meam ad uos societatem, quam ego hominum amore ductus apud uos præsens dedi uobis ut fieretis, uelut dictum est: Dedit *Patrem meum & patrem uestrum, & Deū meum ac Deū uestrum, quomodo sit accipiendum.*
B ipsis potestatem ut filij Dei fierent. Quapropter etiam ipse apud ipsos diuersans formam serui accepit, recenter cum recente societatem contrahens, primarijs & antiquis illis manentibus in identitate, & non ad confusionem transeuntibus: ita ut filij quidem hominum, per participationem ad incorruptibilitatem transmutati sint, sed nō couniti ad coessentialitatem: & hic serui formam acceperit, ut per uocem Acceperit, recens factum declaretur: per hoc uerò quod in forma Dei existit, quod ad mutationem non abierit, indicetur. His autem sic se habentibus, & quum hæc in perfecta cognitione sic, qui à Deo docti sunt, clarè confiteantur: neq; Deus meus & Deus uester, neq; pater meus & pater uester: ex consentanea societate, per æquiuocationem à sincera essentia differre faciet, & à præminentia propriæ proprietatis, patris ad filium, & filij ad patrem, & sancti Spiritus similiter. Aetij Cap. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habens ipsam præstantiam per se essentia est ingenitus. Non enim uolens, quoniam uult, potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare creationem ac generationem, impellens ferri contra creata ac genita omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. Confutatio. Iisdem uexationibus circundat nos Aetius, idem dicens, uelut dixi, & sæpe suam de ijsdem tautologiam ab initio usq; ad finem subornans. Nunquam enim fides, quę omnem fidelem seruat, ex syllogistica hominum opinione consistit. Fallaces enim sunt hominum cogitationes, & ad immensitatem essentiæ Dei se extendere non possunt. Nam tota salus nostra, uiuax Christi mysterium, Iudæis quidem offendiculum est, Græcis autem stultitia. Nobis autem uocatis Iudæis ac Græcis Christus Dei potentia est, & Dei sapientia. Quoniam quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Et quod debile est Dei, fortius hominibus est. Quomodo igitur non quis inter Iudæos constituerit Aetium, propter offendiculum syllogismorum
C ipsius, inter Græcos autem, eo quòd ex propria, quam sibi persuasit, sapiētia, stultitiam putat ueritatem Dei? Etenim unus & melior omni creatura ac opificio creator & opifex uniuersorum, non ideo quòd melior est his quæ ab ipso facta sunt, nō facit & creat ea quæ ab ipso facta sunt. Neque enim inuidet propriæ bonitati: intra se enim habet ipsam per se bonitatem, quæ omnibus melior est. Neque enim intra affectus continetur, aut inuidiæ aut liuoris, & ea quæ sunt ex nihilo effecit. Non enim quæ ab ipso facta sunt, uerùm incomparabili ipsius deitati inferiora sunt, & non quæ ab ipso creata sunt, contra seipsum excogitauit: sed in gloriam suam, ut ostendat luculentam suam deitatem, ipsa per se bonitas existens, & ipsa per se essentia, communicans his quæ ex ipso de nihilo creata sunt ipsum esse, uolens etiam ipsa participare suo dono, unamquamq; creaturam iuxta proportionem uniuscuiusq; propositi. Et luminaribus quidem lumen contribuit, cœlo uerò pulchritudinis ornatus. Terræ item ac alijs iuxta uoluntatem suam partes uirtutis largitus est, angelisq; ac reliquis sanctis potestatibus ac uirtutibus, eo quòd dedit ipsis incorruptibilitatem. Homini item donauit imaginis dignitatem, uitæq; ac cognitionis & rationalis beneficij donum. Et non à uolūtate solum affuit ipsi hoc, uelut quis dicere posit cunctanter, aut secundum futurum, aut consultoriam ratiocinationem, sed secundum ipsam per se bonitatem. Est enim ipsa per se bonitas, condecēter ipsi omnia habens, & faciens ac operans. Quemadmodum igitur bonitati ipsi non indecorum asciuit hoc ipsum, sed gloriam & cognitionem laudis luculentæ munificentiæ, ut qui per hoc ad noticiam & sensum eorum quæ ab ipso facta sunt, deuenit. Sic etiam gloria est, non assumens aliquid ipsius deitatis. Nunquam enim indiget Deus gloriæ additamento: sed ipsa per se gloria, & ipsa per se uirtus, & ipsum per se miraculum, & ipsa per se laudum celebritas, quòd pater

genuit,

genuit, etiamsi ipse non est genitus: quo ex fonte semper existente, sempiternus fons coexisteret, ex ipso existens fons ex fonte, & Deus ex Deo, & lumen de lumine, qui non esse cœpit, non sub tempus cecidit, sed simul patrem habet uerè, ita ut simul pater filium habeat uerè, non indecorum patri, non dissipantem incomparabilitatem. Non enim est corporalis quædam distinctio, sed Verbum in substantia Deus ex patre existens, & Deus ex Deo, excludens omnem syllogisticam suspicionem, in uitam existens fidelibus, & omnibus qui à patre, per ipsum & ab ipso facti sunt, credentibus ac cognoscentibus, & non stulticiam putantibus potentiam Dei, & Dei sapientiam, quæ excedit omnem examinationem, & omnem ratiocinationem corruptibilium, præsertim hominum, quemadmodum etiam ipse Aetius inuitus confessus est. Aetij Cap. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitum, nihil autẽ fuerit ingenitum, quæ ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si uerò significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo quod est, id quod est ipsum suijpsius? Confutatio. Quæ secundum priuationem dicuntur apud externos dialecticos, ea profert nobis Aetius uelut de Dei noticia, & utilitate

Priuatiuè dictorum ratio. distinguens ac tractans, prius ignarus de quibus apud externos priuatiuum accipitur. Non enim de omnibus possibile esse secundum priuationem dici, asserunt dialectici: sed de his quę secundum naturam quid possident. His enim quum ea quæ secundum naturam sunt in contraria mutari possint, de ipsis sanè secundum priuationem dicuntur. In his uerò quæ impossibilia sunt, non item: uerbi causa, uocem Cæcus de lapide nemo dixerit. Nam qui à natura dispositus est ad uidendũ, deinde uisum amisit, cæcus dicitur. Volucris enim, aut homo, aut pecus quod ex natura uidere solet, quando priuatum est, cæcum priuatiuè dicitur. Sic etiam inirascibilem, aut innocentem, aut indefessum non dicimus lapidem: non enim ex natura est. At de homine aut pecore ex natura irasci solito, quando non irascitur, dixerit aliquis secundum priuationem, de impossibilibus autem non item. Sic etiam de Deo accipiendum, sermone uelut aduersus Aetium inuehente, & per interrogationem expendẽte. Dic nobis ô Aeti, nosti incomparabilem ad omnes qui non sunt ex eadem essentia, aut etiam ipsum cum omnibus numerare audebis? Et siquidem cum omnibus hunc numeraueris, qui nõ ex essentia ipsius sunt, sed de nihilo ab ipso, per eum qui est ex ipso secundum essentiam, facta sunt, excepto solo hoc ipso & Spiritu sancto, qui ex incomparabili essentia patris & unigeniti filij ipsius est: absurdissima fuerit tua confessio. Quomodo enim adhuc unus ex omnibus fuerit is ex quo omnia de nihilo facta sunt? Impossibile enim est hoc, & neq; ipse hoc dixeris. Cum autẽ impossibile sit ipsum esse similem aut æqualem his qui ex ipso de nihilo facta sunt, impossibile est ipsum similia pati his qui ipsi dissimiles sunt, quibus est ex ipso ut sint ipsa de nihilo, & omnia quæ sunt in ipsis, quibus contingit iuxta priuationem, ut sit cõtrarium. Hæc enim uident non à seipsis. Neq; enim & esse à seipsis habent, sed per gratiã datam eius qui largitus est ea in quibus contingit passio secundum priuationem eorum quæ in ipsis fuerunt per donationem. At qui largitus est, à passione alienus est, & non ex aliquo ipsum esse habet, neq; potest priuari his quæ ex nihilo sunt. Si igitur non æqualis est ille filius, aut pater, aut Spiritus sanctus his, uerùm alius est filius ab his, nõ æquali nomenclatura uocatus, sed præeminens & incomparabile nomen habẽs, ipsum per se bonum ab eo qui ipsum per se bonum est: quænam fuerit ea complicatio, quæ ad priuationem oppositè se habet? Corruit enim Aetij sermo, qui nobis priuationem introduxit, cũ ingenitus Deus, & genitus filius, non secundũ priuationem, quæ est creaturarum, habeat dignitatem existẽtem, sed iuxta id quod sponte & propriè per se decet ipsius essentiam ac deitatem. Sicut enim inirascibilis est, non quòd non irascatur, sed quòd ipsa per se, ut ita dicam, inirascibilitas est: ita etiam ingenitus, eo quòd ipsa per se ingenita natura est: etiãsi filius genitus sit ab ingenito, dictione priuatiua frustra posita de incõparabili ad alios, ex sentẽtia eius qui ipsam supposuit, & expressit. Neq; enim alia ipsi genito adæquantur. Neq; ingenitus creaturis impertit coessentialitatem: non quòd impotens potentẽ accuset, sed quòd impotentia ad potentem nõ extendantur, propter præeminentiam unius Dei, & unigeniti ex ipso filij, cum sancto Spiritu. Aetij Cap. XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At siquidẽ priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? Cap. XXIIII. Si uerò habitus est ingenitum, necesse est præsupponere genitã essentiam, ut sic assumpto habitu ingenitum nominetur. Cap. XXV. Si uerò genita ingenitæ essentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem passa, ingenita natura priuata est: fuerit utiq; essentia quidem genita, ingenitum uerò habitus. Cap. XXVI. Si uerò genimen transitus significatiuum est, manifestũ est quòd habitus significationem habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. Confutatio. Iam equidem cum Aetius de priuationis argumẽto, multum auxilium tulerit his qui à fide alieni sunt, etiam ipse æqualiter cum illis cõtra fidem se armauit, nihil de fide dicens, neque recordatus dicti aduersus eos qui à seipsis uanos sermones proferunt, & principium fidei non tenent, uelut aduersus ipsos reprehensoriè Scriptura dicit, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax, addito & hoc, Humiliatus sum ualde. Nunc uerò rursus in ijsdem tempus conterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & syllogismorum fallacis humanæ opinionis onerosam molem obijciens, & spiritualiter percunctans seipsum, eò enititur ut proprium suum propositum relidat, ex humana uersutia, à qua de Deo dicit quæ uult. Imò etiam nos etiamsi multa de priuatiuorum ratione disseruerimus, rursus

cogit

A cogit ijsdem immorari, & in confutationibus aduersus ipsum tempus terere. Et erat quidē sufficiens præcedens cōfutatio, quæ propter æqualem progressum & syllogistici sermonis ipsius æquiuocationem, contra ambo ferri potest. Verùm quandoquidem neq; equum ferrei oris effrenem sinere oportet, siue per præcipitia feratur, siue ab impetu iam sit reuocatus & relisus: neq; uiro contra fidem eadem dicenti permittere, & non contra ipsum dicere: rursus dicimus, Siquidem priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitū in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At siquidem est priuatio habitus, quomodo id quod nō adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? Et siue taliter aut taliter de Deo cogitas ô Aeti, & habitus circa Deum cōiectas, erit mens tua priuata. Quæcunq; enim contenderit cor tuum apud Deū deponere, præterquam solum credere & admirari ac ex tota mente glorificare, redargueris: cū Deum quidem non possis syllogismis concludere, neq; filium ipsius, neq; sanctum eius Spiritum, quo te Deus redarguat & mendax fias, uelut scriptum est: In nobis enim & habitus & uoluntas & cogitationes fallaces sunt, quoniam naturæ & essentiæ talis sumus. Dicitur autem & natura & essentia Dei: & nō eo quòd nos naturam & naturam audimus, & essentiam ac essentiam, ideo incomparabilem Deum nostræ naturæ comparare oportet. Sic etiam de omnibus quæ de Deo dixeris ô Aeti, ipsum totum nullā complicationem admittit, incomparabile existens & perfectum in seipso, nulla re indigens. Est enim ipse per se sensus, & ipsa per se uolūtas. Quapropter incomparabilem unigenitum filium incomparabiliter genuit, & neq; sua ipsius essentia priuatus est, neq; ipsius qui genitus est solus ex solo, & sanctus ipsius Spiritus, nō habentes ad alia æqualitatem, aut dignitatis, aut naturæ, aut alterius cuiusdam argumenti. Non priuauit, inquam, seipsum, neq; secundum habitum, neq; secundum essentiam incomparabilis suæ deitatis. Neq; genimen ex ipso priuatum est, uelut dixi, dignitate Patris, & æqualitate

Habituum & uoluntatum ratio.

B incomparabilē existens, & sanctus ipsius Spiritus, ad omne quodcunq; tandem id est: hoc est, tria sunt perfecta, perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus: nō quòd coniunctio aliqua sit, neq; ad seipsam permixta, neq; quid imminutum in seipsa habēs: ut ne id quod disparatur, deleat incomparabile: & id quod alteratum est, priuationem ipsius esse efficiat: ita ut habitu solum dicatur, & nō ueritate: aut quod uelut nudo sermone nominetur in transitu, & non sit quemadmodum tua omnino mens cogitat, à fidei doctrina abalienare tentans. Nā credere oportet accedentē ad Deum quòd est, & requirentibus ipsum mercedis retributor fit: id quod in patre solo perfici non potest. Qui enim non habet filium, neq; patrem habet: & qui filium dicit, non potest extra Spiritum sanctum. Est enim reuera pater uerus Deus, uelut testatur filius, qui uidit patrem: & uera lux filius, qui cognoscitur à patre, & testimoniū ab ipso fert, & spiritus ueritatis ipse Spiritus, qui nō alienus est, sed à patre procedit, & de filio accipit. Hæc porrò tollunt totum syllogisticum uerborum tuorum ô Aeti fabulamentum: & fieri non potest, ut nos impellas ut discipuli fiamus præceptoris tui Aristotelis, & sinamus doctrinam eorum qui illuminati sunt ex spiritu Dei, & sunt quidē piscatores & alieni à literis, & in eloquentia idiotæ, uerùm præcones ueritatis in potentia Dei qua digni facti sunt. Non enim in sermone syllogistico est regnum cœlorum, & in sermone iactabundo, sed in potentia & ueritate. Etenim sufficienter coniectauimus ab initio sermonis tui, de priuatione habituum & situum, & genitam essentiam, & ingenitam essentiam, assumentem & non assumentem, & participationis habitus abiectionem sustinentem, & de essentia complicata genita, habitu uerò ingenito: & genimen dictum in transitu, significatum autē in habitu solo, & significatiuum habitus, siue transformatum est ex essentia quadam, siue genimen dicitur, uelut dixisti. Eadem enim de ijsdem cogitatio tua loquitur, nihil absoluens, dū contra eadē fertur ac dicit. Aetij Cap. XXVII.

C Si ingenitum habitus est, & genitum habitus, essentiæ quidē habitibus priores sunt: habitus autem etiamsi essentijs posteriores sunt, attamen potiores. Cap. XXVIII. Si uerò ingenitum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinfert cum sua ipsius essentia ipsum autorem: uox genimen essentiæ significatiua est, & non habitus: quum ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo nō essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? Confutatio. Habituum distinctiuum sermonem in Deo & post Deum construere rursus nobis Aetius conatur, uelut uidetis uos ueritatis amici. Et alia priora facit, alia posteriora Deo. Deo autem priora aut posteriora accipere, nefas est dicere. Simul enim in Deo omnia adsunt, & additamento non habet opus. Quapropter etiam genimen nō à tempore intelligi pia ratio concedit. Semper enim est Deus pater & filius & Spiritus sanctus, hoc Trinitas existens. Quapropter qui est, uocatur Deus pater, qui est etiam filius, qui est apud existentem, genitus existens sine principio & sine tempore: uelut in hoc dicto, Apud te est fons uitæ. Et hoc, In lumine tuo uidebimus lumen. Et hoc, Qui est in sinu patris. Et hoc, In principio erat Verbum, & Verbū erat apud Deū, & Deus erat Verbum. Et de sancto Spiritu similiter, Spiritus meus consistit in medio uestrūm. Et uides quòd nihil recens est in trinitate. Quare neq; essentia ante habitum, neq; habitus ante essentiam. Habitum autem non iuxta incertos appellatos habitus, qui mutationem sustinent in unoquoq; qui ipsos habent, accipere oportet, etiamsi coegeris nos ô Aeti, habitum de Deo dicere. Et neq; quid in Deo potius est, neq; posterius, sed quæcunq; decent dignitatem ac glorificationem, uni deitati una glorificatio, unus honor, ut colant filium sicut colunt patrem, & ut ne blasphement Spiritum, propter minarum sermonem, qui peccatum ipsis non remittit, neq; hic, neq; in futuro seculo, uelut sanè decorum est. Nihil diuersum circa trinitatem intel-

ligere est,aut colere,aut glorificare. Verùm in patre pater,in filio filius,in Spiritu sancto Spiri- A
tus sanctus. Sic dicere,& sic in ueritate glorificare, decēter uni trinitati adorationis cultum tri-
buere, & dignitatem confiteri, uera fides est. Et neq; ingenitum genito indiget, ut coinferatur
cum ipsius essentia,quo autor essentiæ ipsi fiat significatiuum geniminis nomen:neq; habitus
ingenitæ naturæ,essentia geniti est,aut dicitur. Nulla enim re indiget trinitas,neq; additamen
tum alicuius accipit. Neq; enim quia ipsa trinitas erat semper, & nihil erat creaturarum, ideò
sortis capiendæ,aut assumendæ nominis alicuius,aut additamenti gratia, dignitatem sibijpsi
excogitauit pater:qui per filium quidem creauit cœlum & terram, & omnia uisibilia ac inuisi-
bilia,& Spiritu suo firmauit omnem uirtutem eorum quę ab ipso creata sunt:quo ex eo quòd
creatæ sunt creaturæ,& facturæ factæ,coinductio contingat,ut creator appelletur,& opifex pa-
ter,& idem assumptiuè de filio intelligatur,per quem, & à quo creata facta sunt: aut de sancto
Spiritu,in quo firmamenta firmata sunt.Etenim non mutatus ab habitu in habitum Deus,&
natura & essentia alteratus, uelut secundū cogitationem & mutationē fecit ea quæ facta sunt.
Habuit enim in seipso semper opificij uim ac perfectionem,& nullam assumptionis gloriæ in-
digentiam.Et quemadmodum in creaturis nō oportet aliquem cogitare de Deo,quòd digni-
tas essētiæ & gloriæ Dei,assumpticij habitus & dignitatis est,sic refelletur Aetius,qui uult Deū
syllogismis cōcludere iuxta ingenitum & genitum, iuxtaq; habitus & essentiæ ipsius inductū
nobis sermonem: cum confiteantur omnia creata,quòd sint uerè, & non sint excogitata assu-
mendæ gloriæ gratia à minimè indigo Deo:quemadmodum etiam de unigenito,& de sancto
ipsius Spiritu,non æquale dicere licet creatis:impossibile enim est hoc dicere. At sanè syllogis-
mos profert nobis Aetius sublimia loquens,& contra superna audacter inuehens. Verùm ab
infernis uicissim concluditur creaturis, etiam ipse nihil reperiens in syllogistico suo sermone.
Nam sapientia hominum præterit, & syllogistica hominum dictio sepelitur. Egredietur enim B
Spiritus ipsius,& cōuertet ipsa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominum præter-
eunt,& homines unà cum syllogistica Aetij arte,& artificiosa contra fidem uersutia. Manet au-
tem fides,spes,& charitas,uelut scriptum est. Aetij Cap. XXIX. Si omnis essentia est ingenita,
qualis Dei omnipotentis, quomodo alteram quidē passibilem, alteram uerò passionis exor-
tem quis dixerit? Si uerò per sortem & partem ingenitæ naturæ,altera permanet quantitate &
qualitate, & (ut summatim dicam) omni mutatione superior, altera uerò passionibus obno-
xia est,ita ut concessum sit ipsi,inuariabilitatem in essentiam habere, eo quòd sponte sua ami-
cus permittit ea quæ sunt prædicta:fuerit utiq; hoc consequens,facientem quidem ingenitum
dicamus,genitam autem eam quæ transmutatur. Confutatio. Non omnem essentiam ingeni-
tam esse dicimus,neq; omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipso, & emisit ex
se Spiritum suum sanctum,Spiritum filij participem:non omnes genuit,sed unū:quare etiam
est unigenitus,& unum ex se emisit Spiritum sanctum. Creauit autem per unum,& firmauit in
uno omnes,partim quidem generantes,& post creationem genitos:partim uerò creatos,neq;
generantes, neq; genitos. Multum autem distat increata trinitatis essentia ab his quæ à trini-
tate sunt creata,& non à trinitate genita. Quapropter habet trinitas à passione alienitatem &
ineuariabilitatem. Omnia uerò post trinitatē passioni subiacent,nisi quid donauerit ille pas-
sionis exors de alienitate à passione,per incorruptibilitatem,his quibus uult gratificari lucu-
lenter per largitionem. Non habent autem incorruptibilitatem ex incorporea natura, sed ex
luculentia boni & passionis exortis Dei. Nam neq; quòd passus est unigenitus in carne, pas-
sionem deitati ipsius asciscit, quamuis ex uera cōfessione credimus ex uera fide, quòd passus
est passionis exors existens Deus Verbum. Mansit autē idem in alienitate à passione,non mu-
Paßionis Christi ratio. tatus natura, neq; alteratus. Quapropter sapientia existens, & Deus passionis exors existens, C
& gnarus quòd per passionem seruaturus esset eos qui passiones mortis habent: nō legatum
misit,non angelum,neq; amplius uelut ante ipsum prophetas:sed ipse Dominus uenit,& pas-
sibilitate in seipso suscepta,uerè passus est, deitate ipsius à passione aliena manente. Nō enim
aduentus in carne potestatem deitatis ipsius hebetauit. Reperitur enim in sua deitate, ea quæ
Dei sunt operans,& non à carne impeditus: uentum quidem increpans & fluctus ac mare,La-
zarum uerò propria autoritate euocans, & infinita alia supra hæc faciens. Et concedebat qui-
dem prout consentaneum carni, ut & à diabolo tentaretur, & ab hominibus uapularet, & à
cōprehendentibus caperetur,quo in passibili passionis exors pateretur, passionis exors ma-
nens in propria deitate,& nō alienus à passionis exorte Deo. Verùm uolūtariè faciens omnia
secundum admirabile ipsius mysterium, sicut etiam pater Deus cum ipso unigenito & sancto
suo Spiritu,trinitas existens semper perfecta,& à passione aliena, una deitas continēs omnia,
unus Deus,una dominatio,eodem Deo cōtinente uniuersa. Et non eo quòd continet omnia,
passioni subiacet,quum ea quæ contineantur,passioni succumbant. Intra omnia enim est, &
extra uniuersa,omnium Deus,immixtus ad omnia. Vnde nō eo quòd est ubiq;,neq; eo quòd
extra omnia est,neq; ideo quòd continet omnia, neq; eo quòd in ipso omnia mouentur, pas-
sionem inducet passionis exorti Deo. Sicut neq; propterea quòd genuit unigenitum, neque
quòd unigenitus genitus est, neq; propterea quòd Spiritus ipsius sanctus ex ipso emissus est,
passionem inducet sanctæ trinitati. Neq; enim passibilis est Spiritus sanctus,qui in columbæ
specie descendit in Iordanem: neq; unigenitus qui à Ioanne baptizabatur ac contrectabatur:
neque Pater qui ex supernis clamabat uoce, quæ ab hominibus percipiebatur, Hic est filius
meus,

A meus, hunc audite. Inuariabilis itaq; est filius. Et pater quidem ingenitus, filius uerò genitus, passionis exors, & Spiritus qui citra passionem processit. Et cum alia creata sint, trinitas perfecta permanet in quantitate & increata nomenclatura, ita ut neq; melior transmutetur, neq; quod genitum est passione contineatur. Neque enim qui genuit, passione detentus fuit. Non enim corporale est genimen, sed Spiritus ex Spiritu, & Filius ex Patre. Similiter & sanctus Spiritus ex ipso, Spiritus patris, Spiritus Christi, non creatus, non genitus, nō confrater, non pro pater, non nepos: incomparabili essentia Patris & Filij & Spiritus sancti, excedente omnem intelligentiam & omnem mentem nō solum dixerim hominum, sed etiam angelorū. Non enim transmutationem suscepit unigenitus, neq; ipsius pater, neq; sanctus ipsius spiritus, eo quòd unigenitus passionis exors existens in carne passus est, & sanctus Spiritus in columbæ specie descendit, & pater ex supernis uocem in aures hominū citra passionem immisit: quemadmodum non mutationem & passionem induxerunt creati angeli, & cœli, & terra, & omnia ei qui ipsa fecit: sed totum est admirabile mysterium, uelut dictum est, O altitudo diuitiarum & sapientiæ & scientiæ Dei. Aetij Cap. XXX. Si factæ naturæ ingenita natura est causa, ingenitū uerò nihil est: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius quod factum est? Cōfutatio. Est quidem igitur secundum aliam sententiam, & non secundum æqualem ad omnia, ingenita natura ad unigenitum genimen, & sanctum ex ipsa Spiritum: non autem causa, uelut id quod est ad id, quod non est. Est enim non de nihilo qui genitus est, neque non existens est qui genuit, neq; Spiritus ex ipso sanctus. At aliorum causa est id quod est. Quare semper cū propria gloria est sancta Trinitas, semper existens proportionabiliter unicuiq; nomini dignitatis ipsius. Per ipsam enim & nō extrà, facta facta sunt, quum nō essent. Quapropter neq; per seipsum pater eorū quæ facta sunt causa est: sed pater & filius & spiritus sanctus fecit omnia. Si uerò esset

B alienus filius, uelut à causa non existens, progressus utiq; cum omnibus etiam ipse æqualis esset. Et causa esset Deus non amplius genito modo producti, sed instar creaturæ. Et nō amplius unus dici posset genimen, alia uerò creaturæ: sed aut omnia cū ipso genimina dici oportebat, aut ipsum cum omnibus similiter creaturam uocari. Et nihil esset præminens, adæquato uno omnibus, iuxta patrem, quæ de nihilo est, non solum dixerim Angelis, sed etiam hominibus, & pecoribus, & quæcunq; infinita distātia absunt ab illius natura & dignitate, ad unigenitum ipsorum factorem ac creatorem. Est igitur qui est cū eo, qui est, ex ipso sine tempore reuera genitus, non de nihilo, sed ex ipso. Et est sanctus ipsius Spiritus, non alienus ab ipsius essentia: neq; uelut ad auxilium, iuxta Aetij sententiam, Deo exquisitus. Aetij Cap. XXXI. Si ingenitū est priuatio, priuatio autem habitus abiectio siue amissio est, abiectio uerò penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa uidelicet ingeniti appellatione, cognominetur essentia Dei? Confutatio. Si à te & hucusq; gloria Dei à tuis ô Aeti syllogismis, ad gloriā Deo comparata ac exquisita est, iuxta superius à te prolatos sermones: etiam ipse aduersus te, cōcedente Deo inuehens, paria tibi & ipse proferam, quòd quū nullus ueterum in ueteri Testamēto, itemq; nouo, siue sanctorum Apostolorum siue Prophetarum hoc senserit, meliorem teipsum facis etiam ipso Deo, & planè certum. A te enim & hucusq; assumpsit Deus, uelut secundum tuum sermonem, in fidem suam syllogisticam hāc tuam artem, ut de ingeniti priuatione dicamus, & omnino de amissione habitus & transmutatione, & de cognomento Dei in essentiæ Dei appellatione. Neque enim propterea quòd est Deus omnium creator, quæ post unigenitum ipsius & sanctum ipsius Spiritum extant, per creatorū constitutionem inuenta est priuatio eorū quæ non adsunt Deo, aut confessio eorum quæ ipsi adsunt, assumpta est: quo id quod postea creatum est, offerre Deo id quod melius est & since-

C rum, per illam priuationem & immutabilitatē excogitarit. Sed quod est semper existēs ipsum ingenitum, totum gloria, & totum incomprehensibile ab omnibus creatis ab ipso, iuxta partem eorum qui ad glorificationem se extendunt: ut quòd glorificetur quidem ab Angelis, secundum Angelorum linguam, quæ apud Apostolum humanæ præferenda prædicatur: glorificetur item secundum hominum linguam mensura inferiorem, & secundum eorum quæ adhuc inferiora sunt facultatem. Et non omnino quòd in unaquaq; creatura proportionaliter inferior sit aut trāsmutata sit glorificatio. Sed est quidem in seipsa immutabilis, quum priuetur omnis creatura eo ut se in glorificatione ad infinitum extendat, suprema essentia semper omnem mentem ac intelligentiam excedente, & non per ea quæ ab omnibus dicuntur ipsi licere, aut alterationem, aut mutationem, aut profectum siue præminentiam acquirēte. Eadem enim deitas melior est, & incomparabilis ac glorificata. Aetij Cap. XXXII. Si ingenitū significat priuationem quæ non adest Deo, quomodo ingenitum esse dicimus, genitum uerò non esse? Confutatio. Ingenitum est equidem, nusquam uerò dictum est, non à Propheta, non ab Apostolo, non ab Euangelista: nihil enim miri erat hoc de Deo dicere, aderat enim piæ ratiocinationi ab ipsa naturæ lege. Tu uerò Aeti hoc nobis nouē dicere tradens, uelut miraculum teipsum proferre putas. Commiscuisti autem piæ naturæ legi, & fidei statuto in additamentum, ut meliores fiamus ex Deo donato, ut ex ingenito genitū intelligamus adæquatum dignitate: quo qui apud te adoratur dissimilis, æqualis inueniatur ei qui secundum te dissimiliter prædicatur. Siquidē igitur adorauisti patrem nuda nomenclatura, per ironiam & simulationem honorem obtulisti. Et si filium adorasti, dissimilem patri agnoscens, confusionem operatus es in adoratione, dissimilem dissimili æqualiter ueneratus. Si uerò propter incredu-

litatis tuæ præsumptionem negabis te adorare filium, redargueris ab omnibus, nõ agnoſcens A
eum qui debitè ab omnibus adoratur, & æqualis eſt. Adorabunt enim ipſum omnes Angeli
Dei. Et adorauit ipſum Maria, ubi glorioſe reſurrexiſſet in carne, & omnes ipſius diſcipuli. Nõ
enim habet facti nomen, neq; creati, ex patre genitum ſciunt, & adorant exiſtentem ex eo qui
eſt, & ſanctum ex ipſo Spiritum. Sciunt enim alienum ipſum eſſentia à creatis. Non enim eſt
factus aut creatus, ſed genitus ex patre. Quare per omnia fatigatus, & multo tempore inſum-
pto, & peregrinis ſermonibus inductis, adorabis ipſum. Oportet enim omnes ſtare coram tri-
bunali ipſius. Et omnis lingua confitebitur, quòd Dominus eſt Ieſus Chriſtus, qui nõ alienus
à Deo eſt, ſed in gloriam Dei patris, uelut ſcriptum eſt, ac creditur. Aetij Cap. XXXIII. Si nu-
dum nomen eſt de Deo uox ingenitum, nuda autem prolatio ſubſtantiam Dei attollit contra
omnia genita: præſtantior ergo eſt hominum prolatio quàm omnipotentis ſubſtantia, ut quę
incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit. Confutatio. Neq; nudum no-
men eſt de Deo uox ingenitum, neq; cum creatis ſecundum eſſentiam communicans. Quare
neq; creaturæ nudi nominis ſunt ſignificatiuæ. Quum autem in medio ingeniti & creati aliud
nomen requiratur, quod eſt filius, & non creatus, cui nam præeminentia attribuenda eſt? Et
ſiquidem creatis communicare debemus, quum neutrum ex dictis nuda nomenclatura no-
minetur, ſicut de ingenito & creatore ac creatis factis non nudum nomen aſſumitur, ita de ge-
nito & filio non nuda nomenclatura ſuſcipitur, id quod fruſtra in calumniam raptum eſt ac
concluſum apud Aetium, confuſionem indicabit, eo quòd non adæquetur nomini filij, crea-
ta in ueritate eſſentia, & non nudum nomen. Nam neq; ipſe filius filij nomenclaturam nudam
ſuſcipit. Quum autem non ſit non exiſtens, neq; ſecundum nudam nomenclaturam dicatur
filius unigenitus, & ſpiritus ſanctus: patris ſanè gloriæ connexus eſt, & non creaturarum no-
menclatura confuſus. Neq; enim elatione opus habet deitas, uelut quæ non ſit: neq; altitudi- B
nis indiga eſt, etiamſi ab aliquibus in ignorantia exiſtentibus non exaltetur: neq; per aliquo-
rum prolationem eſſentia deitatis conſtituitur: neq; enim gloriabitur hominum aut aliorum
prolatio, uelut quæ Deo indigo gloriam aſciuit, aut omnipotentem Deum ornauit. Deũ ado-
randum Deum nouit, & creatorẽ ac opificem ſuum. Neq; enim ſeipſum gloria præminere pu-
tat, & ornatricem eſſe proprij ſui opificis: alioqui ſeipſam adorandã duxiſſet, & eum qui ado-
ratur, nõ adoraſſet. Et fruſtra per omnia tuus, ô Aeti, ſermo turbã cõcitat. Aetij Ca. XXXIIII.
Si omnigenito conſors & coniuncta eſt cauſa, cauſæ autem exors eſt ingenita natura: nõ cau-
ſam ſignificat uox ingenitum, ſed ſubſtantiam indicat. Confutatio. Et omnigenito conſors &
coniuncta eſt cauſa, & non confitemur hoc uelut à te docti. Præuidet enim fides ueritatis hoc,
& præconfitetur ac docet, quòd Deus eſt cauſæ exors, atq; extra omnem cauſam, & immixtus
ac purus ab omni æqualitate. Propterea enim etiã ipſi non adoramus omne quod infra ipſius
Dei eſſentiam eſt, eo quòd ſoli puero decet adorationẽ tribuere, patri ingenito, & filio qui eſt
ex ipſo, & Spiritui ſancto qui eſt ab ipſo, & per unigenitum. Nam nihil eſt in Trinitate crea-
tum, & ſub cauſam cadens. Non enim de nihilo eſt quicquam in Trinitate, uelut alia ſub cau-
ſam lapſa ſunt, & cauſam adepta. Quapropter Trinitas talis cauſæ exors exiſtens, ſolam ſe
ipſam adorari citra errorem docuit, quoniã ſola hæc à cauſa aliena eſt. Omnia uerò ſub cau-
ſam ceciderunt. Hæc enim ſunt facta & creata, pater uerò increatus, filium habens ex ipſo ge-
nitum, at non creatum: & Spiritum ſanctum ex ipſo procedentem, & non factum. His autem
ſic ſe habentibus, neque paſsionem cauſæ ſortitus eſt filius, qui adoratur & Spiritus ſanctus,
etiamſi patrem habeat genitorem: neque reliquæ creaturæ abſque paſsione fuerint ſortis cau-
ſæ, à patre & filio ac Spiritu ſancto creatæ. Clarè autem abſque paſsione ſortis cauſæ fuerit fi-
lius unigenitus, & ſanctus ipſius Spiritus, uelut etiam pater. Quoniam filius eſt genimen, & C
non creatura: & non ex eo quòd genitus eſt, cauſam paſsionis ſortietur filius: neque Spiri-
tus ſanctus, eo quòd ex patre procedit: neque enim pater, eo quòd genuit, & ex ſeipſo edu-
xit, alia uerò omnia poſt filium & Spiritum creauit, ſub paſsione cauſæ reperitur, & quidem
quum alia omnia in creando aut creando paſsioni obnoxia ſint. Proinde cauſæ exors eſt pa-
ter & filius & Spiritus ſanctus. Cauſa autem eſt Trinitas uniuerſorum concreans & coope-
rans, & nihil in ſeipſa creatum aut factum noſcens. Aetij Cap. XXXV. Si omne quod factum
eſt, ab alio factum eſt: ingenita autem ſubſtantia, neque à ſeipſa, neque ab alia facta eſt, neceſ-
ſe eſt ingenitum eſſentiam ſignificare. Confutatio. Et hoc rurſus profert nobis Aetius, uelut
nouum quid ac recens narrans, quo dialecticę ex ſuperfluo ratiocinantis inuentor eſſe uidea-
tur: hoc ipſum declarans de quo neq; ambigitur, & quod in catholica Eccleſia in confeſſo exi-
ſtit. Omne enim quod factum eſt, ab alio factum eſt. Ingenita autem ſubſtantia neq; à ſeipſa,
neq; ab alia facta eſt. Et neceſſe eſt ingenitũ eſſentiam ſignificare. Et quid eſt hoc magis neceſ-
ſarium? Quod enim ſemper apud ipſos Anomœos & Arianos doloſe accipitur ipſum eſſentię
nomen, Aetius clarè coactus à ueritate cõfeſſus eſt. Cum itaq; ingenita natura eſſentia ſit, & ex
ſeipſa, & nõ de nihilo impollutè & citra paſsionem unigenitum genuerit ſine tempore & ſine
principio, & ex ſeipſa eduxerit Spiritũ ſanctum, & non de nihilo: palàm in ſancta catholica Ec-
cleſia orthodoxè Trinitas coeſsẽtialis prædicatur, quũ nulla creatura hoc nomine uocari poſ-
ſit, eo quòd neq; ſecundũ naturam eſt quicquã ſimile unigenito & ſancto Spiritui, neq; ſecun-
dum adorationem. Hæ enim ſunt de nihilo creatæ, & non adorandæ. Trinitas autẽ ſemper eſt,

pater,

A pater, pater perfectus: filius, filius perfectus, ex patre genitus: & Spiritus sanctus, spiritus perfectus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et omnia nobis lucida sunt in diuina Scriptura & sancta fide, & nihil obliquum aut contrarium aut tortuosum. Aetij Cap. XXXVI. Si ex geniminis essentia comparet, quòd causa est ingenita substantia, cōtra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia incomparabilis, nō extrinsecus coostendens inaccessibilitatem, uerùm per se existens incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenita. Confutatio. Sæpe Aetius contra eadem fertur, uelut iam sæpè dixi, in laborem solum nos inducens, & nihil amplius. Quapropter etiam in præsenti cogimur labori additionem facere, & eadem de ijsdem repetere, quandoquidem & ipsi sic uisum est. Nam etsi ex geniminis essentia comparet ingenita, quæ genuit: nihil tamen distinguet à se genitor ipsum genitum per dignitatem gignendi. Ex seipso enim genuit essentialiter spiritum ex spiritu, & non corpus ex corpore. Quapropter incomparabiliter comparet genitor condecens genitum, & genitus genitorem. Neq; enim additamento indiget Deus, ut aliquando pater uocetur, aliquando nō: neq; filius reperietur ex superna coniunctione, aliquando non existens, iam uerò existens. Quare per se essentia est Deus pater, & filius, & Spiritus sanctus, & non diuersa essentia. Neq; enim est confrater, neq; est postea genitus, sed inenarrabiliter condecenter patris nomini, coessentialis est filius, & condecenter patri & filio ex ipso sanctus ipsius Spiritus. Quapropter inaccessibilitas est in patre & filio ac sancto Spiritu, ad omnia quæ sunt inferiora, & ex ipsa Trinitate creata. At uerò Trinitas ad seipsam nō est inaccessibilis: est enim increata, & ingenita & incomparabilis. Quare non potest quicquam adæquari patri. Non coadoratur ipsi quicquam ex his, quæ de nihilo facta sunt, & non genita. Nulli enim ex his, quæ facta sunt, dixit unquam, Sede à dextris meis. Neq; uerò unigenitus de aliquo dixit, Qui uidet me, uidet patrem. Et, Ego in pa-
B tre, & pater in me. Et, Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cui sanè reuelabit. Reuelat autem per Spiritum sanctum cognoscentem, & docentem ac annunciantem in mundo ea, quæ filij sunt, perscrutantemq; profunditates Dei. Propterea enim dicit, Qui non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum. Et non dixit, Qui nō honorat angelos, uelut honorat patrem. Neq; rursus dixit, Qui non honorat etiam filium, sed filium uelut patrem, similiter autem & Spiritum sanctum. Quoniam non remittetur ei, qui in Spiritum blasphemus est, neq; hîc, neq; in futuro seculo: quo Trinitatis inaccessibilitatem significet, & incomparabilitatem in patre & filio & Spiritu sancto. Aetij Cap. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenitum excedit, quòd causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uerò non essentiæ significatiuum est ingenitum, undènam habebit creatorum natura ut conseruetur? Confutatio. Decet dicere ac confiteri, & sic tenere, quòd omnem naturam excedit omnipotēs. Ex quo nobis unigenitus inenarrabiliter progressus est Deus uerbū & sanctus ipsius Spiritus. Et propterea securè non creaturam Deum facimus, ut ne stulti fiamus, uerum excedentem omnem naturam Trinitatem glorificamus, filium cū patre, & sanctum ipsius Spiritum, eo quòd ingenitus est & increatus. Nam neq; alterius naturæ est unigenitus & Spiritus sanctus. Sed Deus ex Deo, lumen de lumine: & cum omnipotente patre etiam ipse filius unigenitus omnipotens appellatur, uelut etiam clarè habet diuina Scriptura. Non enim alius à dignitate patris est unigenitus, sed condecēs dignitatem patris, uelut palàm testimoniū præbet mihi sanctus Apostolus, qui in Spiritu sancto de filijs Israel dixit: Quorum, inquit, est cultus diuinus & Testamēta, & quorum sunt patres, ex quibus est Christus, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in secula, Amen. Propterea enim & adorandus est unigenitus, & Deus unigenitus, & diuinus spiritus ipse Spiritus sanctus. Et post sanctam Tri- *Vnigenitus etiam omnipotens appellatur.*
C nitatem non est alius Deus. Pater uerò omnipotens & unigenitus ipsius filius Iesus Christus, condecens patris dignitatem, & appellatus pater futuri seculi, condecens item sanctum ipsius Spiritum increatū: semper Trinitas manifesta & cognita, ex qua Trinitate omnibus factis causa est, siquidem sinceræ & incomparabilis essentiæ significatiua est, pater in filio, filius in patre, cum sancto Spiritu, ita ut durabilitas semper in seipsa habeat sempiternitatem. Ex qua Trinitate adest creatis ut conseruentur. Aetij Cap. XXXVIII. Si nihil ex indiuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerùm permanet in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam posteriorem in genimine uidet, nunc uerò priorem in ingenito, secundum primi & secundi ordinem? Confutatio. Oportebat Aetium præsignificare nobis & quæstiones suas claras proponere, maximè hanc dictionem reprehensibilem, & omnino nullam similitudinem cognationem habētem, quum neutrum ex his quæ ab ipso nominata sunt alteri coadæquari posset. Affert enim nobis multorum inuisibilium nomenclaturam. Sunt enim & inuisibilia animalia spiritualia, Seraphim, inquam, ac Cherubim. Sed & Angeli, & alij quidam spiritus, in quibus uerè impletur, quòd neq; in ipsis seminaliter quid existit. Neq; enim corpora dixerit quis ea quæ sunt inuisibilia. Etenim neq; generant, neq; generantur. Creata autem sunt secundum uoluntatē deitatis semper existentis clarè, & sortitum est unumquodq; creatum, id quod ipsi is qui est, cōtribuit uirtutis, in excellentia luculentæ suæ benignitatis. Et adeptum est unumquodque id quod sortitum est, & in hoc manet. Et liber est Deus ab omni causa, in seipso totum habens: non in futurum, neque per pœnitentiam filium post tempora habens, aut sanctum suum Spiritum, sed condecenter ei ut habeat semper filium genitum, habens filium & hunc unigenitum, haben-

tem ſemper patrem in ſeipſo. Habet autem & ſanctum Spiritum ex patre exiſtentem, & de filio A
accipientem, ſemper ipſum habens. Nam neq; propter inglóriam, neq; ob gloriæ additamen-
tum, ſiue uberiorem copiam (quum deitas ſemper ſit, nullum autẽ creatum ſemper extet) Tri-
nitas unquam ſeipſam in minore opulentia uidit. Et nunc quidem hoc uidit, nunc uero in ad-
ditamento eſſentiæ ſeipſam uidens, uelut indiga poſtquàm creata ſunt ea, quæ cauſa ſunt, in
uberiore additamento gloriæ ſiue opulentiæ exiſtens. Et undiq; nihil efficiet impetus eorum,
qui contra ueritatem ſyllogiſticas humanas opiniones obtrudere, & in medium afferre uolũt:
quum dignitas Dei patris & filij ac Spiritus ſancti omnem intelligentiam angelorum & ultra
excedat, quanto magis humanæ naturæ? Nam ratiocinationes hominum miſeræ ſunt, & cor-
ruptibiles ipſorum cogitationes, in ſyllogiſmos & quæſtiones ſeipſas inuoluentes ac trans-
figentes. Alij enim ex ſuis ratiocinationibus per ſophiſticam quandã opinionem percunctan-
tur de malo, unde incepit. Alij unde eſt diabolus, aut cur factus eſt. Alij cur Deus peccaturum

Quæſtiones hominum uanæ.

hominem ſic ipſum creauit. Alij quidam talem, inquiunt, ipſum fecit, cur poſtea ipſi culpam
adſcribit? quo ubi omnes percelluerint ſuas cogitationes, diſcant ſeipſos corruptibiles, & at-
tribuant Deo patri & filio ac Spiritui ſancto, hoc eſt uni trinitati, adorationẽ & ſcientiam, pe-
tantq; ac aſſequantur ab ipſo ueræ fidei cognitionem, ut ne ſuam menſuram excedere conen-
tur, ſed diſcant ab occæcata intelligentia quieſcere, & nõ ſophiſticam fraudem exercere per lin-
guam incenſam, & ratiocinationes imprudentes, ſed potius modeſti eſſe per prudens illud
dictum ſanctæ & diuinæ Scripturæ, quæ iubet, ut ne ultrà ſapiamus quàm oportet ſapere, ſed
ut ſapiamus in hoc, ut modeſti ſimus. Aetij Cap. XXXIX. Si permanet in natura ingenita
Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura ſeipſum noſcat. Si uerò con-
ceditur in ingenito ac genito ſuam ipſius eſſentiam extendere, ipſe ſuíjpſius eſſentiam igno-
rat, dum à generatione & ingenita natura circumducitur. Cap. XL. Si uerò etiam genitũ par- B
ticeps eſt participationis ingeniti, uerùm in geniti natura indeſinenter permanet: in imper-
fecta ſanè natura ſeipſum cognoſcit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Nõ enim
poſsibile eſt ipſum de ſeipſo, & ingenitæ eſſentiæ & genitæ cognitionem habere. Cap. XLI. Si
uerò deſpicabile eſt ingenitum propter mutationis aptitudinem, dignitas naturæ eſt eſſentia
immutabilis, quum ingenitam naturam omni cauſa ſuperiorem confiteamur. Confutatio. In
ingenita natura haud dubiè permanet Deus, qui omnia de nihilo creauit, ac fecit pater, ge-
nuitq; ex ſeipſo coeſſentialem ſibijpſi filium & condecentem ipſius ſempiternitatem, & ſpiri-
tum qui ex ipſo proceſsit, ac decet ipſius coeſſentialitatem. Et neq; ideo quòd Trinitas crea-
uit de nihilo ea quæ ſunt, uiſibilia ac inuiſibilia, ob id tollitur id quod correſpõdet iuxta pro-
portionem dignitati Dei, ipſa uidelicet ſempiternitas eius qui eſt, per recens creaturarum no-
men. Aufertur autem à creatis ſuperna excedens eſſentia, quæ non eſt ijs coeſſentialis, ſed hæc
de nihilo adeſſe uocauit. Quare genitus filius, non ex nihilo, ſed ex eo qui eſt, condecenter ſi-
mul conſideratur. Neq; enim diſtenta eſt eſſentia, neq; contracta, ſed ſpiritus exiſtens pater,
ſpiritum uerè filium genuit, & ex ſeipſo protulit Spiritum ſanctum: & non ſeipſum ignorat,
neq; eſſentiam ſuam contrahi aut dilatari nouit, aut ſectionem ſuſtinere. Hæc enim omnia cir-
ca Deum noſſe abſurdiſsimum eſt, ſicut etiam ignorare ipſum Deum, hoc eſt Spiritum ſanctũ.
Et neq; ingenitus non particeps eſt cum genimine coeſſentialitatis: neq; genitus nõ ſimul ha-
bet cum patre ſempiternitatem. Nouit enim pater filium, & filius nouit patrem, trinitate ſem-
per indeſinenter increata manente, & indeſinenter exiſtente: unigenito genito ex eo qui ſem-
per eſt, & reuera exiſtẽte, & in propria perfecta natura. Quapropter cognoſcit ſeipſum, & non
ignorat neq; filius ingenitam patris eſſentiam, neq; ingenitus filij ex ipſo eſſentiam, quũ fide- C
dignus ſit ingenitus Dei Verbum, qui dixit: Nemo nouit patrem niſi filius, & filium niſi pa-
ter. Quare tollatur generoſi huius Aetij pronunciata ſententia, qua dixit, Non enim eſt poſsi-
bile ipſum de ſeipſo, & ingenitæ eſſentiæ, & genitæ cognitionem habere. Anteuertit enim uni-
genitus, & hanc iudiciariam ipſius uocem obliterauit, dum dixit ſeipſum noſſe patrem, & ne-
minem alium, comprehenditq; ſimul Spiritus ſui ſancti ſubſiſtentiam, uelut etiam in alio lo-
co dicit: Spiritus patris docebit uos. Si autem patris eſt ſpiritus, non ignorat etiam ipſe patrẽ.
Dixit autem, Nemo patrem nouit niſi filius: quo ſeipſum & patrem & Spiritum ſanctum, alia
tranſgreſſum eſſe ſignificet, quæ non ſempiternè exiſtunt, ſed facta ſunt. Si uerò anteuertit hoc
dicendo, quòd ſemper nouit patrẽ: fruſtra nobis obrepit Aetius palàm uaniloquus, & omni-
bus manifeſtus, quòd uelut homo ratiocinatur, carnaliter percunctans, & animalis exiſtens,
propter eum qui ſeipſum & patrem & ſanctum ipſius Spiritum cognoſcit. Exemptus igitur eſt
Deus ab omni cauſa, non ſolum pater, ſed etiam filius & Spiritus ſanctus: quum in confeſſo
ſit, Deitatem Patris & Filij & ſpiritus ſancti omni cauſa ſuperiorem eſſe. Aetij Cap. XLII. Si in-
genitum ab omni cauſa exemptum eſt, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt
naturam: non enim per ſortitionem, natura cuiuſdam communis & propriæ particeps facta,
altera quidem faciebat, altera uerò fiebat. Confutatio. Ab omni cauſa palàm exemptum eſt
ingenitum, eo quòd unum eſt ingenitum & adorandum, diuiſo adorando ab his qui ado-
rant. Adoranda eſt autem Trinitas, quæ unitas eſt, & in uno nomine Trinitas numeratur, Pa-
ter & Filius & Spiritus ſanctus, non alienum à ſeipſa in ſe poſsidens, ſed condecenter genuit
Pater Filium, & non creauit. Et hic quidem eſt ex ipſo ſemper genitore, quare genimen eſt ex
eo qui eſt, & ille proceſsit ex ipſo ſanctus Spiritus, ita ut ſit Trinitas in una unitate increata,

omnia

A omnia uerò ex ipsa Trinitate de nihilo creata. Vnde una Trinitas unus est Deus, pater & filius
& Spiritus sanctus, non alienum à seipsa in se possidens, increata, ingenita, non facta, sed faci-
ens: non creaturæ nomen habens in seipsa, sed creans, una existens, & non multæ. Omnia ue-
rò ex ipsa, multa quidem sunt, sed non cum ipsa numerantur. Quapropter neq; sortita est alte-
ram naturam communem ab essentia incomparabili. Et ob hoc non creata est in Dei essentia
natura, sed creatrix omnium, quæ non possunt cum incomparabili & una essentia patris & fi-
lij & Spiritus sancti, in coessentialitate participare. Clarum est enim quòd ipsa ei qui ueritatis
cognitionem habet, reuelat, quòd ipsa sola adoratur, & non omnia: & quòd ipsa sola in no-
men suijpsius baptizat, & non uniuersa. Aetij Cap. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nul-
la differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, ali-
am mutare, non permittens Deo producere ex non subiecta essentia? Confutatio. Omnis qui
resistit ueritati in admirationem, & ad perterrefaciendum colligens sibijpsi sententias, uidetur
quibusdam per subuersionem impetere, & à uitali uia trãsferre ac deuastare, uelut hic Aetius,
nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur simplices, dum ex su-
perfluo ea quæ ab ipso dicuntur, repetit, uerbis tantum uelut ex abundanti proferre solet, eti-
am in præsentiarum usus. Non enim omnis essentia ingenita est iuxta intelligentium confes-
sionem, alioqui omnis deificaretur. Quum autẽ non omnes essentiæ deificentur, sed una præ-
ter omnes, quæ est una deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoso huic, ut
perterrefactio ipsius ad Filios ueritatis procedat? Differt autem & altera ab altera. Nam hæc
quidem Trinitas creat, omnia uerò ab ipsa creata sunt. Et hæc à dominio libera est: quæ uerò
ab ipsa facta sunt, dominio subiacent. Et hæc quidem transmutantur, illa uerò inuiolabilem
habet naturam, transmutans semper ea quæ ab ipsa transmutantur, & de nihilo essentias &
B substantias producere potens. Hoc enim est decens Deo, ut ex non subiectis, & ex nihilo ab i-
pso factis ac productis secundum gubernationem transmutet prout uult. Aetij Cap. XLIIII.
Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis. Quum autem essentia inuariabilitatem
habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est. Caput XLV. Quum autem mul-
ta sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter differunt inter se. Non enim numerabilia esse
poterint, quæ distant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia sortem ac parti-
tionem quandam ostendat causæ disiunctæ ingenitæ naturæ. Confutatio. Non omnis es-
sentia ingenita est. Stultum est enim etiam hoc cogitare, & Græcæ ignorantiæ est hæc ratiocina-
tio, & ista sententia, siue expressè, siue per interrogationem ab Aetio dicta est. Manifestum est
autem, quòd per interrogationem dixit. Interroget itaque de hoc Græcos, & illi assentiantur
ipsi hanc quæstionem ex syllogismis sic habere, materiam quandam contemporaneam de
Deo prædicantes. Capiatur autem simul cum illis, si fuerit assensus: quum ueritas ipsa habeat
unum esse quod facit, ita ut in una essentia perfecta Trinitas, & non per coniunctionem nume-
retur, alia uerò omnia esse facta & creata, & non infecta: deitate uerò increata existente, & Pa-
tre quidem generante, Filio uerò genito, Spiritu sancto autem ex ipso Patre emisso, & de Filio
accipiente, omnibus reliquis creatis existentibus. Quum autem sic inuariabilis in potentia
maneat tota deitas condecenter in Trinitate, ita ut unitas ad patrem referatur, propter digni-
tatem & stabilitatem, & ad tollendam Deorum multitudinem: inuariabilitas quidem manet
potentia, dignitas autem condecenter reputatur filij ad patrem, itemq; Spiritus sancti. His
itaque sic se habentibus ex integro corruet insidiosa quæstionis uersutia. Non enim multa
sunt inuariabilia, sed una Trinitas in unitate, & una deitas in Trinitate. Reliqua uerò omnia
distant, neque ex casu spontaneo habentia pati aut facere: neq; sancta Trinitate in hoc quòd
C facit aliquid, pati potente, quum tota sit passionis exors & adorando, Pater, inquam, & Fi-
lius ac Spiritus sanctus. Fecit enim omnia Deus per Filium, sed non Filium: non enim est
cum omnibus, sed comministrat ac cooperatur patri, & coadoratur: neque etiam Spiritus
sanctus, non enim numeratur de omnibus, uerùm firmat potentiam uniuersorum, & coado-
ratur. Quum autem omnia sub unius prouidentiam posita sint, feruntur & faciunt & patiun-
tur, & quæcunque alia. Quapropter una Trinitas ad seipsam inuariabilis est: alia uerò ex
ipsa uariata ac mutata sunt, neque enim sunt contemporanea, neque consempiterna: sed il-
la sola sempiterna est & increata & ingenita ac non facta: filio quidem genito sine tempore &
sine principio, semper autem existente, & nunquam esse desinente: unde cautè caput & non
principium, patrem filij docuit diuina Scriptura, propter coessentialitatem: & Spiritu san-
cto sempiternè existente, & ex patre emisso, qui etiam semper cum patre existit, & non à tem-
pore esse incepit. Aetij Caput XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqua-
litate idem significat, ingenitus ingenitum genuit. Si uerò aliud quid significat ingenitum,
& aliud Deus: non absurdum est Deo, Deum genuisse, ita ut uterque originem sumpse-
rit ex ingenita essentia. Caput XLVII. Si uerò quod ante Deum est, nihil est, quemadmo-
dum non est: Deus & ingenitum idem significat, non admittente genimine ingenitum,
quapropter neque simul proferri cum Deo & patre sustinet. Confutatio. Vnde uult nos
Aetius acquirere in nobisipsis sententiam quæstionum ac ratiocinationum ipsius ab ipso
propositarum? Et si quidem adstruit ex ratiocinationibus ac syllogismis, corruet etiam no-
stræ opinionis acquisitio simul cum ipso. Deum enim nemo unquam syllogismis concluserit:

neq; dicit figmentum ad fictorem, Cur me sic fecisti? uelut scriptum est. Cæterùm ex pia ratioci A
natione ac iusta certitudine, ad sancti Spiritus per sanctas Scripturas doctrinam reflectendum
est. Quum autem constans ac certa sententia doceat nos de his qui creaturæ diuinum cultum
præstiterunt, quòd stulti facti sunt: quomodo non inuenietur Deum pro creatura accipere, &
hunc adorare ac honorare, quum fides ex natura reijciat adorationem à creato, & creatum ab
adorando. Etenim si omnino hoc nihil differet ab his qui creaturæ adorationem exhibent:
nihil præferendum erit in Christianismo. Erit autem talis fides idololatria potius, quàm diui-
nus cultus. Adorant enim etiam illi Solem, & Lunam, & potestates, cœlum & terram atq; alias
creaturas: & non diuersitas creaturarum facit miraculum, neque id quod præminet, distin-
guet à seipso honoris æqualitatem, propter æquiuocationem, etiamsi alterū alteri ualdè præ-
ponderet. Vnus enim est qui ambo fecit, & assignauit unicuique non nominis uarietatem, sed
essentiæ. In omnibus enim creatis seruum est creaturæ nomen, sed non liberū. Et si in una par-
te id quod seruum est, adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiamsi inferior sit. Aequa
lis enim est, cognationem habens cum suprema creatura, de nihilo ab eo qui est, ipsam ade-
pta. Hinc ingenitum condecens est Deo, & Deus ingenito. Quapropter genimen non opus di
cimus, neq; facturam, sed genimen essentialiter à patre impollutè genitum, coessentiale patri
& quod simul adoratur: & Spiritum sanctum ex ipso, nō alienum, ideoq; etiam simul adoran-
dum. At uerò cum creatis non simul profertur nomen Deus, eo quòd transmutata sunt ab in-
genita natura, quoniā de nihilo ipsum esse sortita sunt. Verùm Trinitas habet hoc, quòd sem-
per est. Et non aliud quid est Deus, & aliud ingenitum. Confiteris autem ô Aeti, Filium ex Pa-
tre genitum esse per simulationem, & non ex ueritate. Omne enim genitum non est creatum,
& creatum non genitum. Si uerò genitum est creatum, iuxta alium modum creatum est, uelut
ut uerbi gratia dicamus, homines gignunt homines, sed non creant: hi uerò supernè ex Deo B
sunt creati. Quapropter quæ ab ipsis quidem gignuntur, genita sunt: à Deo uerò omnia crea-
ta sunt. Quum autem sit Deus increatus, genuerit autem sibijpsi filium, & non creauerit, non
aliud gignit à sua essentia. Quomodo igitur genimen ex ipso erit creatum, quum pater increa
tus sit? Si uerò creatum apud ipsum est genimen, nō amplius genimen uocatur. Et multa sunt
quæ aduersus eiusmodi absurdam opinionem dici possunt. Indecorum autem est etiam Deo,
esse aliquando sine filio, postea uerò uocari patrem post filium. Et indecorum est filio, esse an-
te ipsum tempus, erit enim tempus maius ipsius maiestate. Condecens est autem patri, ut sem
per habeat in identitate dignitatum nullum defectum ac sempiternitatem. Et quod ante De-
um nihil erat, hoc manifestum est. Deus itaque, uelut dixit Aetius, & ingenitum idem signifi-
cat. Et quomodo seipsum complicando accusat potius quàm confirmat? Si enim cum Deo
est Deus, uelut etiam est, etiam ingenitum admittit genitum filium, habet enim comprehen-
sim uocem Deus. Simul profertur autem cum patre à uoce Deus, & cum patre honoratur De-
us uerbum, etiamsi Aetio hoc non in mentem uenit, quum omnes creaturæ filium adorent, &
omnis lingua confiteatur, quòd Iesus est Christus in gloriam Dei patris. Cui gloria Patri in Fi
lio, cum sancto Spiritu, in secula seculorum. Amen. Aetij conclusio ad finem. Sanos & sanas
uos, is qui est per se genitus Deus, qui etiam solus uerus Deus propterea appellatus est à mis-
so Iesu Christo, qui substitit uerè ante secula, & genitæ substantiæ uerè existit: conseruet ab im-
pietate, per Christum Iesum Saluatorem nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nūc
& in secula seculorum. Amen. Confutatio. Et ad finem Aetius suæ congregationi scribens,
quos decertatores ac decertatrices dixit, non destitit ab eiusmodi uerborum flagitijs: sed eti-
am in hoc quòd sanos ait, ostendit doctrinæ suæ alienitatem. Dicit enim, Sanos & sanas uos,
is qui est per se genitus Deus: nulla cōsideratione habita, quòd in uno uerbo totam quæstio- C
nis suæ subseminationem destruxit. Quum enim dixerit in superioribus capitibus de ingeni-
to Deo, præuidit etiam quòd neque seipsum fecit, hic uerò per se genitum nobis falsò introdu
cit. Tota autem mens ipsius in obliuione sui constituta est, ut deprehendatur. Deinde dicit,
Qui etiam solus uerus Deus propterea appellatus est. At iuxta suum sermonem & sentētiam,
aut tollit filium esse Deum, & frustra profert nomen, ut Christianus nomine appelletur: aut
Deum quidem habet filium, sed non uerum. Et erit ipsi unus Deus uerus, & unus non uerus.
Iuxta descensum uerò unum sub uno inueniens, & amplius Spiritum sanctum in minore ac
inferiore ordine locans, aut minorem rursus Deum habebit, aut hunc Trinitati non connume
rans, erit penitus à Christianis alienus miserrimus ille homuncio, & de cætero Græcus absolu
tissimus denunciabitur, & numero Sadducæus, alienus quidem à Spiritu sancto, uelut etiam
est, Græcis uerò in parte comparatus: unum quidem Deum asserens magnum, & unum par-
uum: unum uerum, & unum non uerum, uelut Græci cōfitentur, unum magnum Deum, alios
paruos nominantes: quum diuina Scriptura clarè redarguat, & de patre quidem dicat, quòd
est Deus uerus, & de filio similiter, quòd est Deus: & de patre, quòd lux Deus, de filio uerò:
Erat lux uera: & Spiritu sancto, quòd est spiritus ueritatis. Verè itaq; annunciatur nobis Tri-
nitas in sapientia, & altitudine diuitiarum. Deinde rursus dicit, à misso Iesu Christo, & non re-
ueritus est dedignari unigenitum nomine Dei, sed solum nuda dictione usus est, uelut in supe
rioribus capitibus confessus est, usque ad nudam appellationem tribuens Filio nominis ho-
norem. Dicit autem ante secula uerè substitisse, & uerè genitæ substantiæ esse. Cōseruet autem,
inquit, ab impietate: solet autem omnis mala mulier suos mores præoccupare ac prædicare.

Quum

A Quum enim non uideat in quanta sit impietate, seipsum pium putat. Quemadmodum qui
ex leui sideratione insania laborant, seipsos quidem putant sapientes esse, alios uerò mente ca
ptos. Hinc uerò per Christum Iesum Saluatorem nostrum, neq; Dominum nostrum expríme-
re ausus fuit, sed per simulationem Saluatorem nostrum dixit. Et ait, Per quem omnis gloria
patri, & cætera: & hoc ipsum quòd dicit omnis gloria, eò tendit ut detrahat filium ab honore
& gloria, quod sanè nemo pius unquam sustinere poterit, & qui donum ueræ fidei à Spiritu
sancto accepit. Porrò quum hæc omnia ab hoc Aetio per dialecticam quandam artem ac syl-
logisticam humanarum præstigiarum uersutiam in capitibus quadragintaseptem relata tra-
ctauerimus, hortamur uos ô Christiani ac serui Christi, & filij ueritatis, ut hęc diligēter legatis,
& statim cognoscetis omnem ipsius terrenam uanitatem, & doctrinam à Spiritu sancto alie-
nam. Nam nō fuit ausus uel in una dictione mentionem facere diuinæ Scripturæ, aut alicuius
dicti ueteris aut noui Testamenti, non ex Lege, non ex Prophetis, non ex Euangelijs, non ex
Apostolis: non alicuius Patriarchæ testimonium afferre: non ipsius Saluatoris, non Patris, nō
sancti Spiritus dictum per Apostolos relatum, aut per Prophetas: quo penitus per se deprehē-
deretur ab amicis ueritatis, quòd omnino alienus est à Deo & ipsius fide. Arbitror autem nos
sufficienter pro uiribus ad propositiones ipsius respondisse, inerudito quidem sermone, uerū
confirmatione à diuinis Scripturis & pia ratiocinatione sumpta. Et quandoquidem abundè
in confutationibus aduersus ipsum de fide palàm disseruimus, hæc sufficere putamus, ut ne
ampliore facto additamento, molestiam quandam ampliorem legentibus exhibeamus. Cæte
rùm rursus pauca ex quibus ipse mente elatus est, post alienam suam fidem, & in Christum ac
sanctum ipsius Spiritum inimicitiam, & quæ ausum est os ipsius ac discipulorum eius auda-
cter in altum eructare, & ingentes blasphemias proferre, compendiò dicam. Hic etenim cum
B suis sectatoribus inani imaginatione deceptus est supra omnes homines, non in eo quòd no-
scant Deum secundum fidem, sed natura secundum sciētiam, uelut etiam suprà alicubi memi-
ni. Dicūt enim ipsi non simpliciter se nosse Deum in cognitione fidei, sed uelut cognoscit quis
omne uisibile & quod manibus suis contrectat, uelut si quis in manus accipiat lapidem aut li
gnum, aut alterius cuiusdam materiæ instrumentum. Sic enim dixit hic generosus, nempe, ita
noui Deum sicut meipsum, & non in tantum noui meipsum sicut Deum. Cæterùm stulta dice-
re & audire, multis quidem cōtingit ad fraudem, prudentibus uerò in ludibrium. Quis enim
uesanus ac furiosus non potest etiam alios furiosos facere, maximè sequentes & obedientes?
Si enim quis interrogauit ipsum & discipulos ipsius ac dixit, Ne recense mihi quòd Deum
noscas incomparabilem & incomprehensibilem, qui secundum speciem quidem non com-
prehenditur, uerùm per fidem à seruis cognoscitur, sed dic ac recense mihi fundamenta terræ,
promptuaria abyssi, uenas maris, inferni locum, aeris mensuram, cœlorum formam & crassi-
tudines, quod est summum supernorum, quod est extremum infernorū, quid in dextra, quid
in sinistris, creationem ac formationem tuiipsius mihi dissere, & eorum quæ in terra sunt in-
enarrabilia, numerum ac mensuras. Vbi hæc audiuerunt, uelut percepimus ab his qui ab ipsis
decepti sunt, ad sophisticos prætextus declinantes per cauillum dicunt, ab illo uidelicet edo-
cti, Omnia hæc corporalia, & sunt, & nosse non possumus. Deum autem qui ipsa fecit, noui-
mus clarè, quis est, & qualis est, & quomodo est. Quis autem, his auditis, non statim risum ef-
fuderit? Stolidum enim est hoc totum, quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem di-
cit se nosse & exactè scire (atque utinam dixisset se per fidem nosse & exactè cognouisse, & non
secundum scientiam quandam ac noticiam contrectationis dicere ausus esset) quæ uerò ab i-
pso incomparabili facta sunt, dicit seipsum & suos nō scire, eo quòd secundum speciem apud
C uidentes in admiratione esse possunt: maximè quum ubique diuinæ Scripturæ clarè de Deo
prædicent, inuisibilem ipsum esse & incomprehensibilem, & nulla mentis ui cognoscibilem,
solum autem per fidem in ueritate cognosci quod est, & diligentibus ipsum mercedis retribu-
tor fit. Quum porrò quis ex rectè sentientibus de Dei gloria, fideq; ac dilectione, & incompre-
hensibilitate dixerit ipsis, Nos nouimus Deum inuisibilem, inenarrabilem, nouimus autem i-
psum reuera existentes inuisibilem ac incomprehensibilem: per cauillum ac ludibrium uelut
fabulam quandam recensere ausus est hic, qui nouam dialecticam nobis producit. Cui igitur,
inquit, similes estis, & uestra illa fides? uirgini corruptæ, cæcæ existenti & surdæ ac mutæ: quæ
quidem quòd corrupta est omnibus qui ipsam noscunt, ostendit, interrogata autem quis sit
uiolator, non audit ut intelligat, & neque uidit corruptorem, eo quòd cæca est: neque eloqui
potest, quoniā muta est. Verùm hæc ipsius fabula uice uersa in ipsum retorqueri potest, iuxta
id quod scriptum est, Conuertatur labor ipsius in caput ipsius. Et, Cadet in foueam quam fe-
cit, & quæ sunt his similia. Ipsa enim similis est cæco ex natiuitate sic genito, loquenti autem &
multa loquenti ac audienti, & scienti quidem albi ac nigri nomen, cærulei quidem ac prasini
ac fului, & aliorum diuersorum nominum, lucisq; ac tenebrarum, quorum nomina quidem
auribus percepit, nō tamen cognoscit quid sit species, ac forma, neq; omnino potest ipsam in-
terpretari, eo quòd ab initio cæcus genitus est, & uarietatem uniuscuiusq; qualitatis colorum
ignorat, itemq; formam. Vnumquodq; enim horum nominum conuenientem discretionem
per sensum uisus habet, non aūt per sermonē, neq; per cōtrectationem ac tactū probari potest
ab eo qui ab initio formā nō nouit. Quū igitur hi qui à natiuitate cęci sunt, de his disserētes, &
nigrum

nigrum albo opponi scientes, & uiridi cæruleum ac purpureum & coccinum, atque alios colores, interrogauerint à nobis qualitatem formæ, & uniuscuiusque qualitatis colorem, neque dicere possunt, neque à uobis doceri, sed solum per rationem mentes suas persuadent, decipiunt autem audientes, uelut perfectæ discretionis gnari, etiamsi uerbis dicant, ignorantiam tamen per incomprehensibilitatem possidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens, & de nobis quidem per cauillum prædicat mutæ & surdæ ac cæcæ uirginis corruptionem, quum ipse per suas blasphemias magis sit corruptus, & ignorātiam uelut à natiuitate cæcitatem adeptus: loquens quidem de Deo, uerbis autem assimilans, & discipulos suos ad impudentiam instituens, nihil enim ipsi non audent. Blasphemant quidem igitur Prophetarum nomina & Apostolorum, cum ab aliquibus redarguuntur ac castigantur decurrentes & resilientes ac dicentes, hoc Apostolus uelut homo dixit. Aliquando uerò, quid mihi profers ea quę sunt in ueteri Testamento? Non est autem hoc mirum iuxta ea quæ ab ipso saluatore dicta sunt, nempe, Si patremfamiliâs Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos ipsius? Si itaque ipsum Dominum & ueram ipsius gloriam negant, quanto magis Prophetas ipsius & Apostolos? Quin & in ampliorem insaniam delati ipsius sunt discipuli, & horum successor Eunomius quidam falso appellatus, qui adhuc hodie superest in uita magnum & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, nō solum eos qui ab orthodoxis & sectis alijs ad ipsum ueniunt, sed etiam eos qui ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ipsos in nomen Dei increati, & nomen filij creati, & in nomen spiritus sanctificatiui, & à creato filio creati. Quo uerò tota nequitiei & orchestræ ac scenæ ipsorum officina conspiciatur, quòd non est fides, quæ ab ipsis prædicatur, sed ferè dixerim mimorum officina, affirmarunt quidam, quòd in caput baptizat eos, qui ab ipso rebaptizantur, pedibus sursum uersis, & capite deorsum. Et sic per iusiurandū cogit ipsos iurare, ut ne resiliant à tali hæresi ab ipso instituta. Aiunt autem eundem Aetium post obitum Constantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum esse, quum adhuc esset diaconus suæ hæresis, & à suæ hæresis episcopo ad episcopatum euectum esse. Hæc sunt quæ ad nos de Aetio & discipulis ipsius peruenerunt, quibus aliqui Anomœorum nomen imposuerunt, eo quòd amplius & uehemētius adhuc Arij hæresim amplexi sunt & sequuti. Quæ sanè cum pro uiribus exactè ex Dei auxilio recensuerimus, & uelut multipedem scolopendram, & reptile quod Iulus uocatur, per ueritatis pedem conculcauerimus, & uera unigeniti confessione contriuerimus, consueto more Deo gratias agentes, & ipsius potentiam in auxilium nostræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas deinceps pro uiribus ac captu nostro ô dilecti, transeamus, ipsum inuocantes, uelut dixi, Dominum, ut adsit nobis ad illas ostendendas, & cōfutationem ipsarum faciendam, quo per uirtutem potentiæ ipsius possimus implere promissionem tenuitatis ac paruitatis nostræ.

Impudentia Aetianorum. *Anabaptistæ.* *Scolopendra multipes.* *Iulus reptile.*

A B

FINIS PRIMI TOMI, TERTII LIBRI EPIPHANII.

SECVN-

A SECVNDI TOMI TERTII LIBRI D EPIPHANII, AVT SEPTIMI, ET VLTIMI Tomi, iuxta numeri ab initio diuisionem, hæreses quatuor sunt, hoc modo.

1 Dimœritæ, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur. Quorum aliqui coessentiale corpus deitati dicere ausi fuerunt, quidam uerò animam ipsum accepisse negabant. Aliqui autem propter dictum hoc, Et uerbum caro factum est: huic dicto innitentes negabant à creata carne, hoc est Maria, ipsum carnem accepisse, & contentiose solum Verbum carnem factum esse dicebant. Postea uerò haud scio, quo consilio, mentē ipsum non accepisse dicunt.

2 Antidicomarianitæ, qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam genuit Saluatorem, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt.

B *3 Collyridiani, qui in nomen eiusdem Mariæ in die quadā anni stata, collyridem quandam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomen.*

4 Maßiliani, quos interpretari poßis precatores. Coniunguntur his hæreses à Græcis introductæ, nempe Euphemitæ, & Martyriani ac Sataniani. Hæc est septimi tomi summa, et triū librorū finis. Simul aūt oēs hæreses octoaginta sunt. In ipso porrò fine huius tertij libri, ac septimi Tomi, postremū fides catholicæ Ecclesiæ habetur, et Apologia ꝓ ueritate, et prædicatio Euāgelij Christi, & Catholicæ ac apostolicæ Ecclesiæ character, quæ est ab æterno, uerùm per tēporū succeßionē manifestißimè in Christi aduentu in carne reuelata est.

Contra Dimœritas, hæresim LXXVII.

CONSEQVENTER ab his, quas retulimus, rursus grauis molestaq; & à fide aliena nobis prodijt in uitæ præsumptione sententia atq; hæresis, ex qua causa non habeo, quod dicam: sed ut ne quiesceret, qui semper conturbat humanam naturam, & bello, ut ita dicam, infestat diabolus, amara sua uenena admirādis edulijs immittens, & uelut in melle amaritudinem ammiscens, & per quosdam quorum uita in summa admiratione est, & qui ob orthodoxæ fidei laudem semper prædicantur. Nam hoc ipsius opus est, qui ab initio patri nostro Adam inuidit, & omnibus hominibus inimicus est. Et quemadmodum à quibusdam sapientibus dictum est, quòd inuidia semper magnis successibus aduersetur: sic etiam per magnas personas quosdam prætextus ille immisit, ut nos & sanctam Dei Ecclesiam inuexatos non fineret, sed turbas semper cieret, & bello impeteret. Visum est em̄ quibusdā, & his ex nobis progressis, & in magna existimatione degentibus, & qui apud nos & omnes orthodoxos semper in laude ac admiratione fuerunt, ut mentem Christi in carne aduentu abiecerint, ac dixerint, Quòd carnē accepit Christus, ubi uenit Dominus noster, itemq; animam, mentem uerò non accepit, hoc est perfectum hominem. *Mentē in Christo negantes.* Quid autem ex hoc uitæ contulerint, nō habeo quod dicere possim, aut à quibus prioribus didicerint, aut quod utile ex hoc lucrati sint: aut nobis & audientibus ac sanctæ Dei Ecclesiæ commodarint. Nihil profecto præterquam turbam & diuisionem in nobis excitarūt, tristiciamq; ac damnum mutuæ dulcedinis ac dilectionis induxerunt. Nam diuinarum Scripturarum consequentiā ac rectitudinem, & innocentię confessionem, propheticamq; ac euan- C gelicam & apostolicam fidem relinquentes, sophisticam & fabulosam sententiam nobis falso inuexerunt, cum qua etiam multorum grauium malorum cōsequentiam: implentes in seipsis id quod dictum est, Quòd discedent quidam à sana doctrina, intenti fabulis ac uanitatibus. Senex reuerēdus, & nobis semper dilectus & beato Papæ Athanasio, omnibusq; orthodoxis, « Apollinarius à Laodicæa: hic erat qui in principio hoc uerbū excogitauit ac produxit. Et pri- « mùm quidem ubi audiuissemus à quibusdam ipsius discipulis, fidem non habebamus, quòd *Apollinarius.* talis uir hanc sentētiam in uitam inuexisset, amplius in expectatione spei longanimes, donec rei certitudinem cognosceremus. Dicebamus enim eos qui ad nos ab ipso uenerant, non intelligere profunditatem eorum quæ à tam docto ac prudente doctore dicerentur, & à seipsis hæc dicere, quæ ab ipso non didicissent. Multa enim erant in his qui ad nos uenerāt, quæ ambigua erant. Quidam enim ipsorum ausi fuerunt dicere, Christum ex supernis corpus detulisse, peregrinus autem sermo in cogitatione hominum permanens uehementem profectum faciebat. Alij uerò ex ipsis, etiam animam accepisse Christum negauerunt. Quidam etiam coessentiale corpus Christi deitati dicere ausi sunt, & orientales partes in multā turbam concitarunt, propter quos necesse fuit Synodum conuocari, & tales anathemate ferire. Sed & cōmentarij facti sunt, quorū exemplaria ad beatum Papam Athanasiū missa sunt. Propter quam exemplariorum causam etiam ipse beatus coactus est scribere epistolam, cōtra eos qui talia dicunt, minis adiectis, atq; eam epistolam ad reuerendissimum episcopum Epictetum misit. Dignatus est enim de hoc uel ipsis turbatoribus respondere. Clarè uerò de fide idem beatus Papa scripsit: & qui illa dicunt, ac turbas excitant, eos exterminauit. Cuius sanè epistolæ exemplar hic apponere per totum necessarium duxi, & est hoc.

A

Athanasius episcopus Alexandriæ, ad Epictetum episcopum Corinthiorum.

Athanasij epistola. Epictetus episcopus Corinthiorum.

EGo quidem putabam omnem uaniloquentiam omnium qui usquam sunt hæretici sedatam esse ex Synodo in Nicæa habito. Nam fides quam in ipsa confessi sunt patres secundum sanctas Scripturas, sufficiens ad confutandam omnem impietatem, & confirmandam piam in Christo fidem. Propterea sanè etiam nunc diuersis habitis Synodis, in Gallia & Hispania ac magna Roma, omnes qui conuenerunt eos quidem qui occultant, & Arij dogma spirant, Auxentium inquam in Mediolano, & Vrsatium & Valentem ac Gaium à Pannonia, uniuersali suffragio, uelut ab uno spiritu commoti, detestati sunt. Scripserunt autem quoquo uersus, propterea quòd tales sibijpsis Synodorum nomina excogitabãt, ut nulla in catholica Ecclesia Synodus nominetur, nisi sola ea quæ habita est in Nicæa, quæ omnis hæresis trophæum est, & præsertim Arianæ, propter quam maximè etiam nunc Synodus congregata fuit. Quomodo itaq; post tot facta aliqui adhuc ambigere, aut quæstionem mouere conantur? Siquidem igitur ex Arianis sunt, nihil miri est, si ea quæ contra ipsos scripta sunt, calumniantur: quemadmodum etiam Græci quum audiunt, Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, stultitiam putant sancti Spiritus doctrinam. Si uerò ex his sunt qui rectè credere, & ea quæ à patribus manifestata sunt, amplecti sibi uidentur, per quæstionem destruere uolentes, nihil aliud faciunt, quàm uelut scriptum, proximo potum præbẽt turbidam confutationem, in nullam uerò utilitatem uerbis contendunt, quàm ad subuertendos simplices. Hæc autem sic scribo, quum adeptus sim commẽtarios à pietate tua factos, qui ne scribi debebant, ut ne memoria quidem aliqua ipsorum ad posteritatem transmitteretur. Quis enim unquam talia audiuit? Quis autem docuit aut dicit, Ex Sion non exibit uerbum Domini, & lex Dei ex Hierusalem? hæc uerò quando exiuerunt? Qualis infernus eructauit, ut coessentiale dicatur corpus ex Maria uerbi deitati? Aut quòd uerbum, in carnem & ossa ac pilos, & totum corpus transmutatum est, & à propria natura immutatum? Quis uerò omnino audiuit à Christianis, quòd adoptione & nõ natura corpus gestauit filius? Aut quis adeò impius fuit, ut dixerit simul ac senserit, quòd deitas ipsius quæ est coessentialis patri, ipsa circumcisa est, & imperfecta ex perfecta facta, & quòd in ligno clauis affixum erat, nõ erat corpus, sed ipsa opifex natura essentiæ? Quis uerò audiens, quòd non ex Maria, sed ex sua essentia transmutauit sibijpsi uerbum desideratum corpus, dixerit Christianũ esse eum qui hæc dicit? Quis autem nefariam hanc excogitauit impietatem, ut uel in mentem uenerit ut diceret, Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatem in deitate docet? Quare propter hoc hi qui sic sentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, essentiæ ipsius Trinitatis dicunt. Vnde uerò rursus eructauerũt aliqui æqualem prædictis impietatem, ut dicant non esse recentius corpus deitate ipsius uerbi, sed cõsempiternum ipsum per omnia genitum esse, quandoquidem ex sapientia constat. Quomodo uerò etiam dubitare ausi sunt, hi qui appellantur Christiani? Si Dominus qui ex Maria prodijt, filius quidem essentia & natura Dei est, uerum quantum ad carnem ex semine Dauid est, carnis autem sanctæ Mariæ: qui igitur adeò audaces fuerunt, ut dixerint Christum carne passum ac crucifixum, non esse Dominum ac Saluatorem & Deum & filium patris? Aut quomodo Christiani uolunt nominari hi, qui dicunt in sanctum hominem, uelut in unum ex Prophetis uenisse uerbum, & nõ ipsum hominem factum esse, accepto ex Maria corpore: sed alium esse Christum, & alium Dei filium, qui ante Mariam & ante secula filius est patris? Aut quomodo Christiani esse possunt, qui dicunt alium Deum esse, & aliud esse Dei uerbum? Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, unam uerò & eandem sententiam habentia respicientem ad impietatem. Propter hæc disceptabant ac litigabant inter se hi, qui gloriantur ob confessionem patrum in Nicæa factam. Ego uerò admiratus sum pietatis tuæ patientiam, quòd non compescuit eos qui talia dicunt, & piam fidem ipsis proposuit, quo aut ea audita quiescant, aut contradicentes, uelut hæretici nominentur. Nam prædicta, neq; dicta, neq; audita sunt apud Christianos, sed omni modo ab apostolica doctrina aliena sunt. Quapropter sanè & ego illorum dicta nudè in epistolam inscribi feci, quo etiam is qui audit solum, uideat turpitudinem in ipsis ac impietatẽ. Etsi autem oportebat eorum qui hæc excogitauerunt turpitudinẽ pluribus accusare ac redarguere, attamen bonum esse duxi hactenus & nihil amplius per epistolam scribere. Nam quæ ita palàm uitiosa ostenduntur, amplius exercere, & curiosius inuestigare non oportet, ut ne cõtentiosis uelut ambigua putentur. Hoc uerò solum ad talia respõdere ac dicere satis est, Quòd non sunt hæc catholicæ Ecclesiæ, neq; patres hæc docuerunt aut senserunt. Quo uerò non ex perpetuo silentio nostro, occasionem impudentem sibijpsis illi malorum repertores arripiãt, bonum fuerit paucorum ex diuinis Scripturis mentionem facere: fortassis enim uel sic reueriti cessarint à sordibus his inuentis. Vnde uobis in mentem uenit, ô boni, ut dicatis coessentiale esse corpus ipsius uerbi deitati? præstat enim ab hoc ordiri, ut ubi hoc putidum ostẽsum est, etiam omnia alia talia esse ostendantur. Ex Scripturis enim non potest hoc inueniri, Deum enim in humano corpore fuisse dicunt. Sed & patres in Nicæa congregati, non corpus, sed ipsum filium dixerunt coessentialem patri: & hunc quidem ex essentia patris, corpus uerò ex Maria esse, rursus confessæ sunt Scripturæ. Aut igitur negate Synodum Nicænam, & uelut hæretici hæc falso inducite: aut si uultis filij patrum esse, ne sentiatis præter illa quæ ipsi scripserũt: nam

Nicenæ Synodi autoritas.

B

C

A nam ex hoc absurditatem speculari uobis licet. Si coessentiale est Verbum corpori, ex terra naturam habenti, coessentiale autem est uerbum patri iuxta patrum confessionem, coessentialis erit etiam ipse pater corpori ex terra facto. Et quid succensetis Arianis, qui ipsum filium creaturam dicunt? Dicunt enim & ipsi patrem coessentialem creaturis. Et quum ad aliam impietatẽ transeuntes dicatis, in carnem, & ossa ac pilos & neruos atq; totum corpus, uerbum transmutatum esse, & à propria natura immutatũ, tempestiuum fuerit uos dicere palàm ex terra ipsum factum esse. Ex terra enim, ossium & totius corporis natura est. Quæ igitur est tanta dementia, ut etiam aduersus uosipsos pugnetis? coessentiale quidem dicentes uerbum corpori, aliud ad aliud significatis, in carnem uerò ipsius uerbi mutationem transmutatam esse imaginamini. Et quis deinceps uos ferre poterit uel loquentes tantum hæc? Supra omnes enim hæreses ad impietatem declinauistis. Si enim coessentiale est uerbum corpori, superflua est Mariæ mentio & usus, quum possit corpus etiam ante Mariam sempiternè esse, quemadmodum sanè est etiã ipsum uerbum, siquidem secundum uos essentiale est corpori. Quæ uerò est utilitas aduentus uerbi, quo aut suam ipsius coessentialitatem indueret: aut à propria natura immutatum, corpus fieret? Non enim ipsa seipsam apprehendit deitas, quo & coessentialitatem suam induat. Sed neq; peccauit uerbum, quod aliorum peccata redemit, quo mutatum in corpus, seipsum pro seipso oblationem offerat, & seipsum liberet. at non est ita, absit. Semen enim Abraæ apprehendit uelut Apostolus dixit: unde debuit per omnia fratribus assimilari, & assumere simile nobis corpus. Quapropter etiam uerè subiacet Maria, ut ex ipsa hoc accipiat, & uelut propriũ pro nobis ipsum offerat. Et hanc Esaias prophetans ostendebat dicens, Ecce uirgo in „
utero habebit, & pariet: Gabriel autem mittitur ad ipsam, non simpliciter ad uirginem, sed ad „
uirginem desponsam uiro, quo ex sponso ostendat Mariam uerè hominem esse. Et partus meminit Scriptura, & dicit, Fascijs inuoluit, & beata prædicabantur ubera quæ suxit. Et oblatum

B est sacrificium, uelut aperuerit genitus uterum. Hæc uerò omnia pariẽtis uirginis signa ac notæ erant. Sed & Gabriel cautè ipsi nunciũ attulit, dicens non simpliciter, quod nascitur in te, ut ne forinsecus introductũ ipsi corpus putaretur, sed ex te: quo id quod nascitur ex ipsa, palàm ex natura esse crederetur, & hoc ostendit etiam natura. Nam impossibile est, corpus uirginis lac ferre, quæ non peperit. Et impossibile est lacte nutriri corpus, & fascijs inuolui, quod non prius natura genitum est. Hoc est quod circumcisum est octauo die, hoc Simeon in ulnas suscepit, hoc puer fuit & creuit, & decem annorum factum ad trigesimum annum peruenit. Non enim uelut quidam putauerunt, essentia ipsa Verbi mutata circumcisa est, quum sit inalterabilis & immutabilis: ipso quidẽ Saluatore dicente, Videte me, quoniam ego sum, & non alte- „
ratus sum: Paulo uerò scribente, Iesus Christus heri & hodie idem & in sæcula: sed in circumci- „
so corpore & gestato, & quod comedit ac fatigatum est, & in ligno affixum ac passum, erat passionis exors, & incorporeum Dei uerbum. Hoc erat in monumento positum, quando ipse iuit ad prædicandum etiã spiritibus in carcere, uelut Petrus dixit, id quòd maximè ostendit dementiam eorum, qui dicunt in ossa & carnem mutatum esse uerbum. Si enim hoc esset, non fuisset opus monumento: ipsum enim iuisset per seipsum corpus ad prædicãdum spiritibus in inferno. Nunc uerò ipsum quidem uerbum iuit ad prædicãdum, corpus autem sindone inuolutum deposuit Ioseph à Golgotha. Et ostensum est omnibus, quòd non corpus erat uerbum, sed corpus erat uerbi. Et hoc ubi ex mortuis resurrexisset, contrectauit Thomas, & uidit in ipso typos clauorum, quos sustinuit ipsum uerbum, uidens ipsos cõfigi in proprio corpore: & quũ posset prohibere, non prohibuit. Sed & quæ propria sunt corporis, incorporeum uerbum uelut sua ipsius sibi propria faciebat. Nam quum corpus uerberaretur à ministro, uelut ipsum

Naturarum in Christo ratio.

C pateretur dixit, Quid me cædis? Et quum natura intangibilis esset, tamen dicebat, Dorsum „
meum dedi in flagella, & non auerti faciem meam ab insputamentis. Quæ enim humanitas uerbi patiebatur, ea in ipsa degens uerbum ad seipsum referebat: quo nos uerbi deitate participes fieri possemus. Et erat admirabile præter omnem opinionem, quòd idem erat quod patiebatur, & quod non patiebatur: patiebatur quidem, quoniam proprium ipsius corpus patiebatur, & in ipso quod patiebatur erat. Non patiebatur autem, quoniam natura Deus existens, uerbum passionis exors est. Et ipsum quidem incorporeũ erat in passibili corpore. Corpus uerò habebat in seipso passionis exors uerbum, quod imbecillitates ipsius corporis delebat: faciebat autem hoc, & fiebat sic, ut ipsum quæ nostra sunt suscipiens, & oblationem offerens, ipsa obliteraret, de cætero suis ipsius nos amplexum faceret Apostolum dicere: Oportet „
corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Non autem adoptione hæc fiebant, uelut rursus aliqui opinati sunt, absit: sed reuera in ueritate homine facto Saluatore, totius hominis salus facta est. Si enim adoptione erat in corpore Verbum, uelut illi uolunt: quod autem adoptione dicitur imaginatio est & apparentia: reperitur quòd in apparentia etiam salus & resurrectio hominum dicatur, iuxta impientissimi Manichæi sententiam. Atqui non in apparentia salus nostra facta est, neq; corporis solum, sed totius hominis, animæ & corporis uerè in ipso salus facta est. Humanum igitur natura est & uerum corpus Saluatoris quod ex Maria assumpsit, iuxta diuinas Scripturas: uerum autem erat, quoniam idem erat cũ nostro. Soror enim nostra est Maria, quia omnes ex Adam sumus. Et de hoc nemo dubitauerit, qui reuocarit in memoriam ea quæ Lucas scripsit. Postquã enim resurrexit ex mortuis, putantibus quibusdam quòd non uiderent Dominum in corpore ex

„ Maria accepto, sed pro hoc spiritum conspicerent, dicebat: Videte manus meas & pedes meos, A
„ & typos clauorum, quoniam ego ipse sum: contrectate & uidete, quia spiritus carnem & ossa
„ non habet, quemadmodum uidetis me habere. Et hoc locutus, ostendit ipsas manus & pedes. Ex quibus uerbis etiam rursus redargui possunt, qui ausi fuerunt dicere, in carnem & ossa mutatum esse Dominum. Non enim dixit, Quemadmodum me uidetis carnem & ossa esse, sed habere: ut ne ipsum uerbum in hæc mutatum putaretur, sed idem & ante mortem, & post resurrectionem esse crederetur. Quum autem hæc sic habeant demonstrationem, superuacaneum est adhuc alia attingere, & de ipsis aliquid tractare, quū corpus in quo erat Verbum, nō sit coessentiale deitati, sed uerè ex Maria natum, & ipsum Verbū non mutatū sit in ossa & carnem, sed in carne fuerit. Nam quòd apud Ioannem dicitur, Verbum caro factum est: hanc sententiam habet, quemadmodum etiam ex simili hoc inueniri potest. Scriptum est enim in Paulo, Christus pro nobis factus est maledictio: & quemadmodum non ipse factus est maledictio, sed quia maledictionem pro nobis suscepit, dictum est maledictionem factum esse: sic etiam caro factum est Verbum, non mutatum in carnem, sed quia carnem pro nobis suscepit, & factus est homo. Etenim dicere, Verbum caro factū est, æquale est, uelut si dicas, Homo factū est, iuxta id quod dictum est in Ioele, Effundam de spiritu meo super omnem carnem: non brutorum erat promissio, sed in homines uergit, quorum gratia etiam homo factus est Dominus. Hoc uerò dicto hanc sententiam habente, meritò condemnabunt seipsos omnes, qui putauerunt esse ante Mariam, carnem quæ est ex ipsa: & ante hanc habuisse uerbū animam humanam, & in ipsa ante aduentū semper fuisse. Quiescent etiā, qui dixerunt carnē non esse susceptiuā mortis, sed esse hanc immortalis naturæ. Si enim non mortuus esset, quomodo Paulus tradebat Corinthijs, quod etiam accepit, quòd Christus mortuus est pro peccatis nostris, iuxta Scripturas? Quomodo uerò etiam omnino resurrexit, si non prius mortuus est? Erubescant autem uehemēter B quibus omnino in mentem uenit posse fieri pro Trinitate quaternitatem, si dicatur ex Maria esse corpus. Etenim si coessentiale dixerimus corpus Verbo, manet Trinitas Trinitas, quū nullum peregrinum Verbum ad ipsam accedat. Si uerò hominem dixerimus corpus, quod est ex Maria, necessariò peregrino existente secundum essentiam corpore, & existente Verbo in ipso: quaternitas fit pro Trinitate, propter corporis appositionem. Hæc quum sic dicant, non intelligunt quòd sibijpsis contradicunt. Nam etiam si non ex Maria dicant corpus, sed ipsum coessentiale Verbo, nihilominus quod simularunt, ne sanè sic sentire putarentur, hoc ipsum iuxta ipsorum dementiam, quaternitatem dicere demonstrari potest. Sicut enim filius existens secūdum ipsos coessentialis patri, non est ipse pater, sed filius ad patrem dicitur coessentialis: sic coessentiale corpus Verbo, non est ipsum Verbum, sed aliud coessentiale ad Verbum. Quum autem aliud sit, erit secundum ipsos ipsorum Trinitas, quaternitas. Non enim uera & reuera, perfecta ac indiuisibilis Trinitas suscepit additionem, sed ea quæ ab his est excogitata. Et quomodo amplius Christiani sunt, qui alium præter eum qui est Deus excogitant? Rursus enim etiā in alio ipsorum sophismate desipientiam eorum uidere licet. Si uerò propterea, quòd est & dicitur in Scripturis, ex Maria esse & humanum Saluatoris corpus: putant pro Trinitate quaternitatem dici, ut corpus uelut additamentum dicatur: longè aberrant, creaturam creatori adæquantes, & putantes posse deitatem additamentum accipere: & ignorant quòd non propter additamentum deitatis Verbum caro factū est, sed ut caro resurgeret: neq; ut melius fieret Verbum progressum est ex Maria, sed ut humanum genus liberaret. Quomodo igitur possibile est corpus per Verbum liberatum & uiuificatum, facere additamentum ad deitatem ipsi uiuifico uerbo? Nam humano potius corpori magna accessio & additamentum contigit, ex uerbi ad ipsum societate ac unione. Ex mortali enim factū est immortale, & quum animale esset, C spirituale factum est: & ex terra factum, cœlestes portas pertransiit. Atqui Trinitas etiam ubi accepit Verbum ex Maria corpus, Trinitas est, non suscipiens additionem neq; detractionem: sed semper perfecta est, & in Trinitate una deitas cognoscitur: atq; sic in Ecclesia prædicatur unus Deus, qui est uerbi pater. Ex hoc porrò conticescent de cætero & hi qui aliquando dixerunt, eum qui ex Maria prodijt, non esse ipsum Christum, & Dominum & Deum. Si enim non Deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria, uocatus est Emanuel? quod est, si interpreteris, nobiscum Deus. Quomodo uerò etiam Paulus, si non Verbum erat in carne, Romanis scripsit? Ex quibus Christus, quantum ad carnē attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in secula. Amen. Igitur confiteantur qui prius negabant crucifixum esse Deum, se errasse, credentes omnibus diuinis Scripturis, maximè uerò Thomæ, qui postquam uidit in ipso clauorum typos exclamauit, Dominus meus & Deus. Deus enim & Dominus gloriæ existens filius, erat in ignominiosè crucifixo & honore exuto corpore. Corpus uerò patiebatur quidē dum pungebatur in ligno, & defluxit ab huius latere sanguis & aqua: quum uerò templū Verbi esset, plenum erat deitate. Quapropter Sol uidens opificem suum, in contumelijs affecto corpore patientem, radios contraxit, & tenebras terræ induxit. Ipsum uerò corpus naturā habens mortalem, supra suam naturam resurrexit, propter Verbum in ipso & à corruptione quidem secundum naturam cessauit, indumentum autem factum est Verbi. Vbi uerò induit Verbum hominem excedens, factum est incorruptibile. Cæterùm de eo quòd imaginantur quidā & dicunt, quòd quemadmodum super unumquenq; Prophetam factum est Verbum, sic etiā super unum aliquem hominem ex Maria uenit Verbum: superfluum est tractare, quum demētia

Quaternitatē inducentes.

A tia ipsorum palàm cognoscatur. Si enim sic uenit, cur hic ex uirgine, & non etiam ipse ex uiro & muliere? sic enim & singuli sancti geniti sunt: aut cur, quum sic uenerit Verbum, non uniuscuiusque mors pro nobis facta dicitur, sed sola huius? Cur uerò, quum in singulis Prophetis aduenerit Verbum, de solo eo qui est ex Maria, dicitur, quòd semel aduenerit in consummatione sæculorum? Aut cur quum sic uenerit ipse, uelut uenit in prioribus sanctis, alij quidem omnes mortui nondum resurrexerunt, hic uerò ex Maria solus tertia die resurrexit? Aut cur quum similiter uelut alij uenerit Verbũ, solus hic qui ex Maria prodijt, dicitur, Emanuel, uelut corpori pleno deitate & genito ex ipsa: nam Emanuel significat nobiscum Deus. Aut cur siquidem sic uenit, comedente unoquoque sancto, & bibente ac fatigationem sentiente, & moriente: nõ dicitur quisque uelut ipse comedere ac bibere, fatigationemque percipere ac mori, sed de solo eo qui est ex Maria? Quæ enim pertulit hoc corpus, ea uelut ipso patiente dicta sunt. Et quum alij omnes solum nati aut geniti esse dicantur, de eo qui ex Maria est solo dictum est, & Verbum caro factum est. Ex quibus ostenditur, quòd ad alios quidem omnes factum est Verbum prophetandi gratia. Verùm ex Maria ipsum Verbum carnem sibijpsi accepit, & prodijt homo, natura quidem & essentia, Verbum existens Dei, secundum carnem uerò ex semine Dauid, & carne Mariæ factus homo, uelut Paulus dixit. Hoc Verbum etiam pater ostendit in Iordane, & in monte dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hunc Ariani quidem negauerunt, nos autem cognoscimus adorantes, non diuidentes filium & Verbum, sed ipsum Verbum scientes esse filium, per quem omnia facta sunt, & nos liberati sumus. Quapropter etiam admirati sumus, quomodo omnino inter uos de his ita facta est contentio. Sed gratia Deo, quantum tristicia affecti sumus ex commentariorum lectione, tantum gauisi sumus ob horum finem. Cum concordia enim discesserunt, ac pacem amplexi sunt in confessio-

B ne piæ ac orthodoxæ fidei. Hoc itaque quum ego longè prius considerassem, induxit me ut ista pauca scripserim, quum expenderim apud me, ne fortè ex silentio tristicia oriatur pro gaudio, his qui concordiam exhibuerunt nobis gaudij occasionem. Rogo itaque in primis tuam pietatem, & deinde etiam audientes, ut cum bona conscientia hæc suscipiatis: & siquidem deest quid à pietate, hoc ipsum corrigatis, ac mihi indicetis: si uerò uelut à dicendi artis imperito, neque pro dignitate, neque perfectè à me scriptum est, ut omnes nostræ circa eloquẽtiam tenuitati ac debilitati ignoscatis. Valete. Hactenus Epistola Athanasij. Quandoquidem igitur & Epistola apposita est, & non solùm ex his quæ de ipsis audiuimus, aut ab alijs contra illos scribere aggressi sumus: sed omnibus etiam manifestum est, quòd nulli calumniam struimus: consequenter tractationem contra ipsos arripiemus, quo undique suspicionem effugiamus, uelut qui fratres nostros calumniemur. Et sanè opto etiam nunc ipsis, ut corrigant ea quæ uidentur nobis molesta esse, ut ne aut ipsi nostri damnum perpetiantur, aut nos ipsorũ. Sæpe enim hoc per legationẽ missam egimus, & adhortati sumus, & adhuc adhortari non cessamus, ut tollant contentionem, & sequantur Apostolorum & Euangelistarum ac patrum diuinam constitutionem, & confessionem fidei minimè curiosæ & firmæ ac incommobilis & iustissimæ in omnibus. Cæterùm alij in aures nostras retulerunt, quòd non hanc nostram, neque similem nostræ accepit Dominus, ubi uenit, sed aliam à nostra. Atque utinam per glorificationem ac in laudem dixissent. Nam & ipsi dicimus sanctum esse corpus & impollutum: peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius: & manifestum est omnibus piè de Christo dicentibus ac sentientibus. Nos autem etiamsi ipsum corpus idem cum nostro suscepisse dicimus, tamen ipsius impollutum est corpus. In nobis uerò, qui peccauimus inferius & imminutum est corpus, & non propterea alienum ac diuersum ab illo, sed

C propter peccata nostra ac delicta. Non enim aliud corpus Dominus accepit, & aliud nos habemus, sed idem corpus in ipso custoditum & impollutum conseruatum. Alij uerò ex ipsis usque in hunc diem in contentione quadam feruntur, opinionibus alienis perducti, non secundum doctrinam patrum, neque fidei caput continentes, ex quo totum corpus per iuncturas ac ligamenta compactum ac confirmatum augescit augmento Dei, uelut Apostolus dicit, sed fortasis uelut ab alienis quibusdam aures turbatas habentes, similiter ut Valentinus & Marcion ac Manichæus, etiam ipsi honorem Dei imaginantur magis, quàm uerè dicunt. Vbi enim audierint à nobis, quòd habuit Christus corpus nostrum, statim ad fabulas conuertuntur contentionis proprias, dicentes ungues ipsum habuisse & carnem ac pilos, & si quid aliud est, non autem tales quales nos habemus: sed alios ungues habuisse, & alias carnes, & alia omnia non qualia nos habemus, sed aliena à nostris, nimirum rursus uolentes sophisticè Christo attribuere, secundum Valentinum & relatas hæreses, uanos sermones. Dicunt enim, quum Christi omnia perfectè confessi fuerimus, & dixerimus quòd curiosè scriptum est de talibus ab huiusmodi perscrutantibus, & nihil efficientibus: consternantes enim mentem simpliciorum, statim dicunt: Igitur opus habuit his, quæ sunt secundum consuetudinem carnis, & his quæ exterminari solent, & ad secessum spectant. Et alia quæ ipsis uidentur sapientia, uerùm horrenda sunt & nugis plena, uelut dicit propheta: Quis enim requisiuit hæc ex manibus uestris? De quo enim sancto, & quidem quum homines sint prophetæ, & non dij: & de quo Euangelista ac reliquis, qui ex anima & carne constant, & secundum nos sunt citra ambiguitatem, scriptum est de talibus rebus? Vbi uerò non potius honesta attribuit sanctis Scriptura, nedum Domino Christo? Dicant autem nobis illi perterrefactores ouium, & consternatores colum-

barum,& fugatores agnorum ac pecorum Chriſti,ubi uentrem exonerauit Moſes per quadra- A
ginta dies? Vbi ea quæ ad neceſsitatem ſpectant, fecit Helias in Chorra torrente, quando pa-
nem quidem mane comedebat,carnes uerò ueſpere,à coruis allatas per præceptum Dei? Sto-
lidum enim eſſet Scripturam de his dicere, ſicut nunc ſtultum eſt hos exquirere. Quæ eſt enim
horum utilitas,aut quæ commoditas, niſi ſolum ad incredulitatē præiudicatæ rei, prætextus
uaniloquentiæ & inanis confutationis habere. Dicant autem rurſus nobis,qua ratione quan-
do uoluit,fecit Deus, ut filijs Iſrael in quadraginta annis,neque pili nutrirentur,neque calcea-
menta ueteraſcerent,neq; ueſtimenta attererentur aut ſordeſcerent? Nū & hi à cœlo uenerunt,
num Dei tales erant,& quidem quum non inter laudatos cenſeantur, ſed qui in multis Deum
offendiſſent? Nunquid non erant ſimilibus affectionibus uelut nos obnoxij? Sed ut oſtende-
ret Deus, quòd omnia in ſeipſo poteſt,& permittit ex ſua uoluntate fieri & nō fieri. Vt ne enim
aliqui rurſus illis deferrent ea quæ ſunt ſuper naturam, propter ea quæ in admirationem facta
ſunt à Deo, hoc eſt, quòd pili non augeſcebant, & ueſtimenta non uetuſtatem ſentiebant,& a-
lia,quòd panem angelorum comedit homo, in noſtram gratiam cauit diuina Scriptura,& di-
» cit: Accipiat unuſquiſque clauum ſiue palum ferreum in cingulo ſuo, quo ubi in locum deſi-
» det,fodiat ac peruium reddat proprium ſterquilinium, quoniam populus ſanctificatus eſtis,
» & Dominus præſens eſt in medio caſtrorum. Ad hoc porrò etiam hiſtoriam afferunt Hebræi,
quòd durauerit ipſis figura ad tempus quoddam, uſquequò uoluit Deus oſtendere in ipſis
hoc miraculum,& quidem quum ipſi ueſcerentur carnibus ac coturnicibus, contigit tamen i-
pſis ut hoc non eſſet eis opus. Et ſi apud Hebræos propter gloriam patrum, ſiue per gratiæ do
num, ſiue ſecundum ueritatem, hoc decantatur, & quidem ſcientibus ipſis, quòd & homines
fuerunt quos celebrant,& corruptibiles ac non Dei,& ex carne ac ſanguine & anima: quis to-
lerabit ex his audire adeò horrenda de Chriſto,qui ex ſupernis uenit Deus Verbum,& de glo- B
rioſo in omnibus ac uero ipſius in carne aduentu,in quo impleuit id quod dictum eſt, Tenta-
tus per omnia uelut homo,excepto peccato. Facultas enim erat ipſi in ueritate carnē noſtram
habenti,ut ne faceret quæ nobis uilia uidentur,& faceret quæ honeſta erant, & proportionali-
ter deitatem decebant, per quem etiam filij Iſrael pilos non nutriebant, & ueſtes ipſorum non
ſordeſcebant. Et hæc ſecundum traditionem ipſius contigerunt. Quod uerò etiam ueſtimen
ta habuit ab homine parata,minimè ambiguum eſt. Diuiſerunt enim ueſtimenta ipſius, & ſu
per ueſtitum ipſius miſerunt ſortem. Si uerò ueſtimentum erat ab hominibus paratum, nimi-
rum ex lana erat & lino. Quæ uerò ex lino ac lana facta erant, inanima erant, & ſenſus exper-
tia. Sed quando uoluit oſtendere potentiam ſuam diuinam, transformatus oſtendit faciem
ſuam uelut ſolem,& ueſtimenta ſua alba uelut niuem. Omnia enim poſsibilia ſunt potenti, ut
oſtendat & ea quæ ſunt præter expectationem, & ſenſus expertia ac inanima ad gloriam ac cla
ritatem transmutet, uelut uirgam Moſis, uelut calceamenta filiorum Iſrael. Omnibus enim
confeſſum eſt, quòd Apoſtoli ſancti uiri fuerunt, corruptibiles corporibus quo ad nos,incor-
ruptibiles autem propter habitātem in ipſis Dei gloriam. Et umbra quidem Petri omnes, qui
afferebantur, habentes infirmitates ſanabat. Et ſudaria ac ſemicincta ueſtimētorum Pauli uir
tutes operabantur. Et quomodo hi Deum curioſe obſeruant, turpes quaſdam opiniones fa-
bricantes,de quibus nullus unquam neceſſe eſſe putauit differere,non Propheta,non Euange
liſta,non Apoſtolus,non ſcriptor? Quæcunque enim talia hi dicunt, etiamſi innumera ultra
hæc mala opinati fuerint, non ſubuertent paternam noſtram fidem,quæ Chriſtum in ueritate
annunciat. Genitus eſt enim Chriſtus in carne ſecundum ueritatem à Maria ſemper uirgine
per Spiritum ſanctum.Et ſtatim à partu Emanuel uocatur, quod eſt Deus nobiſcum: non am-
plius ſecundariò gignitur. Et aufugit in Aegyptum puer cum Ioſeph & Maria. Nam quære- C
bant animam pueri, uelut poſſet ipſe in carne occidi. Et adoratus eſt à Magis uelut Deus ue-
rus,in carne genitus, & non in apparentia. Et reuerſus ab Aegypto, ſecūdum timorem Ioſeph
non ingreſſus eſt in Hieruſalem propter Archelaum, uelut poſſet puer comprehendi, & ante
tempus in carne pati quod paſſurus erat. Et prohibitus eſt à Ioanne, agnitus à ſeruo Domi-
nus, quia Deus erat homo factus in ueritate. Non admiſit autem proprij ſerui in tali propoſi-
to honorem, quo omnem iuſticiam in carne impleret, in ueritate & perfecta incarnatione de-
lineationem ſalutis nobis relinquēs. Sed & fatigatus eſt ex itinere in ueritate,& non ſimplici-
ter fatigatus eſt,ſed etiam conſedit,eo quòd uerè homo factus erat,& clamabat, dicens: Veni-
te omnes qui fatigati eſtis & onerati, & ego reficiam uos: quo oſtenderet deitatem ſuam ſuf-
ficientem eſſe, ut omnem mundi multitudinem ad ipſum accedentem reficiat. Quin & tenta-
tus eſt à Diabolo, & manſit quadraginta dies ſine cibo ac potu, ut oſtenderet deitatem ſuam
minimè indigentem. Non enim famen ſuſtinuit, uelut philoſophicè noſtro more abſtinens,
& ſeipſum ſtrangulans ac uiolans,ſed citra omnem penuriam, propter ueram ſuam deitatem.
Et poſtea inquit Scriptura, eſurijt, quo oſtenderet ueram incarnationem, concedente deitate
aduentui in carne,ut honeſtis neceſsitatibus ac ueris particeps fieret, ut ne uera conſequentia
ueram incarnationem obliteraret. Nam & coram fico eſurijt,& lutum uerum fecit. Sed ſermo-
nem dixit ad ficum Deus & factus eſt. Et in naui increpauit uentum, & quieuit: & per ſputum
ac lutum,ſermone deitatis ſuæ,& ſputo humanitatis ſuæ,& ſputo rurſus uelut ipſi Adam,ita e-
tiam huic defectuoſam partem formans largitus eſt,omnibus perfectè in ipſo exiſtentibus, in
carne

A carne passis, in deitate uerò passionis exortibus donec resurrexit ex mortuis, omnino non pa-
tiens de cætero, omnino non amplius moriens. Si uerò aliqui propterea, quòd non à semine
uiri corpus ipse assumpsit, alienum intelligent: non omnino ea propter non est secundum no-
strum corpus. Ex quo enim ex Maria conceptum est, nostrum erat. Nam & Maria non alia erat
à nostris corporibus, & Adam non à semine uiri erat, sed ex terra formatus: & nõ omnino quia
de terra erat, & non à semine uiri, ideo alienus erat à nostris corporibus. Nos enim ex ipso ge-
niti sumus, & non sumus alieni ab illius corpore, quanquam ex semine uiri, & ab utero mulie-
ris geniti. Cæterùm quidam hæc sæpe comminiscentes, & in mente habentes, à proposito ex-
ciderunt. Quidam uerò rursus ex ipsis qui ad nos uenerunt, innumera alia & ultra superfluè
de uiro dicentes, multa laude celebrem illum criminati sunt. Et reuera amplius quàm opor-
tet, aut secundum inscitiam, aut iuxta consequentiam, aut à seipsis, recensentes ac proferen-
tes turbam commouerunt. Verùm nunc de superuacaneis hactenus sufficiat dixisse, quum in-
telligant legentes, quòd neque inuidia, neque odio aduersus uirum flagramus. Optamus e-
nim ipsum non separari ab Ecclesia Christi, & dulcedine totius fraternitatis, sed deponere con
tentionis huius sermonis instantiam, ut se conuertat, iuxta id quod dictum est: Reuertere re- "
uertere Sunamitis, reuertere ut intueamur in te. Attamen de proposito rursus consequentiam "
apprehendam. Non uult perfectum dicere Christi in carne aduentum. Sed & salutem à qui-
busdam repellit, timorem inducens ac dicens, quòd non oportet dicere perfectum hominem
ipsum assumpsisse: nimirum à dicto quod ait, Suscipiens mansuetos Dominus. Nihil uerò "
miri est, neque differentiam aliquam in hoc quisquam ostendere potest, in eo quòd dicit Do-
minum carnem assumpsisse, aut perfectam humanam naturam suscepisse: quemadmodum
sæpe inter nos multæ æquiuocæ sunt dictiones. Suscipiens enim, inquit, mansuetos Domi-
B nus: &, Suscepit me ex ouilibus ouium: & assumptus est, & dixerunt duo uiri, Quid statis uiri
Galilæi, hic qui à uobis assumptus est: & non omnino uox assumere unam habet differẽtiam,
in eo quòd dicit assumpsit, aut accepit, aut efformauit in seipsum propriam incarnationem.
Non ex dictione hac consternant nos, qui uolunt contra simplices excitari, & oportet ac con-
uenit sic dicere. Et ne quis putet calumniari nos, aut per ludibrium dicere de hoc argumento
uerba. Sæpe enim consideraui de hoc scribere, ut ne quis putet nos per inimicitiam contra i-
psum insurgere. Nihil enim ullus nos læsit, quod ad hominem attinet loquor: neque nostra in
mundo diripuit, uerùm considerans quomodo non scriberem, coactus sum ab ipsa ueritate,
ut ne relinquam eos qui præter fidem quid senserunt, quemadmodum etiam pij lectores co-
gnoscent, quòd non mundanæ æmulationis gratia nobis instituta est hæc tractatio. Magis e-
nim prodesset nobis, maximè hic in mundanis disciplinis & in charitate, si concorditer cum
sancta Dei Ecclesia per omnia omnibus assensus esset, & non nouum aliquod uerbum falso in
troduxisset. Siue igitur apud ipsum, siue apud discipulos ipsius sermo aliter intelligitur, & per
hanc figuram ac prætextum in transitu celebratur, non habeo quod dicam. Sæpe uerò cogi-
tauimus ac stupore perculsi sumus, quòd huius sermonis gratia, contentionis ac certaminis
aduersitas exorta est, & usque ad mortem durat. Et ex hoc cognouimus, quòd fortassis ex
ampliore quadam opinione apud ipsos sermo celebratur. Vbi enim interrogaueris aliquos
ex ipsis, diuersimode omnes respondent. Quidam enim dicunt non perfectam accepisse Do-
minum incarnationem, neque perfectum ipsum factum esse hominem. Quãdo uerò hoc mul-
ti fugerunt, postea simulatione ac ironia usi sunt, uelut postea ex ore ipsorum exactè didici-
mus. Nam in Antiochia constituti cum ramis ac germinibus ipsorum congressi sumus, inter
quos etiam Vitalius episcopus fuit, pientissimus uir, uita & statu, ac conuersatione. Diceba- *Vitalius.*
C mus autem consulentes ac rogantes, ut concordes essent fide cum sancta Ecclesia, & sinerent
contentiosum dictum. At Vitalius dicebat, Quid uerò est quod in medio positum nos sepa-
rat? Habebat enim hic dissensionem aduersus uenerandum quendam uirum ac insignem,
Paulinum episcopum, & Paulinus rursus aduersus Vitalium nobis accersitum. Quum itaque
cuperemus ambos ad pacem concordes facere, uidebatur enim uterque orthodoxam fidem
prædicare, & uterq; dissidiũ habebat propter quendam causæ prætextũ. Vitalius enim Pauli-
no obijciebat dictũ à Sabellio acceptum. Quapropter nobis isthic præsentibus abstinuit in to
tum à societate ad Paulinũ, donec cum editione cõscripta nos persuasit, cuius iam antea assen-
sionem fecerat, se purgandi gratia apud beatum Athanasium. Obtulit enim & tradidit nobis
illius exẽplar cũ subscriptione, clarè habens de Trinitate, simulq; de intelligentia incarnatio-
nis Christi, manu ipsius beati patris nostri Athanasij scriptũ. Eam editionẽ subiunxi, & est hęc.

Exemplar manus Paulini episcopi.

Ego Paulinus episcopus sic sentio, quemadmodum traditum accepi à patribus esse & sub- *Paulinus.*
sistere patrem perfectum, & subsistere filium perfectum, & subsistere Spiritum sanctum perfe- "
ctum. Quapropter etiam recipio præscriptam interpretationem de tribus substantijs, & una
essentia, itémque eos qui sic sentiunt. Pium est enim, sentire ac confiteri Trinitatem in una dei-
tate. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta sic sentio uelut præscriptum est, quòd
secundum Ioannem uerbum caro factum est. Non enim secundum impientissimos, qui di-
cunt transmutationem ipsum passum esse, sed quòd propter nos homo factum est, & ex sancta
Virgine, ac sancto Spiritu genitum. Neque enim inanimatum, neq; sensus expers, neq; mentis

exors corpus habuit Saluator. Et in manu epiſcopi Athanaſij habetur: Non enim poſsibile e- A
rat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors eſſe ipſius corpus. Vnde deteſtor eos qui
reprobant fidem quam confeſsi ſunt patres in Nicæa, & qui non confitẽtur ex eſſentia aut coeſ-
ſentialem eſſe filium patri. Deteſtor item eos qui dicunt Spiritum ſanctum creaturam per fi-
lium factam. Inſuper autem deteſtor Sabellij, & Photini, atque omnem hæreſim, procedens ſe-
cundum fidem in Nicæa editam, & ſecundum omnia præſcripta. Dicebamus autem & fratri
Vitalio, & his qui cum ipſo erant: Quid uerò uos dicitis? ſi quid eſt in medio poſitum nos ſe-
parans, id corrigite. At ipſe ait, Dicant. Dixerunt itaque, quòd nõ dicunt Chriſtum perfectum
fuiſſe hominem. At ipſe ſtatim reſpondit, Etiam, confitemur Chriſtum perfectum hominem aſ-
ſumpſiſſe. Erat autem hoc admirabile audientibus, ac plenum gaudio. Quum autem nos ſci-
remus ſententiam prætextuum eorum, qui mente ac intelligentia proprios fratres priuant, in-
ſtitimus exactè interrogare: Nimirum, natura carnem confiteris Chriſtum aſſumpſiſſe? At i-
pſe aſſenſus eſt, & dixit, Etiam: à Maria ſancta uirgine ſine uirili ſemine, & per Spiritum ſan-
ctum? At ipſe & hoc confitebatur. Natura ex uirgine progreſſus carnem accepit Deus uer-
bum filius Dei? At ipſe grauiter aſſenſus eſt. Iam uerò in gaudio conſiſtebamus. Nam ab ali-
quibus qui ad nos in Cyprum uenerant, audiuimus quòd prædicti omnino non confiteren-
tur carnem ex Maria. Quando uerò ipſe pientiſsimus uir, ex Maria carnem accepiſſe Domi-
num noſtrum, Ieſum Chriſtum confeſſus eſt, rurſus à nobis interrogabatur, an etiam animam
accepiſſet? Ipſe uerò & in hoc ſimiliter cum grauitate aſſenſus eſt. Nam non conuenit aliter di-
Scriptoris ueri officium. cere, ſed per omnia uerum proferre. Oportet enim ſcribentem hominibus de ueritate, omnem
ſententiam exprimere, & timorem Dei præ oculis habere, atque nihil adulterini in ſcripti ſui
promiſsionem componere. Confitebatur igitur Vitalius etiam animam humanam aſſumpſiſ-
ſe. Hic enim erat qui dixit, Etiam, perfectus homo erat Chriſtus. Deinde poſtquam interrogaſ- B
ſemus de anima & carne, tunc interrogauimus, Mentem accepit, ubi uenit Chriſtus? At ipſe ſta-
Mentẽ in Chriſto negantes. tim negauit, dicens, Non. Deinde nos ad ipſum, Quomodo igitur dicis perfectum fuiſſe homi-
nem? Ipſe uerò ratiocinationem ſuæ mentis reuelabat, nempe, perfectum hominem dicimus
eſſe, ſi deitatem pro mente faciemus, & carnem ac animam addemus, ut ſit perfectus homo ex
carne & anima, ac deitate pro mente. Cognito igitur contentionis ſtudio, & multa nobis de
hoc diſſerentibus, & ex Scriptura confirmantibus, quòd oportet confiteri omnia perfectè ſu-
ſcepiſſe Deum uerbum, perfecteq; adminiſtraſſe in aduentu in carnem, & hanc in perfectione
etiam poſt reſurrectionem ex mortuis couniuiſſe: & glorioſe ſpiritualẽ ipſam totam, & non a-
liam, cum propria deitate in ſeipſo unitam habere, totámque perfectionem unam deitatem ef-
feciſſe, & ſedere in cœlo in dextra Patris, in throno gloriæ, ſuæ ſempiternæ dominationis ac re-
gni, de cætero ſurreximus, neutra parte perſuaſa, propter propoſitam contentionem. Intelle-
ctum eſt autem à nobis, quòd non mẽtis gratia hic ſermo ab ipſis proferretur, ſed quòd aliud
eſſet à mente quod ſentirent. Aliquando enim non confitebantur, etiam animã ipſum aſſum-
pſiſſe. Quum autem nos uicíſsim inferremus ac diceremus, Quid eſt mens? ſubſtantiam puta-
tis hanc eſſe in homine? igitur multiplex eſt homo. Deinde putabatur à quibuſdam eſſe ſpiri-
Mens non eſt ſpiritus. tus, qui ſemper in diuina Scriptura in homine decantatur. Quando uerò oſtendimus ꝙ non
Mens eſt ſpiritus, Apoſtolo clarè dicente, Pſallam mente, pſallam ſpiritu: hinc multi quidẽ fue-
runt ſermones, non potuimus autem ipſos contentioſos perſuadere. Deinde quum quidã no-
ſtrûm dicerent, Quid ſubſtantiam dicitis eſſe mentem, quidam uerò ex ipſis dicerent, non eſſe
ſubſtantiam: ex eo quòd nos perſuaſeramus ipſis, ꝙ non oporteret putare ipſam ſpiritum ho-
minis eſſe, eo ꝙ Apoſtolus dixit, Pſallam mente, pſallam & ſpiritu: quum ipſi non haberent
quod ad hoc dicerẽt, dicebamus, Igitur ſi non eſt Mens ſubſtãtia, ſed motus totius noſtræ ſub- C
ſtantiæ: Mentem autem dicitis Chriſtum ſecũdum hanc partem, ergo imaginamini Chriſtum
non in ſubſtantia eſſe, & uerbotenus ac in apparentia ſolum acceſsionem aduentus in carne
ipſum feciſſe. Et ſimiliter non poterant reſpondere. Et multum triſtis factus eſt nobis tunc ui-
tæ ſtatus, quòd inter prædictos fratres ac laudabiles, exortæ eſſent ſimpliciter contentiones,
quo diſsidia inter nos prædictus hominum hoſtis diabolus ſemper efficeret. Et ingens eſt ta-
lis culpæ, ô fratres, in intelligentia detrimentum. Siquidem enim ab initio de hoc non fuiſſet
commotus ſermo, ſimpliciſsimum hoc eſſet. Quid enim hæc nouitas mundo profuit, aut Ec-
cleſiæ utilis fuit, aut nónne magis nocuit, odium & ſeditionem operata? Quandoquidem ue-
rò ſermo prolatus eſt, horrendus factus eſt, & ad nullam ſalutis noſtræ utilitatem. Abnegatio
enim eſt, non ſolum in hac parte, quæ non confitetur, ſed etiam in breuiſsima quadam. Non
oportet enim ne in minimo quidem digredi à uia ueritatis. Dicamus itaque etiam contra hoc
argumentum, non uolentes extra noſtram ipſorum uitam prodire, neque regulam ſanctæ Dei
Eccleſiæ ac confeſsionis relinquere. A nullo enim unquam ex ueteribus hoc dictum eſt, neque
Propheta, neque Apoſtolo, neque Euangeliſta, neque ab aliquo expoſitore, uſque ad hæc no-
ſtra tempora, ex quo tempore prædictus eruditiſsimus uir tale ſophiſticum uerbum protulit.
Eruditione enim non uulgari hic uir præditus eſt, ab eloquentiæ ac artis dicendi inſtitutione
atque Græca doctrina exorſus, omnemq; dialecticam ac ſophiſticam doctus. Sed & in reliqua
uita integerrimus eſt, & inter orthodoxos ſemper in primo ordine locatus fuit uſq; ad hoc di-
ctum. Quin & exilium paſſus eſt, eo quòd non cum Arianis conuerſabatur. Et quid opus eſt
me dicere? Multa eſt noſtra triſticia, & uita luctus, quoniã affligere ſolet nos ſemper diabolus,
uelut

A uelut iam sæpe dixi. Incipiã itaq; de hoc dicto dicere, ut nihil de ueritate, uelut dixi, relinquã. *Mentem humanam Christum assumpsisse.*
Quid prodest uobis, quòd reijcitis mentem à Christi in carne aduentu? Si enim omnino ut auxilium (ut ita dicam) feratis Domino nostro Iesu Christo, & Deo Verbo, ac filio Dei, uestra ratiocinatio prolata est, ut ne dicamus ipsum accepisse mentem, ut ne intelligamus imminutionem circa ipsius deitatem: longè præferendi sunt uobis Manichæi & Marcionistæ, & aliæ hæreses, non carnem ipsi annectere uolentes, ut ne imminutionem deitati ipsius asciscerent. At non secundum hominum uoluntatem ueritas ipsa uim habet, sed secundum ipsius gubernatricem sapientiam, ac dispensatoriam incomprehensibilitatem. Proinde nos sic confitemur, & non secundum Manichæum habemus. Non enim ille gratiã dabit, dum uidetur sibi in laudem Christi dicere, carnem ipsum non assumpsisse, sed potius à ueritate excidet, in apparentia confitens aduentum Christi in carne. Sic etiam in præsenti uestris fratribus uaniloquium illud inanis gratiæ erit. Confitentur enim ipsi & uos: Nisi uoluerint aliter sentire, quemadmodum aliqui sæpe ex ipsis depræhensi sunt, quòd propter hoc etiam negãt carnem ueram Christum assumpsisse, uelut suprà à me dictum est. Nam aliqui ausi fuerũt dicere, coessentialem esse carnem ipsius deitati. Verùm reijciantur illi, uelut qui sententiam mutauerunt, & ob talem absurditatem refutati sunt, ab his qui inter ipsos de carne rectè sentiũt. Omnino enim idem pientissimus Apollinarius non negabit. Si itaq; carnem suscepit ubi uenit Deus Verbum, & hanc à Maria in ueritate, non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, & conceptus est in ueritate, & efformauit sibijpsi corpus, uelut qui Deus & plastes est protoplasti hominis & uniuersorum: igitur non imminutus Deus Verbum ubi uenit, sed mansit in propria immutabili natura. Non enim assumpta carne mutationem sustinuit, uelut coessentialis Deo patri, & non alienus à patre, & sancto ipsius Spiritu. Si itaq; in confesso est, clarè carnem ipsum assumpsisse ac creuis-
B se, ergo non sine anima est. Omne enim quod crescit, exceptis immobilibus, ex anima & corpore constat, iuxta id quod dictum est, Iesus autem proficiebat in sapientia ac statura, ut staturam ostendat propter carnem. Statura autem ab anima & corpore, uelut dixi, perficitur. postquam autem dixit, Proficiebat statura, consequenter inquit, sapientia. Atqui est sapientia patris. quomodo proficiebat in sapientia? Si alienum erat uas à mente humana, & si sine mente erat, quomodo sapientia in anima & corpore proficiebat? Et uides quàm coacta sit uiolenter sententia eorũ qui mentem reijciunt? At, inquit, nõ dico quòd mentem accepit humanã, alioqui faciemus ipsum cõcupiscere ac iritari, quandoquidẽ in nobis concupiscentia prædita mẽs est, & in summa, multa est hominum uanitas, uelut dixi. Fecit Deus simplicem prudentem hominem, ipsi uerò fecerunt sibijpsis ratiocinationes multas. Si enim omnino dum confitemur ipsum humanam mentẽ accepisse, cogitabimus in ipso nostræ imminutionis partes, multò sanè magis dum confitemur ipsum carnem assumpsisse, concedemus iuxta hanc partem secundum eandem rationem, quòd in carne imminutus est, quod absit. Neq; igitur in carne imminutus est, & quidẽ ueram carnem habens Deus Verbum, neq; in mente cogitauit ea quæ non decẽt ipsius deitatem, sed ea quæ erant honesta carni & animæ ac humanæ menti, ea faciebat Dominus ubi uenit, ut ne ueri in carne aduentus ordinis consequentiã turbaret. Honestũ enim erat fames & sitis & fatigatio ac somnus, profectio & tristicia, ploratus & fremitus. Hæc autem consequenter in ipso effecta, ostendit honesta esse, ac consentanea uero aduentui in carne. Non enim scriptũ est, quòd concupiuit concupiscentiam malam. Verum bonam concupiscentiam concupiuit, dum dicit, Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum. Concupiscentia uerò ex deitate non contingit, neq; ex sola carne, neq; ex anima mentis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mentis, & quicquid in homine existit. Habebat enim hæc Verbum, corpus & animam
C ac mentẽ, & omnia quicquid est homo, excepto peccato, excepta imminutione, iuxta id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Si uerò per omnia tentatus est, omnia habebat, ubi uenit Deus Verbum. Omnia uerò habens, absque imminutione in ipso erant, impollutáque ipsa conseruauit, perfectus existens Deus ex carne genitus, & qui perfectè omnia impleuit, uelut impletor totius uasis, non diuisa carne indecenter ad aliquod exercitium, non distractus aliena mentis, quæ in nobis est, meditatione. Non enim mens nostra ad peccandum nobis data est, sed ad considerandam perfectionem rerum, quas in nobis in utranque partem speculamur, & ad considerandam operationem iusticiæ & contrariæ partis. Mens enim uerba discernit, gula uerò cibos gustat: & oculus considerat, & mens uidet: mens itaque in nobis est uisus, gustus, & discretio, ex Deo nobis donata. Nondum autem assentitur his quæ semper fiunt, si non uoluerit homo. At caro semper in tota Scriptura reprobatur, propter fientem in ipsa concupiscentiam. Non omnino autem carnem ipsam reprobat, sed quæ ex ipsa fiunt, reprobauit Deus Verbum: uelut Apostolus dixit, Noui enim quòd non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: propter ea quæ ex carne enascuntur. Quo uerò repellat hæreticorum cogitationes, ut ne putent carnem à mortuorum resurrectione desperatam esse, dicit, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut ne reijciens opera carnis, quæ carnem appellare solet Scriptura, putetur spẽ resurrectionis carnis reijcere. Nam opera quæ in ipsa fiunt mala, palàm reprobauit, ipsam uerò carnẽ sanctum templũ ostendit, in eo qui carnem ipsius sanctificauit: iuxta id quod scriptum est, Religio pura apud Deum & patrem hæc est, uisitare orphanos & uiduas in tribulatione ipsorum, immaculatum seruare seipsum à mundo. Et alibi, Beati qui puram carnem conseruarũt. Sæpe uerò contra ipsam dicẽs Scriptura, docuit nos cõcupiscentias & uoluptates ex

Actiones Christi honestæ.

Mentis usus.

Carnis appellatio de operibus carnis.

ipsa germinare. Verùm contra mentem nihil narrat Scriptura, sed psallam mente, psallam spi- A
ritu. Et rursus, Si psallam spiritu, at mẽs mea fructu uacat. Et uides, ꝙ in ipso fructus est in men-
te. Et si non fuerit fructus, non omnino mentem recensuit in peccatis, sed per ipsam magis fru-
ctum pronunciauit. Quid uerò hoc in Domini nostri potentiam deitatis irruet? Quid autem
ipsius potentiam obscurauit, sanctæ mulieris uenter, uterus Virginis, partus meatus, ulnæ Sy-
meonis, Annæ susceptio, Mariæ gestatio, meretricis contactus, capilli mulieris qui pedes ipsius
contigerũt? Imò lachrymæ, imò situs in monumẽto? Sindon enim qui inuoluit corpus ipsius,
non superabat illius integritatẽ, & maximã ipsius potentiã. Nam quum adhuc in utero esset,
Ioãnes exultabat gaudens ob Domini sui ad ipsum ingressum, per sanctæ Virginis impraegna-
tionem. Natus aũt, in præsepi positus, non latuit chorum angelorũ, uerùm castra demitteban-
tur ad satellitium in regis seculi ingressu, hymni uictoriales fiebant, pax inter pastores prædi-
cabatur. At quid potentiam ipsius obscurauit? Quum eñ ipse adhuc infans esset & gestaretur,
stellæ signa fiunt ab Oriente, Magorum aduẽtus, adoratio & satellitum comitatus, scribarum
interrogatio à rege, & de ipso responsio ac cõfessio. Reliqua uerò omnia, quæ habet consequẽ-
tia, quid impegerunt in ipsius deitatem? Quale uelamentum habuit, uelut in nobis carnis de-
tentio ac impedimentum? Obiurgat undas & uentos ac mare, & non impedit̃ à carne potẽtia
ipsius deitatis, perficiẽs quod secundum naturã est deitatis. Sed & quum moles & grauitas sit
carnis, non impeditur grauitate. Deambulat enim super aquas, uelut immutabilis Deus, in
carne quidem existens, non autem à carne alterationem sentiens. Et clamat uoce, Lazare ueni
forâs: nõ oppositã habens carnẽ, neq; deitate in carne ac perfecta humanitate in seruitutẽ ada-
cta. Et multa possim dicere. Sed & ex mortuis resurgit, & reserat infernũ, & extractam eduxit ca-
ptiuitatem. Et resurgens tertia die in ipsa sancta carne, & anima sancta, & mente, & toto uase,
& deitate unitus perfectus factus est homo, counita humanitate cum deitate, ita ut mors ipsi B
non amplius dominetur. Et quod crassum erat, counitum deitate tenue efficiebat, ingrediens
foribus clausis, & post ingressum ostendens carnem & ossa, ut salutarem potentiam indicaret,
ut nostram spem demonstraret, quòd omnia perfecit, ubi uenit Verbum. Et iam ipso corpore
assumptus gloriose, sedet in dextra patris, non à mole pressus, non extra corpus existens, sed
" corpus spirituale suscitans. Si nostrum seminatur in corruptione, suscitatur in incorruptibili-
" tate: seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale, quanto magis unigeniti filij Dei?
" Quare impletum est, Nõ dabis sanctum tuum uidere corruptionem, neq; relinques animam
meam in inferno. Cæterùm hæc omnia à me relata sunt de perfecta ipsius humanitate, ut ne
aliqui putent, propterea quòd ipse carnem assumpsit perfectam, ideo etiam inhonesta carnis
opera fecerit. Nemo enim piê credentium in ipsum, hoc sentit, aut dicit. Si uerò nemo sentit
de ipso, quòd carnis absurda opera fecerit, neque mentis inhonestas functiones ipsum fecis-
se senserit. Et quòd quidem perfectè homo factus est, ubi uenit Deus Verbum, idipsum ma-
nifestum est. Et si dixerimus perfectè, non duos Christos habemus, non duos reges & filios
Dei, sed eundem Deum, eundem hominem, non uelut qui in homine habitarit, sed qui ipse to-
tus homo factus sit: non quòd homo existens uenerit ad profectum deitatis, sed quòd Deus à
cœlis uenerit, & in seipsum efformarit propriam humanitatem, iuxta potentem suam deita-
" tem: quemadmodum dicit, Verbum caro factum est. Dicit autem, Verbum caro factum est, ut
ne aliqui putent, quòd primùm homo fuerit, & uenerit Christus in hominẽ. Quapropter Ver-
bum potius posuit diuinum Euangelium, deinde carnem confessum est: nempe, Verbum caro
factum est. Non enim dixit, Caro Verbum facta est: ut ostendat primum, Verbum à cœlis ue-
nisse, in seipsum uerò suscepisse carnem ab utero sanctæ Virginis, & omnem humanam natu-
ram perfectè in seipsum efformasse. Tametsi enim dicat, Verbum caro factum est: non quòd C
mutatum est Verbum in carnem, & factum est Verbum caro, ut transmutata est deitas in car-
" nem dicit: sed cum deitate assumpsit propriam suam humanitatem Deus Verbum postquam
" uenit. Et proficiebat, inquit, Iesus in statura & sapientia. Qui uerò mentem non habebat hu-
manam, quomodo proficiebat, uelut iam à me dictum est. Et testimonium præbet huic ratio-
ni sanctus Dei Propheta Esaias, qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene
" complacui. Et uides quòd Intelliget uox, ad perfectam humanam naturam refertur? Non po-
test enim quis intelligere, qui mentem non habet. Neq; de deitate hoc impletur. Non enim in-
diga est intelligentiæ, quæ ipsa per se intelligentia existit: neq; opus habet sapientia, quæ per
Mentis functiones in homine. se est sapientia, sed uox Intelliget, de mente humana accipitur. Vnde uerò esuriebat, dic mihi?
Siquidem enim caro solum erat, quomodo poterat famis meminisse? Et si ex anima & corpo-
re solum erat, anima non habente mentis rationalem partem & ratiocinationem humanæ na-
turæ, non malam dico, sed eam quæ ad honestam utilitatem ac usum ordinata est condecen-
ter deitati, quomodo poterat esurire, aut de fame cogitare? Vnde uerò tristitia affectus est, dic
mihi, anima non habente mentem ac ratiocinationem? Nam anima rationis exorte, aut carne
animæ exorte existente, neq; in mœrorem incidisset, neq; in tristitiam. Et multa sunt quæ cõue-
nit nos cogitare ac nosse, quòd sophisticæ ratiocinationes superfluæ sunt, & uerberant magis
eos qui uolunt ultrà, quàm decorum est cogitare, & non metiri seipsos mensura nobis per ad-
monitionem præscripta à sanctissimo Apostolo, qui dixit: Vt ne quid ultra sapiamus præter
id quod sapere oportet. Proferunt porrò nobis etiam dictiones quasdam, quòd ait, Nos au-
tem mentem Christi habemus. Et dicunt, Vides quòd Christi mens alia est à nostra? Et ô in-

gentem

A gentem hominum simplicitatem, quòd quisque, ad quod uult, inclinat: & in quo putat se egregium quid commentum esse, in eo magis idiota reperitur. Quum enim nos simus idiotæ eloquentia, sed non scientia, uelut dictum est, simusq; ualde tenues, & admiremur talium hominum & ex eloquentia contendentium mentem: hæsitatio anxia ualde animum nobis subit, quòd dictum hoc ad confirmationem talis ipsorum simpliciter uanæ contentionis accipiunt, re ipsa non habente indicationem, quòd aliquid commune habeat cum tali habitu. Nos enim, inquit, Christi mentem habemus. Quid igitur sit Christus, apud ipsos interrogandum est, aut quid'nam sit mens Christi. Hic uerò ostendunt, quòd sentiant, alium Christum esse, & aliam ipsius deitatem. Si enim pro mente Christum accipiunt, Christum autem aduentum solum Christi in carne nominant: ergo rursus in aliam quæstionem nos perducere conantur. Et quòd quidem ab aduentu in carne Deus Verbum & filius Dei declaratur, manifestum est. *Christi appellatio.* Tametsi autem præcesserint de ipso testimonia, quòd Christus uocetur etiam ante aduentum in carne, tamen ea in aduentu completa sunt, quum neque deitas extra Christi nomen existat, neque aduentus in carne & humana ipsius natura, sine tali nomenclatura nominetur: iuxta id quod dictum est, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum, hoc est Christum deducere: aut quis descendet in abyssum, hoc est Christum reducere ex mortuis. Et rursus idem dicit: Vt cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. At uox misisti, ex supernis habens speculationem, sed non aliena existens ab his quæ à Petro dicta sunt, nempe Iesum Nazoræum uirum approbatum erga uos prodigijs & signis: &, Quem unxit Deus Spiritu sancto. Et quæ his similia sunt. Deinde uerò rursus dulcissimi nostri fratres, uolentes per omnia contentiosas nobis inducere sententias, etiam deitatem ipsius passam intrepidè prædicant ex dicto hoc: Si enim cognouissent, non utique Dominum gloriæ crucifixissent. Quidam

B uerò ex discipulis eius non intelligentes hoc, uelut puto, cum alijs proponentes fucum facere uolunt. Admiror enim si ipse sic dicit. Nihil enim miri est si dicat Scriptura diuina, Dominum gloriæ crucifixum esse. Nam & Dominum gloriæ confitemur etiã ipsum in carne aduentum. Non enim diuisus est à deitate aduẽtus in carne, si unumquodque propositum rectè intelligatur, & simul omne negocium ad unam œconomiam ac dispensationem, & ad unam perfectionem à nobis couniatur. Passibilis enim nobis prædicatur Christus, & creditur, non quòd per seipsum passus sit, neq; quòd alius est qui passus est, & alius Dominus: neque quòd deitas passa est. Sed passus quidem est Dominus noster, Iesus Christus deitate immutabili manẽte & passionis exorte, passa uerò in carne & à passione aliena manente. Sic ẽm mortuus est Christus pro nobis, & reuera mortuus est: non deitas mortua est, sed mortuus est in carne, iuxta id quod dictum est, Mortificatus carne, uiuificatus autem Spiritu. Et rursus, Christo passo pro nobis in carne. *Paßionis Christi ratio.* Mirabiliter itaq; nos confitemur passum in ueritate, & passionis exortem in ueritate, Deitate non passa, propter immutabilitatem & alienitatẽ à passione, & coessentialitatem cum patre: carne uerò passa, & non diuisa deitate à præsentia in carne, in ipsa passione. Simul erant enim & deitas & humanitas, quando in cruce Christus patiebat̃ in carne, & passionis exors manebat in deitate: ut iustificationẽ non amplius in carne solum habeamus, sed & in deitate: & ut in deitate & in carne utrinq; nobis salus contingeret. Non enim nudus nobis homo est Christus, sed Verbũ in substãtia in carne, & Deus homo factus in ueritate: quum nos non habeamus spem in hominem, sed in deitate: & non habeamus Deum patientem, sed passionis exortem, uerùm qui extra passionem salutem nostram non perfecit, sed in eo quòd pro nobis mortuus est, & seipsum obtulit patri, sacrificiũ pro nostris animis, in sanguine suo mundatione nostra facta, & chirographo contra nos fisso, & in crucem affixo: uelut ubiq; Scri-

C ptura nos docet. Et possem de his, si opus esset, multa dicere ad confirmationem. *Simile paßionis Christi.* Nam in alio loco tractauimus hanc speculationem, declarantes de firma nostra salute, quòd sicut si ex sanguinis respersione tinctura est in uestimento, corpus quidem gestantis non tingit: uerùm tinctura uestimenti non ad uestẽ refertur, sed ad hominẽ gestantem. Sic etiam passio, in deitatem quidẽ non incidit, sed in humana natura facta est. Non relata est aũt ad humanam naturã solam (ut ne impleret̃ in salutis dispẽsatione illud dictum, Maledictus omnis, qui spem habet in hominem) sed reputata est etiam ad deitatem, quũ deitas non sit passa: quo in deitate reputet̃ sanctæ Dei Ecclesiæ passionis salus. At uerò rursus ne quis uerborũ uenator uelit seipsum magis ratiocinãdo concludere, quàm circa similitudinis ænigmatis obscuritatẽ. *Similitudinum in Scriptura ratio.* Nõ enim omnis similitudo in Scriptura tota accipit̃. Velut, Catulus leonis Iuda: propter robur animalis & regalitatẽ, sed non propter irrationalitatẽ ac rapacitatẽ. Sic & de ueste, nõ quæ induit̃ & exuitur, sed semel iuxta id quod dictũ est: Decorem indutus est: deinde, Indutus est potentiã, & præcinxit se: ita ut impleatur in hac sanctissimi Apostoli uox. Non amplius morit̃, mors ipsi non ultrà dominat̃. His itaq; sic se habentibus, uolũt fratres nostri ad confirmationẽ nobis proferre hoc, Nos aũt mentem Christi habemus: secundũ sermonem uerò ipsorum quẽ in hac speculatione proferunt, in suspicionem nos inducunt, nũ fortassis intelligant, ꝙ alia sit mens Christi. Si uerò non reputant deitatem extra humanam naturam esse, sed unam esse dispensationem, quid igitur erit eximiũ mẽs, quæ Christi appellatur? Nunquid per seipsum Deus Verbum est, non habens mentem humanam, uelut aiunt, in aduentu in carne? *Mens Christi quid sit.* Mentem uerò aliam habet Christus præter suam substantiam deitatis? Aut abusiuè solet omne Verbum ingens nobis dici, ad confirmationem eorum quæ in nobis fiunt? Etenim reuera omnis pius non secundum

men-

mentem humanam uitam agit, sed secundum mentem Christi, quæ à Christo impletur intelli- A
gentia, quæ secundum Christum reputatur in iusticia, quæ in Christo conuersatur per confes-
sionem, quæ per Christum seruatur in iustis operibus. Hæc enim est mens Christi, quæ in no-
bis esse potest, & in loco detentiuo Christum non continere. Vbique enim est pater & filius &
Spiritus sanctus. Et in nobis est spiritualiter, si ipso digni fiamus: non loco aliquo concluden-
te ipsum & patrem ipsius & sanctum eius Spiritum, uerùm potentia suæ deitatis in omnibus
est, & nullis ammixtus est, propter ipsius insociabilem & incomparabilem essentiam, & since-
,, ram ac incomprehensibilem deitatem. Quum autem dicat Apostolus, Nos autem mentem
,, Christi habemus: quid nam cogitabimus, habebat propriam humanam, aut Christi mēte im-
pletus, propriā quidem reiecerat, mentē uerò Christi pro propria habebat? Non penitus. Con
fitebitur enim unusquisque audiens, quòd propriam quidem habebat, Christi uerò mente re-
plebatur quæ ornauit ipsum secundum pietatem ac cognitionem, & Dei conuersationem cœ-
lestem. Si itaque propriam habens mentem, Christi mente implebatur: igitur & Christus ipse
Mens Deus. Verbum mens erat, siquidem sic dicere oportet. Nam quibusdam uisum est, mentem uocare
Mens non est Deum. Ego uerò mentem nostram non substantiam puto, neque quisquam Ecclesiæ Filius,
substantia. sed actionem quandam ex Deo nobis datam, & in nobis existentem. Christum uerò substan-
tiam dico, uelut etiam omnes credentes confitentur: & Deum confiteor, & esse Dominum ex
patre genitum, perfectum ex perfecto, & lumen de lumine: & Deum ex Deo, attamen iuxta
eandem rationem erat in ipso mens. Quemadmodum sanctus Apostolus docet de ipso, Nos
„ autem mētem Christi habemus: habebat ipse & hi de quibus testimonium præbet, propriam
suam mentem, & rursus implebantur Christi mente, sic potente gratia ipsius in illis perfici. Igi-
tur nihil differet à præsenti similitudine etiam de Christo hanc accipere, quòd Christus existēs
in seipso Deus, etiam si particeps erat mentis humanæ, uelut etiam carne participabat ac san- B
guine, & animam habebat humanam, non ideo à mente captiuus ducebatur. Si enim Apósto-
lus secundum naturam propriam mentem adeptus humanam, iuxta eam quæ ex participa-
tione dôni beneficijq́ ac gratiæ contigerat, & non amplius secundum propriam mentem, ui-
tam degebat, sed excellenti quodam naturæ ductu, Christi mente ornabatur: quanto magis
Deus Verbum habens in seipso omnem perfectionem, per se perfectus existēs, per se Deus, per
se potentia, per se mens, per se lux: & mentis & totius corporis impletor fuit, imò potius abso-
lutor, & in omnibus per aduentum suum in carne nobis salutem operatus est? Tollendus itaq;
est hic sermo, non habens significationem talis propositi argumenti. Et tollendum est, nō con-
fiteri omnia perfecta in Christo, excepto peccato. Omnia enim uerê fecit uerbum ubi uenit,
quæ de ipso sunt præscripta, perficiens iuxta id quod scriptum est, Ecce uirgo in utero habebit,
&c. in ueritate cōceptus & non in apparentia, gestatus in utero in ueritate, præsens in carne in
ueritate, carnem habens & animam in ueritate, & mētem in ueritate, & omnia quicquid est ho-
mo in ueritate, præter peccatum: & genitus ex uirgineo utero ac sancta Virgine in ueritate, non
ex semine uiri. In ueritate autem carnem habens & animam ac mentem, uelut dixi, & per geni-
tales meatus in ueritate repertus, & in præsepi in ueritate fascijs inuolutus, à Maria portatus,
& in Aegyptū profectus, & ab Aegypto reuersus, & in Nazareth diuersatus, & ad Iordanē pro-
gressus, & à Ioanne baptizatus, & à diabolo tētatus: & discipulos elegisse in ueritate, & regnū
cœlorū prędicasse, uelut omnia in ueritate comperit: & à Iuda traditus, & à Iudęis captus, & ad
Pontiū Pilatum deductus, & ab ipso morti adiudicatus, & cruci traditus, Sitio dicēs, date mihi
bibere, in ueritate accipiens acetū cum felle, gustans, & non amplius potū accipiens: cruci affi-
xus in ueritate clamans, Eli Eli lemas abachthani, in ueritate inclinans caput & expirās, in ue-
ritate corpore detracto, & accepto in ueritate ac inuoluto à Ioseph, & in monumento posito in C
ueritate, & lapide munito: Descendens in deitate cum anima ad infernū, & soluens ligatos in
fortitudine ac potentia: rediens Deus Verbum cum anima sancta, cū qua liberauit captiuita-
tem: Tertia die in ueritate cū corpore & anima & toto organo resurgēs: Inuentus cū discipulis
per quadraginta dies, benedicens ipsis in monte Oliuarū in ueritate: ascendēs in cœlum in ue-
ritate, discipulis ipsum uidentibus assumi usq; ad nebulas in ueritate: sedens in dextra patris
in ueritate, in ipso corpore & deitate, in ipsa perfecta humanitate, cū qua couniuit omnia in u-
nū, & unā spiritualem perfectionem, Deus existens in gloria, sedēs ad iudicandū uiuos ac mor
tuos: uēturus in ueritate. Et nihil est euariatū, sed omnia perfecta perfectè in ipso in perfectione
effecta. Quū porrò rectè à me fieri putauerim, si de his traderem, hactenus de ipsis dicere iustū
duximus. Cæterùm quæ rursus audiuimus de uanis sermonib. eorum qui talia dicunt, necessa-
rium est & ea ipsa ostendere. Non autem ualde credimus quòd sic apud ipsos celebrantur, at-
Antidicoma- tamen quæ audiuimus, non silebimus. Quidam enim ausi fuerunt dicere, q rursus aliqui ex i-
rianitæ. psis dicunt de Maria, quòd postquam genuit Christum, copulata fuerit uiro Ioseph. Admiror
autem, si & ipsi hoc dicunt. Sunt autem, qui hoc dicunt, quos ipsos etiam inter sectas numera-
uimus, ut qui rogati etiam epistolam scripserimus ad quosdam in Arabia, contra eos qui hoc
dicūt. Multa uerò illic de hoc diximus in tractatione cōtra ipsos. Consequenter aūt per gratiā
Millenarij hæ- Dei etiam ipsam hæresim priuatim subiungam. Porrò alij dixerunt, senem dixisse quòd in pri-
resis. ma resurrectione millenarium quēdam annorum absoluemus, in ijsdem uersantes in quibus
etiam nunc, nimirum & legē & alia seruantes, & omnia quæ in usu sunt in mundo, nuptijsq; ac
cir-

A circuncisione & aliis participantes: id quod non ualde de ipso credidimus. Verùm sicut quidam affirmarunt, hoc dixisse ipsum asseruerunt. Et quòd quidem scriptum est de Millenaria hac secta, in Apocalypsi Ioannis: & quòd apud plerosq; liber receptus est etiam apud pios, manifestum est. Plurimi uerò & pii, de spiritualibus edocti, & quæ spiritualiter in ipsa se habent cognoscentes, uera quidem esse, in profunditate autem declarata esse credunt. Non solum enim hoc illic profundè dictum est, sed etiam alia multa. Verùm in præsens compendii gratia mentionem solum facio, quo sciant pii, quòd quisquis uoluerit transgredi terminos sanctæ Dei ecclesiæ, & spem traditionis propheticæ & apostolicæ fidei ac doctrinæ, ab uno argumento exiguo ac breuis sermonis, uel exigui temporis momento in sapientiæ transgressione constitutus, ei de cætero ad multa uaniloquia & periculosas opiniones, & ad inconuenientes ac peregrinas quæstiones, & nunquam finiendas genealogias, iuxta Apostoli dicta, ratiocinatio conuertetur. Nam esse hoc ualde stolidum, & quòd neq; opus habeat interpretatione, omnibus clarum est qui intelligentiam habent. Neq; enim quæstione indiget talis sapientia & sermonis argumentum. Si enim resurgimus rursus ut circuncidamur, qua ratione non præuenimus ut circunciderenur? Igitur iuxta hoc, magis necessarii quàm nos sunt, qui hîc quod perfectum est agnouerunt, & præuenerunt ut perficerent in futura tunc perfectione. Vbi igitur est id quod ab Apostolo dictum est? Si circuncidimini, Christus uobis nihil proderit: & qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Et quomodo erit id quod à Domino dictum est? In resurrectione neque ducunt uxores, neque nubunt, sed sunt æquales Angelis. At uerò hoc, sedebitis in mensa patris mei edentes ac bibentes. Et, Donec ipsum bibam nouum uobiscum in regno cœlorum: cum additamento uocis, nouum & in mensa regni, aliam sententiam habet. Nam & ipsi dicimus edocti ex diuinis Scripturis, participationem quandam potus ac cibi diuini:
B de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ipsum. At dicit, quòd primum quidem per mille annos naturalium uoluptatum participes erimus, citra laborem ac tristiciam. Post mille uerò annos participabimus his de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit. Contrarius autem est sermo totius Scripturæ speculationi. Si enim lex neminem perfecit, legem autem post resurrectionem seruare iubemur: & sciamus nos, quòd sancta lex per Mosen à Domino data, pædagogus ad Christum nobis fuit, ipsiq; concreditum est, ut uelut inferior ad maiorem & perfectissimum nos adduceret: & quòd Christus uenerit perfectus & Dominus, & acceperit ex manu pædagogi eum qui instituebatur, hoc est sanctam uirginem ipsam fidelium Ecclesiam: & cognouimus nos per legem pædagogum, maiorem & perfectiorem Iesum: quomodo non magis pauperis intelligentiæ aut potius stultitiæ iudicabitur sermo eorũ qui talia dicunt, quòd post Christi perfectionem, rursus pædagogo est opus, quo uidelicet reuertamur ad principium elementorum ac doctrinæ & manuum impositionis? uelut scriptum est, quum clarè nobis Apostolus dicat, Omne ueterascens ac senescens prope interitum est: de ueteri nimirum Testamento ac legislatione. Transposito enim, inquit, sacerdotio, necessariò etiam legis transpositio fit. Si uerò trãspositum est uetus, & renouatum est nouum, quis nobis rursus temerè introduxerit uetus in usum, nouo ad inueterationem transposito ita, ut nos à gratia quidem excidere faciat, & ab utilitate Christi nos euomere conetur? Cæterùm quum hæc compendio sermonis tractauerimus, & sufficere hæc propter amplitudinem tractationis putemus, ad sequentia ô charissimi pergamus, Deum consueto more auxiliarium inuocãtes, ad reliqua proponenda ac ostendenda, & ad ipsorum confutationem faciendam.

C

Contra Antidicomarianitas, hæresim LXXVIII.

AB hac Dimœritarum à quibusdam appellata hæresi, hoc est, quæ duas tertias partes humanæ naturæ in Christo confitetur, corpus uidelicet & animam, & tertiã partem, ipsam mentem in aduentu Christi in carne negat: exorta sunt alia quædam negocia, maximè in Arabia, perlata sunt autem ad nostram tenuitatem à quibusdam piis. Et primum quidem epistolam de hoc argumento conscripsimus, attamen propter numeri consequentiam, etiam hîc ipsam epistolam ex toto, unà cum his quæ rationabiliter ipsi addita sunt, aut ab ipsa ablata, contra hæresim referemus. Nam quidam Antidicomarianitæ, hoc est aduersarii Mariæ, uelut inimicitiam aduersus uirginem habentes, & gloriã illius extenuare uolentes, inuidia quadam aut errore elati, & hominum mentes polluere uolentes, ausi fuerunt dicere, sanctam Mariam, postquam Christum genuit, uiro copulatam esse, ipsi, inquam, Ioseph. Dicunt autem, uelut suprà à me relatum est, quòd ab ipso sene Apollinario prodiit hic sermo, aut à quibusdam ipsius discipulis: & sanè ambigo. Verùm de his, qui hæc dicũt, necesse est mihi dicere. Quo uerò non in alterum laborem me immittam, consequenter epistolam, quam in Arabum regionẽ me scripsisse suprà dixi, subiungam, & est hæc. Dominis meis uenerandissimis, & charissimis filiis ac fratribus genuinis, & eiusdem fidei orthodoxis, à sacerdote usque ad laicum, & his qui in sacris instructi sunt in Arabia, Epiphanius minimus episcoporum gaudium. Est quod admiremur in præsenti tempore, & quod non admiremur. Quod admiremur quidem, quòd in nostra ætate omnia implentur: & quod non admiremur, oportet impleri. Quotidie enim per accessionem ampliorem contingit nobis sophistica opinio, ex ratiocinationibus ac cogitationibus humanis, & in peius proficiẽs, & apostolicam doctrinã relinquens, quẽadmodum san-

Dimœritarum appellatio.

Antidicomarianitarum appellatio.

Epistola Epiphanii ad Arabas.

„ sanctissimus Apostolus prædixit: quòd discedent aliqui à sana doctrina, attendentes fabulis A & doctrinis dæmoniorum, &c. Si quid enim est perscrutari & excogitare uias prauas, hæc magis studio habent homines, quàm ut impleant mandatum, quòd iubet bona & susceptu digna quærere, & sermo uester sale sit conditus, quo det gratiam audientibus. Et si hæc cogitauerimus, unde contingit ut singulis diebus renouentur nobis mala, erimus etiam ipsi uelut ineruditi, & non attendentes diuinis ac prædictis sermonibus: oportet enim hæc impleri. Nam in
„ omnibus partibus fidei oportet perfici quod dictum est: Nunquid ubi uenerit filius hominis,
„ inueniet fidem in terra? Quò enim deuenit mens hominum incumbens ad malum à iuuentute? quales fidei partes non amisit? in quibus uerò sermonibus malum consilium non turbauit utilitatem eorum qui decentissimi sunt & in statu rationalis naturæ? cuius decorũ erat pia potius cogitare, & eniti ut his addicti essent, etiamsi oportebat præter naturam, & non magis uera in impia peruertere, enitẽtes ad deterius. De cætero enim, postquam omnia impleta sunt in nostro seculo, blasphemiæq; & quæ extra Spiritum sanctum sunt, rursus alia noua conuertuntur. Alij etenim patrem blasphemant uniuersorum Deum ac opificem, qui uidelicet Gnostici appellantur: & rursus qui Marciones & Archontici uocantur, & qui hos sequuntur Manichæi, qui appellationem iustissime ex iusta quadam Dei dispensatione acceperunt, insaniæ nomen habentes. Hi omnes cum pluribus hæresibus, nouis inquam, Sethianorum, Melchisedecianorum, Colorbasiorum, Cerdonianorum, & aliorum, blasphemãt in uniuersorum patrem, in eo quòd negant esse Deum, qui in lege & in Prophetis loquutus est, & qui iustè ab omnibus creaturis adoratur, uelut opifex & creator. Hi cum adoratione conantur tollere etiam Dominum, eum quidem qui reuera est negantes, alium uerò qui nõ est fabulosa sua opinione imaginantes, ut ab eo qui est excidant, & quem opinantur non inueniant. Sic enim nugacitas, & diaboli seminium talem turbam ac commotionem inducere solet, per ratiocinationes blasphemas B excitans creatorum hominum mentem, ut contra Dominum suum concitentur per malas opiniones & abnegationem Dei. Sed & rursus ex hoc emoti quidam, ad alia pergere ausi sunt, Dominum qui solus ipsos redemit, negantes, Vnigenitum filium Iesum Christum, filium Dei uiuentis, qui reuera est ex patre genitus, sine principio & sine tempore, qui semper est ex patre & cum patre est, genitus autem incomprehensibiliter ac impollutè, coessentialis patri, & non alienus à patre. Et sanè hi rursus furiosi, instar rabiosorum canum proprium suum Dominum allatrant, quemadmodum ab initio Iudæi, hoc non agnito, meritò à Propheta appellati sunt canes muti, huius nominis cognomen adepti, ex impudente impetu suo in Dominum & ipsius aduentum, uelut uerè uidere est. Aiunt enim rabiosos canes mutos appellari, eo quòd edentuli fiunt ex relinquente ipsos notione. Ea est enim canum natura, ubi in rabiem conuersi fuerint, qui aliquando Dominum nouerunt, & filios ipsius, domesticosq; & alios omnes domini familiâs genuinos, quum apprehenderit ipsos insania, alterantur personæ coram ipsorum aspectu, & in ipsos domesticos exurgunt, quos aliquando honorantes cauda ipsis blanditi sunt, moribusq; subditi fuerunt. Statim enim qui expectabant Christi aduentum, qui parati erant suscipere sponsum, qui prophetas uidere rogabant, qui obedire diuinis sermonibus promiserant, qui cum Mose pactum fecerant, nempe, Fac tu ea quæ ad Dominum spectant, & omnia quæcunq; dixerit tibi Dominus, audiemus & faciemus: quando uidebant ipsorum Dominum aduenisse, ignorantes formam, & figuras ueritatis, quas Prophetæ, antequam in carnem ueniret, expresserant, delinearant, annunciarãt, significarant: primum quidem ad ipsum dicebant, Quis est hic qui loquitur blasphemiam? Aliquando uerò ipsum dæmonium habere, nihil ueriti, dicere ausi sunt. Insuper & Samaritam ipsum appellare non erubescebant. Tandem igitur, uelut à me antea indicatum est, uelut rabiosi canes insurrexerunt, & manus iniece- C runt, uelut semper cum rabie canis immissis antea manibus inuadit, & personas propriorum suorum dominorum consauciare non ueretur: sic tradiderunt illi suum Dominum ad crucifigendum, Prophetasq; domesticos eiusdem Domini partim dissecuerũt, partim lapidibus obruerunt, aliquos uerò cæde gladij occiderunt. Post hos uerò similiter qui nũc sunt, noui Iudæi alternatim eodem ductu usi sunt. Et naturales quidem Iudæi, secũdum carnem quidem negauerunt, noui uerò negantes filij Dei perfectam ad patrem ingenuitatem, creaturã & facturam, & omnino à patre alienum ipsum furiosi ac rabiosi indesinenter affirmant. Ex his autem rursus alij, omissis prædictis blasphemis doctrinis, ipsam, ut ita dicam, secundum naturam cœlestem speculationẽ speculati, & superna rimati ac curiose perscrutati, uelut ex supernis uenientes, contumaciter annunciant, & fortiter affirmant, reijcientes ex deitate Spiritum sanctum. Et patrem quidem non negauerunt, neque filij ad ipsum ingenuitatem, uerùm ad aliam rursus uiam deflectunt, ut undiquaq; impleatur hoc, Deficit fides ex ore ipsorum. Quid enim aliud uolunt, quàm in Spiritum sanctum, qui non est alienus à Patre & Filio, qui ex ipsa deitate est, & non possibile est ut sit alienus à deitate: uelut ipsi potestatem habeant, Deo iubere magis quàm iussa capessere? Non enim uerentes quid, alienum dicunt spiritum, & seruum, & creaturam, & recentem, & factum, & si quid aliud turpe est, ad opinionem de ipso sibi ipsis magis ascíscere cogitant. Quandoquidem igitur mundus nũc sic magis immedicabili incredulitatis plaga percussus est, & ignorantia: uana & mali consilij intelligentia, uelut fugitiuos à blasphemia in sanctam Trinitatem, rursus ad alia traxit, ut ne quis peccans lateat. Nouum enim quid audio de sancta Maria semper uirgine quendam statuere, & audere blasphemam quandam opinionem in

Canes muti Iudæi.

Canum rabiei ratio.

A in ipsam immittere, quòd sit undiquaq; nostrum tempus instar mali serpentis, ac bestiæ uenenū eiaculantis, quæ in tenebris latibulū habet, & morsibus omnes tentat, alium circa faciem, alium circa calcaneum, alium circa manum, ut in neminē lateat morsus incredulitatis, sed qui sibi uidetur in hac parte effugisse, in alia uenenū se habere cōperiat: & qui in alia sanam fidem habet, alio modo læsionem sibijpsi propinet. Vnde est hæc malignitas, unde tanta audacia, ipsum nomen non testimonium præbet, non persuadet te ô contentiose? Quis unquam aut quo seculo ausus est proferre nomen sanctæ Mariæ, & interrogatus, non statim intulit uirginis uocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis, etiam uirtutis signa elucent. Dignitates etenim appellationum acceperunt iusti unicuique decenter, & prout cōgruum fuit. Et Abraamo quidem impositum est epitheton, amicus Dei, & non dissoluetur: Iacob uerò ut Israel uocetur, & non alterabitur: & Apostolis Boanerges, hoc est filij tonitrui. & non relinquetur: & sanctæ Mariæ uox Virgo, & non mutabitur: impolluta enim permansit sancta. Ipsa natura non docet uos? O nouam insaniam, ô noua negocia. Multa uerò sunt alia, quæ ueteribus temporibus non ausi sunt patres. Nunc uerò alius blasphemat in aduentu Christi in carne, alia loquens in ipsam deitatem. Alius autem defectuosum facit in seipso totius aduentus in carne mysterium. Alius de resurrectione mortuorum ambigit. Et in summa, ô turbulentum nostrum seculum, cuius uita in periculo uersatur, ut quæ undiquaque prauis superseminationibus cogitationum ac ratiocinationum malæ fidei, à diabolo obruitur. Quomodo audent impetere impollutam uirginem, & quæ digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc delecta est ex multis milibus Israel, quo uas & habitaculum dignum esset, in signum solum partus? Audiui enim à quodam, quòd aliqui audent de hac dicere, quòd postquam genuit Saluatorem, copulata est uiro: & non admiror. Nam ignorantia eorum qui certitudinem diuinarum Scriptu-

Epithetorum nominum ratio.

B rarum non nouerunt, neq; in histori js uersati sunt, semper ab alijs ad alia transfert, & distrahit eum qui ex propria mente uult aliquid de ueritate inuestigare. Primùm enim quando uirgo tradebat̃ ipsi Ioseph, sortibus cogentibus ipsam ad hoc uenire, non tradita est ipsi ad coniunctionē, si uerum dicere oportet, quoniā uiduus erat: sed propter legem quidem uir ipsius uocatus est. Iuxta consequentiam uerò ex Iudæorū traditione ostenditur, ꝙ non coniunctionis gratia ipsi tradebatur uirgo, sed quo conseruaretur in testimonium futurorum, ꝙ non spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed quæ testimonia haberet in ueritate, extra semen uiri, in Spiritu sancto dispensata in ueritate. Quomodo enim poterat tantus senex uirginem habere uxorem, quum esset uiduus à prima uxore per tot annos? Hic equidem Ioseph frater fuit Clopæ, erat autem filius Iacob, qui Panther cognominabatur: hi ambo à Panthere appellato gignuntur. Habuit autem hic Ioseph primam suam uxorem ex tribu Iuda, & peperit hæc ipsi liberos numero sex, quatuor masculos, duas fœmellas, quemadmodum Euangelium secundum Marcum, & secundum Ioannem declarauerunt. Habebat igitur primogenitum Iacobum cognominatum Oblian, quod significat murum, & cognominatum item Iustum. Erat autem Nazoræus, quod significat sanctum. Et primus hic accepit cathedram episcopatus, cui concredidit Dominus thronum suū in terra primo, qui etiam frater Domini uocabat̃, quemadmodum etiam Apostolus his consentit, sic dicens: „Alium uerò Apostolum non uidi, nisi „Iacobum fratrem Domini, & cætera. Frater autem Domini hic appellatur, propter coeducationem, non secundum naturam, sed per gratiam. Maria enim tradita ipsi Ioseph, uidebatur uxor esse uiri, non habens ad ipsum corporum coniunctionem. Ex hoc uerò argumento uicinitas propinquitatis filiorum Ioseph ad Saluatorē, in fratrum loco appellata est, imò potius reputata est. Quemadmodum etiam ipse Ioseph non habens societatem ad natiuitatem Sal-

Ioseph cur uirginem sibi traditam habuit.

Ioseph historia tota.

C uatoris secundum carnem, in patris loco reputatur, secundum mysterij dispensationem, uelut dicit Lucas Euangelista de ipso Saluatore, „Existens filius, uelut putabatur, Ioseph. & uelut etiam ipsa Maria dixit ad ipsum in Euangelio secundum Lucam: „Ecce ego & Pater tuus quærebamus te dolentes. Quis igitur dixerit Ioseph patrem Domini, qui nullam ad ipsum habuit causam, maximè quum aduentus in carne extra semen uiri sit? Verùm per dispensationem res ipsæ hanc sortē acceperunt. Et genuit quidē hunc Iacobū circa quadragesimū plus minus ætatis suæ annum. Post ipsum uerò nascitur ipsi filius Iose uocatus, deinde post ipsum Symeon, postea Iudas. Et duæ filiæ, Maria, & quæ uocatur Salome. Et mortua est ipsius uxor. Et post multos annos accipit Mariam uiduus, agens annum uiduitatis suæ fortassis octoagesimum, & ultra. Et accipit Mariam, uelut etiam Euangelium habet. „De sponsa enim, inquit, Maria, & non nupta. Et rursus alibi, Non cognouit ipsam. Admirari uerò subit de omnibus, qui prauos prætextus uenantur, & ea quorum causas perscrutari non est opus: quòd & quærunt nō quærenda, & à necessarijs ad stultas quæstiunculas conuertuntur, quo omnino undiquaque pernicies incredulitatis ac blasphemiæ nobis immineat, propter ignominiam erga sanctos. Et primùm quidem redarguit undique ipsa consequentia, quòd primùm quidem senex octoagesimum annum supergressus, non accepit uirginem in usum, sed magis dispositus est ipsi ad custodiam. Deinde omnino sanè etiam ipsi erant iusti, & non audebat is qui audierat, quòd ex Spiritu sancto esset, quod erat in ipsa, amplius aggredi post talem mysterij dispensationem, ut uteretur uase digno facto complecti, quem cœlum & terra non capiebat, propter excellentiam gloriæ ipsius. Si enim etiam nunc in nomen ipsius uirgines degere contendunt, & castitatem seruare ac continere: quomodo non erat potius fidelior Ioseph, & ipsa Maria, quæ omnia con-

Filij Ioseph quatuor, filiæ duæ.

ſeruabat in corde ſuo, uelut ſcriptum eſt. At uerò poſt tãtam & talem ac tam ingentem diſpen- A
ſationem, copulatum fuiſſe ſenem uirgini caſtæ & honoratæ, & uaſi, quod cœpit incomprehen
ſibilem, & ſuſcepit tale myſterium ſigni cœleſtis & uitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc aſ-
ſeuerare? Vnde enim non oſtendemus, quòd caſta permanſit uirgo? Oſtendant autem nobis
ſtatim, quóſnam genuit Maria poſt Saluatoris noſtri partum, dicant nomina illi fictores &
concinnatores fraudis ac malignitatis, & non poterunt oſtẽdere. Non enim coniuncta eſt am-
plius uirgo. abſit. Si enim peperiſſet unquam, quæ ſemper erat cum ipſo Saluatore, dixiſſent
ſanè etiam ſimul filios ipſius conuerſatos eſſe. Seducit autem ipſos id quod dictum eſt, Ecce
„ mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te: & non ſciunt quod ante hoc erat ſcriptũ, quòd
„ fratres ipſius credebant in ipſum. Progredientes enim & nos tempore, & admirantes ea quæ
in diuinis Scripturis uelut ſimpliciter ſcripta ſunt, iam per omnia ſenſum adepti, gratias agi-
mus Deo, qui præmuniuit per exigua, uelut uidetur, uerba in diuina Scriptura, ut totius Scri
pturæ ueritas declaretur. Semper enim audientes de Iacobo, quòd hic frater Domini uocaba-
tur, admirantes dicebamus, quæ eſt utilitas? Nunc autem cognouimus, ob quã cauſam præ-
Fratres Domini qui ſint. dixit diuina Scriptura. Omnino enim ut quum audiamus, Ecce mater tua, & ecce fratres tui fo
ris ſtant, quærentes te, diſcamus quòd de Iacobo dicit, & alijs filijs Ioſeph, & non de filijs Ma-
riæ, qui non ſunt. Manifeſtum enim erat, quòd maior erat Iacobus ætate iuxta aduentum
Domini in carne. fratres autem ipſos dicit declarans Scriptura, & nominatim proferens Iaco-
Ieſu natiuitas & crucifixio. bum & Ioſe, & Symeonem ac Iudam, & Salomen ac Mariam. Quo itaque diſcant cuius filius
ſit, & ex qua matre Iacobus, intelligántque quis maior ſit ætate, audiant. Ieſus enim crucifi-
gitur anno trigeſimotertio ſui in carne aduentus, Herodis autem erat illo tempore filij Arche-
lai annus uigeſimus. Nam in triceſimotertio anno primi Herodis filij Antipatri, naſcitur Sal
uator in Bethleem Iudæ, qui erat quadrageſimus ſecundus Auguſti regis: & perfectis duobus B
annis abducitur à Ioſeph in Aegyptum, propter ea quæ Herodi à Magis dicta erant, Herode
quærente puerum. Deſcendit autem in Aegyptum, & perficit iſtic alios duos annos, & mori-
tur Herodes rex anno triceſimoſeptimo. Succedit autem huic Archelaus filius ipſius per an-
nos nouem. Et ſic negocium abſoluitur, & traditur cruci, decimooctauo anno Tiberij Cæſa-
ris, Agrippæ uerò appellati Magni, ſiue Herodis Iunioris: filij uerò Archelai annus erat uige-
ſimus. Nuſquam autem audiuimus, Ioſeph filios feciſſe. Sed neque poſt reditum ab Aegy-
pto idem Ioſeph multis annis uixit. Quartus enim annus erat Saluatori, Ioſeph autem quar-
tus ſupra octoageſimum, quando ex Aegypti regione reuertebatur. Et permanſit alijs octo an
nis Ioſeph ſuperſtes. Et in duodecimo anno aſcendentibus illis ad Hieroſolyma, quæſitus eſt,
quando non reperiebatur in itinere: uelut habet Euangelium ſecundum Lucam. Poſt hos an-
nos moritur Ioſeph, & educatus eſt non amplius à Ioſeph, ſed in domo Ioſeph. Vnde non am-
plius dicit Euangelium, quòd uenit pater ipſius & fratres, ſed, Ecce mater tua & fratres tui fo-
„ ris ſtant. Sed neq; quando dicebant ad ipſum in Idumæa, Nemo hæc faciens, in occulto eſſe
„ uult: ſi hæc facis, manifeſta teipſum: nõ dixit ꝙ dixerint ad ipſum pater eius & fratres eius: ſed
fratres eius ſolũ: uelut Ioſeph non amplius exiſtente ſecundũ corpus. Deinde in ipſa conſum-
matione, quando Saluator in cruce pendebat, uelut habet Euangelium ſecundum Ioannem:
„ Conuerſus, inquit, uidit diſcipulum quem diligebat Dominus, & dixit ipſi de Maria, Ecce ma
„ ter tua, & eidem dicit, Ecce filius tuus. Si uerò fuiſſent filij Mariæ, & ſi fuiſſet ipſi uir, qua ratio-
Maria cur Ioãni à Chriſto cõmendata eſt. ne tradidiſſet ipſam Ioanni, & Ioannem Mariæ? Qua uerò ratione non potius Petro tradit,
qua ratione non Andreæ, Matthæoq; ac Bartholomæo? Et manifeſtum eſt quòd Ioanni, pro-
pter uirginitatem, Ecce enim mater: quãquam non eſſet mater ipſius Ioannis ſecundum car-
nem: ſed ut oſtenderet ipſam matrem eſſe principem uirginitatis: quoniam ex ipſa uita erat. C
Et Ioanni quanquam ſecundum carnẽ alieno exiſtenti dicebat ut doceret honorare propriam
ſuam mentem, quoniam reuera ſecundum carnem ex ipſa Dominus ipſe genitus eſt, ut ne
quis putet rem ipſam eſſe apparentiam, & non ueritatem. Si enim non fuiſſet uerè ipſius ma-
ter, quæ ſecundum carnem peperit ipſum, non ſanè de ipſa curam habuiſſet, ut ſemper uirgi-
nem commendaret, quæ mater quidem facta eſt propter diſpenſationem, impolluta autem e-
rat propter honorẽ erga ipſam, & uas admirabile. Dicit aũt Euangeliũ, Et ab illa die accepit i-
pſam ad ſeipſum. Si uerò habuiſſet uirũ, ſi habuiſſet domũ, ſi habuiſſet filios, in ſua ſeceſsiſſet,
Amicarum habendarum occaſio unde ſit. & non ad alienũ. At ne hoc conuertatur in detrimentũ quibuſdã, & uideantur in hoc accipere
occaſionem ac prætextum coinductas & amicas ſibi exquirendi, propter malignam opinio-
nem. Illic enim res fiebant ſecundum diſpenſationem, diuiſis rebus ab omni alia ſecundum
Deum ſeruari debente certitudine. Nam quando hoc factum erat, & aſſumpſit ipſam ad ſei-
pſum, non amplius permanſit apud ipſum. Sed & ſi uidentur quidam erraſſe, quærant ueſti-
Mariæ mortis incertitudo. gia Scripturarum, & inuenerint utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua ſit, aut non
mortua: neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta. Et quidem quum Ioannes in Aſiam inſtituerit
profectionem, & nuſquam dicit Scriptura, quòd abduxerit ſecum ſanctam Virginem, ſed ſim-
pliciter ſiluit, propter miraculi excellentiam, ut ne ad ſtuporem perduceret hominum men-
tem. Ego enim non audeo dicere, ſed cogitans ſilentium mihi impero: fortaſsis enim alicubi
etiam ueſtigia inuenerimus ſanctæ illius ac beatæ, ſicut neque inuenire datur mortem ipſius.
Alicubi enim Symeon dicit de ipſa, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quo reuelen-
tur ex multorum cordibus cogitationes. alicubi uerò Apocalypſis Ioannis dicit, quòd Draco
feſti-

A festinauit ad mulierẽ, quæ genuit masculum: & datæ sunt ipsi alæ aquilæ, & assumpta est in desertum, ut ne ipsam arriperet draco, fortassis autẽ potest de ipsa accipi ac impleri. Non autem omnino definio hoc, & non dico, quòd immortalis mansit: sed neque affirmo, an mortua sit. Excessit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso reliquit, propter uas preciosum ac excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem ueniat carnalium de ipsa rerum. Siue igitur mortua est, non nouimus: siue sepulta est, non copulata fuit carni. absit. Quis uerò collecta sibiipsi amentia, blasphemam quandam opinionem impingere uoluerit, & os tollere, linguamque laxare, labia distrahere excogitatione praua, imò pro hymnis & gloria, cõtumelias quasdam excogitare, & in sanctam Virginem debacchari, & uas honoratum non colere? Si uerò etiam ab alia quadam speculatione ipsas res accipere conuenit, attingamus quoque rationum naturæ cognationes. Aiunt leænam non parere præterquam semel & unum: habere autem hanc causam. Animal est uoracissimum, specie fuluum, robore solidissimum, & ut ita dicam, regalissimum genus super alia animalia. Habet autem conceptionem ex uno coniuge. Perficit autem immissum semen uigintisex mensibus in utero, ita ut catulus intus ad perfectionem gestetur propter tempus, ut etiam omnes dentes habeat iam prius, quàm ex utero prodeat, & ungues in statura firma, clauiculares item appellatos, & dentes caninos, atque molares, & alia quæ adsunt huic animanti. Itaque dum est ipse in utero in saltationibus motibusque ac aliis moribus, per ungues diuellere aiunt, incidereque matrices ac uteros prægnantes. Quum igitur mater ad pariendum uenerit, in illa die, ab omni molesta gestationis natura uẽtrem alienum fieri. Nam unà cum partu etiam uteros ac matrices simul excerni dicunt rerum naturæ periti, ut ne amplius coitum appetat fœmina, nisi quis uim inferat: neque uerò si contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere possit, quum non habeat locos siue matrices. Nunquid igitur dedit B nobis etiam hæc consequentia, ut exquiramus ad propositam rem, motionem quandam cognationis, ad utilitatem potius, quàm ad detrimentum? Si enim catulum leonis Iudam obscurè dicit Iacob, Christum dicens: & in Apocalypsi habetur, Ecce uicit leo, inquit, de tribu Iuda, & ex semine Dauid: si itaque Dominus leoni assimilatur, non secundum naturam, sed propter ænigma, & eo quòd regium animal, inter omnia animantia uiolentissimum ac fortissimum, & aliàs per omnia gratiosissimum: profectò etiam genitricem ipsius Leænam dixerim. Vnde enim gignitur omnino Leo, si non Leæna mater uocabitur? Leænæ autem non contingit secundus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, non amplius coniunctionem corporum sancta uirgo. Sed & alias uideamus speculationes. Erat Maria affectatrix Iesu cum ipso semper existẽs. Vocatus est Iesus ad nuptias, & mater illius erat illic & fratres, & nusquam Ioseph. Et dixit ad eam, Quid mihi & tibi curæ est mulier? nondum uenit hora mea: & non dixit, Quid mihi & uobis homines. Astabat Maria Magdalena, & Maria Clopæ, & Maria mater Rufi, & Maria alia, & Salome, atque aliæ. Et non dixit, Erat Ioseph illic, aut Iacobus, frater Domini, qui ubi annos uixit nonaginta sex, uirgo existens mortuus est, in cuius caput ferrum non ascẽdit, qui balneo non utebatur, qui animatis nõ participabat, qui imam tunicam non iterum induit, qui ueste attrita linea sola utebatur, quemadmodum & in Euangelio habetur, Fugiebat adolescens, & dimisit linteum quo erat amictus. Ioannes enim & Iacobus atque Iacobus, hi tres hanc uitæ conuersationem habuerũt, duo quidem filii Zebedæi, & filius Ioseph Iacobus, frater autem Domini, propter conuictum, propter coeducationem, propterea quòd fratris loco ipsum habuit, propter eam quam habebat solum Ioseph erga Mariam ingenuitatem, ex eo quòd ipsa legitimè illi attributa erat. Huic Iacobo soli licebat semel in anno ingredi ad Sancta sanctorum, eo quòd Nazoræus ipse esset, & sacerdotio ammixtus. Huic enim iux C ta duos modos Maria cognata erat ipsi Elizabet, & Iacobus præcellebat sacerdotio. Nam hæ duæ tribus soli coniungebãtur inter se, regia sacerdotali, & sacerdotalis regiæ. Sic etiam suprà in Exodo Naasson è Iuda tribunus accipit Elizabet, seniorem filiam Aarõ sibiipsi in uxorem. Vnde multæ hæreses genealogiam Saluatoris secundum carnem ignorant, & ex eo quòd ipsi dubitant, fidem non habent, & uidentur sibi contradicere ueritati, dicẽtes: Quomodo ea quæ est ex tribu Iuda & Dauidis, cognata esse potest Elizabet, quæ est à Leui? Hic Iacobus etiam bracteam in capite gestabat, & aliquando siccitate instante eleuauit manus ad cœlum, & precatus est, & statim cœlum dedit pluuiam. Laneum autem uestimentum nunquam induit. Genua uerò ipsius obduruerant instar camelorum, ex eo quòd semper flecteret ipsa coram Domino, propter excellentiam pietatis. Hunc igitur nomine nõ amplius appellabant, sed Iustus erat ipsi nomen. Hic nunquam in balneo se lauit, hic animatis non participabat, uelut suprà à me indicatum est. Hic calceamentum non induit. Et multa de uiro dicere possem, & de uirtuosa ipsius conuersatione. Vides igitur quòd domus omnino erat integerrima? Si enim filii Ioseph nouerunt uirginitatis rationem & Nazaræorum opus, quanto magis senex & uenerandus uir nouit custodire Virginem castam, & honorare uas, in quod aduenit hominum salus? Neque ipsa natura nos docet, quòd uir erat senex ætate multum prouecta, magnus inter uiros, fidelis moribus, pius specie? Dicit enim Euangelium, quòd fuerit uir timẽs Deum, & uoluerit clanculum ipsam relinquere. Moritur autem hic Iacobus, frater Domini & filius Ioseph in Hierosolymis, ubi uixit post Saluatoris assumptionem annis plus minus uigintiquatuor, anno suæ ætatis nonagesimo sexto, à fullone ligno percussus in caput, deiectus à pinnaculo templi, & delatus ac nihil læsus. Inclinauit autem genua, & orauit pro ipsis, qui eum deiecerãt,

Leænæ partus.

Christus Leo dicitur.

Maria Leæna.

Iacobi fratris Domini sancti tas.

Tribuum sacerdotalis ac regiæ cognatio.

ac dixit:Ignosce ipsis Domine,non enim sciũt quid faciunt. Quemadmodum etiam Symeon A
procul stans nepos ipsius ex sorore,filius uerò Clopæ dicebat, Cessate, quid lapidibus obrui-
tis iustum? Et ecce pro uobis optima precatur.Et sic factum est ipsius martyrium. Si itaq; hu-
ius filius tot annorum fuit, quomodo ergo huius pater uidens horrendas res, Angelos nati-
uitatem filij stipantes,hymnosq; à cœlo canentes & dicentes,Gloria in excelsis Deo, & in terra
pax, in hominibus bona uoluntas:& pastores cernens uenientes in speluncam ubi natus fuit,
& audiens ipsos hæc annunciantes,quomodo inquam, senex Ioseph, & prouectæ ætatis tanta
signa ac miracula audiens,audebat debacchari,& contumelia afficere corpus sanctum,in quo
habitauerat Deus,ex quo corpore collecta est nobis aduentus in carne dispensatio, unde san-
cta & impolluta caro nobis ædificata est in deitate Saluatoris? uelut Angelus Gabriel illic di-
» cit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obũbrabit tibi. Quapropter & quod
» nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Quomodo igitur audebat copulari tantæ ac tali
sanctæ Virgini Mariæ? Quid uerò prodest nobis de hoc quærere, an etiam copulatus ipsi fue-
rit?quod absit. Vtrùm uerò magis eligendum est, num ut commendemus res Deo, aut ut eni-
tamur ad deteriora? Quod quidem non scriptum est nobis: si non crediderimus, quòd non
copulata fuit ipsi Maria,non habemus uitam æternam,sed in iudicium uenimus:manifestum
est.Scriptum est autem, Quid?Bona.Imò quid?Iusta. Quid?Reuerẽda & honesta,quo demus
etiam beneficium audientibus. Verùm homines reliquerũt necessaria,de fidei ueritate, de Dei
glorificatione:& exquirũt unde tandem comperiant sibijpsis detrimentum,heu quod pericu-
losum est etiam cogitare,maximè quum Scriptura non dicat. Siquidem enim dixisset Scriptu-
ra,tradidissemus utiq; ueritatem,& nihil deliberassemus. Num enim inhonestæ sunt nuptiæ?
num impurum cubile?num nõ est lectus impollutus,num obliterantur nuptiæ? At à Prophe-
tis & pontificibus cohibentur propter maius ministerium. Nam postquam prophetauit Mo- B
ses,non amplius uxori coniunctus est,non amplius liberos genuit, nõ amplius generat tales,
habebat enim uitam Domino uacantem. Quomodo enim potuisset in monte Sina quadra-
ginta noctes ac quadraginta dies degere, si nuptijs addictus fuisset? Aut quomodo potuisset
quadraginta annos in deserto ad dispensationẽ Dei paratus esse, & sacerdotio uacare, & quo-
modo mysteria explicare, & colloquia cum Deo perficere, si nuptijs coniunctus fuisset? Si e-
nim de nobis dicit sanctus Apostolus expresse, & dicit ut ad tempus uacent orationi, quanto
Maria prophe- magis de Prophetis hic sermo uerus erit? Prophetissa itaque est etiam Maria. Ingressus enim
tissa. est,inquit,ad prophetissam,& in utero concepit, & peperit filium & dixit Dominus ad me,Vo-
ca nomen eius,citò spolia,confestim deprædare,& cætera. Significat autem hic ingressum Ga-
brielis ad Mariam, quando exiuit ut bonum nunciũ ei afferret, quòd genitura sit filium Dei
Saluatorem mundo,non ex semine uiri,sed per Spiritum sanctum. Sed & Philippo Euangeli-
stæ quatuor fuerunt filiæ prophetantes,prophetabant autem propter uirginitatem,quam ha-
Prophetia,do- bere dignæ factæ erant.Et Thecla incidit in Paulum sanctum, & à nuptijs exoluitur, quum cu-
num uirgini- ratorem siue sponsum haberet formosissimum, primarium urbis,ualde diuitem, generosissi-
tatis. mùmque ac illustrissimum in uita. Et contemnit terrena sancta illa, ut cœlestium potens fiat.
Si itaq; hi talia,quãto magis Maria, in quam mirabilis tota dispensatio mysterij facta est? Vn-
de igitur contraham mentis intelligentiam ad bonum,& euertam caliginem eorum, qui hor-
renda conceperunt,uelut scriptum est, Concepit laborem,& peperit iniquitatem. Hi enim ue-
» rè concipiunt laborem cogitationum,pariunt autem iniquitatem blasphemiarum. Cæterùm
» ne quis illa cogitet, & ipsa aliter subseminare sibijpsi tentans dicat, Quomodo igitur dixit E-
» uangelium,quòd inuenta est in utero habens Maria à Spiritu sancto priusquam ipsi conuenis-
» sent? Igitur expectabatur congressus, & ea gratia dixit, Antequam conuenissent,siue congres- C
» si essent? Sed & rursus in alio loco,idem Euangelium rursus dicit: Et non cognouit ipsam,do-
Primogeniti nec cognouit filium suum primogenitum: & non sciunt hi, qui speculationes Scripturarum
appellatio. se diuidere profitentur, & sublimia ac profundissima curiose inuestigare conantur, quòd spe-
culatio tali modo habet. Si uerò primogenitus est omnis creaturæ ipse unigenitus, ne tumul-
tum facias. Non enim dixit,quòd genuit primogenitum suum:sed quòd nõ cognouit ipsam,
donec genuit filium suum:& non dixit, Primogenitum suum,sed primogenitum. In eo enim
quod dixit,filium suum,significauit ex ipsa secundũ carnem genitum esse.In cognomine uerò
primogeniti,non amplius uocem,suum adposuit, sed primogenitum solum.Hic enim est,qui
apud Apostolum dictus est primogenitus omnis creaturæ,non coniunctus creaturæ, sed ante
creaturam genitus.Non enim dixit primocreatus,sed primogenitus: distincta lectione ad id,
quod melius ac tutius est,ut primùm dicat primogenitus,postea inferiorem creaturam nomi-
net.Primogenitus enim de filio accipitur,creatura uerò per filium.Genuit itaque filium suum
primogenitum:non autem suum primogenitum,uelut ipsa alium paritura esset.Et nõ cogno-
Cognouit Io- uit ipsam. Vnde enim cognouisset, quòd tantã gratiã acceptura esset mulier,aut unde cogno-
seph Mariam uisset, quòd tali gloria glorificanda esset uirgo? Mulierem quidem nouerat ipsam formatio-
quomodo. ne,& fœminam natura & ex matre Anna,& ex patre Ioachim, & cognatam Elizabet, ex domo
& familia Dauid:non nouerat autem,quòd tali gloria honorandus esset aliquis in terra, ma-
ximè mulier.Non igitur cognouit ipsam,donec uidit miraculum.Non cognouit ipsius mira-
» culum,donec uidit genitum ex ipsa.Quando uerò peperit,cognouit Dei honorem,quòd ipsa
esset,quæ audiuisset, Aue gratiosa, Dominus tecũ.Hæc est,quæ per Euam significatur,quæ per
ænigma

A ænigma accepit, ut mater uiuentium uocetur. Illa etenim mater uiuentium uocata est etiam,
postquam audiuit, Terra es,& in terram reuerteris, post transgressionem. Et mirum est quòd
post hanc transgressionem, magnum cognomen habuit. Et secundum sensum quidem, ab il-
la Eua omnis hominum generatio genita est in terra. Hic uerò uerè à Maria hæc uita mundo *Mater uiuentium.*
genita est, ut uiuentem gigneret. Et facta est Maria mater uiuentium. Per ænigma igitur Maria
mater uiuentium appellata est. Nam de duabus mulieribus dictum est, Quis dedit mulieri sa- *Mulieres sapientes duæ.*
pientiam,& scientiam uariegandi? Nam prima sapiēs est Eua, texens uestes sensibiles propter
Adam quem denudauit: ipsi enim datus est hic labor, quoniam per ipsam nuditas inuenta est.
Ipsi datum est amicire corpus sensibile, propter nuditatem sensibilem. Mariæ uerò datum est à
Deo, ut pepererit nobis agnum & ouem,& ex gloria ipsius agni ac ouis, factum est nobis uelut
à uellere, in sapientia per uirtutem ipsius, indumentum incorruptibilitatis. Sed & aliud de his
cogitare admirabile est, de Eua, inquam,& Maria. Eua enim mortis causa facta est hominibus,
per ipsam enim ingressa est mors in mundum. Maria uerò causa uitæ, per quam genita est no-
bis uita,& per hanc filius Dei accessit in mundum. Et ubi redundauit peccatum, ibi superabū-
dauit gratia. Et unde facta est mors, illinc processit uita, ut uita pro morte fieret: & qui per mu
lierem nobis uita factus est, mortem ex muliere inductam excluderet. Et quandoquidem illic
quidem Eua dum adhuc Virgo esset, in transgressione inobedientiæ fuit, rursus per Virginem
obedientia gratiæ facta est, annunciato aduentu in carne de cœlo,& uita æterna. Illic enim
dicit ad serpentem: Et inimicitiam ponam inter te & ipsam,& inter semen tuum & semē ipsius.
Nusquam autem reperitur semen mulieris, uerùm secundum ænigma de Eua, accipitur inimi- *Semen Euæ quomodo accipiendum sit.*
citia aduersus ea quæ ab ipsa gignuntur, ipsius serpentis & diaboli qui in serpente fuit,& inui-
diæ, proinde perfectissimè non potest totum in ipsa impleri. Implebitur autem reuera in semi-
B ne sancto, eximio, solo, quod à Maria solum inuētum est,& non ex coniugio uiri. Hic enim ue-
nit ut tolleret potestatem draconis,& obliqui serpentis fugientis,& totum terrarum orbem se
cepisse dicentis. Propterea adueniebat ex muliere unigenitus ipse, ad tollendum serpentē, hoc
est prauam doctrinam & corruptionem ac fraudem, erroremq́; ac iniquitatem. Hic est, qui ue-
rè aperuit uterum matris. Omnes enim quotquot geniti sunt primogeniti, quo etiam castius
dicam, non potuerunt hoc implere, uerùm solus unigenitus, qui uirgineum uterum aperuit,
in hoc enim solo perfectum est,& in alio nullo. Sed & ex ipsa argumenti tractatione uidere est.
De Maria enim accipitur dictio ipsa,& de Ecclesia hoc mihi dicēdum erit. Propterea relinquet
homo patrem suum & matrem suam,& adhærebit uxori suæ,& erunt duo in carnē unam. San
ctus autem Apostolus dicit: Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christum & Eccle *Eua ex costa Adæ ædificata.*
siam. Et uide mihi Scripturarum exactam sinceritatem: quòd de Adam quidem Formauit, di-
xit, de Eua uerò non amplius Formatam esse dixit, sed ædificatam. Accepit enim, inquit, unam
de costis eius,& ædificauit ipsi in uxorem: quo ostendat Dominum quidē de Maria efformas-
se sibiipsi corpus, ab ipsa uerò costa ædificatam esse Ecclesiam, in eo quòd pūctum & apertum
est ipsius latus,& mysteria sanguinis & aquæ, precia redemptionis facta sunt. Attamen cogno-
uit Mariam Ioseph, non secundum cognitionem quandam usus, non secundum cognitionem
societatis: sed cognouit ipsam reuerendam & ex Deo honoratam. Non enim nouit ipsam eius-
cemodi gloriæ esse, donec uidit Dominum ex muliere genitum. Et hoc, Priusquam congressi
essent ipsi, inuenta est in utero habens: ut ne unquam inualesceret sermo eorum, qui putant ex
societate uiri esse mysterium Dei dispensatum. Dicit enim, Priusquā hoc factum esset quod ex-
pectabatur, nō est autem facta hæc res. Etsi enim expectabatur Virgo Ioseph ad copulationem,
quod neq; fieri poterat propter senectutem: tamen præoccupat Scriptura,& nobis suggerit,
C & cogitationem munit, quum ipsum argumentum diuini partus persuadere possit, ut non
amplius accedat uir ad copulationem cum uirgine. Sic etiam Angelus Ioseph persuasit, non
esse eam opinionem quam ipse habebat. Simile est enim prædicto, Priusquam congressi essent
ipsi: uelut expectata re, non autem facta. Quū enim iustus esset, quærebat non infamare ipsam,
sed clanculum dimittere ipsam, ut qui prauus quidem fieret, si infamaret ipsam, non autem
factus est, uelut angelus docet, dicens: Ne metuas assumere Mariam uxorem tuam, quæ non-
dum facta est uxor,& si in suspicione peccati apud te est. At neque sic est uelut putas,& cætera.
Statim enim consequenter dicit, Quod enim genitum est in ipsa: uelut iam genitum esset. Rur-
sus autem, Pariet filium, uelut de futuro. Sic enim erat, uerùm ad fidem faciendā contigit præ-
exclamatio. Sic etiam, Priusquam congressi essent: contenti sumus quod omnino non factum
est. Et, Donec peperit filium suum primogenitū: eodem modo interpretari debes, propter mi-
raculum cognitionis Virginis apud Deum honoratæ. Nec uerò putet quis ex eo quòd dicit,
Priusquam congressi essent ipsi: quòd postea congressi sunt, neq; enim potest quis demōstra-
re aut iudicare, sed ut ostendat impollutam conceptionem Saluatoris, Scriptura hoc confir-
mauit. Hoc igitur, Non cognouit ipsam: propter gloriam. Primogenitum uerò, quoniam pri-
mogenitus est priusquam essent creaturæ,& primogenitus inter multos fratres, iuxta Aposto-
lum, non iuxta eum qui est à Maria, uelut alij filij sint ex ipsa, sed inter eos qui digni facti sunt
accipere per ipsum adoptionem in filios, quando filius ipsius fuit uerè secundum carnem, ut
ne apparentia esse putetur. Sed & primogenitus & filius ipsius Virginis, non quòd ipsa alios
filios, uelut dixi, habeat, simile enim est hoc in primo ante aduētum. Qui enim uerè primoge-

nitus est Patris superni ante omnem creaturā, non ex eo ꝙ alij post ipsum ex patre geniti sunt, A primogenitus dicitur. Non enim est ipsi frater secundus, propterea ꝙ est unigenitus. Sic etiam in aduentu in carne, filius & primogenitus est Mariæ. At unigenitus Mariæ est, non habens secundum fratrem ab ipsa. Et cessent, qui contra seipsos machinātur nociua magis quàm utilia. Ne me admoneas, Qui honorat Dominum, honorat etiam sanctum. Qui uerò ignominia afficit sanctū, ignominia afficit etiam ipsius Dominum. Sit Maria apud se sancta Virgo, sanctum uas. Nam hæc, quæ ad detrimentum spectant, nobis non prosunt. Oportet autem nos reuerentius cogitare, ut ne elatā ceruicem acquiramus, aut dissensionem, aut uaniloquium. De omni enim ocioso uerbo rationem dabimus, uelut scriptum est. De nobis ipsis curiosi simus, nostras ipsorum res consideremus, ne ea quæ nostra sunt, in sanctos rejciamus, ne consideremus à nobis ipsis ea quæ sanctorum sunt. Omnino enim quidam grassatores & ad libidinem conuersi, & corruptam opinionem in seipsis habentes, etiam sanctos polluere uolunt, ad honestam excusationem prauæ ac infirmæ suæ opinionis. Ad quos dixit Apostolus, Vellem quidē omnes esse sicut meipsum. Meipsum uerò quomodo dicit præterquā propter castitatem? Verùm propter scortationes unusquisqꝫ suam uxorem habeat: subtractum est autem pronomen ipsum, habebat enim uim redarguendi ac retorquendi, poterat enim dicere, propter scortationes uestras. Detraxit itaqꝫ pronomen uestras, ut ne uideretur in contumeliam quorundam hoc dixisse. Dictum est autem in condemnationem quorundam, qui non uolunt uacare Deo, post uitam secundum legem, & postquam honestē cognouerunt uas suum ad liberorum generationem. Sic etiam ueteres patres nostri hac forma usi sunt, uelut etiam inuenimus alicubi dicere Scripturam, Rebecca autem ex uno concubitum habens: quum autē ex uno dixit, castius quidem exposuit, ostendit autem conceptionem iustam esse. Postquam enim habuit liberos, ostēdit non amplius mulieri ipsum copulatum esse. Cæterùm quādoquidem facile & procliue est, B ad praua potius conuerti mētem, quàm ad necessaria, quum lubrica sit nostra humana ratiocinatio, & non citò dirigat impetum suum ad rectam uiam Domini, sed declinet nunc ad dextra, nunc ad sinistra: & grauatē impleat id quod apud Solomonem dictum est: Ne declines ad dextra, neqꝫ ad sinistra: & rursus aliter uertatur nostra malicia circa easdem cogitationes, & impellat nostram modestiam rursus ad alias uias pergere, cauti igitur simus, ne fortè hoc ipsum ꝙ abundantius Virginem laudamus, fiat alicui in aliud offendiculum imaginationis. Qui enim in filium blasphemi sunt, quemadmodū suprà à me ostensum est, natura ipsum abalienare à patris deitate conati sunt. Alij uerò rursus aliter sentientes, nimirum uelut amplius honorare progressi, eundem esse Patrem dixerunt, & eundem filium & eundem Spiritum sanctum. Est autem utrisqꝫ partibus incurabilis plaga. Sic etiam de sancta hac & beata semper Virgine, aliqui quidem contumelia afficere ipsam ausi sunt uelut copulatam carni post maximam illam & sinceram Domini dispensationem aduentus ipsius in carne, & est hoc impientissimum ac flagitiosissimum. Quemadmodum autem dicimus nos hoc audiuisse, quosdam ita ausos fuisse, ut facilimē seipsos proiecerint in peccatum, sic admirati sumus, quum aliud rursus audiuissemus, alios nimirū rursus ita desipere, ut in tractatione de ipsa sancta semper Virgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrat enim quòd quædam mulieres illic in Arabia à partibus Thraces, hanc uanitatem inuexerunt, ut in nomen semper uirginis collyridem quandam sacrificent, & simul congregentur: & in nomen sanctæ uirginis ultra modum quid tentent aggredi, nephario ac blasphemo negocio: & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres, quod totum impium est ac nepharium,
„ alienum à prædicatione sancti Spiritus: ut sit totum diabolicum opus, & spiritus immundi do-
„ ctrina. Impletur enim & in his hoc, Deficient quidam à sana doctrina, attendētes fabulis & do- C
ctrinis dæmoniorum. Erunt enim, inquit, mortuis cultum diuinū pręstantes, quemadmodum etiam in Israel coluerunt. Et sanctorū iuxta tempus in Deum gloria facta est alijs non uidentibus ueritatem in errorem. Nam in Sicimis, hoc est in Neapoli nunc appellata indigenæ sacrificium faciunt in nomen puellæ, nimirum ex occasione filiæ Iepthæ, quæ aliquando oblata est Deo in sacrificium, & deceptis factum est hoc in detrimentum idololatriæ & uani cultus. Sed & filiam Pharaonis, quæ honorauit seruum Dei Mosem, sustulitqꝫ ac educauit, propter celebritatem tunc pueri, ultra decorum honorauerūt Aegyptij pro Deo, atqꝫ hoc in malam traditionem stolidis demandarunt ad superstitiosam religionem. Et adorant Thermutim filiam Amenoph filij Pharaonis, quoniam educauit, uelut dixi, Mosem. Et multa talia ac similia facta sunt in mundo ad seductionem deceptorum: non quòd sancti sint causa offendiculi quibusdam, uerùm quòd cogitatio hominum non quiescit, sed ad praua euertitur. Siue enim mortua est sancta Virgo & sepulta, in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in uirginitate corona: siue sublata est, uelut scriptum est, Animam ipsius pertrāsibit gladius: inter martyres est ipsius gloria, & in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mundo: siue mansit, nam non est impossibile Deo omnia facere quæ uult, finis enim ipsius nemini notus est: non conuenit colere sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominum. Cesset itaqꝫ error seductorum. Neqꝫ enim Deus est Maria, neqꝫ de cœlo corpus habet, sed ex cōceptione uiri & mulieris, secundum promissionem uerò uelut Isaac disposita. Et nemo in nomen huius offerat, suam enim animā perdit: neqꝫ rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam uirginē, absit enim, non

Primogeniti appellatio.

Vellem omnes esse sicut meipsum, quomodo accipiendū.

Maria pro Deo habita.

Homines pro Dijs culti.

Thermutis Dea.

A non fuit copulata carni post partum, neq; ante partum Saluatoris. Et hæc quidem exigua no-
biscum considerauimus, ac scripsimus uolentibus discere Scripturæ ueritatem, & non frustra
insultare sermonibus, & blasphemam quandam sibijpsis exarmare linguam. Si uerò non uo-
lunt quidam tolerare, neq; utilia suscipere, sed potius contraria etiam à nobis uilibus dicen-
dum erit: Qui audit, audiat: & qui inobediens est, inobediens sit: neq; Apostolis laborem ex-
hibeat, neq; nobis amplius. Quæ enim nouimus magis pia & utilia Ecclesiæ, ea de sancta Vir-
gine diximus, patrocinātes per omnia gratiosæ, uelut Gabriel dixit, Aue gratiosa, Dominus
tecum. Si uerò Dominus cum ipsa, quomodo erit in alio cōiugio, quomodo carni miscebitur,
quæ à Domino custoditur? Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria: profectio ipsorum
hinc, in perfectione: sors ipsorum in beatitudine, in mansionibus sanctis, tripudium cum An-
gelis, diæta in cœlo, conuersatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incōparabili ac perpe-
tuo, brauia in Christo Iesu Domino nostro, per quem & cum quo gloria Patri cum sancto Spi
ritu, in sæcula sæculorum. Amen. Salutant uos omnes fratres. Salutate autem & ipsi omnes a-
pud uos fratres fideles orthodoxos, qui odio habent superbiam, qui auersantur societatē A-
rianorum, & nugas Sabellianorum: colunt autem coessentialem Trinitatem, Patrem & Filium
ac sanctum Spiritum, tres substantias, unam essentiam & unam deitatem, & in summa unam
glorificationem, & qui non errant circa Saluatoris nostri salutarem dispensationem & aduen-
tum in carne, sed credunt perfectè Christi incarnationem, perfectum Deum, eūdem perfectum
hominem, citra peccatum: non duos esse, sed unum Dominum, unum Deum, unum regem, u-
num pontificem, Deum & hominem, hominem & Deum: non duos, sed unum counitum, non
in confusionem, neq; in interitum ac obliterationem, sed ad magnam gratiæ dispensationem.
Valete. At uerò epistolæ exemplari contenti, quod probè se aduersus hos opponit, hactenus
B sufficere hæc putamus. Et quum hāc hæresim in Deo transgressi simus, uelut reptile ex cauer-
na prospectans, per sapientem Dei doctrinam ac potentiam, quæ uelut styracis fragrantiam
de se spirat in mundo: & per eum qui ex Maria lux exortus est mundo redarguerimus, & ma-
lum uenenum serpentinæ ipsorum prauitatis ostenderimus: ad alias rursus pergamus, quo to
tum opus in Deo absoluamus.

Contra Collyridianos Mariæ offerentes, hæresim LXXIX.

CONsequenter post hanc ad famam peruenit hæresis, de qua iam mentionem fecimus in
præcedente per epistolam in Arabiam scriptam, de Maria tractantem. Sed & hæc hære-
sis rursus in Arabia à Thrace & superioribus Scythiæ partibus emicuit, & ad aures per-
uenit, quæ sanè & ipsa ridicula est, ac ludibrij plena apud prudentes reperitur. Incipiemus au-
tem de ipsa tractare, & opiniones ipsius recensere: stoliditatis enim potius condemnationem
incurret, quàm ut aliquid sapientiæ in ipsa esse iudicetur: quemadmodum etiam aliæ similes
huic fuerunt. Sicut enim supra per contumeliam in Mariam, hi qui hæc opinari uidentur, noci
uas opiniones in cogitationes hominum seminant: sic etiam hi ad alteram partem inclinātes,
in summo detrimento depræhenduntur: quo illud quod apud externos quosdam philoso-
phos celebre est, dum dicunt, Extremitates æqualitates, etiam in ipsis impleatur. Aequale est e- *Extremitates*
nim in utrisq; his sectis detrimentum, quum illi quidem uilipendant sanctam Virginem, hi ue *æqualitates,*
rò rursus ultra decorum glorificent. Hi enim qui hoc docent, qui sunt præterquam mulieres? *Prouerbium.*
Muliebre enim genus lubricum est, erroneumq; ac intellectu humili præditum: etenim & ipsi
diabolo uisum est hoc à mulieribus euomere. Quemadmodum enim suprà apud Quintillam
& Maximillam ac Priscillam ridicula sunt dogmata, sic etiam hîc. Quædā enim mulieres cur-
rum quendam, siue sellam quadratam ornantes, expasso super ipsum linteo, in die quadam il
C lustri anni per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariæ. Omnes autem pa
ne participant, uelut in epistola in Arabiam à me scripta ex parte disseruimus. Nunc autem cla
rè de ipsa dicemus, & confutationes contra ipsam pro uiribus Deum inuocantes, apposituri
sumus: quo huius simulacrificæ hæresis radicibus excisis, à quibusdam talem rabiē exoluere
in Deo possimus. Age igit, uirilem animū induamus, & harum mulierum insaniā dissipemus.
Totum enim hoc, mulieris opinio est, & Euæ rursus deceptæ morbus, imò potius serpentis, be-
stiæ illius irritatiuæ, & quæ loquuta est in ipsa, est hæc erroris promissio, nihil in mediū afferēs,
neq; promissa perficiens: sed solum mortē efficiens, ea quæ non sunt, uelut quæ sint nominās,
& per uisionem ligni inobedientiam faciens, & auersionem ab ipsa ueritate, & ut ad multa se
conuerteret. Aestimare aūt licet qualia impostor ille seminarit, dum ait, Eritis sicut dij. Sic & ha
rum opinio per prædictæ bestiæ elationem impulsa est. nam in hac natura rursus mortem ope-
ratur, uelut sæpe dixi. Primùm equidem statim consideremus ab æterno usq; in hunc diem,
cui non manifestum est, quòd dæmoniorum est doctrina & forma & abalienata aggressio?
Deo enim ab æterno nullatenus mulier sacrificauit: non ipsa Eua, & quidem in transgressione *Mulieres non*
constituta. At non ausa fuit amplius talem impiam aggressionem perficere, non una ex ipsius *sacrificant.*
filiabus, & quidem quum Abel statim sacrificauerit Deo: & Cain obtulerit sacrificium coram
Domino, sed non acceptum: & Enoch complacuerit Deo, ac translatus sit: & Noe obtulerit ex
reliquijs, quæ supererant ex arca, gratas oblationes Domino. Abraam autem iustus sacrifi-
cat Deo, & Melchisedec sacerdos Dei altissimi, & Isaac Deo complacens reperitur. Et Iacob pro
uiribus obtulit in lapide de lenticula, affuso oleo. Filij uerò huius, Leuis quidem ex ordine
sacerdotium suscepisse reperitur. Ex ipsius autem genere sunt, qui sacerdotalem ordinem

susceperunt, Moses inquam, Propheta & Hierophantor, Aaron item & filij ipsius, Eleazarq; & **A**
Phinees, & Ithamar huius nepos. Et quid opus est me recensere multitudinem eorum qui Deo
sacrificarunt in ueteri Testamento? Sic Achitob sacrificare reperitur, & Coritæ & Gersonitæ, &
Meraritæ, quibus Leuiticus ordo demandatus fuit. Et domus Eli, & qui post ipsum de cogna-
tione eius in domo Abimelech & Abiathar, Chelciasq; ac Buzi, usque ad Iesum sacerdotem
magnum, Esdrâmque sacerdotem & alios, & nusquam mulier sacrificauit, aut sacerdotio fun-
cta est. Deueniam autem & ad nouum Testamentum. Si mulieribus præceptum esset sacrifica-
re Deo, aut regulare quicquam operari in Ecclesia, oportebat magis ipsam Mariã sacrificium
perficere in nouo Testamento, quæ digna facta est suscipere in proprijs finibus uniuersorum
regem Deum, cœlestem filium Dei: cuius uterus templum factum est ac domicilium ad Domi-
Mulieres ne fũgantur ministerijs in Ecclesia publicis. ni in carne dispensationem, per Dei benignitatem, & admirandum mysterium præparatus est.
At non complacuit. Sed neque baptisma dare concreditum est, alioqui potuisset Christus
ab ipsa baptizari potius, quàm à Ioanne. At Ioannes quidem filius Zachariæ in deserto per-
fecit baptisma remissionis peccatorum sibi concreditum habens. Pater uerò huius Deo sa-
Discipuli Domini. crificabat, & in tempore suffitus uisionem uidit. Petrus item & Andreas, Iacobus & Ioannes,
Philippus & Bartholomæus, Thomas, Matthæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon
Cananæus, & Mathias qui in complementum duodecim electus est: hi omnes electi sunt Apo-
stoli, sacrificantes per terram Euangelium unà cum Paulo & Barnaba ac reliquis, & mysterio-
rum duces cum Iacobo fratre Domini & primo episcopo Hierosolymorum. A quo episcopo
& prædictis Apostolis constitutæ sunt successiones episcoporum & presbyterorum in domo
„ Dei: & nusquam mulier inter hos constituta est. Fuerunt autem, inquit, quatuor filiæ Philip-
po Euangelistæ prophetantes, non tamen sacrificantes. Et erat Anna prophetissa filia Phanue-
lis, sed non sacrificium concreditum habuit. Oportebat enim impleri hoc, Prophetabunt fi- **B**
lij uestri & filiæ uestræ, & iuuenes uestri uisiones uidebunt, & seniores uestri somnia somnia-
bunt. Et ministrarum quidem diaconissarum appellatarum ordo est in ecclesia, sed non ad sa-
crificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur, uerùm reuerentiæ gratia muliebris
Mulierum in Ecclesia ministeria quæ sint. generis, aut propter horam balnei, aut uisitationis, affectionis, aut laboris. Et quando nuda-
tum fuerit corpus mulieris, ut ne à uiris sacrificantibus conspiciatur, sed à ministrante mulie-
re, cui præcipitur à sacerdote ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore de-
nudationis corporis ipsius, ita ut ordo bonæ disciplinæ & ecclesiasticæ bonæ constitutionis,
ualde scientificè munitus sit, in mensura regulæ. Quapropter neque permittit diuina Scri-
ptura mulieri, ut in Ecclesia loquatur, neque ut uiro dominetur. Et multa possunt de hoc di-
Diaconissæ. ci. Obseruandum est autem, quòd diaconissis solum indiguit ecclesiasticus ordo, uiduásque
eas nominauit, & ex his adhuc seniores, aniculas: nusquam autem presbyteras aut sacrificu-
las constituit. Nam neque diaconis in Ecclesia concreditum est, ut aliquod mysterium perfi-
ciant, sed solum ut administrent & exequantur cõmissa. Vnde uerò nobis rursus hæc noua fa-
bula excitata est? Vnde mulierum fastus, & insania muliebris? Vnde nutrita malicia, rursus per
fœminam nobis fœmineam opinionem mentibus infundens, suam uoluptatem operans, à
proposito decedere miseram hominum naturam cogere conatur? Cæterum suscipiamus ani-
mum ipsius Iob, firmitatem Athletæ illius, armemur iusta responsione in labia assumpta. Di-
camus & ipsi, uelut una ex stolidis mulieribus loquuta es: unde enim non stolidum hoc appa-
Imagines damnatæ. rebit, omni prudentiam habenti, eamq; per Deum adepto? Vnde non est simulacrificum hoc
studiũ, & diabolicus conatus? Prætextu enim iusticiæ semper subiens hominũ mentem diabo-
lus, mortalem naturã in hominum oculis deificans, statuas humanas imagines præ se ferẽtes
per artium uarietatẽ expressit. Et mortui quidẽ sunt, qui adorantˈ, ipsorum uerò imagines, quę **C**
nunquã uixerunt: neq; enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam uixerunt: adorandas intro-
ducunt, adulterante mente ab uno & solo Deo: uelut commune scortum ad multam multipli-
cis coitus absurditatem iritatum, & quod temperantiã legitimi cõiugij unius uiri detriuit. Re-
uera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Reuera uirgo erat ipsa uirgo & honorata,
sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa, carne genitus est, de cœ-
lis uerò ex finibus paternis accessit. Et propterea Euangeliũ munit nos, dicens quòd ipse Do-
minus dixerit, Quid mihi & tibi curæ est mulier? nondum uenit hora mea. Quo non putarẽt
aliqui magis eximiam esse sanctam uirginem, mulierem eam appellauit: uelut prophetans,
quæ futura essent in terra, sectarum ac hæreseon gratia: ut ne aliqui nimium admirati sanctam,
in hanc hæresim eiusq; deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium tota res, & anicularum fa-
bula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ uerò Scriptura de hoc narrauit? Quis Prophe-
tarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est uas, sed mulier,
& nihil à natura immutata: uerùm & intellectu & sensu in honore honorata, uelut corpora san-
ctorum, & si quid amplius ad glorificationẽ dixerim, sicut Helias ex matre uirgo, & sic manẽs
in perpetuum, & translatus, & mortem non conspicatus, sicut Ioannes qui super pectus Do-
mini recubuit, quem diligebat Iesus, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est,
Sancti nõ adorandi. propter dispensationem mysterij qua digna facta est. Sed neq; Helias adorandus est, etiamsi
in uiuis sit: neq; Ioannes adorandus, quanquã per preces suas proprias dormitionem suã ad-
mirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neq; Thecla, neq; quisquã san-
ctus adoratˈ. Non ẽm dominabitˈ nobis antiquus error, ut relinquamus uiuentẽ, & adoremus
ea

A ea quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorarunt creaturam præter creatorem, & stulti
facti sunt. Si enim angelos adorari non uult, quanto magis eam quæ genita est ab Anna, quæ
ex Ioachim donata est Annæ, que per preces & omnem diligentiam, secũdum promissionem
patri ac matri data est, non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes
ex semine uiri & utero mulieris. Tametsi enim historia Mariæ & traditiones habent, quòd di- *Historia Ma-*
ctum est patri ipsius Ioachim in deserto, Vxor tua concepit, tamen non quòd sine coniugio *riæ.*
hoc factum, neq; sine semine uiri, sed futurũ Angelus missus præuaticinatus est, ut ne qua hæ-
sitatio fieret propter id quod in ueritate factum est, & iam ex Deo ordinatum, & iusto promis-
sum. Et undiquaq; uidemus Scripturas sic narrantes. Esaias enim prædicit de futuris in filium
Dei implendis: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen ipsius Ema-
nuel. Et quoniam uirgo erat quæ genuit, & Deus nobiscum iuxta interpretationem in mulie-
re conceptus: quo ne in suspicionis dubitatione esset ueritas apud Prophetam, uidit in uisio-
ne. & narrat ex Spiritu sancto coactus Propheta, & dicit, Et ingressus est ad Prophetissam: nar-
rans de Gabrielis euangelico boni nuncij ingressu, qui missus est à Deo ut exponeret unigeni-
ti filij Dei ingressum in mundum, & natiuitatem ex Maria. Et in utero concepit, inquit, & pepe
rit filium. Et dixit Dominus ad me, Voca nomen eius, citò spolia, confestim deprædare, & cæ-
tera. Priusquam nouit puer uocare patrem & matrem, capiet uim Damasci, & spolia Sama-
riæ, & cætera. Et hæc omnia nondum erant perfecta, futura enim erant in filio Dei, & implen-
da post mille & sexcentos plus minus annos. Et futura post tot generationes, uelut iam facta
uidebat Propheta. Ergo nugæ erant? absit. sed cautè quod à Deo dispensatum fuit, uelut iam *Futura uelut*
perfectum prædicabatur, ut ne fides ueritati non haberetur, ut ne in dubitationẽ ueniret in su- *præterita Pro-*
spicione Prophetæ tam admirandum ac stupendum mysterium, quod futurum erat. Aut non *phetæ narrãt.*
B uides ipsam prædicationem quæ subsequitur, quo dicit ipse sanctus Esaias: Sicut ouis ad cæ-
dem ductus est, & uelut agnus coram tondente ipsum mutus, hic non aperiebat os suum. Ge-
nerationem uerò ipsius quis enarrabit? quia tollitur de terra uita ipsius. Et dabo malos pro se
pultura ipsius, & cætera. Et uide quomodo prima uelut posteriora narrat, & posteriora uelut
facta interpretatur, dum dixit, Sicut ouis ad cædẽ ductus est: præteritũ esse dicit. Non enim di-
xit, ducitur, & nondum erat ductus, qui ab Esaia prædicabatur. Dicebatur aũt à Propheta ue-
lut iam facta res. Nam mysticus Dei ductus transiliri non poterat. Ex ipso uerò procedẽs, non
amplius uelut facta dixit, ut ne rursus errorem efficeret: sed inquit, Tollitur de terra uita ipsius.
Ex duabus autem sententijs ostendit ueritatem. nam ductus, iam perfectum erat: & tollitur, po
stea implebat: quo ex eo quod factum esset, intelligeres ueritatem & promissionis Dei firmita-
tem: ex futuro uerò, tempus cõiectares reuelandorum mysteriorũ. Sic etiam de Maria Angelus
prædicebat id, quod futurum erat. Ingressus est pater huius in domum suam, ut à Deo accipe-
ret id, quod per preces patris ac matris petitum erat, nempe, Vxor tua concepit in utero: quo
firmiter perficeret cogitationem fidelis in promissione: hoc uerò factum est quibusdam in er-
rorem. Impossibile enim aliquem in terra generari præter hominum naturam. Solum enim i-
psum decuit, soli ipsi natura cessit, hic uelut plastes & rei potestatem habens, seipsum de Virgi-
ne uelut de terra efformauit, qui de cœlis descendit, & carnem induit Deus Verbum ex sancta
Virgine: non tamen ut adoretur uirgo, neq; ut Deum hanc efficeret, non ut in nomen ipsius of
feramus, non ut post tot sæcula mulieres sacerdotes ac sacrificulas ostẽderet. Non complacuit
hoc Deo in Salome fieri, non in Maria. Non permisit ipsi dare baptisma, non benedicere disci-
pulos, non imperare in terra iussit, sed & solam ipsam sanctificationem esse, dignam factam es-
se regno ipsius. Non appellatæ matri Rufi, non his quæ sequutæ sunt ipsum à Galilæa, nõ Mar-
C thæ sorori Lazari & Mariæ, non alicui ex sanctis mulieribus quæ dignæ factæ sunt à præsentia
ipsius saluari, & subministrarunt ipsi ex proprijs suis bonis, non mulieri Chananitidi, non è
sanguinis profluuio laboranti ac sanatæ, non ulli alicui mulieri in terra hanc dignitatem de-
mandauit. Vnde igitur rursus nobis rotundus & in orbem se gyrans draco? Vnde renouantur
ob aliqua illa cõsilia? Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur. Mariam *Maria quomo*
nemo adoret, non dico mulierem, imò neq; uirum. Deo debetur hoc mysterium. Neq; Angeli *do honorãda.*
capiunt talem glorificationem. Deleantur quæ malè scripta sunt in corde deceptorum. Tolla-
tur ex oculis cupiditas ligni. Cõuertatur rursus figmentũ ad Dominum. Reuereatur Eua cum
Adam ut Deum colat solum, ne ducatur serpentis uoce, sed permaneat in Dei præcepto, Ne co
medas de ligno. Et erat lignum non error, sed per ipsum lignum facta est inobedientia erroris.
Ne comedat quis de errore, qui est propter sanctam Mariam. Nam etsi pulchrum est lignum,
sed tamen non ad cibum. Et si pulcherrima est Maria & sancta & honorata, at nõ ad adoratio-
nem. Hæ uerò rursus renouant fortunæ mixturam & præparant diabolo & non Deo mensam, *Fortunæ mix-*
uelut scriptum est. Et pascuntur cibo impietatis, uelut dicit diuina Scriptura, & fœminæ te- *tura.*
runt pollinẽ, & filij colligunt ligna, ut faciant placentas oleo subactas exercitui cœli. Compes-
cant à Hieremia tales mulieres, & ne turbent orbẽ terrarũ. Ne dicant, honoramus reginam cœ
li, nouit em̃ Taphnas has punire. Nouerunt loci horũ ædificiorum corpora suscipere ad putre
factionẽ. Ne credas Israel mulieri. Resulta à malæ mulieris consilio. Mulier em̃ preciosas uirorũ *Mulierum ma*
animas corripit. Huius em̃ pedes ducũt utentes post mortem in infernum. Ne attendas prauæ *licia.*
mulieri. Mel enim destillat à labijs mulieris meretricis, quod ad tẽpus lenit guttur tuũ, postea
tamen amarius felle reperies, & magis acutũ q̃ anceps gladius. Ne credas huic mulieri prauæ.

Omnis

Omnis enim hæresis est praua mulier, amplius uerò mulierum hæresis hæc, & ea quæ est eius A
qui primam mulierem decepit. Honoretur mater nostra Eua uelut à Deo formata, ne audia-
tur aūt, ut ne persuadeat filios, ut edant de ligno, & transgrediantur mandatum, pœnitentiam
uerò agat etiam ipsa à uaniloquio, conuertatur pudefacta & folijs ficus amicta. Consideret au-
tem seipsum etiā Adam, & non amplius ipsi credat. Nam erroris persuasio, & mulieris ad con-
trarium consilium mortem proprio coniugi effici, & non solum, sed etiam filijs. Subuertit fig-
mentum Eua per transgressionem, irritata per uocem ac promissionem serpentis, seducta ex
prædicatione, & ad aliam sententiam progressa. Quapropter omnium Dominus & Saluator
uolens curare morbum, & ædificare subuersum, & corrigere imminutum, quandoquidem à
muliere mors in mundum uenit, ex muliere uirgine ipse genitus est: quo mortem concluderet,
& defectum expleret, & imminutum perficeret. Reuertitur autem nobis rursus malicia ut defe-
ctum in mundum producat. Sed neq; iuuenes neq; senes credunt mulieri, propter temperan-
tiam ab initio. Non ludificat Aegyptia castum Ioseph, neq; euertit, & quidem per multas artes
astuto consilio erga adolescentē usa. At non ludificatur homo, qui ex Spiritu sancto pruden-
tiam accepit, non dissipat castitatem, ut ne nobilitatem uilipendat, relinquit amiculum, & cor-
pus non perdit, fugit è loco, ut ne cadat in laqueum: ad tempus punitur, sed in æternum re-
gnat. In carcerem conijcitur, sed præstat in carcere manere, & in angulo sub dio, quàm cum u-
xore pugnace & loquace. Et quàm multa dicere possem? Siue enim uelut ipsam adorantes Ma-
riam, ipsi offerunt collyridem siue placentam uanæ istæ mulieres: siue pro ipsa offerre conan-
tur prædictam hanc putidam oblationem, tota res stolida est & aliena, & ex dæmonum motu
fraus & impostura. Quo uerò non longius extendam sermonem, sufficient nobis relata. Ma-
ria in honore sit. Dominus adoretur. Iusti enim nemini exhibent errorem. Deus malis non ten-
tatur. Et tentat etiam ipse neminem, neq; serui ipsius ad deceptionem. Vnusquisq; uerò tenta- B
tur ex propria concupiscentia attractus & inescatus. Deinde cupiditas parit peccatum, pecca-
tum autem perfectum parit mortem. Cæterùm quum de omnibus his hæc sufficere ô charissi-
mi putemus, & hanc, ut ita dicam, cantharidem, forma quidem auricolorem, alatā uerò ac uo-
lantem, uenenumq; eiaculantem, & uirus in seipsam habentem, per doctrinam ueritatis cōtri-
uerimus, ad unam illam, quæ adhuc restat, pergamus, Deum inuocantes, ut opituletur nobis,
quo ueritatis partes inuestigemus, & contra aduersarios cōfutationem perfectam efficiamus.

Contra Massalianos, quibus coniunguntur Martyriani, ex Græcis existentes, & Euphemitæ, ac Sataniani, hæresim LXXX.

SAtiari non potest impudentia, neq; repleri insipientia, uerùm ad omnia expandit suam
cogitationem, & hians os habet, ut Adam & Noe, somnia corrumpat, diuersimode dete-
rens temperantiam, & scortationis studium multiformiter iniuria affectis subseminans.
Nam post has hæreses, rursus fatua quædam & omni insipientia plena exorta est, ridicula to-
Massaliani. ta, instabilem habens opinionem, & uiris & mulierculis deceptis. Massaliani autem hi appel-
lantur, quos precatores interpreteris. fuerunt autem ante aliquod tempus, à temporibus Con-
Euphemitæ. stantij & hucusque. Alij uerò sunt rursus Euphemitæ siue Massaliani appellati, & fortassis e-
tiam hæc hæresis imitatoriam illius æmulationem habuit. Verùm illi quidem ex Græcis ori-
ginem trahebant, neque Iudaismo addicti, neque Christiani existentes, neque ex Samaritis,
sed solum Græci uidelicet, & Deos quidem dicentes, nullum uerò adorantes, sed uni soli ado-
rationem tribuentes, & ipsum omnipotentem appellantes. Construxerunt autem hi sibijpsis
domos quasdam aut locos amplos instar fororum, & adoratoria ipsa uocauerunt. Et fuerunt
Adoratoria ubi fuerint. quidam antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatem, tum inter Samaritas, C
uelut etiam in actibus Apostolorum inuenimus, ubi purpurarum uenditrix Lydia Paulo oc-
currit, & sic quoque diuina Scriptura narrat: quòd uidebatur locus orationis esse. & accesse-
runt ac docuerunt Apostoli mulieres, quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus
Sicima, Neapolis. est in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem, in campestri regione duorum fer-
mè signorum distantia, speciem theatri præ se ferens, in aere & sub dio, constructus à Samari-
tis, qui omnia Iudæorum imitantur. Isti uerò priores Massaliani à Græcis orti, qui ante eos,
qui nunc sunt ex nomine Christi exorti, fuerunt: etiam ipsi in quibusdam regionibus talia
quædam loca construxerunt, adoratoria & precatoria appellantes. In alijs uerò locis etiam na-
tura Ecclesias ad similitudinem sibijpsi fecerunt, & ad uesperam & mane, multis lucernis ac
luminibus incensis congregantur, & diu ac per longum tempus lectiones quasdam per do-
ctos suos, & laudes quasdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes Deum placan-
tes, seipsos decipiunt. Cæterùm ignorantia cæca existens, omnia hæc per opinionis existi-
mationem seductis illis efficit. Fulmine autem icta est ante tempus aliquod una quædam e-
iusmodi structura, haud scio in quo loco, fortassis autem in Phœnice hoc audiuimus. Sed
& principes quidam æmulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quòd adulterent ue-
ritatem, & imitentur Ecclesiæ mores, quum non sint Christiani, neque ex Iudæis orti. Arbi-
Luppicianus prætor. tror autem Luppicianum prætorem unum fuisse, qui eosdem Euphemitas Græcorum sup-
plicio affecit. Ex qua occasione exortus est ipsis alius error. Quidam enim accepta corpo-
ra tunc occisorum propter talem Græcanicam iniquitatem, sepelierunt in quibusdam locis,
&

Martyriani.

A & illic rursus eisdem laudes perficiunt, & Martyrianos seipsos cognominauerunt, nimirum propter eos qui pro idolis martyrium subiuerunt. Alij porrò rursus ex his adhuc profundius quiddam cogitantes, uelut pro stultitia sua, consiliario intelligentia sua usi dixerunt, Satanas magnus est & fortior, & multa hominibus mala facit. Cur non potius ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, ipsumq; honoramus, & ipsi laudes dicimus, quo propter blandum cultum non faciat nobis mala, sed nobis, ut qui serui ipsius sumus facti, parcat? atq; sic etiam hi Satanianos seipsos cognominauerunt. Horum uerò hæresim sic simul composuimus cum prædictis de quibus nunc dicturi sumus, nam æqualiter sub dio progressi, & à ueritate digressi, precibus ac hymnis uacauerunt. Verùm omnia quidem hæc ridicula & innoxia erant, & mentem à ueritate abducere non poterant. Non enim in Christi nomen esse dicebantur, sed in totum Græci. Nunc uerò ab illis primis sunt hi, qui nunc uocantur Massaliani, quorum neq; principium, neq; finis, neq; caput, neq; radix: sed per omnia sunt sine fulcro, & sine principe, ac seducti, non habentes omnino fulcrum nominis, aut statuti, aut ritus, aut legislationis. Videntur itaque hi simul uiri & mulieres, nimirum in Christum se credere dicentes, uelut qui renunciauerint mundo, & de proprijs bonis secesserint. Simul autem permixtim uiri cum mulieribus, & mulieres cum uiris in eodem loco dormiũt, in uicis & plateis æstatis tempore: eo quòd non habent possessionem, ut, inquiunt, in terra. Non sunt autem impediti, & extendunt manus, ac petunt, uelut uictu carentes & nihil possidentes, uerba uerò ipsorum similia sunt sermonibus insipientium. Quencunq; autem ex ipsis interrogaueris, is illum seipsum esse dicit, quencunq; tãdem uolueris. Siue enim Prophetam dixeris, dicet, sum Propheta: siue Christum nominaueris, dicit, sum Christus: siue patriarcham, eodem nomine seipsum impudenter nominat: siue angelum, etiam seipsum sic uocat. Et in summa, ô hominum uanitatem, ieiunium omnino i-

Satanianí.

B gnorant, sed uel orationibus uacantes, & ab hora secunda aut tertia, aut etiam nocte si famem perceperint, omnia intrepidè operantur edentes ac bibentes. Cæterùm de turpitudine aut libidine non ualde possum scire, ueruntamen neque ab hac absunt, præsertim quum simul in communi dormiant uiri ac mulieres. Hi uerò etiam in Antiochia sunt à Mesopotamia digressi. Habuerunt autem noxiam hanc opinionem ex immodestia simplicitatis quorundam fratrum. Quidam enim ex nostris fratribus & orthodoxis, non cognoscentes mensuram conuersationis uitæ in Christo, quæ præcipit renunciare mundo, possessionibúsque proprijs, & à pecunijs alienum esse, uendereque sua, & dare pauperibus: accipere uerò crucem, & sequi in ueritate, non ociosum, neque sine operatione, neque intempestiuè cibum capientem, neque hũc alieno labore partum, uelut uespa cum apibus solet, uerùm operari proprijs manibus, quemadmodum etiam sanctus Apostolus Paulus mundo renunciauit, præco existens ueritatis. Cuius manus non solum sibijpsi sufficiebant, sed etiam his qui cum ipso erant, non quòd illi fuerint ociosi, sed simul affuerunt ipsi in operatione, uelut alicubi gloriatur, ac manifestissimè docet, dicens: " Qui non laborat, neque edat: quidam, inquam, ex prædictis fratribus uelut à Mane edocti fortassis, ut ita dicam, eo qui à Perside ascendit, docuerunt quædam quæ non oportebat sic esse. uerùm potius considerare decebat tales, quæ præcepit diuinus sermo his, qui nihil operantur. Seduxit enim quorundam opinionem sermo à Saluatore dictus: Operemini non cibum qui perit, sed qui manet in uitam æternam. Arbitrantur autem eum, qui perit esse honestam operationem, cuius laborem habemus ad iusticiam, quæ sanè implebatur in Abraam per uitulum: & in labore uiduæ per Heliam: & in operatione ipsius Iob, per filios ac seruos & iumenta ac possessiones: & in omnibus Dei seruis, qui ad iusticiam laborant proprijs manibus, ad impertiendum etiam indigentibus. Quemadmodum etiam in singulis monasterijs,

Vitæ Christianæ renunciationis ratio.

Cibus qui perit, quis sit.

Monasteria laborantum suis manibus.

C tum in Aegyptiorum regione, tum in alijs omnibus sic laborant ad iusticiam, uelut apis, in manibus quidem habens ceram opificij, in ore uerò guttas mellis, cum propria hymnifera uoce, uniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudat, uelut Solomon testatur: " quod Sapientiam honorans producta est. Sic etiam serui Dei, qui uerè in firma ueritatis petra fundati sunt, & domum suã securè ædificant, proprijs manibus tenues suas operationes operãtur iuxta uniuscuiusq; artẽ: in ore uerò omnem fermè diuinã Scripturam annunciant, citraq; fatigationẽ & impigrè frequẽtes agunt uigilias, partim in orationibus, partim in Psalmodijs. Perpetuò aũt conuentus ex more statuto ordinatos faciũt, uersanturq; interdiu semper assiduis iuxta interuallum horis, preces ad Deum irreprehensibiliter cum multa humilitate, & doloroso eiulatu sursum emittẽtes. Et proprijs manibus, uelut dixi, operantur, unà cum spirituali operatione, ut ne egẽtes fiant, & in simulationes humanas incidãt, ita ut nõ amplius impio ueritatẽ dicere possint, neq; extra sordes esse hominũ iniustorum diuitum & circumuenientiũ pauperes, neq; extra cibos horum esse, quum non possint ex iustis laboribus quotidianũ habere alimentũ, sed cogantur propter ocij egestatẽ mensæ diuitum participes fieri. Quapropter præcipit " diuina Scriptura, Ne cupias cibos diuitum, hi enim hærent ex uita mendaci. & rursus in a" lio loco dicit, Quod oportet tales sibijpsis parare: si uerò insatiabilior es, ne concupiscas ipsorum cibos. Hac enim parte gloriam repererunt pueri in Babylone, qui abnegauerunt mensam regis, & maluerunt seminibus contenti esse, quàm mẽsa frui: & cibis ac pecunijs gloriæ renunciauerunt. Sic Moses maluit coaffligi cum populo Dei, quàm frui thesauris in Aegypto, operans aũt proprijs manibus, adeptus est prophetiã. Ouiũ eñ hic pastor cõstitutus fuit, generosus ille & filius filiæ regis, ut ne ociosum ederet panẽ. Sic etiã docet pater noster Iacob, dicẽs

ad

ad Laban, Da mihi quod agam, ut labore acquiram proprium panem: & ipsi rursus pastura A pecoris demandata est à proprio socero, ut ne ociosum panem edant iusti. At uerò Apostolis dictum est, ut contenti sint prædicatione uerbi, ut ne occupati sint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & à loco ad locum, ad prædicandum. Dignus est enim operarius mercede sua. Et sufficit operanti alimentum suum. Sed & pastoribus similiter propter assiduam occupationem circa populos, & ecclesiasticam administrationem, & frequens ministerium, dicit diuina Scriptura: Quis pascit gregem ouium, & de lacte ipsius non edit? Aut quis plantat uineam, & de fructu ipsius non participat? Et dicit: Laborantem agricolam, oportet primùm fructuum participem fieri: quo presbyterum aut episcopum non quotidiano alimento destitutum constitueret, inhortans populos, ut ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quæ ad alimentum pertinêt, per primitias & oblationes, atque alia. Quorum potestatem habentes hi, qui ex Deo constituti sunt ad deducendum populos, neque his utuntur ad satietatem, qui Deo perfectè complacere uolunt. Nam & ex ipsis Dei sacerdotibus quidam, unà cum prædicatione uerbi imitantes sanctum ipsorum post Deum in Christo patrem, Paulum inquam, sanctum Apostolum, etiam ipsi pro uiribus, etiamsi non omnes, attamen plures proprijs manibus operantur, qualem tandem iuxta proportionem dignitati & ecclesiasticæ curæ assiduitati conuenientem repererint artem: quo cum uerbo & prædicatione, conscientia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibijpsi suppeditat, fratribúsque ac indigentibus impertit ministerij fructum, ex primitijs inquam, & oblationibus, & ex manuum labore partis, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis ultrò impertiens. Quanquam ipsi ad hoc non cogantur, neque deputati sint, sed iusticiæ labores & operationem ecclesiasticam habeant, & secundum iusticiam alantur, uerùm propter excellentem uolũtatis promptitudinem ipsi hoc faciant. Desiderat enim diuina ipsorum anima, & in timore Dei firmata, & ex Spiritu sancto co B gnitionem adepta, cœlestes diuitias, quæ sunt secundum iusticiam cum laude & gloria & rectè factorum merito, quæ sunt per diuina dogmata & diuinum studium sanctæ Scripturæ, & eloquiorum Dei: & per psalmodias ac communiones, sanctáque ieiunia ac castitatem & uitæ conuersationem: & per operationem per manus iusticiæ gratia cum promptitudine laborandi. Sed & in alia forma præoccupati sunt ijdem uenerandi nostri fratres, qui in monasterijs per Mesopotamiam degunt, quas & mandras, hoc est ouilia siue cohortes appellant, nam comas muliebres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Oportebat autem filios sanctæ Virginis matris nostræ Ecclesiæ esse reuerendos in tonsura, & colere Deum occultè uidentem occulta, & retribuentem in conspicuo, uelut scriptum est: atque hoc honesto habitu, propter externos: & non uelle accipere à uidentibus mercedem ac gratiam. Alienum enim est à catholica Ecclesia, saccus conspicuus, & coma extenta à prædicatione Apostolorum. Vir enim, inquit, non debet nutrire comam, quum sit imago & gloria Dei. Quid uerò fit peius & contrarium? Hi barbam quidem formam uiri resecant, capillos autem capitis sæpe nutriunt. De barba quidem in constitutionibus Apostolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina. Ne corrumpas, hoc est, ne seces pilos barbæ, neque meretricio more ob comam efferaris, neque superbiam in progressu iusticiæ exemplum habeas. Decebat enim Nazaræos hoc solum propter figuram. Figura enim ducebantur ueteres eius, quod futurum esset, habentes comam in capite propter orationem, donec uenit oratio mundi, & perfecta est. Caput enim apparuit Christus unigenitus filius Dei, & cognitus est mundo qui semper est, & non cognoscitur ab omni humana natura, sed solum à quibusdam, qui in ipsum crediderunt: quo quum cognouerimus caput, non dedecore afficiamus caput. Non enim proprij capitis gratia dicit, sed à proprio in Christum irruit ludibrij opus. Quare dicit Apostolus, Ipsa natura non docet uos, quòd uir quidem si co C mam nutrit, ignominia ipsi est? Hæc autem ignominia non laudabilis est, uelut illa quæ dicit, Turpitudines & ignominias contempsi. Non enim propter Deum est uirtus, etiamsi propter Deum assumpta fuerit, sed propter contentionem sunt hi mores: quum præterierit figura legis, sed uenerit ueritas. Dicunt autem, Si quis uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei. Reiecit igitur eos, qui talia operantur ac faciunt, & in contentione sunt, à statutis Apostolorum & ab Ecclesia Dei. Cæterùm hæc coacti sumus dicere propter prętextum prędictorum Massalianorum. Nam & ipsi accepto hinc opinionis morbo, & cogitatione euersi, à ueritate exciderunt, & constituta est hæresis in uehementi atq; alijs malis. Hæc sunt, quæ de his audiuimus, qui in ludibrium mundi prodierunt, & impuram opinionem ac sermones euomunt, instabiles autem sunt & desperati, & extra ædificationem Dei progressi. Vnde de his pauca exequuti, rursus confutationes ipsorum faciemus. Et primùm quidem, quòd mulieres cum uiris simul esse, neq; à ueteri consuetudine eorum, qui natura coniugia habuerunt, iusta ratio decernit, sed uirum & uxorem simul, unum ad unam, uelut Adam & Euam, & Sarra & Abraam se habuit, & Rebecca Isaac coniuncta fuit. Tametsi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Porcorum enim esset hæc forma, & pecorum talis cõiunctio. Hi uerò magis in admirationem nos ducunt, dum confitentur ipsi se coniunctionem cum mulieribus non habere, quum uice uersa magis ludibrium efficiant, & perfectam suam ipsorum turpitudinem ostendant. Etiam si enim uxores haberent tales, sparsim, & non permixtim has habere debebant. Si uerò etiã sunt in cõiugio, non oportebat ipsos coniunctionẽ uiri ad uxorem, ex Deo cum honestate & reuerentia ac scientia osten-

Laboris in Euãgelio ratio.

Comam muliebrem nutrientes.

Saccum gestantes.

Barbam secantes Latinos uidetur notare.

Vxores patribus multæ, non in una domo.

A ostensam, ex propria libertate in medium proferre ac exponere. Si uerò etiam abstinent à mulieribus quidā, in castitate degentes ac continentia, cōtumelia afficiunt iusticiam, per stoliditatem: & uirtuosam uitæ conuersationem, per immodicam operationem in insipientia, quum hoc non fecerint Apostoli, non ante Apostolos Prophetę hoc constituerint. Moses itaq; in deserto quum assumpsisset laudum celebrationem, canit Deo canticum, reuersus ex mari dicens: Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & inscensorem proiecit in mare: simul autem acclamabant ipsi uiri, & nusquam mulieres: quo bene ordinatam disciplinā ostenderet, quo reuerētiam bonæ disciplinæ legis Dei prædicaret. Deinde postea dicit, Et quum accepisset Maria tympanū, incepit inter mulieres & dixit, Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est: & mulieres simul acclamabant contribuli & eiusdem generis existenti, & in quadam parte præeminenti. Ex quo coarguitur imprudēs & impura intelligētia eorum, qui permixtim operantur aliam doctrinam. At de resurrectione dicit Propheta, Et plangent secundū tribus, tribus ex aduerso tribus, tribus Nathan per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas: Tribus Iuda per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas, & cætera. Sic etiam Apostoli præcipiunt Ecclesiæ. Sic & Dominus præcepit in Euangelio, ab una nobis exemplum prædicans, dum dixit Mariæ, Ne me attingas, nondum enim ascendi ad patrem. Sic Giezi accedit ad Sunamitidem, repellens hanc ut ne ordinem uiolaret, ut ne statutum prophetarum contumelia afficeret. At Propheta Spiritu sancto ductus dolentem uidebat Sunamitidem, consolationis autem gratia trangressus est ordinem, & suscepit ad tempus consolationem propter mulierē, æquale ratus attingere mulierem pedes ipsius, afflictioni illius & mœrori mentis. Et quid opus est mihi multa dicere de his qui canes imitantur, & sues æmulantur? Cæterùm de eo quòd quisq; seipsum dicit Christum, cui prudenti non uideatur insaniæ esse hoc dogma? aut etiam *Viri à mulieribus seorsim degunt.*

B quòd dicit, Propheta sum ego. Quæ enim Prophetæ species apud ipsos apparet? Aut quale factum Christi admirandum fit? Si uerò ipse est Christus, in qualem Dominum sperat aut credit? Quid sunt erronea uaniloquia? Quid stolidorum dogmata? Verùm sufficient & de hac, quæ contra ipsam dicta sunt, & hactenus satis sit, ut uniuersam nostram de his tractationem absoluamus ac obsignemus, quum Deus nobis illuxerit, & auxilium tulerit, uelut confiteri par est, & ex tota anima ac mente ipsi Domino gratias agere, quòd promissum quod polliciti sumus per ipsum Dominum absoluere digni facti sumus, dum contra hæreses, inquam, narrationem ac confutationem fecimus, simulq; reuelauimus quid ab unaquaq; agitur, iuxta nostram humanæ tenuitatis facultatem. Hucusq; enim octoaginta hæreseon, de quibus audiuimus & cognouimus in mundo, numerum, appellationes, & quarundam etiam dicta prætextusq; ac habitus, proposita item ac causas, citra ullum defectum ostendimus, & admiratione ducti stupemus de eo, quod in diuina Scriptura dictū est: Sexaginta sunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculę quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea. Quum igitur de Pallacis his octoaginta dixerimus ab initio, Barbarismo & Græcismo & Scythismo & Iudaismo & Samaritismo, quæ sunt appellationes uxorum non legitimarum, neque à rege dotatarū, neq; enim filij ipsarum in Testamentis hæredes esse possunt. Natura etenim sunt septuagintaquinq;, & harum matres quinq;. Quemadmodum autem Gręcismus est à quo Gręci, & Iudaismus à quo Iudæi, Samaritismus à quo Samaritæ, sic Christianismus à quo defracti sunt uelut rami hæreses segregatæ, in nomen quidem Christi appellatæ, non autem existentes ipsius, sed partim longè ac multum ab ipso distantes, partim in minima distantia, dissitæ, exhæredes & alienas ab ipso seipsas fecerunt. Et filij ipsarū non sunt legitimi, sed extrà progressi, & nomine solum Christi appellati, restat ac superest nobis demonstratio de ueritate ipsaq; co- *Epilogus.*

C lumba, quæ sola à sponso laudatur. Et quum in ocio nos simus, & Deum ualde rogauerimus, breuem quidem dissertatione, certam autem & munitam traditione apologiam ac defensionem pro ueritate deinceps faciemus: non quòd hæc postrema sit, sed prima, & iam à nobis superius ante hæreses in aduentu Christi prolata. Nunc autem prima est, & Christo coniuncta sancta sponsa ab aduentu ipsius in carne, quæ sanè est cum ipso Adā formata, & inter patriarchas ante Abraam prædicata, & post Abraam credita, & per Mosem reuelata, & in Esaia prædicta, in Christo uerò ostensa, & cum Christo existens, postea uerò à nobis in postremis laudata. Oportet enim certantem primùm certamini instare, laboriq; ac alijs certaminis luctis, quo postea corona ablata, cum corona in exultatione degat: nō quòd corona postrema sit, sed luctæ quidem proposita est, posterius autem datur in gaudium & exultationem fatigato. Hæc porrò de his loquuti ad prædictos sermones redeamus, ut ostēdamus quòd octoaginta quidem sunt pallacæ, sexaginta uerò reginæ. Vna autem Virgo & casta & sponsa simulq; columba & agna, ciuitas item Dei sancta, & fides & fundamentum ueritatis, & petra firma, contra quam portæ inferni non præualebunt. Quando uerò in omnibus, inuocato Deo, consequuti sumus ut promissum expleuerimus, tractationem uidelicet cōtra omnes hæreses, in qua usq; ad Massalianorum hæresim peruenimus, & ipsam denique hanc conculcauerimus Euangelij calceamento, uelut chamæleontem multipedem, deformem, informem, graueolentiam spirantem: *Chamæleon.* in omnibus Deo gratias agamus, & glorificemus Patrem in Filio, Filium in Patre, cum sancto Spiritu, in secula seculorum.

Amen.

Compendiaria uera doctrina de fide catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ. A

QVum multiformia & multifaria ac multifida obliquorum aduersariorum consilia tra-
ctauerimus, & proterua dogmata secundum speciem ac genus distincta, uana & puti-
da per uirtutem Dei redarguerimus, & incensos blasphemiarum turpiloquiorumque ac
insuauissimorum ipsarum mysteriorum de unaquaque hæresi proficiscentium fluctus transna-
tauerimus: uix tandem à quæstionibus undiquaque extricati, & ipsarum improbitatem trans
gressi, tranquillis ueritatis regionibus appropinquauimus. Omnem quidem maris difficul-
tatem progressi, & omnem tempestatem spumasque ac undarum eleuationes perpessi, commo
tionem uerò, ut ita dicam, uertigines, breuiaque nō uulgaria, & locos feros ac immanes conspi-
cati, in periculoque horum per sermones constituti, nunc pacis portum uidentes, rursus obse-
cramus Dominum, ut ad ipsum applicare nobis contingat. Iam enim ab omni timore & tur-
batione ac nausea leuati, optimoque habitu à firma tranquillitate ac securitate inspirante, & se-
reno portu recepti, spiritu gauisi sumus: multa quidem, si uerum dicere oportet, in his mala &
contumelias non uulgares perpessi, per terram ac mare pedibus ac manibus itinere cōfecto,
terræ asperitates, & deserti difficultates, & prædictorum pelagorum pericula experti. Proinde
ciuitatem uidentes ad ipsam festinemus sanctam Hierusalem, & Virginem Christi ac spōsam,
securumque fundamentum ac petram, & reuerendam matrem nostram, tempestiuissimè & ipsi
" dicentes: Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei Iacob, & annunciabit no
" bis uiam suā, & cætera. Age igitur, uos Christi filij, filij sanctæ Dei ecclesiæ, qui hoc opus octoa-
ginta hæreseon placidè percurristis, & mecum immensam illam prædictarum prauarum do-
ctrinarum amplitudinem transnatastis, & tantum desertum penetrastis horrendum illud ac
siticulosum, inuocemus uniuersorum Dominum: & quum iam olim hoc concupiuerimus, &
in singulis locis harum hæreseon, uelut in Merrha loco, & siticuloso horrendoque ac imperuio B
deserto, semper obliquis ipsorum doctrinis occurrerimus, inclamemus etiam ipsi, Quomodo
" desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Et rursus, Quando
" ueniam, & uidebo faciem Dei? Quapropter citius & ipsi inuocemus, non uelut ille uocabat
sponsam, qui sponsus ipsius est & Dominus ac herus, & rex & Deus & propugnator, sed uelut
" serui Dei nos inuocemus, & eadem quæ ipse protulit, dicamus, Veni de Libano sponsa, quo-
" niam tota pulchra es, & macula non est in te, paradisus magni opificis, ciuitas magni regis,
sponsa immaculati Christi, uirgo casta, soli uni uiro in fide desponsa, illustris & promicans ue
lut matutinus aer ac aurora, pulchra ut Luna, electa ut Sol, pauor qualis est ab ordinato exer-
citu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus lauda-
ris, ut inalbata, & in dilectum tuum inniteris, quæ unguenta spiras, quæ à deserto ascendis, ue-
lut uirgula fumi, qui prodit à suffitu myrrhæ & thuris, & de omnibus pulueribus ungentarij,
Vnguentum qui dedit sibijpsi boni odoris fragrantiam, quem conspicata dixit, ungentum euacuatum est
euacuatum. nomen tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, quæ stas à dextris regis, induta fimbrijs, de-
auratis uariegata, quæ nihil tenebrosum habes, aliquando quidē denigrata, nunc autem pul-
chra & inalbata: quo in te constituti à negocijs hæreseon, quæ nos præcesserunt, odiosissimis
quiescamus, & à tempestuosis earundem motibus quiescamus, & in te sancta mater nostra Ec-
clesia, & in sancta tua doctrina, & sancta ac sola Dei fide in ueritate refrigeremur. Cæterùm in-
cipio de hac sancta ciuitate Dei miracula narrare. Nam quæ glorificata dicta sunt de ipsa, ue-
" lut ait Propheta, Glorificata dicta sunt de te ciuitas Dei: nemo hominum assequi potest, ab in-
credulis autem sunt aliena, credētibus autem hominibus & uerè pijs, ex parte, & in perfectio-
nis promissione ab ipsorum Domino exhibebuntur in regno cœlorum, ubi ipsa sancta Virgo
& hęres cum proprio sponso, in cœlo sortem ac hęreditatem habet. Et primùm quidem Deus, C
qui Deus nobis est in omnibus, existit his qui ex sancta hac Ecclesia geniti sunt. Hæc enim pri-
ma demonstratio est de ueritate, & fundamentum fidei solius huius Virginis & sanctæ colum
bæ ac innocentis. De qua Dominus in Spiritu Solomoni reuelauit in Cantico canticorum, &
" dixit: Sexaginta sunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculæ quarum non est numerus.
" Vna est columba mea, perfecta mea, cum additione uocis Mea, & Mea. Ipsius enim est colum-
ba, & ipsius perfecta, uelut aliæ dicantur, & non sint, ipsa autem duplex nominetur. Nam de a-
lijs nō dixit, octoaginta sunt pallacæ meæ: sed reginis quidem propter gloriosam appellatio-
nem, honoris coniunctionem attribuit. Verùm de pallacis perfectam alienitatem pronuncia-
uit: quarum numeros quum iuxta figuratā speculationem nominatim expressos accepimus,
elaborare in hoc loco cogimur, ut ne quid transgrediamur uelut frigidè rem tractantes, sed in
ueritate sermones per ueras Scripturas ueris speculationibus expendentes. Numerus enim
scriptus uniuscuiusque argumenti minimè fallax est: & quod in numero positum est, uanum
Ociosum nihil quid esse non potest, neque uelut ociosum in scriptura æstimari. Reginæ autem sunt, quæ iam
est in scriptu- antea in genealogiam nomina dederunt animæ. Quemadmodum enim regem comitantur
ra. multitudines magnæ, rex autem est caput, sicut quum in corpore multa sint membra, à capite
unus homo numerabitur: sic ab uno rege tota multitudo, quæ sub rege est ad unum reputa-
Reginarum ap bitur. Regina itaque appellata est generatio in Christo, non quòd omnis generatio siue pro-
pellatio, & nu genies regnarit, sed quòd una quæ agnouit Dominum, per appellationem uiri causa,
merus sexage- regiam dignitatem ac ordinem habeat. Verbi gratia, Adam & tota ipsius generatio re-
narius. gina numerabitur, principatus item ipsius & patriarchatus, qui regnauerunt cum his,
qui

A qui cum ipso fuerũt, propter cognitionem Dei, & primam formationem qua formari dignus factus est: & quòd primus pœnitentiam ostendit, uelut rerum consequentia habet. Deinde post hunc Seth, & uniuersa cum ipso humana natura, & Enos, & Caianan, & Maleleel, & Iared, & Enoch, & Mathusala, & Lamech, & Noe: his sanctis ex ordine in numero per generationes enumeratis, quorum numerus apud Matthæum indicatur. Sexaginta enim & duæ generationes ac patriarchatus apud ipsum habentur, per nomina præstantiorum uirorum, qui cognitionem Dei habuerunt, aut propter aliud rectè factum regiæ gloriæ ac fortitudinis participes fuerunt. Catalogus numeri habetur usq; ad Christi aduentum. Ab Adam enim usque ad Noe præterierunt generationes decem. Et à Noe usq; ad Abraam aliæ decem. Ab Abraam uerò usque ad Dauidem generationes quatuordecim. A captiuitate usq; ad Christum, generationes quatuordecim: ut sint ab Adam usq; ad Christum sexagintaduæ generationes. Quæ sanè sexaginta per compendium numeratæ sunt. Nam quum & in deserto septuagintaduæ stirpes palmarum essent, septuaginta nominantur: & septuaginta in montem uocatis, reperiuntur septuagintaduo, cum Elad & Modad: & septuagintaduo fuerunt, qui interpretati sunt tempore Ptolemæi, uerùm compendij gratia solemus dicere interpretationem Septuaginta. Sic etiam nunc sexaginta reginæ, ut puto, dictæ sunt, exempto superno & inferno numero, propter medium sexaginta numerum, ad figuras & allegorias perfectæ speculationis. Nam per sex decadas contingit, ut expleatur circuitus sex dierum, quo coniungantur ab unaquaq; generatione sanctæ animæ, quæ in Deo regnauerunt secundum fidem. Hinc enim etiam sex hydriæ reperiuntur in Cana Galilææ lapideæ: quæ ubi defecissent exhaustæ, rursus implebantur, capientes in se singulæ metretas siue amphoras duas aut tres, mensuræ ueteris ac noui Testamenti, & plenitudinis ipsius Trinitatis, quæ sanè ab aqua in uinum meracum transmutatæ sunt, ad exhilarandas nuptias & filios hominum impletæ. Hinc enim sexangulare uocatur apud externam philosophiam, quod per ternarium ac septenarium, ad numerum uiginti unius mensuratur. Cuius sexanguli significatio, est impletio uniuersi spacij ac amplitudinis quæ uidetur, eo quòd quadrifariam habet quadrangulum & fulcrum ac superni fastigij tectum, senatium numerum efficit. Cæterùm ut ne latius extendam sermonem, rursus hæc dicta sufficere arbitror de sexaginta reginis usq; ad Christi aduentum, hoc est sexaginta generationibus numeratis. Post Christum uerò usq; huc generationes deinceps sunt, uelut ipsi Domino soli cognitum est. Non enim amplius secundum generationes prolati sunt ab aliquibus numeri, aut digesti ac distincti, eo quòd obsignatus est huiusmodi argumenti numerus, & conclusus per harum reginarum numerum, usq; ad ipsius in carne aduentum numeratum. Deinceps enim posteriores scriptores, aut librorum conditores, aut chronographi, aut historiographi, non amplius generationes numerant, sed regum successiones ac tempora, iuxta numerum annorum uniuscuiusq; regis. Quare omnino ualde bene, qui prudens est, cognoscere potest, quòd & ab hac quæstione ac argumento, uniuersum tempus sectum est in sexagintaduas generationes, usq; ad Christi numerum: eo quòd non amplius post Christum, iuxta hoc propositum, mundi tempora per genealogias numerantur: qui mundus in una counitione perficitur, quæ iuxta immutabile bonæ uoluntatis Dei firmamentum cognoscitur. Quare ab eadem & seculi cõsummatio abbreuiatur, & transitus ad futurum sæculum impletur. Quapropter dicit, Vna est « columba mea, perfecta mea: tanquam usq; ad ipsam omnia perficiantur, & tempora & tempo « rum partes, anniq; ac generationum interualla, siue secundum reges, aut consules, aut olympiades, aut principatus mundus seipsum numerauerit. Octoaginta porrò sunt pallacæ in medio reginarum, & ante regnum in carne, hoc est fidem, & ipsam hanc nympham sponsamq; ac uirginem immaculatam, & columbam: quę sola est matri ac genitrici. Ecclesia enim est ab una fide genita, generata autem per Spiritum sanctum, una soli & uni genitrici. Et quotquot post hanc uenerunt & ante ipsam, pellices nominantur. Quæ sanè in totum non alienæ factæ sunt à testamento & hæreditate, non tamen dotatæ à Verbo, neq; susceptionem sancti Spiritus adeptæ, sed solùm coniunctionem sub conscientiam ad uerbum nactæ. Bene enim interpretatus est Hebræus pellicem, dum dixit: Pheleg estha. Pheleg enim significat uxorem, estha dimidiã, quasi dicat dimidium uxoris. Quantum equidem ad Dominum attinet, omnes uocauit ad libertatem Lux ipsa, dum ait, Donec habetis lucem uobiscum, in luce ambulate. Et sanctus Apo « stolus dicens, Vos autem diei estis Filij, & Filij lucis. Et rursus in diuina Scriptura, Qui facit « mala, odit lucem, & non uenit ad lucem. Sic etiam pellices non in conspicuo, neq; in perfectio « ne, neq; cum dote ducuntur à uiris, etiamsi enim coniunctionem habuerint eædem ad corpora uirorum, non tamen liberæ uxoris honorem & appellationem ac firmitatem, & dotem & sponsaliorum dotationem ac ingenuitatem habere possunt. Pellices itaq; sunt hæreses consequenter numeratæ, uelut suprà dixi, octoaginta. Nec uerò miretur quis, si etiam alijs nominibus unaquæq; harum appellatur in singulis regionibus. Sed & illud obseruandum est, quòd unaquæq; hæresis sæpe rursus seipsam in multas partes fidit, & in uaria nomina scissa est. Non enim est hoc mirum, sic enim res se habet. Octoaginta uerò unius numerum reperimus. Vnius quidem, propter unam ab omnibus distinctam, quæ soli sponso obtigit, & quam ipse confitetur tali appellatione, nempe, Vna est columba mea, & perfecta mea: tanquam omnes pellices « degeneres sint, & nõ in innocentia mensurentur, neq; in castitate ac mansuetudine. Sunt quidem igitur ab initio coniunctæ Barbarismo & Scythismo, usq; ad prædictos Massilianos septuagintaquinq;

Generationum ab Adam ad Christum catalogus, anni 6200.

Numerus integer, redundante relicto compendij gratia.

Sexanguli ratio.

Annorum post Christũ ratio.

Pallacarum ratio.

ptuagintaquinque numero: & Græcismus, ex quo Græcæ hæreses: & Iudaismus, ex quo Iudaicæ: & Samaritismus, ex quo Samariticæ, ita ut his tribus ad numerum septuagintaseptem appositis, octoagenarius numerus impleatur, & una supersit, hoc est sancta catholica Ecclesia, & Christianismus reuera ab initio appellatus, & cum Adam, & ante Adam, & ante omnia secula cum Christo uoluntate Patris & filij & Spiritus sancti: & cum omnibus qui secundum generationes Deo placuerunt, creditus, & in ipsius aduentu in mundo clarè reuelatus: & nunc post hæreses has omnes, pellices uidelicet, rursus à nobis iuxta orationis consequentiam celebratus. Ipsum enim Verbũ in Canticis sic ex ordine numerauit, Sexaginta reginæ dicẽs, & octoaginta pellices, & iuuenculæ quarum non est numerus. Vna autem est, inquit, columba mea, perfecta mea: una est matri ipsius, electa genitrici ipsius. Et postea ostendit quomodo apud omnes reperietur, uelut honoratior & præstantior omnibus existens, & omnibus imperans, & ipsi sola electa. Cuius liberi hæredes regis & liberi ueri, utpote filij promissionis, & nõ filij ancillæ, neque pellicis, neque aliarum sine numero positarum. Tametsi enim à Chettura pellice habuit Abraam filios, tamen non sunt cohæredes cum Isaac filij Chetturæ: dona uerò acceperũt legati nomine, quo figura maneret in allegoriam Verbi, ut ne quis desperet à uocatione Christi. Nam dona quæ dedit Ismaeli & filijs Chetturæ, figura erant futurorum bonorum, ad conuersionem animarum ad fidem & ueritatem. Ipsi equidem Agar ancillæ & ab Abraam eiectæ, ut quæ seruiebat infrà in Hierusalem cum filijs suis, de qua dictum est, Abieci matrem uestrã; & rursus, Dedi libellum repudij in manus ipsius: huic ancillæ Agar inquam, magis significanter ob spem reditus, utrem aquæ dat: quo lauacri regenerationis uim ostendat datam esse incredulis ad donum uitæ, & ad conuersionem omnium gentium ad ueritatis agnitionem. At filijs Chetturæ dona erant, pecuniæ præsentes, aurum & argentum ac uestitus: & in mysterio cõclusit Abraam in peris, thus & myrrham & aurum regum Sodomorum & Gomorrhæ: quando Chodollogomor & Barsa, ac reliqui, captiuitatem à Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati sunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab unoquoque opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraam tunc à cæde regum, & neque auertere ea, quæ iam Deo destinata erant, ausus fuit, sed dedit ipsam cum alijs dono filijs suis ex Chettura, uelut in traditionibus Hæbræorum reperimus. At uerò in Christi aduentu, quum ijdem filij Abraam ex Chettura, eiecti essent ab Abraam, & discessissent, & habitassent in partibus Arabicis Magodiæ regionis: Magi qui ex successione seminum illorum descenderunt, eadem dona in participationem eiusdem spei, Christo in Bethlehem obtulerunt, quando stellam conspicati uenerunt. Quorum donorum manifestam certitudinem Propheta declarat dicens, Priusquam nouerit puer uocare patrem aut matrem, & capiet uim Damasci, & spolia Samariæ contra Regem Assyriorum. Hæc enim à Damasco in temporibus Abraam, uelut antea dixi, à regibus qui uenerant, accepta sunt, & à Samaria. Quando igitur accepit ipsa, priusquam nosset uocare patrem aut matrem, quando uenerunt Magi, & aperuerunt peras suas, siue thesauros, uelut aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrham & thus & aurum? Et uides, quomodo ueritatis ratio ac cõsequentia sese habet? Quòd hæ hæreses pellices sunt, & filij ipsarum dona acceperunt: ut quæ nomen solũ acceperint, & nomine solum Christi appellatæ sint, & paucos ex diuina Scriptura sermones susceperint, ut per ipsos intelligant ueritatem si uelint. Si uerò noluerint, & reflexerint ad Herodem: admonentur enim ut ne reflectant ad Herodem, sed per aliam uiam redeant in patriam suam: & non fecerint imperata, frustra fuerũt ipsis dona, uelut illis aduentus fuisset, si reflexissent ad Herodem: eo quòd similiter adulterent eædem hæreses diuinarum Scripturarum doctrinas. Hæ igitur sunt octoaginta pellices, quarum hic numerus habetur expressus. Et illæ reginæ sunt animæ secundum generationes numeratæ, hoc est uiri & patriarchæ. Iuuenculæ uerò, quarum non est numerus, sunt in reliquis per totum mundũ philosophijs, & uniuscuiusque animæ conuersationibus, ita ut alia laudata sit, alia non. Quis enim numerauit mundi huius differentias? Quot enim aliæ apud Græcos, post prædictas quatuor manifestissimas, non sunt exortæ? Et adhuc post illas hæreses, & sequentes postea, in uniuscuiusque mente in opinione id uenili ac temeraria, sunt animæ ac hæreticæ opiniones & sententiæ. Sic Pyrrhonij uocãtur quidam, & alij plures, quorum nomina & opiniones ex ordine subiungam, quum multi sint qui ad noticiam nostram peruenerunt, & multesima pars eorum, qui in mundo sunt, existant. Et sunt quidem ex Græcis hæreses hæ, inter quas primam posuerim ab initio Thaletis Milesij sententiam ac opinionem. Ipse enim Thales Milesius unus de septem Sapientibus, principiũ omnium rerum pronunciauit aquam. Ex aqua enim omnia esse dicit, & rursus in aquam resolui. Anaximander Praxiadę, & ipse Milesius, infinitum dixit esse uniuersorum principium, ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum omnia resolui. Anaximenes Eurystatæ, & ipse Milesius, aerẽ uniuersi principium esse dicit, & ex hoc omnia fieri, & in ipsum rursus resolui. Anaxagoras Hegesibuli Clazomenius, principia rerum Similaritates esse dixit. Archelaus Apollodori, aut secundum aliquos Miltonis, Atheniensis autem Physicus, Ex terra omnia facta esse dicit. Hæc enim principium uniuersorum est, uelut dicit. Socrates Elmagli, aut Sophronisci, & Phænaretes obstetricis, moralis philosophus, dicit: Oportet hominem solum ea quæ circa ipsum sunt, inuestigare, plura uerò non. Pherecydes & ipse terrã dicit ante omnia factam esse. Pythagoras Samius Mnesarci filius, Deum dixit esse unitatem, & sine hac nihil factum esse. Dixit item, nõ oportere sacrificare

Abraami filiorum allegoria.

Magorum dona unde fuerint.

Iuuencularum innumerarum appellatio.

Thaletis Milesij hæresis.

Philosophorũ hæreses.

A sacrificare dijs animalia, neq; comedere quid de animatis, neq; fabas: & sapientes non bibere uinum. Dixit item, quæ infra Lunam sunt, omnia esse passibilia: quæ uerò supra Lunam, passionis exortia. Dixit insuper, transire animam in multa corpora. Præcepit discipulis suis silentium ad quinquenium, & postremum Deum seipsum appellauit. Xenophanes Orchomenius Colophonius, ex terra & aqua dixit omnia fieri. Esse uerò omnia, uelut dixit, nihil ueri. Sic rectum nobis obscurū est, opinio uerò in omnibus uersatur, maximè obscuris. Parmenides Pyretis filius, Eleates genere, & ipse infinitum dixit esse principium omnium. Zeno Eleates contentiosus æqualiter cum altero Zenone, terrā immobilē dicit, & nullū locum uacuū esse. Et dicit hoc modo, Quod mouetur, aut in loco mouetur in quo est, aut in quo non est. Et neque in quo est loco mouetur, neq; in quo non est. Non ergo quicquam mouetur. Melissus Ithagenis, Samius genere, Vnum infinitum, esse uniuersum dixit: nihil autem firmum esse natura, sed omnia esse corruptibilia in potentia. Leucippus Milesius, iuxta quosdam uerò Eleates, & hic cōtentiosus in infinito etiam ipse uniuersum esse dixit. Iuxta imaginationem autem & apparentiam omnia fieri, & nihil secundum ueritatem, sed sic apparere uelut remum in aqua. Democritus Damasippi Abderita, mundum infinitum dixit, & super uacuum positum esse. Dixit item unum finem esse omniū. Et læticiam optimum esse, tristicias uerò terminos maliciei. Et quod iustum esse uidetur, non esse iustum, iniustum autem contrarium naturæ. Inuentum enim malum leges dicebat. Et non oportet, inquit, sapientem legibus obedire, sed liberè uiuere. Metrodorus Chius dixit, neminem quicquā scire, sed hæc quæ exactè cognoscere nos putamus, non scimus. Neq; sensibus attendere oportet, inquit: omnia enim in apparentia sunt. Protagoras Menandri Abderita dixit Deos non esse, neq; omnino Deum existere. Diogenes Smyrnæus, aut, ut alij, Cyrenæus, eadem quæ Protagoras asseruit. Pyrrhon ab Elide, aliorum sapientum
B dogmata collegit omnia, & oppositiones contra ipsa scripsit, confutans ipsorum opiniones: & nullum dogma probabat. Empedocles Metonis Agrigentinus, ignem & terram & aquam & aërem, quatuor primogenita introduxit elementa, & dixit, Inimicitiam esse primum elementum. Separata enim erant prius, inquit, nunc autem counita sunt, uelut ait, contracta mutua amicitia. Duo igitur sunt secūdum ipsum principia & uirtutes, inimicitia & amicitia, quarum altera unit, altera diducit. Heraclitus Blesonis Ephesius ex igne omnia esse dixit, & in ignē rursus resolui. Prodicus quidam quatuor elementa Deos uocat, deinde Solem & Lunam: ex his enim omnibus utilitatem esse dicebat. Plato Atheniensis tria principia posuit, Deum & materiam & formam, mūdum autem factum & corruptibilem esse. Animam uerò ingenitam & immortalem ac diuinam dicit: esse autem ipsius partes tres, rationalem, irascentē, & concupiscentem. Dixit aūt, Nuptias & uxores oportet omnibus communes esse, & nullum priuatim unam uxorem habere, sed uolentes cum uolētibus commisceri. Aristippus Cyrenæus hic gulæ & uoluptatibus deditus uoluptatē finē animæ dixit. Et quisquis delectatur, hic felix est: q uerò nō delectatur, miser & infelix, uelut ipse ait. Theodorus Atheos, hoc est Impius cognominatus dixit, nugas esse sermones de Deo. Putabat enim non esse Deum, & ea propter hortabatur omnes ad furta, periuria, rapinas, & ut ne quis pro patria moreretur. Dicebat enim unam patriā esse mundum. Et bonum dicebat solum felicem, fugiendum autem infelicem, etiamsi sapiens esset. Et præferēdum esse stultum, diuitem existentem & inobedientem. Hegesias Cyrenæus dixit, neq; amicitiam neq; gratias esse, non enim existere ipsas dicebat. Sed si quis indiget, gratiam habet. Et cui est felix rerum successus, is beneficus est. Dicebat item malo uiro utile esse uiuere, sapienti uerò mori. Quare quidam suasorem mortis ipsum uocarunt. Antisthenes ex matre serua Thracensi, ipse uerò Atheniensis, primùm Socraticus, deinde Cynicus dixit, Non cō-
C uenire æmulari malo aliorum ut alienas turpitudines. Muros ciuitatū dixit non esse securos, propter internum proditorem. Animæ uerò muros esse inconcussos & infractos. Diogenes Cynicus à Sinope urbe Ponti, per omnia cum Antisthene uersabatur, & dixit bonū omni sapienti tolerabile esse, alia uerò omnia nihil quàm nugas esse. Crates à Thebis Bœoticis, & ipse Cynicus, dixit libertatem esse inopiam. Arcesilaus dixit, Deum solum assequi posse ueritatem, hominem uerò non. Carneades in eadem cum Archelao opinione fuit. Aristoteles Nicomachi, iuxta aliquos Macedo à Stagiris, iuxta alios Thrax genere, dicebat duo principia esse Deum & materiam, & quæ supra Lunam sunt, diuinæ prouidentiæ esse: quæ uerò infra Lunam, extra prouidentiā esse, & latione quadam temeraria ferri prout contigit. Esse autem duos mundos, supernum & infernum, & supernum quidem incorruptibilem, infernum uerò corruptibilem. Et animam, perfectionem corporis dicit. Theophrastus Ephesius Aristotelis opiniones sequutus est. Strato ex Lampsaco, Calidam essentiam uniuersorum causam esse dixit. Infinitas autē dicebat esse mundi partes, & omne animal negauit uim opinandi habere. Praxiphanes Rhodius eadē quæ Theophrastus sensit. Critolaus Phasilita, eadem quæ Aristoteles sensit. Zenon Citiensis Stoicus dixit non oportere ædificare templa Deis, sed Deum in sola mente habere, imò potius mentem Deum putare: est enim immortalis. Morientes autem bestijs obijci oportere, aut in ignem mitti, & mascula uenere citra impedimentum uti. Dicebat autem Deum omnia gubernare. Causas autem rerum partim in nobis esse, partim uerò non in nobis. Asserebat item animæ separationem à corpore, & uocabat animam spiritum longæuum, non tamen incorruptibilem per totum ipsam esse dicebat: consumitur enim à multo tempore in interitum, uelut ait. Cleanthes bonum & honestum esse dicebat uoluptates. Et hominem uocabat solum

animam. Et Deos mysticas figuras esse dicebat, & sacras appellationes. Et Solem faciferum esse dixit, & mundum mystas, & numine afflatos esse Deorum mysteria ac festiuitates. Persæus eadem quæ Zeno opinatus est. Chrysippus Solensis leges nepharias scripsit. Dicebat enim oportere filios matribus misceri, & patribus filias, in reliquis consensit Zenoni Citiensi. Ad hæc uerò dicebat & homines edendos esse, finem uerò omnium uoluptatem esse statuebat. Diogenes Babylonius dicebat uniuersa constare ex uoluptate. Panætius Rhodius mundũ dicebat immortalem & immutabilem. Vaticinationem contemnebat, & quæ de dijs dicuntur, tollebat: dicebat enim nugas esse sermonem de Deo. Posidonius Apameus dicebat maximũ inter homines bonum esse, diuitias & sanitatem. Athenodorus Tarsensis eadem quæ Chrysippus sensit, & eadem cum Zenone approbauit. Epicureus Neoclis, Athenis educatus, uoluptariam uitam degebat, & non erubescebat publicè cum petulantibus mulieribus coire: præterea dicebat non esse Deos, sed solum fortunam gubernare omnia. Et nullum esse in uita liberũ arbitrium, neque circa disciplinam, neque ignorantiam, neq; aliud quicquam, sed omnia inuoluntariè omnibus fieri. Et non oportet uituperare quendam, uelut dicit, neq; laudare: non enim uolentes hæc faciunt. Dicebat item non oportere timere mortem. Asserebat autem ex atomis & corporibus impartilibus uniuersa constare, & mundum infinitum esse. Et hi quidem sunt qui ex Græcis ad nostram noticiam peruenerunt: quot uerò sunt apud Barbaros & Græcos Romanosq; ac alias orbis terrarum regiones? Septuagintaduæ iniucundæ philosophiæ species in Indorum sodalitio habentur, & gymnosophistarum, & Brachmanorum, solis his laudatis: & pseudobrachmanorum, & necyophagorum qui mortua edunt, & eorum qui turpia operantur, & eorum qui uelut stupidi non sentiunt: de quibus speciatim dicere, & de his quæ ab ipsis abominabilia fiunt, superuacaneum arbitror ac indignum, propter multam in hominibus maliciei ac operationis corruptionem. In Media equidem sex diuersæ hæreses rursus esse dicuntur, quot uerò sunt in Aethiopide, & apud Persas, & in Parthia, & Elamitide, & Caspia, & Germanorum regione, & Sarmatia? Et quot in Daunis, aut apud Zichos, & Amazonas, Lazosq; & Iberas & Boosporenos, & Gelos, & Seras, & alias gentes, legum differentiæ philosophiæq; ac hæreseon, & differentiarum innumera multitudo? Sic apud Seras quidem uiri crines implicant, & domi desident ungentis delibuti, & effœminati ac uxoribus parati. Mulieres uerò uice uersa, capillum capitis tondent, uirili cingulo se cingunt, & in agro omnia opera perficiunt. Apud Gelos econtrà, qui mala faciunt, à legibus ipsorum laudantur. Quot autem sunt apud Græcos mysteria & festiuitates? uelut Megaralia & Cerealia celebrantes mulieres inter se differunt. Quot alia sunt in Eleusine mysteria Cereris & Proserpinæ, & adytorum isthic turpia facta, mulierum denudationes ut castius loquar, tympanaq; ac placentæ, rhombus item ac calathus & lana confecta, & cymbalum, & cyceon potus in phiala præparatus? Quot uerò alia apud Pythios, Archemori mysteria, & in Isthmis alia Athamantis & Melicertæ de Ino nati? Et quot sunt, qui Phallum siue Priapum circumferunt, & quæ Priapeia turpitudinis sacra perficiunt, & uiri qui Rheam colunt, puerosq; masculos exsecant, & ipsi sine uirilibus membris uitam degunt, neque uiri amplius esse potentes, neque mulieres facti? Item Dionysij alij, qui Curetes & carnium distributionem in sacris habent, serpentibus coronati clamantes ac Euantes Væ uæ, illam adhuc Euam à serpente deceptam inuocantes, aut per aspiratam uocem ex Hebraica lingua, serpentem ad suum errorem euocantes. Eua enim citra aspirationem Hebræis mulierem, cum aspiratione serpentem significat. Et quid dico? Deficiet me tempus narrantem de his, quæ nullo numero constant differentijs hominum, tum in uirtutibus, tum in uitijs. Quot sunt in Aegyptiorũ regione Saturno sacra facientes, qui uinculis ferreis seipsos incluserunt, comamq; prolixissimam nutrierũt, & uestitum sordidum ac attritum gestauerũt, & quotidie suos nasos anulo incluserunt, ac perforarũt, in Saturni honorem, in urbe Asto appellata, (est hæc ciuitatula Metropolis in Prosopitæ appellata præfectura siue regione) in sceleratis festiuitatibus publici conuentus illorum erroneorum, & perticas gestantium, & orgia celebrantium, furiosas nimirum sacrorum demonstrationes præ se ferentium? Exoleti autem sunt hi. Quot autem sunt apud alios, uelut hi qui apud Buticũ siue ipsam Buto ciuitatem Harpocratem nutriunt instar nutricum, qui senes iam sunt ætate, quiq; in mensis solennitate imaginarias Ori numinis afflationes perficere ex dæmone coguntur? Vnusquisq; autem ciuis & ualde iam senex, unà cum adolescentibus contribulibus, & alijs ætatibus puberibus, sacerdotes eiusdem Ori uidelicet & Harpocratis existentes, capite rasi, unusquisq;, inquam, fert impudenter seruile ac detestabile signum: & furiosi ac desipientes, & ob hos ludos derisi, ab his qui seipsos à dæmonis præstigijs prudentes exemerunt, sursum ac deorsum nullo detinente feruntur: & pulticulis farinæ ac similaginis, atque alijs eiusmodi confectionibus primùm facie obliti, ita ut in ebullientem lebetem faciem immittant, & à facie, miraculi uidelicet gratia, multitudinem fraudulenter exstimulent: impertiunt per manum de facie detergentes unicuique petenti, ut particeps fiat, atque hoc sanitatis ac medelæ morborum gratia. At uerò Memphitidas, Heliopolitidas orgia celebrantes, tympanoq; ac tibia se oblectantes si recensuerim, Corritidasq; ac Trieritidas, & quæ in profunda regione & Menuthitide pudorem & statum fœmineum egressæ sunt: ad quantam linguæ molem, aut quàm latam commentationem digressus, in prædictum inenarrabilem numerum meipsum immisero? Tametsi enim immensum laborem in meipsum suscepero, tamen imperfectam horum comprehensionem reliquero.

Dictum

Gentium omnium uariæ religiones ac hæreses.

Eua mulier. Heua serpens.

Aegyptiorum hæreses.

A B C

A Dictum est enim, Iuuenculæ quarum non est numerus. Quot uerò in Sai, & in Pelusio, in Bu- *Antinoi templa.*
basto, in Abyde? Quot Antinoi templa & illic mysteria, quot in Pharbeto, quot in honorem
Hirci Mendesij, quot in Busiride, quot in Sebennyto, quot in Diospoli? Sic alicubi asino in no-
men Seth, gigantis uidelicet Typhonis sacra faciunt. Alij Tithranbo, (Hecatem interpretan-
tes) alij Senephthy, alij Thermutidi sacra faciũt, alij Isidi. Et quot eiusmodi dicere possem, quæ
si singula speciatim recensenda essent, quantum temporis requirant? Quapropter undiquaq;
uerus sermo deprehenditur, quòd sunt iuuenculæ quarum non est numerus. Sunt porrò rur-
sus etiam alia multa mysteria, & hæresiarchæ ac sectarij, quorũ participes apud Persas Magu-
sæi, apud Aegyptios Prophetæ appellati, adytorum ac sacrorum & Magorũ duces. Apud Ba-
bylonios qui uocantur Gazareni, sapientesq; ac incantatores. Apud Indos qui uocãtur Euili
& Barema. Apud Græcos Hierophantæ, & sacerdotum Cynicorum multitudo, & aliorum in-
numerorum philosophorum principes. Magusæi itaq; apud Persas, uelut dixi appellati, simu-
lachra quidem abominantur, & tamen simulachra adorant, ignem & Lunam & Solem. Alij
uerò sunt rursus in Græcia Mysi, appellati Abij à uita neglecta, lacte equino utentes, & in totũ
agrestem regionem inhabitantes. Et quot poterit mens humana colligere tales ac tantas, &
magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot sunt differentiæ iuuencularum, quarum
non est numerus, quæ partim laudantur, partim non? Quædam ex propria mente exercita-
menta & statuta sibijpsis collegerunt ad uitam degendam, & promissa coma in cõspicuo pro-
grediuntur, aliquæ uerò in sacco conspicuo. Aliqui uerò sancti fratres in sacco & cinere domi
desident. Et adhuc aliqui in uitæ cõuersationibus ac excedentibus ieiunijs & labore erga Deũ,
in iuuenili fortitudine & perfecta erga sponsum conscientia perficiuntur. Aliqui uerò, uelut
dixi, non rectè, sed iuxta quandam mentis præsumptionem, tyrannicè præter ueritatem iuue-
B niliter agunt. Quemadmodum Zachæus, qui nuper mortuus est in montana circa Hieroso- *Zachæus hæreticus.*
lyma regione, qui penitus cum nullo homine preces faciebat, sed & ob eandem causam, au-
denter sancta mysteria contrectabat, & sacrificia quum laicus esset, impudẽter tractabat. Alius
uerò quidam, quisquis tandẽ ille erat uir, qui uitam summè piam uiuere putabatur, & in mo-
nasterio circa deserta Aegypti habitabat, itemq; alius ad Sinæum habitans: qui ex somnijs iu-
ueniliter ac fortiter, sed temerè egerunt, ut impositionem manuum ad episcopatum suscepe-
rint, sederintq;, ac ea quæ episcoporum sunt, facere aggresi sint ad se non pertinentia. Alij au-
tem non pauci seipsos castrare ausi sunt, præter mandata, nimirum iuuenilis ac robustæ actio-
nis gratia. Alij uerò fortiter sibi agere uidentur, qui non consultis alijs, & præter aliorum mo-
rem, uelut ab orthodoxis progresi, collegium sibijpsis cõtrahere audent. Sed & citra uniuer-
salis Synodi approbationem, rebaptizare eos, qui ad ipsos accedunt, nimirum ab Arianis:
quum nondum sit res ex censura Synodi, uelut dixi, decisa, eo quòd populi sint, hodieq; inter
se permixti, & multi quidem sint orthodoxi, uerùm per simulationem sacerdotibus addicti,
donec separatio facta fuerit talis blasphemæ hęresis. & tunc contra ipsam decretum fiet. Ex his
autem qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures nostras, quòd unus sit in Lycio-
rum regione presbyter. Sunt & alij quorum unusquisq; per seipsum precatur, & non cum ali-
quo in totũ, aliqui uerò in uinculis, præter Ecclesiæ statutum. Quapropter in fine totius ope-
ris, iuuenculas dixi numerum non habere, quæ ex propria sententia sibijpsi iuueniliter præsti-
tuunt ad bonum quidem, ut sapientiæ species perficiant, prudentiæq; ac fortitudinis, & mo-
destiæ ac iusticiæ, uerùm iuueniliter agentes ad tyrannidẽ excedunt, & à ueritate seipsas euer-
tunt, ut non sit harum numerus. At uerò hæc unica columba ac sancta Virgo Deum cõfitetur *Columba unica.*
Patrem & Filium & Spiritum sanctum: Patrem perfectum, Filium perfectum, Spiritum san-
C ctum perfectum, coessentialem, Trinitatem: non coniunctionem ipsam Trinitatem, imò Fi-
lium uerè ex Patre genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio non alienum: ita ut sit sem-
per Trinitas, & nunquam additionem suscipiat, & non habeat quid in seipsa inferius, sed ad
unam unitatem, & unum principium Dei & Patris reducatur. Et ex hac Trinitate Patris & Filij
ac Spiritus sancti, omnia creata esse, non ut unquam fuerint, neque simul fuerint cum Deo,
neque præextiterint: sed facta sint ex nihilo ad hoc ut sint, à Patre & Filio & Spiritu sancto. Et
hunc Patrem & Filium & Spiritum sanctum dignatum esse apparere sanctis suis in uisioni-
bus prout quisq; potuit capere, iuxta potentis deitatis ipsius donum, quod largitus est uni-
cuiq; digno facto, ut nunc quidem patrem uiderit, quemadmodũ audire potuit uocem ipsius
prout capiebat, sicut in ore Esaiæ dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, hæc est uox Patris. «
Et sicut Daniel uidit antiquum dierum: Hæc est uisio Patris. Verum sicut in Propheta rursus, «
Ego uisiones multiplicaui, & in manibus Prophetarum asimilatus sum: hæc est uox Filij. At «
sicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei, & eiecit me in campum: hoc dictum est de Spiritu «
sancto. Et multa talia dicere licet, quorum ex parte mentione facta in transcursu, ad Ecclesiæ «
characterem ostendendum duo uerba apposuimus, quum sexcenta & amplius sint similia his
quæ in diuinis Scripturis ueteris ac noui Testamenti habẽtur. Et quòd ipse Dominus forma-
uit corpus Adam, & inspirauit ipsi spirationẽ uitæ, creans ipsi animã uiuentem. Et quòd ipse
Deus dedit legẽ Mosi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, una deitas. Et quòd Prophetæ ab ea-
dem deitate misi sunt. Et quòd idẽ nobis Deus Iudæorũ & Christianorum Deus existens, qui
Iudæos uocauit ad iustificationẽ, eos qui nõ negãt Domini nostri Iesu Christi aduentũ, & qui
saluat omnes, qui secundũ ueram ipsius fidem uiuunt, & nõ negant ueritatem prædicationis

uerae & euangelicæ ipsius doctrinæ. Venit enim unigenitus. Et sic habet mater nostra Ecclesia, A
portus ille pacis serenus ac tranquillus, læticia spirans cyprum uineæ, & botrum ferens nobis
benedictionis, & poculum dolorum nobis exoluens, quotidie largiens sanguinē Christi, me-
racum ueritatis. Et quòd uerè natus est Christus ex Maria semper uirgine, per Spiritū sanctū,
non ex semine uiri, sed ab ipsa sancta Virgine accipiens corpus in ueritate, & non in apparen-
tia, carnē uerè, corpus uerè, cum ossibus ac neruis & omnibus nostris, nihil à nobis euarians,
præterquā in sola gloriæ suæ sanctitatis ac deitatis, & quod est uas sanctificationis ac iusticiæ,
citra peccatum omnia perfectè habens. Et quòd habuit animam humanam in ueritate, men-
tem humanam in ueritate: non quòd nos affirmemus mentem esse substantiam, uelut alij di-
cunt, sed per omnia non pollutam in peccato: os non mentitum, labia non locuta dolum, cor
quod non declinauit ad iritationem, mentē non emotam ad quæ non oporteret, carnem quæ
non operata est ea quæ spectant ad carnis uoluptatem. Perfectus ex supernis Deus, qui nō ue-
nit ut inhabitaret in homine, sed ipse totus homo factus est, non mutatus natura, sed unà cum
deitate propriam suam humanitatē complexus, in utero uirginis fuit in ueritate, gestatus est
debito tempore, natus est per genitales meatus citra pudefactionem, impollutè, absq; inqui-
namentis educatus est, & in ulnas acceptus à Simeone & Anna, gestatus est à Maria, pedibus
iter fecit, peregrinatus est, puer fuit, uir factus est per ætatem, omnia habens in seipso in per-
fectione, in numero annorū reputatus est, in numero mensium in utero gestatus est, factus ex
muliere, factus sub legem, Progressus est in Iordanem, baptizatus est à Ioanne, non opus ha-
bens lauacro, uerum propter consequentiam incarnationis in lege, nō turbans iusticiam, quo
impleretur, uelut ipse dixit, omnis iusticia: ut ostenderet quòd ueram carnem induisset, & ue-
ram humanitatem. Descēdit in aquas, dans magis quàm accipiens, exhibens magis quàm in-
digens. illuminans ipsas, potentes efficiens ipsas, in figuram eorum quæ in ipsis perficienda B
erant: quo hi qui in ipsum credunt in ueritate, & fidem ueritatis habent, discerent quòd uerè
homo factus esset, uerè baptizatus esset: atq; sic per ipsius assensum etiam ipsi uenientes acci-
perent condescensus ipsius uirtutem, & illuminarētur ab ipsius illuminatione, ut hic implea-
tur Prophetæ dictum, in transmutationem uirtutis, in exhibitionē salutis uirtutis panis à Hie-
rusalem accepti, & fortitudinis aquæ ita, ut hic fortis facta sit in Christo uirtutis panis, & forti-
tudo aquæ: ut ne panis nobis fiat uirtus, sed uirtus ipsius panis. Et cibus quidē est panis, uir-
tus autem in ipso ad uiuificationem est, & non ut aqua nos mundaret solum, sed ut in fortitu-
dine aquæ, per fidē & efficaciam ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis no-
menclaturam fieret nobis ad perfectionem salutis. Et quòd reuersus est à Iordane, & audie-
rit uocem Patris præsentibus discipulis, ad ostendendum quis esset, de quo testimonium præ-
beretur. Et quòd Spiritus sanctus in specie columbæ descenderit, uelut in multis sectis dixi-
mus, ut ne coniunctio putaretur ipsa Trinitas, quum Spiritus in propria substantia figurare-
tur. Insedit autem Spiritus ac uenit super ipsum, ut uideretur de quo testimoniū præbebatur,
quo caro sancta, chara existens & accepta Patri, ex Spiritu testimoniū ferret: quo Pater appro-
bator esset ac præco aduentus filij in carne, quo filius uerus conspiceretur, & impleret quod
dictum est, Post hæc uisus est in terra, & cū hominibus conuersatus est. Et quòd reuersus à Ior-
dane, manifestè ac uerè à diabolo tentatus est in deserto, & esurijt postea propter consequen-
tiam & ueritatem aduentus in carne. Et quòd elegit discipulos, & prædicauit ueritatem, & cu-
rauerit morbos, dormierit, esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitarit, cæcis
uisum restituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quòd prædicarit ueritatē, ipsum Euā-
gelium, regnum cœlorum, suam erga homines benignitatem, itemq; Patris ac Spiritus sancti. C
Et quòd pro nobis passionem subierit in ueritate, in carne, & in perfecta humanitate, passus
in ueritate in cruce, præsente ipsius deitate, sed non ad patiendum cōuersa, sed à passione alie-
na & immutabili: ita ut duæ hæ consequentiæ clarè considerentur, Christo patiente uerò pro
nobis in carne, uerum passionis exorte manente in deitate, non homine per se existente, & per
se item deitate, sed simul præsente deitate: non patiente autem, propter essentiæ sinceritatem ac
incomparabilitatem, patiente autem ipso in carne, & mortem sentiente in carne, uiuente uerò
semper in deitate, & suscitāte mortuos, corpore sepulto in ueritate. Et quòd exanimis perman-
serit ad triduum, sine spiratione ac sine motu: inuolutusq; sit in sindone, & depositus in mo-
numento concluso per lapidem, & sigillis additis: non conclusa deitate, nō sepulta deitate, sed
simul cum sancta anima descendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem,
frangente stimulum mortis, perrumpente claustra & uectes adamantinos, exoluente dolores
mortis in propria potestate, ita ut redierit cum anima, non relicta anima in inferno, quando
neq; caro ipsa uiderit corruptionem, quū ipsam deitas semper ipsi præsens excitarit, ita ut re-
surrexerit ipse Dominus & Deus, & Verbum ac filius Dei, cū anima & corpore ac uniuerso or-
gano, counito ipsius organo in spiritum, ipsum uidelicet corpus spirituale existens, quod ali-
quando tactui subiectum fuerat, & flagris traditum, uoluntaria deitatis uoluntate, & tentari à
diabolo permissum, ac famem sentire, & somnū ac ærumnam, tristiciamq; ac mœrorem. Ipsum
hoc corpus sanctū counitū est de cætero deitati, deitate indesinēter counita corpori sancto ta-
lia passo. Surrexit enim, & couniuit ipsum in seipsum, in unū spiritum, in unā unitatē, in unam
glorificationē, in unā suijpsius deitatē. Apparuit enim in ueritate, & cōtrectatus est à Thoma,
& cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cū ipsis quadraginta diebus ac quadraginta
noctibus.

Panis cibus est, uirtus panis uiuificat.

A noctibus. Imò ingressus est foribus conclusis, & ingressus ostendit neruos & ossa, typum cla-
uorum & typum lanceæ: quòd ipsum esset uerè corpus, & quôd cõiunctum esset in unam uni-
tatem: non expectans amplius ut patiatur, nõ amplius moriens, uelut sanctus Apostolus ait,
Surrexit Christus, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur: passibile impas-
sibile & passionis exors semper permanens, diuinum cum corpore & anima & tota humani-
tate. Et quòd ipse Deus existens ascendit in cœlos, & sedet in dextra patris in gloria, non depo-
sito sancto corpore, sed counito in spirituale, in unius deitatis perfectione. Quemadmodum
etiam circa nostra corpora futurum est, quæ nunc seminantur animalia, resurgent spiritualia:
quæ nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate: quæ nũc seminantur in
morte, resurgent in immortalitate. Si itaq; nostra corpora sic, quanto magis illud sanctum &
inenarrabile, & incomparabile ac sincerum & Deo counitum, quod unum de cætero unifor-
me, uelut etiam in hoc testimonium præbet Apostolus dicẽs, Etiamsi cognouimus secundum
carnem Christum, at nunc non amplius cognoscimus: nõ quòd diremit carnem à deitate, sed
quòd ipsa maneat, & Deo counita sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum
spiritum, uelut inquit, sanctificationis, ex resurrectione à mortuis Domini nostri Iesu Christi
hunc simul Deum habẽs passionis exortem ac passum, & sepultum, & qui resurrexit & ascen-
dit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate, Cuius regni
non erit finis. Etenim credit mater nostra hæc sancta Ecclesia, quemadmodum ipsi uerè præ-
dicatum est, & uerè præfinitum est: Quòd obdormiemus omnes, ac resurgemus cum corpore
hoc, cum anima hac, cũ toto nostro uase atq; organo, ut unusquisq; recipiat prout fecit. Quòd
est resurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iustis, & hæ-
reditas fidelium, & tripudium cum Angelis eorum qui fidem seruarunt, & castitatem ac spem
B & Domini mandata. Verè insuper & prædicatum est, & certò confirmatũ est ac creditur, quòd
alij resurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut scriptum est in Euangelijs.
Quæcunq; enim dicit Apostolus, & omnes sanctæ Scripturæ, uera sunt, etiamsi apud incredu-
los & malè intelligentes aliter accipiantur. At nostra est hæc fides, & hoc præmium, & hæc ma-
ter nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione Christi perfecta, in
confessione, in mysterijs, in purgatoria lauacri uirtute, nempe, Euntes baptizate in nomẽ Pa-
tris & Filij & Spiritus sancti: in nomen diuinæ Trinitatis, in nomenclaturas nullam differen-
tiam habentes, sed quòd Deus unus nobis in Lege & in Prophetis, & in Euangelijs atque in
Apostolis, in ueteri ac nouo Testamento prædicatus est, annunciatus ac creditus, Pater & Fi-
lius & Spiritus sanctus, non ut coniunctio sit deitas, sed Trinitas uerè perfecta. Perfectus Pa-
ter, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus, Vna deitas, unus Deus, cui gloria, & honor &
imperium, & nũc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Hæc est fides nostræ uitæ opus, hoc
fulcrum ueritatis, hæc uirgo Christi & columba innocens. hæc est uita & spes & cõfirmatio in-
corruptibilitatis. Cæterùm rogo uos omnes, qui hæc lecturi estis, ut ueniam detis meæ humi-
litati ac debilitati, & mentis meæ tenuitati, quæ à multo hæreseon ueneno obstupuit & hiat,
instar nauseantis & reuomentis, propter austera uerba, per quæ contra quosdam commota
inuecta est, dum aliquos scelestos, aut impostores, aut erroneos, aut deceptores appellauit.
Nam propter multam ueneni molestiam ac uexationem: quamuis hic non noster mos sit, ut
aliquos libenter sugillemus: coacti fuimus talibus ipsos impetere uerbis, quo mentem quo-
rundam auerteremus, ne fortè putent nos, ex eo si displicentiam nostram non publicassemus
in reuelando ea quæ ab ipsis dicũtur aut fiunt, partem habere mẽtis assentientis prauæ unius-
cuiusq; hæresis opinioni. Feci autem & præfationem breuem in principio operis, de his ipsis
C præmuniens, ac ueniam petẽs, ut ne quis iniusticiam quandam nobis impingat, uelut uictos
nos esse putans, & hinc ad sugillandum ac subsannandum progressos. Ostendimus autem in
præfatione etiam, de qualibus hæresibus dicturi essemus, & in quot libros uniuersum opus
distinximus, & de quibus ac quot in singulis libris diximus. Sicut etiam hic rursus mentione
facta similiter ostendam, in utilitatem legentium undecunq; hi nobis contigerint. Et sunt qui-
dem libri tres, Tomi septem. Et in primo quidem libro hæreses XLVI sunt, iuxta numerum
nominum expressæ, & iuxta seriem primi & secundi usq; ad ultimum locatæ librum. Nam pri-
mus liber habet hæreses XLVI, in tribus Tomis. Secundus liber hæreses XXIII, in duobus
Tomis, Tertius liber hæreses XI, in duobus Tomis. Omnes itaq; uos qui labori nostro colla-
boratis, & hoc opus studiose ac patienter perlegitis, rogati sitis, dignemini utilitatem lucrifa-
cere, & molestias hæreseon iniucundas ab animo excludere. Non enim in detrimentum reue-
lauimus, sed ad utilitatem & cautionem, ut ne in prædictarum inductionem illecti incidatis.
Vbi uerò totum laborem percurreritis, aut etiã partes, pro nobis orate, & rogate ut Deus det
nobis partem in sancta & sola catholica & apostolica Ecclesia, uera item ac uitali & salutari: &
liberet nos ab omni hæresi. Et si quid uelut homines ulterius non potentes, ab incomprehen-
sibili & inenarrabili deitate extenti, & uelut in angustias redacti, per humanam audaciam co-
acti in defensionem pro Deo narrauimus ac protulimus, ignoscente Deo, etiam uos ipsi igno-
scite, & rursus pro nobis orate: quo Dominus portionem quam petiuimus, det nobis in san-
cta sua fide, quæ sola aliena est ab omni contrarietate: & peccatorum nostrorum quæ multa
sunt, ueniam concedat, in Christo Iesu Domino nostro, per quem & cum quo gloria Patri
cum sancto Spiritu in secula, Amen.

Et

A

Et quæ quidem de fide habet, hæc sola catholica Ecclesia & innocens columba, quæ una est uiro suo, uelut dicit: Vna est columba mea: & similiter de innumerabilibus iuuenculis, quarum non est numerus, breuiter diximus, itemq; de Patris & Filij ac Spiritus sancti coessentialitate, & de perfecto Christi in carne aduentu, & de alijs fidei partibus.

Traditionum ratio.

At uerò de statutis ipsius ac traditionibus eiusdem, rursus necessarium est me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quæcunq; ex natura seruantur, in ipsa & seruata sunt, partim ex præcepto, partim per susceptionem uoluntariæ promptitudinis seruantur, Deo gaudente ob uirtutem suæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, & ut ita dicam, fundamentum in ipsa est uirginitas, quæ exercetur & seruatur à multis, & glorificatur.

Virginitas Solitudo, seu monachatus. *Continentia.* *Viduitas.* *Nuptiæ.* *Sacerdotium.*

Sequitur autem ad eandem uirginitatem solitudo, apud plerosq; utriusq; sexus solitariam uitam degentes. Post hanc continentia super eundem cursum fundata. Postea Viduitas cum omni attentione & impolluta cõuersatione. Post hos uerò ordines cõsequuntur Nuptiæ uenerandæ in magno honore, præsertim in unis nuptijs permanentes & in obseruatione mandatorũ. Si uerò quis mortua ipsius uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit secundæ aut secundo copulari, post mortem prioris: uertex autem horum omnium, aut mater, ut ita dicam, genitrix est sanctum Sacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens: si uerò nõ ex uirginibus, at ex solitariam uitam degentibus. Si uerò nõ suffecerint ad ministerium ad solitariam uitam degentibus, de his qui continent à proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruantibus. Nam eum, qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium suscipere: etiamsi is qui ab initio continens uiduus fuerit, possit habere locum Episcopi & Presbyteri & Diaconi & Subdiaconi.

Lectorum ordo.

Post hoc sacerdotium deinceps est Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus cõstans, hoc est uirginibus, & solitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui adhuc sunt in uenerando coniugio: si uerò fuerit opus, etiam ex his qui post obitum primæ uxoris secundam duxerunt. B Non enim est sacerdos ipse lector, sed uelut scriba, sermonis.

Diaconissæ.

Sed & Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solum, propter reuerentiam, si opus fuerit balnei gratia, aut uisitationis & inspectionis corporum. Et ipsæ sint etiã, quæ in unis nuptijs continenter se habuerunt, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruarint, aut semper uirgines sint.

Eporcistæ. *Laboratores.* *Ianitores.* *Communiones, ieiunia statuta.*

Deinde consequenter ab his sunt Eporcistæ siue Eiuratores & interpretes linguæ in linguam, siue in lectionibus siue in colloquijs. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierũt, obuoluunt ac cooperiunt, & Ianitores, & tota boni ordinis disciplina. Communiones autem siue synaxes fieri ordinatæ sunt ab Apostolis, quarta & prosabbato & dominica. Quarta uerò & prosabbato ieiunium statutum est usq; ad horam nonam. Nam illucescente quarta assumptus est Dominus, & prosabbato crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli ut in his diebus ieiunia fierent: ita ut impleatur dictũ hoc, Quum ablatus fuerit ab ipsis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nõ ut gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis passus est, ieiunium nobis constitutum est: sed ut confiteamur ad nostram salutem Domini passionẽ, quam pro nobis ipse suscepit: & ut pro peccatis nostris, ieiunia nobis apud Deum supputentur.

Pentecoste.

Et per totum quidem annum ieiunium hoc seruatur in eadem sancta catholica Ecclesia, quarta, inquam, & prosabbato, usq; ad horã nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neq; genua flectuntur, neq; ieiunium imperatũ est. Cæterùm pro communionibus, quæ quarta & prosabbato, ad horam nonam fiunt, in die Dominica, matutinis horis communiones fiunt.

Natalis Domini.

Insuper uerò, in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium, neq; in die Epiphaniorum, hoc est apparitionis & aduentus, quãdo natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiamsi contingat ut sit quarta aut prosabbatum. C Verùm ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta dominica & pentecoste: semper item uigilias agunt. At uerò dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc catholica Ecclesia, & communiones mane perficit, & non ieiunant. Inconsentaneum enim est in dominica ieiunare.

Quadragesima. *Siccorum esus.*

Porrò quadragesimam ante septem dies sancti paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiunijs perseuerans, dominicis uerò omnino nõ, neq; in ipsa quadragesima. Cæterùm per sex dies ipsius paschatis, omnes populi in siccorum esu perseuerant, pane, inquam, & sale & aqua tunc utentes ad uesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomada, usq; ad gallicinium dominicæ illucescentis, uigilias autem agunt per sex. Rursus uerò communiones perficiunt per easdem sex dies, & totam quadragesimam à nono usq; ad uesperam. In quibusdã uerò locis quintam solum illucescentem uigilãt in prosabbatum ac dominicam. In alijs autem locis cultus diuinus dispensationis mysterij in quinta fit, hora nona, & sic cessat, permanentibus ipsis in eodem siccorum esu. In alijs rursus locis non fit cultus diuinus dispensationis mysterij, nisi solum illucescente dominica, quando ipsos dimittit circa galliciniũ in resurrectionis die ac festiuitate, magna illa Paschatis dies, uelut statutum est.

Baptismus. *Mysteria.* *Defunctorum ratio.* *Hymni.* *Orationes.*

At uerò alia mysteria, de lauacro & internis mysterijs, uelut habet traditio & Euangelij & Apostolorum, ita perficiuntur. In his autẽ qui uita defuncti sunt, ex nomine memorias faciunt, orationes ad Deum perficientes ac cultus diuinos, & mysteriorum dispensationes. Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuò fiunt, & orationes matutinæ, lucernalesq; simul psalmi ac orationes. Quidam uerò ex solitariam uitam degentibus in ipsa Ecclesia, habitant in ciuitatibus. Aliqui uerò in monasterijs desident, & procul secedunt. Placuit autem quibusdam etiam capillos nutrire, honestæ uidelicet uitæ

gratia,

A gratia, ex proprio mentis inuento, non ex Euangelij præcepto, neque ex Apostolorum traditione. Nam sanctus Apostolus Paulus hunc habitum amputauit. Sunt pręterea aliæ præeminentes uitæ conuersationes, quæ in eadem sancta catholica Ecclesia seruantur, eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusque & uolatilibus ac piscibus, ouo item & caseo: & alia diuersa uitæ instituta. Nam unusquisque secundum proprium laborem accipiet mercedem. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his, aliqui uerò à quadrupedibus solum, uolatilibus uerò & reliquis uescuntur. Alij uerò à uolucribus abstinent, utuntur autem ouis & piscibus. Alij neque ouis uescũtur, alij piscibus solis. Alij etiam à piscibus abstinent, caseo uerò uescuntur. Alij autem neque caseum sumunt. Iam uerò adhuc alij etiam à pane abstinẽt, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis. Multi uerò etiam humi dormiũt. Alij neque calceamenta induunt. Alij saccum gestant occultum, qui uidelicet rectè gestant propter uirtutem & pœnitentiam. Indecorum enim est in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt. Indecorum est item, uelut dixi, in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Plerique autem à balneo abstinent. Et quidam uitę renunciarunt, artesque tenues & nullius negocij sibi ipsis excogitarunt, ut ne ociosam uitam degant, neque panem grauatum comedant. Plerique uerò in Psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusque sacrarum Scripturarum, & secessibus exercentur. Cæterùm de hospitalitate & benignitate erga homines, eleemosynaque in omnes, huius sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prædictus est. At uerò lauacrũ habet pro in ueterata circumcisione in Christo. Quiescit in magno sabbato. Abstinet à societate omnium hæreseon. Reprobat omnes scortationes & adulteria, & petulantiam atque idololatriam, & cædem & omnẽ iniquitatem, & Magiam, & ueneficium, astronomiam, uaticinationes, tremorũ obseruationes, incantationes, amuleta quæ appenduntur aut alligantur, & phy-

Religiosorum uarietas.

Hospitalitas, eleemosyna, prohibita in Ecclesia.

B lacteria quoque appellantur, prohibet theatra & ludos equestres, & uenationem, musicos item, & omnem maledicentiam ac detractionem: & omnẽ pugnam & blasphemiam, iniusticiamque ac auariciam & usuram. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit à non iniustis, neque iniquè agentibus, sed à iustè uiuentibus. Preces autem assiduè imperat cum omni sedulitate ac prolixitate & geniculatione in ordinatis diebus, noctu atque interdiu ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis cõmuniones faciunt, non ubique autẽ, sed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neque conuicietur, neque detestetur ex præcepto ipsius Saluatoris, & ut neque quis mentiatur quantũ eius fieri potest. Plerique uero uendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Hic est character & forma huius sanctæ catholicæ Ecclesiæ, cum ea quam antea declarauimus, fide: & hæc statuta ritusque ac traditiones in ipsa habẽtur. Hic enim est character Ecclesiæ, à lege & Prophetis, Apostolisque ac Euangelistis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis antidotus bona, ad salutẽ utentium præparata, ex uolũtate Patris & Filij & Spiritus sancti. Hi sunt characteres reuerendæ ac castæ huius sponsæ Christi. Hæc est dos & Testamentum hæreditatis, & uoluntas sponsi ipsius, & cœlestis Iesu Christi Domini nostri: per quem & cũ quo, gloria Patri, honor & imperium, cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum, Amen. Omnes fratres apud nos salutant uestram præstãtiam, maximè Anatolius, qui per notas ac chartas, hoc contra octoaginta hæreses opus, multo labore & magna diligentia ac promptitudine exarare ac emendare dignatus est: & simul Hypatius uenerandissimus syndiaconus ac comminister, qui transcriptionem de chartis in quatuor exemplaria fecit. Pro quibus orare dignemini uos uenerabiles ac charissimi reuera fratres. Pax Domini nostri Iesu Christi & gratia & ueritas, secundum ipsius mandatum, cum omnibus uobis optimarum rerum studiosissimi ac dilectissimi fratres, Amen.

Anatolius.

C

Finis septimi & ultimi Tomi, uniuersi operis D. Epiphanij, Panarij appellati, & contra octoaginta hæreses conscripti, Iano Cornario Medico Physico interprete.

D. EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, EPISTOLA SIVE LIBER, AUT SERMO Ancoratus appellatus, docens de uera fide Christiana, A

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO *interprete.*

LIBRI ANCORATI APPELLATI Argumentum.

Diuinus hic & magnus pater noster Epiphanius, ex Eleutheropoli in Palæstina originem traxit, ubi etiam pater fuit monastarum solitariam uitã degentium. Primam autem exercitationem in studijs pietatis fecit profectus in Aegyptum, & commoratus est ibi usq; ad reditũ in uigesimo ætatis suæ anno, quo rursus in uicinos Eleutheropolitarum urbis locos rediјt, & in ipsis monasterium ædificauit. Ancoratus autem appellatus est ipsius liber, eo quòd instar ancoræ ducit mentẽ de uita & salute perscrutantem, propterea quòd compositio ipsius multas fidei partes complectitur, nimirum eam quæ est de patris & filij & Spiritus sancti coessentialitate, & eam quæ est de perfecto Christi in carne aduentu: item de resurrectione mortuorum, & uita æterna, simulque de iudicio carnis & animæ, item contra simulachra & hæreses ex parte, tum Iudæorum, tum aliorum. Cõtinet autem & octoaginta hæreseon nomina, & aliarum in diuina Scriptura quæstionum declarationem. Scriptus est ad eos, qui in Suedris Pamphyliæ degebant, & per epistolas hoc ab ipso petiuerant, quæ epistolæ ea de causa hic B *ante libri tractationem propositæ sunt. Facta autem sunt hæc nonagesimo anno à Diocletiano, Valentis anno decimo, Gratiani sexto.*

EPISTOLA SCRIPTA E PAMPHYLIA EX URBE SUEDRORUM A TARSINO ET

Matidio atq; alijs presbyteris, ad sanctum Epiphanium, in qua petunt de fide in patrem & filium & sanctum Spiritum edoceri, & de alijs eiusdem fidei partibus.

DOMINO in Deo uenerando, episcopo Epiphanio Matidius & Tarsinus, nouelli presbyteri catholicæ in Suedris Ecclesiæ, in Domino gaudium. Variè solet turbas ciere inimicus hominum diabolus, & propria semina contra simpliciores superseminare, præsertim eos qui nondum in fide sanctæ Trinitatis sunt cõfirmati. At solidum fundamentum, uelut scriptum est, stat habens hoc sigillum, Nouit enim Dominus eos qui ipsius sunt. Cæterũ ad omnia leues hæretici, omissa contra Iesum blasphemia, alio modo in Deum impietatem declarant, contra sanctum Spiritum propriam linguam magnificantes, & iniustitiam in altum loquentes. Attamen quamuis innumeris commotis, ipsi per gratiã Domini in sana fide stamus, in nulla omnino re à recta & sana doctrina emoti. Et multi ex his, qui seducti esse putati sunt, rursus conualuerunt, ac firmitatem adepti sunt, tum per literas memorabilis ac beati episcopi Athanasij, tum per pientissimum comministrum tuum Proclianum. C Quandoquidem uerò reliquiæ malæ doctrinæ apud quosdam adhuc restant, oportet & has per uos peritos agricolas in bonam oleam inseri, aut penitus exscindi. Huius gratia ad pietatem tuam scribimus, ac rogamus, ut pietas tua literas ad nostram Ecclesiam exarare dignetur, & rectam ac sanam fidem per latiorem narrationem exponere: quo possint etiam simpliciores & adhuc circa fidem ambigentes, per sacras tuas literas cõfirmari, & inimicus Ecclesiæ diabolus per sanctas preces tuas pudore affici atq; confundi. Vale uenerandissime.

EPISTOLA SCRIPTA A PALLADIO EIUSDEM URBIS

Suedrorum magistratu, & missa ad eundem sanctum Epiphanium, in qua etiam ipse de ijsdem petit edoceri.

DOMINO animæ meæ in Deo uenerando episcopo Epiphanio, Palladius in Domino gaudium. Qui magnum ac amplum trãseunt mare, quandiu quidem tranquillus uentus nauem dirigit, parum de portibus ad ripas sitis curiosi sunt, putantes citra laborem transiturã esse nauem. Vbi uerò contrarius & uehemens inspirarit uentus, qui fluctus in altum undiq; attollit, & nauem undis obtundit, tunc sanẽ tranquillum desiderantes portum, & omnes circunsitam terram circumspectantes, nusquàm uerò applicare potentes, de cætero ad propinquam, si ita contigerit, insulam diuertunt, omni modo salutem sibijpsis exquirentes. Et ubi ad hanc accesserunt, & sub protectionem obiectorum promontoriorum delati sunt, uix tandem à circumcirca alluentibus malis liberari ac discedere possunt.

A Et nos ipsi nunc, ô Domine, salutari Verbo Dei instructi, & à mundana tempestate nosipsos liberare uolẽtes, & ad tranquillum Christi portum nauem nostrã appellere cupientes: quandoquidem uanas quasdã & temerarias, uelut mihi uidetur, de sancto Spiritu quæstiones ab aliquibus commotas cognouimus, qui asserunt non oportere hunc cum Deitate ac dominatione glorificari, sed in ministri ac Apostoli gradu locatũ esse, & prauiores ac humiliores de ipso opiniones tractãt: ob id uelut in stabili tempestate & graui fluctuatione detenti, neminẽ apud nos potentem reperire ualentes, qui quæstiones illas dissolueret, & sanam fidem nobis exponere posset: ad tuam pietatem rem deferre coacti sumus, hãc uocem meritò etiam ipsi emittentes, Præceptor serua. Rogamus igitur tuam minimè simulatam ac rectam fidem, quam præuia bona fama, & testes fide digni testantur ac prædicant, dignare ad hoc à Saluatore ordinatus, ut preces nostras clemẽter suscipias, & per sacrum libellũ latiore ac clariore narratione sanctæ Trinitatis fidem exponas, & hunc ad nos mittas: quo & nos in hac cõfirmati, ea quorum studio tenemur, assequamur: & hi qui iam in ipsa pij sunt, exhilarentur: & qui errarunt, si id fieri potest, sanentur, & Dominus in omnibus glorificetur.

EPISTOLA RESPONSIVA, MISSA À SANCTO EPIPHANIO, AD SVPERIORES, QVAE *totam de diuina fide Doctrinam, quam illi petiuerunt, in seipsa continet ac tractat.*

OMINIS & uenerandissimis fratribus ac presbyteris, Matidio, Tarsino, & Numerio, & reliquis omnibus qui sunt uobiscũ: & charissimis filijs nostris Palladio & Seuerino, qui bonũ zelum æmulati sunt, & beatam ac desiderabilem uitam sibijpsis elegerũt, & rectæ de fide doctrinæ, & perfecti assensus, qui quod à Saluatore dictum est, implent, Si uis perfectus esse, uende bona tua, & da pauperibus: & hoc, Vendebant possessiones suas, & ponebant ad pedes Apostolorũ: & qui quæcunq; commoda & optima sunt, animis suis apponunt: Epiphanius minimus episcoporum, & qui mecum sunt fratres, in Domino Deo gaudium. Iam equidem beatum prędicauerim meipsum ô charissimi, quòd quum non simus nos sufficientes, ad uirtuosam sanctorum & bonorum atq; eorum, qui zelum Dei susceperunt, uitam ac rempublicam: digni simus ab ijsdem stimulari, ut mentem excitemus, & ad utilitatem incumbamus. Noster enim semper humilis animus, quietè perseuerare studens, & non ultra eos qui nimium speculantur extendi, illud cõsiderans quod ab Apostolo dictum est, Vt ne extendar supra mensuram regulæ, quam dedit nobis Deus, nũc ad hoc deuenire cogitur. Nam suffragia undiquaq; firma diuini in uobis zeli, itemq; in alijs idem sentientibus, rectam, inquam, fidem æmulantibus: & Hypatius filius noster, qui ex Aegyptiorum regione propter hoc ad me uenit: omnem segniciem & omnem cunctationem me deponere effecerũt, & non amplius cõtinere, neq; differre, aut ulli rei postponere, ut de fide uobis scribam, quum requiratis uos & fratres nostri ea quæ spectant ad uestram salutẽ, ex diuina ac sancta Scriptura, firmum fundamẽtum fidei de patre & filio & Spiritu sancto, & de reliqua uniuersa in Christo salute, de resurrectione, inquam, mortuorum, & de unigeniti in carne aduentu, & de sancto Testamento ueteri ac nouo, & in summa de alijs constitutionibus perfectæ salutis. Ego itaque huiusmodi propositione accepta, quum non paucæ essent petitiones fratris Conopis in presbyterio consortis, & comitum ipsius, tum aliorum, tum præstantiæ uestræ filij charissimi: imò C quũ & filius noster Hypatius ab Aegypto ad me propter hoc uenisset, consona suffragia simul multa uidens, punctus animo ac cogitatione, considerationem mecum feci, & uisum est mihi promptè animum inducere, iuxta literarũ uestrarum petitionem, ad hoc ut indubitanter ego tenuis hanc meam epistolam desiderio uestro scriberem. Et ualde quidem admiror admirabilem Domini & Dei nostri dispensationem, cui complacuit ob excellẽtem ipsius bonitatem, omnibus dare sanctum suum Spiritum, qui ipsum in ueritate quærunt. Neq; enim impias uestras & uestrorum petitiones per literas ô charissimi duxi, sed motum examinaui, qui ex Dei gratia in uobis incœpit. Qui enim in ueritate consona & cõcinna cum beato Petro dicere nouerunt, nempe, Tu es Christus filius Dei uiuẽtis, hic clarè ab ipso Domino beati prædicabuntur: quemadmodũ & sanctus ille beatus prædicatus est, dum audiuit, Beatus es tu Simon bar Iona, hoc est filius Ionæ: pater enim ipsius Ionas uocabatur, Bar autem ex Hebræa lingua filiũ interpretari possis. Atq; hoc erat uita quam dedit unigenitus filius discipulis suis, dicens, Vt habeant uitam in seipsis, & cognoscãt solum uerum Deum, & quem misit Iesum Christum. In eo igitur quod dixit, Solum uerum Deum, ad monarchiam & unius principatum nos duxit, ut ne amplius sub elementis mundi simus seruitute pressi, ut ne amplius deorum multitudo in nobis sit, & ad talem scortationem mentes hominum dispergantur, sed ad unitatem solius ueri Dei. Prima enim scortatio, est excogitatio simulachrorum, inquit Scriptura. Et quem misit Iesum Christum: Quem Iesum Christum? Verum Deum. Sicut dicit de ipso Ioannes, Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Vnus itaq; Deus pater, & solus uerus Deus, & non secundum effictos deos, quos putauerunt Græci quidam deos, quum non sint dij, sed solus uerus Deus. Nã solus ex solo unigenitus, & solus Spiritus sanctus. Trinitas enim in unitate,

(Margin, section B, beside the opening of the epistle.)

Hypatius.

Conops.

Bar Iona.

Scortatio prima, cultus simulachrorum.

tate,& unus Deus,pater & filius & Spiritus ſanctus.Frangit autem & conſternat hic ſermo eos A
qui non digni facti ſunt Spiritu ſancto. Nemo enim poteſt dicere, Dominus Ieſus,niſi in Spi-
ritu ſancto. Etenim nomen Ieſus etiam Iudæi dicunt,ſed Dominum non putant. Et Ariani di-
cunt nomen,& Deum adoptatum dicunt, & non uerum, quoniam nõ fuerunt participes Spi-
ritus ſancti. Niſi enim quis ſuſceperit Spiritum ſanctum, non dicit Ieſum Dominum uerè, &
Deum uerè,& filium Dei uerè,& regem æternum uerè. Diſcant enim qui malam opinionẽ ha-
bent, quòd unigenitus filius Dei non uult omnia de ſeipſo teſtari. Sic enim dixit in Euange-
» lio, Si teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimonium meum nihil eſt. Alius eſt qui teſtatur de
» me.Et quis eſt alius?qui clamauit de cœlo,Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene com-
» placitum eſt. Hic uerò qui dicit, Si ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimoniũ meum ni-
» hil eſt:rurſus dicit,Et ſi ego teſtimonium præbeo de meipſo,teſtimonium meum uerum eſt. Et
» rurſus,Ipſa opera teſtãtur,quæ dedit mihi pater. Et rurſus,Moſes ſcripſit de me,& Moſes teſta-
» tur de me. Primùm quidem, Si ego teſtimonium præbeo de meipſo,teſtimonium meum nihil
eſt:quoniã multi glorificant ſeipſos,& teſtantur de ſeipſis,quo excinderet gloriationem iacta-
bundorum, & ſeipſos commendantium. Quum uerò dicit, Et ſi ego teſtimonium præbeo de
meipſo,teſtimonium meum uerum eſt:oſtendit,quòd non humanum eſt ipſius teſtimonium,
ſed quòd Deus eſt uera.adſtruens ſuo teſtimonio. Verus itaq; Deus pater, uerus Deus filius,
uerus Spiritus ſanctus, Spiritus Dei exiſtens, & Spiritus ueritatis, Trinitas in uno ſpiritu nu-
» merata. Nam de patre ipſe filius dicit, Quo cognoſcant te ſolum uerum Deum. Fide dignus
autem teſtis eſt,qui ſuper pectus ipſius recubuit, unigenitum Deum ipſum appellans. Nõ ap-
Lux, & lux uera. poſuit autem unigenito Deo,Deus uerus:ſed de patre ſcriptum eſt,Verus Deus: de filio uerò,
Vnigenitus Deus. Et rurſus de patre,Lux Deus: de filio autem, Erat lux uera.Et uide mihi ex-
actam Scripturarum ſinceritatem. Eſt equidem pater lux, & non appoſitum eſt de patre, Lux B
uera:de filio uerò dixit,Lux uera,& nemo audet aliter dicere.Quis enim inſanus aut demens,
audebit blaſphemiæ ſuſpicionem ſibiipſi comparare: quum non inueniat appoſitam uocem,
Vera? Si enim qui ex ipſo genitus eſt genuinus filius, lux uera eſt, filij genitor citra ambigui-
tatem lux uera eſt,ipſe qui genuit ipſum ſine principio & ſine tempore lucem ueram.Et quem-
admodum non audendum eſt de patre dicere, quòd non eſt lux uera: ſed propter pietatem,
cuiq; apud ſe cogitandum,Nouimus etiamſi non ſit ſcriptum,quòd eſt lux uera,& non dubi-
tamus, ut ne pereamus: Sic etiam de filio ſcriptum eſt, quòd Deus eſt filius. Et quamuis non
additum ſit, Deus uerus, inſaniam nobis ipſis aggregabimus, ſi auſi fuerimus blaſphemare,
& non dicere filium Deum uerum.Sufficit enim de uno omnem Trinitatis conligationem fer-
Deus, & Deus uerus. re, & à patre intelligere filium Deum uerum, & Spiritum uerum, quum uiciſsim appoſita ſint
utriſq; nominibus æquiualentia ueritatis: patri quidem,Deus uerus: filio uerò, Deus. Et uice
uerſa filio Lux uera,patri uerò lux: quo duas glorificationes de Deitate coniungentes, de pa-
tre quidem, Deus uerus,de filio autem,lux uera: & de patre lux, & de filio Deus: à luce & uoce
Deus,unam Deitatem:à Deus uerus,& lux uera,unam potentiæ unitatem confiteamur. Simi-
liter etiam de ſancto Spiritu,Si ego abiero,ille ueniet, inquit, ſpiritus ueritatis. Et amplius de
» ſeipſo, Ego ſum ueritas. Et de patre, Spiritus patris mei, qui loquitur in uobis. Et de Spiritu,
» Spiritus meus ſtetit in medio ueſtrum. At ſpiritus ineffabiliter cooperans filio, eijcit ipſum in
deſertũ,ut tentaretur à diabolo. Et ipſe Dominus,Spiritus Domini ſuper me propterea quòd
unxit me. Spiritus autem ſanctus in prophetis loquẽs,Hæc dicit Dominus omnipotens, Qui
loquitur in prophetis Dominus, qui firmat tonitru, & creat ſpiritum: tonitru quidem quod
Creans ſpiritum, quomodo intelligendum. reſonat in auribus hominum, creans autẽ ſpiritum ad operationem pluuiarum, quæ demit-
tuntur à Deo ad terram. Et de creaturis quidem ſic dicit: Firmans tonitru, & creans ſpiritum. C
Hæc enim creata ſunt. Annuncians autem Chriſtum ſuum hominibus, non amplius creans,
non amplius firmãs: ſed annuncians ipſum hominibus uerè genitum ex ipſo,increatum, im-
mutabilem, inalterabilem, qui ſemper eſt ex ſemper exiſtente, qui per Iohannem prædicatus
eſt ſemper exiſtens. Qui eſt,inquit,miſit me,dicit Moſes.Et Ioannes: Qui eſt in ſinu patris,ille
enarrauit. Exiſtens eſt filius,exiſtens eſt pater. Qui eſt,apud eum qui eſt,ex ipſo genitus. Non
coniunctio exiſtens cum patre, non qui incœperit eſſe, ſed ſemper genuinus cum patre. Sem-
per pater qui genuit filium. Nõ enim unquam erat tempus quando pater non erat pater. Nõ
erat unquam tempus,quando filius non erat patri ſoli.Si enim erat tempus quando non erat
pater: ergo ipſe erat filius alterius patris, antequam eſſet pater unigeniti. Et qui ſibi uidentur
pij eſſe in patrem,perfectè impij ſunt. In Deo enim non tempus,non momentũ temporis,non
punctum, non indiuidua temporis particula, non ictus oculi, non mentis ſubleuatio recipi-
tur.Sed quantum aſcenderit mens tua,ut filium comprehendas ac credas,ſimul cogitat & pa-
trem. Nomẽ enim eſt ſignificatiuum.Quum enim filium uocaueris,filium dicens,cogitas pa-
trem: à filio enim pater intelligitur. Et cum patrem appellaueris, ſignificas filium: pater enim
omnino filij appellatur. Quando igitur poteris audere ac dicere, quòd pater non erat pater,
quo etiam filium audeas dicere non eſſe? Si uerò non audes dignitatem apponere patri:nam
uox Filius in identitate exiſtit,& non opus habet additione, non gloria, non progreſſu: diſce
ut ne ſis maledicus quicunq; fidem infeſtas, imò potius teipſum à fide perſequeris: ſed ſem-
per crede patrem ſempiternum,qui uerè genuit filium ſemper uerè exiſtentem apud uerè exi-
ſtentem patrem. Filius enim ſemper,non coniunctio exiſtens patri,nõ confrater, ſed filius ge-
nuinus

A nuinus ex patre genitus, naturalis filius, non adoptatus, filius coeſſentialis patri, non ſynuſios, hoc eſt ſimul eſſentiam habens, ſed homouſios, id eſt coeſſentialis: hoc eſt, non extra patrem genitus, uelut quidam per cauillum dicunt, adoptione uolentes eſſe filium, & non ueritate. Colligantia autẽ eſt fidei, coeſſentialem dicere. Si enim dixeris coeſſentialem, ſoluiſti Sabellij poteſtatem. Non enim unius ſubſtantiæ ſignificationẽ habet uox coeſſentialis, ſed ſignificat & in ſubſtantia eſſe patrem, & in ſubſtantia filiũ, & in ſubſtantia Spiritum ſanctum. Cum uerò coeſſentiale dicis, non alienum ab eadem deitate ſignificas, ſed Deum ex Deo filium, & Deum Spiritum ſanctum eiuſdem deitatis: nõ tres deos. Neq; enim ſi dixerimus filium & patrem Deum, duos deos dicimus. Vnus enim eſt noſter Deus, uelut beatus Moſes dicit, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt. Nõ deos dicimus, Deum patrem, Deum filium, Deum Spiritum ſanctum, & non deos. Neq; enim eſt multitudo deorum in Deo. Verùm per tria nomina una deitas, patris & filij & Spiritus ſancti. Et nõ duo filij: unigenitus enim unus ipſe filius, Spiritus ſanctus ipſe Spiritus ſanctus, ſpiritus Dei, ſemper exiſtens cum patre & filio, non alienus à Deo, ſed à Deo exiſtens, à patre procedens, & à filio accipiens. At filius quidem unigenitus, incomprehenſibilis, & ſpiritus incomprehenſibilis: uerùm ex Deo, non alienus à patre & filio. Neq; coniunctio eſt patris & filij. Sed Trinitas ſemper exiſtens eiuſdem eſſentiæ, nõ alia eſſentia præter deitatem, neq; alia deitas præter eſſentiam, ſed eadẽ deitas, & ex eadem deitate filius & Spiritus ſanctus. Et Spiritus quidẽ, Spiritus ſanctus: filius uerò, filius. Spiritus autem à patre procedẽs, & ex filio accipiens, perſcrutans profunditates Dei, annuncians ea quæ ſunt filij, in mundo ſanctificans ſanctos per trinitatem, tertius nomenclatura, pater & filius & Spiritus ſanctus. Euntes, inquit, baptizate in nomẽ patris & filij & Spiritus ſancti: quoniam eſt ſigillum gratiæ, colligatio Trinitatis, non alienus à numero, non ſeparatus à nomenclatura, non alie-

B nus à dono, ſed unus Deus, una fides, unus Dominus, unum donum, una Eccleſia, unum baptiſma. Semper enim Trinitas trinitas, nunquam additionem accipit: & ſic numeratur, Pater, Filius, & ſanctus Spiritus. Non eſt coniunctio ipſa Trinitas, non diſtans quid in ipſa eſt à propria ipſius unitate: uerùm in ſubſtantia perfectionis, perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus ſanctus: pater, & filius, & Spiritus ſanctus. Et uice uerſa, Spiritus donis perfectus eſt. « Diuiſiones enim donorum ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem « uerò Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in o- « mnibus. Ne excidamus à propoſito, ne diſcedamus à ueritate. Nos non patrocinamur pro Deo, ſed piè conſideramus, ut ne pereamus. Et loquimur non uelut comprehendentes: nam ut homines loquimur quæ comprehendimus. Honor enim erga Deum infinitus, & innumeris modis in mente noſtra glorificatus eſt, nihil amplius gloriæ aſſumens, neq; detrahi ſinens. Nihil enim in Trinitate creatum, aut poſtea factum. Sed pater quidem filium generat, nõ erat autem unquam tempus quando nõ erat filius. Neq; enim pater in aliquo tempore pater non uocabatur: ſed erat ſemper pater, & erat ſemper filius: non confrater, ſed filius genitus ineffabiliter, & nominatus incomprehenſibiliter. Cum patre uerò exiſtens ſemper, & nunquam eſſe deſinens. Pater igitur ingenitus, & increatus, & incõprehenſibilis. Filius genitus, ſed & increatus & incomprehenſibilis. Spiritus ſanctus ſemper, non genitus, non creatus, non confrater, non patruus, non propater, nõ filius: ſed ex eadem eſſentia patris & filij Spiritus ſanctus. Spiritus enim Deus. Vnumquodq; autẽ nomen unicum nomen eſt, non habens ſecundam ſignificationem. Nam Pater pater, & nõ habet comparandum, neq; alteri patri quid coniunctum, ut ne duo ſint dei. Et filius unigenitus Deus uerus ex Deo uero, non patris habens nomẽ, neq; alienus à patre, ſed unius patris exiſtens: unigenitus autẽ, quo unici nominis ſit filius, & Deus

C ex Deo, quo unus Deus pater & filius uocetur. Et Spiritus ſanctus unici nominis eſt, non filij habens nomen, non patris nomenclaturam, ſed Spiritus ſanctus ſic appellatus, non alienus à patre. Ipſe enim unigenitus dicit, Spiritus patris. &, Qui ex patre procedit. &, De meo accipiet, ut ne alienum putetur à patre, & filio, ſed eiuſdem eſſentiæ, eiuſdem deitatis, ſpiritus diuinus, ſpiritus ueritatis, ſpiritus Dei, ſpiritus paracletus, unico nomine appellatus, nõ habens comparationem, non alteri alicui ſpiritu adæquatus, non appellatus nomine filij, aut nominatus nomine patris, ut ne unica nomina æquiuoca ſint: ueruntamen Deus, ſed in patre, Deus: in filio, Deus: in ſancto Spiritu, Dei & Deus. Spiritus enim Dei, & ſpiritus patris, & ſpiritus filij, nõ iuxta aliquam compoſitionem, quemadmodum in nobis anima & corpus, ſed in medio patris & filij, ex patre & filio, tertius nomenclatura. Euntes enim, inquit, baptizate in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti. Si uerò baptizat pater in nomẽ ſuum, in nomen Dei, & perfectum ſigillum in nomine Dei obſignatum eſt in nobis: & baptizat Chriſtus in nomen ſuum, in nomen Dei, & perfectũ ſigillum in nomine Dei obſignatum eſt in nobis: quis audebit ſuam animam impugnare, Spiritum alienum à deitate dicens? Si enim in nomen Dei, & in nomen filij, & in nomẽ ſancti Spiritus, unum ſigillum eſt trinitatis: una ergo poteſtas deitatis in trinitate. Si uerò unum eſt Deus, alia uerò creata, & non Deus, qua ratione colligata ſunt, ſunt duo ad unum ſigillo perfectionis? Igitur in regium nomen ſignati ſumus unum illud patris: & alia non ſunt regia, ſed adhuc elementis & creaturis ſeruitute ſubiecti ſumus. Et non potuit ſolum nomen patris ſaluare, ſed ſibijpſi creauit alia duo elementa, iuxta maledicorum opinionem, ut aſſumeret deitas etiam alias uirtutes, & ſignatum ab ipſo ſaluare poſſet, & homo ab ipſo

Synuſios & Homouſios.

creatus redemptionem remissionis peccatorum acciperet. Hei quales nugæ. O ingentem bla- A
sphemiam. Vnde irrepsit in mundum alia rursus noua incredulitas, imò potius dixerim fidei
peruersitas? Deterior est enim fidei peruersitas incredulitate. Incredulitas enim fidē accipiens
corrigi poterit, fidei uerò peruersitas incorrigibilis est, & ægrè saluatur, nisi sanè donū & gra-
tia aliqua ex supernis accesserit. Dicit igitur beatus Petrus ad Ananiam: Quid tentauit te dia-
bolus, ut mentireris Spiritui sancto? Et ait, Non mentitus es hominibus, sed Deo. Ergo Deus
est ex patre & filio spiritus, cui mentitus est ille, qui de precio aliquid detraxit. Quemadmodū
etiam Paulus huic sententiæ concinit, dicēs: Vos autem templum Dei estis, & spiritus Dei ha-
bitat in uobis. Igitur Deus est spiritus, sicut antea dixi. Quapropter templum Dei uocabuntur
etiam sancti homines, qui sanctum Dei spiritum in seipsis habitare fecerunt. Quemadmodum
testatur princeps Apostolorum, qui dignus factus est beatus prædicari à Domino, quòd pa-
ter ipsi reuelasset. Si itaque pater reuelat ipsi filium uerum, & beatus prædicatur: idem etiam rur-
sus reuelat sanctum suum Spiritum. Ipse autem Dominus constituit eum primum Apostolo-

Petri principatus & præstantia.

rum, petram firmam super quam ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non ualebunt
aduersus illam. Portæ autem inferorum sunt hæreses & hæresiarchæ. Iuxta omnem enim mo-
dum in ipso firmata est fides, qui accepit clauem cœlorum, & soluit in terra, & ligat in cœlo. In
hoc enim omnes quæstiones ac subtilitates fidei inueniuntur. Hic est qui tertiùm negauit, &
tertiùm se detestatus est, antequam gallus caneret. Hic excellētiam suæ erga Dominum suum
dilectionis significans, affirmans dixit: Etiamsi omnes negabunt te, ego non negabo: quantū
in homine est, dico. Hic est qui plorauit ob uocem galli, ut uerè cōfiteretur filij Dei conceptio-
nem, non in apparentia esse, sed ueram: ut diceret ipsum uerum hominē, in plorando ob eum
qui propter conceptionem suam traditus esset. Hic est socius eius qui super pectus Domini re-
cubuit. Ille enim à Domino discens, & à filio accipiens cognitionis facultatem reuelauit. Hic B
uerò à patre accepit certitudinem fidei fundans. Hic in naui in mari Tiberiadis nudus rursus
ubi uocatus fuit, piscatus est. At discipulus quem diligebat Iesus, ob uerbum quod dixit Sal-
uator: Pueri, num quid obsonij habetis? Et ait, Mittite in dextram nauigij partem, & inuenie-
tis: ob hoc, inquam, uerbum consternati illi sunt. Et dicit Ioannes quem diligebat Iesus, Do-
minus est: homo quidem secundum carnem à Maria genitus in ueritate, non apparētia: Deus
autem spiritus existens, qui à cœlestibus ex patre uenit. Hic est qui audiuit ex ipso, Petre pasce
agnos meos, cui concreditum est ouile: qui bene deduxit per uirtutem Domini sui, qui confi-
tetur de carne: qui uerè quæ patris sunt denūciat de filio, qui Spiritum indicat, & dignitatem
ipsius in deitate: qui dexteram porrexit Paulo & Barnabæ societatis, cum Iacobo & Ioanne, ut

Trium testimonium.

per tres testes stet omne uerbū. Nihil enim sine duobus aut tribus testibus esse potest. Ad hoc
enim cōfirmabatur per ænigma, quum in Lege solum patrem cognouissent, nisi uirtutem filij
accepissent, & per testes patris & filij confirmati fuissent, per tertium uerò testimoniū Spiritum

Tertiùm sanctum clamant ipsæ Seraphim.

sanctum accepissent, & repleti essent, manifestè uocibus Cherubim & Seraphim tertiùm cla-
mantium, Sanctus, sanctus, sanctus. Non enim per duas uoces glorificatio in cœlo perficitur:
neque quartum acclamant eadem sancta & inuisibilia spiritualia animalia, neque quartam uo-
cem eadem edunt: neque unam solam, sed tres uoces singulares, Sanctus, sanctus, sanctus: & nō
dicunt, Sancti, sancti, sancti: quo singulare celebre pronuncient: neque trium numerū occultent,
sed ter quidem dant sanctificationem: uniformiter autem & singulariter proferūt sermonem,
ut ne multitudinem deorum nominent. Vnus enim est Deus, pater in filio, filius in patre, cum
sancto Spiritu: sanctus sanctis quiescens, pater uerus in substantia, & filius uerus in substātia,
& Spiritus sanctus uerus in substantia. Tria existentia, una deitas, una essentia, una glorifica-
tio, unus Deus. Nominasti Deum, comprehēdisti mente trinitatem, habuisti Spiritum sanctū, C
dignatus es ipsum potentia paterna, & filij Dei, glorificasti patrē, significasti filium & sanctum
Spiritum, sed nō iuxta coniunctionē. Est enim Pater pater, est Filius filius, est Spiritus sanctus
Spiritus sanctus. Sed non abalienata trinitas ab unitate & identitate: honoratur autem pater,
secundum quod pater est: honoratur filius, prout filius est: honoratur Spiritus sanctus, prout
spiritus uerus est, & spiritus Dei. Sic dicit unigenitus, Qui honorat patrem, honorat filiū. Hoc
ipso enim quòd dicis patrē, filium indicas, & filium honoras. Et qui filium honorat, honorat
patrem. Hoc ipso enim quòd tu nominas filium, honoras patrem, non minorē Christum pa-
tre asserens. Si enim inter nos homines talis opinio est, & non minores filios uolumus, neque à
patrum honore imminutos: ignominia enim in filios ad patres refertur: quanto magis Deus
& pater non uoluerit unquam imminui filium suum? Qui itaque eum qui uerè est patris filius,
egere & abesse putat à gloria patris, is magis ignominia afficit pro honore, per ignorantiā in-
ductus. Quemadmodū igitur reuelat patrē dicēs, Nemo nouit patrē nisi filius, & nemo nouit
filiū nisi pater: ita audeo dicere, neque spiritū quis nouit spiritū, nisi pater & filius, à quo proce-
dit, & à quo accipit. Quomodo uerò alienū à Deo spiritū dicere audēt, qui insania potius cor-
repti sunt, & nō ueritate, & nō discūt ueram uocē fide digni & sancti apostoli Pauli (cui dextrā
porrexit princeps Apostolorum Petrus, qui dignus factus est habere clauem regni cœlorum)
qui audiuit ex cœlis, Saule Saule, quid me persequeris? Qui dignus factus est audire uerba ar-
cana, quæ non licet homini loqui, qui dicit, Nemo nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus ho-
minis, qui habitat in ipso: ab exemplo superna declarare uolēs, ut ne hominis exemplum ad

Deum

A Deum conferret, sed per exemplum patrem supernorũ reuelaret. Vniuersa enim creatura congregata Angelorum & Archangelorum, Cherubim & Seraphim, cum exercitu cœlesti, cœliq; ac terræ, terrestrium ac cœlestium ac infernorum, luminarium & stellarum, siccorum & humidorum, & omnium in summa, quæ in cœlo sunt & terra: non potest ostendere, neq; per exemplum asimilari suo Domino. Secundum gratiam enim homini imaginem largitur. uelut dicit Scriptura, Fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Per gratiã enim habet imaginem omnis homo. Nemo uerò suo Domino asimilabitur. Alterum enim inuisibile, alterum uisibile: alterum immortale, alterum morti obnoxium, & alterum omnis sapientiæ fons, & omnia habens in seipso perfecta. At homo gratiam habens ex parte destitutus est perfectissimis, nisi Deus uelit exhibere iuxta dignitatem acceptæ imaginis, perfectionem per gratiam. Attamẽ exemplo usus idem sanctus Apostolus, Nemo, inquit, nouit quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui habitat in ipso. Sic & quæ Dei sunt nemo nouit: & nõ dixit, Nisi Spiritus Dei qui habitat in ipso: sed Spiritus Dei, solum. Vt ne quis compositum Deum intelligeret, Nisi, inquit, spiritus Dei. Spiritus enim Dei omnia perscrutatur, etiam profunditates Dei. Non alienus itaq; est spiritus Dei, qui perscrutatur profunditates. Si uerò repræhẽdit nos diuina Scriptura, dicens, Quæ tibi præcepta sunt, ea considera. &, Non opus est tibi occultis. &, Altiora te ne quæras, & profundiora te ne expendas: Ergo dixerimus etiam de sancto Spiritu, quòd magis per curiositatem, & non legitimè perscrutatur profunditates Dei? At ubi perscrutatur profunditates Dei, ob quam causam, dic ô stolide, uelut curiosus, uelut aliena inspectãs, uelut non propria concupiscens? absit. Sed quoniam digni fiunt sancti, ut Spiritus sanctus in ipsis habitet: ubi in sanctis fuerit Spiritus sanctus, largitur ipsis ut perscrutentur profunditates Dei, ad hoc ut profundè glorificent, quemadmodum etiam Dauid hoc confitetur, De pro-

Spiritus dei, quomodo profunda perscrutetur.

B fundis enim, inquit, clamaui ad te Domine: & iuxta infinitam magnitudinem, & non modicè parceq; ac imperfectè, quemadmodum hi qui sunt Arianæ sectæ, & omnes externæ. Nã ex quo lex per Mosen data est, hæreses quæ post ipsam dissectæ sunt, ante Christi in carnẽ aduentum, undecim fuerũt: & post aduentum in carnem, aliæ sexaginta: exceptis his quæ ante legem fuerunt, & ante has omnes quinq;: & alijs quatuor Græcis sectis, quæ sunt ante legem ex toto, nouem: simul autem omnes cum suis matribus, numero octoginta. Quarum matres quidẽ sunt quinq; sic, Barbarismus, Scythismus, Græcismus, Iudaismus, Samaritismus. Ex his, ex Græcismo quidẽ hæreses quatuor, Pythagoræorum, Platonicorum, Stoicorum, Epicureorum. A lege uerò ante Christi in carnem aduentum, undecim. Ex Iudaismo quidẽ septem, Scribarum, Pharisæorum, Saducæorum, Osſæorum, Nasareorum, Hemerobaptistarum, Herodianorum. Ex Samaritismo uerò quatuor, Gorthenorum, Sebnæorum, Essenorum, Dositheorum: simul undecim à Lege ex Iudęis & Samaritis exortæ. Omnes igitur ante aduentũ Christi in carnem, & usque ad ipsum, ab Adam initio sumpto, uiginti sunt. Post aduentum uerò Christi in carne, usq; ad regem Valentinianum, & Valentem, & Gratianum, omnes hæreses quæ Christi nomẽ falso de se prædicarunt, sexaginta sunt, & sic numerantur: Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici & Phibionitæ, & apud quosdam Secundianitæ, apud alios Socratitæ, apud alios Zachæi, apud quosdam Coddiani appellati, ac Borboritæ: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Isidorus: Ptolemæitæ, Marcosij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marcionistæ, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani, Encratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ: Pepuziani, qui & Priscilliani & Quintilliani. Quibus connectuntur Artotyritæ, Tessarescæde-

Hæreses omnes lxxx.

C catitæ, qui pascha unam diem anni faciunt: Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittunt: Adamiani, Sampsæi, qui & Helcesæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, qui & Nauatæi: aut etiam Montesij, uelut Romæ uocantur: Angelici, Apostolici, qui & Apotactici: Sabelliani, Origeniastæ, qui turpia faciunt: Origeniastæ, ab Origene Adamantio: Pauli Samosatensis sectatores, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audiani secta, & non hæresis: Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui sanctum Dei Spiritum blasphemant: Aeriani, Aetiani, qui & Anomœi: quibus coniungitur Eunomius, imò potius Anomœus: Dimœritæ, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur, qui & Apollinaritæ, qui sanctam Mariam semper Virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos appellauimus Antidicomarianitas. Qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, & uocantur Collyridiani: Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani à Græcis, & Euphemitæ, & Sataniani. Et in summa, molestia uos afficio, atq; ipse etiam afficior, in tot hæreseon nominibus recensendis, & in nefarijs ipsarum actionibus enarrandis, ampliusq; duarum sectarum, tum eorum qui in Aegypto sunt, & Meletiani appellantur, qui propter quendam in persecutione factum casum, ab his qui sunt à nostris suscepti in ipsorum sortes post pœnitentiam, seipsos absciderunt, non tamen in hæresi sunt: tum eorum qui in Mesopotamia Audiani uocantur, & schismatici existũt, sed non alienam fidem habent, solum priuatim de eo, quod secundum imaginem est contendentes, non propter fidem rebellantes & seipsos separantes, neque propter aliud quid, quàm

per ultroneam iusticiæ arrogantiam, eo quòd non societatem habent cum episcopis & presbyteris aurum & argentum possidentibus: & eo quòd pascha faciunt, quo tempore Iudæi faciunt, & horum gratia seipsos abscindentes, & ab unitate orthodoxæ ac rectam de fide sententiam habentis Ecclesiæ abalienantes. Nam qui non acceperunt Spiritum sanctum, non didicerunt profunditates Dei, & ad has hæreses diffracti sunt, & ad sectarum per occasionẽ nugas. Relicta enim ueritate ad multas calles transiuerunt, aliàs aliter & alia sentientes ac statuentes. A

» Dicit autem idem sanctus Apostolus, declarans nobis ob quam causam hoc dixerit: Nos au-
» tem spiritum Dei accepimus, ut sciamus quæ à Christo donata sint nobis, quæ etiã loquimur,
» non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus sanctus, spiritualibus spiritualia comparantes. Spiritus itaque Dei non alienus est à Deo. Si enim à Deo alienus est, quomodo profunditates Dei perscrutatur? At dic mihi tu uanæ gloriæ appetens, qui teipsum impugnas, ut ne dicam Spiritum sanctũ Dei, dic mihi uanissime homo, cur bello impetis eum qui bello expugnari non potest? Quid pugnas contra inexuperabilem? durum est tibi aduersus stimulum calcitrare, teipsum scandalo afficis, & non uerbum: teipsum capis, & non spiritũ: teipsum à Dei gratia abalienas, & non filium à patre, neque Spiritum sanctum à patre & filio. Omnino enim dicis iuxta uersutam calliditatem. Audiui enim iam aliquos uanè sapiẽtes, qui Dei & Saluatoris nostri ueritatem in blasphemiam transferunt, ac dicunt, Scrutatur quidem profunditates Dei, sed non comprehendit: eo quòd nõ additum est ad dictum illud, hoc uerbum, sed solum dixit Apostolus, Perscrutatur profunditates Dei: & non additum est, compræhendit. O ingentem stoliditatem. Opus enim erat ô phanatice, postquam dixit perscrutatur, dicere, compræhendit? Nam iuxta tuam amentiam clauda reperiri possit res, nõ apposita uoce. Nunc uerò non relinquitur tibi prætextus. Vndiquaq; enim cõgregat Scriptura pientissimo uiro ueritatem. De omnipotente enim Deo sic scriptum est, Deus examinans renes, & perscrutans promptuaria uentris. Si uerò examinat renes, ergo non nouit, quoniã examinat, aut totam cognitionem in examinando pronunciauit? Perscrutans autem promptuaria uentris: rursus non additum est, compræhendens: ergo nisi additum fuerit dicto, compræhendit: mortem mihi procurabo, annectens ad dictum, non compræhendit, iuxta tuum ô stolide sermonem? Sic igitur & de Spiritu sancto dictũ est, quòd perscrutatur, & non opus erat dicere, quòd etiam compræhendit. In ipso enim dicto declarat, quòd est in Spiritu sancto cognitio Dei, & profunditas Dei. & quamuis non dicat, compræhendit: hoc ipsum mihi intellige, & ne animã tuam perde. Sicut enim de patre non audendum est dicere perscrutatur, & nõ compræhendit. Ipse enim hominẽ creauit, cum filio & sancto Spiritu. Semper enim Trinitas Trinitas, & nunquam additionem accipit. Sic sanè etiam de sancto Spiritu intelligendũ est. Quum enim dicat Scriptura, quòd fecit hominem, In principio enim fecit Deus cœlum & terram: indicat patris uocem conuocantem ad opificium: & quũ dicat, Faciamus, de filio ac sancto Spiritu utiq; eum dicere dixerim. Sic enim dicit Scriptura, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Simul itaq; creat uerbum cum patre, simul creat etiam Spiritus sanctus. Qui itaq; fecit hominem omnipotens Deus, nõ nouit quæ sunt hominis, perscrutans promptuaria uentris? Imò maximam Dei cognitionem hic sermo declarat, hoc dicens, ut ne quid inter uos peccatores putet adhuc à Deo occultatum esse. Ipse enim nouit hominẽ, & quæ sunt hominis. Perscrutatur itaq; pater promptuaria uẽtris, & nouit: perscrutatur spiritus profunditates Dei, & nouit. Reuelat enim sanctis Dei mysteria, & docet profundè Deum glorificare, & huius incompræhensibilitatem suis ostẽdit. Ergo non est alienus à Deo spiritus. Nõ enim dixit de angelis, perscrutantur profunditates Dei: neq; de archangelis. Nemo enim nouit diẽ, neq; horam, inquit filius Dei, neq; angeli cœli, neq; filius, nisi pater. Putant autem stolidi, qui non sunt ornati Spiritu sancto, num est quid in patre, quod non est in deitate filij? Sicut enim habet pater uitam in seipso, sic habet filius uitam in seipso. Et omnia quæ sunt patris mei, mea sunt, inquit idem Dei sanctum Verbum. Quæ uerò sunt ea quæ patris sunt, quàm hæc? Deus, patris est: hoc etiam filij. uita patris est: hæc etiam filij. Lux patris, nimirum etiam filij. Immortalitas patris, similiter etiam filij. incompræhensibilitas patris, itemq; filij. Omnia quæ patris sunt, filij sunt. Si itaq; ea quæ patris sunt, ipsius sunt: etiam cognitio quæ est in patre, & in filio, & in Spiritu sancto est. Si uerò quis putat filium ignorare diem, discat indoctus, & ne maledicat. Proponam enim ipsi cognitionem, & cognoscet. Dic mihi ô dilecte, dilectum enim te uoco, neminem enim odi, nisi solum diabolum, & opera diaboli, ac peruersam fidem: propter te uerò preces effundo, ut uenias ad Dei ueritatem, & ne teipsum perdas in blasphemia in Deum. Profunda enim sunt uerba sancti Dei, uerùm per Spiritum sanctum per dona dantur. Alij enim, inquit, datur sermo sapientiæ, alij sermo doctrinæ, &c. idem autem Spiritus diuidens unicuique sicut uult: quo tibi ostendat, etiam Spiritus sancti autoritatem. Quum enim idem Spiritus omnibus dona det, sicut uult, roga itaque patrem ut reuelet tibi Filium, & roga filium ut reuelet tibi patrem: & rursus roga patrem ut det tibi filium, & reuelet tibi sanctum Spiritum, & det tibi ipsum habere in te, quo datus in te sanctus Spiritus, reuelet tibi omnem cognitionem patris & filij & Spiritus sancti: ut discas quòd in filio non est ulla ignorantia, neque in sancto spiritu. Etiamsi enim Angeli destituuntur maiore potestate ac cognitione, absit ut etiam filius Dei & sanctus Spiritus destituantur. Spiritualiter

Spiritum sanctũ impugnantes.

Neq; filius nouit, quomodo accipiendum.

B

C

A Spiritualiter autem dicit Deus,qui à patre uenit ad nos sanctum uerbum.Verũm animales di
iudicant nõ intelligentes filij sapientiam,imò potius sapientiæ sermonem. Interroga te,& dic
mihi,utrum maior est Pater,aut dies illa de qua dicit? Non audebis dicere patrem nõ esse ma-
iorem. Si igitur maior est pater & die & hora, & omnibus ab ipso creatis ac creandis, & nemo
ipsum cognoscit nisi Filius:utrum igitur maius,cognoscere patrem,aut illam diem? Manife-
stum est,quòd cognoscere patrem. Quomodo igitur qui maiora nouit, minoribus destitutus
est? Si itaq; cognoscit patrem, cognoscit omnino etiam diem. Et nihil est quòd destituitur in
cognitione filius. At dicis quòd maior existens pater, omnium cognitionem habet: filius ue-
rò nequaquam,quemadmodum etiam ipse dicit,Pater meus maior me est? At hoc honorans
patrem filius dicit,uelut decebat eum qui ampliter honoratus est à patre. Oportebat enim ue
rè genuinum filium honorare proprium patrem,ut ostenderet ingenuitatem. Quomodo ue-
rò tu putas maiorem esse ipsum,circumferẽtia,aut mole,aut tempore,aut temporis parte, aut
dignitate, aut deitate, aut immortalitate, aut æternitate? Ne putes hæc.Nihil enim in deitate
inæquale est ad filium,sed pro ut pater pater est,& prout filius genuinus,honorat suum patrẽ.
Neq; enim mole fertur Deus,ut mole excedat filium pater:neq; tempori subiacet, ut tempore
pater filium excedat:neq; iuxta mensuram in alto locum habet pater (omnia enim ipse conti-
net,& à nullo continetur) ut filius inferior intelligatur:Sedet enim in dextra patris,& non di-
xit,Introiuit ad patrem:quo Sabellium destrueret,& Arium subuerteret cum sua blasphemia.
Quapropter ne quæras non quærenda,sed honora filium,ut patrem honoras. Quum autem
audis de Deo, Nemo bonus nisi unus Deus: num audebis propterea quòd filius excellenter
honorat patrem,pronunciare filium non bonum? Neq; enim negans seipsum bonum esse,pa
trem bonum dicit:imò tanto magis seipsum reuelat in hoc,quòd honorem ad proprium suũ
B patrem refert,quo à bonitate patris cognoscatur noticia bonitatis filij Dei, à bono patre Deo
geniti. Multa est enim imbecillitas eorum qui tale de filio dicere audẽt.Etsi enim dixerit,Vnus
est bonus Deus, ecce in multis docet scriptura, bonum uocans puerum pauperem & sapien-
tem. Et bonus erat Samuel cum Domino & hominibus, & bonus erat Saul filius Cis ex tribu "
Beniamin,altior uniuerso populo Israel ab humeris & sursum. Et, Bonum est ire in domum lu "
ctus,magis quàm in domum conuiuij. Et, Aperi Domine cœlum thesaurum tuum bonum. Et, "
Bonus sermo præ dono. Et,Bonus canis uiuens præ leone mortuo. Et,Bona duo præ uno. Et, "
Bonus finis seruorum præ initio. Et, Si uos mali quum sitis, nouistis bona dona dare filijs ue- "
stris:de pisce & pane dicens. Quomodo igitur audebis cogitare, filium abnegare suam boni-
tatem, & non propter excellentiam honoris patri ferre bonitatem: uidebat enim dicentem
ad ipsum,Magister bone:dicentem ore, & non corde, & redarguere ipsum uolens, quòd non
labijs ipsius crederet,sed cor redargueret,quemadmodum etiam in alio loco dicit,Quid mihi
dicitis Domine Domine,& non facitis sermones meos? Et hic uolebat ipsum redarguere: ap-
pellabat enim ipsum bonum magistrum,& non manebat in sua fide, ut crederet in ipsius bo-
nitatem. Ipsum itaq; sanctum uerbum uiuens in substantia, rex ille cœlestis, filius genuinus,
qui semper est cum patre,qui ex patre prodijt,splendor gloriæ,character substantiæ,imago pa
tris in ueritate, ille eiusdem throni cum eo qui ipsum produxit, cuius regni non erit finis: iu-
dex ille uiuorum & mortuorum,qui sapientia est ex sapientia,qui fons est ex fonte (Me enim, "
inquit,reliquerunt fontem aquæ uitæ,& effoderunt sibijpsis lacus contritos) fluuius ille per-
petuus,qui exhilarat suo cursu ciuitatem Dei, quo ex fonte prodijt, ex quo fluuij (inquit) ex
uentre ipsius fluent, sceptrum Dauidis, radix Iessæ, flos ille ab ipsa, leo, Rex ille ex tribu Iuda,
ouis illa rationalis,lapis uiuens, magni consilij Angelus, homo in ueritate natus, & Deus in
C ueritate existens,non mutata natura,neq; alterata deitate,qui genitus est in carne,uerbum in-
carnatum,uerbum caro factum,quod habet ante uocem Factum, interpositam uocem Caro.
Verbum enim non dixit,factum:sed post uerbum,infinitiuè ponit,caro. Et post uocem caro,
dicit,factum est:quo,factum est,ex Maria probetur,quo uerbum quod ex supernis à patre de-
scendit,intelligatur. Hoc sanctum uiuens uerbum,ille apud patrem Deus, magni consilij nun
cius,qui annunciat consilia patris,pater futuri seculi: ipse dixit, Nemo nouit diem & horam, "
neq; angeli qui in cœlo sunt. Etenim non sciunt, quòd Iesus spirituali intellectu dicit, Nisi so "
lus Pater. Si itaq; nouit Filius Patrem, maior autem est Pater & die & hora, & nemo ambigit:
quomodo igitur,qui maius nouit,minus ignorat? Neq; enim nouit quis Patrem, nisi Filius:
& nemo nouit Filium,nisi Pater. Sicut enim magnus est Pater,quia nouit Filium: ita & Filius
magnus,quia nouit patrem. Si itaq; nouit Patrẽ,quod maius est: quomodo ignorat id quod
minus est,hoc est diem & horam? Perscrutare Scripturas diuinas, & disce sancti Spiritus uir-
tutem:& ipse spiritus,qui nouit patrem & filium,reuelabit tibi uerbi filij Dei notionem, ut ne
à ueritate aberres,& animam tuam perdas. Duæ enim sunt notiones in diuina Scriptura, duæ
cognitiones: una secundum actionem,altera secundum scientiam & notitiam. Quo uerò ab
exemplis similia producam, ad hoc ut erronea mens tua & eorum qui sic sentiunt, per multa
exæquetur: disce quid dicat Scriptura de Adam. Erant, inquit, nudi in paradiso, & non uere-
cundabantur. Cæci autem non erant,uidebant enim. Si enim non uidissent, quomodo con-
spexissent lignum, quòd bonum esset ad cibum, & aspectu pulchrum? Et accipiens, inquit,
mulier comedit,& dedit uiro suo,qui cum ipsa erat. Ergo non erant cæci,sed apertos habebãt
oculos: quum nudi essent non uerecundabant uidentes,& quum nudi essent seipsos uidebãt.

Pater meus maior me est, quomodo intelligendum.

Nemo bonus nisi unus Deus, quomodo accipiendum.

Epitheta Verbi filij Dei.

Cognitiones in Scriptura duæ sunt.

A Videbant autem secundum scientiam, non secundum actionem. Postquam enim eiecti essent ex paradiso, ubi comedissent de ligno, post multum tempus (inquit) cognouit Adam Euam uxorem suam. Quomodo itaq; erit hoc, & quidem quum uiderāt se mutuò dum nudi essent? At conspexerant ac cognouerant seipsos uisu, sed non actu. Scriptura autem mutuam coniunctionem, dixit cognitionem. Et solet cognitionē & cognitionem dupliciter appellare. Rursus enim sic dicit, Cognouit Iacob Liam uxorem suam, & concepit ac peperit. Et prius quidem cognouerat ipsam, cum ipsa enim septē annis pauerat oues Laban patris ipsius: uerùm cognouerat ipsam cognitione per uisum & notionem: cognouit autem postea per actionem. Et cognouit Rachel uxorem suam. Et rursus alio loco, Et consenuit Dauid, inquit, & tegebāt ipsum uestibus, & non calescebat. Et dixerūt Regi, Quæratur uirgo pulchra, & inuenta est Abisac Sunamitis, & inquit, adducta est ad regem, & condormiuit ipsi, & confouit ipsum, & non cognouit ipsam Dauid, quæ cum ipsa erat, corpusq; applicuerat, & collateralis fuerat. Quam igitur cognitionem dicit, eam quæ per uisum, aut eam quæ per actum contingit? Et, Nouit Dominus qui sunt ipsius. Igitur eos qui nō sunt ipsius, non nouit? Et, Discedite à me operatores iniquitatis: nunquam enim cognoui uos: ergo est ignorantia in Filio Dei? Et rursus, Vos noui ex omnibus gentibus: Ergo gentes reliquas ignorat? absit. Sed nouit diuina Scriptura cognitionem, aliam secundum notitiam, aliam secundum actionem. Quandoquidem igitur unigenitus patris implens uoluntatē, ostendit iam omnia perfecta. Nouit enim pater horam & diem, nouit ipsam & secundum notitiam, & secundū actionem, nouit enim ipse omnia: etiam in eo quòd dicit Filius, Pater omne iudicium dedit filio: etiam non iudicans, per hoc quod dedit filio, ipse iudicat. Non enim abalienatus est Deus à iudicando eos qui iudicātur, & in eo quòd non iudicat pater, iam iudicauit. Filius autem nouit quādo ueniet: ipse enim fert ipsam diem, & ipse decernit, & ducit, & perficit. Dicit enim, Sicut fur in nocte ueniet dies illa. Et dicit, Non e- B rit in nocte quo dies in tenebris nos apprehēdat. Si igitur serui Christi, Dei filij sunt, nunquid ipse filius ferens diem ignorat, quo ipsum dies apprehendat, & magis ipse diem ferat? Quis hæc secum cogitans non maledicet, dum non conuenientia de Patre & Filio cogitat, & pater quidem nouit diem & horam secundum duos modos, secundum notionem, & secundum actionem. Nouit enim quando ueniet, & rursus iam iudicauit, dum filium iudicare decreuit, & cognouit secundum actionem. Filius uerò Dei nouit quidem quādo ueniet, & ipse fert ipsam & non ignorat, uerùm nondum fecit ipsam secundum cognitionem, hoc est secundum actionem. Amplius enim adhuc impij sunt, & increduli fidem non habent, & peruersam fidem habentes maledicunt, & diabolus operatur, & peccata fiunt, & iniusticia dominatur, & iudicium patiens est, donec ueniat & cognoscat ipsum secundum actionem, & faciat ultionem, & seruet eos, qui in ueritate in ipsum sperant, & non ipsius Deitatem blasphemijs impetūt, Patris & Filij & Spiritus sancti. Cæterùm sanctis angelis talis dignitas deest secundum duos modos. Honorati equidem sunt, à Patre & Filio & sancto Spiritu hoc adepti, deest autem ipsis hoc. Non enim nouerunt, quando ea, quæ sunt decreta, fiunt. In propria enim sua potestate posuit pater tempora. Si autem Pater in filio, & filius in patre, ergo non deest potestas filio, quę est in patre: deest autem angelis, creati enim sunt angeli & archangeli & potestates. Pater autem increatus, Filius increatus, Spiritus Dei increatus. Non igitur sciunt angeli, neq; secundum noticiā, neq; secundum actionem, diem & horam. Non enim sciunt quando uult pater & filius & Spiritus sanctus diem inferre, & nō sciunt secundum cognitionem actionis. Nondum enim præceptū est ipsis, ut egrediantur ac colligant zizania, & ligent fasciculos, ut comburantur igni inextinguibili. Nondum itaq; neq; fecerunt, neq; nouerunt. Pater autem nouit & fecit. Filius uerò nouit quidem, nondum autem fecit. Atq; hoc est, nisi pater solus, neq; angeli, neq; filius. Conside- C remus itaq; uirtutem Scripturæ, ut ne fiat nobis litera mors. Litera enim, inquit, occidit, spiritus autem uiuificat. Accipiamus spiritū, ut ex litera utilitatem accipiamus. Non litera occidit, in litera est uita. Occidit autem imprudenter ad literam accedentem, & non habentem spiritū interpretantem, qui ad literam aperit, & quod in ipsa est reuelat. Hic igitur Pater sanctus unigenitum filium suum genuinum ex ipso genitum, & sanctum suum Spiritum dedit Ecclesiæ suæ, in una concordiæ cognitione, in uno perfectionis uinculo: quo in nomine patris perfecti & Dei sigillum capiamus, & in nomine Filij perfecti & Dei, & in nomine Spiritus diuini & perfecti signaculum feramus. O' sancta Trinitas, quæ trinitas in uno nomine numeraris. Non enim dicitur unitas & dualitas, neque unitas & unitas, sed unitas in trinitate, & trinitas in unitate, uniformiter, unico nomine, unus Deus, Pater in Filio, Filius in Patre, cum sancto Spiritu. Voca mihi testes ueritatis. Voca mihi pueros ex fornace Babylonis seruatos, qui digni facti sunt ut in ignem mitterentur, non autem consumerentur, non ut extinguerēt ignem, ut ne depræhenderentur noua opera contra moliri, sed ut essent quidem in igne, non autem cōsumerentur in igne, propter rectam ipsorum fidem: Deo per ipsos nos docente, quæ sint creata, quæ increata, quæ facta, quæ non facta, quæ semper existentia, quæ ex ipsis facta sunt. Tales pueri seruati, gratam erga Deum mentem declarare uoluerūt, qui ipsos seruauit, in quem ab initio sperauerūt & non hæsitauerunt, & non inclinauerunt ceruicem imagini & temeritati ac tyrannidi regis. Et quum uellent aliquid tribuere Deo, ubi perscrutati essent profunditates per sanctū Spiritū in corde, ut qui sancti erant, & considerassent cœlum & omnia quæ in ipso sunt, terramq; & omnia quæ sub ipsa sunt, & omnia quæ sunt non digna esse ut Deo in oblationem offerrentur.

Cognitio et notio patris gemina.

Cognitio filij unica.

Angelorum ignorantia.

Nisi pater solus.

Neq;

A Neq; enim habebant potestatem, ea quæ super ipsos erāt Deo offerendi, & pro dignitate qui-
dem, & iuxta facultatem uolentes solum hymnis Deum celebrare. Hoc enim est, quod scriptū
est, Sacrificate sacrificium laudis. Et, Sacrificium laudis glorificabit me. Iam enim transmuta-
uerant uetus in nouum Testamentum à Spiritu sancto stimulati, non animalium, non holo-
caustorum usum habentes. Dicunt enim, non est locus sacrificandi, neq; hostia, neq; altare, ue
lut omnibus ablatis: uolentes autem talem laudem offerre, omissa sua ipsorum tenuitate, hu-
militer feruntur. Omnis enim qui seipsum exaltat, humiliabitur: qui uerò humiliat seipsum,
exaltabitur, & cum hac gratiæ suæ ipsorum salutis, accipiunt etiam hoc donum humilitatis, &
laudem Deo offerre uolunt, & non malis delassari accedere. Et ubi expendissent seipsos ad in-
enarrabilem Dei glorificationem, dignantur secum assumere creaturam ad glorificationem,
& incipiunt dicere compræhendentes omnes creaturā, & distinctis opificijs ab opifice, & crea-
tis à creatore, dicunt: Benedicite omnia opera Domini Dominum. Omnia dixerunt, nihil reli-
querunt. Quo uero Spiritus sanctus delineet perfectā cognitionem, ad hoc, ut sciamus qualis
sit Deus, & qualia quæ ab ipso facta sunt, ut ne sempiterno ea, quæ ex nihilo facta sunt ammi-
sceamus, ut ne mentem nostram perdamus: numero omnia collegerunt. Reuelabat enim ipsis
Spiritus sanctus, uelut dignis factis ut simul cum angelis essent, & angelorum contubernales
forent, omnia quæ in cœlis sunt, & in terra, & sub terra. Et de cætero non ignorabant, & dicunt
ijdem sancti pueri, uelut dixi: Benedicite omnia opera Domini Dominum. Et incipiunt nume
rare ac diuidere, qualia opera, qualia quæ fecerūt, qualia opificia, qualia quæ operantur, qua-
lia effecta. Et numerant cœlum, terram, aquas supra cœlum, & angelos, creati enim sunt ange-
li: & thronos, ac potestates, creata enim & hæc sunt, & Solem ac Lunam, facta enim hæc sunt, &
non increata, & nubes, uentos, nimbos, niues, fulgura, tonitrua, terram, mare, fontes, abyssos,
B fluuios, omnem humanam naturam, montes, uolatilia cœli, pecora & animalia, animas san-
ctorum, spiritus iustorum, Ananiam, Azariam, Misael, sacerdotes ac seruos Dei. Omnia enim
hæc facta sunt & creata, à Deo facta per Verbum & sanctum spiritum. Verbo enim Dn̄i firmati
sunt cœli, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorū. Vide uerò dilecte frater, quomodo omnia
enumerauerunt ex Spiritus sancti ductu, & nō enumerauerūt filium inter creaturas, imò neq;
Spiritum sanctū. Sed nouerunt eandem Deitatem esse in trinitate, & eandem trinitatem esse in
una Deitate. Et glorificauerūt Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum sancto Spiritu, unam san
ctificationē, unum cultū diuinum, unam deitatem, unam glorificationē. At omnino & hoc au
det diabolus inter homines mouere, ut sint, qui incredulitatē contra sanctos pueros effingere
ac ementiri audeant, & dicere: Non nouerūt nomen sancti Spiritus, Iudæi enim erant: & neq;
filium nouerūt, quum Iudæi essent. Statim aūt uerba ipsa redarguūt illorū malā opinionē ha-
bentium incredulitatem. Dicit enim, Et erat facies quarti, sicut facies Filij Dei. Ecce nomen Filij
Dei. Ergo non est ignorātia de hoc, etiā ante tempus fornacis, quādo repletus fuit Daniel Spi-
ritu sancto & dixit, Purus ego à sanguine ipsius: & reuersi sunt ad iudiciale forum, & iudicauit
presbyteros Spiritu sancto impletos. Ergo nouerūt Filium & nouerūt Patrem, & Spiritū san-
ctum. Et nō ignorantiæ gratia nō dixerūt nomina, sed securitatis causa: Benedicite omnia ope
ra Domini Dominū: & nō dixerūt, Benedic Fili Dei Dominū, neq; benedic Spiritus sancte Do
minū: sed, Benedicite omnia opera Domini Dominū. Et ne quis ex his, qui sibijpsis prætextus
uenantur dicat, quòd non dixerūt Cherubim & Seraphim, ergo neq; hæc sunt opera Dei. an-
ticipauit enim diuinum uerbum, ut muniret nos ab his, qui fraudes sibijpsis excogitant, præ-
noscens in ipsos & in pueros perniciem. Tripliciter enim duplicauerunt hymnum ijdem san-
cti pueri, creata & facta in hymnum Dei proferentes, ubi prius dixissent: Benedictus es Domi-
C ne Deus Patrum nostrorum, & laudatum ac glorificatum nomen tuum in secula. Deinde post
alia, Benedictus es qui sedes super Cherubim. Et rursus, Benedictus es qui sedes super thronos
gloriæ regni tui. Et, Benedictus es qui uides abyssos, sedens super Cherubim: Quo ex eo quod
dicunt thronū, intelligas Seraphim & Cherubim, & à nomine Cherubim & abyssorū, & thro-
ni sanctificati, & ex reliquis omnibus nominibus, intelligas ex numero omnium nominato-
rum, quòd ex operibus sunt alijs connumerata. Vbi enim hæc omnia ad hymnū uocauerunt,
statim inferūt dicentes, Benedicite omnia opera Domini Dominum: quo Gabriel & Michael
benedicat Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Sancti autem Angeli in cœlo uictorialem
hymnum canunt, cum Seraphim & Cherubim trinitatem concorditer & æqualiter & coessen-
tialiter glorificantes ac dicentes, Sanctus, sanctus, sanctus, tres uoces absoluentes, in unitate
autem dicentes, & non multis uocibus. Non enim dicunt sanctus quartum, ut ne addant Tri-
nitatis nomen creaturæ: nō dicunt bis sanctus, ut ne defectuosa sit gloria perfectionis: sed ter,
ut Patrem & Filium & sanctum Spiritum, in eodem honore sanctificent. Et non dicunt san-
ctus & semisanctus, sed æqualiter dicunt sanctus, una uoce & uno sermone & una perfectione
Trinitatem glorificantes simul in unitate, & unitatem in trinitate. Nam ut hanc cognitionem
nos doceret, unigenitus Dei uenit, hunc intellectum sanctus Spiritus nobis prædicauit, hanc
perfectionem Pater nobis reuelauit, hanc uitam in ueritate largitus est nobis Verbum incar-
natum. Hanc ædificationem ædificauit nobis sanctus Spiritus. Si quis superædificat super
fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, nō enim est
aliud fundamentum. Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter hoc quod positū
est, qđ est Iesus Christus Filius Dei, cuius sumus ædificatio, & cuius sumus agricolatio, ædificati
super

Hymnus trium puerorum.

Tergeminum sanctus.

super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, ut sciamus nostram ædificationem solidam esse in ueritate, & nostrum fundamentum semper esse, & non incepisse esse. At non in omnibus est hæc cognitio iuxta Apostolicum sermonē, sed in his qui digni facti sunt Spiritu sancto ut sciant mysteria ueritatis. Ipse enim qui reuelauit seipsum & Patrem suum, & sanctum Spiritum, repræhendens quosdā de ignorātia, dixit: Non nouistis Scripturas, neq; uirtutem ipsarum. Et rursus alibi, Qui habet aures ad audiendum, audiat. Et rursus, Si nouisses, quis est qui quærit à te potum, tu sanè petiuisses: ad Samaritidem dixit. Et rursus, Nescitis cuius spiritus estis. Igitur cognitio nō est in omnibus, dona enim habet ex Deo diuersa. Et sanctum Verbum dicit, Cui datum est amplius, ab eo amplius exigēt: tanquam aliqui acceperint parum, aliqui omnino nihil, alij uerò abundantius. Et quòd hæc sic se habeāt, ex his quæ in diuinis Scripturis dicta sunt, inuenire licet: quum plurima in diuina Scriptura spiritualiter dicātur, maximè de nostra uita, & de Domini cognitione. Quæ enim sunt profundiora, & uerba animam nostram amplius incertam facientia: ea offendiculum conferunt his, qui cognitionem Dei non acceperunt, quemadmodū dicit Oseas propheta, Quis prudens, & intelligit hæc? Et, Cui uerbum cognitionis Domini datur, & cognoscet ipsa? quoniam rectæ uiæ Domini, impij autem offendent in ipsis. Rectæ equidem sunt, uerùm impij offendunt ad uias Domini, quum hæ nullam culpam apud homines habeant offendiculi ipsorum. Qui itaq; offendunt ad lapidem offensionis, indifferenter offendunt. Offenderunt enim ad lapidem offendiculi, & scandalum passi sunt. Statim etenim Iudæi uidentes unigenitum Filium Dei in carne uenisse, diuina signa operari, & non digni facti cognitione cœlesti, dicebant: Quis est homo hic qui loquitur blasphemias? Et alibi, Si esset homo hic ex Deo, non utique soluisset sabbatum. Igitur Deitatē ignorabant, hominem uerò nudum solum ipsum putabant. Alij uerò qui etiam Deum ipsum cognouerunt, ignorantes perfectam ipsius gloriam, ubi audiuerunt ea quæ in profundo de ipso dicta sunt uerba, & iuxta peractam in nostram salutem dispensationem errantes ac offendentes, in ipsius Deitatem peruersam opinionem habent. Intelligentia enim ipsos seducit. Quemadmodum enim Iudæi offendiculum passi sunt ubi audiuerunt, sic etiam ipsi audientes offendunt. Illi enim uidebant, quæ in prophetis sunt prædicta, uerùm in aduentum Christi in carne completa ignorantes, perturbati sunt. Et hi rursus propter dispensationem ipsius eadem prædicta audientes, & nudo modo ipsa intelligentes turbantur: & in suam ipsorum subuersionem proponunt, quæ ad nostram ædificationem pertinent, & dicunt: At dixit, Ego abeo ad Deum meum & Deum uestrum, & Patrem meum & Patrem uestrum. Vides quòd & ipse unum est de creatis, ita enim blasphemantes dicere audent. Vides itaq; quòd fallit ipsos aduentus in carne dispensatio. Repetant enim ab initio, & interrogent tempora aut temporū partes. Transitus enim ipsius, inquit, à diebus seculi. Videamus itaq; ea quæ ante hæc sunt. Dicit Pater, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem: & non dixit, Faciam hominem secundum imaginem meam. Redarguere tu qui habes cor induratum, iuxta id quod scriptum est, Sed induratum est cor ipsorum: & disce Filium esse semper apud Patrem. Nam dicere, Faciamus: nō unius significatiuum est, sed Patris dicentis ad Filiū. Redarguere tu qui dicis Filium inæqualem Patri. In hoc enim quod dicit ipse, Secundum imaginem nostram: nō discreuit similitudinem Filij à Patre, neq; distinxit quid inter identitatem Patris ad Filium. Non enim dixit, Secundum imaginem meam, aut secundum imaginem tuā: sed Patris & Filij & sancti Spiritus unam essentiam indicauit & deitatem. Dicit enim secundū imaginem nostram & ad similitudinem: ut si quidem una Patris & Filij & Spiritus sancti deitas, homo uerus factus sit secundum imaginem unius deitatis Patris & Filij & sancti Spiritus. Redarguere & tu Ari, & audi Patrem dicentem ad Filium, Faciamus: & coopificem uocantem Filium. Sæpe enim audiui quosdam dicentes, Quòd Filius fecit nihil, sed per ipsum facta sunt, quæ facta sunt. Si per ipsum facta sunt, etiam ipse fecit, uelut clarè demonstratū est. Nam principalis artifex uerbum omnia fecit, & per ipsum Pater operatur. Audiant enim ipsum clarè dicentem, Pater meus operatur usq; nunc, & ego operor. Et hic Patrem suum, coopificem uocat, in eo quod dicit hoc. At rursus ne te decipiat sententiæ intelligentia, & ne accesseris ad filium uelut seruum, & non sicut ad uerum Dominum. Si enim seruus erat & non uerus herus, quomodo formam serui suscepit, ubi uenit qui est in forma Dei? Quomodo uerò illius coopificē uocabat seipsum, si non habebat perfectionem? Proinde uelut Deum perfectum accedas Filium, & Filium genuinum existentem à Patre, & ne dixeris ob peruersam opinionem: At pater dixit ad Filium, Faciamus, Filius autem non dixit ad patrem, faciamus. Et filius nō dixit, Ego operor, & pater meus operatur, sed patrem locat primum dicentem & operantem. hæc enim stolidè dicis, & iuxta multa principia Deum consideras. Vnum autem est principium, & idem una deitas. Nusquam uerò in Deo filius dicit, Deus meus: non negante filio honorem erga Patrem, inquam, sed quomodo habet deitatis consequentia, declarante. Et rursus, Audiuit Adā, inquit, Deum ambulantem in paradiso sub crepusculum: & nusquam dicit filius, Deum meū & Deum uestrum, sed Deum per se perfectum hic dicit. Et rursus, Et loquutus est Deus ad Noe: & nusquam habetur talis locutio. Et, Visus est Deus Abraam, sedente ipso ad quercum Mambre, & ecce tres uiri, & occurrebat in obuiam itionem atq; occursum, & adorauit super terram, & dixit: Si inueni gratiam coram te: quo unum ostenderet Deum, eos uerò qui sequebantur ipsum, alios duos angelos ipsius. Huius enim gratia etiam ascendit Deus ab Abraam.

Ipse

Cognitio non in omnibus.

Iudæorū ignorantia.

Deus meus, & Deus uester.

Trinitas in creatione.

Filij gloriam imminuentes.

A Ipse uerò qui uenit ad ipsum, dicit: Num occultabo quid à filio meo Abraam? Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est apud me, & cætera: & nusquam inuenitur in his temporibus, Deus meus & Deus uester. Et ingressi sunt duo uiri in Sodoma: tanquam eo qui ascendit supra Abraam relicto à duobus qui ingressi sunt in Sodoma ad subuersionem. Verùm de eo qui ascendit, dicit Scriptura, Et pluit Dominus super Sodoma & Gomorrha à Domino ignem & sulphur: & non erat opus locutione ut diceret, Deum meum & Deum uestrum. Et Moses in cantico dicit, Et adorẽt ipsum omnes angeli Dei. Si uerò dixit, Angeli Dei, & ignẽ à Domino: & non dixit angeli solum, dicit sanè hoc, ut ostendat patris & filij unum regnum, angelis non diuisis in principatus, sed angelis Dei existentibus, & adorantibus filium & Deum. Angelus enim non adorat angelum: & nusquam hic, Deus meus & Deus uester. Dauid autem ait, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dominus enim dicit Domino meo. Nam dispensatio carnis nondum erat, cuius gratia opus erat ipsum dicere, Deum meum & Deum uestrum. Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabis nomen ipsius Emanuel, quod est, si interpreteris, nobiscũ Deus, & nondum licebat dicere, Deus meus & Deus uester. Et tu Bethleem domus Euphratha, non minima es ut sis in millenario numero urbium Iuda, ex te enim egredietur, qui erit mihi in principem in Israel. Et transitus ipsius ab initio à diebus sæculi. Et iuxta alia exemplaria, Et tu Bethleem nõ es minima in principibus Iuda: ex te enim egredietur Dux, & pascet populum meum Israel. Et uides quòd nondum opus erat dicere, Deum meum & Deum uestrũ. Quando uerò prophetia implebatur Hieremiæ & Esaiæ similiter, ut ex uirgine natũ esset uerbum, & carnẽ haberet, quemadmodũ Hieremias dicit, Et homo est, & quis cognoscet ipsum? tunc particeps carnis, & efformata in seipsum eadem sancta carne, sine semine uiri ex deipara

B Maria, iuxta id quod dictum est, Factus ex muliere: & particeps nostri, propter nostrum dicit, Deum meum: propter sempiternitatem uerò suæ ingenuitatis secundum naturam dicit, Patrem meum: & propter gratiam ipsius erga discipulos suos, Patrem uestrum. Verum propter naturam ipsorum discipulorum, ad ipsius & sempiterni Patris ipsius deitatem dicit, Deum uestrum: Deus enim discipulorum est. Pater uerò Domini secundum naturam: discipulorum autem pater, secundum gratiam. Deus aũt filij est pater, propter carnem: pater uerò propter sempiternitatem & incompræhensibilitatem generationis & ingenuitatis ipsius, quia in ueritate est ipsius pater, qui genuit ipsum sine tempore & sine principio secundum deitatem. Deum autem suum dicere oportebat, propter eam quam nostri causa fecit dispensationẽ, uerbum semper existens apud patrem, genitum sine principio, in carne uerò ex Maria in extremis diebus genitum secundum carnem, ex Maria autem eadem sancta uirgine per Spiritum sanctũ. Considerent itaq; profunditates tractationis Dei, & ne conuertant gratiam in ingratitudinem, gloriæ priuationem reputantes inenarrabilem ac incompræhensibilem Dei naturam, salutem in nos collatam. At inquiunt, de Deo scriptum est, Non esuriet, neq; sitiet, neq; est perscrutatio sapientiæ ipsius: De filio uerò, quòd esurijt in deserto in tentatione. Et dicit Scriptura, Deus noster non fatigabitur: Dominus autẽ Iesus fatigatus est in itinere. Et, Non dormitabit neq; dormiet, qui custodit Israel: dormiuit aũt, inquit, Dominus in naue. O` uanæ suspiciones eorum, [*Affectus humani in Christo.*] qui talia cogitant. Non enim solum nostra onera suscepit sanctum uerbum, ubi propter nos uenit, sed etiam sub contactum uenit, & carnem accepit, & homo inuentus est, & à scribis compræhensus est, & dorsum flagris præbuit. Et faciem meam non auerti à turpitudine inspuitionum. Sed & fleuit, uelut in Euangelio secundum Lucam habetur in incorrectis exemplaribus, [*Fleuisse Iesum ex Luca ab orthodoxis exemptũ fuit, at hodie habetur.*] & utitur eo testimonio sanctus Irenæus in opere contra hæreses, aduersus eos qui Christum in

C apparentia apparuisse dicunt. Verùm orthodoxi sustulerunt uerbum, timentes & non intelligentes ipsius finem, ac uim, & robur. Et constitutus in anxietate sudauit, & fuit sudor ipsius uelut guttæ sanguinis, & conspectus est Angelus confortans ipsum. Et non hoc solum, sed etiam sicut homo interrogat, Vbi posuistis Lazarum, & de laborante ex sanguinis profluuio, Quis me attigit? & de quærentibus ipsum, Quem quæritis? Sed & discipulos uelut homo interrogat, Quem dicunt me homines, esse filium illum hominis? Sed &, Quot panes habetis uobiscum? dixit. Et fatigatus ex itinere sedit ad puteum in Samaria. Et, Puer crescebat & confortabatur Spiritu. &, Proficiebat ætate ac sapientia Iesus. Sed & priusquam nosset Puer uocare patrem aut matrem, capiet uim Damasci, & spolia Samariæ, qui sapiẽtia est, & docet homines cognitionẽ, & plantauit aurẽ homini, & articulatã fecit loquelã filijs hominũ, & fecit linguã claram ægrẽ loquentiũ. Talia omnia sustinuit pro nobis, quo omni consequentia incarnationis propter nos dispensatæ custodita, characterẽ ueritatis nõ disperderet. At ut ne testimonia, quę adduximus, uelut à persona aduersarij cõtra ueritatẽ opposita, ex Diuinis Scripturis collecta, [*Scripturæ locorum aliquot interpretatio.*] malè uerò ab ipsis intellecta, ita sinamus citra interpretationem, dicam uniuscuiusq; sententiã & uim in ipso sitam, ob quam causam uelut iuxta humanos affectus dictum est. Et rursus dicemus multa de hoc, Deus meus & Deus uester: quum dixerimus iam, ut quisq; mente præditus cognoscat ex ipsa consequentia rectẽ dictum esse. Et, Homo est, & quis cognoscet ipsum? In eodem duo ostendit Diuina Scriptura, uisibile & inuisibile. Et propter uisibile quidem, meritò Deus meus dictum esse, propter inuisibile uerò, Pater meus dictum esse, ita ut neutra locutio aduersetur Verbo. Quomodo enim, si erat homo, non cognoscebatur? Si uerò non erat homo, quomodo homo dicitur? Quisquis enim ex hominibus nascitur, omnino ab hominibus cognoscitur,

cognoscitur, à genitrice, à cognatis, à familiaribus, à uicinis, à contubernalibus aut cõciuibus: & impossibile est hoc impleri, in nudo homine. Impletur autem in Deo Verbo ac filio Dei, in eo quòd dicit, Homo est in ueritate. Quis uerò cognoscet ipsum, quoniam Deus est, eo quòd participat, & homo & Deus est, ignotus hominibus propter incompræhensibilitatem? Homo uerò ex Maria in ueritate, citra semen uiri genitus. Et uirgo in utero habebit: Futurum enim ex tempore prædicauit propheta, & uirgo in utero habebit, futurum enim est, Pariet filiũ. Si itaq; uirgo est, non ex uiro est conceptus dispensatio: eo quòd ante hoc tempus dictũ est ad Achaz, Pete tibijpsi signum in profundum aut in altum. Ille uerò humiliter se gerens, non petam, neque tentabo Dominum Deum meum, inquit, recusans petere signum. Statim autem eo quòd nõ petiuerat ipse signum, duo largitur Deus, qui magna munera hominibus donat. Ab alto, uerbum propria uoluntate, & ipsius uerbi propria uoluntate mittens: à profundo uerò, carnẽ propria bona uoluntate cum ipso uerbo dispensans. Dicit enim postea, Et uocabunt nomen ipsius Emanuel: non enim dixit uocabo, sed uocabunt. Hominibus enim reuelabatur Deus apud ipsos ignotus, sed non recenter accipit nomen. Non enim dixit, uocabo nomen ipsius Emanuel, sed uocabunt. Cæterùm factus ex muliere, quemadmodum supra à me declaratum est, quo in uoce, ex muliere, impleretur uox, factus: Verbum uerò sempiternum omnibus clarè demonstraretur. Sed & non sitiet, de Deo: de filio uerò, quòd esurijt & sitijt, necessariò nobis dispensatum est. Quomodo enim reperiatur dispensatio in ueritate existens, si nõ haberet necessariam incarnationis consuetudinem? In hoc demonstrauit nobis omnium quæstionum ab hæreticis propositarum solutiones. Statim enim soluit opinionem Manichæorum: in eo enim quod dicit ipsum edere ac bibere, carnem ueram ostendit. Soluit Lucianistarum propositum, & Arij facultatem ac uires. Lucianus enim & omnes Lucianistæ negant filium Dei animam accepisse, carnem autem solum dicunt habuisse: quo uidelicet attribuant Deo uerbo humanam affectionem, sitim, famem, fatigationem, fletum, tristiciã, perturbationẽ, & quæcunq; in aduentu ipsius in carne habentur. Stolidum autem est hæc ad deitatem Filij Dei referre. At inquiũt, caro per seipsam existens, neq; edit, neq; bibit, neq; fatigatur, neq; alia facit: & ego assentior carnem per seipsam non habere hæc. Habuit autem omnem dispensationem uerbum ipsum quum uenit, & carnem & animam, & quæcunq; sunt in homine. Animæ uerò & carnis erant partes, fames & fatigatio, sitis, tristicia, & alia. Lachrymatur enim ut redarguat errorem Manichæi, quoniam non in apparentia corpus indutus erat, sed in ueritate. Sitit autẽ, ut ostendat non solum carnem se habere, sed etiam animam. Non enim deitas ipsius alicubi sitiuit, sed anima sitiuit, & fatigatus est ab itinere, propter carnis & animæ consequentiam. Quòd autem corpus & animam habens uenit uerbum, persuadeant ipsos diuinæ Scripturæ ueteris ac noui Testamenti. Statim enim Dauid de ipso dicit, & Petrus Dauidi concinit: Non sines animam meam in inferno, neq; dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem. Quo compositio dominici hominis intelligatur, & clarè de hoc cognitio nobis cõtingat: quo confirmet animam cum deitate per triduum depositam fuisse: quo carnem sanctam ostendat, & deitatem cum anima, ita ut non contineretur in inferno, mysterium perfecisse. Habet enim alicubi etiam aliud testimonium, sic dicens, Inter mortuos liber. Liber significat, infernum nõ obtinuisse in ipsum imperium, uerùm propria uoluntate ad infernum descendisse ipsum unà cum anima. Dicit autẽ Petrus, Eo quòd non erat possibile, teneri ipsum ab ipso, hoc est ab inferno. Sed & ipse Saluator dicit, Potestatem habeo sumendi animam meam, & deponendi ipsam. Et, Ego sum Pastor bonus, qui ponit animã pro ouibus. Et, Anima mea turbata est, inquit, & quid dicã? Velut in ambiguitate dicens, Quid dicam? Pater, serua me ex hac hora, sed propterea ueni in horam hanc: quo ostendat, quòd uoluntaria ipsius deitas ad hoc uenit. Verùm turbata est: quo species ueritatis aduentus ipsius in carne non turbaretur. Non enim apparentia erat aduentus ipsius in carne, sed instar magni Regis bellum gerentis aduersus inferiorem, & noscentis quòd inimicus eius, si uiderit ipsum in potentia uenientem ac multo robore, recusabit, & uertetur ad fugam, & multas subditorum regiones dissipabit: & propterea ex propria sapientia prætextus fingentis, & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia sumpta expetet regem, uelut timidum & impotentem, & persequatur ipsum. Rex uerò conuersus derepente cum sua potentia totum subditum capiet infirmum & aduersarium. Sic etiã Dominus noster non timuit mortem, qui antequam ueniret ad hoc, ut pateretur, significauit in itinere, quòd filius hominis, futurum esset, ut traderetur, & crucifigeretur, & tertia die resurgeret: & quum Petrus diceret, Propitius sis Domine, nequaquam erit tibi hoc, increpauit ipsum dicens, Abi retro me Satana, quia non sapis ea quæ sunt Dei, sed quæ sunt hominum. Qui igitur hic prædixit, & propter hoc ipsum uenit, quomodo postea precatur, ut transeat poculũ, ne bibat? Qui ante mortem dixit de morte, uel ob hoc ipsum ne deprænderetur mendax, nõ potuit precari ut transiret poculum. Sed prouocat per hunc modum aduersarium, quo illo opinante timere Saluatorem mortem, inducat ipsi mortem, ad salutem morientibus, per dispensationem. Sed etiam si audiueris quòd mortuus est Dominus, nosce passionem mortis, quo completa est. Interpretatur enim tibi princeps Apostolorum Petrus mortis ipsius argumentum, dicens: Mortificatus carne, uiuificatus autem Spiritu. Nam deitas ipsius, quæ suscepit ut in carne pateretur, passionis expers est, & passionis exors erat, & à passione illæsa permansit, non mutata passionis alienitate, neq; inutili facta sempiternitate. Si uerò rursus dixerint illi uanæ gloriæ cupidi, Nõ poteris

Simile.

Transeat à me poculum, quomodo accipiendum.

A poteris per talia uerba nobis persuadere, Christum animam habuisse. Inuenimus enim suprà
in diuinis Scripturis, ꝙ dicit Esaias ex persona Dei & Patris de unigenito, Hic est filius meus
dilectus, in quo mihi bene complacitum est, quem dilexit anima mea. Quid intelligemus de
Patre, animam accepisse in seipso, aut animam habere? Quis uerò delirans hoc cogitabit de
patre? Quid igitur dicunt? figuratè uidelicet uerbum dictum est. Si itaqꝫ de patre figuratè di-
ctum esse dicūt, ergo etiam de filio idem accipere oportet. Etiamsi enim dicat, Anima mea tur-
bata est: &, Potestatem habeo dandi animam meam & accipiendi ipsam: non habuit, inquiūt,
animam, sed figuratè dictum est. Et uidetur syllogistica ac sophistica ipsorum aliquid dicere,
quum ueritas ipsa per se cōsistat ex multis signis. A specie enim accipitur omnis figura & tro- *Troporum*
pus. Et in patre quidem non audendum est, eo quòd neqꝫ carnem gestauit. Quum autem con *ratio.*
fiteantur Lucianistæ siue Ariani de carne, non est ambiguitas. At inquiunt, Verbum caro fa-
ctum est, dixit, & non dixit, Verbum caro & anima factum est. Cæterùm aduersum ineruditam
ipsorum cōtradictionem etiam ego dico quòd formauit Deus hominem, limo accepto à ter-
ra. Verùm in uoce, Formauit, omnia compræhendit: & in eo quòd dixit, Verbum caro factum
est, omnia complectitur. Nam iuxta eandem rationem ex aduerso nos inferimus, dicentes: Ec-
ce dicit, Formauit Deus hominem: & non dixit, Fecit ipsi hepar aut pulmonem, aut cor, aut ue
nas, aut neruos, aut alia quæ sunt in corpore: per hoc intelligimus unum quid esse ex toto fa-
brefactum hominem ipsum, eo quòd non particulatim compositionem totius animalis Scri-
ptura explicat. Non'ne omnino res se sic habet? Sicut igitur ab una specie tota compræhen-
dit, ita ab ipsa carne animam accepisse Saluatorem, manifestum est. Si itaque animam accepit
& corpus, uelut demonstratum est, ergo non deitas erat imminuta ab essentia patris, ita ut in
affectionibus fuisset constituta, quo sitiret, & fatigaretur, & esuriret, & quæcunqꝫ homini neces
B saria sunt, faceret: quoniam non fatigabitur, neqꝫ est perscrutatio sapientiæ ipsius. At Saluator
Verbum quod ex supernis descendit, fatigatus fuisse reperitur: & non propterea non est ex es-
sentia patris, non enim supernè fatigatus est, sed in carne. Oportebat enim carnem fatigari, ut
ne in apparētia putaretur, sed in ueritate. Et alia quæ eiusmodi uim habent, dormitare & dor-
mire, hominis sunt indicia, & tactui subiectum esse: accepit enim hæc, & homo inuentus est. In-
uenimus Messiam de quo scripsit Moses. Qui uerò inuenerunt ipsum, per comprehensibilem
naturam inuenerunt, hoc est incarnatum, nam in incompræhensibilitate inuentus non fuis-
set. Quapropter à scribis compræhenditur, & dorsum suum præbuit flagris, & faciem suam nō
auertit à turpitudine inspuitionū, fleuit, & quæcunqꝫ alia de ipso dicuntur. Quis uerò potuis-
set Deum Verbum in cœlo flagris cædere, aut alapis uerberare, aut conspuere talem inenarra-
bilem & incompræhensibilem? Si uerò hæc passum, est passionis exors Dei Verbum, ergo pas *Paßionis Chri*
sio corporea est, extra ipsius à passione alienitatem, & rursus non extra, propterea quòd ipsi *sti ratio.*
sic complacuit, & quidem quum ipse nō sit passus, passionem in seipsum reputat. Et quemad-
modum macula in ueste, corpus gestantis non contingit, uerùm macula uestis gestanti impu
tatur: sic Deus passus est in carne, deitate ipsius nihil læsa, uerum passio carnis à deitate gesta-
tæ relata est ad deitatem, quo in deitate salus nobis cōtingeret. Recordor autem dictum Euan
gelij secundum Lucam, & non uolo omittere quo minus id ipsum interpreter, quod scriptum
est: In anxietate constitutus sudauit, & erat sudor eius, sicut guttæ sanguinis, apparuit autem
Angelus Domini confortans ipsum. At profundiora dicta, uelut appellare solemus, & necessa
ria, hi qui uim non intelligunt, subuertūt, simulqꝫ seipsos per maliciam pro bonis, nihil enim
hac re periculosius est. In eo quod dicit, Fuit in anxietate: Dominicum hominem uerum homi
nem existentem ostendit. Et ut ostendat quòd uerus erat homo, & quòd nō à deitate anxietas
C illa contigit, dicit: Sudauit, & sudor ipsius erat sicut guttæ sanguinis: corporea est species, & nō
spiritualis. Visus est autem Angelus Domini confortans ipsum: non quòd cōfortatione ange-
li opus habebat: qui maior Angelis est, cui flectit se omne genu cœlestium, terrestrium, ac infer
norum, ut qui semper est Deus Verbum, & semper est apud patrem, & ex ipso genitus est: sed ut
impleretur illud in cantico magno Mosis in deserto composito, in quo dixit: Adorabūt ipsum
omnes filij Dei, & confortent ipsum Angeli Dei. Confortent ipsum dixit, non quòd exhibeant
ipsi robur, sed quoniam inualuit glorificatio ut in his glorificent Deum: quum angeli & spiri-
tualia animalia supernè clament ac dicant: Tua est potentia, tuum est imperium, tuum est ro-
bur: In hoc ostendunt adorationem & confortationem, hoc est, quòd dant ipsi proprium for-
titudinis robur. Sic etiam angelus uisus est coram discipulis adorans suum Dominum, non
ignorans excellentiam benignæ ipsius erga homines dispensationis, uerùm admirās tantam
in ipso esse mansuetudinem, quæ diabolum superauit, quæ aculeum mortis contriuit, quæ de
principatibus ac potestatibus triumphauit, quæ peccatum confregit. Et propter excellentiam
admirationis in glorificatione, Angelus adorans dixit: Tua est fortitudo Domine. Tu enim
præualuisti contra mortem & infernum, & contra diabolum, ut contriueris aculeum ipsius, &
expuleris ab humana natura. Porrò quum rursus dicit, Vbi posuistis Lazarum, iuxta huma-
nos affectus dicit. Et de laborante ex sanguinis profluuio, Quis me tetigit? aut, Quem quæri-
tis? aut, Quem dicunt me homines esse, filium illum hominis, aut Puer crescebat, & conforta-
batur Spiritu: aut Proficiebat ætate & sapientia: aut Priusquam nosset puer uocare patrem aut
matrem. Non uides ex ipsa tractatione excellentiā cognitionis, quòd ex carne & humana na-
tura sunt narrationes? Quæcunqꝫ enim in ueteri Testamento ex persona Dei & Patris subde-

scendunt,& ad persuasionem hominum ignota sunt,non autem ignota Deo existunt: ea Verbum ubi uenit,impleuit,ut impleret id quod dictum est,Pater meus usq; nūc operatur, & ego operor. Vbi posuistis Lazarum,interrogabat quum prope locum esset. Antequàm uerò uenisset ad locū,à nemine audiuit,& dixit discipulis suis, Lazarus amicus noster dormit. Qui itaq; tanto itinere distans à loco nouerat, quòd mortuus esset Lazarus, is præsens in loco ignorabat? Nequaquam,uerùm uolebat ostēdere,quòd hæc omnia faciebat, & nondum quisquam perfectè ipsi credebat,quo declararet suæ erga nos indulgentiæ insignem benignitatē. Oportebat enim illas non dicere, Quatriduanus est,iam olet:neq; abire ac demonstrare, sed dicere, omnia nouisti,& si uoles,uiuet. Quapropter etiam lachrymatus est,ob hominum obstinatam duriciam. Non itaq; ignorās interrogabat,sed tentans redarguit ipsos,& benignè eos tractat. Et quis me tetigit,dicit,non quòd non nosset quis ipsum attigisset, sed ut ne per seipsum diceret miraculum quod edebat:uerùm ut illa,ubi audijsset,ac curreret, & diceret beneficium in se collatum,& ubi confessionem fecisset,audiret,Fides tua te seruauit: quo etiam alios inhortaretur ad credendum ut sanarentur. Dicit autem, Quem me dicunt esse homines filium illū hominis,uelut etiam in ueteri Testamento,ex persona Patris dicit, Adam ubi es? Nouerat autem ipsum ubi esset. Quapropter etiam redarguit ipsum postea dicens: Ex ligno comedisti. Et ad Cain, Vbi est Abel frater tuus? & non ignorans interrogabat. Dicit enim, Maledictus tu super terram, quæ aperuit os suum ut susciperet sanguinem fratris tui de manu tua, ecce enim sanguis ipsius clamat ad me. Non itaq; ignorabat qui dicit, Sanguis clamat: uerùm ut daret ipsi locum ad pœnitentiam & excusationem,ideo interrogabat. At uerò rursus conuertuntur ad imperitiæ contentionem,& dicunt ipsius filij esse has uoces in ueteri Testamento. Statim autē redarguitur ipsorum studiū. Qui enim dixit ad Mosem, Quid hoc quod est in manu tua: ipse dixit, Ego sum qui sum. Et dicit Dominus ad Sadducæos de resurrectione narrans, Quòd autem resurgunt mortui, dixit Deus, Ego Deus Abraam,& Deus Isaac,& Deus Iacob. Deus igitur uiuentium,& non mortuorum. Et multa rursus ostendere possim,quæ ex persona patris in ueteri Testamento dicta sunt,imò etiam sæpe ex persona filij, & rursus ex persona Spiritus sancti. Et, Vbi est Sara uxor tua,dixit ad Abraam,is qui uenit ex supernis cum duobus angelis filijs Dei. Si enim ignorasset ubi esset,non utiq; dixisset, Risit igitur Sara quæ intus erat, & uult sic ostendere ipsius castitatem,quæ exemplum est eorum quæ in ueritate pietatem exercere uolunt:quo ubi susceperint peregrinos, proprijs quidem laboribus inseruiant, uerùm propter uerecundiam & castitatem, faciem suam uiris ne ostendant. Illa enim beata omnia composuit ac construxit,& quum hoc faceret,in facie angelorum non conspecta est,posterioribus sæculis reuerentiæ exemplar proponens. Sed & ut ostenderet,qui præsens erat quis esset,nomen uxoris uocabat,hospitio exceptus ad horā,& quòd neq; nominis ipsius oblitus esset,neq; figmenti,neq; cogitationis hominis. Quem me dicunt,inquit,esse homines filium illum hominis? & filium quidem hominis confitens declarat,ut ne de inuisibili ipsum interrogare putent. illi uerò dicunt, Heliam & Hieremiam,& Ioannem. Vos autē quem me dicitis? Tu es Christus filius Dei uiuentis,inquit,& statim ipsum beatum prædicat. Non enim ignorans interrogabat, sed ostendere uolēs,quòd patris est doctrina,quæ filium ecclesiæ uerum prædicat: quo cogeretur Petrus dicere,quę à patre edoctus erat. Et ne mireris si dicit,per me ingrediuntur ad Patrem,& ne abalienatum à patris essentia opineris. Ipse enim rursus docet, Nemo uenit ad patrem, nisi pater ipsum traxerit. Sicut igitur pater mittit ad filium,ita & filius infert ad patrem: quo ostendat unam & eandem esse deitatem. At illud, Proficiebat ætate & sapientia. Si est sapientia Dei, non opus habet sapientia. Verùm quoniam euacuauit seipsum forma serui assumpta: non plenitudo imminuta est,sed ut ostenderet à cœlo transeuacuatum in humanam naturam,hoc est in officinam Mariæ. Vngentum enim euacuatum nomē tibi est,inquit: non dixit effusum, sed euacuatum de cœlo in terrā,quo à terra in Mariam,& à Maria caro fiens cōciperetur. In Bethleem enim gignitur,à Bethleem transit ad Nazareth, à Nazareth in Capernaum, à Capernaū in Hierusalem,& mare, dum uadit super aquas,& ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Hiericho,& ad Bethphage,& Bethaniam, in Hierusalemq; ac templum & montem Oliuarum, & Gethsemani,& ad domum Caiphæ,& ad prætorium,& ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum,& usq; ad infernum,ad terram rursus post resurrectionem,& ad cœlos. Vngentum enim euacuatum à uase in uas, omnia uasa ungentum redolere facit. Et Christi aduentus è cœlo totam terram sacrificauit,eos qui ipsum suscipiunt in ueritate. Hic est mons qui est, uelut in Daniele habetur,& mons magnus: lapis sectus sine manibus, sine semine uiri, insinuans id quod maius est,rursus paruus inuentus. Lapis rursus recipiens magnitudinem,& fiens rursus mons magnus. Et mons non est in loco,sed implet totum orbem terrarum. Hic qui est sapientia,& factus est homo, extendens uirtutem suam super mundum, ut orbem terrarum gratia impleret, proficiebat ætate & sapientia. Nam qui est sapientia patris, & docet homines loqui,& articulat hominibus linguam, & plantauit aurem audientibus, quomodo nō nouerat uocare patrem & matrem, aut capiet uim ac potestatem Damasci, ac spolia Samariæ, & cætera? At quoniam genitus ex utero,si statim loquens idq; purè ostensus fuisset, & uelut pueritiam egressus aliquis uerba faciens: imaginatio sanè putata fuisset,& non uera, aut potius in apparentia,ipsius conceptio: propterea expectat aliquid ætatis,ut ne consequentiæ ueritatem dissipet. Cæterùm rursus alias uanas uenantur opiniones, quas diuinis sermonibus implicent,

easq;

Marginal notes: *Lazari historia.* — *Saræ castitas.* — *Proficiebat sapientia, quomodo accipiendum.* — *Vngentum euacuatum.*

A eaſq; contrarias excogitat,& dicunt:Quomodo igitur ſcriptum eſt, Suſcipite pontificem con
feſsionis noſtræ,qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum, &, Notum ſit uobis tota domus Iſraël, quòd
hunc Ieſum,quem uos crucifixiſtis,Dominum & Chriſtũ ipſum Deus fecit.Et magna me ſubit
admiratio,quomodo hi qui conſequentias cõtingunt,eam quæ in ipſis declaratur,uim igno-
rant.Nam quòd dicit,Suſcipite pontificem,qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum,non de deitate di- *Pontifex Chri-*
ctum eſt.Deus enim uenit,& omnia declarant nobis diuinæ Scripturæ. Nihil enim eſt in ipſis *ſtus quomodo*
obliquum aut diſtortum,uerum omnia coràm expoſita intelligentibus & recta his qui inue- *dicatur.*
niunt cognitionem. Accipite enim,inquit,eruditionem & non argentum.Si enim non accepit
quis eruditionem à Deo,hoc eſt fidem ueritatis,obliqua ipſi ſunt omnia & diſtorta, quæ intel
ligentibus & inuenientibus cognitionem recta ſunt,& extra omnem calumniam poſita. Quo
uerò ipſos redarguat Apoſtolus,dicit:Omnis enim pontifex,qui ex hominibus aſſumitur,p-
pter homines conſtituitur,ut offerat dona & uictimas.Quapropter etiã ipſe unigenitus,quan
doquidem ipſe uenit ut propter homines naſceretur, accepit ex nobis carnem, quo propter
nos,ex nobis oblatio proprio patri Deo factus,diſcipulos fratres uocaret. Vbi igitur id factũ
impletur? non alibi quàm à pontifice.Suſcipite enim, inquit, pontificem qui fidelis eſt ei qui
fecit ipſum. Quo uerò etiam exemplo ampliore utar, interrogauerit quis regem de proprio il
lius filio,& audacia ſumpta dicet ad ipſum,Quis eſt hic? Vbi uerò audiuit ex patre iuſtam cõ-
feſsionem,filius meus eſt:rurſus dixerit,filius tuus ſecundum naturam,& ubi rex dixit,etiam:
rurſus inducetis qui interrogat,Cur igitur ipſum feciſti,& dicet omnino ille, Regem ipſum fe-
ci.Ergo quum dignitatem dixerit, ingenuitatem negauit, quum ſecundum dixerit, primariũ
aboleuit? Nequaquam.Sic igitur etiam Deus & pater genuit filium ſine principio,& in carne
impletum eſt,quòd pontificem ipſum fecit. At,inquiunt,ſcriptũ eſt,Dominus creauit me prin
B cipium uiarum ipſius in opera ipſius. Et primum quidem ignorant illi uanæ gloriæ cupidi i-
pſum nomẽ libri.Liber enim,Prouerbia Solomonis appellatur. Quicquid autem prouerbia- *Prouerbiorum*
liter dicitur,non idem eſt quod ſermonis uis ac facultas. Ecce enim in parabolis loquutus eſt *ac parabolarũ*
Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Et uidemus parabolas non ſic ſe habere ad propoſitum no- *ratio.*
ſtrum.Simile eſt enim,inquit,regnum cœlorum grano ſinapis. Et ſi iuxta noſtrã mentem uo-
luerimus ratiocinari ex parte uidelicet,regnum cœlorum amplitudo eſt,aut locus,ſi modò lo
cum dicere conuenit,in quo regno eſt rex Deus & Pater,& Deus uerbum & filius Dei, & Spiri-
tus ſanctus Dei,angeliq; ac archangeli, exercitus ſpirituales, Abraam & Iſaac & Iacob, & om-
nes iuſti:ubi itaq; tot res in grano ſinapis comprehendentur? Verum figura ſermonis per æni
gma dicitur.Ergo non idem eſt quod prouerbialiter dicitur. Sed & mulieri ſimile eſt regnum
cœlorũ,quæ habuit decem drachmas,& perdidit unam,& accendit lucernã, & inuenit ipſam:
ſed & ſagenæ miſſæ in mare,& ſemini ſeminato in terram.Hæc autẽ omnia per ænigma,& non
idem ſunt,quod ſermonis uis præ ſe fert.Et non uerè nouimus,an Prouerbiorum ſcriptor So-
lomon,de filio Dei hæc uerba dixit.Eſt enim ſapientia,& ſapientia. Solet igitur Apoſtolus di-
cere,Non nouit mundus per ſapientiam Dei Deum.Et,Stultam fecit Deus ſapientiam mundi. *Sapientiæ uo-*
Et rurſus dicit,Non in ſapientia carnali,ſed uirtute Dei. Et Solomon ſapientiam uocare ſolet *cabulum.*
dicens:Amaui pulchritudinem ipſius, & ſponſam duxi mihiipſi. Et Iob ſapientiam nouit ac
dicit:Sapientia autem unde inuenta eſt,qualis uerò eſt prudentiæ locus? Et,Sapientia paupe
ris annihilata eſt,& ipſe eſt ſapientiæ corrector.Et,Sapientia patris,unigenitus. Quid igitur di
cimus? Si ſapientia pater eſt,& filius iuxta illorum ſententiam progreſſus eſt ex ipſo,Verbum
& Deus exiſtens,& ſapientia exiſtens:ergo pater deſtitutus eſt ſapientia in ſeipſo, Deo ſolo ſa-
piente, inuiſibili.Atq; hæc omnia ſunt incompræhenſibilia & immenſa hominibus.Quomo-
C do igitur dedit Deus ſapientiã Solomoni,& repleuit ſapientia ipſum Beſeleel, & ſapientes ho-
mines occultant turpitudinem?Et multa de ſapientia dici poſſunt.Verum illa ſapientia patris
unius ſpeciei eſt,non habens aliam comparationem,quę ipſi opponatur.Attamen an de ipſa
ſit ſermo ille dictus,neq; affirmo,neq; denego,Deo autem permitto ut hoc ſciat. Video tamen
ea quæ dicuntur uiolenter inter ſe oppoſita. Creauit enim, dicit, principium uiarum ipſius in
opera ipſius,ante ſæcula fundauit me, ante omnes colles gignit me. Quomodo igitur, quòd *Solomonis lo-*
gignitur fundatur? Quomodo id,quod creatur,gignitur? Si enim creatum eſt, non eſt geni- *cus expenſus.*
tum.Nos enim ea quæ gignimus non creamus:& quæ creamus,ea nõ gignimus.Sumus enim
creati:& quæ à nobis gignuntur,creata ſunt.In Deo autem increata,genimen ſiue genitura nõ
eſt creata.Si enim genuit,non creauit.Si uerò poſtquã creauit,rurſus genuit,quomodo quòd
prius creatum eſt,poſtea gignitur? Si itaq; de ipſo hæc dicta ſunt,in diſpẽſatione in carne im-
plentur. Et propterea uiciniora primum dicit, & antiquiora poſtea narrat. Perſuadere enim
homines propinquiſsimos uolens,à carne incipit.Principium enim uiarum iuſticiæ Euange-
lij,nobis uerbum caro in Maria factum eſt,animaq; in ipſius carne fundata eſt:quo ſuperiora
poſtea oſtendat,dicimus autem, ex ſinibus paternis è cœlis perueniſſe in terram. Nam uenit
nobis poſtea omnem diſpenſationem perficiens.Non igitur creatum eſt uerbum : abſit,& ni-
hil nobis utiq; ingenerauerit diuina Scriptura in nulla penitus re. Sed & ex natura apud in-
terpretes non ſic edita eſt locutio hæc.Aquila enim dicit,Dominus acquiſiuit me:quandoqui
dem in Hebraico dicit,Adonai Canani:id quod hoc ſignificat quòd diximus. Et nos iuxta cõ
ſuetudinem de natis dicimus,acquiſiuit liberos. At neq; ſic uim interpretationis obſignauit.
nam Adonai Canani etiam ſic interpretari potes, Dominus excludit me. Et propterea Petrus

» clarè pronunciat dicens, hunc Iesum quem uos crucifixistis: non dixit, illum ex supernis Deum uerbum, sed hunc existentem carnem, quæ cum uerbo ex supernis in utero Mariæ compræhensa est & cōcepta: hunc autem, dictum propter Dominicum ex Maria hominem. In hoc enim & mortificatio impletur sicut dicit Petrus. Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. » Et rursus, Christo igitur pro nobis passo in carne. Et rursus, Ex quibus, Christus, quantum ad » carnem attinet, uelut dicit Paulus. Et ipse Saluator dixit in Euangelio, Nunc autem me quæri» tis occidere hominem qui ueritatem dixi uobis. Et, Audiui ex patre: quo ostēderet pasionem » ex humana natura, seipsum uerò scire naturalem filium Patris ex supernis. Concinit autem » huic sermoni sanctus Apostolus Paulus dicens: Vnus Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus. A

Mediator Dei & hominum homo Iesus Christus.

Qui non rapinam arbitratus est esse, quòd esset æqualis Deo, sed seipsum inaniuit, forma serui assumpta. Vides quòd hominem ipsum pronunciauit, sed non nudum. Mediator enim Dei & hominum est, quoniam in medio utrorumque est, ad Patrem quidem suum Deus existens natura genuinus genitus: ad homines uerò homo naturalis, genuinus ex Maria, citra semen uiri genitus. Sic enim est mediator Dei & hominum, Deus existens & homo factus, non mutatus naturam, sed secundum utraque ad ambo medius existens. At rursus indoctè dicunt: Vides quòd non rapinam arbitratus est esse, quòd esset æqualis Deo? Et neque uocabulum intelligunt illi contentiosi. Non enim dixit: Non uoluit fieri

Rapinæ uocabulum.

æqualis Deo per rapinam: sed non rapinam arbitratus est, quòd esset æqualis Deo: quòd Dei esset natura, quòd erat. Si enim non erat, quomodo formam serui assumpsit? Et quòd recens erat significauit, & ex hoc excellentiam admirans ostendit, quanquam esset æqualis Deo, seipsum inaniuit forma serui assumpta: non ut quod liberum erat in seruitutem redigeret, sed ut in forma, quam assumpsit, obedientes seruos liberaret. Et testantur Iudæi, quòd non uerebatur neque dubitabat dicere, quòd æqualis esset Deo: sed etiam confidentius sic ostendebat, B dum dicebat, Si non dixero, ero sicut uos mendax. Et propterea dicunt ad ipsum, Propter bonum opus non occidemus te, sed quôd, quum homo sis, te ipsum facis æqualem Deo. At inquiunt, si debemus figurata ipsius confiteri, & multa figurata dixit scriptura: etiam non oportet negare, quæ per ænigmata in ipsum dicta sunt.

Appellationes Christi.

Nam & ostium appellatus est, & lapis, & columna, & nubes, & leo, & ouis, & lucerna, & fax, & Sol, & angelus, & uermis, & petra, & lapis angularis, & uia, & taurus, & uitulus, & aliis huiuscemodi uidelicet nominibus. Et nos non negamus, quæ in ipso ænigmaticè sunt impleta, nouimus autem ob quam causam hæc scripta sunt. Via quidem, eo quòd per ipsum uadimus ad regnum, ad ipsum & ad patrem. Ostium uerò, quia per ipsum ingredimur. Columna, quia ipse est nostræ fidei fundamentum. Petra, propter immutabilitatem. Lapis, propter fundamentum. Sol iusticiæ, qui nostras tenebricosas mentes illustrat. Deinde dicunt, Quoniam scriptum est de ipso, quòd creatura est, confiteri etiam oportet scripturam. Ecce & ego recensui partem quandam usuum ac utilitatum, per ænigmata ipsius in nos impletam. Dicant nobis, in eo quòd dicunt ipsum creaturam, quid commodat? Ostium meritò dictus est figuratè, ut fiat nobis introitus & utilitas: & uia, ut per ipsum euntes, ne erremus.

Creaturam uerbum dicentes.

Creatura uerò, propter quid nobis fit, quid nobis prodest? Etiam, inquit, contentiosus ille uanæ gloriæ sectator, nisi enim ipsum dixeris creaturam, Patri pasionem attribuis. Quisquis enim gignit, pasionibus & affectionibus circundatus est. Aut enim contrahitur, aut dilatatur, aut expanditur, aut defluit, aut in molem augescit, aut simile quid sustinet. Hei praua cogitatio hæc, & non uera. Quis hæc de Deo cogitabit, quæ uerò suspicio talia audebit? Nimirum nemo, & ne diabolus quidem tale quid cogitauerit. Et si quis confitetur patrem, credit ipsum genuisse filium in ueritate. Neque enim malè circumfertur Deus, neque corpus prægnans est, ut prædicta sustinere posit. Spiritus C enim est Deus, Spiritus autem fluxionem non sustinet, non sectionem, non contractionem, non imminutionem, non extensionem, neque tale quiddam.

Pater Spiritus quomodo genuit Filium.

Prout itaque pater Spiritus est filium Deum uerbum genuit spiritualiter, sine tempore, incompræhensibiliter, & sine principio. Quo uerò hos, qui hæc dicunt persuadeamus, non quidem similia dicentes, uerum à similibus prauam ipsorum excusationem auertentes, dicamus: Creatura est qua innumeris ac infinitis modis à Domino suo abest. Et multi in deserto ignis indigi, uitreo uase aqua impleto, & materia ex facili ardente adposita, ex lino aut ex stupa facta, ponunt ipsum eregionè Solis, ita ut splendor solis de uitro in subiectam materiam resplendeat: & statim ab igne solis concipit, & ignem accendit.

Similitudinum usus.

Nunquid ergo secatur Sol per essentiæ participationem, nunquid defecit, nunquid imminutus est? Non inquiunt. Si itaque qui creatura est, non imminutus est: quanto magis qui infinitus & incompræhensibilis & impollutus est Deus, dum Spiritus existens genuit ex seipso Deum uerbum, inenarrabilem & incompræhensibilem ac incorruptibilem, in incorruptibilitate genuit, non per affectionem, non per sectionem, non per defectionem, sed perfectus perfectum in perfectione? Et ignis quidem natura multas lucernas ab una accendit, & quæ prima est, non imminuitur. Rursus autem potest eadem essentia ex multis particularibus esse, lucernis, inquam, aut facibus. At non sic Deus: Absit. Non enim rursus uenit Verbum, & coniunctionem cum patre fecit. Sed Pater, Pater est: & Filius, Filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Stultum est enim quod à Manichæis traditur, quòd ex mente ipsius Manis, Animæ à columna lucis factæ unum corpus sunt, & dum soluuntur à corporibus, rursus in unam essentiam reformantur, uelut in unam columnam,

iuxta

A iuxta fabuloſum ipſorum figmentum At non ſic oſtendit Euangelium, ſed fregit de quinque panibus,& ſaturauit quinq; milia:& non dimiſit,quæ ipſis ſuperfuerunt,ſed Colligite,inquit: & nihil relinquite de fragmentis: & collegerunt duodecim cophinos, & collegerunt quidem ſimul in capſas, uerùm fragmenta non rurſus in coniunctionem panum ſicut fuerant, fecit: collegerunt quidem multitudinem, ſed in multa fragmenta, in unam uerò congregationem. Indicauit cophinos,& non iuxta propoſitam ſpeculationem, nos hoc & prædictũ ſolis exemplum,figuratè interpretati ſumus. Non enim panes dicimus animas, neque fragmenta:abſit. Neq; Deum adæquamus Soli ab ipſo creato, neque unigenitum ſplendori à Sole in ſtupam emiſſo. Verùm iuxta ſimilitudinem etiam animæ factæ non connectuntur in unam coniunctionem:abſit,ſed in Dei manſiones, de quibus ſcriptum eſt, Multæ manſiones apud patrem, neq; in unum collem factæ,ſed ita ut ſingulæ priuatim numerentur. Neq; in eo quod dicimus genuiſſe Deum unigenitum ſuum filium,affectionem ipſi attribuimus,iuxta prauam illorum blaſphemiam. Quiſquis enim affectuoſe gignit,patitur:& non oportet neque creaturam, neque genimen ſiue genituram dicere iuxta illorum uerba, ut ne demus Deum dolere aut pati. Vnde igitur inuenimus filium,aut cur nomen Dei habet? Hi uerò ſunt hominum ſyllogiſmi, & à terrena ſapientia proficiſcentes. Nam noſtros hominum effectus, in Deum referre nephas eſt: quum Deus clarè dicat, Non ſicut cogitationes ueſtræ, cogitatio mea eſt. Et rurſus, Non ſicut homo, ita etiam Deus. Ceſſent itaque à blaſphemia,& diſcant à Patre dicente: Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene complacitum eſt. Et rurſus,uelut coram cunctantibus dicit,Es enim filius meus dilectus, quem elegi. Et nunc in Canticis, Electus ex multis milibus. Vnde igitur electio fit,dicant. Putant enim deliri illi in eo quòd dicit,elegi:ſecundum gratiam ipſum filium uocari,& non ſecundum naturam. Oſtendant itaq; quis ſit ipſi ſimilis, ut omni-

Electus ex multis milibus,de quo dicatur.

B bus probatis illum elegerit. Si enim filius eſt unigenitus,non eſt aliquis æqualis ipſi, neq; conferendus ſimilis exiſtens,filio inter filios Dei,hos enim nouit ſecundum gratiam,illi uerò nulla uirtus adæquatur,eo quòd eſt ipſe naturaliter filius. Manifeſtum enim eſt, unde ſit uox electus,& unde electio. Quoniam multa milia in terra erant, & Maria ſola gratiam inuenit, & in ipſa elegit ſanctam carnem,& propterea eſt illa in qua ipſi bene complacitum eſt. Sicut etiam Dauid ex perſona Apoſtolorum,qui in Dominum crediderunt,& cum gaudio gratiam ipſius gentibus oſtenderunt,dicit:Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedes noſtros. Pulchritudinem Iacob quam dilexit, hoc eſt ſinceritatem ac frequentiam pulchritudinis ipſius, hoc eſt totius Iacob pulchritudinem,ipſam carnem à Maria per Spiritum ſanctum electam,ipſam factam carnis diſpenſationem,pater ex ſupernis Ioanni Baptiſtæ oſtendit. Bonam enim uoluntatem habuit pater in aduentu Chriſti in carne. deitas uerò infinitam naturam habet. Dicit autem Apoſtolus ipſum filium dilectionis,qui liberauit nos,inquit, ex poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ,& ſtolidi illi hìc non intelligentes locutionem, iuxta profectum dilectionis,Dei eſſe filium dicunt. Et nõ ſciunt indocti illi comparationem ſermonis. In alio enim loco dicit Apoſtolus,Deus dilexit nos in Chriſto. Verè enim Filius dilectus eſt unigenitus,quoniam dilectio Pater,dilectio filius. Nam dilectio ex dilectione eſt, filius igitur eſt dilectionis propter nos,& propter ſeipſum,quia in ipſo dilexit nos,& filium ſuum unigenitum tradidit pro nobis. Neque igitur operans laborat,neque gignens patitur. Et ne fruſtra accumulent ſibijpſis blaſphemias. Si enim creatus eſt filius,non eſt adorandus iuxta illorum rationem. Stultum eſt enim creaturam adorare, & primum mandatum reprobare quòd dicit, Audi Iſrael,Dominus Deus tuus,Dominus unus eſt. Non igitur creatũ eſt ſanctum Verbum,quia adorandus. Adorauerunt ipſum diſcipuli. Adorant ipſum Angeli in cœlo. Et, Ado-

Filius dilectionis.

C rent ipſum omnes Angeli Dei. Et, Adoret te Domine fortitudo mea. Cæterùm una res eſt,quã dicam,eamq; breuem & oppoſitionem non habentem,& cui non poteſt aliquis contradicere. Si habent teſtimonia illi, qui filio Dei aduerſantur, oſtendant ubi dixit Pater, Creaui mihi filium:in ueteri ac nouo Teſtamento. Aut ubi dixit filius,Creauit me Pater. Quatuor ſunt Euangelia, habentia ſummas mille centum ſexaginta duas, & ab initio uſq; ad finem loquutus eſt filius, & ad ipſum Pater. Et nuſquam dixit, Creauit me Pater meus: neque Pater, creaui mihi Filium, aut creaui Filium meum. At inquit ille contentioſus & ambitioſus, Quid igitur dicis corpus ex Maria? nimirum aſſumptum. Maria uerò,inquit,quid,creata aut increata? Creata nimirũ etiam ipſi dicimus,genita ex uiro & muliere. Corpus igitur ex Maria quid dicis? adoras Saluatorem incorporatum,aut non adoras? Quomodo uerò non adorabo? Si enim non adorauero,non habeo uitam. Ecce igitur creaturam adoras ipſum corpus. Ingens autem eſt uæſania eorum qui talia dicunt. Nam rex purpuram indutus, ab omnibus adoratur, nunquid ergo purpura adoratur aut rex? manifeſtum eſt quòd rex. Coadoratur autem cum ipſo etiam purpura quam geſtat:ubi uerò rex hanc exuit,& in locum repoſuit, non amplius ueſtis purpura adoratur. Sedet etiam in templo ſæpe rex in proprio throno, & adorantes adorant regem in templo ac throno proprio: ubi uerò ſurrexit rex,nemo neque templum neque thronum adorat. Nemo autem adeò inſanus eſt,ut adorare uolens Regem in templo ipſius, dicat ad Regem, Egredere ex templo tuo ut te adorem. Sic ſanè nemo dixerit unigenito, Dimitte corpus ut te adorem: ſed adorat cum corpore unigenitum, increatum cum templo ſancto, quod accepit ubi uenit. Et nemo dicit ad regem,Surge ex throno ut te adorem,citra thronũ:

Euangeliorum IIII ſummæ 1162.

ſed adorat regem cum throno. Itaque & Chriſtus adoratur cum corpore ſepulto, & quod re- A ſurrexit. At inquiunt, Quid igitur dicis, uolens genuit Pater Filium, aut non uolens? quando quidem dicit, Erat ſemper Verbum, & non eſt tempus ante uerbum: & quidem quum etiam ipſi Ariani ad quoſdam decipiendos, Filium Dei ſine tempore genitum eſſe aſſerant, non uolunt autem ipſum ſempiternum dicere, ſed dicunt: Erat aliquando, quando non erat. Putant autem uocem aliquando, non eſſe tempus: ubi uerò expenderis uocem, redargues imperitos. Nam uox aliquando, prout dictio eſt, dicta, temporis ſignificationem habet. Et qui dicunt uocem aliquando, non dicere tempus, in abſurditatem incidunt ſuæ opinionis in peruerſa fide. Per ironiam enim & cauillum dictionibus utuntur, aliàs ſententiæ ſuæ opinione uehementer Filium Dei impugnantes, alienum & omnino à Patris deitate abalienatum glorificantes. Volens igitur genuit, aut nõ uolens? Si dixerimus non uolens, neceſsitate circundamus Deum. Et ſi dixerimus uolens, damus quòd erat uoluntas ante uerbum: & ſi uel indiuiduum quoddam temporis momentum, uel multifida ac minutiſsima horæ particula fuerit, temporis ſignificationem habet ante uerbum. Et rurſus delabimur in ſermonem ipſorũ. Et ſi dixerimus, quòd non uolens genuit, ergo neceſsitate naturæ ductus eſt Deus, & non uoluntatis libertate. At non eſt horum quicquam in Deo, uelut putas ambitioſe. Apud Deum enim hæc non ſunt. Neque uolens itaque genuit, neque non uolens, ſed per excellentiam naturæ. Excedit enim diuina natura conſilium, & non ſubiacet tempori, neque neceſsitate ducitur. In nobis enim nihil eſt paratum, quia non eramus aliquando. Et primùm quid deliberamus, poſtea facimus quod facimus. Aut ubi non deliberauimus nos, non eſt quod nondum factum eſt à nobis. Apud Deum uerò omnia perfecta ac plana, & omnia in ipſo completa ſunt. Et neque uolens genuit ſemper exiſtens genitum ex ipſo ſanctum Verbum & Deum: ſed in excellenti & inenarrabili ſua natura. Maxima me ſubit admiratio, ô filij fidei & Eccleſiæ, quomodo contentioſi il- B li uera ſubuerterunt in aliena, & quæ figuratè dicta ſunt, in uera errantes accipiunt? Nam genitum eſſe, quod eſt ipſi ſecundum naturam, negant, dicentes non ſicut unum quiddam ex geniminibus ſiue genituris. At creatum eſſe, quod eſt alienum ab ipſius deitate, etiam in allegoria aliquando dictum eſt, illud uerum dicunt: quod autem uerum eſt, abolent. Etenim dum di

Erat aliquando, quando nõ erat, Arianum dictum.

" cit Eſaias, Vidi Dominum Sabaoth. Et, Viſus eſt Dominus Moſi. Et, Viſus eſt Dominus Abra-
" am. Et, Vidit uiſionem Daniel antiquorũ dierum, & huiuſcemodi. Et, Viſus eſt Dominus Eze-
" chieli, & dixit, Vidi ſpeciem Dei: dicunt hæc non eſſe, & prophetas mentiri, probantq; ex dicto
" Euangelij. Saluator, inquiunt, dixit, Deum nemo unquam uidit, Prophetæ uerò ſe uidiſſe dicunt. Neceſſarium igitur eſt mẽtiri aut unigenitum, aut prophetas. Et iuxta rationem eorum, qui ſic dicunt ac Manichæorum, erunt ea quæ in prophetis ſunt mendacia. Si uerò non mentiuntur Prophetæ, ſed uera dicunt, iuxta Saluatoris ſermonem, nempe, Qui loquor in prophetis ecce adſum: intelligentiæ res eſt, & opus allegoria. Etenim hoc ſæpe ſic impletur. Videmus mare ex parte aliqua mõtis aut planicie, & uerè dicimus, ſi nos uidiſſe aſſerimus. Sed & ſi quis dixerit, quòd non uidit, non mentitur, ſed uera dicit, non enim uidit, ubi profunditas, ubi longitudo: non uidit molem, non uidit amplitudinem. Et per foramen quoddam uidemus hominem, uerùm extenſionem non ſcimus: & ſi dixerit quis uidi, uidit, & alius dixerit, non uidi, nõ uidit. Videmus enim uerè, uelut concipimus, non uidemus autem, in quantum eſt. Sic etiam Prophetæ uelut per foramen anguſti ſui corporis digni facti ſunt uidere, & ueritatem uiderũt: non ut intelligentiæ ac ſpeculationis infinitas habet. Atque ſic completæ ſunt concordantes inter ſe diuinæ Scripturæ: tum quòd Prophetæ dicunt ſe uidiſſe Deum, uiderunt enim in ueritate: tum quòd Saluator dicit, Deum nemo unquam uidit: non uiderunt autem in quantum eſt. Sed & ipſe uidit inuiſibiliter ſecundum naturam, dedit autem non potenti uidere, uirtu- C tem gratiæ ad uidendum uirtutem ſpeculationis ac intelligentiæ. At ne rurſus fabulam confingens dicas, Viderunt quidem Prophetæ, non oculo, ſed mente intelligentes & quaſi uiden-

Videmus & non uidemus quomodo.

" tes. Propter hoc enim exactè dicit Eſaias, Miſer ego quia compunctus ſum, quòd quum ho-
" mo ſim, & immunda labra habẽs, in populo immunda labra habenti habitem, & Dominum Sabaoth uidi. Et non dixit, Vidi mente, ſed oculis meis. Vidit igitur & non uidit, ſed ſicut potuit. In ueritate autem uidit, non uidit autem uelut infinitas incomprehenſibilitatis habet. Sic multi etiam de paradiſo allegoricè accipiunt, uelut phanaticus Origenes uoluit imaginationem magis, quàm ueritatem in mundum introducere, & ait, Non eſt paradiſus in terra, nimirum ex dicto à ſancto Apoſtolo relato, Noui hominem ante annos quatuordecim, an in corpore, neſcio: an extra corpus, neſcio: Deus nouit, raptum huiuſmodi uſque in tertium cœlum. At ne falſo intelligas ac dicas, quòd dixerit uſq; ad tertiam cœli partem. Nam quum dicit uſq;

Paradiſus non eſt in terra, iuxta Origenem.

" ad tertium cœlum, nõ de tertia parte dicit, ſed de tribus numero. Et dicit, Noui huiuſmodi ho-
" minem raptum eſſe in paradiſum, & audiuiſſe uerba, quæ fas non eſt homini loqui. Gloria omnipotenti Deo, qui per omnes modos declarat, & exactè explicat, quòd ueri non fallantur. Non enim in uno cõtracto ſermonis cõpendio cœlũ & paradiſum cõiunxit, ſed Noui, inquit, hominẽ raptũ uſq; ad tertiũ cœlũ. Et rurſus, Raptũ in paradiſum, hoc eſt ut Græcè dicitur εἰς τὸν παράδεισον. Quod aũt articulũ habet, id de alia perſona diſtinguit ac tractat, & ad alium modũ transfert. Quemadmodũ ſi quis haberet montem & planiciem, planiciem autem circumdantem ipſum montem, uelit autem in partem ultra montem ſitam in eadem planicie accedere.

Et quan-

A Et quando quidē uolet per planiciem iter facere ad locum, ex quacunq; parte montis fuerit, possibile est ipsi eò peruenire. Si uerò uoluerit primum ascēdere in montem, & de monte rursus in locum planiciei ultra montem sitæ accedere: etiam hoc ipsi facere possibile est. Sic intellige mihi etiam hoc, quod ab Apostolo dictum est, primum quidem in cœlum ascēdisse: iuxta id quod dictum est, Descendit nepos meus in hortum suum. Et Saluator dicit, Hodie mecum eris in paradiso. Si uerò non est in terra paradisus, & non uera sunt, quæ in Genesi scripta sunt, sed allegoricè accipiuntur: nihil est consequentiæ, sed omnia figuratè dicuntur: In principio enim fecit Deus cœlum & terram, & non sunt figuratè dicta, sed uisibilia: & firmamentū, & mare, germinaq; ac ligna, & herbas, fœnum, animalia, pisces, uolucres, omnia uisibilia in ueritate facta, hominem in ueritate quem fecit. Posuit itaq; hunc quem fecit in paradiso, secundū imaginem factum eundem hominem, uerùm secundum imaginem Dei. Ne autem curiosius perscruteris dona Dei, per gratiam homini data, non negamus omnes homines esse secundum imaginem Dei. Quomodo uerò, nō sumus curiosi de eo, quod est secundum imaginem. Neq; enim corporis formationem intelligimus secundum imaginem, neq; animam, neq; mentem, neq; uirtutem. Multa enim sunt quæ dicere me prohibent. Sed neq; rursus dicimus corpus nō esse secundum imaginem, neq; animam. Credentium autem est, confiteri Scripturam, & non negare. Incredulorum uerò, gratiam reprobare. Est igitur in homine id, quod est secundū imaginem, Deus autem ipse nouit quomodo est. Si enim dixeris, Hominem fecit secundū imaginem, & putaueris esse corpus: Deus autem est inuisibilis, incompræhensibilis, quomodo uisibile, & compræhensibile ac tactui subiectum, imago erit inuisibilis & incompræhensibilis? Et si dixeris, Nō est corpus secundum imaginem: Accepit, inquit, limum de terra, & formauit hominem. Et hominem uocat id quod terreum est, & hominem uocat id quod animale est. Insufflauit

Allegoriæ non sunt in Genesi.

Secundum imaginem, quomodo accipiendū.

B enim, inquit, in faciem ipsius, & factus est homo in animam uiuentem. Et neq; partē Dei dicimus esse animam, neq; ab insufflatione alienam. Quomodo uerò subtilitas hæc intelligatur, soli Deo cognitum est. Nos autē citra curiositatem & absq; malignitate credimus Deo uera in omnibus dicenti. Et si dixeris, quòd anima est secundum imaginem: dicit Apostolus, Viuens est sermo Dei & efficax, & penetrantior omni gladio ancipiti, & pertingens usq; ad diuisiones animæ. Si itaq; diuisiones habet anima, Deus autem indiuisibilis est, quomodo potest anima esse id, quod secundum imaginem est? Non enim nouit futurum anima, Deus autem omnia nouit, & uidemus anteriora corporis, posteriora ignorantes. Et si dixeris, quòd non est anima, omnino etiam animam hominem uocauit: & anima & corpus est homo. At si dixeris mentem esse id, quod est secundum imaginem: dicit Scriptura, Video aliam legē in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Quomodo igitur, quæ captiua fit, erit secundum imaginem? Et alibi dicit, Canam mente, canam spiritu. Et si dixeris uirtutem esse quod est secundum imaginem: dicam tibi, dic mihi de Adam, quam uirtutem operatus est priusquàm ipse formatus esset? Non enim erat in principio, ab initio uerò formatus est secundum imaginem. Et si dixeris non esse uirtutē, non bene dicis. Cui enim cōuenit secundum imaginem esse quàm uirtuti? Verùm ante uirtutem secundum imaginem formatus est homo. Nondum enim erat Adam in uirtute uersatus, neq; creatus. Et si baptismum esse dixeris id, quod est secundū imaginem: ergo qui non acceperunt baptismum iusti, nō fuerunt secundum imaginem. A Mose enim & mari incepit figura. A Ioanne aperta est figura. In Christo uerò perfectum est donum. Habēt igitur omnes id quod est secundum imaginem, sed non secundum naturam. Non enim secundum æqualitatem Dei habent homines, id quod est secundum imaginem. Deus enim est incompræhensibilis, & mente

C appræhendi non potest, quum spiritus sit, & super omnem spiritum, & lux super omnē lucem. Quæ uerò ipse decreuit, his non caremus. Verus enim est, qui cum gratia id, quod est secundū imaginē, homini largitus est. Et quot sunt quæ similia sunt? Videmus enim quòd accepit Saluator in manus suas, ueluti Euangeliū habet, quòd surrexit in cœna, & accepit hæc, & ubi gratias egisset dixit, Hoc meum est, hoc & hoc. Et uidemus quòd non æquale est, neq; simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ & insensibile, quantum ad potentiam. Et uoluit per gratiam dicere, hoc meum est, hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum uerum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiuimus, id credimus quòd est ipsius. Dominum uerò nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuum, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incompræhensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est. Hic itaque Adam in paradiso positus fuit, & comedit de ligno. Paradisus autem, inquit, in Edem iuxta orientes, fons autem ascendebat ex Edem: & non dixit, Descendebat: ut ne putemus ex cœlo esse Edem. Si enim in cœlo esset, ex supernis utique, dixisset, descendebat fons. Sed fluuius, inquit, erit ex Edem: & non dixit, descendit. Hic separatur in quatuor principia, nomen uni Phison. Et uidemus ipsum Phison ob oculos nostros: & Phison quidem est Ganges apud Indos appellatus & Aethiopes. Græci uerò hunc Indum fluuium uocant. Totam enim terram Euilat circumdat, paruam & magnam, partesq; Elymæorum. Penetrat autem magnam Aethiopiam, & cadit ad Austrum, & subit intra Gadira, in magnum Oceanum. Secundus fluuius est Geon, & sensibilem uidemus hunc fluuium, & non allegoricè accipi. Hic enim per Aethiopiam descendit, & paruam Aethiopiam penetrat, Anu-

Cœnæ Dominicæ uerborum expensio.

Paradisi consideratio.

A

bitimq; ac Blemeniam & Ezomitim, & alluens partes Thebaidis & Aegypti in mare hoc delabitur. Si uerò quis non credat, audiat Hieremiam dicentem, Quid nobis cum terra Aegypti, ut bibamus aquã Geon turbatam? Tertius, inquit, fluuius Tigris cursum faciens in cõspectu Assyriorum. Secat enim partes Orientis, & mergitur sub terrã, & exoritur ab Armenia per medium Cardiensium ac Armeniorum, & rescaturit rursus, & secatur in Assyriorum terram. Sed & quartus fluuius Euphrates similiter eodem modo subiens terrã, emergit ab Armenia, & sic alluit Persidem. Si itaq; non est paradisus sensibilis, non est fons. Si non est fons, nõ est fluuius. Si non est fluuius, non sunt quatuor principia, non est Phison, non est Geon, non est Tigris, nõ est Euphrates. Si non est Euphrates, non est ficus, si non sunt folia, non est Adam, non est Eua, non est esus, non comedit de ligno. Si non est Adam, non sunt homines, & fabula est de cætero ipsa ueritas, & omnia allegoricè dicuntur. Est itaq; Adam, sumus enim ex ipso, genus ipsius existentes omnes per successionem: & uidemus ipsum per multitudinẽ in successione.

Adæ successores.

Adam enim genuit secundum ideam ac formam suam ipsum Seth: ut ne quis putet aliũ esse eum qui formatus est, & alios eos qui geniti sunt. Et ideo dicit Scriptura, Secundũ ideam suã. Seth uerò genuit Enos, Enos Cainan, Cainan Maleleel, Maleleel Iaret & Enoch, Enoch Mathusula, Mathusala Lamech, Lamech Noe: & factum est diluuium non allegoricum, sed in ueritate, & perijt omnis anima: manserunt autem octo animæ. At ubi animas audis, ne putes figmenta.

Anima pro toto homine.

Ab una enim specie totus homo appellatur. Descendit enim Iacob in Aegyptum cum animis septuagintaquinq;: non quòd animæ sequutæ sint absq; corporibus, sed unà cum corpore. Et, "Eramus in naui animæ fermè octuaginta, dicit Lucas qui scripsit actus Apostolorum.

Corpora pro hominibus seruis.

Et consuetudo solet seruos corpora uocare. Dominus, inquit, centum corporum, imò etiam animas habentium. Quandoquidem uerò dominium hominum, corporibus dominatur, & non animis: propterea seruos meritò corpora uocauerunt cum anima, ut corporũ usum ostenderent.

B

Egressus est autem Noe ex arca, ubi genuisset Sem, Cham, & Iapheth. Sem uerò genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Sala, Sala Heber. Heber Phalec. Phalec Rhagau. Rhagau Seruch. Seruch Nachor. Nachor Tharra. Tharra Abraam. Abraam Isaac. Isaac Iacob. Iacob Iudam. Iudas Phares. Phares Esrom. Esrom Aram. Aram Aminadab. Aminadab Naason. Naason Salmon. Salmon Booz. Booz Obed ex Ruth. Obed Iesse. Iesse Dauid Regem. Dauid Solomonem ex uxore Vriæ. Solomon Roboam. Roboam Abia. Abia Asaph. Asaph Iosaphath. Iosaphath Ioram. Ioram Ochoziam. Ochozias Ioas. Ioas Emesiam. Emesias Oziam appellatum Azariam. Ozias Ioatham. Ioatham Achaz. Achaz Ezechiam. Ezechias Manasse. Manasses Amos. Amos Iosiam. Iosias Iechoniam. Iechonias Salathiel. Salathiel Zorobabel. Zorobabel Abiud. Abiud Eliacim. Eliacim Asor. Asor Sadoc. Sadoc Achim. Achim Eliud. Eliud Eleazar. Eleazar Mathan. Mathan Iacob. Iacob Ioseph.

Filij Ioseph itemq; filiæ.

Ioseph senex existens uiduus postquã duxisset primam uxorem, & genuisset ex ipsa filios masculos quatuor, Iacobum fratrem Domini appellatum, eo quòd cum ipso eductus esset, Simeonem & Iudam & Iose: & duas filias, Mariam & Salomẽ. Hic Ioseph senex existens & uiduus secundum necessitatem sortibus missis in uiduos & non habentes uxores in singulis tribubus in uirgines in templo: eo quòd consecrati essent in templo primogeniti filij masculi ac fœminæ, accepit iuxta sortem sanctam uirginem Mariam.

Christus quando natus est.

Ex qua secundum carnem natus est Dominus noster Iesus Christus per Spiritum sanctum, non à semine uiri, neq; ex corporis coniunctione. Nascitur itaq; Dominus ex tribu Iuda, ex semine Dauid & Abraam, secundum carnem, Deus existens, quadragesimo secundo anno regni Augusti.

Romanorum Imperatorum successio.

Augustus autem regnauit annos sexaginta sex, & menses sex. Post ipsum uerò filius eius suscepit principatum, annis uiginti tribus. Post Tiberium Caius, annos tres, menses nouem,

C

dies uiginti duos. Post Caium Claudius annos XIII. Post Claudium, Nero, annos XIII. post Neronem Vespasianus, annos nouem. Post Vespasianum, Titus filius ipsius annos II. post Titum, Domitianus frater ipsius, annos XV. menses V. Post Domitianum Nerua, annos IIII. post Neruam, Traianus, annos XIX. post Traianum Adrianus, annos XXII. post Adrianum Antoninus Pius, annos XXII. post Antoninum Marcus Aurelianus Antoninus, qui & Verus, annos XIX. Commodus, annos XIIII. Pertinax, annos VI. Seuerus, annos XVIII. Antoninus filius ipsius, annos VII. Macrinus, annum I. Antoninus alius, annos II. Alexander, non ille Macedo, annos XIII. Maximinus, annos tres. Gordianus, annos VI. Philippus, annos VI. Decius, annum I. Gallosophon & Volusianus, annos III. Galienus, annos XV. Claudius alius annum I. Aurelius, annos XIIII. Tacitus, menses VI. Probus, annos VI. Carus & Carinus & Numerianus, annos II. Diocletianus annos XX. post Diocletianum Maximianus, Lucinius, Constans, Cõstantinus, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, usq; in hunc annum, postquam mortuus est Gratianus, anni LXX. Nam hic annus est nonagesimus Diocletiani, Valentiniani & Valentis decimus, Gratiani sextus, consulatus Gratiani Augusti tertium, & Escythij illustrissimi, Indictio II.

Epiphanij sæculum.

Nos itaq; à prædicto Adam iuxta consequentiam, & non perijt ordo. Neq; ea quæ à Deo fiunt, allegoricè accipiuntur. Est igitur Adam, & sunt folia fici, & ficus, & lignum ad sciendum cognitionem boni & mali, & lignum uitæ in medio paradisi, & serpens, & inobedientia, & obedientia. Et sunt fluuij, & est Eua, & formatio hominis. Omnia enim possibilia sunt Deo, etiam corruptibilia transmutare in incorruptibilitatem, & quæ in terra sunt facere, ut in incorruptibilitate degant. Et ne quis miretur, uenit enim,

& hoc

A & hoc ipsum ostendit, ut qui carnem corruptibilem accepit, & in deitate induit, ipsamq; incorruptibilem declarauit. Quis enim accusabit Deum? Videamus porrò etiam aliam speculationem. Eiecit ipsos extra paradisum, & posuit ipsa Cherubim & flammeum gladium ad custodiendum ingressum ad lignum uitæ. Et egressus Adam habitauit ex aduerso paradisi. Nemo inanibus fabulis decipiatur. Potest enim Deus ex lapidibus excitare filios, & potest Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem: & potest in terra facere quietem paradisi, quia uult. Non enim alterius Dei est terra, & alterius Dei cœlum, sed omnia eiusdē sunt. Et sicut uult, largitur unicuiq; incorruptibilitatem. Nam & corpus ipsius Adam nouimus ex terra formatum, ex qua etiam nostra sunt corpora, & spem habemus uitæ æternæ, & incorruptibilis hæreditatis. Nam Saluatoris corpus ex Maria erat, & counitum est spiritualiter Verbi in cœlo incorruptibilitati. Hæc autem omnia collegimus, & hîc apposuimus, nihil ex his quæ scripta sunt reijcere uolentes, sed magis in simplicitate ferri, fidelesq; reperiri erga Deum, in his quæ in ueritate scripsit nobis, & largitus est uiam ueritatis & nostram salutem. Decens est enim, ut ipsi soli concedamus scire incompræhensibilia. Aliam uerò rursus fabulosam stultitiæ imaginationē hic Origenes (cui Deus ignoscat) hominibus ex allegoria introduxit, asserens pelliceas tunicas, quas diuina Scriptura Deum ipsi Adam ac Euæ fecisse dixit, nō esse tunicas pelliceas. Sed tunica, inquit, est pellicea carnositas corporis, ut ipsum corpus, quo post inobedientiam induit animas, & postquam de ligno comederunt. Et stultum est penitus hoc dicere. Verùm ipse Origenes commētis utitur, & dicit, Nunquid Deus coriorum tinctor erat, ut paratis pellibus tunicas Adam ac Euæ fecerit. huiusmodi autem dictum multo magis ab omni ratione abest. Vtrum enim facilius erat, cœlum & terrā ex nihilo facere Deum, aut tunicas pelliceas? Quando enim miracula sua uolens non operatus est? Et inanima in animata transmutare quando

Omnipotentia Dei.

Origenis allegoria de tunicis pelliceis.

B non potuit? Virgam Mosis aridam & ligneam, serpentem animatum fecit, qui Mosem persequebatur, & à quo Moses in fugam conuertebatur: ut ostēderet, quòd non uisum in apparentia esset, sed uerum quod fiebat. Quomodo uerò per quadraginta annos populi uestes non attenuatæ sunt, & pili non nutriebantur, & calceamenta non ueterascebant? Dicant mihi stolidi illi, qui uæsaniam Origenis in hac parte sequuti sunt, quum surrexisset Christus ex mortuis, & reliquisset lintea in monumento, uelut scriptum est, nudus ne apparebat discipulis, qui surrexit ex mortuis cum corpore & anima? Quando uerò ostendebat Thomæ ossa sua & carnes, manusq; ac latus, nimirum nō erat nudus? Quis igitur uestes ipsi texuit post resurrectionem? At dices mihi omnino, indumenta spiritualia ipsum fecisse. Et si talia indumenta potuit sibijpsi facere, pelliceas illas tunicas facere non potuit Adam ac Euæ propria uoluntate? Reuera concidit Origenis allegoria. Si enim, postquam comedit de ligno, creata est ipsi Adam caro, unde igitur accepit Deus costam, unde expergefactus ab altiore sopore Adam dixit, Hoc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea? Proinde nemo de cætero nobis molestias exhibeat, sic enim sentit ac docet sancta Dei Ecclesia ab origine. Nō enim astabit nobis Origenes in die iudicij. Admiror enim reuera, quomodo aliqui sustinēt eum, qui suum ipsius Dominum maledictis impetit. Legant tales, Libros Origenis de Principijs, & discant qui sibi filij catholicæ Ecclesiæ esse uidentur, & ne audeant filium à deitate patris separare. Quomodo non dedignatus est Origenes dicere, quòd filius non uidet patrem, sed dicit quòd non potest uidere Patrem Filius, & Spiritus sanctus non potest uidere filium, & rursus angeli non possunt uidere Spiritum sanctum, & homines non possunt uidere angelos? Et decepit seipsum magis, & eos quos seduxit, at non prudentem ac fidelem ac credentem ueritati & spirituali doctrinæ. Cessa itaq; Origenes, & cessate uos Origenis discipuli. Vera enim dicunt Apostoli ac Prophetæ, &

Origenis libri de Principijs erroribus referti.

C non uos, neq; uester præceptor. Cessent Gnostici condemnatos mores habentes. Cessent Valentiniani & Manichæi ac Marcionistæ per omnia errantes. Cessent Adriani & Anomœi, & Sabellij, & Pneumatitæ, qui etiam Pneumatomachi: & Dimœritæ, qui stolidè mentem amiserunt. Omnia enim uera dicit diuina Scriptura. Verùm intelligentia opus est ad cognoscendum Deum, & ut credamus, ipsi & sermonibus ipsius: & ut cognoscamus, quæ à Deo nobis data ac donata sunt, & quæ futura sunt, & iuxta promissionem, mortuorum resurrectionem in perfectione. Omnis enim hæresis mentitur, quæ non accepit Spiritum sanctum, secundum traditionem patrum in sancta Dei catholica Ecclesia. Et de his rursus dicemus pro nostra infirmitate, sed ex Deo digni facti, sancta Dei catholica Ecclesia, ut nos minimi & humiles etiam huius fundamētum habeamus, pro tenuitatis nostræ portione. Apposuimus autem ex parte de omnibus his, qui suæ ipsorum uitæ curam habent. Et sufficiebāt quidem hæc, quæ abunde de Patre & Filio ac sancto Spiritu dicta sunt. Quo uerò amplius ad munitionem ac defensionē ac certificationē credentiū declarare conemur, undiquaq; collectis diuinæ Scripturæ testimonijs, ad lautius instruendū conuiuium, ac faciendā exultationē credētibus, qui ista cōtingent: non cunctabimur rursus ostēdere ad certā ac firmā in Deo spem nostrā, quòd nihil euariat in Patre & Filio & Spiritu sancto, sed eiusdē ordinis ac coessentialis est sancta Trinitas. Nō aliunde uerò, neq; ex proprijs cogitationibus doctrinā facimus, sed à nostra uita, hoc est ex Prophetis, & saluatoris nostri aduentu, ipsiusq; benignitate. Venit em̄, uenit uita nostra, & lucē rursus nobis ostendit, quū errantes nos reperisset. Eramus enim, eramus in superbia & blasphemijs, simulachrorū imaginibus, spirituum impietatibus, malorum omniū imperio submersi. Quū

itaq;

itaq; hæc adessent nobis inuitis, non enim quod uolebam, faciebam, sed quod odio habebam A
» facere urgebar, peccato ita mihi ministrante: sanctus Pater Filium suum sanctũ demisit, & per
» misericordiam suam me seruauit, & ex omnibus corruptionibus meis me liberauit. Apparuit enim gratia Domini ac Saluatoris nostri, docẽs nos ut abnegata impietate & mundana concupiscentia, temperatè ac piè uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibijpsi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis cõtrarius erat, sublatoq; ex medio & in crucem affixo: exutis principatibus ac potestatibus, quas palàm uituperauit, ipsasq; in seipso in triumphum duxit: portis æreis confractis, & uectibus ferreis contritis, lucem uitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducens, uiam faciens, scalam cœlorum ostendens, paradisum rursus habitare faciens. Habitauit itaque in nobis, & iustificationem legis dans nobis ipsius Spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quæ de ipso sunt, hoc est principium & finem uitę: lex iusticiæ factus est nobis, lex spiritus, liber ex lege uitæ peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum hominem. Intra nos autem est Christus, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, uia uitæ pro nobis factus est, ut uiuentes non amplius sibijpsis uiuant, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & uitæ causa est. Nam iuramẽti ante multa secula recordatus (secundum Dauid) Deus erat in Christo, & mundum sibijpsi reconciliauit, nõ reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complemẽtum habitare uoluit, & per ipsum reconciliare omnia sibijpsi, pace facta per sanguinem in cruce. Accessit itaq; ad dispensationem complementi temporum, quemadmodũ promissum est Abraam & reliquis sanctis, ut instauraret omnia in ipso, quæ in cœlis sunt & in terra. Seditio autem & inimicitia erat in tolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo unum. Venit enim B pax nostra, & inter septum parietem dissoluit, & inimicitiam carne sua. Legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in unum nouum hominem. Iussitq; gentes concorporatas & simul participes ac cohæredes promissionis esse dum dixit, Venite omnes qui fatigati
» & onerati estis, & ego reficiam uos. Ego itaq; debilis eram per carnem, demissus est autem mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationem perficiens, quo me à seruitute redimeret, à corruptione, à morte. Et factus est mihi iusticia & sanctificatio & redemptio. Iusticia quidem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio uerò, quia per aquam & spiritum & uerbum suum me liberauit. Redemptio autem est sanguis ipsius, dum precium redemptionis agni ueri pro me seipsum tradidit, propiciationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in cœlo & terra mysterium occultum ante secula & generationes implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostræ, ut fiat conforme gloriæ ipsius, iuxta efficaciam potentiæ suæ, qua omnia sibi subiecit, quoniam in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculum itaq; sapientiæ & deitatis Christus, mediator, reconciliat omnia Deo in seipso: non reputans peccatum, occulta mysteria implens, per fidem Testamenti sui prædenunciati à Lege & Prophetis: filius Dei prædicatus, Filius Dauid dictus. Ambo enim Deus & homo, Mediator Dei & hominum, uera domus Dei, sacerdotiũ sanctum: dator sancti Spiritus, qui regenerat ac renouat rursus omnia Deo. Nam Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius uelut unigeniti à patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, assumpta ex ipsa essentia. In uite uerò uinum dulce incorporatur. In fico ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorũ augescit ac C nascitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factũ est, & in semine Abraam homo inuentus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moses. & dixit sanè Moses, Descendat sicut pluuia eloquium meum. Et Dauid, Descẽdat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaq; suscipiens rorem, uelleris fœcunditatem auget. Terra uerò suscipiens pluuiam, auget fructum ex præcepto Domini cõtribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sanè etiam uirgo Maria, Vnde cognoscam hoc, inquit, quòd erit mihi istud? & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi uocabitur. Christus in Angelo loquitur, efformat autem seipsum Dominus in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad cõceptionem, uelut pluuiam terra. Verùm Verbum Dei seipsum sanctum fructum ostendit, assumẽs mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, uelut terra & uellus, ueræ spei fructus, & sanctorum expectatio: uelut
» Elizabet dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: unum assumpsit
» ex humana natura, quòd passioni obnoxius fuit, quũ passionis exors sit Dei Verbum. Hic est
» panis uiuens, qui de cœlo descendit, & uitam dat. Hic & ueræ oleæ fructus, oleum unctionis & compositionis, quod præfigurauit Moses. Hic uera uitis, quam colit solus pater, botrum gaudij generans nobis. Hic aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in uentre ipsius saliens in uitã æternam. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & transtulerũt in mundũ, ueteres autẽ agricolæ reficcarũt, & corruperũt propter incredulitatẽ. Et sanguine quidem ipsius sanctificantur gentes, Spiritu uerò suo proprio euehit uocatos in cœlũ. Quicunq; igitur spiritu ipsius ducuntur, hi uiuunt Deo: qui uerò non, adhuc morti imputati sunt, & hi animales

Christi in nos beneficia.

Similitudines conceptionis Verbi Dei in Virgine Maria.

A animales aut carnales uocantur. Oportet itaq; reprobare opera carnis, quæ sunt munimenta peccati: & mortificare membra mortis per gratiam ipsius, acciperéq; Spiritum sanctum, quem non habuimus gubernatorem: qui uiuificat me olim mortuum, quem si non accepero, moriar. Sine spiritu enim ipsius, quiuis mortuus est. Si uerò Spiritus ipsius in nobis, qui suscitauit ipsum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem ipsius in nobis Spiritum. At arbitror quòd ambo habitant in homine iusto, Christus & Spiritus ipsius. Si uerò Christus ex Patre creditur Deus ex Deo, & Spiritus ex Christo, aut ab utrisq;, sicut Christus dicit, Qui ex patre procedit: &, Hic de meo accipiet: Christus uerò ex Spiritu sancto, iuxta angeli uocem: intelligo mysterium quòd liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide, auditu, mansione, amicitia. Seipsum enim Deus cognitum facit, seipsum Christus prædicat, seipsum Spiritus sanctus manifestat sanctis. In Scripturis autem sanctis, trinitas nobis annunciatur & creditur, citra curiositatem, citra contentionem, per assensum auditus. Ex hac fide salus gratiæ. Ex fide iusticia citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei Spiritum Christi dari his qui saluantur. Fides autem præconum uniuersalis Ecclesiæ uocibus hæc, ut puto, significatur, prout ego quidem in fide instructus sum ex Scripturis: Tria sancta, tria consancta, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia, inter se conuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia, una concordia, una deitas eiusdem essentiæ, eiusdem substantiæ, eiusdem potentiæ, similia ex simili, æqualitate gratiæ Patris & Filij & Spiritus sancti. Quomodo uerò, ipsis docendũ relinquitur. Nemo enim nouit Patrem nisi Filius, nemo Filium nisi Pater, & cui uoluerit Filius reuelare: reuelat autem per Spiritum sanctum, huic & Pater reuelat. Hæc igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, unicuiq; dignè intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem,

S. Trinitatis mysterium.

B ignem, spiritum: & alijs, ut puto, uisionũ similitudinibus, pro ut dignus est homo cui inseruitur. Ipse itaq; est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux. Ipse qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatẽ tuam, inquit Dauid. Ipse est Dominus qui dixit, In extremis diebus effundam de Spiritu meo, & prophetabunt filij ipsorum & filiæ ipsorum, & adolescentes ipsorum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerij ostendens nobis ex substantia triplici existente. Dico igitur Christum ministrum & executorem factum esse circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones. Comministrare autem Spiritum sanctum simul traditum accepimus ex diuinis Scripturis sic. Demittitur Christus à Patre, demittitur Spiritus sanctus: loquitur in sanctis Christus, loquitur Spiritus sanctus: sanat Christus, sanat Spiritus sanctus: sanctificat Christus, sanctificat Spiritus sanctus: baptizat Christus in nomine suo, baptizat Spiritus sanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittes spiritum tuum, & renouabis faciem terræ: simile est illi dicto, Emittes uerbum tuum, & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accersiui ipsos: simile est illi, Dominus autẽ dixit, Ingredere in ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à Spiritu sancto deuenerunt ad Seleuciam: simile uelut cum Dominus dicit: Ecce mitto uos uelut oues in medio luporum. Visum est Spiritui sancto nullũ aliud imponere onus præter necessaria: uelut si dicat, Dico autẽ nõ ego, sed Dominus, ut uxor à uiro ne separetur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti à Spiritu sancto loqui uerbum in Asia: ubi uerò uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam abire, & non permisit ipsis Spiritus: uelut cum dicit Christus, Euntes baptizate omnes gentes. Et, Ne gestetis peram, non uirgam, neq; calceamenta, Qui, inquit, dicebant Paulo per spiritum ut ne

Loci scripturæ concordes, seu æquiualentes, de Christo & Spiritu sancto.

C ascenderet Hierosolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit Spiritus sanctus, uirum cuius est hoc cingulum: simile sicut cum Paulus dicit, An experientiam quæritis eius qui in me loquitur Dei? Et memores estote uerborum Domini, quoniã ipse dixit, Præstat dare quàm accipere. Et nunc ecce ego uinctus spiritu uado: uelut cum ait Paulus, uinctus Iesu Christi. Verùm Spiritus mihi testimonium præbet per ciuitatem dicens: simile sicut cum ait, Dominus testimonium præbet animæ meæ, quòd non mentior. In uirtute secundum spiritum sanctificationis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis requiescens. Et, Circumcisio cordis in spiritu: simile est uelut cum dicit, Et circumcisi estis circumcisione per manum non fiente, dum exuistis corpus peccatorum in circumcisione Christi. Siquidem Spiritus Dei habitat in uobis: simile ei quod dicit, Quemadmodum accepistis Christum, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus est in me. Et, Verbum ipsius in ore meo. Et, Primitias Spiritus habentes: simile sicut quum dicit, Primitiæ Christus. Sed ipse Spiritus intercedit pro nobis: simile uelut dum ait, Qui est in dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. Vt fiat oblatio gentium acceptabilis sanctificata in Spiritu sancto: simile uelut quum ait, Dominus autem sanctificet uos ut sitis sinceri & inoffensi in diem Christi. Nobis autem reuelauit Christus per Spiritum suum: simile est illi dicto, Quando complacuit Deo, qui segregauit me ex utero matris meæ per gratiam suam, ad reuelandum filium suum per me. Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum ex Deo. Simile est illi, Vos ipsos probate an Christus sit in uobis. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi, Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erũt mihi populus. Sed & iusticiam & gratiam ex utrisq; dicit. Iustificati autem in

nomine

nomine Iesu Christi Domini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem **A** ex fide, pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum. Nemo potest dicere Dominum Iesum nisi in Spiritu sancto: & nemo potest Spiritum sanctum accipere nisi à Domino. Diuisiones autem donorum sunt, idem uerò spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Sed & à gloria ad gloriam, quemadmodum à Domino, ita à spiritu. Et ne offendatis Spiritum sanctum, per quem signati estis in diem redemptionis: simile est illi, Num prouocamus Dominum, num fortiores illo sumus? Spiritus autem expresse loquitur: simile est illi, Hæc dicit Dominus omnipotens. Et spiritus meus stat in medio uestrûm. &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & mansionem apud ipsum faciemus. Esaias autem, Et super ipsum spiritus Dei: Christus uerò, Spiritus Domini super me, eo quòd unxit me. Et Iesum à Nazaret quem unxit Deus Spiritu sancto: &, Dominus demisit me, & spiritus ipsius. Manifesta est autem & uox Seraphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus Deus Sabaoth. Si uerò audieris, quòd per dexteram Dei exaltatus est, & promissionem à patre accepit. aut, Iubet, ut expectent promissionem patris, quam audiuistis, inquit, ex me. Aut, Quòd spiritus ipsum expellit in desertum, aut quòd ipse dicit, Ne sitis soliciti quid dicatis, quoniã spiritus patris mei est, qui loquitur in uobis. aut, Si uerò in Spiritu Dei eijcio dæmonia. aut, Qui uerò maledicit in Spiritum sanctum, non dimittetur ipsi, &c. aut, Puer crescebat, & cõfortabatur Spiritu. Aut, Iesus plenus Spiritu sancto reuersus est à Iordane. Aut, Reuersus est Iesus in uirtute spiritus. Aut, Quod natum est ex spiritu, spiritus est: simile est sicut quum dicit, Quod factum est in ipso uita erat, Aut, Et ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuũ, ut mentireris Spiritui sancto: dixit Petrus ad Ananiam, Et postea, Non hominibus mentitus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo Spiritus sanctus, cui **B** mentiti erant illi detracto precio agri. Aut, Manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu: maius hoc non possum dicere. Deus autem etiam filius, Ex quibus, inquit, est Christus, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus. Crede, inquit, in Dominum Iesum, & saluaberis. Et loquutus est, inquit, ipsis uerbum Domini, quumq; perduxisset ille ipsos in domum, apposuit eis mẽsam, & exultauit cum tota domo, quòd credidisset Deo. Aut, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Vt doctrinam patris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem & aduentum gloriæ Domini & saluatoris nostri Iesu Christi. Nam idem est ministerium spiritus & Verbi. Attendite autem, inquit, uobisipsis & toti ouili, in quo posuit uos Spiritus sanctus episcopos, ut pascatis Ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratiam habeo qui me potentem fecit Christo Iesu, Domino nostro, quòd fidelem me iudicauit, dum posuit in ministerium. Cooperatur itaq; uelut demonstratum est, patri filius, & Spiritus sanctus. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem est Spiritus sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet & ueritate. Si uerò cooperantur hæc, creatura creaturam non efficit: neq; creata deitas fit, neq; in mensura aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim incircumscriptus, incõpræhensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neq; adoratione colenda est creatura. Coluerunt enim creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim non stultũ est creaturam Deũ putare, & primum præceptum reprobare, quod dicit, Audi Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, non erit in te Deus recens. Cæterùm in diuinis scriptis uaria sunt nomina patris & filij & Spiritus sancti. Et Pater quidem appellatur, Pater omnipotens, pater omnium, Pater Christi. Filius uerò, Verbum, Christus, lux uera. Spiritus autem sanctus, paracletus, spiritus ueritatis, spiritus Christi. Deus itaq; intelligitur pater, & lux prælustris, & uirtus, & sapientia. Si autem lux est Deus & pater, lux ergo ex luce est filius, & propterea habitãs lucem inaccessibilem. Virtus autem est totus Deus, & propterea Dominus uirtutum. Sapiẽtia est totus Deus, igitur sapientia est filius ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiæ sunt absconditi. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est Filius. Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem sanctus ab utrisq;, spiritus ex spiritu. Spiritus enim Deus & deitas, donorum dator est, uerissimus, illuminator, paracletus, cõsiliorum patris annunciator. Sicut enim filius magni consilij angelus est, sic etiam Spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritum Dei, ut uideamus quæ donata sunt nobis à Deo, quæ & loquimur, non in persuasiuis sapientiæ sermonibus, sed in demonstratione spiritus Dei, spiritualibus spiritualia comparantes. At dicet quis, Igitur duos esse filios dicimus. Et quomodo est unigenitus? Quinimò tu quis es qui cõtra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocat eum, qui est ex ipso, Spiritum uerò sanctum qui ab utrisq;: quæ solum fide intelligũtur à sanctis, lucida, lucem dantia: lucidam sanè operationem habent, & per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt: audi ô bone, quòd pater ueri filij est pater, totus lux: & Filius ueri patris, lux de luce: non sicut facturæ aut creaturæ, nomine solum: & spiritus sanctus, spiritus ueritatis est, lux tertia à patre & filio. Alia uerò omnia, adoptione aut appellatione: non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia, aut sanè uelut dixerit quispiam, Filios genui & exaltaui. Aut sicut dixerit quis, Ego dixi, dij estis, & filij altissimi omnes. Aut uelut dicat quis, Qui peperit glebas roris. Aut uelut dixerit quispiam,

Nomina uaria patris & filij & Spiritus sancti. **C**

A quiſpiam, Ex quo omnis patrũ familia in cœlo & in terra. Aut ſicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, & creo ſpiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ, uerus ille pater incepit eſſe pater, aut unquam tempore defuit eſſe pater. Si enim incipit eſſe pater: ergo Filius aliquando alterius patris, antequam eſſet ipſe unigeniti pater. Iuxta ſimilitudinem autem dum patres patrum & filij conſiderãtur, in infinita antiquitate uerè Patrem inuenire eſt. Necq; uelut reliqui filij adoptione, uerus Filius adoleſcens eſt, ut ſit Filius. Si enim adoleſcens eſt, ut ſit Filius: erat aliquando tempus quando non erat pater, pater unigeniti. Necq; uelut reliqui ſpiritus, ſpiritus ueritatis creatus aut factus eſt. Neque uelut reliqui angeli, magni conſilij angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem, hi uerò imperueſtigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia, in infinita ſecula cooperantes patri, illi uerò creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uerò coluntur ab uniuerſis creaturis. Et hi quidem ſanant creaturas, illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi uerò iudicium iuſtum habent. Et illi quidem tempore ſunt, hi uerò nõ ſunt in tempore. Et hi quidem illuminant omnia, illi uerò illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et ut in ſumma dicam, illi hymnis celebrant ſanctitatem in cœlis cœlorum ac reliquis inuiſibilibus locis, hi uerò celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem ſpiritus dicit Scriptura, Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammã. Et, Omnes ſpiritus laudate Dominum. Cæterùm dignis dantur dona diſcretionis ſpirituum. Aliqui enim cœleſtes ſunt, gaudentes ueritate: aliqui terreſtres, ad fraudẽ & errorem appoſiti: aliqui ſubterranei, abyſsi & tenebrarum filij. Ipſum enim Euangelium dicit eos rogaſſe, ut ne mitteret eos in abyſſum. Similiter autem & ſpiritibus imperat, & ſpiritus expulit uerbo, & non permiſit ipſos loqui. Dicitur autem ſpiritus iudicij, & ſpiritus combuſtionis. Et dicitur ſpiritus mundi. Nos uerò, inquit, ſpiritum mundi non accepimus. Sed & ſpiritus hominis. Quis enim hominum nouit ea, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis? Et Spiritus uadens ac non reuertẽs. Nam ſpiritus pertranſijt in ipſo, & non exiſtet. Et deſtrues ſpiritum ipſorum, & deficient. Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubduntur. Ecce ſpiritus falſus ſtetit coram Domino, & dixit ipſi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, ſpiritus falſus in ore falſorum prophetarum. Dicitur porrò & ſpiritus compunctionis eſſe, & ſpiritus timiditatis, & ſpiritus Pythonis, & ſpiritus ſcortationis, & ſpiritus procellæ, & ſpiritus uerboſus, & ſpiritus debilitatus, & ſpiritus immundus, & ſpiritus ſurdus, & ſpiritus mutus, & ſpiritus uix loquens, & ſpiritus ualde horrendus, qui uocatur Legio, & ſpiritualia nequitiæ. Infinita autem ſunt eloquia ſapientibus de ſpiritibus. Sicut enim multi filij adoptione, aut appellatione, non ueritate, eo quòd principium habent & finem, & hoc per peccatum: ſic etiam ſpiritus multi adoptione aut appellatione, etiamſi peccato non careant. Verùm ſanctus ſpiritus ſolus appellatẽ à patre & filio, ſpiritus ueritatis, & ſpiritus Dei, & ſpiritus Chriſti, & ſpiritus gratiæ: largitur enim unicuique bonum diuerſimodè, alteri ſpiritum ſapientiæ, alij ſpiritum cognitionis, alij ſpiritum fortitudinis, alij ſpiritum ſanationum, alij ſpiritum prophetiæ, alij ſpiritum diſcretionis, alij linguarum, alij interpretationum, & reliqua dona uelut ait, Vnus autem & idem ſpiritus eſt, qui diuidit unicuique ut uult. Quoniam ſpiritus tuus bonus deducet me, inquit Dauid. Et, Spiritus ubi uult ſpirat: ſubſtantiam ſancti Spiritus per talia nobis oſtendens. Et uocem eius audis, ſed non ſcis unde uenit, aut quò uadit. Et niſi nati fueritis ex aqua & Spiritu: ſimile eſt illi, quod Paulus dixit, In Chriſto em̃ Ieſu ego uos genui, & de hoc dicit Dominus, Quum uenerit paracletus quem ego mittam uobis, Spiritum ueritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimoniũ præbebit de me. Et adhuc multa habeo quæ dicam, C ſed non poteſtis portare nunc: ubi uerò uenerit ille ſpiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à ſeipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur, & uentura annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis omnia. Si itacq; à Patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, quemadmodum nemo nouit Patrem niſi Filius, neque Filium niſi Pater. Sic auſim dicere, Quòd necq; Spiritum, niſi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neque Filium & Patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui uerè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de Filio, qui ex Patre & ex Filio ſolus dux eſt ueritatis, legum expoſitor ſanctarum, legis ſpiritualis enarrator, Prophetarũ doctor, Apoſtolorum magiſter, euangelicorum dogmatum luminare, ſanctorum elector. Lux uera ex uera luce, eſt filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, ſolus ex ſolo: cum ipſo etiam ſpiritus, ſed ſpiritus qui nominatur, hic Deus eſt qui glorificatur, ſemper in Eccleſia Pater, ſemper filius, ſemper Spiritus ſanctus, ſemper altus alti, & altiſsimus, intellectualis, gloriam habens immenſam, quo inferiora ſunt creata & facta: in ſumma omnia quæ intelliguntur, & ſingula quæ mente comprehenduntur. Deitas autem una in Moſe maximè denunciatur, dualitas in Prophetis ualde prædicatur, Trinitas autem in Euangelijs manifeſtatur, amplius iuxta temporum occaſiones ac generationes conueniens iuſto in cognitionem ac fidem. cognitiocq; hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verùm primùm iuſtificationem carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Moſe. Secundas uerò iuſtificationes animæ exponit, uelut ſancta ornans, in reliquis prophetijs. Tertias autem iuſtificationes Spiritus, uelut propiciatorium & ſancta ſanctorum concinnans in Euangelijs ad ſuam habitationem. Tabernaculum uerò ſanctum, templum ſanctũ, ipſum iuſtum habet ſolum, qui in his uerſatur. Habitat autem

Pater quomodo pater.

Spiritus multi in Scriptura.

Iuſtificatio triplex.

in ipso una Deitas infinita, una Deitas incorrupta, una Deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscēs sola, seipsam demonstrās quibus uult, testes sibijpsi excitans, uocans, præfiniens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, uniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria hæc, cœlestia, terrestria, & inferna: Spiritum, animam, carnem: fidem, spem, charitatem: præterita, præsentia, futura: seculum seculi, secula, seculorum, sabbata, sabbatorum: circumcisionem carnis, circumcisionem cordis, circumcisionem Christi in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibijpsi omnia, inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta à gloria in gloriam, Sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre. cum sancto Spiritu: cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen. Et dicat qui sic credit, Fiat, fiat. Et de Trinitate quidē ac coessentialitate Dei Patris & Filij & Spiritus sancti, uobis qui debiles estis ac idiotæ, citra fucum & citra humana commenta, testimonijs ex diuinis Scripturis collectis, quò ad manum sint fidelibus, & falsam fidem ac uanam opinionem habentibus se opponere possint, ex parte coaceruauimus. Multa enim est fidei in Spiritu sancto uirtus, in omnibus diuinis Scripturis diuersimodè prædicata. Quandoquidem uerò salutis nostræ securitas, est certa confessio de Saluatoris nostri incarnatione & aduentu in carne, & confirmatio spei de resurrectione mortuorum & nostra regeneratione: rursus etiam ipsi parū quid huic nostro labori, ex ipsis diuinis Scripturis apponemus, his qui exactius rem hanc cognoscere uolunt. Etenim quemadmodum iam in superioribus didicimus, ipse Dominus noster in Euangelio suo ad discipulos suos dixit. Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes ipsos seruare mandata, quæ præcepi uobis: Ipsum sanctum Verbum quod in substantia existit, quod ex Patre prodijt, per quod secula facta sunt, per quod tempora & temporum momenta. Non enim erat temporis momentum, neque tempus ante Filium. Si enim erat tempus ante Filium, utique maius est tempus Filio. Et quomodo per ipsum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est: Quoniam si quid factum est, per ipsum factum est. Ipse uerò increatus est, & semper existens. Quia pater semper erat, & sanctus ipsius Spiritus semper erat. Si enim erat tempus ante filium, quæritur sanè rursus per quem tempus ante filium erat: & infinita de cætero cogitationem nostram peruertent, & imaginationem intus in hominum opinione latētem, aut potius ad cogitationum scortationem, & minimè ad castimoniam. Non erat igitur tempus ante filium. Nam non per tempora filius factus est, sed per filium tempora, & Angeli, & aliæ omnes creaturæ. Non erat aliquando tempus quando non erat filius, neq; erat aliquando, quando non erat spiritus. Cæterum aliqui perperam legentes, & lectionem distinguere nescij, in eo quòd dicit, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: hucusque dictum deponentes, & blasphemiæ suspicionem in Spiritum sanctum accipientes, circa lectionem falluntur & errant, & à lectionis errore claudicant, & ad blasphemiam se conuertunt. At ipsa lectio sic se habet, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est in ipso: hoc est, si quid factum est, per ipsum factum est. Itaque pater semper erat, & spiritus ex patre ac filio spirat: & neque filius creatus est, neque spiritus. Quæ uerò post patrem & filium & Spiritum sanctum sunt, omnia creata sunt & facta: & quum non fuerint unquam, facta sunt à patre & filio & Spiritu sancto, per semper existens Verbum, cum semper existente patre. Per ipsum itaque uerbum omnia creata facta sunt, per regem illum cœlestem, per Verbum in substantia existens, ipsum Saluatorem ac benefactorem nostrum. Ipse enim Saluator sanctus est, qui de cœlis descendit, qui in officina Virginis salutem nostram operari dignatus est, qui ex Maria rursus genitus est, per Spiritum sanctum cōceptus. Qui carnem accepit, & Verbum caro factum est. Qui natura non immutatus est. Qui cum Deitate suscepit humanam naturam, perfectus existens à patre. Qui perfectam dispensationem impleuit, & uenit in mundum propter nos, & propter nostram salutem. Qui carnem & animam humanam accepit, perfectus existens à Patre, & in carne inter nos uersatus est, non apparentia, sed ueritate. Qui perfectum hominem in seipsum efformauit ex Maria Deipara per Spiritum sanctum, non ut qui in homine habitarit, uelut in Prophetis loqui solet, inhabitareq; per uirtutem ac operari, sed ipsum Verbum caro factum est. Non mutatus eò quòd sit caro, non transmutata Deitate in humanam naturam, sed cum proprio corpore suæ Deitatis, & cum propria substantia Dei Verbi in substantia existentis, complexus ut sit homo. Hominem autem dico perfectum, quæcunque in homine, & qualiter homo, & si quid est homo: hunc uenit & accepit unigenitus, quò in perfecto homine, perfectè totum negocium salutis Deus ipse existens operaretur, ita ut nihil hominis relinqueret, ut ne relicta pars, rursus in partem edulij diaboli cederet. Et si dixerint aliqui quòd carnem solam accepit, animam uerò minimè, fabulosa applicantes, & Scripturam in fabulas euertētes ex dicto hoc, Nos autem mentem Christi habemus: ex ipso hoc dicto deprehendunt, quòd hi qui dicunt, Nos autem mentem Christi habemus: eandem mentem habuerunt, & hanc non expuerunt. Si uerò propriam habentes unà cum Christi mente, ambabus satiebantur, Christi mente meliores facere potente, ipsorum uerò mente rectè intelligente: idem etiam in Christo cognoscāt, quòd quum esset Deus, & in ipso esset mens, habebat hominis mentem cum carne, & animam accepit: & nequaquam uelut homo ipsam euertebat, uerùm ipse mentis ornator & corrector & meliorem ipsam efficiens, fiebat. Sicut enim carnem accepit à carne non superatus, ita etiam mente

Salutis nostræ securitas ubi sita.

Ioannis Euangelistæ lectio declarata.

Christi delineatio.

A mente accepta,à mente non ſuperatus eſt. Itaque uice uerſa & amplius tales in contrarietatem
grauiter incidunt. Surſum enim ac deorſum diuinæ Scripturæ palàm clamant,non cõtra men
tem grauia pronunciantes,ſed contra carnem. Carnis enim fructus ſunt,inquit,ſcortatio,adul
terium,petulantia,& his ſimilia. Et qui in carne ſunt,Deo placere non poſſunt. Et,Caro concu
piſcit contra ſpiritum. At uerò de mente dicit, Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: &, Mens mea
infructuoſa aut fructuoſa eſt. Poſuit enim mẽtem, quam Scriptura cor appellare ſolet, ducem, *Cor pro mẽte.*
ut ita dicam,& aurigam totius uaſis,diſcernentem bona & mala, approbantem ea quæ in no-
bis bene fiunt. Mens enim uerba diſcernit. Gula uerò cibos guſtat. Vim enim diſcernendi mẽs
in homine habet,nondum autem aſſentiendi, ſi non in mutationem ſeipſam dederit. Quid i-
gitur uiſum eſt quibuſdam ut hanc ab incarnatione Domini eiecerint? Quid uerò uitæ profu-
erunt,quum magis in ſeditionem ipſam mutarint? Aut quid hoc obfuit nobis, aut profuit, ut
ita dicam,quo auxiliarentur Chriſto, uel ut beneficium præſtarent ipſi magnum hoc, & dice-
rent ipſi,Non accepit mentem? Galatæ equidem ſtolidi, & Cretenſes ſemper mendaces, & E-
phraim columba demens: Dominus autem noſter in uitam incarnatus omnia perfectè aſſum
pſit, imò potius ipſe ſuijpſius corporis plaſtes fuit, ipſe ſibijpſi accipiens aut indens animam.
Cæterùm aliqui defectuoſum facere uolentes Chriſti in carne aduentum, & perfectam in ipſo
diſpenſationem,haud ſcio qua cogitatione inducti,non rectè dixerunt Chriſtum mẽtem non *Mentem Chri-*
accepiſſe: ſubſtantiam autem hi mentem eſſe putant,& natura dicere audent id, quod in Scri- *ſtum accepiſſe*
ptura dici ſolet. In homine ſpiritus: uelut dicit Apoſtolus, Vt integer uobis ſpiritus & anima *negantes.*
& corpus, in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Errant igitur. Si enim eſt mens ſpiritus,&
ſpiritus mens, uelut etiam ipſi putant, anima uerò alia eſt à mente & à ſpiritu: non amplius
duæ ſubſtantiæ erunt in homine in una ſubſtantia contractæ: non amplius in ſubſtantia erit
B ſola anima, & in ſubſtantia corpus. Sed reperimus de cætero quatuor. Mens una eſt ſubſtan-
tia, anima alia ſubſtantia, ſpiritus alia ſubſtantia, corpus alia ſubſtantia. Et ſi rurſus perſcru-
temur,adhuc plures erunt. Quandoquidem enim plura nomina poſsidet homo, & internus
homo,& externus homo: etiam hæc omnia ſpirituali intelligentia dixit Scriptura, cogitatio-
nem noſtram conſtringens, ut nihil ſalutis relinquamus, neque occaſio nobis fiat à propoſi-
to excedendi. Sunt enim hæc in homine, uerùm non oportet curioſè perſcrutari. Attamen *Spiritũ & mẽ*
iuxta illorum rationem, Si mens eſt ſpiritus, & ſpiritus mens: hæc autem extra animam ſunt, *tem eſſe diuer-*
qua ratione rurſus dicit,Pſallam ſpiritu,pſallam & mente. Per hoc enim oſtendit ſpiritum non *ſa.*
eſſe mentem,neque mentem ſpiritum. Deinde rurſus, Anima peccans ipſa moritur: non exem- *Animæ appel-*
pto corpore pronunciauit. Erant enim,inquit,in naui fermè ſeptuaginta animæ. Et omnino a- *latio, itemq;*
nimæ non erant abſq; corpore,ſed corpora cum animis. Et rurſus ſolet hominum conſuetudo *corporis,quo-*
uocare hominem uno nomine: nempe quum dicit, Dominus eſt octoaginta corporum: non *modo accipien*
omnino abſque animis. Verbum itaque caro factum eſt: non abſq; anima, non abſq; reliquo *da.*
toto negocio & apparatu. Non enim quum dicit Anima, abſq; corpore pronunciauit. Neque
quando dicimus corpora,abſq; anima eſſe intelligimus. Quid igitur uiſum eſt quibuſdam di
cere uolentibus,mentem à Chriſto eiectam eſſe,aut quid hoc Eccleſiæ profuit, aut cur non po-
tius turbauit? Quomodo uerò non defectuoſam facit noſtram ſalutem,qui talia cogitat? Nos
enim non poſſumus intelligere,aliud mentem eſſe: neque hanc per ſe ſubſtantiam eſſe poſſu-
mus affirmare,ſed quod compoſitum eſt & rationale & ſapiens in ſingulis delictis, uelut ſi di-
cas,Cogitationem hominis. Sicut enim oculi ſunt in corpore,ita mens in anima. Rurſus por-
rò neq; hoc contentioſè aſtruimus,ſed ſimpliciter intellectualem in hominibus partem eſſe aſ
ſerimus. Quid igitur eſt homo? Anima,corpus,mens,& ſi quid eſt aliud. Quid igitur ut ſalua- *Homo quid ſit.*
C ret, Dominus uenit? omnino hominem perfectum. Igitur omnia quæ ſunt in ipſo, perfectè ac-
cepit. Alioqui unde hæc in ipſo implebantur, quæ in hominem contulit,à mente & corpore ac
anima & uniuerſa incarnatione,excepto peccato? Nam & uaticinabatur, & ratiocinabatur, id
quod clarè nobis ſuggerit diuina Scriptura,dicens, Ecce intelliget Filius meus dilectus quem
elegi,in quo bene complacitum eſt animæ meæ,ponam ſpiritum meum,&c. Ipſa igitur intelli-
gentia ubi impletus eſt, ſiquidem in Deitatem, manca ergo eſt deitas intelligentia abſit. Hæc
enim in dominicum hominem impletur. Si uerò in dominicum hominem impleta eſt, quo-
modo intelliget incarnatio,quæ ſine mente eſt? impoſsibile hoc eſt. Si enim omnino uox, in-
telliget,ad Chriſtum refertur: Chriſtus autem ex ſupernis eſt Deus Verbum, caro uerò factus
ex Maria, & homo factus nobiſcum conuerſatus eſt, uelut ſcriptum eſt, ergo citra ambiguita-
tem unà cum mente diſpenſationem ſuſcepit,nam huic conuenit intelligentia. Propter hoc e-
nim de ipſo dicit Euangelium,Proficiebat ſapientia & ætate. Deitas non ſuſcipit ætatem, neq;
ſapientia caret, quæ tota ſapientia exiſtit. Verùm ſapientia proficiebat Saluatoris humana na
tura,non mentis exors, quandoquidem neque falli potuit. Et ætate proficiebat,quum reuera
puer creſceret. Si uerò propterea quòd mentem accepit, ipſum peccatum conſequenter ponit:
igitur potius hoc conſequetur,Si demus ipſum accepiſſe carnem,ſine qua peccatum non per-
ficitur. Manifeſta autem ſunt opera carnis penitus,quoniam damus,& in carne peccauit, car-
ne accepta. Noui enim,inquit Apoſtolus,quod non habitat in me aliquid boni,hoc eſt in car-
ne mea. Quis uerò audebit dicere, propterea quòd Saluator carnem aſſumpſit, à carne abdu-
ctum eſſe,ita ut bruta carnis opera perfecerit,iuxta totius uaſis proprij conſequentiam, quem

A

tamen uilem & humanam carnem habuisse constat, sed in nulla re lapsantem. Deus enim Verbum ex supernis à patre progressum, quũ uoluisset in carne nasci, frenabat uas ipsum, & sicut uolebat, cohibere ipsum ab omni inutili carnali turba potuit. Si uerò uolebat, remittebat, remittebat autem ad rationales, & decentes ipsius Deitatem, corporales necessitates. Neq; enim quum haberet mentem in ueritate, quemadmodum totam incarnationem in ueritate, mens distendebatur ad irrationales concupiscentias: Neque ea quæ carnis sunt, similiter ut nos, faciebat aut cogitabat. Verùm ut Deus in carne uera genitus ex Virgine Maria, & carne & anima faciebat, itemq; mente, & toto uase, in hominum genere conuersabatur, ex supernis ex patre in substantia existens Deus Verbum. Cæterum ne cauillentur aliqui abusiuè hoc dictum esse: uelut illud, Intellige clamorem meum. Illud enim abusiuè propter preces datum est, & manifestus est usus. Verùm exemplum carnalis ipsius aduentus per Prophetas prædictum est. Nam hoc, Et proficiebat ætate: uerum est. At quid tales se dicere putãt? Si dixerimus Christum, perfectum hominem ex Maria natum, nunquid suspicabimur ipsum peccatis subiectum fuisse rabsit. Peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore ipsius. Si enim uirtutẽ suam sanctis insufflauit, & hi quibus inspirauit testantur, quòd erant sancti, iusti, progressi in diebus suis citra reprehensionem: quantò magis ipse, in quo omni Deitatis plenitudini habitare complacuit corporaliter, etiamsi carnem ueram accepit ex Maria semper Virgine, & animam uerè humanam, & mentem, & si quid aliud est in homine, ipse in seipso habens uniuersa, continuit Deus existens, non diuisa ad maliciam, non fracta à maligno illo, non capta uoluptate, non cadentia sub delictum Adæ. Et propterea dicit Apostolus, Factus ex muliere, factus sub legem. Et rursus, In habitu inuentus ut homo. At uoces, In habitu, & factus, & sub legẽ, per utraque collectæ, perfectionem significãt, ac ab affectibus peccati alienitatem. Nam ex uoce factus, quòd sit perfectus indicatur: ex uoce sub Legem, quòd non in apparentia, ex uoce in habitu, formæ firmitas, ex uoce ut homo, à peccato alienitas. Hæc igitur quum sic habeant, nemo nos decipiat uanis fabulis. Si enim supernè uerè genitus est à patre, etiam natus est ex Maria, & supernè uerax est & infernè. Et si supernè imperfectus est, etiam infrà imperfectus est. Si uerò supernè perfectus est, etiam infrà perfectus est, & non in alio perfecto habitauit, sed in seipsum omnia perfecit. Et resurrexit ex mortuis, non amplius partitus in monumẽto in corpus, & Deitatem, & animam in infernis, non amplius sub tactum cadens, non amplius abstinens, sed ingrediens foribus conclusis, contrectatus tamen à Thoma, ut ne imaginatio putaretur, sed ueritas. Qui à Thoma creditus est, ubi impletũ esset quod prædictum est. Manibus meis Deum requisiui, & non sum deceptus. Idem Deus, idem homo, qui non confusionem operatus est, sed duo miscuit in unum, non ad interitum cedens, sed corpus terreum unà cum Deitate potens efficiens, in unam uirtutem uniuit, in unam Deitatem collegit, unus existens Dominus, unus Christus, non duo Christi, neq; duo Dei. In ipso corpus spirituale, in ipso Deitas incomprehensibilis, quod passum est, incorruptum, quod passionis exors est, incorruptibile, incorruptibilitas in totum Deus Dominus, sedens in dextra Patris non relicta carne, sed in unum counita, & in unam in totum Deitatem, sedens in dextra Patris. Hic igitur unigenitus, perfectus, increatus, immutabilis, inalterabilis, nulla intelligentia comprehensibilis, inuisibilis, qui homo factus, inter nos uersatus est, & spiritualiter resurrexit, & non amplius moritur, non amplius inops est, qui propter nos inops fuit, quum diues esset, qui totus spiritus est, qui carnale & Diuinum unit, Dominus unus, Rex, Christus, filius Dei, qui sedet in dextera patris super omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & omne nomen quod nominatur: hic dicit in Euangelio, Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, atq; hoc in medio ipsorum existens, non significauit coniunctionem esse Filium Patri, sed Patrem nouit Patrem uerum, & seipsum uerum demonstrauit in substantia existens uerbum: & Spiritum suum sanctum in substantia existentem Spiritum, & Spiritum ueritatis, increatum, immutabilem, inalterabilem. Non sicut quis suspicari possit, qui dolosè ad fidem feratur, & pedes suos occultet, & astutè se erga ueritatem gerat. Scrutatur enim corda & renes Deus. Et dicit nimirũ hæreticus, Credo quòd Pater est Pater, & Filius Filius, & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus: & confiteor tres substantias in una essentia. Non autem aliã dico essentiam prẹter Deitatem, non aliam Deitatem præter essentiam. At propter exactum adeò sermonem faciendum, essentiam uocamus, ut ne aliam atque aliam speciem Deitatis ipsius trinitatis dicamus. Talis enim astutè ueluti dixi absconditus, etiam rursus dolosè, dicit, Credo quòd Pater, Pater: Filius, Filius: Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Verùm opinionem talem occultatam habet, & uelut à nobis assimulans in seipso dicit: nempe, Sicut ego habeo corpus & animam & spiritum humanum, sic etiam Deitas. Pater quidem ut ita dicam est species, filius uerò, sicut in homine anima, spiritus autem, sicut quod inspirat per hominem. Quidam enim dolosè agunt, & sic de Deitate iudicant. Nos autem non sic didicimus. Verùm ecce pater in cœlo per uocem testatur, Ecce filius in Iordane, ecce Spiritus sanctus in specie columbæ descendens figurabatur: imò per seipsum figurabatur, ut qui per se substantia existat, non diuersa à Patris & Filij, sed eiusdem essentiæ. Rursus aliter, Ecce pater sedet in cœlo. At uocem Sedet, ne rursus humano more accipe, sed talem quæ nec enarrari nec comprehendi possit, intellige. Et non dixit, Redijt Filius in Patrem, sed sedet in dextra Patris. Et rursus de Spiritu sancto dicẽs unigenitus docuit, Ego abeo,

Christus peccati exors.

B

C

Trinitatis falsa opinio.

ille

A ille ueniet Spiritus sanctus, Spiritus ueritatis. Si ego non abiero, etiam ille non ueniet. Si uerò erat spiritus, coniunctio cum ipso filio, non utiq; dixisset, Abeo, & ille ueniet. Verùm ut indicet substantiam & substantiam. Vna enim est Deitas, unus Deus, una ueritas. Atq; sic scripsi ei, qui cupit uitæ nostræ consequentiam, & firmam confesionem à Lege ac Prophetis, & Euangelijs atq; Apostolis, & temporibus Apostolorum, usque ad nostra tempora in catholica Ecclesia impollutè seruatam, uerùm per inuidiam seditionis unius ac ueræ fidei, iuxta temporis aliam atque aliam occasionem, per hæreses eandem fidem & spem ac salutem nostrã persecutionem passam, ita tamen, ut durarit in sua ueritate, quũ hæreses singulis temporibus seipsas polluãt, & ab Ecclesia abalienent. Quemadmodum etiam recens rursus audimus quosdam, qui primas sibi ferre uidentur apud quosdam pietatis in Aegypto exercitatores, itemq; in Thebaide, atque alijs regionibus: & similia Hieracitis sentiunt ac dicunt, resurrectionem quidem carnis nostræ affirmantes, non autem huius, sed alterius cuiusdam pro ipsa. Quum uerò tales à uera uia discesserint, & ueritatem Dei ad fabulas conuerterint, itemq; firmam spem nostram euerterint, ea de causa etiam de hoc rursus dicere cogimur. Increduli equidem totum resurrectionis negocium negant. Verùm falsam fidem habentium, & impurè ac stolidè à uera spe elapsorum est, sic de resurrectione sentire. Et Græci quidem sunt, qui penitus resurrectionem negant, propter impietatem multitudinis iniquitatum, quæ apud ipsos fiunt. Odio enim habent resurrectionem, per quam pudore confundentur, quòd Deum ignorarint, & ipsius mandata. Verùm tamen resurgent, etiamsi nolint, & uniuersa creatura palàm ipsos redarguit, singulis diebus resurrectionis speciem ostendens. Occidit enim dies, & mortuorum modum innuimus per soporem. Exoritur dies nos expergefaciens, & resurrectionis signum demonstrans. Decerpuntur fructus, & status rerum exscinditur, ita ut hinc nostri discessus facies præstituatur. Seminatur B terra, & germinat, quoniam fracta post sectionem resurgent. Locusta moritur, ubi quandam suipsius fœturam abiectam in terram defodit, & post tempus terra reddit ea, quę defossa sunt. Semina fructuum seruntur, & primum moriuntur, deinde perficiuntur. Nisi enim mortua fuerint, non uiuificantur. Signacula in nobis fecit Deus per ungues decem & decem, qui de resurrectionis nostræ spe testimonium præbent. Sed & uelut per coronam capilli, resurrectionem nostram declarauit. Nam quod in nobis mortuum corpus uidetur, hoc est pili, singulis uicibus resecti rursus pullulant, resurrectionis spem indicantes. Et innumera dici possunt ad incredulorum certitudinem ab exemplis. Verùm non persuasit hos palumbes auicula, neq; myoxus animal. Moritur enim hoc semestre, & palũbes in diebus quadraginta, & rursus post tempora sua reuiuiscunt. Scarabæi morti uicini, in pila stercoris seipsos occultant, talem pilam in terra sepelientes ac defodientes, atque sic ex suo ipsorum humore rursus reuiuiscentes comperiuntur. Cæterùm de Phœnice Arabica auicula dicere superfluum est. Iam enim ad aures multorum peruenit, credentium & non credentium. Historia autem de ipso talis apparet. Quingentesimum annum agens, & ubi cognouerit tempus mortis suæ instare, rogum ex aromatibus sibi construit, eaq; in urbem Aegyptiorum Heliopolim appellatam defert, & proprijs pedibus ac alis pectora sua ualde pulsans, ignemq; à corpore suo proferẽs, subiectam materiam in loco incẽdit, atque sic seipsum exurit, & omnes carnes suas unà cum ossibus. Verùm ex Dei dispensatione nebula demittitur, quæ pluuiam effundit, & flammam corpus alitis consumentem extinguit, quum mortuus iam sit phœnix & extremè tostus. Extincta autem flamma, reliquiæ carnis ipsius adhuc crudæ restant, quæ ad unum diem dissipatæ uermem gignunt. Vermis autem pennas producit, pullus euadens. Tertia uerò die crescit, & accepto incremẽto, his qui in eo loco uersantur, seipsum ostendit, & rursus ad propriam patriam recurrit ac quiescit.

Hieracitæ. *Resurrectionis ratio.* *Myoxi & palumbis natura.* *Phœnicis historia.*

C Porrò admiratio animum meum subit, de incredulorum Græcorum atque aliorum Barbarorum decepta per omnia mente: quòd in fabulis suis non uerentur resurrectionem omnibus declarare, & de resurrectione sæpe canere, uelut fabulæ ipsorum describunt. Alcestim quidem Peliæ filiam mortuam esse, propter uirum suum Admetum, & propter Herculẽ, post triduum uerò resurrexisse, & ex adytis eductam esse, Pelopem uerò Tantali filium, ubi carnes ipsius distributæ essent à proprio eius patre & Amphiarao, falsò appellatis ipsorum deis. Et Euclees ab Aesculapio resuscitatus est, & Castor propter Pollucem fratrem suũ, qui ultrò ipsi uitam alternis diebus alterare uoluit, & Protesilaus propter Laodamiam. Sed & Sisyphum, & Tantalum, & Caucasi filias, quas Erinnyas uocauerunt, & unà cum his Tiresiam, in Tartarum detrusos esse tradunt, atque illic pœnas dare, illum quidem per saxum, hunc per rotam, & alios aliter supplicio affectos esse, & adhuc in supplicio esse, uelut qui nõ ad interitum sint redacti, uerùm sint in corporibus. Si enim corpora non haberent, quomodo sub petram & rotam, supplicijs traderentur? Et multa de his dici possent ad confirmandam nostram fidem, atq; ipsos redarguendos. Sed & qui ex hæreticis proficiscuntur, similia his canunt, & à fide aliena, in eo quòd aliqui hæretici dicunt, non corporis, sed animæ resurrectionem fore. Eodem modo autẽ etiam prædicti Græci idem putant, ac cum illis opinantur, ut sint uerba ipsorum nugacia, motus gratia magis profusa. Si enim resurrectionem asserunt hæreses, & omnino resurrectionem esse putant, uerùm de anima hanc decernunt, stolidum est hoc ipsum. Quomodo enim anima resurget, quæ non cecidit? Non enim sepelimus animas in monumentis, sed corpora. Animæ enim non cadunt, sed carnes, quemadmodum etiam consuetudo mortua corpora, cadauera appel-

Poetarũ fabulas resurrectionem adstruere. *Cadauerum appellatio.*

lare solet. Itaq; si resurrectionem ipsi confitentur, omnibus manifestum est quòd non animæ, A sed corporis lapsi. At uerò Græci rursus redarguuntur resurrectionem in totum negantes, deferentes in monumenta cibos ac potus. In Pandemis, hoc est popularibus appellatis diebus, edulia quidem in totum exurunt, uina uerò libant, nihil commodi mortuis ex hoc afferentes, imò potius seipsos lædentes. Verumtamen coguntur à consuetudine confiteri mortuorum resurrectionem. Nam ubi posita sunt corpora defunctorum, accedunt & inclamāt, nomina proferentes sepultorum mortuorum, Resurge (dicentes) tu, comede & bibe, & lætare. Et si quidem animas illic putant permanere, ubi reliquiæ mortuorum sepultæ sunt: passionis exors est talis animarum expectatio, permanent enim isthic in futuram diem & resurrectionem regenerationis, donec composita & coniugata ipsorum receperint corpora, etiamsi abominentur Græci carnem ut uilem, & quæ penitus dissipetur, ac spem non habeant reuiuiscendi. Si uerò nō hoc modo id faciunt, qua ratione animas essentia corporum meliores illigantes, damnationi magis obijciunt, opinione hæc decernentes, & assident mortuis reliquijs? Aut ob quam spei expectationem permaneant, dicant. At manifestum est, quòd non animas putent esse in monumentis, sed in custodijs quibusdam unicuique animæ à Deo destinatis, pro uitæ transactæ dignitate, & pro factorum merito. Corpora uerò unusquisque proximi sui proprijs manibus in corporum siue ossium loculis deposuit. Bonum autem fuerit apud omnes unam esse opinionem de his, & consequentiam, ex his quæ undiquaque in confesso sunt. Verùm apud incredulos uice uersa quæ uera sunt, negantur, & quæ in Deo possibilia sunt, in spem apud ipsos non corroborantur. At de his satis dictum esse puto, paucis è multis exemplis à nobis productis.

Græcorū ritus circa defunctos.

Origenis opinio de resurrectione mortuorum.

Cæterùm de his qui Christiani esse uidentur, uerùm Origeni credunt, & mortuorum quidem resurrectionem confitentur, tum carnis nostræ, tum corporis Domini, sancti illius ex Maria assumpti, hanc autem carnem non resurgere dicunt, sed aliam pro hac ex Deo dari: quomodo B non dixerimus magis impiam alijs habere ipsos opinionem, & stolidiorem quàm est Græca? Primùm equidem si alia pro hac resurgit, iuxta ipsorum sermonem, non iustum est Dei iudicium, quòd aliam carnem pro ea quæ peccauit, iudicat, aut aliud corpus in gloriam hæreditatis & regnum cœlorum infert, pro eo quod in ieiunijs ac uigilijs & persecutionibus propter nomen Dei fatigatum est. Quomodo uerò etiam anima sedebit sola, iuxta hæreticorum rationem, non præsente corpore quod simul peccauit? Contradixerit enim talis anima iudicio Dei, asserens corporis fuisse peccata. Habet etiam demonstrationem, iuxta contētiosam rationem, sed non in ueritate. Potest enim dicere, Non ego peccaui, sed corpus. Ex quo enim egressa sum de corpore, neque scortata sum, neque adulterium commisi, non furtum feci, non occidi, non simulachra colui, non quicquam mali & intolerabile perpetraui: & rationi consentanea reperietur ipsius defensio. Quum autē rectè seipsa excuset, quid dicemus? cessat ergo Dei iudiciū? Imò iniustè infert Deus iram contra homines? absit. Nouimus autem quòd omnia Deo possibilia sunt, & potest & corpus proferre absque anima, & corpora deleta rursus reuiuificare potest, mouereq; ipsa à seipsis sine animis, si ita uelit: quemadmodum etiam iam circa sanctissimum Iezechielem talem dispensationem fecit. Dixit enim sancto Prophetæ, Dic fili hominis, congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam. Et admiranda erat Dei potētia, quòd nondum immissis animis, sed siccis existētibus ossibus, non solum uim motus habebant, ob Dei efficaciam, sed & intelligentia repleta sunt ossa, & cognitione non uulgari. Non enim pedum ossa per obliuionem ad caput accedebant, neq; colli uerticula circa talorum iuncturas errantes locum quærebant, sed singula ossa & mouebantur, & uadebant iuxta intelligentiam, & ad suam iuncturam accedebant. Si itaq; uult Deus, potest & corpora sine anima suscitare. In hoc enim potentiam suam ostendit, quòd uidelicet id quod apud homines desperatū est, primùm C resuscitat, per hoc quod Iezechieli præcepit. Et nō dixit, Dic fili hominis ut primùm ueniat spiritus: sed postquam facile factum est, quod difficile erat, propter fidem, corpora uidelicet coniungi: tunc præcepit ut animæ in ipsa corpora ingrederentur. Et surrexit, inquit, multa congregatio. Proinde posse Deum facere dixi, ut etiam corpus citra animam reuiuiscat, uelut prius dictum est. Sed non potest iudicari per seipsum corpus. Habet enim iustam excusationem aduersus iudicium Dei. Nam & ipsum dicit, Ex anima illa erat peccatum, ego non fui causa. Ex quo enim illa à me discessit, neq; adulterium commisi, neq; scortatus sum, neq; furtum feci, neq; simulachra colui, neque aliquod tale peccatum peregi. Et erit iudicium Dei inefficax cōtra contentiosorum rationem. Quapropter uelut erat corpus & anima, cōpositus homo unus ex Deo genitus, ita rursus iustus iudex corpus exuscitat, & animam ipsius ipsi indit. Et sic iustum fiet Dei iudicium, dum ambo participant aut supplicio propter peccatum, aut cultu Dei & mercedis retributione sanctis reddenda propter uirtutem. Cęterùm hæc ad confirmationem ueritatis spei nostræ sufficere reputantes, pauca pro multis apposuimus. Verùm propter eos qui dicunt aliud corpus pro eo, quod cecidit, resurgere, rursus laborem aggredimur, prodesse cupidi his qui intelligere uolunt, & uitam suam perdere non conantur, & non negare carnis nostræ resurrectionem, in qua omnis thesaurus, & fundamentum omnis sapientis cogitationis, & omnis bonæ operationis deposita est, iuxta id quod dictum est: Habentes thesaurum hunc in testaceis uasis, &c. Abstinentiam enim exercemus nos debiles castè agentes, eleemosynam facere cupimus, qui sumus impotētes, propter eorum quæ speramus fruitionem mortuorum uide-

Corpus idem quod cecidit resurgere.

A uidelicet resurrectionem. Atque sic is qui ægrotat, fundatus est in fide ac spe, dilectionis Dei testimonio, & pro nomine Dei in persecutionibus tormẽtorum & aliorum crudelium suppliciorũ, inter eos qui non negant resurrectionem carnis nostræ, sed credunt quòd ipsum hoc, quod seminatur in terra, resurget. Duo enim manifesta & uera testimonia dederunt nobis diuinæ Scripturæ, per quæ possumus resurrectionis nostræ spem cognoscere, & non per fabulas uanorum hominum decipi, qui ipsi decepti sunt, & uitę fraudem pręscripserunt. Quo itaque non multis testimonijs utar (non enim pauca sunt in nouo ac ueteri Testamento) de nostra spe ac resurrectione, compendio hoc dicam. Si aliud esset quod resurgit, quemadmodum aliqui asserunt, non sanè Apostolus affirmasset, dicens, Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Quandoquidem uerò & de gloria sanctorum, quomodo illustrabuntur & alterabuntur in gloria post resurrectionem, uelut dicit, Resurgit in gloria: in spe nos fundari oportet, dicit Scriptura, Stulte, tu quod seminas non uiuificatur, nisi mortuum fuerit. Et nõ ipsum quod nascetur corpus seminas, sed fortasis granum frumenti, aut aliorum seminum, & Deus dat ipsi corpus ut uoluit. Hoc in gloriam eorum, qui resurgũt in claritudine, dixit. Quò uerò ostendat granum sumere gloriam per seipsum, dixit in Euangelio, qui etiam in Paulo loquutus est de resurrectione, Nisi granum frumenti lapsum in terram mortuum fuerit, solum manet. Si uerò mortuum fuerit, multum fructum fert. Igitur Apostolus granum dixit, & Saluator idem granum corporis sui demonstrauit. Quid igitur dicimus? Non ipsum quod seminatum est proprium corpus suum, hoc est granum resurrexit, aut aliud erat quod ex ipso post triduum resurrexit ex monumento, uelut angeli dicunt, Resurrexit, non est hic, & sicut ad Mariam dixit, Ne me tangas, nondum enim ascendi ad patrem meum: & sicut ostendit manus & latus Thomæ, dicens, Ne sis incredulus? At incredulorum est dicere, Omnino non resurrexit. Eorum uerò

Christi resurrectio qualis.

B qui falsam fidem habent, est dicere, non id quod obdormijt, resurrexit. Credentium autem est dicere, quod idem corpus resurrexit, & ab ipsius corpore suscitauit nostrum, ut nos in spem ueritatis confirmet. Ea enim gratia & typos clauorum reliquit, non deletis ipsorum punctis, neque lanceæ loco obliterato, & quidem quum introiret foribus conclusis. Nam carnale ipsius, spirituale resurrexit, sed non aliud ab eo quod erat in Deitatem counitum, in spiritus subtilitatem redactum. Siquidem enim fuisset spiritus subtilitas, qualis terræ cauerna, ita paruum corpus suscepisset? Verùm ut ostendat, quòd ipsa corruptibilitas nostra induit incorruptibilitatem. Etiamsi enim mortale est, induit immortalitatem. Intrauit quidem foribus clausis, ut indicaret crassum subtile, & mortale immortale, & corruptibile incorruptibile. Quò uerò redargueret omnes incredulos de nostra salute, resurrectione inquam, is qui in subtilitatem trãsmutauit corpus, & resurrectionem in spiritum contemperauit, non deleuit cicatrices clauorum, neque lanceæ typum: sed ostendit id ipsum quod in cruce passum fuit, quòd non aliud esset id quã quod resurrexit, neque aliud ex ipso productũ, sed ipsum quod passum fuit pasionis exors, & ipsum quod cecidit granum id quod resurrexit, resurrexit autem incorruptibile. Et ut ne rursus putemus partem aliquam ex ipso suscitatã fuisse, ipsum quidem totum non uidit corruptionem, sed ipsum totum resurrexit. Dicit enim, Resurrexit, non est hic: uerè resurrexit, & non errant Scripturæ, quæ sunt uita nostra. Et ut ne inueniant seducti prætextum, ossa & carnem ostendit Thomæ, & discipulis suis dixit, Videte me quòd ego sum. Spiritus enim ossa & carnem non habet, quemadmodum me uidetis habere. Si uerò quis cauillans dicat, At Saluatoris nostri corpus electum ac præcipuum erat, eò quòd solum conceptum est à Maria, & sine uirili semine. At nemo potest hoc dicere, neque demonstrare. Si uerò quis rursus cauillans dicat, Christi solum corpus totum resurrexit, nostrum uerò nõn idem resurgit, sed pro i-

C pso aliud, Quomodo igitur dicit, Resurrexit Christus, primitiæ eorum qui dormierunt, ita est & id ipsum corpus primitiæ eorum, qui resurgũt? Quomodo autem primitiæ fuit Christus eorum qui obdormierunt, discant, & ne rursus ad alium errorem conuertantur, & alias Scripturas mentiri putent. Ante seipsum enim suscitauit Lazarum, & filium uiduæ in Naim, Et Helias suscitauit mortuum. Sed & Helisæus duos mortuos suscitauit, alterum adhuc super terra positum, alterum sepultum. Sed illi quidem ubi resurrexerunt, rursus mortui sunt, expectant autem unam & catholicam resurrectionem. Christus autem est primitiæ eorum qui dormierunt, quoniam ubi resurrexit, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur, uelut scriptum est. Semel enim mortuus est pro nobis sustinens pasionem, propter nostras pasiones: semel gustauit mortẽ, mortem autem crucis. Verbũ ipsum ultrò propter nos ad mortem progressum, quo morte mortẽ mortificaret. Verbum caro factum, non patiens in Deitate, uerùm compatiens cum humana natura. Pasio ipsius reputatur, manente ipso in immortalitate. Ipse enim dixit, Ego sum uita. Neque per carnem nobis spes. Maledictus enim, inquit, qui sperat in hominẽ, & erit uelut syluestris myrica in deserto. Quid igitur dicemus? Nõ est homo Christus, ex prædictis? Omnibus sanè manifestum est, quòd citra ambiguitatem cõfitemur Dominum Deum Verbum, hominem factum esse, non apparentia, sed ueritate. At nõ est homo, qui uenit in præminentia Deitatis. Neque enim in homine est nostra spes salutis. Nullus enim ex omnibus hominibus ab ipso Adam, salutem operari potuit, nisi Deus Verbum homo factus, ut ne spes nostra esset in hominẽ, sed in Deum uiuentẽ & uerum hominẽ factum. Omnis enim sacerdos ab hominibus acceptus pro hominibus cõstituit, uelut scriptũ est. Vnde à nostra carne

Primitiæ Christus quomodo dicatur.

accepit Dominus carnem, & homo factus eſt nobis ſimilis Deus Verbum, ut in Deitate daret A nobis ſalutem, & in ſua humanitate pateretur pro nobis hominibus, paſsionē per paſsionem ſoluens, & mortem per mortem propriam mortificans. Reputata eſt autem paſsio in deitatem, & quidem quum paſsionis exors ſit deitas, quoniā ſic uoluit ſanctus & paſsionis exors Deus Verbum. Eſt autem exemplum tale quoddam. Velut ſi quis ueſtem indutus, in ueſte uerò ſanguis reſperſus inquinet ueſtem, uerùm ad corpus induti non perueniat, refertur autem macula ex ſanguine ad eum, qui ueſte indutus eſt. Sic in carne paſſus eſt Chriſtus, in ipſo, inquam, dominico homine, quem ipſe formauit, qui è cœlis deſcendit Deus Verbum, uelut ſanctus Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem ſpiritu. Et rurſus, Quum igitur Chriſtus paſſus ſit pro nobis carne. Itaque etiam uos eandem intelligentiam aſſumite, ſic ſanguinem in ueſte ad geſtantem refertis, quomodo reputata eſt ipſi paſsio carnis ad Deitatem, nihil ipſa paſſa, ut ne in hominem habeat mundus ſpem, ſed in dominico homine, Deitate ſuſtinente ad ipſam referatur paſsio, quo fiat ſalus pro mundo ipſa Deitatis à paſsione alienitas: quò paſsio in carne facta ad Deitatem referatur, etiamſi nihil paſſa ſit ipſa, ut impleretur Scriptura, dicens, Si enim cognouiſſent, non utique Dominum gloriæ crucifixiſſent, &c. Crucifixus igitur crucifixus eſt Dominus, & adoramus crucifixum, & ſepultum, & qui reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos. O altitudo diuitiarum, & ſapientiæ & cognitionis Dei, uelut ſcriptum eſt. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus, uelut guttā ex pelago cognitionis Dei haurientes, & huiuſmodi diſpenſationis exemplum comprehendentes, ſpei uidelicet noſtræ gratiam, ex bona uoluntate Patris, uoluntate Filij, cum uoluntate Spiritus ſancti, eiuſdem Dei diſpenſationis. Habebunt porrò omnes Scripturæ ſparſim reſurrectionis prædicationem. Verùm perfectio reſeruabatur ipſius in ſubſtantia exiſtentis Verbi aduentui, Complementum enim legis Chriſtus, ſicut ſcriptum eſt. Vbi enim non dixit diuina Scriptura de reſurrectione? B Primùm ſanguis Abel prædicat, poſt mortem enim adhuc loquitur. Dicit Scriptura, Enoch tranſpoſitus eſt, & non inueniebatur, & non uidit mortem. Complacuit Noe Deo, arcam conſtruxit ex præcepto Dei, regenerationem ſibijpſi operans ac efficiens per propriam domum. Abraham ſenex acquirit Filium, mortificato iam corpore: & ex mortuis Deus ſpem largitus eſt, maximè quum uterus Saræ emortuus eſſet, & quod inueteratum erat, & fermè ad deletionem peruenerat, iuxta conſuetum mulierum morem, ipſa uidelicet reſiccatus fons, rurſus uim accipit ad ſeminis deiectionem: & anicula iuuencula fert partum, & Iſaac à morte uiuens patri traditus eſt. Deus enim qui ex reſurrectione mortuorum patri filium tradidit uiuentem, ſpem prædicabat. Ioſeph indicat hanc rem non in ſecundo loco ponens oſsium ſpem, curam enim habebat talium, non uelut pereuntium, ſed quæ rurſus reuictura eſſent, & præcipiebat ea afferri ex Aegyptiorum regione. Non fruſtra Ioſeph hoc ſignificabat, Comportate mihi oſſa dicēs, uiſitatione enim uiſitabit uos Dominus. Si non ſpes fuiſſet reſurrectionis, qualis eſſet oſsium cura, ut de corruptibilibus oſsibus præciperent iuſti? Prima uox ad Moſem eſt teſtimonium Dei, Ego Deus Abraam, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, qui in mundo quidem mortui ſunt, apud me autem uiuunt. Vnus & idem ſpiritus eſt, qui loquutus eſt in Lege, & qui docet in Euangelio. Hoc enim & Sadducæis Saluator ſignificauit, Qui loquutus eſt in Prophetis, adeſt mihi. Oſtendit hoc & uirga Aaron, quæ per multos annos arida fuit, & in tabernaculo à ueſpera uſque ad matutinū relicta (nam uiuæ arbores cum languoribus per duodecim menſes, iuxta circuitum completo anno, fructus gignunt, & ſole fouēte, & pluuijs rigantibus, & rore extendente, nocteq́ ac die nutrientibus) & ſub unam uocem difficultatem Deus facilem effecit. Germinauit enim arida uirga, & folia emiſit, & fructus maturos. Similia enim oſtendit Deus futuræ ab ipſo reſurrectionis. At ubi concipiuntur pueri ſecundum uenerandas nuptias, quas Dominus oſtendit, primùm deijcitur ſemen conſequentiæ, uelut Dominus dixit, in uteros genitales. C Temporis autē progreſſu id, quod deiectum eſt, obuoluitur in utero, & perficitur per nouem menſium tempus, & abſoluitur quod conceptum eſt ac gignitur. In reſurrectione autem non ſic, in momento enim res continget. Sonabit enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, uelut oſtēdit Dominus in tabernaculo teſtimonij. Quòd nuces quæ uiuis arboribus per duodecim menſes geſtant, in arido ligno denſantur, & germen edunt etiam ſub unam noctem. Et nō hoc ſolùm, ſed in unius horæ ſpacio perfecit id, quod per duodecim mēſes, uelut dictum eſt, gignitur. Et quòd fœtus, qui per nouē mēſes in utero eſt, per multū tempus coactus perficit. Verùm in reſurrectione ſub momento completum reſurgit. Perſuadeat incredulos potentia Domini. Nemo reſiſtat ſententiæ. Audiat Moſes, & oſtendat, Quid in manu tua? inquit Dominus. Ipſe uerò dixit, Virga. Virga autem hæc lignea erat, & ſicca penitus: & dixit, Abijce ipſam in terram: & abiecit aridam uirgā, & quod aridum erat, humidum Deus efficiebat, & non ſolùm humidum, ſed etiam animatum, imò & natura alteratum, & eſſentia aliter formatum. Non erat ſpectrum, hoc opus. Veritas enim Dei præcepto operatur, & non imaginatione. Nam in omnibus corrigens noſtram cogitationem per Moſem declarauit ueritatem. Cognouit enim, Propheta, quòd id quod factum erat, non erat factum in apparentia, ſed ueritate, in eo quòd aufugeret. Si enim imaginatio fuiſſet quod factum erat, non aufugiſſet à conſpectu ſerpentis. At, ut ne rurſus hoc offendiculum præberet contentioſis, & dicant, quòd alia erat uirga, Deus uerò dedit ipſi aliud corpus ſicut uoluit. Primùm quidem igitur diſcant, quòd nō aliam pro alia nomi-

Paßionis Christi simile.

Resurrectionis loci in Scriptura.

Resurrectionis modus.

A nominauit, sed illam ipsam quæ arida erat animauit. Quoniam hoc datum uirgæ corpus, & motum ab ipso genus, siue speciem Deus in iudicium non uocabat: neq; pro uirga draconem iudicare uoluit, sed certitudinem resurrectionis per uirgam operatus est, & propriam potentiam Deus ostendit, ut ne quis fidem deroget in omnibus potenti. Atque hoc ipsum cum omni certitudine fecit. Non enim partem quandam uirgæ suscitauit, sed totam uirgam transmutauit sicut uoluit. Et quòd hæc sic se habeant, & mortui spem uitæ æternæ habent, & qui in monumentis sunt, resurgent: cita mihi rursus testem fide dignissimũ Mosem. Etenim ubi deliquisset Rubim, detestatur ipsum Pater eius, sanctus Iacob patriarcha, & dicit, Rubim primogenitus meus, & principium filiorum meorum, contumeliam perfecisti, uelut aqua non efferuesces, ascendisti enim in cubile Patris tui, & occultasti quò ascendisti. Verùm in Hebraico elthohar habetur, quod est, si interpreteris, non reflexeris, aut non accesseris, aut non redũdaueris, id quod nudo modo indicatum est per dictionem, non efferuesces, Interpretes autem sic reddiderunt. Et si uis discere quòd hæc sic dicit, & quòd mors à patre huic qui peccauerat, decernebatur, Moses tibi declarabit. Nam quum & ipse duodecim tribubus benediceret, ad Rubim progressus, & gnarus quòd esset sacerdos Leui: In manu enim sacerdotij soluebantur ac ligabantur peccata, inquit, Viuat Rubim, & non moriatur. Quomodo uerò uiuere poterat, qui ante centum uiginti sex annos sepultus erat? Verùm quoniam nouit resurrectionem omnium futuram esse, & nouit mortem secundam per condemnationem in die iudicij, uolens ipsum pro uno supplicio leuare à futuris, dicit, Viuat, in resurrectione significans. Nouerat enim quòd uiuent omnes, & non moreretur, hoc est, non obijceretur morti secundæ, condemnationis uidelicet, & tormentis æternis. Si enim de uitæ damno cura ipsi fuisset, suffecisset dicere solum, Viuat Rubim. Quandoquidem uerò de futuris significat, dicit Viuat Rubim, & non moriatur. Et unde

Virgæ Mosis resurrectio & transmutatio.

Viuat Rubim, & non moriatur.

B potest quis tot testimonia colligere, de nostra spe, & resurrectionis expectatione ueræ, & non in apparentia? Dicant enim uanam opinionem fouentes & frustra contendentes: Vtrum quandoque pars corporum resurgit, aut omnia particulatim? aut rursus quædam tota resurgunt, & quorundam particularis contingit resurrectio, quorundam uerò totius corporis? Qualis est talis personarum acceptio? Nunquid personarum acceptio est apud Deum? absit. Perscrutemur ubi aut quando suscitarint sancti mortuum ex parte & non totum corpus. Filius uiduæ in Saraphthia totus resurrexit, & non est pars relicta: filius Sunamitidis totus resurrexit, & nullum membrum reliquit, quod non resurrexisset. Et Dominus Lazarum suscitauit, & non reliquit reliquias in monumento, sed unà cum tænijs ac indumentis: & non est omnino opus uestibus in iudicij die. Filium uiduæ in Naim totũ suscitauit, filiam principis Synagogæ, filiam Centurionis: & ô uanam opinionem eorum, qui talia cogitant, quòd partẽ suscitat, & partem relinquit. Videamus autem ex ipsis subiectis, & his quæ iam æqualiter spei nostræ facta sunt. Enoch totus transpositus est, & non uidit hucusq; mortem. Quò uerò in duobus uiuẽtibus corporibus declarem uobis perfectam resurrectionem, & ut ne quis ambigat, duos characteres duorum primogenitorum nostræ resurrectionis proponam. Enoch erat in præputio, & non prohibuit præputium resurrectionem, neq; corporis per uitam huius uitæ expectationem ac durabilitatem. Helias in circumcisione: ut ne resurrectio his aut illis attribueretur, sed uniuersalis tota. Helias erat in uirginitate, ut prærogatiua uirginitatis immortalitatem prædicaret mundo, & cum corpore incorruptibilitatem. Quò uerò non solùm in uirginitate esse putetur resurrectio propter præeminentiam, itemq; ipsa corporis durabilitas, Enoch non erat Virgo, sed continẽs, & qui liberos genuerat. Et duo quidem hi sunt, qui in corpore & anima permanserunt propter spem. Et, ut ne quis rursus ambigat, etiam alios in orcum detrusit unà cum cor-

Enoch & Helias, resurrectionis exẽpla.

C poribus. Aperuit enim terra os suum, & deuorauit Dathan & Abiron, Filios Core & Aiman, & descenderunt in orcum uiuentes corpore & anima. Ex ipsa enim hora in iudicium traditi sunt, neq; corporibus solutis, neq; reliquijs traditis, aut parte, sed totis ipsis cum corpore & anima traditis in suppliciũ. Iob dicit, Donec rursus nascar, & corpus hoc quod hæc exhaurit, & renouabis me. Et rursus, Renouabitur uelut aquilæ iuuentus tua. Esaias autem, Resurgent mortui, " & suscitabunt qui sunt in monumẽtis. Venit enim qui soluit in fortitudine ligatos, similiterq; " iritatos habitantes in sepulchris. Dicit aũt Iob, Homo ubi obdormierit, non amplius resurget, neq; agnoscet locũ suum. Etenim reuera quotidie nõ fit resurrectio, sed in unã decreta est diẽ. Verùm ostendens quòd nouit in quale tempus præfinitũ respiciat, statim soluit quæstionem: " Donec cœlum & terra atteratur, sunt corpora in terra. Quum uerò uenerit qui uertit cœlũ uelut " librũ, & concutit terram: tunc resurgent qui sunt in terra. Et propterea dicit ad Iezechielẽ: Fili " hominis dic, cõgregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam, & factũ est ita, & facti sunt super " ipsa nerui & uenæ, carnesq; ac pili & ungues. Et rursus, Dic fili hominis, Veni spiritus à quatuor " angulis terræ, à locis uidelicet animis destinatis. Et quam ob causam ipse Dominus non dicit, " sed hominem dicere iubet? Quoniam quod dicit Dominus, simul etiam facit, & non amplius soluitur. Verùm homini dicere præcepit, quo post resurrectionem ad horam significaretur quidem nostra spes salutis, hominis uerò sermo solueretur, & non Domini. Erant enim illa ossa rursus moritura. Quum uerò dicit Dominus. Resurgite: resurgunt, & non moriuntur. Dei enim Verbum non soluetur. Quapropter etiam Dominus in carne progressus suscitauit mortuos, quo id quod per carnem factum est rursus obdormiat, donec ipsa caro resurgat, & non

Iobis locus explicatus.

& non amplius moriatur, & taceat hoc dicere ad unum solū, Surge, ueni foras: donec ueniat, A
& non amplius singulariter dicat, Surge, sed, Surgite omnes, uniuersalem resurrectionem faciens. Ipse enim est resurrectio mortuorum: qui sanè postquam resurrexit ex mortuis, nullum suscitauit ex recens mortuis. Resurrexerunt autem cum ipso multa corpora sanctorū qui dormierunt, & conspecti sunt multis, ingressi cum ipso in ciuitatem sanctam, uelut scriptum est in Euangelio. Et non dixit, Resurrexit pars corporum sanctorum, sed corpora sanctorum, & apparuerunt multis, non alij quàm qui mortui fuerant, sed qui agnoscerētur à suis, si non ante multa tempora uita defuncti essent. Sed & alijs ostendere uolens Dominus noster miraculum, difficilia illa facilia declarans perficiebat. Quando enim accessit ad recens mortuam puellam, filiam principis Synagogæ, quoniam eadem hora mortua erat, dignatus est ad ipsam dicere, Surge puella: per uocem Surge, fortificans quod erat iam dissolutum, nam adhuc in lecto erat. Filium uerò uiduæ in Naim, quoniã iam in loculo efferebatur, facilius suscitauit, attigit enim loculum, & non dixit aliquid puero, sed solùm attigit loculum, & resurrexit. Quod uerò altissimum est, & omnem hominum spem longè excedens, quando uenit ad quatriduanum Lazarum, neque dixit, Surge, neque attigit manu monumentū, sed sic in promptu uocat in propria potestate, Lazare ueni foras. Multò enim facilius est & prōptius dicere, Veni foras, quàm attingere. Attingere uerò facilius est, quàm uocare, Puella surge. Verùm sic omnia facit sanctū Dei Verbum, ut nobis spem resurrectionis demonstret. Quod si uerò uelim omnia ex omnibus Scripturis testimonia colligere, exigua sane fuerit mens nostra, modicaq; ac idiota, attamen ob multitudinem in longum extendero sermonem, uerùm compendio dicam: quòd salus nostra compendiaria est, ita ut in omnibus in una resurrectionis spe nobis prædicetur. Hæc autem non credunt increduli, corrumpunt falsa opinione imbuti, non admittunt contentiosi, repudiant uanæ gloriæ sectatores. At Deus omnibus misericordiam exhibeat, & ca- B
liginosas mentes illuminabit. Græci equidem accepto Spiritu sancto à ueritate redarguentur, & ab omnibus prædictis testimonijs, maximè uerò à uobis sanctæ Dei Ecclesiæ & orthodoxæ fidei filijs. Docetis enim accepto Spiritu sancto, digni facti sermone apposito in oris apertione: primùm quidem, quoniam digni facti estis ut discipuli Christi sitis, principalis pastoris & antistitis nostrarum animarum, uelut alimoniam Christi ouilibus, uestris populis colligētes, curantes quomodo & uobisipsis, & Dei pecoribus, uolentibus inquam, prositis, & ex sancto à Mose insinuato pabulo nutriatis. Quis uerò ex rectè sentientibus ad uos pios & fideles respiciens, ô uos orthodoxi & Ecclesiæ filij: quum uerò aliquos dico, omnes filios ueritatis dico, iuxta id quod scriptum est, quis, inquam, ambigat? Nam quum sapientis & fortissimæ mulieris filij sitis, cuius gloria est apud Solomonem dicētem, Mulierem fortem quis inueniet, uelut rara sit, imò potius una: id quod melius est eligitis, & quod utile est amplectimini. Fortem autem mulierem intelligite mihi Ecclesiam Dei, uestram matrem, qua nihil fortius est, ut quæ moriatur per singulas excitatas persecutiones, pro nomine uiri sui. Hæc igitur mãsuetissima proprium sponsum exactè interrogat in libro Canticorum, Vbi pascis, ubi cubile habes, in meridie? Pascit autem Christus in prædicta terra, & non solùm pascit, sed etiam præcipit soluere calceamentum pedum pastorum, uelut Moses primùm dicit, à quo traditionem assumpsistis etiam uos, & eos qui ad sanctam scientiam introducuntur primùm securè manu ducitis, curantes ut singulorum calceamenta soluantur. Verùm calceamenta uniuscuiusq; uestrûm differentiam habent, nam unusquisq; per propriã suam actionē ea subligauit. Et de cætero singuli uestri discipuli uobis bonis pastoribus obedientes, qui quidē subligauerat idololatriã, eam per uestrã admonitionem soluit: alius uerò adulterium soluit, alius scortationem, alius furtum, a- C
lius auaritiam. Et non hoc solùm, sed etiã sermonibus abominandis ac turpibus uerbis renunciãtes, unusquisq; discipulus tradit seipsum, ut per uos bonos pastores beata spe sub forti manu boni pastoris pascat. Abstinet enim unusquisq; ab errore penitus, & præ oculis habet ueritatem, simulachra quidem obliterantes, & errorem circa ipsam palàm prædicantes. Neq; enim mortuos hos putatis, quoniam nunq; uixerunt. Verùm uana & inania & quæ non sint, meritò omnes semper docetis. Non enim unquam fuerunt, ut esse possint. Illi uerò sunt mali dæmones, humanæ mentis accessio per uoluptatū impetus influens, unde unusquisq; ausus est proprium affectū in numen asciscere. Primùm enim statim quãdo hoc ab hominibus innouabat per dæmonū maleficium, prima hæc scortatio appellabat, & umbratili pictura simulachra exprimebant. Deinde artē propriam quã quisq; tractabat, & per quã facultates habebat, proprijs filijs suis in numen colendã tradebat, & per proprij artificij materiam deos effingebāt, figulus ex luto, faber lignarius ex ligno, aurifusor ex auro, & faber argētarius similiter ex argēto. Amplius uerò unusquisq; proprium affectum ad formæ oculorum suorū similitudinem describebat. Sanguinarius quidam uir, Martem asserens: mœchus aut mœcha, communem Venerem: tyrannus, uictoriam extollebat. Sordibus & rebus temporalibus inhians, Saturni figurã præscribebat, effœminatus Cybelem & Rheam, propter fluxus, ut arbitror, multiplicis mixturæ à corporibus. Alius gulosus aut gulosa Artemisiam uenatricem proponebat, ebriosus Dionysium, ærumnosus Herculem, quidam per uarios coitus se uolutans, Iouem & Apollinē. Et quid opus est me infinitorum affectuum in hominibus multitudinē recensere? Verùm Aegyptij omnibus amplius errore inuoluti, non solum proprios affectus coluerūt, sed etiam uolatilia &

Mulier fortis quæ sit.

Calceamentorum solutio.

Simulachrorū cultus initium & progressus.

Aegyptiorum dij.

qua-

A quadrupeda, terrestriaq; ac aquatica, & quædam animantia fera, non mansuefientia & quæ i-
psis in seruos à sancto Deo tradita, eorum ordinem alterauerunt, & uelut qui mente bruti sint,
nimium colunt animalia apud ipsos, deificare ipsa non erubescẽtes, canẽ latratorem, felem re-
ptiliuoram, hircum salacem, ouiculam balantẽ, crocodilum multifidum & immitissimũ, ibim
ueneniuoram, & miluum & accipitrem ac coruum, animalia seruilissima: serpentẽ obliquum
& iniucundissimum. Et in summa, ô ingentem turpitudinem eorum, qui neq; oculis suas ipso-
rum confutationes considerant, & neq; auribus sensum suscipiunt, neq; mente ea, quæ ab ipsis
uanè fiunt, intelligunt. Malo itaq; fato percussi sunt, ut qui neq; à proprijs philosophis lumen
acceperũt, neq; eorum qui ueritatem inuoluerunt, speculationem fecerunt. Non enim audiũt
Diagoram, qui Herculem suum ligneum in penuria ligni exussit, & per ludibrium ad ipsum *Hercules li-*
dixit, Age Hercules decimum tertium laborem subiturus adesto, obsonium nobis cocturus. *gneus à Diago-*
Et sanè acceptum ipsum in scandulas fidit, deridens proprium Deum uelut qui nullus esset, & *ra exustus.*
apposito ipsi prandio illudens pascebatur. Sed & alius Aegyptius Heraclitus ait, Si dei sunt,
cur deploratis ipsos? Typhonem enim & Osyrim & alios subterraneos deos acerbè deploran-
tes, uelut sepultos lugent. Itaq; hic dixit, Si dei sunt, cur deploratis ipsos? Si uerò mortui sunt,
frustra lugetis ob ipsos. Alius uerò Comicus Eudæmon nomine dixit, Siquidem dei sunt, non
possumus de ipsis dicere quales sunt: formidãs declarare. Multa enim sunt quæ me impediũt.
Sed & Homerus dicit, Non bonum imperium est multorum. At nostri seculi alius Comicus di-
cit, Qui unum Deum colunt, bonas spes habent ad salutem. Apis enim uitulus paleis uescens
à Campide Assyriorum rege gladio in femur percussus est, ut si flueret sanguis, deprehendere-
tur quòd non esset Deus. Saturnini autem non negant proprium suum Deum ferreis cathenis
uinctum fuisse, sic sanè sentientes. Si uerò quis in uinculis est, is non solùm uni maiori subie-
B ctus est, sed etiam uelut maleficus in uinculis detinetur. Si uerò & de Iside sermonem facturus
sum, quæ iam & Atmis, & Io appellatur, filia uerò est Aspidis Cappadocis, qui & Inachus uo-
catur: erubesco quidem illius actiones referre, ueruntamen non uerebor dicere, quæ ipsos ado
rare non pudet. Erubescant aũt huius adoratores & stultigenæ, qui suas ipsorum filias & uxo-
res ac sorores, ipsorum deorum actiones imitari adhortantur. Et statim quidem, quum sacer-
dos proprium suum fratrem Typhonem amet, etiam alios contra fratres suos concitant. Ingẽs
est autem turpitudo deæ, quæ neque turpitudinem fratris proprij ueretur, sed & amore æstuat,
& non contenta est externis uiris, sed etiam usque ad proprium fratrem procedit: & nõ hoc so-
lùm, sed etiam parricidium ob suæ concupiscentiæ inexplebilitatem amicissimis suis ostendit.
Et Horus quidem unum genuit filiũ, cui nemo affirmare potuit, an uerè genuinus esset ipsius
pater. Et si quidem Typhonem coluerit, dubitat an sit ipsius pater, si uerò Osyrim, quis etiam
sic certitudinem declararit? Honestum uerò Deum talis mater instituit, quæ ipsum assumpsit,
& per decennium in Tyro scortata est. Quum uerò Serapim ipsum Apim regem Sinopensium
deum fecerunt, tyrannidi magis inseruierunt. Nam reuera hæc sunt deorum, quæ apud Aegy-
ptios coluntur maliciæ præmia, de quibus si singulatim dicere uellem, multum tempus con-
sumerem. Porrò Græci qui sibi ipsis aliquid esse uidentur, uerbis solùm & linguæ uolubilita- *Græcorũ dij.*
te philosophantes, & non re ipsa, plus omnibus impegerunt. Qui sanè deducunt Saturnum
à Cœlo, à Cœlo ipsum genitum esse dicentes, & uirilia membra sui patris resecuisse. O` peruer-
sam actionem, turpémq; opinionem, nam nisi sectus fuisset, multi Saturni essent. Hic uerò ge-
nerosus, qui usque ad patrem processit, non contentus fuit prima impietate, sed quum adhuc
iuuenis esset, iniuriam infert patri: senex autem factus, proprios suos filios, Neptunum & Plu-
tonem deuorat. Iouem uerò quærens, & à Rhea illusus, saxum magnum fascijs inuolutum
C pro infante deuorat, uelut Deus scilicet. Quum autem huius filius ex generosis, ut ita dicam,
parentibus esset (Iupiter autem est ei nomen) periculum erat ne omnium mulierum uir fieret,
itemq; huius filius Mercurius. Atque utinam secundum leges dotem dependisset, & non sem-
per nuptias occultasset, & malefactor fuisset. Penelopen enim corrupit, propter ipsam hircus
factus. Hircus autem fiebat, ut puto, propter barbæ enatæ uigorem. Erga Danaen uerò au-
rum fiebat, ut Virginem castam in thalamo decumbentem corrumperet. At ille aurũ fieri nun
quam potuit, sed præstigiator fuit, & per auri largitionem, Virginem decepit. Et apud Ledam
rursus cygnus factus est, explicationem feruoris uoluptatis suæ significans. Aquila uerò nun-
quam alas expandit, uerùm pædiconum magister præsidet, nunquam aquila effectus, sed in
naui aquilæ nomine insignito ob celeritatem, ad Troiam enauigauit, & filium regis Troiano-
rum Ganymedem rapuit, ipsumq; corrupit. Et erga Pasiphaen taurus factus est, similiter & er-
ga Europam. Et quid attinet corruptoris illius insignis & corruptorum magistri, malefacto-
rum multitudinem referre? Cuius monumentum non paucis notum est, in Creta enim insula
in monte Lasio appellato, usque huc digito ostenditur. At uerò Ioues non unus aut duo sunt, *Ioues multi*
sed tres aut quatuor numero fuerunt. Vnus ex his Saturnus, de quo diximus, proprium pa- *sunt.*
trem suum in Caucaso monte tormentis affecit. Alter uerò Patriarius fuit, ex quo monoma-
chi & gladiatores orti sunt. Alius autem Tragœdus, qui & manum suam combussit. Fortassis
autem quum Deus esset, oblitus erat quòd ignis morderet, & non habebat prænotionem e-
ius, qui ad hircum Satyrum dixit, ubi primùm ignem uidisset, & ad osculandum ipsum acces-
sisset, Ne attingas hirce, si enim attigeris, barbam exures. Porrò Mineruæ fuerunt, nõ una, sed
multę. Vna quidem oberrans, & circa Tritonidem paludem uagabũda. Alia uerò Oceani, alia

Saturni

Saturni filia:& multæ aliæ. Dianæ item, siue Artemides multæ sunt: una Ephesia, altera Iouis, & A
aliæ similiter non paucæ. Et Dionysius Thebanus, & alius Semeles filius, quem Corybantes co
mitantur, & qui à Titanibus distractus est, & qui Curitarum hæreditatem imminuit. Hercules
autem qui dicitur apud ipsos depulsor malorum, cuius actiones omnes silebo, uerùm unam
ex omnibus, quæ fortasis apud ipsos laudantur, indicabo. Suffecerit huic ut hunc laborem
subierit, quò mundo salus contingeret. Nisi enim in una nocte quinquaginta Virgines corru-
pisset, quomodo mundus seruatus fuisset, imò potius perijsset? Et in summa confiteor me tæ-
dio affici, si malas ipsorum actiones ex ordine recensere deberem. Insuper uerò reges & tyran-
ni sæuissimi, quum dilectos quosdã habuissent, eosq; in terra defodissent, ut qui nihil amplius
haberent in quo illis gratificarentur, nempe etiam ipsi corruptibiles uelut illi existentes, in be-
neuolentiam erga illos, sepulchra ipsorum ad uitæ fraudem subditis suis per malum prætex-
Parasiti principum. tum celebrare præceperunt. Sic Antinous sepultus, & in glusorio nauigio positus, ab Hadria-
no coli iussus est. Timagenes autem Anasiæ, & Canobus Menelai gubernator, & huius uxor
Eumenuthis in Alexandria sepulti, coluntur ad ripam maris, per duodecim signa distantes, &
Marnas seruus Asterij Cretensis apud Gazæos, Casius autem nauclerus apud Pelusiotas. Hæc
igitur omnia quando in media Ecclesia explicatis, malum exemplum lethalis uiæ eos, qui sic
euecti sunt dissolutis, alios uerò ab adulterio ad modestiam trãsfertis. Et non solùm ipsos ab
occultis nuptijs liberatis, sed etiam ut speciem secundum naturam contemnãt, efficitis. Quod
tempus contractum est, uelut sanctus Apostolus dicit Scortatores autem instruitis, ut ne nefa
riam & apud Deum & apud homines actionem operãtes plectantur. Et quoniam hæc omnia
per os & per opera laborantes traditis, persuadetis ipsos ut omnia uestra suscipiant, ita ut ubi
opere primùm omnia perfecerunt, & in seipsis expresserunt, doctrinæ fidem faciant, quam per B
actionem uos ipsos primùm docuistis, ut etiam alios doceretis. Obtinetis enim tacentes Solis
morem, qui etiam silens omnes ubiq; docet. Statim enim ubi exoritur, etiam tacens artes om-
nium redocet. Et quandoquidem horum omnium utilitatem filijs siue fratribus uestris fideliſ
simis traditis, perducitis ipsos ut in terra quidem uadant, in cœlo autem conuersationem ha-
beant. At monasticam uitam degentium zelum plurimis ingeneratis, per firmitatem uestram
& fidem minimè fictam ac simulatam hæreticos odiosos facientes, Manichæis os obturantes,
Marcionistas, & alios ipsis similes ab ouili Dei fugãtes, omnes ipsorũ prætextus dissoluẽtes &
reprimentes. Quæcunq; enim contra Deũ & sanctos ipsius Prophetas audẽter loquunt, ut qui
leues sint & uacui à Spiritu sancto, uerùm in uniuersorum opifice maledicta iaciũt: & quæcun-
que bona per sanctos ipsius Prophetas omnibus hominibus ex prophetia Deus largitus est,
hi odio habent, itemq; profundissima in Lege ac Prophetis, nempe quum terreni sint & cor-
porales, interrogati non intelligunt, ac frustra blasphemi sunt: uos statim ipsorum errorem ab
audientibus per ueras demonstrationes depellere ac excutere non cunctamini. Per talia enim
Interrogatio pro ignorãtia Deo obijcitur falso. uerba uani illi uelut sarmenta in diuitis fluuij fluento ferunt. Porrò dicunt, quod bonus Deus
legis est, qui ignorans Adam ubi esset, interrogabat, Adam ubi es? Et ad Cain dicit, Vbi est A-
bel frater tuus? Et ad Abraham, Vbi Sara uxor tua? & alia multa huiusmodi. Ipsi qui talia di-
cunt, credent Deo Saluatori, ore & non in ueritate Deo existenti, & prænotionem habenti, ea-
dem uerò similiter sicut in ueteri Testamento interrogãti, Vbi posuistis Lazarum? &, Quis me
attigit? &, Habetis panes uobiscum? &, Quem uultis? aut, Quem quæritis? Facilis igitur & ex-
pedita est horum confutatio. Sicut enim interrogat filius prænotionem habens, ita etiam pa-
ter si ipse in Lege interrogat, qui idem est semper, & non alteratur. Si enim dixit, Vbi posuistis C
Lazarum, neq; Euangelium ignorat, neq; uetus Testamentum. Vbi posuistis ipsum, dicit, re-
darguere uolens eas, quæ neq; æqualem fidem ad Sunamitidem comparandam proferrent, &
quidem quum illa erga hominem haberet, hoc est Helissæum sanctum Prophetam, Martha ue
rò cum suis erga Deum, Et si dicit, Quis me attigit? non ignorans dicit, sed ut persuadeat mu-
lierem à seipsa confiteri, quò non de seipso testimonium præbeat Filius Dei, sed ab alijs glori-
ficetur. Et quum dicit, Habetis panes uobiscum? Propterea hoc dicit, ut paucitas panum om-
nibus significaretur, & magnitudo miraculi ipsius admirationi esset, si intelligerent per tot pa
nes tãtam turbam nutritam esse. Et quum dicit, Quem quæritis? quærentes deceptos indicat,
& Iesum quærentes, quem & medicum interpretari posis, & Saluatorem: quò ubi occiderent
ipsum, ab huius salute deficiant. Quemadmodum igitur ea, quæ circa Domini nostri dispen-
sationem contigerunt ostendimus, quæ humano quidem more dicuntur, prænotione uerò
non carent. Neq; enim quispiam ex sana mẽte præditis dixerit ipsum ignorasse ubi posuissent
Lazarum, quum prope locum esset: etiamsi per eum, quem diximus, modum interrogabat, &
nudius tertius procul à Galilæa fuisset, & à seipso indicasset, quòd Lazarus mortuus esset: ita
& de ueteri Testamento hæc prudenter dissoluimus. Quòd dixit Deus ad Adam, Vbi es? non
ignorantis erat, sed ostendentis à quali altitudine ad qualem turpitudinis profunditatem A-
dam excidisset. Et, Vbi est Abel frater tuus? quoniam quem oportebat te semper in ulnis fer-
re, & ipsi semper conuiuere, hic à te in terram prostratus est. Ex sequẽtibus enim ostendit, quòd
non ignorantiæ causa interrogabat, sed redarguens, in eo quod dicit, Maledicta terra in operi-
bus tuis: &, Maledictus tu à terra, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de ma-
nu tua: Ecce enim, inquit, uox ipsius ad me. Et, Vbi est Sara uxor tua, non ignorans dixit. Nam
quomodo ignoraret qui riserat, intra domum ipsam esse sciens? Non itaq; ignorans interro-
gabat,

A gabat, sed ut admoneret filias ipsius professas pietatem, quò discerent ipsius uitæ ductũ, quũ ex proprijs laboribus ministrare sanctis conantur. Illa enim quum in tanto ministerio esset, atque ipsa azymos & cinericios panes pararet, & tantum ministerium ex ipsa penderet, unà cum suis famulabus faciem eorum, quibus inseruiebat non uidebat, moderatæ pudicitiæ exemplũ nostris seculis relinquens. Atq; hæc quidem ad declarandas uanorum illorum contradictiones sufficient. Si uerò dixerint quòd bonus est Deus legis, qui Aegyptios quidem circumuenit, & proprios suos homines prædari docuit, dum ex Aegypto exibãt, nesciunt uani illi quòd apud Deum nihil perit, & quòd iustum iudicium est, & Deus naso non suspẽditur. Quid enim putabant Aegyptij, quod uolebant hæc sine mercede operatos esse Iudæos, & non uulgaribus annis, sed ducentis & quindecim, unà cum ducentis ac quindecim annis ipsius Iosephi? Quum enim quadringẽtorum ac triginta annorum peregrinatio ipsi Abraam & semini eius esset decreta, ad quem dicit, Peregrinum erit semen tuum in terra aliena: id quod decretum erat, perfectum erat. Proinde Deus per misericordiam suam annos peregrinationis ipsius diuisit. Et statim quidẽ ducentis quindecim annis adhuc existentibus, in terra Chananitide suscepit ipsum, & alios ducentos quindecim annos distribuit his, qui Aegyptum inhabitabant. Nam numerus horum annorum sic supputatur. Erat tunc septuagesimus quintus annus ipsius Abraam. Succedunt itaq; à septuagesimo quinto anno ipsius Abraam, usq; ad natiuitatem Isaac, anni uigintiquinq;. Isaac autem gignit Iacob agens annum sexagesimum, & facti sunt anni octoagintaquinq;. Iacob uerò agens annum octoagesimum nonum genuit Leui, & fiunt anni centum septuaginta quatuor. Leui uerò agens annum trigesimum quartum genuit Chaath. In trigesimo autem septimo anno ipsius Leui, descendit Iacob in Aegyptum, & fiunt ducenti & undecim anni. Et post ingressum ipsorum in Aegyptum, alij quatuor anni: & implentur ducenti

Deus legis cur suos iussit deprædari Aegyptios.

Peregrinatio Abraam quot annorum fuerit.

B quindecim anni. Hinc uerò rursus numerantur mihi reliqui ducenti quindecim anni Israelitarum peregrinationis. Caath post descensum in Aegyptum in sexagesimo quinto anno suo genuit patrem Mosis Abraam. Fiunt igitur à primo Abraam à septuagesimo quinto ipsius anno, usq; ad natiuitatem postremi Abraam, anni ducenti octoaginta: à descensu uerò in Aegyptum, anni sexaginta quinq;. Abraam annorum septuaginta existens, genuit Mosem. Et fiunt à primo Abraam anni trecenti quinquaginta, à deductione uerò in Aegyptum anni centũ triginta quinq;. Mose uerò trigesimo suo anno calcat rubrũ mare, unà cum Israelitis ex Aegypto egressus. Et fiunt à magno quidem Abraam, anni trecenti octoaginta, à descensu uerò in Aegyptum anni centum sexaginta quinq;. Reliquos autem quinquaginta annos consumpserunt post transitum rubri maris, usq; ad ingressum in Palæstinam, non propter uiæ longitudinem, sed propter bella & impedimenta gentium, quæ ab ipsis in uia inueniebantur. Fiunt igitur à septuagesimo quinto anno magni Abraã, à quo prædicto hæc ipsi data est à Deo, usq; ad Mosem & filiorum Israel in Palæstinam reditum, anni quadringenti triginta. A descensu uerò in Aegyptum, usq; ad regressum in Palæstinam, anni ducenti quindecim. Quum igitur tot annis laborarint Iudæi sine mercede, non erat iustum & apud Deum, & apud homines, ut daretur ipsis merces ipsorum uel in fine? Non igitur iniustus est Deus, qui suos cum spolijs illinc eiecit. Si quis uerò ambigit non ita enumerare annos, audiat Mosem dicentem, Habitatio autem filiorum Israel in Chanaan & in Aegypto, anni quadringenti triginta. Quũ itaq; iustissime mercedis Deo cura fuerit, qualis amplius relinquitur uana contradictio his, qui contra sanctum Deum uituperia producunt? At Deum uerum nunquam quisquam uituperauerit, sed qui uituperant, seipsos uituperant. Porrò alia quædam uana contradictio ab ipsis profertur, similis priori, Quòd bonus est Deus legis, qui circumuenit Chananæos, ut daret Israelitis ipsorum lo

C cum, domos quas non ædificauerunt, & olineta ac ficeta, & uineas, quas non plantauerũt. Ad quos dicam, O uani, si quidem fuisset Deus homo, ea quæ hodie dicuntur aut fiunt, præterijsset, & nihil esset ipsi in mente. Quando uerò Deus Deus est, & non homo, ea quæ ad ipsum relata sunt, in multas generationes ulciscens non obliuiscitur. Si enim ignorant rẽ hanc, discant. Nouerant omnes iustum Noe reliquias mundi factũ post diluuium. Quum igitur relictus esset ipse & tres filij ipsius, ut qui iustus esset, & filios suos pios efficere conaretur, ut ne in eadem mala inciderent, sicut hi qui in diluuio perierant, non solùm per doctrinam ipsis pietatẽ proposuit, sed etiam per iusiurandum ab unoquoq; ipsorum beneuolentiam erga fratrem exegit. Et diuidit quidem, uelut hæres mundi à Deo constitutus, tribus filijs suis uniuersum mũdum sub sortem missum, & unamquamq; partem iuxta sortem singulis distribuit. Et ipsi quidem Sem primogenito cecidit sors à Perside & Bactris usq; ad Indiam, usq; ad regionem Rhinocururorum. Sita est autem hæc Rhinocururorum regio in medio inter Aegyptum & Palæstinam, ẽ regione rubri maris. Ipsi uerò Cham obtigit terra à Rhinocururorũ regione usq; ad Gadira, ad meridiẽ. Tertio autem filio Iapheth obuenerunt ea, quæ spectant ad Aquilonem, à Media usq; ad Gadira & Rhinocururos. Itaq; Sem nascuntur filij & filiorũ filij, usquequò diuisæ sunt linguæ, & dispersi sunt in linguis & tribubus ac regnis. Nomina uerò ipsorũ hæc sunt, Elymæi, Pæones, Bazi, Cossesui, Gaspheni, Palæstini, Indi, Syri, Arabes, Caiani, Ariani, Masyccelij, Hyrcani, Maguslæi, Trogglodytæ, Assyrij, Carmani, Lydi, Mesopotamitæ, Hebræi, Cœleni, Bactriani, Adiabeni, Camilij, Saraceni, Scythę, Chiones, Gymnosophistæ, Chaldæi, Parthi, Enotę, Cordyleni, Masseni, Phœnices, Madienæi, Comageni, Dardanij, Elamaseni, Cedrusij, Elamitæ, Armenij, Cilices, Aegyptij, Cappadoces, Pontici, Marmaridæ, Biones, Cares, Chalybes, Psyllitæ,

Deus legis, cur circumuenerit Chananæos.

Mundi diuisio à Noe in filios suos facta.

Mossynici, Hiberes, Phryges. Ipsi uerò Cham secundo filio, filij ac filiorum filij nascuntur, triginta duo usque ad eandem linguarum diuisionem, Aethiopes, Troglodytæ, Aggæi, Gangeni, Sabeni, Ichthyophagi, Hellanici, Aegyptij, Phœnices, Marmaridæ, Cares, Psyllitæ, Mossynici, Phryges, Macedones, Cracones, Syrtitæ, Leptitæ, Magnetæ, Bithyni, Nomades, Lycij, Mariandeni, Pamphylij, Moschesidij, Pisideni, Augalæi, Cilices, Maurusij, Cretes, Magardæ, Numidi, Aphri & Bizaceni, Nasamones, Phasgini, Mazices, Harami, Getuli, Blemmyes, Auxomitæ: hi tenent loca ab Aegypto usque ad Oceanum. Et insulæ sunt ipsis, Curcudalopadusa, Gaulos, Ride, Melite, Cercyra, Mene, Sardane, Gortyna, Crete, Glauc⁹, Thera, Arianus, Astypalæa, Chios, Lesbus, Tenedus, Imbrus, Iasus, Samus, Cous, Cnide, Nisurus, Megistas & Cyprus. Cæterùm Iapheth tertio filio, filij ac filiorum filij nascuntur quindecim, usque ad eãdem linguarum diuisionem: Medi, Gargani, Armenij, Arrei, Amazones, Colli, Corzeni, Beneageni, Galatæ, Cappadoces, Paphlagones, Mariadeni, Tibareni, Chalybes, Mossynici, Colchi, Meloscheni, Sauromatæ, Meotæ, Scythæ, Tauri, Thraces, Bastarni, Myrij, Macedones, Græci, Libyes, Phryges, Pannonij, Vesteri, Venni, Daunes, Iapyges, Calabri, Hippici, Latini, & qui Rhomani & Tyrrheni, Galli, qui & Celtæ, Libysteni, Cãpani, Celtiberes, Aquitani, Illyriani, Besontes, Samij, Cartani, Lusitani, Vacæi, Brettanici, Scoti, Hispani. Insulæ uerò ipsorũ, Brettania, Sicilia, Eubœa, Rhodus, Chios, Lesbos, Cythera, Zacynthus, Cephalenia, Ithaca, Cercyra, Cyprus. Quòd si uerò alicui nomen gentis aut insulæ bis positum est, in sorte alterius & rursus alterius, iuxta communia confinia, aut iuxta deductas pro temporis occasione colonias, aut iuxta assumptionem ipsius Cham, qui per auariciam inuasit, & occupauit partem ipsius Sem: nemo miretur, neque dubitet. Proinde quum hæ gentes sic ex tribus filijs Noe genitæ sint, & mũdus triphariam tribus filijs, uelut dixi, diuisus sit: iusiurandum exactum est ab ipsis per patrẽ, ut nullus ex ipsis fratris sortem inuaderet: & qui transgressus esset iusiurandi præceptum, per iusiurandum exterminaretur, & uniuersum semen ipsius. B Quandoquidem igitur Palæstina sub sortem Sem cecidit, & tota ipsius uicinia: auarus autem esset Chanaam filius Cham, postea Palæstinorum terram inuasit, hoc est Iudæam, ipsamque abripuit: longanimis autem esset Deus, pœnitentiæ tempus dans, ut pœnitentiam agerent hi, qui ex Cham nati essent, & restituerent filijs Sem propriam hæreditatem, illi uerò pœnitẽtia non ducerentur, sed uellent mẽsuram ipsorum implere: tunc Deus post multas postea generationes iustus existens, ulciscitur iusiurandi transgressionẽ. Sic enim Amorrhæorum mensuram impleri oportebat. Sem enim genuit Arphaxad, Cham uerò genuit Chanaan. Chanaan autem genuit post auariciæ designationem, Amorrhæum, & Gergesæum, & Pherezæum, & Euæum, & Aruæum, & Aradium, & Sidonium. Numerãtur itaque sic generationes usque ad ipsius Sem ultionem. Sem qui circumuentus fuit, genuit Arphaxad, uelut diximus. Arphaxad genuit Cena, Cena Sala, Sala Heber, & fit turris ædificatio. Heber genuit Phalec, & fit linguarũ diuisio. Phalec genuit Rhagau, Rhagau Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraã Isaac, Isaac Iacob, qui cognominatus est Israel, ex quo Israelitæ, Iacob Iudam, Iudas Phares, Phares Esrom, Esrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naason, Naason Salmon. Hæc est progenies eorum, qui à Sem geniti sunt. Hos igitur iniuria affectos à filijs Cham, & proprio loco spoliatos, Deus ulciscitur, exterminãs progeniem Chanaan, iuxta iusiurandum ipsorum. Et semẽ Sem propriam recipit regionem. Nequaquam igitur iniustè Deus egit, qui iusta unicuique parti distribuit. Non enim naso suspẽditur Deus, uelut dixi. Itaque in exitu collectionem sibijpsi adaptans Deus, dicit ad Mosem, Solue calceamenta ex pedibus tuis. Qui enim puras aquas accessurus erat, primùm calceis exuitur. Quãdoquidẽ igitur multum tẽpus intercessit, & quisque in uia sua errauimus, & hæc collectio in proprijs malis permansit. C Nondum lauacrum regenerationis Deus reuelauit, sed multis quidem annis distulit. Postea uerò sanctæ Ecclesiæ sanctissimum lauacrum reuelauit, in Mose quidem calceamẽta soluens, in Prophetis uerò extrinsecam tunicam exuens, perizoma, uestem corpus tantùm integentem, solum relinquens, uelut in Hieremia, in Ioanne uerò omnia mundi uestimenta reijciens, & ex pilis cameli transformans. In ipso autem Saluatore ac discipulis ipsius mundi habitum exuit, & supernè ex cœlis post aquarum purificationem, ignis & spiritus indumentum induit. At uerò Israelitæ uidentes gratiam hanc ipsius, non cognouerunt quòd Deus est. Quapropter etiam Propheta repræhensorio modo ipsos deplorat, propter ignominiam qua ipsi Saluatorem affecturi essent. Hæc, inquit, Domino redditis populus stultus, & cor non habens. Non enim nouerunt hunc, quòd hic erat in principio cum quo pater cõsultauit, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem, dicens. Nam uox Faciamus, non est unius numeri significatiua, itaque consultauit pater cum filio & sancto Spiritu. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Neque intellexerunt dictum quod in eodem libro dicit, quòd pluit Dominus ignem, is qui ad Abraã uenit à Domino, qui ipsum de cœlo demisit. Neque cognouerunt ipsum eos ab Aegypto ducẽtem, Neque intellexerunt Prophetam dicentem, Et tu Bethlehem non es minima. Quomodo enim conuenit minimam uocare ciuitatem, quę cepit eum, quem mundus & cœlum atque omnia capere non possunt? Et neque hoc, Ex te mihi egredietur dux. Quid uerò à Bethleem egreditur? & homo est, & quomodo Dei rationem habet? perturbat ipsos, quòd est Deus & homo. In eodem uerò transitus ipsius sunt ab initio, à creatione mundi: hoc autem nõ est amplius hominis, sed Dei. Non autem meminerunt eius, Quòd Virgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabunt nomẽ ipsius Emanuel.

Sem quas generationes produxerit.

Israelitarum ingratitudo.

A nuel. Vox autem uocabunt, significat modum sanctorum & fidelium, filiorum Ecclesiæ. Interrogati enim à Domini occisoribus Iudæis de Saluatore, quomodo crucifixum confitentur, ab ijsdem fidelibus audiunt, quoniam à uobis crucifixus est, nobiscum uerò Deus est. Ipsum autē Dauid non audiuerunt, & non cognouerūt ipsius timorem, quem uidens in sancto Spiritu dixit, Horrens futuram Domini ipsius dispensationē, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Sabbata itaq; antiqua præterierunt. Sabbatum autem uerū à nobis prędicatur. Cessauit prima circumcisio, unum membrum minutissimum circuncidens. Efficax est autem ualde cœlestis circuncisio, totum corpus circumcidens. Aquæ enim & sanctorū nominum nomenclatura, non in uno hominis membro fiunt, sed totum hominis corpus purificant ac circunciɫdunt, & ab omnibus malis liberant. Itaq; sancta Ecclesia hæc mysteria suscepit. Insurrexerunt autem in ipsam etiam graues hostes, qui Occiaci, hoc est domestici appellantur, non sunt autē ex uera Apostolorum Domini fide. Si enim fuissent ex ipsis, mãsissent utiq; cum ipsis. Verùm spurij sunt, & commixti, malam concupiscentiam cibi ex piscibus ac ficubus Aegyptijs habentes, & filium Dei sursum ac deorsum blasphemãtes, Ariomanitæ, quos iam in libris ante hunc editis notauimus, alij uerò Sabellij. Et Sabellij quidem penitus negant esse Filium & Spiritum sanctum, dicentes, quòd filius ipse est pater, & pater ipse est filius, & Spiritus sanctus ipse est pater, ut non sit filius & Spiritus sanctus: secundi Iudæi & Domini occisores seipsos declarantes. Ariomanitæ uerò omnium impijssimi sunt, qui filium ab essentia patris diuellere & abalienare audent, & non dignantur filium æqualem esse patri, neq; ipsum ex essentia patris genitum esse. Alij autem horum progenies sunt, aut etiam ante hos, cum alijs suprà relatis, quos neq; Iudæis annumerare possis, blasphemantes Spiritum sanctum, secundi Sadducæi, ac Samaritæ, & ignoti mortui & increduli. Cæterùm ut ne per atramentum & chartam testimonia cōtra hos

Occiaci hæretici.

Sabellij.

Ariomanitæ.

B in longum extendamus, & ne legētibus molesti simus: sufficiet ipsis quidem Sabellianis cùm alijs testimonijs testimonium Iordanis, uelut iam dixi. Filius enim in Iordanem uerè accedit, Deus homo factus, non qui subierit mutationem, sed susceperit carnem, non ex semine uiri, sed ex sancta Virgine Maria suscepto corpore, per Spiritum sanctum concepto. Atq; id corpus suscepit perfectum, hoc est hominem perfectū anima & corpore. Factus est igitur Deus & homo, & ad Ioannem in Iordanem accessit, unus existens idem Filius, & Christus & Dominus. Pater uerò ex supernis uociferatur, testimoniū præbens filio in Iordane existenti, Hic est Filius meus dilectus. Sanctus uerò Spiritus in specie columbæ descendit super ipsum, quum in aquas descendisset, ut puras ipsas demonstraret eorum gratia, qui in nomē Patris & Filij & Spiritus sancti baptizãdi essent. At uerò Arianis cum prædictis sufficiet, id quod dicit Filius, Ego in Patre, & Pater in me. Aequalitatem enim hîc ad patrem ostendit, & ingenuitatem. Progeniei uerò Arianorum, his qui Spiritum sanctum blasphemant, sufficient duo testimonia iam antè producta post alia testimonia. Vnum ex Daniele sic habens, In camino ignis Sedrach, Misac, Abdenago, laudantes Deum comprehendunt cum seipsis omnem Dei creaturam, & dicunt, Benedicite omnia opera Domini Dominum: & enumerauerunt cœlos & alia, Lunam, Solem, & uirtutes, terramq;, ac mare, & omnia quæ in eis sunt, & nusquam filium ac Spiritum sanctum connumerauerunt creaturis. Seraphim sanctificant Trinitatem, non semel, non bis, nō quater, sed ter Sanctus uocem proferentia. Redarguat autem hos rursus Petrus increpãs Ananiam cum suis ac dicens, Tentastis Spiritum sanctum: & ait, Non mentitus es homini, sed Deo. At Apostolus nouit, uelut sæpe diximus, Spiritum non esse alienum à Deo, quum dicit, Perscrutatur profunda Dei. Quod uerò non est ex essentia Dei, id profunda Dei perscrutari impossibile est. Nos uerò nouimus patrem, patrem: filium, filium: Spiritum sanctum, Spiritum sanctum: Trinitatem

C in unitate. Vna enim est unitas patris & filij ac Spiritus sancti, una essentia, una dominatio, una uoluntas, una Ecclesia, unum baptisma, una fides, & quiescant qui contra sanctam Virginem Christi, & castam nympham, hoc est, matrem nostram sanctam Ecclesiam insurgunt. Huius enim filij à sanctis patribus, hoc est sanctis Apostolis acceperunt, ut fidem custodiãt, simúlque suis filijs tradant ac denuncient. Ex quibus etiam uos ipsi filij estis, ô uenerandissimi fratres, & filijs uestris hanc doctrinã tradidistis. Hæc itaq; sic dicere, & his similia diuinis Scripturis confirmare, tum ipsos, tum auditores uestros docentes, in uiam deducentes, instruentes, ne cessetis uos fideles & orthodoxi, hanc catholicæ Ecclesiæ sanctam fidem seruare, uelut sancta & sola Virgo Dei à sanctis Domini Apostolis traditam accepit. Atq; sic unumquemq; in fide instructum, & ad sacrum lauacrum accedere uolentem, non solum sinere debetis, ut indicet se filijs uestris in Domino quòd credat, sed etiam ut prolatis uerbis, uelut eadem omnium mater nostra & uestra recepit, doceat ac dicat. Credimus in unum Deum patrem omnipotētem, creatorem cœli & terræ, uisibiliumq; omnium & inuisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, & ex patre genitum ante omnia secula, hoc est ex essentia patris: lumen de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitū non factum, coessentialem patri, per quē omnia facta sunt, quæ in cœlis sunt & in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est ex Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est, crucifixusq; pro nobis sub Pontio Pilato, & passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram Patris. Et iterum uenturus est cum gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in Spiritū sanctum Dominum & uiuificum, qui ex patre procedit, qui cum patre & filio simul adoratur & conglorifica-

Fidei catholicæ enumeratio.

rificatur, qui loquutus est per Prophetas. Et in unam sanctam catholicam & apostolicam Ecclesiam. Cõfitemur unum baptisma in remissionẽ peccatorũ, & expectamus resurrectionem mortuorum, & uitã futuri seculi. Amen. Cæterùm eos qui dicunt, Erat aliquando, quãdo non erat, & priusquam gigneretur, nõ erat: aut quòd ex nihilo factus est, aut ex alia substantia aut essentia, dicentes, esse fluxilem aut alterabilem Dei filium, hos execratur catholica & apostolica Ecclesia. Et hæc quidem fides tradita est à sanctis Apostolis, & recepta in Ecclesia in sancto urbis Nicænæ concilio, ab omnibus simul tunc præsentibus Episcopis, trecẽtis & decem octo numero. Quandoquidem uerò nostro seculo proruperunt aliæ quædam hæreses, alia super aliã, hoc est à tempore Valentiniani & Valentis regis, circa decimum regni ipsorum annũ, & rursus circa sextum annum Gratiani, hoc est nonagesimo anno Diocletiani tyrãni: ea gratia uos & nos, & omnes orthodoxi episcopi, & in summa, uniuersa sancta catholica Ecclesia, aduersus illas hæreses, in hoc sanctorum illorum patrum præscriptam fidem sequẽtes, sic dicimus, præsertim his qui sacrum lauacrum accedunt, ut confiteantur, atq; sic dicant. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium uisibilium & inuisibilium creatorem, & in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei, genitũ ex Deo patre unigenitum, hoc est ex essentia Patris, Deum de Deo, lumẽ de lumine, Deum uerum de Deo uero, genitum non factum, coessentialem patri, per quẽ omnia facta sunt, quæ in cœlis sunt & in terra, uisibilia & inuisibilia. Qui propter nos homines & propter nostrã salutẽ descẽdit de cœlis, & incarnatus est, hoc est, genitus est perfectè ex sancta Maria semper Virgine, per Spiritum sanctũ, & homo factus est, hoc est perfectum hominem suscepit, animam & corpus ac mentem, & omnia quicquid est homo præter peccatum: non ex semine uiri, neq; in homine, sed in seipsum carnem efformauit, in unam sanctam unitatem: non quemadmodum in Prophetis inspirauit, & loquutus est ac operatus, sed perfectè homo factus. Verbum enim caro factum est, non mutationem passum, neque transmutata Deitate in humanitatem, sed ita ut counierit suam sanctam perfectionem ac Deitatem in unam. Vnus enim est Dominus Iesus Christus, & non duo: idem Deus, idem Dominus, idem Rex. Idem passus est in carne, & resurrexit, & ascendit in cœlos in ipso corpore, gloriosè sedens in dextera patris, uenturus in ipso corpore in gloria ad iudicandum uiuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum credimus, qui loquutus est in Lege, & prædicauit in Prophetis, & descendit in Iordanem, & loquitur in Apostolis, atq; habitat in sanctis. Sic autem credimus in ipsum, quòd Spiritus sanctus, spiritus Dei, spiritus perfectus, spiritus paracletus, increatus, ex patre procedens, & à filio accipiens, ac fidem reperiens. Credimus in unam catholicam & apostolicam Ecclesiam, & in unum baptisma pœnitentiæ, & in resurrectionem mortuorum, & iudicium iustum animarum ac corporum, & in regnum cœlorum, & in uitam æternam. At uerò eos qui dicunt quòd erat aliquando, quando non erat filius, aut Spiritus sanctus: aut quòd ex nihilo factus est, aut ex alia substantia siue essentia, mutabilem aut alterabilem filium Dei, aut Spiritum sanctum asserentes: eos execratur catholica & apostolica Ecclesia, mater uestra & nostra. Et rursus execramur eos, qui resurrectionem mortuorum non confitentur, & omnes hæreses, qui non sunt ex hac recta fide. Quum autem uestri & nostri filij, ô uos beatissimi, sic credant, & mandata ex hac fide perficiant, speramus ut semper pro nobis precentur, ut habeamus partem & sortem in eadem fide ac mandatorum ipsius sorte. Et rogo ut oretis pro nobis uos & omnis, qui sic credit, & mandata Domini seruat, in Christo Iesu Domino nostro, per quem, & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu, in secula seculorum. Amen. Porrò tenuitas nostra, dilectissimi fratres, & infirma mẽtis facultas coacta est festinare, uestra dexteritate nos impellente, etiamsi insufficientes nos supra nostram mensurã declaret, multoq; auxilio ipsi sit opus. Verùm omnia nouit fidelis, qui in cœlo est. Cæterùm pax sit omni procedenti iuxta ueræ & orthodoxæ huius fidei regulam, ad ipsum Israel Dei. Salutate omnes sanctos in Domino. Salutant uos serui Domini, præsertim ego Anatolius, qui hunc librum scripsi sermonis Ancorati appellati, & opto uos in Domino ualere.

Nicæni concilij episcopi CCCXVIII.

Anatolius.

FINIS SERMONIS SIVE LIBRI EPIPHANII, qui Ancoratus inscribitur.

EIVS-

A **EIVSDEM D. EPIPHANII ANACEPHALAEOSIS, SIVE SVMMA TOTIVS OPERIS**
Panarij appellati, & contra octoaginta hæreses conscripti, eodem Iano Cornario Medico Physico interprete.

VANDOQVIDEM uolumus uobis & nomina hæreseon indicare, & nefarias apud ipsos actiones reuelare, quæ uelut uirus & uenena existunt: simul autem cum ipsis etiam antidotos adaptare, quæ commorsis quidem sint auxiliares, præoccupent autem in hoc illapsuros: nam panarium quoddam, aut capsulam medicam eorum, qui à bestijs uenenatis commorsi sunt, interpretabimur: hoc est, librum quẽdam per tres conscriptum, continentem hæreses octoaginta, quæ sanè bestiarum aut reptilium morsus sunt. Vnum uerò est post octoaginta ueritatis fundamentum, simulq; doctrina, salutaris tractatio, & Christi spõsa, sancta Ecclesia, quæ fuit quidem ab æterno, uerùm per Christi, in carne aduentum, iuxta temporis successionem, prædictarum hæreseon pars reuelata, & à nobis in illorum scriptorum commentarijs per Christi prædicationem locata, & rursus post omnia harum hæreseon flagitia, uelut refrigerium eorum, qui & hæreseon ærumnas perlegerunt, à nobis per orationis compendium iuxta Apostolorum doctrinam, clarè annunciata: rogamus ut omnes studiosè uersetis & præfationem, & sequentes deinceps hæreses, & confessionem pro ueritate, & ueritatis doctrinam, & sanctæ catholicæ Ecclesiæ fidem. Sunt autem in toto opere per prædictos tres libros diuiso, primum, secundum ac B tertium, hæc. Tres libros in septem tomos diuisimus. In unoquoq; uerò tomo numerus quidam hæreseon ac sectarum habetur. Simul autem omnes octoaginta sunt, quarum nomina & prætextus hi sunt. Barbarismus, Scythismus, Grecismus, Iudaismus, Samaritismus. Ex his sunt quæ deinceps sequutæ sunt. Ante aduentum quidem Christi, post Barbarismum & Scythicam superstitionem, ex Græcismo productæ hæ, Pythagoræi siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi. Deinde Samariticæ hæresis ex Iudaismo ortæ quatuor sunt gẽtes, Gortheni, Sebuæi, Dosithei, Esseni. Deinde idem prædictus Iudaismus, qui ab Abraham formam accepit, & per datam Mosi legem ampliatus est, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Israel appellatur, per Dauidem Regem ex eius tribu primum cognomen adeptus est, septem sectas habet, Scribarũ, Pharisæorum, Sadducæorum, Hemerobaptistarũ, Ossæorum, Nasaræorum, Herodianorum. Ex his sectis etiam postea iuxta temporum successionem, apparuit salutaris Domini nostri Iesu Christi dispensatio, siue ipsius in carne aduentus, & euangelica doctrina ac prædicatio regni, quæ sola fons est salutis, & fides ueritatis catholicæ, ac apostolicæ Ecclesiæ. Ex hac autem diffractæ ac fissæ sunt nomen solùm Christi habentes, & non item fidem, hæ hæreses, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici, & Phibionitæ: apud aliquos uerò Coddiani appellantur, ac Borboriani, apud alios Socratitæ, apud quosdam Zacchæi. Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus adduntur Epiphanes & Isidorus. Ptolemæi, Marcosij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archõtici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Appelleiani, Seueriani, Tatiani, Eucratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Pepuziani, qui & Priscilliani ac Quintiliani: Quibus annectuntur Artotyritæ, Tessarescædecatitę, qui pascha unam diem anni faciunt. Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittũt. Adamiani, Sampsæi, C qui & Helcesæi, Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, qui & Nauati, Angelici, Apostolici, qui & Apotactici, Sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origenei ab Origene, qui etiam Adamantius appellatur: Paulus Samosatensis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ. Audianorum secta, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui sanctum Dei Spiritum blasphemant. Aeriani, Aetiani, qui & Anomœi, quibus coniungitur Eunomius. Dimœritæ, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur, qui etiam Apollinaritæ. Qui Mariam semper Virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sanè appellauimus Antidicomarianitas. Qui in nomen eiusdem Mariæ Deiparæ collyridem offerunt, qui uocantur Collyridiani: Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Græcis sunt, & Euphemitæ ac Sataniani. Porrò facta rursus repetitione ac diuisione harum hæreseon, indicabo in hac summaria repetitione, quot ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secundo usque ad tertium sint librum. Imò etiam quot sint hæreses in singulis septem tomis, in quos tres libri digesti sunt. Habet autem res hoc modo. In primo libro tomi tres sunt, hæreses autẽ quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarismi uidelicet ac Scythismi & Græcismi, & Iudaismi ac Samaritismi. In secundo uerò libro tomi duo sunt, & hæreses uiginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreses undecim. In primo igitur libro primi tomi hæreses uiginti sunt, hæ scilicet, Barbarismus, Scythismus, Græcismus, Iudaismus. Græcorum differẽtiæ, Pythagoræi, siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicurei. Samaritica hæresis, quæ ex Iudaismo est. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, Sebuæi, Esseni, Dosithei. Iudæorũ hæreses septem, Scribæ, Pharisæi, Sadducæi, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secũdo uerò tomo

Panarium aut capsula medica.

primi libri hæreses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici ac Phibionitæ, apud aliquos uerò Secundiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi appellati: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani: Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus connectuntur Epiphanes & Isidorus, Ptolemæi. In tertio autem tomo eiusdem primi libri hæreses item tredecim sunt, Marcosij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc est summa trium tomorum primi libri. Secundi uerò libri tomi duo sunt. Et in primo quidem secundi libri tomo, qui quartus est iuxta numeri ab initio consequentiam, hæreses decem & octo habentur, hoc modo, Encratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ ac Tascodrugitæ: Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ, Tessarescædecatitæ, qui pascha unam anni diem faciunt, Alogi, qui & Euangelium & Apocalypsim Iohannis non suscipiunt. Adamiani, Sampsæi, qui & Helcesæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiam Apotactici: Sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origenei, ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo eiusdem secundi libri, quinto uerò iuxta prædictum numerum hæreses quinque sunt. Pauli Samosatensis hæresis, Manichæi qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam fecerunt, Ariani. Atque hæc est tomorum secundi libri summaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro tomi duo sunt. Et in primo quidem tomo tertij libri, sexto autem iuxta numerum quem diximus, hæreses septem sunt, Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarij, Pneumatomachi, qui Spiritum Dei sanctum blasphemant, Aeriani, Aetiani, qui & Anomœi, à dissimilitudine ac inæqualitate personarum in sancta Trinitate ab ipsis inuecta, appellantur. In secundo uerò tomo eiusdem tertij libri, septimo autem iuxta diuisionem quam diximus, hæreses quatuor sunt. Dimœritæ, qui nō perfectam Christi incarnationem confitentur, qui etiam Apollinaritæ. Et qui sanctam Mariam semper Virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt, quos uocauimus Antidicomarianitas. Et qui in nomen eiusdem Mariæ Collyridas offerunt, qui sanè uocantur Collyridiani: Massaliani. Et de recta ac uera fide apologia, cum compendio doctrinæ, quæ sit sancta catholica & apostolica Ecclesia. Hæc est summa & enumeratio totius contra octoaginta hæreses operis, & unius pro ueritate apologiæ, hoc est sola catholica Ecclesia, in tres quidem Libros digesta, uerùm in septem Tomos diuisa. Faciam porrò rursus summariam repetitionem aliam primi tomi primi libri contra uiginti hæreses tractantis. Primùm etenim omnium hæreseon matres habentur, & exemplaria ac nomenclaturæ, ex quibus omnes aliæ ortæ sunt, & sunt hæ. Barbarismus, quæ per seipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationes usque ad Noe. Barbarismus autem appellatus est, ex eo quòd eius temporis homines non habuerint principem quendam, aut unam concordiam, sed quòd unusquisque pro sua ratione procedebat, & sibijpsi lex pro propriæ uoluntatis prærogatiua fiebat. Scythismus à diebus Noe, & postea usque ad turris Babylonis ædificationem, & post turris tempus ad paucos annos, hoc est usq; ad Phalec & Rhagau, qui ad Europæ regionem declinantes, Scythiæ parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, ab ætate Tharra & ulteriùs, ex quo Thraces orti sunt. Græcismus à temporibus Seruch exorsus per idololatriam, & sicut quisque tunc procedebat secundum aliquam superstitionem, ad ciuiliorem uitam, moresq; ac statuta, ita tamen ut simulachra tunc cœperint poni hominum genera, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio depingentes ac repræsentantes eos, qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præstigiatores, aut qui aliquid fecerunt in uita memorabile, per fortitudinem siue corporum robur. Deinde uerò à temporibus Tharra patris Abraham, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes colentes, & eos qui ante ipsos uita functi erant fabricantes, ex singulari primùm arte, deinde, quum omnes artes ad imitationem excitaretur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cædentes ac exsculpentes: argentarij uerò & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarij ac reliqui. Aegyptij autem & Babylonij, simulq; Phryges ac Phœnices, huius superstitionis primi autores fuerunt, tum statuariæ, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata sunt, ab ætate Cecropis, & deinceps. Deinde uerò & longè postea, Saturnū & Rheam, Iouemq; ac Apollinem, & alios Deos declararunt. Græci uerò appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam uiro, qui in Græcia habitauit, & regionē ex suo nomine Hellada uocauit, aut, ut alij tradunt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, uelut rei sinceritas habet, ab Ione uno quodam uiro ex his, qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omnium diuisæ sunt. Ob quam causam etiam Meropes omnes appellati sunt, propter partitam uocem. Postea uerò Græcismus in sectas redactus est prioribus temporibus, Pythagoreorum uidelicet & Stoicorum, Platonicorumq; & Epicureorum, ac reliquorum. Porrò diuini cultus forma simul fuit & naturæ lex in uitam inducta, separans seipsam ab his gentibus, à iactis mundi fundamentis usque huc, media existens inter Barbarismum, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abraæ cultui, & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Mosem septimum ab Abraam, per legem datam ipsi à Deo dilatatus, à Iuda uerò filio Iacob, qui & Israel appellatus est, per Dauidem qui primus ex eiusdem tribu regnauit, perfectum Iudaismi nomen sortitus. Differētiæ autem Græcorum hæ sunt, Pythagorei, siue Peripatetici, qui unitatem & prouidentiam

Barbarismi appellatio.

Thracū origo.

Idolorum cultus origo.

Hellenes, cur dicti Græci.

Meropum appellatio.

A tiam & prohibere sacrificare dijs docent, item animatis non uesci, & à uino abstinere. Decreuerunt autem simul ea, quæ à Luna & supra Lunam sunt immortalia esse, quæ uerò infrà, mortalia. Et transire animas à corporibus ad corpora, usque ad animalia & bestias omnis generis. At horum præceptor silentium agens, seipsum Deum nominauit. Platonici Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem esse. Animam uerò ingenitam, & immortalem ac diuinam, esse autem partes ipsius tres, Rationalem, impetuosam, quæ ira concitatur, & cupiditate præditam. Vxores uerò omnibus communes esse, & nullum unam propriam habere debere, sed unumquemque cum qua uelit, illa item uolente coire. Transitum uerò animarum similiter in diuersa corpora omnis generis animantium. Simul autem & Deos multos ex uno docuerunt. Stoici uniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam uerò ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciant. Et Deum quidem mentem decernunt, & uelut animam totius amplitudinis cœli ac terræ, corpus autem eius esse uniuersum, uelut dicit, luminaria uerò oculos. Carnem autem omnium perire. Animã uerò omnium à corporibus ad corpora transire. Epicurei atomos & indiuisibilia corpora, similariaque ac infinita, uniuersorum principium esse statuerunt. Et finem fœlicitatis esse uoluptatem docuerunt. Et neque Deum, neque prouidentiam res gubernare. Samaritismus, & ab ipso appellati Samaritæ. Hic est à Iudaismo, antequam deuenirent hæreses ad Græcos. Postquam uerò cœpit esse Græcorum superstitio, medium eius & Iudaismi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonosor & captiuitate Iudæorum. Ipsi uerò Samaritæ inquilini sunt ab Assyrijs in Iudæa, & receperunt solùm quinque libros Mosis, quum Rex misisset ipsis à Babylone per sacerdotẽ Esdram appellatum. Omnia Iudæorum habent, præter quam abominari gentes, & neque attingere aliqua, & præterquam quòd negant resurrectionem mor-
B tuorum, & alias prophetias post Mosem. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, qui alijs temporibus festiuitates agunt, quàm Sebuæi. Sebuæi, qui propter eandem causam in festis celebrandis à Gorthenis dissentiunt. Esseni, qui neutris aduersantur, sed cum quibuslibet indiscriminatim festa celebrant. Dosithei, in ijsdem gentibus uelut Samaritæ uitam degunt, circumcisione & sabbato atque alijs utuntur, & quinque libris Mosis. Amplius autem quàm alij seruant abstinentiam ab animatis, & frequentius in ieiunijs uiuunt. Quidam ipsorum etiam uirginitatem seruant, alij continenter agunt. Credũt autem mortuorum resurrectionem, quod alienum est à Samaritis. Iudæorum hæreses septem sunt. Scribæ, qui legales fuerunt, & expositores traditionum seniorum apud ipsos, per superfluam superstitionem consuetudines seruantes, quas ex Lege non didicerunt, uerùm sibijpsis præscribentes simulachra iustificationis legis. Pharisæi, hoc est separati, qui exactissimam uitam degebãt, & longè alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum resurrectio, uelut etiam apud Scribas, & de Angelis ac Spiritu sancto, quòd sit, assensus. Vita item diuersa, cõtinentia usque ad tẽpus, & uirginitas, ieiuniumque per sabbatum. Vrceorum ac patinarum & poculorum purificationes, uelut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & assiduæ preces, & habitus superstitiosus indumentorum, per amicula, & dalmaticas, atque pallia, & dilatationes phylacteriorum, hoc est signorũ ac notarum purpuræ, & fimbriarum ac prætextuum in alis palliorum, quæ sanè fuerunt signa continentiæ apud ipsos ad tempus. Iidem etiam natiuitates introduxerunt, ac fatum. Sadducæi, hoc est iustissimi, ex genere quidem erant Samaritarum, simulque sacerdotis Sadduc nomine: mortuorum uerò resurrectionem negabant, & non admittebant Angelum, neque spiritum, per omnia uerò alia Iudæi erant. Hemerobaptistæ: hi per omnia quidem Iudæi fuerunt, dicebant autem neminem assequi uitam æternam, nisi quis quotidie baptizaretur. Osseni, quos impudentissi-
C mos interpreteris. Hi omnia secundum legem perficiebant. Vtebantur autem & Scripturis alijs post Legem, plerosque uerò ex posterioribus Prophetis reijciebant. Nazaræi, quos interpretari possis rebellatores aut dissipatores, omnẽ carnis esum interdicunt, animatis penitus non fruuntur. Vsque ad Mosem & Iesum Naue sanctis in quinque Libris Mosis nomine patriarchis utentes, ipsisque credentes, Abraham inquam, & Isaac, & Iacob, ac superioribus, ipsoque Mose & Aaron ac Iesu. At ipsorum quinque librorum Mosis inscriptorum scripta, docẽt non esse Mosis, sed alia præter ea se habere affirmant. Herodiani: hi Iudæi quidem erant per omnia, Herodem uerò Christum sperabant, & huic tum honorem, tum nomen Christi, attribuebant. Hic est primus tomus, continens contra omnes has uiginti hæreses tractationem. In ipso uerò habetur etiam de Christi aduentu tractatio, & ueritatis confessio, quæ una & sola est uera Dei fides. Atque hactenus quidem procedit uiginti hæreseon contradictio, & de fide atque aduentu Christi in carne tractatio. Statim enim & euestigio accessit Domini nostri Iesu Christi in carne aduentus, qui prædictas septem hæreses in Hierosolymis deprehendit, & uirtus ipsius has extinxit ac dispersit. Deinceps uerò post ipsius aduentum, posteriores omnes hæreses fuerunt: dico autem, postquam nuncium accepit Maria in Nazaret, & concepit Verbum quod est è cœlo ex finibus paternis, genitum sine tempore & sine principio. Venit autem in extremis diebus Deus Verbum, ex Deo patre uerè genitus, coessentialis existens patri, & nihil à patre alteratus, sed immutabilis & inalterabilis existens, passionisque omnino exors, sed qui tamen nostro generi compassus est, & descendit de cœlo, conceptus non ex semine uiri, sed ex Spiritu sancto uerè, corpus de Maria adeptus, ita ut efformarit sibijpsi carnem à sancta matre, & animam humanam ac mentem acceperit, & totum quicquid est homo in seipsum cum sua ipsius

Pythagoræ dogmata.

Platonicorum dogmata.

Stoicorum placita.

Epicureorum placita.

Samaritarum sectæ.

Iudæorum hæreses.

Dalmaticæ Phylacteria.

Christi aduentus.

Deitate uniuerit: natusq; est in Bethleem, circumcisus, oblatus in Hierosolymis, in ulnas acceptus à Symeone, confessionem faciente de ipso prophetissa Anna filia Phanuelis, assumptus in Nazareth, uenitq; sequenti anno ut conspiceretur coram Domino, & fuit in Bethleem propter cognatos à matre gestatus, & rursus in Nazaret sublatus est, & secundum annorum circuitum in Hierosolyma uenit, gestatus à propria matre. In Bethleem in domum descendit cũ propria matre, & Ioseph sene, qui cum Maria erat: atq; isthic secũdo anno natiuitatis suæ uisitatus est, munera accepit. Et in ipsa nocte quum Ioseph ab Angelo responsum accepisset, in Aegyptum translatus est, & ubi eo descẽdisset, rursus post duos annos rediit, mortuo Herode & Archelao successore. Nam trigesimo tertio anno Herodis, quadragesimo uerò secundo Augusti regis, nascitur Saluator in Bethleem Iudææ. Descendit autem in Aegyptum trigesimo quinto anno Herodis. Redit deinde ab Aegypto post Herodis mortẽ. Quare in trigesimo septimo anno principatus Herodis, puer erat annorũ quatuor. Herodes enim impleto trigesimo septimo, è uita decessit. Archelaus uerò nouem annis regnauit. Itaque Ioseph, quum audisset Archelaum regnare, exiuit cum Maria & puero, & secessit in partes Galilææ, & habitauit in Nazaret. Archelaus uerò genuit Herodem iuniorem, & regnauit Herodes nono anno regni patris sui Archelai iuxta successionem, & facti sunt tredecim anni, qui in aduentu Christi in carne supputantur. Ac decimo octauo anno Herodis, appellati Agrippæ, cœpit Iesus prædicare, & baptismum à Ioanne tunc accepit, & prædicat annum acceptum, à nemine contradictionem sustinens, neque à Iudæis, neque à Græcis, neque à Samaritis, neque à quopiam alio, deinde contradictionem habẽs prædicauit annum secundum. In uicesimo uerò anno Herodis Tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, gustus mortis usq; ad crucem, patientis in ueritate, uerũ passionis exortis in Deitate. Christo enim passo pro nobis carne, ait Scriptura. Et rursus, Mortificatus quidem carne, uiuificatus autẽ spiritu, & cætera: crucifigitur, sepelitur, descendit ad inferna in Deitate & in anima, captiuam ducit captiuitatem, & resurgit tertia die cum suo sancto corpore, unito corpore cum Deitate, quod non amplius soluitur, nõ amplius patitur, nõ amplius morti subiectum est, uelut Apostolus dicit: Mors ipsi non amplius dominatur. Ipsum corpus uerè, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud quid præter id quod est corpus, sed ipsum quod est, fortificauit, & in unam unitatem, & in unam Deitatem uniuit, carnale, incorruptibile: corporale, spirituale: crassum, attenuatum: mortale, immortale: ita ut non uiderit penitus corruptionem, nõ relicta anima in inferno, non diuiso organo ad peccatum, non polluta mente ad mutationem, sed susceptis omnibus quæ sunt hominis, & omnibus perfectè seruatis concedẽte deitate ueræ humanitati, in necessitatibus honestis, corporalibus ac animalibus, & ex mente humana requisitis ad perfectionem, hoc est in fame, siti, eiulatu, tristicia, lachrymis, somno, labore & quiete. Hæc enim non peccati species sunt, sed uerissimæ humanitatis signa, deitate in ueritate præsente, & humana non patiente, sed deitate in ea quæ honesta erant, & fieri oportebat, consentiente: & in ea quæ extra peccatum ac mutationem interdictam existunt. Sed & resurrexit, & foribus conclusis ingressus est, ut crassum tenue ostenderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Postquã enim ingressus est, ostendit manus & pedes, & latus perforatum, ossaq; ac neruos, & alia, ut non esset imaginatio quod uidebatur: fideiq; ac spei nostræ promissionẽ confirmabat per seipsum, omnia perficiens, & cibum unà capiens & cohabitans, non in apparẽtia, sed ueritate: Erudiensq; docuit prædicare regnũ cœlorum in ueritate, magnum ac summũ illud indicans discipulis, ac dicens, Docete gentes, hoc est transmutate gentes à malicia ad ueritatem, ab hæreticis sectis ad unam deitatẽ, baptizantes ipsos in nomen patris & filii & Spiritus sancti, in dominicã nomenclaturam Trinitatis, sanctum & regiũ sigillum: quò ostenderet ex nomine nullam alterationem esse unius unitatis. Vbi enim hi qui baptizantur, iubentur in nomen patris baptizari, certa fit glorificatio, in nomen filii, nõ deficientis est nomenclatura, in nomẽ sancti Spiritus, nõ est diuisa unitas, neq; ab una deitate abalienata. Assumptus est in cœlos in ipso corpore, & anima ac mente, quæ counivit in unam unitatem, & unam spiritualem substantiam, & diuina effecit. Sedet in dextera patris, missis præconibus in totum orbem terrarum, Simone Petro, Andrea fratre eius, Iacobo & Ioanne filiis Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, & Thoma, Iuda, & Thadæo, Simone Zelota, & Iuda Iscariota, qui etiam proditor ipsius factus est: & aliis septuaginta duobus. Ex quibus erant septem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas & Nicolaus, & ad hos Matthias, qui pro Iuda postremùm allectus est inter duodecim Apostolos. Et cum his omnibus, Marcus, Lucas, Iustus, Barnabas, Apelles, Rufus, Niger, & reliqui ex Septuaginta duorum numero. At post hos omnes & cum ipsis, elegit Paulum sanctissimum Apostolum, & per propriam uocem è cœlo, Apostolum simulq; præconem gentium, & apostolici ministerii impletorẽ ipsum misit. Qui reperit Lucam ex septuaginta duorum dispersorum numero, ipsumq; sectatorem accepit, & in Euangelio auxiliarium. Hoc itaq; modo absoluta est tota euangelica tractatio, usque ad hoc tempus. Atque hucusq; erit mihi sermo de uiginti sectis, & de euangelica mundi per Christum ac discipulos eius facta illuminatione, per consequentiam & in compendio. Quibus etiam similia colligere ac apponere licet uaticinia ac prophetias, ex lege & psalmis, itemq; aliorum consequentias ac ductus uidere, ac certitudinem comprehendere, quòd non spurius, sed uerus, & ab omni ueteri Testamẽto præannũciatus, ac minimè ambiguus est Christi aduẽtus, & euãgelica doctrina.

Margin notes: *Christus quando natus.* — *Discipuli Domini.*

Quò

A Quò uerò non in nimiam molem extendam operis tractationem his contentus ero. Progreſ-
ſione autem facta conſequenter etiam eas, quæ poſtea in mundo exortæ ſunt per malum præ-
textum, opiniones ſimiliter deſcribam. Hæc enim inſunt in ſecundo tomo primi Libri, qui de
tredecim ſectis tractat. Quarum prima eſt Simonis Magi, qui ſtatim poſt Chriſtum adhuc præ
dicantibus Apoſtolis apparuit, à quo etiam Simoniani appellati ſunt, eiuſdem hæreſi addi-
cti. Hic ex Samaria originem ducebat, è uico Gittharum. Chriſti uerò nomen ſubijt ſolùm.
Docuit turpia facere, & coitum inquinationis, uxorumq; indifferētiam. A`corporibus autem
reiecit reſurrect onem. Et mundum dicebat Dei non eſſe. Imaginem ſuã & Helenæ ſcorti, quòd
cum ipſo erat, uelut Iouis & Mineruæ, diſcipulis ſuis adorandum proponebat. Dicebat inſu-
per ſeipſum, Samaritis quidē patrem, Iudæis uerò Chriſtum. Menandriani à Menandro quo-
dam appellati ſunt, qui in aliqua re differt à Simonianis, & mundum ab Angelis factum eſſe
dicebat. Saturniliani, qui in Syria Simonianorū turpia facta corroborarunt, uerùm alia à Si-
monianis prædicabant, quò magis admirationi eſſent. Originem à Saturnilo habuerunt, qui
& ipſe uelut Menander, mundum ab Angelis factum eſſe aſſerebat, atque his ſolùm ſeptem,
iuxta ſuperni patris ſententiam. Baſilidiani, eiuſdem turpis operationis actores, à Baſilide,
qui unà cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorum diſcipulus fuit: & aliqua ſimili-
ter ſentiebat, in aliquibus uerò diſſentiebat. Dixit autem trecentos ſexaginta quinque cœlos
eſſe, & his nomina angelica imponit: propterea quòd etiam annus tot dierum ſit, & Abraſax
nomen uirtutis eundem numerum referat, nimirum CCCLXV. & hoc nomen Spiritum ſan-
ctum eſſe dicit. Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab Apoſtolis præfectus fuit. Hic ob zelum pro-
priæ uxoris, turpia facere diſcipulos ſuos unà cum alijs docuit. & de Caulaucauch & Prunico,
B atq; alijs barbaricis nominibus, quæ mundo ſceleſtus inuexit. Gnoſtici eaſdem hæreſes ſuſce-
perunt, uerùm plus omnibus turpitudinem furioſè operati ſunt. In Aegypto autem Stratioti-
ci appellati ſunt, & Phibionitæ, in ſuperioribus uerò ac orientalibus partibus Secundiani. In
alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uerò Coddianos ipſos dicūt, alij Borboritas
eos uocant. Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Aſia, qui omnem turpem actionem perfi
cere docebat, & omne ſtudiū peccati. Et niſi quis, inquit, per omnia pergreſſus fuerit, & uolun-
tatem omnium dæmonum ac Angelorum perfecerit, non poterit ad ſupernum cœlū tranſcen
dere, neq; principatus ac poteſtates præterire. Dicebat Ieſum animã intellectualem ſuſcepiſſe,
& quum noſſet ſuperna, ea etiam hîc annunciaſſe, & ſi quis ſimilia Ieſu faceret, eum eadem uir-
tute præſtare. Legem uerò cum mortuorū reſurrectione reprobabat, uelut ſectæ à Simone or-
tæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occultè Ieſu & Pauli, & Homeri ac Py-
thagoræ: his ſuffitum faciebat, eaſq; adorabat. Cerinthiani, qui & Merinthiani: à Cerintho &
Merintho, Iudæi quidam, qui circumciſionem iactant. Mundum uerò ab Angelis factum eſſe
dicunt, Ieſum autem iuxta profectum Chriſtum appellatum eſſe. Nazoræi, hi Ieſum quidem
confitentur eſſe filium Dei, omnia uerò ſecundum legem faciunt. Ebionæi, prædictis Cerin-
thianis ac Nazoræis ſimiles. Quibus coniuncta fuit aliqua parte Sampſæorum & Heleeſæo-
rum hæreſis. Hi Chriſtum dicunt creatum eſſe in cœlo, itemq; Spiritum ſanctum. Adueniſſe
autem Chriſtum in Adam primùm, & iuxta tempus exuiſſe ipſum Adam, & rurſus induiſſe:
hoc uerò aiunt perfeciſſe ipſum in aduentu ſuo in carne. Quum autem Iudæi eſſent, Euange-
lijs uſi ſunt, carnis eſum abominantur. Aquam pro Deo habent, Chriſtum uerò hominem in
aduentu in carnem induiſſe aſſerunt, ueluti dixi. Aſsiduè merguntur in aquis æſtate ac hye-
me, ad purificationem uidelicet, uelut Samaritæ. Valentiniani carnis reſurrectionem repro-
bant, uetus Teſtamentum ſpernunt, itémque Prophetas, legentes quidem ac ſuſcipientes ea,
C quæ ad ſimilitudinem ſectæ ſuæ figuratè exponi poſſunt. Verùm alia fabulamēta obiter indu-
centes, triginta ſeculorū nomenclaturas proferūt maſculorū ac fœminarū, ſimul ex patre uni-
uerſorum generatorum, quæ & deos putant ac ſecula, Chriſtum uerò è cœlo corpus intuliſſe,
& uelut per canalē, Mariã ipſam penetraſſe. Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Iſi-
dorus, qui & ipſi ijſdē coniugationib. uſi ſunt, eadē cum Valentino ſentiētes, uerùm alia quo-
dammodo ab ipſis exponentes. Apponunt ijdem turpē operationē docentes. Reprobant aūt
etiam hi carnis reſurrectionē. Ptolemæi. Et hi Valentini fuerunt diſcipuli, quibus coniungitur
& Flora. Eadem uerò etiã ipſi de coniugationibus dicunt, quemadmodū Valentinus & Secun
diani, uerùm in quadã parte etiam hi ab ipſis differunt. Atq; hæc eſt ſumma ſecundi tomi pri-
mi libri, tredecim hæreſes continentis. Cæterùm in tertio tomo eiuſdem primi libri aliæ trede-
cim hæreſes ſunt, hæ ſcilicet. Marcoſij. Marcus quidam fuit Colorbaſi condiſcipulus, duo prin
cipia & ipſe introducens. Reprobat autem mortuorū reſurrectionē. Imaginationes uerò quaſ-
dã per pocula ex incantatione in cœruleū ac purpureum colorem tranſmutans, pelliciebat ad
ſe ac ſacra ſua deceptas mulierculas. Sed & ipſe omnia uigintiquatuor literarū putari uult, ſi-
militer ut Valentinus. Colorbaſij, & hic Colorbaſus ſimiliter eadē narrans, in aliqua uerò par-
te differens ab alijs ſectis, à Marco, inquam, ac Valentino, emiſsiones & octonarios aliter do-
cuit. Heracleonitæ: & ipſi octonariorum fabulamento ducuntur, aliter uerò quàm Marcus &
Ptolemæus, ac Valentinus, atq; alij. Sed & ad finem eos, qui apud ipſos moriuntur, ſimiliter ut
Marcus, redimunt, per oleum & balſami ſuccū & aquã, nomenclaturas quaſdã per Hebraicas
uoces admurmurantes, ſuper caput uidelicet eius qui liberatur. Ophitæ ſerpentem glorificãt,

&

& hunc Christum putant. habent autem reptile hoc in cista quadam. Caiani, similiter cum su- A
perioribus legem & eum, qui loquutus est in lege reprobant, carnisq; resurrectionem negant.
Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicẽtes. Simul autem & Iudam demirantur ac
laudant, item Core, & Dathã ac Abiron, imò etiam Sodomitas. Sethiani: hi rursus ipsum Seth
glorificant, asserẽtes ipsum esse ex pœnitentia supernæ matris, quæ post occisum Abel à Cain,
superno patri congressa sit, & purum semen ipsum Seth produxerit. Ex quo deinceps dedu-
ctum est omnium hominum genus. Sed & ipsi principatus ac potestates, & quæcunq; alij do-
cent, docuerũt. Archontici: hi rursus ad multos principes uniuersum referũt, & quæ facta sunt,
ex his facta esse dicunt. Depræhendũtur autem & in turpitudine quadam capti, carnis resurre-
ctionem negant. Vetus Testamentum calumniantur. Vtuntur autem & ueteri & nouo Testa-
mento, singula uerba ad suam sententiam falsò trahentes. Cerdoniani, à Cerdone Heracleonis
discipulo erroris participationem susceperunt, qui ex Syria Romam profectus est, & prædica-
tionem suam exposuit temporibus Hygini episcopi. Duo autem principia hic prædicat inter
se contraria, non esse uerò Christum genitum. Similiterq; mortuorum resurrectionem negat,
itemq; ea quæ habentur in ueteri Testamento. Marcionistæ: Marcion à Ponto originem ducẽs,
episcopi quidem filius erat, uerùm ubi uirginem corrupisset, aufugit, propterea quòd expelle-
retur ex Ecclesia à proprio patre. Quum autem Romam adijsset, & pœnitentiam ac ueniam pe-
tijsset ab his qui illo tempore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidem, & tria
principia induxit ac docuit, Bonum, & iustum, ac malum, esseq; nouum Testamẽtum alienum
à ueteri, & eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionem negat. Baptisma dat non solùm
unum, sed & duo & tria post lapsum. Pro mortuis autem in fide instructis alios baptizat, in-
trepidè uerò etiam mulieribus permittit ut lauacrum dent. Lucianistæ: Lucianus quidam an-
tiquus, non is qui nunc temporibus Constantini uixit, omnia secundum Marcionem docuit. B
Et ad hæc, alia præter Marcionem, abundantius nimirum tradidit. Appelleiani: & hic Apelles
similiter ut Marcion & Lucianus docet, uituperans omnem creaturã, & ipsum creatorem. Non
autem similiter his tria principia introduxit, sed unum principium & unũ Deum, qui sit sum-
mus & innominatus, ipsum uerò unum fecisse alium, & hic factus improbus compertus, mun
dum in sua malicia fecit. Seueriani: Seuerus quidam rursus Apellem sequens uinum reijcit. Et
uitem ex draconiformi satana ac terra inter se cõgressis productam esse fabulatur. Mulierem
autem auersatur, sinistræ uirtutis ipsam esse asserens. Nomenclaturas uerò quasdam princi-
pum, & libros quosdam Apocryphos introduxit. Similiter autem uelut alij carnis resurrectio-
nem negat, itemq; uetus Testamentum. Tatiani. Tatianus hic eodem tẽpore cum Iustino mar-
tyre ac philosopho uixit, uerùm post mortẽ Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Mar-
cionis dogmatibus, discipulusq; ipsius fuit, atque eadem quæ ipse docuit, alijs etiam præter
ipsum appositis. Dicebatur autem à Mesopotamia originem ducere. Hæc est summa trium To
morum primi libri per quadraginta sex hæreses. At in primo tomo secundi Libri, quarto ue-
rò iuxta numerum tomorum ab initio consequentium, hæreses sunt decẽ & octo, hoc modo.
Encratitæ, qui sunt auulsio Tatiani, nuptias reijciunt, ex satana has esse dicentes. Omnem au-
tem animatorum esum uitãt. Phrygastæ, qui & Montanistæ ac Tascodrugitæ, uetus ac nouum
Testamentum suscipiunt, alios uerò Prophetas introducunt post Prophetas, Montanũ quen-
dam iactantes ac Priscillam. Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ,
ex Phrygastarum numero hi sunt, uerùm alia præter illos docent, Pepuzam ciuitatem quan-
dam desertam in medio Galatiæ ac Cappadociæ sitam admirantes, & hanc Hierusalem putan
tes. Est autem & alia Pepuza. Mulieribus tribuunt ut imperent, & sacerdotio fungantur. Sacra
uerò faciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et sanè Quintillæ, ut etiam Priscillæ C
Christum illic in Pepuza reuelatum esse, in fœminæ specie, fabulantur. Vtuntur ueteri ac no-
uo Testamento, iuxta mentem propriam transmutantes. Tessarescædecatitæ, qui unam anni
diem pascha perficiunt. In quamcunque uerò diem inciderit decimaquarta Lunæ, siue in sab-
batum, siue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes celebrant. Alogi, sic à nobis appel-
lati, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipso est ex supernis à patre semper Deus Verbum
reijciunt: ipsum sanè Euangelium secundum Ioannem non suscipientes, neq; ipsius Apocaly-
psim. Adamiani, à quodam Adam uiuente appellati, ludibrij magis quàm ueritatis dogma
habent. Nudi enim uelut ex matre, tum uiri tum fœminæ, simul congregantur, & sic lectiones
ac preces, & quęcunque tandem perficiunt. Solitariè autem degunt, & continentiam exercent,
& nuptias non admittunt. Et Ecclesiam suam paradisum esse putant. Sampsæi, qui & Helcesæi,
hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare sita. Qui sanè ab Elxai
quodam falso propheta seducti sunt. Cuius ex genere adhuc hodie restant Marthis & Martha-
na duæ mulieres, quæ adorantur ab hæresi uelut deæ. Habent autẽ omnia similiter uelut Ebio-
næi. Theodotiani, à Theodoto coriario Bizantino appellati sunt. Hic summus in eruditione
Græca fuit. Quum autem tunc persequutio fieret eius cum alijs quibusdã, solus elapsus, quum
illi martyrium subijssent, eò quòd id ipsi obijceretur, Christum nudum hominem dicere exco-
gitauit, & ne in crimen ueniret, quòd Deum abnegasset, sic docuit. Melchisedeciani, hi Melchi-
sedec colunt, uirtutem quandam ipsum asserentes, & non nudum hominẽ, & in huius nomen
omnia reducere ac dicere audẽtes. Bardesianistæ: Bardesianus hic ex Mesopotamia originem
duce-

A ducebat,& primùm quidem ueram fidem habebat,& in ſapientia celebris erat. Verùm poſtea
declinauit à ueritate,& ſimilia Valentino docuit,exceptis paucis quibuſdam,in quibus à Va-
lentino diſſentit. Noetiani, hic Noetus ex Smyrna Aſiæ fuit, elatione uerò euectus cum alijs
quibuſdam, filium & patrem Chriſtum docuit, eundemq́ eſſe patrem & filium, ac Spiritum
ſanctum. Seipſum uerò dicebat eſſe Moſem,& fratrē ſuum dicebat eſſe Aaron. Valeſij: hi uelut
accepimus Bacathum inhabitant,qui principalis pagus eſt Arabiæ Philadelphiæ. Hi acceden
tes ac hoſpitio exceptos caſtrant,plures uerò ipſorum Eunuchi exſecti ſunt. Quædam alia do
cent hæreſis plena,delētes Legem ac Prophetas,& quaſdam alias turpes actiones introducen-
tes. Cathari,hi cum Nauato Romano coniuncti,& digamos penitus reijciunt,& pœnitentiam
non admittunt. Angelici,hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem ſe habere angelicum or
dinem,ut propterea nomen illud habeant. Apoſtolici, qui & Apotactici, & ipſi circa Piſidiam
ſolùm ſunt,& Apotacticos ad ſeipſos ſuſcipiunt. Propinqui autem ſunt Encratitis: uerùm alia
etiam præter hos ſentiunt ac docent. Sabelliani: hi ſimilia Noetianis ſentiunt, præter hoc ſo-
lùm: Dicunt enim non paſſum eſſe patrem. Origeniani,à quodam Origene. Turpia autē ope-
rantur hi,nefanda facientes,&corpora ſua corruptioni tradentes. Origeniani alij,ab Origene,
qui & Adamantius & Compoſitor appellatur. Hi mortuorum reſurrectionem reijciunt, Chri-
ſtum autem creaturam,itemq́ Spiritum ſanctum introducunt. Paradiſum uerò & cœlos,& a-
lia omnia tropicè ac figuratè interpretantur. Et Chriſti regnum finem habiturum eſſe, audent
dicere. Hæ rurſus ſunt decem & octo hęreſes primi tomi,ſecundi libri. In ſecundo uerò tomo e-
iuſdem libri,quinto uerò iuxta prædictum numerum,quinque hæreſes ſunt,hæ ſcilicet. Pauli
Samoſatenſis, qui epiſcopus fuit Antiochiæ magnæ. Hic parum abeſt ut affirmet Chriſtum in
ſubſtantia non eſſe, uerbum prolatitium ipſum eſſe confingens, ita ut quæ de ipſo in diuinis
B Scripturis dicta ſunt,prædictorio more ſe habeant, ipſe uerò non exiſtat,niſi à Maria & hucuſ-
que ab aduentu ſuo in carne. Manichæi,qui & Acuanitæ,Manis Perſæ diſcipuli,Chriſtum figu
rā dicunt. Solem & Lunam colunt,aſtris item ac uirtutibus & dæmonibus ſupplicant. Princi-
pia duo introducunt, bonum & malum, Chriſtum autem in apparentia apparuiſſe dicunt, &
in apparentia paſſum eſſe. Vetus Teſtamentum & Deum, qui in ipſo loquutus eſt,maledictis
impetunt. Mundum uerò non totum, ſed partem ex Deo factam eſſe aſſerunt. Hieracitæ, ab
Hierace Leontopolita Aegyptio, expoſitore quodam ac magiſtro. Carnis reſurrectionem re-
probant. Vtuntur ueteri ac nouo Teſtamento, & nuptias in totum prohibenr. Solitariam ui-
tam degentes, & uirgines, & continentiam exercentes, & uiduas ſuſcipiunt. Pueros uerò qui
nondum ad ætatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eò quòd nondum de-
certarunt. Meletiani in Aegypto ſecta ſunt, & non hæreſis, ut qui non preces faciunt cum his,
qui in perſecutione lapſi ſunt. Nunc autem Arianis coniuncti ſunt Ariani,qui & Ariomanitæ:
Filium Dei,creaturam dicunt,& Spiritum ſanctum creaturam creaturæ. Carnem ſolum Salua-
torem à Maria accepiſſe affirmant,& non animā. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ
Eccleſiæ. Hæc eſt ſecundi tomi ſecundi libri ſumma, qui quintus eſt iuxta cōſequentiam ab in-
itio, & quinq́ hæreſes continet. At uerò in primo tomo tertij libri, ſexto autē iuxta numerum
quem diximus,ſeptem hæreſes ſunt unà cum ſectis,ſic. Audiani,rebellio & ſecta, non tamē hæ-
reſis. Hi conuerſationem ac uitam bene ordinatam habent. Habent autem per omnia fidē ue-
lut catholica Eccleſia. Pleriq́ in monaſterijs habitant. Vtuntur & apocryphis multis abundè.
Nobiſcū uerò preces nō faciūt,uituperātes epiſcopos noſtros,diuites ipſos appellātes, itemq́
alios. Faciunt & paſcha priuatim, quando Iudæi id faciunt. Habent & priuatum quiddam ac
contentioſum,duriſsimè id quod ſecundum imaginem eſt, interpretātes. Photiniani. Hic Pho
C tinus ex Syrmio oriundus, & adhuc hodie ſuperſtes, Paulo Samoſateno ſimilia ſenſit, uerùm
in aliqua parte ab illo diſſentit. Sed & ipſe à Maria & hucuſq́ Chriſtum affirmat. Marcelliani,à
Marcello ex Ancyra Galatiæ. Hic in principio diffamatus eſt, uelut qui ſimilia Sabellio ſenti-
ret. Quum autē ſæpe ſe defendiſſet,& ſcriptis ſe purgaſſet,à multis accuſatus eſt uelut, qui in iiſ
dem permaneret. Fortaſsis aūt pœnitentia ductus ſeipſum correxit,aut etiam diſcipuli ipſius.
Nam pro ipſo & pro diſcipulis eius quidam orthodoxi medio modo rationem reddunt. Se-
miarij. Hi Chriſtum quidem creaturam confitentur, per ironiam uerò ac cauillum, creaturam
ipſum aſſerunt. Non uelut unam ex creaturis,ſed filium, inquiunt, ipſum dicimus,uerùm eò,
q́ non afflictionem induxit patri per hoc quòd genuit,creatū ipſum dicimus. Et Spiritum ſan
ctum ſimiliter creaturam eſſe penitus decernunt,reijcientes filij coeſſentialitatem,uolūt autem
dicere ſimilem eſſentia,& non coeſſentialem. Alij uerò ex ipſis etiam ſimilem eſſentia reprobāt.
Pneumatomachi. Hi de Chriſto quidem rectè ſentiunt, uerùm Spiritum ſanctum blaſphemāt,
creatum ipſum pronunciantes,& qui non ſit ex deitate, imò abuſiuè propter propriam effica-
ciam ipſum creatum eſſe,ſanctificantem uirtutem ipſius ſolum eſſe aſſerentes. Aeriani. Hic Ae-
rius è Ponto originem duxit,& adhuc hodie ſupereſt tentatio uitæ. Presbyter hic erat epiſcopi
Euſtathij,qui pro Ariano habitus eſt,& ab epiſcopatu reiectus. Quādoquidē uerò ipſe Aerius
non conſtitutus eſt epiſcopus pro Euſtathio, multa contra Eccleſiam docuit,fide quidem exi-
ſtens Arianus perfectiſsimus, uerùm amplius docet, non oportere offerre pro his, qui obdor-
mierunt. Prohibet autem & ieiunare quarta, & pro ſabbato,& quadrageſima,& paſchate. Re-
nunciationē uerò pędicat,& carnis eſu omnis generis utitur,& uoluptatū delicijs licētiſsime.

Si uerò quis ex discipulis eius ieiunare uelit, Ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quã- A
do uolueris. Asserit idem episcopum presbytero non esse excellentiorem. Aetiani, ab Aetio Ci-
lice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandriæ. Hi etiam Anomœi, id
est, inæquales appellantur, ab aliquibus uerò Eunomiani, propter Eunomium quendam Ae-
tij discipulum, qui adhuc superest. Cum ipsis uerò erat & Eudoxius Arianissans, uerùm pro-
pter timorem Regis Constantini separauit seipsum, & solus Aetius exterminatus est. Perman-
sit tamen Eudoxius Arianissans, non autem secundum Aetium. Hi Anomœi & Aetiani, Chri-
stum & Spiritum sanctum penitus à Deo abalienant, creatum ipsum affirmantes, & neq; simi-
litudinem quãdam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelicis ac geometricis Deum Pa-
trem adstruere uolunt, & Christum non posse ex Deo esse per hunc modum. At Eunomiani ab
Anabaptistæ. ipso appellati rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atque ipsos etiam Arianos. Rebapti-
zant autem in caput, sursum uertentes pedes eorum, qui baptizantur, cuius rei magna fama
uagatur. Cæterùm aberrare aliquem in scortatione aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil e-
nim quærit Deus, dicũt, quàm ut sit quis solùm in ipsorum fide. Atque hæ sunt primi tomi ter-
tij Libri, aut sexti tomi iuxta consequentiam, hæreses. Verùm in secundo Tomo eiusdem ter-
tij Libri, septimo uerò iuxta eam, quam diximus diuisionem, in quo etiam finis est uniuersæ
tractationis, hæreses quatuor sunt hoc modo. Dimœritæ, qui etiam Apollinaritæ, qui non per-
fectam Christi incarnationem confitentur, quorum aliqui coessentiale Deitati corpus dicunt.
" Quidam uerò ex ipsis aliquando ausi fuerunt & hoc dicere, quòd animam non accepit Chri-
stus, & hoc negarunt. Quidam dicto huic, Verbum caro factum est, innitentes: carnem ipsum
accepisse à creata carne, hoc est Maria, negauerunt, & contentiosè solùm uerbum carnẽ factum
esse dixerunt. Postea uerò, haud scio, quo consilio, mentem ipsum non accepisse dicunt. Antidi- B
comarianitæ, qui sanctam Mariam semper Virginem, postquã genuit Saluatorem, ipsi Ioseph
coniunctam esse dicunt. Collyridiani, qui in nomen eiusdem Mariæ, stato quodam anni die
collyridem quandam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomẽ. Massaliani, quos
interpreteris precatores. Coniungũtur autem his hæreses à Græcis introductæ, nempe Euphe
mitæ & Martyriani & Sataniani. Hæc est septimi Tomi summa, & trium Librorum finis. Si-
mul autem uniuersæ hæreses octoaginta sunt. Verùm in ipso tertij Libri fine, in septimo tomo
postremum fides catholicæ Ecclesiæ habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euange-
lij Christi, & catholicæ ac apostolicæ Ecclesiæ character, quæ est ab æterno, uerùm per tempo-
rum successionem manifestissimè in Christi aduentu in carne reuelata est. Et quot poterit
mens humana colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot
Hæreses & se- sunt differentiæ iuuencularum, quarum non est numerus, quarum aliæ laudantur, aliæ nõ lau
ctæ innumera- dantur? Aliquæ enim ex propria mente ea, quæ ad conuersationem uitæ, exercitationemq; ac
biles sunt. statuta pertinent, sibijpsis colligunt, & promissa coma, in conspicuoprogrediuntur, aliquæ ue
rò in sacco conspicuo. Aliquæ autem in sacco ac cinere domi desident. Aliquæ in uitæ conuer-
sationibus ac ieiunijs ingentibus, & ærumnis Deo addictæ sunt, in iuuenili fortitudine perfe-
ctam erga sponsum conscientiam testantes. Aliquæ uerò uelut dixi, non rectè, sed iuxta quan-
dam mentis præsumptionem, tyrannicè præter ueritatem iuueniliter agũt. Quemadmodum
Zacchæus hæ- Zacchæus qui nuper mortuus est in montana circa Hierosolyma regione, qui penitus cũ nul-
reticus. lo homine preces faciebat, sed & ob eandem causam, audenter sancta mysteria contrectabat, &
sacrificia, quũ laicus esset, impudenter tractabat. Alius uerò quidam, quisquis tandem ille erat
uir, qui uitã summè piam uiuere putabatur, & in monasterio circa deserta Aegypti habitabat,
itemq; alius ad Sinæum habitans: qui ex somnijs iuueniliter ac fortiter, sed temerè egerunt, ut C
impositionem manuũ ad episcopatum susceperint, sederintq;, ac ea, quæ episcoporum sunt, fa
cere aggresi sint, ad se nõ pertinentia. Alij aũt non pauci seipsos castrare ausi sunt, præter man
data, nimirum iuuenilis ac robustæ actionis gratia. Alij uerò fortiter sibi agere uidẽtur, qui au
dent, non consultis alijs, & præter aliorum morem, uelut ab orthodoxis progresi, collegium
sibijpsis contrahere: sed & citra uniuersalis Synodi approbationem rebaptizare eos, qui ad i-
psos accedunt, nimirum ex Arianis, quum nondum res sit ex censura Synodi, uelut dixi, deci-
sa, eò ꝙ populi sint hodieq; inter se permixti, & multi quidem sint orthodoxi, uerùm per simu-
lationẽ Sacerdotibus addicti, donec separatio facta fuerit talis blasphemæ hæresis, & tunc con
tra ipsum decretum fiet. Ex his autẽ qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures no-
stras, quòd unus sit in Lyciorũ regione Presbyter. Sunt & alij, quorum unusquisq; per seipsum
precatur, & non cum aliquo in totũ, aliqui uerò in uinculis, præter Ecclesiæ statutum. Quapro
pter in fine totius Operis, iuuenculas dixi numerũ non habere, quæ ex propria sententia sibij-
psis iuueniliter præstituunt ad bonũ quidem, ut sapientiæ species perficiãt, prudentiæq; ac for
titudinis, & modestiæ ac iusticiæ, uerùm iuueniliter agentes ad tyrannidẽ excedunt, & à uerita-
Columba uni- te seipsas euertũt, ut non sit harũ numerus. At uerò hæc unica colũba, ac sancta Virgo Deũ con
ca. fitetur Patrem & Filiũ ac Spiritũ sanctum, Patrem perfectũ, Filium perfectũ, Spiritum sanctũ per-
fectum, coessentialem trinitatẽ, non cõiunctionem ipsam trinitatem, imò Filium uerè ex Patre
genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio non alienum: ita ut sit semper trinitas, & nun-
quam additionẽ suscipiat, & nõ habeat quid in seipsa inferius, sed ad unam unitatem, & unum
principiũ Dei & patris reducatur. Et ex hac trinitate Patris & Filij ac Spiritus sancti omnia creata
esse,

A esse,nō ut unquam fuerint,neque simul fuerint cum Deo,neque præextiterint, sed facta sint ex nihilo ad hoc,ut sint,à Patre & Filio & Spiritu sancto.Et hunc Patrem ac Filium & Spiritum sanctum dignatum esse, apparere sanctis suis in uisionibus, quemadmodum quisque potuit capere,iuxta potentis Deitatis ipsius donum,quod largitus est unicuique digno facto, ut nunc quidem patrem uiderit,quemadmodum audire potuit uocem ipsius, prout capiebat, sicut in ore Esaiæ dixit, Ecce intelliget Filius meus dilectus, Hæc est uox patris. Et sicut Daniel uidit antiquum dierū, Hæc est uisio patris. Verùm sicut in Propheta rursus, Ego uisiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimilatus sum:hæc est uox Filij. At sicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei,& eiecit me in campum:hoc dictum est de Spiritu sancto.Et multa talia dicere licet,quorum ex parte mentione facta,in transcursu ad Ecclesiæ characterem ostendendū,duo uerba apposuimus, quum sexcenta & amplius sint similia his, quæ in diuinis Scripturis ueteris ac noui Testamenti habentur.Et quòd ipse Dominus formauit corpus Adam,& inspirauit ipsi spirationem uitæ,creans ipsi animam uiuētem. Et quòd ipse Deus Legem dedit Mosi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, una Deitas, & quòd Prophetæ ab eadem Deitate missi sunt. Et quòd idem nobis Deus, Iudæorum & Christianorum Deus existens, qui Iudæos uocauit ad iustificationem, eos qui non negant Domini nostri Iesu Christi aduentū: & qui saluat omnes, qui secundum ueram ipsius fidem uiuunt, & nō negant ueritatē prædicationis ueræ, & euangelicæ ipsius doctrinæ.Venit enim,uenit unigenitus. Et sic habet mater nostra Ecclesia,portus ille pacis serenus & tranquillus, lætitia spirans cyprum uineæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorum nobis exoluens, quotidie largiens sanguinem Christi, meracum ueritatis. Et quòd uerè natus est Christus ex Maria semper Virgine,per Spiritum sanctū, non ex semine uiri, sed ab ipsa sancta Virgine accipiens corpus in ueritate, & non in apparen-

B tia,carnem uerè,corpus uerè,cū ossibus & neruis ac omnibus nostris, nihil à nobis euarians, præterquàm in sola gloria suæ sanctitatis ac Deitatis. Et quòd est uas sanctificationis ac iustitiæ, citra peccatū omnia perfectè habens. Et quòd habuit animā humanam in ueritate, mentem humanam in ueritate, non quòd nos affirmemus mentem esse substantiam, uelut alij dicunt,sed per omnia non pollutam in peccato,os non mentitum, labia non loquuta dolū,cor, quod non declinauit ad irritationem, mentem non emotam ad quæ nō oportet, carnem quæ non operata est ea,quæ spectant ad carnis uoluptatem.Perfectus ex supernis Deus,qui nō uenit,ut inhabitaret in homine,sed ipse totus homo factus est,non mutatus natura, sed qui unà cum Deitate propriam humanitatem complexus est, in utero Virginis fuit in ueritate, gestatus est debito tempore, natus est per genitales meatus citra pudefactionem, impollute, absque inquinamentis,educatus est,& in ulnas acceptus à Simeone,& Anna,gestatus est à Maria, pedibus iter fecit,peregrinatus est,puer fuit,uir factus est per ætatem, omnia habens in seipso in perfectione. In numero annorū reputatus est,in numero mensium in utero gestatus est,factus ex muliere,factus sub legem, progressus est in Iordanem, baptizatus est à Iohanne, non opus habens lauacro,uerùm propter consequentiam incarnationis in Lege, nō turbans iustitiam, quo impleretur,uelut ipse dixit,omnis iustitia,ut ostenderet quòd ueram carnem induisset,& ueram humanitatem. Descendit in aquas,dans magis quàm accipiens, exhibēs magis quàm indigens,illuminans ipsas,potentes efficiens ipsas,in figuram eorum quę in ipsis perficienda erant, quò hi qui in ipsum credunt in ueritate, & fidem ueritatis habent, discerent quòd uerè homo factus esset,uerè baptizatus esset,atque sic per ipsius ascensum, etiam ipsi uenientes acciperent condescensus ipsius uirtutem,& illuminarentur ab ipsius illuminatione,certiores fientes per Prophetæ dictum,in transmutationem uirtutis, in exhibitionem salutis uirtutis panis

C à Hierusalem accepti, & fortitudinis aquæ, ita ut hic fortis facta sit in Christo uirtus panis, & fortitudo aquæ, ut ne panis nobis fiat uirtus, sed uirtus ipsius panis. Et cibus quidem est panis, uirtus autem in ipso ad uiuificationem est: & non ut aqua nos mundaret solùm, sed ut in fortitudine aquæ,per fidem & efficaciam ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis nomenclaturam,fieret nobis ad perfectionem salutis.Et quòd reuersus est à Iordane,& audierit uocem patris præsentibus discipulis, ad ostendēdum quis esset de quo testimonium præberetur. Et quòd Spiritus sanctus in specie columbæ descenderit,uelut in multis sectis diximus, ut ne coniunctio putaretur ipsa Trinitas, qui Spiritus in propria substantia figuraretur. Insedit autem Spiritus ac uenit super ipsum, ut uideretur de quo testimonium præbebatur, quò caro sancta chara existens & accepta Patri, ex Spiritu testimonium ferret, quò Pater approbator esset ac præco aduentus Filij in carne,quò Filius uerus conspiceretur, & impleret quod dictum est, Post hæc uisus est in terra,& cum hominibus conuersatus est. Et quòd reuersus à Iordane,manifestè ac uerè à diabolo tentatus est,in deserto,& esurijt postea propter consequentiam & ueritatem aduētus in carne.Et quòd elegit Discipulos,& prædicauit ueritatem, & curauerit morbos,dormierit,esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitarit, cæcis uisum restituerit,claudos & paralyticos fortes fecerit.Et quòd prædicarit ueritatē,ipsum Euangelium, regnum cœlorum, suam erga homines benignitatem, itemque Patris ac Spiritus sancti. Et quòd pro nobis passionem subierit in ueritate, in carne, & in perfecta humanitate, passus in ueritate in cruce,præsente ipsius Deitate, sed non ad patiendum conuersa, sed à passione aliena & immutabili:ita ut duæ hæ consequentiæ clarè considerentur,in Christo patiente pro nobis in carne,uerum passionis exorte manente in Deitate: non homine per se existen-

Panis cibus est. Virtus panis uiuificat.

te, & per se item Deitate, sed simul præsente Deitate, non patiente autem, propter essentiæ sinceritatem ac incomparabilitatem: patiente autem ipso in carne, & mortem sentiente in carne, uiuente uerò semper in Deitate, & suscitante mortuos, corpore sepulto in ueritate. Et quòd exanimis manserit per triduum, sine spiratione ac sine motu, inuolutusq; sit in sindone, & depositus in monumento concluso per lapidem, & sigillis additis: non conclusa Deitate, nō sepulta Deitate, sed simul cum sancta anima descendente ad inferna, & auferente illinc animarum captiuitatem, frangente stimulū mortis, perrumpente claustra & uectes adamantinos, exoluente dolores mortis in propria potestate, ita ut redierit cum anima, nō relicta anima in inferno, quando neq; uiderit caro ipsa corruptionem quum ipsam deitas semper ipsi præsens excitarit, ita ut resurrexerit ipse Dominus & Deus, & uerbum ac filius Dei, cum anima & corpore ac uniuerso organo, counito ipsius organo in spiritū, ipsum uidelicet corpus spirituale existens, quod aliquando tactui subiectum fuerat, & flagris traditum, uoluntaria Deitatis uoluntate, & tentari à diabolo permissum, ac famem sentire, & somnum & ærumnam, tristitiamq; ac mœrorem. Ipsum hoc corpus sanctum counitum est de cætero Deitati, Deitate indesinenter simul præsente corpori ipsi sancto talia passo. Surrexit enim, & counijt ipsum in seipsum in unum Spiritum, in unam unitatem, in unam glorificationem, in unam suijpsius Deitatem. Apparuit enim in ueritate, & contrectatus est à Thoma, & cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipsis quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Imò ingressus est foribus conclusis, & ingressus ostendit neruos & ossa, typum clauorum, & typum lanceæ, quòd ipsum esset uerè corpus, & quòd coniunctum esset in unam unitatem, & in unam Deitatem, nō expectans amplius ut patiatur, non amplius moriens, uelut sanctus Apostolus ait: Surrexit Dominus, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur: pasibile impasibile, & pasionis exors permanens semper, diuinum cū corpore & anima, & uniuersa humanitate. Et quòd ipse Deus existens ascendit in cœlos, & sedet in dextera Patris in gloria, nō deposito sancto corpore, sed counito in spirituale, in unius Deitatis perfectione. Quemadmodum etiam circa nostra corpora futurum est, quæ nunc seminantur animalia, resurgent spiritualia. Quæ nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate. Quæ nunc seminantur in morte, resurgent in immortalitate. Si itaq; nostra corpora sic, quāto magis illud sanctum & inenarrabile, & incomparabile ac sincerum, & Deo counitum, quod unum est de cætero uniforme, uelut etiam in hoc testatur Apostolus dicens, Etiamsi cognouimus secundum carnem Christum, at nunc non amplius cognoscimus. Nō quòd diremit carnem à Deitate, sed quòd ipsa maneat, & Deo counita sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum spiritum, uelut ait, sanctificationis, ex resurrectione à mortuis Iesu Christi Domini nostri, hunc simul Deum habens passionis exortem & passum, & sepultum, & qui resurrexit & ascendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate. Cuius regni non erit finis. Etenim credit hæc mater nostra, sancta Ecclesia, quemadmodū ipsi uerè prædicatum est, & uerè præstitutum est. Quòd obdormiemus omnes ac resurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto nostro organo, ut unusquisq; recipiat prout fecit. Quòd est resurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iustis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum Angelis eorum, qui fidē seruarunt & castitatem ac spem, & Domini mandata. Verè insuper & prędicatum est, & certò confirmatum est, ac creditur, quòd alij resurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut scriptum est in Euangelijs. Quæcunq; enim dicit Apostolus & omnes sanctæ Scripturæ, uera sunt: etiamsi apud incredulos & malę intelligētes aliter accipiantur. At nostra est hæc fides, & hoc præmium, & hæc mater nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione Christi perfecta, in confesione, in mysterijs, in purgatoria lauacri uirtute: nempe Euntes baptizate in nomen Patris ac Filij ac Spiritus sancti: in nomen Diuinæ Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes, sed quod Deus unus nobis in Lege & in Prophetis, & in Euāgelijs, & in Apostolis, in ueteri & in nouo Testamēto prædicatus est, & annunciatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, non ut coniunctio sit Deitas, sed Trinitas uerè perfecta, perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Vna Deitas, unus Deus. Cui gloria, honor, imperium, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Finis Anacephalæoseos, siue Summæ totius Operis Panarij appellati, D. Epiphanij Episcopi, Iano Cornario Medico Physico interprete.

A **EIVSDEM EPIPHANII LIBELLVS**

DE MENSVRIS ET PONDERIBVS, ET DE ASTE
risco ac obelo, deq; notis ac characteribus in diuinæ Scripturæ interpretibus per Origenem usurpatis, eodem Iano Cornario Medico Physico Interprete.

SI quis uoluerit cognoscere multum usurpatas in diuinis Scripturis partes, de mensuris, inquam, & ponderibus, is Commentariolum hoc euoluere ne cunctetur. Et primùm quidem nosse oportet doctrinæ ac sermonis studiosum, quot sint in Prophetijs partes. In decem enim speculationes diuisæ sunt prophetiæ, hoc modo continentes, doctrinas, speculationes, exhortationes, minas, luctus, lamentationes, preces, historias, prædictiones. Addita autem sunt ijsdem prophetijs hæc signa. Y, de depositione prioris populi, Y de reiectione legis secundum carnem, ⊥, de nouo Testamento. E, de gentium uocatione. 4, de Christo. 3, de promissionibus prioris populi. z, de obscuritate in diuinis Scripturis. u, de futurorum prænotione. Quandoquidem uerò aliqui secundum accentum signauerunt Scripturas, etiam de accentibus hæc addemus. Acutus´. Crassus ı. Grauis`. Tenuis᾿. Circumflexus˜. Apostrophus siue auersio', Longus—, Subunio ‿ Breuis v. Subdistinctio,. Dicemus item de reliquis signis, & mox de asterisco ·· ※. Hic asteriscus ubi appositus est, significat uerbum quod habetur eo loco, in Hebraico positum esse, & haberi apud Aquilam & Symmachum, raro uerò & apud Theodotionem. Verùm septuaginta duo interpretes omi-
B serunt, & non sunt interpretati, uelut talia bis legantur, & ex superfluo repetantur. Proponam autem breue exemplum, ad hoc ut hinc de reliquis cognoscas. In principio Genesis habetur, Vaeci Adam Saloim Sameothsana, quod interpreteris, uelut etiam Aquila sequutus est, Et uixit Adam triginta annos, & noningentos annos. Vnde septuaginta duo interpretes ex Hebræis originem ducentes, & à teneris unguibus tum Hebræam, tum Græcam linguam exactè edocti, non solùm Hebraicam in Græcam Scripturam interpretati sunt, sed etiã uocem in Hebraica lingua dupliciter prolatam, claritati inseruientes, detraxerunt, & pro eo quòd in duobus locis situm est anni nomen, in uno loco eo usi, stridorem putatum in leuitatem transmutarunt, dum dixerũt, Vixit Adam triginta & noningentos annos, & neq; defectuosum sermonem fecerunt, sed lectionem etiam claram effecerũt. Id quod in Hebraica lingua per compendium fieri non potest, sicut septuaginta duo dicunt, nempe, Vixit Adam triginta & noningentos annos, neq; in Græca, sicut Aquila interpretatus est, in superficie dicens, Vixit Adam noningentos annos & triginta annos. Vides enim ô sermonis studiose, quòd nõ decorum exhibet sermoni, nõ claritati orationis intendens, sed exactæ dictionis repetitioni. Et uisum est hoc quibusdam apud septuaginta duos defectuosè positum esse, apud Aquilam uerò & Symmachum atq; alias editiones defectuosè expressum esse, quod sanè neq; apud septuaginta duos defecit. Sed & apud Aquilam, cum malo sono, superfluè positum est, in duobus locis pro uno, hoc est pro uoce annos, bis annos & annos. Quapropter in uno loco anni nomen septuaginta duo reliquerunt. Quum autem postea uenisset Aquila, & relicta à septuaginta duobus edidisset, uisa sunt esse superflua. At ubi postea Origenes uenisset, restituit quidem unicuiq; loco deficientem dictionem, apposuit autem ipsi asteriscum, non quòd necesse esset omnino requiri dictionem, superflua enim est, sed ut ne permitteret Iudæis & Samaritis reprehendere diui-
C nas Scripturas in sanctis Ecclesijs, quum nulla res sit reprehensione digna contra fidem, in remotis dictionibus. Sunt enim superfluæ, & bis repetitæ, uelut ex ipsa lectione didicimus de Adam & ipsius uita. Quare uel ex breuissimo sermone, etiam reliquis orationibus instare poteris, ubi asterisci appositi sunt. Quò uerò & hoc discas, quapropter asteriscos his sermonibus apposuit, luculenter, & hoc dicemus. Nosti hoc ô auditor, quòd in firmamento cœli asteres & stellæ sunt, etiamsi à nubibus aut sole occultentur. Hoc consilio etiam is, qui asteriscos apposuit, usus est, ut tibi uideatur, quòd dictiones quibus appositi sunt asterisci, fixæ quidem sunt in Hebraico contextu, uelut stellæ in firmamento, occultatæ uerò sunt à septuaginta duorum interpretatione, uelut stellæ à nubibus occultãtur. Atq; hæc est asterisci ratio. At uerò obeli res hoc modo se habet. Obelus est, qui hîc appositus est X, & scribitur similiter uelut appellata linea. Obelus autem appellatus est iuxta Atticam usurpationem, alijs autẽ uocatur hasta, hoc est lancea. Appositus est autem dictionibus diuinæ Scripturæ apud septuaginta duos interpretes positis, quæ apud Aquilam & Symmachum non habentur. Nam septuaginta duo interpretes has dictiones à seipsis apposuerunt, non frustra, sed potius in utilitatẽ. Quum enim ad defectuosas dictiones, illas apposuerint, lectionem ad claritatem deduxerunt, ut credamus nos, etiam participes ipsos factos fuisse Spiritus sancti. Quorum enim nullus usus erat, ea repetere omiserunt, ubi uerò claudum uidebatur uerbum esse in Græcam linguam translatum, illic additionem fecerunt. Admirari porrò licet ob hoc, & minimè audere reprehensionem inferre, sed potius laudem, quum pius homo intelligat ex Dei consilio sic factum esse. Quũ enim septuaginta duo numero essent, & in Pharia insula, superna terra appellata, è regione Alexandriæ, in triginta ac sex domunculis, par & par in domunculas, à matutino usq; ad uesperam

N 2 conclusi,

Accentuum ratio.

Asterisci significatio.

Asteriscorum nomen unde sit.

Obeli ratio.

Septuaginta duo interpretes quomodo uixerint.

conclusi, & uesperi in triginta sex nauiculis in Ptolemæi Philadelphi palatium transeuntes, & A
cum ipso cibum capientes, & par ac par in cubiculis triginta sex dormientes, ut ne quid inter se conferrent, sed incorruptè interpretarentur, sic uitam degebant. Prædictas enim triginta sex domunculas nominatus Ptolemæus construxit in ulteriore parte in insulam, ipsasq; duplices fecit, & duos ac duos, uelut dixi, inclusit, & pueros duos ministros simul cũ ipsis inclusit, opsonij parandi ac ministrandi gratia, unà cum uelociter scribendi peritis. Sed neq; fenestras domunculis illis ex parietibus fecit, sed supernè ex domibus lucem introduxit. Illi uerò sic degentes à matutino usq; ad uesperam claustris conclusi, hoc modo interpretati sunt. Singulis autem paribus unus liber tradebatur, uerbi causa, Liber creationis mundi, binis: Exitus filiorum Israel, alijs binis: Leuiticus, alijs binis, & sic deinceps alius liber alijs. Atq; sic uiginti septẽ libri electi receptiq; ac genuini, uerùm uiginti duo, iuxta alphabeti apud Hebræos ordinem numerati, conuersi sunt. Viginti enim & duo habent elementorum nomina, quinq; uerò sunt ex ipsis quæ duplicantur. Caph enim duplex est, & Mem, & Nun, & Phe, & Zadic. Quapropter etiam libri iuxta hunc modum, uiginti quidem duo numerantur, uerùm uiginti septem reperiuntur, eò quòd quinq; ex ipsis duplicantur. Connectitur enim liber Ruth Iudicibus, & numeratur apud Hebræos unus liber. Connectitur primus Paralipomenon secundo, & dicitur unus liber. Connectitur primus Regnorum secundo, & dicitur unus liber. Connectitur tertius quarto, & dicitur unus liber. Connectitur primus Esdræ secundo, & dicitur unus liber. Sic igitur compositi sunt libri in operum quinarios quatuor, & manent alij duo extra hũc ordinem, ut sint Libri genuini hoc modo, quinq; legales, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hic est primus Quinarius, qui & Legislatio. Deinde alter quinarius habet appellatas Scripturas, & ab aliquibus uocata Sancta scripta, & sunt hæc, Iesus Naue, Liber Iudicum cum Ruth: primus Regnorum cum secundo, tertius Regnorum cum quarto: Primus Parali- B
pomenon cum secundo. Tertius deinde quinarius, habet uersu scriptos libros, Librum Iob: Psalterium: Prouerbia Solomonis: Ecclesiasten eiusdem: Cantica canticorum eiusdem. Quartus quinarius est prostheticus. Duodecim Prophetæ liber unus, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Manserunt autem extra hũc ordinem alij duo libri ipsius Esdræ, qui pro uno reputantur, & alius liber Esther appellatus. Impleti igitur sunt uiginti duo libri, iuxta numerũ uiginti duorum elemẽtorum apud Hebræos. Nam duo libri uersu scripti, Solomonis Sapientia, Panaretus ab omni uirtute appellata, & Sapiẽtia Iesu Filij Sirach, & nepotis eius Iesu, qui sapientiam illam Hebraicè scripsit, ita ut nepos ipsius eam interpretatus Græcè scripserit, utiles quidem sunt & commodi, sed in numerum receptorum nõ referuntur. Quare neq; in Aaron, neq; in Testamẽti arcam repositi sunt. Sed & neq; hoc te lateat ô studiose, quòd Hebræi Psalterium distinxerunt in quinq; libros, ut etiam ipsum alius sit quinarius. A primo enim Psalmo usque ad quadragesimum, unum librum fecerunt. A quadragesimo uerò primo usq; ad septuagesimum primum, secundum librum: à septuagesimo secundo usq; ad octoagesimum octauum, tertium: ab octoagesimonono usq; ad centesimum quintum, quartum librum: à cẽtesimo sexto usq; ad centesimum quinquagesimum, quintum librum fecerũt. Vnumquemq; enim Psalmum habentem in fine, Benedictus Dominus, fiat, fiat: finem libri esse statuerũt. Inuenitur autem hoc & in quadragesimo, & in septuagesimo primo, & in octoagesimo octauo, & in centesimo quinto. Verùm in fine quinti libri, pro Benedictus Dominus, fiat, fiat, positũ est, Omnis Spiritus laudet Dominum. Alleluia. Hi itaq; uiginti ac septem libri, qui uiginti duo numerantur, cum Psalterio, & his, quæ in Hieremia sunt, Lamentationibus, inquam, ipsis, & Epistolis Baruch, etiamsi non habeantur Epistolæ apud Hebræos, sed solùm Lamentationes Hieremiæ coniunctæ, eo quo diximus, modo conuersi sunt in Græcam linguam, per circuitum singulis C
paribus interpretum traditi, & à primo pari secundo, & rursus à secundo, tertio, atq; sic peruenerunt ad nos singuli sexies ac trigesies conuersi, uelut fama refert. Postquã uerò absoluti fuerunt, consedit Rex in throno alto, itemq; triginta sex Lectores, habentes unusquisq; libri triginta sex conuersa exemplaria, ita ut unus haberet libri Hebraici exemplar, & unus ex lectoribus legeret, & alij se continerent, & attenderent, an inueniretur dissensio. Verùm mirabile est opus Dei ad hoc, ut cognosceretur, quòd illi uiri donum Spiritus sancti habentes consenserunt in deserto, & ubi apposita erat dictio uel uerbum, idipsum ab omnibus appositum repertum est, ubi uerò detraxerant, omnes æqualiter detraxisse comperti sunt. Et quæ quidem detraxerunt, his non est opus, quæ uerò non sustulerunt, his opus est. Quò uerò manifestum tibi fiat id, quod dictum est, quòd mirabiliter iuxta Dei dispositionem & ex consonantia Spiritus sancti concorditer interpretati sunt, & inter se non dissenserunt, exhibebo tibi per longiorem tractationem euidentem de hac re demonstrationem, quò hinc edoctus ac persuasus nostram collaudes orationem. In cẽtesimo quadragesimo Psalmo habetur in Hebraico sic, Adonai Elecha Carithi Ismael iebbita acol, quæ interpretari potes, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci. Vide igitur, quomodo claudum reperitur. At septuaginta duo interpretes addentes hoc, Precationis meæ, claudicationem ex uersu exemerunt, & interpretati sunt, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende uoci precationis meæ. Et uide, quomodo probè correctus canitur psalmus. Proinde ex breuissimo uerbo considera similia, quę ubique ab ijsdem interpretibus per additionem apposita sunt. Bene enim uerba eiusmodi apposita sunt, ad locutionem & utilitatem gentium, ad fidem Dei ducendarum, & adepturarum uitæ hæreditatem

Librorum diuinæ Scripturæ apud Hebræos ratio.

Psalterij libri quinq;.

A tem ex diuinis Scripturis ueteris testamenti. Eodem uerò modo etiam Origenes rectè fecit, & de obelo indicauit, utinam autem & alia sic bene fecisset. Nam sex interpretationes, & Hebraicam Scripturam Hebraicis elemētis atq; ipsis uerbis in una columna composuit, & aliam columnam ex aduerso apposuit, per Græcas quidem literas, Hebraicas uerò dictiones, ad intelligentiam eorum, qui non nouerūt Hebraica elementa, quo per Græca Hebraicæ linguæ uim cognoscerent. Atq; sic in appellatis ab ipso Hexaplis & Octaplis, duas Hebraicas columnas, & sex columnas interpretum alternatim collocans, magnam utilitatem cognitionis studiosis exhibuit. Vtinam uerò & in operum suorum scriptis nō excidisset, & seipsum ac mundum iniuria affecisset, dum male docuit de fide, & plurimas Scripturas male interpretatus est. Cæterùm de obelo rursus repetam narrationem. Diximus, quòd obelus hasta dicitur, est autē gladius, ad cædem faciendam paratus. Vbi igitur dictio reperitur apud septuaginta duos posita, quæ in Hebraico non habetur, ea ex obeli nota ipsi dictioni apposita indicatur, quòd sublata est ex genitali loco, aut Scripturæ pauimento, ut quæ non sit in libri loco. Et hæc quidem de asterisco & obelo recensui. Deinceps etiam de Limnisco & Sublimnisco dicendum est. Limniscus igitur sic uelut propositum signū habet scriptus, ÷ linea est una in medio duorum punctorum aut notarum posita, ita ut unus punctus supernè sit, alter infernè. Hūc apud Medicos ex naturæ ratione inuentum ac appellatum esse dicunt, ex corporis chirurgia, dum duæ simplices sectiones diducuntur, siue secantur, ita ut inter duas sectiones incisi loci, corpus disparatum ac hians, iuxta utrasq; simplices sectiones obeli figuram exhibeat, dum linamētum inditur, hoc est linteolum detritum, in tenuem ac longam formam cōsectum, immittitur ex una sectione, & pertrāsit in alterā. Quare Limniscus ab ipsis Medicis bene appellatus est, eò quòd linamentum, in loci humoribus immersum, uelut inundet, ac restagnet. Quapropter etiā huius notæ figuram diuinis scriptis Origenes apposuit, ut quando raro alicubi inueneris in septuaginta duorum interpretatione dissonantem dictionem, non tamen expressam, neq; appositam similibus ipsi dictionibus: cognoscas quòd ab uno pari aut duobus hæc dictio conuersa est, propter apposita duo puncta. Appellantur autem hæc, simul utraq;, aut similia. Quò uerò & hoc tibi clarum sit ac facile perceptu, etiam de hoc dicam. Quum inueneris uelut in septuagesimo Psalmo habetur: Os meum annunciabit iustitiam tuam, annunciabit iustitias tuas. Rursus in septuagesimoprimo Psalmo, Et honorabile nomen eorum coram ipso. Verùm pro hoc præpositum est, Et honorabile nomen eorum in oculis ipsius. Atq; sic in multis locis inueneris, quum nihil sit defectuosum, neq; alteratum, sed idem sit diuersè nominatum, ut nō sit expressum, sed utroq; modo legatur, id quod per Limniscum indicatum est, quod ab uno pari aut duobus conuersa sit dictio, & apud ipsos reperiatur. Et hæc de Limnisco diximus, eodem autē modo & de Sublimnisco declarabimus. Sublimniscus itaq;, tale est signum —̣ simplex, uidelicet linea obeli figuram habens, & subiectum habens punctum, siue notam. ubi igitur inueneris tale signum, sublimnisci ipsum esse putes. Vim uerò hāc habet, ubi enim inuentus fuerit ad dictionem aliquam appositus, indicium est ab uno pari interpretum prolatum esse sermonem, uelut unum punctum indicat, & habet hic se utroq; modo aut consimiliter dictioni, cui incumbit. Hæc est de asterisco & obelo, limniscoq; ac sublimnisco ratio, ô studiose. Oportet autem nos etiam de ipsorum, de quibus diximus proposito dicere. Vtilis enim fuerit tibi horum cognitio, ex ipso tractatu narrationis de ipsis ostendens, quis, unde & quando, & cuius generis unusquisq; ipsorum fuit, & quæ fuerit ipsi interpretandi causa. Et primi quidem interpretes eiusdem diuinæ Scripturæ fuerūt, ex Hebraica lingua in Græcam septuaginta duo uiri, qui eandem primam interpretationem tempore Ptolemæi Philadelphi interpretati sunt,
C & electi fuerūt è duodecim tribub⁹ Israel, ex singulis tribubus sex uiri, uelut tradidit Aristæus in libro suo. De quibus sanè itemq; de alijs, hoc est, de Aquila & Symmacho ac reliquis, partim superius tractauimus, in asterisci ac obeli mentione, hîc uerò etiam causas declarabimus. Nam qui post primum Ptolemæum secundus regnauit in Alexandria, Ptolemæus appellatus Philadelphus, studiosus & linguarum, ac doctrinæ amator fuit, qui bibliothecam in eadem urbe Alexandria construxit, in regione Bruchia appellata, & est hæc pars eiusdem urbis nunc deserta. Tradidit autem curam eiusdem Bibliothecæ Demetrio Phalareo, mandato dato, ut omnes ubique terrarum libros congregaret. Scripsit item Epistolas, & rogauit singulos terræ reges ac Magistratus, ut ne cunctarentur demittere Poetas & Scriptores, Rhetorumq; ac Sophistarum, & Medicorum & Medicosophistarum, & Historiographorum ac reliquorū libros. Quum autem res procederet, & libri undiquaque accumularentur, interrogauit Rex eum, cui bibliothecam commiserat, in quadam die, Quot nam essent libri in bibliothecam collecti. Ille uerò regi respōdit, Iam quidem, inquit, sunt quinquaginta quatuor millia librorum, & octingenti plus minus. Audimus autem adhuc magnam multitudinem in mundo esse, apud Aethiopes & Indos, Persasq; ac Elamitas & Babylonios, Assyrios item ac Chaldæos & Romanos ac Phœnices, Syrosq; ac eos qui in Græcia adhuc nondum Romani appellantur, sed Latini. Sed & apud Hierosolyma in Iudæa sunt libri diuini Prophetarum, docentes de Deo & mundi creatione, & alia omni utili doctrina. Si igitur uidetur hoc potentiæ tuæ ô Rex, ut & hos accersas, scribe doctoribus in Hierosolymis, & transmittent tibi, quo etiam eosdem libros in eadem pietatis tuæ Bibliotheca reponamus. Tunc itaq; scribit Rex epistolam hoc modo. Rex Ptolemæus

Originis laus.

Hexapla & Octapla.

Limnisci nota.

Sublimnisci nota.

Interpretes sacræ scripturæ.

Aristæus scriptor.

Ptolemæi Philadelphi bibliotheca.

Epistola Ptolemæi ad Iudæos in Hierusalem. mæus Iudæis Doctoribus in Hierosolymis multum gaudij. Bibliothecam construxi, & multitudinem librorum, ex singulis gentibus collectam, in ipsa reposui. Quum autem audiuerim, quod etiam apud uos habētur libri Prophetarum, de Deo & mundi creatione tractantes, etiā hoc cum alijs consecrare concupiscens, scripsi, quò hos nobis mitteretis. Quòd enim honoris gratia, & non ob curiositatem, neq; malignitatē, huius rei cupidus sim, sed fidei gratia, & amoris erga uos hanc petitionem faciam, ex nostra erga uos beneuolentia, si in memoriam reuocaueritis, scietis. Meministis sanè, quòd captiuos multos ex patria uestra abductos, & in Aegyptum, nostram patriam perductos dimisi, idq; cum multis uiaticis, & non uulgari cura ipsorū habita, liberos dimisi, sed & percussos ac sauciatos sanos remisi, & nudos indui. Sed & nunc mensam auream preciosissimis lapillis exornatam, ponderis centum talentorum, pro mensa accepta à sancto loco Hierosolymorum demisi, unà cum donis & preciosis thesauris reponendis in loco sancto. Horum itaq; narrationem feci, quò cognoscatis, quòd ex uoto ac pietate libros peto. Et epistola quidem demissa est, itemq; dona missa. Ipsi uerò accipientes epistolam & dona benignè, ualde gauisi sunt, & prædictos iā à me libros, promptè aureis literis Hebraicis transcriptos demiserunt, uiginti duos genuinos, septuaginta uerò duos apocryphos. At uerò Rex adeptus libros, & legere non potens, quum elementa Hebraica essent, & in Hebraica lingua conscripta, alteram Epistolam scribere ad ipsos cogitur, & petere interpretes, qui possint ipsi libros interpretari in Græcam linguam, per Hebraicam. Habuit autem Epistola hæc. *Epistola altera Ptolemæi ad Iudæos.* Ptolemæus Rex, Pietatis doctoribus in Hierosolymis multum gaudij. Thesauri occulti, & fontis obsignati, quæ est utilitas in utrisq;? Sic etiam librorum à uobis ad nos missorum doctrina se habet. Quum enim nos non possimus legere horū literas, nulla erit nobis hinc utilitas. Verùm dignemini interpretes nobis mittere, exactè eruditos in Græca ac Hebraica lingua. Tunc electis septuaginta duobus interpretibus, miserunt ipsos Hebræorum Doctores, iuxta formā quam aliquando fecit Moses, quādo ascendit in montem ex Domini præcepto, quum audisset, Assume tecum septuaginta uiros, & ascende in montem. Ipse uerò propter pacem in tribubus seruandam, ut ne ex aliquibus acciperet quinq; uiros, ex alijs sex, & seditionē in tribubus excitaret, excogitauit potius, ut septuaginta duos assumeret, & numerum augeret. Eodem sanè modo, uelut dixi, etiam hos miserunt, qui interpretati sunt libros in Pharia appellata insula, quemadmodum supra diximus. Et sic libri in linguam Græcam translati, repositi sunt in prima bibliotheca in Bruchio ædificata. Postea uerò etiam altera facta est bibliotheca in Serapio minor priore, quæ & filia ipsius nominata est. In qua repositæ sunt Aquilæ & Symmachi & Theodotionis ac reliquorum translationes, post ducentesimum ac quinquagesimum an- *Ptolemæi reges quot fuerint.* num. Nam post primum Ptolemæum filium Lagi, qui regnauit annos quadraginta, Ptolemæus hic Philadelphus, cuius tempore septuaginta duo interpretes interpretati sunt, dominatus est annos triginta octo. Post quem Ptolemæus Euergetes annos uiginti quatuor. Post quem rursus Ptolemæus Philopator annos uiginti unum. Post quem Ptolemæus Epiphanes annos uiginti duos. Deinde Ptolemæus Philopator alius annos triginta quatuor. Postea Ptolemæus Philologus & Euergetes annos uiginti nouem. Ptolemæus Soter annos quindecim. Ptolemæus, qui & Alexander, annos duodecim. Ptolemæus, Alexandri frater, qui à matre expulsus est, annos octo. Ptolemæus Dionysus annos triginta unum. Cleopatra, Ptolemæi filia annos triginta duos, quæ sanè Antonio coniuncta fuit, & ab Octauio Rege superata. Itaque à primo Ptolemæo filio Lagi usq; ad Cleopatram, anni sunt trecenti sex. A decimo septimo uerò anno Ptolemęi Philadelphi, cuius tempore eodem anno septuaginta duo interpretati sunt *Romanorum regum anni imperij.* usq; ad Cleopatram, anni sunt ducenti quadraginta nouem. Et cessauerunt regnare Lagidæ, à Lago uidelicet deducti Ptolemæi, qui equestre certamen in Alexandria constituit, ac Lagion appellauit. Deinde Romanorum Reges regnauerunt, Augustus annos quinquagintasex, cuius regni anno quadragesimosecundo, Dominus noster Iesus Christus secundum carnem natus est. Tiberius annos uigintitres, cuius anno decimooctauo Christus crucifixus est. Caius annos tres, menses nouem, dies uigintinouem. Claudius annos tredecim, mēses duos, minus duobus. Nero annos tredecim, menses septem, dies uigintiseptem. Galba menses septem, dies uigintisex. Otho menses tres, dies quinq;. Vitellius menses octo, dies duodecim. Vespasianus annos nouem, menses septē, dies duodecim. Titus annos duos, mēses duos, dies duos. In hoc tempore facta est desolatio Hierosolymorum post sexagesimumquintum annū crucifixionis Christi, & aliquot dies. Domitianus annos quindecim, & menses quinq;. Nerua annū unum, menses quatuor. Traianus annos decem & nouē. Adrianus annos uigintiunum, cuius anno duodecimo Aquila notus fiebat. Ab Augusto igitur usq; ad Adrianum anni centū octoaginta sunt, menses quatuor, minus diebus nouem: ut sint à tempore septuaginta duorū interpre- *Aquilæ interpretatio.* tum, usq; ad Aquilam interpretem, siue ad duodecimum Adriani annum, anni quadringenti triginta, menses quatuor. At uerò hic Adrianus læsus corpore, uniuersam multitudinē medicorum sub regno suo accersiuit, & corporis sui medelam ab ipsis petiuit. Verùm illi multo labore insumpto ac nihil efficientes, ab ipso subsannati sunt, ut etiam epistolam contra ipsos scripserit exprobratricem, & artem ipsorū culpantem, uelut nihil scientem morbi ipsi incumbentis gratia. Proficiscitur itaq; in Aegyptiorum terrā. Oportebat autem ipsum à Romanorū terra eò proficiscentem, has urbes inuisere, erat enim uir multiscius. Pertransit itaq; Antiochi urbem

A urbem, transſcendit cauam Syriam, & Phœnicem, & uenit in Palæſtinam, quæ & Iudæa appellatur, poſt annum quadrageſimumſeptimum deuaſtationis Hieroſolymorum, & aſcendit in Hieroſolyma famoſam ac celebrem urbem, quam euertit Titus Veſpaſiani filius, ſecundo regni ſui anno: & reperit ciuitatem totam ſolo adæquatam, & templum Dei conculcatum, exceptis paucis domibus, & Eccleſia Dei, quæ parua erat, eo loco ubi reuerſi diſcipuli quando Saluator aſſumptus eſt ab Oliueto, aſcenderunt in cœnaculum. Illic enim ædificatum fuerat, hoc eſt in parte Sion, quæ à deuaſtatione relicta erat, & partes domiciliorum circa ipſam Sion, & ſeptem ſynagogæ, quæ ſolæ in Sion ſtabant uelut tuguria. Ex quibus una relicta fuit uſque ad tempus Maximonæ epiſcopi, & Conſtantini regis, uelut tentorium in uinea, uelut ſcriptum eſt. Itaque animo uerſat Adrianus extruere urbem, nõ tamen templum. Et adeptus Aquilam, hunc prædictum interpretem, qui Græcus erat, & ſocrum ipſius à Sinope Ponti oriundum, cõſtituit ipſum illic operarum extruẽdæ urbis præfectum. Impoſuit autem urbi proprium ſuum nomen, & regij nominis appellationem. Sicut enim ipſe Aelius Adrianus nominatus erat, ſic etiam ciuitatem Aeliam nominauit. Itaque quum Aquila degeret in Hieruſalem, & uideret diſcipulos diſcipulorum ipſorum Apoſtolorum florentes fide, & magna ſigna operantes ſanationum & aliorum miraculorum. Erant enim reuerſi ab urbe Pella in Hieruſalem, iſthicq́ docebant. Quum enim urbs Hieroſolymorum capienda eſſet, præmoniti fuerunt omnes diſcipuli ab angelo, ut migrarent ab urbe funditus perdenda. Hi itaque tranſmigrarunt & habitauerunt in prædicta urbe Pella ultra Iordanem, quæ ex decem urbium numero eſſe dicitur. At poſt deuaſtationẽ Hieruſalem reuerſi, uelut dixi, multa ſigna perficiebant. Aquila igitur mente compunctus, Chriſtianiſmo credidit, & quum petiſſet progreſſu temporis ſignaculum in Chriſto, idipſum aſſequutus eſt. Quum autem à primo ſuo habitu non diſcederet, à credendo

Aelia urbs.

Diſcipuli Apoſtolorũ in Pellam fugiunt.

B uidelicet uanæ Aſtrologiæ, quam exactè edoctus erat, ſed quotidie poſitionem natiuitatis ſuę ſpectaret: redargutusq́ à doctoribus, & increpatus ea gratia, ſe non corrigeret, ſed potius contentioſè opponeret, & non conſiſtentia confirmaret, fatum uidelicet & narrationes de ipſo, expulſus eſt rurſus ab Eccleſia, uelut inutilis ad ſalutem. Ex quo facto amarulentiam, uelut ignominia affectus, mente concepit, & æmulationem elatus eſt, & abnegato Chriſtianiſmo ipſiusq́ uita, proſelytus fit, & circumciditur Iudæus. Atque tunc laborioſo ſtudio tradidit ſeipſum ad diſcendum Hebræorum linguam, & ipſorum elementa. Vbi uerò hanc ſummè didiciſſet, interpretatus eſt non recta ratiocinatione uſus, ſed quo aliqua ex receptis libris peruerteret, irruens in ſeptuaginta duorum interpretationem, ut teſtimonia de Chriſto in Scripturis prolata aliter ederet, propter confuſionem, quam ſuſtinuit ob temerariam ſuam excuſationem. Atque hoc modo fit ſecunda huius interpretatio, poſt numerum tantorum temporum, uelut ſuperius ſcripſimus. Poteramus porrò, ô dilecte, etiam adulteratas ab ipſo dictiones recenſere, quæ ex interpretatione ipſius ipſum redarguunt, uerùm quum iam de horum differentia ſuprà narrauerimus, uiſum eſt nobis hactenus ea ſufficere. Cæterùm poſt hunc Aquilam & eius interpretationẽ, ſuccedit Adriano in regno Antoninus appellatus Pius, & regnat annos uigintiduos. Huic ſuccedit Caracallus, qui & Geta, & Marcus Aurelius Verus dicebatur, & regnat annos ſeptem. In ipſius autem temporibus etiam Lucius Aurelius Commodus regnat eoſdem ſeptem annos, Pertinax autem menſes ſex, Seuerus annos octodecim. Huius temporibus Symmachus quidam Samarita ex numero Sapientum apud ipſos, quum non reperiſſet fidem apud propriam gentem, principatus ſtudio ægrotans, & contra propriam tribum indignatus, accedit ad Iudæos, ac fit proſelytus, & circumciditur ſecunda circumciſione. Et ne mireris de hoc optime auditor, contingit enim hoc. Qui enim à Iudæis ad Samaritas profugiunt, rurſus circumciduntur, ſimiliter & qui à Samaritis ad Iudæos transfugiunt.

Symmachi interpretatio.

C At hoc adhuc grauius eſt, quòd etiam à circumciſione præputiati fiunt, arte quadam medica, per inſtrumentum attractorium Spathiſterem appellatum, infernam membrorum cuticulam attrahi ſinentes, futuramq́ admittentes, & glutinatorijs circumdatis, præputium rurſus ſuperinducunt. Habes & teſtimonium apud ſanctum Apoſtolum, ubi hæc uerba hoc modo dicit, Circumciſus aliquis uocatus eſt? ne attrahatur ipſi præputium. In præputio aliquis eſt? Ne circumcidatur. Hanc autem traditionem diabolici inuenti, Eſau fratrem Iacob reperiſſe aiunt, ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipſius. Quapropter aiunt Deum dixiſſe, Odio habeo ipſum Eſau: Iacob uerò dilexi. Hic itaque Symmachus ad peruerſionem interpretationum apud Samaritas, tertiam edidit interpretationem à ſe conuerſam. Poſt hunc autem mox ſequenti progreſſu temporis, hoc eſt, circa Secundi Commodi regnum, qui regnauit poſt prædictum Commodum Lucium Aurelium, annos tredecim, Theodotion quidam Ponticus, ex ſectatoribus Marcionis hæreſiarchæ Sinopitæ, infenſus & ipſe illius hæreſi, & ad Iudaiſmum declinans ac circumciſus, & Hebræorum linguam ipſorumq́ elementa edoctus, priuatim etiam ipſe interpretationem edidit, & pleraque conſonanter cum Septuaginta duobus edidit. Habebat enim hic plurima exercitia ex conſuetudine ſeptuagintaduorum. Proinde ſis tu ipſe ô ſtudioſe, Iudex huius cauſæ. Apud quos potius ueritas reperietur, apud hos tres, Aquilam, inquam, & Symmachum ac Theodotionem, qui non ſimul fuerunt, ſed quiſque ſeorſim, & in tempore ac loco inter ſe diſparati, & non multi, ſed tres ſolùm, & non potuerunt inter ſe conſentire? Aut apud ſeptuaginta duos, qui primi ſub unum tempus fuerunt & interpretati ſunt, & in trigintaſex partes iuxta præceptum

Præputij reſecti curatio.

Theodotionis editio.

regium diuisi fuerunt,& sine mutua inter se collatione,ex Spiritu sancto sub unum cõsensum A
totam interpretationem ediderunt,& ubi appositione opus fuit,sermonis gratia apposuerũt,
& consonanter inter se consenserunt ac ediderunt,& hoc,quum ignorarent quid quisq; per se
interpretaretur. Vbi uerò rursus uerborum reiectione opus fuit, æqualiter reiecerunt, & concinnè interpretati sunt,uelut omnes simul in uno loco consedissent, & per mutuam collationem interpretati essent. Manifestum profectò est quòd in septuaginta duobus ueritas reperietur. Quare cognitu facile fuerit hoc his,qui ex ueritatis studio expendere uoluerint, quòd nõ solum interpretes illi fuerunt,sed etiam ex parte Prophetæ. Quibus enim nõ erat opus ad interpretationem,ea omiserũt,quæ sanè postea in suis locis Origenes asteriscis insigniuit. Similiter autem & apposita non detraxit,gnarus quòd ipsis magis esset opus, sed cum obelis prout singula reperit,reliquit,indicans solum per obelum,cognitionem lectionis eius loci. At uerò per limniscos similiter indicauit eorum, quę apud quosdam ex septuaginta duobus interpretibus simul utraq; inueniuntur,declarationem, quum id rarò contingat, ut paucæ dictiones non dissimiles sint,sed similes & eandem uim habeant,uelut uerbi causa, pro locutus est,

Quinta editio. dixit:aut pro uenerat,uenit.Et hęc quidem de quatuor interpretationibus tibi scripsimus.De quinta uerò & sexta editione non habeo quod dicã,qui,aut unde fuerint interpretes, nisi hoc solum, quòd post persecutionem regis Seueri, quinta inuenta est in dolijs in Hiericho occultata,temporibus filij Seueri,qui appellatus fuit Caracallus, & Geta. Etenim consequenter ab Antonino Pio tempus eorum qui regnauerunt, hanc successionem habuit. Post Antoninum Pium regnauit Marcus Aurelius Antoninus,qui & Verus,annos decem & nouem. Post hunc Commodus alius regnauit annos tredecim,cuius tempore Theodotionem cognitum esse diximus,qui quartam interpretationem edidit.Huic Commodo succedit Pertinax, & regnauit menses sex.Huic succedit Seuerus cum filio suo Antonino, & regnauerunt annos octodecim. B
Mortuo autem Seuero,succedit in principatu Antoninus filius ipsius,qui & Geta,& Caracallus aliàs appellatus fuit,& regnauit annos septem.In septimo autem ipsius anno inuenti sunt libri quintæ editionis in dolijs in Hiericho occultati cum alijs libris Hebraicis ac Græcis. Caracallo autem succedit Antoninus alius,qui regnauit annos quatuor.Post hunc regnauit Ale

Sexta editio. xander filius Mamææ annos tredecim.In medio horum temporum inuenta est sexta editio,& ipsa in dolijs occultata in Nicopoli ad Orientem sita.Post hunc regnauit Maximianus annos tres.Huic succedit Gordianus,& regnauit annos sex.Post hunc regnauit Philippus annos septem.Huic successit Decius,& regnauit annum unum,menses tres. In temporibus autem De

Origenes sub Decio uixit. cij Origenes cognitus fiebat,floruitq; à temporibus Decij usq; ad Gallum,& Volusianum,atque ultrà.Cæterùm in persecutione à Decio facta,martyrium subijt Babylas in Antiochia, Fabianus Romæ,Alexander Episcopus Hierosolymorum in Cæsarea. Sed & ipse Origenes multa passus,ad finem martyrij non peruenit. Verùm delatus in Cæsaream Stratonis,& conuersatus in Hierosolymis modico tempore, deinde progressus in Tyrum, ad annos uigintiocto, uelut fama refert, & uitam exercuit, & Scripturas interpretatus est, quando etiam hexapla, & duas Hebraicorum columnas ex aduerso inter se cõferendas composuit, hexapla nominans libros,uelut suprà per longum à me dictum est. Quum uerò inuenisset quintæ & sextæ editionis libros eo quem diximus modo,& non sciret qui essent interpretes ipsorum, quo tempore inuenti essent, unam ex his editionem consequenter ad priores quatuor adiecit, & quintam appellauit,inscriptione facta per quintam literam quinarij numeri significatricem, atq; sic nomen eius declarauit.Eodem modo senarij numeri notam inscribẽs, ei editioni quæ postea inuenta est,sextæ interpretationis nomẽ indicauit.Sed & artificiosè hoc peregit, id quod aliqui

Hexapla & octapla cur dicta. ex studiosis ignorant. Quum enim incidunt in hexapla aut octapla, quatuor enim sunt Græca,quando Aquilæ & Symmachi, & septuaginta duorum, & Theodotionis interpretationes coniunctæ fuerint,ubi autem quatuor hæ columnæ duabus Hebraicis adiectæ fuerint, Hexapla appellantur.Si uerò etiam quinta ac sexta interpretatio coniunctæ fuerint ad illas consequenter,Octapla uocantur.Quidam igitur quum in hos libros,uelut dixi, incidunt, & inueniunt duos Hebraicos primùm positos,post hos uerò Aquilæ interpretationem locatam, deinde Symmachi, postea Septuaginta duorum, post quam Theodotionis locata est, & consequenter quinta & sexta, putant primos interpretatos esse Aquilam ac Symmachum, ante septuaginta duos,iuxta ordinem locationis,id quod non est, sed Origenes sciens septuaginta duorum editionem exactam esse ac sinceram,ipsam in medio locauit, quò hinc atq; hinc positas interpretationes redargueret. Hoc autem solum Origenes utiliter fecit. Quò uerò etiam Romanorum regum successionem,uelut facere incepimus,non relinquamus,rursus aliorum regum successiones prout quisque regnauit, subijciemus. Post Gallum & Volusianum præscriptos, qui regnauerunt annos duos,menses quatuor : regnauit Valerianus & Galienus ad

Manichæus sub Galieno uixit. annos duodecim. In nono igitur horum imperij anno ascendit Manes siue Manichæus à Perside,quando etiam ad Archelaum episcopum Cascharorum Mesopotamiæ disputationis gratia uenit, & superatus latenter aufugit, & delatus in Diodoridem uicum in uicinia Cascharorum, ubi disputationem aduersus sanctum presbyterum Tryphonem instituisset, perfectè ab ipso confusus est. Quare & populus lapidibus ipsum obruisset, nisi ab Archelao episcopo liberatus fuisset. Itaque in Persidem reflexit, & iussu regis harundine excoriatus est, atque sic uitam finiuit. At post Valerianum & Galienum regnauit Claudius annum unum, menses

A menses nouem. Huic succesit Aurelianus, & regnauit annos quinq;, menses sex. Post hunc regnauit Tacitus menses sex. Post hunc Probus annos sex, menses quatuor. Post hunc regnauit Carus cum filijs Carino & Numeriano annos duos. Post hunc Diocletianus cũ Maximiano & Constantio, annos tredecim. Quorum tempore magna persecutio fuit, quæ duodecim annis durauit. Quum autem cessasset persecutio, regnauit Diocletianus alium unum annum, & deposuit regnum, ueteranum ac priuatum agẽs. Maximianus autem fato malo ex oculorum lippitudine laborauit, & in corporis morbum illapsus, priuatus est oculis, spontaneo morbo, quomodo martyres affecerat, & sic uitam finiuit, relicto Licinio ac Cõstantinio regibus. Quibus uita defunctis, succesit Constantinus ille beatus, qui regnauit annis triginta duobus. Et hic mortuus, proprios filios reges reliquit, Constantem, & Constantium ac Constantinum. Post quos regnauit Iulianus, & Iouinianus, & Valentinianus Magnus, & Valens frater eius, & Gratianus filius Valentiniani, & Valentinianus Iunior, filius Valentiniani, fratres Gratiani, & Theodosius pientissimus rex, & Arcadius filius eius, & Honorius clarissimus frater eius. Quorum anni usq; ad Arcadij consulatum secundum, & Rufini consulatum numerantur quinquagintaseptem. In quibus mortuus est Valentinianus Iunior, filius Valentiniani Magni, inuentus subitò in palatio strangulatus, ut fama refert Idibus Maij, pridie Pentecostes, in die sabbati, in ipsa uerò die Pentecostes elatus est. Erat autem tunc secundum Aegyptios mẽsis Pachon dies uigesimaprima: iuxta Græcos Artemisij mensis tertia & uigesima, secundum Romanos decimoseptimo Calend. Iunias. Hactenus ô studiosissime, prædictis contenti omnibus, interpretum propositum declarauimus. Deinceps uerò ô Dei homo, ad reliqua quemadmodum precibus tuis polliciti sumus, mentem conuertemus, de ponderibus & mensuris ac numeris in diuinis Scripturis tractaturi, unde singula nominata sunt, & qua gratia sic uocata sunt, & *Regum Rom. successio.*

B unde nomenclaturæ occasionem acceperunt, & quæ sit uniuscuiusq; horũ qualitas, & pondus ac uis. Mensura itaq; est Corus, habetur in Euangelio Lucæ. Vbi Saluator laudat prudentem dispensatorem, qui debitoribus pro tot coris, in suis ipsorum chirographis tantum transscripserat, & pro tot batis olei, tot fecerat. Nomina enim mensurarum hæc sunt. Lethec, Gomor, Batos, Saton, Modius, Cabus, Chœnix, Hyphe similaginis, Drax farinæ, Artaba, tres mensuræ similaginis, tria cana panum chondritarum ex alica. Nebel uini, Collathon, Alabastrum ungenti, Campsaces aquæ, Cotyla olei, cyathus, metreta uini, metreta olei, Tryblium, Sextarius, Amphora, Aporryma, Sabitha, In, Chus siue Congius, Stamnos aurea in qua repositum erat Manna, Mares, Cypros, Congiarium. Acceptus itaq; est Corus ex Hebraica lingua, ubi uocatur Chor, sunt autem modij triginta. Appellationem habet ex argumento collis, Choria enim uocatur collis. Triginta autem modij in collem ac aceruum collecti faciunt onus Cameli. Lethec autem sicut in Osea Propheta scriptum est, mercede conduxi mihi Lethec ordei. In exemplaribus uerò, Gomor ordei habetur, idem sunt, quindecim enim modij significantur. Lethec autem appellationem habet secundum Hebræorum linguam, hoc est eleuatio, ex eo quòd possint ab adolescente eleuari quindecim modij, & asino imponi. Eadem mensura etiam Gomor uocatur. Sunt autem duo Gomor, magnum & paruum. magnum eiusdem mensuræ est cum Lethec, quindecim modios etiam ipsum complectens, paruum uerò duodecim batos. Et hoc ex Hebraica lingua deductum est, & est synonymum cum uase in quo oleum excipitur, appellato Bith. Batos enim significat uas in officina olearia, est autem sextariorum quinquaginta, & est mensura officinæ oleariæ. Mnasis aut Medimnus ex Romana ut puto lingua acceptus est, à uoce medium in eadem lingua. Mnasis itaq; apud Cyprios mẽsuratur & apud alias gentes, sunt autem decem modij frumenti aut ordei. Estq; Modius apud Cyprios sextariorum de- *Corus mensura.* *Lethec.* *Gomor.* *Batos.* *Mnasis.* *Medimnus.* *Modius.*

C cem ac septem. Medimnus uerò apud ipsos Cyprios diuersus est. Medimnum enim Salaminij siue Constantij ex quinq; modijs habent, Paphij uerò & Siculi ex quatuor cum dimidio modijs ipsum metiuntur. Satu uocatur ex ipsa Hebræa lingua accepta, & muliebri genere prolata. Verùm in Græca neutro genere profertur, Saton enim dicitur, & non Satos. Est autem Modius superexpletus, ut plenus quidem fiat Modius, uerùm per id quod superfluit, quarta modij pars fiat. Appellatur autem Saton iuxta eandem linguam prolatum, assumptio aut eleuatio, eò quòd mensurans habitu quodam mensurã accipiat ac leuet. At Modij nomen per multam diligentiam ab Hebræis inuentum est, uigintiduos sextarios complectens, nõ autem simpliciter, neque prout contigit, sed propter multam sinceritatem. Nam Modius iustus, quemadmodum lex dicere solet, iuxta Mensuram sanctam mensuratus est. At Mensura sancta nihil aliud est, quàm uigintiduo opera, quæ fecit Deus in sex diebus hebdomadis. Prima enim die fecit superiores cœlos, terram, aquas, ex quibus elementis est & crystallus, & grando, & glacies, & spiritus ministrantes coram ipso, qui sunt hi, Angeli ante faciem, & Angeli gloriæ, & Angeli uentorum spirantium, & Angeli nubium ac caliginum, niuis ac grandinis, & glaciei. Et Angeli uocum, tonitruorum, fulgurum, frigoris, æstus, hyemis, autumni, ueris, æstatis, & omnium spirituum, creaturarum ipsius, quæ sunt in cœlo & in terra. Abyssos tum infra terram, tum tenebras ipsius Chaus, uesperam & noctem, lucem diei & diluculi. Hæc septem opera maxima fecit Deus in prima. In secunda uerò firmamentum in medio aquarum, & diuisionem aquarum supra firmamentum, & earum quæ sunt infra firmamentum, in facie totius terræ. Hoc solum fecit Deus secunda die. Tertia uerò die maria, flumina, & fontes ac stagna, & semina sementi germina, ligna fructifera & infrugifera, syluas. *Saton.* *Modius iustus.* *Mensura sancta.* *Opera Dei sex dierum uigintiduo.*

Hæc

A Hæc quatuor opera maxima fecit Deus in tertia die. Quarta uerò Solem, Lunam, stellas, hæc tria magna opera fecit Deus quarta die. Quinta autem cete magna, pisces, & alia reptilia in aquis, uolatilia alata. Hæc tria opera magna fecit Deus quinta die. Sexta uerò die bestias, pecora, reptilia terræ, hominem. Hæc quatuor magna opera fecit Deus sexta die, & fuerunt omnia in sex diebus facta opera à Deo, uigintiduo, & absoluit Deus omnia in sexta die, quæ in cœlis sunt & in terra, in mari & in abyssis, in luce & in tenebris, & in omnibus, & requieuit Deus ab omnibus operibus suis in septima die, & benedixit ipsam, ac sanctificauit ipsam, & manifestauit per Angelum Mosi, quòd etiam uigintiduo capita sunt ab Adam usque ad Iacob. Et eligam mihijpsi ex semine ipsius populum acceptum ab omnibus gentibus. At uerò capita de quibus dixit Dominus, hæc sunt. Adam, Seth, Enos, Enoch, Arphaxad, Sala, Cainan, Phalec, Maleleel, Heber, Ragau, Iared, Seruch, Nachor, Mathusala, Thara, Lamech, Noë, Abraam, Isaac, Iacob, Sem. In summa uigintiduæ generationes. Quapropter etiam uigintiduæ sunt apud Hebræos literæ, & ad ipsas numerati sunt etiam libri ipsorum uigintiduo, qui sint uigintiseptem. Verùm quoniam quinque duplicantur apud ipsos elementa ut sint etiam ipsa uigintiseptem & in uigintiduo contrahuntur, ea gratia etiam libros uigintiseptem existentes, uigintiduos fecerunt. Quorum primus est Breschith, qui uocatur Genesis mundi. Veellesmoth, qui exitus filiorum Israël ex Aegypto. Vaijcra, qui Leuiticus. Vaiedaber, qui est Numeri. Ellehadbarim, Deuteronomiū. Diesu, liber Iesu Naue. Diob, liber Iob. Schophtim, Iudicum. Diaruth, liber Ruth. Sephertehilim, Psalterium. Dibreiamim, primus Paralipomenon. Dibreiamim, secundus Paralipomenon. Semuel, primus Regum. Dadusemuel, secundus Regnorum. Dmelachim, tertius. Dmelachim, quartus. Dmischle, liber Prouerbiorum. Decoëleth, Ecclesiastes. Sirhasirim, Canticum canticorum. Dathariasara, duodecim Prophetæ. Desaiu, liber Prophetæ Esaiæ. Dieremiu, Hieremiæ. Diezechel, liber Ezechielis. Didaniel, Danielis liber. Didesdra, Esdræ primus. Didesdra, Esdræ secundus. Desther, liber Esther. Hi uigintiseptem libri, uigintiduo numerantur, iuxta numerum elementorum, quandoquidem etiam quinque elementa duplicantur, uelut suprà diximus. Est autem & alius paruus liber, qui uocatur Cinoth, hoc est lamentatio Hieremiæ. Hæc autem Hieremiæ connectitur, & est superfluus liber extra hunc numerum & Hieremiæ adiunctus. Hi uigintiduo numeri, qui ubique inueniuntur, & in diuersis speciebus numerantur, & in uigintiduobus operibus, quæ fecit Deus in sex diebus creationis mundi, & in uiginti generationibus, ab Adam usque ad Israël: & in uigintiduobus elementis literarum, ab Aleph usque ad Tau, & in uigintiduobus libris, à Genesi usque ad Esther, mensura nobis facti sunt uigintiduorum sextariorū, quæ mensura uocatur, apud Hebræos Mode, apud Græcos Modion, propter claritatem. Similiter autem & Aegyptij hanc mensuram uocant, Syri item ac Arabes Modia dicunt, & significat uox ipsa cōfessionem. Impletus enim modius confitetur, quòd plenus est, appellatur autem & Gnomon. At per numerum uigintiduorum operum Dei ab initio, & uigintiduarum generationum usque ad Iacob, & uigintiduorū librorum usque ad Esther, & per uigintiduarum literarum propositum, ex quibus lex Dei nobis exhibita est, & doctrina Dei nobis præexpressa, hoc indicatur, quòd ex Lege & mysterijs in ipsa Christus nobis uenturus testimonium accepit, ac reuelatus est, qui ubi uenit in Euangelio, impleuit nobis mensuram uitæ per modium, hoc est confessionem, omni ipsum confesso, & qui uitam ab ipso accepit. Quapropter mensuram hanc sanctam Hebræi dicunt, quæ est uigintiduo sextariorum, iuxta relatas rationes. Multæ enim aliæ gentes, aut apposuerunt, aut detraxerunt ab hac mensura exactè apud Hebræos numerata. Sed & apud Romanos contigit, modij mensuram simili capacitate appellari, quemadmodum apud Hebræos Aleph, admonet puerum ut discat, ita & apud Græcos Alphin quærere contigit uocari. Vnde nimirum etiam alpha ex Hebraica in Græcam transsumptum est linguam. Proinde Modius ex Hebraica lingua inuentus est, & à confitendo dictus, uelut sæpe dixi, ex ipso usu facta interpretatione. Nisi enim ipsum plenissimè quis impleuerit, non confitetur quòd plenus est. Vbi uerò repleuerit mensuram ac concusserit, tunc confitetur, quòd plenus est. Cabus uerò ex eadem lingua, diuersa mensura est, hoc est quarta pars modij. Chœnix autem, & Hyphe, una mensura est, sed duplici nomine appellatur, est autem duorum sextariorum, & aliquantulæ partis. Drax farinæ, hoc est pugillus, hæc mensura nullam curiositatem requirit, & est omnibus manifesta. Artaba, hæc mensura apud Aegyptios nomen requirit, est autem sextariorū septuaginta duorum, & hæc mensura ex multa diligentia collecta est. Septuagintaduo uiri tunc turrim ædificabant, quando in septuagintaduas linguas ex una confusi sunt. Vnde & Meropes appellati sunt, propter diuisam uocem. Eandem mensuram habet & Metreta, iuxta mensuram sanctam. Tres mensuræ similaginis, quas Abraam Angelis præparare Saram iussit, ex quibus mensuris panem subcinericium fieri præcepit. hæ autem mensuræ singulæ gomon capiebāt. Gomon autem erat decima pars magnæ mensuræ, hoc est Artabæ, quæ decima pars est sextariorum septem, & quintæ unius partis. Tria cana panum chondritarum, ubi consueuerunt tunc reponere chondritas. Est autē species panis, Chondrites in duas partes cōfectus, ex alica constans. Nebel uini, est mensura sextariorum centum quinquaginta. Saton, sextariorum quinquagintasex est. Alabastrum ungenti, uasculum est uitreum capiens libram olei, mensura uerò est sextarij dimidij. Alabastrum autem appellatum est propter fragilitatem. Campsaces aquæ duodecim

Marginal notes: *Vigintiduo capita.* (beside "stauit per Angelum Mosi") — *Vigintiduæ literæ.* (beside "Isaac, Iacob, Sem") — *Vigintiduo libri.* (beside "tiseptem. Verùm quoniam") — B (right margin, beside "Esaiæ. Dieremiu") — *Aleph discere significat.* / C (beside "git, modij mensuram") — *Alpha inuestigare significat.* — *Cabus.* — *Chœnix idem quod hyphe.* — *Drax.* — *Artaba.* — *Metreta.* — *Gomon.* — *Tria cana.* — *Nebel uini.* — *Saton.* — *Alabastrum.* — *Campsaces.*

A decim sextariorum aquæ mensura est. At Campsaces Heliæ præparatus, quatuor sextariorum
mensura est. Cotyla dimidium sextarij est. Appellata est Cotyla, ab eo quòd Sextarius in duas *Cotyla.*
partes secetur. Cyathus est sexta pars sextarij. Scriptura Cyathos Medecoth appellat. At cola *Cyathus.*
siue colatoria instrumenta Masmaroth uocat. Eodem autem nomine ambo usi sunt, nam &
eundem usum & actionem exhibent. Tryblium iuxta formam est uas ad intinctus obsonio= *Tryblium.*
rum paratum, siue paropsis, mensuram uerò dimidij sextarij habet. Sextarius Alexandrinus, *Sextarius.*
duarum librarum pondus in oleo habet. Aporryma, apud solos Thebanos mensuratur, dimi *Aporryma.*
dium enim Saitæ est. Verus autem Saites, sextariorum uigintiduorũ est. Sabitha, Syriaticum *Saites.*
nomen est, quòd torculare haustorium interpretari possis, apud Ascalonitas est sextariorum *Sabitha.*
uigintiduorum. In, quòd magnum uocatur, sextariorum octodecim est. At sanctum In, sexta= *In.*
riorum nouem. Congius, sextariorum octo est, uerùm sanctus appellatus Congius, sextario= *Congius.*
rum sex, quæ est duodecima pars metretæ. Talentum omnem mensuram, quæ ponderatur, ex- *Talentum.*
cedit, uerùm iuxta libræ pondus, est librarum centum uigintiquinque. Sex minuta talenti, se=
ptem assaria sunt. At septem minuta assariorum, centum denarij sunt. Argenteus excusus est *Argenteus.*
ab initio, numisa, hoc autem ex assarijs excusum est, aiunt Abraam in Chananæam formam
eius intulisse. Porrò ex partibus centum uigintiquinque talenti, est libra una. Libra autem, est *Libra.*
duodecim unciarum. Vncia, habet stateres duos. Stater, dimidium quidem est uncię, habet au *Vncia.*
tem duo didrachma. Siclus qui & quadrans dicitur, quarta pars est unciæ, dimidium stateris, *Stater.*
habens drachmas duas. Vnciæ enim erant octo drachmæ. Vocabatur & Holce ipsa drachma. *Siclus.*
Est & eiusdem ponderis Holce cum Siclo, apud eum qui ponderauit per temporis occasio= *Quadrans.*
nem capillum Absolonis, quando tondebatur, habentem Holcen siclorum centum uiginti= *Drachma.*
quinque, hoc est libras duas & dimidiam. Obolus, & ipse in argento excusus erat, mensuram *Holce.*
B autem siue pondus etiam hic unciæ habebat, non ex argento factus, sed è ferro. Erat autem & *Obolus.*
alius obolus ex argento percussus, qui numisma erat, quod tenuissimum fuit, nempe octoage
sima pars unciæ. Dicit enim in Leuitico, Didrachmon autem, sunt uiginti oboli. Quod autem *Didrachmon.*
quarta unciæ est didrachmon, iam docuimus. Aereoli, siue Chalci, hos Aegyptij inuenerunt, *Aereoli.*
sunt autem argentei excusi, quapropter & apud Alexandrinos uocantur Argentea, ærea. Est
autem Aereolus pondere, octaua pars unciæ, quemadmodum drachma. Mna, Latinis Mina, *Mna.*
in Hebraica lingua Mneme uocatur. Italica Mina, quadraginta staterum est, hoc est unciarum
uiginti, id est libræ unius & duarum tertiarum partium libræ. Argenteorum autem multæ for
mæ, pro temporis occasione excusæ sunt. At Nummus excusus est à Numa rege quodam Ro= *Nummus.*
manorum. Dichryson autem uocabant ueteres dimidium argẽti. At Argentum hoc est, quod *Dichryson.*
Romani Miliaresium uocant, hoc est militare donum. Dichryson autem etiam hoc argentum *Miliaresium.*
erat, quòd postea adulterinum uocatum est, ex causa quòd sublatus esset rex eius temporis, &
eiectus esset eius character siue imago ex dichryso, quæ in ipsa ferebatur. Ex eo enim tempore
ubi inuentum fuisset dichryson, sublati regis imaginem ferens, adulterinum nominabatur, si=
ue reprobum. Pholes quod & Talantium uocatur, duplex est, ex duobus argenteis composi=
tum, & fiunt ducenti octo denarij. Et Pholes duo minuta iuxta denarismum, sed non iuxta ar- *Pholes.*
gentismum. Mares, mensura est apud Ponticos duarum hydriarum. Hydria autem ipsis de= *Mares.*
cem sextariorum est, ut sit Mares uiginti sextariorum Alexandrinorum. Cypros apud eosdem *Hydria.*
Ponticos, mensura est siccarum frugum modij duo, quæ mensura dicitur esse apud ipsos chœ- *Cypros.*
nicum quinque. Chœnix autem apud ipsos sextariorum quinque est, ut sit Cypros sextario=
rum uigintiquinque. Nam magnus apud ipsos modius, sextariorum uigintiquatuor est. Col- *Collathon.*
lathon est apud Syrios dimidium liquidi sati, est autem sextariorum uigintiquinque. Con= *Congiarium.*
C giarium, mensura est liquidorũ, & ipsa apud Hebræos sic profertur. Hæc mensura est in Chro=
nicis Eusebij, & alijs Chronographis indicata, prout quisque eius temporis re-
gum per ambitionem populo Romano exhilarando lar=
gitus est, interpretari potes coniunctum
aut contortum.

DIVI

DIVI EPIPHANII EPISCOPI CYPRI HISTORIA DE PROPHETARVM VITA & interitu, Albano Torino Interprete.

A

Nathan Prophetæ uita, interitus ac monumentum.

NATHAN Propheta, eisdem ferè temporibus, quibus Dauid in lucem editus, è tribu & prosapia Thock, popularis autem urbis Galileæ Gabath, lege Domini Dauidem instituit. Præsciebat Nathan ille Propheta, quòd rex Dauid in Bersabeæ ardore plus æquo transgrederetur: confestim igitur, Gabath relicta, Hierosolymam cõtendit, quò eundem à tanto facinore Regem abstraheret. Sed ecce impedimento fuit Beliar, nam quum exanimem eum in itinere, nudum reperisset, tantisper cunctatus est, quoad terræ mandaret, ne indignis admodum modis corpus hominis ab animalibus brutis ac beluis dilaniaretur. Eadem tum nocte Nathan agnoscebat, quòd Dauid rex flagitium sese planè indignum iam pridem designauerat, quare mœrens, magnaq; lamentatione reuersus Gabath repetit. Vbi uerò Vrias Bersabeę maritus à Dauide peremptus est, legauit Deus ad eum Nathan, ut grauiter regem, de piaculo corriperet & castigaret. Tunc demum Dauid in sese descendens, ingenti formidine perculsus, Dominum uehementer metuit, quod illi nunc manifestè perpetratum scelus displicere animaduerterat. Sentiebatq; Dauid rex, Spiritu Dei sancto Nathan afflatum esse prophetam. Honorabat itaq; & uenerabatur hominem, tanquam numen aut sanctum Dei. Ipse uerò extremo senio confectus uita decessit, B
& in Gabath proprio suo tumulatus est agro.

Achiæ Selonitæ quum uita tum obitus cum sepulchro.

ACHias uerò Selonites è Selom oriundus, ex tribu habebatur Iuda, priscum ubi contueri illud erat arcæ tabernaculum, ex Armathem, Heli sacerdotis oppido. Hic est ille Propheta, qui super Solomone, Dauidis Filio loquutus est, quòd futurus esset aliquando Dei aduersarius. Quiq; increpauit Hieroboam, quòd suscepto olim principatu, dolo & fraudulenter foret acturus cum Domino. Visum namq; suis apparuit oculis, Par boum pessundare populum, inq; sacerdotes impetum facere. Cæterùm uaticinatus est Solomoni, futurum ut muliebre genus alienaret ipsum à Domino. Item ingenuè dixit ad Hieroboam, Te par buccularum auertet olim à Domino, & erit in seruitutem tua propago. Vitam porrò Achias in mortem commutauit, & haud procul à quercu ea, quæ in Selom existit, postremũ honorem & monumentum sortitus est.

Ioam Prophetæ uita, mors & tumulus.

IOam Propheta oriundus à Samaria, contusus in uia à leone, fato functus est. Is est ille qui Hieroboam, propter aureas, quas erexit iuuencas, corripuit, quiq; eiusdem hostias sacrificiumq; è medio sustulit & abrogauit. Quum autem eum ob hoc Hieroboam uerberare conaretur, sublata in prophetam dextera, confestim arida eius facta est manus. Post hæc Ioam Prophetæ, falsò propheta imposuit. Nam quum esse panem tum undam potare impulisset, egredientem pessum dedit &, contudit eum (in quem inciderat) leo, asinam autem suam nulla affecit iniuria. Solo autem redditus est in Bether iuxta pseudoprophetam. Quum uerò paucis post diebus animam pseudo quoq; propheta ageret, iurauit sacerdotibus quòd unà cum C
Ioam Propheta sepeliri affectaret, eò quòd illi uerba dedisset, & in resurrectiõe iustitia ab unoquoq; exigatur. Ita uterq; in eodem sunt monumento conditi.

Azariæ Prophetæ uita & interitus.

AZarias Propheta domo quidẽ & genere de Synphata fuit. Is est qui precibus suis auertit captiuitatem, quam Iuda machinabatur in Hierusalem. Cęterùm super aduentu Domini uaticinatus est haud pauca. Obdormiuit in Dño, in patria sua, ubi humatus est.

Heliæ Prophetæ uita & obitus.

HElias Propheta ex Thesbis erat, è continente Arabum, de tribu Aaron Leuita, morabatur autem in Galaad, quoniam Thesbis erant ædes sacerdotibus consecratæ. Quem quum eniteretur parens eius, eiusmodi Sobac patri uisio apparuit. Viri niueum quendam præ se ferentes habitum, pusionem salutabant, matrisq; uberibus in ignem alluebant, quin & flammam ignis cibi loco ministrabãt. Profectus est itaq; genitor in Hierusalem, uisaq; ad sacerdotes retulit. Respondit autem illi Chrematismus (hoc est Oraculum siue responsor) Caue manifestum facias. Erit quippe lumen filij huius domicilium, sermoq; eius, demonstratio ac sententia breuis, & iudicabit Israël quum in igne tum romphæa. Hic est ille Helias, qui ter ignem è cœlo deduxit, quiq; imbrem sua lingua gestauit, mortuos item suscitauit, & in cœlum deniq; nimbo, seu turbine ignis assumptus est.

Helissæi

A *Helissæi Prophetæ uita & interitus.*

HElissæus Propheta erat ex Abelmuth, de terra Rubim, quo super huiusmodi contigit miraculum. Quod simulatque natus est in Galgalis, Bos illa aurea in Selom, clamore tam acuto uociferata est, ut auribus acciperetur Hierosolymis. Exposuit tunc prodigium sacerdos. Hæc, inquit, argumento sunt, prophetam hodie in lucem esse editum, qui comminuet sculptilia, & confringet & euertet conflatilia. Prodigia porrò innumera Deus per manum Helissæi designauit. Cæterùm carnis debitum soluens, in Sebastopoli Samariæ supremo honore affectus est. Vaticinatus est autem de aduentu Christi, & aquas in Hiericho steriles, quæ amaræ sunt admodum, medendo dulcorauit, addens: Hæc inquit Dominus, Sanabo aquas istas: cōfestimque sanatæ sunt, in hanc lucem usque hodiernam. Quin & exanimatis etiam uitam restituit. Leprosum item Neeman Syrum à lepra asseruit. Gieze contrà puerum eius leprosum reddidit, & ubi iam efflasset animam, extinctum tanquam ab Orco in uitam reuocauit.

Esaiæ Prophetæ uita & interitus.

ESaias Propheta quidem in Hierusalem de tribu Iuda ortus, sub Manasse uerò Rege Iuda sectus in duas parteis, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel iuxta transitum aquarum, quas olim Ezechias rex obstruxerat, quum eas undas peruias efficeret. Fontem quippe Deus Seloam causa prophetæ effecit, quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, uti undas illic effingere dignaretur. Et confestim demisit illi cœlitus aquam uiuentem, unde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque rege, antequam stagnum piscinasque fabricasset, precibus Esaiæ
B effectum, ut exigua lympha scaturiret, quòd populus in obsidione hostium teneretur, & ne ipsa periret undis destituta ciuitas. Milites igitur perscrutabantur undique ubi nam sedare sitim daretur, ignorabant etenim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Seloam: quandocunque itaque indigetes Iudæi aquatum uenerant, scaturiebat eis unda, & aquabant: exterarum uerò nationum homines reperire nesciebant, latex namque aufugiebat. Eoque ad hodiernum usque diem eructatur clanculum, quò significetur mysterium. Cæterùm quandoquidem Esaiæ Prophetæ istud acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam, populus accuratè prophetam isthic solo cum gloria & honore reddidit, ut per eiusdem intercesiones in consummationem usque seculi, aquæ eiusmodi fructus impetretur, cui scilicet usum referebant acceptum. Extat autem monumentum Esaiæ finitimum sepulturæ principum, post sepulchra sacerdotum uersus Notum, partemque meridionalem. Solomon enim Hierosolymam construens, regum excitauit Mausolea, pro ut illa Dauid descripserat. Existit autem Orientem uersus Sion, quę introitum à Gabaoth posidet, quęque ab oppido uiginti distat stadijs. Foueam pręterea fecit ille hîc incomprehensibilem, magnæ etiamdum mortalium parti incompertam.

Hieremiæ Prophetæ uita & interitus.

HIeremias, Propheta Anathothides apud Taphnas in Aegypto à plebe lapidibus obrutus occubuit. Iacet uerò in eo loco sepultus, quo dudum Pharao rex habitauerat, quāobrem Aegyptij postea magna eum religione colebant, ubi pluribus se officijs ab illo adiuuari cognouerunt. Aspides enim & undarum beluæ (quas Nephod appellitant Aegyptij, Græci uerò τὸν ἱερονοδέλων) eos interimentes postulationis Hieremiæ beneficio ex illis finibus sunt profligati, nec tam aspidum furor, quàm ex flumine ratione pati bestiarum insi-
C diæ. Quique uel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco supplicare consuêrunt, & sumpto puluere morsibus aspidum medentur, feræ quoque aquarum hinc aufugerunt. Idem propheta sacerdotibus Aegypti signum exhibuit dicens: Oportere olim cuncta eorum simulachra concidere, simulque manufacta omnia præcipitari, ubi Aegyptum ascendet cum suo infante uirgo enixa, Deo similis. Id quod tandem usu uenit illis. Hic est ille Propheta, qui ante mutationem templi arculam apprehendit, quęque fuere in ea singula, & curauit ea absorberi in saxum. Et loquutus est sacerdotibus plebis, & quicunque aderant, maioribus, Profectus Dominus è Sina in cœlos, sed reuertetur in maiestate & uirtute diuina. Et hoc indicium aduentus ipsius erit, Quando gentes uniuersæ ligno supplicabunt. Addidit præterea, Arcam hanc nec quisquam reserabit unquam, neque sacerdotum neque prophetarum, excepto Mose electo Dei. Tabulas quas continet ipsa, nullus explicabit, præter Aaron. Cæterùm in resurrectione primùm arca resurget, & prodibit è saxo, inque Sina monte locabitur, & omnes sancti ad eam cōfluent, ut ilhic suscipiant Dominum, & uitent inimicum, qui perdere illos affectabat. Tunc saxum sigillauit digito, inscribens nomen Domini, & factus est typus instar sculpturæ ferri, & nubes petram cooperuit, & eum locum nemo nouit. Quin ne nomen quidem usque in hunc diem & usque in cōsummationem seculi datur legere. Lapis deinceps ille habetur in solitudine, ubi primitus fabricata est arca, in medio montium in quibus iacent Moses & Aaron sepulti, in noctibus porrò nubecula nitet modo ignis, eodem loci. Pro typo qui erat ab initio, quoniā nunquam cessabit maiestas Dei à lege eius.

Ezechielis Prophetæ uita & interitus.

A

EZechiel Propheta è terra Sarera de filijs Pontificũ genus duxisse asseritur. Fato functus est tempore captiuitatis in regione Chaldæorum. Plurima ille super reuersione populi prophetauit, deq; reditu filiorum Israël, necnon & de aduentu Domini. Occidit autem illum dux populi, quum unà secum incola foret in Babylone, reprehensus ab eo de cultibus idolorum. Quare in agro Maur funerauerunt eum in monumento Sem & Arphaxad progenitorum Abrahæ. Et sepulchrũ ipsius ad nostra usq; tempora specus est duplex. Etenim Abraham excitauit ad huius instar, Saræ coniugis suæ monumentum in Chebron. Quod quia defossum sit atq; latens, duplex dicitur è planicie, & in terra tabulatum petraq; suspensum. Iste quidem Propheta populo obiecit prodigiũ, quum precatus esset ad amnem Chobar. Quod uidelicet quum deficerent undæ fluminis eius, falcem desolationis sperare deberêt in finibus terræ, & quando exundaret fluuius ille, id signum esse reditus in Hierusalem, & contigit illud. Etenim in terra Spyriorum uir pius ille sepultus iacet. Multiq; ad monumentum eius confluunt ad precationem & obsequium. Sanè quando tanta eò frequentia unà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldęi ac metuunt, ne illum auferant, quapropter egredientem comitantur, & deducunt. Effecit uerò Propheta consistere hic fluminis undas, quò terga darent filij Israël trans ripam. Cæterùm Chaldæorum aliquot audaciores populum ponè persequi tentabant, qui quidem ad unum omnes submersi sunt. Iste quoq; propheta spontinis orationibus filijs Israël uberrimum piscium impetrauit commeatum, ut qui inedia tantum non perijssent, piscium esu reficerentur. Plurimis etiam illorum, qui aura uitali iam uesci desierant, uitam recuperauit. Is est quoq; uates ille, qui plebe iam depressa ac pessundata ab hostibus, stetit contra faciem ducum illorum, & confundebat eos portentis & miraculis, ita ut milites territi cœpto desisterent. Tunc populo suo Ezechiel dixit, propterea quòd parũ conuenit inter uos, spes uestra interijt. Nunc in prodigijs ossium mortuorum fecit illos, quoniam est spes Israël quum præsente, tum ætate futura. Hic est, inquam, propheta, qui quanquam esset in regione Chaldæorum, pleraq; tamen populo, quæcunq; in Hierosolymis inq; templo fiebant, aperuit. Iste quoq; propheta eduxit eos è finibus Chaldæorum, & reduxit in Hierusalem ad redargutionem impiorum & infidelium. Hic Ezechiel per Mosen contemplatus est situm templi, murumq; eius spaciosum, prout locutus est etiam Daniel uti olim cõderetur. Hic in Babylone iudicauit tribum Dan & Gad, quòd impiè egissent aduersus Dominum, persequêdo eos qui legi fidem suam astrinxerant. Obtulit autem illis insigne prodigium & ostentum, quoniã angues deuorauerunt infantes eorum, & omnia iumenta ipsorum. Prędixitq; quòd culpa eorum nequeat populus regredi Hierosolymam, quin in Media permaneret quoad resipiscerent, & in uiam, quod aiunt, redirent. Erat sanè unus illorum, qui eum interemit, oppositus enim erat illi, usq; in diem obitus sui. B

Vita & obitus Danielis Prophetæ.

DAniel Propheta è tribu quidem fuerat Iuda, genere optimatum regiæ administrationis filius, adhuc infans pusio è Iudæa in Babylona perductus est. Prognatus autem in Bethebero superiore haud ꝓcul ab Hierosolymis. Et ea semper fuit uir ille modestia ac probitate, ut spadonem putarent eum esse Iudæi. Magno mœrore luxit urbem Hierosolymã, ita porrò in abstinentia & ieiunio uixit, ut ab omne genus cupedijs facilè temperarit. Vir aspectu quidem aridissimus, ac squallore obsitus, in fauore autem ac gratia Domini perquàm speciosus. Plurimas fudit preces pro rege Nabuchodonosor, quum factus esset bestia atq; iumentum, ne perderetur. Præferebat enim anteriore parte, pariter & capite bouem, pedibus uerò & posterioribus leonem. His quippe optimates eorum pleriq; omnes in iuuentute sunt præditi, ut instar bouis de iugo nascantur Beliar uoluptatis desideriorum gratia. Deinde bestiæ tandem fiunt, nempe prædones, uastatores, percussores. Cognouit itaq; Daniel uir sanctus, quòd (more bouis) fœno uesceretur, & destinatus est illi in humanæ naturæ pabulum. Quocirca Nabuchodonosor à flagello sibi hoc misso, retinens etiamdum in corde suo humanum sensum, ingenti luctu perculsus eiulauit. Supplicabatq; Deo diesq; noctesq; quadragies, implorans Beemon, quod est, Deum Israël, præstò nanq; erat illi spiritus Satan, & celabat eum quod natus fuerat homo. Linguaq; eius ligata hæserat, ne uerba faceret, & uox bruti dedicata est ei. Et reddita sunt perinde ac caro à continuo eiulatu, pleriq; uerò summi magistratus simul & ciues, spectatum ipsum, urbem egrediebãtur, solus Daniel illum uisere detrectabat. Proinde ubi Nabuchodonosor transformatus est, assidue precationibus uacabat nomine eius, dixitq; fore ut iterum hominis formam indueret, principatusq; sui gubernacula resumat. Neque quisquam Danieli fidem habere ambigebat. Septem porrò annos, quæ illi septẽ tempora Daniel prædixit, supplicationibus ipse suis super eo ad Dominum in totidem menses cõmutauit. Mysterium certe septem temporum super illo consummatum est, quòd mediator septem restituit. Sex itaq; annos & totidem menses supplex precatus est Dominum Deum, & confessus est impietatem suam, & post remissionem sceleris sui, principatũ illi Deus restituit. Ex eo igitur tempore neque carnibus uesci, neque uino potari unquam uoluit, confitens usque Deo, eò quòd Daniel sibi præcepit, in leguminibus uiridibus ue aut irriguis Dominum posse propitiari. C

Proinde

A Proinde Nabuchodonosor indidit Prophetæ appellationem Baltasar, iuxta nomenclaturam unigeniti filij sui. Volebat ad hæc Danielem cohæredem constituere pignoribus suis. At prius ille uir inquit, Arbitrare me maiorum hæreditatem repudiare, & non circumcisorum hæreditati adhærere. Designauit complura præterea inter reges Persarum miracula, quæ hoc quidē uolumine annotata non sunt, cæterum in libro Danielis prodita scriptis comperiuntur. Ille propheta in celsis montibus Babylonis monstrum annunciauit & exhibuit, dicens: Vbi cernetis montem ex parte Boreæ fumo denigratū, pro foribus Babylonis terminus imminebit. Quando uerò isthunc flagrātem igne uidebitis, aderit totius orbis terrarum finis. Sed quum ad meridiem mons aquas propellet, remeabit populus in patrium solum. Et condetur Hierusalem latè, campoq; capaciori, perinde atque factum est etiam per Iesum pontificem pariter & Zorobabel filium Salathiel. Quòd si denique mons iste cruentus sanguine manat, stragem portēdit ipsius Beliar in uniuerso terrarum orbe. Aderit autem Dominus humana natura indutus. Tunc igitur Babylone ex hac uita discessit Daniel uir sanctus in pace. Et humatus est in angusta cauerna, honoribus magnis. Extat monumentum ipsius usque ad hoc seculum nostrum, in Babylone cunctis notissimum.

Oseæ Prophetæ uita & interitus.

OSee Propheta filius Beeri, in Belomoth de prosapia tribu' ue Isachar progenitus, signū dedit & prodigium, Dominum scilicet uenturum cœlitus in terram, cæterùm hoc fore indicium aduentus eius, Si quercus illa in Selom findatur à seipsa in portiones bis senas, & fierent totidem quercus, & accidit ita. Cæterùm de fornicatione & stupro gentis suæ uaticinatus est haud parum. Vitam quum posuisset in pace, propria terra humatus est.

B

Amos Prophetæ uita & obitus.

AMos porrò Propheta è Thecue de terra Zabulon oriundus, parens fuit Esaiæ Prophetæ. Ab Amasia autem sacerdote Bethel iugiter uapulans, insidijs & conuicijs notatus est. Postremò uerò filius Amasiæ fuste eum secundum tempora feriendo occidit, quod ipsum de insidijs duarum iuuēcarum ex auro suggilasset. Cæterùm adhuc spirans in patriam terram profectus, & inibi fato functus, cum maioribus suis unà sepultus est.

Micheæ Prophetæ uita & interitus.

MIcheas Marathides, propheta de tribu Ephraim oriundus. Quum plurima designasset & Achaab regi Iuda, ab eiusdem filio, cui nomen Ioam, præcipitatus, occubuit eò, quòd de iniquitatibus suis, progenitorumq; suorum, quas perpetrauerant, redarguisset. Is mortis carcere liberatus, in Marathi propria terra planè solitarius tumulum iuxta Polyandrum sortitus est. Est quidem monumentum ipsius usque ad hodiernum tempus nobilissimum.

Iohelis Prophetæ uita & interitus.

IOhel porrò Propheta ex agro Bethor, de terra Rubim oriundus, permulta quoque super Hierusalem prophetauit, & de consummatione gentium uaticinatus est. Hic quoque diem in pace obijt, & cum honore & gloria in Bethor humatus est.

Abdiu Prophetæ uita & obitus.

C ABdiu Propheta oriundus erat ex Sichen, agroq; Bethacamar. Hic est uates iste, qui ter semicenturionem egit, cuiq; pepercit Helias Thesbites. Descendit ut conueniret regem, posthæc uerò regiæ ordinationis desertor, adhæsit diuinatori Heliæ, & factus est discipulus eius, cuius gratia plurima sustinens, seruatus est. Suum autem diem obiens, in agro Bethachamar cum patribus suis capulum obtinuit.

Ionæ Prophetæ uita & interitus.

IOnas Propheta, patria fuit ex terra Cariathamaum, haud porrò ab Azoto urbe Græcorū mari uicina. Ea ætate Helias propheta redarguebat Achaab principem Samariæ. Is ubi peringentem inediam super terram uocasset, corripuit se in solitudinē, ubi à coruis altus, de torrentis unda sitim sedauit, & quando torrens exaruit, esuriebat, migrauitq; in Saraptha Sidoniæ ad fœminam quandam uiduam pauperculam, genitricem Ionæ, ingressusq; est ædes ipsius. Mulier autē nihil reliqui fecit in his, quæ ei mandauit. Manducauitq;, & benedixit tam in frumento, quàm in oleo. Et commoratus est cum ea, nam cum incircumcisis cōsuetudinem habere non poterat. Quum autem filius uiduæ eius fato functus esset Ionas, resuscitauit eum Deus per Heliam, restituitq; ipsum suæ genitrici, uiuentem, propter hospitalitatem. Vbi igitur ad iustam prouectus esset ætatem Ionas, ablegatus est in Niniue ad Assyrios, quumq; studeret effugere Dominum, absorptus est à ceto in itinere, profecturus in Tharsos. Egressus uerò rursus balænam, prædicauit in Niniue. Tum resipuere Niniuitæ coram Deo, & reddiderūt Deum sibi propicium. Mœrore autem affectus Ionas natale solum repetit, neq; domi permanendum ducebat, uerùm assumpta parente sua in Sur peregrinatus est, regionem alienigenarum, inquit enim, ne fortè exprobretur, uanam existere meam prophetiam contra Niniue. Quum fre

quentaret itaq; terrã Saar, uita ibidem functus in specu Cenezei Iudicis humatus est. Prophetauit autem uates ille, quòd ubi conspicerent olim in Hierusalem innumeras gentes ab occasu, tunc radicitus popularetur ea ciuitas, & euerteretur funditus. A

Naum Prophetæ uita & interitus.

NAum uerò propheta natus erat ab Elckesi trans Iordanem fluuium, uersus Begabar de tribu Simeon. Hic est propheta ille qui post Ionam ostentum ac prodigium dedit super Niniue, quòd ab aquis dulcibus, igneq; terreno olim uastaretur. Id quod tandem contigit, quippe eam ex terræmotu igne undiq; ambiente, mox etiam aqua de solitudine superueniẽs, sublimiores etiam omneis urbis locos occupauit. Expirauit uerò Naum animam in pace, & in Begabar Sedibus ille suis placidis in morte quiescit.

Abacuk Prophetæ uita & interitus.

ABacuk Propheta ex agro Bexzochar, è tribu Simeon oriundus. Quum ante expugnationem prospiceret captiuitatem Hierosolymæ, maximè quum super ciuitatem, tum super populum eius luxit. Appropinquante autem Nabuchodonosor Hierosolymis, ut dissiparet eas, fugam dedit ille in Ostracinam, & manebat ilhic incola in terra Ismaël. Ast ubi Chaldæi Hierosolymis soluentes, remearent in patriam suam, cum exuuijs atq; captiuis, & reliquiæ urbis Hierosolymæ in Aegyptum descenderent, Antistes ille reuersus in patriam, ministrauit messoribus sui agelli, seminauerat enim hordea. Cæterùm statim ut esculenta præparauerat, uaticinatus est suis, dicens: Proficiscar ipse in longinquam terram, & reuertar ocyus, ueruntamen si cunctauero diutius, apponite nostris messoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonem, exhibuit prandium Danieli, qui erat in cauea cùm leonibus. Deinde egressus astitit messoribus dum iam cœnarent, neq; communicauit cuiquam uel tantillum de eo quod contigerat. Annunciauit præterea Abacuk, paucis post diebus postliminio ex Babylone, Hierosolymam populum remeaturum. Obiecit porrò ostentum ijs, qui Iudæam habitant, Quòd scilicet uisuri essent in templo grande lumen lucidè micans, & ita contemplarentur gloriam Dei. Prædixit item de consummatione templi, quòd à populo occidentali foret deuastatio eius Hierosolymis. Tum carbasus, inquit, Dabir in duas findetur particulas. Geminarum item columnarum capitella seu epistelia è medio auferentur, neq; quisquam cognouerit, ubi sint, quòue peruenerint, sed in desertum efferentur ab Angelis, ubi nuper compactum erat martyrij tabernaculum. Et in illis cognoscet in consummatione Dominus, quòd illuminabunt persequutos à serpente tanquam ab initio. Et seruabit eos Dominus ab umbra mortis, eruntq; in tabernaculo sancto. Hic propheta de aduentu Domini non pauca uaticinatus est, atq; ante biennium quàm populus à Babylone redijsset, mors prophetã occupauit, & magnis honoribus in agro suo sepultus est. B

Sophoniæ Prophetæ uita & interitus.

SOphonias quidem Propheta Sarabathides, siue à monte Sarabatha, è tribu ac prosapia erat Symeon. Is quoq; de Hierosolyma ciuitate prophetauit, nempe, Quòd multò foret satius, si in longum, latumq; ædificaretur. Super consummatione etiam gentium, necnon & super confusione impiorum, deq; aduentu Domini. Vitam morte commutauit in Apocalypsi Domini, & solitarius in aruo suo funeratus est.

Aggæi Prophetæ uita & interitus.

AGgæus Propheta, etiamdum iuuenis admodum, ex Babylone profectus est Hierosolymam, & ingenuè de reditione populi uaticinatus est. Et oculis structuram templi Hierusalem uidit. Idem ibidem omniũ primus cecinit alleluia, quod est, Laudibus efferemus uiuẽtem Deum. Amen, quod, fiat, fiat, interpretatur. Eodem igitur loci uitam finiuit, & humo, prope sacerdotes, cum honore & gloria conditus est. Proinde etiamdum hodie psallimus Alleluia, qui hymnus Aggæi & Zachariæ perhibetur. C

Zachariæ Prophetæ quum uita tum interitus.

ZAcharias Propheta, natus Barachia, è terra Chaldæorum soluit, & inter proficiscendum permulta populo uaticinatus est. Et demonstrationis causa, plurima designauit miracula. Hic est qui in os annunciauit Iosedeck, Nascetur ex te filius, qui sacris initiatus Hierosolymis sacrificabit Domino. Hic etiam benedixit Salathiel in filio, dicens: Procreabit filiũ, & indet nomẽ illi Zorobabel. De Cyro quoq; Rege Persarum Zacharias ostentum dedit, idq; ad uictoriam. Signum item super Crœso Lydorum Tyranno obiecit, necnon & super rege Medorum Astyage. Deq; publico ministerio, quod Cyrus Rex designaturus esset Hierosolymis, uaticinatus est, laudibusq; euexit illum, nec uulgariter benedixit. De uaticinio porrò, quam prophetiam uocant, proprio in Hierusalem, de consummationeq; gentium, & de templi Hierosolymitani ædificatione. De ocio deniq; & desidia tam prophetarũ, quàm sacerdotum, nõ nulla duplici quodã iudicio exposuit. Decessit in ultima senectute in Iudæa, & proximè cum Aggæo propheta humatus est.

A *Malachiæ Prophetæ uita & interitus.*

MAlachias Propheta è tribu Zabulon emicuit. Hic post reditum populi de Babylone, natus perhibetur in Sopha in terra nempe Zabulon. Is ab ineunte ætate, dumq; iuuenis esset, uitam inculpatam egisse fertur. Super aduentu Domini, deq; uita functorum iudicio nonnulla ab eo uaticinata sunt, quodq; ritus cum legibus Moysi consummabuntur & emendabuntur. Cæterùm quum populus eum uniuersus ut uirum non minore sanctimonia, quàm mansuetudine præditum, coleret, indiderunt illi nomen Malachil, quod si quis interpretamentum requirat, sonat Angelus, erat quippe forma oppidò quàm præstanti. Quæcunque præterea dixit in prophetia Malachias, uisus est Angelus se indies instituere & declarare, perinde ac factum temporibus quoque Anarchiæ proditur, quum principatus existeret adhuc nullus, quemadmodum traditum est in Spharphotim, quòd est in uolumine Iudicum. Ante diem uerò adhuc iuuenis, propheta ille fato est functus, iuxtaq; maiores suos in proprio agello repositus est.

Alius Zachariæ uita & obitus.

ZAcharias adhuc alius fuit tum Propheta, tum sacerdos, Iodaë sacerdote prognatus, Ioannis Baptistæ parens, quem Herodes ille tyrannus iuxta aram domumq; Dei occidit, effususq; est sanguis eius in uestibulo templi Domini. Is natione Hierosolymitanus erat, de familia Dauid, officialis in domo Domini. Inter cætera quæ uaticinatus est, de origine quoque & natiuitate Christi nonnulla prophetauit. Eo igitur in loco Propheta in domo Domini, & templo Domini humatus est. Ex eo sanè facta sunt in templo illo stupenda miracula, phantasiæq;, hoc est, uisiones. Cæterùm sacerdotes nequibant amplius neque angelorum uisa oculis usurpare, neque oracula siue responsa populo ex Dabir reddere. Neque etiam poterant in Ephud per signa & portenta, quemadmodum prius soliti fuerant, usque ad tempus hodiernum respondere.

B

Symeonis Prophetæ uita & obitus.

SYmeon is sacerdos è tribu Aaron emicuit. Hic quippe est is, qui oraculum accepit à Spiritu sancto, Neutiquam uisurum esse mortem, quousq; Christum Dominum incarnatum cerneret. Hic est, inquam, ille qui gestauit Dominum in ulnis suis, & glorificauit eum, dicens: Viderunt oculi mei salutare tuum. Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. Fato functus est Symeon iste pluribus quidem annis obsitus, bene confectus, nec porrò à sacerdotibus, postremum consecutus honorem, humatus est.

Ioannis Baptistæ quum uita tum obitus.

IOannes Baptista, Zacharia & Elizabeta natus, è tribu Leui emicuit. Is est qui tanquam digito ostēdit nobis Agnum Dei patris filium, qui tollit errata mundi. Hic mortalibus uiam præstruxit, & fores patefecit regni Dei. Nemo sanè inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Functus est autem uita, decollatus ab Herode Tyranno propter Herodiadem fratriam, puta Philippi fratris sui coniugem.

Conclusio.

C NOnnulli porrò aliquot alij extitere Prophetæ, quorũ nomina in Natalitijs eorum scripta comprehendũtur, libro scilicet Nomenclaturarum Israël, quorum nullam hîc planè mentionem fecimus.

Epiphanij Episcopi Cypri de Prophetarum uita, interitu & monumento finis.

EPIPHANII EIVSDEM QVONDAM ET SALAMINIS SIMVL IN CYPRO EPISCOPI, Epistola ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanum, Diuo Hieronymo Presbytero Interprete. A

Epiphanius Ioanni Episcopo Hierosolymorum.

OMINO dilectissimo fratri Ioanni episcopo Epiphanius. Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei & obseruatione diligẽtissima hoc esse quod dicimur. Si enim sancta Scriptura loquitur, Cleri eorum non proderunt eis, quæ arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solùm cogitatione & sensu, uerumetiam sermone peccamus? Audiui quippe quòd tumeas contra nos, & irascaris, & miniteris scribere in extremos fines terræ, ut loca prouinciasq; non nominem. Et ubi est Dei timor, qui nos debet illo tremore concutere, qui dictus est à Domino: Si quis irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio? Non quòd magnopere curem, si scribas quod placuerit. Scribebantur enim & epistolæ byblinæ iuxta Esaiam: & mittebãtur super aquas, quæ citò cum seculo transeunt. Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriæ fecimus, nec quicquam uiolenter extorsimus. In monasterio fratrum, & fratrum peregrinorum, qui prouinciæ nihil tuæ deberent, & propter nostram paruitatem & literas, quas ad eos crebro direximus, cõmunionis quoq; tuæ cœperũt habere discordiã, ne uiderent quadam duricia & cõscientia nostra, antiquæ fidei ab Ecclesia separari, ordinauimus diaconum: & postq; ministrauit, rursum presbyterũ, super quo debueras gratulari, intelligens quòd ob Dei timorem hoc sumus facere cõpulsi: maximè cùm nulla sit diuersitas in sacerdotio Dei, & ubi utilitati Ecclesię prouidet. B Nam & si singuli ecclesiarũ episcopi habent sub se Ecclesias, quibus curã uident impendere, & nemo super alienã mensurã extendit, tamẽ præponitur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est: nec cõsiderandũ quid factum sit, sed quo tempore, & quo modo, & in quibus, & quare factum sit. Cùm enim uidissem, quia multitudo sanctorũ fratrum in monasterio consisteret, & sancti presbyteri, Hieronymus & Vincentius propter uerecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerij, quæ Christianorum præcipua salus est, inuenire autem & comprehendere seruum Dei nõ posses, qui te, eò quòd graue onus sacerdotij nollet suscipere, sæpe fugiebat, sed nec alius quis episcoporũ facile eum reperiret. Vnde & satis miratus sum, quomodo dispensatione Dei ad nos uenerit cum diaconis monasterij & cæteris fratribus, ut mihi satis faceret, quia nescio, quid aduersum eos habebam tristiciæ. Cùm igitur celebraretur collecta in Ecclesia uillæ, quæ est iuxta monasteriũ nostrum, ignorantem eum, & nullam penitus habentem suspicionem, per multos diaconos apprehendi iussimus, & teneri os eius, ne fortè liberari se cupiens, adiuraret nos per nomen Christi, & primum diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes ut ministraret. Valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus testimonijs Scripturarum, & propositione mandatorum Dei. Et cùm ministraret in sanctis sacrificijs, rursus eum ingenti difficultate tento ore eius, ordinauimus presbyterum, & ijsdem uerbis, quibus antea suaseramus, impulimus ut sederet in ordine presbyterij. Post hæc scripsimus ad sanctos presbyteros monasterij, & cæteros fratres, & increpauimus eos, quare nõ scripsissent super eo, cùm ante annum multos eorum queri audissem, cur non haberent qui sibi Domini sacramenta conficerent, & illum omnes suo poscerent testimonio, & grandem utilitatem in commune monasterij testarentur, quare tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neq; super ordinatione eius aliquid poposcissent. Hæc ita acta sunt, ut loquutus sum, in charitate Christi, quam te erga paruitatem nostram habere credebã, quanquam in monasterio ordinauerim, & non in parochia, quæ tibi subiecta sit. O uerè benedicta episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas, & nostra rusticitas, sensu tuo & arbitratu digna misericordia Dei. Nam multi episcopi communionis nostrę & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia, quos nos comprehendere non poteramus, & miserunt ad nos diaconos & hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia. Et ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem episcopum & sanctum Theoprobum, ut in Ecclesijs Cypri, quæ iuxta se erant, ad meæ autem parochiæ uidebantur Ecclesiã pertinere, eò quòd grandis esset & latè patens prouincia, ordinarent presbyteros, & Christi Ecclesiæ prouiderent. Nunquam autem ego ordinaui diaconissas, & ad alienas misi prouincias, neque feci quicquam ut Ecclesiam scinderem. Quid ergo tibi uisum est, sic grauiter intumescere & iactari contra nos pro opere Dei, quod in ædificationem, & non in destructionem fratrum factum est? Sed & illud uehementer admiratus sum, quòd meis locutus es clericis, asserens te per sanctum presbyterum, & abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi, ne quenquam ordinarem, & ego hoc pollicitus sim, dicens: Nunquid iuuenis sum, aut canones ignoro? Audi igitur ueritatem in sermone Dei, me hoc nec audisse, nec nosse, nec istius sermonis penitus recordari. Suspicatus autem sum, ne forsitan inter multa, quasi homo oblitus essem, & ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum, & Zenonem presbyterum, qui cum eo est. E quibus abbas Gregorius respondit, se hoc

A se hoc penitus ignorare. Zenon autem dixit, quia cùm ei presbyter Ruffinus nescio, quæ alia transitoriè loqueretur, etiam hoc dixerit: Putásne aliquos ordinaturus est sanctus episcopus? Et huiusce stetisse sermonem. Ego autem Epiphanius nec audiui quicquam, nec respondi. Vnde dilectissime non te præueniat furor, nec occupet indignatio, nec frustra mouearis, & aliud dolens, te uertas ad alia, ut peccandi occasionem inuenisse uidearis. Quod propheta deuitans, Dominum precatur, dicens: Non declines cor meum in uerba maliciæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Illud quoque audiens admiratus sum, quòd quidam qui solent ultro citroque portare rumusculos, & his quæ audierunt semper addere, ut tristitias & rixas inter fratres concitent, te quoque turbauerunt, & dixerunt, quòd in oratione quando offerimus sacrificia Deo, soleamus pro te dicere: Domine, præsta Ioanni ut rectè credat. Noli nos in tantum putare rusticos, ut hoc tam apertè dicere potuerimus. Quanquã enim hoc in corde meo semper orem, tamen ut simpliciter fatear, nunquam in alienas aures protuli, ne te uiderer paruipendere dilectissime. Quando autem complemus orationem secundũ ritum mysteriorum, & pro omnibus & pro te quoque dicimus: Custodi illum, qui prædicat ueritatẽ. Vel certè ita: Tu præsta Domine & custodi, ut ille uerbum prædicet ueritatis: sicut occasio sermonis se tulerit, & habuerit oratio consequentiam. Quapropter obsecro te dilectissime, & aduolutus pedibus tuis precor, præsta mihi & tibi, ut salueris, sicuti scriptum est, à generatione peruersa, & recede ab hæresi Origenis, & à cunctis hæresibus, dilectissime. Video enim quòd propter hanc causam omnis uestra indignatio concitata sit, quòd dixerim uobis, Arij patrem Origenem scilicet, & aliarum hæreseon radicem, & parentem laudare non debetis. Et cùm uos rogarem, ne ita erraretis, & monerem, contradixistis, & me ad tristitiam atque lachrymas adduxistis, non solùm autem me, sed & alios plurimos catholicos qui intererant. Inde ut intelligo, hæc est omnis in-

B dignatio, & iste furor. Et idcirco comminamini, quòd mittatis aduersum me Epistolas, ut huc illucque sermo uester discurrat, & propter defensionem hæreseos, aduersum me odia suscitantes, rumpitis charitatem, quam in uos habuimus, in tantum ut feceritis nos etiam pœnitentiam agere, quare uobis communicauerimus, ita Origenis errores & dogmata defendentes. Simpliciter loquor, nos secundum quod scriptum est, nec oculo nostro parcimus, ut nõ effodiamus eum, si nos scandalizauerit: nec manui, neque pedi, si nobis scandalũ fecerit. Et uos ergo, siue oculi nostri, siue manus, siue pedes fueritis, similia sustinebitis. Quis enim catholicorum possit æquo animo sustinere, & eorum qui fidem suam bonis operibus exornant, ut audiant Origenis doctrinam atque consilium, & credant præclaræ illius prædicationi, non potest filius uidere patrem, neque Spiritus sanctus uidere filium? Hæc in libris περὶ ἀρχῶν scribũtur, his uerbis legimus, & ita loquutus est Origenes. Sicut enim incongruum est dicere, quòd possit filius uidere patrem, sic inconsequens est opinari, quòd Spiritus sanctus possit uidere filium. Illud quoque quis Origenem dicentem patiatur, quòd animæ, angeli fuerint in cœlis, & postquàm peccauerint in supernis, directas esse in istum mundũ & quasi in tumulos & sepulchra, sic in corpora ista relegatas, pœnas antiquorum luere peccatorum, & corpora credentium nõ templa Christi esse, sed carceres damnatorum? Exinde ueritatẽ historiæ, allegoriæ deprauans mendacio, infinita uerba multiplicat, & simplices quoque uaria persuasione supplantans, nũc asserit animas, iuxta Græciã etymologiam ψυχὰς ἀπὸ τοῦ ψύχεσθαι idcirco uocitatas, quia de cœlestibus ad inferiora uenientes, calorem pristinũ amiserint, nunc corpus hoc, ob id iuxta Græcos δέμας, id est uinculum, siue iuxta aliã proprietatem, cadauer dici, quia animæ de cœlo ruerint, à plerisque autem secundum uariam Græci sermonis supellectilem σῶμα, id est corpus, σῆμα, id est monumentum interpretari, eò quòd ita animam in se clausam habeat, quomodo sepul-

C chra & tumuli cadauera mortuorũ. Et si hoc uerum est, ubi est fides nostra, ubi præconium resurrectionis, ubi apostolica doctrina, quæ in Ecclesijs Christi hucusque perdurat, ubi illa benedictio ad Adam, & ad semen eius, & ad Noe, & ad filios eius: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Iam enim non erit benedictio, sed maledictio, iuxta Origenem, qui Angelos uertit in animas, & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descendere: quasi Deus generi humano non possit animas per benedictionem dare, nisi Angeli peccauerint, & tot in cœlo sint ruinæ, quot in terra natiuitates. Dimittenda ergo nobis est doctrina Apostolorum & Prophetarum, & legis & ipsius Domini saluatoris in Euangelio pertonantis. E contrario Origenes præcipit, & legem dat, ut non dicam, constringit discipulos suos, ne quis oret in cœlum ascendere, ne peius iterum peccans, quàm in terris antè peccauerat, præcipitetur in mundum. Quanquam istiusmodi nugas deliramẽta soleat ille Scripturarum interpretatione peruersa, & aliud significante quàm quòd uerum est, affirmare, dicens: Prius quàm à malicia humiliarer, ego deliqui. Et illud, Reuertere anima mea in requiem tuam. Necnon & illud, Educ de carcere animam meam. Et in alio loco, Confitebor Domino in regione uiuorum, cum alius proculdubio sensus Scripturæ diuinæ sit, quam ille in hæresim suam maligna interpretatione detorquet. Quod faciunt & Manichæi, & Gnostici, & Hebionitæ, & Marcionis sectatores, & aliæ hæreses numero octoginta, quæ de purissimo Scripturarum fonte assumentes testimonia, non ita interpretantur ut scripta sunt, sed simplicitatem sermonis ecclesiastici id uolunt significare, quod ipsi sentiunt. Illud quoque quod asserere nititur, doleam ne an rideam, nescio. Doctor egregius Origenes audet docere diabolum id rursum futurum esse quod fuerat: & ad

eandem rediturum dignitatem, & conscensurum regna cœlorum. Proh nephas, quis tam uecors & stolidus, ut hoc recipiat, quod sanctus Ioannes Baptista, & Petrus, & Ioannes Apostolus & Euangelista, Esaias quoque & Hieremias, & reliqui Prophetæ, cohæredes fiant diaboli in regno cœlorum? Prætereo friuolam eius expositionem super tunicis pelliceis, quanto conatu, quantisque egerit argumentis, ut tunicas pelliceas, humana esse corpora crederemus. Qui inter multa ait: Nunquid coriarius aut sordiscarius erat Deus, ut conficeret pelles animaliũ, & consueret ex eis tunicas pelliceas Adam & Euæ? Manifestum est ergo, inquit, quòd de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est, quomodo legimus ante pelliceas tunicas, & ante inobedientiam & de paradiso ruinam, Adam loquentem non secundum allegoriam, sed uerè, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea? Aut unde assumptum est illud, quod diuinus sermo testatur, Et iniecit Deus soporem in Adam, & dormiuit, & sumpsit unam de costis eius, & adimpleuit pro ea carnem, & ædificauit costam, quam tulerat ex eo, illi in uxorem? Aut quæ corpora contegebat Adam & Eua folijs ficus, postquàm comederunt de arbore uetita? Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus resurrectionẽ carnis huius negantem: sicut declarat manifestissimè in uolumine explanationum primi Psalmi, & in alijs multis locis? Aut quis audiat in tertio cœlo donantem nobis Origenem paradisum: & illum quem Scriptura commemorat, de terra ad cœlestia transferentem, & omnes arbores, quæ scribuntur in Genesi, sic allegoricè intelligentẽ, quòd scilicet arbores, angelicæ fortitudines sint, cùm hoc ueritas non recipiat? Neque enim dixit Scriptura diuina, deposuit Deus Adam & Euam in terram, sed eiecit eos de paradiso, & habitare fecit eos contra paradisum. Non ait, Sub paradiso. Et posuit romphæam flammeam & Cherubim custodire introitũ ligni uitæ. Non dixit, Ascensum. Et fluuius egrediebatur ex Eden. Non dixit, Descendit ex Eden. Iste diuiditur in quatuor principia, nomen uni Phison, & nomen secundi Geon. Ego uidi aquas Geon, aquas quas his carneis oculis aspexi. Iste est Geon, quem Hieremias demonstrat, dicens: Quid uobis & uiæ Aegypti, ut bibatis aquam Geon turbidam? Bibi & de hoc magno flumine Euphrate aquas simpliciter, quas manu potes tangere, ore sorbere, non aquas spirituales. Vbi autem flumina sunt, quæ & uidentur & bibuntur, ibi consequens est quòd & ficus & alia ligna, de quibus dicit Deus, Ex omni ligno, quod est in paradiso, comedes, similia sint lignis & alijs arboribus, sicut flumina similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ cernitur, uerè aqua est, necesse est ut & ficus uera sit, & alia ligna, & Adam uerus statim à principio plasmatus in corpore sicut & Eua, & non in phantasmate, & post ruinam (ut uult Origenes) propter peccatũ postea corpus acceperit. Sed dicis, Legimus quòd sanctus Paulus raptus sit usque ad tertium cœlum, & usque in paradisum. Bene dicis. Quando ponit tertium cœlum, & postea addidit, Et in Paradisum, ostendit alibi esse cœlum, & alibi paradisum. Illas uerò præstigias quis non statim abijciat atque contemnat, dicẽte Origene, de aquis quæ super firmamentũ sunt, non esse aquas sed fortitudines quasdam angelicæ potestatis, & rursum aquas quæ super terram sunt, hoc est, sub firmamẽto, esse uirtutes cõtrarias, id est dæmones? Et quomodo legimus, in diluuio apertas cataractas cœli, & aquas inundasse diluuij? Vnde aperti sunt fontes abyssi, & totus mundus opertus est aquis? O furor hominum iunctus stulticiæ, qui reliquerũt illud quod in Prouerbijs dicitur: Audi Fili sermonem Patris tui, & ne abijcias legem matris tuæ: & conuersi sunt ad errorem, & dicunt stulto, ut princeps sui sit, nec contemnunt res fatuas, quæ dicuntur à fatuo, sicut Scriptura testatur. Fatuus autem fatua loquitur, & cor eius uana intelligit. Vnde obsecro te dilectissime, & quasi membris meis parcens, propter charitatẽ quam in te habeo, precor scribens & orans, ut impleas illud quod dicitur, Nonne odientes te Domine odiui, & super inimicos tuos tabescebam? Inimica & digna odio Origenis uerba sunt, & Deo repugnantia, & sanctis eius, & nõ ista sola quæ dixi, sed & alia innumerabilia. Neque enim nunc mihi propositum est aduersus omnia Origenis dogmata disputare. Nihil mihi subripuit Origenes, nec in mea generatione fuit, nec propter aliquas res mundi & hæreditatem, odium aduersum illum pugnasque suscepi: sed (ut simpliciter fatear) doleo, & ualde doleo, uidens plurimos fratrum, & eorum præcipuè qui professionem habent non minimam, & in gradum quoque sacerdotij maximum peruenerunt, eius persuasionibus deceptos, & peruersissima doctrina cibos factos esse diaboli: in quibus completum est illud quod dicitur, Super omnem munitionem ludit, & escæ eius electæ, & congregauit sicut arenam, captiuitatem. Te autẽ frater, liberet Deus & sanctum populum Christi, qui tibi creditus est, & omnes fratres qui tecum sunt, & maximè Ruffinum presbyterum ab hæresi Origenis, & ab alijs hæresibus & perditione earum. Si enim propter unum uerbum aut duo, quæ contraria fidei sunt, multæ hæreses abiectæ sunt ab Ecclesia: quantò magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates, & tam mala dogmata contra fidem adinuenit, Deique & Ecclesiæ hostis extitit? Inter multa enim mala etiam illud ausus est dicere, perdidisse imaginem Dei Adam, cum hoc in nullo penitus loco Scriptura significet. Si autem ita esset, nunquã omnia quæ in mundo sunt, seruirent semini Adam, id est, uniuerso generi hominum, sicut & Iacobus apostolus loquitur: Omnia domantur, & subiecta sunt humanæ naturæ. Nunquam enim uniuersa subiecta essent hominibus, si nõ haberent homines iuxta id quòd uniuersis imperarent, imaginem Dei. Coniungens autem atque consocians scriptura diuina gratiam benedictionis, quam Adam donauerat, & generationibus

A bus quæ ex eo erant, ne qui forsitan maligna interpretatione auderent dicere, uni datam gratiam Dei, & illum solum factum esse ad imaginem Dei, quia plasmatus esset ex humo, & uxorem eius, quam creasset de costa uiri: eos uerò qui conciperentur in utero, & non ita nascerentur ut Adam, Dei non habere imaginem: statim per ordinem iungit, & dicit: Et uixit Adam ducentos triginta annos, & cognouit Euam uxorē suam, & peperit ei filium iuxta speciem & iuxta imaginem eius, & uocauit nomen eius Seth. Rursumq; in decima generatione post annos bis mille ducentos sexagintaduos, uindicans Deus imaginem suam, & ostendens, quòd gratia, quam dedisset hominibus, perseueraret in eis, ait: Ne comederitis carnem in sanguine: ego enim ulciscar sanguinem uestrum de manu omnis hominis effundentis illum, quia ad imaginem Dei feci hominem. Necnon post alteras decē generationes usq; ad Abraham, & ab Abraham usque ad Dauid alias generationes quatuordecim, quæ uigintiquatuor generationes simul faciunt annos bis mille, centum, decem & septē. Spiritus sanctus in trigesimooctauo Psalmo, cum quereretur de omnibus hominibus, quòd in uanitate ambularent, & peccatis essent obnoxij, loquitur: Veruntamen in imagine perambulat omnis homo. Necnon post Dauid, etiam sub Solomone filio eius, legimus tale quiddam super Dei imagine nominatum. Dicit enim in Sapientia, quæ titulo eius inscribitur: Creauit Deus incorruptum hominem, & imaginem suæ proprietatis dedit ei. Et rursum post annos trecentos undecim plus minus, in nouo legimus Testamento, quòd non perdiderunt homines imaginem Dei. Iacobus enim Apostolus & frater Domini, cuius & suprà meminimus, instruit nos, ne Origenis laqueis capiamur, habere hominem imaginem & similitudinem Dei. Nam quum de lingua hominis latius disputasset, adiecit: Instabile malum, in ipsa quippe benedicimus Deum patrem, & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem Dei conditi sunt. Paulus quoq; uas electionis, & qui

B doctrinam euangelicam sua prædicatione compleuit, docet nos, quòd homo ad imaginem & similitudinem Dei conditus sit, dicens: Vir non debet nutrire comam, quum gloria & imago Dei sit: imaginem simpliciter appellans suo nomine: similitudinem autem, gloriæ appellatione significans. Pro tribus igitur testimonijs, quæ tibi, si de scriptura sancta reperirem, dicebas posse sufficere, ecce septem testimonia dedimus. Quis ergo sustinebit Origenis ineptias, ut nō grauius aliquid loquar, & similis efficiar uel ipsi uel discipulis eius, qui audēt in periculo animæ suæ asserere, quodcunq; eis in buccam uenerit: & magis iubere Deo, & non ab eo uel orare uel discere ueritatem? Quidam enim eorum dicūt, quòd imago Dei, quā prius accepit Adam, illo peccante perierit. Alij suspicantur corpus, quod filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam esse imaginem, alij sensum, alij uirtutem, isti baptisma, hi quòd homo ad imaginem Dei dominetur omnibus, ebriorum more hæc uel illa ructantes, quos oportebat tantum effugere discrimen, nec negare quæ loquitur Deus, & credentes simpliciter saluos fieri, Deoq; concedere donationis suæ certam & ueram scientiam, in qua potissimum parte homines condiderit ad imaginem & similitudinem suam. Qui hæc relinquentes, multis se quæstionibus implicarunt, & per hoc in cœnum demersi sunt peccatorum. Nos autem dilectissime credimus his quæ locutus est Dominus, & scimus quòd in cunctis hominibus imago Dei permaneat: ipsiq; concedimus nosse in qua parte homo ad imaginē Dei conditus sit. Sed neq; illud, quod quidam in epistola Ioannis legentes non intelligunt, quenquam decipiat, ubi loquitur: Nunc filij Dei sumus, & nondum apparet quod erimus. Nouimus autē, quia cum ille reuelatus fuerit, similes ei erimus. Videbimus enim eum, sicuti est. Hoc enim propter gloriam quæ ibi reuelanda est sanctis eius, dictū est: sicut & in alio loco legimus, A gloria in gloriam: cuius gloriæ iam in isto seculo sancti arrabonem & portiunculam susceperunt. Primus eorum Moyses, cuius fulsit fa-

C cies ualde, & radiabat ueluti fulgor & sol. Secundus Elias, igneo curru raptus in cœlū, & ignis detrimenta non sentiens. Stephanus lapidabatur, & faciem habebat angeli, quæ ab omnibus cernebatur. Hoc autem quod in paucis diximus, de omnibus intelligendum est, ut impleatur illud quod scriptum est: Omnis qui sanctificat semetipsum, inter beatos numerabitur. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cum hæc ita se habeant, dilectissime, custodi animam tuam, & desine circa nos murmurare. Dicit enim scriptura diuina: Nolite murmurare adinuicem, sicut quidam murmurauerunt, & à serpentibus perierunt: magis acquiesce ueritati, & dilige diligētes te, & ueritatem. Deus autem pacis præstet nobis iuxta suam clementiam, ut conteratur satanas sub pedibus Christianorum, & abijciatur omnis occasio peruersa, ne scindatur in nobis uinculū charitatis & pacis, & rectæ fidei prędicatio. Pręterea quòd audiui quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergebamus ad sanctum locum, qui uocatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerē, & uenissem ad uillam quæ dicitur Anablatha, uidissemq; ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogassem, quis locus esset, didicissemq; esse ecclesiam, & intrassem ut orarem: inueni ibi uelum pendens in foribus eiusdem ecclesiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi, uel sancti cuiusdam. Nō enim satis memini, cuius imago fuerit. Cum ergo hoc uidissem, in ecclesia Christi contra autoritatem Scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci, ut pauperem mortuum eo obuoluerent & efferrent. Illiq; contrà murmurantes dixerunt: Si scindere uoluerat, iustum erat ut aliud daret uelum, atque mutaret. Quod cum audissem, me daturum esse pollicitus sum, & ilicò esse missurum. Paulu-

lum

lum autem morarum fuit in medio, dum quæro optimum uelum pro eo mittere: arbitrabar A
enim de Cypro mihi esse mittendum. Nūc autem misi quod potui reperire, & precor ut iubeas presbyteros eiusdem loci suscipere uelum à latore, quod à nobis missum est: & deinceps præcipere, in ecclesia Christi eiusmodi uela, quæ contra religionem nostram ueniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinem, ut scrupulositatem tollat, quæ indigna est ecclesia Christi, & populis qui tibi crediti sunt. Palladium uerò Galatam, qui quondam nobis charus fuit, & nunc misericordia Dei indiget, caue, quia Origenis hæresim prædicat & docet, ne fortè aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris. Opto ut ualeatis in Domino.

FINIS OPERVM D. EPIPHANII EPISCOPI CONSTANtiæ Cypri, *Iano Cornario Medico Physico interprete.*

EPIPHANIORVM VITA EX SVIDAE COLlectaneis tumultuariè uersa.

Epiphanius Vlpiani, sophista, natione Petræus, cùm in patria tum Athenis, disciplinas & ingenij cultus docuit. Scripsit de communicatione et discordia statuum, Progymnasmata, hoc est præexercitamenta: præterea Declamationes, Tribunitias item, necnō & Polemarchicum, Orationes demonstratiui generis, Miscellaneas deniq; quasdam speculationes.

Epiphanius alius (nempe hic noster) Salaminis prius, dein Cōstantiæ, quæ in Cypro est, episcopus, in lumen orationes aliquot aduersus omnes hæreticos, edidit, quæ Panaria nuncupauit: alia item non pauca, quæ ab eruditis rerum gratia, ab illiteratis ob uerba leguntur: natu admodum grandis superis concesßit ab oris. B

Fuit quoq; Epiphanius præsul Selybriæ, Olybriæ ue, qui aduersus imaginum concrematores Commentarium contradictorium, impendio frugiferum conscripsit.

INDEX

INDEX IN OMNES EPIPHANII LIBROS DILIGENTISSIMVS.

B

C

Ioannis

N

Q

R

Talantium

FINIS INDICIS.

SCRIPTVRAE LOCA OBSCVRA, QVAE IN hisce libris declarata sunt, sequuntur.

FINIS.

